KÜLTÜR YAYINLARI
-2022-

ABDÎZÂDE HÜSEYİN HÜSÂMEDDİN YAŞAR

T.C. AMASYA BELEDİYESİ

AMASYA ÜNİVERSİTESİ 2006

AMASYA TARİHİ

9-12 Cilt

EDİTÖRLER
Doç. Dr. Songül KEÇECİ KURT
Doç. Dr. Recep Orhan ÖZEL
Doç. Dr. Metin HAKVERDİOĞLU

ABDÎZÂDE HÜSEYİN HÜSÂMEDDÎN YASAR

AMASYA TARİHİ

9-12. CİLT

EDİTÖRLER

Doç. Dr. Songül KEÇECİ KURT

Doç. Dr. Recep Orhan ÖZEL

Doç. Dr. Metin HAKVERDİOĞLU

2022

ABDÎZÂDE
HÜSEYİN HÜSÂMEDDÎN YASAR

AMASYA TARİHİ

9-12. Cilt

EDİTÖRLER
Doç. Dr. Songül KEÇECİ KURT
Doç. Dr. Recep Orhan ÖZEL
Doç. Dr. Metin HAKVERDİOĞLU

Grafik | Tasarım
UĞUR OFSET

BASKI
UĞUR OFSET
TUNCAY BULUT
Merkez Ofis
Pazar Mh. Şehit Nuri Urun Sk. No:48 İlkadım / SAMSUN
Tel: 0362 431 52 55
Baskı Tesisi
19 Mayıs San. Sit. 62. Sk. No:33 Tekkeköy / SAMSUN
Tel: 0 362 432 09 90 Faks: 0 362 432 43 22
www.ugurofset.com.tr | info@ugurofset.com.tr

SERTİFİKA NUMARASI: 52752

BASKI TARİHİ
18 TEMMUZ
2022

ISBN
ISBN: 978-605-9682-24-4

Bu kitabın telif hakları Amasya Belediyesine aittir. Tüm Hakları Saklıdır.
Kaynak gösterilmeden kitaptan alıntı yapılamaz.
Amasya Belediyesi'nin yazılı izni olmadan fotokopi ya da herhangi bir yöntemle çoğaltılamaz, yayınlanamaz, dağıtılamaz ve her ne surette olursa olsun sosyal ortamda paylaşılamaz.

SUNUŞ - I

Amasya, binlerce yıllık geçmişinde onlarca uygarlığa beşiklik etmiş, Anadolu'nun kalbinde âmir, âlim, şâir ve mutasavvıflar madeni olmuş bir şehirdir. Milattan önce 1680'de Hititlere, ardından pek çok millete ve yine Milattan önce 700'lü yıllarda İskitlere, yurt olan bu topraklar Selçuklu, Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyeti'ne de ilim başkenti olarak hizmet etmiştir. Kaderin garip bir cilvesi olarak bu şehir Osmanlının ve Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerinin atıldığı yer olma şerefine nail olmuştur. Amasya tarihi, doğal ve kültürel zenginliği ile hala Türkiye'nin parlayan merkezlerinden birisi olmaya devam etmektedir.

Amasya Tarihi adlı bu eser, dünyada pek az şehre nasip olan hazinelerdendir. Bir şehrin on iki ciltlik tarihinin olması o şehrin dünya tarihindeki derinliğini gösterir. Amasya da Hüseyin Hüsâmeddîn Yasar'ın yazdığı bu tarih ile en kıymetli şehirlerden biri olduğunu tescillemiştir. Eser yaklaşık yüz yıldır Latin alfabesi ile okuyucularına ulaşmayı beklemekteydi. Yapılan onlarca çalışma ya yetersiz ya da basılamadan kadük kalmıştır. Amasya Belediyemiz ve Amasya Üniversitemiz tarafından başlatılan ve sonlandırılan bu çalışma, alanında yetkin on bir akademisyenin imzasını taşımaktadır. Eserin en ilginç yönlerinden birisi de biyografiler yönünden zengin bir içeriğe sahip olmasıdır. Amasya ahalisini ya da dünyaya yön veren padişahları yakından tanımak isteyenler bu esere müracaat etmek zorundadırlar. Pek çok okuyucuyu şaşırtacak gerçekler eserin içine adeta inci taneleri gibi serpiştirilmiştir.

Hüseyin Hüsâmeddîn Yasar, Amasya'nın bir evladı olarak on iki ciltlik bu eseri bizlere hediye etmiştir. Biz de Amasya Belediyesi olarak ona olan vefa borcumuzu ödemek için eserini tüm dünyaya tanıtmak görevini üzerimize aldık. Böyle bir eserin yayımlanmasında katkıda bulunmuş olmak bizleri onurlandırmıştır. Tarihini bilmeyen toplumların geleceğe güvenle bakamayacağı gerçeğinden hareketle bu eserin tüm Türk milletine hayırlı olmasını dilerim.

Emeği geçen akademisyenlere ve personele teşekkür ederim. Sözlerimi, Hüseyin Hüsâmeddîn Yasar'ın, güzel şehrimiz Amasya için yazdığı şu dizelerle bitirmek isterim:

Her mevsiminin bir şeref ü izzeti vardır
Her bahçesinin bir tarab u behceti vardır
Her goncasının hande-i ulviyyeti vardır
Bülbülleri giryân eder ezhâr-ı Amasya

Amasya Belediye Başkanı
Mehmet SARI

SUNUŞ - II

Hüseyin Hüsâmeddîn Yasar'ın hayatını vakfettiği, şehir tarihçiliğinin en son ve en değerli örneklerinden biri olan Amasya Tarihi, Amasya Üniversitemiz ile Amasya Belediyemizin gayretli çalışmaları sayesinde bütün ciltleri ile tam metin olarak ilim âlemine sunulmuştur. Hüseyin Hüsâmeddîn Yasar'ın tüm Türklük âlemi için temel kaynaklardan biri olarak ortaya koyduğu, Anadolu'nun kadim tarihinden Osmanlı'ya; Osmanlı'dan Cumhuriyet'e uzun bir tarih yolculuğu olan bu eser, aynı zamanda yüzlerce şahsiyetin biyografileri ile tabakat türünün de önemli bir mihenk taşıdır. Yasar'ın titiz şecere takibi ile binlerce şahsiyet hak ettiği yeri bu eserle bulmuştur. Ümerâ, ulemâ, fukahâ, şuarâ ve mutasavvıflar için en temel kaynaklardan biri olan eser, neredeyse tüm sosyal bilimler için ilginç araştırma konuları sunacak genişliğe sahiptir. On iki cillten oluşan eserin beşinci cildinin eksik olduğu bilinmektedir. Eksik olan bu bölüm hariç tüm ciltler üç büyük ciltte toplanarak kolay kullanım imkanı sağlanmıştır.

Amasya Tarihi yaklaşık yüz yıldır akademik bir çalışmayla tam metin olarak yayımlanmayı beklemekteydi. Böyle bir eserin gün yüzüne çıkmasında emeği geçen başta Amasya Belediyemiz olmak üzere, editörlerimiz ve çalışmada emeği geçen tüm akademisyenlerimize teşekkür ederim.
Bu titiz çalışma ile Amasya Tarihi ilim dünyasındaki hak ettiği yeri alacaktır. Amasya ve Anadolu tarihine ışık tutan bu nadide çalışmaya Amasya Üniversitesi olarak katkı sunmuş olmak bizleri onurlandırmıştır. Akademik dünyamıza hayırlı olmasını diliyorum.

Amasya Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Süleyman ELMACI

ÖN SÖZ

Amasya ve Amasyalılar için olduğu kadar Türk tarihi, kültürü ve edebiyatı için de muazzam bir eser olan Abdîzâde Hüseyin Hüsameddîn Yasar'ın "Amasya Tarihi"nin basımı Amasya Belediyesi ve Amasya Üniversitesi'nin ortak gayretleriyle sonuca ulaşmıştır. Uzun bir zaman önce hazırlıklarına başlanan eserin cildleri alanında uzman öğretim üyeleri tarafından günümüz alfabesine aktarılarak editör kuruluna teslim edilmiştir. Editör kurulunun yaklaşık bir yıl süren titiz çalışmasının ardından, 12 ciltten oluşan bu eser, araştırmacıların ve Amasya tarihi meraklılarının dikkatine sunulmuştur.

Eserin baskısında ortak bir dil ve imla belirleyebilmek adına bazı kurallar tespit edilmiş ve eserde geçen kelimelerin mümkün olduğunca günümüz Türkçesi'ndeki kullanımları tercih edilmiştir.

Bu eserin ilk dört cildi ve bakıyyesi matbu olup sonunda hata savab cetveli ile baskı hataları düzeltilmiş olsa da zaman zaman bunların dışında da eserde bazı yazım yanlışlıkları bulunmaktaydı. Editör kurulu ve yayına hazırlayanlar tarafından bu yazım yanlışları düzeltilmiştir. Eserde editörler tarafından yapılan eklemeler dipnotlarda (Ed.) yayına hazırlayanlar tarafından yapılan eklemeler (Haz.) kısaltması ile belirtilmiştir.

Müellif hattı olan 6-12. cildlerde de nadiren bazı ifadeler, herhangi bir işaret ve dipnot olmaksızın düzeltilmiştir. Abdîzâde Hüseyin Hüsameddîn kendi hattı ile yazdığı ciltlerin bazı yerlerinde tamamlamak üzere bazı boşluklar bırakmıştır. Bu yerler eserde dipnotlarla belirtilmiştir. Yine müellif bazı dipnotlar için zaman zaman rakam koymuş ama ilgili yerde dipnot bulunamamıştır. Muhtemelen sonraya bıraktığı bu yerleri tamamlamaya ömrü vefâ etmemiştir.

Müellifin eserinde Arapça ve Farsça olarak yazmış olduğu pek çok bölüm bulunmaktadır. Bunların yazımında eğer Farsça ve Arapça ifadeler bir kişinin methi şeklinde, onun sıfatlarını anlatıyorsa anlaşılmasının kolay olması bakımından Latin harfleriyle yazılması tercih edilmiştir. Arapça olarak yazılan diğer bölümlerinse uygun görülen yerlerde yayına hazırlayanlar ve editörler tarafından tercümeleri dipnotlarda verilmiştir. İlk üç cilt ve dördüncü cildin bakıyyesini hazırlayan merhum Prof. Dr. Mehmet Arslan'ın çalıştığı metinde Arapça ve Farsça ifadelerin eksik kalması nedeniyle bu yerler ve diğer yazım hataları editörler tarafından

düzeltilmiştir. Müellifin kaydettiği bazı şiirlerdeki baskı veya yazım hataları da şairlerin divanlarından bulunarak tashih edilmiştir. Farsça şiirler ise Arap harfleri ile yazılmıştır.

Eserin yazımında dikkat edilen hususlardan bazıları şunlardır;

Sâkin hemze harfleri kesme işareti (’) ile belirtilmiş, hemzeden ve ayndan önceki harf sâkin olduğunda yine kesme işareti (’) kullanılmış ve kelimenin başındaki ayn ve hemzeler gösterilmemiştir. Med harfleri (uzun a, i ve u sesleri) şapka (^) işâretiyle gösterilmiştir. Şiirler hariç kalın harfler a, u, ı sesleriyle, ince harfler e, ü, i sesleriyle hissettirilmeye çalışılmıştır. Işk, fursat, kapu, bağçe gibi kelimelerin bugünkü telaffuzla aşk, fırsat, kapı, bahçe şeklinde yazılması tercih edilmiştir. Türkçe fiiller, isimler, takılar ve ekler vezin ve kafiye zarûreti yoksa bugünkü telaffuza göre yazılmıştır. Eklerde sertleşme hususuna dikkat edilmemiştir (idüb – edip, itmek – etmek, gösterüb – gösterip gibi). Arapça ve Farsça terkip kurallarına göre meydana getirilmiş kelimelerden Türkçeleşmiş olanlar herhangi bir kesme işareti ya da tire işareti kullanılmaksızın yazılmıştır (alelâde, alelhusûs, ba’dehû, bilcümle, bilfiil, bilhassa, binâenaleyh, fevkalâde, mûmâileyh, velhâsıl vb.).

“El” (ال) harf-i tarifleri, metin içinde küçük harfle yazılmışken Türkçe’nin kurallarına uygun olarak cümle başında büyük harfle yazılmıştır. Ayetlerde ise sûre ismi, sûre sırası/ayet numarası (Bakara, 2/113) şeklinde dipnot olarak verilmiştir.

Farsça tamlamalar şu şekilde yazılmıştır: bâb-ı cedîd, gül-i ra’nâ, dâr-ı ilm, kitâb-ı ilâhî, Hazret-i Dâvûd. Farsça birleşik sıfatlara da özellikle dikkat edilmiş bu türlü ifadeler tamlama ile karıştırılmamaya özen gösterilmiştir (sulh-perver, hikmet-şinâs, hak-perver, can-güdâz. Arapça tamlamalar şu şekilde yazılmıştır;bâtınü’l-kalb, hanefiyyü’l-mezheb, rabbü’ş-şems, resûlü’s-sakaleyn, rabbü’l-mağribeyn gibi).

Ayrıca eser isimleri tırnak işareti ile yazılmış, diğer noktalama işaretlerinde metne sadık kalınmıştır. Sayfa numaraları ise orjinal metindeki sayfa numaralarına uygun olarak satır atlamadan köşeli parantez ve koyu punto ile yazılmıştır. Kelimelerin tam ortasına gelen sayfa numaraları kelimenin başına veya sonuna taşınmıştır. Ciltlerin sonunda bulunan fihrist kısımları müellif nüshasındaki sayfa numaralarına göre verilmiştir.

Arap aylar bitişik ve metnin aslına sadık kalınarak, cümle içinde küçük harfle yazılmıştır (Cumâdelâhire gibi).

Editör Kurulu

Amasya- 2022

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ I

DOKUZUNCU CİLT 9
(Yayına Hazırlayan: Prof. Dr. Eyüp BAŞ - Doç. Dr. Fatih KOCA)

ONUNCU CİLT 191
(Yayına Hazırlayan: Doç. Dr. Turan AÇIK - Prof. Dr. İbrahim SERBESTOĞLU)

ON BİRİNCİ CİLT 359
(Yayına Hazırlayan: Prof. Dr. Safi ARPAGUŞ)

ON İKİNCİ CİLT 553
(Yayına Hazırlayan: Prof. Dr. Ahmet Hakkı TURABİ)

ABDÎZÂDE HÜSEYİN HÜSÂMEDDÎN YASAR

AMASYA TARİHİ

CİLT 9

EDİTÖRLER

Doç. Dr. Songül KEÇECİ KURT

Doç. Dr. Recep Orhan ÖZEL

Doç. Dr. Metin HAKVERDİOĞLU

2022

AMASYA TARİHİ

Dokuzuncu Cild

Muharriri

İstanbul Evkâf Müdîriyetinde
Kuyûd-ı Vakfiye Mümeyyizi
Amasyalı Abdîzâde Hüseyin Hüsameddîn

Yayına Hazırlayanlar:

Prof. Dr. Eyüp BAŞ – Doç. Dr. Fatih KOCA

AMASYA

Hüseyin Gâzi Bey-Emîr Sehmü'd-devle

Amasyalıdır. Mülûk-i Dânîşmendiyye serdârı olan emîr-i meşhûr Nâsırü'd-devle İltekin Gâzinin ikinci mahdûmudur. Amasya'da Efrumiye Bânu'dan doğdu. Emîr İsmail Gâzi Bey'in zamanında Merzîfon Emîri oldu.

Hayli müddet orada emâret edib câmi yaptırdı. "Sehmü'd-devle" demekle meşhûr olan çiftliğini bu câmi-i şerîfin mesâlihine vakf etdi. Sonra bu çiftlik Sehmü'd-devle karyesi diye şimdiye kadar meşhûr olup kaldı.

518'de Dânîşmendiyye hükümdârı olan Melik Sungur Gâzi Bey'in Amasya'da yerleşdiği esnâda gelip arz-ı inkıyâd ederek ümerâsından oldu. Fakat birâderi Emîr Hüsamü'd-devle Hasan Gâzi Bey'le arası açıldığından 522'de Şam hükümdârı **[3]** olan Tâcü'l-mülûk Ebû Said Böri Bey bin el-Melik Tuğtekin Bey'in nezdine gidip ona intisâb etdi.

526 senesi recebinde Böri Bey'in vefâtıyla sırası üzerine Şam hükümdârı olan oğulları İsmail, Mahmûd, Mehmed Beylerin zaman-ı hükümetlerinde sâdıkâne hizmet eylediğinden Mehmed Bey'in zaman-ı hükümetinde 534 senesinde Humus Emîri oldu.

Müşârün-ileyhin bu sene şa'bânında vefâtıyla mahdûmu Mecidüddîn Abak Bey[1] Şam hükümdârı oldukda ibtidâ müşârün-ileyhe inkıyâd ve mütâbaat etdi. Sonra araları bozulduğundan Hama'yı zabt ve istilâ ederek i'lân-ı istiklâl eyledi. Nâmına hutbe okutdu.

549 senesi saferinde Melik Nureddîn Mahmûd bin Zengi Şam hükümdârının zaaf-ı idâresini görüb asâkir-i mevcûdesiyle Şam'ı muhâsara ederek altı gün sonra zabt ve istilâ eylediğinden Abak Bey'i Emîr-i Humus nasb etdi. Muahharan sâhib-i terceme Melik müşârün-ileyhe inkıyâd eyledikde Abak Bey'e Nablus sancâğını verib kendisini Humus ve Hama emâretine ibkâ eyledi. Ancak ba'zı hususât-ı idâriyede Melik-i müşârün-ileyhe **[4]** karşı istiklâl teşebbüsâtına kıyâm edeceği zan edilmekle Humus emâreti ile celb ve itma' edilen kölesi Karatigin tarafından 554'de i'dâm edildi. Gâyet şeci', mukdim bir emîr-i nâmdâr idi. Buna Sihâmü'd-devle de denirdi.

Hüseyin Çelebi Hüsâmeddîn-Ebû Sa'd el-Kâtib

Abdullah oğludur. Sadreddîn Mehmed bin Hızır et-Tiflisî hizmetinde ulûm-ı şer'iyye ve edebiyyeyi ahz ve tedrîs edib müşârün-ileyhin Amasya kâdılığında kâtibi oldu. Ba'dehû kâdı'l-kudât Ziyaeddîn İsa bin Ali el-Hakkârî zamanında temâyüz ederek Amasya nâibi olup 691 sâlinden sonra vefât etdi. Âlim, kâtib, umûr-ı kazâya vâkıf idi. Mahdûmu Mevlânâ Kerîmüddîn Hasan Çelebi ma'rûfdur.

Hüseyin Çelebi Saadeddîn-Ebû Sâid el-Kâtib

Lâdiklidir. Dâvûd mahdûmu olup hattât-ı meşhûr kıbletü'l-küttâb Amasyalı Yakut Müsta'sımî'den hutût-ı mütenevvi'ayı ahz u temeşşuk etdiği kendi hattıyla sâbitdir.

703 tarihinde Amasya'da yazdığı "Kitabü'l-Hidâye" sonunda "Ketebehû el-Fakîr Hüseyin bin Dâvûd el-Lâdikî min-telâmizi şeyhinâ ve üstâzinâ **[5]** eş-Şeyh Cemalüddîn Yakut er-Rumî el-Musta'sımî" diye imzâsı görüldü. Hattı gâyet güzel, hatt-ı Yâkut'a benzerdi.

Amasya'da meşâhîr-i ümerâya kâtib, münşî, reisu'l-küttâb olup 721'de yazdığı nefis bir i'lâm-ı şer'i görüldü. Amasya'da hayli şakirdân yetiştirdi. Amasya hattâtlarının pir ü üstâzı olup 727 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu Mevlânâ Said el-Kâtib de hattât-ı meşhûr idi.

Hüseyin Çelebi-Ahî Hüsâmeddîn

Niğdelidir. Niğde fuzalâsından umdetü'r-râsihîn Mevlâna Şemseddîn Ebû'l-Hüseyin Ahmed bin İdris bin İsmail en-Niğdevî mahdûmudur. Pederinin hayatında berâ-yı tahsîl Amasya'ya gelip kibâr-ı fuzalâdan ahz-ı ulûm ederek ders-i âm olup Amasya'da tavattun etdi.

---

[1] Abak, İbn Hallikân'ın Vefeyâtü'l-a'yân'ında (C.1 s. 96) Tutuş bin Alparslan Selçukî tercemesi zeylinde "Abak bin Mehmed bin Böri" diye sebt etdiği halde, (C.2, s.87) Melik Nureddin Mahmud bin Zengî tercümesinde "Artuk bin Mehmed bin Böri" yazıyor. Galiba ikinci şekli mürettib sehvidir.

Amasya emîri Hacı Kutlu Şâh devrinde fevkâlade iştihâr edib Torumtay Medresesi müderrisi oldu. "Ahî Niğdevî" diye ulemâ arasında be-nâm olup 757'de vefât etdi. Seng-i mezârı Üçler mezârlığında bulundu. **[6]** Âlim, fâzıl, sadru'l-ulemâ, müftü-i be-nâm idi. Mahdûmu Yûsuf Çelebi'dir.

Hüseyin Çelebi-Ahî Niğdevî

Niğdelidir. Yukarıdaki Hüseyin Hüsameddîn Çelebinin birâderi Mevlânâ Ya'kûb Çelebi bin Mevlânâ Şemseddîn Ahmed el-Niğdevi mahdûmudur. Amcasının zamanında şöhret ve servet sâhibi olup 768'de vefât etdi. Meşâhîr-i a'yândan idi. Mahdûmu Ya'kûb Çelebi'dir.

Hüseyin Bey-Osmân Paşazâde

Amasyalıdır. Amasya emîr-i kebîri beylerbeyi el-Hâc Şâdgeldi Paşa'nın dâmâdı olan Lâdikli Osmân Paşa bin Selâmiş Bay'ın mahdûmu ve Hacı Şâdgeldi Paşa'nın kerîmezâdesidir. Ümerâdan olup genç iken 789'da pederi hayatında vefât etdi. Ceddi türbesinin kapısı önünde medfûndur. Birâderi Ali Bey'dir.

Hüseyin Çelebi-Niğdelioğlu

Amasyalıdır. Birinci Hüseyin Çelebizâde Yûsuf Çelebi mahdûmudur. Amasya'da müderris, ders-i âm, ba'dehû kâdı **[7]** olup 804 sâlinden sonra vefât etdi. Kibâr-ı kudâtdan idi. Birâderi muallim-i sultânî Mevlânâ İmadeddîn Bâyezîd Sofu olup evlâdı vardır.

Hüseyin Bey-Koç

Amasyalıdır. Ümerâdan Ali Bey'in mahdûmudur. Hacı Şâdgeldi Paşa devrinde ümerâdan olup Sultân Murâd Hünkâra arz-ı inkıyâd ederek kibârdan oldu. Yıldırım Sultân Bâyezîd Hân'ın bütün muhârebâtında isbât-ı vücûd ederek bir müddet Canik, ba'dehû Tokat emîri oldu.

804'de Timur muhârebesinde dahî arz-ı hizmet ve ibrâz-ı şecâat edib Çelebi Sultân Mehmed Hân'ın ma'iyyetinde kaldı. Çelebi Sultânın istiklâline kadar sâdıkâne hizmetler ederek 819'da Şehzâde Sultân Mustafa harbinde sadrâzam Hacı Halîl Paşa ile beraber maktûlen vefât etdi.

Mahdûmları Yûsuf, İshak, Koçî Beylerdir. İshak Beyzâde Hüseyin, Mehmed Beyler ma'rûfdur. Mehmed Bey 856'da vefât etdi. Validesi Sekine Hâtun binti Cüneyd Bey'dir, Hüseyin Paşa beylerbeyidir.**[8]**

Hüseyin Çelebi-Sofuzâde

Amasyalıdır. Muallîm-i Sultânî Niğdelizâde Mevlânâ İmadeddîn Bâyezîd Sofu Çelebi mahdûmudur. Lakabı Hüsameddîn'dir. Amasya'da doğdu. Ulemâdan tahsîl-i ulûm edib Amasya'da Çelebi Sultân Mehmed Hân'ın sır-kâtibi oldu. 816'da Sultân-ı müşârün-ileyhin müstakillen pâdişah olduğu esnâda Edirne'ye gitdi.

Orada bir müddet ümenâdan olup Bâyezîd Paşa'nın sadâretinde Divân-ı Hümâyûn kâtibi oldu. 827 vak'asında ma'zûlen Amasya'ya gelip sonra vefât etdi. Âlim, kâmil, ricâl-i devletden idi.

Hüseyin Hüsâmeddîn Çelebi-Mevlâna Çelebi

Tokatlıdır. Ümerâdan İne Bey'in mahdûmudur. Amasya'da tahsîl-i ulûm edib, ders-i âm, Yörgüç Paşa müderrisi, kibâr-ı ulemâdan olup 850'de vefât etdi. Fuzalâdan müttakî, müteşerri', kâmil, bir zât idi. Yörgüç Paşa vakfiyesi şuhûdundan olup târih-i vefâtını telâmizesinden Mevlâna Kasım Çelebi kayd etmişdir. **[9]**

Hüseyin Bey-Ahî Sâbıkzâde

Amasya'da mahallesi olan Ahî Sâbıküddîn Ebûbekirzâde Abdülmuhsin Çelebi mahdûmudur. Hüseyin Çelebi de denir. Çelebi Sultân Mehmed zamanında Divân-ı Hümâyûn ketebesinden olup Sultân Murâd-ı Sânî devrinde tefeyyüz ederek ümenâdan, ba'dehû ümerâdan olduğu halde 851 hudûdunda vefât etdi. Kibâr-ı a'yândan bir zât idi. Mahdûmu Divân-ı Hümâyûn küttabından Sa'dî Çelebi meşhûrdur.

Hüseyin Bey-Bâlîzâde

Amasyalıdır. Biçâr Paşazâde Bâlî Bey bin Hamza Bey'in mahdûmudur. 847'de pederi Varna muhârebesinde şehîden vefât etdi. Zeâmetine mutasarrıf olup muhârebâta iştirâk ederek 857'de İstanbul fethinde hizmeti sebk eylediğinden ümerâdan oldu.

Ba'dehû sancâkları ve eyâlâtı devr ederek Amasya valiliğinde Sultân Bâyezîd-i sânî ma'iyyeti ümerâsından olduğu halde 873'de vefât etdi. Kibâr-ı ümerâdan olup Üçler Mahallesi'nde konağı bağçesinde medfûndur. Mahdûmu Hamza Bey'dir. **[10]**

Hüseyin Paşa-Koçzâde

Amasyalıdır. Koç Hüseyin Beyzâde İshak Bey'in mahdûmudur. Züamâdan olup hayli muhârebâta Amasya alaybeyi olarak iştirâk etdi. 857'de İstanbul'un fethinde fedakârâne hizmeti sebk eylediğinden mîr-lîvâ olup sancâkları devre başladı.

Ba'dehû Ankara beylerbeyi olup ümerâ arasında kesb-i temâyüz etdi. Sonra bir müddet Sivas beylerbeyi ve muhâfız olup Uzun Hasan Şâh'ın tecâvüzâtına karşı durdu. Amasya vilâyeti hudûdunu korudu. 878'de Uzun Hasan harbinde isbât-ı vücûd edib sonra vefât etdi. Beylerbeyilerden şeci', müdebbir bir zât idi. Mahdûmu Cizyedâr Muhyiddîn Mehmed Bey'dir.

Hüseyin Çelebi-Mevlânâ Hüsameddîn

Amasyalıdır. Muallim-i Sultânî Mevlâna Sofu Bâyezîd Çelebizâde Mevlânâ Muhyiddîn Mehmed Çelebi mahdûmudur. Fuzalâdan tahsîl-i ulûm ederek Amasya'da ders-i âm oldu. Sultân Bâyezîd-i Sânî Amasya'ya vâlî olarak geldikde müşârün-ileyhe intisâb **[11]** edib sofuzâdelikle iştihâr etdi.

Ba'dehû Atabeg Gâzi, Yörgüç Paşa Medreselerine sırasıyla müderris ve 868'de Tokat kâdısı görüldü. Ba'dehû Sultân Bâyezîd'in ma'iyyet ordusu kâdısı olup Amasya'ya geldi. 877'de Gürcistan seferine ordu kâdısı olduğu halde gidip 881 senesi hudûdunda vefât etdi. Kibâr-ı ulemâ ve a'yân-ı kudâtdan idi.

Diğer Sofuzâde Hüseyin Çelebi bin Mahmûd Çelebi bin Sofu Bâyezîd Çelebi de a'yândan olup bu esnâlarda vefât etdi. Birinci Hüseyin Çelebi'nin mahdûmu Bâyezîd Efendidir. Meşâhîr-i ulemâdan Hüseyin Çelebi bin Abdullah Rumî de 891 sâline doğru vefât etdi. Hızır Paşa müderrisi bir fâzıl idi.

Hüseyin Bey-Âdil Beyzâde

Lâdiklidir. Selâtin-i Selçûkîyye evlâdından Kubad oğlu Âdil Bey bin Cüneyd Bey bin Ali Bey bin Kubad Bey'in mahdûmudur. Pederinin evkâfına mütevellî ve züamâdan olup bir müddet Lâdik emîri oldu. 892'de Mısır harbine me'mûr **[12]** olup gitdi. 893'de vefât etdi. Ümerâdan idi. Mahdûmları Mehmed, Mustafa Beylerdir.

Hüseyin Çelebi-Mevlâna Hakâlî

Amasya'nın şimâlinde kâin Hakala Köyü'nde Abdullah mahdûmudur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve Hakâla'da kâin Kasım Bey Medresesi müderrisi oldu. Amasya ve Hakâla'da yıllarca tedrîs-i ulûm edib orada Ayşe Hâtun Câmiinde vaaz ü tezkîr ile iştigâl ederek 898 hudûdunda vefât etdi. Kibâr-ı ulemâdan, vâiz, müteşerri', sâlih bir müderris idi.

Hüseyin Bey-Devâtdâr Paşazâde el-Hâc

Amasyalıdır. Ümerâdan Hasan Bey bin Burak Bey'in mahdûmu kibâr-ı ümerâ ve a'yândan olduğu halde 902 senesi rebîülevvelinde vefât etdi. Mahdûmu Hasan Bey'dir. Diğer kibâr-ı ümerâ ve Meşâhîr-i âyândan Yörgüç Paşazâde Hüseyin Bey bin İsa Bey bin Yörgüç Paşa da bu esnâda vefât etdi. Bunun da mahdûmu Hasan Bey olup ümerâdandır. Gâyet hüsn ü kerîm idi. **[13]**

Diğer ümerâdan Türkmenzâde Hüseyin Bey bin İsa Bey de Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Ahmed ümerâsından olup 903 sâline doğru vefât etdi. Pederi İsa Bey de ümerâdan olup İnepazarlı Hamza Bey'in mahdûmudur.

Hüseyin Efendi-Emîr Çelebi

Amasya'nın Yenice karyesinde medfûn a'yân-ı sâdât-ı Hüseynîyyeden ve kibâr-ı meşâyîh-i Nakşibendiyyeden es-Seyyid eş-Şeyh Sadreddîn Mehmed bin Hüseyin el-Horasânî mahdûmudur. Amasya'da doğdu. Fuzalâdan tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve müderris-i be-nâm olarak 905'de vefât etdi. Âlim, sâlih, pek muhterem bir zât idi.

Mahdûmu fuzâlâdan Emîr Ali Efendi olup 938'de vefât etdi. Bunun mahdûmları es-Seyyid Hüseyin, Mehmed, Ahmed, Abdullah, Nimetullah Efendilerdir. Birâderleri mu'allîm-i Sultânî ve Amasya müftüsü es-Seyyid Abdullah Efendi ve ulemâ-yı kudâtdan es-Seyyid Mehmed Efendi ve diğer Amasya müftüsü Koca Emîr İbrâhim Efendi meşhûrdur. Es-Seyyid Abdullah Efendizâde ilk nakîbü'l-eşrâf Emîrî Mahmûd Çelebi yukarıda geçti. **[14]**

Hüseyin Bey-Kazancızâde

Esbak Yeniçeri Ağası olup ma'zûlen Amasya'da vefât eden Kazancı Doğan Ağa'nın mahdûmudur. Sultân Bâyezîd-i Sânî Amasya'da vâlî iken ma'iyyet-i ümerâsından olup cülûsunda Canik, ba'dehû Çankırı Beyi olduğu halde 893'de Mısır harbinde isbât-ı vücûd etdi.

Ba'dehû 897'de Sivas Beyi oldu. 899'da Şehzâde Sultân Ahmed ma'iyyetine me'mûren Amasya'ya gelip 907 sâline doğru vefât etdi. Kibâr-ı ümerâdan idi. Diğer ümerâdan Yörgüç Paşazâde Hüseyin Bey bin Ali Bey bin İsa Bey bin Yörgüç Paşa da bu esnâda vefât etdi. Mahdûmu Mustafa Bey'dir.

Hüseyin Ağa-Kapıağası

Boşnakdır. Sultân Bâyezîd-i sânî kölesi olup Amasya sarayında hüsn-i terbiye gördü. Âkil ve bâliğ oldukdan sonra i'tâk edilib tefeyyüz ederek sultân-ı müşârün-ileyhin Amasya'da kapıağası oldu.

Fevkalâde nüfûz ve servet sâhibi olup Şamlular **[15]** Mahallesinin şark-ı şimâlisinde bağçeler içinde âli bir medrese ihyâ edib 888'de ikmâl etdi. Ba'dehû Amasya'nın ortasında Yakut Paşa Bedestânı'nın ittisâl-i garbiyyesinde diğer bir bedestân inşâ ederek bu medresesi mesâlihine 890'da vakf eyledi.

Buna kuyûd-ı vakfiyede "rikâbdâr-ı şehriyârî Hüseyin Ağa" denmişdir. Amasya'da Argoma, Suluova nâhiyesinde Eymir karyesi vakıf malikânesi medresesi evkâfından olduğu da yazılıdır.

Ba'dehû İstanbul'a gidip Babü's-saade Ağası olarak nüfûz ve itibârını hüsn-i muhâfaza etdi. İstanbul'da "Küçük Ayasofya" demekle meşhûr olan kiliseyi, minâre ve minber ve mihrâb ilâve ederek câmi-i şerîfe tahvîl eyledi.

İstanbul kütübhânelerinde manzûrum olan "Kitabü'l-İşârât" zahrında "Kitabü'l-İşârât vakafehu umdetü'l-müderrisîn Mevlânâ Ebû'l-Hayr bin Mehmed bin Ahmed el-Acemü'ş-Şirvânî el-müderris bi-medreseti üsvetü'l-ümerâi'l-izâm ve umdetü'l-küberâi'l-fihâm Hazreti Hüseyin Ağa bi-dâri'l-fazli Amasya sene semânin ve tis'i mie" ibaresinden müstebân olduğu üzere 908'de ber-hayat olup sonra maktûlen vefât etdiği **"**Hadîkatü'l-Cevâmi"de yazılıdır.

Bu zâtın Amasya'da medresesi ve bedestânı meşhûr olduğu münâsebetle tercemesi yazıldı. Bu medrese, halk arasında Büyük Ağa Medresesi ve ulemâ beyninde "Medrese-i Hüseyniye" demekle meşhûr **[16]** olup, kibâr-ı ulemâya tevcîh edilir ve yevmî altmış akçe vazife verilirdi. 1293 tarihine kadar gâyet ma'mûr ve talebe-i ulûm ile meskûn olup son müderrisi Şeyhzâde el-Hâc Hâfız Ali Efendi bin es-Seyyid eş-Şeyh Ahmed Rüşdi Efendi bin es-Seyyid el-Hâc Abdullah Vecîhi Efendi idi.

Hüseyin Efendi-Mevlâna Merzifonî

Merzîfonlu Ahmed mahdûmudur. Amasya'da mukaddimât-ı ulûmu ahz ve tahsîl etdikden sonra "ümm-i veled" demekle meşhûr Mevlâna Hüsameddîn Hüseyin Çelebi ile İstanbul'a gidip orada müşârün-ileyhden ikmâl-i tahsîle çalışdı.

Fâzıl-ı müşârün-ileyhin Ayasofya müderrisliğinde muîd ve mülâzımı olup sonra ders-i âm oldu. 885'de yazdığı Tefsîr-i Keşşâf'ın sonunda "Ketebehu'l-Fakîr Hüseyin bin Ahmed el-Merzîfonî" diye imzâsı Veliyyüddîn Efendi kütübhânesinde görüldü.

Ba'dehû Edirne ve İstanbul'da müteaddid medreselere müderris, Rûmeli bilâdında nice eyâlâta kâdı olup Sofya kazâsından ma'zûlen 915 senesinden sonra vefât etdi. Kibâr-ı kudât ve ulemâdan bir zât idi. Bu esnâda Amasya a'yânından **[17]** Sofuzâde Hüseyin Çelebi bin Ahmed Çelebi bin Mahmûd Çelebi bin muallim-i Sultânî Sofi Bâyezîd Çelebi de vefât etdi. Mahdûmu Abdî Ağa çavuşân-ı dergâh-ı âlîden idi.

Hüseyin Efendi-Hocazâde el-Hâc

Amasyalıdır. Meşâhîr-i tüccârdan ve a'yân-ı memleketden Hoca el-Hâc Mustafa Çelebi mahdûmudur. Amasya'da Müderris Abdî Çelebi gibi fuzâlâdan tahsîl-i ulûm edib 896'da ders-i âm, 907'de Halfet Gâzi, 918'de Ayas Ağa Medreselerine müderris görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan idi.

Hüseyin Bey-Yörgüç Paşazâde

Amasyalıdır. Hasan Bey bin Ali Bey'in mahdûmudur. Şehzâdeliğinde Sultân Selîm Hâna intisâb edib 896'da beraber Trabzon'a gitdi. Orada ma'iyyet ümerâsından olup cülûsunda Hüdavendigâr ve 921'de Aydın sancâklarına mîr-livâ oldu.

923'de Mısır Seferine me'mûren gidip Mısır'ın akib-i fethinde Cidde Sancağı Beyi olarak Mekke-i Mükerreme canîb-i âlisine **[18]** me'mûr oldu. Şürefâ ve a'yân-ı Mekkeyi in'âmât-ı padişahî ile celb ve isti'mâlet ederek Cidde'yi hüsn-i idâre etdi.

926'da Yemen kıtasın feth ve istihlâsa me'mûr olup azimet edeceği esnâda Sultân Selîm Hân'ın irtihâl eylediğinden te'hîr-i hareket etdi. 927'de Kanunî Sultân Süleyman'ın fermânıyla Yemen kıt'asına gidip Hadide'ye çıkdı. Müstevlî-i Yemen olan Kemal Bey'i San'a'da tazyîk ederek 928'de Yemen vâlîsi oldu.

Kendisinin adl ü sehâsı, fazl ü takvası bütün meşâyîh-i arâbân-ı teshîr edib Yemen eyâletini dört yıl kadar bilâ-vukû'ât hüsn-i idâre ederek 932 senesi evâhirinde vefât etdi. Âlim, fâzıl, müttakî, kerîm, kâmil, müdebbir bir zât idi.

Yeğeni Mustafa Bey, müsteşâr-ı umûru Hüseyin Çelebi, kâdısı Mevlânâ Mahmûd Çelebi de ahlâk-ı hâmide ile muttasıf olduklarından Yemen eyâleti bunların hüsn-i idâresi sâyesinde memâlik-i Osmaniyeden olmuşdu. Yemen müverrihi Ziyaeddîn Ahmed bin Mûsa el-Vasıtî "Târih-i Manzûm"unda bunları bir lisan-ı şükrân ile **[19]** kayd etmekdedir.

Hüseyin Paşa –Devatdâr Paşazâde

Amasyalıdır. Ümerâdan Hasan Bey bin el-Hâc Hüseyin Bey bin Burak Bey'in mahdûmudur. Sultân Selîm Hân-ı Evvel esdikâsından olup zu'amâdan oldu.

918'de Sultân-ı müşârün-ileyhin cülûsundan sonra Amasya Alay Beyi oldu. 920'de Çaldıran Muhârebesi'nde ibrâz-ı şecâat eylediğinden mîr-livâ olup Celalî eşkiyâsının

zuhûrunda hidemât-ı mühimmesi görüldü. 926'da Divriği Sancağı Beyi olup eşkıyâya göz açdırmadı.

928'de Konya ve ba'dehû Haleb Beylerbeyi olup 931'de Sivas Beylerbeyi olarak Zünnûn Babanın istîsâline me'mûr oldu. 932 senesi şevvâlinde eşkıyâ tarafından ani bir baskına uğradığından mecrûhen Sivas'a avdet edib 933 senesi evâilinde vefât etdi. Şeci', mukdim idi. Mahdûmları Şâdi Ahmed Beylerdir. Sadr-ı esbak Amasyalı İshak Paşazâde Şâdi Paşa'nın dâmâdı idi. **[20]**

Hüseyin Çelebi-Emîr Rumî

Amasya ulemâsından olup "Niksarlı Emîr Ali Çelebi" demekle meşhûr olan es-Seyyid Alâeddîn Ali bin es-Seyyid Şemseddîn Mehmed Şirâzî mahdûmudur. Amasya'da tevellüd edib Koca Emîr İbrâhim, Şirvânî Ebû'l-hayr, Sinaneddîn Yûsuf Efendilerden ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm oldu.

Amasya'da Atabeg, 918'de Firûz Ağa Medreselerine müderris olup bir müddet Havza'da tedrîs-i ulûm ederek iştihâr etdi. 924'de Niksar'da Medrese-i Yağ-basânîyye müderrisi olup pederinin vatanına gitdi. Ba'dehû Ayas Ağa müderrisi olarak Amasya'ya gelip tedrîse muvâzabet eyledi. 926'da Sultân Süleyman'ın cülûsundan sonra İstanbul'a celb edilib, Davut Paşa, ba'dehû, İbrâhim Paşa müderrisi oldu. 931'de Edirne'de Beylerbeyi ve 933'de dârü'l-hadîs medreselerine sırasıyla müderris olup 940'da Edirne'de vefât etdi. Âlim, fâzıl, kerîmü't-tab', halîm idi.

Amasya ve Niksar'da Şehzâde Sultân Ahmed mahdûmu olan **[21]** Şehzâde Sultân Murâd'a intisâb töhmetiyle müsâb olduğundan bir türlü terakkî edememekden mâada hayli takibât ve tecessüsâta marûz kaldı.

Edirneli Mehmed Mecdî Efendi "Tercüme-i Şakâyık"da diyor ki:

"Ol zamanın ulemâ-ı zevi'l-intibâh ve nebah-ı fezâil-penâhından teallüm edib istikmâl-i kemalât-ı melekiyye eyledikden sonra ba'zı medârisde müderris olup ifâzâ-i ashâb-ı istifâza eyledi."

"Bu hudûdda mahmiye-i Edirne'de beylerbeyi medresesine ve mahmiye-i Kostantiniyyede Dâvûd Paşa medresesine ve İbrâhim Paşa medresesine ve mahrûse-i Edirne'de Dârulhadîs medresesine müderris olup seccâde-i ifâdede erbâb-ı talebe ifâzaya meşgûl iken vefât eyledi"

"Ol fâzıl-ı kerîmü't-tab' ve halîmü'n-nefs cümle-i ulûm ve fünûna hasebü'l-makdûr ve sa'y-ı mevfûr etmekle fazîlet-i tâmme ve meziyet-i 'âmme tahsîl edib zât-ı sütude sıfatı ehasın-sîmât ile tekmîl ve tehzîb eyledi… Seyyid Şerîf hazretlerinin Ferâize yazdığı şerhe mûmâileyhin hâşiyesi ve dahî ilm-i âdabda Mes'ûd-ı Rûmî'nin şerhine hâşiyesi vardır. Filvâki bu kitâblar **[22]** mahz-ı rağbet ve iştihâr ve mahal-i mithâd ve itibârda vakî' olup beyne'l-ulemâ-i fühûl telakkî bî'l-kabûl olundu".

"Adâb-ı Hüseyniyye" demekle meşhûr olan şerhine hâşiyeler yazılmışdır.

Hüseyin Çelebi-İskender Çelebi Kaynı

Amasyalıdır. Amasya'da Uzun Mustafa Mahallesi müntehâsında bir minâreli câmi-i şerîfi olan el-Hâc Pir Mehmed Çelebi bin Hoca el-Hâc Süleyman Çelebi mahdûmudur. Amasya'da hutût-ı mütenevvi'ayı ahz ü teallüm ve maârif-i lâzımeyi tahsîl etdikden sonra Sultân Selîm Hân'ın cülûsunda İstanbul'a gitdi.

Eniştesi Defterdâr-ı meşhûr İskender Çelebi sâyesinde Maliye Kalemine girib Sultân Süleyman-ı Kânunî devrinde ağır zeâmetlerle taltîf edilerek 938'de Maliye tezkerecisi oldu. Hayfâ ki eniştesi İskender Çelebi birtakım isnâdât ile 941 senesi cumâdelâhiresinin on üçüncü günü salb edildiğinden üç mâh sonra 941 senesi ramazânının yirmi sekizinci günü Bağdad'da boynu vuruldu. Sahî, hattât, maârif-mend idi. Mahdûmu el-Hâc Ahmed Çelebi de İstanbul'da kaldı. Şânî Çelebi budur. **[23]**

Hüseyin Bey-Mehmed Paşazâde

Amasya eşrâfından olup Amasya'da câmi-i meşhûr sahibi Mehmed Paşa bin Hızır Paşazâde Ali Bey'in mahdûmudur. Züamâdan iken pederinin vefâtında Mehmed Paşa ve Hızır Paşa evkâfına mütevellî oldu.

Eşkıya-i Celâlîye muhârebâtında yararlığı ve 940 vak'asında hidemât-ı meşkûresi görüldüğünden mîr-livâlık verildi. 947 sâlinden sonra vefât etdi. Kibâr-ı ümerâdan kerîm, servet ve sâmânı mükemmel, hânedân bir zât idi. Ammizâdesi Ali Bey bin Mahmûd Bey bin Mehmed Paşa yerine mütevellî oldu.

Hüseyin Şâh Çelebi-Hüsâmeddîn

Amasyalıdır. Kemal Paşazâde Halîl Bey'in mahdûmu ve Şeyhüislâm Kemal Paşazâde Şemseddîn Ahmed Şâh Çelebi'nin ammizâdesidir.[2] Şeyhü'l-hattâtîn Amasyalı Hamdullah Efendi'nin gözdesi olup hutût-ı mütenevvi'ayı şeyh-i müşârün-ileyhden ahz ü temeşşuk etdi. Üstadıyla beraber İstanbul'a gelip hizâne-i amîre kâtibi oldu. **[24]**

Tedrîcen terakkî ederek muhâsebeci olup 918'de Sultân Selîm Hân'ın cülûsu vak'asında üstâdıyla beraber Alemdağı'nda ihtifâ etdi. Bir müddet sonra Sultân-ı müşârün-ileyhin mazhâr-ı afvı olup üstâdıyla beraber mütekâiden Üsküdar'da ikâmet ve 949'da dâr-ı bekâya rihlet etdi.

Asîl, kerîm, necîb, üstâdına gâyet mutî bir hattât-ı bî-nazîr idi. Üstâdı civârında medfûndur. Müstakîmzâde Süleyman Saadeddîn Efendi "Tuhfetü'l-Hattâtîn" adlı eser-i matbûunda diyor ki:

"Hüseyin Şâh-Şehrîdir. Lakabı Hüsameddîndir. Üstad-ı Agâh Şeyh Hamdullah merhûmun nasb-ı aynı ve cümle-i şakirdânının pür-zîb ü zeyni olup Mustafa Dede merhûm ile maen perveriş-yâfte olmuşdur. Dede merhûmdan sinleri ziyâde ve mücidd-i sa'y ve istifâde olmakla üstâdlarına inkıyâdları durûbdan idi. Ol vahid-i ke'l-elf ana elf-i kâmile karîbeden muammer ve tâlibine penâh olmuşdu."

Hazret-i müellif pek çok taşralı hattâtlara "şehrî" dediği gibi Hüseyin Şâh'a "şehrî" demesi İstanbul'da **[25]** tavattun ve ikâmet etmesinden ve bin tarihine kadar muammer olmuşdu demesi de çok yaşamasından kinâye olmalıdır.

Çünkü ele geçen defâtir-i divâniye ve maliyede sahib-i terceme 898'de Divân-ı Hümâyûn küttâbından ve 911'de kâtîb-i hizâne-i âmîre ve 917'de muhâsebeci görüldü. Ketebe-i divândan iken en aşağı yirmi yaşında farz edilse yetmiş bir yaşında vefâtı lâzım gelir. 949'da vefât etdiği sicillât-ı şer'iyyede görüldü.

Hüseyin Paşa-Rûmîyeli [3]

Amasyalıdır. Sipâhi ağalarından Ali Bey'in mahdûmudur. Sultân Selîm Hân'a şehzâdeliğinde intisâb edib Dâire-i Hümâyûna alındı. Saray terbiyesi görüb 918'de Sultân müşârun-ileyhin cülûsunda rikâb-ı Hümâyûn ağalarından oldu.

920'de Çaldıran harbinde yararlığı görülüb Mısır fethinde hizmetine binâen azâblar kethüdâsı ve eşkıya-i Celâlîyenin zuhûrunda 931'de Sivas vilâyetini teftîşe me'mûr oldu. 933'de Zünnûn vak'asında görülen şecâatine binâen ağır zeâmetle Dâire-i Hümâyûna **[26]** avdet etdi.

940'da Amasya'da zuhûr eden Şia vak'asını tahkîke me'mûr olup ibrâz-ı hizmet etdiğinden def'aten mîrâhûr-ı evvel ve 944'de Haleb beylerbeyi olup istikbâl ve hizmet-i

---

2 Pederi Halil Bey, Amasyalı Kemal Paşa'nın mahdûmu olduğu İbrahim Bey'in 897 tarihli vakfiyesinden ve Hüseyin Şah Çelebi de bunun mahdumu olduğu Koca Mustafa Paşa'nın vakfiye defterinden anlaşıldı.

3 Sultan Süleyman Kânunî devrinin tarihini yazan Haşim Efendi'nin tarihinde buna Rûmîyeli Hüseyin Paşa denmişdir.

padişahiyeye me'mûr oldu. 947'de Sivas beylerbeyi olup 949'da Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Mustafa hizmetine me'mûr olduğu halde 951'de vefât etdi.

Hüseyin Ağa-Beşinci

Amasya'da kuloğullarından olup yeniçeri, ba'dehû korucu, 960'da Sekbân ağası, 965'de zabit-i yeniçeriyân görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Diğer Dursun Beyzâde Hüseyin Bey de züamâdan olup 970'de Amasya Alay Beyi görülüb sonra vefât etdi.

Hüseyin Çelebi-Hoca Süleymanzâde el-Hâc

Amasya eşrâfından ve hâcegân-ı kibârından el-Hâc Ahmed Çelebi bin el-Hâc Pir Mehmed Çelebi bin Hoca el-Hâc Süleyman Çelebi mahdûmudur. Pederinin irtihâlinde ceddînin vakfına mütevellî olup 978 **[27]** sâline doğru vefât etdi. Meşâhîr-i hâcegândan ve kibâr-ı a'yândan hayırhâh bir zât idi. Mahdûmu el-Hâc Mehmed Çelebi'dir.

Hüseyin Efendi-Tekelüzî

Taşâbâd Kazâsı dâhilinde Tekelüz köyünden İbrâhim'in mahdûmudur. Meşâhîr-i fuzalâdan Koca Hüsameddîn Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib Amasya'da ders-i âm oldu. Ba'dehû Atabeg Gâzi müderrisi olup yıllarca tedrîs-i ulûma mûvâzabet ederek fevkalâde iştihâr etdi. 981 hudûdunda irtihâl eyledi. Kibâr-ı ulemâdan vâiz, müteşerri', fakîh idi.

Hüseyin Bey-Mehmed Paşazâde

Amasyalıdır. A'yân-ı memleketden Mütevellî Ali Bey bin Mahmûd Bey bin Mehmed Paşa bin Hızır Paşa'nın mahdûmudur. Pederinin vefâtında ceddînin evkâfına mütevellî olduğu halde 989 hudûdunda vefât etdi. Kibâr-ı a'yândan kerîm, hânedân bir zât idi. Bir kerîmesi Ayşe Hânım olup dâmâdı Seydi Beyzâde Ahmed Bey'den evlâdı vardır. Mahdûmu Mahmûd Bey'dir. Bunun kerîmesi Aynî Hânım'dan evlâdı Hayreddînzâde İbrâhim Efendi'nin evlâdıdır. **[28]**

Hüseyin Efendi-Muhaşşî Sinan Efendizâde

Amasyalıdır. Anadolu Kazaskeri ve Muhaşşî-i Tefsîr-i Beydâvî Amasyalı Sinaneddîn Yûsuf Efendi bin eş-Şeyh Hüsameddîn Hüseyin Efendi bin İlyas bin Hasan mahdûmudur. Amasya'da doğdu.[4] Pederinin İstanbul'a azimetinden sonra bir müddet ceddînin yanında kaldı.

Ba'dehû İstanbul'a gidip pederinden ve ba'zı fuzalâdan ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve pederinden mülâzım ve 955'de Kalenderhâne müderrisi ve pederinin sadâretinde tezkîreci oldu.

958'de pederinin sadâretden azlinde mün'azil ve 961'de Amasya kâdısı oldu. 964'de Edirne'de Üç Şerefeli müderrisi olup beş yıl kadar orada tedrîs-i ulûm etdi. 969 senesi rebîülâhirinde Sahn müderrisi olarak İstanbul'a gelip 973 senesi cumâdelâhiresinde Diyârbekir kâdısı oldu. 983 senesi saferinde ma'zûlen İstanbul'a gelip seksen akçe ile tekâüd edildi.

Tedrîcen vazîfe-i tekâüdü yüz yirmi akçe olup 992 **[29]** senesi saferinde vefât etdi. Âlîm, afîf, sâlih, hattât olup hatt-ı ta'likde mâhir idi. Sarı Gürz Mescidi sahasında pederinin yanında medfûndur. Mahdûmları Şeyhî Mehmed, Ahmed Efendilerle Kazasker Mustafa Efendi ve beylerbeyi Mahmûd Paşa'dır. Nev'îzâde Atayî Efendi "Zeyl-i Şakayık"da sâhib-i tercemenin bu tercemesi zeylinde diyor ki: "Merhûm-ı mezbûr salah ve iffetle meşhûr hüsn-i hattı olmağın kütüb-i celîle tahrîr idib her birin eser-i dil-pezîr etmişdir." Molla-yı mû'mâ-ileyh beyne'l-ulemâ "Kara Hüseyin Efendi" demekle ma'rûf olup yetmiş beş yaşına varmışdı.

---

4 Pederi Muhaşşî Sinan Efendi'nin yazdığı telvih kitabı zahrına "Ketebehu el-fakîr Hüseyin bin Yusuf el-Amasî el-Müderris bi-ihda'l-medârisi's-semân" diye güzel bir talik ile yazdığı imzâsı görüldü. 917'de Amasya'da tevellüd etdiği anlaşıldı.

Hüseyin Efendi-Müftü

Köprülüdür. Sadullah Çelebi mahdûmu olup Amasya'da Fâzıl-ı Cuma ve Müfessir Ahmed Efendilerden ikmâl-i tahsîl ederek Köprü'ye avdetle ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu. 978'de Köprü'de yazdığı Beydâvî Tefsîri'nin Şeyhzâde haşiyesini ikmâl edib sonuna "Ketebehû el-Fakîr Hüseyin bin Sadullah el-Köprüvî" imzâsını koydu.**[30]**

Ba'dehû Yörgüç Paşa Câmii vâizi ve tûl-i müddet Köprü müftüsü olup 996'da dâr-ı naîme irtihâl etdi. Fâzıl, ulûm-ı şerr'iyye ve akliyyede kâmil, müteşerri', zâhid bir zât idi. Mahdûmu Sadullah Efendi de kibâr-ı ulemâdandır.

Hüseyin Efendi-Dede

Amasyalıdır. Mustafa'nın mahdûmudur. Amasya fuzalâsından Molla Şücaeddîn İlyas Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve Kuba'da medrese-i Hûsâmiye müderrisi oldu. Ba'dehû Halvetiyeden münîb olup Âhi Darbhâneci Tekkesi şeyhi ve Çeribaşı Câmii vâizi oldu. 999'da vefât etdiği seng-i mezârında mahkûktur. Meşâhîr-i ulemâ ve meşâyîhden sâlih, müttakî bir zât idi. Çeribaşı Câmii civârında validem Zahide Hâtun'un medfûne olduğu bağçe kenarında medfûndur.

Hüseyin Efendi-Dede Çelebizâde

Amasyalıdır. Ramazân Çelebi bin Dede Ali Çelebi mahdûmu olup hattât-ı meşhûr Hayreddînzâde Mehmed Çelebi'ye **[31]** hizmet ederek ondan ve ba'dehû Şehreküsdü Mahallesinde Pir Sinan Tekkesi şeyhi Derviş Ali Efendi'den hutût-ı mütenevvi'ayı ve maârifi ahz ü teallüm etdi.

Amasya'da elli kadar tâliblere ta'lîm-i hat ederek Sultân Bâyezîd mektebi hat muallimi olduğu halde 1003 sâlinden sonra vefât etdi. Hutût-ı mütenevviada ve hâssaten celî ve nesih hatlarında gâyet mâhir, hattât-ı meşhûr, asrında üstâd-ı yegâne idi. 991'de yazdığı bir En'âm-ı şerîf hânemizin medâr-ı ziyneti iken maalesef yandı. Mahdûmu İbrâhim Rüşdi Efendi'dir.

Hüseyin Paşa-Müfettiş

Amasyalıdır. Amasya hânedân-ı kadîminden ve Devâtdâr Ahmed Paşa ahfâdından Burak Bey bin el-Hâc Ahmed Bey'in mahdûmu ve sâbıku't-terceme Sivas beylerbeyi Hüseyin Paşa'nın hafîdidir. 983'de pederinin şehâdetinde dokuz bin üç yüz otuz üç akçe Saluzcu tımarı uhdesine sene-i mezbûre zilka'desi evâsıtında tevcîh edildi.

986'da Amasya Alaybeyi ve 987'de İran **[32]** ve Kafkas muhârebâtına me'mûr oldu. Bu muhârebelerde yıllarca ibrâz-ı sadakât ederek 999 senesi muharreminde Çorum ve ba'dehû Akşehir sancâklarına mîr-livâ oldu.

1003'de Estergon muhârebesinde yararlıkları görüldüğünden Cidde sancâğı mutasarrıfı ve Habeş beylerbeyi oldu. 1005 senesi rebîülevvelinde ma'zûlen Amasya'ya gelip Karahisâr-ı Şarkî mutasarrıfı ve 1007 senesi muharreminde Karaman beylerbeyi ve Anadolu Müfettişi oldu.

Çünkü "Karayazıcı" demekle meşhûr Urfalı Abdulhalîm ile etbâının hurûc ve kıyâm edeceği şayî' olmuşdu. Hüseyin Paşa'nın te'dîb-i eşkiyâda şiddet göstermesi Karayazıcının kıyâm ve îsyânına mani' olduğundan derhâl müfettiş aleyhinde tertîb etdiği müzevver şikâyetleri Divân-ı Hümâyûn'da müessir olup 1007 senesi şevvâlinde azl ve Amasya Kalesi zindânında habs edildi.

Müteakiben Karayazıcı bütün etbâıyla beraber kıyâm ve isyân etdi. Tahkîkâta lüzum görmeksizin Bâb-ı Âlî'nin sâhib-i tercemeyi azl ve habs etmesi, müşârün-ileyhin kethüdâsı **[33]** Zülfikâr Ağa'yı î'zâb eylediğinden Hüseyin Paşa'yı zindandan çıkarıb ilân-ı isyân etdi.

Bunu haber alan Bâb-ı Âlî fevkalâde telaş edib müşârün-ileyhin ahz ü girifti şartıyla Karayazıcı Abdülhalîm Bey'e Amasya sancâğı beyliğini verdi. Bu esnâda Hüseyin Paşa da kethüdâsıyla beraber Abdülhalîm Bey'in ordusuna iltihâk etdi.

Çünkü Abdülhalîm Bey, Hüseyin Paşa'yı şecâatine binâen orduyu şekâvetine davet etmekde idi. Ancak Abdülhalîm Bey kendi ordusunu müşârün-ileyhe tarafdâr ve riyâset-i cumhûra onu intihâb etmeye mâil gördüğünden kendi riyâseti uğrunda müşârün-ileyhi fedâ ederek mukayyeden İstanbul'a gönderdi.

Burada Naîmâ Efendi Târih'inde (c.1 s.232'de) diyor ki: "Ol asırda üçüncü vezîr olan Sinan Paşazâde Mehmed Paşa öte yakada bulunan askere serdâr ta'yin olunub bin sekiz muharreminde Üsküdar'a geçmişdi. Konya'ya karîb vardıkda Hüseyin Paşa bir iki menzil önünce gidip Ruha Kal'asını istila eden Karayazıcı'ya mülhâk olmakla kırân-ı**[34]** nahseyn vâkî oldu.

Der-akab Mehmed Paşa dahî varub hisâr-ı mezbûrı muhasara ve tazyîk ve iz'âc ve ihrâc-ı tahkîk eyledikde Hüseyin Paşa'yı teslim şartıyla kendüye sancâk tevcîh olunub sulh ve salahla Karayazıcı Hüseyin Paşa'yı feda edib kaleden aşağı attırdı. Ve kendü ahid-nâme-i sulh ile damgâh-ı Ruhâ'dan rehâ bulub Yazıcı kendisine kem yazmaz mefhumuyla âmil oldu. Ve kendüye verilen Amasya sancâğına gitdi.

Mervidir ki Karayazıcı muhasarada tüfenk endâzlarına kurşun bulamayıb guruşları eridip fındık dökdürdi. Ol dahi dökünüb huzur-ı istîmân eyledi. Hüseyin Paşa kayd ü bend ile asîtaneye gönderilib divânda eli ayağı kırıldıkdan sonra bir bârgîre süvar ve esvakda teşhid olunub sonra mûcib-i ibret için Odun kapusunda çengâle vuruldu."

Hüseyin Paşa hadd-i zâtında gâyet şeci', bahâdır, sâdık-ı dîn û devlet bir zât olduğu yirmi senelik hidemât-ı fedâkarânesiyle sâbit idi. Böyle sadâkât-i mücerreb olan **[35]** bir zât, bir takım hâin ve şakî adamların müzevver şikâyetleriyle azl ve habs edilmek muvâfık değildir.

Erkân-ı devlet, eğer Hüseyin Paşa'yı ibkâ ve marûzatını isgâ etselerdi, ne Karayazıcı kıyâm ve isyâna meydan bulur, ne de Anadolu bu eşkıyâ yüzünden harâb ve virân olurdu. Hüseyin Paşa'nın i'dâmında irtikâb edilen vahşet, kendi tedbîrsizliklerini setre yarar bir cinâyet olduğundan şübhe yokdur.

Gerek Târih-i Naîmâ ve gerek Bâb-ı Âlî ve Ayasofya mahzenlerinde mahfûz olan Ahkâm defterleri güzel tetkîk edilirse tahkîkât-i âcizînin doğruluğu meydana çıkar. Kendisine saltanatı az gören ve serdâr Mehmed, Hacı İbrâhim, Hasan Paşaları bozan Karayazıcı Abdülhalîm bir Amasya sancâğı uğrunda Hüseyin Paşa'yı fedâ edemezdi.

Hüseyin Paşa'nın Amasya'da kâin emlâk ve çiftlikâtı müsâdere edildiğinden bir mahdûmu Hasan Bey düçâr-ı sefâlet oldu. Paşanın birâderi Uluc Bey'in himâyesinde bir müddet yaşadı. Sonra vefât etdi. **[36]**

Hüseyin Ağa-Koca Kethüdâ el-Hâc

Amasyalıdır. Sofular Mahallesi'nden Sipâhi Mehmed Ağa'nın oğludur. Sipâhi olup 968 senesinden itibâren birkaç defa Amasya kethüdâ-yeri ve mütesellimi, 1003'de Sivas vilâyeti vâlî-i kâ'im-makâm oldu. 1007'de ihtiyârlığına binâen tekâüd edilib 1011 hudûdunda vefât etdi. Sipâhi a'yânından bir bahâdır idi.

Hüseyin Efendi-Uzun

Amasya havâlîsinden Ali'nin mahdûmudur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm ve Amasya medreselerine müderris olup sonra Zile, Merzîfon, Niksar gibi kasabâta kâdı oldu. 1018'de Kasım Bey Medresesi ile mütekâid ve ba'dehû merhûm oldu. Ulemâ-yı kudâtdan idi.

Hüseyin Ağa-Arnavut

"Arnavut Belgradı" demekle meşhûr Ergiri sancâğında ...[5] köylüdür. Sancâk beylerinden Köprülü Sinan Bey'in kölesi olup i'tâk edildikden sonra **[37]** zümre-i silahdârana ilhâk ve birinci bölüğe kayd edildi.

5 Müellif köyün ismini boş bırakmıştır (Ed.).

Bu tarihden itibaren ibtidâ efendisi Sinan Bey'in ve ba'dehû Efendizâdesi Mustafa Bey'in ma'iyyetinde muhârebâta iştirâk ederek iştihâr etdi. Mûsafa Bey'e dâmâd olup Köprü'de teayyün eyledi. Bir müddet Amasyalı müfettiş Hüseyin Paşa'nın ağalarından olup esnâ-yı teftîşinde nâmdâr oldu.

Hüseyin Paşa'nın felâketi bunu da çileden çıkarıb Karayazıcı Abdülhalîm Bey'e iltihâk ederek ordusunda şecâati sayesinde bölük-başısı oldu. Köprü eşrâfından Müezzinoğulları da bunun izini ta'kîb ederek Abdülhalîm'in ordusu kuvvet buldu.

1011 senesinde ihtilâl ordusu gâlibâne Amasya'ya dâhil olup evkâf tevliyetleri ordu erkânı arasında taksim edildiği esnâda buna da Hüseyin Ağa vakfı tevliyeti isâbet etmişdi. Atik vezîr-i muhâsebe defterinde "en silahdâr Hüseyin Abdullah mütevellî-i evkâf Hüseyin Ağadır Amasya 7 Receb 1011" görüldü. **[38]**

1012'de Sivas vâlîsi Nasuh Paşa erbâb-ı şakâvete uyan Zülfikâr, Karakaş Ahmed, Yaramaz Ahmed, Köprü a'yânından Müezzinzâde Ahmed ağaları yüksek manâsıb i'tâsıyla elde etdiği esnâda bunu da inkıyâd etdirdi.

1014'de Müezzinzâde Ahmed Bey Amasya sancâğı beyi olduğu esnâda ağalarından olup sâdıkâne hizmetler gördü. Mîr-i mûmaileyhin Beylerbeyliğinde kethüdâsı ve 1022 senesi şa'banında Ahmed Paşa Amasya mutasarrıfı oldukda tarafından Amasya mütesellimi olup geldi.

1023 senesi rebîülâhirinde Ahmed Paşa Batum'a nakl-i me'mûriyet eylediğinden beraber gidip müşârün-ileyhin ma'iyyetinde devr-i vilâyât ederek 1027'de sadrâzam ve serdâr-ı ekrem Halîl Paşa'nın idâresizliği yüzünden hûsule gelen Erdebil inhizâmında paşasıyla beraber şehîden vefât etdi. Şeci', mütedeyyin, fedakâr adamdı.

Mahdûmları, sipâhi Meşâhîrinden Mustafa Ağa ve sadr-ı esbak Köprülü Mehmed Paşa'dır. Zevce-i metrûkesini **[39]** Kozlıcalı Hasan Ağazâde Ali Ağa tezevvüc etdi. Bunun mahdûmu meşhûr Amca Hasan Ağa'dır. Binaenaleyh Köprülü Mehmed Paşa'nın li-ümmin biraderi olur.

Şâyân-ı dikkatdir ki ne Amca Hasan Ağa ve ne de mahdûmu Hüseyin Paşa, Köprülü Mehmed Paşa'nın ve mahdûmu Kara Mustafa Paşa'nın zaman-ı sadâretlerinde menâsıb-ı mîrîyede istîhdam edilmemişlerdi. Hüseyin Paşa'nın tefeyyüzü Köprülüzâdelere hasm-ı kavî olan Bayburdluzâde Kara İbrâhim Paşa'nın zaman-ı sadâretinden başlar.

Köprülü Mehmed Paşa'nın büyük birâderi Mustafa Ağa da Köprü a'yânından olup Bağdad harbinde mecrûhan vefât etdi. Bunun mahdûmu Cidde Beyi ve şeyhü'l-harem iken 1079'da vefât eden el-Hâc Hüseyin Bey'dir. Tercemesi karîben aşağıda gelir.

Hüseyin Ağa-Kapıcı

Amasyalıdır. Sipâhi Hasan Ağa'nın oğludur. Dergâh-ı âlî kapıcıları zümresine iltihâk edib hayli müddet Enderûn sarayında kapı bekcisi oldu. Sonra ba'zı **[40]** bilâd ve eyâlâta hidemât-ı mühr ile gönderildi.

1023 senesi şevvâlinde Sultân Bâyezîd evkâfı mütevellîsi olarak Amasya'ya gelip 1025 senesi muharreminin yirmi üçünde Sivas vilâyetini teftîşe me'mûren gitdi. 1028 senesi muharreminin on beşinde sânîyen evkâf-ı Sultânîyye mütevellîsi olup geldi.

1030 senesi gurre-i Muharreminde İstanbul'a gidip dergâh-ı âlî kapıcı-başılarından oldu. 1031 senesi recebinde vak'a-i Osmâniyede Hâce-i Sultânî Ömer Efendi'nin necm-i ikbâl-i üfûl etdiğinden ihtifa edib bir müddet sonra Mora Vilâyeti tahsîl emvâline gönderildi. 1036 sâlinde vefât etdi.

Hüseyin Ağa-Altıncı Paşa

Amasyalı Mehmed'in oğludur. Yeniçeri olup altıncı cemaât efrâdından iken 1018'de yasakcı ba'dehû yeniçeri serdârı oldu. Üçüncü Hüseyin Ağa ile münâvebeten yeniçeri zâbiti olup 1040'da vefât etdi. Yeniçeriler arasında Paşa ve halk arasında "Yeniçeri" demekle **[41]**

meşhûr idi. Oğlu Hasan Bey ve bunun oğulları da Osmân, Halîl Beylerdir. Diğer mahdûmu Osmân Bey'dir.

Hüseyin Ağa-Arab

Musulludur. Amasya sipâhilerinden olup eşkıya vak'alarında hayli yararlığı görüldüğünden 1030 senesi muharreminde Amasya kethüdâ-yeri ve şa'banında Lehistân harbine giden Amasya Beyi Gürcü İbrâhim Bey tarafından Amasya mütesellimi oldu.

Ancak sene-i mezbûre şevvâlinde Amasya sancâğı İbrâhim Bey'in uhdesinden sarf edildiği cihetle mütesellimliği hitâma erib kethüdâlıkda kaldı. Ba'dehû harbe gidip avdetde ba'zı kazâların ve voyvadalığında istihdâm edilerek 1041'de vefât etdi.

Hüseyin Ağa-Üçüncü

Amasya yeniçerilerinden Mehmed oğludur. Bu da yeniçeri olup 1032'de Abaza muhârebesinde şecâatle iştihâr eylediğinden bu tarihden itibaren Altıncı Hüseyin Ağa ile münâvebeten yıllarca Amasya serdârı olduğu halde 1043'te **[42]** vefât etdi. Oğlu Mehmed Ağa'dır.

Hüseyin Bey-Tayyar Paşa Birâderi

Lâdiklidir. Vüzerâdan esbak Bağdad vâlîsi Mustafa Paşa bin Hüseyin Bey'in mahdûmu ve sadr-ı esbak Tayyar Mehmed Paşa'nın birâderidir. Pederinin hayatında Lâdik voyvadası olup kardaşının Sivas valiliğinde kâ'im-makâm ve bir müddet mütesellimi oldu.

1041'de Anadolu vâlîsi olan birâderinin arz ve inhâsıyla Canik sancâğı beyi oldu. Ba'dehû Revân harbine me'mûren gidip Revân Kal'asına hücûm esnâsında 1045'de şehîden vefât etdi. Mahdûmları Osmân, Halîl Beylerdir.

Hüseyin Ağa-Çakaloğlu

Amasyalıdır. Mehmed Çelebi mahdûmudur. Gençliğinde yeniçeri olup Sinan Paşa'nın yanında bir müddet hidemât-ı askeriyyede bulundu. Bunun vefâtında Amasya'ya gelip eşkıya muhârebâtında hayli nâm-dâr olarak Amasya serdârı oldu.

Eşkıyâ aleyhine serdâr olan Sadr-ı a'zam Kuyucu Murâd Paşa eşkıyâyı istîsâl husûsunda gösterdiği yararlıkları takdîr ederek 1017'de **[43]** ma'iyyetine alıb İstanbul'a getirdi. Ocak çorbacılarından oldu.

1033'de Amasyalı Gonçezâde Hızır Paşa'nın dâmâdı olan sadr-ı esbak Bosnalı Hüsrev Paşa'nın ağalığında sırasıyla zağarcı-başı, 1034'de kul kethüdâsı oldu ise de Paşa'nın hiddetini celb edecek harekâtda bulunduğundan 1035 senesi recebinde azl edildi.

Sene-i mezbûre şevvâlinde Paşa'nın hiddeti zâil olup azli icâb eden sekbân-başı Sarı Mehmed Ağa'nın yerine arz ve inhâsıyla sekbân-başı oldu. Paşa'nın sadâretden azlini müteâkib tekâüd edildi. 1044'de İstanbul müfettişi olup 1045 senesi evâhirinde vefât etdi. Yeniçeri ümerâsından şeci' bir zât idi. Mahdûmu vüzerâdan Küçük Hasan Paşa'dır.

Hüseyin Bey-Yörgüç Paşazâde

Amasya eşrâfından Veli Bey'in mahdûmudur. Altmış dördüncü bölükde mukayyed sipâhi olup hayli muhârebâta **[44]** iştirâk ederek ma'rûfiyet kazandı. Bir müddet Gümüş Madeni emîni oldu. 1031 senesi evâilinde Lâdikli Kurd Ağazâde Bayram Paşa'nın birâderi Mahmûd Bey Yörgüç Paşa vakfına mütevellî olmuşdu.

Hilâf-ı şart-ı vâkıf olan Mahmûd Bey'in tevliyetine itirâz ederek sene-i mezbûre şevvâlinde mîr-i mûmâileyhin ref'inden ceddi vakfına mütevellî olarak Amasya'ya geldi. 1032'de Abaza Mehmed Paşa'nın aleyhine hareket eden erbâb-ı hamiyyete iltihâk eylediğinden ba'zı mesâib görüb tevliyetden azl edildi.

1037'de Hüsrev Paşa'nın sadâretinde mîr-livâ olup İran harbine beraber gitdi. Erzurum ve Irak vekâyiinde bulundu ve 1041'de ma'zûlen Amasya'ya gelip sonra sânîyen Yörgüç Paşa vakfına mütevellî olduğu halde 1048 senesi zilka'desinde vefât etdi. Yıllarca harb ü vegâda imrâr-ı hayat etmiş, şeci', kerîm, hânedân bir gâzi idi.

Hüseyin Efendi-Defterdâr

Amasyalıdır. Bâyezîd Efendi'nin mahdûmudur.[6] İstanbul'a gidip mektubî-i mâlîye kalemine girdi. Orada hutût-ı mütenevvi'ayı ve hâssaten hatt-ı sîyakâti ve umûr-ı malîyeyi güzel öğrendi. Ba'dehû Arpa emîni olup **[45]** Hâce-i sultânî Amasyalı Ömer Efendi'ye intisâb ederek 1028'de muhâsebeci ve 1029'da malîye tezkîrecisi 1031'de Anadolu defterdârı oldu.

Sene-i mezbûre recebinde ikinci Sultân Osmân'ın şehâdeti ve Hoca Ömer Efendi'nin zevâl-i ikbâli üzerine azl ve Amasya'ya i'zâm edildi. Üç yıl kadar Amasya'da menfîyen ikâmet edib 1035 senesinde ma'fûven İstanbul'a avdetle yeniçeri kâtibi, 1038'de arpa emîni oldu.

1040 senesi evâilinde orta defterdâr olup vezîr-i kubbe-nişîn Lâdikli Kurt Ağazâde Bayram Paşa'ya intisâbı olduğundan 1041 senesi recebinde Sadr-ı a'zam Hâfız Ahmed Paşa'nın şehâdeti vak'asında ihtifâ eden Defterdâr Mustafa Paşa yerine baş-defterdâr oldu. 1042 senesi rebiülâhirinde Bayram Paşa Rûmeli vâlîsi olup gitdiğini müteâkib mukâtaât ve avârız ve cizyeyi peşin ile sattığından dolayı azl edilib Yedikuleye habs edildi. Bir müddet sonra yeniçeri ağası **[46]** Amasyalı Köse Mehmed Ağa'nın arz ve ricâsıyla tahlîs ve tekâüd edilip 1049'da vefât etdi.[7] Kibâr-ı hacegân-ı Divân-ı Hümâyûn'dan olup umûr-ı defteriye vâkıf, Müstakîm, fenn-i istîfâda mâhir idi. Diyârbekir Defterdârı Amasyalı Ahmed Efendi'nin dâmâdı ve mahdûmu Ahmed Efendi'dir. Bunun mahdûmu Defterdâr-ı meşhûr vezîr Halîl Paşa'dır.

Hüseyin Ağa-Saray Ağası

Enderûnludur. Devşirmelerden olup Saray-ı hümâyûnda terbiye gördü. Orada tedrîcen terakkî ederek kiler kethüdâsı oldu. Ancak rikâb ağalarına karşı ba'zı umûr ve muâmelâtda dürüştâne hareket eylediğinden 1036'da azl edilen Süleyman Ağa'nın yerine Amasya saray ağası olarak gönderildi. 1050'de vefât etdi.

Hüseyin Ağa-Topçuoğlu

Amasyalıdır. Sipâhi a'yânından Topçu Mehmed Ağa'nın oğludur. Bu da sipâhi olup hayli muhârebât ve vekayîde isbât-ı vücûd ederek temâyüz etdi.

Bir müddet **[47]** Tayyar Mehmed Paşa ağalarından olup müşârün-ileyhin şehâdetinde nâil-i mükâfat olarak sipâhi kethüdâsı oldu. 1051'de azl ve tekâüd edilib 1053'de vefât etdi. Birâderi Hasan Ağa da ma'rûf idi.

Hüseyin Bey-Bâki Paşazâde

Amasyalıdır. Beylerbeyilerden sâbıkü't-terceme Bâki Paşa'nın mahdûmudur. Züamâdan ba'dehû dergâh-ı âlî mûteferrikalarından devr-i hidemât etdi. Bayram Paşa'nın zaman-ı sadâretinde mîr-livâ olup 1056'da vefât etdi. Kibâr-ı Ümerâ ve a'yân-ı Amasya'dan idi.

Hüseyin Efendi-Sengelzâde

Amasyalıdır. Esbak Diyârbekir Defterdârı Sengel Ahmed Efendi'nin mahdûmudur. Tahsîl-i hutût ve ma'arif ederek Divân-ı Hümâyûn küttâbından oldu. Sonra tefeyyüz ederek Divân-ı Hümâyûn hâcegânı sırasına girdi. Mükerreren arpa emîni, mukâbele-i süvârî olup

---

6 "Hüseyin bin Bâyezid el-Amâsî el-Muhasib" ve "Hüseyin bin Bâyezid ed-Defterî" diye mükerreren imzası görüldü.

7 Târih-i irtihâli "Defter-i Müsekkafât"dan anlaşıldı. "Sicill-i Osmânî"de bununla Za'ferânbolulu Büyük Hüseyin Efendi'nin tercemesi birleştirilmişdir.

1056'da ma'zûl ve 1057 şevvâlinde merhûm olduğu müsekkafât-ı vakfiye defterinde görüldü. Mahdûmu Ahmed Efendi 1091'de **[48]** vefât etdi.

Hüseyin Paşa-Çolak

Amasyalıdır. Amasya emîr-i kebîri el-Hâc Şâdgeldi Paşa evlâdından olup Helkıs Mahallesi eşrâfından Ulûc Bey bin Burak Bey bin el-Hâc Ahmed Bey'in mahdûmudur. Züamâdan olup Irak ve İran muhârebâtında terakkî ederek 1040 senesi cumâdelûlâsında Amasya Alay Beyi oldu.

1042 senesi evâilinde Erzurum Kal'ası muhâfızı ve rebîülâhirinde kal'ay-ı mezbûreyi muhâfaza şartıyla Amasya sancâğı beyi ve 1043 rebîülevvelinde Bâyezîd Sancağı Beyi ve 1044 senesi şa'banında sânîyen Amasya beyi oldu. Amasya Beyi Köprülü Mehmed Bey'in azline bâis olduğundan araları bozuldu. 1045 senesi muharreminde Erzurum'a gelen Sultân Murâd-ı Râbi'in nazar-ı takdîrini celb eylediğinden Kars beylerbeyi olarak Beylerbeyilere karışdı. Ba'dehû Trablus-Şam, sonra Şehr-i Zor beylerbeyi olup Bağdad harbine me'mûr oldu. Ancak Bağdad muhârebesinde sol kolu sakat olduğundan Çolak dendi.**[49]**

1050 senesi saferinin evâilinde sâlisen Amasya mutasarrıfı olup bir müddet sonra geldi. 1052 senesi saferinde kendisine Sivas valiliği tevcîh edilen Nasuh Paşazâde Hüseyin Paşa'nın idamına Sivas vâlîsi İbrâhim Paşa me'mûr oldukda bu da İbrâhim Paşa'nın ma'iyyetine me'mûr oldu.

Kayseriyye civârında tarafeyn arasında yapılan muhârebede İbrâhim Paşa maktûl ve bu da münhezim olduğundan sene-i mezbûre rebîülevvelinde ma'zûl olup Saluzcu karyesi kendisine hass tayin edilerek Amasya'da ikâmet etdi.

1056 senesi zilhiccesinde Amasya mutasarrıfı Ankebût Ahmed Paşa Sivas vâlîsi oldukda râbian Amasya mutasarrıfı olup Girid Muhârebesi'ne gitdi. 1057 senesi saferinde muhârebede gösterdiği yararlıklara mükâfâten Rûmeli pâyesiyle Trabzon beylerbeyi oldu.

1058 senesi muharreminin evâilinde Amasya mutasarrıfı Hoca Ahmed Paşa Trabzon vâlîsi oldukda Karahisâr-ı şarkî Sancağı ilhâkıyla beşinci defa Amasya mutasarrıfı oldu. Ancak hurûc [5**0]** ve kıyâm eden Sivas vâlîsi Vardar Ali Paşa aleyhine serdâr olan İbşîr Paşa'nın yardımına Konya beylerbeyi Köprülü Mehmed Paşa ile me'mûr olmuşdu.

1058 senesi rebîülevvelinde Çerkeş Kasabası havâlisinde olan Vardar Ali Paşa'nın ordusuyla harbe girdiler. Her ikisi de mağlub ve esir olup Vardar'ın katlinden müşkülât ile kurtuldular.

Muahharan İbşir Paşa yetişib Vardar'ın ordusu münhezim ve kendisi esir olduğundan paşaları esaretden kurtardı. Vardar'ın başını kesib İstanbul'a gönderdi. Hayfâ ki Köprülü Mehmed Paşa, bu inhizâm ve esareti Hüseyin Paşa'nın kasden yardım etmediğine İbşîr Paşayı ikna eylediğinden paşanın arz ve inhâsıyla Köprülü Mehmed Paşa'ya hil'ât ve Hüseyin Paşa'nın idamına fermân-ı padişahî geldi.

Binaen aleyh: Hüseyin Paşa kırk yıldan ziyâde gazâlarda imrâr-ı hayat ve muhârebelerde vatana hidemât etdiği halde ağrâz-ı şahsiyyeye kurban olup 1058 senesi cumâdelûlâ evâhirinde kethüdâsı Hacı Efendizâde Sarı Mehmed Ağa **[51]** Hazinedârı Ali Ağa, silahdârı yeniçeri oğlu Hasan ağalarıyla beraber şehid edildi.

Naima Efendi, Köprülü Mehmed Paşa ile Hüseyin Paşa'nın İbşir Paşa ma'iyyetine me'mûr olduklarını yazdığı halde Hüseyin Paşa'nın ve ağalarının idamına dâir sarâhat vermiyor. Bu vak'ayı Kâtîb Çelebi "Fezleke"sinde yazdığı gibi Amasya sicillâtı'nda mestûr görüldü.

Hüseyin Paşa Amasya mîr-livâsı Derviş Bey'in dâmâdı olup emvâl ve emlâkı müsâdere edildiğinden mahdûmu Derviş Mehmed Çelebi'ye bir hânesinden başka bir nesne bırakılmadı. Kayınbirâderi Ebûbekir Bey yetimin vasîsi oldu.

Hüseyin Bey-Hacı Paşazâde

Amasyalıdır. Beylerbeyilerden ve Sofular Mahallesi'nde kâin câmi-i şerîf ve Dârülhadîsin bânisi olan Abdullah Paşa evlâdından el-Hâc Abdülkerîm Paşa bin Veli Bey'in mahdûmudur. Züamâdan iken mîr-livâ olup sancâkları devr etdi. **[52]**

1052'de ammizâdesi olan Hacı Mustafa Bey'in vefâtına binâen ceddi Abdullah Paşa vakfına mütevvellî olarak Amasya'da ikâmet etdi. 1058'de Amasya'ya gelen seyyâh-ı meşhûr Hâfız Evliyâ Çelebi bunun konağına misafir oldu. Dokuz yıl kadar vakfı hüsn-i idâre ederek ba'zı nükûd ve musakkafât ilâvesiyle tevsî' edib 1061'de vefât etdi. Meşâhîr-i Ümerâ ve a'yândan kerîm, servet ü sâmâna mâlik, dindâr, hânedân bir zât-ı sütûde-sîmât idi. Mahdûmu mîr-i mîrân Abdülkerîm Paşa'dır.

Hüseyin Bey-Çavuşzâde

Amasyalıdır. Dergâh-ı âli çavuşânından Amasyalı Ali Bey'in oğludur. Hâtunîye Mahallesi'nde doğdu. Züamâdan olup muharebelerde terakkî ederek 1053, 1056, 1060, 1064 senelerinde dört defa birer sene Amasya Alaybeyi olduğu halde 1065 senesi saferinde vefât etdi. A'yân-ı züamâdan şeci' idi. A'yândan Mehmed Bey'in dâmâdı olup mahdûmu Derviş Bey'dir. **[53]**

Abdullah Paşa evlâdından diğer Hüseyin Bey bin Abdî Bey de Hacı Paşazâde Hüseyin Bey'in irtîhâlinde Abdullah Paşa vakfına mütevellî olduğu halde 1066 senesi rebîülevvelinde vefât etdi. Bunun da mahdûmu Abdülkerîm Bey'dir. Bunun yerine Hacı Mustafa Beyzâde Hüseyin Bey mütevellî oldu. Bunlar da eşrâfdan idiler.

Hüseyin Efendi-Vâiz

Amasyalı Oruc oğludur. Üstâz-ı fuzalâ Kâdızâde Hoca Mehmed Ali Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib yıllarca tedrîs-i ulûm ederek ders-i âm-ı meşhûr oldu. Ba'dehû dârülhadîs Osmân Çelebi müderrisi ve Enderûn Câmii hatîb ve vâizi olduğu halde 1067'de dâr-ı naîme irtihâl etdi. Âlim, vâiz, nefes-i müessir, takrîr ve sadâsı güzel müteşerri' bir zât idi.

Hüseyin Ağa-Kara Hasanoğlu

Amasyalıdır. Altıncı cemaât efrâdından bir yeniçeri olup yıllarca yasakcı, ya'nî inzibât me'mûru oldu. Ba'dehû mükerreren Amasya serdârı, bir müddet de kır serdârı olarak **[54]** erbâb-ı şekâveti te'dîb ve istîsâlde iştihâr etdi. Ba'dehû ihtiyârlığına binâen 1067'de turnacı-başı pâyesiyle tekâüd edilerek 1068'de vefât eyledi. Yeniçeri şüc'ânından nâmdâr bir zâbit idi. Oğlu Hasan Ağa'dır.

Hüseyin Bey-Sinan Paşazâde

Amasya eşrâfından Ali Bey'in mahdûmudur. 1037'de züamâdan olup muhârebelerde fedâkârane hizmetler etdi. Pederinin vefâtında ceddînin Hacı Hamza ve Amasya'daki hayrât-ı evkâfına mütevellî ve ba'dehû Amasya Alaybeyi ve 1058'de mîr-livâ oldu. Arabgir sancâğından ma'zûl iken Abaza Hasan Paşa'ya uyduğundan 1069 senesi Cumâdelâhiresinde i'dâm ve emvâl ve emlâkı müsâdere edilerek ocağı söndürüldü.

Diğer Amasya sipâhilerinden ve a'yândan Pirî Beyzâde Hüseyin Ağa ve sipâhi kethüdâlarından Dede Hasan Ağazâde diğer Hüseyin Ağa ve sipâhi Meşâhîrinden sâbık Zile voyvadası diğer Celeb Hüseyin Ağalar da Abaza Paşa'ya uyduklarından târih-i mezkûrde i'dâm **[55]** edildiler.

Hüseyin Bey-Gülâbî Paşazâde

Amasya eşrâfından Gülâbî Bey bin Ahmed Bey bin Gülâbî Paşa mahdûmudur. Amasya'da ceddînin binâ eylediği Gülâbî Paşa Zâviyesi vakfına mütevellî olup 1070 hudûdunda vefât etdi. Kibâr-ı a'yândan hânedân bir zât idi. Yeniçeri zâbitânından, "Paşa"

demekle meşhûr altıncı Hüseyin Ağa bin Enbiyâ da Amasya serdârı olup 1067'de mütekâid ve 1071 hudûdunda vefât etdi. Diğer Yörgüç Paşazâde Hüseyin Bey de Amasya mütesellimi Hakalacı Mustafa Bey'in mahdûmu olup pederinin vefâtında ceddi vakfına mütevellî olduğu halde 1073 senesi evâilinde vefât etdi. Birâderi Mehmed Bey mütevellî oldu. Bunlar da a'yândan idiler.

Hüseyin Efendi-Hacı Nebîzâde

Amasyalıdır. Esbak Amasya mütesellimi el-Hâc Abdünnebi Ağa bin el-Hâc Ahmed Ağa'nın mahdûmudur. Tahsîl-i maârifden sonra Divân-ı Hümâyûn kitâbetiyle çerağ edildi. Ba'dehû tefeyyüz ederek Bayram Paşa'nın sadâretinde reisülküttâb oldu.**[56]**

1048 senesi rebîülevvelinde müşârün-ileyhin irtîhâlini müteâkib riyâsetden azl edilib bir mâh sonra mukâbele-i süvârî, ba'dehû Anadolu muhâsebecisi oldu. Buradan da ba'del azl mukâtaa emîni, sonra çavûşlar kâtibi, 1060'da şehir emîni ve 1061'de sânîyen reisülküttâb oldu.

1063'de riyâsetden azl edilib sonra arpa emîni ve 1065'de bevvâbân-ı şehriyârî kâtibi oldu. 1066'da tezkîre-i sadr-ı âlî, 1068'de reisülküttâb kâ'im-makâmı olup 1073 senesi zilka'desinde ma'zûlen vefât etdi. Sâkin olduğu menzili oğulları İbrâhim, Abdurrahman ve Çelebilere ve kızı Râbia Hânım intikâl etdiği ve târih-i irtihâli müsakkafât vakfı defteri'nde görüldü

Hüseyin Ağa-Hacı Beyzâde

Amasya züamâsından Şâhin Bey'in oğludur. Sipâhi olup hidemât-ı harbiyede liyakâtı görüldüğünden Çorum kethüdâ-yeri, ba'dehû oranının mütesellimi oldu. Sonra tefeyyüz ederek dergâh-ı âlî kapıcı-başılarından, 1069'da Kıblelizâde Mustafa Paşa'nın kethüdâsı ve Sivas mütesellimi **[57]**oldu.

Vali Mustafa Paşa'nın gerek Sivas'da ve gerek mülhakâtında irtikâb etdiği i'tisâfkârâne harekâtından bu da mes'ûl olup 1071'de her ikisi de azl ve Amasya Kal'ası zindanında habs edildi. Ancak 1072 senesi muharreminde vâlî-i müşârün-ileyhin affına binâen her ikisi kurtuldu.

Mustafa Paşa İstanbul'a vusûlünde Sadr-ı a'zam Köprülü Mehmed Paşa bacanağı olduğundan vezâretle kubbe-nîşîn olup sâhib-i tercemeyi kethüdâlığında ibkâ etdi. 1073'de Şam vâlîsi olan paşasıyla beraber harbe gidip 1074'de her ikisi de mecrûhen vefât etdi. Cesûr, müdebbir idi. Mahdûmu Şâhin Bey'dir.

Hüseyin Efendi-Taceddînzâde eş-Şeyh el-Hâc

Amasyalıdır. Esbak Amasya müftüsü olup 1009'da vefât eden Taceddîn Efendizâde Mustafa Efendi'nin mahdûmudur. Amcası olup 1035'de vefât eden Ahmed Efendi bin Taceddîn Efendi'nin zâviyesi şeyhi Abdullah Efendi'nin sohbet-i şerîfesinde ulûm-ı zâhiriyye ve batıniyyeyi tahsîl etdi. **[58]**

Bir müddet talebe-i ulûm tedrîs-i fünûn edib talâkât-ı lisân ve hüsn-i beyân ile iştihâr ederek Enderûn Câmi-i şerîfi vâizi ve amcasının zâviyesinde Halvetiye şeyhi oldu. Zühd ü takvâsı ahlâk-ı hamîdesi halk ve a'yânın kendisine hüsn-i i'tikâdını celb etdi.

Fazl ü ittikâsına binâen kendisine bağlar, bağçeler vakf edildi. Bu sûretle Enderûn Câmii kürsi şeyhliği vazîfesine yükseldi. Hem kendisini hem de ahlakını müstefid etdi. Zikr ü ibâdet, tedrîs ü tezkîre müvâzabet ederek ömrü hitâma erib 1078'de vefât etdi.

Kîbâr-ı ulemâ ve meşâyîhden, sâlih, müttaki, müteşerri', âbid, kâmil bir şeyh idi. Mahdûmları Mustafa, Abdullah Efendilerdir. Mustafa Efendi kibâr-ı kudâtdan olup zevcesi Tatar Pazarcığı'nda Sultân Ahmed-i Sâlîs'in esnâ-yı tevellüdünde ebelik yapdığından oğulları Hüseyin, Abdullah Efendilere Ebezâde denir. Abdullah Efendi Şeyhülislâm oldu. Şeyh Efendi'nin diğer mahdûmu Abdullah Efendi yerine kâim oldu. **[59]**

Hüseyin Bey-Arnavutzâde el-Hâc

Köprülüdür. Tercemesi yukarıda yazılan Köprü a'yânından Arnavut Hüseyin Ağazâde Mustafa Ağa'nın mahdûmu ve sadr-ı esbak Köprülü Mehmed Paşa'nın bîrâderzâdesidir. Pederinin hayatında sipâhi olup hayli muhârebâta iştirâk etdi.

1066 senesi zilka'desinde amcası sadrâzam oldukda İstanbul'a gidip ağaları sırasına girdi. Lâkin her ne sebebden ise amcasının zaman-ı sadâretinde müreffeh bir hayata erdi ise de tefeyyüz edemedi.

Yalnız amcazâdesi Fâzıl Ahmed Paşa'nın sadâretinde ba'zı emânetlerde istihdâm edildi. 1077'de ricâsıyla Cidde Sancağı Beyi ve ba'dehû şeyhü'l-harem olup 1079 senesi zilhiccesinde Mekke-i mükerremede dâr-ı bekâya rihlet etdi. Kızları Ayşe, Amine Hânımlardır. Oğlu yokdur. Amine Hânım'ın zevcesi sadr-ı esbak Amcazâde Hüseyin Paşa'dır.

Sadr-ı esbak Merzifonî Kara Mustafa Paşa'nın kuyûd-ı vakfiye idâresinde mevcûd olan Müsakkafât defteri'nde Süleymaniye civârında sahib-i tercemenin veresesinden aldığı bir konağın mübayaa hücceti şöyle başlar:**[60]**

"Bundan akdem Mekke-i Mükerreme'de veda-ı âlem-i fâni eden merhûm Hüseyin Ağa bin Mustafa'nın verâseti sulbiyye-i sağire kızı Ayşe Hânım ile li-ebin karındaşı Amine Hânım'a münhasıre olduğu şer'an tâhir oldukdan sonra merhûm-ı mezbûrun vasî-yi muhtârı olan Yûsuf Ağa bin Mehmed Ağa[8] ve müşâr Amine Hânım tarafından husûs-ı âti'l-beyâna vekîl olup bi-mâ-hüve nehcü's-sübût vekalet-i sabite olan zevci Hüseyin Bey bin Hasan Ağa" [9] (s. 218).

Bu konağın Fâzıl Ahmed Paşa tarafından mûmâ-ileyh el-Hâc Hüseyin Bey'e ferağ ve tefvîz edildiğini nâtık-ı mübâya'a hüccetinde de şöyle yazılıyor:

"Hâlâ vezîr-i a'zam olan Ahmed Paşa bin Vezîr Mehmed Paşa Hazretleri bin yetmiş senesi zilhiccesinin yirminci günü zikr olunan sarayın üç bin beş yüz otuz iki zirâ' arsasını Ammizâdeleri Hüseyin Ağaya[10] vakf-ı mezbûrun meşrûtiyet üzre mütevellîsi olan Budakzâde Mehmed Efendi izin ve marifetiyle ferağ ve tefvîz **[61]** buyurduklarından sonra... 9 şevvâl 1072" (s. 220).

Sahib-i terceme, Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın ammizâdesi olduğu bu defterin mûteaddid yerlerinde yazılıdır. Hatta sadr-ı esbak Köprülü Mehmed Paşa'nın 1072 tarihli vakfiyesi zeylindeki şuhûd arasında "Hüseyin Ağa akreb-i akrabâ-i vâkıf" diye tasrîh edilmişdir ki birâderzâdesi demek olur.

Hüseyin Bey-Mustafa Paşazâde

Lâdiklidir. Oranın a'yânından sadr-ı esbak Tayyar Mehmed Paşa'nın birâderi Halîl Bey bin Mustafa Paşa'nın mahdûmudur. Kibâr-ı züamâdan olup hayli müddet Lâdik voyvadası oldu.

1069'da Tayyar Paşazâdeler gibi Abaza Paşa'ya uymadığından Köprülü Mehmed Paşa'ya kendisini sevdirdi. Bundan dolayı 1071'de mîr-livâ olup Samsun, Karahisâr-ı Şarkî, Sinop sancâklarına mîr-livâ oldu. 1079'da Kandiye muhârebesinde vefât etdi. Mahdûmları İbrâhim, Osmân Beylerdir. Tayyar Paşa'nın dâmâdı idi. **[62]**

Hüseyin Ağa-Laz el-Hâc

Rizeli Ali oğludur. Evâil-i hâlinde Köprülü Mehmed Paşa'ya intisâb edib dâiresi ağalarından oldu. Müşârün-ileyhin saâdet ve felâketi zamanlarında sâdıkâne hizmet eyledikden bir müddet kethüdâsı ve zaman-ı sadâretinde Köprü'deki emlâkı nâzırı olup orada ikâmet etdi.

---

8 Bu Yusuf Ağa, Köprülü Mehmed Paşa'nın kaynı ve kethûda-yı sadâreti olan Dede-zâde Mehmed Ağa'nın mahdûmudur.

9 Bu Hüseyin Bey Amcazâde demekle meşhûr sadr-ı esbak Hüseyin Paşa bin Hasan Ağa'dır.

10 Bu Hüseyin Ağa, birinci hüccetde yazılan Hüseyin Ağa bin Mustafa Ağa'dır.

1069'da Abaza Hasan Paşa'nın tarafdârları hakkında icrâ edilen şedîd-i istîsâl esnâda hayli işgüzârlığı görüldü. Köprülü Mehmed Paşa'nın Amasya ve Sivas ve mülhakâtında vasıta-i icrâiyesi hükmünde olduğundan gâyet nüfûz ve itibâr kazandı.

Bir müddet Köprü voyvadası olup o kazâyı şiddetiyle uyutdu. Orada ikâmet etdiği mahallede câmi ve medrese yaptırdı. Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın evâsıt-ı sadâretlerinde azl ve her türlü nüfûzdan tecrîd edilerek Hicâz'a gitdi. 1080 senesi evâilinde vefât etdi. Hayr ü şerre yarar, cesûr, dindâr, sâhib-i hayrât ve hânedân bir kimse idi.**[63]**

Hüseyin Paşa-Darbhâneci el-Hâc

Amasyalıdır. Çavuşân-ı dergâh-ı âlîden Mustafa Ağa bin Hasan mahdûmudur. Divân-ı Hümâyûn kâtibi iken 1048'de vefât eden Kasım Efendi'nin yeğeni olup pederinin irtihâlinde zeâmeti kendisine ihsan edilerek dergâh-ı âlî çavuşları silkine girdi. Çavuşân defteri'nde "Hüseyin Mustafa Amâsiyye" diye yazılı görüldü.

Enderûn sarayında hatt ü ma'rifet öğrendi. Hüsn-i terbiye görüb Bayram Paşa'nın zaman-ı ikbâlinde hazine kâtibi ve 1057 senesi şa'banının on birinde beytü'l-mâl-i âmme ve hassa emîni olduğu Tevcîhât Defteri'nde görüldü. 1058 senesi recebinde istikâmetine binâen Darbhâne-i Âmire Emîni oldu.

Tam yedi yıl Darbhâne-i devleti kemâl-i istikâmetle tedvîr ederek "Darbhâneci" demekle iştihâr etdi. 1065 senesi recebinde sadrâzam İbşîr Paşa'nın katli hengâmesinde ma'zûlen Hicâz'a gidip avdetde mukâbele-i süvârî oldu. 1068'de "Atlu mukâbelesi Hüseyin Mustafa Amâsiyye" künyesi **[64]** görüldü.

Çünkü 1068 senesi şa'banında baş-bâkikulu Ahmed Ağa azl edildiğinden yerine Köprülü Mehmed Paşa'nın arzıyla baş-bâkikulu oldu. Bu me'mûriyet-i mühimmesini de kemâl-i istikâmetle ifâ eylediğinden sadr-ı müşârün-ileyhin itimâdını kazanıb 1071 senesi ramazânının evâhirinde Rûmeli pâyesiyle baş-defterdâr oldu.

1072 senesi rebîülevvelinde Köprülü Mehmed Paşa'nın vefâtı üzerine sadrâzam olan Fâzıl Ahmed Paşa'nın arzıyla makâmında ibkâ edildi ise de sene-i mezbûrenin evâsıt-ı ramazânında defterdârlıkdan azl edilib mûteakiben Van Eyaleti beylerbeyi oldu.

Târihen malûmdur ki Köprülü Mehmed Paşa müşârün-ileyhe ba'zı husûsâtından dolayı muğberdi. Onu Defterdâr nasb etmesi, muğayir-i istikâmet bir hali zuhûrunda i'dâmını halk nazarında mazûr göstermekdi. Sahîb-i terceme Paşa'nın bu tasmîm ve tasavvuruna vâkıf olduğundan defterdârlığı can korkusuyla kabûl etmişdi.**[65]**

Fakat müşârun-ileyhin vazîfesinde ikdâm ve istikâmeti ve sadr-ı müşârün-ileyhin de az müddet sonra vefâtı, hayatını ölümden kurtardı. Fâzıl Ahmed Paşa, pederinin silkine vâkıf ve tarîk-ı i'tidâle sâlik olduğundan azl ve ihrâciyle iktifa etdi.

1074 senesi saferinde Uyvar Kal'asının fethinde hidemât-ı fedakâranesi üzerine vezâretle Silistre vâlîsi olup 1076 senesi cumâdelâhiresi beşinci günü rikâb-ı hümâyûn kâ'im-makâmı oldu ise de gurre-i şa'banda Kapudan Merzifonî Kara Mustafa Paşa kâ'im-makâm-ı rikâb olduğundan Silistre'ye iâde edildi.

Ancak Kırım Hânı Mehmed Giray ile bir yıldan beri araları açık olup yekdiğerini dergâh-ı âlîye şikâyet ediyorlardı. Rikâb-ı kâ'im-makâmlığı ile İstanbul'a celb edilib kendisinden izahât alındığından 1076 senesi ramazânı evâilinde Hânın azliyle Âdil Giray Kırım Hân'ı oldukda kendisi de azl ve İstanbul'a geldi.

1077 senesi evâilinde Selânik Sancağı'yla Kandiye harbine me'mûren **[66]** Girid'e gidip hidemât-ı meşkûresine binâen 1079 senesi rebîülevvelinde Rûmeli vâlîsi oldu. 1080 senesi hücûmunda yaralandığından avdet edib yolda arabası yıkıldı.

Bundan daha ziyâde müteessir olup Sofya'ya girmeden evvel 1080 senesi zilka'desinde vefât edib cenazesi İstanbul'a nakl edilerek Koca Mustafa Paşa Kabristânı'na defnedildi. Erbâb-ı maârifden müstakîm, afîf, müdîr, işgüzâr, muktedîr bir vezîr idi. Mahdûmları Ahmed,

Mehmed, İsmail, Ebûbekir Beylerdir. Ebûbekir Bey 1086 şevvâlinde ve bunun mahdûmu Hasan Bey de 1091 cumâdelâhiresinde vefât etdi. [11]

Hüseyin Ağa-Telhîsî

Merzifonludur. Sipâhi Meşâhîrinden Gâzi Oruc Bey ibn-i Ali Ağa'nın mahdûmu ve sadr-ı esbak Kara Mustafa Paşa'nın büyük birâderidir. Bu da sipâhi olup muhârebelere gitdi. Köprülü Mehmed Paşa'ya intisâb edib sadâretinde ağalarından ve 1068 senesi zilhiccesinde telhîsî-i sadâret oldu.**[67]** Sadr-ı müşârün-ileyhin irtihâlinde mahdûmu Fâzıl Ahmed Paşa'ya telhisî ve ba'dehû sadâret kapıcılar kethüdâsı olup hayli servet ü sâmân edindi. Ba'dehû dergâh-ı âlî müteferrikası ve kapıcı-başı olup 1081'de vefât etdi. Kibâr-ı a'yândan sâhib-i hayr idi. Mahdûmları Hasan Paşa ile reisülküttâb Mustafa Efendi'dir.

Hüseyin Bey-Derviş Beyzâde

Amasyalıdır. Amasya Beyi iken 1044'de vefât eden Derviş Beyzâde Osmân Bey'in mahdûmudur. Züamâdan olup Girit muhârebâtında isbât-ı liyakât ederek alaybeyi ba'dehû mîr-livâ oldu. Yıllarca sancâkları devredip 1082 sâlinden sonra vefât etdi. Amasya a'yân-ı ümerâsından idi. Mahdûmu ser-mimâr-ı hâssa Hasan Efendi ve kerîmesi Neslî Hânım'dır.

Hüseyin Efendi-Topçuzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Topçu Mehmed Ağa bin Mustafa'nın mahdûmudur. Kibâr-ı fuzalâdan İmâm Gürcü Hasan Efendi'den vesâir ulemâdan ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu. Tedrîs-i ulûm ederek iştîhâr edib devr-i medârisle bâ-pâye-i altmışlı **[68]** Yörgüç Paşa müderrisi, Amasya kassâmı, ba'dehû Amasya nâibi oldu. 1073 senesi rebîülevvelinde Erzincan ba'dehû Sivas kâdısı ve 1076 senesi şa'banında sânîyen Amasya kassâmı olup sonra Çankırı kâdısı oldu. 1081'de ma'zûlen Amasya'da görülüb 1083 hudûdunda vefât etdi. Âlim, fakîh, kâmil idi. Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa müntesiblerindendi. Mahdûmu el-Hâc Mehmed Efendi ve birâderi el-Hâc Hasan Ağazâde el-Hâc Mehmed Ağa'dır. Hüseyin bin Mustafa et-Topî diye imzâ kordu.

Hüseyin Ağa-Abdülcelilzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Esbak Amasya müftüsü mevâlî-i devriyeden Sandukîzâde Abdülcelil Efendi'nin mahdûmudur. 1043'de pederinin irtihâlinde sipâhi Meşâhîrinden olup Revân ve Bağdad muhârebâtında isbât-ı liyakât ederek Amasya kethüdâ-yeri ve 1055 senesi muharreminde Amasya mütesellimi oldu. Ancak mîr-livâ Ebûbekir Bey'in taşkın hareketi yüzünden **[69]** sene-i mezbûre şevvâlinde her ikisi de azl ve habs edildi. 1056 senesi evâilinde Sefer Ağa'nın kefâletiyle Amasya kalesi zindanından tahliye ve itlâk edildi.

Ba'dehû yapılan tahkîkâtda berâeti anlaşılmakla bir müddet ma'zûl kaldı. Ba'dehû Sivas vilâyeti hazinedârı olup 1062 senesi şevvâlinde Sultân Bâyezîd evkâfına mütevellî ve 1063 senesi zilka'desinde mutassarıf Hasan Paşa tarafından sânîyen Amasya mütesellimi oldu.

1064 senesi saferinde mutasarrıfın tahvil-i memûriyet etmesine binâen tevliyette kaldı. Ba'dehû İbşîr Paşa'nın sadâretinde kethüdâsı Amasyalı Sâlih Ağa'nın sâye-i ikbâlinde Sivas Vali kâ'im-makâmı olup 1065 senesi evâhirinde ma'zûlen Amasya'ya geldi.

1067'de Ankebût Ahmed Paşa'nın kethüdâsı olup müşârün-ileyhin sadâret kâ'im-makâmlığında nüfûz ve ikbâle erdi. Müşârün-ileyhin azlinde bir müddet menkûb olup 1074 senesi muharreminde Vanlı Mehmed Paşa tarafından üçüncü defa Amasya mütesellimi oldu.**[70]**

---

11 Evlâdına ait "Ferâşet Defteri"nde görüldü.

1075 senesi cumâdelûlâsında İstanbul'a gidip livânın hesabâtını vermeye davet edildiğinden yerine diğeri nasb edildi. Verdiği hesabâtda berâat-i zimmeti sâbit olmakla 1076 senesi muharreminde râbian Amasya mütesellimi oldu.

1077 senesi muharreminde müddet-i tesellümü hitâma erdiğinden yine İstanbul'a gidip şevvâlinde Sultân Süleyman evkâfı mütevellîsi, ba'dehû emîn-i ğanem olup 1084 senesi zilka'desinde emvâl ve emlâkını vakfederek bir mâh sonra vefât etdi.

Müstakîm, işgüzâr olup dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından idi. Mahdûmlarından Mehmed Ağa kendinden evvel vefât etdi. Bunun mahdûmu Abdülhalim Ağa'dır. Tersâne kethüdâsı olup mahdûmu Abdülcelîl Ağa 1148'de dergâh-ı âlî çavuşânından görüldü.

Hüseyin Ağa'nın diğer mahdûmu Hasan Paşa'dır. Musûl beylerbeyi oldu. Üçüncü mahdûmu dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından Abdülcelil Ağa olup Musûl hânedânı olan Abdülcelilzâdeler bunun evlâdı **[71]** kuyûd-ı resmiye ile sâbitdir.

Hüseyin Efendi-Sevincerli

Amasya civârında Sevincer köyünden Mustafa oğlu olup Amasya'da hıfz-ı Kur'ân ve tahsîl-i ilm ü irfan etdikden sonra ders-i âm oldu. Bir müddet tedrîs ile iştigâl ederek 1071'de Fethiye Câmii İmâmı ve kürsî şeyhi olduğu halde 1088 senesi cumâdelâhiresinin onaltıncı günü vefât etdi. Âlim, vâiz, halûk bir imâm idi. "Sevincerli Hâfız Hoca" demekle meşhûrdur.

Mahdûmu Hâfız Mustafa Efendi yerine imâm, ba'dehû hatîb olup 1111'de hitâbeti mahdûmu Hâfız Osmân Efendi'ye fâriğ olarak 1141 cumâdelâhiresi dördünde vefât etdi. Diğer mahdûmu Hâfız Ali Efendi de pederinin mahlûlunden imâm olup 1144 senesi cumâdelûlâsında vefât etdi. Hâfız Osmân Efendi de 1141 senesi ramazânında vefât edib mahdûmu Hâfız Mehmed Efendi yerine hatîb oldu. Bu da 1156'da hitâbetden feragât etdi. **[72]**

Hüseyin Efendi-Buruklu el-Hâc

Köprü'nün köylerinden Buruk adlı köyün büyüklerinden Mustafa Ağa'nın oğludur. Amasya'da Uzun Müderris Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek avdetle Köprü kasabasında tedrîse başlayıb ders-i âm-ı meşhûr idi.

Ba'dehû Taceddîn Paşa Câmii kurbunda binâ edilen medresenin müderrisi ve câmi-i mezkûr kürsî şeyhi olup 1085'de Köprü müftüsü olduğu halde 1089'da dâr-ı naîme irtihal etdi. Âlim, fakîh, kâmil bir zât idi. A'yân-ı ulemâdandır. Mahdûmu el-Hâc Mehmed Efendi de ulemâdandır.

Hüseyin Bey-Abdullah Paşazâde

Amasya eşrâfından Abdullah Paşa ve vakfı mütevellisi el-Hâc Mustafa Bey bin Abdî Bey bin Veli Bey'in mahdûmudur. Ammizâdesi Hacı Abdülkerîm Paşa'nın vefâtında Abdullah Paşa vakfı mütevellisi olup 1091 senesi evâilinde vefât etdi. Kibâr-ı a'yândan handân bir kimse idi. Bundan sonra Hacı Paşazâde Hüseyin Bey bin el-Hâc Abdülkerîm Bey bin Veli Bey bin Hacı Abdülkerîm Paşa mütevelî oldu. **[73]**

Hüseyin Ağa-Kapı Kethüdâsı

Amasyalıdır. Esbak Kastamonu deftardârı iken 1043'de maktûlen vefât eden Kara sipâhi Mehmed Ağa'nın oğludur. 1055'de sipâhi olup Girit muhârebesine gitdi. Ba'dehû terakkî ederek Amasya kethüdâyeri ve 1069'da Abaza Paşa vak'asında Köprülü Mehmed Paşa'ya ibrâz-ı sadakât etdi.

Bundan dolayı ba'zı vüzerâya kapı kethüdâsı olarak devr-i vilâyât edib Kandiye'nin muhâsara ve fethinde can-siperâne hizmet eylediğinden dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından olarak Mora vilâyeti tahsîlâtına memûr olup 1087'de Amasya'ya gönderildi. 1093 hudûdunda vefât etdi.

Hüseyin Paşa-Sarı

Merzifonludur. Abaza Dilâver Ağa'nın mahdûmu olup küçük yaşında Enderûn Sarayı'na girdi. Orada tefeyyüz ederek has odabaşı ve 1065'de rikâbdâr-ı şehriyâri oldu.

Ancak Valide Sultân'a müntesib ve yeni sadrâzam **[74]** Köprülü Mehmed Paşa'nın nazar-ı dikkatini câlib olduğundan 1066 senesi zilhiccesinin on sekizinci günü mîr-livâlıkla Mısır'a gönderildi.

Üç yıl kadar orada ibrâz-ı sadakât ederek kendisini sevdirmiş olmakla 1069 senesi şevvâlinde Cidde Beyi ve 1071 senesi evâhirinde Trablusşam beylerbeyi ve 1075'de vezâretle Haleb vâlîsi oldu.

1076'da azl edilib İstanbul'a geldikde Belgrad ve 1080'de sânîyen Haleb, 1082'de Şam vâlîsi olup 1083'de ma'zûlen İstanbul'a geldi. 1084'de Rus üzerine serdâr ve Hotin muhâfızı olup sûi tedbîrleriyle Hotin Kalesi istîlâya marûz olduğundan 1085 senesi evâilinde ref-i vezâretiyle Boğazhisarı'na gönderildi.

Merzifonî Kara Mustafa Paşa'nın sadâretinde afv edilib 1088 senesi ramazânında ibkâ-i vezâretle Anadolu Müfettişi ve 1089'da Anadolu vâlîsi ve Babadağı seraskeri ve 1090'da sânîyen Şam vâlîsi oldu. **[75]** 1093'de azledilib 1094'de Peşte muhâfızı olduğu halde gelirken yolda vefât etdi. Şeci', âkil ise de tedbîr ve tâli-i harbde âciz idi.

Hüseyin Bey-Hacı Paşazâde

Amasyalıdır. Beylerbeyilerden Abdülkerîm Paşa bin Hüseyin Bey bin Hacı Abdülkerîm Paşa'nın mahdûmudur. Züamâdan olup Kandiye harbinde şecaati görüldüğünden Amasya Alaybeyi ve 1088'de mîr-livâ oldu. 1094'de Viyana muhâsarasında şehîden vefât etdi. Mahdûmları Mehmed, Abdülkerîm'dir. Ümerâdan idi.

Hüseyin Paşa-Yeğen

Merzifonludur. Sadr-ı esbak Merzifonî Kara Mustafa Paşa'nın birâderi el-Hâc Hasan Ağa'nın mahdûmudur. Amcasının eyyâm-ı sadâretinde hazinedârı ve müşteşârı olduğundan Kara İbrâhim Paşa'nın iğbirârını kazanmışdı. Amcasının i'dâmında Rûmeli pâyesiyle Şehr-i Zor beylerbeyi olduğu halde müteâkiben 1095 senesi saferinde maktûlen vefât etdi. Âkil, müdebbir idi. **[76]**

Hüseyin Ağa-Kilârî el-Hâc

Amasyalıdır. A'yân-ı züamâdan Sarı Ali Bey'in mahdûmu olup "Sarı Beyzâde" demekle meşhûrdur. Küçük yaşında Enderûn sarayına girib tefeyyüz ederek kilâr-ı hümâyûn ser-çavuşu ve 1078'de kilâr kethüdâsı oldu.

1084'de Sadr-ı a'zam Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın nazar-ı dikkatini câlib ba'zı harekâtı haber verildiğinden kapıcıbaşılıkla enderûndan ihrâc edildi. Ba'dehû 1094'de Amasya'ya gönderilib 1097'de vefât etdi.

Hüseyin Efendi-Pîrîzâde el-Hâc

Amasyalıdır. A'yân-ı ulemâdan Çelebizâde Pirî Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Pederinden ve Uzun Müderris Mehmed ve Allâme Hızır Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm-ı meşhûr oldu.

Yıllarca tedrîs-i ulûm ve fünûna muvâzabet ederek Hızır Efendi'nin irtihâlinde talebe ve ulemânın merci-i yegânesi ve medâris-i adîde müderrisi olup Beydavî tefsîrini **[77]** hatm etdi. Bir kaç defa icâzet verib tedrîse mülâzım ve Hızır Paşa medresesiyle mûtekaîd olduğu halde 1098 senesi leyle-i regâîbinde vefât etdi.

Gâyet fâzıl muhakkik, kâffe-i ulûmda kâmil, muhaddis, müfessir, usûl u fürûda mâhir bir üstâz idi. Talebesi çok olup Anadolu bilâd-ı ilmiyesinde ve hâssaten İstanbul'da sülâle-i ilmiyyesi iki asır kadar devam etdi. Bu zât silsile-i âliyyemiz ricâlindendir.

Hüseyin Paşa-Gümrükçü el-Hâc

Amasyalıdır.[12] Mustafa mahdûmu olup küçük yaşında tercemesi yukarıda yazılan Vezîr Amasyalı Küçük Hasan Paşa dâiresine girib tahsîl-i kitâbet ve irfân ederek Efendisinin kethüdâsı oldu.

1058'de vezîr-i müşârün-ileyh Girid muhârebesinde bir top danesiyle şehîden vefât etdikde nâil-i mükafât[13] olup İstanbul'a geldi. Ba'dehû gümrük emîni Amasyalı Mahmûd Ağa'ya dâmâd olup müşârün-ileyhin **[78]** kethüdâ-yı sadr-ı âlî olduğu esnâda dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı ile Galata voyvadası ve 1083 senesi zilka'desinde kayın birâderinin vefâtı üzerine gümrük emîni oldu.

1087 senesi şa'banında Merzifonî Kara Mustafa Paşa'nın sadâretinde ma'rûfiyet kazanıb 1092'de Galata harîkinde Galata gümrükhânesini kendi malından kırk iki bin guruş sarfiyle müceddeden binâ edib sadr-ı müşârün-ileyhe akâr olmak üzere takdîm etdikde buna mukabîl Fındıklı'da kâin yalısına teşrif-i şehriyâri vukû buldu. Büyük teveccüh ve iltifâta nâil oldu.

1094 senesi rebîülâhirinde ilâveten valide Sultân Kethüdâsı olup yıldızı fevkâlade parladı. Sene-i mezbûre recebinde Valide Sultân'ın vefâtı üzerine Hasekî Sultân Kethüdâsı olarak telafi-i mâ-fât etdi.

Ancak Kara Mustafa Paşa'nın katli üzerine sadrâzam olan Kara İbrâhim Paşa, bu kadar teveccüh ve ikbâlin sonu sadâret olacağını teyakkun ve endişe ederek bu esnâda Babadağı taraflarında zuhûr eden ufak bir karışıklığı vesîle ittihâz edib 1095 senesi ramazânının yirmibirinci günü bâ-rütbe-i vezâret **[79]** Malatya ve Ayıntab sancâklarıyla o karışıklığı def'e me'mûren Bâbadağı'na gönderdi. Padişahı da iknâ etdi.

Oraya vusûlünde karışıklığın bî-esâs olduğu anlaşılmakla 1095 senesi zilhiccesinde daha uzaklara atıb Özi vâlîsi nasb etdirdi. 1096'da kendisinin arz ve ricâsıyla Silistre vâlîsi olup İstanbul'a takarrüb etdi.

1097 senesi muharreminde Kara İbrâhim Paşa'nın azli üzerine Hersekli Sarı Süleyman Paşa sadrâzam oldukda aynı his ve endişe ile hareket ederek sene-i mezbûrenin Basra vâlîsi nasb edilib yine uzaklara atıldı. Oraya vusûlünden az sonra 1098 senesi rebîülevvelinde hüzn ü endûh içinde vefât etdi.

Akîl, müdebbir, iş-güzâr, sahî, dindâr bir vezîr idi. Hayfa ki ikbâlini çekemeyen erbâb-ı hasedin şerrine uğradı. Emvâl ve emlâki bile müsâdere edildi. Kasım Paşa'da Kulaksız Mescidi'ne minber vaz' edib ba'zı emlâkini vakf ederek müsâdereden kurtardı. **[80]** El-yevm bu vakfı evlâdının medâr-ı maîşetidir.

Mahdûmları Mustafa, Mahmûd Beylerdir. Ulemâdan Mustafa Bey, Edirne mollası olup 1135'de vefât etdi. Mahmûd Bey de ulemâ ve mevâliden olup 1142 rebîülevvelinde vefât eyledi. Mustafa Bey'in mahdûmu Şakir Hüseyin Bey de kibâr-ı mevâlinden olup 1156'da irtihâl etdi. Fâzıl, hattât, şâir, sâhib-i divân, bir vücûd-ı kâmil idi.

Hüseyin Efendi-Üçüncüzâde

Amasyalıdır. Yeniçeri serdârı üçüncü Hüseyin Ağazâde Ali Ağa'nın mahdûmudur. Allâme Amasya müftüsü meşhûr Hızır Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu. Ba'dehû silk-i kudâta girib onbeş yıl kadar icrâ-yı kazâ ederek 1100 sâlinden sonra vefât etdi. Âlim, kâmil idi.

12 Kuyûd-ı mâlîyede künyesi "Hüseyin Mustafa Amâsiye" diye görüldü.

13 Dergâh-ı âlî müteferrikaları zümresine iltihâk etmişdi.

Hüseyin Bey-Abdullah Paşazâde

Amasya eşrâfından Abdullah Paşa vakfı mütevellîsi Abdülkerîm Bey bin Hüseyin Bey'in mahdûmudur. 1094'de **[81]** Abdullah Paşa vakfı mütevellîsi olup 1103'de vefât etdi. A'yân-ı kirâmdan hânedân bir zât idi. Birâderi Mehmed Bey'dir.

Hüseyin Paşa-Kâdızâde el-Hâc

Amasyalıdır. Kibâr-ı züamâdan Amasya Alaybeyi Kâdızâde Hasan Bey bin Mehmed Çelebi mahdûmudur. Pederinin irtihâlinde nâil-i zeâmet olup Abaza Paşa vak'asında Köprülü Mehmed Paşa tarafdârı olduğundan 1071'de Amasya Alaybeyi oldu

1072 şevvâlinde azl edilib 1073'de Rûmeli harbine gitdi. Fâzıl Ahmed Paşa'nın ma'iyyetinde ibrâz-ı liyakât ederek 1075'de yine Amasya Alaybeyi ve 1077'de ma'zûl oldu. Ba'dehû Kandiye harbine gidip 1080'de sâlisen Amasya Alaybeyi oldu.

Ba'delazl 1088'de râbian Amasya Alaybeyi olup 1090'da Bolu sancâğı beyi olduğu halde 1094'de Viyana harbine me'mûren hareket ve rebîülevvelde Belgrad sahrasında ordu-yı Hümâyûna vusûlünde bâ-rütbe-i mîr-i **[82]** mîrâni Uyvar Kal'ası muhâfızı oldu.

Kal'a-yı mezbûrenin muhâfazasında gösterdiği tedbîr ve şecâatine binâen sene-i mezbûre şevvâlinde Rumeli pâyesiyle Sivas beylerbeyi oldu. Viyana inhizâmında serdâr-ı Ekrem Kara Mustafa Paşa ile Belgrad'a avdet edib 1096 senesi saferinde Kastamonu beylerbeyi ve sânîyen Uyvar Kal'ası muhâfızı oldu.

1097 senesi muharreminde Şehr-i Zor ve 1098'de Rakka ve 1099'da Adana beylerbeyi ve 1100 senesi gurre-i muharreminde Amasya sancâğı mutasarrıfı ve Anadolu müfettişi oldu. 1101'de müfettişliği hitâma erib Amasya sancâğı uhdesinde kaldı.

1102'de Kayseriye mutasarrıfı Arab Polat Mehmed Paşa'nın mezâliminden dolayı i'dâmına me'mûr olup gitdi. Vazîfesini müdebbirâne ifâ eylediğinden 1103'de sânîyen Anadolu müfettişi olup Amasya sancâğı yine uhdesinde kaldı.

1104 senesi ramazânında merîzan Amasya'ya geldikde İstanbul'a haber-i vefâtı işâa edilib şevvâlinde Amasya **[83]** sancağına diğeri tayin edildiyse de bu haberin kizb-i sarîh olduğu arz edilmekle zilka'desinde Amasya sancâğı uhdesinde ibkâ edildi.

1105 senesi saferinin gurresinde Rakka beylerbeyi olup 1107 senesi rebîülevvelinde uhdesine rütbe-i vezâret ihsân buyuruldu. Fakat sene-i mezbûre zilhiccesinde dâr-ı bekâya rihlet etdi. Âkil, idâre-i vilâyete kâdir, şeci', müdebbir idi.

Mahdûmları dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından el-Hâc Hasan, Mehmed Beylerdir. Kethüdâsı Gâzi Mehmed Ağa ve hazinedârı el-Hâc Yûsuf Ağa ve silahdârı şüc'ândan el-Hâc Ali Ağa'dır.

Hüseyin Ağa-İnekci el-Hâc

Amasyalıdır. Esbak Amasya mütesellimi Kiraz Mehmed Ağa'nın mahdûmudur. Amasyalı Bayburdlu oğlu Kara İbrâhim Paşa'nın kethüdâlığında dâiresine intisâb edib vezâretinde ağalarından oldu. 1094'de Kozbekci olarak Bostaniyân-ı Enderûn **[84]** ocağına girdi.

1095 muharreminde Efendisinin sadâretinde nâil-i imtiyâz olup sene-i mezbûre şa'bânının yirmi birinde Bostancılar kethüdâsı ve 1097 senesi muharremi evâhirinde bostancıbaşı, ya'nî zabdiye nâzırı oldu.

Bu me'mûriyetinde Sultân Mehmed-i Râbi'in teveccühât-ı mahsûsâsını kazandığından kâ'im-makâm-ı sadr-ı âlî Receb Paşa'nın istirkâbına uğradı. 1098 senesi şa'banının yirmi yedinci günü Receb Paşa'nın arzıyla azl edilib kapıcıbaşılıkla taşraya gönderildi.

1103'de Merzifonî Hacı Ali Paşa'nın sadâretinde cebecibaşı olup 1104'de müşârün-ileyhin sadâretden infisâli üzerine azl edilerek Amasya'ya i'zâm edildi. Vusûlünü müteâkib Hüseyin ve Firûz Ağalar'ın evkâfı tevliyeti verildi.

1105'de Hicâz'a gidip 1106'da avdet etdi. 1107 senesi evâilinde Diyârbekir vâlîsinin emvâl ve emlâkini kabza me'mûren gidip avdetde sene-i mezbûre recebinin **[85]** yirmi üçüncü

günü vefât etdi. Müdebbir, işgüzâr ise de tâlihi yokdu. Mahdûmları Mehmed, Ali, Hasan Ağalardır. Bunlara İnekcioğulları dendi. Hasan Ağa'nın evlâdından Mehmed Ağa bin Mehmed 1256'da kırkbeş yaşında mahdûmu Ahmed Ağa ile ber-hayat idi.

Hüseyin Efendi-İmâm Hoca

Amasyalı Mehmed bin Hasan oğludur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm ve 1091'de Dârüsselâm Mahallesi mescid-i şerîfine imâm olup 1108 senesi cûmâdelâhiresinin sekizinde vefât etdi. Âlim, sâlih ve vâiz idi. Mahdûmu ulemâdan Hasan Efendi mescid-i mezbûr imâmı olduğu halde 1150 senesi saferinde vefât etdi. Bunun mahdûmu Hâfız Mustafa Efendi de bu mescide imâm olup 1192 şevvâlinde ve bunun mahdûmu İmâm es-Seyyid Hâfız Hüseyin Efendi 1236'da vefât etdi. Bunlara İmâm Hocaoğulları dendi.

Hüseyin Efendi-Taceddînzâde

Amasyalıdır. Anadolu kudâtından Amasyalı Mustafa Efendi'nin mahdûmudur. Amasya fuzalâsından Uzun Müderris Mehmed ve Allâme **[86]** Hızır Efendilerden ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm oldu. Ba'dehû İstanbul ru'ûsuyla müderris ve kasabât ve bilâda kâdı olarak 1100 senesi gurre-i şevvâlinde Amasya kâdısı oldu.

1101 senesi recebinde Müftüzâde Ömer Efendi'yi tevkîl ve nâib edib İstanbul'a gitdi. 1102 senesi gurre-i muharreminde Amasya kazâsından azl edilib sonra Diyârbekir mollası oldu. Buradan da azlinde İstanbul'da mukîm iken 1109'da vefât etdi. Âlim, afîf "Ebezâde" demekle meşhûr bir zât idi. Mahdûmu Mekke-i Mükerreme mevâlîsinden Mustafa Efendi ve birâderi Şeyhülislâm Abdullah Efendi'dir.

Hüseyin Paşa-Amcazâde el-Hâc

Köprülüdür. Köprülü Mehmed Paşa ana bir kardaşı Kozlıcalı Ali Ağazâde Amca Hasan Ağa'nın mahdûmudur. Köprü'de doğdu. 1067'de pederiyle beraber İstanbul'a gidip tahsîl-i ma'ârifden sonra ibtidâ Köprülü Mehmed Paşa'nın birâderzâdesi Hüseyin Bey'in kerîmesi Âmine Hânım ile evlendi.

Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın sadâretinde mektubî-i sadr-ı âlî kaleminde hulefâdan olup "Hüseyin Çelebi" demekle **[87]** iştihâr etdi. Kayın pederinin Cidde Beyi ve şeyhülharem olduğu esnâda Hicâz'a gidip geldi. Köprülüzâde Fâzıl Ahmed ve Kara Mustafa Paşalar'ın sadâretlerinde bol bol iltifât ve i'zâza nâil olduğu halde terakki yüzü göremedi.

Muahharan halîlesinin vefâtıyla pederinin akrabasından Süleyman Paşa'nın kerîmesi Emine Hânım ile teehhül edib müreffeh bir hayat içinde imrâr-ı hayat etmekde iken Merzifonî Kara Mustafa Paşa'nın i'dâmı üzerine Sadr-ı a'zam olan Kara İbrâhim Paşa'nın nazar-ı dikkatini celb ediyordu.

Çünkü Köprülü hânedânına sadr-ı müşârün-ileyhin adâveti var idi. 1095 senesi rebîülâhirinde Köprülüzâde Fâzıl Mustafa Paşa'nın ref-i vezâretiyle tekâüde sevki ve Kara Mustafa Paşa'nın yeğeni olup Şehr-i Zor Beylerbeyi olan Hüseyin Paşa'nın katli üzerine Şehr-i Zor beylerbeyi oldu.[14]

1097 senesi cumâdelûlâsında Sadr-ı a'zam Sarı Süleyman Paşa'ya pederinin ricâsı üzerine Çardak muhâfızı olarak İstanbul'a gelip sonra Çanakkale'ye gitdi. Orada üç **[88]** yıldan ziyâde mensî bir halde kaldı.

1099 senesi gurre-i recebinde Seddü'l-bahr muhâfızı olan vezîr Tekfurdağlı Mustafa Paşa sadrâzam ve tersâne emânetinden kethüdâ-yı sadr-ı âlî olan Çelebi Mehmed Ağalarla öteden beri hüsn-i ülfet ve muâşereti var idi.

1100 senesi şa'banında Seddü'l-bahr muhâfızı Suyolcu Vezîr Ali Paşa'nın irtihâline binâen şu iki zâtın himmetiyle bâ-rütbe-i vezâret Seddü'l-bahr muhâfızı oldu. 1101

14 Bu tayin zahiren lutf ise de haddi-zatında İstanbul'dan ihrâc ve teb'id manasına idi.

muharreminde sadrâzam olan Köprülüzâde Fâzıl Mustafa Paşa'nın zaman-ı sadâretinde ikbâl yüzü görüb 1102 senesi şa'banında rikâb-ı hümâyûn kâ'im-makâmı olarak İstanbul'a geldi.

1104 senesi şa'banında Merzifonî Hacı Ali Paşa'nın sadâretden azl edildiğinden birkaç mâh sonra kâ'im-makâmlıktan azl edilib Seddü'l-bahr muhâfazasına iâde edildi. 1105 senesi cumâdelûlâsında İstanbul kâ'im-makâmı olup geldi. Fakat şevvâlin evâsıtında sâlisen Seddü'l-bahr muhâfızı olarak iâde edildi.

1106 senesi cumâdelûlâsının ondördüncü günü **[89]** kâpudan-ı deryâ olup geldi. Ancak cumâdelâhiresinde tebeddül-i saltanât ve ba'dehû istilâya marûz olan Sakız'ın fethi ve tahliyesinde Mezamorta Hüseyin Ağa'nın küllî hizmeti sebk eylediğinden ramazân-ı şerîfin evâhirinde Hüseyin Ağa kapudân-ı deryâ oldukda Sakız muhâfızı olarak gitdi.

1107 senesi şevvâlinde Konya ve Adana vilâyetlerine vâlî olup Rûmeli ordusuna me'mûr ve 1108 senesi saferinde Belgrad muhâfızı oldu. 1109 senesi saferinde şehîd olan Elmas Mehmed Paşa'nın yerine rebîülevvelinin ikinci günü sadrâzam oldu.

Tam beş yıl, bir ay, on gün mesned-i sadâretde kalıb devletin menâfiine hâdim olan bir sulhe muvaffak oldu.

Hayfâ ki Şeyhülislâm Erzurumî es-Seyyid Feyzullah Efendi'nin nüfûz-ı istiklâl harekâtına mâni olması ve öteden beri esdıkâ-yı muhibbânından olan Kıblelizâde Ali Bey'in müşârün-ileyhin nüfûzuyla bağdeten katli merakına dokunduğundan 1114 senesi rebîülâhirinin onikinci günü isti'fâ edib sadâretden çekildi. **[90]**

Ba'dehû Edirne'den kalkıb hasta olduğu halde Silivri kurbunda vâkî çiftliğine geldi. 1114 senesi rebîülâhirinin selhinde dâr-ı bekâya irtihâl edib na'şı İstanbul'a nakl edilerek Sarâchâne başında kâin Dârulhadîsi ittisâlindeki türbesine defn edildi.

Sadr-ı müşârun-ileyh gâyet dindâr, âkil, müdebbir, umûrunda basiretkâr âl-i cenâb, kerîm, sâhib-i hayrât bir zât idi. Bu gibi zevâtın müsâderesi devletce müttehaz olan usûle muhâlif olduğu halde vefâtından sonra Şeyhülislâm Efendi'nin nüfûzuyla bilcümle emvâl ve emlâki müsâdere ve etbaı bile habs ve müsâdere edildi.

Ancak sadr-ı müşârün-ileyh, hayatında Sarachâne başında yaptırmış olduğu Dârulhadîs medrese-i âliyesiyle mescid-i şerîfi ve dârü'l-kurrâsı ve sebili ve türbesi mesâlihine vakf eylediği emlâki müsâdereden masûn kaldı erkek evlâdı olduğu anlaşılamadı. Kerîmeleri Ayşe, Sulhiye Hânımlar ve dâmâdı Amasyalı Rus Rıdvan Ağazâde Ahmed Paşa'dır. Eniştesi Ali Efendi ricâldendir. **[91]**

Ayşe Hânım, zevci Ahmed Paşa'nın vefâtından sonra Ali Paşazâde İbrâhim Bey'e vardı. 1124'de Süleymaniye civârında güzel bir Dârulhadîs binâ edib emlâkini vakf ederek vakfiyesini tanzîm etdirdi. 1138'de vefât edib vakfına zevci İbrâhim Bey ve ba'dehû mahdûmu Ahmed Bey mütevellî oldu.

Hüseyin Ağa-Türedizâde el-Hâc

Amasyalıdır. Saz şâiri ve sipâhi Celâlî Mehmed Ağa bin Hüseyin Ağa bin Kâsım Ağa'nın oğludur. Sîpâhi iken Defterdâr Ahmed Paşa'ya kendisini sevdirib hazinedârı olarak erbâb-ı mâliye arasında hayli nüfûzu vardı.

1094'de müşârun-ileyhin vefâtını müteâkib Amasya'ya geldi. Bir müddet kethüdâ-yeri ve 1098'de Sivas vilâyeti sürsât mukâtaâsı mültezimi oldu. 1099'da sipâhilere tarafdâr olduğundan Tokat'a nefy edildi. Ba'dehû avdet edib Hicâz'a gitdi.

1103'de meclis-i a'yân âzâsı ve 1112'de baş-a'yân olup Amasya'da büyük bir nüfûz kazandı. 1113'de **[92]** Irak ordusuna me'mûren Bağdad'a gidip 1115 senesi evâhirinde oralarda vefât etdi. Nâfizü'l-kelîm olup Meşâhîr-i a'yândan idi. Mahdûmları Mehmed, Ahmed Ağalardır. Hacı Mehmed Ağazâde el-Hâc Süleyman Ağa ve Hacı Ahmed Ağazâde Hüseyin Paşa aşağıda gelir.

Hüseyin Ağa-Dedezâde el-Hâc

Köprülüdür. Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın dedesi olan el-Hâc Yûsuf Ağazâde el-Hâc Mustafa Ağa'nın mahdûmudur. Meşâhîr-i a'yândan olup Köprü Kazâsında hayli müddet voyvada olarak nüfûz ve servet kazandı. 1106'da Sivas, Amasya, Divriği ve Arabgir sancâklarının hazinedârı oldu.

1107'de gayr-ez teslimât 342.512 akce zimmeti zuhûr etdiğinden kefîli olan Uzun Yenli Ahmed Ağa'dan tahsîli esnasında İstanbul'a gidip zimmet-i mezkûresini teslim ederek kefîlini belâdan kurtardı. 1109'da Amcazâde Hüseyin Paşa'nın sadâretinde kapıcılar kethüdâsı olarak teayyün etdi. **[93]**

1114 senesi rebîülevvelinde isti'fâ eden sadr-ı müşarün ileyhin irtihâlinde etbâı habs ve müsâdere edildiği esnâda bu da habs edilib servet-i azîmesi müsâdere edildikden sonra Köprü'ye gönderildi. 1118'de vefât etdi. Mahdûmları Mehmed, Mustafa Ağalar ve dâmâdı Birâderzâde Ahmed Ağa bin Küçük Ali Ağa'dır.

Hüseyin Ağa-Kethüdâ

Amasyalıdır. Yeniçerilerden Mehmed'in oğludur. Yeniçeri ocağında tefeyyüz ederek ulûfeciyân-ı yemin kethüdâsı oldu. 1116 senesi rebîülâhirinde yeniçeri ağasının şerrine uğrayıb ma'zûlen Amasya'ya gönderildi. Vusûlünü müteâkib bâ-fermân-ı âlî Amasya şehir kethüdâsı olup 1119 senesi rebîülevveli evâsıtında vefât etdi.

Hüseyin Paşa-Küçük Alizâde

Amasyalıdır. Kibâr-ı züamâdan Küçük Ali Bey'in mahdûmu olup evâil-i hâlinde Enderûn Sarayına girdi. Orada Baltacı ocağına kaydedilib ta'lîm ve terbiye gördükden sonra tefeyyüz ederek Baltacılar kethüdâsı oldu.

Bu esnâda Kayseriyyeli "Kalaylıkoz" demekle meşhûr Ahmed Paşa ile ülfet ve yekdiğerine muhabbet eylediğinden 1099 senesi muharreminde tebeddül-i saltanât üzerine azl ve saraydan ihrâç edildi. Bir kaç mâh sonra Ahmed Paşa kapudân-ı deryâ oldukda dâiresine girib kethüdâsı oldu.

1104'de Ahmed Paşa'nın Sivas Valiliği esnâsında Sivas mütesellimi olup geldi. 1108'de paşasının ref-i vezâretiyle **[94]** nefyinde Amasya'ya gelip 1109'da Sivas, Amasya, Çorum sancaklarının bedel-i südciyân mukâtaâsı mültezimi oldu. Beş yıl devam eden bu iltizâm sayesinde hayli servet ü sâmân edindi.

1114 senesi rebîülevvelinde Daltaban Mustafa Paşa sadrâzam oldukda ser-çeşme olup 1115 senesi cumâdelâhiresinin on birinci günü bâ-rütbe-i mîr-i mîrâni Amasya sancâğı mutasarrıfı ve 1116 senesi cumâdelûlâsının yirmi sekizinci günü efendisi Ahmed Paşa sadrâzam oldukda cumâdelâhiresinin sekizinci günü rütbe-i vezâretle Bursa muhâfızı oldu.

1116 senesi recebinde yeniçeri ağası olarak İstanbul'a gelip şa'ban-ı şerîfin yirmi yedinci günü efendisinin sadâretden azlini müteâkib azl edilerek mansıb-ı evveli olan Bursa sancâğı muhâfazasına gönderildi.

1118 senesi cumâdelûlâsında Mısır vâlîsi olup 1119 senesi cumâdelâhiresinde azl edildi. Bu esnâda yolda gelirken vefât etdi. Erbâb-ı basiretden kabil-i istihdâm bir zât idi. **[95]**

Râşid Mehmed Efendi Târih'inde(c.3 s.153) Sadr-ı a'zam Kalaycıkoz Ahmed Paşa'nın kethüdâsı ve sadâretinde vezâretle Bursa muhâfızı olan sâhib-i terceme "Asitâneye davet ve yeniçeri ağalığı ihsânıyla hukûk-ı kadîmeye riâyet edilen Bosnavî Hüseyin Paşa" diyor ve azlini nakl ederken "Vezîr-i a'zam-ı sâbık Kalaylı Ahmed Paşa irâdesiyle yeniçeri ağası olan Bosnavî Hasan Paşa azl olunub yine mansıb-ı evveli olan Hüdavendigâr sancâğına gitmek fermân olundu." diye yazıyor.

Burada iki sehv-i kalem vardır. Birincisi Kalaylı Ahmed Paşa'nın kethüdâlığından tefeyyüz eden Küçük Alizâde Hüseyin Paşa'dır. Hasan Paşa değildir. İkincisi bu Hüseyin

Paşa'nın Amasyalı olduğu kuyûd-ı mâliye ve sicillât-ı şer'iyye ve evlâd ve akrâbasının Amasyalı olmasıyla sâbitdir. Bosnalı değildir. Bosnalı Hüseyin Paşa da başkâdır.

Çünkü Hüseyin Paşa, Küçük Ali Bey'in en küçük oğludur. Büyükleri Ahmed, Mehmed, Hasan Beylerdir. Bu Ahmed Bey'in mahdûmu Yeğen Ali Bey vezîr **[96]** müşarün ileyhin hem yeğeni, hem dâmâdı idi. Yeğen Ali Bey'in evlâdı bugüne kadar yeğenzâdelikle meşhûrdur.

Hüseyin Paşa'nın kızı Fatıma Hânım Amasya'da ikâmet ederek 1148'de Mehmed Paşa Mahallesi'nde bir medrese binâ edib emlâkını bu medrese mesâlihine vakfederek vakfının tevliyetini kendisinden sonra Yeğen Ali Beyzâde İbrâhim Bey'e ve bunun evlâdına şart ve müderrisliğine de ulemâdan Hâfız Hüseyin Efendi'yi tayin etdiği kuyûd-ı vakfiye ile sâbitdir.

Hüseyin Bey-Hacı Ali Paşazâde

Merzifonludur. Sadr-ı esbak Çalık el-Hâc Ali Paşa bin Mehmed Ağa'nın mahdûmudur. Merzifon'da doğdu. Ba'dehû pederi Merzifonî Kara Mustafa Paşa'nın vezâretinde kethüdâsı oldukda İstanbul'a gidip orada tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm oldu.

Ba'dehû İstanbul müderrisi olup esnâ-yı tedrîsinde devr-i medâris-i mu'tade ederek Dârülhadîs-i Süleymaniye müderrisliğinden de Şam mollası **[97]** oldu. Bir yıl olan müddet-i örfiyyesini ikmâl ederek avdet edib 1125'de dâr-ı bekâya rihlet eyledi. Âlim, asîl, âlî cenâb idi.

Amasya a'yânından Mihmanzâde Hüseyin Ağa ile Kelekcizâde Çeri-başı Hüseyin Ağa da Meclis-i a'yân azâsından olup 1126 sâlinden sonra vefât etmişlerdir. Mihmanzâde Hüseyin Ağa'nın mahdûmu el-Hâc Ali Ağa'dır.

Hüseyin Efendi-Dedezâde el-Hâc

Köprülüdür. El-Hâc Mahmûd Ağa bin Büyük Ali Ağa bin el-Hâc Dede Yûsuf Ağa'nın mahdûmudur. Küçük yaşında İstanbul'a gelip Amcazâde Hüseyin Paşa'nın dâiresine intisâb ederek tahsîl-i maârif etdi.

1102'de Hüseyin Paşa'nın rikâb-i kâ'im-makâmlığında dâiresi kethüdâsı, 1105'de kapıcıbaşı, 1107'de şehir emîni olup 1108'de bâ-rütbe-i mîr-i mirâni Bozok sancâğı mutasarrıfı oldu. 1109 senesi rebîülevvelinde efendisinin sadâretinde celb edilerek bâ-rütbe-i hâcegânî defter emîni **[98]** vekili oldu.

1110'da mektubî-i sadr-ı âlî olup Paşa'nın mahrem-i hâss ve müsteşârı olarak teayyün etdi. 1114 senesi rebîülâhirinde Paşa'nın isti'fâsı ve müteâkiben irtihâli üzerine hayli müzâyakaya duçâr oldu. Bir müddet sonra muhâsebeci olarak istihdâm edildi.

Bu esnâda Köprülüzâde Numan Paşa dâmâd-ı şehrîyârî olduğundan ona intisâb edib 1121'de Hatice Sultân kethüdâsı oldu. Altı yıl kadar müşârün-ileyhânın dâiresini hüsn-ü idâre ederek teveccühâtını kazandığı halde 1127 senesinde vefât etdi. Eyüb'de medfûndur.

Âlim, kâtib, sâlih idi. Köprü'de birkaç dükkân vakf ve halîlesi Emine Hânım için eczâ-yı şerîfe vaz' etdi. Birâderleri Mehmed, Mustafa, Ali Ağalar olup el-Hâc Mehmed Ağazâde Yahya Ağa vakfına mütevellî ve bunun birâderi Sâlih Efendi de dâmâdı oldu. Diğer yeğenleri Ahmed Ağa bin Ali Ağa 1141'de ve Hasan Ağa bin Mustafa Ağa da 1146'da vefât etdiler. **[99]**

Hüseyin Efendi-Hacı Müftü

Köprülüdür. Köprü kasabasından Yûsuf oğludur. İstanbul'da tahsîl-i ulûm edib ders-i âm olduğu esnâda Bursa'nın âb ü havası tab'ına hoş geldiğinden oraya gidip tavattun ve tedrîs-i ulûma muvâzabet etdi.

Yıllarca ders-i âm olduğu esnâda Bursa medâris-i mu'tadesini devrederek Sultânîye müderrisi ve 1123'de Bursa müftüsü oldu. 1125'de ma'zûl ve 1126'da sânîyen Bursa müftüsü olup 1128'de vefât etdi. Kibâr-ı ulemâdan, fâzıl, müteşerri' bir zât idi. Bu tercemesi "Vezâif defteri"nden anlaşıldı.

Hüseyin Efendi-Hâfız Çelebi

Amasyalıdır. Ayas Ağa Câmii müezzini Ali mahdûmudur. Hıfz-ı Kur'ân etdikden sonra Giridli Hâfız Mehmed Efendi'den tahsîl-i vücûh-ı kıraat ve ulemâdan ahz-ı ulûm edib ta'lîm ve tedrîse başladı.

1100'de Amasya ulemâsının mahzarıyla Ayas Ağa Câmii İmâmı ve 1105'de Hamza Bey dersiyesi mutasarrıfı Mehmed Efendi'nin vefâtı **[100]** üzerine yine Amasya ulemâsının hüsn-i şehâdetiyle dersiyye-i mezkûre uhdesine tevcîh edilerek Henizke Karyesi ve Yenice Mezrası Malikânesi mutasarrıfı oldu.

Bunun üzerine ferağ-ı bâl ile talîm-i vücûh-ı Kur'ân'a muvâzabet ve tedrîs-i fünûna mülâzemet ederek imâmet vazîfesini bi-hakkın ifâ etdi. Muahharan üstâzının irtihâlinde şeyhülkurrâ olduğu halde 1129 senesi rebîülevvelinin on yedisinde dâr-ı naîme irtihâl etdi. Âlim, kâmil, mukrî savt ü edâsı güzel bir zât idi. Mahdûmu Hâfız Mustafa Efendi'dir.

Hüseyin Efendi-Topçuzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Kudâtdan Mehmed Efendi bin sâbıkü't-terceme Hüseyin Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da tahsîl-i ulûm edib İstanbul'a gitdi. Orada târik-i kudât imtihânına girib kazandığından kasabât ve bilâda kâdı oldu. 1131'de Amasya'da ihtiyâr-ı tekâüd edib 1135 hudûdunda vefât etdi. Ulemâ-yı kudâtdan idi. Mahdûmu Ali Remzi Efendi ve diğeri Recai Mehmed Efendi'dir.**[101]**

Hüseyin Bey-Kara

Amasyalıdır. Ahî Sabıkeddîn Mahallesi ahâlîsinden Doğan oğlu Abdullah Bey bin Ömer Bey bin Doğan Bey'in mahdûmudur. Ceddi Doğan Bey mîr-livâ olup Bağdad harbinde şehîden vefât etdi. Pederi de meşâhîr-i züamâdandır. Bunlar Cebeci Devlethan Bey'in ahfâdından ve Baba İlyas Horasânî evlâdındandır.

1099 vak'asında ibrâz-ı hizmet ederek zeâmetle taltîf edildi. Ba'dehû kal'a-yı bâlâ müstahfızlarından olup tedrîcen terakkî ederek kale kethüdâsı ve 1113 şa'banında Moramol Malikânesi mutasarrıfı ve kal'a-yı bâlâ dizdârı oldu.

1121'de Amasya Alaybeyi olup 1124'de azl edildi. 1127'de sânîyen Amasya Alaybeyi olup Mora harbine gitdi. 1129'da yine azl edilib 1131 senesi saferinde sâlisen Amasya Alaybeyi ve zilhiccesinde Amasya mütesellimi oldu.

1132'de Abdülbâki Ağa'yı kâ'im-makâm nasb ederek **[102]** sancâğı teftîşe me'mûren gitdi. 1132 zilhiccesinde avdet edib îfâ-yı vazîfeye devam etdi. Ancak 1133 senesi cumâdelâhiresinde Amasya mutasarrıfı Ahmed Paşa'nın azliyle ma'zûl oldu.

1135'de dördüncü defa Amasya Alaybeyi olup 1136'da İran harbine me'mûren gitdi. Hemedan Kal'asının fethinde yararlığı görüldüğünden mîr-livâ olup Dergüzin Sancağı'yla 1137'de Hemedan Kal'ası muhâfızı oldu. 1139 senesi evâilinde orada vefât etdi. Şeci', işgüzâr, ümerâdan idi.

Mahdûmları Hasan, Ali Mustafa Ağalar yeniçeri olmuşlardı. Hacı Ali Ağa Yeniçeri a'yânından olup "Kara Hüseyin oğlu" demekle meşhûr bir serdâr idi. 1161'de vefât edib oğulları Abdülkerîm, Mustafa Ağalardır.

Amasya serdârı Hacı Abdî Ağa demekle meşhûr olan Abdülkerîm Ağa 1203'de vefât edib oğulları Hüseyin, Mehmed, Veli Ağalardır. Amasya serdârı el-Hâc Mehmed Ağa da 1239'da vefât edib oğulları **[103]** Halîl, Hasan, Abdî, el-Hâc Ali Ağalardır. Bunların hepsi de "Kara Hüseyin oğulları" demekle meşhûr idiler.

Ceddim Abdî Ağa Amasya'da ma'rûf olup 1269'da vefât etdi. Oğulları Ahmed, Mustafa, Osmân, el-Hâc Mehmed Ağalardır. Bunlara da "Abdî oğulları" dendi. Pederim el-Hâc Mehmed Ağa, Amasya'da servet ü yesârıyla meşhûr olup 1331 senesi recebinde vefât etdi. Muharrir-i fakîr bunun mahdûmudur.

Hüseyin Ağa-Hacı Kasımoğlu es-Seyyid

Amasya'nın Gümüşlüzâde Mahallesi'nden es-Seyyid Hasan Ağa'nın oğludur. Gençliğinde yeniçeri olup on dokuzuncu bölüğe kaydedildi. Ba'dehû tefeyyüz ederek ocak çorbacılarından oldu.

Siyâdet ve şecâati, ocağın kendisine muhabbetini celb eylediğinden Dâmâd İbrâhim Paşa'nın himmetiyle kethüdâyeri oldu. Ba'dehû muhzır ağalığıyla dâhil-i katar olduysa da 1143 senesi recebinin on üçünde vefât etdiği yeniçeri defterinde görüldü.**[104]**

Hüseyin Efendi-Dedezâde el-Hâc

Köprülüdür. Eşrâfdan el-Hâc Mustafa Efendi bin el-Hâc Mahmûd Ağa bin Büyük Ali Ağa bin Dede Hacı Yûsuf Efendi Ağa mahdûmudur. Amcası el-Hâc Hüseyin Ağa'nın yardımıyla enderûna girib tefeyyüz etdi.

Orada dârüssaâde ağası yazıcılığı dâiresinde terakkî ederek hâcegândan olmuşdu. 1134'de azliyle Köprü'ye gönderildi. 1135'de Köprü'deki dükkânlarını ve emlâkını vakf edib mütevellî oldu. 1146 ramazânında vefât etdi. Ecziye-i şerîfe tilaveti, hayrı vardır.

Mahdumu Mehmed Efendi mütevelli olup 1165 ramazânında fevtiyle kerîmezâdesi Mehmed Efendi mütevellî oldu. 1213 rebîülâhirinde bu da fevt olup oğulları Hüseyin ve Yahya Ağalar mütevelli oldu.

Hüseyin Efendi-Ders-i âm

Amasyalıdır. Zanbak Mehmed Çelebizâde İsa Ağa'nın mahdûmudur. Amasya ulemâsından ve hâssaten Ya'kûb Paşa müderrisi Halîl Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm oldu. Yıllarca Mehmed Paşa medresesinde tedrîs-i ulûm ederek "Ders-i âm Efendi" diye iştihâr etdi.

Ba'dehû Mehmed Paşa Câmii kürsî şeyhi ve Dârülhadîs-i Osmân Çelebi müderrisi olup 1147 sâlinden sonra vefât etdi. 'Âlim, kâmil, vâ'iz olup "Zanbak Dedezâde" demekle meşhûr bir sâlih-i mebrûr idi.

Hüseyin Efendi-Kırmacızâde el-Hâc

Amasyalıdır. Ulemâdan el-Hâc Mehmed Efendi bin Ali Ağa bin Kırmacı Mehmed Ağa'nın mahdûmudur. Amasya fuzalâsından mütevellîzâde el-Hâc Ahmed ve İkincizâde el-Hâc Abdullah Sânî Efendilerden ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve Dârülhadîs-i Osmân Çelebi müderrisi oldu.

Ba'dehû İstanbul'a gidip bi'l-imtihân 1115'de İstanbul müderrisi olarak mevâlîye niyâbetle iştihâr etdi. 1123'de **[105]** Anadolu kudâtından görüldü. 1133 senesi cumâdelûlâ gurresinde Amasya kâdısı ve 1135'de meclis-i a'yân âzası ve 1136'da Sivas kâdısı oldu.

1138'de İran harbi iâne meclisi reisi olup imdâd-ı seferiyye takdîminde hidemât-ı meşkûresi görüldü. Rütbe-i ilmiyyesi de Sahn'a kadar geldiğinden 1141'de Tebriz mollası olup gitdi. 1143'de avdet edib vazîfe-i tekâüd verildi. 1151 senesi evâilinde vefât etdi.

Âlim, fakîh, usûl ve fürû'a vâkıf, zî-servet olup a'yân-ı ulemâdan idi. Mahdûmları el-Hâc Abdullah, Mehmed Emin, Ahmed Efendilerdir. Kırmacızâde sülâlesi bu zâtın himmetiyle iştihâr edib zamanımıza kadar şöhreti devam etdi.

Hüseyin Bey-Kurdzâde el-Hâc

Amasya eşrâfından Mustafa Bey bin el-Hâc Ahmed Bey bin Kurd Mehmed Bey'in mahdûmudur. Hayreddînzâde Ali Bey'le yıllarca uğraşıb 1117'de yalnız Mehmed Paşa vakfına mütevellî ve 1124'de amcası Ali Beyle müştereken Hızır ve Mehmed Paşalar'ın **[106]** evkâfına mütevellî ve Ali Bey'in vefâtında müstakillen mütevellî oldu.

Otuz yıldan ziyâde bu vâkıfları hüsn-i idâre ederek meclis-i a'yân âzâsından olup 1153 senesi evâilinde vefât etdi. Mahdûmları Mehmed, Ahmed Beyler ve birâderi el-Hâc Mahmûd Bey'dir. Bu Mehmed Bey de mütevellî olup 1166'da vefât etdi.

Hüseyin Ağa-Tuz Paşa Birâderi

Merzifonludur. Tuz Mahallesi ahâlîsinden Kasaboğlu İbrâhim Ağa'nın mahdûmu ve Tuz Mehmed Paşa'nın birâderidir. Birâderinin ma'iyyetinde İran harbine gidip yararlığı görüldüğünden Tuz Mehmed Paşa'nın kethüdâsı ve ba'dehû kapıcıbaşı olduysa da 1153'de muhârebede vefât etdi. Diğer birâderi Hasan Bey'dir.

Hüseyin Bey-Kurdzâde el-Hâc

Amasya eşrâfından Mehmed Bey bin el-Hâc Ahmed Bey bin Kurd Mehmed Bey'in mahdûmudur. İbtidâ ammizâdesi Mustafa Beyzâde el-Hâc Mahmûd Bey'le müştereken ve ba'dehû diğer ammizâdesi el-Hâc Ali Beyzâde müştereken mütevellî oldu. **[107]** 1146'da Ali Bey'i bertaraf edib yine Mahmûd Bey'le müştereken mütevellî olup mükerreren meclis-i a'yân âzâsı olduğu halde 1157'de vefât etdi. Sahî, âl-i cenâb, hânedân idi. Oğulları es-Seyd Mehmed, Mahmûd, Ahmed, Abdullah Beylerdir.

Hüseyin Efendi-Hâfız es-Seyyid İmâm

Çorumludur. Abdullah mahdûmu olup esbak Amasya müftüsü Çorumlu es-Seyyid el-Hâc Hâfız Mehmed Efendi'nin halka-ı tedrîsinde ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve İbâdullah Câmii şerîfine imâm oldu. Yıllarca tedrîs-i ulûm ederek iştihâr edib meclis-i a'yâna âzâ olduğu halde 1161 hudûdunda vefât etdi. Eşrâf-ı ulemâdan ve huffâzdan olup sâlih, sesi güzel, nüfûz ve i'tibâra mâlik idi. Mahdûmu es-Seyyid el-Hâc Mahmûd Efendi yerini tutdu.

Hüseyin Ağa-Menzilci-başı el-Hâc

Turhallı Ali'nin oğludur. Genç iken Amasya'ya gelip Yeğen Ali Bey'in dâiresine intisâb ederek i'tibâr ve servet edindi. Mûmâ-ileyhin vefâtında menzilci olup servetini artırdı. Ba'dehû menzilci-başı olup nüfûz ve yesâra **[108]** erdi.

1157 senesinden i'tibâren meclis âzâsından olup eşrâf-ı memleket sırasına girdi. 1167 hudûdunda vefât etdi. İran harbinde mâlen ve bedenen hidemât-ı meşkûresi sebk etmiş, hânedân, iş-güzâr, sâhib-i hayr idi. Mahdûmu es-Seyyid el-Hâc Ali Efendi de meşhûrdur.

Hüseyin Ağa-Şehir Kethüdası el-Hâc

Amasya'nın Acem Ali Mahallesi'nden İbrâhim oğludur. Kedd-i yemini sâyesinde çalışıb servet edinerek erbâb-ı yesârdan oldu. İran Muhârebâtında isbât-ı vücûd ederek yararlıklar gösterdi. Ba'dehû Hicâz'a gidip avdetde hâciyân meclisine âzâ oldu.

1159 senesi muharreminde şehir kethüdâsı ve 1160 senesi zilka'desinde ma'zûl olup 1161 senesi rebîülevvelinde sânîyen şehir kethüdâsı oldu. 1163 senesi intihâbında meclis-i a'yân âzası olup saferinde şehir kethüdâlığından vazgeçti. 1168 senesi rebîülevvelinde üçüncü defa şehir kethüdâsı olduğu halde 1169 senesi zilhiccesinde vefât etdi. Âkil, kerîm, zî-servet bir hânedân idi. **[109]** Oğulları el-Hâc İbrâhim, Mehmed, Abdülkadir Ağalardır. Hacı İbrâhim Ağazâde el-Hâc Mahmûd Ağa ve Hacı Mehmed Ağazâde el-Hâc Ali Ağa ve bunun mahdûmları el-Hâc Mahmûd Ağa ile meşâyih-i kirâm-ı Nakşibendiyyeden ârif-i billâh eş-Şeyh Ârif Mehmed Efendi pek meşhûr olup bunların hepsine "Şehir kethüdâsı oğulları" denir.

Hüseyin Ağa-Küçük el-Hâc

Amasyalıdır. Şehir kethüdâsı Abdî Beyzâde el-Hâc İbrâhim Çelebi'nin mahdûmu ve Rûmeli pâyelilerinden esbak Van vâlîsi Mehmed Paşa'nın yeğeni ya'nî birâderzâdesidir.

Gençliğinde enderûn sarayına girib seferli odasına kaydedildi. Orada künyesi "Hüseyin İbrâhim Amâsiyye" diye Enderûn defterlerinde görüldü.

Enderûn mektebinde güzel bir tahsîl ve terbiye gördü. Tefeyyüz ederek rikâb-ı hümâyûn ağaları silkine girdi.

Bu esnâda bostaniyân-ı hassa oda-başısı bulunan Amasyalı Veli Ağa'ya dâmâd olup 1143 senesi rebîülâhirinde **[110]** vâki' tebeddül-i saltanât üzerine taşra çıkarılıb kapıcıbaşı, sonra kapıcılar kethüdâsı, 1148'de sipâhiler ağası, 1151'de başbâki kulu oldu.

1152'de sadrâzam olan Zanalızâde es-Seyyid el-Hâc Ahmed Paşa'nın sadâretinde teayyün edib sânîyen sipâhiler ağası oldu. 1155'de sadr-ı müşârün-ileyhin azlinden sonra ma'zûl olup 1156'da İstanbul'dan gönderilen Şehzâde safı ordusunun kethüdâsı ve nüzül emîni oldu.

1157'de avdet edib kahve gümrükcüsü olarak yıllarca bu vazîfeyi ifâya devam etdi. 1165'de surre-i hümâyûn emîni olarak Hicâz'a gidip avdetde ihtiyâr-ı tekâüd ve 1170 senesi cumâdelâhiresinde dâr-ı naîme tesâud etdi.

Müdebbir, tecrübe-dîde, müstakîm bir zât idi. Ne çâre ki tali'i yaver değildi. Mahdûmları Mehmed, Said, Sadullah Ağalardır. Ocak imâmı Amasyalı Halîl Efendizâde es-Seyyid Mustafa Paşa bunun kitâbetinden yetişdi. **[111**]

Hüseyin Efendi-Koca Müftü el-Hâc

Köprülüdür. Ali'nin mahdûmu olup Amasya'da Çorumlu es-Seyyid el-Hâc Hâfız Mehmed ve Kayyımzâde el-Hâc İsmail Efendilerden vesâir ulemâdan ikmâl-i tahsîl edib Köprü'de ders-i âm oldu. Yıllarca tedrîs-i ulûm ederek Abdülkerîm Ağa müderrisi oldu.

1153 senesinden itibâren bir kaç defa müftü olup on beş yıl kadar Köprü'de müftülük ederek fevkalâde iştihâr ve 1171 senesi evâhirinde azm-i dâri'l-karar etdi. Gâyet fakîh, mute'abbid, tefsîr ve hadîsde mâhir, âlim, vâ'iz, darb-ı nutka kâdir, hazır-cevâb bir zât-ı sütûde-simât idi.

Hüseyin Efendi-Kürsî Şeyhi

Lâdiklidir. Amasya'da kibâr-ı ulemâdan Kayyımzâde el-Hâc İsmail Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib Lâdik'e avdetle ders-i âm ve orada Sultân Mehmed Hân-ı Râbi Câmii kürsî şeyhi ve 1154'te Hızır Paşa Medresesi müderrisi oldu. Yıllarca tedrîs ve tezkîr ile iştigâl edib **[112]** 1172 senesi ramazânının onunda dâr-ı naîme irtihâl etdi. Âlim, vâiz, sâlih idi.

Hüseyin Efendi-Kal'a Vâ'izi es-Seyyid

Amasya ulemâsından tahsîl-i ulûm edib kal'a-i bâlâda kâin Dizdâriye Medresesi müderrisi ve orada Bey Câmii vâizi oldu. Kırklar Dağı'nın otlakiye rusûmu kendisine va'ziye ü dersiyye vazîfesi olarak tahsîs edilib 1173'de vefâtını müteâkib bu rusûma mâliye vaz'-ı yed etdi. Sâdât-ı ulemâdan muhterem, sâlih, pek müteşerri' bir zât idi.

Hüseyin Efendi-Müftü Şeyh

Köprülüdür. Ahmed'in mahdûmu olup Amasya'da Taşabâdî el-Hâc Ahmed, Çorumlu es-Seyyid el-Hâc Ali Efendilerden vesâir ulemâdan ikmâl-i tahsîl ederek avdetle Gümüş Kasabası'nda ve 1159'da Halîl Paşa müderrisi oldu.

Ba'dehû Halvetiyye meşâyihinden tekmîl-i sülûk ederek hulefâ-ı Halvetiyyeden oldu. Bir taraftan tedrîs-i ulûm, diğer taraftan zikr ve irşâd-ı halk ile iştigâl ederek **[113]** halkın ve eşrâfın teveccühâtını kazanıb Gümüş müftüsü de oldu. 1174 senesi muharreminin yirmi beşinci günü dâr-ı naîme irtihâl etdi. Âlim, fakîh, vâ'iz, âbid, müttaki, zâhid bir zât-ı şerîf idi. Mahdûmu eş-Şeyh Osmân Efendi'dir.

Hüseyin Ağa-Hacı Feyzullahzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Eşrâfdan el-Hâc Feyzullah Efendizâde el-Hâc İsmail Efendi'nin mahdûmu ve Gül Ahmed Paşa'nın ammizâdesidir. Müşârün-ileyh Gül Ahmed Paşa bin Mehmed Efendi bin el-Hâc Feyzullah Efendi'nin ağalığında dâiresine girib tahsîl-i maârif etdi.

Ahmed Paşa vezâretle Cidde vâlîsi oldukda kethüdâsı olup Hicâz'a gitdi. Ammizâdesinin irtihâlinde avdet edib meclis-i hâciyân ve 1152'de meclis-i a'yân âzâsı ve 1159'da baş-a'yân oldu.

Nadir Şâh muhârebatında imdâd-ı seferî tedârikinde ibrâz-ı iktidâr eylediğinden 1160'da dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı ile taltîf edildi. 1161 şa'banında tedârik etdiği gönüllü askere baş-buğ olarak dârü'l-harbe **[114]** girib mâlen ve bedenen çalışdı.

1168 senesi muharreminde sânîyen baş-a'yân ve zilhiccesinde sânîyen Amasya mutasarrıfı Ebûbekir Paşa tarafından mütesellim olup 1170 senesi ramazânında Yozgatlı Ömer Paşa Amasya mutasarrıfı oldukda mütesellimlikde ibkâ eyledi.

1171 senesi rebîülevvelinde Ömer Paşazâde Hasan Paşa'nın mutasarrıflığında azl edilib 1173 senesi muharreminde Ebûbekir Paşa tarafından sâlisen Amasya mütesellimi olduğu halde 1174 senesi şa'banında hastalandı. Ramazânın gurresinde mütesellimlikden çekilib evâsıtında dâr-ı bekâya irtihâl etdi.

Âkil, müdebbir, nâfîzü'l-kelîm, servet ü sâmânı mükemmel, büyük bir hânedân idi. Gümüşlüzâde Mahallesi'ndeki mükellef konağı bir vezîr dâiresine benzerdi. Mahdûmları el-Hâc Yeğen Ali Paşa ile el-Hâc İsmail, Feyzullah Efendilerdir. Hacı İsmail Efendi ulemâdan olup 1200'de ve bunun mahdûmu Feyzullah Efendi de 1233'de vefât etdi. Dâmâdı da yeğeni olan el-Hâc Hüseyin Ağa'dır. Yeğen el-Hâc Ali Paşa da meşâhîr-i vüzerâdandır.**[115]**

Hüseyin Paşa-Kazıkcı el-Hâc

Merzifonludur. Hüseyin Abdullah Ağa'nın mahdûmudur. Gençliğinde sadr-ı esbak Merzifonî Kara Mustafa Paşazâde Ali Paşa'ya intisâb edib dâiresinde terbiye gördü. Cevvâl, işgüzâr olduğu münâsebetle Ali Paşa'nın vezâretinde silahdârı, ba'dehû kethüdâsı oldu.

Ali Paşa'nın şöhret-i şayi'ası, bunun işgüzârlığından neş'et etdiğine kâni olan sadr-ı esbak Şehid Ali Paşa'nın nazar-ı dikkat ve istirkâbını celb eylediğinden 1127'de beylerbeyi pâyesiyle İzmit mutasarrıfı nasb ederek birbirinden ayırdı. Bununla teşeffî-i sadr edemediğinden 1128 senesi saferinde rütbesinin ref'iyle Merzifon'a gönderdi.

1129 senesi muharreminde Merzifon'da Kara Mustafa Paşa ve vakfının mütevellî kâ'immakâmı ve 1130'da Merzifon voyvadası oldu.[15] Bu esnâda Ali Paşa rikâb-ı hümâyûn kâ'immakâmı olarak İstanbul'a geldi. 1131 senesi şevvâlinde paşasının ricâ ve iltimâsıyla sânîyen bâ-irâde-i seniyye müşârün-ileyhin kethüdâsı oldu. **[116]**

1134'de Şam vâlîsi ve Emîrü'l-Hâc olan Ali Paşa ile Hicâz'a gidip 1135 senesi saferinde avdet esnâsında Birke-i mu'azzama mevkiinde Ali Paşa'nın irtihâline binâen kafile-i huccâcı âminen ve sâlimen Şam'a götürdü. Buna mükâfâten Çelebi Sultân evkâfı tevliyetiyle Merzifon'a gönderildi.

Fakat servet ü yesârı, nüfûz ve iktidârı pek yolunda idi. Bu esnâda açılan İran Muhârebesi'ne taşra a'yânının ikdâr ve i'zâmı matlûb-ı âlî olduğundan 1136 senesi saferinde Rûmeli beylerbeyliği pâyesiyle uhdesine Musûl eyâleti tevcîh edilerek İran harbine me'mûr oldu.

1139 senesi cumâdelûlâsının sekizinci günü Amasya ve Karahisâr sancâkları mutasarrıfı ve 1140 senesi muharreminde vezâretle sânîyen Musûl vâlîsi olup İran harbine devam etdi. 1143'de bir muvaffakiyetsizlikle ma'zûl olduysa da 1144 senesi rebîülevvelinde Sivas vâlîsi oldu.

---

15 1131 senesi evâilinde tanzim edilen Darendeli Hüseyin Paşa'nın vakfiyesi zeylinde şâhid olarak "fahrü'l-emâcid ve'l-a'yân Hüseyin Ağa bin Abdullah sâkin Merzifon" diye yazılıdır.

1145'de devren Merzifon'a geldiği esnâda mukâddemen tevâlî eden şikâyetlerle azl edilib Merzifon'da ikâmete me'mûr olarak mensî bir halde beş yıl kadar **[117]** kaldı. 1150 senesi şa'bânında kethüdâ-yı sadr-ı âlî olan Zanalızâde es-Seyyid el-Hâc Ahmed Paşa'nın arz ve ricâsıyla nâil-i afv-ı pâdişahî olup şevvâlinde Şam vâlîsi oldu.

1151'de Şakî Sarı Beyoğlunun istîsâline me'mûr olup tedbîrsizlikle muhârebede bozulduğundan azl edilib Rodas'a nefyedildi. 1152 senesi rebîülâhirinde sadrâzam olan Zanalızâde Ahmed Paşa'nın himmetiyle afv ve itlâk edilib yine Merzifon'a gönderildi.

1153 senesi rebîülâhirinde yine sadr-ı müşârün-ileyhin arz ve himmeti sâyesinde ibkâ-i vezâretle Çıldır vâlîsi olup 1155 senesi rebîülâhirinde sadr-ı müşârün-ileyhin mesned-i sadâretden azlini müteâkib azl edilib yine Merzifon'da ikâmete me'mûr oldu.

1156 senesi şevvâlinde Diyârbekir ve 1158'de Van ve 1160 senesi cumâdelâhiresinde Haleb ve 1162'de Adana vâlîsi olup me'mûr olduğu vilâyetlerde inzibâta aid harekât-ı şedîdesinden dolayı şâkîleri çoğaldığından 1164'de İçil Sancağı **[118]** mutasarrıfı olarak Silifke'de hayli müddet oturdu.

1175'de Anadolu vilâyeti şedidü'ş-şekîme bir valinin nasbına lüzûm gösterecek ba'zı ahvâle marûz kaldığından sene-i mezbûrenin şevvâlinde Anadolu vâlîsi olup Kütahya'ya geldi. Vilâyetin muhtâc olduğu sükûnunu temin esnâsında hastalanıb 1176'da vefât etdi. Sâdık, müdebbîr, şedidü'ş-şekîme bir vezîr-i zîşân idi. Mahdûmu Ali Bey 1202 recebinde vefât edib Üsküdar'da medfûndur. Kethüdâsı Merzifonî Hüseyin Ağa ve kölesi sadr-ı esbak Cenâze Hasan Paşa'dır.

Hüseyin Efendi-Arabacızâde el-Hâc

Amasyalıdır. Amasya'da arabacılık eden Çorumlu Ali'nin mahdûmudur. Meşâhîr-i fuzalâdan Hıfzızâde Hâfız el-Hâc Osmân Fâik Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl ederek 1143'de ders-i âm ve 1165'de Pervâne Bey Câmii kürsî şeyhi olup 1177 senesi zilhiccesinde vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan vâiz, müttâki, sâlih bir zât idi. Mahdûmları el-Hâc Ali, Ahmed Efendilerdir. **[119]**

Hüseyin Ağa-Kurucanzâde el-Hâc

Merzifonludur. Harmanlar Mahallesi'nden Derviş Mehmed Ağa'nın oğludur. Sâbıkü't-terceme Merzifonî Hüseyin Paşa'nın dâiresinde bulunarak nüfûz ve servet edindi. Ba'dehû müşârün-ileyhin silahdârı olup irtihâlinde Merzifon'a geldi. Harmanlar Mahallesi'nde bir câmi-i şerîf ve civârında bir binâ ederek emlâkını bunların mesâlihine vakfedip 1178'de vefât etdi. Sâhib-i hayr idi.

Hüseyin Efendi-Değirmencizâde Hâfız es-Seyyid

Taşâbâd (Erbaa)lıdır. Değirmenci oğlu Ali bin Şa'ban'ın mahdûmudur. Amasya'da fûzalâdan Çorumlu es-Seyyid el-Hâc Hâfız Mehmed ve Iydîzâde Âkif Mustafa Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve 1148'de Hüseyin Paşa kerîmesi Fatıma Hânım'ın yaptırdığı Medrese-i Fatımîye'nin ilk müderrisi oldu.

Muahharan ba'zı meşâyih-i kirâma hizmet ve tekmîl-i sülûk ederek 1154'de Selâmet Hâtun Tekkesi şeyhi olup tedrîs-i ulûm ve irşâd-ı hâlk ile yıllarca **[120]** iştigâl ve 1178 senesi zilka'desinde dâr-ı naîme irtihâl etdi.

Âlim, tasavvufa vâkıf, fakîh, müteşerri', kâmil, oldukca hattât bir zât idi. Fünûn-ı mütedâvileye dâir okuduğu kitâblarını kendi yazmış ve kendi imzâsıyla tasarruf etdiği cihâtı kayd etmiş olduğu kitâblarının ziyâretinden anlaşıldı.

Mahdûmları es-Seyyid Mustafa, Mehmed ve Sâdık Ali Efendilerdir. Es-Seyyid Mustafa Akif Efendi, mezkûr tekke şeyhi ve medresenin müderrisi olup 1210'da ve es-Seyyid Mehmed Zarif Efendi de Mehmed Paşa kürsî şeyhi olup 1204'de vefât etdiler.

Hüseyin Ağa-Carullahoğlu el-Hâc

Köprülüdür. Oranın a'yânından el-Hâc Mehmed Ağa bin Carullah Ağa'nın oğludur. Pederinin vefâtında erbâb-ı yesârdan olmakla teayyün edib 1156'da Köprü a'yânı oldu.

1157'de Köprü müftüsü el-Hâc Mustafa Efendi ile araları uygun olduğundan sene-i mezbûrenin şa'bânında Köprü kâdısı el-Hâc Sâlih Efendiyi ba'zı eşirra mahkemede basıb şehîd etdiklerinden dolayı her ikisi de maznûnen **[121]** Amasya'da bir müddet habs ve tevkîf edildi.

Ba'de't-tahkîkât bunların marifetleri ve ta'lîmâtlarıyla kâdının öldürüldüğüne dâir edille-i sübûtiye görülemediğinden her ikisi itlâk edildi. 1167'de sânîyen Köprü a'yanı olduysa da tecâvüzâtından dolayı 1168'de ma'zûl ve menkûb 1179'da vefât etdi. Oğulları Ali, Hasan Ağalardır.

Hüseyin Efendi-Çevikce Şeyhi el-Hâc

Amasyalı Ömer'in mahdûmudur. Halvetiye meşâyihinden eş-Şeyh İbrâhim Efendinin hizmetinde tahsîl-i maârif-i sûfiyye ve tekmîl-i sülûk ederek 1142'de Çile-hâne Mahallesi'nde kâin Çevikce Tekkesi şeyhi oldu. Otuz sekiz yıl icrâ-yı meşihât, zikr ü ibâdet ederek 1180 senesi şevvâlinin yirminci günü dâr-ı naîme rihlet etdi. Kibâr-ı meşâyih-i kirâmdan bir pîr-i zâhid, vâiz-i kâmil, âlim, âmil idi. Kibâr-ı Halvetîyeden eş-Şeyh Ömer Efendi'nin dâmâdı idi.

Hüseyin Ağa-Şerîfzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasyalıdır. Amasya müftüsü Zanalı es-Seyyid el-Hâc Ahmed Efendizâde **[122]** es-Seyyid Şerîf Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Vüzerâdan Amasyalı Hacı Kadîrzâde Köse Ali Paşa'nın dâiresine intisâb edib İstanbul'da terbiye gördü.

1154 senesi muharreminde müşârün-ileyhin vezâretle Diyârbekir vâlîsi olduğunda selâm ağası olup beraber gitdi. 1155 senesi şevvâlinde Sivas'a gelip Sivaslıların paşadan şikâyetlerine azl ve müsâderesinde Amasya'ya geldi.

1159 senesi cumâdelâhiresinde nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı olup 1160 senesi rebîülevvelinde isti'fâ ederek yine İstanbul'a gitdi. 1161'de nişâncı olan Ragıb Mehmed Paşa dâiresine intisâb edib ağalarından oldu.

1170 senesi rebîülâhirinde sadrâzam olan Paşa ile beraber Haleb'den İstanbul'a gelip müşârün-ileyhin sâye-i ikbâlinde sipâhiler kethüdâsı, 1174'de sipâhiler ağası oldu. 1176'da Ragıb Mehmed Paşa'nın irtihâline binâen kapıcı-başılıkla ba'zı vilâyete umûr-ı mühimme için gönderildi. 1181 hudûdunda vefât etdi.

Hüseyin Ağa-Şerîfzâde es-Seyyid el-Hâc [123]

Köprülüdür. Oranın eşrâfından ve Kubadzâde Adil Bey ahfâdından Şerîf Osmân Ağa bin Süleyman Ağa'nın oğludur. Pederinin vefâtında Lâdik ve Kadıçayırı'nda malikânesi olan Adil Bey'in vakfına mütevellî olarak teayyün etdi. Birkaç defa Köprü a'yânı olup 1182 hudûdunda vefât etdi. Kerîm, hânedân idi.

Hüseyin Paşa-Türedizâde

Amasyalıdır. Tercemesi yukarıda yazılan Amasya Serdârı Türedi oğlu Ahmed Ağa'nın mahdûmudur. Kırk dokuzuncu bölükte altıncı olarak kaydedilen bir yeniçeri olup 1141'de Revân harbine gitdi.[16]

Orada gösterdiği şecâat ve liyâkatıyla kendisini yeniçeri ağası vekili olan Şâhin Mehmed Ağa'ya beğendirdiğinden Revân'ın fethinde Revân Ağası nasb edib kendisine dâmâd etdi. Bâ'dehû kayın pederi yeniçeri ağası oldukda İstanbul'a gelip baş-karakullukcu oldu.

16 Amasya sicillât-ı şer'iyyesinde bu zâtın künyesi ve Revan harbine azîmeti ve Amasya Serdârı olduğu yazılıdır. Yeniçeri defteri'nde "Hüseyin Ahmed Amasiye" künyesiyle mukayyed olduğu görüldü.

1154'te Sadr-ı a'zam Zanalızâde es-Seyyid el-Hâc Ahmed Paşa'nın sâye-i ikbâlinde Ocak ağalarından oldu. Bâ'dehû yeniçeri **[124]** ağası İskefsirli es-Seyyid Hasan Ağa'nın teveccühâtını kazanıb kethüdâ-yeri ve 1157'de mahzır ağalığıyla dâhil-i katar oldu. Bâ'dehû sırasıyla seksûncu-başı, 1159 zilhiccesinde zağarcı-başı, 1160 saferinde kul kethüdâsı olub 1161 senesi rebîülevvelinin yirmi beşinde yeniçeri ağası oldu.

Tam dört ay ağalık edib sene-i mezbûre recebinin yirmi beşinde isnâd-ı rehâvetle azl edilib Tekfur Dağı şehrine gönderildi. Altı yıl kadar orada mensî bir halde kalıb 1165 senesi saferinde sadrâzam olan Bahir Mustafa Paşa'nın kethüdâsı Amasyalı Mustafa Ağa'nın himmetiyle 1167 senesi cumâdelûlâsında bâ-rütbe-i mîr-i mîrâni Köstendil sancâğı mutasarrıfı ve Hotin Kal'ası muhâfızı oldu.

1168 senesi recebinde Tırhala sancâğı mutasarrıfı olup Hotin muhâfazasında kaldı. Kalenin muhâfazasında gösterdiği ikdâm ve gayretine binâen vezâretle Girid vâlîsi ve 1170 senesi rebîülevvelinde Rûmeli vâlîsi ve 1171 senesi rebîülevvelinde Özi muhâfızı oldu.

1172 senesi şa'bânında Belgrad vâlîsi ve zilhiccesinde **[125]** ba'zı şikâyetler üzerine Köstendil mutasarrıfı olup oradan kaldırıldı. Yapılan tahkîkâtda şikâyetlerin bî-esâs olduğu anlaşılmakla 1174 senesi recebinde sânîyen Belgrad vâlîsi ve 1175 senesi cumâdelûlâsında kaptân-ı deryâ olup İstanbul'a geldi.

Fakat sadrâzam Ragıb Mehmed Paşa'nın fikrine harekâtı muvâfık gelmediğinden iki ay sonra azl edilib selefi Hasan Paşa'nın i'zâm edildiği Resmo sancâğı mutasarrıfı oldu. 1176 senesi recebinde Ragıb Mehmed Paşa'nın vefâtıyla Hamza Hâmid Paşa sadrâzam oldukda ricâsıyla sene-i mezbûre şevvâlinin sekizinci günü Amasya sancâğı mutasarrıfı olarak geldi. [17]

Amasya'da Receb Mahallesi'nde binâ etdirdiği konağında iki yıl kadar ikâmet edib 1177 senesi rebîülâhirinde üçüncü defa sadrâzam olan Bahir Mustafa Paşa'nın himmeti sâyesinde 1178 senesi şa'bânında ibkâ-yı vezâretle İçil mutasarrıfı olarak harbe memûr ve 1180 senesi şevvâlinde sânîyen Girid vâlîsi ve 1182 saferinde Anadolu muhâfızı olduğu halde 1183 senesi rebîülevvelinde orada vefât etdi. Şecî, mukdim, müdebbir bir vezîr idi.[18] **[126]**

Mahdûmları İbrâhim Selîm, Mehmed Sâdık Beyler'dir. Kethüdâsı Cebecizâde es-Seyyid Osmân Paşa, hazinedârı Türedizâde el-Hâc Süleyman Ağa silahdârı sipâhi el-Hâc Deli Hüseyin Ağa ve İmâmı Hâfız Mehmed Efendi'dir.

Hüseyin Ağa-Semercioğlu el-Hâc

Amasyalıdır. Serdengeçdi ağalarından el-Hâc Hasan Ağa'nın oğlu ve altıncı bölükde mukayyed yeniçeri, bâ'dehû Amasya serdârı 1144'te serdengeçti ağası olup İran Muhârebatı'nda hayli müddet kaldı. 1168'de turnacı-başı pâyesini aldı.

Yıllarca Amasya serdârı, 1176'da meclis-i a'yân âzâsı, 1178'de Rusya harbinde Amasya Yeniçerileri'nin firâr etmeyeceklerine kefil, 1179'da Amasya sancâğı muhâfızı olup, 1184 senesi evâhirinde vefât etdi. Yeniçeri a'yân-ı zâbitânından nâfizü'l-kelîm bir merd idi. Oğlu el-Hâc Hasan Ağa'dır.

Hüseyin Ağa-el-Hâc Uzun

Köprülüdür. A'yândan Dedezâde el-Hâc Abdullah Ağa bin Ahmed Ağa'nın oğludur. Bir müddet Köprü a'yânı ve ba'dehû Merzifon mütesellimi olup 1186'da vefât etdi. Mahdûmu es-Seyyid **[127]** el-Hâc Mehmed Ağa ve diğer mahdûmu da es-Seyyid el-Hâc Ebûbekir Ağa ve birâderi el-Hâc Yûsuf Ağa'dır. Diğer Köprü a'yânından Dedezâde el-Hâc Hüseyin Ağa bin el-Hâc Yahya Ağa olup Ayşe Hânım vakfı mütevellîsi ve Köprü a'yânı olduğu halde 1186'da bilâ-veled vefât etdi. Birâderi el-Hâc Mehmed Ağa'dır.

---

17 "Şem'danîzâde Tarihi"nde ve Sicillât-ı şer'iyye'de böyle yazılıdır.

18 Mehmed Süreyya Bey "Sicill-i Osmani"de Macar Hasan Paşa ile bu zâtın terceme-i hallerini bir birine karıştırmışdır. Kuyûd-ı resmîye ve tevârîh-i muhtelifeden bu terceme alınmışdır.

Hüseyin Efendi-el-Hâc Kara Molla

Köprülüdür. 1141'de vefât eden Dedezâde el-Hâc Ahmed Ağa'nın mahdûmudur. Köprülüzâde Hâfız Ahmed Paşa dâiresinde tahsîl-i irfân ederek Bâb-ı âlide kethüda kalemine çerağ edildi. Orada tefeyyüz edib kalem-i mezkûrun ser-halîfesi iken paşa-yı müşârün-ileyhin kâtib-i divânı oldu.

Bâ'dehû efendisinin arz ve ricâsıyla hâcegân-ı Divân-ı Hümâyûn zümresine iltihâk edib Paşa 1183'de Mısır vâlîsi iken irtihâlinde Köprü'ye avdet ve dört yıl kadar Köprü a'yânı olarak iştihâr edib 1187'de dâr-ı bekâya rihlet etdi. Servet ü sâmânıyla, nüfûz ve itibârıyla meşhûr idi.

Hüseyin Ağa-Büyük el-Hâc

Amasyalıdır. Eşrâfdan Hacı Kadîrzâde el-Hâc Mustafa **[128]** Ağa bin el-Hâc Abdülkâdir Ağa bin el-Hâc Ali Ağa'nın mahdûmu ve Hacı Kadîrzâde Köse Ali Paşa'nın birâderzâdesi ve dâmâdıdır. Kayınpederinin dâiresinde tahsîl-i maârif edib hazinedârı ve bâ'dehu kethüdâsı oldu.

Amcasının sâye-i ikbâlinde dergâh-ı âlî kapıcı-başılarından olup müşârün-ileyhin irtihâlinde baş-baki kulu bâ'dehû gümrük emîni olup hayli müddet gümrük emânetinde kaldı. Tedbîr ve sadâkati görüldüğünden 1183 senesi rebîülevvelinde rikâb-ı hümâyûn kethüdâsı oldu.

1184 senesi cumâdelûlâsının üçüncü günü kethüdâ-i sadr-ı âlî olup 1187 senesi evâilinde infisâl ve 1188 senesi recebinde dâr-ı bekâya irtihâl etdi. Sâdık, müdebbir idi. Mahdûmları Mustafa, Ahmed Reşid, İbrâhim Rüştü Beyler'dir. Hâcegândan Mustafa Bey 1185 saferinin on beşinde ve Müderris Ahmed Reşid Efendi 1192'de ve diğer Müderris İbrâhim Rüştü Efendi de 1196'da vefât edib Hacı Hüseyin Ağa iki mahdûmuyla beraber Üsküdar'da Miskinlerde İbrâhim Rüştü Efendi İstanbul'da **[129]** Tevekkül Çeşmesi'nde medfundur.

Hüseyin Efendi-Arab el-Hâc

Mekkelidir. İstanbul'da tahsîl-i ulûm ve tabâbet edib Amasya'da ikâmet ve icrâ-yı tabâbet ederek fevkâlade iştihâr etdi. Ulûm-ı şer'iyyede mahâreti olduğu gibi tabâbetde de ibrâz-ı hazâkat ederek 1190'da doksan yaşlarında vefât etdi. Âlim, müteşerri' tabib-i hâzık bir zât idi. Servet ü sâmânı mükemmel olup bu sâyede a'yân sırasına girdi. Mahdûmları Mustafa, Mehmed, Ali Ağalardır.

Hüseyin Bey-Hacı Paşazâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya eşrâfından ve Sofular'da câmii ve dârülhadîsi olan Abdullah Paşa'nın vakfı mütevellîsi el-Hâc Abdullah Bey bin Mehmed Bey'in mahdûmudur. Birâderi es-Seyyid el-Hâc Abdülkerîm Bey'in vefâtından sonra vakf-ı mezkûre mütevellî ve meclis-i haciyân ve a'yân âzâsı olup 1190 sâlinden sonra vefât etdi.

Hüseyin Efendi-Çelebizâde el-Hâc

Amasyalıdır. Çelebizâde Mustafa Ağa bin Hüseyin bin Ali'nin mahdûmudur. Iydîzâde el-Hâc Akif Mustafa Akdağî eş-Şeyh Mustafa, Çorumlu Müftü es-Seyyid el-Hâc Ali, Taşâbadi el-Hâc Ahmed Efendilerden ulûm-ı akliyye ve nakliyyeyi ahz ve istifâza ederek ders-i âm-ı meşhûr oldu.

Yıllarca tedrîs-i ulûm ederek fazilet-i ilmiyesini bütün ulemâ-yı be-nâma tâsdik etdirdi. 1179'da üstâd-ı meşhûr Laz İbrâhim Efendi'nin irtihâlinde Saraçhâne Câmii ittisâlinde el-Hâc Mustafa Ağa'nın binâ etdiği medrese müderrisi olarak fevkalâde iştihâr etdi. **[130]** Üstâzı es-Seyyid el-Hâc Ali Efendi ile gâyet müşkil-pesend olan Sekiköylüzâde el-Hâc Kâşif Mehmed Efendi'nin zaman-ı iftâlarında müsevvid ve emînü'l-fetvâ ve şeyhü'l-muhaddisîn Sekiköylüzâde el-Hâc Osmân Efendi'nin 1189'da vefâtına binâen Tamgacı Ahmed Ağa'nın Sultân Bâyezîd Câmi-i şerîfinde vaz' eylediği dersiyye-i hadîs-i şerîfe mutasarrıf oldu.

Evâhir-i hayatında ömrünü tefsîr ve hadîs tedrîsine hasr ederek mükerreren icâzet verdi. Beydâvî Tefsîrini ve Sahîh-i Buharî ve Müslimi hatm ederek imrâr-ı hayat etmekde iken 1191 senesi rebîülevvelinde ulemâ ve a'yânın ısrârına binâen Amasya müftüsü olup 1192 senesi receb-i şerîfinin evâilinde dâr-ı naîme irtihâl etdi.

Gâyet fâzıl, muhakkik, ulûm-ı akliyyede yegâne-i asr olup, gâyet müteşerri', âbid, müfessir, muhaddis, meşâhîr-i fukahâdan olduğu Iydîzâde es-Seyyid Abdürrahim Efendi "Kitâbü'l-mecmu' 'ani'l-meşhûd ve'l-mesmû'"unda yazıyor. Ürgüblü el-Hâc Ahmed Efendi'nin şöhret-i ilmîyesi bunun irtihâlinden sonra başlar. Mahdûmu el-Hâc Hâfız Mustafa Efendi'dir. **[131]**

Hüseyin Ağa-Kurdzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya eşrâfından ve Hızır ve Mehmed Paşaların evkâf-ı mütevellîsi es-Seyyid Mahmûd Bey bin Mustafa Bey'in mahdûmudur. Pederinin irtihâlinde müşârün-ileyhimânın evkâfına mütevellî ve meclisi a'yân âzâsı olup 1194 hudûdunda vefât etdi. Hânedân idi.

Hüseyin Ağa-Deli

Amasyalı Mehmed'in oğludur. Seksenbeşinci sipâhi bölüğüne kayd edilib muhârebâtda yararlılıkları görülmekle 1172'de terakkîye nâil olup yevmîyesi 30 akçeye çıkarıldı. Sipâhi defterinde künyesi "Deli Hüseyin Mehmed Amâsîye 18" diye görüldü.

Bâ'dehû Râkım Mehmed Paşa'nın silâhdârı olup müşârün-ileyhin irtihâlinde Amasya'ya gelip 1184'de Rus Muhârebesine gitdi. Cüret ve cesaretiyle kendisini tanıdıb Yeğen Ali Paşa'nın vezâretinde silâhdârı olduğu halde 1196 hudûdunda vefât etdi. Cesûr, şecî idi. Mahdûmu Mehmed Ağa a'yândandır. Evlâdı Üçler Mahallesi'nde vardır.

Hüseyin Ağa-Hacı Feyzullahzâde el-Hâc

Amasya eşrâfından el-Hâc Ömer Ağa bin el-Hâc İsmail Efendi bin **[132]** el-Hâc Feyzullah Efendi'nin mahdûmudur. Tercemesi geçen Hacı Feyzullahzâde el-Hâc Hüseyin Ağa'nın yeğeni ve dâmâdıdır. Dâiresinde terbiye görüb ilm ü kitâbet öğrendi. Bâ'dehû kethüdâsı ve 1173'de meclis-i a'yân âzâsı oldu.

Amcasının irtihâlinde nüfûz ve servetinden fevkalâde istifâde edib 1186'da baş-a'yân ve 1187 senesi rebîülevvelinde Canikli Hacı Ali Paşa tarafından Amasya mütesellimi oldu. Fakat paşanın tahakkümünden bî-zâr olup recebinin selhinde isti'fâ ederek Erzurum vâlîsi olan kaynı Yeğen Ali Paşa'nın nezdine gitdi.

Orada Yeğen Ali Paşa'nın kethüdâsı ve 1190 senesi zilka'desinde kaynı tarafından Sivas mütesellimi oldu. 1193 senesi şa'bânında Canikli Hacı Ali Paşa ile Cabbarzâde Mustafa Bey arasında muhâlif-i rızâ-yi âlî-yi harb olduğundan şa'bânın yirmi dördünde kaynı Amasya mutasarrıfı oldukda tarafından Amasya mütesellimi olarak geldi.

1194 senesi ramazânında kaynı Köstendil Sancağı'na nakl-i me'mûriyet eylediğinden beraber gidip 1197'de Yeğen Ali Paşa Cidde vâlîsi **[133]** ve Şeyhü'l-harem oldukda beraber hâc edib sene-i mezbûrenin zilhiccesinde Mekke-i Mükerremede vefât etdi. Kibâr-ı a'yândan müdebbir, hânedân bir zât idi.

Hüseyin Efendi-Arabacızâde el-Hâc

Amasyalıdır. El-Hâc Osmân Ağa bin Çorumlu Arabacı Ali Ağa'nın mahdûmudur. Yukarıda tercemesi yazılan amcasından ve Amasya müftüsü Çorumlu es-Seyyid el-Hâc Ali Efendi'den ve üstâz-ı meşhûr Laz İbrâhim Efendi'den ikmâl-ı tahsîl ederek ders-i âm-ı meşhûr oldu.

Hayli müddet Sultân Bâyezîd Câmii vâizi ve ser ü haddi el-Hâc Mustafa Efendi'ye müsevvid ve emînü'l-fetvâsı olup 1192 senesi recebinde Fâzıl Hüseyin Efendi'nin irtihâli üzerine Amasya müftüsü oldu. Üç yıl kadar makâm-ı fetvâda kaldı.

1195 senesi cumâdelâhiresinin yirmi sekizinde fetvâdan hacr edilib Caniklizâde Mikdat Ahmed Paşa'nın Amasya'ya mutasarrıf olarak geldiğini müteâkib sene-i mezbûrenin gurre-i ramazânında sânîyen Amasya müftüsü oldu. **[134]** Bu defasında iki buçuk yıl kadar makâm-ı fetvâda kalıb 1198 senesi muharreminde vefât etdi. Âlim, fakîh, vâiz, hüsn-i takrîr ve beyâna mâlik, vakûr, sâlih, afîf, mutedil bir zât idi. Mahdûmu el-Hâc Osmân Efendi'dir.

Hüseyin Efendi-Hâfız Çelebizâde el-Hâc

Amasyalıdır. Yukarıda tercemesi geçen "Hâfız Çelebi" demekle meşhûr Şeyhü'l-Kurrâ Hüseyin Efendi'nin evlâdından Hâfız Mustafa Efendi'nin mahdûmudur. Çelebizâde Fâzıl Hüseyin Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib pederinin 1162'de irtihâli üzerine birâderi el-Hâc Hasan Efendi ve bunun da vefâtıyla Firûz Ağa müderrisi oldu. 1199'da vefât etdi. Ulemâdan bir vâiz idi.

Hüseyin Bey-Alay Beyzâde

Züamâdan Mustafa Bey'in mahdûmudur. Züamâdan olup Rus Muhârebelerinde gösterdiği yararlılıklara binâen 1189'da Amasya Alaybeyi ve 1191'de ma'zûl olup 1201'de vefât etdi. Köprü a'yân-ı meşhûru Dedezâde el-Hâc Hüseyin Efendi bin el-Hâc Mustafa Efendi de bu esnâlarda **[135]** ve Amasya a'yânından el-Hâc Hüseyin Ağa bin el-Hâc Ömer Ağa da 1203 hudûdunda vefât etdi. Usûlî oğullarından olmalıdır.

Hüseyin Efendi-Ziyârelizâde el-Hâc

Ulemâdan Mustafa Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu. Bâdehû Ziyare'de Keçioğlu Câmi-i şerîfinde kürsî şeyhi olduğu halde 1205'de vefât etdi.

Hüseyin Ağa-Müjdecizâde es-Seyyid el-Hâc

Amasyalıdır. A'yândan el-Hâc Yûsuf Ağa'nın oğludur. Türedizâde Vezîr Hüseyin Paşa'nın ağalarından olup onun irtihâlinde Amasya'ya geldi. Sonra kethüdâ-yı sadr-ı âlî iken Amasyalı es-Seyyid Hâfız İbrâhim Paşa'ya ve ba'dehû birâderi es-Seyyid Mustafa Paşa'ya intisâb etdi.

Bunların sâye-i ikbâlinde ba'zı hidemât-ı mühimmede istihdam edilerek dergâh-ı âlî kapıcı-başılarından oldu. 1207'de bir hizmetle Hicâz'a gönderilib Medine-i Münevvereye yakın bir yerde vefât etdi. Erbâb-ı cerbezeden idi. Bakkallar içinde bir bâb dükkânını vakf edib icâresiyle Eslem **[136]** Mahallesi Mescidi ittisâlinde yaptırdığı sebile yaz günlerinde kar vaz' etdi. Mahdûmu el-Hâc Sâdık Mehmed Ağa'dır. Bunun oğulları Abdullah, Hüseyin Ağalar 1256'da ber-hâyat olup sonra vefât etmişlerdir. Diğer mahdûmu Hâfız Ali Paşa'dır.

Hüseyin Ağa-Mîrâhûr

Amasyalıdır. Çolak Hacı Hüseyin Ağa demekle meşhûrdur. İstanbul'a gidip hâs ahûra girdi. Orada okuyub yazma öğrendi. Ba'dehû has ahûr ağalarından ve bâ'dehû dergâh-ı âlî gediklilerinden olup saray-ı sultânîye intisâb etdi. Tedrîcen tefeyyüz edib has âhûr kethüdâlığından mîrâhûr-ı sânî olduğu halde 1208 senesi evâilinde vefât etdi. Amasya gedüğü tımarı olan 39067 akçe saray-ı atik teberdârlarından Amasyalı Mustafa Ağa'ya verildi. Amasya'da Dere Mahallesi'nde bir mescidi vardır.

Hüseyin Ağa-Kazancıoğlu el-Hâc

Amasya civârında Ziyârelidir. Oranın ağniyâsından ve hânedânından olup Keçioğlu Câmi-i şerîfi vakfı mütevellîsi oldu. Mezkûr câmi-i şerîfin ittisâlinde bir mekteb ve önünde bir çeşme yaptırdı. Bir bâb dükkânıyla bir kıt'a bağını bunların **[137]** mesâlihine vakf edib 1210 hudûdunda vefât etdi. Ehl-i hayr idi.

Hüseyin Efendi-Dizdârzâde el-Hâc

Kal'a-i bâlâ Dizdârı el-Hâc Ahmed Ağa bin Hüseyin Ağa'nın mahdûmudur. Fuhûl-ı fuzalâdan Sekûköylüzâde el-Hâc Kâşif Mehmed Efendi'den ve üstâz-ı meşhûr Laz İbrâhim Efendi'den ikmâl-ı tahsîl edib ders-i âm oldu.

Talebesine icâzet verdikden sonra bir müddet âlem-i inzivâya çekilib mutâlaat ile iştigâl etdi. Bu esnâda Halfet Gâzi müderrisliği uhdesine tevcîh edilerek vâ'z ü tezkîre nakl-i hadîs ve tefsîre mülâzemet etdi.

1205 senesi Şâbânının evâsıtında Müftü es-Seyyid el-Hâc Osmân Muhlis Efendi'nin azlinde a'yânın ibrâmıyla Amasya müftüsü olup dokuz ay kadar makâm-ı fetvâda kaldı. 1206 senesi rebîülevvelinde ulemânın ısrârına binâen makâmından çekilib Ürgüblü Hacı Ahmed Efendi kendisine halef oldu.

1207 senesi rebîülevvelinde Ürgüblü Efendi'nin hiddet ve şiddetine binâen azliyle sânîyen Amasya müftüsü oldu. Fakat sene-i **[138]** mezbûrenin cumâdelûlâsı evâhirinde ulemânın taassubâtıyla selefi makâm-ı fetvâya iâde edildiğinden yine kûşe-i inzivâya çekildi.

Lâkin 1208 senesi zilhiccesinde nizâm-ı cedîde şiddetle itirâzından dolayı Müftü Ürgüblü Hacı Ahmed Efendi azl edilib yine a'yânın ibrâmıyla sâlisen Amasya müftüsü oldu. 1209 gurre-i muharreminde tarz-ı atîk tarafdârı olan Hazinedârzâde Süleyman Bey Amasya mütesellimi oldukta rebîülevvelinin gurresinde yine kûşe-i inzivâya çekilib selefi iâde edildi.

1209 senesi şevvâlinde a'yânın şikâyeti üzerine Ürgüblü Hacı Ahmed Efendi fetvâdan hacr edildikte dördüncü defa Amasya müftüsü oldu. Bu defa yirmi bir ay kadar makâm-ı fetvâda bilâ-muariz kalıb 1211 senesi recebi evâilinde hastalandığından isti'fâ edib mâh-ı mezkûrun yirmi sekizinci günü dâr-ı bekâya rihlet etdi.

Âlim, fakîh, ulûm-ı akliyye ve Arabîyede mâhir, müteşerri', beşûş, sadûk, mutedil, hüsn-i idâre-i umûra vâkıf, a'yân ü eşrâfın muhibbi bir zât-ı sütûde-simât idi. Mahdûmları es-Seyyid el-Hâc Abdullah, Mehmed Ahmed Efendilerdir. **[139]**

Hüseyin Efendi-Zeytûnî Hâfız el-Hâc

Amasya'nın Zeytûn Kazâsı'nda kâin Esenlü Köyü'nden Hasan bin Habîb'in oğludur. İstanbul'da tahsîl-i ulûm edib Uzun Şücâ' Mahallesi imâmı oldu. Yıllarca imâmet edib oldukça servet edindi. Köyünde bu servetiyle bir çeşme binâ edib nukûdunu 1212'de vakf ederek 1213'de vefât etdi. Sulehâdan şeyhü'l-kurrâ, sesi güzel idi.

Hüseyin Efendi-Kâzâbâdî es-Seyyid el-Hâc

Tokat'ın Kâzâbâd nâhiyesinden Ali'nin mahdûmudur. Amasya'da Ürgüblü el-Hâc Ahmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm-ı meşhûr oldu. Mücîz-i ders-i âmlardan olup hayli müddet vaaz ü tezkîr ile iştigâl ederek 1214 hudûdunda vefât etdi. Ulemâdan sâlih bir zât idi.

Diğer ulemâdan Canikli el-Hâc Hüseyin Efendi de Allâme-i müşârün-ileyh Ürgüblü Hacı Ahmed Efendi'den mücâz ve ders-i âm olup Hayriye müderrisi olduğu halde 1216 hudûdunda vefât etdi. Ulemâdan, sulehâdan idi. Diğer yeniçeri serdârı Cebecioğlu Hüseyin Ağa bin Mehmed Ağa **[140]** da bu esnâlarda fevt oldu. Oğlu Abdullah Ağa'dır.

Hüseyin Paşa-Kutoğlu

Amasya Yeniçerilerinden Alevi Köylü Kut Hasan Ağa'nın oğludur. Bu da yeniçeri olup bir müddet Canikli el-Hâc Ali Paşa ma'iyyetinde hizmet etdi. Cerbeze ve şecâatiyle müşârün-ileyhin teveccühâtını kazanıb hayli nüfûz ve servet edindi.

1203'de Rus Muhârebâtında fedâkârâne ikdâm ve şecâati görüldüğünden ocağa alındı. 1206 zilka'desinde Yeniçeri Ağası Amasyalı Kâtipzâde Mehmed Said Ağa'nın himmetiyle muhzır ağası olarak dâhil-i katar olup 1210'da kul kethüdâsı 1212'de yeniçeri ağası oldu.

1212 senesi zilka'desinin evâilinde azlinden beş-on gün sonra bâ-rütbe-i mîr-i mirâni

Niğbolu muhâfızı ve 1213 senesi cumâdelâhiresinde vezâretle Silistre vâlîsi oldu. Üç yıl kadar eşkıya muhârebesiyle iştigâl edib ba'zı muvaffakiyâtı görüldüğünden 1216 senesi rebîülevvelinde ilâveten Niğbolu Kalesi muhâfızı oldu.

Ancak ba'zı ahvâlinden Gürcüzâde Osmân Paşa'ya **[141]** muvafakati ve ba'zı yolsuz hareketi isyânına mahmûl ve Osmân Paşa'dan ayırmak lüzumu hâsıl olduğundan şâbân evâilinde uhdesine Erzurum Eyâleti tevcîh ve seriân hareket etmesi emredildi.

Derhâl Silistre'den hareket ederek ramazânında Anadolu'ya geçmesini müteâkib Trabzon vâlîsi ve Amasya mutasarrıfı Tayyar Mahmûd Paşa'ya i'dâm edilmesi emri gönderildi. Sene-i mezbûre şevvalinde Tayyar Mahmûd Paşa'nın kuvvetleri tarafından Lâdik civarında ihâta edilerek ahz ve i'dâm edildi.

Hüseyin Ağa-Çalıkoğlu

Amasya yeniçerilerinden İbrâhim Ağa bin Çalık Mehmed Ağa'nın oğludur. Mükerreren Amasya serdârı, Rus harbinde serdengeçtiler ağası olarak teayyün etdi. Muahharan Mikdat Ahmed Paşazâde Amasya mütesellimi Hasan Bey'in nüfûz ve istibdâdını idâmeye hizmet eylediğinden 1219 senesi muharreminde mûmâ-ileyh ile beraber i'dâm edildi. Yeniçeri sanâdîdinden idi.

Diğer iki defâ Amasya serdârı olan Çıtrıkoğlu Hüseyin Ağa bin Hacı Mehmed Ağa da Hasan Bey'in ef'âline iştirâk etdiğinden 1219 senesi muharreminde bu da i'dâm edildi. **[142]** Diğer yeniçeri zâbıtânından Kara Hüseyin Oğlu Hüseyin Ağa bin Mehmed Ağa da Hasan Bey'in yârânından olduğu münâsebetiyle bu esnâda kaçıb gizlendi. Sonra vefât etdi. Bunun oğlu Mehmed Ağa'dır.

Hüseyin Efendi-Emîr Hacızâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya eşrâfından es-Seyyid Mustafa Ağa bin es-Seyyid el-Hâc Ali Ağa bin es-Seyyid Hüseyin Ağa bin Emîr Hacı Abdullatîf Çelebi mahdûmudur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm edib bir müddet ders okutdu. Bâ'dehû a'yân-ı sâdâtdan olduğu münâsebetle mükerreren nakîbü'l-eşrâf kâim-makâmı ve meclis-i a'yân azâsı oldu.

1214'de Hızır Paşa Câmi-i şerîfi vâizi olup 1219 senesi şâbânının yedisinde vefât etdi. Ulemâ-i sâdâtdan vâiz bir zât idi. Mahdûmu es-Seyyid Mehmed Efendi de a'yân-ı sadâtdan idi.

Hüseyin Ağa-Dizdârzâde

Amasyalıdır. Tercemesi geçen Müftü el-Hâc Hüseyin Efendi'nin birâderi Hasan Ağa'nın mahdûmudur. İstanbul'a gidip ba'zı vüzerâya hizmet ve bâ'dehû İzzed Mehmed Paşa'ya intisâb ederek silâhdârı ve 1195 senesi saferinde müşârün-ileyhin sadâretinde kapıcıları **[143]** kethüdâsı oldu.

Bu esnâda Paşacık unvânıyla iştihâr edib dergâh-ı âlî kapıcı-başılarından oldu. 1198'de efendisinin vefâtında İstanbul'a gelip 1203'de mîrâhûr-ı sânî oldu. 1205 senesi cumâdelâhiresinde Şerîf Hasan Paşa'nın Ruscuk'da idamına me'mûr ve ifâ-yı vazîfe edib geldikden az sonra ma'zûl oldu.

1206'da Bosna vilâyetinin tahdîd-i hudûduna me'mûren gidip avdetinde 1210'da baş-baki kulu bâ'dehû sipâhiler ağası oldu. Sonra bu gibi hidemâtı devr ile 1219 senesi şevvâlinin on beşinde vefât etdi. Amasyalı Küçük Pir Emîr Efendi'nin yanında medfûndur. Birâderi Mehmed Emîn Efendi'dir.

Hüseyin Efendi-Çelebizâde es-Seyyid el-Hâc

Köprülüdür. Oranın müftüsü es-Seyyid el-Hâc Abdullah Efendi'nin mahdûmudur. Pederinden ve Amasya'da Ürgüblü Hacı Ahmed Efendi'den tahsîl-i ulûm edib avdet ederek pederinin irtihâlinde Fâzıl Ahmed Paşa müderrisi oldu. Yıllarca tedrîs-i ulûm edib 1221'de vefât etdi. Ulemâdan idi. Mahdûmları es-Seyyid Abdullah **[144]** Ali, Ahmed Efendilerdir.

Hüseyin Efendi-Müftü Şeyhzâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Es-Seyyid el-Hâc İsmail Efendi'nin mahdûmudur. Ulûm-ı şer'iyye ve Arabiyyeyi tahsîl etdikden sonra 1195'de pederi yerine Şeyh Arık Tekkesi şeyhi ve câmii vâizi ve 1210'da Feyziye-Aşağı Bakacak müderrisi Şerîf Ahmed Efendi'nin vefâtında yerine Feyziye müderrisi oldu. Yirmi sekiz yıl kadar tezkîr ve irşâd-ı hulûk ile be-nâm olup 1223 senesi evâilinde bilâ-veled vefât etdi. Âlim, vâiz, sâlih bir zât idi. Birâderi es-Seyyid eş-Şeyh Mustafa Efendi Tekkesi şeyhi ve câmii mezkûr vâizi oldu.

Hüseyin Efendi-Kara Mollazâde es-Seyyid el-Hâc

Sâdât-ı ulemâdan es-Seyyid el-Hâc Ali Efendi'nin mahdûmudur. Buda a'yân-ı sâdâtdan olup Mikdat Ahmed Paşazâde Hasan Bey'in gözdelerinden olduğu münâsebetle iki defa nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı oldu. 1219'da menkûb olup 1224'de vefât etdi.

Hüseyin Ağa-Şirinzâde

Amasyalıdır. Ulemâdan Üçler Mahallesi'nden Sa'dî Çelebi vakfı mütevellîsi Hânedân Ağazâde Şirin Ali Efendi'nin mahdûmu ve Amasya a'yânından **[145]** el-Hâc Hâfız Hasan Efendi'nin birâderidir. Gençliğinde enderûn-ı hümâyûna girib "Şirin" dendi. Orada tefeyyüz edib silâhdâr-ı şehriyârî Lâdikli es-Seyyid Abdullah Ağa'nın himmeti sâyesinde seferli kethüdâsı ve ricâlden Mirza Paşazâde Mustafa İffet Bey'e dâmâd oldu.

1215'de Çukadâr-ı şehriyâri olup nüfûz ve ikbâli arttı. Ancak meşâhîr-i zalemeden Tayyar Mahmûd Paşa'ya tarafdârlık etdiği anlaşılmakla 1218'de azl ve enderûndan ihrâç edildi. Bâ'dehû koru ağası olup 1222'de kapıcıbaşılık verildi.

1223 senesinde Sultân Mahmûd Hân-ı Sânî'nin cülûsundan az sonra tekâüde sevk edilib Üsküdar'da mütekâiden mukîm iken 1226 senesi recebinin yedisinde vefât etdi. Haydar Paşa'da medfûndur.

Hüseyin Ağa-Cârîloğlu el-Hâc

Köprülüdür. Oranın a'yânından el-Hâc Ali Ağa bin el-Hâc Hüseyin Ağa'nın oğludur. "Carullahoğlu" demekle meşhûr iken halk arasında Cârîloğlu dendi. Canikli Hacı Alizâdelerin **[146]** meftunu olduğu münâsebetle Köprü a'yânı oldu.

1214'de Caniklizâde Tayyar Mahmûd Paşa'nın verdiği cür'etkârâne bir emri üzerine Köprü müftüsü eş-Şeyh Mustafa Efendi'nin gece hücre-i ibâdetinde gönderdiği eşirrâ tarafından gaddarâne şehîd edilmesi defter-i seyyiâtında ağır bir seyyie olarak kaldı.

Efendilerinin sayesinde kendisi takibât-ı şer'iyye ve siyâsiyyeden masûn kaldıysa da evâhir-i ömründe cüzzâm illetine mübtelâ olup 1227'de dâr-ı mücâzâta gitdi. Bunun ef'âli yüzünden bütün sülâlesi fakr ü cüzzâma mübtelâ olduğu görülmektedir.

Hüseyin Bey-Yeğenzâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Vüzerâdan Ömer Paşa bin İbrâhim Bey bin Yeğen Ali Bey'in mahdûmudur. Evâil-i hâlinde Bâb-ı âlîye girib mektûbî-i sadâret kaleminde terbiye gördü. Bâ'dehû Yenicelizâde es-Seyyid Ahmed Paşa'ya ve bunun vefâtında mahdûmu es-Seyyid Mehmed Paşa'ya divân kâtibi oldu.

Efendisinin mağdûren şehâdetinde Amasya'ya gelip servet ü sâmânı sâyesinde Meclis-i a'yân âzâsından olup 1229 hudûdunda vefât etdi. Eski Kethüdâ Mahallesi'nde bir çeşme binâsıyla **[147]** nâmını bir asır kadar yaşatdı. Fakat 1331 harîk-i hânümansûz ne bu çeşmeyi ne de mahalleyi bırakmadı.

Hüseyin Ağa-Lâdikli

Amasya dâhilinde Lâdik kasabasından Mehmed'in oğludur. Gençliğinde yeniçeri olup

ocağa girdi. Orada tefeyyüz ederek kethüdâyeri iken silahdâr-ı şehriyârî Lâdikli es-Seyyid Abdullah Ağa'nın himmeti sâyesinde 1206'da muhzır ağalığıyla dâhil-i katâr olup 1208 senesi şevvâlinde kul kethüdâsı oldu.

1210'da es-Seyyid Abdullah Ağa'nın silahdârlığından azlini müteâkib bu da kul kethüdâlığından azl edilib sonra kapıcıbaşı ve bölük ağası oldu. 1224'de gurebâ-yı yemin ağası görüldü. 1231'de vefât etdi.

Hüseyin Efendi-Şa'bânî Şeyh

Amasyalıdır. Tarîkat-ı Şa'bâniye ricâlinden "Çerkeş Şeyhi" demekle meşhûr eş-Şeyh Mustafa Efendi'nin zâviye-i feyzinde tekmîl-i sulûk ederek Amasya'ya geldi. Ahî Darb-hâneci Tekkesi şeyhi olarak iştihâr etdi. Yıllarca tezkîr ve irşâd ile **[148]** imrâr-ı hayât edib 1234 senesi evâhirinde âzim-i dâr-ı mükâfât oldu.

Âlim, vâiz, halûk, müteşirri' bir şeyh-i zâhid idi. Pirdâşı olan Üçler Mahallesi'nde tekkesi şeyhi Kırımlı eş-Şeyh İsa Efendi ile sohbetleri ve diğer meşâyihle muhabbetleri mârûftur. Silsile-i meşâyihi şu sûretle görüldü:

Çerkeş Şeyhi el-Hâc Mustafa Efendi, Turavî el-Hâc Mehmed Efendi, Mudurnulu eş-Şeyh Abdullah Rüştü Efendi, Üsküdarî eş-Şeyh Mehmed Nasuhî Efendi, Çankırılı Karabaş Uzun Ali Efendi, Kastamonulu eş-Şeyh Musliheddîn Mustafa Efendi, Çorumlu eş-Şeyh İsmail Efendi, Çorumlu eş-Şeyh Ömer Fuâdî Efendi, Kastamonulu eş-Şeyh Muhyiddîn Mehmed Efendi, Pir-i Meşhûr Şa'bân Veli Efendi, Amasyalı "Hacı Halife" demekle meşhûr Cemaleddîn Mehmed Efendi'dir.

Yani silsile-i meşâyihi Hacı Mustafa Efendi vasıtasıyla Pir-i Tarîkat-ı Şa'baniyye Hazreti Şa'bân-ı Velî'ye müntehî olup Pir-i müşârün-ileyh de Amasyalı Hacı Halife Hazretlerinin hulefâ-yı kirâmından idi. Kaddesallâhü esrarahum. İnde zikri's-salihîn tenezzelü'r-rahme.[19] **[149]**

Hüseyin Efendi-Ma'denzâde el-Hâc

Köprülüdür. Ahmed Efendi'nin mahdûmu olup Amasya'da Suruklu el-Hâc Hâfız Ali Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-ı tahsîl ederek Köprü'ye avdetle ders-i âm oldu. Yıllarca tedrîs-i ûlum ederek iştihâr edib mükerreren müftü oldu. 1235 senesi zilhiccesinin yirmi birinci günü müftü olduğu halde dâr-ı bekâya irtihâl etdi. Meşâhîr-i ulemâdan fakîh, vakûr bir zât idi. Karlık Mezarlığında medfûndur.

Hüseyin Bey-Yörgüç Paşazâde es-Seyyid

Amasya eşrâfından Yörgüç Paşa vakfı mütevellîsi es-Seyyid el-Hâc Hasan Bey'in mahdûmudur. Züamâdan iken 1223'de ceddi vakfına mütevellî ve 1231'de meclis-i a'yân âzâsı olduğu halde 1236 senesi şa'bânında vefât etdi. Mahdûmu es-Seyyid Ali Bey'dir.

Hüseyin Ağa-Semercioğlu el-Hâc

Amasyalıdır. Yeniçeri zâbıtânından el-Hâc Ali Ağa bin el-Hâc Hüseyin Ağa bin el-Hâc Hasan Ağa'nın oğludur. Yeniçeri olup ocağa girdi. İstanbul'da tefeyyüz ederek **[150]** ocak çorbacılarından ve 1228'de dâhil-i katar olarak 1231 senesi evâilinde kul kethüdâsı oldu.

Sene-i mezbûre şevvâlinde ağayı kendisinden memnûn edemediği cihetle azliyle Amasya'ya gönderildi. 1233'de yeniçeri-talebe vak'asında arbedeyi teskin ü sükûneti temin etmesine binâen afv edilib İstanbul'a gitdi. 1234'de kapıcıbaşılıkla bölük ağası olup 1239 senesi zilhiccesinde vefât etdi. Şecî, hadîd idi. Mahdûmu Ali Bey'dir.

19 Sâlih kişilerin anıldığı yere ilâhi rahmet iner. (Ed.)

Hüseyin Efendi-Müftüzâde

Abdurrahman Efendi'nin mahdûmudur. Ba'de't-tahsîl ders-i âm ve 1226'da Şehzâde Osmân Bey Türbedârı olduğu halde 1239 senesi saferinin yirmi üçünde vefât etdi. Âlim, vâiz, sâlih idi. Mahdûmları es-Seyyid Mehmed, Abdurrahman Efendiler türbedâr oldu. 1253'de es-Seyyid Mehmed Efendi ve 1269'da es-Seyyid Abdurrahman Efendi vefât edib Hacı Abdullahoğlu Mustafa Efendi türbedâr oldu. Cümlesi de sulehâdandır.

Hüseyin Paşa-Yeniçerizâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Esbak Tophâne nâzırı olup 1210'da vefât eden **[151]** Amasyalı Yenicelizâde Ahmed Efendi'nin mahdûmudur. Pederinin sâye-i ikbâlinde genç iken Amasya'dan gelip enderûn-ı hümâyûnâ çerağ edildi. Orada tefeyyüz ederek erkân-ı Selîmiye'den Amasyalızâde el-Hâc İbrâhim Efendi'nin sevkiyle Sultân Selîm-i Sâlis'e kahveci-başı oldu.

1222 senesi rebîülevvelinde tebeddül-i saltanat üzerine bâ-rütbe-i hâcegânî Duhân gümrüğü emîni, 1223 senesi cumâdelâhiresinde Sultân Mahmûd Hân-ı Sânî'nin cülûsunda İstanbul gümrüğü emîni ve 1226 senesi şevvâlinin dördüncü günü matbah-ı hümâyûn emîni oldu. Görülen tedbîr ve sadâkati üzerine 1228 senesi şevvâlinde rütbe-i vezâretle Ankara ve Çankırı sancâkları mutasarrıfı ve Anapa muhâfızı oldu.

1230 senesi şevvâlinde mezkûr sancâklar uhdesinde ibkâ edilerek Anapa muhâfazasında kaldı. 1232 senesi ramazânının on ikisinde Kars ve 1234 senesi evâilinde Karaman vâlîsi olup, sene-i mezbûre şevvâlinde Aksaray ve Akşehir sancâkları mutasarrıfı oldu.

1235 senesi cumâdelûlâsının onbeşinde Alâiyye ve İçil ve 1236 şevvâlinin onunda Bozok ve Kayseriye sancâkları **[152]** mutasarrıfı olup 1237 senesi şevvâlinde ibkâ edildi. 1238 senesi recebinde Trablusşam vâlîsi olup 1239'da orada vefât eyledi.

Hüseyin Ağa-İmkânsız el-Hâc

Amasyalıdır. Gençliğinde yeniçeri olup **"**imkânsız**"** tabîri medâr-ı kelâmı olduğundan imkânsız lakâbıyla iştihâr etdi. Rus muhârebelerinde yararlıkları görüldüğünden alemdâr, mükerreren Amasya serdârı oldu. 1224'de turnacı-başı pâyesini aldı.

Bâ'dehû Benderli Ali Paşa'nın ma'iyyetinde devr-i bilâd edib sadâretinde silâhdâr ağası oldu. 1236 senesi recebinde sadr-ı müşârün-ileyhin azli ve bâ'dehû katli üzerine ma'zûlen Hicâz'a gidip Amasya'ya avdet ve 1240 zelzele-i müdhişesinde vefât etdi. Yeniçeri sanâdîdinden cesûr bir zât idi.

Hüseyin Ağa-Hacı Oruçoğlu el-Hâc

Amasyalıdır. Esbak yeniçeri serdârı el-Hâc Ali Ağa bin Hüseyin bin Hacı Oruç oğludur. Yeniçeri alemdârı üç-dört defa Amasya serdârı olup 1241 senesi **[153]** zilhiccesinin onbirinci günü nâm-daşı olan Topçuoğlu Alemdâr Hüseyin Ağa bin el-Hâc Mehmed Ağa ve diğer sekiz nefer-i rüfekâsıyla beraber i'dâm edildi. Bunlar yeniçeri sanâdîdinden idiler.

Hüseyin Ağa-Arab Hüseyinoğlu es-Seyyid el-Hâc

Amasya a'yânından el-Hâc Mustafa Ağa bin Arab Hüseyin Efendi'nin oğludur. Bu da Amasya a'yânından olup 1242 senesi hudûdunda vefât etdi. Eski Kethüdâ Mahallesi eşrâfından idi. Mahdûmu Fîzân mutasarrıfı mîr-i mîrân es-Seyyid Mustafa Paşa'dır.

Hüseyin Efendi-Semercizâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya Serdârı el-Hâc Hasan Ağa bin el-Hâc Hüseyin Ağa'nın mahdûmudur. Meşâhîr-i fuzalâdan Payaslı el-Hâc Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu. Bâ'dehû mücîz ü ders-i âmlardan olup meclis âzâsı olduğu halde 1244 senesi evâilinde vefât etdi. A'yân ve ulemâdan bir zât idi.

Hüseyin Efendi-Deli Hüseyinoğlu es-Seyyid el-Hâc

Amasyalıdır. El-Hâc Mehmed Efendi bin Deli Hüseyin Ağa'nın mahdûmudur. Bu da Payaslı el-Hâc Mehmed Efendi'nin halka-i tedrîsinde **[154]** ahz-ı ulûm edib mücâz ve ders-i âm oldu. Tedrîs ve mütâlaât ile iştigâl ederek 1245 hudûdunda vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan idi. Mahdûmu Mehmed Sa'îd Efendi'dir.

Hüseyin Bey-Millîzâde el-Hâc

Amasya eşrâfından el-Hâc Mustafa Bey'in mahdûmudur. Vüzerâdan Cebbârzâde Celaleddîn Mehmed Paşa'ya hizmetle dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından oldu. 1236'da müşârün-ileyhin vezâreti ref' edildikde Amasya'ya gelip 1239'da Hicâz'a gitdi. Bâ'dehû avdet edib Meclis âzâlığında iken 1247 hudûdunda vefât etdi. Mahdûmu Mustafa Efendi ve hafîdi Hüseyin Efendi'dir.

Hüseyin Ağa-Teberdâr

Amasyalıdır. Saray-ı hümâyûn baltacılarından iken 1242'de Amasya'da Sultân Bâyezîd evkâfı mütevellîsi olarak geldi. Altı yıl kadar evkâf-ı Sultânîyeyi hüsn-i idâre edib 1248'de vefât etdi.

Diğer Amasya a'yânından Saatcizâde es-Seyyid el-Hâc Hüseyin Ağa bin el-Hâc Mehmed Efendi de 1243'de Narlıbahçe **[155]** Mescidini minber vaz' ile câmiye tahvil edib mahdûmu Hâfız Mehmed Efendi'yi hatîb nasb etdirdi. 1251 hudûdunda vefât etdi.

Hüseyin Şükrü Efendi-Fetvâcızâde el-Hâc

Amasyalıdır. Müftî-yi esbak Lâdikli Fetvâcı el-Hâc Mehmed Efendizâde Ahmed Sa'îd Efendi'nin mahdûmudur. Bade't-tahsîl ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu. Bâ'dehû kasabâta kâdı olup Zile Kazâsından ma'zûlen 1258'de vefât etdi. Ulemâ-yı kudâtdan idi.

Hüseyin Zeki Efendi-Kapancızâde el-Hâc

Amasyalıdır. Vakfiyesinde mezkûr olduğu üzere el-Hâc Abdullah Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da tahsîl-i ilm ü kitâbet ederek Hazinedârzâde Süleyman Paşa'nın vezâretinde divân kâtibi oldu.

1232'de Rize a'yânı Tuzcuoğlu Memiş Ağa'nın i'dâmıyla ser-i maktû'unu İstanbul'a îsâl etdikde rütbe-i hâcegânî ile taltîf edildi. Bâ'dehû Süleyman Paşa'nın vefâtında mahdûmu Osmân Paşa'nın ve bunun da 1257'de **[156]** vefâtıyla birâderi Abdullah Paşa'nın kapı kethüdâsı olduğu halde 1261'de vefât etdi.

Sâlih, dindâr, müstakîm sahî bir zât idi. Trabzon'da imâret câmii hazîresinde medfûndur. Amasya'da Sultân Bâyezîd Câmi-i şerîfinin avlusunda gâyet mükellef dil-nîşîn bir muvakkıt-hâne ve önünde latîf bir şadırvân ve câmi-i mezkûrun cenûb-ı şarkî tarafında yirmi üç hücreli ve bir fevkanî ders-hâneli bir medrese yaptırmış ve bunların mesâlihine on beş bin kuruş vakf etmişdir.

Kendisi bilâ-veled olup birâderi el-Hâc Osmân Efendi de vefât eylediğinden diğer birâderi el-Hâc Ahmed Efendi'yi ve bunun aslah evlâdını mütevellî nasb etdi. Hacı Ahmed Efendizâde Mehmed Kâmil Efendi mütevellî olduğu esnâda medrese tamamıyla yanıp hayrâtı mahv oldu.

Hüseyin Efendi-Kara Mollazâde es-Seyyid

Amasya eşrâfından es-Seyyid el-Hâc Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. 1242'de teşekkül eden Meclis-i a'yân ve 1256'da açılan meclis-i idâre âzâsı ve birkaç defa nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı **[157]** olduğu halde 1262 senesi cumâdelûlâsının on beşinde vefât etdi. Aşağı Pirler mezarlığında medfûndur.

Hüseyin Ağa-es-Seyyid el-Hâc Molla Ağa

Amasya a'yânından Arab Hüseyin oğlu el-Hâc Ali Ağa bin el-Hâc Mustafa Ağa bin el-Hâc Arab Hüseyin Efendi'nin oğludur. Eski Kethüdâ Mahallesi a'yânından olup 1244'de Meclis ve 1256'da Meclis-i idâre âzâsından olduğu halde 1266'da vefât etdi. Hânedân, zî-servet idi. Merzifon eşrâfından Dede es-Seyyid el-Hâc Hüseyin Ağa bin es-Seyyid el-Hâc Mehmed Ağa'nın oğludur. Merzifon a'yânı ve nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı olduğu halde 1266'da vefât etdi. Mahdûmu meşâhîr-i şuarâdan es-Seyyid Mehmed İlmî Efendi'dir.

Hüseyin Efendi-Ferâizî el-Hâc

İskiliblidir. İsmail bin Mustafa'nın mahdûmudur. Amasya'da Şeyhü'l-ulemâ Hâfız Ömer Efendi'den tahsîl-i ulûm ederek mücâz ve ders-i âm-ı meşhûr oldu. 1245'de Atabeg ve 1248'de Narlıbahçe'de Süleymaniye Medreselerine müderris-i **[158]** be-nâm oldu. Yıllarca tedrîs-i ulûm ve ta'lîm-i ferâiz ederek pek ziyâde iştihâr edib 1267 senesi zilka'desinde dâr-ı naîme irtihâl etdi. Kibâr-ı ulemâdan usûl ve fürûa vâkıf, ilm-i ferâizde üstâz-ı yegâne bir fakîh-i asr idi. Mahdûmları Mustafa, Mehmed Efendilerdir.

Bunlar da iki medresenin de müderrisi iken Hâfız Mustafa Efendi 1278'de vefâtıyla birâderi Hâfız Mehmed Efendi müstakillen müderris oldu. 1282'de yeniyol açılınca Medrese-i Süleymaniye hedm edilib bir kısmı yola kalb edildi. Bâkî arsası üzerine de Mehmed Efendi bir hâne yaptırdı. Bunun da vefâtıyla oğulları Hüseyin, Ahmed Cevdet Ağalara Atabeg Medresesi Müderrisliği verildi. Bunların da hepsine İskilibli Oğulları denir.

Hüseyin Bey-Yörgüç Paşazâde

Esbak Amasya mütesellimi dergâh-ı âlî kapıcı-başılarından es-Seyyid el-Hâc Osmân Bey bin es-Seyyid el-Hâc Hasan Bey bin el-Hâc Ahmed Bey'in mahdûmudur. 1238'de doğdu. 1256'da asker **[159]** olup birkaç ay ta'lîmden sonra yüzbaşı, 1258'de binbaşı olarak Amasya'da kaldı.

Çünkü bu esnâlarda devletçe eşrâfzâdelerden zâbit yetiştirmek lüzûmu hâsıl olduğundan askerliği kabûl eden eşrâfzâdeler terakkiyât-ı serîa ile teşvik edilirlerdi. Bunun da iki yıl zarfında binbaşılığı bu teşvîkât-ı âsârından idi.

1263'de taburu diğer bir yere kaldırdığından isti'fâ edib askerlikden çıktı. 1285'de birâderi Ali Beyle beraber müştereken Yörgüç Paşa vakfına mütevellî olup servet ü sâmâna erdi.

1291'de Belediye reisi ve 1293'de meclis-i idâre âzâsı olarak Amasya'nın erkânından olduğu halde 1295 senesi cumâdelâhiresinde vefât etdi. Âkîl, müdebbir, hânedân, edîb idi. Mahdûmu Hasan Hüsnü Bey de 1318'de mütevellî oldu.

Hüseyin Efendi-İlarslanlı

Ahıska'dan hicret edib Amasya'nın İlarslan Nâhiyesinde **[160]** tavattun eden Ahıskalı Mehmed'in oğludur. Gençliğinde Amasya'ya gelip Benderli Medresesinde ikâmet ederek Şirvânî el-Hâc Mustafa Efendi'den ahz-ı ulûm etdi. 1291'de mücâz ve ders-i âm oldu. Yıllarca tedrîs-i ulûma devam edib 1307 senesi evâilinde vefât etdi. Sulehâdan, âlim, vâiz idi.

Hüseyin Fevzi Paşa-Amasyalı

Amasya mülhakatından mürekkeb Kışlacığı Köyünden Kör Hasan oğlu Osmân Ağa bin Ömer bin Hasan mahdûmudur. 1252'de doğdu. 1263'de pederinin vefâtıyla Amasya'ya geldi. Büyük dayısı Hâfız Halîl Efendi'nin sâkin olduğu Mehmed Paşa Medresesi'nde oturdu.

1264'de İstanbul'a gidip küçük dayısı Hâfız Mehmed Efendi'nin sâkin olduğu Hasan Paşa Medresesinde ikâmet ederek Molla Fenârî Mahallesi Mektebi'ne iki yıl devam etdi.

1266'da Hâfız Mehmed Efendi'nin sevk-i marifetiyle idâdî askerî mektebine girdi.

1273'de Harbiye Mektebi'ne dâhil oldu. 1276'da Erkân-ı hârb birinci yüzbaşılığıyla mektebden neş'et edib Bâb-ı ser-askerîde erkân-ı harbiyye-i umûmiyye dairesine **[161]** memûr oldu. Sene-i mezbûre şevvâlinde Karadağ isyânında Çerkez İsmail Paşa'nın nezdine me'mûren İşkodrâ'ya gidip 1277 senesi rebîülâhirinde i'lân-ı harb edildiğinden mîr-livâ Yahya Paşa'ya yâver-i harb olarak harbe girdi.

Ba'de'l-muhârebe muvaffakıyetle avdet edib 1279'da kolağası olarak İstanbul'a geldi. 1280'de Cebel-i Lübnân isyânında Ferik Hasan Paşa'nın nezdine me'mûren Trablusşâm'a bâ'dehû Cebel-i Lübnan'a gidip isyân teskin edildiğinden yine İstanbul'a geldiğini müteâkib 1282'de serdâr-ı ekrem Ömer Paşa'nın yaveri olarak Şumnu'ya gitdi. Oraya vusûlünde binbaşı oldu.

1283'de serdâr-ı müşârün-ileyhin ma'iyyetinde Girid'e gidip orada Rumların yaygarasını bastırdı. 1284'de Yemen isyânında erkân-ı harbiye reisi olarak oraya gidip vusûlünü müteâkib kâ'im-makâm oldu. Orada müşîr olan Ahmed Muhtar Paşa ile isyânı teskîn etdi.

1285'de sânîyen Cebel-i Lübnan'a me'mûr olup orada hidemât-ı askerîyesi takdîr edilerek 1286'da mîr-livâ olup yine İstanbul'a geldi. 1288 senesi rebîülevvelinde **[162]** mîr-livâ olarak Isparta'ya nefy edilen Ser-asker Hüseyin Avni Paşa'nın zamanında vâkî ihtilâsât-ı tahkîka me'mûr komisyonun reisi oldu.

1288 zilka'desinde dördüncü ve 1289 senesi ramazânında beşinci ordulara erkân-ı harb reisi oldu. Fakat hareketinden mukaddem Hüseyin Avni Paşa ma'fûven avdet ederek ser-asker oldukda 1290 senesi cumâdelûlâsında ferîk olarak mekâtib-i askerîye nâzırı oldu.

Çünkü ihtilâsât-ı askerîyeyi tahkîk esnâsında ba'zı harekât ve akvâli Hüseyin Avni Paşa'nın lehinde olduğunu işrâb etmişdi. Fakat muahharan tahkîkât-ı hesâbiye ta'mîk edildiği esnâda Hüseyin Avni Paşa'nın mes'ûlîyetini dâî ifâdâtâ tesâdüf edildiğinden 1290 senesi zilka'desinde altıncı ordû-yu hümâyûn erkân-ı harb reîsi olarak Bağdad'a gönderildi.

1293 senesi zilhiccesinin on beşinci günü Sultân Abdülhamîd Hân-ı Sânî tarafından altıncı ordû-yu hümâyûn müşîri olarak Rusya harbinde İran'ın harekâtını tarassuda me'mûr **[163]** edildi. Harb devam etdiği müddetde İrânîler'i harbe iştirâkden menetmekde tedbîr ve maharet gösterdiğinden 1295'de İstanbul'a celb edilib mazhâr-ı takdîr-i âlî olarak 1296'da yâver-i ekrem-i şehriyârî oldu.

1297 senesi şa'bânında görülen lüzûm üzerine beşinci ordû-yu hümâyûn müşîrî olarak âcilen Şam'a gönderildi. Orada vâlî Ahmed Mithad Paşa'nın hilâf-ı me'mûl ahvâl ü harekâtına ra'ye'l-ayn muttali' olduğunu arz ederek ibrâz-ı sadâkat etdi.

Sekiz yıl Şam'da kalıb Dürzilerin şekâvet ve isyânını teskîn ve istîsâle muvaffak oldu. Şam'da oldukça Dürzi harekât-ı isyâniyesi durdu. 1305 senesi şa'bânında üçüncü ordû-yu hümâyûn müşîri ve Kosova ve havâlisi umûm kumândânı olarak Selanik'e gelip oturdu.

On yıldan ziyâde bu havâlîde sükûn u emniyeti temin ederek Selanik'de kaldı. 1315 senesi zilka'desinde İstanbul'a celb edilib taht-ı riyâset-i padişahîde olan teftîş-i askerî komisyon-ı âlîsi reis-i sânîsi oldu. **[164]** Ancak Rûmeli'nin kesb eylediği ehemmiyet ve nezâketine binâen 1316 senesi rebîülâhirinde sânîyen üçüncü ordu müşîri olarak Selanik'e avdet etdi. Yunan muhârebesinde Sırp ve Bulgar harekât-ı askeriyesine dikkat edib 1317 senesi şevvâlinin yirmi birinci günü fec'eten vefât etdi.

Gâyet müdebbir, metîn, fünûn-ı hârbiyede mâhir, âli cenâb, Arabî ve Fransız lisanlarıyla mütekellim, afîf, sâdık, müeddeb, dindâr bir askerdi. Selanik'de Hortâç Câmi-i şerîfi harîminde medfûndur. Evlâdı olmadığından birâderi Halîl Ağa'nın oğulları Osmân Şakir, Ömer Fevzi Beyleri hüsn-i terbiye ederek mektebden zâbit çıkarmışdır.

Kendisini mektebe vermekde hizmetleri sebk eden dayısı Hâfız Mehmed Efendi'ye ölünceye kadar ve Amasya fuzalâsından İnepazarlı Hacı İsmail Efendi'nin hafîdi Hasan Tahsin Efendi'ye İstanbul'da tahsîlde bulundukça maâşlar verdi. Kendisini 1316 senesi şevvâlinde Selanik'de ziyâret ve mufassal terceme-i hâlini kendi lisânından âhz ü tahrîr etmişdim. Hayfâ ki yandı. Vefâtında altmış bin altun metrûkâtı haremine kaldığı mervîdir. **[165]**

Hüseyin Efendi-Gürcüzâde

"Karslı" demekle meşhûrdur. Kars Sancağı mülhakâtından Şavşat Kasabası'ndan Hasan bin Osmân bin Ebûbekir bin Mehmed'in oğludur. 1256'da doğdu. İstanbul'a gidip Fâtih Ders-i âmlarından Berkofçalı Abdürrahim Efendi'nin halka-i tedrîsinde tahsîl-i ulûm ederek mücâz olup Amasya'da ikâmet ve tedrîse mülâzemet etdi. Ders-i âm olduğu halde 1319'da vefât etdi. Ulemâdan halîm, kâni, vâiz idi.

Hüseyin Efendi-Şa'bânzâde el-Hâc

Köprülüdür. Köprü'nün Mahmûdlu-Mahmadlı Karyesinin imâmı Şa'bân Efendi bin Hüseyin mahdûmudur. 1264'de mezkûr köyde doğdu. Köprü'de neş'et edib mukaddimât-ı ulûmu İğnecizâde Mehmed Raşid Efendi'den gördü. Bâ'dehû Çorum'a gidip Türkmen Mustafa Efendi'den bir müddet okudu. 1291'de Amasya'ya gelip fuzalâdan Şirvânî el-Hâc Mustafa Efendi'den ikmâl-i tahsîle çalıştı.

1298'de müşârün-ileyhin irtihâline binâen Şirvânî Hacı İsa Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek 1300'de mücâz olup Köprü'ye geldi. **[166]** Orada tedrîs-i ulûma mübâşeret ederek yıllarca ders-i âm olup iki defa icâzet verdi. Fakat hiyel-i şer'iyyeye pek ziyâde i'tinâsı olduğundan 1323'de habs ü tevkîf ile muâheze gördü. Bâ'dehû istihsâl-i berâet edib 1331'de vefât etdi. Âlim, fakîh, sabûr bir zât idi. Mahdûmu Sadeddîn Efendi ve birâderi el-Hâc Yûsuf Efendi'dir. Bunun mahdûmu Abdurrahman Nâfiz Efendi baş-muallimdir.

Hisar Bey-Sungur Beyzâde

Amasyalıdır. Ümerâdan Yahşi Bey bin İsa Bey'in mahdûmu ve sadr-ı esbak Bâyezîd Paşa ile İsa Bey'in birâderidir.

Amasya emîr-i kebîri Şâdgeldi Paşazâde Devatdâr Ahmed Paşa'nın zamanında züamâdan oldu.

Bâ'dehû Yıldırım Sultân Bâyezîd'e intisâb ederek bevvâb-ı sultânî iken Timur harbinde fedakârane sa'y ü gayreti Çelebi Sultân Mehmed Hân tarafından takdîr edilerek ümerâdan oldu. Bâ'dehû Gözleroğlunu harben bozub Tokat Sancağı'nı istilâdan kurtardığı cihetle Tokat Sancağı beyi oldu.

Orada yıllarca emâret edib 814'de âlî bir medrese **[167]** yapdırdı. Orada edindiği emlâkını bu medresenin mesâlihine vakf edib 816 sâlinden sonra vefât etdi. Şecî, sâhib-i hayr ve hasenât bir emîr-i nâm-dâr idi.

Hisar Çelebi-Kâtib

Amasyalıdır. Hacı Kızıl Çelebi mahdûmu olup ulemâdan tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm ve tûl-i müddet Amasya mahkemesi kâtibi, 873'de Amasya vilâyeti nâibi görüldü. Bâ'dehû vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâ'dan hattı güzel usûl-i şer'e vâkıf bir zât idi. Mahdûmu Mahmûd Çelebi'dir.

Huzûrî Mehmed Efendi- Türbedârzâde

Amasya'da Kemal Paşa türbedârı İsmail Efendi'nin mahdûmu olup Iydîzâde el-Hâc Akif Mustafa Efendi'den ulûm-ı fünûnu ahz ü tederrrüs etdikden sonra Ya'kûb Paşa Mahallesi'nde ikâmet ve Kemâl Paşa Türbesinde tedrîs-i mülâzemet etdi.

Pederinden intikâl eden türbedârlık vazîfesiyle kanâat ederek yıllarca ulûm-ı şer'iyye tedrîs etdi. En ziyâde müntesibi olduğu fünûn-ı edebiyyât tedrîsiyle be-nâm olup 1191 **[168]** hudûdunda vefât etdi. Âlim, fünûn-ı edebiyyede kâmil, şâir, müteşerri' bir zât idi.

Mustafa Vâzıh Efendi Belâbilü'r-Rasîye'sinde der ki: "Kemal Paşa Türbesinde iki sanduka var idi. Ders takrîrine mâni oluyor diye bu sândukaları Huzûrî Efendi kaldırdı." Bu zât civârında bulunan Çevikçe Tekkesi'ne çokça gider tekke şeyhi olan Mevlâna Hasan Sinan

Efendi ile sohbetler eder. Yazdığı İlâhiyât'ını bu tekkede okuturdu.

Hıfzı İbrâhim Efendi-İmâmzâde

Amasyalıdır. Kibârı ulemâdan Hâtuniye Câmii imâmı ve hatîbi Mevlânâ Hâfız Bünyad Efendi'nin mahdûmudur. Amasya ulemâsından ve hâssaten müftî-yi meşhûr el-Hâc Hızır Efendi'den ahz-ı ulûm ve ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve bâ'dehû müderris oldu.

1096 senesi şâbânında pederinin irtihâline binâ'en câmi-i mezkûrun hitâbeti kendi uhdesine tevcîh edilib imâmet vazîfesi de imâm-ı sâbık Hâfız Mustafa Efendizâde Hâfız Mehmed Efendi'ye verildi. Ulûm-ı edebbiyede mahareti, fıkıh ve usûlde fazileti der-kâr olduğundan Hızır Paşa müderrisi olmuşdu. **[169]**

Lâdik ve Köprü gibi ba'zı kasabâta kâdı olup sonra terk-i kazâ ederek tedrîs ve ifâdeyle iştigâl etdi. Evâhir-i ömründe Hakala'da Mehmed Bey Medresesiyle mütekâid olduğu halde 1121 senesi şa'bânının evâhirinde vefât etdi. Âlim, Hâfız-ı Kur'ân savt ü edâsı güzel, edîb, natûk şâir bir zât idi. Mahdûmu es-Seyyid Mustafa Efendi hatîb olup 1124 muharreminde İbrâhim Efendi'ye hitâbeti ferâgat ederek İstanbul'a gitdi.

Hıfzı İbrâhim Paşa-Meşâleci es-Seyyid

Amasyalıdır. Emîr Ağazâde ocak imâmı es-Seyyid Halîl Efendi bin es-Seyyid Mustafa Ağa bin es-Seyyid Mehmed Ağa'nın mahdûmudur. 1135'de Gürcüzâde el-Hâc İbrâhim Bey'in kerîmesinden Amasya'da doğdu. Küçük yaşında İstanbul'a gidip pederinin nezdinde terbiye gördü.

1153'de sadr-ı esbak Zanalızâde es-Seyyid el-Hâc Ahmed Paşa himmetiyle baş-muhâsebe kalemine girdi. 1171'de zimmet halifesi olup 1174'de azliyle bir tekkeye i'zâm edildi.[20] 1175'de mafüvven avdetle sânîyen zimmet halifesi ve 1176'da baş-muhâsebe **[170]** kisedârı ve Amasya civârında Gelgirâs Malikânesi mutasarrıfı oldu.[21]

1179 senesi şevvâlinde Sadr-ı a'zam Muhsinzâde Mehmed Paşa'nın himmetiyle bâ-rütbe-i hâcegânî şehir emîni ve 1182 senesi saferinde baş-muhâsebe ve şevvâlinde defterdâr-ı şıkk-ı evvel ve 1183 senesi ramazânında İvaz Paşazâde Halîl Paşa'nın sadâretinde kethüdâ-yı sadr-ı âlî olarak teayyün etdi.

Sadr-ı müşârün-ileyh ile orduda beraber bulunub paşanın inhizâmı gecesi firârileri cem ve te'min için meş'ale ile asker çadırlarını gezib askere bahşiş tevzi' etmesi firârilerin ayıbını meydana çıkardığından firârî yeniçeriler "kethüdâ bey bizi meş'ale ile düşmana gösterdi" diye gürültü etmelerine binâen 1184 senesi şa'bânında bi'z-zârûre azl edilerek Silistre Şumnu Rusçuk mevkilerini teftîş me'mûru ve dilediği yerde ikâmete me'zûn oldu.

Bundan dolayı yeniçeriler arasında "meş'aleci" demekle iştihâr etdi. Ancak azli zarûrete mebni olduğundan 1185 senesi saferinde rûznâme-i evvel olarak İstanbul'a **[171]** celb edilib vusûlünde nişâncı vekili, 1188 senesi rebîülevvelinde rûznâmeci oldu.

Musâlehadan sonra azl edilib 1189 senesi cumâdelûlâsının sekizinci günü vezâretle sadrâzam olan Derviş Mehmed Paşa'ya kethüdâ-yı sadr-ı âlî olup sene-i mezbûre zilka'desinin dokuzunda Sadr-ı müşârün-ileyhin istirkâbına binâen azl edildi. 1190 senesi cumâdelâhiresinde nişâncı olup zilka'desinin yirmi beşinde üçüncü defa kethüdâ-yı sadr-ı âlî oldu.

1191 senesi rebîülevvelinin sekizinci günü Sadr-ı a'zam Darendeli Mehmed Paşa'nın istirkâbıyla azl edilib surre-i hümâyûn emîni oldu. Ancak itizâr etmekle Kars ordusunu teftîşe me'mûren Erzurum'a gönderildi. Sene-i mezbûrenin zilka'desi on birinde vezâretle Erzurum vâlîsi oldu.

1192 senesi rebiülâhirinde Kars muhâfızı ve recebinde Rakka vâlîsi olduysa da

---

20 Ba'zı müzevvirler tarafından gamz edilib muahharan isnâd edilen cürmün kizb-i sarîh olduğu anlaşılmakla celb ve me'mûriyet-i aslîyesine iâde edildi.

21 Mukâta'a defterinde görüldü.

şevvâlinde sânîyen Erzurum vâlîsi olup makâmında kaldı. İki yıl kadar Erzurum'da icrâ-yı vilâyet edib 1194 senesi şa'bânında dâr-ı bekâya irtihâl etdi.

Âkil, müdebbir, sâdık, muktedir olduğundan **[172]** sadrâzamların istirkâbından kurtulamadı. Erzurum'da medfûndur. Mahdûmu müderrisînden es-Seyyid Mehmed Esad Bey 1203 cumâdelâhiresinin yirmi üçünde vefât etdi. Edirne Kapısı'nda medfûndur. Bunun mahdûmu hâcegândan es-Seyyid Hamdullah Bey de 1243 recebinde vefât edib Miskinler'de medfûndur. Birâderi es-Seyyid Mustafa Paşa da vüzerâdandır.

Hıfzı Ahmed Efendi-Taşâbâdîzâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Es-Seyyid Numan Efendi bin es-Seyyid Esad Ahmed Efendi bin es-Seyyid el-Hâc Mehmed Emin bin el-Hâc Ahmed Efendi'nin mahdûmudur. Buna "Müftüzâde" dahi dendi. Çünkü cedd-i a'lâsı olan Taşabâdî el-Hâc Ahmed Efendi Amasya müftüsü olduğu yukarıda yazıldı.

Amasya'da tahsîl-i ulûm ederek İstanbul'a gidip ikmâl-ı tahsîl etdi. Bâ'dehû ders-i âm ve bi'l-imtihân müderris olup muahharan silk-i kudâta girdi. Bilâd-ı muhtelîfeye kâdı olarak Anadolu kudâtından olup 1268 sâlinden sonra vefât etdi. Ulemâ ve şuarâdan ceddi es-Seyyid Es'ad Ahmed Efendi de Amasya mahkemesi kâtibi ve nâibi olmuşdu. **[173]**

Hıfzı Hasan Efendi-Gürcüzâde

Amasyalıdır. Sultân Bâyezîd Câmii imâmı olan meşâhîr-i fuzalâdan Gürcü Hâfız Hasan Efendizâde el-Hâc Mustafa Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da bir müddet Sultânîye müderrisi Ahmed ve Dâmâd Osmân Efendilerden tahsîl-i ulûm edib sonra İstanbul'a gitdi.

Orada meşâhîr-i fuzalâdan ve sudûrdan Erzincanî es-Seyyid Ali Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve bi'l-imtihân müderris oldu. Fatih Sultân Mehmed Câmi-i şerîfinde yıllarca tedrîs-i ulûm ederek isbât-ı fazîlet eylediğinden 1127'de emînü'l-fetvâ oldu.

1138'de tekmîl-i devre-i medâris ederek Diyârbakır mollası ve 1145'de Medine-i Münevvere kâdısı olup ikmâl-i müddetle avdet ederek 1147'de vefât etdi. Âlim, fâzıl, ulûm-ı şer'iyyede mâhir, müttakî bir zât idi. Mahdûmu mevâlîden Mustafa Efendi 1198'de vefât etdi.

Hıfzı Abdurrahman Efendi-Nâibzâde

Amasyalıdır. Amasya nâibi hattât-ı meşhûr Hasan Efendi bin İsmail Efendi'nin mahdûmudur. Amasya fuzalâsından İğnecizâde **[174]** el-Hâc Ali ve Allâme el-Hâc Hızır ve Uzun Müderris el-Hâc Mehmed Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve medaris-i mu'tâdeye müderris oldu.

Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa ile hukûk-ı kadîmesi olduğundan müşârün-ileyhin sadâretinde Yörgüç Paşa Müderrisliğinden Tokat mollası, 1083'de Sivas kâdısı oldu. Bâ'dehû ba'zı eyâlâta kâdı olup 1097'de ihtiyarlığına binâen mütekâid olup 1103'de vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan fâzıl, şâir, ulûm-ı edebiyyede mâhir, kâtib bir zât idi.

Âsâr-ı şi'riyesinde şu gazeli müderris Abdî Efendi'nin tezkeresinde görülüb bir varakaya istinsâh edilerek terceme-i hâli sahîfesine konduğundan yangından kurtuldu. Buraya nakl edildi:

Aceb ol şûh-ı mümtâzım visâle kâil olmaz mı
Sürer ol geşti-i nâzım kenâre mâil olmaz mı

Sana bir arz-ı hâl etsem şehâ lütfun hayâl etsem
Temennâyî visâl etsem adüvvler hâil olmaz mı **[178]**

Geçer mi mübtelâsından o mihr ü âşinâsından
Dönüp ahde vefâsından sözüyle âmil olmaz mı

Heman olduysa senden dûr degil mi sevdigim ma'zûr
Meger bu Hıfzi-i mehcûr merâma nâil olmaz mı

Hıfzı Abdurrahman Efendi'nin mahdûmları el-Hâc Hâfız Ali, Mehmed Fâik, Hasan Lütfi Efendilerdir. Fâik Mehmed Paşa ricâl-i devletdendir. Diğerleri müderrisîndendir. Hâfız Ali Efendi'nin oğulları Raik Abdurrahman Fâik Osmân Efendilerdir. Raik Abdurrahman Efendi kudâtdan olup bilâ-veleddir.

El-Hâc Fâik Osmân Efendi'nin oğulları es-Seyyid Abdülkerîm, Abdurrahman, Abdulgani Efendilerdir. Bunların mecmûuna Hıfzızâdeler dendi. Es-Seyyid Abdülkerîm Efendi 1172'de ve es-Seyyid Abdurrahman Efendi 1181'de ve es-Seyyid Abdülgani Efendi de 1211'de vefât etdi. Es-Seyyid Abdülgani Efendi'nin evlâdı zamanımıza kadar devam edib Ganizâdeler denilmektedir.

Abdülgani Efendi'nin mahdûmu Hâfız es-Seyyid Osmân Efendi 1233'de ve bunun mahdûmu es-Seyyid Ali Efendi 1247'de vefât etdi. Bunun oğulları Mehmed Mustafa el-Hâc Ebûbekir **[176]** Efendilerdir. Sandık emîni es-Seyyid el-Hâc Mehmed Efendi 1281'de vefât edib oğulları Mehmed Arif Efendi ile korvet kâtipliğinden mütekâid Ahmed Tevfik Efendi'dir. Sultân Bâyezîd vekil-i harcı el-Hâc Ebûbekir Efendi de 1308'de vefât edib oğulları Ahmed Mustafa, Osmân Fâik Efendilerdir.

Hıfzı Ali Çelebi-Mevlâna Şehrî

Amasyalıdır. Mahmûd Çelebi mahdûmu ulemâdan tahsîl-i ulûm ederek müderris kâdı olduğu 872'de Hüsameddîn Temennâyî Vakfiyesinden anlaşıldı. Sultân Bâyezîd-i Sânî Amasya vâlîsi iken musâhiblerinden olup 883 sâlinden sonra vefât etdi. Ulemâ ve şuarâdandır.

Hıfzı Mehmed Bey-Gürcüzâde

Amasya a'yânından mîrâhûr-ı evvel pâyeli el-Hâc İbrâhim Bey bin Mehmed Bey'in mahdûmudur. Taşâbâdî el-Hâc Ahmed ve Çorumlu es-Seyyid el-Hâc Ali Efendilerden ahz-ı ulûm edib İstanbul'a gitdi.

Orada meşhûr ferâizci Mehmed Vehbi Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek bi'l-imtihân İstanbul müderrisi ve bâ'dehû Amasya'ya **[177]** avdetle tedrîs-i ulûma başladı. Hüsn-i takrîr ve beyâna mâlik olduğundan halka-i tedrîsinde hayli cemiyyet hâsıl oldu.

Büyük birâderi Mustafa Paşa'nın vefâtına binâen 1167'de Torumtay vakfı mütevellîsi oldu. Ancak ömrü vefâ etmediğinden 1173'de otuz sekiz yaşında vefât etdi. Gâyet zekî, fâzıl, edîb, ulûm-ı Arabiyye ve akliyyede kâmil bir müderris-i be-nâm idi.

Hıfzı Mehmed Efendi-Gürcüzâde

Amasyalıdır. Meşhûr Osmân Paşa'nın akrabasından Halîl Ağa'nın mahdûmudur. Ammizâdelerinden Gürcüzâde es-Seyyid Halîl Paşa'nın dâiresinde terbiye görüb Amasyalızâde el-Hâc İbrâhim Efendi'nin himmetiyle Bâb-ı âlîye çerağ edildi.

Orada tefeyyüz ederek kethüdâ kalemi ser-halifesi iken Osmân Paşa ile muhâberesi duyulub 1218'de kaleminden çıkarıldı. Bâ'dehû bâ-rütbe-i hâcegânî sipâhiler kâtibi olup Sultân Mahmûd Hân-ı Sânî cülûsunda ma'zûl ve 1224'de Amasyalı Hâfız Ali Paşa'nın kapudanlığında sânîyen sipâhiler kâtibi 1226'da evkâf muhâsebeci oldu. **[178]**

Bâ'dehû yeniçeri kâtibi olup iki yıl kadar makâmını muhâfaza edebildi. Buradan da azl edilib Hâfız Ali Paşa'nın divân kâtibi oldu. 1235'de Paşa'dan ayrılıb Üsküdar'da münzevîyâne mukîm iken 1239'da vefât etdi. Fenn-i şi'r ü inşâya vâkıf ise de tab'an hadîd idi.

Hıfzı Mahmûd Efendi-Vâsi' Çelebizâde es-Seyyid

Amasya'da Pervâne Bey vakfı mütevellîsi ve Gümüşlüzâde Amâsî es-Seyyid Mehmed

Emin Efendi bin es-Seyyid Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Hıfz-ı Kur'ân ve tahsîl-i irfân ederken 1187'de pederinin vefâtı üzerine Pervâne Bey vakfı mütevellîsi oldu.

Bâ'dehû 1216 şevvâlinde pederinin vefâtıyla Gümüşlüzâde Câmi-i şerîfi imâmı olup savt ü edâsıyla câmi-i mezkûr şenlendi. Kırk yıldan ziyâde imâmet edib 1273'de dâr-ı bekâya rihlet etdi.

Sulehâdan nâfızü'l-kelîm, Hâfız-ı Kur'ân, mücevvid kârî bir zât idi. Oğulları es-Seyyid el-Hâc Ebûbekir, Mustafa, Mehmed Emin Efendilerdir. Hacı Hâfız Ebûbekir Efendi'nin evlâd-ı ahfâdı ma'rûfdur. Hâfız Mehmed Emin Efendi mecânîn-i meşhûreden idi. Mustafa Efendi câmi-i mezkûr imâmı idi. **[179]**

Hakkı İbrâhim Efendi-Halvetî es-Seyyid eş-Şeyh

Amasyalı Ali mahdûmudur. Eş-Şeyh Hasan Sinanî Efendi'nin hulefâsından es-Seyyid eş-Şeyh Osmân Efendi'nin halka-i zikr ü irşâdında tahsîl-i irfân ve tekmîl-i sülûk ederek mûmâ-ileyhden hilâfet aldı.

Bâ'dehû a'yândan esbak Amasya mütesellimi Ak Hasanzâde Hâfız el-Hâc Hasan Ağa'nın 1244'de Abdüllatîf Efendi Kütübhânesi ittisâlinde yaptırdığı zâviyesi şeyhi olup on yıl kadar burada tezkîr ve irşâd-ı halk ile iştigâl ederek 1250 senesi recebinin on yedinci günü dâr-ı naîme irtihâl etdi.

Âlim, sâlih, münzevî, mazınneden bir zât-ı sütûde-simât idi. Şâir, âşık-meşreb olup tekkesinde İlâhiyâtı okunur. Zikr ü tevhîd esnâsında halk-ı teshîr edecek hâlât ü vecd irâe ederdi. Vaaz ü nefesi müessir, bükâsı gâlib idi. Hulefâsından es-Şeyh Mansur Efendi yerini tutdu.

Hakkı İsmail Paşa-Hacı Said Ağazâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Dergâh-ı âlî kapıcı-başılarından olup **[180]** Hâfız Seyyid Paşa'nın kethüdâsı ve Hüsameddîn Temennâyî mütevellîsi Geyiklioğlu el-Hâc Said Mehmed Ağa bin İsmail Ağa bin Mehmed Ağa bin Geyikli el-Hâc Hasan Ağa'nın mahdûmudur.

Gümüşlüzâde Mahallesi'nde doğdu. Pederinin hayatında Amasyalızâde Hacı İbrâhim Efendi'nin himmetiyle teberdârân-ı hâssa silkine girdi. Enderûnda terbiye görüb peşkir ağalığına kadar terakkî gördü. 1218'de dergâh-ı âlî kapıcı-başılığıyla taşra çıkarıldı.

1222 senesi rebîülevvelinde hal'i Selîm Hân'ı fitnesinde Efendisi maktûl olduğundan Amasya'ya geldi. 1224'de beş yüz nefer gönüllü neferâtına baş-bûğ olarak Rus harbine gitdi. Ba'de'l-avdeh 1227'de sânîyen sekiz yüz nefer baş-buğu olarak Yergöğü Kal'ası muhâfazasına gitdi.

Orada yararlıklar gösterdiğinden 1230'da İzmid mütesellimi ve 1232'de Silahdâr Hâfız Ali Paşa vezâretle Yergöğü muhâfızı oldukta müşârün-ileyhin kethüdâsı olarak sânîyen Yergöğü Kal'asına gitdi. 1234 senesi evâilinde Hâfız Paşa hastalandığından Yergöğü Kal'ası muhâfızı vekili oldu. **[181]** ve sene-i mezbûrenin rebîülâhirinde Hâfız Paşa'nın irtihâli üzerine bâ-rütbe-i mîr-i mîrâni Yergöğü muhâfızı ve 1235 senesi cumâdelâhiresinin yirmi yedisinde ilâveten Köstendil sancâğı mutasarrıfı oldu.

1236'da Rum isyânının mürevviclerinden İbsilanti ve oğlu Aleksandr ve Dimitri hâinlerini ta'kîb ederek Yergöğü civârında Dimitri ve Hristo ve sâir haveneden çoklarını hayyen der-dest ve bir çoklarını da i'dâm ederek kellelerini İstanbul'a irsâl etmekle "Aferin Hakkı Paşa'ya Hakkı-ı Teâli berhûrdâr eylesün" diye taltîf-i padişâhîye mazhâr oldu.

1237'de İbsilanti oğlu Aleksandr'ın etrafa neşr etdiği tahrik-âmîz evrâkını toplayıb bunları neşr eden Rum müfsidlerinden dördünü ahz ve i'dâm ve kesik başlarını evrâklarıyla beraber İstanbul'a takdîm etmekle karîn-i takdîr-i âlî olup yirmi beş kuruş harçlık atiyyesiyle taltîf edildi.

Binaen-aleyh 1237 senesi zilka'desinin beşinde rütbe-i vezâret ihsân buyurulub zilhiccesinin üçüncü günü Sivas vâlîsi oldu. Fakat 1239 senesi **[182]** recebinde Amasya'da

vukû bulan "Yeniçeri-Talebe" kıtâlinden dolayı berây-ı tahkîkât Amasya'ya gelmişdi.

Vak'anın fecâati karşısında pek müteessir olarak ibrâz-ı şiddet eylediğinden vâki olan şikâyetler üzerine sene-i mezbûre şevvâlinde azl ile vezâreti ref' edilerek Amasya'da me'mûr-ı ikâmet oldu. Ancak vak'anın fecâati İstanbul'a arz edildiğinden şiddette mazereti anlaşılmakla 1240 senesi saferinde ibkâ-yı vezâretiyle Van vâlîsi oldu.

1242 senesi rebîülevvelinde Şam vâlîsi olup gitdi. 1243 senesi şâbânında Dürzîlerin harekâtı ve Şamîlerin şikâyeti yüzünden ikinci defa vezâreti ref' edilerek Amasya'ya gönderildi. 1244 senesi rebîülâhirinin evâsıtında vezâreti yine ibkâ edilib sânîyen Sivas vâlîsi olarak Rus harbine me'mûr oldu.

Derhal Sivas eyaleti askerini toplayıb muhâfazasına me'mûr olduğu Ahıska'ya gitdi. Vakî olan muhârebe-i şedîdede Ahıskalıların Ruslara ilticâsı yüzünden 1245 senesi muharreminde münhezim ve esir olduğunu müteâkib kemâl-i teessüründen vefât **[183]** etdi.

Müdebbir, mukdim, şecî idi. Mahdûmları es-Seyyid Mehmed Saîd, Ahmed İzzed Beylerdir. Kethüdâsı Esad Bey, ba'dehû Firûz Bey'dir. Silâhdârı Amasyalı Kara Hüseyin Oğlu Mehmed Ağa ve hazinedârı da Yûsuf Ağa'dır.

Hakkı İsmail Ağa-Geyiklioğlu el-Hâc

Amasyalıdır. Hüsameddîn Temennâyî vakfı mütevellîsi Hâfız Hasan Ağa bin İsmail Ağa bin Mehmed Ağa'nın oğludur. Pederinin vefâtında Hüsameddîn Temennâyî vakfı mütevellîsi oldu. Ammizâdesi es-Seyyid Hakkı İsmail Paşa'nın Sivas Valiliği'nde Amasya'da teayyün edib meclis-i a'yân âzâsı oldu.

1239 senesi şevvâlinde Sivas ve Amasya vâlîsi olan Malatyalı Köse Mehmed Paşa'nın kethüdâsı olup Sivas'a gitdi. 1240 senesi saferinin gurresinde Hacı Yûsufzâde es-Seyyid el-Hâc Ali Ağa'nın nefyinde Amasya mütesellimi olarak geldi.

1241 senesi zilka'desinin selhinde mütesellimlikden azliyle Sivas'a celb edildi. 1244'de ammizâdesi es-Seyyid Hakkı **[184]** Paşa ile harbe gidip esir oldu. 1246'da esâretden kurtulub Temennâ Mahallesi'nde bir müddet oturdu. Bâ'dehû ba'zı hidemât-ı mîrîyede istihdâm edilerek dergâh-ı âlî kapıcı-başılığı verilip 1255'de vefât etdi. Mahdûmu Mehmed Said Efendi'dir. Bunun kerîmezâdesi de Hakkı İsmail Paşa'dır.

Hakkı İsmail Efendi-İnepazarlızâde el-Hâc

Amasyalıdır. 1244'de vefât eden ulemâdan İnepazarlı es-Seyyid Hasan Efendi bin el-Hâc Ömer bin Resul'ün mahdûmudur. Yukarıda mufassalan tercümesi yazılan ve 1273 senesi zilhiccesinde Mekke-i Mükerreme'de vefât eden el-Hâc İsmail Hakkı Efendi'dir. Oraya mürâca'ât.

Hakkı İsmail Bey-Şirvânîzâde

Amasyalıdır. Sadr-ı Esbak Mehmed Rüştü Paşa bin Şirvânî el-Hâc İsmail Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da Yakutiye Mahallesi'nde doğdu. Sonra pederiyle İstanbul'a gidip biraz okudu. Pederinin vezâretinde âmedî kalemine girdi. Ba'dehû hulefâdan olup mâlen ve bedenen sûi isti'mâli haddîni tecavüz etdiğinden 1291 senesi saferinin onbirinde vefât etdi. Bir kerîmesini ammizâdesi Hâlid **[185]** Bey tezevvüc etdi. Bunun mahdûmu Mehmed Fuâd Bey'dir.

Hakkı İsmail Efendi-Payaslızâde el-Hâc

Amasyalıdır. A'yân-ı ulemâdan el-Hâc Abdülhalîm Efendi bin Payaslı el-Hâc Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Ba'de't-tahsîl pederinin mahlûlünden Firûz Ağa müderrisi ve 1278 senesinden itibâren meclis-i deâvâ ve ba'dehû meclis idâre âzâsı olup fevkalâde teayyün etdi.

22

Meşâyih-i kibâr-ı Hâlidiyyeden Karabağî el-Hâc Hamza Nigârî Efendi'ye inâbe edib müşârün-ileyhin halka-i zikr ü tevhidine mülâzemet ve sohbetine muvâzabet edib 1291 rebiülevvelinin on dokuzuncu günü vefât etdi. İlm ü irfân sâhibi, latîf ve küşâde-meşreb, vakûr, nâfizü'l-kelîm bir zât idi.

Mahdûm-ı yegânesi Abdulhalîm Hilmi Efendi'dir. Bunun mahdûmları ve vükelâ-yı deâvâ meşâhîrinden Hasan Eşref Bey ile İbrâhim Yümnî Bey'dir. Eşref Bey evlâdıyla beraber Amasya'nın medâr-ı iftihârı olan bir zât-ı muhteremdir.

Hakkı İsmail Bey-Desterecizâde el-Hâc

Amasyalıdır. Amasya civârında Gani Köylü Mûsa'nın mahdûmu **[186]** olup 1275'de Amasya'da doğdu. Küçük yaşında pederi vefât etdiğinden validesi Desterecioğlu Mehmed Ağa'ya vardı. Mehmed Ağa'nın rabîbi olduğundan "Desterecizâde" demekle meşhûr oldu.

Amasya Mekteb-i Rüşdiyyesinde fünûn-ı lâzimeyi okuyub Erzurum İdadî-i Askerî Mektebine girdi. Burada tahsîl-i ikmâl edib Harbiye mektebine gitdi. Bu mektebden 1298'de mülâzım-ı sânî olarak neş'et etdi.

1299'da beşinci ordû-yı hümâyûna me'mûren Şam'a gidip orada ordu müşîri Amasyalı Hüseyin Fevzi Paşa'nın himmetiyle 1300'de Şam Rüşdiyye-i Askerîyesi dâhiliye zâbiti oldu. 1303'de mülâzım-ı evvel ve 1309'da yüzbaşı oldu. 1313 senesi şâbânında bu zâtı Şam'da Dâhiliye zabıtı ve yüzbaşı olarak ziyâret etdim.

1315 senesi evâilinde kolağası olup Van Livâsı taburlarından birine nakl edildi. 1323'de binbaşı olup Diyârbekir'e geldi. Burada sekiz yıl kadar îfâ-yı hizmet edib 1331'de vefât etdiği haber verildi. Müdebbir **[187]** âkîl, halîm, dindâr idi. Bilâ-tekellüf Arapça konuşurdu.

Hakkı İsmail Paşazâde-Saçlızâde

Amasyalıdır. Esbak Amasya müftüsü Saçlı el-Hâc Mahmûd Efendi'nin birâderi el-Hâc Ahmed Efendizâde sandık emîni Osmân Efendi'nin mahdûmudur. Validesi Amasya mütesellimi el-Hâc Hakkı İsmail Ağazâde Mehmed Said Efendi'nin kerîmesidir. [23] Pederi Osmân Efendi'ye "Saçlının Osmân Efendi" dendiği münâsebetle Saçlızâde diye ma'rûf oldu.

1270'de doğdu. 1278'de pederinin vefâtı üzerine Amcası Mahkeme-i şer'iyye baş-kâtibi Rahmi Mehmed Efendi'nin hücre-i terbiyesinde büyüdü.[24] Amasya Mekteb-i Rüştiyesinde ikmâl-i tahsîl etdikden sonra Rahmi Efendi'nin himmetiyle Kuleli İdâdî-i Askeriyesine, buradan Harbiye mektebine gitdi.

1294'de Harbiye mektebinden mülâzım-ı sânî olarak neş'et edib İstanbul kıtaâtından birine yerleşdi. Bâ'dehû, mülâzım-ı evvel olup 1299'da yüzbaşılıkla harbiye nezâreti levâzım dâiresine me'mûr ve 1307'de binbaşı oldu. **[188]**

1315'de Yunan harbine me'mûren Teselya'ya gideceği esnâda kâ'im-makâm olup mütâreke esnâsında Larisa, Tırhala sancâğı mutasarrıfı ve askerî kumândânı oldu. Ba'de'l-musâleha avdetle levâzım dâiresi ikinci şube müdürü oldu.

1316'da hisâbât-ı askeriyyeyi tetkîke me'mûr olup pek çok ve büyük ihtilâsâtı meydana çıkardığından dolayı muhtelisler tarafından bir takım müftereyât ve isnâdâta mârûz kaldı. 1317'de Yıldız Mahkeme-i Askeriyesi'nin verdiği yanlış bir karar ile rütbesinin ref'ine ve kale

---

22 1290'da düçâr olduğu hastalığın tedavisi için İstanbul'a gidip Sadrâzam Şirvânîzâde Mehmed Rüştü Paşa ile aralarında samimîyet olduğundan tedavide ihtimâm edildi. Bir mutasarrıflığa tayini esnâsında affını rica etmekle Amasya Defter-i Hakânî müdürü olub geldi.

23 Kendisi pederinden yetim kaldığı münâsebetle bunları bilmez. Saçlı Müftü Hacı Mahmud Efendi'nin hafîdi olduğunu zann ederdi. Bunları gerek pederini ve gerek validesini ve bunun pederi Mehmed Said Efendi'yi şahsen ve neseben bilen Helvacı Hacı Mustafa Ağa tarif ve tashîh etmişdi.

24 Bu Rahmi Mehmed Efendi'yi kendisi dayım diye tanırdı. Fakat Hacı Mustafa Ağa pederinin kardaşı yani amcası derdi.

bendliğe mahkûmen Rodos Kalesi'ne gönderildi. [25]

1319'da esdikâsından Şevket Bey'in ma'rifetiyle Avrupa'ya gönderilen metâ sandıklardan birinin içinde vapura kadar gidip Avrupa'ya firâr ederek Paris'de ikâmet etdi. Orada Kanun-i Esâsi'nin ilânını gâye ittihâz eden Hilafgirân Cemiyyeti'ne iltihâk ederek kalemen çalışdı.

1326 senesi cumâdelâhiresinin yirmi beşinci Cuma günü Kanun-i Esasi'nin ve Meşrutiyet'in ilânı üzerine diğer firârîlerle beraber İstanbul'a geldi. Haksız yere ref' edilen **[189]** rütbe-i askeriyesi iâde edilerek sene-i mezbûrenin şevvâlinde mîr-âlây ve zilka'desi intihâbında tarafından Amasya'da verilen nutuklar ve yapılan gayretler sâyesinde Amasya Mebûsu oldu.

1328 senesi rebîülevvelinde mîr-livâ olup meclis-i umûmî münfesih olduğu esnâda "İtilâf" unvânı altında ve ittihâd fırkasına muârız bir fırka-i siyâsîye teşkil ve bu fırkanın re'isi olarak fevkalâde iştihâr etdi.

İttihâd Fırkası erkânı bu fırkayı ilgâ etmek için kendisine feriklik rütbesiyle beşinci ordu kumândânı ve Şam vâlîsi olmasını teklif ve kabulünde ısrâr etmişlerdi. Tarafımızdan dahi bu teklifin kabulü kendisi hakkında daha nâfi' olacağı der-miyân edilmişdi. Hayfâ ki, böyle bir teklîf-i nâfi'i red etdi.[26]

1329'da fırka-i ittihâdiyenin galebe-i tâmmesi üzerine derhâl ahz ü habs edilib pek çok rüfekâsıyla beraber Sinop Kalesi'ne gönderildi. 1331'de tahliye edilerek Çorum'da ikâmete me'mûr oldu. 1336'da Çorum'dan Bilecik'e getirildi. **[190]**

1337 senesi rebîülevvelinde mütârekenin imzâsıyla erkân-ı ittihâdiyenin İstanbul'dan firârı üzerine İstanbul'a geldi. Derhâl Sulh u Selâmet unvanı altında diğer bir fırka teşkil ederek bu fırkanın da reîsi olup hayli iştihâr eylediğinden 1337 senesi şâbânının yirmi beşinci günü meclis-i hass-ı vükelâya me'mûr oldu.

Üç ay kadar devam eden kabine âzâlığından bir hayr ü menfaat-i millîye görülemediğinden sene-i mezbûrenin zilka'desinde kabine isti'fâ etmekle Üsküdar'da Altunizâde civârında kâin köşküne çekildi. Fırkası riyâsetinde kalıb işleriyle meşgûl oldu.

Gâzi Mustafa Kemal Paşa'nın kumanda etdiği vatan-perver ordunun galibiyeti sâyesinde İstanbul işgal-i askeriyyeden kurtulduğundan 1339'da intihâbat-ı umûmîye başladı. Bu esnâda Amasya'ya gidip meb'ûsluğunu temine hayli çalışdı. Gâzi Paşa'nın muvaffakatını temin edemediğinden avdet edib hastalandı.

Bir müddet tebdîl-i hava için Bursa'ya gidip orada **[191]** oturdu. Fakat iyileşemedi. Tekrar köşküne avdet ve hastalığı tezâyüd etdiğinden Şişli Hastanesi'ne gitdi. Gayr-i kâbil-i tedâvi bir hale geldiğinden 1344 senesi saferinin on altıncı pazar gecesi dâr-ı bekâya irtihâl etdi.

Pazar günü sabahleyin erken cenazesi köşküne nakl edilib Altunîzâde Câmi-i şerîfinde nâmazı ba'de'l-îfâ Karaca Ahmed civârında defn edildi. Âkil, kâmil, halûk, mütekellim, Fransız lisanına vâkıf muktedir bir askerdi. Tedbîri muvafık-ı takdîr olamadığından nekbetler gördü. "Âlem-i İslâmda Türk Hükümetleri" unvânı altında târihî ve coğrafî bir eseri vardır. Mahdûmu Seyfullah Sarım Bey ve dâmâdı Amasyalı Hüsameddîn Efendizâde Mehmed Sâbit Bey'dir.

Hakkı İsmail Bey-Atâ Efendizâde [27]

[196] Hükmî Mehmed Efendi-Emîr İmâmzâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Fuzalâdan olup Emîr İmâmzâde es-Seyyid Sa'dullah Efendi bin es-Seyyid

---

25 Ahîren İstanbul'a avdetinde Yıldız Mahkemesi unvânıyla bir risâle yazıp mahkemenin verdiği kararı ve esbâb-ı mûcibesini edille-i mukniasıyla redd ü tezyîf etdi. Bu risâle matbûdur.

26 Çünkü Fırka riyasetinde kaldığı takdirde sadrâzam olacağını ümid ediyordu. Fakat Fırka-i ittihâdîye karşısında bu fırkanın yaşaması imkânı olmadığını takdîr edemedi.

27 Müellif bu kişi hakkında bilgi kaydetmemiş, muhtemelen daha sonra eklemek üzere 196. sayfaya kadar dört sayfa boş bırakmıştır. (Haz.)

el-Hâc Halîl Efendi bin Emîr İmâm Abdüllatîf Efendi'nin mahdûmudur. Esnâ-yı tahsîlinde ceddi kütübhânesi hâfız-ı kütübü pederinin 1213'de vefâtı üzerine cihet-i mezbûre birâderleri Tahir Abdullah ve Sârim Mustafa Efendilerle beraber uhdesine tevcîh edildi.

Payaslı el-Hâc Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm olup ceddi kütübhânesinde mütalaât ve tedrîsât ile iştigâl ve 1251'de irtihâl etdi. Âlim, edîb, şâir idi. Birâderleri de şâir olduklarından bunlarla müşâere ve müzakere-i ulûm ederdi.

Hekim Ahmed Çelebi-Hekim Çelebi

Selmâsîdir.[28] İran'da tahsîl-i tabâbet ve ihrâz-ı fazîlet edib Sultân Bâyezîd-i Sânî Amasya'da vâlî iken gelip etıbbâ-yı hâssadan oldu. 886'da Sultân-ı müşârün-ileyhin şehzâdesi Sultân Ahmed Amasya vâlîsi oldukda tabîb-i Sultânî olup fevkalâde takarrüb ve iştihâr etdi. **[197]** Kal'a-i bâlânın ciheti garbîyesinde Ahi Sâbıkeddîn Mahallesi ittisâlinde muazzam bir bahçe ve köşk ve şâdırvân binâ ederek bahçesine isâle etdiği dağ suyuyla oraları irvâ etdiğinden bu bahçesi havâlisine hâneler inşâ edildi. Buralara Hekim Çelebi Mahallesi dendi. 907 hudûdunda vefât etdi. Etıbbâ-yı hâzıkadan ve ulemâdan bir hekim idi. Mahdûmu hekim-i meşhûr Sinaneddîn Yûsuf Çelebi'dir.

Hekim Mahmûd Çelebi-eş-Şeyh Hekim Çelebi

Amasyalıdır.[29] Mevlâna Hüsameddîn Hasan Çelebi bin Ali Çelebi el-Amâsî mahdûmudur. Pederi küçük yaşında vefât eylediğinden validesi Amasya'da müderris-i be-nâm olan Mevlâna Şemseddîn Ahmed Kırîmî'ye vardı. Mevlâna Kırîmî'nin hücre-i dâiresinde büyüdü. Beraber İstanbul'a gitdi.

Babalığından ve İstanbul ulemâsından bir müddet tahsîl-i ulûma çalıştı. Emîr Seyyid Ahmed Buharî Hazretleri İstanbul'a geldikte tasavvufa meyl edib emîr-i müşârün-ileyhin hizmetine vakf-ı hayat ederek kemâlât-ı beşeriyenin gâye-i kusvasına vâsıl ve müşârün-ileyhe kendisini sevdirib dâmâd oldu. **[198]**

Emîr-i müşârün-ileyhin halife-i zî-şânı olduğu münâsebetiyle 922'de irtihâli üzerine Emîr Buharî Tekkesi şeyhi oldu. Zühd-i irfânı, fazl ü kemâli sâyesinde umde-i meşâyih-i kirâm, kıdve-i ulemâ-yı izâm olarak tanındı. Bütün İstanbul fuzalâsı ve hâssaten Şeyhülislâm Zenbilli Ali Efendi, Müftü es-Sekaleyn Kemal Paşazâde Ahmed Şemseddîn Efendi sohbet-i şerîfesinden istifâza ederdi.

Edirneli Mehmed Mecdi Efendi Şakâyık tercümesi'nde diyor ki: "Müellif-i Şakâyık Isâmüddîn Ahmed Efendi hikâyet eyledi ki ol kıdve-i umde-i meşâyîhin mübarek yüzlerinde nûr-ı haya ü iffet ü lâmi' ve sâtı' olup mihr-i firûzunda gibi nazar kıldıkça mün'akis olmağın güneş gibi yüzüne bakmağa kâdir olumaz idim.

Meclis-i kerâmet-i celîsînde hazır olup eyyâm-ı mu'tâdede evkât-ı şerîfe-i teşerrüf-i intimâda molla hünkârın mesnevîsi okundukça ıstılâhât-ı sûfiyye üzere tahkîk etdiği hakâyık-ı ledünniyeyi gûş-i hûş ve sem'-i kabulle istimâ' etdiğimde onun uzûbet-i hüsn-i edâsına imrendiğimden leb-i hûrd çâk olur yarılır idi. Gonçe-i jâle-bâr gibi ağzım sulanıb ol ratbü'l-lisân ve azbü'l-beyânın **[199]** rutubet-i lisânından gonçe-i kalbim açılır idi.

Müellif-i Şakâyık inân-ı kelâmı bu cânibe sarf eylediği kütüb-i tasavvufda zâhir-i şer'a muhâlif ba'zı nesneler buluruz ol makulelere inkâr eyleyelim mi ne buyurursuz deyi Şeyh Mahmûd Çelebi'ye suâl etdiğinde buyurdular ki:

Şer'-i şerîfe muhâlif nesnelere ol hâlete vâsıl oluncaya değin inkâr size lazımdır. Amma mahz-ı feyz-i sübhâniye mazhâr olup perde-i inkâr ortadan mürtefi' oldukda muhalefet bir taraf

---

28 Amasya Dârüşşifâsı tabîbi olub Ahmed bin Mahmud es-Selmasî imzası bunun olduğu anlaşıldı.

29 "Meşâyîhnâme-i İslâm"da müşârün ileyhin Amasyalı olduğu yazılıdır. "el-Ikdü'l-Manzûm fî Ulemâi'r-Rûm"da eş-Şeyh Abdüllatîf Efendi tercemesinde "ve tâbe alâ yedi'ş-şeyh Mahmûd el-Amasî halîfetü'ş-şeyh el-ârif Ahmed el-Buhârî" diyor. Amasyalı olduğunu tasrîh ediyor.

olup muvafakat mukarrer olur. Şâhid-i sahnı sûret-i hakda görünüb ol zamanda bu iki nâ-muvafık mutâbık görülür"

Şeyhülislâm Kemal Paşazâde Ahmed Şemseddîn Efendi ile hemşehrî ve saâdet-hânesi de şeyh-i müşârün-ileyhin tekkesine karîb olduğu münâsebetle her cuma ve pazartesi geceleri sohbet-i şerîfesiyle müşerref ve ulûm-ı şer'iyye ve tasavvufa ait mebâhis-i celîledeki müsâhabâtından huzzâr-ı kirâm müstefîd olurdu. Vüzerâ ve sudûr-ı kirâm ahyânen bu can sohbetinde bulunurlardı.

Edirne Kapısı haricinde bir zâviye ve ittisâlinde bir câmi-i şerîf **[200]** yaptırdı. Emvalü ve emlâkini bu hayrâtının mesâlihine 935'de vakf edib vakfiyesini tanzîm etdirdi. 938'de irtihâl edib kendisinin yaptırdığı zâviye ve câmii ittisâlinde medfûndur. Yanında sohbet-i şerîfesinden ayrılmadığı hemşehrisi ve yâr-ı vefâdârı Kemâl Paşazâde Efendi medfûndur.

Mehmed Mecdi Efendi diyor ki: "hala ol câmii ve ol zâviye Emîr Buhârî'ye intisâbla şöhret bulub ulemâ ve sulehâ yatağı olmuşdur. Eşrâf-ı eslâfdan cem-i kesîr ve cem-i gafîranda defn olunub mezârâtı müteberrike ile dolmuşdur. Ol asrın müverrihlerinden biri –kad deâhû Rabbuhü'l-hak ilâ dâri's-selâm-938 kelâm-ı ilhâmını ana târih dedi. Ba'zı müverrihler eyvây şeyh (ایوای شیخ Ebced Hesâbı: 938) deyi târih dediler."

Şeyh-i müşârün-ileyh âlim, zâhid gâyet müteşerri', âmil, ulûm-ı şer'iyye ve tasavvufda mâhir, müttakî mazınne-i kerâmet bir ârif-i samedânî ve kutb-ı zamânî idi. Hulefâsı çokdur. Halifesi ve dâmâdı olup cânîşîni olan eş-Şeyh Abdullatîf Efendi de Amasyalıdır. Tercemesi aşağıda gelir.

Hekimî Mehmed Çelebi-Sabuncuzâde Mevlânâ

Amasyalıdır. Sabuncuzâde hekim-i meşhûr el-Hâc İlyas **[201]** Çelebi ahfâdından Hâce el-Hâc İbrâhim Çelebi bin el-Hâc Lütfullah Çelebi mahdûmudur. Amasya'da fuzalâdan tahsîl-i ulûm ve tabâbet edib ders-i âm ve sonra Dârü'ş-şifâ tabibi oldu. 945'de Amasya'ya vâlî gelen Şehzâde Sultân Mustafa'ya takarrüb ederek tabîb-i hâssı olduğu halde 959'da vefât etdi. Âlim, şâir, hekîm-i hâzık idi.

Hilmi İbrâhim Bey-Kapancızâde

Amasyalıdır. Hazinedârzâde Abdullah Paşa'nın kapıkethüdâsı olan Kapancızâde el-Hâc Hüseyin Zekî Efendi'nin birâderzâdesi olup terceme-i hâli yukarıda İbrâhim Hilmi Bey şeklinde yazıldı. Oraya mürâca'ât.

Hilmi Ahmed Bey-Mecdîzâde

Amasyalıdır. Mehmed Paşa Câmii imâmı ve hatîbi olan Hâfız Halîl Mecdi Efendi'nin mahdûmu ve Müşîr Hüseyin Fevzi Paşa'nın dayızâdesidir. 1270'de Amasya'da doğdu. Mekteb-i rüşdiyede fünûn-ı lâzimeyi tahsîl edib Kuleli İdâdi-i Askeriyesine ve bâ'dehû Harbiye mektebine girdi.

1294'de mülâzım-ı sânî olarak neş'et edib Harbiye **[202]** Nezâreti piyâde dâ'iresine me'mûr oldu. 1297'de mülâzım-ı evvel olup Hüseyin Fevzi Paşa'nın müşîr olduğu beşinci orduya me'mûren Şam'a gitdi.

Fakat Paşayı kendisinden memnûn edemediği cihetle 1300'de yüzbaşı olarak İstanbul'a avdet edib yine piyâde dâiresine me'mûr oldu. 1308'de binbaşı ve üçüncü piyâde dâiresi müdür muâvini ve 1313'de kâ'im-makâm ve bâ'dehû şube-i mezkûre müdîri ve 1317'de mîr-âlây oldu.

1326'da i'lân-ı meşrûtiyeti müte'âkib bâb-ı ser-âskerîde icrâ' edilen teşkilât-ı askeriyeden dolayı taşra gönderildi. Bâ'dehû tekâüde sevk edilib Üsküdar'da mukîm olduğu halde 1333'de vefât etdiği haber verildi. Edîb, halîm idi.

Hilmi Hasan Efendi-Hâfız Çelebizâde

Amasyalıdır. Firûz Ağa müderrisi Hâfız Mustafa Efendi bin Hâfız Hüseyin Efendi'nin

mahdûmudur. Bâ'de't-tahsîl ders-i âm ve 1162'de pederinin vefâtıyla Firûz Ağa müderrisi bâ'dehû kâdı olup devr-i kasabât ederek 1189'da **[203]** vefât etdi. Medrese, birâderi Hüseyin Efendi'ye kaldı. Ulemâ ve şuarâ-yı kudâtdan idi.

Hilmi Abdülhalîm Bey-Payaslızâde

Amasya eşrâfından yukarıda tercemesi yazılan el-Hâc Hakkı İsmail Efendi bin el-Hâc Abdulhalîm Efendi bin el-Hâc Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Deve-hâne Mahallesi'nde 1276'da doğdu. Rüşdiye mektebinde tahsîl-i meşrût olan fünûnu okuyub maliye kalemine girdi.

Bir müddet a'şâr kâtibi olup sonra tahrîrât kaleminde çalışdı. Buradan Merzifon tahrirât kâtibi olup gitdi. Kaymakamları idare edecek bir cerbeze-i latîfe ibrâz ederek iştihâr etmekle 1303'de Merzifon Ziraât Bankası şubesi kâtibi oldu.

Umûr-ı hesâbiyede vukûf ve sadakâti görüldüğünden 1308'de Amasya bankası me'mûru ve 1312'de Ziraât Bankası şubeleri müfettişi olarak devr-i vilâyet etdiği esnâda 1319'da rütbe-i sâlise ile taltîf edildi.

1321'de ikmâl-i teftîş ederek Yozgat Sancağı banka **[204]** müdürü olup 1325'de sânîyen Amasya sancâğı banka şubesine tahvil-i me'mûriyet etdi. On yıldan ziyâde Amasya bankasını da hüsn-ı idâre ederek 1341'de ihtiyâr-ı tekâ'üd edib vezâif-i dinîyesiyle iştigâl ve 1347'de dâr-ı bekâya irtihâl etdi.

Gâyet nekre-gû, müeddeb, latîf ve güşâde-meşreb, umûr-ı hisâbiyede mâhir, Müstakîm, asil bir zât idi. Merzifon Tahrirât Kâtibi iken validen kâ'im-makâma gelen evâmirde "darende-i buyruldu"[30] ta'birine kâ'im-makâm bey ilişib Darende Şehri zan eder, daima neden Darende-i buyruldu yazıldığını ve Darende'nin ne meziyeti olduğunu sorar!

"Hilmi Bey bu istifsâra tebessüm ederek 'siz de taraf-ı âlinizden nâhiye müdürlerine yazılacak evâmir-i alîyyenizin başına Merzifon buyruldu' yazarsanız kâ'im-makâm bulunduğunuz Merzifon şehri elbette Darende'ye müreccahdır"der.

Kaymakam Bey buna inanır, nâhiye müdürlerine yazılan buyuruldularının başına "Merzifon buyuruldu oldur ki" yazdırır. Altını da kâ'im-makâmlığa mahsûs büyük resmî **[205]** mührüyle tahtîm eder. Amasya'da işi olan nâhiye müdürlerinden biri Amasya'ya gelip mutasarrıf paşaya kendisini tanıtmak için bu emri gösterir. Derhâl celb edilen Hilmi Bey de hikâyeyi arz ederek huzzâr ile beraber mutasarrıfı hayli güldürür.

Hilmi Abdullah Efendi-Yûsuf Efendizâde el-Hâc

Amasyalıdır.[31] Şeyhülkurrâ Amasyalı Yûsuf Efendizâde şeyhülkurrâ Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da Fethiye Mahallesi'nde 1080'de doğdu.[32] Amasya'da ceddînden hıfz-ı Kumes'eler'ân ederek bir müddet Allâme Hızır Efendi'nin dâmâdı el-Hâc Osmân Efendi'den ulûm-ı Arabiyye mukaddimâtını ahz ü tederrüs etdi.

1099 senesi recebinde Amasya vak'asında pederi ve ceddi ile beraber İstanbul'a nakl-i ikâmet edib fuzalâdan İbrâhim Kara, Halîl Süleyman Efendilerin her birinden ulûm ve fünûn-ı muhtelifeyi ahz ederek mücâz ve ders-i âm oldu. Esnâ-yı tahsîlinde Bıçakcılar Câmi-i şerîfinin imâmı olduğu münâsebetiyle kendisine Bıçakcılar imâmı dendi. Ruûs imtihânında birinciliği kazanmış olduğundan Fatih Câmi-i **[206]** şerîfînde tedrîse mübâşeret edib devr-i medâris esnâsında katar şeyhliği mesleğine girdi. Her fende bir allâme-i mütebahhir olduğu münâsebetle talebe-i ulûm halka-i tedrîsine koşdu. Sülüs ve nesihi "Karakız" demekle meşhûr Hattât Hoca Mehmed Efendi'den ahz ü temeşşuk edib zümre-i hattâtîne dâhil oldu.

---

30 Darende-i buyuruldu, hâmil-i emr-i âlî demektir. Darende Farisî'de hâmil ve buyruldu da Türkçemizde emir demekdir. Kelime-i Farisîye'nin Türkçe bir kelimeye izâfeti câiz değilse isti'mâli şâyi'dir.

31 Bütün icâzet-nâmelerde "ani'l-allâmeti'l-muhakkik Abdullah bin Mehmed el-Amasî eş-şehîr bi-Yusuf Efendizâde" diye yazılıdır.

32 Müstakim-zâde Efendi "Tuhfetü'l-Hattatin"de "kendi vilâdetleri sâat-i sa'adet 1066 tarihinde vaki' olub" diyor ki; yanlışdır. Doğrusu Vâsıf Efendi'nin zabt etdiği gibi 1080'de tevellüd etmişdir.

Kırk yıldan ziyâde tedrîs-i ulûm edib mükerreren icâzet verdi. Katar şeyhliğinde sırasıyla cevâmi-i şerîfeyi dolaşıb Fatih Câmi-i şerîfi vâizi oldu. Yirmi sekiz senede Buharî Şerhi'ni itmâm etdiği 1148'de Sultân Mahmûd Hân-ı Evvel'e arz edildikde bin altun ve bir libâs-ı fâhir ve samur kürk ihsân buyruldu. Fatih Kütübhânesine yevm-i vaz'ında altı bin kuruş daha ihsan edildi. Sarây-ı hümâyûn hocası oldu.

Ba'dehû Hicâz'a giderken tilmîz-i hâssı olan Amasya ricâlinden Zanalızâde es-Seyyid el-Hâc Ahmed Paşa kendisine bin altun ihdâ etdi. Hicâz ve Mısır'da ulemâ-yı Arab fazlını görüb kendisinden hadîsden icâzet-nâme aldılar. Altmış yıl camî ve medârisde tefsîr ve hadîs okutdu.

Fındıklı'da kâin sahîl-hânesi muazzam bir kütübhâne halinde **[207]** olup her gece orada mütâlaât ve ibadât ile iştigâl üzere iken Şem'danîzâde Târihi'nde tafsîl edildiği üzere civârında zuhûr eden bir harîk-ı hânümansûzda sahîl-hâne bütün eşya esâsiyle beraber yandığından fevkalâde müteessir olarak on iki gün sonra 1167 senesi zilhiccesinin yirmi altısında dâr-ı naîme irtihâl etdi. [33]

"Tüvüffiye allâmetü'z-zemân" târih-i irtihâlidir. Müstakîmzâde Süleyman Sadullah Efendi Tuhfe'sinde târih-i intikâli bu mısra-ı mevzûn olduğunu yazıyor: "Medfenin nûr ide Abdullah Efendi'nin kadîr 1167". Mehmed Süreyya Bey Sicill-i Osmanî'sinde "seksen iki yaşında idi" diyor ki bu da yanlıştır. Doğrusu "seksen yedi yaşında idi" demekdir. Vâsıf Efendi'nin zabtı bunu icâb eder.

Allâme-i müşârün-ileyhin tilmizi olan Müstakîmzâde Efendi diyor ki: "tarîkât-ı âlîye-i Halvetiyeyi Sakızlı İlyas Efendi'den ahz edib ve Mısrî Efendi ile dâhi mükâtebeleri tahakkuk etmişdir. Derviş-nihâd pâk-îtikât; âlim ve fâzıl, âkil ve kâmil, müdekkik ve muhakkîk. Elsine-i selâse de tekellüme kâdir ve **[208]** hezâr-ı âsâr ve eş'ârı vardır.

Bu fakir müddet-i medide "Telvîh ve Tavzîh" derslerinde bi-hamdihî teâlâ zân u zen istifâde ve istifazaları olmuşdur. Lisân-ı şerîflerinde "ayn", "Ayrılamaz tatlı dilinden hurûf" meâli üzere nev'an-mâ ukule-i kelimiyye hüsn olunur idi. Çend beyit bu na't-ı şerîf âsâr-ı kalemlerinden serzede ve beste dahi olmuşdur."

اعلم جمع الورى سيدنا مصطفى
شفع روز و جزا سيدنا مصطفى

بندۂ حلمى فقير هاهد از تو مدد
يا سند الا صفيا سيدنا مصطفى

"Bu hal üzere iken ders ve devr-i tamam ve muntasıf zi'l-haramda [34] târîki dâ'ire nâsût ve âzim-i âlem-i lâhût olup Topkapusu haricinde pederi ve ceddi civârında medfûn ve târih-i intikâli bu mısra-ı mevzûndur: Medfenin nûr ide Abdullah Efendi'nin Kadîr 1167"

Müşarün-ileyhin te'lifâtı çokdur. Büyükleri şunlardır: Necâhü'l-Kârî fî şerh-i Sahîhi'l-Buhârî (20 cild) , İnâyetü'l-mün'im fî şerh-i Sahîhi'l-Müslîm (nısfına kadar 4 cild) , Tefsîr-i Beydâvî evâ'iline hâşiye, Vücûh-ı kıraat-ı Kur'ânâ dâir îtilâf, bu ilm-i vücûha dâir yirmi risâle, Hayalî, Kara Dâvud, Âdâb-ı mîrî **[209]** Kâdı-mîr hâşîyeleri, bunlardan maada fünûn ve mesâil-i muhtelifeye âid elli kadar risâleleri de vardır. Bunların ba'zılarında "Abdullah bin Mehmed el-Amâsî el-arîf bi-Yûsufzâde" diye imzâları da görülmektedir.

Müstakîmzâde Efendi Tuhfe'sinde diyor ki: "Şeyh Abdullah Hilmi bin Mehmed bin Yûsuf bin Abdulmennân şehrîdir. Şeyhü'l-kurrâ Yûsufzâde Efendi demekle şöhret-dâdedir. Pederleri dâhi Şeyhü'l-kurrâ ve Nahlbend Câmi-i şerîfi'nde imâm-ı muktedâ idi."

"Sultân Ahmed Hân-ı Evvel vakfından riyâset kurrâsı ve saray-ı Hümâyûn Kurrâsı ve

---

33 "Sicill-i Osmanî"de 1161 diye dizilmiş olması mürettib sehvinden ibâretdir. Süreyya Bey'in me'hazı olan Vâsıf Efendi ve Şem'dânî-zâde tarihlerinde 1167 diye yazılıdır.

34 Zilharam, zilhicce demekdir. Zilhiccenin tam nısfında merhûmun konağı ve kütübhânesi kütüb ve eşyasıyla beraber yanmış olduğunu Şem'dani-zâde kayıd ediyor. Vâsıf Efendi de zilhiccesinin yirmi altısında vefatını yazıyor.

kitâb-hâne-i enderûn-ı hümâyûn dersiyyesi ve Ayasofya-i kebirde Sultân Mahmûd Hân-ı Evvel Kitab-hânesi'nde tefsîr hizmeti ve Sadr-ı Esbak Hüseyin Paşa dârü'l-hadîsinde vâki' dersiyye-yi tefsîr emsâl-ı hidemât-ı ilmiyye ile ta'lim-i talebe üzre olup leyle-i ihyâda huzur-ı hümâyûn-ı Mahmûd Hânî'de Kürsü-nişîn vaz' olup neşr-i bend ve nush dahî buyurdular". "Her fende husûsan ilm-i kıraatde hezâr te'lîf ü resâili vardır."

Mahdûmları Yûsuf, Ahmed Hâlid, Mehmed Sa'id Efendilerdir. **[210]** Dâmâdı Kibâr Medresesi'nden Amasyalı el-Hâc İbrâhim Efendi olup bunun mahdûmu Fâiz Abdurrahim Efendi'dir. Diğer dâmâdı Abdî Efendi Yeğeni demekle meşhûr Amasyalızâde el-Hâc Mustafa Efendi olup bunun mahdûmu da ricâl-i devletden Abdullah Berrî Efendi'dir.

Hilmi Osmân Efendi-Gürcü el-Hâc Hâfız

Batumludur. Mehmed bin Ahmed mahdûmu olup 1257'de doğdu. Batum'da mukaddimât-ı ulûmu görüb Amasya'ya geldi. Bir müddet İbikli el-Hâc Hasan ve Sofuzâde Hulûsî Mehmed Efendilerden ahz-ı ulûma çalışdı. Hacı Hasan Efendi Hicâz'a gitdikde Şirvânî el-Hâc Mustafa Efendi'nin halka-i tedrîsine mülâzemet etdi.

Müşarün-ileyhden icâzet-nâme ahziyle ders-i âm olup Sultân Bâyezîd Câmi-i şerîfinde tedrîs-i ulûm ederek iştihâr etdi. 1301'de mutantan bir sûretde bir çok talebesine icâzet-nâme verib 1303 senesi şa'bânının on ikinci günü Müftü Sofuzâde Mehmed Hulûsî Efendi'nin irtihâline binâen Kazasker Şirvânîzâde es-Seyyid Ahmed Hulûsî Efendi'nin himmetiyle Amasya müftüsü ve Halfet Gâzi müderrisi **[211]** oldu.

1310 senesi şevvâlinde müsevvidi ve fetvâ emîni Caniklizâde el-Hâc Ahmed Efendi ve bir cemm-i gafîr ile Hicâz'a gidip farîza-i haccı îfâdan sonra 1311 senesi saferinde avdet ve vazîfe-i şer'iyyesine mübâşeret etdi. 1314 senesi recebinde şûrâ-yı devlet mahkeme-i temyizi müddeî umûmîsi Arif Beyzâde Mehmed Kemal Bey Amasya mutasarrıfı olarak geldi.

Mehmed Kemal Bey eş-Şeyh Tal'atî Efendi'nin müridânından olup tarikata müncezib idi. Tarikât-ı Hamzâviye şeyhi olan Mir Hasan Efendi bu zâtı kendisine cezb ederek ulemâyı ehl-i sünnet ittifakıyla ashab-ı Resulullahdan ma'dûd olan Hazreti Muaviye ibn Ebi Süfyânın ve tarafdarlarının tekfiri mes'elesi yine meydana çıkdı.

Çünkü Mir Hasan Efendi'nin yukarıda aynen yazılan "Tevellâ ve Teberrâ Risalesi"ni te'lîf ve sûret-i hafiyyede ihvan-ı Hamzeviyye arasında neşr etdiği esnâda sâhib-i terceme bir sûretini bulub şerh ve usûl-ı şer'iyye ve kavâid-i kelâmiye dâiresinde tezyif ve cerh ederek mîr-i mûmâ-ileyhe göndermesi Kemal Bey'in nazarında bir cürm-i siyâsî olmuşdu. **[212]** Kezâlik Mutasarrıf Kemal Bey romatizmadan muzdarib olduğundan bahisle meclis-i idâre riyâsetini muhâsebeci Giridli Sâlih Bey'e verib mukarrerat, Kemal Bey'in verdiği emr ü irâde dâiresinde ittihaz edilirdi. Sahîb-i terceme buna da mu'terizdi. Kemal Bey'in bizzat riyâset etmesini ve mukarrerât ittihâzında âzânın hürriyet-i kelâmiyesini taleb ediyordu. Bu talebi de bir cürm-i siyâsî oldu.

Şu iki haslet-i meşrûa Kemâl Bey'in gâyet üstâdâne yazan kaleminde gayr-i kabil afv ve müsamaha birer cürm-i siyâsî şeklinde tezâhür etdiğinden vâlî Reşid Akif Paşa'nın bilâ-tahkîk bu tezâhürâtı tervici üzerine 1317 senesi saferinin yirmi birinci günü Amasya fetvâsından azl edildi.

Bundan sonra tedrîs ve ibâdetle iştigâl ederek 1321 senesi recebinde bir takım tezvirâtla azl ve Kayserîye'ye nefy edilen Mutasarrıf Kemal Bey'in muhakkarân Amasya'dan i'zâmını gördü. 1323 senesi recebinde vefât eden Mir Hasan Efendi'den beş buçuk ay sonra sene-i mezbûre zilhiccesinin ...[35] günü dâr-ı naîme irtihâl etdi. Halfet Gâzi civârında medfûndur. Âlim, ulûm-ı şer'iyyede kâmil, fakih, usûl-i fürûa **[213]** pek vâkıf, kavâid-i kelâmiye ve âdâb-ı münâzaraya ârif, tab'an kerîm, beşûş, âl-i cenâb, gâyet müşekkel, orta boylu, ak ve kızılca benizli, endâmı güzel ve mütenâsib, âbid, müteheccid, gâyet müteşerri', selef-i sâlihîne pir ve

35 Müellif bu kısmı boş bırakmıştır (Ed.).

zât-ı sütûde-simât idi.

Ak Hasanzâde el-Hâc Hâfız Hasan Ağa'nın Zaviyesi bu zâtın fetvâ-hânesi idi. Muharrir-i fakîr, bu fetvâ-hânenin fevkinde kâin, odada beşyıl kadar ikâmet ve tahsîl-i ulûm ve fünûna gayret ederek ahyânen kendisine hizmet ederdim. Yaz günlerinde bütün mesârifi kendisinden olmak üzere her Cuma günü fetvâ-hânenin bahçesinde ulemâyı toplar ve onlara ziyâfet verir. Müsahâbât-ı ilmîye yapardı.

Dedikodudan hoşlanmaz. Mesâil-i kelâmîye ve mebâhis-i şer'iyyeden bir kaçı mevzu bahs olup her âlim kendi mikdârı ilim ve ıttılâ'ına göre söz söyler, son sözü kendi söyler ve edillesiyle isbât ederdi. Yalnız iki fâzıl-ı meşhûr olan Mecdîzâde Hâfız Abdurrahman Kamil, Köprülü Semercizâde Hacı Hâfız Mustafa Tevfik Efendiler gelmezlerdi.**[214]**

Hilmi Mehmed Efendi-Merzifonî es-Seyyid

Mezrifonlu İbrâhim Ağa bin Mehmed oğludur. Genç iken Amasya'da Kâtib Masrafzâde Hattât-ı meşhûr Köse Mehmed Emin Efendi'den yazı yazdı. Ba'dehû İstanbul'a gidip Hattât-ı meşhûr Şekercizâde es-Seyyid Mehmed Efendi'den sülüs ve neshi ahz ve temeşşük ederek me'zûn oldu.

Bir müddet divân kaleminde ketebeden olup sonra ba'zı vüzerânın hizmet-i kitâbetinde bulunarak 1164'de Bağdad ve Basra vâlîsi Mızraklı Süleyman Paşa'nın kâtib-i divânı olup orada on bir yıl kadar kalıb 1175'de vezîr-i müşârün-ileyhin vefâtıyla İstanbul'a geldi.

Ocak ağalarından Tosun Mehmed Ağa'ya intisab edib 1179'da müşârün-ileyhin yeniçeri ağalığında kethüdâsı olmakla müteâkiben vezâretle kapudân-ı deryâ olan müşârün-ileyhe Tosun Mehmed Paşa'nın kethüdâlığında teayyün etdi. Bâ'dehû beraber Girid'e gidip orada paşasının vefâtı üzerine 1181'de yine İstanbul'a geldi.

Bu esnâda dârüssaâde ağası kâtibi olan Merzifonî **[215]** Süleyman Efendi'nin himmeti ve kendinin hüsn-i hattı sâyesinde dârüssaâde ağası dâiresine haseki olarak girdi. Ancak dârüssaâde ağası Cevher Ağa'nın idâresizliği yüzünden 1187 senesi zilka'desinde kendisi azl ve nefy ve kâtibi Süleyman Efendi de i'dâm edildikde 1188'de haseki mütekâidi oldu.

On beş yıl kadar hasekilik tekâüdü maaşıyla idâre-i maişet ve ta'lîm-i şakirdân ile tâhrir-i âsâra bezl-i makderet ederek 1203 senesinde dâr-ı bekâya rihlet etdi. Kâtib, münşî, hattât-ı meşhûr idi.

Müstakîmzâde Süleyman Saadeddîn Efendi "Tuhfetü'l-Hattâtin"de diyor ki: "Seyyid Mehmed Hilmi bin İbrâhim Merzifonî'dir. Hüsn-i hâtt ve nesihi Şekercizâde Seyyid Mehmed Efendi'den temeşşük ile reside-i derece-i me'zûniyet ve şeref-yâb-ı icâzet olmuşdur."

Sâir aklâmı dahî erbâbından teallüm eyledikden sonra hidemât ile seyahat edib dârü's-selâmda dahi ârâm eylemişdir. Vüzerâdan Tosun Mehmed Paşa ağa-yı yeniçeriyân iken kethüdâsı bulunub hasekî mütekâidi olmuşdur.**[216]**

Hilmi Mehmed Efendi-Caniklizâde el-Hâc Hâfız

Amasyalıdır. Müftî-i esbak Canikli el-Hâc Mehmed Efendi bin Derviş Mustafa Efendi bin Ali Efendi bin Abdullah Efendi bin Kâdı Keyvan Efendi'nin mahdûmudur.

1221'de Amasya'da doğdu. Sultân Bâyezîd Mektebi'nde Emîr İmâmzâde es-Seyyid Mehmed Emin Efendi'den hıfz-ı Kur'ân etdi.

Asrının şeyhülkurrâsı Sarı Ahmedzâde Hâfız Mehmed Efendi telâmîzesinden Hâfız Hasan Vehbî Efendi'den ilm-i vücûh-ı kıra'at ve tecvîd okuyub mücâz olduktan sonra peder-i âlîleri zâhid ve müfessir-i meşhûr el-Hâc Mehmed Şeyhü'l-ulemâ Sipâhizâde Hâfız Ömer, muhaddis-i meşhûr Zileli el-Hâc Ali Şükrü Efendilerden ulûm-ı Arabiyye, usûl-i şer'iyye, hadîs ve tefsîr ahz ü tederrüs ederek her birinden mücâz ve ders-i âm oldu.

İbtida Sultân Bâyezîd Câmi-i şerîfinde tedrîse başlayıb pederinin intikâlinde mahlûl olan Hızır Paşa müderrisliği, Mahmûd Çelebi Zaviyesi şeyhliği, Emîr İmâm Abdüllatîf Efendi Kütübhânesi hâfız-ı kütüblüğü uhdesine tevcîh edilerek maîşeti tevsi' edildi. Bâ'dehû

Sarachâne Câmi-i şerîfinde tedrîs-i ulûm ederek birkaç defa **[217]** icâzet verdi.

1263'de tabîb vak'asında kûşegîr olduğu münâsebetle şa'bânı evâilinde Müftü Kabartalı el-Hâc Mehmed Efendi'nin İstanbul'a celbi üzerine Amasya Müftüsü oldu. 1266 senesi şevvâlinin evâilinde vakf olan kurânın bedelât-ı öşriyesi yüzünden Payaslızâde el-Hâc Abdulhalîm Efendi'nin teşebbüsâtıyla fetvâdan hacr edilib Menkulcüzâde el-Hâc Yahya Efendi kendisine hâlef oldu.

1267 senesi saferinde Müftü Hacı Yahya Efendi'nin vefâtına binâen erkân-ı livânın ittifâkıyla sânîyen Amasya Müftüsü oldu. Fakat 1270 senesi muharreminde evkâf müdürü olarak Amasya'ya gelen Şirvânîzâde Mehmed Rüştü Efendi ile arası açılmış olduğundan 1271 senesi rebîülâhirinde Mehmed Rüştü Efendi isti'fâ edib İstanbul'a gitmişdi.

Hakkında garazkârane ba'zı şikâyetler edilmiş, mutasarrıf Kanbur Mehmed Ârif Paşa da bu şikâyetler i'zâm ederek azl edilmesini valiye yazmış, vâlî de bu tahrîrâtı aynen Bab-ı meşîhata takdîm etmiş idi.[36] **[218]**

Mehmed Rüştü Efendi inhâdan haberdâr edildiği anda nezd-i Şeyhülislâmî'de teşebbüsât icrâsıyla 1272 senesi recebinin on üçüncü günü sâhib-i tercemenin azlini ve eniştesi Şirvânî İsa Efendi'nin Amasya Müftülüğünü te'min etdi.

Gelen emr-i meşihat-penâhî şudur: "Mûmâ-ileyh Caniklizâde Mehmed Hilmi Efendi'nin yolsuz hareketi vukuuyla hacrı ve yerine ol tarafta sakin İsa Efendi'nin ehliyetine mebni nasb ve ta'yîni Sivas vâlîsi tarafından inhâ olunmakla İsa Efendi'ye izin verilmişdir. 13 Receb 1272".[37]

Sahib-i tercemenin en ziyâde gücüne giden "yolsuz hareketi" ta'biri olduğundan azline bâdî olan erbâb-ı şikâyâtı ve bunu i'zâm eden Kanbur Mehmed Arif Paşa'yı Allah'a havale etdi. Bu azl ü nasba Amasya erkânı pek ziyâde hiddet etdiğinden Kanbur Paşa'dan şikâyetler tevâlî ederek 1272 zilka'desinde o da azl edildi.

Azlinden sonra kûşegîr-i inziva olup ibâdât ve mütalaât ile imrâr-ı hayât ederek 1274 senesi recebinde dâr-ı naîme irtihâl etdi. Halfet Gâzi mezarlığında pederinin yanında medfûndur. **[219]** Fâzıl, her fennde kâmil, tefsîr ve hadîse vâkıf, gâyet fakîh, zâhid müteheccid, müteşerri' bir zât-ı sütûde-simât idi. Şeklen güzel, beşûş kerîmü't-tâb idi.

Fetvâ-hânesi Köprübaşı Mahallesi'nde Ebûbekir Paşa Medresesi sırasında Kırmacızâde Hacı Mehmed Efendi'nin Konağı karşısında köşebaşında kâin menzil idi. Bağdat fuzalâsından Âlûsîzâde Mahmûd Efendi Amasya'ya geldiği esnâda Müftü bulunduğundan bunu "Kitâbü'r-Rihle"sinde medh ü sena ediyor.

Mahdûmları Abdullah, Ahmed Efendiler yetim kalıb valideleri Gürcü Osmân Efendi'ye vardığından mûmâ-ileyhin nezdinde büyümüşlerdir. Abdullah Efendi âlem-i tecerrüdde vefât etdi. El-Hâc Ahmed Efendi'nin tercemesi yukarıda yazıldı.

Hilmi Mehmed Efendi-Veysi Hocazâde

Merzifonludur. İbrâhim Efendi bin Hoca Veysi Efendi bin Ebûbekir'in mahdûmudur. Amasya'da Müftü Caniklizâde Abdullah el-Hâc Mehmed Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl edib muhaddis-i meşhûr Zileli el-Hâc Ali Şükrü Efendi'den "Sahîh-i Buharî" ve "Müslim" okuyub her ikisinden mücâz oldu. **[220]** Merzifon'da tedrîs-i ulûma başladı. Yıllarca ders-i âm ve Paşa Câmi-i şerîfinde vâiz olup talebe ve halk tedrîs ve vaazından istifade etdi. Va'z ü tezkîr, nakl-i hadîs ve tefsîr ile iştigâl ederek 1276'da dârü's-selâma irtihâl etdi. Meşâhîr-i ulemâdan kâmil, ilmiyle âmil, zâhid, kanâatkâr bir zât idi.

---

36 Çünkü rivâyetlere nazaran 1271 senesi şevvâlinin yirmisinde Amasya mutasarrıfı olan Kanbur Paşa İstanbul'da Şirvânî-zâde Mehmed Rüşdü Efendi tarafından sahib-i tercemenin sû-i hâlinden bahisle müftülükten azl edilmesi hakkında lâzım gelen ta'lîmâtı almışdı.

37 Bu mürâsele "Defter-i müftiyân"da görülüb aynen alındı. Kerhen yazılmış olmalıdır ki, Mehmed Hilmi Efendi neden hacr edilmiş, İsa Efendi'ye ne için izin verilmiş olduğuna dâir sarahat yoktur. Herhalde gayr-ı vâzıhdır.

Hilmi Mehmed Efendi-Dedezâde es-Seyyid

Merzifonludur. Tercemesi yazılan es-Seyyid el-Hâc Hüseyin Ağa bin es-Seyyid el-Hâc Mehmed Ağa'nın mahdûmu ve hazîne-i hümâyûn kethüdâsı es-Seyyid el-Hâc Ebûbekir Efendi'nin birâderzâdesidir. Merzifon'da ve Amasya'da oldukça tahsîl-i ulûm edib, edebiyata fevkalâde meyl etdi.

Amcasının hüsn-i terbiyesini gören Sivas Valilerinin teveccühâtını kazanıb devriye müderrisliği ve mikdâr-ı kâfi maâş ile taltîf edilerek Merzifon'da ikâmet etdi. Bâ'dehû nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı olup şiir ve inşâ ile iştigâl ederek 1330'da vefât etdiği haber alındı. **[221]**

Mû'mâ-ileyh kavâid-i Arabiyye ve Farisiyyeye âşinâ, oldukça âlim fakat tab'an şâir, mecîd, karihâsı ceyyid eş'ârı selîs, zemm ü medhe kâdir, kısaca boylu, müşekkel, gâyet latîf, nekre-gû, ekseriyâ sözleri mevzûn idi.

Şâ'ir-i meşhûr Hacı Bayramzâde Sıdkı Efendi ile müşâ'âre ve muhâcâtı marûfdur. Amasya'da şiir ve tasavvufla iştihâr eden Karabağî el-Hâc Hamza Nigârî Efendi hakkında şunu söylemişdir:

Zühd ü takvâdır tarîkatdan murâd-ı sâdıkân
Ârif-i billâh olan hûbân ile yormaz dimâğ

Zülfü leylâ-yı Nigârın bahsin etmez âşıkân
Bend olur mu ârifânın gönlüne bir Karabağ

Amasya eşrâfından Saraczâde Mehmed Yaşar Efendi a'şâr me'mûru olup Merzifon'da icrâ-yı faâliyet etdiği esnâda bunun hakkında şunu söylemişdir:

Ni'met-i Yezdânı gör kim âlemi olmuş muhît
Sâyesinde türlü mahlûklar büyür hayvân yaşar

Bir musallatdır bu dünyâ halkını idlâl için
Tâ be-mahşer olmayıp mel'ûn olur şeytân yaşar **[222]**

Rakibi olan Sıdkı Efendi 1318 senesi Kurban Bayramının bidâyetini ta'yîn için çıkan gürültüye karışıb habs ve tevkîf edildiğinden hakkında uzun bir hicviye yazmışdı. Bu hicviyesinden şu beyti elsine-i âmmede pek meşhûrdur:

Burnunu her şeye sokdukda kokuttun âlemi
Bok karıştırmakta ördekler sana hayrân olur

Merhûm ile mükerreren görüştüm. Kendisinden gazeliyyât ve kasâide aid eş'ârından ba'zı parçalar taleb ve rica etdim. Yazıb göndereceğini vaad etdiği halde maalesef vaadini incâz etmedi. Eş'ârından yazdığım parçaları kendi lisanından işidib kayd etdim.

Hilmi Mehmed Bey-Hâfız Bey

Amasyalıdır. Amasya ahâlîsinden ve Kübceğiz Mahallesi'nde mukîm Varaylı Hasan Efendi'nin mahdûmudur.

Amasya'da 1275'de doğdu. Hıfz-ı Kur'ân etdikden sonra rüşdiye mektebine girdi. Buradan ikmâl-i tahsîl ederek çıkıb İstanbul'a giderek Tıbbiye mektebine kabûl edildi.

1298'de doktor yüzbaşılığı ile mektebden neş'et **[223]** etdi. Bâb-ı seraskeriyeye me'mûr olduğu esnâda ıstabl-ı âmire müdiri Fâik Paşa'ya dâmâd olup Tıbbiye mektebinde fenn-i kıbâle muallimi, 1306'da kolağası, 1313'de binbaşı oldu.

Bâ'dehû Şehzâdebaşı civârında küşâd eylediği muâyene-hânesinde eyyâm-ı haliyesinde

çalışıb 1317'de kâ'im-makâm ve 1321'de mir-âlây oldu.

1326 senesi cumâdelâhiresinde ilân edilen meşrûtiyetden sonra muallimlikden isti'fâ edib muâyene-hânesine devam etdi.

Bâ'dehû Gedikpaşa civârında kâin konağında merzâyı kabûl edib konağın caddeye nâzır kısmını muâyene-hâne ittihâz ederek 1341'de vefât etdi. Emrâz-ı nisâ'iyye ve vilâdiyye mütehassısı, halûk, kerem-kâr, hâzık, fenn-i kıbâlede mâhir bir doktor idi.

Hilmi Mehmed Bey-Hikmetzâde

Amasyalıdır. İçerişehirde Hâtunîye Mahallesi sakinlerinden Ali Hikmet Efendi'nin mahdûmudur. Kendisi Emîr İmâmzâde olduğunu iddia ederdi. 1277'de Hâtuniye Mahallesi'nde **[224]** doğdu. Rüştiye mektebinde fünûn-ı lâzimeyi görüb İstanbul'a giderek Kuleli İdâdî-i Askeriyesine ve buradan Harbiye mektebine girdi.

1298'de mülâzım-ı sânî olarak mektebden neş'et edib İzmit redif taburuna me'mûr oldu. 1303'de mülâzım-ı evvel olup 1310'da yüzbaşı olarak Akşehir'e gitdi. 1316'de kolağalığıyla Köprü Kazâsı Redif Taburu'na me'mûr oldu.

1322'de binbaşı olarak Bayburd'a gitdi. İlân-ı meşrûtiyetden sonra bir yolunu bulub 1327'de kâ'im-makâm olarak İstanbul'a geldi. 1328'de Harbiye Nâzırı olan Nâzım Paşa'nın himmetiyle divân-ı harbe âzâ olduysa da Nâzım Paşa'nın maktûlen vefâtında 1329'da tekâüde sevk edildi.

1334'de harb-i umûmî esnâsında ekmek tevzîâtına me'mûr olduysa da bunu da hüsn-i idâre edemediğinden 1336'da yine tekâüd edilib silk-i askeriyyeden çıkarıldı.

Bir müddet Üsküdardaki hânesinde oturdu. Sonra yıllarca beraber yaşadığı halîlesini bırakıb Akşehir'e gitdi.

Medh ü ta'rife **[225]** değer bir meziyyeti yokdu.

Halîm İbrâhim Efendi-Saatcızâde es-Seyyid el-Hâc

Enderûn Mahallesi'nde doğdu.[38] Köse Kâtib Mehmed Emin Efendi'den hutût-ı mütenevvi'ayı ahz ve temeşşük ederek ba'zı ricâle kâtib-i divân olarak servet ü nüfûz kazandı.

Bâ'dehû Mısır Valisi Ebûbekir Paşa'ya kâtib-i divân olarak Mısır'a gidip 1213 senesi muharreminde Mısır'a cebren duhûl eden Napolyon'un önünden Efendisiyle beraber firâr ederek bin müşkilatla Hicâz'a can atdı. Buradan 1215'de Amasya'ya avdet edebildi.

Bâ'dehû meclis-i Hacıyân ve a'yân âzâsı olarak 1231 sâline doğru vefât etdi. Amasya a'yânından idi. Ahfâdından Halim Efendi de adliye ketebesinden olup 1321'de Gümüş Hacı Köyü Kazâsı'nda müstantik kâtibi görüldü. Bâ'dehû vefât etdi. Güzel yazardı.

Halîm Mehmed Bey-Pişkeşcizâde es-Seyyid

Merzifonludur. Sultân Abdülhamîd-i Evvel ve Selîm-i Sâlis **[226]** zamanlarında huzûr-ı hümâyûna takdîm edilecek hedâyâyı tesellüm ve teslim etmeye me'mûr mânâsına pişkeşci olan dergâh-ı âlî kapıcı-başılarından Merzifonî es-Seyyid Hasan Ağa'nın mahdûmudur.

Gençliğinde enderûn-ı hümâyûna girib hâne-i seferlide hüsn-i terbiye gördü. Hazine-i hümâyûn kethüdâsı Merzifonî Dedezâde es-Seyyid Ebûbekir Efendi'nin himmetiyle 1246'da câmeşûy-başı oldu. 1251 sâlinden sonra vefât etdi. Sultân Mehmed-i Sânî şuarâsından edîb, küşâde-meşreb idi.

Halîmî Ömer Efendi-Çelebizâde

Amasya'da Mehmed Paşa müderrisi iken 1095'de vefât eden fâzıl-ı meşhûr Ömer

38 Enderûn Câmii devrhânı Hâfız es-Seyyid Mustafa Efendi bin Hâfız Salih Efendi bin Hâfız Hüsnü Efendi mahdûmu olduğu kayden anlaşıldı. Pederinin 1219 cumâdelûlâda vefâtıyla yerine birâderi Derviş es-Seyyid Hasan Efendi ile devrhân oldu. Ceddi Hâfız Salih Efendi 1166 cumâdelûlâsında vefât etmişdir. Bunun birâderi Hacı Hâfız Mehmed Efendizâde Hacı Salih Efendi de Amasya Şehir Kethüdâsı olmuşdu.

Efendizâde Abdulhalim Efendi'nin mahdûmudur. Mütfî-i meşhûr Çorumlu el-Hâc Hâfız es-Seyyid Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu.

1143'de silk-i kudâta girib kasâbât ve bilâda kâdı oldu. 1161'de Tokat niyâbetinden ma'zûlen Amasya'ya geldikden sonra vefât etdi. Âlim, kâmil, edîb, şâir bir zât idi. Mahdûmları Rahmetullah, Nimetullah Efendilerdir. **[227]**

Halîmî Mehmed Efendi-Ebû Yûsufoğlu

Amasyalıdır. Sultân Fatih Mehmed Hân'a takdîm eylediği kasîdesi şerhinden müstefâd olduğu üzere Lütfûllah Çelebi bin Ebû Yûsuf Çelebi bin Abdülhalim Çelebi bin Ahmed Çelebi bin Ahî Mehmed Yegâne bin Mevlânâ Şemseddîn Ahmed bin Yûsuf bin Ahmed mahdûmudur.[39] Pederi ve ceddi Amasya'da medfûndur.

Amasya ulemâsından ve hâssaten Mevlânâ Cemaleddîn Yûsuf bin İbrâhim Tokâdî'den tahsîl-i ulûm edib ders-i âm oldu. Tûl-i müddet tedrîs-i ulûm ile iştigâl edib fevkâlade iştihâr etdi. Lugât-ı Farisiyye ve Arabiyye'de rüsûh-ı tâmmı olduğundan Sultân Bâyezîd-i Sânî muallimlerinden oldu.

Lâkin rukabâ-yı ikbâli kendisini Sultân-ı müşârün-ileyhe gamz etdiklerinden 878'de Sivas kâdısı olarak dâire-yi hümâyûndan uzaklaştırıldı. Sonra üzerine şer'iyye müfettişleri taslît edilerek 879 senesi zilka'desinde azl edilib Tokat zindanında bir müddet haps edildi.

881'de tahkîkat-ı amîkadan sonra beraati tahakkuk ederek mahbesten çıkıb İstanbul'a gitdi.

Kendisinin aleyhinde **[228]** sa'y eden sultân erkânını Fatih Sultâna şikâyet için gâyet mükellef bir kasîde-i Arabiyye tanzîm ve şerh ederek padişah-ı müşârün-ileyhe takdîm ve mağduriyetini beyân ve tafsil etdi.[40]

Fatih Sultân derhâl Hamza Beyzâde Vezîr Mustafa Paşa'yı Amasya'ya gönderdi. Sultân Bâyezîd erkânını teftiş ve tahkîk ederek raporunu arz etdikden sonra Sultân Bâyezîd'in lalası ve müdebbir-i umûru olan Hızır Paşazâde Mahmûd Paşa gibi ba'zı erkânı i'dâm edildi. Bu esnâda Taci Bey Bağdad'a ve Müeyyedzâde Abdurrahman Efendi İran'a firâr ederek i'dâm cezâsından kurtuldu.

Halîmî Mehmed Çelebi kasîdesinin tesirini görüb Edirne'de dârü'l-hadîs müderrisi oldu. 886'da Sultân Bâyezîd Hân'ın cülûsunda Çirmen kâdısı olup 891'de İstanbul'a geldi.

Bir müddet müderris olup kaldı. 896'da Sultân Bâyezîd'ın Şehzâdesi Sultân Mehmed'e muallim olarak Kefe'ye gitdi. Orada yıllarca kalıb 910'da şehzâdenin vefâtı üzerine İstanbul'a geldi. 912'de İstanbul'da **[229]** dâr-ı bekâya irtihâl etdi. Gerek o kasîde-i garrâsından ve gerek diğer âsârından malum olduğu üzere âlim, fâzıl, elsine-i selâseye bi-hakkın vâkıf, şâir-i kâmil, her fenne muttali' bir zât-ı sütûde-simât idi.

Hayfâ ki rukabâsının buğz u hasedi yüzünden ilmi kadar riayet göremedi. "Lugât-ı Halimî" demekle meşhûr olan eseri yalnız lugât-ı Fârisiyyeyi ta'lîme mahsûs değildir. Belki Türk Lugatları içinde bir me'hazdır. "Bahrü'l-Garâib" nâmıyla diğer bir eseri de meşhûrdur.

Süreyya Bey Sicill-i Osmanî'de bunun için "Halimî Lütfullah Çelebi-Yûsuf oğludur. Diyâr-ı Acemden gelip Şehzâde Mehmed'e muallim oldu. 922'de vefât eyledi. Bahrü'l-Garâib Musannifidir" diyor ki, yanlışdır.

Fâzıl-ı müşârün-ileyhin ve eb ü ceddînin isimleri Lugat-ı Fârisiyyesinde ve kasîdesi şerhinde kendi tasrih ve imzâsıyla sâbitdir. Mevliden ve mevtınen Amasyalı olup ceddi ve sâir ecdâdı aslen Sivaslı olduğu da şerh-i kasîdesinde musarrahdır. Diyâr-ı Aceme tahsîl için gidip gelmiş olabilir.**[230]**

---

39 Kendi imzâsı "Mehmed bin Lütfullah bin Ebî Yusuf eş-şehîr bi'l-Halîmî el-Amasî" diye görüldü.

40 Bu kasidesi ve şerhi Fatih Kütübhânesinde mevcuddur. Oldukça büyük bir eserdir. Kütübhâneleri teftişe me'mûr olduğum esnâda bu eseri gördüm. Hayli şeyler yazdım. Numarasını da kayd etmişdim. Hayfâ ki yandı. Bir daha da bulamadım. Çünkü edebiyat fihristinde değildi. Şâyân-ı dikkat bir eser-i ilmî idi.

Halîmî Mustafa Efendi-Ganizâde

Amasyalıdır. Abdulhalîm Efendi bin Mustafa Efendi bin el-Hâc Bünyad Çelebi bin el-Hâc Mustafa Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da ikmâl-i tahsîl ederek silk-i kudâta girdi. Kasâbât-ı devr ederek elviye kâdılarına niyâbet etdi.

1150'de Zanalızâde es-Seyyid el-Hâc Ahmed Paşa'ya intisâb ederek sadâretinde altmışlı pâyesiyle sancâklara kâdı oldu. Bâ'dehû Anadolu kudât-ı meşâhîrinden olup 1178'de vefât etdi.

Hamdullah Çelebi-Şeyhü'l-Hattâtîn

Amasyalıdır. "Saru Kâdı" demekle meşhûr, Amasya kâdısı Rükneddîn Mahmûd Pûrânîzâde eş-Şeyh Musliheddîn Mustafa Dede'nin mahdûmu ve Şükrullah Çelebi ile Mahmûd Çelebi birâderidir. Amasya'nın Eslem Hâtun[41] Mahallesi'nde 840'da doğdu.

Gençliğinde Amasya'da hattât-ı meşhûr olan Hayreddîn Halîl bin Ali el-Mar'aşî'ye mülâzemet ederek ondan hutût-ı mütenevvi'ayı ahz ve temeşşük esnâsında kendisine mahsûs olan tavr u vâdî-yi asâr-ı eslâf-ı kirâm ve hutût-ı Yâkût-ı be-nâmdan **[231]** istinbâta fevkalâde çalıştı.

Hatt-ı Yâkût'u daha güzel bir şekle koyarak ıslah etmek için sahife-i zihninde tersim etdiği sûret-i kuvveden fiile çıkarmaya bezl-i makdûr edib on yıl kadar uğraşıb nihayet muvaffak oldu. Yazısını, Sultân Bâyezîd Amasya'da vâlî iken beğenib kendisine muallim-i hatt nasb etdi.

Fakat hutût-ı mütenevvi'ayı Hayreddîn Mar'aşî'nin de Amasya'da üstâzı olan Sofu Yahya Çelebizâde Ali Çelebi'den de ahz ü temeşşük etmişdi. Ali Çelebi Fatih Sultân Mehmed Hân'ın kâtibi oldukda Hayreddîn Mar'aşî'den me'zûn oldu. Hadd-i zâtında kendisinin hattı üstâzından yüksekdi.

Dayıları bulunan hattât-ı meşhûr Celaleddîn Ahmed Çelebi'ye dâmâd olup Eslem Mahallesi'nin üstünde olan yüksek ve üstü düz bir tepede yaz günleri ta'lîm-i hatt eylediğinden oraya "meşk-gâh" dendi. Amasya'nın yazı meraklıları ekseriyetle müşârün-ileyhin telâmizesi oldu. Bu esnâda Amasyalı Abdullah Efendi de pek meşhûr bir hattât idi. **[232]** Ulûm-ı şer'iyye ve edebiyyeyi Hatib Kasım Efendi'den ahz ve tahsîl edib Tarikât-ı Halvetîyeyi de pederi eş-Şeyh Mustafa Dede'den telakkun ve tekmîl-i sülûk etdi. Her iki tarîkden esâtize ve meşâyih-i kirâmını kendi kalemiyle yazdı. Bunların sûretleri Es'ad Efendi Kütübhânesinde görüldü.

886 senesi rebîülevvelinde Sultân Bâyezîd-i Sânî Amasya'dan İstanbul'a gidip saltanat tahtına cülûs etdikde şehzâdesi Sultân Ahmed'e muallim-i hatt oldu. 896'da sünnet vak'asında Sultân Bâyezîd kendisini İstanbul'a davet eylediğinden aile ve evlâd ve dâmâdıyla İstanbul'a gitdi.

Bâ'dehû Sultân Bâyezîd kendisini Saray-ı Hümayûnâ alıb mükellef bir dâire tahsis etdi. Orada müsteşâr-ı saltanatvârî ikâmet edib saray-ı hümâyûn huddâmına ta'lîm-i hatt etdi. Haftada iki gün harice çıkıb telâmizesine yazı ta'lîm eylerdi.

911'de Sultân Bâyezîd'in Câmi-i şerîfi yazılarını yazdı. Kırk yedi adet kebîr ve sagîr mushaf-ı şerîf ve binlerce sûreler, cüzler nice tomar kıtaât ve murakka'ât **[233]** yazıb müzelere yâdigâr etdi.

Sultân Bâyezîd-i Sânî'nin evâhir-i saltanatında fevkâlade nüfûz ve itibâra nâil olduğundan 918 senesi saferinde Sultân Selîm-i Evvel'in cülûsunda canından korkub ihtifâ ederek Üsküdar'a geçti. Alemdağı civârında gizlendi. Bâ'dehû Sultân-ı müşârün-ileyhin daveti üzerine gelip Üsküdar'da oturdu.

Sekiz yıl kadar münzevî bir halde ta'lîm ve şakirdân ile imrâr-ı hayat edib 926'da Sultân Süleyman'ın cülûsunda müşârün-ileyhin davetiyle İstanbul'a gelip huzûr-ı hümâyûna kabûl edildi. Padişah fevkalâde ikrâm ve mushaf-ı şerîf yazmasını irâde etdikde gâyet pîr-i fânî

41 Eslem Hatun, yukarıda yazıldığı üzere Hamdullah Efendi'nin emesi, yani pederinin hemşiresi idi.

olmasıyla i'tizâr ve birkaç mâh sonra azm-i dâru'l-karâr etdi.

Hutût-ı mütenevvianın hepsinde üstâd-ı küll, Türk hattâtlarının pirî, halûk, kerîm, müdebbir, müeddeb, sâhib-i ilm ü irfân bir şeyh-i celilü'ş-şân idi. Hattâtlar arasında "Şeyh" demekle meşhûr olup üstâzı Sofuzâde Ali Çelebi'nin medfûn olduğu Üsküdâr'da kâin dâiresinde **[234]** medfûndur. Dayfullah (926) târih-i irtihâlidir.

Amasya'da bu zât-ı şerîfe Hamdullah-ı evvel denirdi. Mahdûmu Mustafa Dede ve bunun mahdûmları Derviş Mehmed, Hamza Çelebiler ve dâmâdı Şükrullah Çelebi ve bunun mahdûmu Pir Mehmed Çelebi ve akrâbâsından Hasan Çelebi bin Hamza Çelebi meşâhîr-i hattâtînden idiler. Birâderzâdesi de Hamdullah Çelebi'dir.

Hattât-ı müşârün-ileyhi pek çok ulemâ ve şuarâ medh ü senâ etmişlerdir. Şu beyit ol cümledendir:

Şeyh-i sâhib tarz-ı âlî ihtisâs
Ab-ı rû-yı cevher-i Yâkût-ı hâs

Diğer:

Şeyhoğlu Hamdi hattı
Tâ kim zuhûr buldu.

Âlemde bu muhakkak
Nesh oldu hatt-ı Yâkût

Türk elinde Şeyh Hamdullah Efendi üstazü'l-esâtize olduğundan bütün hattâtların medâr-ı iftihârı, müntahâ-yı silsile-i i'tibârı olmuşdu. Kendi kalemiyle yazdığı silsile-i esâtizesi şöyledir: **[235]**

Hamdullah bin Mustafa el-Amâsî, Alaeddîn Ali bin es-Sûfî Yahya el-Amâsî ve Hayreddîn Halîl el-Mar'aşî, Yahya bin Mahmûd es-Sûfî, Ahi Hasan es-Sayrefî, Argun el-Kâmil Abdullah el-Bağdâdî, es-Seyyid Haydar el-Kirmânî, Cemâleddîn Yâkût bin Abdullah el-Musta'sımî el-Amâsî Safiyüddîn Abdülmü'min el-Amâsî, Eminüddîn Yâkût el-Mülki el-Mevsılî, Zeyneb eş-Şehde, Mehmed bin Ali el-Bağdâdî, Alaeddîn Ali bin Hilâl el-Bağdâdî, Mehmed bin Esed el-Irakî, Hasan bin Abdullah el-Merzebân es-Seyrâfî, el-Vezîr Mehmed bin Ali bin Mukle ez-Zeyyât, el-üstâzü'l-Ahvâl, İbrâhim es-Siczî, İshâk bin Hammâd el-Bağdâdî Hasan bin Ebî Saîd el-Basrî, emîrü'l-mü'minîn Ebi'l-Hasan Ali bin Ebî Tâlib el-Haşimî el-Mekkî.

Silsile-i meşâyîhi de yine kendi kalemiyle yazdığı tomarda şöyledir: eş-Şeyh Hamdullah el-Halvetî el-Amâsî, pederi eş-Şeyh Musliheddîn Mustafa el-Amâsî el-Halvetî, eş-Şeyhü'l-celîl Şücaeddîn Ebû'l-bekâ Pir İlyas el-Halvetî el-Amâsî. Bakiyye-i meşâyihi yukarıda yazıldı. Pederi "Sarı Kâdızâde" demekle meşhûr idi.**[235]**

Hamdullah Efendi pek meşhûr bir hattât olduğu münâsebetle terceme-i hâline ba'zı efsaneler de girmişdir. Mesela: ba'zı tezkirelerde yaşının yüz yirmiye kadar iblağ edildiği görülmektedir ki pek yanlışdır. Seksen altı yaşında vefât etdiği kayden sâbitdir.

Müstakîmzâde Süleyman Saadeddîn Efendi "Tuhfetü'l-Hattâtîn"de diyor ki: "Şeyh Hamdullah bin Mustafa Dede-Kıbletü'l-küttâb ve kudvetü ehlü'l-hatt-ı ulü'l-elbâb bunlardır. Amasyadandır. Pederi Mustafa Dede Buhâra'dan Amasya'ya hicret ve onda tavattun edib..."

Eş-Şeyh Hamdullah Efendi'nin Amasyalı olduğu muhakkakdır. Pederi eş-Şeyh Mustafa Dede Buhara'dan Amasya'ya hicret etmiş değildir. Belki Amasya'da doğmuş bir azizdir. Buhara'dan Amasya'ya hicret eden bu azizin pederi Mevlânâ Rükneddîn Mahmûd bin Mehmed el-Buharî el-Pûrânî'dir. Eş-Şeyh Ebû Yezid Pûrânî akrâbasından olduğu Nefahât'da mezkûrdur. Bu zât Amasya'da "Sarı Kâdı" demekle meşhûrdur. Müstakîmzâde diyor ki: "Tarîka-i Sühreverdiye'ye **[237]** intisâbları münâsebetiyle şeyh Efendi diye ma'rûf ve fazl ve kemâl ile mevsûf idi." Daha aşağıda "tarîka-i aliyye-i Zeyniyye'den Sarı Kâdızâde Şeyh

Mustafa'dan ahz ü dest-i inâbet edib onların rihlet-i cennet eylediklerinden sonra Hazret-i Emîr Buharî Seyyid Ahmed Efendi ile dahi sohbet ve ahz-ı nisbet-i tarikat eylemişlerdir."

Tarîkat-ı Halvetiyye esasen Şehabeddîn Ömer Sühreverdî Hazretleri'nin tarikinden teşaub etmiş olduğu muhakkakdır. Tarîkat-ı Sühreverdiyye, burada tarîkat-ı Halvetiyye demekdir. Bu da hazret-i şeyhin kendi kalemiyle yazdığı silsile-i meşâyîhiyle sâbitdir.

Sarı Kâdızâde Şeyh Mustafa, hazreti şeyhin kendi hattıyle sâbit olduğu üzere pederi olduğu muhakkakdır. Şeyh Mustafa Dede tarîkat-ı Halvetiyye'yi Amasya'da medfûn ve kabri ve türbesi ziyâret-gâh-ı enâm olan Hazreti Pir İlyas Halvetî'den aldığı gibi tarîkat-ı Zeyniyye'yi de pir-i tarikât olan Hazreti Zeyneddîn Mehmed Havâfî'den ahz ve telakkun edebilir. Çünkü zaman-ı ömrü buna müsâiddir. **[238]**

Hamdullah Çelebi-Şeyhzâde, Sânî

Amasyalıdır. Tercemesi şimdi yazılan kıbletü'l-küttâb eş-Şeyh Hamdullah Efendi'nin birâderi Mahmûd Çelebi bin eş-Şeyh Musliheddîn Mustafa Dede bin Sarı Kadı Mevlânâ Rükneddîn Mahmûd el-Buharî mahdûmudur.

Amasya'da amcası şeyh-i müşârün-ileyh Hamdullah Efendi'den hutût-ı mütenevvi'ayı ve Mevlânâ Abdî-i Amâsî Efendi'den ulûmu ahz ü tahsîl ederek me'zûn ve mücâz oldu.

Sultân Bâyezîd Mektebi hatt muallimi olup 896'da amcasının İstanbul'a azimetinde Amasya'da kaldı. 912'de Amasya vâlîsi Sultân Ahmed'in hatt muallimi ve nişâncısı olan Sibekzâde Ahmed Efendi'nin irtihâlinde Şehzâde-i müşârün-ileyhin hatt muallimi olarak teayyün etdi. 918 senesi saferinde Sultân Selîm-i Evvel'in cülûsu ve Şehzâde Sultân Ahmed'in vefâtı üzerine kûşe-i inzivâya çekildi.

920'de Sultân Selîm Amasya'ya geldikde yevmî 50 akçe vazîfe tayin ederek taltîf edib yine şakirdânına ta'lim-i hatt ile meşgûl iken 931 hudûdunda vefât etdi. **[239]** Âlim, kâmil bir hattât olduğu, yazdığı bir en'âm-ı şerîfden anlaşıldı. Buna Amasya'da Hamdullah-ı Sânî denirdi.

Hamdullah Hamdi Çelebi-Âşık Paşazâde

Amasyalıdır. Âşık Paşa'nın evlâd-ı kirâmından tercemesi bâlâda yazılan eş-Şeyh Taceddîn Mahmûd Çelebi bin Nefiseddîn İbrâhim Çelebi bin Kemaleddîn Ahmed Çelebi mahdûmudur. Amasya ulemâsından tahsîl-i ulûm edib hutût-ı mütenevvi'ayı Hayreddînzâde Pir Mehmed Çelebi'den ahz ve temeşşük etdi.

945'de Amasya'ya vâlî olarak gelen Şehzâde Mustafa'ya takarrüb ederek kâtib-i divânı bâ'dehû nişâncısı oldu. 960 senesi şevvâlinde Şehzâdenin şehîden irtihâlinde bir müddet menkûb oldu. 961'de Sultân Süleyman'ın Amasya'yı teşrifinde ağır zeâmetle tekâüd vazîfesi verilip 985 sâlinden sonra vefât etdi.

Âlim, kâtib, hattât, şâir, edîb idi. Mahdûmu İn'âm Bey ümerâ-yı livâdandır. Bunun oğulları "İn'âmoğulları" demekle meşhûrdur. Yukarıda yazıldı. Kendisine taraf-ı padişâhîden temlîk edilen çiftliğini **[240]** vakf etdi. Tilmiz-i hattı, Hacı Nefiszâde Mustafa Efendi meşâhîr-i fuzalâ ve hattâtîndendir.

Hamdullah Efendi-Fazlızâde

Amasyalıdır. Hattât-ı meşhûr Fazlullah Efendizâde Hasan Efendi'nin mahdûmudur. Pederinden ve Hattât Hâfız Ahmed Efendi'den hutût-ı mütenevvi'ayı ahz ü temeşşük edib İstanbul'a gitdi. Divân-ı Hümâyûn kaleminde çalışıb kâtib-i Divân-ı Hümâyûn olduğu halde 1125 sâlinden sonra vefât etdi. Hattât, kâtib idi. Birâderi Fazlı Paşa'dır.

Hamdullah Efendi-Hatîbzâde

Amasya'da Sarachâne Câmii hatîbi el-Hâc Ömer Efendizâde kudât ve mevâlîden Amasya mahkemesi kâtibi ve nâibi Osmân Rıfkı Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da tahsîl-i ulûm edib

kasâbâta kâdı oldu. Tûl-i müddet icrâ-yı ahkâm-ı kazâ ederek 1235 sâlinden sonra vefât etdi.

Hamdullah Baba-Bektaşî

Zilelidir. Tarîkat-i Bektaşiyye erenlerinden olup Kırşehir'de **[241]** zâviye-i Bektaşiyye şeyhi olmuşdu. Bektaşî Tekkelerini teftîşe me'mûr olan Çerkeşli Mehmed Efendi'nin arz ü inhâsıyla 1244'de Amasya şehrine gönderildi. Hazret-i Pir İlyâs civârında eş-Şeyh Osmân Efendi'nin tekkesinde ikâmet etdi.

Bir müddet takiyye ızhâr ederek kendisini ehl-i sünnet gösterdi. Sultân Mahmûd-ı Sânî'nin irtihâlinde Bektaşîler eski hürriyetlerine mâlik olduğundan tekke civârında yârânı kendisine bir hâne tedârik ederek orada Bektaşiyye âyînini yaptı.

Amasya'ya gelen Çırçırlıoğlu Arslan Ali Baba ile sohbetleri pek meşhûr olup Arslan Baba'nın vefâtında Amasya köylerinde mevcud olan Bektaşîler'in mercii ve mu'tekadı olduğu halde 1271'de ahiret evine göçtü.

Uzun boylu, sübû yüzlü, saç ve sakalı gâyet gür, müşekkel, kalın kaşlı, büyük başlı, nekregû, mudhikâta mâil, mübâlât-ı dîniyesi yok, gülünç sözlü ve halleri çok idi. Vefâtından sonra köylü Bektaşîler tarafından üzerine bir türbe yapıldı. Dâmâdı meşhûr Zilelizâde Ebûbekir Vahdetî Efendi'dir ki tercemesi yukarıda yazıldı. **[242]**

Hamdi İbrâhim Çelebi-Şeyh Hamîdoğlu

Amasyalıdır. Mevlânâ Burhaneddîn Ahmed bin eş-Şeyh Hamîdeddîn AbdülHamîd Hüsrev Şâh'ın mahdûmudur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu. Amcası Hoca el-Hâc Süleyman Çelebi'nin binâ eylediği mescid-i şerîfin imâmı olduğu halde 907 senesi hudûdunda vefât etdi. Ulemâ ve şuarâdan idi.

Hamdi Ahmed Efendi-Kâtib

Amasyalı Mahmûd'un oğludur. Ulemâdan tahsîl-i ilm ü irfân ve hattâtlardan hutût-ı mütenevvi'ayı ahz ü temmeşşük ederek ketebe-i livâdan oldu. Hayli müddet darb-hâne kâtibi olup 995'de kâtib-i divân-ı livâ görüldü. 1009'da vefât etdi. Kâtib, hattât, şâir, edîb idi.

Hamdi Mehmed Efendi-Kâtib-i Masraf

Merzifonlu Ali Ağa'nın mahdûmudur. 1087'de muhâsebe kalemine şâkird olup orada tefeyyüz ederek hulefâdan ve 1087 senesi şa'bânında sadrâzam olan Merzifonî Kara Mustafa Paşa'ya kâtib-i masraf ve 1093'de tezkere-i sânî-i sadâret oldu. **[243]** 1095 senesi muharreminde Kara Mustafa Paşa'nın i'dâmını müteâkib azl ve nekbete uğradı. 1098'de baş-muhâsebeci ba'dehû Merzifonî Hacı Ali Paşa'nın sadâretinde sânîyen tezkere-i sadr-ı âlî oldu. Müşârün-ileyhin azlinde yine ma'zûl olup sonra sânîyen baş-muhâsebeci oldu.

1109'da Amcazâde Hüseyin Paşa'nın sadâretinde Almanya devleti nezdine elçi tayin edildi. Hüseyin Paşa'nın himâyesine mağrûren, affını ricâ eyledikde baş-muhasebeden azliyle Rodos'a nefyen gönderildi. Ba'dehû ma'fûven avdet edib 1115 târihlerinde vefât etdi. Kâtib, şâir, müteharrik bir zât idi.

Hamdi Ahmed Efendi-Vâsi' Çelebizâde es-Seyyid el-Hâc

Amasyalıdır. Pervane Bey vakfı mütevellîsi Yahya Efendi bin Habib Efendi bin Abdülvâsi' Çelebi mahdûmudur. Terceme-i hâli yukarıda cilt 6, sahife 633'de yazıldı. Meşâhîr-i şuarâdan âlim, hattât bir zât idi.

Hamdi Mehmed Efendi-Müftüzâde es-Seyyid

Lâdiklidir. Es-Seyyid Ali Efendi mahdûmu olup pederinin irtihâlinde Pervâne Bey Malikânesi mutasarrıfı olarak ders-i âm oldu. Sultân Mehmed Hân-ı Râbi câmi-i şerîfinde tedrîs ve tezkîre mülâzemet ederek 1207'de vefât etdi. Ulemâdan şâir, mütekellim bir zât idi.

Mahdûmları es-Seyyid Ali, Hüseyin, Mehmed, Emrullah Efendiler **[244]** malikâne mutasarrıfı oldular. Bunlardan es-Seyyid Mehmed Efendi 1222'de ve es-Seyyid Hüseyin Efendi 1223'te ve bunun mahdûmu es-Seyyid Mehmed Çelebi 1224'de vefât edib es-Seyyid Ali Efendizâde es-Seyyid Süleyman Efendi ile es-Seyyid Emrullah Efendizâde es-Seyyid Hüseyin Abdülkerîm Efendiler mutasarrıf-ı mâlikâne oldular.

Hamdi Mehmed Bey-Hacı Es'ad Ağazâde

Amasyalıdır. Amasya a'yânından Hasan Bey bin el-Hâc Es'ad Ağa'nın mahdûmudur. Takriben 1268'de Amasya'nın Eski Kethüdâ Mahallesi'nde doğdu. Rüştiye mektebinin ilk küşâdında dâhil olup fünûn-ı lâzimeyi ba'de't-tahsîl İstanbul'a giderek Mekteb-i hukuka girdi.

1294'de müddeî umûmî olup birkaç sancağa gitdi. Bâ'dehû ceza re'isi olup 1306'da Sivas vilâyeti istinâf müddeî umûmîsi olarak mütemâyiz rütbesini aldı. 1309'da Cezayir-i Bahr-i Sefid vilâyeti istinâf müddeî umûmîsi olup 1310'da ûlâ sânîsi rütbesini aldı.

1314'de Beyrût ve 1315 senesi muharreminde Trabzon vilâyetleri istînâf müddeî umûmîsi olup vilâyetlerin ahvâl-i **[245]** husûsîyesini Sultân Abdülhamîd-i Sânî'ye arz ve i'lâm ederek müşârün-ileyhin teveccühâtını kazandığından 1318'de Beyoğlu mahkemesi âzası olarak İstanbul'a gelip ûlâ evvelî rütbesini aldı.

1318 senesi şâbânında Üsküdar mutasarrıfı muavini ve şevvâlinde Üsküdar mutasarrıfı olup zilhiccesinde rütbe-i bâlâyı aldı. Sekiz yıl kadar Üsküdar'da hasâfet-kârâne ifâ-yı vazîfe-i sadâkat edib Sultân Abdülhamîd Hân'ın itimâdını kazandı. 1306 senesi cumâdelâhiresinde zabtiye nâzırı olacağı esnâda meşrûtiyet ilân edildiğinden bi'z-zarûre makâmdan çekildi.

1327 senesi rebîülevvelinin yirmi yedinci günü 31 Mart hadisesinden dolayı bir şübhe üzerine Üsküdar'daki konağından kaldırılıb İstanbul Divân-ı harbine getirilirken Şirket-i Hayriye vapurundan Kızkule civârında kendini denize atıb mağrûken vefât etdi.

Umûr-ı adliyede mâhir, muktedir, idâre-i mülke kâdir, cesûr, fatin, gâyet müşekkel, kesifü'l-lihye, yakışıklı, faâl, iş-güzâr, âl-i cenâb muktesıd bir zât idi. Kardeşleri Ahmed Nâfiz, Abdülkadir Kadri Beylerdir. **[246]** Diğer birâderi İbrâhim Cemal Bey'dir.

Hamza Bey Emîr-Şerefeddîn el-Atabekî

Amasya'da medresesi olan Atabeg Nasıreddîn Ahmed Beyzâde Emîr Hayreddîn Hızır Bey'in mahdûmu olup Atabegoğlu, "Veled-i Atabeg" demekle meşhûrdur. Amasya hükümdârı el-Hâc Şâdgeldi Paşa bin el-Hâc Kutluşâh ümerâsından ve ceddi evkâfı mütevellîsi oldu.

788'de Sultân Murâd Hüdavendigâr'a arz-ı inkiyâd ve biât ederek müşârün-ileyhin ümerâsından oldu. Rûmeli muhârebâtında isbât-ı vücûd edib 804'de Timur muhârebesinde vefât etdi. Ümerâ-yı meşhûreden idi. Mahdûmu Şemseddîn Ahmed Bey ve birâderi İlyas Bey'dir. Hacı İlyas Beyzâde Hamza Bey'de bu muhârebede gâib oldu.

Hamza Bey-Bîçâroğlu Nureddîn el-Hâc

Amasyalıdır. Ümerâdan sâbıkü't-terceme Bîçâr Bey'in mahdûmu ve İsmail Paşa'nın birâderidir. Amasya hükümdârı Çelebi Sultân Mehmed Hân'a bevvâb-ı Sultânî ve ba'dehû emâretle Tokat Sancağı Bey'i olup 816'da Çelebi Sultân'ın Edirne'de Taht-ı Osmaniye cülûsunda **[247]** ibkâ edildi. 822'de Tokat'a hücûm eden İnaloğlu Yar Ali Bey'in harbinde yaralanıb 833 senesi ramazanın beşinde vefât etdi. Kibâr-ı ümerâdan nâmdâr bir zât idi. Tokat'da binâ etdiği mescidi civârında Hamzalar mezârlığında medfûn olup seng-i mezârında târih-i vefâtı bâlâda yazıldı.

Mahdûmları Ahmed, Mehmed Beylerdir. Ahmed Bey genç iken vefât edib pederinin yanında medfûndur. Mehmed Bey Amasya'dan Geyve'ye kaldırılmış, orada binâ eylediği zâviye ve imârete 832 senesi şevvâlinde Amasya'da pederinden kendisine intikâl eden bir kervansarayı, on bir adet dükkânı, Heniske ve Menkire köylerini ve iki kıt'a bağı ve Sûhlar Çiftliği'ni vakf etmişdir. Bunun mahdûmu Hamza Bey de ümerâdandır.

Hamza Paşa-Yahşî Beyzâde

Amasyalıdır. Kibâr-ı ümerâdan Yahşi Bey bin İsa Bey'in mahdûmu ve sadr-ı esbak Bâyezîd Paşa'nın birâderidir. Çelebi Sultân Mehmed Hân'ın havâss-ı ümerâsından olup Siroz **[248]** Beyi iken 822 senesi cumâdelâhiresinde Melik Gâzi İsmail Bey'in vefâtı üzerine Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Murâd'ın lalası olarak Amasya'ya geldi.

824'de Sultân Murâd'ın taht-ı saltanata cülûsunda Edirne muhâfızı olup 826'da birâderi Bâyezîd Paşa'nın ma'iyyetinde "Düzme Mustafa" denilen Şehzâde Sultân Mustafa harbine gitdi. Birâderi esir ve şehîd olduğu esnâda firâr edib Edirne'ye geldi.

827'de Silistre Beyi olup Sultân Mustafa'nın ahvâlini tarassuda me'mûr oldu. 828'de Şehzâde-i müşârun-ileyhin üçüncü defa hurûc ve kıyâmında ma'iyyet-i mevcûdesiyle üzerine hücûm edib kardeşinin intikâmını aldı. Şehzâdenin maktûlen vefâtı üzerine 829'da Anadolu beylerbeyi olarak Ankara'da ikâmet etdi.

831'de ma'zûlen gelip az sonra Edirne'de vefât etdi. Meşâhîr-i ümerâdan bir zât idi. Mahdûmlarından Yahşi Bey meşhûr olup İstanbul fethinde şehîd oldu. Bunun evlâdından İskender Paşa bin Mustafa **[249]** Bey ve Ahmed Paşa ma'rûfdur. Diğer mahdûmu Ahmed Bey'dir.

Hamza Bey-Yazar Beyzâde

Amasyalıdır. Anadolu beylerbeyi Firûz Paşa'nın mahdûmudur. Pederinin hayatında züamâdan olup Çelebi Sultân Mehmed Hân'ın istiklâline fedâkârâne çalıştı. 816'da Sultân-ı müşârün-ileyhin müstakillen Edirne'de taht-ı Osmaniye cülûsunda ümerâdan oldu.

826'da İzmir-oğlu harbine me'mûren serdâr olup İzmir Bey'i Cüneyd ve oğlu Hamza Beyleri ahz ü takdîm-i dergâh-ı padişâhî eylediğine mükâfâten İzmir vâlîsi ve 827'de Antalya muhâfızı ve hudûd-ı Karamâniyye kumandânı oldu. Birkaç defa Karamânîleri bozdu.

833'de Karamanzâde İbrâhim Bey'in büyük bir kuvvetle hücûmunda mağlûb olduğundan azl edilib merakından 834'de vefât etdi. Esdikâdan bir emîr-i dil-ber idi. Mahdûmları Mehmed, Firûz Beylerdir.

Hamza Çelebi-Mevlânâ Nureddîn

Amasyalıdır. Muallim-i Sultânî Sofu Bâyezîd Çelebi mahdûmu **[250]** olup "Sofuzâde" demekle meşhûrdur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu. Sonra Sultân Murâd-ı Sânî Amasya vâlîsi iken saray gılmânına muallim ve 824'de kadı olup 838 sâline doğru vefât etdi. Ulemâdan idi. Mahdûmu Mehmed Çelebi'dir.

Hamza Çelebi Mevlânâ-eş-Şeyh Nureddîn

Şamlıdır. Fuzalâ-yı meşâyîh-i kirâmdan evârifü'l-maârif sâhibi eş-Şeyh Şehâbeddîn Ömer es-Sühreverdî ahfâdından Alaeddîn Ali bin Mehmed bin Mahmûd bin Hediyyetullah bin Mûsa bin Mehmed bin eş-Şeyh Şehâbeddîn es-Suhreverdî mahdûmudur. Silsile-i nesebi Hazret-i Ebûbekir es-Sıddîka müntehî olduğu yukarıda Ak Şemseddîn Efendi tercemesinde yazıldı.

Şam'da doğub tahsîl-i ulûm etdikden sonra 793'de yahut 799'da Anadolu'ya hicret ederek Amasya'ya gelip Şamlılar Mahallesi'nde ikâmet etdi. İbtida ders-i âm olup tedrîs-i ulûm etdi. Ba'dehû müfti's-sakaleyn unvânıyla meşhûr olan Gümüşlüzâde Pir Abdurrahman Çelebi sohbetinde tekmîl-i sulûk edib Ahi Saadeddîn Tekkesi şeyhi oldu. **[251]**

Yirmi yıl kadar bu tekkede icrâ-yı meşîhat, halkı tarîk-i müstakîme irşâd edib 841 hudûdunda dâr-ı naîme irtihâl etdi. Âlim, muhaddis, vâiz, kâmil, âbid, mazınne-i kerâmet bir şeyh-i zâhid idi. Ok Meydanı mezârlığında kâin türbesinde medfûndur. Elsine-i âmmede "Kurtboğan Evliyâsı" demekle meşhûrdur.

Mustafa Vazıh Efendi Amasya Târihi'nde bu lakabın sebebini şöyle anlatıyor:

"Merhûmun defni gecesi cesedîni yemek için bir kurt gelip kabrini eşerken merhûm sağ elini uzatıb kurdun boğazını sıkarak boğar. Bundan dolayı 'Kurt Boğan Evliyası' diye meşhûr olur." Mahdûmları Akşemseddîn Mehmed, Kudbeddîn Mahmûd, Şehabeddîn Ahmed Çelebilerdir.

Kudbeddîn Mahmûd Çelebi Amasya'da kalıb mahdûmu "Paşa Çelebi" demekle meşhûr Gıyaseddîn İbrâhim Efendi kibâr-ı mevâlîdendir.

Hamza Bey-Bâyezîd Paşazâde

Amasyalıdır. Sadr-ı esbak Yahşi Beyzâde Bâyezîd Paşa'nın ikinci mahdûmudur. Pederinin sadâretinde ümerâdan olup **[252]** bir müddet Çirmen Beyi oldu. Ba'dehû Bursa muhâfızı olup 843'de Amasya vâlîsi Şehzâde Alâeddîn Bey'in ma'iyyet me'mûru oldu.

846'da şehzâde-i müşârün-ileyhin yatağında ihnâk edilmesine binâen Bursa'ya kaldırıldı. Ba'dehû vefât etdi. Meşâhîr-i ümerâdan idi. Mahdûmu Mehmed Bey de ümerâdandır. Birâderi İsa Bey olup Bursa'da hayrât ve evkâfı vardır.

Hamza Bey-Yahşî Beyzâde

Amasya ümerâsından olup 804'de Timur harbinde vefât eden İsa Bey bin Yahşi Bey'in mahdûmu ve Bâyezîd Paşa'nın birâderzâdesidir. Pederinin vefâtında yetim olup Bâyezîd Paşa'nın vesâyetinde büyüdü. Müşârün-ileyhin sadâretinde ümerâdan olup 857'de İstanbul fethinde şehîden vefât etdi. Mahdûmları İsa, Mehmed, Kasım Beylerdir.

Hamza Çelebi-Hekim Nureddîn

Amasya etibbâsından Sabunîzâde Mevlânâ İzzeddîn Hasan bin Mevlânâ Hacı İlyas Hekim Çelebi mahdûmudur. Pederinden tahsîl-i tabâbet ve sâir ulemâdan ahz-ı ulûm ederek ders-i âm ve Atabeg müderrisi **[253]** ve sonra Dârü'ş-Şifâ tabîbi oldu.

848'de ders-i âm iken yazdığı "Kitâbü'l-Kâfî Şerhü'l-Pezdevî" âhirinde "Ketebehü'l-fakîr Hamza bin Mevlânâ el-merhûm Hasan bin Mevlânâ el-Hâc İlyas el-hakîm el-Amâsî" diye imzâsını vaz etmiş olduğu görüldü. "Usûl-i Pezdevî Şerhi"ni tedrîs etdiği anlaşıldı. 867 hudûdunda vefât etdi. Meşâhîr-i fuzalâ ve etibbâdan idi.

Hamza Bey-Şarâbdâr el-Hâc

Amasyalıdır. Sivas ve Amasya hükümdâr-ı meşhûru Sultân Alâeddîn Eretna Hân evlâdından Ahmed Bey bin Mehmed Bey bin Emîr Alâeddîn Ali Bey bin Emîr-i Kebîr Nâsıreddîn Mehmed Bey bin Sultân Eretna Hân'ın mâhdûmudur.

Amasya'nın İçeri şehrinde doğdu. Şehzâdegânın dâirelerinde hizmet ederek Amasya'da vâlî iken Şehzâde Alâeddîn Bey'e şarâbdâr oldu. 846'da müşârün-ileyhin ihnâkında bir müddet menkûb olup Hicâz'a gitdi. Avdetde kendi umûruyla iştigâl etdi.

855'de Sultân Mehmed Hân'ın cülûsunda nâil-i emâret **[254]** olup 857'de İstanbul'un fethinde isbât-ı liyâkat etdi. Pâdişâhın teveccühâtını kazanıb 858'de Amasya vâlîsi olan Sultân Bâyezîd-i Sânî'nin ma'iyyetine me'mûr oldu.

864'de Amasya Vilâyeti muhâfızı olup dokuz yıl kadar müstakîmâne ifâ-yı vazîfe etdi. 873'de Uzun Hasan Şâh'ın Anadolu'ya tecâvüzatı hissedildiğinden Tokat muhâfızı olup gitdi. 875'de Uzun Hasan'ın savletine karşı Tokat'ı müdâfaa edebildiyse de 876'da mağlûb ve esîr olup 877'de müteessiren vefât etdi.

Asîl, tab'an kerîm, sâhib-i hayr ü hasenât bir emîr-i nâmdâr idi. Amasya'da Hacı Hamza Bey Mahallesi bunun nâmına mensûb olup mahallesinde bir mescid-i şerîf ve civârında bir mekteb ve iki çeşme yaptırdı. Mescidi hazîresinde medfûn olduğu meşhûr ise de kabri bulunamadı.

878'de şu hayrât-ı şerîfenin evkâfını mahdûmları el-Hâc Ahmed, İsa, Mahmûd, Kâsım Beyler tanzîm ederek hayrâtını ihyâ etdi. İnepazar'da da bir câmi-i şerîfi ve çiftliği vardır.

Vâlidesi Amasya Emîr-i Kebîri **[255]** Mustafa Bey bin beylerbeyi el-Hâc Şâdgeldi Paşazâde el-Hâc İsa Bey'in kerîmesi idi.

Evkâfına mütevellî olan Sarı Ahmedzâdeler emîr-i müşârün-ileyhin ahfâdındandır. Bunlardan Sarı Ahmedzâde Osmân Efendi'nin mahdûmu Ömer Efendi 1321'de ber-hayât idi. Amasya Müftî-i esbakı Sarı Ahmedzâde el-Hâc Hâfız Mehmed Efendi bunların ceddidir. Sarı Ahmedzâde diğer Hâfız Mehmed Efendi de kibâr-ı mevâlîden idi.

Hamza Çelebi-Muslihîzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Esbak Amasya Kadısı Mevlânâ Mehmed Şâh Çelebi bin Abdurrahmân el-Muslihîzâde Mevlânâ Bedreddîn Mahmûd Çelebi mahdûmudur.

Ulemâdan tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu. Ba'dehû kudât silkine girib ba'zı bilâda ve hâssaten Sivas'a kadı olup 890'da ma'zûlen Amasya'da mukîm iken 893 senesi zilhiccesinde vefât etdi.

Receb Mahallesi'nde ceddi yanında medfûndur.

Hamza Bey-Acem Alizâde el-Hâc

Amasya züamâsından Hoca el-Hâc Acem Alizâde Mustafa **[256]** Bey'in mahdûmu ve Acem Ali Mahallesi'ndeki câmi-i şerîfin bânîsi olan Bali Bey'in birâderidir. Züamâdan iken Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Ahmed'e takarrüb ederek ümerâdan oldu.

917'de Şâhkulu muhârebesinde Serdâr Ali Paşa'nın kolunda harb ederken şehîden vefât etdi. Mahdûmu "Keykoca" demekle meşhûr "İsa Bey" dir.

Hamza Çelebi-eş-Şeyh el-Hâc Nureddîn el-Halvetî

Amasyalıdır. Mehmed Çelebi mahdûmudur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm edib tab'ına tasavvuf galebe etdiğinden kibâr-ı meşâyîhden Habîb-i Karamânî Hazretleri'nin hizmetine mülâzemet ve tekemmül-i sülûk ederek ahz-ı hilâfet etdi.

Ba'dehû İçeri şehirde Ahî Sadeddîn Tekkesi şeyhi olup yıllarca irşâd-ı halk ile ve Köprübaşı'nda bulunan el-Hâc Kutluşâh Mescidi'nde vaaz ü tezkîr ile imrâr-ı hayât edib 923 senesi evâilinde intikâl-i dâr-ı mükâfât etdi. Kurtboğan Türbesi civârında medfûndur. Âlim, müttakî, müteşerri', vâiz, zâhid-i meşhûr idi. Hulefâsı çokdu.**[257]**

Hamza Bey-Hacı Beyzâde

Amasyalıdır. Amasya'da vâlî iken Sultân Bâyezîd-i Sânî defterdârı olan Hacı Perviz Beyzâde Hacı İlyâs Bey'in mahdûmudur. Meşâhîr-i züamâdan olup Çaldıran harbinde yararlığı görüldüğünden mîr-livâ oldu. Bağdâd-ı Irak harbine gidip 941'de esnâ-yı avdetde vefât etdi. Mahdumu Perviz Bey'dir.

Hamza Çelebi-Hacı Hamza Beyzâde el-Hâc

Amasya a'yânından el-Hâc Kasım Bey bin el-Hâc Hamza Bey bin Ahmed Bey'in mahdûmudur. Hacı Hamza Bey Mahallesi'nde doğub büyüdü. Pederinin vefâtında ceddînin vakfına mütevellî olup 918'de Şehzâde Sultân Ahmed'e muâvenet-i mâliyyede bulunduğundan dolayı menkûb oldu.

921'de Sultân Selîm-i Evvel tarafından afv edilib Şehzâde-i müşârün-ileyhe ikrâz eylediği mebâliğ-i azîme te'diye edilerek belâdan kurtarıldı. Ba'dehû a'yânı memleketden olup 945 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu Mehmed Çelebi'dir.**[258]**

Hamza Bey-Hacı Beyzâde

Amasya ümerâsından İlyas Bey bin el-Hâc Hamza Bey bin Defterdâr Hacı Perviz Bey'in mahdûmudur. Züamâdan olup ammizâdesi Veli Paşa'nın kethüdâsı ba'dehû Amasya alaybeyi

ve Şehzâde Sultân Mustafa'nın ma'iyyet-i ümerâsından olup 960 senesi şevvâlinde menkûben vefât etdi.

Hamza Çelebi-Şeyh Hamdullahzâde

Amasyalıdır. Şeyhü'l-Hattâtîn Hamdullah Efendizâde Mustafa Dede'nin mahdûmudur. Amasya'da doğdu. Küçük yaşında İstanbul'a gidip hüsn-i hattı pederinden telemmüz ve temeşşûk ederek birâderi Pir Mehmed Çelebi mertebesini buldu.

İstanbul'da ikâmet edib ta'lîmi şakirdân ile iştigâl ederek 968'de vefât etdi. İlm ü irfân sahibi bir hattât-ı meşhûr idi. Yazdığı bir mushaf-ı şerîf Süleymaniyye Câmi-i şerîfinde rahle-pirâ-yı mübâhât olmakdadır. "Tuhfetü'l-Hattâtîn"de birâderi Pir Mehmed Çelebi'den sonra vefât etdiği mezkûrdur.**[259]**

Hamza Efendi-Çavuşzâde el-Hâc

Çavuşân-ı dergâh-ı âlîden Amasyalı Mehmed Ağa'nın mahdûmudur. Fuzalâdan Hızır Paşa müderrisi Cum'a ve Müfessir Ahmed Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu. Ba'dehû Hüseyniyye müderrisliğinden Kâdı-i Tokat olup 991 sâlinden sonra vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan idi.

Hamza Paşa-Hacı Beyzâde

Amasyalıdır. Defterdâr Edâi Bey'in birâderi Mehmed Çelebi bin mîr-livâ Hamza Bey bin el-Hâc İlyas Bey bin defterdâr Hacı Perviz Bey'in mahdûmudur. Gençliğinde İstanbul'a gelip muhasebe-i Şehriyârî Amasyalı Ayşe Hubbî kadına intisâb ederek Dîvân-ı Hümâyûn Kalemine girdi.

Enderûn'da tahsîl ve terbiye görüb Üçüncü Sultân Murâd Hân'ın teveccühâtını kazanmış olduğundan matbah-ı âmire kâtibi ba'dehû Dîvân-ı Hümâyûn kâtibi, 988 senesi evâilinde Reîsü'l-küttâb olup şa'banında Muvakki-i Dîvân-ı Hümâyûn ya'nî nişâncı oldu.**[260]**

Bu esnâda meşhûr Kaçanıklı Sinan Paşa sadrâzam oldukda Köstendil Sancağı Beyi Feridun Bey 989 senesi muharreminde İstanbul'a celb edilerek nişâncılığa nasb edilmesi üzerine Köstendil Sancağı Beyi olarak taşra gönderildi.

990'da Sinan Paşa'nın azli ve Siyavuş Paşa'nın sadâreti üzerine Köstendil'den celb ve davet edilerek Sûr-ı Hümâyûn Nâzırı oldu. 992'de Özdemîrzâde Osmân Paşa sadrâzam ve serdâr-ı ekrem oldukda sânîyen Reîsü'l-küttâb olup sadr-ı müşârün-ileyh ile beraber Şirvân'a gitdi.

993'de Osmân Paşa'nın Tebriz'de irtihâli üzerine Mühr-i Hümâyûn'ı alıb İstanbul'a getirdi. Müteâkiben Mesih Paşa sadrâzam oldukda riyâsetden azlini emel ve Sultân Murâd-ı Salis de ibkâsını fermân buyurduğundan makâm-ı sadâret tebeddül etdi.

994 rebîülâhirinde sadrâzam olan Siyavuş Paşa ile harbe gidip 995'de azl edildiğinden ordudan İstanbul'a avdeti emr edildi. Bu da kendisinin ricâsından neş'et etmişdi. İstanbul'a vüsûlünden az sonra 996 **[261]** senesi evâilinde rikâb-ı hümâyûn Reîsü'l-küttâbı oldu.

997 senesi Sikke Vak'ası'nda sadrâzam olan Koca Sinan Paşa'nın istirkâbına binâen 998'de isti'fâya mecbûr olup kûşe-i inzivâya çekildi. 999'da Sinan Paşa'nın azli üzerine rikâb-ı hümâyûn kethüdâsı ve 1000 senesi şevvâlinde sânîyen nişâncı oldu. 1003 senesi şevvâlinde Anadolu beylerbeyi pâyesiyle tekrîm edildi.

1005 senesinde Defterdâr Burhâneddîn Efendi'ye tekaddüm edemediğinden dolayı isti'fâ edib 1006'da sâlisen nişâncı oldu. 1007'de İbrâhim Paşa'nın sadâretinde azl edilib 1008'de Sultân Mehmed-i Sâlis'in arzusuyla dördüncü defa olarak nişâncı oldu.

1012'de vezîr-i kubbe-nîşîn olarak kâ'im-makâm-ı sadr-ı âlî Cerrâh Mehmed Paşa'nın hastalığında vekil oldu. Cerrâh Paşa'nın azline bâis olarak kâ'im-makâm-ı sadr-ı âlî olmak emelinde iken Kâsım Paşa kâ'im-makâm oldukda vezâretden azl edilib 1013 senesi zilhiccesinde vefât etdi.

Münşî, kâtib, müdebbir, muktedir, ehl-i dâniş **[262]** mizâc-gîr, dârü's-saâde ağalarının himâyesine mazhâr bir zât idi. Mahdûmları Yahya, İlyas Beylerle Vezîr Mehmed Paşa'dır. Bunun mahdûmu İbrâhim Bey de ümerâdandır.

Hamza Ağa-Çavuş

Amasyalı Ahmed'in oğludur. Çavuşân-ı dergâh-ı âlîden olup Eşkiya harbinde hidemât-ı meşkûresi görüldüğünden Galata voyvadası, ba'dehû haslar emîni oldu. 1021'de çavuş-başı olup 1023'de ma'zûl ve 1024'de merhûm oldu. Ümerâdan bir zât idi. Mahdûmu Veli Bey olup 1024'de Müstedam Bey'in ferağından Hakala nâhiyesinde üç bin akçe tımara nâil oldu.

Hamza Bey-Rus

Amasyalı Hacı Beyzâde Mehmed Paşa'nın kölesi olup âzâd edildiğinde zümre-i silâhdârânın yetmiş üçüncü bölüğüne kayd edildi. Tedrîcen terakkî ederek eşkiyâ harbinde hidemât-ı Sâdıkânesi görüldü. 1023 cumâdelâhiresinde Hoca Sultân evkâfı tevliyetini zabt ederek nüfûz ve itibârını gösterdi. **[263]**

1025 senesi muharreminde tevliyet-i mezbûre uhdesinden ref' edilib Bağdad harbine me'mûr oldu. Lâdikli Vezîr Mustafa Paşa'nın ma'iyyetinde hayli zaman kaldı. Müşârün-ileyhin şehâdetinde avdet edib 1032'de Abaza Mehmed Paşa'ya karşı harb ederek mîr-livâ oldu. 1038'de Bağdad harbinde vefât etdi. Mahdûmu Ebû Bekir Ağa'dır.

Diğer züamâdan Hamza Bey bin Ali Bey 1048 Bağdad muhârebesinde şecâatle nâmdâr olup 1051 hudûdunda vefât etdi. Bâlâda tercemesi yazılan Çavuş-başı Hamza Ağa'nın hafîdi zann olunur.

Hamza Ağa-Murâd Beyzâde

Amasyalıdır. Sipâhîlerden Mehmed Ağa bin Murâd Bey bin Mehmed Çelebi bin Hamza Çelebi bin el-Hâc Kâsım Bey bin el-Hâc Hamza Bey'in oğludur. Sivas defterdârı Ebû Bekir Efendi'nin birâderi olup elli ikinci bölükde mukayyed yeniçeri oldu.

Amasya'da terakkî ederek 1048'de Bağdad harbinde yararlığı görüldüğünden Amasya serdârı, 1051'de kır serdârı olarak livâyı teftîşe çıkdı. 1058'de **[264]** Vardar Ali Paşa vak'asında hizmet edib Serdâr İbşir Paşa'nın ma'iyyetinde bölük-başı, 1065'de müşârün-ileyhin sadâretinde ulûfeciyân-ı yesâr ağası oldu.

Sene-i mezbûrenin recebinde İbşir Paşa'nın katli üzerine azl edilib Amasya'ya gönderildi. 1069'da Abaza Hasan Paşa'ya uyduğu söylenmekle bütün emvâl ü emlâkı müsâdere edildikden sonra yok yere i'dâm edildi.

Şecî, mukdim, iş-güzâr idi.

Hamza Bey-Murâdoğlu

Amasya züamâsından ve Çerî-başı Mahallesi eşrâfından Mustafa Bey bin Murâd Ağa'nın mahdûmudur. Züamâdan olup Amasya'da subaşı, 1069'da Abaza Hasan Paşa vak'asında fevkalâde ikdâm ederek Akdâğ nâhiyesinde eşkiyâyı istîsâl eylediğinden Samsun alay beyi oldu.

Sadr-ı a'zam Köprülü Mehmed Paşa'nın teveccühâtını celb edecek hizmetlerde bulunduğundan 1072'de mîr-lîvâ olup hayli sancâklarda mutasarrıf oldu. 1079'da Girid harbine me'mûr olup 1080'de şehîden **[265]** vefât etdi. Şüc'ân-ı ümerâdan idi. Mahdûmları Mustafa, Ahmed, Mehmed Beylere zeâmet verildi. Evlâdına Hamza Beyzâdeler dendi.

Hamza Ağa-Dizdâr el-Hâc

Bağdad harbinde şehîden vefât eden Doğan Beyzâde Mûsa Bey'in oğludur. "Doğan Oğulları" demekle meşhûr olup züamâdan oldu. 1069'da Abazalıları ve eşkiyâyı te'dîb ve tenkîlde hizmet eylediğinden Moramul mâlikânesiyle Kâlâ-i Bâlâ dizdârı oldu.

1079 senesi rebîülevvelinde şehir kethüdâsı ve 1081'de ma'zûl oldu. 1083'de ikinci defa şehir kethüdâsı ya'nî Amasya ağası olup 1084'de ihtiyârlığına binâen tekâüd edildi. 1086 senesi evâilinde vefât etdi. Oğlu el-Hâc Mehmed Ağa'dır.

Hamza Efendi-İmâmzâde

Amasyalıdır. Hâtuniye Câmii imâmı Ali Efendi'nin mahdûmu olup Uzun Müderris Mehmed Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu. Ba'dehû **[266]** Tokat'da Hâtuniyye Müderrisliği'nden kâdı olup 1091 senesinde Niğde kazâsından münfasılan Amasya'ya geldi.

1092 senesi zilhiccesinde Amasya kâdısı olup 1093 senesi cumâdelûlâsında hastalandı. On beş gün sonra vefât etdi. Kudât-ı ulemâdan bir zât idi. Mahdûmu Mehmed Sıdkı Efendi'dir. Rum defterdârı Amasyalı Murâd Beyzâde Ebûbekir Efendi'nin mahdûmu Hamza Bey de mîr-livâ olup 1094'de Viyana harbinde vefât etdi.

Hamza Ağa-Nasuhzâde el-Hâc

Amasya a'yânından ve dergâh-ı âlî kapıcı-başılarından el-Hâc Süleyman Ağa bin Nasuh Ağa'nın mahdûmu olup esbak Amasya müftüsü Hâbilzâde vâiz Mehmed Efendi'nin dâmâdıdır.

1085'de şehir kethüdâsı olup bir yıl sonra azl edildi. 1089 senesi saferinde sânîyen şehir kethüdâsı olup 1093 senesi şevvâlinde azl edildi. 1095 senesi zilka'desinde üçüncü defa şehir kethüdâsı olup 1098'de Emîrler vak'asında **[267]** infisâl ve ba'dehû irtihâl etdi. Kibâr-ı a'yândan olup Acem Ali Mahallesi'nde hânedân bir zât idi. Oğulları el-Hâc Mehmed, Hasan Ağalardır.

Hamza Paşa-Koca Hasanzâde

Köprülüdür. Mandalar Ağası Arnavut Koca Hasan Ağazâde Sinan Ağa'nın mahdûmudur. Ceddi Hasan Ağa Köprü'de mukîm olup Köprülü Mehmed Paşa'nın pederi olan Hüseyin Ağa'nın birâderi zann olunur.

Evâil-i hâlinde sipâhî olup sonra Köprülü Mehmed Paşa'nın dâiresine intisâb etdi. 1064'de paşanın kethüdâsı görüldü. 1065'de Köprü'de Paşa'nın vekil-i umûru olup 1067'de İstanbul'a geldi. Enderûn ağalarına iltihâk ederek Paşa'nın enderûnda gözü ve kulağı mesâbesinde kaldı.

Ba'dehû Sultân Mehmed Hân-ı Râbi'in validesi Hatice Turhan Sultân'ın kethüdâsı olarak enderûnda temâyüz etdi. 1088'de Rûmeli Beylerbeyliği pâyesiyle tekrîm edilib 1094 senesi recebinde valide Sultân'ın vefâtı üzerine Ordu-yı Hümâyûn'a **[268]** gönderildi.

1095 senesi muharreminde rütbe-i vezâretle Mısır vâlîsi olup gitdi. 1099 senesi cumâdelûlâsında Şam vâlîsi olarak Mısır'dan çıkarıldı. 1101 senesi evâsıtında Şâmîlerin şikâyetleri üzerine Trablusşâm'a nakl edilib oraya vusûlünde ansızın vefât etdi. Edîb, kâmil, nedîm, bir zât ise de irâde-i mülkiyyede râcil idi. Mahdûmu Nu'mân Bey 1129'da vefât etdi. Birâderleri Hasan, Mehmed Efendilerdir.

Hamza Efendi-Şeyhülesnâf es-Seyyid

Es-Seyyid Halîl bin İbrâhim oğludur. Amasya'da tahsîl-i ulûm edib sonra tasavvufa meyl ederek Halvetiyye meşâyihinden eş-Şeyh İbrâhim Efendi sohbetine mülâzemet ve müşârün-ileyhin çile-hânesinde tekmîl-i sülûk ederek ondan ahz-ı hilâfet etdi. Ba'dehû Müftüzâde Tekkesi şeyhi olup 1135'de eş-Şeyh Ömer Efendi'den mahlûl olan Şeyhülesnâflığına ta'yîn edildi. 1139 senesi şa'bânının on birinci günü dâr-ı naîme irtihâl etdi. Halvetiyye meşâyih-i kibârından zâhid, müttakî, bir zât idi. **[269]**

Hamza Ağa-Celâl oğlu Emîr

Amasya sâdâtından ve es-Seyyid Muhyiddîn Mehmed Havzavî ahfâdından es-Seyyid Celaleddîn Mehmed Çelebi bin es-Seyyid Hüseyin Çelebi bin es-Seyyid Hızır Çelebi bin es-Seyyid Yûsuf Çelebi bin es-Seyyid eş-Şeyh Celaleddîn Mehmed Efendi'nin mahdûmudur.

Yeniçeri olup "Emîr Hamza Ağa" demekle meşhûr oldu. İran muhârebâtında isbât-ı şecâat ederek Amasya serdârı ba'dehû serdengeçdiler ağası olup turnacı-başı pâyesiyle taltîf edildi. 1158 sâlinden sonra vefât etdi. Oğulları es-Seyyid Ali, Hasan, Hüseyin Ağalar olup bunlara Emîr Hamza Oğulları dendi. Es-Seyyid Ali Ağazâde es-Seyyid Sâlih Ağa ve es-Seyyid Hasan Ağazâde es-Seyyid Mustafa Ağa ma'rûfdur.

Hamza Ağa-Hamza Beyzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Hamza Beyzâde el-Hâc Ahmed Ağa'nın mahdûmudur. 1127'de zümre-i bevvâbân-ı pâdişâhîye girib on beşinci bölüğe kayd edildi. Künyesi Defter-i Bevvâbîn-i Sultânî'de "Hamza Ahmed Amâsiyye 1127" görüldü.**[270]**

Ba'dehû tedrîcen terakkî ederek kapıcılar kethüdâsı ve 1153'de dergâh-ı âlî kapıcı-başılarından, 1154'de cizye baş-bâki kulu oldu. Bade'l-azl bilâd-ı mühimmeyi hidemât ile devr ederek 1170'de Hicâz'a gitdi.

Avdetde 1171'de Amasya'ya gelip sonra vefât etdi. Oğulları el-Hâc Ahmed, Ali Ağalar olup ammizâdesi hattât-ı meşhûr Hamza Beyzâde el-Hâc Abdullah Hulûsî Efendi'dir. Hacı Ali Ağazâde el-Hâc Ahmed 1256'da ber-hayât idi.

Hamza Efendi-Emîr Hamzazâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Es-Seyyid Hüseyin Ağa bin es-Seyyid Emîr Hamza Ağa mahdûmudur. Fâzıl-ı meşhûr Ürgüplü el-Hâc Ahmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu. Ba'dehû nâhiye niyâbetlerinde bulunarak ba'zı kasabâta kâdı ve nâib olup 1218 sâlînden sonra vefât etdi.

Hamza Nigârî Efendi-eş-Şeyh el-Hâc Mîr

Karabağ eyâleti dâhilinde Berküşâdlıdır. Yedinde mevcûd olan silsile-nâmesinde görüldüğü üzere Rükneddîn **[271]** Paşa bin Muhammed Rızâ Haydar bin Rukneddîn bin Muhibbeddîn bin Bahâeddîn bin Nureddîn bin Nizâmeddîn bin Şemseddîn Muhammed Ağa Bâlî bin eş-Şeyh Ahmed Cendî bin Rukneddîn bin Nureddîn bin Haydar bin Hasan bin Ebî Bekir eş-Şeyh Ahmed bin İsa bin Dâvûd bin Süleyman bin Mûsa bin Muhammed bin el-Kâsım bin el-Hasan bin Zeyd bin el-Hasan bin Emîrü'l-Mü'minîn Ali bin Ebî Tâlib bin Abdulmuttalib el-Hâşimî el-Kuraşî mahdûmudur.

İklîl ile musanna' bir sûretde güzel yazılmış olan şu silsile-nâmenin bâlâsında "teallaka nazarü'l-fakîr ileyhi azze şânuhû es-Seyyid Mustafa İzzet el-Hüseynî Nakîbu'l-eşrâf bi'l-memâliki'l-Osmâniyye gufira lehû" ibâresi de görüldü.

Bu silsile-nâmeyi bana ibrâz eden Mîr Ali Efendizâde Hâşim Efendi dedi ki; bu silsile-nâme gâyet sahîh ve tezvîrden sâlim ve Nakîbü'l-eşrâf es-Seyyid Mustafa İzzet Efendi'nin kitâbet-i resmiyyesiyle musaddakdır.

Bu silsile-nâmeyi ziyâret edib Hâşim Efendi'nin lutfen müsâadesiyle istinsâh ederken yanımda merhûm **[272]** Hacı Hâfız Mustafa Tevfîk Efendi ile el-yevm Eskişehir mebûsu ve o zaman Amasya'da menfî olan İstanbullu Yahya Gâlib Bey var idi. Hâşim Efendi'nin sözü de şâyân-ı dikkat idi.

Oldukça târîhe vâkıf olan Yahya Gâlib Bey'e oradan ayrıldıkdan sonra bu silsile-nâme hakkındaki mütâlâasını sordum: "Mîr Haydar bin Rükneddîn şâyân-ı dikkat bir sîmadır. Nâdir Şâh zamanında davâ-yı hilâfetle kıyâm eden ve Nâdir Şâh ile hayli uğraşan Mîr Haydar Şirvânî olmalıdır." dedi.

Silsile-nâmenin bâlâsında görülen ibâre 1289 senesi şâbânında nakîbü'l-eşrâf olup 1294 senesi zilka'desinin on dördünde vefât eden sudûr-ı ilmiyyeden hattât-ı meşhûr Tosyalı

Bostanzâde es-Seyyid İzzet Mustafa Efendi'nindir. Türkçesi "Bu silsile-nâmeye bakdım" demekdir. Bu da tasdîka delâlet etmez.

Bu silsile-nâme üzerinde icrâ etdiğim tetebbuât ve tedkîkât-ı târîhiyyeyi hulâsaten arz ediyorum. Şeyh-i müşârün-ileyhin peder-i âlîleri olan Rükneddîn Paşa bin Muhammed Rızâ bin **[273]** Mîr Haydar'dır. Fakat Mîr Hasan Efendi pederinin Mîr Muîneddîn Paşa olduğunu söylerdi.

Cedd-i âlîleri Mîr Haydar Şirvânî, her hâlde eş-Şeyh Ali bin İbrâhim el-Berküşâdî ed-Dağıstânî mahdûmu ve es-Seyyid eş-Şeyh İbrâhim bin es-Seyyid Ali el-Hasanî el-Berküşâdî'nin kerîmezâdesi olduğu anlaşılır.

Çünkü Berküşâdî eş-Şeyh Ali Efendi tarafından te'lîf ve Sultân Mustafa-i Sânîye takdîm edilerek Kütüb-hâne-i hümâyûnda 1203 numarada mukayyed "Kevâkibü's-Sa'âde" adlı eseri mütâlaa güzâr-ı âcizi olup anda şu malûmâtı veriyor.

Kendi şeyhi ve kayın pederi olan es-Seyyid eş-Şeyh İbrâhim bin es-Seyyid Ali el-Hasanî el-Berküşâdî, 1048'de Sultân Murâd-ı Râbi'in irâdesiyle şehîden vefât eden es-Seyyid eş-Şeyh Mahmûd el-Ermevî en-Nakşibendî hulefasından olup kesret-i mürîdânına binâen hurûcundan havf eden İran Şâhı Safî Şâh tarafından ahz ve Alamut Kal'ası'nda habs edilmekle 1086'da vefât etmişdi.

Şeyhinin vefâtı üzerine Dağıstan'dan hicret edib **[274]** İstanbul'a geldi. Bir müddet İstanbul'da kalıb sonra Medîne-i Münevvere'ye gitdi. Orada ikâmet esnâsında bu kitâbı telîf ve takdîm edib 1116'da vefât etdi.

Sahîb-i tercemenin Hasaniyyü'n-nesl olmasından anlaşılır ki 1086'da Alamud Kal'ası'nda mahbûsen irtihâl eden es-Seyyid eş-Şeyh İbrâhim bin es-Seyyid Ali el-Hasanî el-Berküşâdînin kerîmezâdesidir. Nadirşâh ile harb eden ve da'vâ-yı hilâfet eyleyen zât târîhen malûm olduğu üzere Mîr Haydar bin Ali eş-Şirvânî'dir.

Bu zâtın pederi gösterilen Rükneddîn bin Muhibbeddîn bin Bahâeddîn bin Nureddîn bin Nizameddîn kimler olduğu anlaşılamadı. Bunların isimleri yazılsaydı belki târîhen anlaşılabilirdi.

Ancak Şemseddîn Muhammed Ağa Bâlî târîhen 1000 ricâlinden olduğu muhakkakdır. Lâkin pederi eş-Şeyh Ahmed Cendî değildir.

Mevâlîden Şirvânî Mutahhar Efendi'nin 1011 tarihli Hüdayi Mahmûd Efendi Hazretleri'nin vakfiyesi zîrinde imzâsı "Mutahhar bin Muhammed Ağa Bâlî" diye görüldü. **[275]**

Şirvânî Mutahhar Efendi'nin iki kıt'a vakfiyesinde mezkûr olduğu üzere pederinin adı "Muhammed Ağa Bâlî" ve bunun pederi de "Muharrem"dir. Ağa Bâlî Muhammed Efendi'nin birâderleri Zefer Efendiyle Rûhânî Efendi olup Zefer Efendizâde Ahmed Efendi Mutahhar Efendi'nin ammizâdesi ve dâmâdıdır. Rûhânî Efendizâde Muhammed Efendi ve Zefer Efendi'nin diğer mahdûmu Muhammed Efendi'dir.

Şu vakfiyelerin tesbît etdiği malûmât-ı târîhiyyeden anlaşılır ki "Şemseddîn Muhammed Ağa Bâlî bin Muharrem"dir.

Bu zâtın peder-i karîbi gösterilen "Ahmed Cendî"de Keşfî Muhammed Çelebi'nin Selîm-nâmesi'sinde yazıldığı üzere Şâh İsmail Safevî'nin zaman-ı hurûcunda Şirvân'dan kaçıb Sultân Selîm'e ilticâ eden eş-Şeyh Şemseddîn Ahmed bin Abdullah el-Cendî olacaktır.

Bunun pederi gösterilen es-Seyyid Rükneddîn bin Nûreddîn bin Haydar bin Hasan bin Ebî Bekir bin es-Seyyid eş-Şeyh Ahmed aynıyla Lâdik'de medfûn es-Seyyid eş-Şeyh Ahmed sâhibü'l-hâl kebîrü'r-Rifâî el-Hüseyinî hafîdidir. Sâhibü'l-hâl **[276]** ensâbına mahsûs silsile-nâmelerinde bunları mükerreren gördüm.

Yalnız burada ufak bir sehv-i nâsih vardır. O da "Sadr (صدر)" kelimesi "Haydar (حيدر)" şeklinde yazılmış olmasıdır.

Bu silsile-nâmelerde es-Seyyid Ahmed bin Rükneddîn bin Nûreddîn bin Sadreddîn Kâsım bin İzzeddîn Hasan bin es-Seyyid Ahmed Kebîrü'r-Rifâî'dir. Bazen yalnız "Sadreddîn" ve bazen de yalnız "Sadr" yazılmışdır.

Bunlar da "Hüseynî" dir. "Hasanî" değildir. Eş-Şeyh Ahmed bin İsa bin Dâvûd bin Süleyman doğru olabilir. Lâkin bunun cedd-i âlâsı olan "Süleyman" Mûsa bin Muhammed bin el-Kâsım bin el-Hasan bin Zeyd bin el-Hasan bin Emîrü'l-Müminîn Ali bin Ebî Talib Hazretleri'nin oğlu olamaz. Çünkü müşârün-ileyhin Süleyman adlı oğlu yoktur.

Sultân Bâyezîd Câmii derûnunda Veliyüddîn Efendi Kütübhânesinde tasavvuf kısmında mevcûd olan "Umdetü't-Tâlib fî Neseb-i Âli Ebî Tâlib"de Cemaleddîn Ahmed bin Atabetü'l-Horasânî Zeyd bin Hasan bin Ali bin Ebî Tâlib radiyallâhu anhum şeceresini şöyle tafsîl ve tesbît ediyor. **[277]**

Sülâle-i Hasaniyye'nin medâr-ı fahri olan Ebû'l-Kâsım Muhammed bin el-Kâsım bin el-Hasan bin Zeyd bin el-Hasan bin Ali bin Ebî Tâlib el-Alevî el-Bathânî oğulları Kasım, İbrâhim, Mûsa, İsa, Harun, Ali, Abdurrahmandır. Bunlardan Mûsa bin Muhammed bin el-Kâsım'ın oğulları da Hasan, İbrâhim Muhammed, Hamza Zeyd, Ali, Yahya, Hüseyin Ahmed.

Görülüyor ki bunların içinde Mûsa bin Muhammed'in Süleyman adlı bir oğlu yoktur. Ebi'l-Kâsım Muhammed bin el-Kâsım el-Bathânî sülâlesinde "Ahmed bin Dâvud bin Ali bin İsa bin Ebi'l-Kâsım Muhammed" vardır. Kezâlik "Ebû'l-fazl Ahmed bin Muhammed bin el-Hüseyin bin Dâvud bin Ali bin İsa bin Ebi'l-Kâsm Muhammed el-Fakîh el-Hânefî en-Nîsâbûrî" de vardır.

Lâkin "eş-Şeyh Ahmed bin İsa bin Dâvud bin Süleyman bin Mûsâ bin Ebi'l-Kâsım Muhammed" yokdur. Binâen aleyh Hazret-i Pîr-i Hamza Nigârî Efendi benim tetebbuât ve tetkîkâtıma nazaran 1086'da Alamud Kal'ası'nda mahbûsen vefât eden eş-Şeyh es-Seyyid İbrâhim bin es-Seyyid Ali el-Hasanî el-Berküşadî kerîmezâdesi ahfadındandır (el-ilmü indellâh). **[278]**

Karabağ dâhilinde Berküşâd Kasabası'nda 1224'de doğdu. Karakaş Köyü'nde sâkin Dehneli Abdullah Şikestî Efendi'den tahsîl-i ulûm etdiği esnâda ba'zı hûbâna dildâne olup tanzîm-i eş'âra başladı.

Sonra Şirvânî Hacı İsmail Efendi'nin dersine mülâzemet edib 1243'de müşârün-ileyhle birlikde Şirvân'dan kalkıb Amasya'ya geldi. İki yıl kadar Amasya'da Fâtıma Hâtun Medrese'sinde ikâmet ve müşârün-ileyhden tahsîl-i ulûma bezl-i makderet etdi.

1245'de âzim-i Hicâz olup avdet ve 1247'de üstâdıyla beraber Sivas'a rihlet etdi. Orada bir tarafdan ikmâl-i tahsîl ve diğer tarafdan tekmîl-i sülûk ederek 1256'da üstâdıyla beraber yine Amasya'ya avdet ve usûlen ahz-ı icâzet ve hilâfet ederek 1257'de Berküşâd'a gitdi.

Orada neşr-i ulûm ve irşâd-ı halk ile iştigâl ederek Dağıstan halkı kendisine biât ve tarîkine intisâb ve her emrine icâbet ederek büyük bir şöhret **[279]** kazandı. Şeyh Şâmil Efendi'nin meslek-i mücâhidânesini ihyâya azm etdiği Rus İmparatorluğu tarafından zann edildi.

Bundan dolayı Rusların tazyîkâtı artıb kendisini bîzâr etdiğinden 1271'de sânîyen Şirvân'dan çıkıb İran'a geçdi. Buradan Van tarîkiyle Erzincan'a geldi. Burada Dördüncü Ordu Müşîri Çırpanlı Abdulkerîm Nâdir Paşa kendisine fevkalâde hürmet edib beş yüz kuruş maâş tahsîsine delâlet etdi.

1272'de Erzurum'a gidip üç yıl kadar orada ikâmet ve 1275'de İstanbul'a gidip bir kaç mâh sonra ikinci defa Amasya'ya hicret ve Sarachâne Câmii kurbunda kâin medresede ikâmet etdi. 1276'da Sivas'a ve kırk sekiz gün sonra da Erzurum'a gitdi.

Burada cüz'î müddet ikâmeti esnâsında gayret-i mürîdânının uyandırdığı bir arbedeye hiddet ederek Bayburd'a gidip iki yıl burada oturdu. 1278'de tekrâr Erzurum'a avdet edib terâküm eden maâşâtını aldıkdan sonra 1280'de Karabağ'a gitdi. **[280]**

Orada bırakdığı evlâd ü iyâlini alıb Şirvân'dan kat'î bir sûretde alâkasını keserek çıkdı. 1281 senesi evâilinde üçüncü defa Amasya'ya hicret ve Yakutiye Mahallesi'nde bir müddet ikâmet etdi.

Bu müddet zarfında Amasya'nın ulemâ ve erkân-ı sohbet-i şerîfesinden istifâde etmek üzere kendisini ziyâret ve talebe-i ulûmda halka-ı tedrîsine müsâberet ederek umûmun hürmet-i mahsûsasını kazandı. Çünkü meşâhîr-i fuzalâdan ve sâdât-ı ulemâdan olduğu anlaşıldı. Maâşını da Amasya'ya nakl etdirdi.

1288 senesi şa'bânında Amasya'ya gönderilen üstâdı ve şeyhî Şirvânî Hacı İsmail Efendizâde Mehmed Rüşdü Paşa kendisine Pirinçci Mahallesi'nde Dârulhadîs-i Osmân Çelebi civârında muazzam bir konak yapdırıb oraya nakl etdi.

Bu esnâda Ali-Muâviye meselesi meydâna çıkdı.

1289 senesi cumâdelâhiresinde Mehmed Rüşdü Paşa İstanbul'a gidip 1190 saferinde sadrâzam olunca şu fâidesiz mes'ele teşeddüd ederek ulemâ ve erkân kendisinden **[281]** soğudu. Bunlar kendisine ve etbâ ü mürîdânına Şîâ-ı Aleviyye nazarıyla bakdı. Halk arasında büyük bir tefrîka hâsıl oldu.

Çünkü Muâviye ve tarafdârı olan Cemel ve Sıffîn ricâli alenen tekfîr ve tel'în ediliyordu. Ulemâ, tabîi buna mukâbele ederek Ehl-i Sünnet mezhebini müdâfaa etmekde idi. Her iki taraf da pek müfritâne hareket ederek halkın galeyân-ı efkârı artıyordu.

1291'de ikâmetgâhı konakda ba'zı hâlât-ı fevkalâde zuhûr ederek kendisini bî-huzûr etmekte idi. Bu muazzam konak, gecelerde ricâl-i gaybiyye tarafından taşlanıb, gündüzlerde hâne eşyâsı, sandıklar derûnunda mahfûz olan emtia ve elbisesi yanmakda idi. Bunları yapanlar bir türlü anlaşılamıyordu.

Binâen aleyh mezkûr konakdan çıkıb Gümüşlüzâde Mahallesi'nde bir kirâ-hâneye taşındı. Burada da ayn-ı hâle marûz kaldığından 1293'de Merzifon'a gitdi. Orada altı ay oturdu. 1294 senesi evâilinde Amasya'ya gelip Eski Kethüdâ Mahallesi'nde Şirvânîzâde **[282]** Kazasker Ahmed Hulûsî Efendi'nin konağında ikâmet etdi. 1297'de mahkeme-i şeriyye kâtibi ve şeyhinin dâmâdı olan Hacı İsa Efendi hânesinin vekîl-i harcı olan Şirvânî Hâfız Zekeriyya Efendi'nin vurulması ve mürîdânından kâtil Rüstem'in kendi konağında ihzâr edilen ata binib firâr edeceği esnâda der-dest edilmesi yüzünden yine Merzifon'a gitdi.

Orada bir yıl kadar kalıb 1298'de Amasya'ya avdet ve bir kaç mâh Deve-hâne Mahallesi'nde Payaslızâde el-Hâc Hakkı Efendi'nin hânesinde ikâmet edib sonra Çeri-başı Mahallesi'nde Sultân Bâyezîd İmâmı Mecdîzâde Hâfız Mehmed Şerîf Efendi'nin hânesine taşındı. Bize komşu geldi. Çeri-başı Câmi-i şerîfinde zikrine devâm etdi.

1301 senesi evâilinde şerîki olan Hacı İsa Efendi, kayın pederi olan Şirvânî Hacı İsmail Efendi'nin Türbesi câmiinde yatsı nâmâzını ba'de'l-edâ halîlesiyle beraber türbeden çıkıb civârındaki köşke giderken bir şahs-ı mechûl tarafından katl kasdıyla atılan kurşun halîlesinin memesine **[283]** isâbet ve cerîhadâr etmiş idi.

Gerek Hacı İsa Efendi ve gerek Halîlesinin birâderi es-Seyyid Ahmed Hulûsî Efendi bu sû-i kasdi sâhib-i tercemeden bilib kurşunu atan da mürîdânından olduğunu sezmişlerdi. Bunun üzerine tahkîkât-ı serîa ve şedîde başladı. Telgraflar her tarafa işledi.

Nihâyet sâhib-i tercemenin Rusya'dan eslihâ-i memnûa idhâl etdirdiği, kurâda meskûn Alevîleri dâire-i ittihâdına davet için tezkereler yazdırıb gönderdiği, bu tezkerelerden haylisi kendi mührüyle mahtûm olarak tutulduğu ceddi Mîr Haydar Şirvânî davâsıyla kıyâm edeceği davâları birer netîce hâlinde Sultân AbdulHamîd Hân'a bâ-telgraf arz edildi.

Bu isnâdât üzerine Amasya'dan kalkıb Merzifon'a gitdi. 1301 senesi cumâdelûlâsının evâsıtında kendisine hürmetkâr olan Mutasarrıf Mehmed Reşad Bey'in azliyle Çeri-başı Hamdi Necib Paşa Amasya mutasarrıfı olup derhâl geldi. Cumâdelâhiresinde şifreli gelen emr-i telgrafı üzerine Merzifon'dan kaldırılıb Samsun'a ve buradan İstanbul'a i'zâm edildi.**[284]**

İstanbul'a vusûlünde kendisini vapurda istikbâl eden mürîdânından ve telgraf me'mûrlarından Erzurumlu Mehmed İzzet Efendi'nin Fâtih civârında Sarı Güzel Mahallesi'nde

kâin hânesine müsâfir oldu. Kurenâ-yı Padişâhîden Şirvânî Mehmed Emin Bey ve Maârif'de encümen teftîş ve muâyene reîsi akrabâsından Ahmed Hamdi Efendi marifetleriyle dîvânı bastırıldı.

Ba'dehû Şeyhü'l-İslâm Uryânîzâde Ahmed Es'ad Efendi'nin huzûruna çıkarıldı. Muaviye ve emsâlinin ta'n ü teşnîi'ne mecbûriyet hâsıl olduğu kendisinden soruldu. "Ceddimin aleyhine kıyâm eden adamlara buğz ü lanet etmek bana âid bir vazîfe-i nübüvvetdir. Bu husûsda halkın bana mutâbaat etmesi doğru değildir." cevâbını verdi.

Taraf-ı meşîhatpenâhîden bu cevâbı Pâdişâha arz edilmesi üzerine 1302 senesi muharreminde Harput'a gönderildi. Orada iki yıl ikâmet edib 1304 senesi Muharreminin üçüncü pazartesi günü ikindi vaktinde "irci'î" emr-i celîline icâbet ve dâr-ı naîme rihlet etdi.

İrtihâli ve cenâzesinin Amasya'ya nakli hakkındaki vasiyyeti **[285]** Mamûratü'l-Azîz vâlîsi Sultân AbdulHamîd Hân'a arz ü istîzân ve kurenâdan Mehmed Emin Bey vasıtasıyla nakline tahsîl-i fermân edildiğinden cenâzesi tahnît edilerek muharremin on dördüncü cumartesi günü tâm öğle vaktinde Amasya'ya gelip Bâyezîd Paşa Mahallesi'nde ihzâr edilen hânede defn edildi.

Mîr-i müşârün-ileyh gâyet fâzıl, ulûm-ı akliyye ve dîniyyede muhakkik, kâmil, elsine-i selâsede şâir, ilm-i tasavvufda mütebahhir, gâyet müşekkel, uzunca boylu, kalın vucûdlu, esmer benizli, saç ve sakalı kumral, endâmı gâyet mütenâsib, mehîb, nazarı cazibedâr, vakûr, sükûtu gâlib, ezâ-yı ihvâna nâ-mütehammil, hicvi şedîd, Hanefiyyü'l-mezheb, Hâlidiyyü't-tarîka, musallî, âşık-meşreb, vecd-i seri, bir zât idi.

İbtidâ Ali Paşazâde kerîmesi Şâhlık Hanım ile evlendi. Bunun vefâtında hemşiresi Zeyneb Hânım ve bir sene sonra Emine Hânım ve Erzurum'da Zeliha Hânım ve Amasya'da kemer-başı Mustafa Efendi'nin kerîmesi Lütfiye Hânım ile evlendi. Son üçü vefâtına kadar taht-ı nikâhında ber-hayât **[286]** idiler.

Ancak Berküşâd'ın güzel hanımlarından Nigâr Hânım'ın aşkıyla âsûde-hâl olduğundan "Nigârî" mahlasını kabûl etmiş idi. Şâyân-ı dikkatdir ki Nigâr Hânım'ı isteseydi her hâlde diriğ edilmezdi.[42] Bununla beraber akrâbasından Seyyid Ahmed Efendi tezevvüc etdi. Onun şehâdetine kadar taht-ı nikâhında kaldı.

Emine Hânım'dan Siraceddîn İsmail Efendi ile Hüsna Hânım nâmında bir oğlu ve bir de kızı doğdu. Zeliha Hânım'dan Şemseddîn Mehmed Efendi nâmında bir daha oğlu ve Lütfiye Hânım'dan Hayrünnisa, Büşrâ adlı iki kızı oldu. Fakat cümlesi de kendisinden evvel vefât etdi. Bilâ-veled dünyâdan gitdi.

Meşâyih-i Nakşibendîye'den eş-Şeyh Süleyman Efendi derdi ki "Şeyh Hacı Hamza Efendi harîs-i evlâd bir zât idi. Siraceddîn Efendi'nin vefâtından sonra Lütfiye Hânım hâmile oldukda bir oğlan doğuracağını ve Mehdî olacağını haber vermişdi. Bu haberi duydum. Şeyh Efendi acele ediyor. Belki kız olur **[287]** dedim."

Filhakîka çocuk kız doğdukda Şeyh Efendi adını "Büşra" koyub bundan bir oğlan doğacağını ve bu oğlanın Mehdî olacağını haber vermişdi. Bu haberi kendi mürîdânından duydum. Şeyh Efendi yine acele etmişdir. Bu kız çocuk iken belki ölür dedim.

Şâyân-ı hayretdir ki Büşra Hanım üç yaşında merkebden düşüb öldü. Bu esnâda Hayrünnisa Hânım doğdu. Bu da sârâya mübtelâ oldu. Mürîdânından biri der ki, sârâya okur bir Mağribî bulub götürdük. Çocuğa okurken halkın Şeyh Efendi'ye kerâmetler nisbet ederek taabbud etdiklerini görünce Mağribî hiddet etdi.

Eğer bu Şeyh Efendi'de kerâmet olsaydı beni çağırmaz, kendi çocuğuna bir nefes ederek şifâyâb ederdi diyerek kalkıb gitdi. Bu çocuk sârâdan ölür dedi. Filhakîka Hayrünnisa Hânım da sârâdan vefât etdi.

---

42 Gâliba rûhen büyük zevk duyduğu aşkını söndürmek istemedi.

Bununla beraber Şeyh Efendi gecelerde bazen âşıkâne gazeller **[288]** naatlar okuyarak oturduğu odanın etrâfında sabahlara kadar dolaşır ve ağlar, görenlerin yüreklerini dağlardı. Bazen de hayretler içinde gaşy olup dalar, her tarafa hüzn ve kederler salardı.

Çeri-başı câmi-i şerîfinde zikr ü tesbîhe şöyle başlardı: İbtidâ bütün mürîdân bir halka teşkîl edib ayakda durur. Yalnız mihrâbın önünde iki adam sığacak kadar yer bırakılırdı. Buraya Şeyh Efendi gelir başından fes ve sarığını çıkarır, bir külâh-ı Nakşibendî giyerdi. Bundan sonra sağdan başlayıb her mürîdin sağ ayağının ucuna basar kulağına birşeyler okur ve üflerdi. Mürîd üflediği anda âdeta bir tulum gibi kabarıb şişer, vecde gelir haykırırdı. Bu ameliye solda biter, bundan sonra kendisi elinde uzunca bir tesbîh ile halkayı devr ederek beyitler okur, bazen de yanık yanık ağlar, Allâh diyerek gözyaşları dökerdi.

Mürîdânın her biri kuşların ve hayvânâtın terennümâtını âdeta taklîd eden seslerle haykırırlardı. İçlerinde **[289]** bayılıb düşenleri olurdu. Bu tertîb üzere cereyân eden ezkâr ve tesbîhât iki saât kadar devâm eder, zikrin hitâmında Şeyh Efendi giderken düşenlerin göğüslerine basar, bayılanlar ayılıb kalkardı.

Mürîdânın Şeyh Efendi'ye inkiyâd ve itâatları pek yüksekdi. Basdığı ve oturduğu yerleri, ayakların uçlarını mesh ve pabuçlarını öpmekle mütelezziz olurlardı. Efendi Hazretleri'ni karşıdan gören bir mürîd derhâl yere kapanır, el ve ayaklarıyla yürüyerek ileri gider Efendi'nin pabuçlarını öperdi. Bu hâli çamurlu günlerde bile gördük.

Şâyân-ı dikkatdir ki kendi Şeyhzâdesi es-Seyyid Ahmed Hulûsî Efendi şeyhinin dâmâdı ve kendi şerik-i dersi Hacı İsa Efendi, diğer şerik-i dersi olan Şirvânî Hacı Mustafa Efendi ile araları açıkdı. Bunlar kimseye lanet etmezler ashâb-ı Rasûlullah'a hürmet ederlerdi.

Bunların Şeyh Efendi hakkındaki isnâdât-ı ma'hûdeye gelince köylerdeki Şiîlere gönderildiği söylenen tezkîreler herhalde efsâneden ibâretdir. Esliha-i memnû'a idhâline **[290]** hâcet yokdu. Çünkü Devr-i Hamîdî'de Çerkeslerle Şirvânîler zâten müstesnâ bir sûretde müsellâh gezerlerdi.

Ancak Şeyh Efendi'nin hâl ü kâli bütün mürîdân ve Şîânın müttehidâne hareket ve kıyâm etmelerini tervîce hâdim idi. Mürîdânın "ba'zı taşkınları silahlar işler, kamalar parlarsa Şeyh Efendimizin kerâmetlerini tasdîk edersiniz." diye alenen sözleri herhâlde boş değildi.

Hattâ Merzifon'dan kaldırılıb Samsun'a giderken araba içinde yazdığı ve dîvânının başında basdırdığı şu beyitleri Şeyh Efendi'nin zamirinde cevelân eden ümid ve hareketlere âdetâ bir tercümân olmaktadır.

Çıkmadı sâhib-i da'vâ ne 'aceb
Açmadı bayrak-ı bâlâ ne 'aceb

Çıkdı çün fırka-i Deccâl velî
Çıkmadı Mehdî Mesîhâ ne 'aceb

Atdı âteşlere Nemrûd bizi
Gelmedi bir Halîl-âsâ ne 'aceb

İrdi Fir'avn bizim dâdımıza
İrmedi bir Yed-i beyzâ ne 'aceb

Dîvler aldı bütün etrâfımızı
Kılmadı bir isr-i esmâ ne 'aceb

Olmadı millet-i İslâma kömek
İrmedi bir meded âyâ ne 'aceb

Olmadı dîn-i mübîn nakdi revâc
Kalmadı revnak-ı garrâ ne ‘aceb**[291]**

Bulmadık bir zafer âyâ ne içün
İrmedi nusret-i Mevlâ ne ‘aceb

Ey Nigârî kadir-i mîrim içün
Tevbe kıl söyleme hâşâ ne ‘aceb

Hazret-i Mîr Hamza Nigârî Efendi cedd-i a’lâsı olan emîrü’l-mü’minîn Aliyyü’l-murtezâ Efendimiz Hazretleri’ne karşı isyân bayrağını kaldıran Muâviye bin Ebî Süfyân, Amr ibnü’l-Âs, Mervân bin el-Hakem ve emsâline, Cemel ve Sıffîn ashâbına lânet ederdi. Emâret ve saltanat dâiyyesiyle kıyâm eden bu zevâtın ef’âl ve harekâtı uğrunda binlerce ehl-i îmân ve ihvân-ı dîn şehîd ve maktûl olmuşlardı. Bu şehîdler içinde Hazret-i Ali ile oğulları olan sıbt-ı Nebevî Hasan ve Hüseyin Radiyallâhu anhüm hazerâtı da vardı.

Cenâb-ı Muâviye ve Mervân ile evlâd ve ensâbı tâm altmış yıl minberlerde alâ melei’n-nâs Hazret-i Ali’ye şetm ü la’net etmişler, evlâd-ı kirâmına pek fecî işkenceleri revâ görmüşlerdi. Bunlardan işkenceler içinde şehîd olanlar da çokdu.

Sohbet-i Nebevî’ye hürmetine onların ef’âl ve seyyiâtını ictihâda haml ederek hoş görenler, bunları sevmeyen, sevmediklerini de uğrunda kimsenin burnu bile kanamayan, yalnız lanetle **[292]** anlatan evlâd-ı Âli’yi muhabbet-i nebevîyye hürmetine hoş görmelidirler.

Şetm ü lanet hadd-i zâtında kötü bir şeydir. Dînen ve ahlâken mezmûm bir hareketdir. Hâssaten ehl-i îmân ve Ashâb-ı Rasûlullâh oldukları ulemâ-yı ehl-i sünnet nezdinde muhakkak ve müttefik olan zevât aleyhinde şetm ü lanet muğâyir-i emr-i Rasûlullâh olarak daha fenâ bir hasletdir. Ahlâk-ı Muhammediyye’yi bundan siyânet etmek de birer vecîbe-i zimmetdir.

Fakat bu luzûmu idrâk etmeyerek şetm ü lanet edenlere karşı şetm ü lanet de bir mukâbeledir. Bu mukâbeleyi hoş görmeyenler “el-bâdî azlem” diyerek ilk defa şetm ü lanet edenleri de hoş görmemelidirler.

Şeyh Efendi ve mürîdânı bu mukâbele-i lafziyyeyi müfritâne bir sûretde ileri götürüb ahlâk-ı umûmiyyeyi tehdîde kadar vardılar. Tabiî ulemâ fırkası da ahlâk-ı umûmiyeye fenâlıkdan siyânet kasdıyla müdâfaayı müfritâne ileri götürüb taassuba kadar gitdiler.

Ulemânın kürsîlerde vaaz ü nasîhâtı mezheb-i ehl-i sünneti müdafaası Hazret-i Mîr-i Nigârî’ye pek ağır gelir, **[293]** Hazret de onlara ağız dolusu hicv ederek intikâm alırdı. Şu iki beyiti o hicviyyâtındandır.

Dime şâir sözüdür sanma yalan
Vâ‘ize yem gerek eşşege palân
Sûfiye lokma gerek zehr ide
Çerçiye pâra ılançıya ılan

Vâiz dediği fâzıl-ı meşhûr Hocazâde İbrâhim Efendi’dir. Yörgüç Paşa Câmii vâizidir. Eşek dediği zâhid-i meşhûr Hacıoğlu Mahmûd Efendi’dir. Sofu dediği Amasya Müftüsü Sofuzâde Mehmed Hulûsî Efendi’dir. Çerçî ve ilâncı dediği de ehl-i sünnet mezhebini müdafaa eden ulemâdır.

Bunların içinde en ziyâde maâş alan müftü Efendi idi. Bunun da maâşı müftülükden iki yüz ve müderrislikden elli kuruş ki cem’an iki yüz elli kuruş eder. Diğerleri fî-sebîlillâh tedrîs ü tezkîr ederek halkın vereceği zekât ve fitre ile te’mîn-i maîşet ederlerdi.

Bunları çerçîlik ve ilâncılık ile hicv eden hazretin hazîne-i devletden aldığı ayda beş yüz kuruş maâşından **[294]** mâadâ Şirvân ve mürîdândan yüzlerce liralar akıb gelir. İkâmetgâhı vüzerâ idâresi gibi işler sevdiklerine yirmi, otuz, kırk, elli lira kadar ihsânlar eylerdi.

Hazret-i Mîr Hamza Nigârî Efendi ilm-i tasavvufda yegâne-i asr idi. Bununla beraber şatahât-ı sûfiyyesi de vardı. Mübâhât-ı sofiyânesini şu beyitleri irâe etmekdedir:

‘Aşkda bî-meselem vâhid-i bî-tâyem men
Bana mânend bulunmaz kime hem-tâyem men
Vahdete sıgmaz ene'l-Hak sözini söylemezem
Rabbi ernî dimezem matlab-ı Mûsâyam men

Şiir ve edebiyyâtda kendisine hâss bir mesleki, bir tavr-ı âşıkânesi vardı. Parmak hesâbıyla da metîn şiirler söylerdi. Bu türlü eşârından şu beyitleri pek hazîndir.

Ne müdeddir Nigâr Nigâr dimekden
Kalmayubdur cânda ihtiyâr yeri

Kanlar udup bagrım başın yemekden
Hasta gönlüm olmuş âh u zâr yer **[295]**

Dîvânında güzel na’t-ı şerîfler, âlî gazaller, yanık ve derûnî elemleri terennüm eden kıt’alar vardır. Fakat bunların içinde sakatât-ı şi’riyyesi, kavâid-i lisanımıza uymayan edebi gariplikler de vardır. Bunlar da kendisine hâs olan sözlerdir.

Meselâ:

Sorma sebeb-i derdim ey ‘âlic-i pür-fen kim
Izhârına yok tâkat kim bâ‘is-i kanımdır

Kezâ

‘Aşk sahrâsını her lahza hümây-ı gönlüm
Tek ü tenhâ dolanur sanma gezer ‘Ankã tek

Diğer

Hâk-i pâyındır dem-â-dem secdegâh-ı gönlümüz
Tâ ki ol serdâr-ı zülfün bende-i fermânıdır

Diğer

Mürg-i gönül ol turra-i tarrâra dolaşmış
Yâ Rab ne belâdır bana bu zülf-i dil-âvîz

Ve

Köşk-i Nigârı gönül eyle penâh
Eyleye hıdmet sana sultân u şâh
Gûşe-nigâram uca dûr eyle kim
Küngüre-i ‘arş ayağındadır

Diğer

Bakdıkça bana gamzelerin kanıma kaynar
Çeşmin susuyor bagr-ı pür-alkanımı görgeç

Velehu

Dûzahu'l-‘uşşâk firkat-hânede
Fikr-i vaslınla gönül eyler tarab

Kezâ

Ey gönül miftâh-ı mihr ile olur esrâr feth
Bâb-ı muglâkãtı eyler kâse-i ser-şâr feth

Diğer

Felek ser-geşte-i zülf-i mutarrâ-yı Muhammeddir
Kamer hûrşîd-i Mecnûndur vü Leylâ-yı Muhammeddir

Hazretin dîvân-ı eşârı müritleri tarafından Kur'ân-ı Kerîm kadar kudsî bir kitâb sayılır. Başlarda gezdirilirdi.

Parmak hesâbıyla yazılmış eşârı terennümât ve teganniyât-ı mahsûse ile okunur. Vecd ü şevk içinde cûş u hurûş edilirdi.

Hazret bunu şöyle ifade idiyor:

Vahy-i İlâhîdir ehl-i Hak bilür
'Atâ-yı tab'ımı sünûhâtımı
Table-i müşg teki erbâb-ı safâ
Gezdürür başında hayâlâtımı
Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Diğer

Saldı hayrânlıga erbâb-ı dilânı ne ki var
Vahy mi mu'cize mi sihr mi güftârların

Hülâsa Hazreti Mîr Hamza Nigârî şâyân-ı hürmet bir sîmâ-yı mübârekdir. Kendisine hâss bir meslek-i tasavvuf sâhibi olan fuzalâ-yı meşâyîhdendir. Bu meslek erbâbına Hamzavî dendi. Saltanatı uğrunda her türlü fenâlığı irtikâb edecek bir yaradılışda olan Muâviye ve Mervân'a fedâ edilecek kimselerden değildir, ve's-selâm.

Hamîdüddîn Oğuz Bey-Kızoğlu

Lâdiklidir. Lâdik kazâsında icrâ-yı emâret **[298]** eden Abdî Bey'in mahdûmudur. Pederinin vefâtında ammizâdesi İhtiyareddîn Sevinç Bey Lâdik emîri olduğu münâsebetle kazânın cihet-i şarkiyyesinde mâlikâne şeklinde ikâmet ve emâret ederek 751 hudûdunda vefât etdi. Emâret etdiği nâhiyeye "Hamîd Nâhiyesi" dendi. "Hamîd Bey" demekle meşhûr idi.

Hamîdüddîn Abdulhamîd Çelebi-eş-Şeyh Hamîd

Amasyalıdır. "Hacı Baba" demekle meşhûr, eş-Şeyh Şemseddîn Ahmed bin Mehmed Hüsrevşâhî mahdûmudur.

Amasya'da Kazasker olan Cemaleddîn Mehmed bin Aksarayî'den tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm oldu. Esnâ-yı tedrîsinde 787'de Amasya'da yazdığı Şâfiye'nin sonunda "Ketebehû el-fakîr Hamîd bin el-Hâc Baba bin Mehmed el-Hüsrevşâhî bi-medîneti Amâsiyye" diye imzâsı ve kitâbı görüldü.

Ba'dehû 792'de Bursa'ya gidip Yıldırım Sultân Bâyezîd Hân'ın teveccühâtını kazandı. Orada tedrîs-i ulûm ve iştihâr ederek Manastır müderrisi oldu.

800 senesinde Şemseddîn Mehmed bin el-Cezerî'nin verdiği icâzet-nâmesinde "Fahrü'l-ulemâi'l-muhakkikîn Hamîdüddîn Abdulhamîd bin Ahmed bin Mehmed **[299]** el-Hüsrevşâhî" şuhûd-ı hâzırâdan yazıldı. [43]

804'de Timurleng'in Bursa'ya duhûlünden mukaddem Amasya'ya firâr edib geldi. Yine tedrîs-i ulûm edib 813'de Torumtay Medreresi müderrisi görüldü. Ba'dehû Halvetiyye meşâyîh-i kirâmından olup 827 sâlinde vefât etdiği zann olunur. Kibâr-ı meşâyîhden fâzıl, zâhid bir zât-ı sütûde-simât idi.

Mahdûmu eş-Şeyh Mehmed Çelebi'dir. Bunun mahdûmları Mevlânâ Burhan Çelebi ile meşâhîr-i tüccârdan ve ağniyâdan Hoca el-Hâc Süleyman Çelebi'dir. Hoca Süleyman Çelebizâde Hoca el-Hâc Pîr Mehmed Çelebi'nin terceme-i hâli yukarıda yazıldı. Bunlara Şeyh Hamîdoğulları dendi.

43 Bu icâzetnâme Laleli Kütübhânesi'nde görüldü.

Hamîdüddîn Mehmed Çelebi-eş-Şeyh Hamîdî Sivasî

Sivaslı İbrâhim'in mahdûmudur. [44] Amasya'da Hazreti Pîr Şücaeddîn İlyas bin Gümüşlü'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu. Ba'dehû pîr-i müşârün-ileyh Şirvân'dan avdetinde ona intisâb edib hülâfâ-yı be-nâmından olarak iştihâr etdi. **[300]**

Sâdât-ı kirâm-ı Hüseyniyye'den es-Seyyid eş-Şeyh Hüsameddîn Hüseyin er-Rifâî el-Lâdikî dâmâdı olduğu münâsebetle kayın pederi tarafından da tarîkat-ı Rifâ'îye hülefâsından olmuşdu. 810'da Yakut Paşa'nın tanzîm edilen vakfiyesi zîrinde "eş-Şeyh Hamîd bin İbrâhim" diye imzâsı görüldü.

Çelebi Sultân Mehmed devrinde şâyân-ı hürmet bir sîmâ olduğundan Şehzâdesi Sultân Murâd-ı sânîye Amasya'da vâlî iken mukarreb ve müşâvir olarak hürmet-i âmmeyi kazandı. Yörgüç Paşa'nın Amasya valiliğinde 831'de dâr-ı naîme irtihâl etdi. Âlim, fâzıl, müttakî bir şeyh-i azîz idi.

Mahdûmları Efdaleddîn Hüseyin, Ekmeleddîn İbrâhim Çelebilerdir. Efdaleddîn Çelebi es-Seyyid eş-Şeyh Hüsameddîn Hüseyin er-Rifâî kerîmezâdesi olduğu münâsebetle kendisi ve evlâdı Sâdât-ı Hüseyniyye'dendir. Bunun evlâdına Efdalzâde ve öbürünün evlâdına Ekmelzâde dendi.

Hamîdüddîn Mehmed Çelebi-Efdalzâde

Amasyalıdır. Tokat kazâsından ma'zûlen vefât **[301]** eden eş-Şeyh Hamîd Lâdikîzâde es-Seyyid Efdaleddîn Hüseyin Çelebi'nin mahdûmudur. Takrîben 821'de doğdu Amasya'da pederinden ve Hatîb Taceddîn İbrâhim Çelebi'de tahsîl-i ulûm edib sonra Bursa'ya gitdi.

Orada Mevlânâ Yegân Mehmed Çelebi'den ikmâl edib avdetle ders-i âm ve Amasya'da Atabeg Gâzi Medresesi müderrisi oldu. 854'de pederi tarafından Tokat nâibi görülüb 855'de avdetle sânîyen Atabeg Gâzi müderrisi oldu.

Tedrîs-i ulûm etdiği esnâda meşâhîr-i ulemâdan Şeyh İmâdzâde Mevlânâ Salâhuddîn Mûsa Çelebi fazl ü kemâlini takdîr ederek kerîmesini verib kendisine dâmâd etdi. Sonra Bursa'da Kaplıca Medresesi müderrisi olarak iştihâr etdi.

Bu esnâda kendisine korkunç bir hastalık ârız olup sakal ve bıyığı döküldüğünden ba'zı hussâd-ı bed-nihâdı ferce-yâb-ı isnâd olarak ba'zı töhmetler ile ithâm ve pâdişâha arz ve i'lâm etdiklerine binâen **[302]** medreseden azl edilib İstanbul'a geldi.

Birgün atına binib giderken ba'zı kullarıyla yaya olarak gezen Fâtih Sultân Mehmed Hân'a tesâdüfle derhâl atından inib selâma durdu. Fâtih Sultân dikkatle yüzüne bakıb tanıdı. Selâm ve iltifâtdan sonra "Yarın dîvâna gelesin" deyib gitdi.

Ertesi Dîvân-ı Hümâyûn'a vardıkda Bursa'da Sultân Müderrisliği elli akçe ve imâret-i âmiresinden kifâyet mikdârı taâm ile ihsân buyurduğundan teşekküren huzûruna girib pâdişâhın ellerini öpdü. "Sen neşr-i maârife ve istikmâl-i kemâlâta çalış, ben de seni unutmam" diyerek iltifât etdi.

Bursa'da Murâdiyye müderrisi olduğu hâlde tedrîs-i ulûm ederken Şârih-i Hidâye Mevlânâ Ekmeleddîn Bâbertî'nin itirâzâtına ecvibe-i mukni'a tahrîr ederek Şerh-i Hidâye üzerine güzel bir hâşiye te'lîf etdi. Bunun üzerine terfîan Sahn-ı semâniye müderrisi olup İstanbul'a gitdi.

Bu esnâda İstanbul'da şiddetli bir tâûn zuhûr edib **[303]** halka dehşet verdiğinden evlâd ü iyâlini alıb İstanbul'dan çıkdı. Kağıd-hâne civârında el-yevm "Müderris Köyü" nâmıyla meşhûr olan köye gidip orada ikâmet ve haftada dört gün medresesine gelip tedrîse devâm etdi.

Fâtih Sultân Mehmed Hân, Uzun Hasan harbinden muzafferen avdet buyurduğu zaman istikbâl edib yek-diğerine mülâkî olduklarında yanına çağırıb senin ol karyeden haftada dört gün derse gelip gitdiğin ve bu husûsda makdûr-ı beşerden hâric ihtimâm etdiğin "benim

---

44 Şeyh-i mûmâ-ileyhin "Lüccetü'l-Lüga" nâmıyla Farisî bir lügat kitabı te'lif etdiği ve dibâcesinde Hamîdeddin es-Sivasî yazdığı "Şâmilü'l-Lüga"da görüldü.

mesmû' ve ma'lûmum olmuşdur. Sana lâzım olanı sen eyledin. İnşâllâhü Teâlâ ben dahi bana düşeni ederim" diyerek kendisini taltîf etdi.

Bunun üzerine 879'da Edirne kâdısı olup gitdi. Yedi yıl kadar Edirne'de icrâ-yı hükûmet-i şeriyye edib 886 senesi evâsıtında ma'zûlen İstanbul'a geldi. Ba'dehû sânîyen Sahn-ı semâniyye müderrisi olup 889'da İstanbul kâdısı oldu.

Sekiz yıl da İstanbul hükûmet-i şeriyyesinde kemâl-i **[304]** adl ü hakkâniyyet üzere icrâ-yı ahkâm edib 897'de azl edildi. Yine müderrisliğe avdet edib hengâm-ı pîrîde bile tedrîsden ayrılmadı. 901'de şeyhü'l-islâm ve müfti'l-enâm olup 903 senesi zilhiccesinde dâr-ı selâma irtihâl etdi.

Gâyet fâzıl, muhakkik, a'lem-i ulemâ, ulûm-ı akliyye ve nakliyyede mütebahhir, usûl ve fürûda mâhir, gâyet halîm, sabûr, hükûmetinde âdil bir zât-ı sütûde-simât idi. "Şerh-i Tavâlî-i İsfahânî"ye ve Seyyid Şerîf'in "Şerh-i Muhtasar Hâşiyesi"ne birer hâşiye-i metîne telîf etdi.

Edirne kâdısı iken vüzerâdan Kâsım Paşa'nın inşâ etdirdiği câmi vakfiyesinin bâlâsında "ve ene'l-fakîr ilâllahi'l-ganî Hamîdüddîn bin Efdaluddîn el-Hüseynî el-Kâdı bi-Edirne hamâhâllahu ani'l-beliyyeti ve'l-fitne" diye kendi hattıyla imzâsı görüldüğünü Edirneli Mehmed Mecdî Efendi "Tercüme-i Şakâyık"da yazıyor. Ebû Eyyûb Ensârî civârında medfûndur.

Tokat nâibi iken verdiği mübâyaa hüccetlerinden birinin bâlâsında "Ketebehü'l-fakîr ilâllahil-ganî Hamîd bin Efdal el-Hüseynî **[305]** el-Mevlâ hilâfete bi-medîneti Tokat hamâhâllahu teâlâ ani'ş-şurûr ve'l-beliyyyât" imzâsı görüldü.

Mahdûmları es-Seyyid Salâhaddîn Mûsa, Şemseddîn Ahmed Çelebiler ve birâderi de es-Seyyid İzzeddîn Hasan Çelebi'dir. Fâtih civârında Efdâlzâde Medresesi mahdûmu olan kudâtdan Şemseddîn Ahmed Efendi'nindir. Kendisinin bir mescid-i şerîfi vardır.

Hamîd Halîl Ağa-Hacı Bâkîoğlu

Amasya Serdârı Osmân Ağa bin Halîl Ağa'nın oğludur.[45] Genç iken yeniçeri ocağında şecâatle iştihâr ederek tefeyyüz edib ocak ağaları silkine girdi. 1223 senesi cumâdelâhiresinde Sultân Mahmûd-ı Sânî'nin cülûsunda hizmeti sebk etdiğinden kethüdâyeri oldu. 1224'de muhzır ağalığıyla dâhil-i katar olup sırasıyla kat'-ı merâtib ederek 1227 senesi muharreminin dördünde kul kethüdâsı ve rebîülevvelinin ikinci günü Yeniçeri Ağası oldu.[46]

On ay ağalık edib 1228 senesi muharreminin yirmi **[306]** ikinci günü azl edilib Kadıköyünde kâ'in çiftliğinde ikâmetine müsâade buyuruldu. 1231 senesi rebîülevvelinde görülen lüzûm üzerine Tekfur Dağı'na gönderildi. Zilka'desinde ma'fûven çiftliğine geldi.

1236'da kapıcıbaşı olup bir müddet sonra Bursa mütesellimi ba'dehû Bahr-i Sefîd Boğazı muhâfızı oldu. İlân edilen Rus harbinde boğazın müdâfaası pek mühim olduğu hâlde ba'zı taksîrâtı görüldüğünden 1245'de maktûlen vefât etdi.

Hanîf İbrâhim Efendi-Vahâbzâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Hâcegân-ı Dîvân-ı Hümâyûn'dan es-Seyyid Abdullah Raşid Efendi'nin mahdûmudur. Tahsîl-i irfân ve kitâbet ederek dârü's-saâde ağası kâtibi kalemine girdi. Orada bi't-tefeyyüz ser-halîfe iken 1218'de dârü's-saâde ağası kâtibi oldu.

1222 senesi rebîülevvelinde dârü's-saâde ağası Bilâl Ağa'nın vefâtında ma'zûl olup 1223'de dârü's-saâde ağası olan Kâsım Ağa'nın himmetiyle Divân-ı **[307]** Hümâyûn hâcegânı zümresine iltihâk ederek ba'zı menâsıbla kayrıldı. 1227 hudûdunda vefât etdi.

---

45 1231 târihli Yeniçeri "Mevâcib Defteri"nde yazılan ve diğer yeniçeri defâtirinde yazılan künyesi böyledir: "Hamîd Halil Osmân Amâsiyye" künyesi bâlâsında "Hacı Bakîzâde" yazılıdır.

46 Bu tarihler Yeniçeri defterlerinden alındı.

Hanîf Ağa-Kubalı

Amasya'nın Kuba Mahallesi'nden Hasan'ın oğludur. Altıncı bölükde yeniçeri olup oda-başı, sonra kassab-başı, Rus harbinde yararlığı görülüb 1226'da Amasya serdârı ve 1228'de Serdengeçtiler Ağası olarak Yergöğe gitdi. Ba'dehu avdet edib iki defa daha Amasya serdârı oldu. 1235 muharreminde ma'zûl olup 1236 senesi evâsıtında vefât etdi. Mu'tedil, dindar, işgüzâr bir zâbit idi. Oğlu Ali Ağa'dır. Bunun oğlu ser-neyzen Seyyid Ahmed Dede Bey pek ma'rûftur.

Hanîfî Mehmed Efendi-Şeyhzâde es-Seyyid

Amasya meşâyîhinden Abdullah Efendi'nin oğludur. Ba'de't-tahsîl 1201'de Fethiye Câmii hatîbi olup 1220'de oğulları Hâfız Mehmed, Ali Efendilere kasr-ı yed ve feragât ve ba'dehû vefât etdi.

Hayâtî Ebû Bekir Efendi

Merzifonludur. Tercemesi yukarıda Ebû Bekir Efendi Hayâtî diye yazıldı.

Hayâtî İsa Çelebi-Defterdâr

Merzifonludur. Ulemâdan Musliheddîn Halifenin mahdûmudur. Evâil-i hâlinde İstanbul'a gidip Ramazânzâde Mehmed Bey'e intisâb ve ilm ü edeb iktisâb edib Maliye kalemine girdi. Burada tefeyyüz edib Haleb'de zeâmet **[308]** defterdârı oldu. Ba'dehû Karaman defterdârı olup sonra ma'zûlen İstanbul'a geldi. Bu esnâda bir nev-civânın aşkına mübtelâ olup hayli zaman menkûbâne yaşadı. 990 hudûdunda vefat etdi. Edîb, şâir, latîfe-gû idi. Eş'ârı letâfetten hâlî değildir. Şu matla'ı meşhûrdur.

Yâr eğer arz-ı 'izâr eyleye gülzâra gele
Çâk ede gonce yakasını ve gülzâra gele

Birâderi Memâtî Ali Çelebi de şâir idi. Latifî Çelebi "Tezkire-i Şu'arâ"sında diyor ki: "Mezbûrun Postî nâm bir şâir ile mizâcı atışur. Latifesi barışır isticvâb yüzünden bu latîfeyi tahrîr ve bu vesîkayı tastîr edib gönderir ki: 'İt postu, domuz postu dibâgât ile pâk olur mu olmaz mı cevâb verib müsâb olasız' der. Mezbûr Postî dahî mezkûr Hayâtî'ye cevabında bunu yazar ki: 'Hayâtî de murdâr memâtî de' der."

Hayâtî Mahmûd Efendi-Ağa Hanzâde es-Seyyid [309]

Amasyalıdır. Esbak topcu-başı Amasyalı es-Seyyid Mustafa Ağa'nın birâderi es-Seyyid Ahmed bin es-Seyyid Mustafa Ağa'nın mahdûmudur. Amcası olup "Ağacan" demekle meşhûr olan mûma-ileyhin yeğeni ve rabîbidir. Bunun için Ağacanzâde demekle iştihâr etdi.

İstanbul'da tahsîl-i irfân ve kitâbet ederek topcu ocağında yazıcı ba'dehû topcular kâtibi oldu. Babalığının vefâtından sonra ba'zı vüzerâya divân kâtibi olup 1218'de Amasya'da görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Oğulları es-Seyyid Ali, Ahmed Efendilere Hayâtîzâde dendi.

Haydar Çelebi-Mevlânâ Bedreddîn el-Mervezî

Ahmed Mervezî mahdûmudur. Horasan'ın merkezi olan Merv şehrinden olup orada tahsîl-i ulûm etdikden sonra Cengiz istilâsında firâr ederek Amasya'ya geldi. Burada tedrîs-i ulûm edib meşâhîr-i ulemâdan oldu. 645 sâlînden sonra vefât etdi. Mahdûmu Mevlânâ Safiyeddîn Mustafa Çelebi'dir.**[310]**

Haydar Çelebi-Pervâne Beyzâde

Amasya eşrâfından Hoca Gıyâseddîn Mehmed Çelebi bin Emîr Nasıreddîn Ahmed Bey bin Emîr İzzeddîn Mehmed Pervâne Bey bin emîr-i kebîr Muineddîn Süleyman Pervâne Bey

mahdûmudur. Amasya a'yânından olup 768 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu Abdulvahhab Çelebi'dir. Bunun mahdûmu Şemseddîn Ahmed Pervânî pek ma'rûfdur.

Haydar Bey-Taşanzâde

Kedağra (Köprü)lıdır. Taşan Beyzâde Umûr Bey'in mahdûmudur. Amasya vâlîsi Hacı Kutluşâh devrine ümerâdan olup sonra Merzifon ve Kedağra ve Havza kazâlarını istîlâ ederek Taşan Dağı'nda emâret etdi.

763'de Hacı Şâdgeldi Paşa Merzifon emâretini birâderi Âdil Bey'e verdiğinden dolayı araları açıldı. Nihâyet harb ederek mağlûb olup 768'de firâr ve Dulkâdirzâde Halîl Bey'e ilticâ etdi. Halîl Bey'in ümerâsından oldu.**[311]**

781'de Halîl Bey ma'iyyetinde Mısrîlerle harb ederek mağlûb olduğundan taleb-i emân ile kurtuldu. 783'de Hacı Şâdgeldi Paşa'nın vefâtından sonra avdet ve Devâtdâr Ahmed Paşa'ya ilticâ edib Köprü Kazâsı dâhilinde bir nâhiye emîri oldu. Koca Kayası'nda ikâmet edib sonra vefât etdi. Mahdûmu Kâmil Bey'dir.

Haydar Çelebi-Mevlânâ Hatîb

Amasyalıdır. Mehmed Çelebi mahdûmu olup tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm ve ba'dehû İçeri şehirde Câmi-i kebîr hatîbi oldu. 817'de meşâhîr-i ulemâdan ve hutebâdân görülüb sonra vefât etdi.

Haydar Bey-Taşan Beyzâde

Kedağra kazâsı dâhilinde Kocakayalıdır. Zeytun kazâsı emîri olan Kâmil Bey bin Haydar Bey bin Umur Bey bin Taşan Bey'in mahdûmudur. Pederi Kâmil Bey'in vefâtında Zeytun Kazâsı emîri olarak Koca Kayasında ikâmet etdi.

Amasya hükümdârı, Çelebi Sultân Mehmed Hân'a ve ba'dehû şehzâdesi **[312]** Sultân Murâd'a muti' ve münkâd olarak yaşadı. Ancak Amasya vâlîsi Yörgüç Paşa'nın ba'zı tazyîkâtından dolayı müşârün-ileyhe karşı geldiğinden kendine âsî süsü verildi.

831'de Yörgüç Paşa tahassun etdiği Kocakayasını muhâsara edib oğlu Kâsım ve müdebbir-i umûru Tayfur Beyleri itmâ' ederek elde etdiğinden bunların yardımlarıyla Kocakayasını açdı. Kendisini elde edib Rûmeli'ne izâm ve zeâmetle maişeti temîn edilerek sonra vefât etdi. Meşâhîr-i ümerâdan idi.

Haydar Bey-Pervâne Beyzâde

Amasya eşrâfından Mehmed Çelebi bin Şemseddîn Ahmed Çelebi bin Abdülvehhâb Çelebi bin Haydar Çelebi mahdûmudur.

Sultân Bâyezîd-i Sânî Amasya'da vâlî iken züamâdan ve cülûsunda ümerâdan olup 893'de Mısır harbinde vefât etdi.

Haydar Ağa-Boşnak

Bosnalıdır. Devşirmelerden olup Sultân Bâyezîd-i Sânî bendegânından iken Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Ahmed'in ma'iyyetine memûr ve tefeyyüz ederek silahdâr oldu.**[313]**

917'de Sinan Paşa'nın vakfiyesinde Silahdâr-ı şehzâde görüldü. 918'de Sultân Selîm-i Evvel muhârebesinde münadîm oldu.

Haydar Çelebi-Havzalızâde es-Seyyid

Sâdât-ı Hüseynîyeden olup esbak Amasya nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı olan es-Seyyid Muhyiddîn Mehmed el-Havzavî mahdûmudur. Amasya fuzalâsından ahz-ı ulûm ederek ders-i âm ve müderris ve ba'dehû nâzır-ı sâdât oldu. 988 senesi hudûdunda vefât etdi. Âlim, mütenessik, mu'tekad bir zât idi. Mahdûmu es-Seyyid eş-Şeyh Celâleddîn Mehmed Efendi meşhûrdur.

Haydar Paşa-Pervâne Beyzâde

Amasyalıdır. Meşâhîr-i ümerâdan sâbıkü't-terceme Deli Pervâne Beyzâde Ali Bey'in mahdûmudur. 976'da kibâr-ı züamâdan görüldü. Ba'dehû Amasya Alaybeyi olup 981'de Irak harbinde isbât-ı liyâkât eylediğinden 982'de Habeş Sancağı beyi oldu.

Ba'dehû Gürcistan ve Şirvân muhârebâtında yaralıkları görüldüğünden 997'de Gence beylerbeyi olarak **[314]** 999'da Sivas, ba'dehû Mar'aş beylerbeyi olup, 1003'de Estergon harbinde bulundu. 1004'de Çıldır, ba'dehû Revân beylerbeyi olup İran ile harb etdi.

1006'da ma'zûlen Amasya'ya gelip sonra Erzurum ba'dehû Batum beylerbeyi olup 1011'de İran harbinde vefât etdi. Mahdûmu Ali Bey ve birâderi Sarı Mehmed Paşa'dır.

Haydar Ağa-Çavuş

Amasyalıdır. Yeniçeri çavuşânından olup 1008'de Yedi Kule cihetleri muhâfızı oldu.[47] Ba'dehû Ankaralı Kalender Oğlu Mehmed Paşa'nın garazkârâne arzıyla müteferrika olup Amasya'ya geldi. Amasya sancâğı beyinin yanlış bir arzı üzerine müteferrikalığı da ref' edildi.

Ayasofya mahzeninden ele geçen çavuşân defterinde şöyle yazılı görüldü: "Haydar ez-çavuşân Amasya mezkûr Kalenderoğlu dedikleri âsînin arzıyla berâ-yı maslahat-ı müteferrika olmuşdur. Hala isyân etmekde olduğu söylenmekle **[315]** bâ-Hatt-ı Hümâyûn çalınmak ... 2 Cumâdelûlâ 1016".

1017'de Kuyucu Murâd Paşa'ya ilticâ ve eşkiyâ istîsâlinde hidemât-ı fedâkarâne izhâr eylediğinden çavuşluğu iâdeten ihsân edilerek Sivas eyâleti cizyedârı oldu. Ba'dehû Nasuh Paşa'nın sadâretinde İstanbul'a gelip 1027'de Sultân Osmân-ı Sânî'nin cülûsunda çavuşlar kethüdâsı ve 1031 senesi evâilinde sipâhîler ağası oldu.

1031 senesi recebinde Sultân Osmân hâilesi zuhûrunda hânesi eşkiyâ tarafından yağma edildiğinden ihtifaya mecbûr oldu. Vak'adan sonra 1032'de Amasya'ya gelip 1035 sâlinden sonra vefât etdi. Buna, Uzun Haydar Ağa denirdi. Mahdûmları Mehmed Paşa ile Hüsâmeddîn Ağa'dır.

Haydar Efendi-Havzalızâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Esbak Nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı Havzalı es-Seyyid Muhyiddîn Mehmed Hüseynîzâde es-Seyyid Şemseddîn Ahmed Efendi'nin mahdûmudur. Amasya ulemâsından tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve müderris olup Mehmed Paşa müderrisliğinden kâdı oldu. **[316]**

Hâce-i sultânî Şeyhü'l-İslâm Saadeddîn Efendi'nin ve mahdûmlarının teveccühâtını kazanıb Kayseriye, Gelibolu, Ankara gibi bilâd-ı mühimmede kâdı olarak mevâlîden oldu. Ba'dehû 1020'de Amasya nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı ve sonra mütekâid olup 1037'de vefât etdi.

Ulemâ-yı kudâtdan bir zât-ı sütûde-simât idi. Mahdûmu es-Seyyid Hasan Çelebi'dir. Bunun oğulları es-Seyyid Mahmûd İbrâhim Çelebilerdir. Es-Seyyid Mahmûd Çelebizâde es-Seyyid İbrâhim Çelebi'dir. Bunlara Haydarzâdeler dendi.

Haydar Çelebi-Celâlzâde es-Seyyid

Amasya meşâyîh-i kirâmından Havzalızâde es-Seyyid eş-Şeyh Celaleddîn Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. A'yân-ı sâdâtdan olup pederinin tekkesi vakfına mütevellî ve nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı olup 1058 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu es-Seyyid Mehmed Çelebi ve birâderi es-Seyyid Yûsuf Çelebi'dir.

---

47 Bu esnâda kendisine pek çok arazi temlîk edildiği ve 1013'de eşkıyânın ahvâlini tarassud için Anadolu'ya gönderildiği de ahkâm defterinden anlaşıldı.

Haydar Bey-Sarı Paşazâde

Beylerbeyilerden Pervânezâde Sarı Mehmed Paşa'nın mahdûmudur. Kibâr-ı züamâdan olup 1048'de Bağdad **[317]** harbinde yararlığına binâen mîrlivâ oldu. Ba'dehû ba'zı sademâta kapılıb bir müddet menkûbâne yaşadı. 1061 hudûdunda vefât etdi. Buna Pervâneoğlu da dendi.

Haydar Paşa-Dilâver Ağazâde

Merzifonludur. Esbak Merzifon voyvodası Çerkes Dilâver Ağa'nın mahdûmudur. Sipâhî meşâhîrinden olup 1069'da Merzifon voyvadası Abazalı Tatar Ahmed Ağa'nın emvâli ve emlâkını kabza me'mûren Merzifon voyvadası oldu.

1071'de sipâhî kethüdâsı olarak devr-i hidemât edib 1078'de sânîyen Merzifon voyvadası oldu. Girid harbinde ibrâz-ı şecâat eylediğinden 1081'de mîrlivâ ve 1087 senesi şevvâlinde Sadr-ı a'zam Merzifonî Kara Mustafa Paşa'nın himmetiyle Kamaniçe beylerbeyi ve muhâfızı oldu. 1090'da Çankırı sancâğıyla Ösek muhâfızı, 1094'de Viyana harbine me'mûr olup senesi evâhirinde Viyana muhâsarası esnâsında şehîden vefât etdi. Cesûr, işgüzâr, şecî' bir merd idi. Mahdûmu, ümerâdan Ali Bey'dir. Amasya'da Ma'denüz köprüsünü müceddeden ta'mir etdirib ba'zı akaratı vakf etmişdi. Diğer mahdûmu Ahmed Bey mütevelli iken 1110'da bilâ-veled vefât etdiğinden Hacı Hüseyin Ağa mütevelli oldu. Paşanın kethüdâsı idi.**[318]**

Haydar Bey-Mirza Paşazâde

Amasya eşrâfından Mehmed Bey bin Zanalı Mirzâ Ali Paşa'nın mahdûmudur. Züamâdan olup İran ve Rus muhârebâtında bulundu. İki defa Amasya alaybeyi olup 1203 sâlinden sonra vefât etdi. Oğlu Ali Bey'dir. Bunun evlâdından Haydar Bey Serrâç ustalarından olup 1312 sâline kadar ber-hayât idi. Ba'dehû fevt oldu.

Hayretî İbrâhim Efendi-Kürsî Şeyhi

Amasya yeniçerilerinden Kamaş Ahmed Ağa'nın oğludur. Fuzalâdan Kâdızâde Küçük Hoca Mehmed İlmî Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu. Ba'dehû İbadullah Câmii kürsî şeyhi olup Amasya Mevlevîhânesi'nde mesnevî okutur, eşrâf zâdegânına edebiyât öğretir. Halka vaaz ve talebe-i ulûma Farisiyyât talîm ederdi. Bu hâlde 1076'da vefât etdi. Âlim, tevârihe ve edebiyâta âşina, şâir, elsine-i selâseye vâkıf, halûk bir zât olduğu "Tezkîre-i Abdî"de mezkûrdur. Hayretî Hoca demekle meşhûr idi. **[319]**

DOKUZUNCU FASIL

Amasya Târihi'nin ikinci bâbında dokuzuncu faslı, adlarının evvelinde üstü bir noktalı "hı (ځ)" harfi bulunan zevâtın terâcim-i ahvâl ve ensâbını ve imkân derecesinde târihen ibret alınacak yerlerini de mülahhasan kayd ve zabt eder. "Hı (ځ)" dan sonra gelen hurûf, hece tertîbi üzere yazılır.

Hâtemî İbrâhim Çelebi-Yüzükçüoğlu

Amasya'da Yüzükçü Abdullah Çelebi demekle meşhûr bir kuyumcunun oğludur. Biraz ilm ve kitâbet tahsîlinden sonra mahkeme-i şer'iyye ketebesinden oldu. Ba'dehû mukayyid olup sicillâtın kaydına me'mûren 1068'de vefât etdi. Şâir, ta'lîk-nüvîs, hoş-sohbet, Halvetî-meşreb bir zât idi.

Hâtemî Abdurrahman Efendi-Müeyyedzâde

Amasyalıdır. Sultân Bâyezîd-i Sânî Amasya'da vâlî iken nişancısı olan Mevlânâ Alaeddîn Ali Çelebi bin eş-Şeyh Müeyyed Çelebi bin eş-Şeyh Alaeddîn Ali Yarî Çelebi bin Zeyneddîn Siyavuş Çelebi bin eş-Şeyh Evran Çelebi **[320]** bin Doğan es-Salgurî mahdûmudur.

860 senesi saferinin evâilinde Amasya'nın Yâkûtiye Mahallesinde doğdu. Sinn-i temyîze vâsıl oldukda civârında bulunan Şâhbula mektebinde okudu. Ba'dehû bir tarafdan hattâtların muhterem şeyhi olan Hamdullah Efendi'nin meşk-gâhına mülâzemet ve diğer tarafdan Mevlânâ Hatîb Kasım ve Mevlânâ Abdî Efendilerin halka-i tedrîsatına muvâzabet etdi.

Hüsn-i hatta akrân ve emsâline tefevvuk ederek şeyh-i müşârün-ileyhden me'zûn olduğu gibi ulûm-ı şer'iyye ve edebiyyede de emsâline fâik bir sûretde isbât-ı liyâkat edib zekâ ve irfânıyla kendisini tanıtdı. Pederinin sevk ü ta'rîfiyle genç yaşında Sultân Bâyezîd-i Sânînin dâhil-i bezm-i hâssı oldu.

Sultân müşârun-ileyhin edebiyata fevkalâde meyl ü incizâbı olduğundan Amasya udebâsından Afîtâbî ve Tâcî Çelebilere hem-ayâr olacak derecede şiir ve inşada meleke göstermekle padişahın teveccühât-ı mahsûsâsını kazandı. Erbâb-ı hasedi kendi aleyhinde harekete geçirdi.

Bu cümleden Mevlânâ Halimî Çelebi de padişahın bezm-i hâssına **[321]** dâhil olarak hayli itibâra nâil olmuşdu. 878'de Fatih Sultân Mehmed Han Amasya'da iken şehzâdesinin lalası olan Çandarlızâde İbrâhim Paşa'yı vezâretten azl ederek Hızır Paşazâde Mahmûd Paşa'yı lala nasb etdi. Mevlânâ Halimî Çelebi'yi de Sivas kâdılığına gönderdi.

Halimî Çelebi muahharan azl ve teftiş ve esnâ-yı teftişâtında Tokat zindânında habs ve tevkîf edildiğini Sultân Bâyezîd'in erkânı tarafından kurulmuş bir dâm-ı tezvîr olduğuna kanâat getirdiğinden netice-i teftîşadda berâet-i zimmeti tahakkuk ederek mahbesden kurtulduğu anda İstanbul'a gitmişdi.

Başına gelen felâketi ve esbâb-ı mucibesini hâkî bir kasîde-i Arabiyye tanzîm ve bunu da güzel bir sûretde şerh ederek Fatih Sultân'a takdîm etdi. Bunun üzerine kubbe-nîşîn-i vüzerâdan Hamza Beyzâde Mustafa Paşa'yı Amasya'ya gönderib şikâyetleri tahkîk etdirdi.

881'de Paşa tarafından verilen müdhiş rapor üzerine Sultân Bâyezîd'in vezîri Mahmûd Paşa'nın ve Tacî Bey ile kendisinin katl ü i'dâmına fermân-ı âlî sâdır oldu. Afitâbî de **[322]** teb'îd edildi. Sultân Bâyezîd fermân-ı âlînin sudûrundan haberdâr olduğu anda daha gelmeden kendisine on bin akçe ve birkaç at ve esbâb-ı seferîye verib gece kaçırdı. Tacî Bey de Bağdad'a kaçdı.

Bunun üzerine Haleb'e can atıb orada ba'zı ulemâ-yı Arabdan edebiyyat-ı Arabîyye okudu. Hadîs ve tefsîr dinledi. Ba'dehû İran'a gidip Mevlânâ Celaleddîn Devvânîye mülâkî oldu. Ve müşârün-ileyhe Hocazâde "Tehâfütü'l-Felâsifesi"ni takdîm ederek teveccühât-ı mahsûsâsını kazandı ve müşârün-ileyhin halka-i tedrîsine devam etdi.

886'da Sultân Bâyezîd'in tahta cülûsunu işitdi. Yedi yıl kadar allâme-i müşârün-ileyhin huzûrunda ulûm-ı akliyyeyi kemâliyle ahz ü istifâza edib müşârün-ileyhin hüsn-i şehâdetini hâvî yüksek bir icâzet-nâme aldı. 888 senesi ramazânında Amasya'ya geldi. Kırk gün kadar kalıb sonra İstanbul'a gitdi.

Asrının allâmesi olan Mevlânâ Hatıbzâde ve sudûr-ı ilmiyyeden Mevlânâ Musliheddîn Kestellî ile görüşdü. **[323]**

Bunların huzûrunda İstanbul fuzalâsıyla ulûm-ı mütenevvia-ı müteferrikadan mübâhase ve musâhabet-i ilmiyye eylediğinde cümlesi fazîlet ve meziyyet-i ilmiyyesini i'tirâfa mecbûr oldu. Mevlânâ Hatibzâde Muhyiddîn Mehmed Çelebi, Sultân Bâyezîd'e sûret-i arzda şehadet-nâme irsâl edib fezâil ve maârifini bildirdi.

Binâenaleyh: 889 senesi muharreminde Sultân Bâyezîd-i Sânî kendisine Kalender-hâne müderrisliğini verdi. Tedrîs-i ulûm esnâsında gerek hüsn-i takrîr ve beyânı ve gerek fezâil-i ilmiyyesi âlem-i tedrîsde büyük bir şöhret ve alâka uyandırdığından 891 senesi rebîülevvelinin on yedinci günü Mevlânâ Musliheddîn Kestellî kızını verib kendine dâmâd edindi.

Bugün Mevlânâ Efdalzâde Hamîdeddîn Çelebi Sahn müderrisliğinden İstanbul kâdısı oldukda bunun yerine terfîân Sahn-ı semâniye müderris olarak şöhret-i şâyiası artdı. Medrese-i mezkûrede sekiz yıl mikdârı neşr-i fuyûzât-ı ilmiyye edib 899 senesinde Edirne kâdısı Mevlâna İsa Çelebi'nin vefâtına binâen Edirne mollası oldu.

Edirne'de sekiz yıl kadar bir tarafdan icrâ-yı ahkâm-ı şer'iyye **[324]** ve diğer tarafdan neşr-i ulûm edib adl ü ihsân vazîfesini bi-hakkın ifâ ederek 907 senesi rebîülevvelinde Anadolu kazaskeri Amasyalı İmâm-Ali Efendi'nin azline binâen yerine Anadolu kazaskeri oldu. Yine İstanbul'a geldi.

Dört yıl da Anadolu sadâretinde vazîfe-i adl ü ihsanı hüsn-i ifâ eylediğinden 911 senesi evâilinde vefât eden Rûmeli kazaskeri Hacı Hasanzâde Muhyiddîn Mehmed Efendi'nin yerine Rûmeli kazaskeri oldu.

Altı yıl da Rûmeli sadâretinde hüsn-i ifâ-yı hizmet-i şer'iyye ederken 917'de Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Ahmed'i taht-ı saltanâta iclâs etmek tarafdârı olduğu zann edilmekle yeniçeriler kıyâm ve hânesini târâc etmelerine binâen azl edildi.

Bundan dolayı fevkalâde rencide-i hâtır olup kendisine verilen yevmî yüz akçe tekâüd ulûfesini kabûl etmeyib meccânen tekâüdü ihtiyâr etdi. 918 senesi saferinde Sultân Selîm Hân'ın cülûsunda yevmî yüz elli akçe vazîfe ile Karaferye **[325]** kâdısı nasb ve oraya i'zâm etdi.

Lâkin İran Şâhı İsmail Safevî ile harb etmeği emel eden Sultân Selîm, müşârün-ileyhin fezâil-i ilmiyyesinden ve ârâ-yı sâibesinden istifâde etmek üzere 919 senesi recebinde Karaferye'den celb ve davet ederek sânîyen Rûmeli kazaskeri nasb etdi. 920'de padişah müşârün-ileyhle beraber İran harbine gitdi.

920 senesi şâbânında harb-i mezkûrdan muzafferen avdet ederken Çoban Köprüsü nâm mahalle vusûlünde Sultân Selîm müşârün-ileyhin ba'zı mütâlaât-ı siyâsîyesinden dolayı münfail olarak azl edib yevmî iki yüz akçe ile tekâüde sevk ederek İstanbul'a gönderdi.[48]

Tam iki yıl ibâdât ve tââtıyla iştigâl ederek 922 senesi leyle-i berâtında Cuma gecesi dâr-ı naîme irtihâl edib cenâzesi muazzam bir ihtifâl ile kaldırıldı. Namazını Şeyhü'l-İslâm Amasyalı Zenbilî Ali Efendi kıldırıb Ebû Eyyüb el-Ensârî hazretlerinin türbesi kurbünde defn edildi.

Ba'zı müverrihler ya'nî Amasyalı Kemal Peşazâde **[326]** Ahmed Şemseddîn Efendi şu târih-i manzûmu söylemişdir:

نفس الفداءلخبرحل حين قضى
فى روضۀ و هو فى الجنات محبور
مقامه فى على الفردوس يسكنه
انيسه فى الثرى الولدان والحور
قل للذى يبتغى تاريخ رحلته
نجل المؤيد مرحوم و مبرور

Merhûm-ı müşârün-ileyh bu asırda Amasya'nın yetişdirdiği efâzıl-ı ulemânın birincisi olduğunda şübhe yokdur. Ulûm-ı akliyye ve nakliyyede allâme-i muhakkik, şer'iyyât ve edebiyâtda fehhâme-i müdekkik, her fennde mütebahhir, elsine-i selâsede şâir-i mâhir, re'y ü tedbîrde Felâtun-ı zaman, akl ü zekâda müşârün bi'l-benân, kâmil, vakûr, kerîm, âl-i cenâb idi.

Edirneli Mecdi Mehmed Efendi "Tercüme-i Şakâyık"da diyor ki: "Mevlânâ-yı mezkûrun sanayi-i bedâyi-i bediü'l-beyânı hâvî kelimât-ı acîbesi ve letâif-i garibesi çokdur. Her sözünün dürre-i yetîme gibi misli ve nazîri yokdur. Lâkin izâm-ı garâ'imi umûr-ı kazâya masrûf olup evkât-ı şeref gâyât-ı âna ma'tûf olmakla müsveddâtını tebyîz edemeyib iz'ân ü im'âna îkân ü itkân eyleyemedi.

---

48 "Şakâyık Tercüme"sinde sebeb-i azli şöyle beyân ediliyor: "Zikr olunan sefer-i zafer-i eserden muâvedet olunub Çoban Köprüsü nâm kûşeye gelindikde padişah hazretleri fâzıl-ı merkûmun aklında ihtilâl fehm eyleyib 920 şâbânında Kazaskerlikden ma'zûl eyledi". Sâhib-i terceme iki yıl daha yaşadığı halde aklında teşevvüş ve ihtilâl olmadığı görüldü. Binâen-aleyh sebeb-i azli bizim yazdığımız vech üzere olduğu Amasyalı Keşfî Çelebi'nin "Selim-nâme"sinden anlaşıldı.

İlm-i kelâmdan mevâzî-i müşkîleyi tahkîk edib **[327]** bir risâle-i latîfe de derc eyledi. Dahî ol risâleyi şehzâde-i saâdet-mevrûd ya'nî Sultân Korkud hazretlerine irsâl ve îsal eyledi. Zikr olunan şehzâde-i âzâdenin sâir-i efâzıl-ı emâsil gibi fünûn-ı mu'tebere-i mu'tevereden behremend olduğuna i'tinâsı olmağın ol risâlenin hutbesinde mefâhir-i meâsir ve ekârim-i mekârimin şâmil bir kasîde-i Arabiyye ile ânı medh eyledi. Ve dahî şübhe-i âmmeyi hâl etmekde hakâyık-ı ceyyide ve dekâyık-ı eyyideyi hâvi bir risale ve kürre-i müdahrecenin tahkîkinde letâfet ve nihâyet-i berâ'ati muhtevî bir risâle tedvîn eyledi. El-hakk ol şehsüvâr-ı mizmâr-ı fazîletin yanında fâris-i meydân-i fezâil olan allâme-i Fârîsi râcil ve acemî ve âna nisbet İmâm-ı Bagavî gabî idi.

Kelimât-ı şîrînin yanında İbn Nübâte'nin kelimât-ı berâ'at-ı ayâtının lezzeti ve bedî-i Hemdânî'nin berâ'ati yokdu. Onların hüsn-i kelimâtından bunun letâfet-i makâlâtı çokdu.

Şi'ir

لفظ شیرین ترا نشنیده ام هرکز نظیر
چون حدیث تو نه دیدم هیچ شیرین تر حدیث

Nesr

Ulûm-ı akliyyede ve nakliyyede emedd-i aksâ ve gâye-i kusvâya vâsıl **[328]** bir fâzıl ve fünûn-ı edebiyye ve Arabîyyede de zirve-i ulyâya nâ'il bir kâmil idi.

Tezyîl, ol fâzıl-ı me'ser-i eser elsine-i selâse şi'ir deyib Arabî ve Fârîsî ve Türkî nazma kâdir hûb-şâirdir. Selâkât-ı tab' u selâmet-i akl ile ve fart-ı fıtnat ve mezîd-i kiyâsetle fenn-i şiirde mâhirdir. Evrâk-ı rüzgârda sebt eylediği eş'âr îcâz-ı şiârı vâfirdir.

Ol asrın ulemâsından biri bir risâle te'lîf edib Hacı Hasanzâde ile ikisi kazasker iken anlardan imzâ iltimâs edib vaz-ı kalem ricâ eyledi. Mevlânâ Müeyyedzâde ol risâleyi şeref-i hatt-ı şerîfiyle teşrîf edib bu Arabî rubâî ile ânı tevkî' eyledi:

Rubâî

هاتيك رسالته على وفق سؤل
من امعن فيها يتلقى بقبول
يستعظم من الفّها ثم يقول
يا خير رساتة ويا خير رسول

Sultân Bâyezîd Hân aleyhir-rahmetü ve'l-gufrân hazretlerine hançer redif bir Fârisî kasîde deyib mülk-i fesâhatı kılıcıyla almışdır **[329]** ve Sultân Selîm Hân hazretlerine Arabî kasîde deyib eslâf-ı şuarâ-i Araba kemiyyet-hâme ile ve eblâk-ı tab' çâlakla at salmışdır. Bu matla' hançer kasîdesinin matlaıdır.

زدست شاه جهان میدهد نشان خنچر
که کرد جوهر و زر جمله در میان خنچز

Ve dahi bu birkaç metali' âbdâr ol fâzıl-ı fezâil şiârındır:

Çâk olan dest-i cefâ ile girîbânımdır
İlişen hâr-ı gam ü mihnete dâmânımdır

Velehû

Nice bir sûfi sâfi âb içelim
Vakt-i gül geldi gel şarâb içelim

Âhiretde olur şarâba hisâb
Biz anı bunda bî-hisâb içelim

Lütf-ı tab' ve kerem-i cibillîsi muktezâsınca zümre-i ulemâ ve fırka-i şuarâya zahîr olup hâme-i şikeste gibi üftâde-i hâk-i mezellet olanlara dest-gîr olurdu.

Şi'ir

نه قطره ماند بدریا نه ذره ماند بدشت
که از قوائد احسانش بهره دار نکشت

[330] Hatta Necâti Bey Divânı'nın dibâcesini anın nâmına demişdir. Ol zamanın vüzerâsı âna incinmişdir ve dahî mesâil-i furûiyyede fetâvâya müteallik bir kitâb te'lîf eyledi ve dahî "Şerh-i Miftâh"a havâşî ve bahs-i cüz-i lâ-yetecezzâya bir risâle ve "Şerh-i Mevâkıf"ın ilâhiyâtına bir risâle dahî "el-haccu eşhürün ma'lûmât"[49] âyetinde bir risâle tasnif eyledi. Rahmetullahi aleyh".

Kütüphânelerde mevcûd olan "Fetâvâ-yı Müeyyediyye" zahrında şu ibâre yazılmış görüldü: "li'l-mevlâ el-fâzıl el-muhakkîk ve'l-âlimü'l-âmil el-müdekkîk bahrü'l-ulûm kamkâmu'l-ma'kûl ve'l-mefhûm şeyhü fünûni'l-edeb imâmü'l-arabiyye allametü'l-me'ânî ve'l-beyân ferîdu dehrihî fî't-tahkîk ve't-tıbyân Abdurrahman ibn Ali bin el-Müeyyed el-Amâsî el-müştehir bi-Müeyyedzâde vülide bi-Amâsîye fî-safer sene 860 ve mâte fî-leyleti'l-Cum'ati'l-hâmis aşera min şehri Şâbâni'l-muazzam sene 922".

Sadr-ı müşârün-ileyh kütüb-i nefîse merâklısı olduğundan mükerrerâtdan mâadâ yedibin cild kitâbı vardı ki her biri nefâis-i âsârdan ma'dûd idi. Bunların içinde kimsenin adını işidmediği kütüb-i nefîse çokdu. Mahdûmları **[331]** Abdulvahhab bin Abdulfettâh, Abdürrezzâk, Abdüsselâm, Mahmûd Efendilerdir. Birâderleri de Hacı Abdurrahim, Abdulkerim, Abdullah Efendilerdir: Oğullarının dördü yirmi ile otuz yaşları arasında fevt oldular. Ancak Abdulvahhab Efendi Sahn müderrisi iken 970 senesi rebîülevvelinde vefât etdi.

Hâtemî Abdülkerîm Çelebi-Şeyhîzâde

Amasyalıdır. Mehmed Çelebi mahdûmu olup Mevlânâ Rükneddîn Ahmed Cendî Çelebi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm-ı meşhûr oldu. Tedrîs-i ulûm esnâsında fazîlet-i ilmiyyesi ve hüsn-i edebi şâyî olduğundan Halfet Gâzi müderrisi olup Amasya vâlîsi Sultân Bâyezîd-i Sânî'nin dâhil-i bezm-i hâssı oldu.

878'de Fâtih Sultân Mehmed Hân'ın Amasya'ya teşrîfinde Çandarlızâde İbrâhim Paşa'nın vezâretden azli esnasında bunu da Tokat'a gönderdi. Orada müderris olup sonra terk-i tedrîs ederek 882'de eş-Şeyh İbrâhim Tennûrî Hazretleri'ne peyrev olarak beraber Kayseri'ye gitdi.

Orada Şeyh Efendi'nin riyâzet-hânesinde tekmîl-i sülûk edib **[332]** hilâfet-nâme aldı. Şeyh Efendi'nin 887'de irtihâli üzerine vatanına avdet edib Enderûn Câmi-i Şerîfi kürsî şeyhi oldu. Bir müddet halkın tehzîb-ı ahlâkına mevâiz-i müessiresiyle hizmet edib sonra Torumtay buk'ası şeyhi olduğu hâlde 903 hudûdunda vefât etdi.

Âlim, kâmil, vâiz, müteşerri', şâir, edîb, bir şeyh-i lebîb idi. Eş'âr ve ilâhiyatı var idi. İlahiyâtından bir parçası görülüb istinsâh edilmişdi. Hayfâ ki yandı. Birâderi meşâhîr-i fuzalâdan Mevlânâ Abdî Çelebi de meşhûr idi.

Hâtemî Mehmed Çelebi-Hakkâk

Amasyalıdır. Dede Çelebizâde Hasan Çelebi mahdûmu ve hattât-ı meşhûr Hüseyin Efendi'nin yeğenidir. Hutût-ı mütenevvi'ayı amcası Hüseyin Efendi'den ahz u temeşşûk edib hatt-ı ta'lîkte mahâret kazandığından hakkâk-ı meşhûr oldu.

---

49 Bakara, 2/197. Hac bilinen aylardadır. (Ed.)

Amasya'da birinci hakkâk olarak tanınmış bir sîmâ-yı latîf olup letâfet-i tab'a mâlik bir şâir ve edîb **[333]** olduğundan mecâlis ve mehâfil-i üdebâya davet ve sohbetinden kesb-i inbisât edilirdi. 1051 hudûdunda yetmiş yaşlarında vefât etdi. Hoş-gû, hâzır cevâb, şâir bir hattât idi.

Hâss Bey -Beytimuroğlu

Amasyalıdır. Kibâr-ı ümerâdan İmadeddîn Esengeldi Bey bin Beytimur Bey'in mahdûmudur. Amasya Hükümdârı Hacı Şâdgeldi Paşa ümerâsından olup 783 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu Şâdman Bey olup kızları Nevcihân, Erdek, Metâ' Hâtunlardır. Şâdman Beyzâde Hüseyin Bey de meşhûrdur.

Hâkî Ahmed Efendi-Çay Köylü el-Hâc

Amasya havâlisinde kâin Çay karyesi halkından Ömer bin Mehmed mahdûmudur. Amasya'da ulemâdan ve hâssaten Allâme Ürgüblü el-Hâc Ahmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu.

1212'de Yörgüç Paşa müderrisi ve Amasya Müftüsü el-Hâc Osmân Muhlis Efendi'nin vefâtına binâen bâ-emr-i âlî Yörgüç Paşa **[334]** müderrisi oldu. Ömrünü fıkh-ı şerîf tedrîsâtına hasr ederek 1220 senesi şevvâlinde vefât etdi.

Acem Ali Mahallesi'nde ikâmet eden meşâhîr-i ulemâdan olup ulûm-ı şer'iyyede fâzıl, gâyet fakîh, usûl-i meâniye vâkıf, behhâs; kaviyyü'l-münâzara, vakâr ve sekînet sâhibi bir zât-ı sütûde-simât idi.

Mahdûmları Mehmed, Mustafa Efendilerdir. Bunlar da ulemâdan olup Yörgüç Paşa müderrisi oldular. Altıparmak müderris demekle meşhûr olan Mehmed Efendi 1280'de vefât edib oğulları Mehmed Arif, Ahmed, Necib, Mustafa, Sâlih Efendilerdir. Müderris Mustafa Efendi de 1291'de vefât edib mahdûmu el-Hâc Hâkî Ahmed Efendi'dir. Ahmed Necib Efendizâde "Gönez" demekle meşhûr Mehmed Ârif Ağa'dır.

Hâkî Ali Efendi-Gazzâzoğlu

Amasyalıdır. İçeri şehirde Câmi-i Enderûn Mahallesi eşrâfından Gazzâz Abdulbâkî Çelebi mahdûmudur. Kâdızâde Hocâ Mehmed İlmî Efendi'den ulûm-ı edebiyye ve şer'iyyeyi ahz ve ikmâl-i tahsîl ederek mücâz ve ders-i âm oldu. **[335]** Sonra silk-i kudâta girib Gelgirâs kâdısı olarak rü'yet ve istikâmetle iştihâr etdi. Ba'dehû kâh nâib ve kâh kâdı olarak Köprü, Zile, Merzifon gibi kazâları devr edib 1058 senesinde Çorum kâdısı oldu. Buradan ma'zûlen 1061'de Amasya'da vefât etdi. Kudât-ı sütûde-simâtdan âlim, şâir, müstakîm bir zât idi.

Hâkî Mehmed Efendi-Çevikce Şeyhi el-Hâc

Amasyalıdır. Çevikce Tekkesinde zâkir-başı Dervîş Ali Çelebi mahdûmudur. Çevikce şeyhi es-Seyyid Hasan Sinanî Efendi'nin hizmet-i aliyyesinde tahsîl-i irfân ve tekmîl-i sulûk ederek 1209 senesi şevvâlinde müşârün-ileyhin vefâtıyla Çevikce Tekkesi şeyhi oldu. Otuz yedi yıl kadar icrâ-yı meşîhât edib 1246'da vefât etdi. Kibâr-ı meşâyihden bir zât idi. Yerine ulemâdan Akşehrî İsmail Efendi şeyh oldu.

Hâlid Ağa-Sekbân-başı

Amasya'da yeniçeri zâbıtanından İzzeddîn Hasan Ağa'nın oğludur. Sultân Murâd-ı Sânî devrinde yeniçeri olup **[336]** tefeyyüz ederek 847'de Varna muhârebesinde ibrâz-ı şecâatle zağarcı-başı, ba'dehû kul-kethüdâsı oldu. 855'de Fâtih Sultân Mehmed Hân'ın cülûsunda bahşîş vak'asından dolayı yeniçeri ağasıyla beraber azl edilib sonra sekbân-başı oldu. 860'da Amasya vâlîsi olan Sultân Bâyezîd-ı Sânî ma'iyyetine me'mûren Amasya'ya gelip 873 sâlinden sonra vefât etdi. Yeniçeri ümerâsından bir merd-i şecî' idi. Mahdûmu İbrâhim Ağa'dır

Hâlid Ağa-Çavuşzâde

Amasya a'yânından ve dergâh-ı âlî çavuşânından Mustafa Ağa'nın oğludur. Bu da çavuşân-ı dergâh-ı âlî silkine girib hayli hizmetlerde isbât-ı liyâkat ederek çavuşlar kethüdâsı oldu. 1058 vak'asında vefât etdi.

Birâderi meşâhîr-i kudâtdan el-Hâc Mehmed Efendi'dir.

Hâlid Ağa-Mütevellîzâde

Amasyalıdır. Hüseyin ve Firûz Ağalar vakfı mütevellîsi Mustafa Ağa'nın oğludur. Enderûn sarâyına girib orada hüsn-i terbiyye gördü. 1242'de pederinin **[337]** vefâtında vakf-ı mezkûr tevliyeti uhdesine tevcîh edilib Amasya'ya gönderildi.

1255'de celb edilib kapıcı-başılık rütbesiyle Çırağan Sarâyı muhâfızı oldu. Dokuz yıl kadar bu hizmetde kalıb 1264 senesi cumâdelâhiresinin on dokuzunda vefât etdi. Mahdûmları es-Seyyid Sâdık Mehmed, Ali Rızâ Efendilerdir. Es-Seyyid Sâdık Mehmed Efendi imâm-ı sânî-i şehriyârî olup mevâlîdendir.

Hâlid Nûrî Efendi-Nûh Efendizâde

Amasyalıdır. Abdurrahmân Efendi'nin mahdûmu olup hutût-ı mütenevvi'ayı hattât-ı meşhûr Kâtibzâde es-Seyyid Kâmil Ahmed ve Yüzbaşızâde Emrâh Vehbi Efendilerden ahz u temeşşük ederek hattât-ı meşhûr oldu. Sofular Mahallesi'nde ikâmet ve 1279 hudûdunda dâr-ı bekâyâ rihlet etdi.

Hâlid Bey-Alay Beyzâde

Amasyalıdır. Kibâr-ı züamâdan Ali Bey bin Abdullah Bey bin Alaybeyi Fethullah Ağa'nın mahdûmudur. Millîzâde **[338]** Hüseyin Bey'in kerîmezâdesi olduğu münâsebetle Millîzâde dendi. 1248'de pederinin vefâtıyla mahlûlünden on iki yaşında 17.450 akçe zeâmete mutasarrıf oldu.

Ba'dehû meclis-i idâre âzâsından olup 1270'de Osmâncık kazâsı müdürü, 1275'de ma'zûlen gelip Amasya ihtisâb ağası, 1285'de meclis-i idâre azâsı oldu. 1288'de Belediye reîsi olup, 1291'de ma'zûl ve 1293'de sânîyen Belediye reîsi olduğu hâlde 1294 senesi evâhirinde vefât etdi. Eşrâf-ı memleketden idi. Mahdûmu ümerâ-yı askeriyyeden Kâ'im-makâm Mehmed Şükrü Bey'dir.

Hâlid Ziyâ Bey-Şirvânîzâde

Amasyalıdır. Sudûrdan es-Seyyid Ahmed Hulûsî Efendi'nin mahdûmu olup 1278'de doğdu. İstanbul'da neş'et edib Kuleli Mekteb-i İdâdî-i Askeriyye'ye girdi. Buradan Mekteb-i harbiyyeye girib funûn-ı askeriyye tahsîlini ikmâl etdikden sonra Berlin dâru'l-funûn-ı askeriyyesine girdi.

Buradan erkân-ı harb yüzbaşılığıyla çıkıb **[339]** İstanbul'a geldi. Bâb-ı Ser-askerîye me'mûr olup 1305'de kolağası ve 1306'da ateşemiliter muâvini olarak sânîyen Berlin'e gönderildi.

1308'de binbaşı olarak avdetle Nafia nezâretinde mühendis ve 1314'de kâ'im-makâm oldu. 1318'de Mîr-âlâylıkla hey'et-i fennîye âzâsından olup 1323'de mîr-livâ olacağı esnâda haremi olan Alman kızıyla araları bozulduğundan kadının fenâ bir jurnaline uğradı.

Sultân Abdulhamîd Hân-ı Sânî, pederinden dolayı zaten kendisinden mütevehhim olduğuna binâen bu jurnal vehmine dokundu. Hayli tahkîkât icrâsıyla 1324'de menfîyen Konya'ya gönderildi. Bu da fevkalâde merâkından hastalanıb 1325 senesi evâilinde orada vefât etdi.

Gâyet mütefennîn, ulûm-ı riyâziyye ve askeriyyede kâmil, orta boylu, yakışıklı, hürriyyet-i efkâra tarafdâr bir zât idi. Sadr-ı esbak amcası Mehmed Rüşdüzâde İsmail Hakkı

Bey'in kerîmesinden bir mahdûmu Mehmed Fuad Bey kaldı. Bu da ceddi türbesi vakfına mütevellî oldu. **[340]**

Hâlisâ İbrâhim Ağa-Amasyalı

Hasan oğludur. İstanbul'a gidip çavuş-başı el-Hâc Sâlih Ağa'nın dâiresinde hayli zaman hizmet ederek ağasının itimâdını kazanıb kethüdâsı oldu. 1161'de mûmâileyhin vefâtıyla Bâhir Mustafa Paşa'nın dâiresine girdi.

Paşa'nın ilk sadâretinde selâm ağası olup hayli şöhret kazandı. Ba'dehû paşasıyla beraber devr-i vilâyât edib 1177 rebîülâhirinde paşasının ikinci sadâretinde selâmlık kethüdâsı oldu. 1178 senesi şevvâlinde paşanın azli ve zilka'desinde i'dâmı üzerine açıkda kalıb sonra vefât etdi.

Hâlis İbrâhim Ağa-Hacı Saîd Ağazâde

Amasya eşrâfından ve dergâh-ı âlî kapıcı-başılarından el-Hâc Saîd Mehmed Ağa bin İsmail Ağa'nın oğludur. Birâderi es-Seyyid Hakkı İsmail Paşa'nın Amasya'da vekîl-i umûru olup 1227'de Amasya sancâğı mukâtaa emîni oldu. 1237'de vefât etdi. Eşrâf-ı memleketden idi. **[341]**

Hâlis Ömer Efendi-es-Seyyid Lâdikî

Lâdikli Mehmed mahdûmudur. İstanbul'a gidip Hasan Çelebi medresesinde ikâmet ve tahsîl-i ulûma bezl-i makderet ederek ulemâdan mücâz ve ders-i âm iken tarîk-i kazâya sâlik oldu. Kazâ ve niyâbetle devr-i kasabât ve bilâd edib 1158'de kibâr-ı kudâtdan görüldü. Ba'dehû fevt oldu. 1165'de medrese-i mezkûrede yazdığı "Hilye-i Nebeviyye" sonunda imzâsı var idi. Ulemâ-yı kudâtdandır.

Hâlis Mehmed Efendi-Nüzhet Efendi Birâderi

Amasyalıdır. Hâcegân-ı dîvân-ı hümâyûndan harameyn kisedârî Amasyalı Nüzhet Ömer bin el-Hâc Mustafa Ağa'nın birâderidir. Mâliye ketebesinden olup tefeyyüz ederek mektubî-i mâliye serhalîfesi, ba'dehû hâcegân-ı dîvân-ı hümâyûn zümresine iltihâk ederek kisedâr-ı defterî oldu.

Ba'dehû menâsıb-ı sagîreyi devr ederek 1204'de haremeyn muhâsebecisi ve 1206 şâbânında ma'zûl ve ba'dehû cizye muhasebecisi olup 1211 hudûdunda ma'zûlen **[342]** vefât etdi.

Hâlis Mehmed Efendi-Sekûköylüzâde

Amasya'da Sultân Bâyezîd Câmiinde şeyhü'l-muhaddisîn ve müderris-i benâm olan Sekûköylüzâde Hâfız el-Hâc Osmân Efendi'nin mahdûmu ve Tamgacı el-Hâc Ahmed Ağa'nın kerîmezâdesidir. Hâfız-ı Kur'ân olup İbrâhim Cû'î Efendi'den vucûh-ı kıraat-ı Kur'âniyyeyi ahz etdi.

1189'da pederinin vefâtında şeyhü'l-muhaddisîn ciheti uhdesine tevcîh edilmiş ise de ilm-i hadîsde marifeti kalîl olduğundan 1200 Şâbânında uhdesinden ref' edilib 1205'de şeyhü'l-kurrâ, amcası Hâfız Abdullah Efendinin vefâtıyla Sultân Bâyezîd Câminde şeyhü'l-kurrâ oldu. Bu vazîfesiyle iştigâl üzere iken 1229'da vefât etdi.

Vucûh-ı Kur'ân'a vâkıf, mücevvid sâlih idi.

Hâlis Mehmed Ağa-Hacı Kâsımzâde

Köprülüdür. Eşrâf-ı mahallîyeden 1264'de vefât eden el-Hâc Ahmed Ağa bin Mehmed Ağa bin el-Hâc Kâsım Ağa'nın oğludur. Köprülü Mehmed Paşa'nın kayınpederi Dede Yûsuf Ağa'nın ahfâdından olup biraz tahsîl-i irfân ü kitâbet etdi.**[343]**

Servetî ve Keşrâfzâdelerle hüsn-i imtizâcı sâyesinde teayyün edib mükerreren mahkeme-i bidâyet âzâsı ve müstantıkı ve ba'dehû meclis-i idâre âzâsı olup 1319'da vefât etdi.

Halûk, muhtezîc idi. Oğulları Mehmed Âkif, Abdulhâmid, Hâfız Abdullah Efendilerdir. Dâmâdı da birâderi Hacı Kâsım Efendizâde, Mustafa Efendi'dir.

Hüdâverdi Bey-Kubâdzâde

Lâdiklidir. Sultân Altunbaş Selçûkî ahfâdından Mahmûd Bey'in mahdûmudur. Amcası Ali Bey'in Samsun emâretinde Bafra ve havâlisi emîri oldu. Sonra Taşanoğulları'nın Bafra'yı istîlâsında amcasının yanına kaçdı.

821'de Taşanoğlu tarafından Samsun istilâ ve amcası i'dâm edildikde Amasya vâlîsi Sultân Murâd Hân-ı Sânî'ye ilticâ ve dehâlet ederek kurtuldu. Sultân-ı müşârün-ileyhin cülûsundan sonra mîr-livâ olup 845'de Karaman harbinde vefât etdi. Ümerâdan idi.

Hüdâverdi Efendi-Çelebizâde

Merzifonludur. Oranın eşrâfından Mehmed Çelebi oğludur. **[344]** Merzifon ve Amasya ulemâsından ikmâl-i tahsîl edib Merzifon'da ders-i âm oldu. Ba'dehû Süheyliyye müderrisi olup bir kaç yıl kassâm-ı askerî ba'dehû Sultâniyye-i Merzifon müderrisi ve ba'dehû kâdı olarak 1058 sâlinden sonra vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâ ve kudâtdan idi.

Hüdâverdi Efendi-Kâtib

Mevâlîden Amasyalı Sâdî Çelebi kölesidir. Efendisinin hayâtında i'tâk edilerek ilm ü kitâbet öğrendi. Ba'dehû sipâhilikle cizye kâtibi olup hayli müddet bu hizmetinde kaldı. Görülen istikâmeti üzerine defterdâr kethüdâsı ve 1065'de Sivas defterdârı görüldü. İbşîr Paşa'nın adamlarından olduğu münâsebetle onun idamında ma'zûl ve ba'dehû merhûm oldu.

Hüdâverdi Paşa-Merzifonî

Oranın eşrâfından el-Hâc Ali Ağa'nın mahdûmudur. Sipâhi meşâhîrinden Merzifonî Kara Mustafa Paşa'nın dâiresine intisâb etdi. 1075'de Sultâniyye-i Merzifon evkâfı mütevellîsi ba'dehû Amasya mukâtâatı emîni oldu. **[345]**

1087'de Kara Mustafa Paşa'nın sadâretinde İstanbul'a gidip kapıcılar kethüdâsı oldu. 1091'de dergâh-ı âlî kapıcı-başılarından olup Tunus, Cezâir, Trablusgarb gibi bilâd-ı baîdeye hidemât-ı mühimme için gönderildi.

1094 senesi evâilinde Cezâir beylerbeyi olup orada kaldı. 1095 senesi evâsıtında ma'zûlen İstanbul'a gelip sonra Kars beylerbeyi oldu. Buradan da azl edilib 1100 hudûdunda vefât etdi.

Hüdâyî Ahmed Efendi-Müftüzâde eş-Şeyh

Amasya ulemâsından Hurrem Ağazâde el-Hâc Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Pederinden ve Kâdızâde Hoca Mehmed İlmî Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib hayli müddet tedrîs-i ulûm etdi. Ba'dehû kibâr-ı Halvetiyye'den eş-Şeyh Hüsameddîn Efendi'ye intisâb edib riyâzet-hânesinde tekmîl-i sülûk ederek hulefâsından oldu.

1061'de Yörgüç Paşa Câmii vâ'izi ba'dehû Müftüzâde Tekkesi şeyhi olup Amasya Mevlevî-hânesi şeyhi Kudsî **[346]** Hasan Dede ve sâir meşâyîh-i kirâm ile sûfîyâne ve edebî sohbetler ederek 1089'da dâr-ı naîme rihlet etdi. Kâmil, elsine-i selâseye vâkıf, şâir, ulemâ-yı Rabbânîyeden bir zât idi. Tekkelerde ilâhiyâtı hayli zamânlar okundu.

Hatice Hâtun-Hâtun Paşa

Amasyalıdır. Sadr-ı esbak Yahşi Beyzâde Bâyezîd Paşa'nın kerîmesi olup Amasya Emîr-i Kebîri İkinci Şâdgeldi Bey bin Devâtdâr Ahmed Paşa'nın zevcesidir. 805'de Çelebi Sultân Mehmed Hân'ın Bolu'dan Amasya'ya geldiği esnâda zevci emâretden çekildi.

816'da Çelebi Sultân Mehmed'in müstakillen Osmanlı Pâdişâhı olduğu esnâda zevci İznik'de ikâmete me'mûr olduğundan beraber oraya gitdi. Pederinin esnâ-yı sadâretinde 825'de kendisine temlîk edilen Suluz mâlikânesinin nısfını vakf edib evlâdına tahsîs ve ba'dehû vefât etdi. Mahdûmu Mehmed Çelebi'dir.

Hatice Hâtun-Hoca Hâtun

Abdullah kerîmesi olup vüzerâdan Amasyalı Hakkı İsmail **[347]** Paşa'nın zevcesidir. Zevcinden kendisine intikâl eden büyük servet sâyesinde Amasya hâricinde Ilıcak Bağları önünde değirmen altında ahşâbdan şirin bir câmi-i şerîf yaptırdı. Civârındaki bağ ve köşkünde ikâmet ve 1246'da emlâkı bu hayrâtının mesâlihine vakf ederek sonra vefât etdi.

Hatice Hâtun-Keklikzâde

Amasya'nın Hacı İlyâs Mahallesi eşrâfından Keklikzâde el-Hâc Ali Ağa'nın kızıdır. Emîr İmâm Abdûllatîf Efendi evlâdından es-Seyyid Mehmed Emîn Efendi'nin zevcesi olup mülki olan Çardaklı Kahve demekle meşhûr kahvehânesini ve bir dükkânını zevcinin mütevellîsi olduğu Abdüllatîf Efendi Kütübhânesi kitâblarının tamîr ve teclîdi mesâlihine 1235'de vakf edib 1250 sâline doğru vefât etdi.

Hürrem Çelebi-Hacı Halîl Paşazâde

Amasyalıdır. Gümüş Kasabası'nda medresesi olan Sadr-ı esbak el-Hâc Hayreddîn Halîl Paşa'nın ikinci mahdûmu ve İskender Bey'in birâderidir. Sultân-ı Murâd-ı Sânî hizmetinde tefeyyüz ederek Amasya vilâyeti defterdârı oldu. **[348]** Ba'dehû Anadolu defterdârı olup Ankara'ya gitdi. 841'de ma'zûlen Amasya'ya gelip Kızılca Çiftliği'nde ikâmet etdi. 845'de emlâkı olan İnepazar Nâhiyesi'nde kâin Dere Seki, Kızılca ve Türkmancıklar karyelerinin nısfını evlâdına vakf ve Amasya'da ba'zı mesâcide vezaîf tayîn etdi.

846'da Amasya vâlîsi Şehzâde Alaeddîn Beyle beraber birâderi İskender Bey 'in idamı üzerine mevkûfâtının idâresiyle meşgûl olup 851 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmları Halîl, Mahmûd Çelebilerdir.

1047'de Bayram Paşa Amasya'ya gelip İçeri şehirde Kâdı Ali Çelebi Mescidi'ni müceddeden imâr ve minber vaz'ıyla câmiye tahvîl etdikde şu muvakkâtı, mîrî nâmına zabt ve ba'dehû şu câmiin mesâlihine vakf u tahsîs etmişdi.

Ba'dehû Hürrem Çelebi evlâdından eş-Şeyh Osmân Efendi bin Mehmed Çelebi meydâna çıkıb evlâd-ı vâkıfdan olduğunu bi'l-muhâkeme isbât etdikden sonra bu hâli Dîvân-ı Hümâyûn'a şikâyet edib icrâ edilen teftişadda Bayram Paşa'nın zabt ve tahsîsi **[349]** sâbit olduğundan Hürrem Çelebi vakfına müdâhale edilmemesine dâir 21 Rebîülevvel 1066 târîhli bir fermân-ı âlî sâdır olduğu defter-i evkâfda görüldü.

Hürrem Paşa-Yörgüç Paşazâde

Amasyalıdır. Bâlâda tercemesi yazılan İskender Paşa bin Abdî Bey bin Ali Bey bin Yörgüç Paşa'nın mahdûmudur. Sultân Selîm-i Evvel'in dâire-i hümâyûnunda hüsn-i terbiyye görüb 820'de pederinin Çaldıran sahrasında harben şehîd olması üzerine kendisine mîr-livâlık verildi.

923'de Mısır harbinde bulunarak yararlığı görüldü. Sancâkları devr ederek Antalya Beyi olup 927'de Şam vâlîsi Cânberdî Gazzâlî Bey'in isyânında Karaman vâlîsi Şâdî Paşa'nın ma'iyyetine me'mûren bu âsinin te'dîbine gitdi.

Cânberdî'nin harbinde yararlığı görülmekle terfîan Mar'aş ve ba'dehû Karaman beylerbeyi oldu. 933'de eşkiyâ-yı celâliyyeden Zünnûn ile harb ederken şehîden vefât etdi. Şecî, hâmiyyetli, bir **[350]** beylerbeyi idi. Birâderi Mustafa Bey'dir.

Hürrem Ağa-Koca

Amasya Beylerinden Mîrlivâ Şücâ Bey'in kölesidir. Ba'de'l-i'tâk efendisinin himmetiyle dergâh-ı âlî çavuşânı zümresine iltihâk etdi. Amasya'da mukâtaa emîni ba'dehû cizye muhassılı, Amasya mütesellimi olarak nâmdâr oldu. 1006 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu mevâlîden esbak Amasya Müftüsü Mehmed Efendi ve bunun mahdûmu meşâyîh-i ulemâdan Hüdâyî Ahmed Efendi meşhûrdur.

Hürrem Efendi-Şeyhzâde

Tercemesi yukarıda yazılan Hürrem Çelebi bin Hacı Halîl Paşa ahfâdından eş-Şeyh Osmân Efendi'nin mahdûmu olup Uzun Mehmed Efendi'nin halka-ı tedrîsinde ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm iken pederinin irtihâlinde Hürrem Çelebi vakfı mütevellîsi ve ba'dehû ceddi Hacı Halîl Paşa'nın medresesi müderrisi ve buradan Gümüş kâdısı oldu. 1099'da vefât etdi. Mahdûmu Süleyman Efendi'dir. Bunun evlâdına da Hürrem Efendizâdeler dendi.**[351]**

Hürrem Bey-Arpacızâde [50]

Hüsrev Şâh-Emîroğlu [352]

Ümerâ-yı Selçûkiyye'den Emîr Mübârizeddîn Îsâ Bey bin İldaş Bey'in mahdûmu ve Şehzâdegân-ı Selçûkiyye'den Süleyman Şâh'ın kerîmesidir. Bu da meşâhîr-i ümerâ-yı Selçûkiyye'den olup 658 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu Îsâ Çelebi ve dâmâdı beylerbeyi Tutaş Bey'dir.

Hüsrev Şâh-Emîr Gıyâseddîn Selçûkî

Amasyalıdır. Amasya hükümdârı Sultân Taceddîn Altunbaş Selçûkî şehzâdesidir. Simre-i Havza'da mukîm iken birâderzâdesi Kılıç Arslan Şâh 779'da Sivas emîr-i kebîri ve hükümdârı olduğu esnâda vekîl-i umûru ve müsteşâr-ı emâreti oldu. Fakat 782'de Kâdı Burhan gadriyle maktûlen vefât etdi. Asîl bir pîr-i muhterem idi. Mahdûmu Süleyman Şâh'dır.

Hüsrev Çelebi-Kılıç Arslanzâde

Amasya eşrâfından Mahmûd Bey'in mahdûmudur. Ahfâd-ı Selçûkiyye'den olup Sultân Murâd-ı Sânî devrinde ağır zeâmetle kayırıldı. Ceddi Altunbaş evkâfı mütevellîsi **[353]** olup 857'de İstânbul'un fethinde oraya gitdi. Ba'dehû orada vefât etdi.

Hüsrev Paşa-Hacı Beyzâde

Amasya Defterdârı Hacı Perviz Bey'in mahdûmudur. Züamâdan ba'dehû dergâh-ı âlî müteferrikalarından olup Mısır harbinde ibrâz-ı liyâkatla ümerâdan oldu. Mora muhârebâtında nâmdâr olup hayli müddet İnebahtı muhâfızı olduğu hâlde 912 sâlinden sonra vefât etdi. Kibâr-ı ümerâdan idi. Buna Hüsrev Paşa dendi.

Hüsrev Bey-Gonca Beyzâde

Amasyalıdır. Şehzâde Sultân Mustafa'nın gözdelerinden Gonca Keyvân Bey bin Mustafa Bey bin Rüstem Bey bin Keyvân Ağa'nın mahdûmu ve damâd-ı şehriyârî Hızır Paşa'nın birâderidir. Züamâdan iken Amasya Alaybeyi oldu. Ba'dehû birâderi kethüdâsı olup 1006 senesi şevvâlinde birâderinin Mısır valiliğinde Cidde Sancâğı Beyi oldu. Ba'dehû Rûmeli eyâlâtına naklen Semendire Beyi olup 1013 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu Ahmed Ağa **[354]** sipâhi meşâhîrinden idi.

50 Müellif bu başlığı boş bırakmıştır. (Haz.)

Hüsrev Ağa-Kethüdâ

Amasya'nın Fethiye Mahallesi'nden Ömer'in oğludur. Sipâhi olup Gürcistân ve Kafkas muhârebâtında hizmetler ederek Amasya kethüdâyeri, hayli müddet Hüseyin Ağa medresesi vakfı mütevellîsi ba'dehû yine Amasya kethüdâyeri oldu.

1032'de Abaza Mehmed Paşa'nın isyânında devlete ibrâz-ı sadâkat ve hizmet eylediğinden 1034'de Çorum Sancâğı mütesellimi olup 1036 senesi evâilinde hasta olarak Amasya'ya geldi. Sülüs-i malını Fethiye Câmi-i Şerîfi'nin tamîr ve ihtiyâcına vasiyyet edib bir kaç ay sonra vefât etdi. Ehl-i hizmet ü hayr idi.

Hüsrev Bey-Deli Gürcü

Gürcistân ümerâsından Gıregora Hân bin Keyhüsrev Hân bin Yuset Hân oğludur. Buna Keyhüsrev Hân denirken amcası Mavera Hân ve bunun oğulları şeref-i İslâmı kabûl etdikleri esnâda Müslümân olup Hüsrev Bey dendi. **[355]**

Ba'dehû ammizâdesi Heftâdî Ahmed Bey Amasya sancâğı beyi oldukda beraber gelip müdebbir-i umûru olarak tahsîlât işlerine girişdi. Halkı fevkalâde tazyîk ederek nefret-i umûmiyyeyi kazanıb kendisine Deli Gürcü lakâbı verildi.

1038'de halkın galayanını mûcib olan harekâta cür'et ve a'râz-ı müslimîne taarruz gibi mezâlime cesâret eylediğinden halkı ayaklandırdı. Heftâdî Beyle beraber maktûlen vefât etdi. Hâdise bâb-ı evvelde tafsilâtıyla yazıldı. Dil bilmez dînden anlamaz harîs bir adamdı.

Hüsrev Bey-Hüsrev Paşazâde el-Hâc

Amasya'nın Sevâdiye Mahallesi eşrâfından Murâd Bey bin el-Hâc Mehmed Bey'in mahdûmu ve İnebahtı muhâfızı Hüsrev Paşa'nın ahfâdındandır.

Pederinin irtihâlinde yetîm olup 1052'de isbât-ı rüşd ederek züamâdan oldu. 1072'de Sadr-ı a'zam olan Köprülüzâde Fazıl Ahmed Paşa'nın himmetiyle mîr-livâ olup gâh mansûb ve gâh ma'zûl olarak sancâkları devr etdi. 1083'de Cidde Beyi ve Şeyhü'l-harem olup iki yıl sonra ma'zûlen Amasya'ya **[356]** gelip 1088 sâlinden sonra vefât etdi.[51] Mahdûmu el-Hâc Mehmed Bey'dir.

Hızır Bey-Hacı Beyoğlu

Amasya ümerâsından el-Hâc İlyas Bey'in oğludur. Baba İlyas Horasanî ahfâdından olup Sivas ve mülhakâtı hükümdârı olan Sultân Eretna Hân devrinde ümerâdan görüldü. 862 sâlinden sonra vefât etdi.

Hızır Bey-Atabegzâde

Amasya'da medresesi olan Atabeg Gâzi vakfının mütevellîsî İlyas Bey bin Hayreddîn Hızır Bey bin Atabeg Gâzi mahdûmu olup Yıldırım Sultân Bâyezîd Hân ümerâsından oldu. 804'de Timurlenk Muhârebesinde vefât etdi. Mahdûmu Mehmed Bey ve birâderi Abdî Bey'dir ki Yörgüç ve Hızır Paşaların amcasıdır.

Hızır Çelebi-Mevlânâ Turhâlî

Amasya civârında Turhal Kasabası halkından İmâm İsa Çelebi mahdûmudur. Amasya'da tahsîl-i ulûm ederek kibâr-ı ulemâdan oldu. 812'de tanzîm edilen eş-Şeyh Şâdî **[357]** vakfına şâhid görüldü. Ba'dehû vefât etdi.

Hızır Bey-Emîr Hayreddîn

Ümerâdan Bîçâroğlu Bayram Bey bin Esen Bey bin Bîçâr Bey'in mahdûmu ve Bîçâr Bey'in birâderzâdesidir. Amasya'da Çelebi Sultân Mehmed Hân'ın ümerâsından olup

51 Fethiye Câmi'indeki sebîli ve nukûd-ı mevkûfesi vardır.

müstakillen taht-ı saltanata cülûsunda nâil-i teveccüh oldu. 821 hudûdunda vefât etdi. Mâhdûmları Âdilhan, Gündüz, Hasan Beyler'dir. Bunlar da ümerâdan idi.

Hızır Bey-Yörgüç Paşazâde

Amasya vâlîsi Yörgüç Paşa'nın mahdûmudur. Pederi hayâtında meşâhîr-i ümerâdan olup 831'de Samsun Sancağı Beyi oldu.[52] Ba'dehû 838'de Şehzâde Sultân Ahmed'in Amasya valiliğinde ma'iyyetine me'mûr ve Amasya mühâfızı oldu. 847'de Varna muhârebesinde fedâkârâne harb ederken şehîden vefât etdi. Mahdûmu Hasan Bey de ümerâdandır. Yörgüç Paşa'nın ağalarından Hızır Ağa da bu muhârebede terk-i cân eden şühedâdandır. Bu da şüc'ândan bir sipâhî kethüdâsıydı. **[358]**

Hızır Paşa-Kabûlîzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Çelebi Sultân Mehmed Hân'ın havâss-ı bendegânından Kabulî Ağa'nın mahdûmudur. Sultân Murâd-ı Sânî'nin dâire-i hümâyununda hüsn-i terbiyye görüb tefeyyüz ederek Mîrâhur-ı Şehriyârî iken 846'da Pâdişâhın terk-i saltanat etmesine binâen ma'zûlen Hicâz'a gitdi.

847'de yeniçeri ağası olarak Varna harbine gidip muzafferen Sultân Murâd'ın avdetiyle ikinci cülûsuna hizmet etdiğinden itimâdını kazandı. 850'de Amasya Vilâyeti beylerbeyi olup geldi.

855'de taht-ı saltanata cülûs eden Fâtih Sultân Mehmed Hân'ın cülûs-ı Murâdî'den dolayı iğbirârını kazanmış olduğundan 857'de İstanbul Fethi'ne me'mûren Edirne'ye celb ve davet edildi. Ba'dehû vefât etdi. Meşâhîr-i ricâlden idi. Mahdûmu İbrâhim Bey ve bunun mahdûmu meşhûr Selîm-nâme müellifi Keşfî Mehmed Çelebi'dir.

Hızır Bey-Hacı Beyzâde

Ümerâdan Murâd Bey bin Hamza Bey bin el-Hâc İlyas Bey'in **[359]** mahdûmudur. Bu da ümerâdan olup 875 sâline doğru vefât etdi. Pederinin medfûn olduğu Çıkrık Mahallesi'nde kâin Tekke mezârlığında medfûndur. Ayak taşı zâyi olduğundan târîh-i vefâtı anlaşılamadı.

Hızır Çelebi-Sofuzâde

Amasya ulemâ-yı meşâyîhinden eş-Şeyh Mehmed Sofu Çelebi mahdûmu olup tahsîl-i ulûm etdikden sonra ders-i âm oldu. Amasya kâdısı "Molla Beylik" demekle meşhûr Mevlânâ Nizâmeddîn Abdurrahman Çelebi'ye 716'da İbrâhim bin Abdulaziz el-İsrâilî'nin yazdığı "Zecrü'n-nefs" kitâbını hibe ve takdîm ederek Amasya kassâmı oldu.

Ba'dehû Amasya nâibi ve Torumtay müderrisi olup sonra Samsun kâdısı oldu. 876'da vefât etdiği zann olunur. Birâderi Muhyiddîn Mehmed Çelebi de İstanbul'da 870'de Ayasofya vâizi idi. Diğer ulemâdan Mevlânâ Hızır Çelebi bin Ahmed de 882 sâlinden sonra vefât etdi.

Hızır Paşa-Hayreddîn el-Hâc

[360]Amasyalıdır. Ümerâdan Ata Beyzâde Abdî Bey demekle meşhûr Muineddîn Abdullah Bey bin İlyas Bey bin Hayreddîn Hızır Bey bin Gâzi Nasıreddîn Ahmed Ata Bey'in mahdûmu ve Yörgüç Paşa'nın küçük birâderidir.

Çelebi Sultân Mehmed Hân'ın evâhir-i saltanâtında ümerâdan olup 838'de beylerbeyi ve 843'de Amasya vâlîsi Şehzâde Alaeddîn Bey'in lalası ve müsteşârı oldu. 846'da şehzâde-i müşârün-ileyhin ansızın yatağında ihnâkı üzerine ma'zûl ve müteessir oldu.

52 833'de pederi Ağça oğullarıyla Kızıl Koca Oğullarını târ u mâr ederek Niğde havâlîsinde ba'zı fütûhâta muvaffak olduğundan fetih-nâmeyi Edirne'ye götürüb iltifât-ı Pâdişâhiye mazhar olmuşdu.

847'de Varna Muhârebesi'ne me'mûren harbe girib ordu-yı hümâyûn'a inhizâm-ı küllî ârız olarak Sultân Murâd'ın firâra teşebbüsü üzerine atının dizgininden tutub Pâdişâhı azm ü sebâta teşvîk ve firârîleri ircâ' etdi.

Müşârün-ileyhin bu hareket-i azimkârânesi ordu-yı hümâyûna münhezim bir hâlde iken büyük bir zafer ve gâlibiyyet temîn eylediğinden Sultân Murâd'ın muhabbet ve itimâdını kazandı. Bunun üzerine Anadolu beylerbeyi olup sultân-ı müşârün-ileyhin ikinci defa cülûsuna bâis-i müstakîl oldu.**[361]**

851'de dördüncü vezîr olarak dîvân-ı hümâyûna me'mûren Edirne'ye gitdi. Ba'dehû üçüncü vezîr olup dört yıl kadar Sultân Murâd-ı Sânî'ye vezâret etdi. 855 senesi muharreminde Fatih Sultân Mehmed Hân'ın ikinci defa cülûsunda ma'zûlen Amasya'ya geldi.[53]

857 senesinde İstanbul'un Fethi'nden dolayı Haremeyn-i muhteremeyn ahâlîsine tevzî edilecek surre-i hümâyûnu isâl ve tevzîe me'mûren cânib-i Hicâz'a gitdi. Îfâ-yı vazîfeden sonra Amasya'ya avdet etdi. Tekâüd tarîkiyle Amasya'da ikâmet ederek inşâ-ı hayrâta çalışdı.

Amasya hâricinde Kavaklar mevkiinde dîl-nîşîn bir câmi-i şerîf ve önünde bir şâdırvân ve yanında sülün gibi güzel bir minâre ve havâlî-i şarkiyyesinde âlî bir medrese ve bunun yanında bir imâret-hâne ve cihet-i garbiyyesinde bir hazîre ve bunun önünde latîf bir hamâm ve mevâkî-i muhtelifesinde çeşmeler inşâ ve bir de mekteb binâ etdirdi.

870'de bu hayrât-ı şerîfesinin mesâlihine bütün emlâk-ı azîmesini vakf edib vakfiyesinde vezîr olduğunu da **[362]** yazdırdı. Bu hayrâtının etrâfında konaklar, hâneler, bağlar, bağçeler, binâ ve tarh ederek Amasya'dan ve haricden celb etdiği kimseleri ve kendi kölelerini buralara yerleştirdi. Buraya Hızır Paşa Mahallesi dendi.

Ömrünün müntehâsına kadar gâyet muhterem bir hâlde bu mahallesindeki konağında ikâmet edib 889 senesi muharreminde dâr-ı bekâya rihlet etdi. Mahdûmu Mehmed Paşa'nın türbesi bağçesinde medfûndur. Âkil, müdebbir, reşîd, gâyet kerîm, sâhib-i hayrât idi. Yüz yaşında vefâtı rivâyeti her hâlde târîhe muvâfıkdır.

Mahdûmları Kâsım, Ahmed Beylerle Mehmed, Mahmûd Paşalardır. Mahmûd Paşa'nın idamı kendisini pek ziyâde müteessir etmiş idi. Kâsım Beyzâde Ahmed Bey ile Ahmed Beyzâde Abdullah Bey kendisinden mukaddem vefât ederek câmii hazîresinde medfûndur.

Yörgüç ve Hızır Paşaların Mihâl Beyzâde olduklarına dâir olan rivâyet, bir efsâneden ibâretdir. Çünkü her ikisinin vakfiyesinden ve an'anât-ı kaydiyyeden anlaşılır ki **[363]** bunlar Amasya'da medresesi olan Ata Beyzâdelerdir yanî Türk oğlu Türk olup Rum oğulları değillerdir.

Bunu iddiâ idenler de târîh-i millîmizi bilemeyenlerdir. Aşağıda Yörgüç Paşa'nın tercemesinde müdellel bir sûretde bu rivâyetin efsâne olduğu görülür.

Hızır Paşa'nın sülâlesi ancak Mehmed Paşa'dan 1036 tarihine kadar devâm edebilmişdir. Bundan sonra Berrî Mehmed Paşazâde Hüseyin Bey'in kerîmesi Ayşe Hânım ve diğeri de bu Hüseyin Beyzâde Kurd Mahmûd Bey'in kerîmesi Aynî Hânım evlâdı olarak iki sülâle-i inâs türedi. Birinci sülâle-i inâs Seydi Beyzâde Kurd Mehmed Bey'in evlâdı olan Kurdzâdelerdir. İkinci sülâle-i inâs da Hayreddînzâde Ahmed Çelebi'nin evlâdı olan Hayreddînzâdelerdir. Bunlara muârız olarak bir de Hızır Paşa'nın utekasından Keyvan Ağa'nın evlâdı olan Keyvânzâdeler meydâna çıkdı.

İbtida Keyvânzâdeler Hızır ve Mehmed Paşaların evkâfı tevliyetini deruhte etmişlerdi. Bunlara karşı Seydi **[364]** Beyzâdeler çıkdı. Bi'l-muhâkeme tevliyeti aldı. Bunlara karşı da Hayreddînzâdeler çıkıb tevliyetin kendilerine âid olduğuna dâir i'lâm aldılar.

Ancak 1124'de Amasya mutasarrıfı olan Köprülü Ali Paşa'nın nüfûzuna istinâd eden Kurdzâde Ali Bey mütevellî Hayreddînzâde Ali Bey'i azl ve nefy etdirmekle tevliyete kondu. Ba'dehû tevliyet bu sülâlede şimdiye kadar kaldı.

---

53 Çünkü Varna harbinden muzafferen avdetinde Sultan Murad'ın cülûsuna ve Sultan Fatih'in de hal'ine hizmet etmişdi. Bundan dolayı Sultan Fatih kendisine mu'berdi.

Hızır Bey-Muzaffer Beyzâde

Amasyalıdır. Ümerâdan Hamza Bey bin Muzaffer Bey'in mahdûmudur. Fâtih Sultân Mehmed Hân devrinde ümerâdan olup birâderi Mehmed Çelebi ile beraber Üçler Mahallesi'nde bir zâviye yaptırdı. 890'da vakfiyesini tanzîm edib sonra vefât etdi.

Hızır Çelebi-Şehzâde Sultân

Amasya Vâlîsi Şehzâde Sultân Ahmed bin Sultân Bâyezîd Hân-ı Sânî'nin şehzâdesidir. Amasya'da doğdu. Henüz on beş yaşında bir genç iken 918'de Sultân Selîm Hân'ın emriyle boğuldu. Amasya'da Torumtay Türbesi'nde medfûn olduğu zann olunur. Vâlidesi 927'de Enderûn'da mukîme görüldü.

Hızır Çelebi-Mevlânâ Hayreddîn

Amasyalıdır. İdris Çelebi bin Ebû Bekir Çelebi mahdûmudur. Amasya fuzalâsından ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve müderris-i benâm oldu. Ba'dehû Amasya vâlîsi Sultân Ahmed'in şehzâdelerine **[365]** muallim olarak büyük riâyetler görürdü.

Ancak Şehzâde Sultân Ahmed'in cülûs gâilesine girdiği günden itibâren halecânlar geçirmekde iken 918'de Sultân Ahmed'in katlî ve muallim olduğu şehzâdelerin şehâdeti üzerine zehre-çâk olarak vefât etdi. Fâzıl, edîb, halûk bir zât idi. Mahdûmları İdris, Lütfullah Efendilerdir.

Hızır Çelebi-Seydî Alizâde

Amasyalıdır. Mevâlîden Hâbil-zade Seydi Ali Çelebi bin el-Hâc İlyas Çelebi bin Receb Çelebi bin Hasan Çelebi bin Hâbil Bey'in mahdûmudur. Amasya ulemâsından tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve Yörgüç Paşa Medresesi müderrisi oldu.

Ba'dehû silk-i kudâta girib hayli bilâd-ı mühimmeye kâdı olarak 938'de vefât etdi. Meşâhîr-i kudâtdan olup mahdûmları Ali, İskender Çelebilerdir. Birâderleri Şârih-i Şir'a Yakûb Çelebi ile Amasya'da Dârülhadîs'i olan Osmân Çelebidir.

Hızır Paşa-Yörgüç Paşazâde

[366] Amasyalıdır. Mîrlivâ Yörgüç Paşazâde Mehmed Bey bin Mustafa Bey'in mahdûmudur. Pederi Amasya Beyi iken 940'da Eşkiyâ-yı Celâliyye'nin hücûmuyla şehîd olduğundan Enderûn-ı Hümâyûn'a alındı. Orada tefeyyüz ederek seferli kethüdâsı iken 953'de mîrahûr-ı şehriyârî oldu.

956'da Sadr-ı a'zam Rüstem Paşa'nın desîsesiyle Köstendil Sancağı Beyi olarak taşra gönderildi. 960 şevvâlinde sadr-ı müşârün-ileyhin azli ve 961'de İran harbinde gösterdiği yararlık üzerine 962'de Şam beylerbeyi oldu.

Bu esnâda Rüstem Paşa sânîyen sadrâzam oldukda 963'de Şâm'dan azl edilib sancâklara gönderildi. 968'de Rüstem Paşa'nın mağzûben vefâtı üzerine Bağdad beylerbeyi olarak ikbâle erdi. Ba'dehû azl edilib 971'de Silistre vâlîsi oldu. 975'de azl ve tekâüd edilib sonra vefât etdi. Devşirmelerin hased ve rekâbeti yüzünden terakkî edemedi. Mahdûmları Mehmed, Mustafa Beyler Amasya'da ikâmet etmişlerdi. **[367]**

Hızır Bâlî Çelebi-Keçizâde el-Hâc

Ziyarelidir. Oranın eşrâfından el-Hâc Ali Çelebi oğludur. Pederinin vefâtında Keçizâde Câmii vakfına mütevellî ve bir kaç yıl da Amasya şehir emîni olup 1011'de eşkıyâ hücûmunda vefât etdi. Mahdûmu el-Hâc İsa Çelebi ve bunun mahdûmu el-Hâc Mehmed Çelebi'dir. Diğer Mirza Beyzâde Hızır Bâlî Çelebi bin el-Hâc Mustafa Bey de Hakala eşrâfından olup peder ve ceddînin evkâfına mütevellî olduğu hâlde 1016 sâlinden sonra vefât etdi.

Hızır Paşa-Gonca Beyzâde

Amasyalıdır. Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Mustafa gözdelerinden Keyvân Ağazâde Gonca Keyvân Bey bin Mustafa Bey bin Rüstem Bey bin Keyvân Ağa'nın mahdûmudur. Sultân Murâd-ı Sâlis'in Amasya valiliği esnâsında hüsn-i cemâline binâen Enderûn-ı Hümâyûn'a gönderdi.

Orada tefeyyüz ederek Sultân Murâd-ı Sâlis'in cülûsunda temâyüz edib 988'de rikâbdâr-ı şehriyârî oldu. Pâdişâhın kendisine teveccühü Sadr-ı a'zam Koca Sinan Paşa'yı **[368]** harekete getirdiğinden 990 senesi evâilinde Van beylerbeyi olarak taşraya gönderildi.

Ba'dehû Konya vâlîsi olup İstanbul'a takarrüb etdi. 997'de Sinan Paşa sânîyen sadrâzam oldukda Konya'dan azl edib açıkda bırakdı. 999'da Sinan Paşa sadâretden azl edildiğinden 1000'de Tımışvar beylerbeyi olup uzaklara atıldı. Burada bir müddet kaldı.

1004'de Belgrad muhâfızı olup, 1006 senesi şevvâlinde vezâretle Mısır vâlîsi oldu. Çünkü Sadr-ı a'zam İbrâhim Paşa ile Enderûnda refâkat ve aralarında muhabbet vardı. 1008'de Mısır'dan gelip kubbe-nîşîn olarak vüzerâ arasında temâyüz etdi.

1010 senesi rebîülevvelinde sadrâzam olan Yemişci Arnavut Hasan Paşa'nın istirkâbından dolayı 1011'de Tuna muhâfızı olarak İstanbul'dan uzaklaştırıldı. 1013'de Halîl Paşa'nın metrûkesi olan Fatıma Sultân binti Sultân Murâd-ı Sâlis kendisine tezvîc edilerek davet edilib vusûlünde sânîyen kubbe-nîşîn oldu. **[369]**

1014 senesi şâbânının on beşinde Sofu Sinan Paşa yerine kâ'im-makâm-ı sadâret olup üç mâh sonra Budin vâlîsi ve 1015 senesi evâilinde sânîyen Tuna muhâfızı oldu. Zevcesi Fatıma Sultân'ın Sultân Ahmed'e ricâsı üzerine 1016'da Üsküdâr muhâfızı olup geldi.

İki yıl kadar Üsküdâr'da Fatıma Sultân'ın sarayında ikâmet ederek 1018 senesi zilhiccesinde dâr-ı bekâya rihlet etdi. Meşâhîr-i vüzerâdan âkil, reşîd, muktedir bir zât idi. Mahdûmu İbrâhim Paşa ve kerîmesi Fatıma Sultân'dan doğan Ayşe Sultân olup dâmâdı sadr-ı esbak Bosnalı Hüsrev Paşa'dır.[54]

Amasya'nın Şâmîce Mahallesi'nde âlî bir zâviye yaptırıb ba'zı kura ve mezârii bu tekkenin mesâlihine vakf etdi. Tekkenin önünde bir de çeşme yaptırıb Kara Kaya'da kâin menba'dan suyunu getirtti. Bu zaviyeden pek çok kibâr-ı ümmet icrâ-yı meşîhat etdi. El-yevm çeşmesi bakî ise de zâviyesi hâneye münkalib olmuşdur. Ba'zı meşâyıhı bulunub yazıldı. **[370]**

Hızır Efendi-Cumazâde

Amasyalıdır. Kudâtdan Ahmed Efendi bin Cuma Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da tahsîl-i ulûm ederek İstanbul'a gidip İvaz Efendi dâru'l-ifadesine mülâzemet etdi. Müşârün-ileyhin Anadolu sadâretinden mülâzım ve Amasya'da ders-i âm oldu.

1020'de Tekirdağı'nda Rüstem Paşa, 1025 ramazânında Beşiktaş'da Sinan Paşa, zilhiccesinde Bursa'da Emîr Sultân medreselerine müderris olup 1029 senesi saferinde Malkaralı Ahmed Efendi yerine Amasya Müftüsü ve Sultâniyye müderrisi olup geldi.

1032 senesi zilhiccesinde Konya mollası olup 1034 senesi recebinde ma'zûlen Amasya'ya geldi. 1035 senesi zilhiccesinde vefât etdi. Âlim, sâlih, sâfî derûn, sâhib-i azm ü sükûn bir zât idi.

Hızır Efendi-Molla Bahşîzâde

Kuyûd-ı vakfiyeden anlaşıldığı üzere Amasya fuzalâsından Fâzıl Yahya Efendi bin İbrâhim Kemâleddîn Efendi bin Mevlânâ Bahşî Halîfe'nin mahdûmudur. Hıfz-ı Kur'ân etdikden sonra pederinden tahsîl-i ulûm edib ceddînin mescidi imâmı ve pederinin irtihâlinde vakfının mütevellîsi olduğu hâlde 1026 senesi rebîülâhirinde vefât etdi. Ulemâ ve sulehâdan

54 Şu malûmât Hüsrev Paşa'nın vakfiyesinden alındı. Bunun için Hüsrev Paşa Amasya'ya ve ricâline karşı büyük bir alâka göstermişdi.

idi. İmâmet ve tevliyet ammizâdesi olan Mehmed Paşa Tekkesi şeyhi Mevlânâ eş-Şeyh Ya'kûb Efendi'ye verildi.

Hızır Bey-Goncazâde

Amasyalıdır. Ümerâdan Rüstem Bey bin Gonca Keyvân Bey'in mahdûmu ve Hızır Paşa'nın yeğenidir. Amcasının **[371]** dâiresinde perverde olup selâm ağası sonra harem kethüdâsı oldu. 1018'de müşârün-ileyhin irtihâlinde, mîr-livâ olup sancâklara gitdi.

Mazûlen Amasya'da olduğu esnâda Hızır ve Mehmed Paşaların evlâdı münkâriz ve kendisi Hızır Paşa'nın evlâd-ı utekâsından olduğu cihetle müşârün-ileyhimânın evkâfı tevliyeti uhdesine tevcihini iddia ederek mütevellî oldu. Birkaç yıl sonra 1048'de vefât etdi. Ümerâdan idi.

Hızır Efendi-Hacı Bayrâmzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Fuzalâdan Alevî Köylü el-Hâc Bayram Efendi'nin birinci mahdûmudur. Pederinden ve Müeeyyedzâde Pîri Ahmed ve Zileli Abdurrahman Efendilerden ahz-ı ulûm edib ders-i âm oldu. Bir müddet Amasya'da tedrîs-i ulûm ederek iştihâr etdi.

Ba'dehû İstanbul'a gidip Muhaşşî Sinan Efendizâde kethüda Mustafa Efendi'den mülâzım, Amasya'da Atabeg, Mehmed Paşa, Merzifon'da Sultâniyye ve ba'dehû Tokat'da Hâtunîye medreselerine sırasıyla müderris olup 1036 zilka'desinde **[372]** Amasya müftüsü ve Sultâniyye müderrisi oldu.

1039 senesi muharreminde Konya mollası olup bir buçuk yıl sonra ma'zûlen Amasya'ya geldi. 1042 saferinde Karahisâr-ı Şarkî kâdısı ve 1044 senesi cumâdelûlâsında Amasya Nâibi ve 1046 senesi cumâdelûlâsının gurresinde Amasya Kadısı olup 1046 senesi muharreminin yirmi yedinci günü dâr-ı bekâya irtihâl etdi. Âlim, fâzıl, kâmil bir zât idi.

Mahdûmu Mehmed Efendi'dir.

Hızır Bey-Keyvânzâde

Amasyalıdır. Meşâhîr-i züamâdan Rüstem Bey bin Ali Bey bin Mustafa Bey bin Rüstem Bey bin Keyvân Ağa'nın oğludur. Bu da züamâdan olup hayli muhârebâta iştirâk etdi. 1048'de ammizâdesi Hızır Bey in vefâtında Hızır ve Mehmed Paşalar evkâfına mütevellî oldu.

1052'de harbe gitdiğinden Zülfikâr Bey'i vekîl etmişdi. Bunu fırsat bilen Seydî Beyzâdelerin davâsıyla tevliyeti 1054'de ref' edilib 1055'de Girid harbine gitdi. 1058'de orada vefât etdi.**[373]**

Hızır Efendi-Şeyhzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Meşâyih-i kirâm-ı Hâlvetiyye'den Muhyiddîn Mehmed Efendi bin eş-Şeyh Hayreddîn Hızır Îcâdî Efendi'nin mahdûmudur. Buna Hayreddîn Hızır Efendi de denir. Pederinden tahsîl-i ulûm ve tekmîl-i sulûk ederek câmi-i Enderûn vâ'izi ve Mahmûd Çelebi Tekkesi şeyhi oldu.

Kırk yıl kadar halka vaaz u nasîhat ederek onları tarîk-i müstakîme irşâd ile iştigâl etdi. Zühd ü takvâsıyla halk ve a'yânın ve ulemânın muhabbet ve itikâdını kazanıb 1063 senesi rebîülevvelinde dâr-ı naîme irtihâl eyledi. Âlim, zâhid, fakîh, vâiz, âbid, vecîh, mahbûb-ı kulûb bir zât-ı sütûde-simât idi. Mahdûmları Abdurrahmân, Abdullatîf Efendilerdir.

Hızır Ağa-Koca el-Hâc

Amasya'nın Hızır Paşa Mahallesi'nde el-Hâc Ahmed Ağa'nın mahdûmudur. Sipâhî olup cerbeze ve şecâatle iştihâr edildiğinden tûl-i müddet meydân ağası oldu. Bu vazîfe kendisine lakâb olarak kaldı. Ok meydânı havâlîsinde **[374]** ufak bir hâdiseye meydân vermedi.

Bundan dolayı halk ve a'yânın muhabbet ve itimâdını kazanıb 1065 senesi muharreminde Amasya kethüdâyeri ve şevvâlinde Amasya sancâğı mütesellimi olarak temâyüz etdi. 1066

senesi muharreminde mutasarrıf Hasan Paşa'nın infisâline binâen ma'zûl ve şâbânında mütesellim kâ'im-makâmı oldu.

1067 senesi muharreminde mütesellim avdet etdiğinden idâreden çekilib 1068 senesi evâsıtında Tokat voyvadası ve Amasya beytü'l-mâl emîni oldu. 1069 senesi cumâdelûlâsında Abaza Hasan Paşa tarafdârı gösterildiğinden derhâl azl ve 20500 akçesi müsâdere edilerek menkûbâne halde bir müddet yaşadı. 1084 senesi evâilinde vefât etdi. Müdebbir, cesûr, şecî idi. Mahdûmu Mehmed Ağa'dır. Köprülü Mehmed Paşa'yı gücendirdiğinden terakkî edemedi.

Hızır Efendi-Müfessîr el-Hâc

Amasyalıdır. Tercemesi yukarıda yazılan Ca'fer Efendizâde el-Hâc Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'nın Hacı İlyas Mahallesi'nde 1006'da doğdu. Sultân Bâyezîd **[375]** Mektebinde hıfz-ı Kur'ân edib pederinden ve ba'dehû Harşeneli İbrâhim Efendi'den tahsîl-i ulûma bezl-i makderet etdi.

Ba'dehû muhaddis-i meşhûr Zileli Abdurrahman, Kâdızâde Mehmed, Sultân Bâyezîd imâmı fâzıl-ı meşhûr Gürcü el-Hâc Hasan Efendilerin halka-i tedrîslerine mülâzemet ederek her birinden mücâz ve ders-i âm ve Şeyh Ya'kûb Efendizâde Mustafa Efendi'ye dâmâd oldu.

1030'da Sultân Bâyezîd Medresesi muîdi olup 1041'de Yörgüç Paşa müderrisi 1043'de Amasya kassâmı oldu. 1049'da Şeyhü'l-İslâm Hocazâde Ebû Saîd Efendi'den mülâzım ve defa-ı sânîye-i sadâretinde İstanbul müderrisliği ruûsuyla be-nâm ve 1058 senesi zilka'desinin on üçüncü günü Amasya müftüsü ve müteâkiben Sultân Bâyezîd müderrisi oldu.

1059 senesi receb gurresinde Amasya mutasarrıfı olan Köprülü Mehmed Paşa'ya ba'zı husûsât-ı şer'iyyede muârız olduğundan 1060 senesi muharreminin on dördüncü günü fetvâ ve tedrîsden azl edildi. Sene-i mezbûre şâbânında **[376]** Köprülü Mehmed Paşa da şikâyetlerle azl edildi.

1061 senesi ramazânında sânîyen Amasya müftüsü ve Sultâniyye müderrisi olup yedi yıl kadar bir tarafdan halka-i tedrîsine mülâzemet eden bir kaç yüz talebe-i ulûma tedrîs ve ifâde ve diğer tarafdan mesâil-i rûz-merre hakkında fetvâlar tahrîr ve imlâ ederek fevkalâde nüfûz ve itibâr kazandı.

1068 senesi rebîülevvelinde Sadr-ı a'zam Köprülü Mehmed Paşa'nın esdikâsından Amasyalı Mumcuzâde es-Seyyid Ahmed Ağa İstanbul'dan gelip bâ-fermân-ı âlî şehir kethüdâsı olarak teayyün etmiş ve daha evvel Sührâb Mehmed Paşa da Sivas vâlîsi olup gelmişdi.

Mumcu oğlu Seyyid Ağa geldiği günden itibâren bir tâkım şâkîler tedârik ve şikâyetler ihdâs etmeye başlanıb dört ay sonra şikâyetler Sivas ve İstanbul'a yağdı. Bundan dolayı sene-i mezbûre ramazânının ondördüncü günü azliyle Sivas'a ihzâr ve i'zâmı fermânı geldi.

Sivas'da şikâyet edilen mâddelerin birer birer tedkîk edilerek bî-esâs olduğunu tebeyyün etdiğinden **[377]** Vâlî Sührâb Mehmed Paşa tarafından mutayyiben Amasya'ya iâde edildi. 1069 senesi şâbânında Sivas vâlîsi olan Kıblelî Mustafa Paşa Amasya'ya geldikde mağdûriyetini telâfî için mâh-ı mezkûrun yirmi altısında sâlisen Amasya müftüsü ve Sultâniyye müderrisi oldu.

Ancak bu nasbı bir desîse olarak telâkki etdiğinden müşkilât ile kabûl etdi. 1070 senesi muharreminde halk şehir kethüdâsı Mumcuzâde Seyyid Ahmed Ağa'nın tecâvüzâtından dolayı azl ve şehirden ihrâc etmişlerdi. Mumcuzâde bunu da sâhib-i tercemenin teşvîkâtına haml etdi. Az sonra sânîyen şehir kethüdâsı olmuşdu.

1070 senesi şâbânında Mumcuoğlu Seyyid Ahmed Ağa Akdağ ve Geldiklân nâhiyelerinden ba'zı kimselere verdiği talîmât ile dört, beş köy halkı mukaddemen ehl-i örf ve zâbıtaya verdikleri mebâliğ-i külliyeyi müftüye verdiklerini beyân ederek haklarının istirdâdı hakkında şikâyetler yine İstanbul'a yağdı.

Bu şikâyetlerin bi'l-muhâkeme tedkîki ve müftü efendinin azli hakkında varid olan fermân-ı âlî üzerine ramazânın **[378]** üçüncü günü vâlî tarafından mübâşir tayin edilen Kaba

Ali Ağa azlini tebliğ ve kendisini ahz ü tevkîf etdi. Mübaşirin huzuruyla görülen muhakemesinde şuhûd-ı zûrun müzevver şehâdetleriyle mahkûm oldu.

Mahkûm olduğu mebâliğ kendisinden tahsîl edilerek Kıbrıs'a i'zâm edildi. Şâyân-ı ibretdir ki Kıbleli Mustafa Paşa da tecâvüzât-ı zalimânesinden dolayı 1071 senesi şevvâlinde Amasya'ya geldiği esnâda azliyle Amasya zindanında habs ve Kaba Ali Ağa ve bir müddet sonra Mumcuoğlu Seyyid Ahmed Ağa da i'dâm edildi. 1072 senesi rebîülevvelinde Köprülüzâde Fazıl Ahmed Paşa sadrâzam oldukda Kıbrıs'dan mutayyiben celb edib Amasya'ya ikram ü izzetle gönderdi. 1073 senesi cumâdelûlâsında vefat eden Hâbilzâde Mehmed Efendi'nin yerine Sultân Bâyezîd Câmii kürsî şeyhi ve 1074'de sânîyen Yörgüç Paşa müderrisi oldu.

1078 senesi gurre-i muharreminde Amasya Müftüsü Ebûssuûd Efendi isti'fâ eylediğinden bunun yerine râbian Amasya müftüsü ve Sultânîye müderrisi oldu. Rebîülevvelin yirmi ikinci günü uhdesindeki **[379]** kürsi şeyhliğini büyük mahdûmu Ya'kub Efendiye ferâgat etdi.

Yedi yıl kadar da bu defasında ulum-ı âlîye tedrîs ve meşâğil-i fetvâ ile iştigâl ederek 1084 senesi zilhiccesinin sekizinci günü dâr-ı naîme irtihal etdi. Halfet Gâzi mezârlığında medfûndur. Gayet fâzıl, muhakkîk, kâffe-i fünûnda mâhir usûl ve meânide mütebahhir üstâzü'l-küll bir allâme-i müfessir idi.

Sûre-i En'âma kadar tefsîr-i Kur'ân, usûlden "Gusûnü'l-usûl", bunu şerh eden "Tehyîc-i güsûnü'l-usûl", meânî ve beyân ve bedîe dâir "Unbûbü'l-belâğa", ferâiz mesâilini telhîsen beyân eden "Lübbü'l-ferâiz" ve bunların şerhleri, mevâkıf ve telvîhe ta'likât gibi âsâr ve müellefâtı vardır.

Takrîr ü beyânı kalemi gibi sehhâr olduğundan dördüncü müftülüğünde hasren tefsîr ve hadîs okuturken Sultân Bâyezîd Câmii dolardı. Kendisini ta'zîb eden cühelâ ve şuhûdun her biri birer derde giriftâr olarak yaptıklarının cezalarını gördü. **[380]**

Fazîlet-hânesi Hacı İlyas Mahallesi'nde ırmak kenarında Maydenüs Köprüsü'nün başında güzel, bağçeli ve havuzu havî bir konakdı. Bu konağı muahharan Gürcüzâde el-Hâc İbrâhim Bey alıb tevsi' etmişdi.

Mahdûmları Ya'kûb, İbrâhim Efendilerdir. Dâmâd ü danişmendi de tilmîz-i meşhûru el-Hâc Osmân Efendi'dir. Telâmîzesi pek çok olup içlerinden hayli mevâlî, kudât ve müderrisîn ve müftüler çıkdı. Bunlardan Fâzıl Darendeli Hamza Efendi pek meşhûr idi. Bunun tilmîzi de Kârabâdî Ahmed Efendi'dir. Telâmîzesinden biri de Sivas müftüsü Tefsîrî Mehmed Efendi olup meşâhîr-i fuzalâdan idi.

Evlâdından Ya'kûb Efendizâde Abdülaziz Efendi ve bunun mahdûmu, el-Hâc Hızır Efendi de meşâhîr-i ulemâdan idi. Hacı Hızır Efendizâde el-Hâc Sâdık Mehmed Efendi İstanbul müderrislerinden olup sülâlesi İstanbul'da kaldı. Abdulaziz Efendi'nin diğer mahdûmu el-Hâc Mehmed Efendi de Amasya ulemâsındandır.**[381]**

Hızır Bey-Kurd Paşazâde el-Hâc

Amasyalıdır. Hızır Paşa'nın utekâsından Keyvan Ağa'nın evlâdından Kurd Mustafa Paşa bin Rüstem Bey bin Ali Bey bin Mustafa Bey bin Rüstem Bey bin Keyvan Ağa'nın oğludur. 1051'de nâil-i zeamet oldu.

Pederinin ma'iyyetinde muhârebâta gidip şecâat ve cesâretiyle iştihâr edib Deli Hızır Bey dendi. 1078'de Merzifon müftüsünü şehid edib oğlunu dağa kaldıran eşkiyânın ta'kîb ve istîsâlinde hizmetler ederek Kara Mustafa Paşa'ya kendini sevdirdi.

Bunun üzerine 1079'da Sivas Alaybeyi olup Sivas havâlisinde türeyen eşkiyâyı takibe memur oldu. Bu vazifesini de hüsn-i ifâ eylediğinden 1081 senesi rebîülâhirinde Erbil Sancağı Beyi olup sonra Cidde Sancağı'na nakl edildi.

1086'da Şerîf-i Mekke olan Emîr Berâkât'ın ricâsıyla Cidde'den kaldırılıb Rûmeli'ne nakl edildi. 1094 Viyana harbine memur olup Viyana önünde şehîden **[382]** vefât etdi. Yiğit, şedîd, iş-güzâr beylerden idi. Mahdûmları Kurd Mehmed, Mustafa Beylerdir.

Hızır Efendi-Küçük el-Hâc

Amasyalı Ahmed'in mahdûmudur. Yukarıda tercemesi yazılan Allâme Büyük Hızır Efendi'nin halka-yı tedrîsinde ikmâl-i tahsîl edib mücâz ve ders-i âm oldu. Hacı Sefer Ağa Surre Emini oldukda imâmı olup Hicâz'a beraber gitdi.

1074'de Hacı Sefer ve Ya'kûb Ağalar'ın Gümüşlüzâde Câmii şerîfine vaz' etdikleri va'zıyeye mutasarrıf olup üstâdının hayatında yıllarca fâzılâne tedrîs-i ulûm ederek Küçük Hızır Efendi demekle iştihâr etdi.

1086'da Halfet Gâzi müderrisi olup halka vaaz ve tezkîr, talebe-i ulûma fünûn-ı lâzimeyi ifâde ve tedrîs ile iştigâl edib 1104 senesi muharreminin onuncu günü dâr-ı mükâfâta irtihâl etdi. Üstâdının yanında medfûndur. Meşâhîr-i ulemâdan fâzıl, hâlûk, âmil bir zât idi. Mahdûmu el-Hâc Nuh Efendi olup bunun evlâdına Nuh Efendizâdeler dendi. **[383]**

Hızır Ağa-Kara Hasanoğlu

Amasyalı Hasan Ağa'nın oğludur. Sipâhi olup 1122'de Rus muhârebesinde yararlığı görüldüğünden nâil-i terakkî olup Amasya kethüdâyeri ba'dehû Gümüş Ma'deni Emini sonra Havza voyvadası oldu.

1136'da İran harbine memur olup Hemedan'ın fethinde hizmet ederek sipâhiler kethüdâsı oldu. 1141'de Revân harbine gidip fedekârâne çalıştı. 1148'de mecrûhen avdet edib tekâüd edilerek 1157 senesi zilhiccesinin ikinci günü vefât etdiği Mütekaidîn defteri'nde görüldü.

Hızır Efendi-Hızırzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Sultân Bâyezîd kürsî şeyhi Abdülaziz Efendi bin Ya'kûb Efendi bin Allâme Büyük Hızır Efendi birâderidir. Amasya'da tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm oldu. İstanbul'da ocak imâmı Amasyalı es-Seyyid Halîl Efendi'nin muhibbi olduğu münâsebetle İstanbul'a gidip orada kürsü şeyhi oldu. Yeni valide Sultân Câmii kürsü şeyhi iken 1167 **[384]** sâlinden sonra vefât etdi. Âlim, sâlih idi. Mahdûmu es-Seyyid Mehmed Sâdık Efendi'dir.

Hızır Efendi-Allâme el-Hâc

Merzifonludur. Mehmed mahdûmu olup Amasya'da Iydîzâde el-Hâc Akif Mustafa ve üstâz-ı meşhûr Laz es-Seyyid İbrâhim Efendilerden ulûm-ı akliyye ve nakliyyeyi ahz ve ikmâl ederek her ikisinden mücâz ve Merzifon'da ders-i âm oldu.

Yıllarca tedrîs-i ulûm ederek fezâil-i ilmiyyesiyle fevkalâde iştihâr edib Kara Mustafa Câmii kürsü şeyhi ve Çelebi Sultân medresesi müderrisi ve bir müddet Merzifon müftüsü oldu. Servet ü ğınâsı, nüfûz ve itibarı Canikli el-Hâc Ali Paşa'nın nazar-ı dikkatini celb etdi.

1188'de Trabzon vâlîsi ve Amasya sancâğına ber-vech-i malikâne mutasarrıf olan vezîr müşârün-ileyhin ba'zı icrâat-ı şedidesine itirâz eylediğinden birçok rüfekâsıyla beraber Amasya'ya celb ve habs edilerek ağır cerîme ve nukûd-ı mühimmesi alınıb salıverdi. **[385]**

1193'de Canikli Hacı Ali Paşa ile evlâdı Rusya'ya firâr eylediğinden halk ve a'yânın ittifâkıyla Makulzâde İbrâhim Efendi'nin yerine sânîyen Merzifon müftüsü ve Sultânîyye müderrisi oldu.

1195 senesi şâbânında yine ber-vech-i malikâne Amasya mutasarrıfı olan Caniklizâde Mikdat Ahmed Paşa'nın nüfûzuyla fetvâdan ma'zûl olup selefi iâde edildi. 1203'de sâlisen mütfî-i Merzifon olup sonra yine azl edilerek 1213'de dâr-ı bekâya irtihâl etdi. Meşâhîr-i fuzalâdan vâiz, natûk, nâfizü'l-kelîm, sâlih bir zât-ı sütûde-simât idi.

Hızrî Mehmed Bey-Hızır Paşazâde

Amasyalıdır. Amasya vâlîsi Kabulî Ağazâde Hızır Paşa ahfâdından Lütfullah Çelebi bin İbrâhim Bey bin Hızır Paşa'nın mahdûmu ve Sultân Selîm-i Evvel'in ser-kâtibi olan Keşfî Mehmed Çelebi'nin birâderzâdesidir.

Evâil-i hâlinde tahsîl-i ilm ü kitâbet edib Amasyalı Abdullah Efendi'den hutût-ı mütenevvi'ayı aldı. 918'de Sultân **[386]** Selîm-i Evvel taht-ı saltanâta cülûs etdikde İstanbul'a gelip Divân-ı Hümâyûn kalemine girdi. Amcasının sâye-i ikbâlinde kâtib-i Divân-ı Hümâyûn oldu.

Sultân Selîm'in vefâtından sonra amcası da vefât ve Sadr-ı a'zam Amasyalı Pirî Mehmed Paşa da isti'fâ eylediğinden Makbûl İbrâhim Paşa'nın sadâretinde Divân-ı Hümâyûn'dan çıkarılıb Yahşi Beyzâde İskender Paşa'ya divân kâtibi oldu.

Bir müddet sonra defterdâr-ı meşhûr Yenicelizâde İskender Çelebi'ye intisâb ederek İstanbul'a gelip sânîyen Divân-ı Hümâyûn kâtibi oldu. 940'da Sultân Süleyman Kanunî Bağdad seferine gidip 941'de Efendisi İskender Çelebi salben i'dâm edildikde pek ziyâde müteessir olup 942 senesi evâilinde İstanbul'a avdetini müteakib vefât etdi. Kâtib, münşî, şâir, hattât idi. Divân-ı eş'ârı, "Âb-ı hayat" adlı nesayih ü mevâiz-i edebîyeden bâis risâle-i manzûmesi vardır.

Bu risâlesi kütübhâne-i hümâyûnda görüldü. 989'da Galata Sarayının **[387]** hâne-i sagîrinde tâhsil ve terbiyede bulunan Amasyalı Bâlî bin Mehmed'in hattıyla yazılmış bulundu. Merhûm Âb-ı Hayat risâlesinde diyor ki:

Bu silk-i cevheri bu yâdigârı
Tamâm itdim o dem kalmadı kârı

Ve hem şehr-i Amâsiyyede bünyâd
Olup durur bu nazm-ı mâna âbâd

Amâsîyye halâyıkını ey ferd
Kazâdan sakla virme birine derd

İlahî yarlıga yârân ü ceddim
Recâ-yı lütfuna yok gerçi haddim.

Ah Amasya! Beni kendi uğrunda yıllarca fedakârane ve kimseden yardım görmeksizin çalıştıran ve bu şâir-i kadir-şinâsı sükkân-ı kirâmına duâ-hân eden, seni bütün maarifiyle, sanayiğiyle hayrat ü evkâfıyla müessesât-ı diniyye ve medeniyyesiyle asırlarca yükselten âl-i cenâb, keremkâr, kadir-şinâs ricâlin ve senin şerefindir.

Latîfi Çelebi Tezkîre-i Şu'arâ'sında diyor ki: "Hızrî-i **[388]** Amâsyevî rahmetullahi aleyh-Erbâb-ı kalem ve ashâb-ı rakam zümresinden idi. Hazreti Hüdâvendigâr-ı neyl-i Nijâd azm-ı diyâr-ı Bağdad etdiği esnâlarda intikâl etdi. Ve asker feth-i memlekete ve ol dâr-ı âhirete gitdi. Mesnevi gûy-ı sade makâl ü makâlâtı bi-nükte vü hayâldir. Netice-i eş'ârı bu matla'dır.

Matla'

Eşkim içre rûy-i zerdim ey gül-i ra'nâ hemân
Suya düşmüş bir hazan berkine benzer bî-gümân

Kulûbü'l-ahrâr kubûru'l-esrâr[55]mazmununca fevâ'id-i ketm-râz ve fazilet setresi beyânında bu birkaç beyit onun Âb-ı Hayat nâm kitâbındadır.

Mesnevi

Dilâ sır saklamak âkıllarındır
Anı keşf eylemek câhillerindir

55 Bu cümle-i Arabiyyenin tam Türkçesi "urların dili, gîzlerin sînidir." Çünkü eski Türkçemizde "Ür", hür, Hurr demekdir. Orhan, Hurhân demektir. Dil, kalb manasına da müsta'meldir. İranîler bunu alıb "dil" demişlerdir. "Gîz" sır demekdir. Gizlemek bundandır. "Sîn" de kabir demekdir.

Olur ahmakların kalbi dilinde
Kalır âkılların sırrı dilinde

Sen olmayıcak anı setre kâdir
O sırra ola mı hiç kimse sâtir

Velehu

Râz-dâr olur egerçi yara yâr
Sana senden özge olmaz râz-dâr

Râzını nâdân odur kim gayra der
Ba'de-zân eydür ki olma perdedir

Çünkü kendi sırrına mahrem degil
Pes anı fâş itse gayrı gam degil" **[389]**

Hattâb Çelebi-Mevlâna Celaleddîn

Karahisâr-ı şarkî ricâlinden Ebû'l-Kâsım'ın mahdûmudur. Bir müddet Amasya fuzalâsından ahz-ı ulûm etdi. Sonra Şam'a gidip müfessir-i meşhûr eş-Şeyh Alâeddîn Ali et-Türkmanîden ikmâl-i tahsîl ederek avdet edib Amasya'da tedrîse başladı.

Amasya emîr-i kebîri Hacı Şâdgeldi Paşa'nın zaman-ı emâretinde fevkalâde iştihâr edib Atabeg Gâzi Medresesi müderrisi oldu. Manzûme-i Nesefiye'yi Amasya'da şerh edib hayatında kendi tilmîzi olan Mevlânâ Mikail bin Yûsuf Amâsîye yazdırdı.

Bu şerh-i manzûmenin sonunda şu kitâbe görüldü.

"el-Hattâb bin Ebi'l-Kâsım el-Karahisârî müellifü şerhi'l-manzûmeti'n-Nesefiyye ketebe anhu hâze'ş-şerhe tilmîzuhû Mikâ'il bin Yûsuf bin Hamza senete isney ve sittîn ve seb'i mi'e."

"Mikâ'il bin Yûsuf bin Hamza er-Rûmî el-Amâsî**"** diye kendi hattıyla muharrer hayli kitâb görüldü. Bu kitâbı 762 tarihinde Amasya'da müellifinden yazdığı anlaşılır. Sahîb-i tercemenin **[390]** evlâd ve ahfâdı Amasya ve Bursa'da görüldü. 747'de Amasya'da tanzîm edilen Fahreddîn Cevherî Vakfiyesine şâhid oldu. 767'de vefât etdi.

Fâzıl, gâyet fakîh, usûl ve fürûda mâhir bir zât-ı sütûde-simat idi. Mahdûmu Alâeddîn Ali bin el-Karahisârî Yıldırım Bâyezîd devrinde kibâr-ı ulemâdan ve hafîdî Mevlâna Muhyiddîn Mehmed bin Ali bin el-Karahisârî de sudûr-ı fuzalâdan görüldü.

Mevlânâ Celaleddîn Hattâb Karahisârî'ye muasır bulunan Mevlâna Fahreddîn İlyas bin Aksarayî, Mevlâna Bahaeddîn Mehmed Kübrevî, Mevlâna Hüsameddîn Hasan Amâsî, Mevlâna Musliheddîn Mûsa es-Sivasî de fuhûl-ı ulemâdan zevât idiler. Bunları yetiştiren de Hacı Kutlu Şâh idi.

Hattâb Çelebi-Kara Hisârîzâde

Amasyalıdır. Mevlâna Alâeddîn Ali bin Mevlâna Celaleddîn Hattâb el-Karahisârî mahdûmudur. Ulemâdan ahz-ı ulûm edib Amasya hükümdârı Çelebi Sultân Mehmed Hân devrinde kibâr-ı müderrisînden olup 817'de Şeyh **[391]** Cûî hilafet-nâmesinde ve 826'da tanzîm edilen Paşa Hâtun bint el-Hâc Osmân Paşa vakfiyesinde şâhid görüldü. Bâ'dehû vefât etdi.

Halfet Gâzi-Emîr Mübarizeddîn Halife Alp

Amasyalıdır. 622 tarihli vakfiyesinde mezkûr ve medresenin kapısı bâlâsında mahkûk olduğu üzere Emîr Tulî Bey bin Türkan Şâh bin Emîr Şehâbü'd-devle Güdül Bey bin Konaş Bey'in mahdûmudur.

Pederinin hayatında ümerâdan olup 615 hudûdunda emîrü's-sevâhil ya'nî Karadeniz muhâfızı oldu. Ba'dehû Sultân Alaeddîn Keykubad'ın emrine imtisâlen şehzâdegân-ı Selçûk'dan olup Amasya emâreti için birbiriyle uğraşan iki melikşâhı ber-taraf ederek

Amasya'yı istilâ eylediğinden 619'da Sultân-ı müşârün-ileyh tarafından Amasya vâlîsi oldu. 625'de Erzurum vâlîsi olup Tuğrul Şâh evlâdını o havâlîden kaldırdı. 627'de Gürcistan üzerine giden ordunun ser-askeri olup sâdıkâne çalıştı. Yıllarca Erzincan ve Erzurum vâlîsi olarak **[392]** 636'da vefât etdi.

Şeci', müdebbir bir emîr-i nâmdâr idi. Cesedi Amasya'ya nakl edilib gâyet bedî bir sûretde yaptırdığı türbesine defn edildi. Gürcistan harbinde şehid olduğu mervîdir. Amasya'da muazzam bir türbesi, bir de yanında medresesi vardır. Medresesi harab olup türbesi bâkidir. Mahdûmları Sulî, Tekür Sinan Beylerdir. Tekür Sinan Beyin evlâdı Amasya'da 1100 tarihine kadar yaşadı. Vakfiyesi ve evkâfı vardır. Evlâdından mâ'lûm olanları yazıldı.

Cenabî Mustafa Efendi "el-Aylemü'z-Zâhir" adlı tarihinde Halfet Gâzi'yi Melik Ahmed Dânîşmend Gâzi ümerâsından gösteriyor. Bu ma'lûmâtı Niksar'da kâdı iken görüb mütâlaa etdiğim Dânîşmendîler tarihinden aldığı anlaşılıyor. Herhalde efsanedir. Vakfiyesi ve medresesinin tarihi ve sülâlesi delalet ediyor ki ümerâ-yı Selçûkiyyedendir.

Evlâdından emîr-i kebîr Alaeddîn Ali Bey, bunun mahdûmu Kazasker Mevlâna İzzeddîn Hasan Çelebi, yine müşârün-ileyhin evlâdından muallim-i Sultânî Hatîb Kasım Efendi, bunun **[393]** evlâdı ü ihvânı meşâhîr-i ulemâdandır.

Hatîb Paşa-Osmân Paşazâde

Amasyalıdır. Emîr Sâlih Bey bin Şerefeddîn Osmân Paşa bin es-Seyyid Sâlih Çelebi bin sâhibü'l-hâl es-Seyyid Ahmed-i kebîr er-Rifaî mahdûmudur. Amasya'da hükümdâr iken Çelebi Sultân Mehmed Hân'ın erkân-ı devletinden olup Bursa'nın Çelebi Sultân nâmına istîlâsında hizmet etdi.

Bundan dolayı beylerbeyi olup müşârün-ileyhin müstakillen taht-ı saltanata cülûsundan sonra Bâyezîd Paşa'nın sadâretinde Edirne'ye celb edilib müşâvirân-ı saltanat i'dâdına girdi. Ancak 829'da Rûmeli vak'asında Sultân Murâd'ı gücendirdiğinden Amasya'ya gönderildi.

Amasya'da mükerremen yıllarca yaşadı. 840'da tanzîm edilen Yörgüç Paşa Vakfiyesi'ne şâhid görüldü. "Hatîb Paşa bin Sâlih" diye imzâsı birkaç vakfiye zîrinde görülüb 842'de vefât etdiği zann olunur. Ricâl-i Osmâniye kibârından bir zât-ı sütûde-simât olup ceddi Osmân Paşa Hacı Şâdgeldi Padişah'ın **[394]** vezîri ve enîştesiydi.

Hulûsî Ahmed Ağa-Avkâtlızâde

Amasyalıdır. Avkâtlı İbrâhim Ağa'nın ahfâdından Hüseyin Ağa'nın oğludur. Evail-i hâlinde Gürcü Yûsuf Ziya Paşa'nın dâiresine intisâb ederek müşârün-ileyhin teveccüh ve itimâdını kazandığından 1213 rebîülevvelinde efendisinin sadâretinde mühürdârı oldu.

Mısır'ın istihlâsında beraber bulunub İstanbul'a avdetinde silâhşör-i hassa olarak temâyüz ve çok geçmeden dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığıyla teayyün etdi. Dördüncü Sultân Mustafa'nın zaman-ı saltanatında menkûb oldu.

1223 senesi cumâdelâhiresinde Sultân Mahmûd-ı Sânî cülûs edib zilka'desinde efendisi sânîyen sadrâzam oldukda sipâhiler ağası ve 1224 senesi rebîülâhirinde çavuşbaşı vekili ve şevvâlinde Humbara-hâne nâzırı oldu.

1226 senesi rebîülâhirinde Yûsuf Ziya Paşa sadâretden **[395]** azl ve nefy edilince bu da azl edildi. 1227'de Hurşid Paşa sadrâzam oldukda[56] iade-i ikbâl edib 1228'de kapıcılar kethüdâsı oldu.

1230'da Paşa'nın sadâretden infisâli üzerine yine azl edilib sonra Amasyalı vezîr Mustafa Reşid Paşa'nın kapı kethüdâsı olarak ba'zı menâsıbı zabt etdi. 1238'de Paşa'nın tekâüdiyle beraber mütekâid olup 1241'de vefât etdi. Langa'da medfûndur. Zevcesi Nazife Hânım bint Abdullah Ağa da Amasyalıdır.

56 Bu Hurşid Ahmed Paşa'nın zevcesi Amasyalı olduğu münâsebetle dâiresinde Amasyalılar vardır.

Hulûsî Abdullah Efendi-Hamza Beyzâde

Amasyalıdır. Dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından el-Hâc Hamza Ağa'nın ammizâdesi Mehmed Ağa'nın mahdûmudur. Hamza Ağa'nın zaman-ı ikbâlinde İstanbul'a gidip tahsîl-i ilm ü edeb ederek Bâb-ı âlîye girdi. Bir müddet Edirneli Bıçakçızâde Kara Mehmed Efendi'den ve bunun vefâtında Çankırılı Abdulkadir Hamdi Efendi'den hutût-ı mütenevvi'ayı aldı.

Ba'dehû Ak Hasanzâde el-Hâc Halîl Paşa'nın divân kâtibi olup vezîr-i müşârün-ileyhin irtihâlinde Amasya'ya geldi **[396]** Sultân Bâyezîd İmareti havâlîsinde kâin hattât odasında ta'lîm-i şakirdân ile iştigâl edib sonra evkâf-ı sultânîye kâtibi olduğu halde 1214'de vefât etdi.

Ârif, müeddeb, hattât-ı meşhûr idi. Sûlüs ve nesihde mahâret-i tâmmesi olduğu elde edilen mukattaâtından anlaşıldı. Mahdûmu es-Seyyid Abdulhalîm Efendi de hattât idi. Şakirdânından Maydanozcuzâde es-Seyyid Halîl Zühdi ve Kâtibzâde es-Seyyid Kâmil Ahmed Efendi de hattât-ı meşhûr idiler.

Hulûsî Ali Efendi-İğnecizâde

Amasyalıdır. Fâzıl-ı meşhûr İğnecizâde Ali Efendizâde Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da fuzalâdan Sânî Abdullah Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib mahkeme-i şer'iyye kâtibi Ali Efendi'den de hatt-ı ta'liki aldı.

Hayli müddet mahkeme kâtibi ve Firûz Ağa müderrisi olup sonra kasâbâta kâdı oldu. 1141'de Köprü kâdısı görülüb 1147'de vefât etdi. Âlim, şâir, ta'lik-nüvîs idi. **[397]**

Hulûsî Mehmed Efendi-Kâdızâde es-Seyyid

Köprülüdür. Kudâtdan es-Seyyid Ali Efendi'nin mahdûmudur. Köprü'de mukaddimât-ı ulûmu görüb Amasya'ya geldi. Burada Suruklu Hâfız el-Hâc Ali Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib avdetle mahkeme-i şer'iyye kâtibi oldu.

Bir müddet azl edilib tedrîs-i ûlum ederek iâde-i ikbâl etdi. Üstâdının Amasya müftülüğü zamanında sânîyen mahkeme kâtibi olup nüfûz ve ikbâli arttı. 1219'da yine azl edilib hânesinde menkûbâne ikâmet ederken 1228'de sâlisen mahkeme kâtibi olup 1231'de vefât etdi. Ulemâdan nâfizü'l-kelim bir kâtib idi.

Hulûsî Mehmed Efendi-Sofuzâde

Amasyalıdır. Meşâhîr-i ulemâ ve sulehâdan Malatyalı Sofu Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Pederinden ve Caniklizâde el-Hâc Mehmed ve Hâkîzâde Altıparmak Müderris Mehmed Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib Caniklizâde'den mücâz ve ders-i âm ve pederinin irtihâlinde Halfet Gâzi müderrisi oldu.

1291 senesi şâbânının evâilinde vefât eden Müftü Ali **[398]** Kayazâde el-Hâc Ahmed Sıdkı Efendi'nin vefâtına binâen Amasya müftüsü oldu. Telâmîzesinden Yumûk Osmanzâde Ahmed Şükrü Efendi'yi kendisine müsevvid ve emînü'l-fetvâ nasb etdi.

On iki yıl kadar tedrîs ü iftâ ile iştigâl ederek birkaç defa mutasarrıf vekîli ve iki defa da Amasya nâibi vekili olup 1303 senesi şâbânının on ikinci çarşamba günü dâr-ı bekâya irtihâl etdi. Pederinin türbesinde bağçe önünde medfûndur.

Âlim, fakîh, kâmil, vakûr, sâkin, orta boylu müdevver çehreli, endâmı mütenâsib, müşekkel, hayr-hâh, usûl ü fürû'da bâri' bir zât-ı sütûde-simât idi. Bilâ-veled vefât etdi. Kağnılı Pazarı'nda olan hânesinin kısm-ı haricîsi fetvâ-hânesidir. Bu hâne sonradan muharrir-i fakîre intikâl etmişdi.

Hulûsî Mehmed Efendi-Hatîbzâde

Amasyalıdır. Sultân Bâyezîd Câmii hatîbi Akif Mustafa Efendi bin Fâzıl Mehmed Efendi bin hatîb-i meşhûr **[399]** Hâfız Ahmed Efendi'nin mahdûmudur. İçeri şehirde Ahî Sâdeddîn Mahallesi'nde 1288'de doğdu. Rüşdiye Mektebi'nde fünûn-ı lâzîmeyi tahsîl edib kibâr-ı müderrisînden Mecdizâde Hâfız Abdurrahman Kamil Efendi'nin halka-i tedrîsine mülâzemet

etdi.

Bu esnâda sahaf Gürcü Mehmed Emin Efendi'nin kerîmesine dildâde o da buna üftâde olduğundan aralarında hararetli muâşaka hâsıl oldu. Haddi zâtında şekl ü şemâili güzel olduğundan kendisine âşık olan diğer zevât var idi.

Vâlidesinin inâdı ve pederinin istikbârı yüzünden Hacı Emin Efendi'nin muvâfakatına rağmen ma'şukasının visâlinden ümidi kesib her ikisi de esir-i firâş-ı hicrân oldu. 1312'de ma'şukasının vefâtından pek ziyâde müteessir olup kırk gün sonra kendisi de acıklı bir hüzn ü matem içinde terk-i hayat etdi. Her ikisi de Kübceğiz Mahallesi üstünde Kaşukpınarı denilen nüzhetgâhda yan yana defn edildi. Edîb, **[400]** şâir, afîf, cemilü's-sûre bir genç idi. Hikâyât-ı aşıkâneleri Amasya'da pek meşhûrdur.

Pederi Akif Mustafa Efendi, divân-ı eş'ârı olduğunu söyler ve ağlardı. Eş'ârından birkaç gazelini taleb ve ricâ etdim. Maalesef ricâmı bir türlü is'âf itmedi. Kendisi oldukça zengindi. Bu yüzden halîlesinin vefâtından bir ay sonra 1338 sene-i rûmîyesi şubatının yirmi dördüncü günü akşam üzeri hânesine giren hırsızlar tarafından ihnâk ve ba'zı nukûdu sirkât edildi.

Hulûsî Mustafa Efendi-Hatîbzâde Hâfız

Amasyalıdır. Torumtay Câmi-i şerîfi hatîbi Rüşdi Halîl Efendizâde Mehmed Sa'îd Efendi'nin mahdûmu vüzerâdan Mustafa Reşid Paşa'nın birâderzâdesidir. Amcasının zaman-ı ikbâlinde İstanbul'a gidip tahsîl-i ulûm etdi. Ba'dehû silk-i kudâta girib devr-i bilâd ederek 1268'de vefât etdi.

Hulûsî Mustafa Efendi-Sekiköylüzâde Hâfız

Amasyalıdır. Şeyhül'l-kurrâ Hâfız Hâlis Mehmed Efendi bin **[401]** Şeyhü'l-muhaddisîn el-Hâc Hâfız Osmân Efendi mahdûmudur. Amasya'da şeyhü'l-kurrâ ve müftü olan Sarı Ahmedzâde el-Hâc Mehmed Nevşehirli Hâfız Hasan Efendilerden Kur'ân-ı Kerîm'in vücûh-ı kıraatını ve tecvîdini ahz etdi.

Ba'dehû Canikli el-Hâc Mehmed ve şeyhü'l-ulemâ Sipâhizâde Hâfız Ömer Efendilerden de ulûm-ı şer'iyye ve Arabiyyeyi tederrüs ederek her iki cihetden mücâz ve pederinin irtihâlinde Sultân Bâyezîd Câmii şerîfinde şeyhü'l-kurrâ olup ta'lim-i Kur'âna meşrût olan Kazancılar başındaki vakf-ı dükkâna mutasarrıf ve ders-i âm oldu.

Kırk yıl kadar ta'lim-i Kur'ân ve tedrîs-i fünûn ederek herkesin hürmet-i mahsûsasını kazandı. 1270'de vefât edib Halfet Gâzi Mezârlığına defn edildi. Âlim, sâlih, mücevvid, kârî bir zât idi. Bunun ve bâ'dehû Caniklizâde el-Hâc Mehmed Hilmi Efendi'nin irtihâli üzerine Amasya'da ilm-i vücûh âdeta unutuldu.

Halîl Çelebi-Mevlânâ Zeyneddîn et-Türkmânî

Türkmen Ali'nin oğludur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm **[402]** edib yıllarca tedrîs-i mülâzemat ederek 654'de kibâr-ı müderrîsînden görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan idi.

Halîl Bey-Gümüşlüzâde Emîr Bedreddîn

Amasyalıdır. Yûnus Bey bin Emîr Seraceddîn İsmail bin Hoca Emîneddîn Yûnus el-Gümüşî mahdûmudur. Amasya vâlîsi Emîr Taceddîn Mahmûd Bey'in birâderzâdesi olup amcasının sâye-i ikbâlinde ümerâdan oldu. Ancak Timurtaş'ın Mısır'a firârıyla amcasının i'zâmında inzivâ etdi.

Ba'dehû Torumtayzâde Ya'kûb Şâh Rûmî'nin Amasya emâretinde iade-i nüfûz ve itibar edib 744'de Ya'kûb Şâh'ın maktûlen vefâtında münzevî oldu. Ba'dehû Hacı Kutlu Şâh'a intisâb ederek 756'da kibâr-ı ümerâdan görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Birâderi Sâlih Bey'dir.

Halîl Çelebi-Mevlâna Ebû Ali el-Habbâzî

Amasya'da ekmekcilik eden Mehmed Çelebi mahdûmudur. Mevlânâ Fahreddîn Osmân

bin Abdullah et-Türkmânî'den iktisâb-ı **[403]** ulûm ederek ders-i âm ve müderris oldu. 817'de meşâhîr-i ulemâdan görülüb 818 senesi zelzelesinde vefât etdi. Habbâzî, veled-i habbâz, ya'nî ekmekci oğlu demekle meşhûr idi.

Halîl Paşa-el-Hâc Hayreddîn

Amasyalıdır. Osmancıklı Mevlâna Şemseddîn Ahmed bin Tâyis mahdûmudur. Tâyis, Osmancığın Tamacı nâm-ı diğer Çumluoğlan karyesinin imâmı ve mektebi muallimi idi. Bunun için İmâmoğlu demekle meşhûr idi.

Amasya'da Mevlâna Şücâaddîn Ebû'l-Bekâ Pir İlyas'dan tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm ve müderris olup 796'da Gümüş Kasabası kâdısı ve müderrisi oldu. Dokuz yıl kadar orada bir taraftan tedrîs ve ifâde ve diğer taraftan icrâ-yı ahkâm-ı şer'iyye ederek halka kendisini sevdirdi.

805'de Bolu'dan Amasya'ya gelmek üzere yola çıkan Çelebi Sultân Mehmed Hân Osmancık'a takarrüb etdikde oraya kadar gidip yolların selametini ve halkın inkıyâd **[404]** ve itâatini ve hâssaten Kastamonu emîri İsfendiyâr Bey'in meclûbu olan Osmancık emîri Mahmûd Çelebi'nin itaâtini temin etdi.

Ba'dehû Çelebi Sultân ve ma'iyyetinde bulunan Bâyezîd Paşa'nın Osmancık'a ve vusûlünde ta'zim ü ikrâm edib Gümüş Kasabası'na getirdi ve kendi konağında misafir edib Topal Timur tarafından Amasya vâlîsi nasb edilen ma'hûd Kara Devlet Şâh'ın Hakala'daki ahvâlini tarassûd etdi.

Hakala Bey'i olan Abadoğlu Hacı Mehmed Beyle muhâbere ederek Kara Devlet Şâh'ın fırsat-ı zamanını gözetdi. Orada yapılan tertîbât üzerine Çelebi Sultân ile beraber Gümüş'den kalkıb Hakala'ya doğru gitdi.

Tam fırsat zamanında Çelebi Sultân Mehmed, ma'iyyetinde bulunan beş yüz nefer dilâverle Kara Devlet Şâh üzerine yürüdü. Ba'de'l-muhârebe Kara Devlet Şâh'ı esir ve i'dâm ve ma'iyyet-i mevcûdesi olan sekiz bin kadar askeri perişân ederek muzafferen Amasya'ya girdiği anda sâhib-i tercemeyi ma'iyyetine aldı. Kendisine nişâncı nasb etdi.

Tam on bir yıl Çelebi Sultân'ın müşâvir-i saltanatı, vezîr **[405]** ve ma'iyyeti mesâbesinde olup müşârün-ileyhe istiklâli kazandırdığından 816'da Çelebi Sultân Mehmed Hân Edirne'de müstakillen taht-ı saltanata cülûs etdikde kendisini vezîr-i a'zam nasb etdi.

Üç yıl mevki-i sadâretde umûr-ı milleti tanzîm ile iştigâl edib 819'da Yıldırım Sultân Bâyezîd'in gâib olan Şehzâdesi Sultân Mustafa Rum İmparatoru'nun yardımıyla Selanik'den gelip Siroz'u istîlâ etdiği haber alındıkda serdâr olarak Siroz'un istihlâsına me'mûr oldu.

Siroz civârında Sultân Mustafa ile yaptığı muhârebede 819'da maktûlen vefât etdi. Fâzıl, müdebbir, muktedîr, sâdık bir zât idi. Gümüş Kasabası'nda 818'de âlî ve kârgîr bir medrese ve pederinin vatanı olan Tamacı Karyesi'nde âlî bir zâviye yaptırdı.

821'de birâderi Kâdı Müeyyed Çelebi hayratının evkâfını tesbit ve vakfiyesini tanzîm etdirdi. Kuyûd-ı vakfiye idâresinde müseccel olan vakfiyesinde vâkıf müşârün-ileyhin sadrâzam olduğu şu ibâresiyle sâbitdir. **[406]**

"Ve yusrafu alâ-mesâlihi'z-zâviyeti'lleti benâhâ ehû'l-vâkıfu'l-merkûm ve hüve's-sadru's-sâhibu'l-mu'azzam ve'd-düstûru'l-mükerrem mü'temenü'l-mülûk ve's-selâtîn hayru'l-milleti ve'd-dîn el-merhûm el-mağfûr leh el-Hâc Halîl Paşa ibn el-Mevlâ Şemsu'd-din Ahmed bin el-merhûm Tâyis el-Osmancuğî fi'l-karyeti'l-med'uvveti bi Çumluoğlan el-müştehiratu bi Tamâcî fi-mekânihâ"

Gümüş'de kâin medresesi bâlâsında "Benâ hâzihi'l-medresete el-Hâc Halîl Paşa fî seneti semâniye aşare ve semâni mi'e" diye mahkûk olup el-yevm sağlam olarak kâimdir. Bu medresenin evkâfını da evlâdından ve Amasya sükkânından 1072 senesinde Serdârzâde Halîl Paşa tanzîm etmişdir.

Mahdûmları İskender, Hurrem Beylerdir. Bunların ikisi de Amasya'da medfûn ve türbeleri ve evkâfı vardır.

İskender Beyzâde Memi Çelebi demekle ma'rûf Muhyiddîn Mehmed Çelebi'dir. Bunun

evlâdı Sulûkîzâdeler olup bunlardan Mustafa Efendi ber-hayat idi. Hurrem Çelebizâde **[407]** Mehmed, Ömer Çelebilerin de evlâdı vardır.

Osmanlı tarihinde bu zâtın ne adı, ne vezâreti yokdur. Hâlbuki Çelebi Sultân Mehmed Hân'a büyük hizmetler eden bununla Amasyalı Bâyezîd Paşa'dır. Müşârün-ileyhin istiklâlinde ilk vezîr-i a'zamı budur. Bundan sonra da Bâyezîd Paşa'dır.

Halîl Bey-Hacı Beyzâde Şeyh

Kedeğra (Köprü) lıdır. Ümerâdan Hacı Bey demekle pek meşhûr olan Gâzi Mehmed Bey bin eş-Şeyh Alâeddîn Ali bin İbrâhim eş-Şirvânî mahdûmudur. Amasya vâlîsi Yörgüç Paşa'ya intisâb ederek Köprü'de Taşanoğulları'nın kesr-i nüfûzuna hizmet etdi.

831'de Koca Kayası Bey'i Taşanzâde Haydar Bey'in teslimi husûsunda Paşa'ya muavenetler etdiğinden Kedeğra Kazâsı emîri oldu. Bir sancâk beyi kadar nüfûz ve itibâr kazandı.

857'de İstanbul fethine yararlık gösterib mîr-livâ oldu. Sultân Bâyezîd-ı Sânî Amasya vâlîsi **[408]** iken ma'iyyetine me'mûr olup 860 sâlinden sonra vefât etdi. Kibâr-ı ümerâdan idi. Birâderi ulemâdan Safiyyüddîn Mûsa Çelebi'dir. Bunun mahdûmu Taceddîn Paşa'dır.

Halîl Çelebi-Mevlânâ Hayreddîn

Amasya civârında Gelgiras Nâhiyesi'nden İlyasoğlu'dur. Merzifon'da ve Amasya'da tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve 856'da Merzifon kâdısı ve 867'de Amasya kassâmı ve 874'de Amasya nâibi görüldü. Ba'dehû fevt oldu. Kibâr-ı ulemâ ve kudâtdan idi. Hoca İvaz Çelebizâde Hoca Halîl Çelebi de meşâhîr-i tüccâr ve a'yândan olup 884 sâlinden sonra fevt oldu.

Halîl Çelebi-Mevlâna Atabegli

Amasya civârında Atabeg Karyesinden Abdullah oğludur. Buna Mevlâna Atabegi de denirdi. Sultâniye-i Merzifon müderrisi Mevlânâ Şemseddîn Ahmed Kırîmî, Şücâeddîn İlyas Merzifonî gibi zevâtdan tahsîl-i ulûm edib Amasya'da ders-i âm oldu. Yıllarca tedrîs-i ulûm edib Atabeg müderrisi iken 897 hudûdunda vefât etdi. Fâzıl, fakîh, kibâr-ı ulemâdan idi. Mahdûmu Lütfullah Çelebi'dir. **[409]**

Halîl Paşa-Yeni Beyzâde

Lâdiklidir. Oranın ümerâsından Kemal Bey bin Mesud Bey'in mahdûmudur. Amasya'da vâlî iken Sultân Bâyezîd'in dâiresinde tefeyyüz ederek 878'de Uzun Hasan Şâh muhârebesinde yararlıklar gösterdiğinden mîr-livâ oldu.

886'da Sultân Bâyezîd'in cülûsunda beylerbeyi olup 893'de Mısır harbinde bozulduğundan Lâdik'de ikâmete me'mûr oldu. 896'da Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Ahmed ma'iyyetine me'mûr olup 903'de Mora harbinde şehîden vefât etdi. Mahdûmu Dâvûd Bey ve birâderi Şa'bân Bey'dir.

Halîl Bey-Kemal Paşazâde

Amasyalıdır. Amasya'da 873'de vefat eden Kemaleddîn Ahmed Paşa'nın mahdûmu ve Süleyman Bey'in birâderidir. Amasya'da vâlî iken Sultân Bâyezîd'e hizmet ederek ümerâdan oldu. 897'de "kudvetü'l-ümerâ ve'l-kibâr" görüldü. 910 hudûdunda vefât etdi. Mahdûmları Şemsî Ahmed, İbrâhim Beylerdir. **[410]**

Halîl Bey-Alaca Beyzâde

Amasyalıdır. Emîr-i Kebîr Hacı Şâdgeldi Paşa ahfâdından Alaca Yahya Beyzâde Ömer Bey'in mahdûmudur. Amasya vâlîsi şehzâde Sultân Ahmed dâiresinde perverde olup tefeyyüz ederek ümerâdan olmuşdu.

918'de Şehzâde'nin ihnâkında menkûb olup 920'de Sultân Selîm Hân İran seferinden

Amasya'ya geldikde ba'zı zevâtın şefâatiyle afv edildi. Ba'dehû ağır zeâmet verilip 927'de Rodos harbinde mîr-livâ oldu. 937 sâlinden sonra vefât etdi.

Halîl Çelebi-Kâdızâde

Amasyalıdır. Kibâr-ı kudâtdan Alaca Yahya Beyzâde Tâceddîn İbrâhim Çelebi bin Ya'kûb Çelebi bin Alaca Yahya Bey'in mahdûmudur. Tahsîl-i ilm ü kitâbet ederek müderris, kâdı, ba'dehû ümenâdan olup Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Mustafa'ya takarrüb etmişdi. 960'da Şehzâdenin şehâdetinde mün'adim oldu. Mahdûmları **[411]** Yûsuf, Abdî, Çelebilerdir.

Halîl Çelebi-Gümüşlüzâde

Amasyalıdır. Kutbu'l-aktâb Gümüşlüzâde eş-Şeyh Muhyiddîn Mehmed Çelebi mahdûmudur. Ulemâdan ve hâssaten Bahşî Halife'den ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve müderris oldu. Ba'dehû ceddi Hazreti Pir İlyas vakfı mütevellîsi olup Şehzâde Sultân Mustafa kurenâsından oldu.

960 senesi şevvâlinde şehzâde-i müşârün-ileyhin şehâdeti üzerine Kayseriyye kâdısı olup Amasya'dan kaldırıldı. Orada beş yıldan ziyâde kâdı olup 966'da ma'zûlen orada mukîm olduğu Bedreddîn Mahmûd bin Süleyman'ın vakfiyesinden anlaşıldı.

967'de ilm ve sinnine hürmeten affıyla Amasya'ya gelip Mehmed Paşa Medresesi müderrisliğiyle tekâ'üd edildi. 978 sâline doğru vefât etdi. Âlim, kâmil, müeddeb, nâfizü'l-kelîm, vakûr bir zât idi. Mahdûmları Abdullah, Mustafa Çelebiler'dir. Bunlar da kibâr-ı kudâtdan idiler. **[412]**

Halîl Bey-Âbâdoğlu

Amasya civârında Hakala ümerâsından İbrâhim Bey bin Mirza Bey bin İbrâhim Bey'in mahdûmudur. Züamâdan iken Amasya Alaybeyi, ba'dehû Rûmeli muhârebâtında mîr-livâ olup 975'de Amasya'da ikâmet etdi. Ba'dehû Gürcistan ve Kafkas muhârebatına gidip 990 hudûdunda oralarda vefât etdi.

Halîl Efendi-Şemseddînzâde

Amasya'nın Helkis Mahallesi'nden Helkis Bağçesini vakf eden Mevlâna Şemseddîn Ahmed bin Müeyyed Çelebi ahfâdından Mehmed Çelebi bin Şemseddîn Ahmed Çelebi bin Mahmûd Çelebi bin Süleyman Çelebi mahdûmudur. Amasya fuzalâsından ahz-ı ulûm edib ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu.

995'de Hüseyin Ağa Müderrisliği'nden Hâtuniyye-i Tokat müderrisi, ba'dehû Tokat kâdısı oldu. Sonra devr-i bilâd ederek 1016 hudûdunda vefât etdi. Ceddi vakfının mütevellîsi olup Bağ-ı Helkis Mahallesi'nde güzel bir konağı ve bahçesi vardı. Ulemâdan idi. **[413]** Mahdûmu Mehmed Efendi ve hafîdi Mustafa Efendi'dir.

Halîl Ağa-Cebecioğlu

Amasyalıdır. Dergâh-ı âlî çavûşânından Ömer Ağa'nın oğludur. Sipâhi olup hidemât-ı askeriyyeyi devr ederek 1017'de eşkıya harbinde hizmet edib kethüdâyeri ba'dehû muhassıl oldu. Bu gibi hıdemâtı devr ederek 1030'da Lehistan harbine gidip fedâkârane harb ederken vefât etdi.

Halîl Efendi-Kışlacıklı

Amasya havâlisinde Kışlacık Köyü'nden Hamza'nın oğludur. Amasya fuzalâsından Gedüslü el-Hâc Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu. Hayli medreselere müderris, 1034'de Mehmed Paşa müderrisliğinden terfian Kameriyye-i Tokat müderrisi, ba'dehû kâdı olup 1037 senesi evâilinde vefât etdi. Kibâr-ı ulemâdan fâzıl, müstakîm bir zât idi.

Halîl Bey-Mustafa Paşazâde

Lâdiklidir. Esbak Bağdad vâlîsi Vezîr Mustafa **[414]** Paşa'nın mahdûmu ve sadr-ı esbak Tayyar Mehmed Paşa'nın birâderidir. Pederi hayatında mâil-i zeâmet olup 1031'de ümerâdan oldu. 1044'de Revân harbine gidip Revân'ın fethinden sonra 1045'de mecrûhen vefât etdi. Mahdûmları İbrâhim, Hüseyin Beylerdir.

Halîl Bey-Kurd Beyzâde

Amasyalıdır. Şadi Paşa'nın kerîmezâdesi olan Kurd Mehmed Beyzâde Ali Bey'in mahdûmudur. Bu da züamâdan iken ümerâdan olup 1048'de Bağdad harbinde şehîden vefât etdi. Diğer Bâlî Beyzâde Halîl Bey de meşâhîr-i züamâdan olup 1057'de Girit harbinde vefât etdi. Diğer kudâtdan Halîl Efendi bin el-Hâc Mehmed de 1063 sâline doğru vefât etdi. Ulemâ ve müderrisînden idi.

Halîl Efendi-Şerîf-i Evvel

Merzifonludur. Kazâ-yı Merzifon dâhilinde Müşerref Karyesi'nden Mehmed bin Seydi mahdûmu olduğu 1009'da yazdığı "Tâcü-ş-Şerî'a" kitâbının sonunda koyduğu imzâsından **[415]** anlaşıldı. İmzası şudur. "Ketebehü'l-fakîr Halîl bin Mehmed bin Seydî el-Merzifonî min karyeti Müşerref bi'l-medineti'l-Kustantîniyye".

İstanbul ulemâsından tahsîl-i ulûm ederek bir müddet Ayasofya Câmiinde ders-i âm oldu. Ba'dehû kürsî meşâyihi silkine girib Sinan Paşa Câmii vâizi olduğu esnâda tasavvufa meyl edib Kadirî-hâne şeyhi İsmail Rumî Efendi'ye intisâb ederek tekmîl-i sülûk etdi.

1053'de şeyh-i müşârün-ileyhin vefâtıyla Tophâne'de kâin mezkûr Kâdirî-hâne şeyhi oldu. On bir yıl kadar mezkûr tekkede zikr ü ibâdet, vaaz ü irşâda mülâzemet ederek 1064'de dâr-ı naîme irtihâl etdi.

Âlim, müttakî, sâlih seyyid-i sahîhü'n-neseb idi. Buna şerîf-i evvel dendi. Büyük mahdûmu Seyyid Mehmed Efendi 1080'de vefât etdi. Küçük mahdûmu da Saray hocası Mehmed Efendi olup sonra kudâtdan olarak 1099'da vefât etdi. Köprülü Mehmed Paşa'nın sadâretine çalışanlardan biri de budur.**[416]**

Halîl Bey-Hacı Beyzâde

Amasya züamâsından Mehmed Bey'in oğludur. Bu da sipâhi olup Girid muhârebâtında ibrâz-ı şecâatle kendisini Köprülü Mehmed Paşa'ya beğendirdiğinden yanına alıb ağalarından oldu. 1059 recebinde müşârün-ileyh tarafından Amasya mütesellimi olup 1060 şâbânında ma'zûl oldu.

Ba'dehû müşârün-ileyhin kethüdâsı olup zaman-ı azlinde Amasya'ya geldi. 1065'de beraber İstanbul'a gidip 1066 zilka'desinde müşârün-ileyhin sadrâzam olması üzerine kapıcılar kethüdâsı ve 1067'de Çanakkale harbinde mîr-livâ oldu. 1069'da vefât etdi. Mahdûmu Ahmed Paşa ve kerîmesi Ümmihânî Hânım olup dâmâdı Bekir Beyzâde Ömer Paşa'dır.

Amasya a'yânından Taşcızâde el-Hâc Halîl Ağa bin el-Hâc Mehmed Ağa 1071'de vefât etdi. Zevcesi sâhibü'l-hâl es-Seyyid Ahmed Kebîr evlâdından Şerîfe Afitâb Hâtun olup bundan mahdûmu Emîr Ağa demekle meşhûr es-Seyyid Mehmed Ağa'dır.

Diğer eski Kethüdâ Mahallesi a'yânından Halîl Ağa bin **[417]** Ali Ağa 1073 ve Sâdât-ı Hüseyniyye'den es-Seyyid Halîl Çelebi de 1065'de nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı olup ba'de'l-azl 1074 hudûdunda vefât etdi. Bu da a'yân-ı sâdâtdan idi.

Halîl Paşa-Serdârzâde

Amasya'da Serdâr Hânı demekle meşhûr Hân'ın sâhibi ve Yeniçeri Serdârı Sulûkîoğlu el-Hâc Mehmed Ağa bin Hızır Çelebi bin, İskender Çelebi bin Sulûkî Mehmed Çelebi mahdûmu olup sadr-ı esbak el-Hâc Halîl Paşa'nın ahfâdındandır.

Sipâhi olup Bayram Paşa'nın dâiresine intisâb ederek ağalarından oldu. Sadâretinde silahdârı olup hidemât-ı mühimmede istihdâm edildi. Bâ'dehu dergâh-ı âlî kapıcı-başılarından olup 1059'da sipâhiler ağası oldu.

1060 senesi recebinde ma'zûl olup şâbânında Sultân Bâyezîd Evkâfı Mütevellîsi olarak Amasya'ya geldi.

1061 senesi şevvâlinde Kars beylerbeyi olup Amasya'dan gitdi. Ba'dehû Çıldır vâlîsi olup **[418]** 1064'de ma'zûlen geldi. Sene-i mezbûre sonlarında İbşir Mustafa Paşa Sadr-ı a'zam oldukda 1065 senesi evâilinde Ankara beylerbeyi oldu.

1065 senesi recebinde İbşir Paşa'nın maktûlen vefâtında azl edilib şâbânında sânîyen Evkâf-ı Sultânîyye mütevellîsi olduğu halde Amasya'ya geldi. Bir mâh Amasya'da zuhûr eden bir hadiseyi bastırıb hüsn ü teveccüh kazandı. Üç yıl kadar mütevellî olarak Amasya'da kaldı.

1068 senesi cumâdelûlâsının sekizinci günü sânîyen Ankara beylerbeyi ve 1069 cumâdelâhiresinde Rakka vâlîsi olup 1071 senesinde ma'zûlen yine Amasya'ya gelip sâlisen Evkâf-ı Sultânîyye Mütevellîsi oldu.

1072'de Gümüş'de medresesi olan ceddi el-Hâc Halîl Paşa'nın vakfı zâyi' olduğundan kendisinin emlâkını vakf ederek medresenin evkâfını ihyâ etdi. Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın sadâreti evâilinde Kastamonu vâlîsi olup gitdi. Buradan da ba'de'l-azl 1079 senesi evâhirinde vefât etdi. **[419]**

Evlâdı ma'lûm olamadı. Ancak birâderi Abdullah Ağa olup vakfına Sulûkîzâdeler mütevellî olmakda idi. Amasya'da Üçler Mahallesi'nde ikâmet etdiğinden Üçler Câmiine eczâ-i şerîfe vaz' ve mikdar-ı kâfi nukûd vakf etdi. Halîl Paşa cüzhanları iki yüz yıl kadar devam ederek rûhunu şâd etmişdi.

Halîl Efendi-Gümüşlü el-Hâc

Amasya civârında Gümüş Kasabasından Ali'nin oğludur. Amasya'da imâmü'l-ulemâ Gürcü el-Hâc Hasan Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu. Amasya'da talebesine icâzet verdikden sonra Sultânîyye-i Merzifon müderrisi oldu.

1072'de Halîl Paşa'nın arz ve inhâsıyla Gümüş Kasabası'nda Halîl Paşa müderrisi ve ba'dehû müftü olup 1081'de vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan sâlih, fakîh bir zât idi.

Halîl Paşa-Eğrice

Merzifonlu Ali'nin mahdûmudur. Gençliğinde Enderûn-ı **[420]** Hümâyun'a girdi. Tahsîl ve terbiye görüb tefeyyüz ederek seferli odası kethüdası ve buradan eski Saray Ağası oldu. 1072'de Edirne Sarayı Ağası olup sarayın parasını sermaye gibi kendi ticaretinde kullandığından 1074'de azl ve Çanakkale'da kâin Yenihisar'da habs edildi.

1076 senesi zilhiccesinde rikâb-ı hümâyûn kâ'im-makâmı Merzifonî Kara Mustafa Paşa'nın ricâsıyla afv ve itlâk edilerek müteakiben kapıcıbaşı ve 1077 cumâdelâhiresinin yirmi ikisinde Rûmeli pâyesiyle Sivas beylerbeyi oldu.

1078 senesi zilhiccesinde Bolu Sancağıyla Resmo muhâfızı iken Çankırı Sancağına verildi. Ba'dehû Komaniçe muhâfızı ve 1082 senesi zilhiccesinde Özi beylerbeyi olup 1085 senesi evâilinde vefât etdi.

Halîl Efendi-İmâm Hâfız

Köprülü Mehmed oğludur. İstanbul'da tahsîl-i ulûm **[421]** ve ahz-ı vücûh edib Timurkapı Mescid-i şerîf imâmı oldu. Savt-ı edâsı güzel, halûk bir zât olduğundan evâil-i sadâretinde Köprülü Mehmed Paşa'ya imâm olup irtihâline kadar vazîfesine devam etdi.

1072 senesi rebîülevvelinde müşârün-ileyhin irtihâli ve mahdûmu Fâzıl Ahmed Paşa'nın sadâreti üzerine paşa-yı müşârün-ileyhe de imâm olup yıllarca bu vazîfesini hüsn-i ifâ eylediğinden 1086 senesi evâilinde Lâdikli Hâfız Ali Efendi'nin imâmetden afvına binâen yerine imâm-ı sânî-i şehriyârî oldu.

Ancak iki yıl kadar padişaha imâmet edib 1088 senesi rebîülâhirinde dâr-ı bekâya irtihâl etdi. Âlim, sâlih, halûk bir zât idi. Mahdûmu mevâlîden İsmail Efendi ve birâderi de sâbıkü't-terceme İsmail Efendi'dir. Şeyhülislâm İsmail Asım Efendi bunun hafîdidir.

Halîl Efendi-Hammamîzâde

Amasya'nın Kurşunlu Mahallesi'nden Yukarı Hamamın **[422]** hamamcısı Ahmed Ağa'nın oğludur. Fuzalâdan Uzun Müderris Mehmed Efendi'nin halka-i dersine mülâzemet ederek ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu.

Ba'dehû Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın musâhibi olan Hacızâde Mustafa Efendi'nin himmetiyle silk-i kudâta girib bilâd-ı mühimmeye kâdı oldu. Ma'zûlen Kurşunlu Mahallesi'nde mukîm iken 1094'de vefât etdi. Meşâhîr-i kudâtdan idi. Mahdûmu Mehmed Efendi de kudâtdandır.

Halîl Bey-Gürcüzâde

Amasya eşrâfından mîr-livâ Mustafa Bey'in mahdûmu olup zeâmetle teayyün etdi. Viyana harbinden mecrûhan gelip 1096'da vefât etdi. Halfet Gâzi evlâdından el-Hâc Halîl Ağa bin Ahmed Çelebi de Karasenir Malikânesi mutasarrıfı iken 1097 hudûdunda vefât etdi. Oğlu el-Hâc Osmân Ağa'dır.

Halîl Ağa-Daloğlu

Amasyalıdır. Yeniçeri serdârı Dal Ahmed Ağa bin **[423]** Mustafa'nın oğludur. Sipâhi olup hayli muhârebâta gitdi. Ba'dehû Şam'a gidip sipâhi kethüdâyeri ve 1097'de Pirî Ağazâde İbrâhim Paşa tarafından Şam mütesellimi ve 1098'de Şam'da sipâhiler ağası ve vâlî kâ'im-makâmı olarak fevkalâde teneffüz etmişdi. Bundan dolayı 1100'de maktûlen vefât etdi. Birâderi vüzerâdan Çuçu Mustafa Paşa'dır.

Diğer Amasya'da sipâhi a'yânından Yeniçerioğlu Halîl Ağa bin Hasan Bey de Amasya kethüdâyeri olup 1099 vak'asında zî-medhâl olduğundan 1100'de menkûbâne vefât etdi.

Halîl Bey-Kara Kâdızâde

Amasyalıdır. 1074'de maktûlen vefât eden Mehmed Paşa'nın mahdûmudur.

Zeametle teayyün etmiş iken pederinin i'dâmında hayli nekbet gördü. Ba'dehû iâde-i itibâr edib 1081'de Tokat voyvadası ve Amasya beytü'l-mâl emîni oldu.

Ba'dehû Gümüş Madeni Emini olup hayli müddet **[424]** orada kaldı. 1097'de ma'zûlen gelip 1099 vukûatında hizmeti görülmekle mîr-lîvâ oldu. 1101'de Sadr-ı a'zam Köprülüzâde Fâzıl Mustafa Paşa ma'iyyetinde harbe gidip 1102 senesi zilhiccesinde Paşa'nın kolunda olmakla beraber şehîden vefât etdi. Oğulları Mehmed, Hasan Beylerdir.

Halîl Paşa-Güzelce

Amasyalı Ali Ağa'nın mahdûmudur. Sadr-ı esbak Bayburdluzâde Kara İbrâhim Paşa'ya ağalığında intisâb edib İstanbul'a gitdi. Ba'dehû baş-muhâsebe Merzifonî Hasan Paşa'ya efendiliğinde hazine-dâr olarak teayyün etdi.

1091'de Hasan Paşa'nın himmetiyle Galata voyvadası olup 1095 senesi muharreminde müşârün-ileyh Kara İbrâhim Paşa'nın sadâretini müteakib Rûmeli pâyesiyle Hüdavendigâr sancâğı mutasarrıfı ve 1096'da Hânya muhâfızı oldu. 1098'de İstanköy muhâfızı olup altı ay sonra sânîyen Hanya muhâfızı oldu. **[425]**

1099 senesi evâsıtında Hânya'dan azl ve ihrâc olunub Edirne'ye gelmişdi. Öteden beri hukuk-ı kadîmesi olan Amasyalı Gümüşlüzâde Çelebi Mehmed Ağa bin Mahmûd Çelebi 1099 senesi recebinin evâilinde kethüdâ-yı sadr-ı âlî oldukda bunun himmeti sâyesinde 1100 senesi evâilinde vezâretle Basra vâlîsi oldu.

1102 senesi şevvâlinde ma'zûlen İstanbul'a geldi. Merzifonî Hacı Ali Paşa'nın

sadâretinde 1103 senesi şâbânında Konya vâlîsi olup sefere me'mûr oldu. 1104 senesi evâsıtında kendisine rehâvet isnâdıyla İstanbul'a davet edildi.

İstanbul'a vüsûlünde Saray-ı Hümâyûn'a girerken kapı arasında habs ve tevkîf edilib günlerce helecân geçirdi. 1104 senesi recebinde afv ve itlâk edilerek Selanik vâlîsi olup yine harbe gönderildi.

1105 senesi recebinde sadrâzam olan Sürmeli Ali Paşa ile aralarında muâdât-ı sâbıka olduğundan icâd eylediği bir bahâne ile verdiği emir üzerine şâbânında **[426]** i'dâm edildi. Âkil, müdebbir idi. Defterdâr Hasan Paşa'nın dâmâdı olup mahdûmu Hasan Bey'dir. Sürmeli Ali Paşa da senesinde azl ve katl edildi.

Halîl Ağa-Kuloğlu el-Hâc

Amasyalıdır. Beyrut mîr-livâlığından ma'zûlen gelip Amasya'da 1072'de vefât eden Kuloğlu Mehmed Bey'in mahdûmudur. Sipâhi olup muhârebâta iştirâk ederek 1079'da Amasya kethüdâyeri 1084'de Tokat voyvadası ve Amasya beytü'l-mâl emîni oldu.

Ba'dehû sânîyen Amasya kethüdâyeri olup 1094'de Çorum Sancağı mütesellimi, 1098'de Hüseyin Ağa vakfı mütevellîsi olup 1099 senesi saferinde tevliyetden mün'azil ve şâbânında sânîyen mütevellî oldu. Sene-i mezbûre şevvâlinde Kurşunlu Ali Ağa yerine Amasya kethüdâyeri oldu.

1100 senesi muharreminde Amasya mütesellimi ve 1101'de ma'zûl olup rebîülâhirinde tevliyetden de azl edildi. 1103'de Sivas mütesellimi olup 1105'de ma'zûlen Amasya'ya geldi. Ba'dehû Amasya kethüdâyeri olarak harbe **[427]** gidip Sentene muhârebesinden mecrûhen âvdet etdi. Ba'dehû tekâüd edilib 1116 senesi evâilinde vefât etdi. Mahdûmu el-Hâc Osmân Ağa'dır.

Halîl Efendi-Muîd

İsmail'in mahdûmudur, Mehmed Paşa müderrisi Çilizâde Ömer ve Allâme Hızır Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve Hüseyin Ağa Medresesi muîdi ve 1100'de medrese-i mezbûrenin nısf-ı tedrîsine nâil ve 1107'de İsmail Efendi'nin kasr-ı yedinden Ya'kûb Paşa müderrisi oldu. 1120'de müderrisliği mahdûmu Hâfız Mehmed Efendi'ye kasr-ı yed edib az sonra vefât etdi. Ulemâdan idi.

Halîl Ağa-Çorakçızâde el-Hâc

Amasya a'yânından el-Hâc Ali Ağa'nın mahdûmudur. Şâmîce Mahallesi'nde ikâmet ederek pederinin vefâtında teayyün edib a'yân meclis-i küşâdında âzâ oldu. Bununla temâyüz edib 1117'de baş-a'yân olarak Amasya sancâğı idâresine hâkim oldu.

Bu esnâda Şâmîce Mahallesi'nde dil-nîşîn bir câmi-i şerîf **[428]** ve yanında bir mekteb ve önünde bir çeşme yaptırdı. Kezalik Aşağı Pazar müntehasında bir musalla da binâ etdirdi. Bunların evkâfını 1123 senesi evâilinde tanzîm ve hayli nukûd vakf ederek 1125 sâlinden sonra vefât etdi.

Meşâhîr-i a'yândan olup zengin, hânedân, kerîm sâhib-i hayr ü hasenât, fukarası bol, gâyet dindâr bir zât-ı sütûde-simât idi. Halfet Gâzi Mezarlığı'nda medfûndur. Mahdûmu el-Hâc Mustafa Ağa da Sarachâne Câmii ittisâlinde bir medrese yaptırdı.

Halîl Efendi-Zühdizâde

Amasyalıdır. Mevâlîden Zühdi Mehmed Efendi'nin mahdûmu olup tahsîl-i ulûm etdikden sonra silk-i kudâta girdi. Pederinin kitâbetinde usûl-i şer'iyyeyi öğrenib kasâbât ve bilâda kâdı olarak 1130 sâline doğru vefât etdi. Mahdûmu el-Hâc Mustafa Ağa'dır.

Halîl Efendi-Ganizâde es-Seyyid el-Hâc

Amasyalıdır. Kudâtdan el-Hâc Mustafa Efendi bin **[429]** el-Hâc Bünyad Çelebi mahdûmu

ve nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı es-Seyyid Halîl Çelebi'nin kerîmezâdesidir. Ba'de't-tahsîl bu da kudâtdan hayli kasâbât ve bilâda kâdı oldu. 1131 hudûdunda seksen yaşlarında vefât etdi. Sâdât-ı ulemâ ve a'yân-ı kudâtdan idi.

Halîl Ağa-Kasabzâde el-Hâc

Merzifonludur. Kasab Hacı Mehmed Ağa'nın oğludur. Sadr-ı esbak Merzifonî el-Hâc Ali Paşa'nın dâiresi ağalarından olup sadâretinde kapıcıları kethüdâsı oldu. 1112'de müşârün-ileyhin vefâtında bir müddet Merzifon'da ikâmet ederek Kara Mustafa Paşa vakfı mütevelli-i kâ'im-makâmı oldu.

1122'de Rus harbinde isbât-ı vücûd edib avdetde Merzifon mukataası mültezimi ve ba'dehû voyvadası olup nüfûz ve itibârı artdı. 1124'de ikâmet etdiği Tuz Pazarı Mahallesi'nde bir câmi-i şerîf yaptırdı. 1132'de vefât etdi. Sahîb-i hayr idi. Mahdûmları Tuz Mehmed Paşa ile el-Hâc Mustafa Ağa'dır. Bunun mahdûmu el-Hâc Halîl Efendi'dir. **[430]**

Halîl Efendi-Hocazâde Hâfız el-Hâc

Amasya'nın Çeribaşı Mahallesi'nde mukîm fuzalâdan Abdullatîf Efendi bin Hoca Mehmed İlmî Efendi'nin mahdûmudur. Pederinin hayatında hıfz ve ahz-ı vücûh ederek huffâz-ı kirâm zümresine girdi. Pederinin vefâtında Sultân Bâyezîd imâreti şeyhi ve 1082'de Sultân Bâyezîd câmii imâm-ı evveli iken vefât eden Hâfız Ahmed Efendi'nin yerine rebîülevvelinde câmi-i mezkûr imâm-ı evveli oldu.

Ba'dehû ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve şeyhü'l-kurrâ olup Sultân Bâyezîd Câmii hatîbi olup yıllarca tedrîs-i vücûh ve ta'lim-i Kur'an ile iştigâl ederek 1133 senesi şâbânında dâr-ı naîme irtihâl etdi. Ulemâ ve sülehâdan bir şeyhü'l-kurrâ idi.

Ganizâde es-Seyyid el-Hâc Halîl Efendi'nin dâmâdı olup mahdûmları es-Seyyid Abdüllatif, Mehmed Emin Efendiler ile vüzerâdan es-Seyyid Abdülgani Paşa'dır ki târihen es-Seyyid Abdî Paşa demekle meşhûrdur. Es-Seyyid el-Hâc Abdüllatîf Efendi "Emîr İmâm" demekle meşhûr olduğu gibi **[431]** birâderi es-Seyyid el-Hâc Abdullatîf Çelebi de "Emîr-Hacı" demekle meşhûrdur.

Kudâtdan Kara Kâdızâde Halîl Efendi bin Mehmed Efendi Kurşunlu Mahallesi'nde sakin ve ceddi vakfına mütevellî olup bu esnâlarda vefât etdi. Kezalik a'yândan Kepekcizâde el-Hâc Halîl Ağa bin Mehmed Ağa da 1134 hudûdunda vefât etdi. Mahdûmu el-Hâc Osmân Ağa da a'yândan idi.

Halîl Efendi-Şeyhü'l-Esnâf es-Seyyid el-Hâc

Amasyalıdır. Müderris ve Amasya Müverrihi Abdî Efendi'nin mahdûmudur. Ba'de't-tahsîl ders-i âm olup birâderi es-Seyyid eş-Şeyh Ali Efendi'nin yerine Ahî Darbhâneci şeyhi ve esnaf şeyhi ve Pervâne Bey Câmii kürsi şeyhi oldu.

Yedi yıl kadar icrâ-yı meşîhat, halka vaaz ü nasihât ederek 1134 senesi cumâdelûlâsında vefât etdi. Âlim, sâlih idi. Mahdûmları es-Seyyid Halîl, Abdullah Efendilerdir. Bu meşîhatler oğullarına tevcîh edildi. **[432]**

Halîl Ağa-Hatîbzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Amasya kâdı'l-kudâtı "Molla Beylik" demekle meşhûr Abdurrahman Çelebi ahfâdından Amasya'da Sultân Bâyezîd câmii hatîbi Mustafa Efendizâde Mehmed Ağa'nın oğludur. Yirminci bölükde mukayyed sipâhi olup 1092'de Amasya kethüdâyeri oldu.

1093'de Zile voyvadası 1096'da evkâf-ı sultâniyye mütevellîsi, 1098'de ma'zûl olup 1099'da Mirza Ahmed Paşa kethüdâsı olduğundan tarafından Sivas vâlî kâ'im-makâmı oldu. 1103'de Amasya etrafında türeyen eşkiyâyı takibe memûr oldu.

1113'de Amasya kethüdâyeri, 1114 şâbânında Amasya mütesellîmi ve zilhiccesinde ma'zûl ve 1115 muharreminde kethüdâyeri olup ba'de'l-azl 1119'da yine kethüdâyeri oldu.

1122'de Rus harbine me'mûr olup ba'de'l-muhârebe Hotin Ağası oldu.

1131'de tekâ'üd edilib sekiz yıl kadar İstanbul Aksaray civârında ikâmet ederek 1139 senesi evâilinde **[432]** vefât etdi. Müdebbir, işgüzâr, müstakîm, sulehâdan bir kimse idi. Mahdûmları Mehmed Ağa, Abdullah Nâili Paşa, Ebûbekir Vahdetî Efendi'dir. Dâmâdı da birâderi Ali Ağazâde Mehmed Emin Ağa'dır.

Ceddi Hatib Mustafa Efendi'nin diğer mahdûmu Abdurrahman Efendi olup bunun evlâdı Amasya'da cedleri evkâfına mütevellî olmuşlar ve sâhib-i tercemenin evlâdı da İstanbul'da kalmışlardır.

Diğer a'yândan Boşnakzâde es-Seyyid el-Hâc Halîl Ağa bin Sipâhi Ebûbekir Ağa bin Ali Ağa 1140'da vefât edib yeniçeri zâbitân ve a'yânından odabaşı el-Hâc Halîl Ağa bin Ahmed de sekizinci bölükde mukayyed yeniçeri iken odabaşı, 1120 şevvâlinden itibaren birkaç defa yeniçeri serdârı ve meclis âzâsı olduğu halde 1141 hudûdunda fevt oldu. Evlâdına "Odabaşı Oğulları" dendi.

Halîl Efendi-Şeyhzâde Hâfız

Amasya Mevlevîhânesi şeyhi Mustafa Dede Efendizâde **[434]** Hâfız Ali Efendi'nin oğludur. Pederi Bayram Paşa'nın yaptırdığı mevlevîhâne vakfının mütevellîsi iken 1126 saferinde vefâtıyla mevlevîhâne şeyhi Arab Sâlih Dede Efendi mütevellî oldu.

Birâderi Hâfız Mustafa Efendi ile beraber uğraşıb 1135 rebîülevvelinde Sâlih Dede'yi ber-taraf edib mütevellî olmuşlardı. Sâlih Dede Efendi de bunlarla uğraşıb yekdiğerini mükerreren azl ve nasb etdirdiklerinden 1143'de mevlevîhânenin tevliyet kaydı terkin edilerek münâzaât kaldırıldı. Ba'dehû vefât etdi. Kocacık Mescidi imâmı ve vâizi idi.

Halîl Efendi-Şeyhü'l-Kurrâ Hâfız

Merzifonlu Ali'nin oğludur. Amasya'da şeyhü'l-kurrâ Giridli Hâfız Mehmed Efendi'den vücûh-ı kıraat-ı Kur'âniyyeyi öğrendi. Ba'dehû tahsîl-i ulûm edib Merzifon'a avdet ve ta'lim ve tedrîse mübâşeret etdi.

Orada Alaca Minare Câmii İmâmı ve Paşa Câmii ders-i âmı olarak iştihâr edib 1134'de şeyhü'l-kurrâ olduğu halde 1146 senesi rebîülevvelinde vefât **[435]** etdi. Âlim, sâlih, meşâyîh-i kurrâdan bir zât idi. Mahdûmu el-Hâc Mahmûd Efendi pederinin yerini tutdu.

Halîl Efendi-Müftüzâde el-Hâc

Amasya müftüsü İsmail Efendi'nin mahdûmudur. Ulemâdan tahsîl-i ilm edib ders-i âm ve bir müddet Ya'kûb Paşa müderrisi, 1133'de hâciyân ve a'yân meclisleri âzâsı olarak temâyüz etdi. 1146 senesi evâhirinde dâr-ı bekâya rihlet etdi. Ulemâdan ve a'yân-ı memleketden idi.

Halîl Bey-Çuçu Paşazâde

Amasyalıdır. Vüzerâdan Çuçu Mustafa Paşa'nın mahdûmudur. Pederinin vefâtında züamâdan olup 1122'de Rus harbinde yararlıkları görüldüğünden Alaybeyi, ba'dehû Mora harbinde bulunub 1128'de mîr-livâ oldu. Sancâkları devr ederek 1148'de vefât etdi. Mahdûmları, Mustafa, İsmail Beylerdir. Meşâhîr-i ümerâdan idi.

Halîl Efendi-Yağmurî

Amasya'nın Yağmur Köyü'nden Hasan'ın oğludur. **[436]** Gençliğinde Saray-ı Hümâyûn'a girib Enderûnda ta'lim ve terbiye gördü. Ba'dehû Dârü's-saâde Ağası Yapraksız Ali Ağa'ya intisâb edib kitâbeti odasında yazıcı oldu. Bu esnâda yazdığı bir kitâbında "Halîl bin Hasan Yağmurî" ve diğer bir kitâbında "Halîl bin Hasan el-Amâsî" imzâsı görüldü.

Ba'dehû tefeyyüz ederek dârü's-sa'âde ağası meşhûr Hacı Beşir Ağa'nın zamanında dârü's-saâde ağası kâtibi oldu. 1143 senesi rebîülâhirinde kapıcılar kethüdâsı Amasyalı Osmân Ağa'nın himmetiyle haremeyn muhâsebecisi olarak hâcegân-ı Divân-ı Hümâyûndan oldu.

Ba'de'l-infisâl 1149'da vefât etdi. Kâtib, hattât, ta'lik-nüvîs idi.

Halîl Ağa-Keklikzâde el-Hâc

Amasya a'yânından el-Hâc Osmân Ağa bin Mustafa Ağa bin el-Hâc Ahmed Ağa'nın oğludur. Pederinin vefâtında teayyün edib haciyân ve a'yân meclislerine âzâ ve 1144 recebinde mütesellim el-Hâc Osmân Ağa'nın tarafından Amasya kâ'im-makâmı ve 1145'de ma'zûl olup 1153 hudûdunda vefât etdi. Meşâhîr-i a'yândan hânedân bir zât idi. Mahdûmu el-Hâc **[437]** Ali Ağa da a'yândan idi.

Halîl Ağa-Altıncı

Amasyalı Mehmed'in oğludur. Yeniçeri, alemdâr olup İran muhârebâtında terakkî ederek 1145 zilka'desinde Amasya serdârı, 1146 rebîülevvelinde serdengeçtiler ağası olarak İran harbine gitdi. Oradan İstanbul'a gidip kara kullukçu, sonra çorbacılar kethüdâsı oldu. Ba'de'l-azl 1156 sâlinden sonra vefât etdi.

Halîl Efendi-Müftüzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya müftüsü es-Seyyid el-Hâc Osmân Efendizâde Hâfız es-Seyyid el-Hâc Ali Efendi'nin mahdûmudur. Çorumlu Hâfız es-Seyyid el-Hâc Mehmed Efendi'den ahz-ı ulûm edib ders-i âm ve ba'dehû Pervane Bey Câmii vâ'izi ve bir müddet Hoca Sultân Tekkesi şeyhi ve meclis-i a'yân âzâsı olduğu halde 1157 senesi evâilinde vefât etdi. Âlim, vâiz bir Halvetî şeyhi di.

Halîl Efendi-Müftüzâde es-Seyyid el-Hâc

[438] Amasya müftüsü fâzıl-ı meşhûr Merzifonî el-Hâc Mustafa Efendi'nin mahdûmudur. Pederinden ve Koca Müftü el-Hâc İsmail, Mütevellîzâde el-Hâc Ahmed Efendilerden iktisâb-ı fezâ'il edib ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu.

1137'de Sultânîye-i Merzifon müderrisi olarak oraya gitdi. 1139'da Anadolu Kazaskeri olan Merzifonî Dürrî Mehmed Efendi'nin himmetiyle silsile-i ulemâya dâhil olup tedrîcen altmışlı pâyesine kadar geldi. Sadr-ı müşârün-ileyhin zaman-ı meşîhatinde 1147 senesi şevvâlinde Amasya müftüsü olarak geldi.

1149 senesi saferinde Mar'aş mollası olup gitdi. 1150 senesi evâsıtında ma'zûlen gelip 1155 senesi muharreminde nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı ve 1156 senesi cumâdelûlâsında ma'zûl ve zilka'desinde sânîyen Amasya müftüsü oldu.

Üç yıl kadar Amasya fetvâsında kalıb tedrîs ve ifnâ ile iştigâl ve 1159 senesi ramazânın yirmi sekizinci günü dâr-ı bekâya irtihâl etdi. Gâyet fakîh ulûm-ı şer'iyyede kâmil, vakûr, vecîh bir zât idi. **[439]** Mahdûmları es-Seyyid Abdurrahman, Abdurrahim Efendiler de mevâlîdendir.

Halîl Efendi-Ocak İmâmı es-Seyyid Hâfız

Amasyalıdır. Emîr Ağazâde es-Seyyid el-Hâc Mustafa Ağa bin es-Seyyid Mehmed Ağa bin el-Hâc Halîl Ağa'nın mahdûmu ve Amasya'nın a'yân-ı kibârından Gürcüzâde el-Hâc İbrâhim Bey'in dâmâdıdır. Amasya'da tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve Kübceğiz Câmi-i şerîfine imâm oldu.

Ba'dehû İstanbul'a gidip hüsn-i savt ü edâsı, ilm ü ahlâkı, kendisini Yeniçeri Ocağına imâm nasb etdirdi. Yıllarca ocak imâmı olduğundan bu lakâbla iştihâr edib nâil-i nüfûz ü itibâr oldu. 1160 sâlinden sonra vefât etdi. Âlim, sâlih, yeniçeriler arasında nâfizü'l-kelîm bir zât idi. Mahdûmları es-Seyyid Hıfzî İbrâhim, Mustafa Paşalar vüzerâdandır.

Halîl Ağa-Taşcızâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya eşrâfından es-Seyyid el-Hâc Mehmed Ağa bin el-Hâc Halîl Ağa'nın oğludur. Pederinin vefâtında teayyün edib **[440]** haciyân ve a'yân meclislerine âzâ ve iki defa nakîbü'l-

eşrâf kâ'im-makâmı olduğu halde 1161'de vefât etdi. Kübceğiz Mahallesi'nde hânedân, zî-nüfûz idi.

Amasya'nın a'yânından Beyzâde diğer el-Hâc Halîl Ağa bin Ali Bey de Hâciyân meclisine âzâ ve 1152 cumâdelâhiresinde şehir kethüdâsı olup 1156 ramazânında ma'zûl ve 1163 hudûdunda merhûm oldu. Biraderi el-Hâc Ömer Ağa'dır.

Halîl Efendi-Dânîşmendî el-Hâc

Niksarlıdır. Orada medfûn Melik Ahmed Dânîşmend Gâzi evlâdından Gâzi Beyzâde İbrâhim bin Hamza bin Osmân bin Ebû'l-Müslim bin Ahmed bin Gâzi Bey'in mahdûmudur. Amasya'da Büyük Ağa Medresesinde ikâmet ve fâzıl-ı meşhûr Kayyımzâde el-Hâc İsmail, Çorumlu es-Seyyid el-Hâc Mehmed Efendilerden ikmâl-i tahsîle gayret ederek mücâz ve ders-i âm oldu.

1141'de üstâdının irtihâline binâen Büyük Ağa müderrisi ve 1144'de ma'zûl olup 1147'de Sarachâne Câmii **[441]** vâizi, 1151'de Hacı Ali Efendi'nin yaptırdığı Medrese-i Feyzîyesinin ilk müderrisi, 1153 senesi şevvâlinin dördüncü günü Amasya müftüsü oldu.

Üç ay kadar makâm-ı fetvâda kalıb 1154 senesi muharreminde Amasya fetvâsından hacr edildi. Ba'dehû tedrîs ve tezkîr ile iştigâl edib 1166 senesi cumâdelûlâsında dâr-ı bekâya irtihâl etdi. Meşâhîr-i ulemâdan fakîh, vakûr, natûk bir zât idi. Mahdûmu es-Seyyid Mehmed Efendi ve bunun mahdûmu es-Seyyid el-Hâc Halîl Efendi Niksârîzâde demekle meşhûr idiler.

Halîl Bey-Gürcüzâde el-Hâc

Amasyalıdır. A'yân-ı meşhûreden esbak Amasya mütesellimi el-Hâc İbrâhim Bey bin Mehmed Bey'in mahdûmu olup Zanalızâde es-Seyyid el-Hâc Ahmed Paşa'nın dâiresine intisâb ederek vezâretinde silâhdârı ve sadâretinde silahşör-i şehriyârî oldu.

Ba'dehû dergâh-ı âlî kapıcı-başılarından olup 1168 senesi saferinde Sultân Mahmûd Hân-ı Evvelin irtihâlinde **[442]** Hicâz'a gidip Amasya'ya avdetinde vefât etdi. Mahdûmu İbrâhim Bey'dir. Birâderi Mustafa Paşa ve diğer birâderi Hâfız Mehmed Hıfzı Efendi'dir.

Halîl Efendi-Şeyhü'l-Kurrâ Hâfız el-Hâc

Amasyalıdır. Cebecizâde Mehmed Ağa bin Ali Ağa'nın mahdûmudur. Ceddi Sipâhiler Ağası olup pederi yeniçeridir. Hıfz-ı Kur'ân etdikden sonra Amasya'da şeyhü'l-kurrâ olan Giridli Hacı Hâfız Mehmed Efendi'den vücûh-ı kıraatı ve ilm-i tecvîdi aldı.

Ba'dehû İstanbul'a gidip orada "Şeker Hâfız" demekle meşhûr Hâfız Mehmed Efendi'den de ilm-i vücûhu alıb tahsîl-i ilm etdi. Yine Amasya'ya avdet edib Sultân Bâyezîd Câmi-i şerîfinde tedrîs ve ta'lim-i Kur'ân'a mübâşeret etdi.

Fakat ba'zı akrânın hasûdane istirkâbından muğber olup 1127'de Amasya'yı terk ederek Hicâz'a gitdi. Mekke-i mükerremede ba'zı a'yân-ı Kayseriyye'nin teşvik ve ricâsıyla Kayseriyye'ye gitdi. Orada tavattun edib ders-i âm **[443]** ve 1130'da ulemâdan Mahmûd Efendi'nin yerine Pervâne Bey Medresesi müderrisi oldu.

Tam kırk dört yıl orada tedrîs ve ta'lîm-i Kur'ân ile iştigâl ederek fevkalâde iştihâr edib 1171 senesi cumâdelâhiresinde azm-i dârü'l-karar etdi. Âlim, sâlih, mücevvid, şeyhü'l-kurrâ demekle meşhûr idi.

Mahdûmu Mehmed Emin Efendi de ulemâdan olup yerine müderris ve 1176 rebîülâhirinde merhûm oldu. Bunun mahdûmu Hâfız Halîl Efendi de kurrâdan olup 1226'da vefât etdi. Sahîb-i tercemenin birâderzâdesi Ca'fer Efendi bin Abdullah Ağa Kayseriyye'de âlî bir medrese yaptırdı.

Halîl Ağa-Kâdızâde el-Hâc

Amasyalıdır. Müteaddid vakfiyelerden müstefâd olduğu üzere Ahmed Çelebi bin Abdurrahman Efendi'nin mahdûmudur. Gençliğinde Saray-ı Hümâyûn'a girib hâne-i hâssada

ta'lîm ve terbiye gördü. Tedrîcen tefeyyüz ederek hasodabaşı oldu. Amasyalı Hacı Efendizâde el-Hâc Derviş Mehmed Ağa'nın kerîmesi Emine Hânım ile evlendi. **[444]**

Ba'dehû yoluyla Babü's-Sa'ade Ağası olup Zanalızâde es-Seyyid el-Hâc Ahmed Paşa'nın sadâretinde temâyüz edib Rikab-ı Hümâyûn ağalarını taht-ı nüfûzûna aldı. 1155 senesi rebîülevvelinde Ahmed Paşa'nın sadâretden azli üzerine Surre-i Hümâyûn emîni olup taşra çıkarıldı.

1156'da Hicâz'dan avdet etdikde Sultân Mahmûd-ı Evvel'in irâdesiyle sânîyen hasodabaşı olarak Saray-ı Hümâyûna girdi. 1162'de has odadan çıkarılıb 1163'de sânîyen Babü's-Sa'ade Ağası oldu. 1173'de ihtiyarlığına binâen tekâüde sevk edilib 1175 şevvâlinde vefât etdi. Sâlih, müstakîm, dindâr idi.

Kethüdâsı Sakazâde Mehmed Ağa bin Mustafa Ağa 1165'de vefâtıyla bunun birâderi Ömer Ağa kethüdâsı oldu. Bunlar da Amasyalıdır. Birâderleri Mehmed, Mustafa Ağalardır. Sadr-ı esbak Amasyalı Halîl Ağazâde Nâili Abdullah Paşa'nın akrâbasından bir pîr-i muhterem idi.

Halîl Efendi-Dânîşzâde el-Hâc Hâfız

Amasya a'yânından el-Hâc Osmân Efendi bin Danîş **[445]** Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. 1164'de pederinin vefâtına binâen Küpceğiz Câmii imâmı oldu. Yıllarca hâciyân ve a'yân meclislerine âzâ ve iki defa Hacıbaşı olup 1180 senesi evâilinde vefât etdi. Üçler Mezârlığı'nda medfûndur. Mahdûmu es-Seyyid el-Hâc İbrâhim Ağa'dır. Kerîm, zengin, hânedân bir kimse idi.

Halîl Efendi-Hocazâde es-Seyyid el-Hâc

Tercemesi yukarıda yazılan Hâfız el-Hâc Halîl Efendizâde es-Seyyid el-Hâc Mehmed Emin Efendi'nin mahdûmudur. Hıfz-ı Kur'ân ve tahsîl-i ilm etdikden sonra pederinin vefâtında Sultân Bâyezîd Câmii hatîbi oldu. 1181'de vefât etdi. Zî-ilm ü amel, sesi güzel bir zât idi. Mahdûmu es-Seyyid Mehmed Efendi hatîb oldu.

Halîl Efendi-Kasabzâde es-Seyyid

Merzifonludur. Vüzerâdan Tuz Mehmed Paşa birâderi el-Hâc Mustafa Ağa'nın mahdûmudur. Amcasının vezâretinde Saray-ı Hümâyûna girib hâne-i hâssada ta'lîm ve terbiye gördü. Ba'dehû dârü's-saâde ağası yazıcılığı kalemine intisâb edib **[446]** tefeyyüz ederek ser-halife iken 1164'de dârü's-saâde ağası kâtibi oldu.

Darü's-saâde Ağası Beşir Ağa'yı kendisinden memnûn etdiği halde ağanın harekât ve ef'âli bunun ilkâetinden zannedilmekle 1167'de bâ-rütbe-i hâcegânî küçük ruz-nâmeci olarak taşra çıkarıldı. 1171'de Arpa Emini, 1174'de mevkûfâtî, 1176'da Anadolu Muhasebecisi, 1178'de Mukâbele-i Süvârî olup 1181'de tekâüd edildi. Birkaç yıl sonra vefât etdi. Yahya Efendi Türbesi havâlisinde medfûndur. Ehl-i dânîş, mümtezic bir zât idi.

Halîl Ağa-Dânîşzâde Molla el-Hâc

Amasyalıdır. A'yân-ı meşhûreden el-Hâc Mustafa Efendi bin Dânîş Mehmed Efendi mahdûmudur. Zanalızâde es-Seyyid el-Hâc Ahmed Paşa'nın dâiresi ağalarından olup sadâretinde hayli teayyün buldu. Ba'dehû Amasya Mukataât Emîni oldu.

Sonra sadr-ı esbak Boynueğri es-Seyyid Abdullah Paşa'nın dâiresi ağalarından olup sâye-i ikbâlinde dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından olarak hidemât-ı muhimmede istihdâm **[447]** edildi. 1184'de vefât etdi.

Oğulları el-Hâc İbrâhim, Ahmed, Abdurrahman Ağalardır. Bunlara Molla Halîloğulları dendi. Evlâdı vardır.

Yeniçeri Zâbitânından Kurşun Koroğlu Halîl Ağa bin Mehmed Ağa Amasya serdârı olup 1183'de Rus harbine gitdi. 1185'de İbrâil muhârebesinden kaçdığı münâsebetle 1186'da

Amasya'da tutulub i'dâm edildi.

Halîl Bey-Abdî Paşazâde es-Seyyid

Amasya ricâlinden olup Belgrad vâlîsi iken 1166'da vefât eden vüzerâdan Hocazâde es-Seyyid Abdulgani Paşa bin el-Hâc Hâfız Halîl Efendi'nin mahdûmu olup Amasya'da Emîr Hacı Abdullatîf Çelebi'nin kerîmesinden doğdu.

İstanbul'da Bâb-ı âlîye devam edib orada tefeyyüz ederek bâ-rütbe-i hâcegânî menâsıb-ı divânîyeyi devr ederek 1187 recebinde vefât etdi. Molla Gürani'de medfûndur. Mahdûmu Süleyman Feyzi Bey sadâret-i **[448]** mektubî kalemi ser-halifesi iken 1214'de vefât etdi. İkisi de Vefâ'da medfûndur.

Halîl Ağa-Murâd Beyzâde el-Hâc

Esbak Amasya mütesellimi el-Hâc Mehmed Ağa bin el-Hâc Mustafa Ağa bin el-Hâc Ahmed Ağa'nın mahdûmudur. Sipâhi olup İran muhârebâtında yararlığı görüldüğünden Amasya kethüdâyeri oldu. Ba'dehû yine İran harbine gidip Nadir Şâh muhârebâtında yıllarca bulundu. Orada sipâhiler ağası oldu.

Ba'dehû İstanbul'a gelip dört büyük ağalıklarında teayyün edib Sultân Mustafa-yı Sâlis devrinde matbah emîni oldu. 1187'de Sultân Abdülhamîd-i Evvel'in cülûsunda azl edilib Surre-i Hümâyûn Emini oldu. 1190'da vefât etdi. Üsküdar'da Nuh Kuyusu'nda medfûndur. Dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından idi.

Halîl Efendi-Hacı Köylü el-Hâc

Amasya'nın Gümüş Kazâsı'nda Hacı Köyü Kasabasından Hasan'ın oğludur. Amasya'da Çorumlu es-Seyyid el-Hâc Ali Efendi'den ve Laz İbrâhim Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu. Yıllarca **[449]** tedrîs-i ulûm ederek iştihâr edib 1179'da Hüseyin Ağa müderrisi oldu. 1194 senesi evâilinde vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan fakîh, kâmil idi. Mahdûmu Şakir İbrâhim Efendi'dir.

Halîl Ağa-Çalıkoğlu

Amasya Serdârı Çalık Mehmed Ağa'nın mahdûmudur. Yeniçeri, odabaşı olup sonra Amasya serdârı oldu. Rus harbinde serdengeçtiler Ağası olup yararlıkları görüldüğünden 1187'de Eflak'da Valeş muhâfızı ve turnacı-başı oldu. 1195'de vefât etdi. Oğulları Hasan; Hüseyin Ağalardır.

Amasya a'yânından Taşçızâde el-Hâc Halîl Ağa bin el-Hâc Mehmed Ağa da bu esnâlarda vefât etdi. Meclis-i a'yân âzâsından idi. Oğlu el-Hâc İsmail Ağa 1128'de ve bunun mahdûmu el-Hâc Ahmed Ağa 1160'da vefât etdi. Bunun oğulları Sâlih, Halîl Ağalardır.

Halîl Efendi-Emîr İmâmzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya'da Sultân Bâyezîd imâmı ve kütübhâne sâhibi es-Seyyid el-Hâc Abdullatîf Efendi'nin mahdûmudur. Pederinin kaydı **[450]** üzere 1134 senesi gurre-i saferinde doğdu. Hıfz-ı Kur'ân etdikden sonra ilm-i vücûh ve tecvîdi şeyhü'l-kurrâ Hâfız el-Hâc İbrâhim Cûî Efendi'den aldı. Ulemâdan ulûm-ı Arabiyye ve şer'iyyeyi öğrendi.

Pederinin irtihâlinde Sultân Bâyezîd imâmı ve kütübhânesi vakfının mütevellîsi oldu. Sultân Bâyezîd Câmi-i şerîfinde ta'lim-i Kur'ân ve tedrîs-i fünûn ederek iştihâr edib 1191'de meclis-i hâciyân ve 1194'de meclis-i a'yân âzâsı oldu.

Baş-âyân Gözdaşoğlu el-Hâc Mustafa Ağa kendisine kalben muğber olmakla beraber zâhiren dost görünüyordu. 1196 senesi ramazânında mûmâ-ileyh Hacı Mustafa Ağa'nın ziyâfetinden avdet ederken Rum Kilisesi önünde bir şahs-ı meçhûl tarafından atılan kurşun tanesiyle şehîden vefât etdi. Âlim, sâlih, âmil, halûk, metîn bir Seyyid-i zî-şân idi.

Veresesi Hacı Mustafa Ağa'nın aleyhinde mükerreren mahkemeye ve Divân-ı

Hümâyûn'a dava ve arzuhâl etdikleri halde Canikli **[451]** Hacı Ali Paşa'nın ve evlâdının nüfûzu sâyesinde kurtulmuşdu. Bunların nüfûzu zâil oldukda Hacı Mustafa Ağa i'dâm edildi.

Sahîb-i tercemenin mahdûmları es-Seyyid Sadullah, Abdullah, Mehmed Emin, Ahmed, İsmail Efendilerdir. Kerîmeleri de Ümmü Gülsüm, Fâtıma Hâtunlar olup kütübhâne vakfının tevliyeti ve hâfız-ı kütüblüğü es-Seyyid Sadullah Efendi'ye verildi.

Halîl Paşa-Ak Hasanzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasyalıdır. Amasya a'yânından Ak Hasan Ağazâde Şehrî Mehmed Ağa'nın mahdûmudur. Eski Kethüdâ Mahallesi'nde doğdu. Yeniçeri ve Amasya serdârı olup Rus harbi ilan edildikde başına topladığı hayli gönüllülere serdengeçtiler ağası olarak 1184'de harbe gitdi.

Topçu tarafında fevkalâde yararlıkları görüldüğünden Tutrakan muhâfızı olan Amasyalı Gürcüzâde es-Seyyid Halîl Paşa'nın ma'iyyetine me'mûr oldu. 1186 rebîülâhir tarihli Ta'yinât defteri'nde "Ta'yinât: Amasyalı el-Hâc Halîl Ağa ser-serdengeçdiyan el-me'mûr be-muhâfaza-i Tutrakan" diye yazılı **[452]** görüldü.

1186 senesi şevvâlinde Rûmeli Beylerbeyliği pâyesiyle Tutrakan muhâfızı olup 1187'de Tutrakan'ı müdâfaada ibrâz-ı liyâkat eylediğinden vezâret verildi. 1188'de sekiz kadar vüzerânın vezâreti fazla görüldüğünden ref' edildiği esnâda bunun da vezâreti ref' edildi.

1189 senesi şevvâlinde kethüdâ-yı sadr-ı âlî Amasyalı es-Seyyid İbrâhim Hıfzı Paşa'nın himmeti sâyesinde sânîyen Rûmeli pâyesiyle Şehr-i Zor Beylerbeyi, 1191'de Niğde ve 1193'de Alaiye sancâkları mutasarrıfı olup 1194'de ibkâ-yı vezâretle Adana vâlîsi oldu.

1195 senesi saferinde Adana müteneffizânından Küçük Alioğlu Halîl Ağa'yı terbiyeye kıyâm etmiş ve o da kendisini müdafaa için ba'zı halkı ayaklandırmış olduğundan vezâreti sânîyen ref' edilerek Kütahya'ya nefy edildi. 1196'da menfien Amasya'ya geldi.

1197 muharreminde ibkâ-yı vezâretle Çorum mutasarrıfı ve 1198'de Adana vâlîsi ve 1199'da İbrâil muhâfızı ve Selanik Sancağı **[453]** mutasarrıfı olduğu halde 1200 senesi recebinin evâsıtında vefât etdi. Şeci', sâdık, müdebbir idi. Kerîmesi Hafize Hânım olup dâmâdı birâderzâdesi es-Seyyid el-Hâc Halîl Bey bin es-Seyyid el-Hâc Mehmed Ağa'dır.

Halîl Keşfî Efendi-Evliya el-Hâc

Amasya a'yânından Fenerci demekle meşhûr el-Hâc İbrâhim Ağa bin el-Hâc Osmân Efendi bin Dânîş Mehmed Efendi'nin mahdûmu olup yukarıda cild 7, sahîfe 359'da "Evliya Halîl Keşfi Efendi, Fenercizâde el-Hâc" unvânıyla tercemesi yazıldı. Oraya mürâca'ât.

Halîl Efendi-Ders Vekili el-Hâc

Köprülüdür. Mehmed bin Abdullah mahdûmudur. Amasya'da Iydîzâde el-Hâc Akif Mustafa, Laz es-Seyyid İbrâhim, Emîr müderris demekle meşhûr es-Seyyid el-Hâc Ahmed Efendilerden ve İstanbul'da Amasyalı Küçük Hâfız Mehmed Efendi'den tahsîl-i ulûm ederek her birinden mücâz ve İstanbul'da Fatih Câmi-i şerîfinde ders-i âm oldu.

1171'de ruüs imtihânında parlak bir mevki kazanıb **[454]** müderris oldu. Esnâ-yı tedrîsinde medârîs-i mu'tadeyi devr edib Dârülhadîs-i Süleymaniye müderrisi iken 1191'de Beydâvî tefsîr-i şerîfini hatm eylediğinden muazzam bir ihtifâl-i dînî içinde talebisine icâzet verdi.

1192'de Meşihât-i İslâmiyye Ders Vekili olup 1196'da Üsküdar mollası oldu. 1198'de bilâd-ı hamse, 1200 senesi şevvâlinde haremeyn, 1204'de İstanbul pâyelerini alıb makâmında mekîn olduğu halde 1207 senesi şevvâlinin beşinci günü dâr-ı naîme irtihâl etdi. Üsküdar'da medfûndur.

Meşâhîr-i fuzalâdan olup muhakkik, müfessîr, ulûm-ı akliyyede yegâne idi. Mahdûmu mevâlîden Ahmed Necib Efendi de kibâr-ı ulemâdan olup Kudüs-i şerîf mollası olarak 1222 saferinde vefât etdi. Üsküdar'da pederi yanında medfûndur.

Halîl Bey-Yeğenzâde el-Hâc

Amasyalıdır. A'yân-ı kirâmdan el-Hâc İbrâhim Bey bin Yeğen el-Hâc Ali Bey bin Ahmed Bey'in mahdûmudur. Birâderi **[455]** Ömer Paşa'nın zaman-ı ikbâlinde kethüdâsı olup devr-i vilâyet etdi. Ba'dehû Amasya'da ikâmet edib meclis-i a'yân âzâsı olduğu halde 1209'da vefât etdi. Aşağı Pirler civârında medfûndur. Kibâr-ı a'yândan idi.

Ziyâre eşrâfından Sarı Osmanzâde diğer el-Hâc Halîl Ağa da Amasya a'yânından olup 1210'da vefat etdi. Ziyare'nin Bâlâ, nâm-ı diğer Dânîşmend Mahallesi'nde kâin câmi-i şerîfine sülün gibi güzel bir minare-i sengin yapdırıb nâmını da kapısı bâlâsına yazdırdı. Hânedân, sâhib-i hayr idi.

Halîl Paşa-Gürcüzâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Vüzerâdan el-Hâc Mustafa Paşa bin el-Hâc İbrâhim Bey bin Mehmed Bey'in mahdûmu ve ocak imâmı Hâfız es-Seyyid Halîl Efendi'nin kerîmezâdesidir.

Amcası Hâfız Mehmed Hıfzı Efendi'nin 1173'de vefâtı üzerine Torumtay vakfına mütevellî ve meclis-i a'yân âzâsı oldu. 1176 muharreminde baş-a'yân ve saferinde Amasya mutasarrıfı olan çeteci kaynı Süleyman Paşa tarafından **[456]** Amasya mütesellimi olup eşkiyâyı ta'kîb ve istîsâlde hizmet-i sebk eylediğinden dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı ile taltîf edildi.

Ba'dehû mutasarrıfın tebdîli üzerine mün'azil olup 1181 senesi gurre-i muharreminde ikinci defa baş-a'yân ve saferinin yirmi altıncı günü Amasya mutasarrıfı olan Merzifonî es-Seyyid Ahmed Paşa tarafından sânîyen Amasya mütesellimi oldu.

1182 senesi rebîülevvelinde mutasarrıfın tebeddülü üzerine mün'azil ve 1184 gurre-i muharreminde sâlisen Amasya mütesellimi olup saferde cem' edebildiği gönüllü kıtası başbuğu olarak Rus harbine gitdi. Muhârebede gösterdiği yararlıklar takdîr edilerek 1185 senesi muharreminin evâsıtında bâ-rütbe-i mîr-mîrâni Akşehir sancağı mutasarrıfı ve Tutrakan muhâfızı oldu.

1185 senesi zilhiccesinin dördüncü günü Amasya mutasarrıfı ve 1186 senesi rebîülevvelinde harben isbât-ı liyâkat ederek vezâretle Kars muhâfızı oldu. 1188'de vüzerânın kesretine binâen vezâretinin ref'iyle Erzurum'da ikâmete me'mûr oldu. 1189'da Amasya'ya avdet etdi. **[457]**

1193 şâbânında Cabbarzâde Mustafa Bey tarafdârı olup Canikli Hacı Ali Paşa'nın muhârebesinde ibrâz-ı sadakat eylediğinden 1194 senesi muharreminde Rûmeli pâyesiyle Van vâlîsi ve muhâfızı oldu.

1195 senesi rebîülevvelinde ma'zûlen Amasya'ya gelip şâbânında hasmı olan Caniklizâde Mikdat Ahmed Paşa ber-vech-i malikâne mutasarrıf olduğundan gece Amasya'dan firâr edib Erzurum vâlîsi Yazıcızâde Mustafa Paşa'ya ilticâ edib canını kurtardı.

1198'de Gönye Sancağıyla Faş muhâfızı olup 1199'da ma'zûl ve 1201 şevvâlinde Beyşehir mutasarrıfı oldu. 1203'de Rus muhârebesine me'mûr olup ramazânında münhezim ve esir oldu. 1205 şevvâlinde esâretden halâs olup tekâüd edilerek Amasya'da ikâmete me'mûr olduğu halde 1211'de vefât etdi.

Âkil, müdebbir, zî-nüfûz ise de muvaffakiyetsiz olduğundan rütbesini gâib etmiş idi. Hazret-i Pir İlyas civârında yol üzerinde medfûndur. Mahdûmları es-Seyyid Said Mehmed, **[458]** Hâfız Ali Paşalarla es-Seyyid Mustafa Bey'dir. Hacı Mustafa Bey'e elsine-i âmmede Deli Bey dendiğinden evlâdına Deli Beyzâdeler dendi.

Halîl Ağa-Çavuşzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasyalıdır. Çavûşân-ı dergâh-ı âlîden el-Hâc Ali bin el-Hâc Ahmed Ağa'nın oğludur. Bu da çvûşândan olup devr-i hidemât ile çavuşlar kethüdâsı ve ba'dehû tekâ'üd edilib Amasya'da meclis-i a'yân âzâsı olduğu halde 1212'de vefât etdi. Uzunyol mezârlığında medfûndur. Çeribaşı Câmi-i şerîfinin sağ tarafına tuğladan bir minâre-i beyzâ yaptırdı. Nukûdunu câmi-i mezbûrun levâzım ve mesâlihine vakf etdi. Ehl-i hayr idi.

Halîl Ağa-Vahhâboğlu es-Seyyid el-Hâc

Amasyalıdır. Ulemâdan es-Seyyid el-Hâc Abdulvahhâb Efendi'nin evlâdından es-Seyyid Mehmed Ağa'nın oğludur. Yeniçeri, Amasya serdârı, Rus harbinde serdengeçtiler ağası olup 1186'da münhezim oldu. Esâretden kaçıb kurtuldu.**[459]**

1193'de hizmetle iâde-i ikbâl edib birkaç defa daha Amasya serdârı ve 1203'de Rus harbinde yararlığı görülüb turnacıbaşı oldu. Ba'dehû meclis-i a'yân âzâsı olup 1213 senesi evâilinde vefât etdi. Oğulları es-Seyyid Abdulvahhâb, Osmân Ağalardır.

Halîl Efendi-eş-Şeyh el-Hâc

Gümüşlüdür. Amasya'da Ürgüblü el-Hâc Ahmed Efendi'den tahsîl-i ilm edib Gümüş'e avdetle ders-i âm ve 1206'da Eslimiş Karyesi'nde Şemseddîn Efendi Tekkesi şeyhi, ba'dehû Gümüş müftüsü olup 1223'de vefât etdi. Ulemâdan idi. Mahdûmu eş-Şeyh Ömer Efendi de mezkûr tekke şeyhi olup 1248'de vefât etdi.

Halîl Bey-Ak Hasanzâde el-Hâc

Amasyalıdır. A'yândan el-Hâc Mehmed Ağa'nın mahdûmu ve amcası el-Hâc Halîl Paşa'nın dâmâdı ve hazinedârı olup sonra dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından oldu. 1224'de Rus harbine gidip sonra vefât etdi. Yeğen Ahmed Beyzâde diğer el-Hâc Halîl Bey de **[460]** Amasya a'yânından olup 1227 hudûdunda vefât etdi. Gürcüzâde es-Seyyid Halîl Paşa'nın ammizâdesi mahdûmu idi.

Halîl Efendi-Hacı Hatîb

Köprülüdür. Mustafa mahdûmu olup Amasya'da Ürgübî el-Hâc Ahmed Efendi'den ahz-ı ulûm etdikden sonra İstanbul'a gidip fâzıl-ı meşhûr Köprülü el-Hâc Halîl Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek mücâz ve bi'l-imtihân müderris oldu.

1194'de Köprü'ye avdet edib Orta Câmi-i şerîfi hatîb ve ders-i âmı olarak fezâil-i ilmiyyesiyle temâyüz etdiğinden her tarafdan talebe-i ulûm Köprü'ye gelip halka-i tedrîsinden istifâza etdi. Ba'dehû Orta Câmii kürsî şeyhî, on beş yıl kadar da Köprü müftüsü olup yetmiş iki yaşında 1231'de vefât etdi. Fâzıl, müttakî, fakîh, müfessîr, bir zât-ı sütûde-simât idi.

Halîl Fevzi Efendi-Mar'aşîzâde es-Seyyid

Amasya ulemâsından Mar'aşî el-Hâc Mahmûd Efendi'nin mahdûmudur. Pederinden ve Payaslı el-Hâc Mehmed Efendi'den ahz-ı ulûm edib İstanbul'a gitdi. Orada ulemâdan ikmâl-i tahsîl edib **[461]** bi'l-imtihân müderris ve tedrîs-i ulûm ederek mucîz-i ders-i âm oldu.

Ba'dehû kibâr-ı müderrisînden olup kudât ve nüvvâb silkine girdi. Livâlara kâdı ve nâib olup 1227'de Amasya sancâğı nâibi olarak geldi. Bir buçuk yıl kadar icrâ-yı niyâbet edib sonra mahrec mevâlîsinden olduğu halde 1240 hudûdunda vefât etdi. Ulemâdan idi.

Halîl Efendi-Muhaddîs eş-Şeyh

Akşehirlidir. Mehmed'in mahdûmu olup fâzıl-ı meşhûr Payaslı el-Hâc Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib Sultân Bâyezîd Câmi-i şerîfinde yıllarca ders-i âm olarak iştihâr etdi. 1239'da Tamgacı el-Hâc Ahmed Ağa'nın Sultân Bâyezîd Câmiinde vaz' eylediği Şeyhü'l-muhaddisîn vazîfesine mutasarrıf olup Sahîh-i Buharî ve Müslim tedrîsâtıyla iştigâl ederek 1244 senesi cumâdelâhiresinin selhinde dâr-ı bekâya rihlet etdi. Âlim, kâmil, muhaddîs bir zât-ı şerîf idi.

Halîl Efendi-Kuru İmâm el-Hâc Hâfız

[462] Köprülüdür. Köprü Kazâsı dâhilinde Gulam Köyü'nden Mustafa mahdûmudur. Gençliğinde Amasya'ya gelip hıfz-ı Kur'ân etdikden sonra Sarı Ahmedzâde şeyhü'l-kurrâ

Hâfız Mehmed Efendi'den ilm-i vücûh ve tecvidi ve Suruklu el-Hâc Hâfız Ali Efendi'den ulûm-ı Arabiyye ve şer'iyyeyi alıb her iki tarafdan mücâz oldu.

Ba'dehû ders-i âm ve şeyhü'l-kurrâ olup tedrîs ve ta'lîm-i Kur'ân ile iştigâl etdiği esnâda 1231'de Çeribaşı Câmi-i şerîf imâmı oldu. Câmi-i mezkûrun cihet-i garbiyesi ittîsâlindeki hânesinde ikâmet ve ifâ-yı vazîfeye mülâzemet ve üç defa Hicâz'a azimet edib 1246 senesi zilka'desinde dâr-ı naîme rihlet etdi.

Âlim, sâlih, muttakî, müteşerri, gâyet mücevvîd, nahifü'l-bünye bir zât olduğu münâsabetle "Kuru İmâm" diye meşhûr idi. Mahdûmu Hâfız el-Hâc Osmân Efendi'dir. Zevcesi Cebecizâde es-Seyyid el-Hâc Mehmed Ağa'nın kızı Halîme Hâtun olup 1251'de vefât etdi. Uzun yol mezârlığında Nakşibendî Aziz Mehmed Arif Efendi'nin türbesi kapısının mukabilinde yol üzerinde medfûndur. Validem Zahide Hâtun'un ceddidir. **[463]**

Halîl Bey-Kara Ahmedoğlu

Mecidözlüdür. Oranın a'yânı Kara Ahmed Ağa'nın oğludur. Pederinin vefâtında Mecidözü a'yânı iken 1245'de Kolağalığıyla askerliğe girib Tokat'a gönderildi. Çünkü gâyet müteneffiz olup Avkatlıoğullarının yerini tutmağa çalışıyordu.

1251'de binbaşı ve 1254'de kâ'im-makâm olarak Amasya taburu kumandanı oldu. 1258'de vefât etdi. Ümerâ-i askeriyeden idi. Pederi Avkatlıoğullarını bâ-emr-i padişahî Mecidözü'nden çıkardı. Bu da onları taklide kalkışdığından oradan çıkarıldı.

Halîl Bey-Yeğenzâde es-Seyyid

Amasya a'yânından es-Seyyid el-Hâc Ahmed Bey bin Ömer Paşa'nın mahdûmudur. Es-Seyyid İbrâhim Asım Bey'in birâderi olup meclis-i a'yân âzâsından iken meclis-i idârenin teşekkülünde ilk âzâsından olup 1269'da vefât etdi. Dâmâdı Topcuzâde el-Hâc Sâlih Ağa olup bundan hafîdi Halîl Efendi'dir. **[464]**

Halîl Efendi-Müftüzâde es-Seyyid el-Hâc

Merzifonludur. Ulemâdan Ahmed Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da Canikli el-Hâc Mehmed Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve tedrîs-i ulûm ederek müderris-i be-nâm oldu. Ba'dehû Tayyar Mahmûd Paşa Medresesi müderrisi ve 1266'da Meclis-i Deâvî âzâsı olduğu halde 1270'de vefât etdi. A'yân-ı ulemâdan fakîh, vakûr, müstakîm, sâkin bir zât idi.

Halîl Bey-Millîzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya a'yânından el-Hâc Hüseyin Bey'in mahdûmudur. Pederinin irtihâlinde teayyün edib Meclis-i İdâre âzâsından oldu. 1273 hudûdunda vefât etdi. A'yân-ı memleketden idi. Deli Beyzâde es-Seyyid Halîl Bey bin es-Seyyid Mustafa Bey bin es-Seyyid Halîl Paşa da 1282'de vefât etdi. Oğlu Mehmed Ali Bey'dir.

Halîl Efendi-Zeytunlu

Köprü Kazâsı dâhilinde Zeytun Nâhiyesi mülhakâtından Avlağu Köyü'nden Abdullah oğludur. İstanbul'da ba'zı vükelâya **[465]** hizmetle tefeyyüz ederek Bab-ı âlîde hademe kethüdâsı ba'dehû Ereğli Ma'deni Müdürü oldu. 1277'de infisâl edib 1279'da şehir emâneti tahsîl memuru olarak 1286 senesi evâhirinde vefât etdi. Mahdûmu Müşîr Mahmûd Mesud Paşa'dır.

Halîl Ağa-Kafadaroğlu el-Hâc

Amasya'da Yeniçeri Serdârı olan Kafadar Ahmed Ağazâde el-Hâc Mehmed Ağa'nın oğludur. 1243'de Nizâmîye askeri olup Rus harbine gitdi. Ba'dehû mülâzım, 1251'de yüzbaşı, 1257'de kol ağası, 1264'de binbaşı oldu.

1276'da tekâüd edilib Amasya'ya geldi. 1279'da İhtisâb Ağası olarak esnâf ve belediyenin intizâmına hizmet etdi. 1281'de Ziya Paşa tarafından belediye dâiresi teşkil edildikde ma'zûl olup 1284'de Meclis-i İdâre âzâsı olduğu halde 1287'de vefât etdi. İşgüzâr, ehl-i hayr idi.

Oğulları Abdullah Efendi, Mehmed Nazif Bey, Ahmed **[466]** Kadri Paşa'dır. Abdullah Efendi 1313'de Amasya'da vefât etdi. Bunun oğlu Mehmed Niyazi Efendi Defterhâne ketebesinde iken 1340 şâbânında İstanbul'da vefât etdi. Mehmed Nazif Bey, Ankara İstinâf müddei-i umûmîsi iken 1318'de vefât etdi. Ahmed Kadri Paşa, mîr-livâdır.

Halîl Efendi-Mecdî Hâfız el-Hâc

Amasya mülhakâtından Mecidözü Kazâsı'nda Kışlacık Köyünden Ahmed bin Abdurrahman oğludur. Amasya ve İstanbul'da tahsîl-i ûlum edib avdetle Amasya'da ders-i âm ve Mehmed Paşa Câmii imam ve hatîbi oldu. Yıllarca tedrîs ve imâmetle iştigâl edib 1295 senesi evâhirinde vefât etdi. Ulemâ ve sulehâdan idi. Mahdûmu askerî kâ'im-makâmlarından Ahmed Hilmi Bey'dir. Birâderi Hâfız Mehmed Efendi imam ve hatîb oldu.

Halîl Efendi-Kara el-Hâc

Amasyalıdır. Amasya mülhakâtından Varay Nâhiyesi dâhilinde ve yakınında Kürt Köyünden Mustafa bin Halîl bin Ali mahdûmudur. Gençliğinde Amasya'ya gelip İçeri şehirde Mahmûd Çelebi Medresesinde **[467]** ikâmet ve Canikli el-Hâc Mehmed ve Sipâhizâde Hâfız el-Hâc Ömer Efendilerden ahz-ı ulûm edib İstanbul'a gitdi.

Orada Fatih ders-i âmlarından fâzıl-ı meşhûr Vidinli Mustafa Efendi'den halka-ı tedrîsinde ikmâl-i tâhsil edib 1255'de açılan ruüs imtihânında birinci derecede muvaffakiyet kazanıb Fatih Câmi-i şerîfinde ders-i âm ve 1257'de müderris olarak silsile-i ulemâya dâhil oldu.

Yıllarca tedrîs-i ulûm ederek fezâil-i ilmîyesiyle iştihâr eylediğinden 1273'de fetvâhâneye alınıb 1275'de baş-müsevvid, 1280 senesi şâbânında kassâm-ı askerî oldu. Bu esnâda medâris-i mu'tade devrini ikmâl edib Dârülhadîs-i Süleymaniye Müderrisliği'nden 1282 senesi ramazânında Yenişehir Fener mollası oldu.

1283 senesi rebîülevvelinde fetvâ emîni ve müteakiben Edirne mevlevîyeti pâyesiyle mükerrem olup 1284'de haremeyn pâyesiyle taltîf edilerek sene-i mezbûre zilhiccesinde Meclis-i Ahkâm-ı Adliye âzâsı oldu. 1285 senesi muharreminde İstanbul ve 1288'de Anadolu kazaskerliği pâyelerini aldı. **[468]**

1291 senesi Cumâdelâhiresinde Şeyhülislâm olan Akşehirli Hasan Fehmi Efendi'nin kadir-şinâsâne himmetiyle Rûmeli kazaskerliği pâyesine nail oldu. 1293 senesi Rebîülâhirinde Şeyhülislâm olan Hasan Hayrullah Efendi'nin zamanında fevkalâde nüfûz ve itibar kazandı.

Bu esnâda sadrâzam Mütercim Mehmed Rüşdü Paşa ve ser-asker de Hüseyin Avni Paşa olmuşdu. Bunlar Sultân Abdülaziz Hân'ın pek müstebidâne hareketinden dolayı hal' tarafdârı idiler. Hürriyet-perverânın emeli de bundan ibâret idi. Şeyhülislâm Efendi bunlara muvafakat edince sâhib-i tercemenin muvafakatı zarûrî idi.

Binâen aleyh: Mufassal hal'-i sultân fetvâsını tesvid edib Hasan Hayrullah Efendi'nin tasvib ve imzâsıyla Sultân Abdülâziz Hân'ın ve üç ay sonra Sultân Murâd Hân'ın hâl'leri üzerine Sultân Abdülhamîd Hân-ı Sânî cülûs etdikde ricâl-i devlet ve erkân-ı hürriyetin teveccühâtını kazandı. 1294 senesi recebinin on beşinci günü şeyhülislâm oldu.

Sekiz ay kadar makâm-ı meşîhatde icrâ-yı ahkâm edib devam-ı **[469]** nüfûz ve ikbâli Sultân Abdülhamîd Hân-ı Sânî'nin istiklaline mani görüldüğünden meclis-i mebûsânın feshini müteâkib 1295 senesi rebîülevvelinde azl edilib konağında ikâmetine müsâade edildi. 1298 senesi muharreminin yirmi yedinci günü dâr-ı bekâya irtihâl etdi.

Hazreti Fatih Sultân Mehmed Hân türbesi bağçesinde yol üzerinde medfûndur. Fâzıl, usûl ü fürûda muhakkîk, müttakî, etkiyâ-yı ümmetden ve fukahâ-yı Hânefiyyeden bir zât-ı sütûde-

simât olup sinni seksene karîb idi. Mahdûmu İstanbul pâyelilerinden Mustafa Adil Efendi ve birâderzâdesi diğer Halîl Efendi'dir.

Halîl Efendi-Balcı Hoca el-Hâc Hâfız

Taşâbâdlıdır. Erbaa Kazâsı dâhilinde Kara Ağaç Köyünden Sâlih bin Ömer'in mahdûmudur. 1256'da doğdu. 1268'de Amasya'ya gelip hıfz-ı Kur'ân etdikden sonra hutût-ı mütenevvi'ayı Meydan imâmı Hâfız Mustafa Efendi'nin şakirdânından Hâfız Hasan Hüsni Efendi'den ahz ve temeşşük ederek me'zûn oldu.

Ba'dehû İbikli el-Hâc Hasan ve Şirvâni el-Hâc Mustafa **[470]** Efendilerden fünûn-ı Arabiyye ve şer'iyyeyi tederrüs edib ikincisinden mücâz ve ders-i âm oldu. 1297'de Balcı İsmail Efendi'nin ihyâ etdiği Balcı Mektebi'ne muallim-i sıbyân olup Balcı Hoca demekle iştihâr etdi.

Mekteb-i mezkûrda şâkirdâna hutût-ı mütenevvi'ayı ta'lîm, talebe-i ulûma tedrîs-i fünûn ve sıbyâna ta'lim-i kırâ'at-ı Kur'ân ederek hayli çırak ve hâfız yetiştirdi. 1305'de bu muallimliği terk ederek âlem-i inzivâya çekildi. 1327'de vefât etdi.

Âlim, hattât, hâfız-ı Kur'ân olup sulehâ-yı ümmetden bir zât idi. Bu zâtın rahle-i ta'lîminde okuyub hıfz-ı Kur'ân etdim. Kur'ân-ı Kerîm'i ezberden her üç günde bir hatim eder, gâyet sabûr, kanaatkâr, zâhid idi. Mahdûmları Mustafa Sabri, Mehmed Nami, Hüseyin Efendilerdir.

Hattât-ı meşhûr Mustafa Sabri Efendi İstanbul'da tahsîl-i ulûm ve tekmîl-i sülûk edib 1331'de Emîr Buharî Tekkesi şeyhi olup 1340 senesi ramazânın on birinci salı günü **[471]** Anadolu hisarında vefât etdi. Hâfız Mehmed Nami Efendi de mahkeme-i şer'iyye baş-kitâbetinden 1338'de mütekâid oldu.

Halîl Efendi-Topcuzâde el-Hâc

Amasya'nın Gümüşlüzâde Mahallesi eşrâfından el-Hâc Sâlih Ağa bin Mehmed Ağa'nın mahdûmu ve Yeğenzâde es-Seyyid Halîl Bey'in kerîmezâdesidir. 1258'de doğdu. Selâmzâde Mustafa Bey'in kerîmesiyle teehhül edib pederinin irtihâlinde teayyün ederek belediye âzası oldu.

1301'de Belediye reisi intihâb edilib 1305 ramazânında riyâsetde ibkâ ve rütbe-i sâlise ile taltîf edildi. 1306'da mutasarrıf Ca'fer Sâdık Paşa'nın hiddeti ve Ermenilerin harekâtı yüzünden azl edildiyse de 1307'de meclis-i idâre âzâsı oldu.

1313 senesi cumâdelûlâsında Mutasarrıf Çerkes Bekir Sıtkı Paşa'nın yardımıyla sânîyen Belediye Reisi olduğu halde 1314 senesi rebîülevvelinde Ermenilerin iğtişâsı hengâmesinde mutasarrıf-ı mûmâ-ileyhin hiddeti yüzünden azl edildi. Sene-i mezbûrenin recebinde mutasarrıf olarak gelen Mehmed Kemal Bey'in zamanında kûşe-i **[472]** inzivâya çekildi.

1317'de Sivaslı Hacı Hasan Paşa'nın himmetiyle rütbe-i sânîye alıb 1321 senesi recebinde Mutasarrıf Mehmed Kemal Bey'in azl ve nefyi üzerine şevvâlinde üçüncü defa olarak Belediye reisi oldu. 1323 senesi saferinde mutasarrıf olup gelen Kıbrıslı Ahmed Cevdet Bey'in vürûdu ve halkın şikâyâtı üzerine azl edilib dâr-ı bekâya rihlet etdi.

Mütedeyyin, halîm, mümtezic, ümmî bir hânedân idi Mahdûmları Mustafa, Ali Beylerdir. Dâmâdı, Şirvânî Zekeriya Efendizâde Mehmed Ragıb Efendi'dir. İki mahdûmu da eşrâf-ı memleketden ve âzâ-yı nâfiadan idiler. Birâderi Mehmed Münib Bey'dir. Bu iki birâderin evlâdı ve ahfâdı çokdur.

Halîl Efendi-Yeğen

Amasyalıdır. Şeyhülislâm Amasyalı Kara Halîl Efendi'nin birâderi Ali bin Mustafa'nın mahdûmudur. 1261'de Varay Nâhiyesi kurbunda Kürt Köyü'nde doğdu. Amcasının yardımıyla İstanbul'a gelip orada tahsîl-i ulûm etdikden **[473]** sonra bi'l-imtihân müderris ve amcasının himmetiyle fetvâ-hâneye dâhil olup mahrec mevlevîyetine kadar terakkî ederek mümeyyiz

oldu. 1326'da tekâüde sevk edilib 1331'de vefât etdi. Âlim, beşûş, mutedil idi.

Halîl Efendi-Kaşıkcı el-Hâc

Tireboluludur. Hasan bin Halîl'in mahdûmu olup 1252'de doğdu. 1272'de Amasya'ya gelip Sultân Bâyezîd Medresesi'nde ikâmet ederek ibtidâ Tirebolulu el-Hâc Mustafa Efendi'den ve bunun vefâtında Şirvânî el-Hâc Mustafa Efendi'den tahsîl-i ulûm etdi.

Ba'dehû ders-i âm olup 1308'de birkaç talebesine icâzet verdi. Kaşık yapıb satarak ticaretle temîn-i maişet etdiğinden cihât-ı ilmîyeden bir cihet sahîbi olamadı. Bundan dolayı Kaşıkçı Hoca dendi. Nihâyet-i ömrüne kadar zühd ve ibâdetle iştigâl ve 1333'de irtihâl etdi.

Âlim, zâhid, müttaki, âbid, sâlih bir zât idi. Merhûm pederinin mahrem-i esrârı gâyet mu'tekadı olduğundan sanatını temîn-i maişet edemediği zamanlarda sıkıntı **[474]** çekmezdi. Hamzavîlere muârızdı. Oğlu Hâfız Hulûsî Mehmed Efendi kendisine çekti.

Hândân Bey-Gürcü

Amasya'da vâlî iken Sultân Bâyezîd-i Sânî kadınlarından olan Bülbül Hâtun'un birâderi ve Sultân-ı müşârün-ileyhin kölesi idi. Bu münâsebetle Amasya'da büyüdü. Hattât-ı meşhûr Hamdullah Efendi'den hüsn-i hatt öğrendi.

886'da Sultân Bâyezîd'in cülûsunda hemşirezâdesi olan Şehzâde Sultân Ahmed Amasya vâlîsi oldukda yanında kalıb tedrîcen silahdârı ba'dehû ma'iyyet-i ümerâsından oldu. 918'de şehzâde-i müşârün-ileyhin ihnâkında mün'adim oldu. Hattât, ehl-i dânîş bir emîr idi. Mahdûmu Mehmed Çelebi de hattât-ı meşhûr idi. "Tuhfetü'l-Hattâtîn"de bunların ikisi birleştirilib Hândân Mehmed Çelebi denmişdir.

Hândân Ağa-Mütevellî

Amasya'nın Üçler Mahallesi'nde câmi-i şerîfi olan mevâlîden Sa'dî Çelebi'nin kölesidir. Efendisi sâyesinde güzelce okuyub yazdı. Ba'dehû i'tâk edilib efendisine **[475]** dâmâd oldu. Ba'dehû sipâhi olarak muhârebâta gidip 1039'da efendisinin vefâtında şerâit-i vakfiyesi mûcebince vakfına mütevellî oldu. Bütün emlâk ve evkâfını taht-ı tasarrufuna aldı.

Birkaç defa Amasya kethüdâyeri olup a'yân-ı memleketden oldu. 1062 sâlinden sonra vefât etdi. Dindâr, sahî, hukûka râî idi. Oğulları Sa'dî, Ahmed Abdülbaki Ağalardır. Sa'dî Ağa'nın oğulları Mehmed, Mustafa Ağalar ve Ahmed Ağazâde Yahya Çelebi ma'rûfdur.

Yahya Çelebi oğulları İstanbul'da kalıb bunlardan Hatibzâdelerle Surre Emînizâdeler türedi. Hatîbzâdeler 1141'de vefât eden Eyyüb Hatîbi Mustafa Efendi'nin evlâdıdır. Vezîr Yahya Paşa bunun mahdûmudur. Surre Emînizâdeler de 1155'de vefât eden Surre emîni el-Hâc Hâfız İbrâhim Efendi'nin evlâd-ı kiramıdır. Yahya Çelebi'nin diğer mahdûmu da Ahmed Efendi'dir.

Amasya'da Halfet Gâzi müderrisi Hâfız Şirin Ali Efendi bin Mustafa Ağa bin Hasan Ağa bin Mustafa Ağa'nın **[476]** oğulları Mustafa, Hasan Efendilerle Hüseyin Ağa'ya ve bunların evlâdına Şirinzâdeler dendi. Hândân Ağazâde Hâfız Hasan Ağa da bunlara iltihâk edib bunun oğlu el-Hâc Mustafa Efendi Şirinzâde demekle meşhûr oldu. Bunların mecmûu Hândân Ağazâdelerdir.

Hândân Efendi-Hândân Ağazâde el-Hâc

Amasyalıdır. Abdulbaki Ağa bin Hândân Ağa'nın oğludur. İstanbul'a gidip Bab-ı âlî aklâmından birine girdi. Orada tefeyyüz ederek hâcegân-ı Divân-ı Hümâyûndan olup sipâhi kâtibi iken 1102'de Nişâncı Paşa kâ'im-makâmı[57] ve ba'dehû bir müddet nişâncı olup sonra ma'zûlen vefât etdi. Erbâb-ı kalemden idi. Mahdûmu el-Hâc Abdullah Efendi'dir.

57 Ruüs defteri'nde görüldü. 1103'de kezâlik nişancı kâ'im-makâmı idi.

Hubyâr Baba-Celâlî

Varaylı Şâhkulu oğludur. Rüesâ-yı Şiadan Zünnûn Baba'nın dâmâdı ve halifesi olup 933'de Zünnûn halifenin salben i'dâmından sonra Kurâ Şiası bunun başına toplandı. Şehzâde Sultân Murâd bunu elde ederek 940'da Amasya'ya hücûm edib mîr-livâ Mehmed Bey'i şehid **[477]** ve birçok hasârât îkâ' etdi.

Bunun üzerine Sultân Süleyman-ı Kânûnî bunları istîsâl eylediğinden Zile köylerinin birinde gizlendi. Bir daha hurûc ihtimali kalmadığından "dirnek" usûlünü ihdâs ve sûret-i hafiyyede ulûhiyyet-i Aleviyye ve İbâha mezhebini neşre hizmet edecek tekke açdı. Buna Hubyâr Tekkesi dendi.

Bu tekkenin müdâvimleri takiyye izhâr ederek sûret-i zâhirede ferâiz-i diniyyeyi ifâ ve sünen-i nebeviyyeyi icrâ ve sûret-i hafiyyede İbâha Mezhebi'nin ahkâmını tervic ederlerdi. 966'da Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Bâyezîd, birâderi Konya vâlîsi Sultân Selîm-i Sânî ile harb ederken hurûc eylediğinden 967'de tutulub i'dâm edilerek ocağı söndürüldü.

Muahharan halifesi "Sirâc Baba, Siraceddîn Baba" bulduğu bir fırsatdan istifâde ederek Hubyâr Tekkesi'ni uyandırdı. Şia ve meredesine Sirâcîler, Sıraclar dendi. El-yevm bunun şiası ve meredesi bâkî olup Hazreti Ali'nin ulûhiyetini i'tikât ve elde etdikleri Müslim Türkleri ihrâk etmekdedirler. Bunlar Zile kazâsı dâhilinde pek çokdur. **[478]**

Hurşid Bey-Emîr Zahireddîn el-Mansûr

Amasyalıdır. Ümerâdan Hayreddîn İbrâhim Bey bin subaşı Sinaneddîn Mûsa Bey'in mahdûmudur. Amasya hükümdârı olan şehzâdegân-ı Selçûk'a hizmet ederek tefeyyüz edib 616'da Sultân Alaeddîn Keykubad'a intisâb etmekle ümerâdan oldu. 622'de melikü'l-ümerâ görüldü.

636 senesi evâhirinde Sultân Giyaseddîn Keyhüsrev tarafından Amasya vâlîsi olup vâlî-i sâbık Emîr Hüsameddîn Berke Hân ile Harezmîler'i Amasya'dan ihrâca me'mûr oldu.

637 senesi evâilinde Harezmîleri harben Amasya'dan çıkardığı esnâda Baba İshak Kefersûdî da'vâ-yı nübüvvetle kıyâm eylediğinden müşkil bir mevkide kaldı. Bu esnâda Hacı Armağan Şâh Amasya vâlîsi olup kendisi Sivas emâretine nakl edilmekle beraber Hacı Armağan Şâh'a kûvve-i mevcûdesiyle muâvenet etmeğe me'mûr oldu.

638 senesinde harben Babayîler perişân ve Baba İshâk da i'dâm edilib el-Mansûr lâkabını kazandıktan sonra Sivas'a gitdi. 641 senesi muharreminde Moğol kumândânı **[479]** Baycu Noyin ordusuyla harb edib Selçûk Ordusu münhezim olduğu esnâda şehîden vefât etdiği zann olunur. Meşâhîr-i ümerâdan idi. Mahdûmu beylerbeyi Nizameddîn Mehmed Bey, Pervane Bey'in enîştesidir.

Hundî Sultân Hâtun

Sultân İzeddîn Keykavus bin Keyhüsrev bin Sultân Alaeddîn Keykubad Selçûkî kerîmesi olup Amasya vâlîsi Seyfeddîn Torumtay evlâdından Nasıreddîn Mehmed Bey bin Mübarizeddîn Mûsa Bey bin Torumtay'ın zevcesi olduğundan Amasya'da ikâmet etdi.

Birâderi Sultân Gıyaseddîn Mes'ûd-ı Selçûkî'nin zaman-ı hükümetinde pek muhterem bir halde yaşadı. El-yevm Amasya'da Kuşköprü demekle meşhûr köprü ile Ziyâre yolunda Ters akan ırmağı üzerine diğer bir köprü yaptırdı. Kendisine temlik edilen ve Simre-i Havza denilen cesim çiftliklerinin mahsulünden Çeltik Köprüsü demekle meşhûr köprüyü binâ etdirdi.

704'de Kayseriyye'de vefât eden birâderi Sultân **[480]** Mes'ûd'un cenazesini Amasya'ya nakl etdirib mezkûr simre dâhilinde defn ederek üzerine türbe yaptırdı. Ve yeğeni Sultân Taceddîn Altunbaş bin Sultân Mes'ûd'un Amasya'da ilk hükümeti zamanında vefât etdi. Mahdûmu Amasya emîr-i kebîri Zeyneddîn Ya'kûb Şâh'dır.

Hundî Sultân-Hâtun Paşa

Amasya ümerâsından el-Hâc İsa Bey bin Emîr-i kebîr Musliheddîn Mustafa Bey bin

Beylerbeyi Şâdgeldi Paşa'nın kerîmesi ve sadr-ı esbak Bâyezîd Paşa'nın zevcesidir. Zevcinin zaman-ı ikbâlinde Amasya'da bir mescid-i şerîf yapdırıb Geldiklân Nâhiyesinde kâin çiftliğini bu mescidin mesâlihine vakf etdi. 821 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu İsa Bey'dir.

Yörgüç Paşa'nın kerîmesi Hundî Hâtun da Amasya'da Receb Mahallesi'nde Sultân Mes'ûd-ı Selçûkî türbesinde medfûnedir. Seng-i mezârı tedkîk edilirse kız iken vefât etdiği zann olunur. Türbenin ta müntehâ-yı ka'rına defn edildiğine bakılırsa o zaman türbenin sandukaları **[481]** olduğu anlaşılır.

Hayreddîn İbrâhim Bey-Gâzi

Amasya'nın Aşağı Kalesi garbında, İçeri şehrin meydan kapısı ittisâlinde subaşı nâm-ı diğer Ahî Sadeddîn Mahallesi'nde sakin ümerâdan Subaşı Mübarizeddîn Mûsa Bey bin Sevindik Bey'in mahdûmudur. Tercemesi yukarıda cild 6, sahîfe 54'de geçdi. Oraya mürâca'ât.

Hayreddîn İbrâhim Çelebi-Pervâne Beyzâde Hoca

Amasya'nın ağniyâ ve tüccârından Hoca Gıyaseddîn Mehmed Çelebi bin Emîr Nasıreddîn Ahmed Bey bin Emîr-i kebîr İzzeddîn Mehmed Bey bin Muîneddîn Süleyman Pervâne Bey'in mahdûmudur. Bu da meşâhîr-i ağniyâ ve tüccârdan olup 788 sâline doğru vefât etdi. Kocacık Hoca denilen zâtın bu olduğu kabûl edilirse Amasya'da mahallesi ve mescidi olduğu anlaşılır.

Hayreddîn Hızır Çelebi-Katibî

Amasya kâdı'l-kudâtı Mevlânâ Sadreddîn Mehmed bin Hızır et-Tiflisî mahdûmudur. Buna Veled-i Tiflisî dendi **[482]** Mevlânâ Kâtibi de denir. Ulemâdan tahsîl-i ulûm edib 682'de Amasya mahkemesi kâtibi ve 699'da kâdı nâibi görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Âlim, kâtib, hattât idi.

Hayreddîn Hızır Bey-Atabegzâde

Amasya vâlîsi Emîr Nasıreddîn Ahmed Atabeg Gâzi mahdûmudur. Amasya Emîr-i Kebîri Zeyneddîn Ya'kûb Şâh'ın zaman-ı ikbâlinde ümerâdan olup Şeyh-i sagîr Hasan Bey bin Timurtaş Çobanî'ye intisâb etmişdi.

744'de Hasan Bey, Eretna Bey'in harbinde mağlub ve münhezim olduğundan kûşe-i inzivâya çekilib pederinin evkâf-ı tevliyetiyle dem-güzâr iken 758 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu İlyas Bey'dir.

Hayreddîn Hızır Bey-Atabegzâde

Amasya ümerâsından İlyas Bey bin mezkûr Hayreddîn Bey'in oğludur. Yörgüç Paşa'nın ve Hayreddîn Hızır Paşa'nın amcası olup Çelebi Sultân devrinde ümerâdan oldu. Ba'zı bilâda mîr-livâ görüldü. 818'de **[483]** vefâtı maznûndur. Birâderi Abdî Bey'in vefâtından sonra ceddi Atabeg Gâzi Medresesi vakfına mütevellî olmuşdu. Mahdûmu Şehabeddîn Paşa'dır.

Hayreddîn Hızır Çelebi-Küpeli Sofuzâde

Amasyalıdır. Ulemâdan Muhyiddîn Mehmed Çelebi bin Mevlânâ Küpeli Sofu demekle meşhûr Ebû İshak Müeyyed Kâzerûnî mahdûmu ve Kazasker Mevlânâ Mecdeddîn Mehmed Çelebi'nin birâderidir. Tahsîl-i ulûm ederek Amasya'da ba'dehû Edirne'de müderris oldu.

857'de İstanbul'un fethinde oraya gidip Ayasofya Câmiinde ders-i âm ve ba'dehû Ayasofya vâizi olduğu halde 867 hudûdunda vefât etdi. "Hızır bin Mehmed el-Amâsî el-müştehir bi-veled Küpeli Sofu" diye imzâsı görüldi. Meşâhîr-i ulemâdan vâiz, müttakî idi.

Hayreddîn Hızır Paşa-Alparslanoğlu

Amasya civârında Gelgiras Nâhiyesinde mukîm olan evlâd-ı Selçûkiyyeden tercemesi

yukarıda yazılan Hoca Hasan Şâh Çelebi bin Taceddîn İbrâhim Çelebi mahdûmudur. **[484]** Gençliğinde Sultân Murâd-ı Sânî dâiresine alındı. Saray-ı Hümâyûnda hüsn-i terbiye görüb müşârün-ileyhin silahdârı oldu.

Fatih Sultân Mehmed Hân'ın cülûsunda ümerâdan olup 857'de İstanbul fethinde fedakârane çalıştı. Ba'dehû Sultân Bâyezîd-ı Sânî Amasya vâlîsi oldukda ma'iyyet-i ümerâdan olup Trabzon'un fethinde Amasya'dan giden askerin kumândânı olarak hazır bulundu. Trabzon'un fethinde beylerbeyi oldu.

975'de Şehzâde Sultân Abdullah bin Sultân Bâyezîd-i Sânî Trabzon vâlîsi oldukda lalası ve müdebbir-i umûru olup 879'da vefât etdi. Müdebbir, şeci' asîl bir zât idi. Mahdûmları Hasan Paşa ile Mehmed Bey'dir. Hasan Paşa, şehzâde-i müşârün-ileyhin lalası oldu. Mehmed Beyzâde Şücâ' Paşa da ümerâdandır.

Hayreddîn Hızır Çelebi-Hoca Sarayî

Amasyalıdır. Şeyhü'l-İslâm Mevlânâ Şücaeddîn İlyas bin Hızır el-Amâsî mahdûmudur. Pederi Amasya'da Sultân Murâd-ı Sânî muallimi iken Amasya sarayında doğdu. Bundan dolayı kendisine Saraylı, Sarayî dendi. **[485]**

Küçük yaşında pederiyle beraber Edirne'ye gidip orada hattât-ı meşhûr Sofu Yahya Çelebi'den hutût-ı mütenevvi'ayı ahz u temeşşuk ederek me'zûn oldu. Ba'dehû Mevlânâ Hızır Bey bin Celâl ve Mevlânâ Yegan Mehmed Çelebilerden ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu.

Ba'dehû Fatih Sultân Mehmed Hân'a muallim-i zî-şân olup Sultân-ı müşârün-ileyhin 855 senesi muharreminde taht-ı Osmaniyye cülûsu akîbinde muallim-i sultânî vazîfesiyle mümtâz ve 857'de Çandarlızâde İbrâhim Çelebi yerine Edirne kâdısı oldu.

Ba'dehû kazasker olup Divân-ı Hümâyûn'da yirmi yıl kadar mevkiini muhâfaza ederek Fatih müşârün-ileyhin büyük teveccühâtını kazandı. Unkapanı civârında kendi nâmıyla meşhûr olan mahallesinde bir câmi-i şerîf ve yanında bir medrese binâ etdi. Ahir ömrüne kadar kazasker olduğu halde 883'de dâr-ı bekâya irtihâl etdi.

Edirneli Mehmed Mecdi Efendi "Tercüme-i Şakayık'da diyor ki: "Âsâr-ı hasene ve hayrât-ı müstahsene kısmından mahrûse-i Kostantîniyye'de bir câmi-i şerîf ve medrese-i vâlâ binâ eyleyib buk'a-i âlemde **[486]** âsâr-ı hamîde tarh edildi. Halâ ol medrese Unkapanı Medresesi demekle meşhûrdur.

Müşârün-ileyhin ulûm-ı meksûre-i me'sûreyi hâvî ve şâmil ü fünûn mutebere-i mu'tevereyi muhit ve müştemil bir fâzıl-ı nîkû-şemâil idi. Mezak-ı pâkinde çâşni-i letâfet merküz olup müsâhabeti lezîz, zarîfü't-tab, lâtifü'z-zihn, sühan-âferîn, nâdire-gûy bir kimse idi."

Dedikden sonra müellif-i Şakâyıkın pederi Mevlânâ Musliheddîn Mustafa Efendi'den naklen bir hikâye nakl ediyor ve diyor ki "Mevlânâ Hayreddîn pederim Mevlânâ Halîlden teallüm ve telemmüz eyleyib şerh-i mevâkıf okuduğu zamanda kendi hatt-ı bî-misâliyle pederim için bir Şerh-i Mevâkıf başlayıb nısfına vardıkda ömrü tamam olmağın ol kitâb-ı fesâhat fercâm-ı nâ-tâmam kaldı. Bâkî kalan nısf-ı ahîri pederim kendi hatt-ı matbuu ile itmâm eyleyib kusûrunu tekmîl eyledi."

Hâlbuki yukarıda Mevlânâ Musliheddîn'in pederi olan Mevlânâ Hayreddîn Halîl bin Kasım tercemesinde diyor ki "Vaktâ ki Sultân Mehmed Hân aleyhirrahmetu ve'l-gufrân mahrûse-i Kostantîniyye'de **[487]** inşâ-i hayrât ve ifşâ-i hasenât için medâris-i semân-ı cinân-nişân ve heft- asûmân-ı bünyânî binâ eyledikde kendinin hocası olan Mevlânâ Hayreddîn Molla Halîli medahât-ı belîğa ile medh edib ol kişi benden okumuşdur. Ben bilirim iyi kimsedir. Medâris-i mezkûrenin biri onlara tevcîh olunmak gerekdir diye sevk eyledi."

Dedikden sonra "Hicret-i nebeviyyeden sekiz yüz yetmiş dokuz senesinde vefât edib" diyor. Binâen-aleyh bunun hangisi doğrudur? Her halde şu ikinci rivâyet, birinci hikâyeden daha sâlim olduğu zann olunur. Hele Şerh-i Mevâkıf'ın kitâbeti, her iki fâzılın târih-i

vefâtlarıyla kâbil-i te'lîf değildir.

Hoca Hayreddîn Efendi'nin kazaskerliğinde yazdığı imzâları kendisine arz edilen vakfiyelerin bâlâsında mahfûzdur. İmzası şöyledir: "Hızır bin İlyas fakîh es-Sarâyî el-Kâdî bil'l-askeri'l-mânsûr."

Fâzıl-ı müşârün-ileyh, kedisinin yaptırdığı üç mihrablı câmi-i şerîfi ittisâlinde kâin haziresinde medfûndur. **[488]** Sinni herhalde altımış yedi yaşında olmalıdır. Çünkü 816'da doğduğu tahmin olunmaktadır. Bir mahdûmu Mevlânâ Muhyiddîn Mehmed Çelebi'dir.

Hayreddîn Hızır Çelebi-Gümüşlüzâde

Amasyalıdır. Hazret-i Pir İlyas Halvetîzâde Mevlânâ Celâleddîn Abdurrahman Çelebi mahdûmudur. Kibâr-ı fuzalâ ve meşâyîh-i kirâm-ı Halvetiyyeden pederinin halîfesi olan Mevlânâ Pir Sunullah el-Halvetî hizmetinde tahsîl-i ulûm ve tekmîl-i sülûk ederek Gümüşlüzâde Tekkesi şeyhi oldu.

Fazl ü takvâsıyla mümtâz-ı enâm olup Gümüşlüzâde Câmi-i şerîfi vâizi ve ba'dehû Ya'kûb Paşa Tekkesi şeyhi olarak Amasya vâlîsi iken Sultân Bâyezîd-i Sânî şeyhi oldu. 886'da Sultân-ı müşârün-ileyhin cülûsunda ruhânî ve manevî himmetleri sebk eylediğinden Amasya vâlîsi olan Şehzâde Sultân Ahmed'in de şeyhi oldu.

Hazreti Pir İlyas'ın merkadı ittisâlinde kâin hücre-i saadetinde ikâmet ederdi. 889 senesi zilhiccesinde dâr-ı kudse irtihâl etdikde Hazreti Pir'in merkadı kurbuna **[489]** ya'nî Şeyhü'l-İslâm Pir Celaleddîn Abdurrahman Çelebi ittisâline defn edilerek onlara salis oldu.

Sultân Bâyezîd-ı Sânî bunun vefâtını istima etdikde 890'da bu üç Pirin üzerine muazzam bir türbe inşâ ve Merzifon dâhilinde üç karyeyi bu türbenin mesâlihine vakf ve cüz-hânlarına ve türbedârlarına vazîfeler tahsis eyledi.

Âlim, fâzıl, müfessîr, kâmil, vâiz, gâyet muttakî, mazınne-i kerâmet, âlî-siret bir pîr-i mübârek idi. Mahdûmları Pir Şemseddîn Ahmed, Muhyiddîn Mehmed Çelebiler pek meşhûrdur.

Hayreddîn Hızır Efendi-Muallim

Amasyalı İbrâhim Çelebi mahdûmudur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve müderris-i be-nâm iken Amasya'da Şehzâde Şehinşâh bin Sultân Bâyezîd-i Sânî'ye muallim oldu. 896'da Şehzâde Manisa vâlîsi olduğundan oraya beraber gitdi.

905'de Şehzâde Konya vâlîsi oldukda yine beraber gidip orada 917'de Şehzâde-i müşârün-ileyhin irtihâli üzerine bunun Şehzâdesi Sultân Mehmed'e muallim oldu. **[490]**

918'de Sultân Selîm Han'ın cülûsu üzerine Şehzâde Sultân Mehmed de ihnâk edildiğinden müteessirâne Amasya'ya geldi. İki yıl kadar hüzün ve elem içinde açıkda kaldı. 921'de Sultân Selîm İran harbinde Amasya'ya geldikde haline terahhumen Mehmed Paşa Medresesi müderrisliğini ber vech-i tekâüd verdi. 927'de vefât etdi. Âlim, kâmil idi.

Hayreddîn Hızır Efendi-Şeyh Çelebi

Amasyalıdır. Mahmûd Çelebi bin Sinan Çelebi mahdûmudur. Mevlânâ Abdî ve Mevlânâ Sinaneddîn Yûsuf Berdaî'den tahsîl-i ulûm edib ders-i âm oldu. Ba'dehû Habîb-i Karamanî Hazretleri'nin sohbetine mülâzemet ve ondan ahz-ı hilâfet ederek Enderûn Câmii Kürsî şeyhi oldu.

Ba'dehû Mahmûd Çelebi Tekkesi şeyhi olup otuz yıl kadar halkı tarîk-i müstakîme irşâd ve tedrîs ve tezkîr ile iştigâl ederek 940'da dâr-ı naîme irtihâl etdi. Âlim, fakîh, müteşerrî', zâhid, vâiz bir şeyh-i âl-i himmet idi. Hulefâsı çokdur. İnepazarlı eş-Şeyh Musliheddîn Mûsa ve Zileli es-Şeyh Muhyiddîn Mehmed Çelebiler bunun halîfeleridir. **[491]**

Hayreddîn Hızır Efendi-Atûfî

Merzifonludur. Mahmûd bin Ömer mahdûmudur. Amasya fuzalâsından Mevlânâ Abdî

Çelebi'den ilm-i meâni ve Mevlânâ Bahşî Halife'den ilm-i tefsîr ve hadîs aldı. Ba'dehû İstanbul'a gidip Mevlânâ Hocazâde Musliheddîn Mustafa Efendi'den ilm-i usûl ve Efdalzâde Hamîdeddîn Efendi'den ulûm-ı şer'iyye ve Kâdızâde Kutbeddîn Mehmed Efendi'den ulûm-ı akliyye tahsîl ederek mücâz oldu.

Ba'dehû ders-i âm olup Sultân Bâyezîd-i sânî devrinde Saray-ı hümâyûn gılmânına muallim olmuş iken rikâb ağalarından gördüğü dil-şiken bir muameleden dolayı ta'lîm-i gılmândan ferâgat edib cevâmi-i şerîfede tedrîs ve tezkîre mülâzemet etdi.

Sultân Bâyezîd sûret-i hâle vâkıf oldukda kendisine elli akçe vazîfe-i yevmiye tahsis etdi. Ba'dehû Sultân Süleyman-ı Kanunî devrinde Eyüb Câmii vâizi olup vazîfe-i yevmîyesi seksen akçeye yükseldi. Ferâğ-ı bâl ile te'lîf-i âsâra mecd ü sa'î olduğu halde 948'de **[492]** dâr-ı naîme irtihâl etdi.

Mehmed Mecdi Efendi Tercüme-i Şakayık'da diyor ki "Ulûm-ı edebiyyede ilm-i meânî ve ilm-i beyânda bârî' ü kâmil bir fâzıl ve ilm-i tefsîrde gâyet itkân ü îkân üzere hakâyık ve dekâyık-ı Kur'âna vâkıf bir ârif idi.

Ol keşşâf-ı müşkilâtı tenzil, kitâb-ı Keşşâfa havâşî te'lîf edib Meşârıka bir şerh-i vesîk tensîk eyledi. El-hâk bu iki kitâb-ı müstetâbda kendinin hâvâşî-i derûn ve safâyîh-i hâtırında mestûr olan âyât-ı muhkemât fezâil-i ilâhiyyeyi bî-hâme ü midâd, izhâr ve ibrâz edib Hazret-i Hızır misâli ehâdîs-i maârif-i ledünniyyesini irvâ ve i'lâ eyledi.

Zikr olunan kitâblardan gayri tıbba müteallik bir kitâb-ı latîf te'lîf ve ilm-i kelâmda resâil-i kesîre tasnîf eyledi. Hicret-i nebeviyyeden dokuz yüz kırk sekiz senesinde vefât edib ravza-i rıdvân ve civâr-ı Rahmân'a vâsıl oldu.

Tezyîl; ilm-i ta'birde "Mir'âtü'r-Rü'ya" ismiyle müsemmâ bir risâle-i zîbâ tasnîf eyledi ve Meşârıka dediği şerhin **[493]** adını "Keşfü'l-meşârık" vaz' eyledi. Mûmâ-ileyh Ebî Eyyüb Ensârî'de kendinin evinin civârında Hatîb Kasım oğlunun kabri kurbunda medfûndur. Ravvahallahü rûhahû"

Bu tercemenin unvânında "Mevlânâ Hayreddîn Hızır bin Mahmûd bin Ömer Kastamonî Mevlânâ Atûfî demekle ma'rûfdur. Zamanesi ulemâsından telemmüz edib sâlifü'z-zikr Mevlânâ Bahşî halifeden ilm-i tefsîr ve hadîsi ve Amasyalı Mevlânâ Abdî'den ilm-i meânîyi tekmîl ve tahsîl eyledi" diyor.

Hâlbuki Üsküdar'da Selîm Ağa Kütübhânesi'nde 230 numarada mevcûd "Şerh-i Meşârık"ı sonunda şöyle tahrîr edildiği görüldü: "Hızır bin Mahmûd bin Ömer el-Merzifonî el-Atûfî ferağa min te'lîfihî yevme'l-hâmîs fî âhiri vakti'l-asri fî nısfi şehri rabîülevvel senete sittin ve erbaîn ve tis'i mi'e mine'l-hicreti'n-nebeviyye"

Şu kitâbe sarîhen gösteriyor ki Mevlânâ Hayreddîn Atûfî Merzifonlu'dur. Kastamonulu değildir. Kastamonî olan Hoca Hayreddîn Hızır Efendi, Sultân Süleyman Hân-ı Kanunî muallimi olan zâtdır. O da başka olup **[494]** 953'de vefât etdiği yine bu kitâbda mezkûrdur.

Hâssaten fâzıl-ı müşârün-ileyhin ibtidâ Amasya'da Amasya fuzalâsından Hatîb Kasım, Abdî, Bahşî Efendilerden tahsîl-i ulûm etmesi, sonra Amasyalı Hatîb Kasım Efendizâde Mevlânâ Muhyiddîn Mehmed Efendi'nin kabri yanında medfûn olması Amasya'ya nisbet-i tâmmesini irâe ve o kitâbeyi te'yid etmekdedir. "Akabât" nâmıyla ahlâk ve mevâiza dâir bir risâlesi vardır.

Hayreddîn Hızır Efendi-Kâdızâde

Merzifonludur. İlyas Çelebi bin Lütfullah Çelebi bin Mevlânâ Şücâeddîn İlyas bin Yahya bin Hamza el-Merzifonî mahdûmudur. 890 hudûdunda Merzifon'da doğdu. Amasya'da fuzalâ-i müderrisînden tahsîl-i ulûm ve hâssaten Mevlânâ Bahşî ve Musliheddîn Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu.

Amasya medreselerini devr ederek Büyük Ağa demekle meşhûr Hüseyin Ağa Medresesi müderrisi olduğu esnâda Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Mustafa'nın muallimi Mevlânâ Seyrek Muhyiddîn el-Hüseynî 947'de vefât eylediğinden **[495]** Şehzâde-i müşârün-ileyhe muallim

oldu.

Altı yıl kadar şehzâde-i müşârün-ileyhin hizmet-i ta'lîminde evkât-güzâr olup 953'de dâr-ı bekâya irtihâl etdi. Gâyet fâzıl, muhakkik, ulûm-ı Arabiyyede mâhir, halûk, halîm, edîb, pâk-sîret bir zât-ı sütûde-simât idi. Şerh-i Şemsiye'nin tasdikât kısmına haşiyesi ve ba'zı mevâzı-ı müşkileye ta'likâtı ve ba'zı mesâili husûsîyenin halli hakkında müteaddid resâili vardır.

Hayreddîn Hızır Efendi-Çelebi Halifezâde

Amasyalıdır. Hoca Sultân Tekkesi şeyhi Mevlânâ Cemaleddîn Mehmed Çelebi Halifezâde eş-Şeyh Bedreddîn Mahmûd Çelebi'nin mahdûmudur. Amasya'da mukaddimât-ı ulûmu görüb İstanbul'a gitdi.

Orada Sahn müderrisi Amasyalı Kara Sâlih Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek müderris ve ders-i âm oldu. Bu esnâda ceddînin hulefâsından eş-Şeyh Kasım Efendi halifesi ve Atik Ali Paşa Zâviyesi şeyhi Ramazân Efendi'nin sohbetine mülâzemet ederek tasavvufa meyl ve muhabbeti ve ondan ahz-ı hilâfet ederek 945'de **[496]** Amasya'ya avdet etdi.

947'de Hoca Sultân Tekkesi şeyhi ve ba'dehû Sultân Bâyezîd Câmii vâizi olup halkı ulûm ve kemâlâtından fevkâlâde müstefîd etdi. 974 senesi hilâlinde dâr-ı kudse rihlet eyledi. Âlim, kâmil, muttaki, enfâs-ı şerîfesi müessir bir zât idi. Mahdûmları Kudbeddîn Mehmed, Alaeddîn Ali Efendilerdir.

Hayreddîn Hızır Efendi-Îcâdî eş-Şeyh el-Hâc

Amasyalıdır. Hâtuniyye Câmii İmâmı Hâfız Ahmed Efendi'nin mahdûmu ve mahsûl-i ömrüdür. Tercemesi yukarıda cild 7 sahîfe 384'de mufassalan yazıldı. Oraya mürâca'ât. Meşâhîr-i kudâtdan Seydi Alizâde Hayreddîn Hızır Çelebi tercemesi de yukarıda cild 9, sahîfe 365'de yazıldı.

Hayreddîn Hızır Efendi-Kâdı

Amasyalıdır. Hızır Paşazâde Mehmed Paşa'nın kethüdâsı Ahmed Ağazâde Mehmed Çelebi mahdûmudur. Amasya ulemâsından tahsîl-i ulûm edib ders-i âm, müderris oldu. Tedrîs-i ulûm esnâsında devr-i medâris-i mu'tâdeyi ikmâl ederek **[497]** Mehmed Paşa müderrisi oldu.

967'de Trabzon kâdısı olup 970'de Erzurum, ba'dehû Sivas kâdısı oldu. Ba'del-azl gelip Amasya'da Hüseyin Ağa Medresesi müderrisliği ile tekâüd edilib 983 hudûdunda vefât etdi. Kibâr-ı kudât ve mevâlîden âlim, kâmil, sâhib-i hayr bir zât idi.

Mehmed Paşa Mahallesi'nde bir mescid-i şerîf ve yanında bir mekteb binâ edib ba'zı emlâk ve nukûdunu bu hayrâtının mesâlihine vakf etdi. Mahdûmu Ahmed Efendi ve bunun mahdûmu mevâlîden İbrâhim Efendi'dir. Bunun mahdûmları tercemesinde yazıldı. Bunlara Hayreddînzâdeler dendi.

Hayreddîn Hızır Efendi-Altıparmak

Amasya havâlîsinde Gelgiras Nâhiyesi Hatîbi Fakih Ali Efendi'nin mahdûmudur. 973 senesi ramazânında doğdu. Amasya'da Bahşîzâde Fâzıl Yahya, müfessîr Sinaneddîn Yûsuf Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve 1027'de Hâce-i Sultânî Amasyalı Ömer Efendi'den mülâzım ve ba'dehû müderris oldu. **[498]**

Medâris-i mu'tadeyi devr ile altmışlı pâyesine geldiği esnâda 1039'da ber-vech-i mevlevîyyet Birgi ve 1040 muharreminde Tire kâdısı olup 1041'de pirliğine binâen tekâüde sevk edilerek 1046 senesi evâhirinde vefât etdi. Âlim, sâlih, âbid, hamâme-i mesâcid bir zât idi.

Hayreddîn Halîl Bey-Kutluzâde Hacı

Amasyalıdır. 744'de vefât eden Emîr Nureddîn Kutlu Bey bin Firûz Bey bin el-Vezîr Şemseddîn Mahmûd bin Baba İlyas Horasânî mahdûmu ve Sultân Eretna Bey'in vezîri Hoca Alaeddîn Ali Şâh'ın birâderidir. Bunun sâye-i ikbâlinde ümerâdan oldu.

Matmah-ı nazarı olan Amasya emâretini tahsîl için hayli uğraşdı. Bir aralık Kayseriye Emîri oldu. Ba'dehû ma'zûlen Amasya'ya geldi. İbtida Hacı Kutluşâh ile muvâfıkâne hareket etdi. Mühim bir mevki kazandı. Sonra müşârün-ileyhin maktûlen vefâtında husemasıyla birleşti.

763'de Hacı Kutluşâhzâde Hacı Şâdgeldi Paşa Amasya hükümetini elde etdiği esnâda birâderi nezdine **[499]** kaçıb gitdi. Ba'dehû vefât etdi. Oğulları Abdülaziz, Abdülmecid, Mehmed Beylerdir.

Hayreddîn Halîl Çelebi-Gümüşlüzâde Hoca

Amasya a'yân ve hâcegânından Kıvameddîn Kasım Çelebi bin Taceddîn Mahmûd Bey'in mahdûmudur. Hacı Şâdgeldi Paşa zamanında umûr-ı malîyede istihdâm edilib Beytülmâl Emîni oldu. Sonra Devâtdâr Ahmed Paşa zamanında a'yân ve hâcegân-ı meşhûreden olup 796 hudûdunda vefât etdi. Hânedân, âl-i cenâb idi. Mahdûmu Hoca Kasım Çelebi'dir.

Hayreddîn Halîl Çelebi-Hattât

Mar'aşlıdır. Hasan bin Ali mahdûmu olup gençliğinde Amasya'ya gelip hattât-ı meşhûr Sofu Yahya Çelebi'den ve ba'dehû diğer hattât-ı meşhûr Sinaneddîn Yûsuf Çelebi'den hutût-ı mütenevvi'ayı ahz ü temeşşuk etdi.

Amasya vâlîsi olan Şehzâde Alaeddîn Bey'in kâtib-i divânı görüldü. 846'da şehzâde-i müşârün-ileyhin ihnâkında ta'lîm-i şâkirdân ile iştigâl etdi. **[500]** 873'de ber-hayat[58] görülüb 876 hudûdunda vefât etdi. Kâtib, hattât-ı meşhûr idi. Mahdûmu Sinaneddîn Yûsuf Çelebi'dir.[59] En meşhûr tilmîzi Kıbletü'l-Hattâtîn eş-Şeyh Hamdullah Efendi'dir. Sinan Çelebizâde Şükrullah Efendi de bunun tilmîz ve dâmâdıdır.

Müstakîmzâde Süleyman Sâdeddîn Efendi "Tuhfetü'l Hattâtîn"de diyor ki: "Hayreddîn Mar'aşî ma'rûfdur. Üstâd-ı agâh Şeyh Hamdullah evâil hallerinde bunlardan temeşşuk ve teallüm eylemişlerdir. Bunlar dahi bir kolda Abdullah Sayrafî'den vesâir hem-vakt olan üstâdlardan teallüm ile hâce-i nâm-dâr ve muallim-i hayr âsâr olmuşlardır. (Hayreddîn-874) tarihlerinde evâhir-i hutûtları görülmüşdür."

Hattât-ı mûmâ-ileyhin Abdullah Sayrafî'den teallüm-i hatt etmesine tarih müsaade etmez. Galiba bundan maksad birinci Abdullah Amâsî olmalıdır. Bu da Sayrafî değildir. Bunun muasırı olan hattât-ı meşhûr el-Hâc Sinan Çelebi'nin tercemesi aşağıda gelir. Bunun tarafından yazılan bir Hidâye kitâbının sonunda imzâsı ve bunun kenarında "Min telâmizetihî Hayreddîn el-Mar'aşî" **[501]** ibâresi görüldü.

Hayreddîn Halîl Efendi-Kudsi-i Rûmî

Amasyalı Kasım Çelebi mahdûmudur. Evail-i halinde meşhûr Kıbletü'l-Hattâtîn Amasyalı Hamdullah Efendi'den Amasya'da iken hutût-ı mütenevvi'ayı öğrendi. Ba'dehû Amasya fuzalâsından ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve müderris oldu.

Yörgüç Paşa müderrisi iken fezâil-i ilmiyyesi ve hüsn ü ahlâkı Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Ahmed'in nazar-ı dikkatini celb eylediğinden kendi şehzâdesi Alaeddîn ve Osmân Beylere muallim nasb etdi. 918'de şehzâdelerin i'dâmı vakasında can havfıyla Arabistan'a kaçıb Kudüs şehrinde oturdu. Orada yıllarca ikâmet ederek "Zübdetü'l-Hakâyık", "Gülşen-i Âsâr" gibi te'lîfâtını ikmâl ederek 943 senesi hilâlinde vefât etdi. Meşâhîr-i fuzalâdan edîb, kâtib, hattât-ı meşhûr idi. Birkaç yıl Haleb'de ikâmet eylediğinden Caniklizâde Târihi'nde yazıyor. Müstakîmzâde dahi Tuhfe'sinde "Hayreddîn el-Kudsî er-Rumî" unvanıyla tercemesini kayd ediyor. **[502]**

---

58 İmzâsı bazen "Halil bin Hasan el-Mar'aşî" ve bazen de "Hayreddin Halil el-Mar'aşî" görüldü.

59 Ser-kilârî Süleyman Ağa Vakfiyesi'ndeki Yûsuf bin el-Mar'aşî budur.

Hayreddîn Halîl Efendi-Kara Kâdı

Amasyalıdır. İbrâhim bin Hasan mahdûmudur. Amasya ulemâsından Mevlâna Alaeddîn Ali Çelebi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve Amasya medreselerine müderris olup Rûmeli kâdı-askeri Amasyalı Abdurrahman Efendi'ye karabeti olduğundan bilâd-ı mühimmeye kâdı oldu. 987 senesi hilâlinde vefât etdi.

Kibâr-ı kudât ve ulemâdan idi. Amasya'da Menzil-hâne kurbunda bir mescid ve yanında bir çeşme yaptırdı. 983'de Kurtboğan civârındaki bağını evlâdına ve İbadullah Çarşısı'ndaki dükkanlarını da hayrât-ı mesâlihine vakf etdi. Mahdûmları İbrâhim, Hasan, Ali Efendilerdir. Bunlara ve evlâdına Kara Kâdızâdeler dendi.

Hayreddîn Bey-Cebecibaşı

Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Ahmed'in bende-gânından olup müşârün-ileyhin sarayında hüsn-i terbiye gördü. Tefeyyüz ederek 914'de cebecibaşı olup 918'de Sultân Selîm-i Evvel muhârebesinde mün'adim oldu. Şehzâde Sultân Ahmed'in erkân-ı devletinden idi. **[503]**

Hayreddîn Efendi-Örenkuşoğlu

Amasya civârında Urunkuş Köyü'nde medfûn olan Urunkuş demekle meşhûr Naksud Baba'nın oğludur. Amasya'da tahsîl-i ulûm ederek Amasya vâlîsi şehzâde Sultân Mustafa'ya musâhib oldu.

Şehzâde-i müşârün-ileyhin sâyesinde hayli nüfûz ve servet kazandığından 960 senesi şevvâlinde şehzâdenin şehâdeti üzerine Bursa'ya kaldırıldı. Orada yirmi yıldan ziyâde ikâmet ve hayrât-ı şerîfe binâ ve emlâkin vakf ederek 980 sâlinden sonra vefât etdi. İlm ü irfân sâhibi, latîf-meşreb bir kimse idi.

Hayreddîn Efendi-Hattât

Amasyalı Mehmed Çelebi mahdûmudur. Amasya hattâtlarından Ramazânzâde Hüseyin Efendi'den hutût-ı mütenevvi'ayı ahz u temeşşuk etdi. Hoca birâderi Ahmed Paşa'nın kâtib-i divânı olup 1041'de vefât etdi. Meşâhîr-i hattâtînden bir kâtib-i hoş-sohbet idi.

Hayreddîn Efendi-Mütevellîzâde el-Hâc

[504] Amasya'da, Hızır ve Mehmed Paşalar'ın evkâf-ı mütevellîsi iken 1124'de azl ve nefy edilen Hayreddînzâde Ali Çelebi bin el-Hâc Ahmed Çelebi bin İbrâhim Efendi bin Ahmed Efendi bin Hayreddîn Efendi'nin mahdûmudur.

İstanbul'da tahsîl-i ulûm edib Kazasker Amasyalı İbrâhim Efendi'nin mülâzımı oldu. Bunun sâye-i ikbâlinde silk-i kudâta girib hayli kasâbât ve bilâda kâdı ve ser-levha-i kudât-ı Rûmeli olduğu halde 1178 hudûdunda vefât etdi. Birâderi el-Hâc Ahmed Ağa da 1179'da fevt oldu.

Hayreddîn Bey-Kurdzâde el-Hac

Amasya eşrâf ve eshiyâsından Hızır ve Mehmed Paşalar evkâf-ı mütevellîsi Kurdoğlu Mehmed Bey'in mahdûmudur. Pederinden biraz tahsîl-i kitâbet ederek tahrîrât kâtibi ve ba'dehû meclis-i idâre baş-kâtibi, 1286'da Amasya sancağı tahrîrât müdürü oldu.

1291'de azl edilib sonra meclis-i idâre âzâsı ve 1310'da pederinin irtihâlinde Hızır ve Mehmed Paşalar'ın **[505]** evkâfına mütevellî oldu. 1318'de Hicâz'a gidip avdetde 1320 senesi ramazânının yirmi beşinde vefât etdi.

Müeddeb, hoş-sohbet, mümsîk, pederi gibi burnundan söylerdi. Oğulları Ata, Müştak, İhsan Beyler ve birâderleri de Osmân Nuri, Ahmed, Hamdi Beylerdir. Bundan sonra mütevellî olan Nuri Bey de 1323 senesi evâhirinde vefât etmekle Kurdoğlu hânedânında eski şeref kalmadı.

Hayrullah Efendi-Şeyhzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Mehmed Paşa Câmii ittisâlinde kâin tekkenin şeyhi Pir Mehmed Çelebi mahdûmu ve Emrullah Efendi'nin birâderidir. Ulemâdan tahsîl-i ulûm ve Îcadîzâde Muhyîddîn Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl ve tekmîl-i sülûk ederek pederinin yerine Şeyh ve Mehmed Paşa Câmii vâizi oldu. Vaaz ü tezkîrde asrının ferîdi olup 1048'de dâr-ı naîme rihlet etdi. Kibâr-ı ulemâ ve sûfiyyeden bir zât idi.

Hayreddîn Efendi-Hızırzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Kudâtdan Mehmed Sâdık Efendi bin Hızır Efendi bin Ya'kûb Efendi bin müfessir Hızır Efendi'nin mahdûmudur. **[506]** İstânbûl'da ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu. Sonra Gümüşlü Müftüzâde Ahmed Efendi'nin eyyâm-ı sadâretinde silk-i kudâta girib hayli bilâda nâib ve kâdı olduğu halde 1212 sâlinden sonra vefât etdi. Oğulları Derviş, Mustafa, Şakir Mehmed Efendilerdir.

Hayri Mehmed Efendi-Nâibzâde Hâfız

Amasyalıdır. Nüvvâbdan el-Hâc Osmân Efendi bin Mehmed Efendi bin Abdullah Efendi bin İbrâhim Efendi bin Ahmed Efendi bin Hayreddîn Efendi mahdûmudur. Ceddi Mehmed Efendi Hayreddînzâde olup Nâib Efendi demekle meşhûr idi.

Amasya'da Fazlızâde el-Hâc Ahmed Efendi'den mukaddimât-ı ulûmu görüb İstanbul'a gitdi. Orada Süleymaniye Tıb Medresesinde ikâmet ve etibbâ-yı hâssadan Mehmed Saîd Efendi'nin halka-i tedrîsinde tahsîl-i ilm-i tıb ederek mûmâ-ileyh el-Hâc Ahmed Efendi'ye dâmâd ve etibbâ oldu.

Üstâdının hizmetinde tatbîkât-ı tıbbiyye ile meşgul olduğu esnâda müşârün-ileyh Mehmed Saîd Efendi'nin 1166'da azl ve nefyinde bu da Amasya'ya gönderildi.

Amasya'da tabâbetle iştigâl **[507]** ederek hayli nüfûz ve servet kazandı, 1198 hudûdunda vefât etdi. Hekîm, âkil, tabib-i hâzık, âlim idi. Mahdûmu Ahmed Naîm Efendi'dir.

Hayzürânü'l-Harşeniyye-Ümmü'l-Hulefâ

Zehru'l-âdâb, Târih-i Baybars, Ikdü'l-cümân gibi mu'tenâ ve muteber tarihlerde mezkûr olduğu üzere Amasya'nın nâm-ı diğeri olan Harşenelidir. Bunun için "Hayzürânü'l-Harşeniyye" dendi.

Ümerâ-yı Abbasiyyeden Mâlik bin Abdullah 144 senesinde Amasya'ya harben duhûl ve gâret etdiği esnâda Amasya kiliselerinin birinde hâdime iken kendisini seby ü ahz ederek gâyet güzel ve endâmı mütenâsib melek gibi bir kız olduğundan Halife Ebû Ca'fer el-Mansur'a takdîm ve o da mahdûmu, Rey vâlîsi Muhammed el-Mehdî'ye ihdâ etdi.

El-Mehdî Muhammed Abbasî, bunu istifrâş ve bade'l-i'tâk tezevvüc ederek 158 senesi zilhiccesinde pederinin vefâtı üzerine taht-ı hilâfete cülûs etdikde büyük bir nüfûz ve itibara nâil oldu. **[508]**

Halife-i müşârün-ileyhin zamanında Mekke-i Mükerremeye gidip orada "Dâru'l-Hayzerân" demekle meşhûr olan misafir-hâneyi yaptırdı. Bir müddet kalmışdı. Halife Muhammed el-Mehdî iftirâkından bî-huzûr olup gönderdiği şu beyitleriyle teşevvûk ve tehassürünü bildirdi.

نحن فى غاية السرور و لكن
ليس إلا بكم يتم السرورُ
عيب ما نحن فيه يا أهل ودّى
أنكم غيّب و نحن حضورُ
فأجدوا فى السيربل ان قدرتم

أن تطيروا مع الرياح فطيروا [60]

Hayzürân bu beyitleri okudukda derhal şu beyitleri yazıb irsâl ve müteâkiben Bağdâd'a avdet etdi.

قد أتانا الذى وصفت من شوق
فكدنا وما قدرنا نطير
ليت أن الرياح يودين
إليكم ما قد يجن الضميرُ
لم أزل صبة إن كنت بعدى
فى سرور فدام ذاك السرورُ [61]

169 senesi muharreminde zevci Muhammed el-Mehdî vefât edib kendisinden doğan büyük oğlu Mûsa el-Hâdî halîfe oldukda vâlide-i halîfe olduğu münâsebetle nüfûz ve itibarı daha ziyâde artdı. 170 senesi rebîülevvelinde Hâdî'nin vefâtıyla küçük oğlu Harun er-Reşîd halife oldukda **[509]** vâlide sultânlık şerefi nüfûz ve itibarı daha ziyâde artıb yükseldi. Âdeta hilâfet-i İslâmiyye nüfûzu kendisine münhasır gibi oldu.

Oğlu Harun er-Reşîd'in zamanı hilâfetinde 173 senesi cumâdelâhiresinin yirmi yedinci cuma gecesinde vefât etdi. Ertesi günü kemâl-i ihtifâl ile Bâgdâd'da mekâbîr-i Kureyşe defn edildi. Gâyet âkile, müdebbire, sâliha, şâire, sahîyye idi.

Mekke-i Mükerreme'de yaptırdığı sarayında ikâmet ve ekser senede hac ederek her sene Mekke fukarâsına bin kere bin ya'nî bir milyon dirhem tasadduk ederdi. Dâru'l-Hayzürânı kendinin vefâtından sonra asırlarca misafir-hâne olarak kaldı. Oğulları Mûsa el-Hadî, Harun er-Reşid hulefâ-yı Abbasiyyedendir.

Mütercim Âsım Efendi Tercüme-i Kâmûs'da diyor ki: "El-Hayzürân: Hânın fethi ve zânın zammıyla bir nevi' şecr-i hindi ismidir ki tahrifle 'hezâran' dedikleridir. Dallarından çevgân ve iskemle ve tahtırevân yaparlar ve Hayzürân eşcârın **[510]** derûn-ı arza mümted olan urûkuna ve şu'belerine ve kargıya ve kamışa da denir. Ve mutlaka ter ü taze vezm olan nihâle ıtlâk olunur…

Dâru'l-Hayzürân: Mekke-i Mükerreme'de bir hâne-i ma'rûfdur ki Abbâsiyyeden bir halifenin ki Reşid olacakdır! Cariyesi Hayzürân binâ eylemişdi. Mütercim der ki mezbûre üdebâ ve şuarâdan olmakla halifeye münâdeme eylerdi. Meyânlarında mütâyabât-ı kesire vâkî olmuşdur.

Ez-cümle birgün hamamdan çıkıb aynaya nazar eyledikde ruhsârı berk-i gül gibi jale-dâr-ı arak olmakla safha-i divâra işbu 'Ene et-tüffahatü'l-hamrâ-i aleyhâ ettallu ve şûş' mısrâını nakş edib gitdi. Reşid ber-takrib mısrâ-i merkûmu gördükde tahtına 've ferrüce arzuhâ şibrun aleyhe'l-ihnü'l-menfûş' mısrâını terkim eylemekle haylice mulâtafaya bâdî olmuşdur."

Şâyân-ı hayretdir ki sâhib-ı kâmûs Mecideddîn Firûzâbadî gibi bir allâme dâru'l-Hayzürânı binâ eden Hayzürâ'nın kim olduğunu bilemiyor. "Bir halifenin ki Reşîd olacakdır"

---

60 Biz son derece sevinçliyiz fakat
Sevincimiz ancak sizinle tamam olur
Bizim kusurumuz ey sevgime layık olanlar şu ki
Biz buradayken siz yoksunuz
Yolculukta işi sıkı tutun hatta gücünün yeterse
Rüzgarla beraber uçmaya, siz de uçun (Ed.)

61 Şevk içinde vasfettiklerin bize ulaştı
Uçayazdık ama başaramadık
Keşke rüzgârlar gönülde saklı olanları size getirse
Hâlâ "saibe"yim eğer benden sonra
Sevinç içindeysen sevincin devamlı olsun (Ed.)

ibâresi eğer mü'ellifin ise Reşîd'in vâlidesini Reşîd'in **[511]** cariyesi yapmak gibi bir gârâbet gösteriyor. Eğer mütercimin ise ağreb bir hefveden ibaretdir.

Hele "Mütercim der ki"den aşağısı o garâbeti daha ziyâde katmerleşdirmişdir. Hayzürân'a nispet edilen mısrada "el-Hamrâ (الحمراء)" kelimesi med ile okunursa vezn bozukdur kasr ile "el-hamrî (الحمرى)" okunursa vezn düzelir, fakat kelime bozukdur. Binâenaleyh mısrâ fasîh değildir.

Pek terbiyesizce yazılmış olan mısrâ-ı sânînin Halife Harun er-Reşîd gibi gâyet fasîh, edîb, hayâsı gâlib bir zâta nispet edilmesi daha ziyâde şâyân-ı hayretdir. Harun er-Reşîd'in validesi olan Hayzürân'ı, müşarün-ileyhe câriye göstermek Âsım Efendi gibi hakikaten bir fâzılın kalemine yakışmazdı.

İstanbul'da Bâb-ı âlî civârında Hacı Beşir Ağa Kütübhânesinde mevcûd olan "Nukûdü'l-lisân ve ukûdu'l-hisân" adlı eserinde Mustafa bin Hasan el-Antâkî diyor ki:

"Harşene-hardele vezninde Anadolu'da Amasya **[512]** şehridir. Harun er-Reşid'in validesi Hayzürân buradandır. Mehdi bunu parasıyla satın alıb âzâd ederek kendine zevce yaptı. Âkile, sâliha, sadakâtı bol bir kadın idi.

Hayzürân Mekke-i Mükerreme'de Harem-i şerîfe ittisâlinde satın aldığı bir arsa üzerine yaptırdığı Dâru'l-Hayzürân'ı mescid-i şerîfe katdı. Mehdi zamanında hac edib Reşîd zamanında 173'de vefât etdi. Kâtibi Ömer bin Mihran gâyet çirkin şaşı bir adamdı. Kaba ve âdî elbise giyer, katıra biner, arkasına uşağını bindirirdi. Reşîd bu adamı Ca'fer bin Yahya tarafından Mısır'a vâlî kâ'im-makâmı nasb etdi".[62]

62 Bu terceme "Nukûdü'l-lisân"da yazılan Arapçasından aynen tercüme edilmişdir.

ONUNCU FASIL

Amasya Târihi'nin ikinci bâbından onuncu faslı, adlarının evvelinde noktasız dal harfi (د) bulunan zevâtın terâcim-i ahvâli ve ensâbını ve mümkün olduğu kadar târihen ibret alınacak yerlerini de mülahhasen kayd ve zabt eder. Dal'dan sonra gelen harfler hece tertîbi üzerine yazılır. [513]

Dâimî Ali Efendi-Dırdır

Amasyalıdır. Meşâhîr-i ulemâdan Benderli Medresesi müderrisi Çırakçızâde Hâfız Ahmed Efendi'nin birâderi Ali Ağazâde Seyyid Ahmed'in oğludur. 1278'de doğdu. Mekteb-i Rüşdiyeden ikmâl-i tahsîl ederek çıkıb bir müddet Mir Hasan Efendi'nin dersine devam etdi.

Bu esnâda nüfûs idâresi kalemine girib baş-kâtib oldu. Hayli müddet baş-kitâbetde kaldı. Haricen de tohum ticaretiyle iştigâl ederek oldukça bir servet edindi. Meşrutiyet devresinde tekâüde sevk edilib mebûsluğa hayli özendiyse de muvaffak olamadı. Sonra bir âile meselesi yüzünden 1343 senesi recebinin yirmi birinci pazar günü müntehiren vefât etdi.

Mûmâ-ileyh kısa boylu, nahifü'l-bünye, kâtib, oldukça âlim, şâir, çok sözlü, hod-pesend, latîf bir zât idi. Eş'ârından bir gazel yahud bir kıt'a taleb ve ricâ etdiğim halde vaadini her nedense incâz edemedi. Evlâdı vardır. **[514]**

Dâimî Mehmed Baba-Arabzâde es-Seyyid

Havzalıdır. Havza kasabasında Mustafa Bey imâreti civârında kâin Bektaşî tarikine mahsûs Hacı Dede Zâviyesi şeyhi Arab Abdurahman Baba'nın oğludur. Hacı Bektaş âsitânesinde Bektaşiyye sülûkunu görüb 1212'de vefât eden pederinin yerine zâviye-i mezbûre şeyhi oldu.

Ba'dehû İstanbul'a gidip Bektaşiyye ocağında Yeniçerilere de şeyh olduğundan 1214'de Hacı Dede Zâviyesi şeyhliğini yeğeni Şerîf Celaleddîn Süleyman Baba bin Hüseyin Baba bin Arab Abdurrahman Baba'ya kasr-ı yed ederek Yeniçeri ocağının erkânı sırasına girdi. 1238'de vefât etdi. Ocakda nâfizü'l-kelîm, ehl-i dânîş, müşekkel, edîb idi.

Dârâ Çelebi-Güzel

Amasya ricâlinden Konya vâlîsi Şehzâde Sultân Şehinşâh nişâncısı Pir Sunullahzâde İsfendiyâr Çelebi bin Abdülcelil Çelebi mahdûmudur. Konya'da doğdu. 918'de pederiyle beraber Amasya'ya gelip ikâmet etdi. Hüsn-i cemâliyle teferrüd etmiş bir âfet olduğundan Güzel Dârâ Çelebi dendi. **[515]** Pederi küçük yaşında vefât edib akrâbasından ve şuarâdan Celilî Mehmed Çelebi yanında büyüdü. Amasya'nın şuarâ ve üdebâsına yıllarca gazel ve dâstân mevzu olup hakkında hüsn ü cemâlini tasvîr eden nice gazeller ve dâstânlar yazıldı. Hatta Celîlî bile yukarıda yazılan gazelini tanzîm ederken bunun hüsnünden ilhâm almışdı.

Amasya'da tahsîl-i ilm ü kitâbet ederek divân-ı livâ ketebesinden oldu. Ba'dehû Amasya'ya vâlî olarak gelen Şehzâde Sultân Mustafa zamanında divân kâtibi oldu. 960 şevvâlinde Şehzâdenin şehâdetinden sonra vefât etdi. Kâtib, şâir, edîb, afîf idi. Gonca Keyvan Bey bundan sonra iştihâr etmişdi.

Dâî Hasan Çelebi-Habîbzâde eş-Şeyh

Amasyalıdır. Yukarıda tercemesi geçen eş-Şeyh Habîb Karamanî Hazretlerinin mehâdîm-i kirâmından eş-Şeyh İzzedin Hasan Çelebi'dir. Amasya'da tahsîl-i ulûm ve pederinin hülefâsından eş-Şeyh Seydi Ali Çelebi'den tekmîl-i sülûk ederek müşârün-ileyhin irtihâlinde Mehmed Paşa Zâviyesi şeyhi oldu. **[516]**

İlm ü kemâliyle, zühd ü takvâsıyla ulemâ ve halkın muhabbet ve hüsn-i i'tikâdını celb edib teveccühât-ı ammeye mazhar olarak iştihâr etdi. Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Mustafa kendisine fevkalâde teveccüh edib 947'de dâr-ı kudse intikâl eyledi. Mehmed Paşa türbesi

bağçesinde pederinin yanında medfûndur. Âlim tasavvufda kâmil, ulûm-ı şer'iyye ve sûfiyyede fâzıl, gâyet müteşerri', şâir, zâhid bir zât-ı sütûde-simât idi. İlâhiyât'ı zamanında pek meşhûr olup tekkelerde okunurdu. Mahlâsı ibtidâ "Izzî" idi sonra **"**Dâî**"** diye iştihâr etdi. Mahdûmu eş-Şeyh İmâdeddîn Ömer Efendi kibâr-ı meşâyihdendir.

Dânîş Mehmed Efendi-Şermîzâde

Amasyalıdır. Şehzâde Sultân Ahmed devri şuarâsından Şermî Osmân Çelebi ahfâdından ve kibâr-ı ulemâdan tercemesi bâlâda yazılan Takiyyüddîn Osmân Efendizâde Kutbeddîn Mustafa Efendi'nin mahdûmudur.

Amasya'nın Küpceğiz Mahallesi'nde doğdu. Kibâr-ı ulemâdan Uzun Müderris Mehmed Efendi'nin halka-ı tedrîsinde ikmâl-ı tahsîl **[517]** ederek ders-i âm oldu. Esnâ-yı tahsîlinde Küpceğiz Câmi-i şerîfi imâmı olup sonra Havza'da Firûz Ağa, Hakala'da Kâsım Bey medreselerine müderris oldu.

1078'de Amasya'da Büyük Hüseyin Ağa Medresesi müderrisi olarak temâyüz etdi. Ba'dehû Hatûnîye-i Tokat müderrisi olup 1085 senesi saferinin gurresinde Amasya kâdısı oldu. Ba'dehû Antalya, Karahisâr-ı şarkî sancâklarına ve 1096'da Sivas vilâyetine kâdı olarak iştihâr etdi.

Ba'dehû ihtiyâr-ı tekâüd edib 1103 hudûdunda vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan fakîh, ulûm-ı edebiyyede mâhir, hattât, şâir, zarîf idi. Uhdesinde bulunan Küpceğiz Câmii imâmetini 1093'de mahdûmu Hâfız Osmân Efendi'ye kasr-ı yed etmişdi.

Oğulları el-Hâc Hâfız Mustafa, Osmân Efendilerdir. Bunlara ve bunların evlâdına Dânîşzâdeler dendi. Hacı Mustafa Efendi oğulları el-Hâc Molla Halîl, Ali Ağalar meşhûr olup Hacı Halîl Ağa'nın evlâdına Molla Halîl oğulları dendi. Hacı Osmân Efendizâde **[518]** Fenerci Hacı İbrâhim Efendinin evlâdına da Fenercizâdeler dendi.

Yalnız Hacı Osmân Efendizâde Hacı Halîl Efendi'nin evlâdı Dânîşzâdeler demekle iştihâr etdi. Küpceğiz Câmii imâmeti bunun evlâdında kaldı. Bunlardan es-Seyyid el-Hâc Osmân Efendi bin es-Seyyid İbrâhim bin el-Hâc Halîl Efendi 1222'de ve bunun mahdûmu es-Seyyid Hasan Efendi 1249 ve bunun mahdûmu es-Seyyid Mehmed Sâlih Efendi 1253'de ve evlâdından es-Seyyid el-Hâc İsmail Efendi bin es-Seyyid Mahmûd bin es-Seyyid Hasan Efendi 1296'da vefât etdi. Cümlesi de câmi-i mezbûr imâmı idiler.

Dânîşmend Ahmed Gâzi-Melik Şemseddîn Ebû Nasr

Türkmenlerden Doğanlu Kabilesi reisi Ali bin Ca'fer Alparslan bin Kutlu Bey'in mahdûm-ı zî-şânı ve Amasya'nın fâtihidir. Selçûkiyye padişahı Alparslan Şâh ümerâsından olup tarafından Malatya emîri oldu.

464'de Sultân Alparslan ile Rum imparatoru Romanos arasında cereyân eden Malazgird Muhârebesi'nde fedakârâne bezl-i makdûr ederek gösterdiği yararlıkları sultân-ı müşârün-ileyhin nazar-ı dikkatini celb eylediğinden Rum ordusunun **[519]** inhizâmı ve imparatorun esâreti üzerine iç Anadolu'nun fethine me'mûr oldu.

Malatya'da ordusunu techîz edib hareket ederek Sivas'ı harben zapt etdikden sonra ordusunun bir kısmını kölesi olan Gümüştekin kumandasına verib Kayseriye'nin fethine me'mûr etdi. Kısm-ı küllîsiyle de Tokat ve Niksar'ı feth edib Amasya üzerine yürüdü.

Amasya vâlîsi Komnenos Hânedanı'ndan Jutatius ile Kâşân-Turhal önünde harb etdi. Jutatius'u kaçırıp Amasya kalesine ilticâya mecbûr eyledi. Ba'dehû ma'iyyet-i mevcûdesiyle Amasya boğazını tutdu. Seraskeri İltekin Gâzi yardımıyla Amasya kalesini 467 senesi şa'bânında birinci bâbda tafsil edildiği üzere feth ve merkez-i saltanat ittihâz etdi.

Vali Jutatiusus (Şettat)'un imdâdına gelen Ankara vâlîsinin kızı Gülnûş Banu'yu taht-ı nikâhına alıb Harşene'de bir müddet kaldı. Ba'dehû Osmancık, Çorum ve havâlisini feth edib avdet ederek Amasya'nın şimdiki Gökmedrese **[520]** civârında Hacı Çaruk Mahallesi'nde ırmak sahîlinde kâin sarayını yaptırdı. Orada bir müddet oturdu.

Ba'dehû Canik, Çankırı, Ankara taraflarını fethedib Amasya'dan Gümüştekin de Kayseriye ve havâlisini tamamıyla feth edib eski Pon ve Kapadokya kıt'alarına hâkim oldu. Eski Pon hükümdârı yedinci Mihridâd'ın hükm etdiği yerleri hükmü altına aldı.

490'da Karahisâr-ı şarkî'ye doğru tecâvüz eden Rum ordusuyla harb ederken yaralandığından Şehzâdesi olan Amasya vâlîsi Melik İsmail Gâzi müşârün-ileyhi alıb Niksar'a getirdiği esnâda dâr-ı naîme irtihâl eyledi. Orada mevki-i mahsûsuna defn edildi.

Âlim, kâmil, şecî', mücâhid bir gâzi-i nâmdâr idi. Hükümet-i Dânîşmendiyye'nin müessisi olduğundan teşkil etdiği hükümete Hükümet-i Dânîşmendiye dendi. Şehzâdeleri Seyfeddîn İsmail, Taceddîn İbrâhim, İzzeddîn Mehmed Gâziler'dir.

Hükümet-i Dânîşmendiyye'nin merkez-i saltanatı Amasya idi. **[521]** Çünkü müşârün-ileyhin sarayı merkez-i faaliyeti olduğu gibi şehzâdesi ve halefi Melik İsmail Gâzi ve seraskeri İltekin Gâzi ve ekser ümerâsı Amasya'da medfûndur. Sarayını hafîdi vakf eyledi. Vakfiyesinde musarrah ve Melik İsmail Gâzi'nin Câmii, türbesi ve vakfı Amasya muhâsebe defterinde mukayyeddir.

Dânîşmend Ahmed Gâzi Çelebi-Şeyhzâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Lâdik'de Sahibü'l-hâl es-Seyyid Ahmed Kebîr-i Rifâî evlâd-ı kirâmından 805'de Amasya'da vefât eden es-Seyyid eş-Şeyh Hüsameddîn Hüseyin Çelebizâde es-Seyyid Hasan Çelebi mahdûmu ve Melik Dânîşmend Ahmed Gâzi'nin evlâdından Sultân Kemal Dânîşmendî'nin kerimezâdesidir. Amasya'nın a'yân-ı sâdâtından olup 873 senesi şevvâlinde vefât etdi. Kerîmesi Şerîfe Ayşe Hâtun'un hafîdi Mazlum Melikzâde es-Seyyid Ahmed Efendi kibâr-ı mevâlîdendir. Tercemesi yazıldı.

Dâverî İsmail Çelebi-Kâdızâde

Amasyalıdır. Kudâtdan Hâtib Kâsımzâde Ebû'l-Kâsım Abdullah Efendi bin Ahmed Efendi bin Hatîb Kâsım Efendi'nin mahdûmu ve kibâr-ı ulemâdan Kâsım Efendi'nin birâderidir. Buna Ebû'l-Kâsımoğlu **[522]** ve tahfifen Ebû'l-oğlu da denir. Tahsîl-i ilm ü kitâbet edib Sultân Bâyezîd evkâfı kâtibi olduğu halde 1000 hudûdunda vefât etdi. Ehl-i dânîş bir hattât ve şâir idi.

Dâvûd et-Tavîl-Mevlâna Bedreddîn

Amasyalıdır. Ulemâdan Zeyneddîn Halîl bin Emîr Alaeddîn Ali Oğul Bey bin Suli Bey'in mahdûmudur. Yukarıda tercemesi Bedreddîn Dâvûd et-Tavîl er-Rûmî bin Ağlebek ünvânı altında yazıldı. Cild 7, sahîfe 493'e mürâca'ât.

Dâvûd Bey-Hacı Şâdgeldi Paşazâde

Amasya hükümdârı Hacı Şâdgeldi Paşazâde Seyyideddîn Mehmed Bey'in İran Hâtun bin el-Hâc Ali Bey'den mütevellid mahdûmudur. Amcası Devâtdâr Ahmed Paşa'nın zaman-ı emâretinde ümerâdan olup Yıldırım Sultân Bâyezîd Hân'a inkıyâd ve 804'de Timur muhârebesinde vefât etdi. Mahdûmları Mehmed Şâh, Hacı Ali Beylerdir.

Dâvûd Çelebi-Mevlâna Mecdeddîn

İshak oğludur. Amasya müftüsü Mevlânâ Nizameddîn **[523]** Abdülmelik ve Mevlânâ Cemaleddîn Mehmed binAksarayî gibi fuzâlâdan ahz-ı ulûm edib ders-i âm ve müderris-i benâm oldu. 791'de kibâr-ı müderrisînden görüldü. 807 sâlînden sonra vefât etdi. Umdetü'l-ulemâi'l-muhakkikîn idi. Mahdûmları Nurullah, Muharrem Çelebilerdir.

Dâvûd Paşa-Asayiş Beyzâde

Amasyalıdır. Meşâhîr-i ümerâdan Bâyezîd Paşa'nın amcası Yûsuf Bey bin İsa Bey'in mahdûmu ve sadr-ı müşârün-ileyhin dâmâdıdır. Bâyezîd Paşa'nın sâye-i ikbalinde ümerâdan olup Sultân Murâd-ı Sânî'ye büyük hizmetler etdi.

838'de Anadolu Beylerbeyi olup Ankara'da bir müddet oturdu. 841'de Rûmeli beylerbeyi olup Sofya'da ikâmet etdi. 844 Karaman harbinde ibrâz-ı liyâkat eylediğinden vezâretle Edirne'ye gelip Divân-ı Hümâyûn'da kûbbe-nîşîn oldu.

846'da Fatih Sultân Mehmed Hân'ın birinci cülûsunda makâmını muhâfaza edib 847'de Varna muhârebesine Sultân Murâd-ı Sânî ma'iyyetinde gitdi. Muzafferen avdetde Sultân Murâd'ın ikinci defa **[524]** tahta cülûsunu te'mîn ederek vezîr-i sânî olduğu halde 848'de vefât etdi. Şecî, müdebbir, sâdık bir vezîr idi.

Mahdûmları Bâyezîd, Ali Beylerdir. Bunlar da ümerâdan olduğu halde Fatih Sultân Mehmed Hân'ın ikinci cülûsunda İstanbul'un fethini müteakib Amasya'da ikâmete me'mûr oldular. Bâyezîd Bey, Bâyezîd Paşa'nın vakfı mütevellîsi ve Ali Bey de Hâtun Paşa vakfı mütevellîsi olarak 865'de Amasya'da görüldüler. Sahîb-i tercemenin birâderi Sinan Paşa'dır.

Dâvûd Bey-Ece Hanzâde

Amasyalıdır. Sultân Murâd-ı Sânî ümerâsından Mûsa Bey bin Abdülmu'min bin Mûsa Bey bin Ecaytu Hân oğludur. A'yân-ı züamâdan iken 851'de Çorumlu beyi görüldü. 857'de İstanbul fethine me'mûren ma'iyyet-i mevcûdesiyle Edirne'ye gidip İstanbul'u muhasara esnâsında şehîden vefât etdi. Birâderi emîr-i mükerem Bayram Bey de 844'de ümerâdan görüldü.

Dâvûd Bey-Şeyh Paşazâde

Amasyalı beylerbeyilerden Şeyh Paşa bin Sâlih Bey mahdûmu olup meşâhîr-i züamâdan iken 841'de Fatih Sultân Mehmed'in **[525]** dâiresine intisâb etdi. Manisa'da ma'iyyet-i ümerâsından olup ikinci cülûsunda Selanik Beyi olup İstanbul'un fethinde bulundu. Ba'dehû Silistre beyi olup 868 sâlinden sonra vefât etdi. Meşâhîr-i ümerâdan idi.

Dâvûd Bey-Yörükoğlu

Amasya ümerâsından Yûsuf Bey bin Yörük Bey'in oğludur. Sultân Bâyezîd-i Sânî Amasya'da vâlî iken dâiresine intisâb edib 884'de ma'iyyet-i ümerâsından görüldü. 886'da Amasya vâlîsi olan Şehzâdesi Sultân Ahmed'in ma'iyyet-i ümerâsından ve 896'da erkân-ı vilâyetinden görülüb sonra vefât etdi.

Diğer ümerâdan Dâvûd Bey bin Ebûbekir Bey de Amasya ricâlindendir. 888'de Türkmen Beyi ve 896'da Şehzâde-i müşârün-ileyhin ma'iyyet-i ümerâsından görülüb sonra vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan Mevlânâ Dâvûd Çelebi bin Abdullah da 898'de Amasya müderrislerinden görülüb 900 sâlinden sonra vefât etdi. Bunun mahdûmu Kemaleddîn İsmail Çelebi'dir. **[526]**

Dâvûd Paşa-Asâyîşoğlu

Amasyalıdır. Sadr-ı esbak Bâyezîd Paşa'nın kerîmezâdesi Ali Bey bin Dâvûd Paşa bin Yûsuf Bey bin Asâyîş Bey'in mahdûmudur. Amasya'da vâlî iken Sultân Bâyezîd-i Sânî dâiresine girib tefeyyüz ederek 886'da müşârün-ileyhin cülûsunda ümerâdan oldu. Sarıkcı[63] demekle meşhûrdur.

63 Müşarün-ileyh Sultan Bâyezid'ın dâiresinde 'Dülbend Ağası' yani 'Sarıkcı' olduğundan bu unvânıyla iştihâr etdi. Lâdik'de câmii, imareti vardır. Pederi hayli müddet Lâdik beyi olmuşdu. Sultan Bâyezid'in Lâdik'de sayfıyesi olduğundan Amasya'da iken maiyyetiyle orada yaz günlerinde bir müddet otururdu.

Ba'dehû Mısır harbinde yararlığı görüldüğünden Edirne muhâfızı oldu. Ba'dehû Rûmeli beylerbeyi olarak beyne'l-ümerâ temâyüz etdi. 905'de sânîyen Edirne muhâfızı görülüb sonra vefât etdi. Mahdûmu Mustafa Bey'dir.

Dâvûd Halife-Kızılcalı

Amasya civârında Kızılca köyünden Şâh Budak'ın oğludur. Amasya'da Molla Bahşî Halife'ye yıllarca hizmet ve füyûzât-ı ilmiyyesinden istifâde ederek ikmâl-i tahsîl etdi. Ders-i âm olup tedrîs-i ulûmâ muvâzabet etdiği esnâda eş-Şeyh Hayreddîn Hızır el-Halvetî'ye mürîd oldu.

Ba'dehû Sultân Bâyezîd Câmii kürsî şeyhi olduğu halde 947 senesi hudûdunda vefât etdi. Âlim, kâmil, vâiz-i meşhûr idi. **[527]**

Dâvûd Efendi-Şeyh Abdurrahimzâde

Merzifonludur. Hulefâ-yı Zeyniyyeden es-Şeyh Nizameddîn Abdurrahim el-Merzifonî ahfâdından Lütfullâh Efendi'nin mahdûmu olup Amasya ulemâsından tahsîl-i ulûm ederek Merzifon'a müderris oldu. Ba'dehû Merzifon müftüsü ve Sultâniyyesi müderrisi olduğu halde 951 hudûdunda vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan idi.

Dâvûd Efendi-Himmetzâde

Amasyalıdır. Kudâtdan el-Hâc Süleyman Efendi'nin mahdûmudur. Ba'de't-tahsîl ders-i âm olup Amasya medreselerine başladı. 1054'de kibâr-ı müderrisînden görüldü. Ba'dehû kâdı ve nâib olarak devr-i kasâbât ve bilâd edib 1069 sâlinden sonra vefât etdi.

Dâvûd Ağa-Kilârî

Bosnalıdır. Enderûnda terbiye görüb terakkî ederek kilerci-başı oldu. 1058'de Sultân Mehmed-i Râbi'in cülûsunda Enderûn'dan taşra çıkarılıb Hüseyin ve Firûz Ağaların evkâf-ı tevliyetiyle Amasya'ya gönderildi. **[528]**

Ba'dehû azl edilib bir müddet açıkda kaldı. 1068'de Bâyezîd Paşa vakfı nâzırı olup 1086 sâlinden sonra vefât etdi. Amasya'da Boşnak demekle meşhûr idi. Oğulları Ebûbekir, Ahmed Ağalardır.

Dâvûd Efendi-Himmetzâde

Amasya kudâtından el-Hâc Ramazân Efendi'nin mahdûmudur. Ba'de't-tahsîl müderris, kâdı olup Bozok sancağından ma'zûlen 1103'de Amasya'da mukîm görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Meşâhîr-i nüvvâb ve kudâtdan idi.

Dâvûd Bey-Kaya Ali Paşazâde

Amasya eşrâfından Süleyman Bey bin Kaya Ali Paşa'nın mahdûmudur. Züamâdan iken Amasya Alaybeyi olup Rus muhârebâtında yararlığı görüldüğünden mir-livâ olarak sancaklara mutasarrıf olduğu halde 1215'de vefât etdi. Geldiklân nâhiyesinde 31.095 akçe tımarı mahdûmu Süleyman Şâkir Bey'e verildi. Bu da ümerâdan olup 1248'de vefât etdi. **[529]**

Dedecik oğlu Mevlâna Hâfız Mehmed Çelebi

Lâdiklidir. Dedecik demekle meşhûr Abdurrahman Çelebi mahdûmudur. Amasya'da Şeyhü'l-kurrâ Hâfız Muhyiddîn Mehmed Çelebi'den vücûh-ı kıraatı ve Molla Bahşî Halife'den ulûm-ı şer'iyyeyi ahz edib vatanına avdet ve orada Bülbül Hâtun Câmiine imam ve ders-i âm oldu.

Kırk yıl kadar ta'lîm ve tedrîs ve ibâdetle iştigâl edib 953 hudûdunda dâr-ı naîme irtihâl etdi. Âlim, fâzıl, kâmil, kıraat-ı aşere ve tecvîdde mâhir bir şeyhü'l-kurrâ idi. Şeyhü'l-kurrâ Manisalı Hâfız Mehmed Sâdık Efendi bunun tilmîzidir. Amasyalı Hâfız Muhyiddîn Mehmed

Efendi ve Sultân Murâd-ı Sâlis'in imâmı Halîl Efendi de Sâdık Efendi'nin tilmizleri olduğu icâzet-nâmesinden anlaşıldı.

Dede Cöngî Kemaleddîn-İbrâhim Efendi

Amasyalıdır. Amasya debbağ ustalarından Yahşi bin İbrâhim mahdûmudur. Tercemesi aşağıda Kemaleddîn İbrâhim Efendi Dede Cöngî unvanı altında gelir. **[530]**

Derûnî Mehmed Efendi-Osmân Tekkesi Şeyhi

Amasyalıdır. Dervişân-ı Halvetiyyeden ve Şeyh Osmân Efendi evlâdından Hüseyin Dede'nin mahdûmudur. Hâtunîye câmii vâizi ve Mahmûd Çelebi Tekkesi şeyhi es-Şeyh Hızır Efendi'nin halka-i zikr ü ifâdesinde tahsîl-i ilm ve tekmîl-i sülûk ederek şeyh-i müşârün-ileyhden hilâfet aldı.

İbtidâ Kağnılı Ali Ağa Tekkesi şeyhi ve İbadullah Câmii vâizi olup ilm ü takvasıyla iştihâr etdi. Ba'dehû Osmân Efendi Tekkesi şeyhi ve Saz Malikânesi ve Sultân Bâyezîd dersiyyesi mutasarrıfı olup yıllarca orada zikr ve ibâdetle iştigâl ve 1114 hudûdunda dâr-ı naîme irtihâl etdi. Âlim, zâhid, vâiz, nefesi müessir ve şâir idi. Bazen ilâhiyât söylerdi. Mahdûmu Ahmed Efendi'dir.

Derviş Bey-Bînzâde

Amasyalıdır. Mîr-lîvâ Pir Hüseyin Bey bin Derviş Mehmed Çelebi bin Hüseyin Bey bin Hasan Bey'in mahdûmudur. Bu da meşâhîr-i züamâdan olup Amasya alaybeyi oldu. Hayli muhârebâtda isbât-ı vücûd ederek mîr-lîvâ olup Arapkir sancağı beyi iken 1045 senesi gurre-i muharreminde Amasya beyi oldu. **[531]** Sultân Murâd-ı Râbi ile Revân harbine giderken Erzurum'un ilerisinde kazâen vefât etdi. Asîl, necîb, sâdık bir mîr-lîvâ idi. Hacı Şâdgeldi Paşazâde Devâtdâr Ahmed Paşa evlâdından olup pederinin tercemesi yukarıda geçti. Mahdûmları Ebûbekir, Osmân Beylerdir.

Derviş Bey-Muslihîzâde

Amasyalıdır. Müslihîzâde hânedânından Seydî Ahmed Paşa evlâdından Muslihî Çelebi bin İbrâhim Çelebi mahdûmudur. Zeametle Amasya subaşısı olup hayli müddet subaşılıkda kaldı. Ba'dehû Amasya mütesellim vekili ve alaybeyi olup 1061'de mîr-lîvâ olarak sancâklara gitdi. 1069'da vefât etdi. Ümerâdan idi.

Derviş Bey-Kara Çavuşzâde

Amasyalıdır. Dergâh-ı âlî çavuşânından olup 1034'de vefât eden Amasyalı Karaçavuş Mehmed Ağa'nın mahdûmudur. Pederinin mahlûlünden birâderi Süleyman Bey'le altışar bin akçe zeamete nâil oldu.

Hayli muhârebâta iştirâk ederek 1065'de Amasya Alaybeyi **[532]** olup 1067'de azl edildi. 1069'da Abaza Hasan Paşa'nın isyânı vak'asında sadâkatle hizmet ederek Bilecik sancâğı beyi oldu. Ba'dehû 1076'da Kayseriye sancağı beyi görüldü. Ba'dehû vefât etdi.

Derviş Bey-Çavuşzâde

Amasya'nın Helkis Mahallesi'nde mescid ve mektebi olan dergâh-ı âlî çavuşânından Mustafa Ağazâde züamâdan Hüseyin Bey'in mahdûmudur. 1065'de pederinin vefâtıyla mahlûlünden on iki bin akçe zeâmete mutasarrıf olup Macar ve Girid muhârebâtında isbât-ı liyâkat ederek 1086'da Amasya Alaybeyi ve 1087'de ma'zûl ve 1088 senesi evâilinde mîr-lîvâ olup 1094'de Viyana harbinde vefât etdi.

Derviş İbrâhim Çelebi-Dedezâde

Amasya Mevlevîhânesi şeyhi Sâlih Dede'nin oğludur. Bayram Paşa Mevlevîhânesi şeyhi Mehmed Arif Dede'nin hizmetinde tahsîl-i ilm ü irfân ederek zâkir-bâşı olan Kudsî Hasan Dede'nin meşihâtinde hulefâ-yı Mevleviyyeden olduğu halde 1084 sâlinden sonra vefât etdi. Urefâ ve **[533]** şuarâdan idi.

Derviş Ahmed Ağa-Dedezâde

Köprü a'yanından Küçük Ali Ağa bin el-Hâc Mustafa Ağa bin Dede Yûsuf Ağa'nın oğludur. Ceddi Hacı Yûsuf Ağa Köprülü Mehmed Paşa'nın kayınpederi ve evlâdının dedesi olduğu münâsebetle bir müddet Köprülüzâde Abdullah Paşa'nın dâiresinde bulundu.

1119 senesi rebîülevvelinde Sivas vâlîsi olan müşârün-ileyh tarafından Sivas mütesellimi olup 1121'de mün'âzil olarak Köprü'ye geldi. 1122'de Köprü Voyvodası ve a'yânı olduğu halde 1130 hudûdunda vefât etdi. Zî-nüfûz ü servet, hânedân idi.

Derviş Hasan Bey-Bâlîzâde

Amasyalı Hüseyin'in oğludur. 974'de yedinci bölükte mukayyed çavuşân-ı dergâh-ı âlîden görüldü. Ba'dehû cizye muhassılı, Amasya mütessellimi olup dergâh-ı âlî müteferrikası oldu. 991 Şirvân muhârebâtında mîr-lîvâ olup 1003'de Estergon harbinde vefât etdi. **[534]**

Derviş Hasan Ağa-Altıncı el-Hâc

Amasya Yeniçerilerinden Mehmed Ağa'nın oğludur. Bu da yeniçeri odabaşı olup 1126'da Amasya serdârı oldu. Ba'dehû Amasya havâlisinde zuhûr eden eşkıyâyı takibe me'mûren kır serdârı oldu. 1137'de İran harbinde vefât etdi. Oğlu İstanbul'da Yeniçeri ocağı çorbacılarından Ahmed Ağa, 1156'da vefât etdi. Kızı Fâtıma Hânım'dır. Ahmed Ağazâde İbrâhim Çelebi de 1156'da bilâ-veled vefat etmekle İstanbul'da Yenikapı civârında Kâtib Kâsım Mahallesi'ndeki hânesi Fâtıma Hânım'a kaldı.

Derviş Hızır Çelebi-Müeyyedzâde

Amasya eşrâfından Yahya Çelebi bin Abdulvâsi Çelebi oğludur. Ümerâdan olup 1017'de birâderi Pirî Ahmed Çelebi'nin vefâtı üzerine Yâkût Paşa ve Pervane Bey evkâfına mütevellî oldu. 1041'de vefât eylediğinden birâderzâdeleri mütevellî olup aralarındaki nizâ-i tevliyet hal u fasl edildi. **[535]**

Derviş Ali Efendi-Şehreküsdü Şeyhi

Amasya'nın Şehreküsdü Mahallesi bâlâsında zâviyesi olan Pir Sinan Halvetî sohbetinde tahsîl-i irfân ve tekmîl-i sülûk ederek hilâfet aldı. Ba'dehû İmâmzâde Abdulkerim Efendi'ye zâkirbaşı ve mûmâ-ileyhin irtihâlinde Pir Sinan Tekkesi şeyhi oldu. Çeribaşı Câmi-i şerîfinde vâiz olduğu halde 991 hudûdunda vefât etdi. Âlim, vâiz, zâhid bir şeyh-i sâlih idi.

Derviş Ali Efendi-Hattât

Amasyalı Ahmed'in mahdûmudur. Amasya'da hattât-ı meşhûr mevâlîden Abdulcelil Efendi'nin rahle-i üstâdânesinde hutût-ı mütenevvi'ayı ahz ve temeşşûk ve Kâdızâde Hoca Mehmed İlmî Efendi'den tahsîl-i ulûm ederek her iki tarafdan me'zûn ve ders-i âm oldu.

Hakala'da Kâsım Bey, ba'dehû orada Mehmed Bey ve Amasya'da Torumtay Medreselerine müderris ve mahkeme kâtibi, 1060'da Amasya nâibi ve ba'dehû bir kaç livâya kâdı olarak 1070 senesi hilâlinde vefât **[536]** etdi. Hattât-ı meşhûr olup ta'lîkde mâhir idi.

Derviş Ali Efendi-Koca Vâ'izzâde es-Seyyid

Abdurrahim Efendi bin Koca Vâiz Derviş Mehmed Efendi'nin oğludur. Ba'de't-tahsîl Helkis Mahallesi Câmiinde vâiz ve imâm oldu. Nâtıkası sayesinde iştihâr edib meclis-i a'yân âzâsı ve 1143'de nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı oldu. 1144'de nekâbetden azl edilib 1156 hudûdunda vefât etdi. Ulemâ ve a'yân-ı sâdâtdan idi.

Derviş Ömer Ağa-Kapancızâde el-Hâc

Amasya eşrâfından Kapancı el-Hâc Ahmed Ağazâde el-Hâc Mehmed Ağa'nın oğludur. Sultân Abdulhamîd Hân-ı evvel devrinde enderûn-ı hûmâyûna girib orada terbiye gördü. Seferli odası ağalarından iken Sultân Selîm-i Sâlis'e silâhşör-i şehriyâri oldu.

1212'de bâ-fermân-ı âlî pamuk mübâyaası için Amasya'ya gelip Amasya ahvâlini ve ulemâ ve erkân-ı livânın harekâtını tedkîk ve tefahhus ederek avdet etdi. Ba'dehû 1218'de Caniklizâde Tayyar Mahmûd Paşa'nın tuğyânı vak'asında **[537]** gözden düşüb azl edildi.

Ba'dehû Sultân Bâyezîd evkâf-ı mütevellî kâ'im-makâmı olarak Amasya'ya gönderildi. 1222 senesi rebîülevvelinde Sultân Mustafa-yı Râbî'in cülûsuyla Tayyar Mahmûd Paşa'nın kâ'im-makâmlığında dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından oldu. Ba'dehû hidemât ile devr-i bilâd edib 1233'de vefât etdi.

Derviş Mehmed-Çelebi Kâdızâde

Merzifonludur. Abdurrahman Çelebi bin Mehmed Çelebi bin Çelebi Ömer Çelebi[64] mahdûmudur. Ceddi Ömer Çelebi Haleb'den gelip Merzifon'da ikâmet etmişdi. Bunun mahdûmu Mehmed Çelebi Kâdı-i Merzifon idi. Sahîb-i terceme Amasya'da ikmâl-i tahsîl edib İstanbul'a gitdi.

Orada Müeyyedzâde Abdurrahman Efendi'nin halka-i tedrîsine mülâzım olup müşârün-ileyhin Edirne kâdısı olduğu esnâda Sultâniye-i Merzifon müderrisi olarak vatanına avdet etdi. Ba'dehû Merzifon müftüsü olup 918'de azl ve İstanbul'a i'zâm edildi.

922'de Kefe kâdısı olup on yıl kadar orada **[538]** kaldı. 933 senesi evâilinde azl edilib İstanbul'a vusûlünde tekâüd edilerek Şeyh Vefâ civârında ikâmet etdi. Bir Dârü't-ta'lim yaptırıb beş yüz cild kitâblarını oraya vaz' ü vakf etdikden sonra 938'de vefât eyledi. Fâzıl, fakîh şâir idi.

Molla Câmî'nin Hazret-i Peygamber hakkında şu:

پیمبرکه در عهد نوشین روان
برخ کشت چشم و چراغ جهان
همی کفت از ظلم ازین ساده ام
که در عهد نوشین روان ذاده ام

eş'arını şöyle red etmişdir:

بود این سخن کرچه ترك ادب
تو دانا خطایی نباشد عجب
پیمبر که دارش خدای کریم
حصال حمیده و خلق عظیم
روا کی شود آخر ای عاقلان
بود فیض عقل از مجوس بدان

64 Ceddi Ömer Çelebi Haleb'de fâzıl bir zât olub Timur onu alıb Semerkand'a götürdü. 804'de beraber Anadolu'ya gelib Amasya'da kaldı. Ba'dehû Çelebi Sultân'ın istiklâlinde Edirne'de Yıldırım Bâyezid Han'ın binâ etdiği medresesi müderrisi oldu. Ba'dehû Merzifon Sultaniyesi müderrisi olub orada vefat etdi. Bunun mahdûmu Mehmed Çelebi de fuzalâdan olub bir müddet Merzifon'da müderris ve Fatih Sultân'ın hocası olub sonra kudâtdan oldu. Merzifon'da vefat etdi. Bunun mahdûmu Abdurrahman Çelebi de kibâr-ı kudâtdan olup Kütahya kâdısı iken 905 hududunda vefat etdi. Molla Lütfî-i Tokadî ile hem-dem olan erbâb-ı kemâlâtdan idi.

بود از مدد نغمه از عقل دور
که نبخشد به خورشید نو
محالست که میزاب خشك و رقي
کند فیض بخشی ببحرعمیق
کجا شد که در یتیم نفیس
بکیرد صفا یش زسنك خسیس
نباشد زر و ضات دارالنعیم
طراوت بکیرد زنا ر جهیم
مکو اینجنین و بپرهیز از و
صواب سخن که بخواهی مکو
شه کسری از ظلم ازان ساده است
که در عهد او مصطفی ز اده است

Âşık Çelebi

Derviş Mehmed Çelebi-Şeyh Hamîdoğlu

Yukarıda tercemesi yazılan eş-Şeyh Hamîdüddîn Abdulhamîd Hüsrev Şâhî ahfâdından Ali Çelebi mahdûmudur. Evâil-i hâlinde Maveraünnehr'e gidip Buhârâ'da tahsîl-i ulûm ederek meşâyih-i Nakşibendiyyeden Hoca Sun'ullah Kûze Künânî sohbet-i şerîfesinde tekmîl-i sülûk etdi.

Ba'dehû Şâh İsmail Safevî'nin teşeyyu dolayısıyla tazyîkâtından bî-zâr olup şeyhiyle beraber Amasya'ya avdet etdi. Şeyhinin irtihâlinde Ahi Darbhâneci Tekkesi şeyhi olup Pervâne Bey Câmiinde vaaz ü tezkîre mülâzemet ederek 965'de dâr-ı naîme irtihâl eyledi. Fâzıl, zâhid, muttakî, mâzınneden olup yaşı seksene varmışdı. Halifesi Molla Şeyh İlyas Çelebi'dir. **[539]**

Derviş Mehmed Efendi-İğnecizâde

Amasyalıdır. Ali Çelebi bin Mehmed Çelebi bin Abdurrahman Çelebi bin eş-Şeyh Safiyüddîn el-Halvetî mahdûmudur. Amasya ulemâsından ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm, müderris oldu. Akrabâsından Hâce-i Sultânî Amasyalı Ömer Efendi'nin eyyâm-ı devletinde kâdı olup 1035 senesi hilâlinde vefât etdi. Kibâr-ı kudât ve ulemâdan idi. Mahdûmları Mehmed, Mustafa Efendilerdir.

Derviş Mehmed Ağa-Kethüdâ

Amasyalıdır. Ahmed oğlu olup sipâhi olarak hayli muhârebâta girdi. Hâce-i Sultânî Ömer Efendi'nin eyyâm-ı ikbâlinde sipâhi ocağında kethüdâ olup 1041'de Sultân Bâyezîd evkâfı tevliyetiyle tekâüd edildi. Ba'dehû Hüseyin Ağa vakfı mütevellîsi olduğu halde 1047'de vefât etdi.

Derviş Mehmed Efendi-Sefer Ağazâde

Amasya'da medfûn Muzafferüddîn Fağfur Paşa evlâdından Sefer Ağa'nın oğludur. Amasya'da tahsîl-i ilm ü kitâbet **[540]** ederek İstanbul'a gidip maliye kalemine girdi. 1027'de Hâce-i Sultânî Ömer Efendi'nin kâtibi olup 1031 recebinde vak'a-ı Osmanîyeden sonra Amasya'ya gönderildi. 1035'de afv edilib Erzurum Defterdârı oldu.

1042'de İstanbul'a avdetle mukâtaât emîni 1047'de Sadr-ı a'zam Bayram Paşa'nın sâye-i ikbâlinde yeniçeri kâtibi olup 1050'de vefât eyledi. Eyüb'de medfûndur. Hatt ü kitâbeti güzeldi. Birâderi Hasan Ağa'dır.

Derviş Mehmed Efendi-Müftü

Lâdikli Mustafa'nın oğludur. Amasya'da Kâdızâde Küçük Hoca Mehmed Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl edib Lâdik'de ders-i âm, Hızır Paşa müderrisi ba'dehû müftü olduğu halde 1066 senesi hilâlinde vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan muhterem bir zât idi.

Derviş Mehmed Ağa-Kara Sipâhizâde

Amasyalıdır. Kara Sipâhi demekle meşhûr Mehmed Ağa'nın oğludur. 1044'de pederinin maktûlen vefâtında yetim kalıb Gevüklü Ali Ağa'nın vesâyetinde büyüdü. 1058'de **[541]** sipâhi olup 1068'de Boğaz muhârebesinde yararlığı görüldüğünden nâil-i terakkî oldu. Ba'dehû 1074'de Macaristan muhârebesinde şecâat ve fedâkârâne cesâret gösterdiğinden Gümüşlüzâde İbrâhim Paşa kendi dâiresine aldı.

Paşa'nın zaman-ı vezâretinde kethüdâsı olup müşârün-ileyh Çelebi İbrâhim Paşa Şam vâlîsi oldukta beraber gidip 1096 senesi evâilinde Engürüs harbine me'mûr olmuşdu. Bunu İstanbul bâzirgânlarına poliçe etdiği bin kese akçenin tahsîline gönderdi. Kendisi de ma'iyyet-i mevcûdesiyle Üsküdar'a geldi.

Sâhib-i terceme bin kese akçeyi bâzirgânlardan tahsîl ve tagayyub ve paşaya ihanet eylediğinden Çelebi İbrâhim Paşa'nın azl ve nefyine bâis oldu. Bundan dolayı tutulub haps edildi. Ba'dehû yüzelli kese akçesi alınıb itlâk ve Amasya'ya nefy edilerek 1099'da sâdât ve Türediler vak'asına karışdığından i'dâm edildi.

Derviş Mehmed Baba -Pirlioğlu

Merzifonludur. Abdî Baba'nın oğlu olup 1091'de **[542]** Merzifon'da Pir Baba Tekkesi şeyhi olup yirmi beş yıl kadar icrâ-yı meşihât ederek 1116'da vefât etdi. Oğulları Himmet, Hasan Babalardır.

Derviş Mehmed Paşa-Derviş Beyzâde

Amasya beyi iken 1045'de vefât eden Derviş Beyzâde Osmân Bey'in mahdûmudur. Sipahi olup hayli muhârebâta gitdi. Ba'dehû sadr-ı esbak Kara İbrâhim Paşa'nın ağalarından olup 1097'de Amasya'ya geldi.

Bir müddet cizye muhassılı olup 1110'da Amasya kethüdâyeri oldu. Üç defa daha kethüdâlığı tekrar edib 1119 senesi muharreminde tekrar kethüdâyeri ve Amasya mütesellimi oldu. Rebîlülâhirinde mütesellimlikden mün'azil olup 1120'de Tokat voyvadası ve Amasya Beytülmâl emîni oldu.

1122'de Rus muhârebesinde yararlığı görüldüğünden bâ-rütbe-i mîr-mirâni Karahisâr-ı şarkî, ba'dehû Kayseriye sancakları mutasarrıfı ve 1127'de Bender muhâfızı olup 1128'de orada vefât etdi. Mahdûmu el-Hâc Osmân Bey'dir. **[543]**

Derviş Mehmed Ağa-Hacı Efendizâde

Amasya a'yânından olup Bağdâd vâlîsi Ömer Paşa'nın kethüdâsı iken 1094'de vefât eden el-Hâc Mustafa Ağa bin Sarı Mehmed Ağa'nın mahdûmudur. Paşa'nın dâiresinde selâm ağası olup 1102'de Ömer Paşa'nın vefâtında İstanbul'a geldi.

Burada terakkî ederek kapıcıbaşı, 1119'da İstanbul ağası oldu. 1122'de bâ-rütbe-i mîr-mirâni İzmit mutasarrıfı olarak taşra gönderildi. 1127 senesi ramazânında kendi ricâsıyla mîr-i mirânlığı ref' edilerek tekrar kapıcıbaşı ve Mora tahrîr me'mûru oldu.

1129'da sânîyen İstanbul ağası olup 1133'de azl ve Rodos'a i'zâm edilmekle 1134 senesi evâsıtında orada vefât etdi. Hâccü'l-harameyn olup zapt u rabt-ı umûrunda şedîd idi. Oğulları el-Hâc Mustafa, İbrâhim, Süleyman, Abdurrahman Ağalardır.[65]

Derviş Mehmed Ağa-Pirîzâde

Merzifonludur. Ömer Ağa bin Pirî Ağa'nın oğludur. **[544]** Sipahi meşâhîrinden olup mükerreren mahbûs ve ma'füv oldu. Ba'dehû Rus muhârebesinde fedâkarâne çalışıb terakkî gördü. 1138'de Amasya kethüdâyeri olup 1141 senesi hilâlinde vefât etdi. Amcası Osmân Ağa'dır.

Derviş Mehmed Efendi-Koca Vâiz el-Hâc

Amasyalıdır. Kudâtdan olup 1066 senesi şevvâlinde vefât eden İğnecizâde Mehmed Efendi bin Derviş Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Sekiz yaşında yetim kalıb hattât ve vâiz-i meşhûr Fazlullah Efendi'nin vesâyetinde büyüdü.

Hızır Efendi'nin dâmâdı el-Hâc Osmân Efendi'nin dâru'l-ifâdesinde tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve 1106'da ikâmet etdiği Helkis Mahallesi mecsidine imâm ve Fâzlızâde Hasan Efendi'ye dâmâd oldu. İbtidâ mescid-i mezkûra ba'dehû Hâtunîye Câmiine vâiz olup altmış yıl kadar tedrîs ve tezkîr ile iştigâl ve 1145'de seksen yedi yaşında irtihâl etdi.

Âlim, fakîh, koca vâiz demekle meşhûr, müfessîr, muhaddis, gâyet müteşerri', zâhid bir zât-ı sutûde-simât **[545]** idi. Mahdûmları Hasan, Abdurrahim, Ali Efendilerdir. Hasan Efendi genç iken vefât edib mahdûmu Abdurrahman Efendi'dir. Abdurrahim Efendizâde es-Seyyid Derviş Ali Efendi ve Ali Efendizâde Derviş Mehmed Efendi'dir. Bunlara Koca Vâiz oğulları dendi. Kerîmesi Ayşe Hâtun olup dâmâdı Fazlızâde Abdurrahim Efendi'dir.

Cedd-i a'lâsı İğnecizâde eş-Şeyh Safiyüddîn el-Halvetî Hazretleri olduğundan türbesi vakfına mütevellî idi. Ba'dehû oğulları mütevellî olmuşlardı. Akifzâde es-Seyyid Abdurrahim Efendi "el-Mecmu' mine'l-meşhûd ve'l-mesmû" adlı kitabında bunu yazıb târih-i vefâtını tesbit etmişdi. Ben de kuyûd-ı vakfiyeden ve sicillât-ı şer'iyyeden topladığım malûmâtı ilâve etdim.

Derviş Mehmed Naîmâ Efendi-Koca Vâizzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Tercemesi yukarıda yazılan Koca Vâiz Derviş Mehmed Efendizâde el-Hâc Ali Efendi'nin mahdûmudur. Evâil-i hâlinde İstanbul'a gidip Bâb-ı âlîye girdi. Orada tahsîl-i ilm ü kitâbet edib Zanâlızâde es-Seyyid el-Hâc **[546]** Ahmed Paşa'nın sadâretinde hâcegân-ı Divân-ı Hümâyûn'dan oldu. Ba'dehû kethüdâ kâtibi olup ricâl-i kalemiyeden oldu. 1167'de sipâhi kâtibi, ba'dehû arpa emîni ve 1173'de sânîyen sipahi kâtibi olduğu halde 1175 senesi evâilinde vefât etdi. Mahdûmu Abdurrahim Efendi'dir.

Derviş Mehmed Ağa-Fazlızâde el-Hâc

Amasyalıdır. Abdurrahim Efendi bin Mehmed Efendi'nin oğlu ve Koca Vâiz Hacı Derviş Efendi'nin kerîmezâdesidir. Altmış dört cemâatinde mukayyed yeniçeri olarak İran muhârebâtına iştirâk edib esnâ-yı muhârebede serdengeçtiler ağası oldu. İran'dan avdetinde mükerreren Amasya serdârı olup 1185 senesi şevvâlinde yine Amasya serdârı olarak Rus harbinde isbât-ı vücud etdi. Fedâkârâne çalışıb turnacı-başı pâyesiyle taltîf edildi ve 1188'de avdetle yine Amasya serdârı olup 1196 hudûdunda vefât etdi. Fazlı oğlu demekle meşhûr idi. Oğulları Mehmed, Abdurrahman Ağalardır. **[547]**

---

65 Defâtir-i resmîyede bunun künyesi "Derviş Mehmed Mustafa Amâsiye" diye yazılı görüldü. Amasya sicillâtı bunu müeyyid oldu. Kassâm-ı defteri görüldü.
Sicill-i Osmanî'de diğer Derviş Mehmed Ağa bin el-Hac Mahmud Ağa'nın tercemesini bunun tercemesine katdığı anlaşıldı. Çünkü her ikisi İstanbul Ağası olarak birbirine halef ve selef olmuşlardı. İkinci Derviş Mehmed Ağa Erzurum'dan avdet ederken Karahisâr-ı şarkî dâhilinde Andriyas köyünde 1154 şevvâlinde vefat etdiği kassâm defterinde görüldü. Bunun oğulları Yakub, Ahmed Çelebilerdir.

Derviş Mehmed Bey-Hacı Yûsuf Ağazâde

Amasya eşrâfından Rahtuvânzâde el-Hâc Ali Bey'in kölesi olan Hacı Yûsuf Ağazâde Kâsım Paşa'nın mahdûmudur. Pederinin 1223 senesi evâilinde şehâdeti üzerine kendisine dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı verildi. Ba'dehû Amasya'da ikâmet edib 1247 senesi evâilinde vefât etdi. Mahdûmu İbrâhim Bey kendisinden evvel vefât eylemişdi.

Derviş Mehmed Bey-Akhasanzâde

Amasya eşrâfından Halîl Bey'in mahdûmudur. Pederinin irtihâlinde Amasya a'yânından oldu. 1245'de meclis âzâsından görüldü. Devehâne Mahallesi'nde Kağnılı Pazarı önündeki hânesinde ikâmet ederek 1258 sâlinden sonra vefât etdi. Oğlu Ahmed Kâmil Efendi 1298'de vefât eyledi. Oğulları İsmail Sıdkı, Mehmed Bahaeddîn Efendilerdir. Sıdkı Efendizâde Ali Rıza Efendi İstanbul'da otelcidir.

Derviş Mehmed Efendi-Hâfız

Amasya'nın Üçler Mahallesi'nden Ahmed Ağa'nın oğludur. **[548]** 1233'de doğdu. Hıfz-ı Kur'ân etdikden sonra Caniklizâde el-Hâc Mehmed Hilmî ve İbikli el-Hâc Hasan Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu.

Tedris-i ulûm etdiği esnâda Şirvânî el-Hâc Mustafa Efendi'nin tefsîr ve hadîs dersine de mülâzemet ederek hayli istifâde etdi. Sofular Mahallesi'nde iştirâ etdiği hânesinde ikâmet ve Şirvânî Hacı İsmail Efendi'nin tilmîz ve halifesi Hacı Hamza Nigari Efendi'den inâbe eyledi.

Hitâm-ı ömrüne kadar ramazânlarda Sultân Bâyezîd Câmi-i şerîfinde halka vaaz ü nasihat ve zikr ü ibâdete muvâzabet edib 1305'de dâr-ı bekâya rihlet etdi. Âlim, müteşerri, pâk-ı i'tikâd, kısa boylu, tıknaz, müşekkel, endâmı mütenâsib, vâiz-i meşhûr idi. Oğulları ulemâdan Abdulaziz Efendi 1340 senesi rebîülâhirinde vefât etdi ve Marangoz İsmail Hakkı Efendi'dir.

Dürrî Mehmed Efendi-Müftüzâde eş-Şeyh

Merzifonludur. Merzifon müftüsü el-Hâc Mehmed Efendi ahfâdından Merzifon mahkemesi kâtibi İlyas Efendi bin Nurullah **[549]** Efendi bin Müftü el-Hâc Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da Merzifonî el-Hâc Mustafa Efendi'den tahsîl-i ulûm edib İstanbul'a gitdi. Kara İbrâhim Paşa dâiresine intisâb etdi.

Orada meşâhîr-i fuzalâdan Erzincanî es-Seyyid Ali ve Birgili Kara Halîl Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib 1094 senesi şâbânında İbrâhim Paşa'nın kâ'im-makâmlığında Yarhisarı Medresesi müderrisliği ile silsile-i ulemâya dâhil oldu.[66]

Fatih Câmi-i şerîfinde ders-i âm olup esnâ-yı tedrîsinde medâris-i mu'tâdenin devrini ikmâl ederek 1121'de Haleb mollası oldu. Bir yıl sonra ma'zûlen İstanbul'a gelip 1126'da Mısır mollası ve bade'l-azl 1129'da Mekke-i Mükerreme mollası olup Hicâz'a gitdi.

1132 senesi rebîülevvelinde İstanbul kâdısı olup 1133 senesi rebîülevvelinde ikmâl-i müddet-i örfiyye ederek ma'zûl ve 1138 senesi şevvâlinde Anadolu Kazaskeri oldu. 1139 senesi şevvâlinde müddet-i örfiyyesinin ikmâliyle ma'zûl olduğunu **[550]** müteakib Rûmeli sadâreti pâyesiyle taltîf edildi.

1143 senesi rebîülevvelinde Sultân Mahmûd Hân-ı Evvel'in cülûsunu müteâkib Rûmeli kazaskeri olup recebinde azledildi. Çünkü Patrona Halîl ve rüfekâsı olan eşkıyânın mesleklerine muvâfakat etmemişdi. Bundan dolayı yıllarca kûşe-gîr-i uzlet oldu.

66 Mehmed Şeyhi Efendi "Zeyl-i Şakâyık"da Kara İbrahim Paşa imâmı, Gürcü Mustafa Efendi'nin tercemesinde Dürrî Mehmed Efendi'nin Kara İbrahim Paşa etbâından olduğu ve 1094 şâbânında Paşa'nın himmetiyle Yarhisarı Medresesi müderrisi olduğu yazılıdır. Kara İbrahim Paşa Merzifonî Kara Mustafa Paşa'nın kethüdâlığından çıkma Amasyalı bir vezir olduğundan Dürrî Mehmed Efendi ona intisâb etmişdi.

1147 senesi cumâdelûlâsında eşkiyânın kahr ve tenkîli üzerine sânîyen Rûmeli Kazaskeri ve cumâdelâhiresinin üçüncü günü Şeyhülislâm oldu. 1148 senesi zilhiccesinde hasta olmakla infisâl edib Üsküdar'da kâin konağında 1149'da irtihâl etdi. Miskînler'de medfûndur.

Âlim, fâzıl münsif, muhik latîfü't-tab' idi. Mahdûmları Mustafa, Mehmed Nureddîn Efendilerdir. Bunlara ve bunların evlâdına Dürrîzâdeler dendi. Ailesinden kendisiyle beraber altı nefer Şeyhülislâm çıktı. Mustafa Efendi Şeyhülislâm olup Mehmed Nureddîn Efendi müderris iken 1144 recebinde vefât etdi. **[551]**

Sicill-i Osmânî'de sahib-i tercemenin Ankaralı olduğu yazılıdır ki doğru değildir. Çünkü Dürrî Mehmed Efendi Şeyhülislâm Ankaralı Mehmed Efendi'den mülâzımı olduğu münâsebetle Ankaralı zannedilmişdir. Bu mülâzemet o zamanın usûlü üzere müderrislik mukaddimesidir.

Halbuki bütün âsâr ve delâil-i târihiyye Dürrî Mehmed Efendi'nin Merzifonlu olduğunu göstermektedir.

1- İstanbul'a vürûdunda Merzifonî Kara Mustafa Paşa'ya ve bunun adamı olan Kara İbrâhim Paşa'ya intisâbı târihen sâbittir.

2- Müftüzâde İlyas Efendi'nin mahdûmu olduğu ve bunun da Merzifon mahkemesi kâtibi olarak iştihâr etdiği sicillât-ı şer'iyyede mazbûtdur.

3- Dürrî Mehmed Efendi'nin zaman-ı meşîhatında ammizâdesi olduğundan bahisle Merzifonî Nurullah Efendi bin Ali Efendi bin Nurullah Efendi'ye müderrislik vazîfesi tahsîs etdiğine dâir 14 Rebîülevvel 1148 tarihli fermân görüldü.

4- Dürrî Mehmed Efendi'nin Merzifon'da binâ etdiği **[552]** medresesi müderrisliğini ammizâdesi olan mûmâ-ileyh Nurullah Efendi'ye tevcîh ettirdiği kayden sâbitdir. Bu medresesini mahdûmu Mustafa Efendi tevsîân tecdîd eylediğinden Dürrîzâde Medresesi diye şimdiye kadar meşhûr ve müderrisleri Amasya muhâsebe defterinde mestûrdur.

Dakikî Ahmed Çelebi-Uncuoğlu

Amasya'da Uncu Abdullah Çelebi mahdûmudur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm ve hattâtlardan ahz-ı hutût ederek Çelebi Sultân Mehmed Hân'ın âsitânesine intisâb etdi.

Müşârün-ileyhin Amasya hükümdârı olduğu esnâda kâtib-i divânı olarak temâyüz ve iştihâr eyledi.

818'de Sultân Murâd-ı Sânî Amasya vâlîsi oldukda nişâncısı olup ve 824'de Sultân-ı müşârün-ileyhin cülûsunda Amasya vilâyeti muharrir ve defterdârı oldu.

837 hudûdunda vefât etdi. Âlim, kâtib, şâir, hattât idi. Şemseddîn Ahmed Pervanî vakfiyesinde şâhid görüldü.

Dilâver Ağa-Çerkes

[553]Merzifon ricâlinden Çayırköylü Ahmed Paşa'nın kölesidir. Efendisinin zaman-ı ikbâlinde âzâd edilib zeâmetle dilşâd oldu. 1043'de Ahmed Paşa'nın maktûlen vefâtında Tabanı Yassı Mehmed Paşa'nın dâiresine girib kethüdâsı oldu.

1048 senesi evâhirinde Mehmed Paşa da maktûlen vefât etdikde Merzifon'a gelip ikâmet etdi. Bir müddet Çelebi Sultân Mehmed Hân evkâfı mütevellîsi ve bir müddet de Merzifon voyvadası olup fevkalâde nüfûz ve itibâr buldu. 1061'de vefât etdi. Mahdûmu Haydar Paşa'dır.

Dilâver Paşa-Gürcü

Esbak Amasya mütesellimi Hacı Efendizâde Sarı Mehmed Ağa'nın kölesidir. Ba'de'l-i'tâk sipâhi olup Gürcü Mehmed Paşa'nın dâiresine intisâb ederek müşârün-ileyhin kethüdâsı oldu. 1061 senesi zilka'desinde Paşa sadrâzam oldukda kethüdâ-yı sadr-ı âli olup nüfûz ve itibâr kazandı.

1062 recebinde Mehmed Paşa'nın azl ve tevkîfinde vüzerânın hâtırlarına değecek işde bulunmadığından cem eylediği mâl-ı firâvânından bir mikdarı alınıb salıverildi. Be'dehû **[554]**

Mehmed Paşa da itlâk edilerek Ohri Sancağına gönderildi. 1066'da müşârün-ileyhin vefâtında Köprülü Mehmed Paşa'ya çatıb Abaza Hasan Paşa vak'asında hayli işe yaradı.

1069'da Abaza Hasan Paşa'nın i'dâmında mîr-lîvâ ve ba'dehû beylerbeyi olup 1077'de Rakka ve 1078'de Musûl beylerbeyi oldu. Bu esnâda âsî olan Basra vâlîsi Hüseyin Paşa'nın tenkîli ve istîsâline me'mûren Basra'ya gitdi.

1079'da ma'zûlen Amasya'ya gelip 1087 hudûdunda vefât etdi. Şeci', cesûr, müdebbir, "Deli Dilâver" demekle meşhûr idi. Mahdûmu Mehmed Bey'dir. Bunun mahdûmu Yahya Bey'dir. Bunlara Dilâver Paşazâdeler dendi.

Dilşad Hâtun-Sultân Hâtun

Amasya Hükümeti ümerâsından Babuk Şâhzâde Ali Paşa'nın kerîmesi ve Amasya emîr-i kebîri Devâtdâr Ahmed Paşa bin Hacı Şâdgeldi Paşa'nın zevcesidir. Zevci sâyesinde Amasya'da sultân gibi yaşadı. Vefâtından **[555]** evvel Amasya'da yaptırdığı türbesiyle mescidine Baş-Ermeni Çiftliğini vakf edib nısf-ı mâlikânesi mahsûlünü türbesi ve diğer nısf-ı malikânesi mahsûlünü de mescid-i mesâlihine tahsîs etdi. 808 sâlinden sonra vefât etdi.

Türbe ve mescidi Sabıkeddîn Mahallesi'nin taraf-ı garbiyesinde olduğu sonradan anlaşıldı. Mescid-i mezbûr, muahharan birçok zevât tarafından tamir ve tecdîd ve minber vaz'ıyla câmiye tahvîl edildi. Lakin bu mescidin civârında olduğu anlaşılan türbenin taşları söküldüğünden târih-i vefâtı bulunamadı, cüz-hânları vardı. Şimdi her ikisi de harâbdır.

Durahân Bey-Hacı Bey

Amasyalıdır. Meşâhîr-i ulemâdan olup, Amasya civarında Ortaköy adlı karyede bir câmi-i şerîf yaptırdı. Bu köydeki çiftliğini de bu câmiye vakfetdi.

Devletşâh Emîr-Nâsıreddîn Togânî

Niksar emîri olup orada medfûn Bedreddîn Ebû'l-Mekârim Uluğ Bey bin Emîr Bedreddîn Şâhinşâh bin Arslan Toğmuş Bey'in mahdûmu ve Amasya hükümdârı Sultân Nâsıreddîn Şâhinşâh bin Sultân Mes'ûd-ı Selçûkî'nin kerîmezâdesi olup Doğanlu Kâbilesi ricâlindendir.

Amasya'da büyüdü. Şehzâdegân-ı Selçûk hizmetinde nâil-i emâret olup pederinin irtihâlinde Niksar emîri **[556]** oldu. 610'da Sultân İzzeddîn Keykavus ordusuyla beraber Sinop fethine gidip Sinop Beyi esir ve kalesinin fethine hizmet eylediğinden Sinop Simre-Amasya eyâletine rabt ve ilhâk edilerek emâretine tayin edildi.

615'de Sultân İzzeddîn Keykavus'un terfîk etdiği bir ordu ile gidip Kastamonu vilâyetini feth eylediğinden Sinop sancâğı Kastamonu eyâletine rabt edilerek valiliği uhde-i liyâkatına verildi. Tedrîcen Bolu Sancağını da elde edib nüfûzu artdı.

Kastamonu eyâletinde yirmi yıldan ziyâde emâret edib 636 sâlinden sonra vefât etdi. Orada medfûndur. Âdil, müdebbir, şeci', bir emîr idi. Mahdûmları Süleyman Padişah, Mevdûdşâh, Şâhinşâhdır. Bunlardan Süleyman Padişah Kastamonu emîri olduğu 644 tarihli vakfiyesiyle sâbitdir.

Mevdûdşâh Konya'ya gidip ümerâdan oldu. Mahdûmu Şâhabeddîn Berekât Şâh'dır. Şâhinşâh da Süleyman Padişah'dan sonra Kastamonu emîri oldu. **[557]** Kastamonu'da Şâhinşâh Tepesi bunun nâmıyla yâd edilmektedir. Bundan sonra Süleyman Şâh oğulları Gıyaseddîn, İbrâhim İsmail Beyler Kastamonu emîri oldular.

Ba'dehû birçok vekâyi'den sonra Tutaşoğlu Emîr Şemseddîn Timur Paşa bin Arslan Bey Kastamonu'dan bunları çıkarıb Taceddîn Devletşâh bin Celaleddîn Mehmed Bey bin Gıyaseddîn İsmail Hân da Ankara'yı istilâ ederek orada kaldı.

Devletşâh Kara Tâceddîn

Sultân Murâd Hân-ı Evvel'in Ankara'dan çıkarıb Amasya emâretine ilticâ eden Emîr Nasıreddîn Bahtiyâr Bey bin Emîr Taceddîn Devletşâh bin İsmail Hân bin Süleyman Padişah bin Nâsıreddîn Devletşâh-ı mezkûrun mahdûmudur.

Amasya Emîri Hacı Şâdgeldi Paşa'nın hizmetinde terakkî ederek ümerâdan olup emîr-i müşârün-ileyhin irtihâlinde mahdûmu emîr-i kebîr Devâtdâr Ahmed Paşa'ya inkiyâd etdi. Rûmeli muhârebâtında Yıldırım Sultân Bâyezîd Hân'ın ordusunda isbât-ı vücûd ederek mîr-livâ olmuşdu. **[558]**

Ancak Çorumlu sancağında eşkıyâvârî hareket ederek köyleri basıb yağma ve ğâret etdiği Yıldırım Sultân Bâyezîd'a şikâyet edildiğinden bâ-fermân-ı âlî te'dîbine Amasya vâlîsi Devâtdâr Ahmed Paşa me'mûr oldu. Ahmed Paşa yanına aldığı kuvvetle Çorum şehrini muhâsara eylediğinden kaçıb Kâdı Burhan'a ilticâ etdi.

Bundan sonra yanında bulunan hayli Tatar askeri ile aralık aralık Tokat'a hücûm eder, köyleri basar, halka zâlimane iz'âc ederdi. Devâtdâr Ahmed Paşa kendi lutfu sayesinde tahsîl-i emâret eden bu şerîrin muhârebesinde şehîd oldu.

804 senesi zilhiccesinde Topal Timur'un galebesine hizmet eylediğinden dolayı nüfûz ve itibara nâil olup Timur Hân tarafından Amasya vâlîsi edilerek i'zâm edildi. Bütün kuvvetiyle gelip Amasya'nın şimâl boğazı önünde kâin Hakala Kasabası havâlisine indi.

Çelebi Sultân Mehmed Hân tarafından Amasya vâlîsi olan Yâkût Paşa'ya Amasya'nın erkân ü halkı fevkalâde **[559]** müzâheret eylediğinden Amasya'ya giremedi. Ba'dehû Amasya halkı kendisinin mezâlim ve seyyiâtından Timur Hân'a şikâyet etmekle 805 senesi rebîülevvelinde Amasya emâretinden azl edildi.

Fakat başında bulunan on iki bin kadar kuvvetle her tarafı târâc ve iz'âc etmekde iken Amasya erkânının davetiyle Bolu'dan gelen Çelebi Sultân Mehmed Hân'ın ma'iyyetindeki beş yüz kadar fedâkârânın şiddetle hücûmuna karşı kendisi maktûl ve ordusu münhezim ve perişân oldu. Ahvâl ü seyyiâtı birinci bâbda ber-tafsîl yazıldı. Oraya mürâca'ât.

Devletşâh Bey-Aydınoğlu

Amasyalıdır. Devâtdâr Ahmed Paşa zamanında ümerâdan olan Melik Ahmed Bey bin Hüsameddîn Hasan Bey'in mahdûmudur. Çelebi Sultân Mehmed Hân'a kemâl-i sadâkatle hizmet ederek teveccühâtını kazandı. Müşârün-ileyh tarafından ba'zı livâya emîr olup hayli servet ü sâmân edindi. Geldiklân nâhiyesinde Sazdoğmuş karyesinde bir câmi-i şerîf yaptırdı. Sazdoğmuş ve Gûşdoğmuş nâmındaki çiftliklerini bu hayrâtının mesâlihine vakf ederek 819'da Rûmeli harbinde vefât etdi. **[560]** Hademesi ve cüz-hânları Amasya muhâsebe defterinde yazılıdır.

Devletşâh Bey-Oğuzoğlu

Meşâhîr-i züamâdan Kubâd Bey bin Hasan Bey bin Oğuz Bey bin Ahmed Şâh bin Hoca Ali Şâh bin Kutlu Bey'in oğludur. Meşâhîr-i züamâdan olup Yahya Bey'in kethüdâlığından mîr-lîvâ olarak 878'de Hasan Tavîl muhârebesinde hizmet ve şecâati görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Geldiklân nâhiyesinde Sazdoğmuş karyesinde bir câmi binâ edib bu köye vakf etdi.

Devlet Hâtun-Sultân

Germiyânzâde Süleyman Bey'in kerîmesi ve Yıldırım Sultân Bâyezîd Hân'ın zevcesidir. Çelebi Sultân Mehmed Hân'ın vâlidesi olduğundan Amasya ve Merzifon'da ikâmet ederek Sinâneddîn Yûsuf Paşa kethüdâsı oldu. Merzifon'da bir mescid ve yanında mükemmel bir zâviye binâ edib 816 senesi rebîülâhirinde oğlunun istiklâlini gördü.

Bu esnâda Bursa'ya gidip sene-i mezbûrenin şevvâlinde dâr-ı bekâya irtihâl etdi. Bursa'da Çelebi Sultân Mehmed Hân tarafından binâ edilen türbesinde medfûnedir. Türbesi'nin

kapısı bâlâsında şu kitâbe yazılıdır: "Hazihi türbetü'ş-şerîfeti'l-muhadderati's-setreti Sultânü'l-hevâtin Devlet Hâtun ve hiye vâlidetü's-sultânu'l-a'zam Sultân Mehmed bin Bâyezîd Han halleda'llâhu mülkehû fî-târihi şehr-i şevvâl li-seneti sitte aşare ve semâni mieti'l-hicriyyeti'l-hilâliyye."

Çelebi Sultân Mehmed Hân 821'de Amasya'ya geldiği esnâda Merzifon'daki zâviye ve imâretinin evkâfını tanzîm ve vakfiyesini **[561]** tescîl etdirdi. Bu vakfiye mûcebince tevliyeti vâlide kethüdâsı Sinâneddîn Yûsuf Paşa'ya ve evlâdına meşrût olduğundan Yûsuf Paşa mütevellî oldu.

Devlethan Bey-Cebeci

Amasyalıdır. Oğuz Beyzâde Hasan Bey bin Kubâd Bey bin Oğuz Bey bin Ahmed Şâh bin Hoca Ali Şâh bin Kutlu Bey'in mahdûmudur. Neslen Baba İlyas Horasânî evlâdındandır. Sultân Fâtih devrinde cebeci olup bu lakabla iştihâr etdi.

889'da abâ ü ecdâdından kendisine intikâl eden Kolay ve Fidân çiftliklerini Kilârî Süleyman Ağa'ya bey edib o da vakf etdi. Bunun mukâbilinde ümerâdan olup 900 sâlinden sonra vefât etdi.

Oğulları Hasan, Kubad Beylerdir. Kubad Beyzâde Devlethan Bey ve birâderi Hasan Bey de ümerâdandır. Hasan Beyzâde Ali, Halîl Ağalar olup bunların mecmûuna ve evlâdına Cebecioğulları dendi. Evlâdı el-yevm vardır. **[562]**

Devlethan Bey-Cebecizâde

Amasyalıdır. Züamâdan Kubad Bey bin mezkûr Devlethan Bey'in mahdûmudur. Meşâhîr-i züamâdan olup Veli Paşa'nın ma'iyyetinde Ankara muhâfazasında kaldı. 963'de Ankara Alay Beyi, 971'de Kırşehir Beyi görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Oğlu Hasan Bey'dir.

ONBİRİNCİ FASIL

Amasya Târihi'nin ikinci bâbından on birinci faslı adlarının evvelinde noktalı "zal (ذ)" harfi bulunan zevâtın terâcim-i ahvâl ve ensâbını ve malum olduğu kadar târihen şâyân-ı ibret cihetlerini muhtasaran kayd ü zabt eder. Zâldan sonra gelen harfler hece tertîbi üzere yazılır.

Zâtî Mehmed Çelebi-Şeyhoğlu

Amasya'nın Hacı İlyas Mahallesi'nden Hasan Çelebi oğludur. Mûsâ Dede demekle meşhûr eş-Şeyh Muhyiddîn Mehmed Halvetî'ye hizmet ederek tahsîl-i irfân etdi. Sesi güzel, mûsikîye âşinâ olduğundan Tekke Bülbülü dendi. Beytülmâl kâtibi olup 1031'de vefât etdi. Şâir, **[563]** kâtib idi. İlâhiyâtı, eş'ârı yazılmışdı. Hayfâ ki yandı.

Zâkirî Abdullah Efendi-Zâkirbaşızâde

Aziz Hüdayî Mahmûd Efendi hulefâsından zâkirbaşı Amasyalı Şa'bân Dede bin Ali mahdûmudur. Amasya'da doğdu. Sonra validesiyle beraber İstanbul'a gidip Üsküdar'da pederinin hânesinde ikâmet ederek Hüdayî Mahmûd Efendi halifesi ve seccâde-nîşîni Muk'ad Ahmed Efendi'nin hizmetinde tahsîl-i ilm ve tekmîl-i sülûk etdi.

İbtidâ şeyh Ahmed Efendi tarafından Manisa'ya halife olarak gitdi. Orada bir müddet neşr-i tarikat edib sonra Şeyh İsmail Efendi'nin işâretiyle İstanbul'a avdet etdi. Bir müddet de Zeyrek Câmii ittisâlindeki tekkenin şeyhi olup sonra Çenberlitaş'da Atik Ali Paşa Tekkesi şeyhi oldu.

Bu esnâda kürsî meşâyihinden olup ibtidâ Kılıç Ali Paşa Câmii vâizi ve 1066'da tekke-i mezkûre şeyhliği uhdesinde olduğu halde Fatih Sultân Mehmed Câmii kürsî şeyhi oldu. Tezkîr

ve irşâd ile iştigâl ederek **[564]** 1068 senesi muharreminde dâr-ı naîme irtihâl etdi. Miskinlerde medfûndur. Âlim, sâlih, muhterem bir zât idi.

Zekâî Ahmed Çelebi-Kâtib

Amasyalıdır. Mehmed Çelebi mahdûmu ve şuarâdan Şermî Osmân Çelebi birâderidir. İki birâder Hatîb Kasım Efendi'nin halka-ı tedrîsinde tahsîl-i maârif ve hattât-ı meşhûr Hamdullah Efendi'den hutût-ı mütenavviayı ahz ü temeşşuk ederek ketebeden oldu.

Amasya'da Şehzâde Âlemşâh'ın dâiresine intisâb edib 896'da müşârün-ileyh Saruhan vâlîsi oldukda kâtib-i divânî olarak beraber gitdi. 908'de Şehzâde-i müşârün-ileyhin irtihâli üzerine mahdûmu Osmân Bey'e divân kâtibi oldu.

918'de Sultân Selîm Hân'ın cülûsunda Şehzâde Osmân Bey'in şehîden vefâtı üzerine Amasya'ya gelip kûşe-i inzivâya çekildi. 920'de Sultân Selîm Amasya'ya geldikde kendisine tekâüd vazîfesi tahsîs eylediğinden ihtiyâçdan kurtuldu. 925 hudûdunda vefât etdi. **[565]**

Sûretde güzel, zihn ü zekâda bî-bedel, ilm ü inşâ ve edebi mükemmel idi. "Sûr-ı Mekâtib" adlı münşeâtı ve divân-ı şiiri vardır. Latîfî Çelebi Tezkîre-i şuarâ'sında ve Münirî Efendi de Münşe'ât'ında medh ü senâ etmekdedirler. Lâtifî diyor ki bu matla onundur:

Neylerim ol bezmi k'ânun sâki-i meh-rûsı yok
Ya şu meclisden n'olur ki mutrib-i hoş-gûsı yok

Sûr-i Mekâtîb'in dibâce-i manzûmesi de şudur:

Selâmı çün nesîm-i sünbül ü gül
Peyâmı çün nevâ-yı sâz-ı bülbül

Kad-i hûbân gibi mevzûn duâlar
Had-i cânân-sıfat rengîn senâlar

Dahî mihrî gibi envâ'-ı eşvâk
Dil ü candan nitekim aşk-ı uşşâk

Zeki Ali Efendi-Hocazâde

Amasya ulemâsından Hoca el-Hâc Bâyezîd Efendi bin Selîm'in mahdûmudur. Tahsîl-i ilm ü kitâbet edib Bayburdluzâde Kara İbrâhim Paşa'ya ağalığında intisâb ederek vezâretinde **[566]** divân kâtibi ve sadâretinde Divân-ı Hümâyûn kâtibi oldu. Ba'dehû hâcegân-ı Divân-ı Hümâyûn'dan olarak mukâtaacı ve 1103'de tezkîre-i sânî olup 1105'de ma'zûl ve ba'dehû merhûm oldu.

Zülfikâr Bey-Rüstemoğlu

Amasyalıdır. Mîr-lîvâ Rüstem Beyzâde Mustafa Bey'in oğludur. Züamâdan iken 985'de Amasya Alay Beyi ve Timurkapı harbinde yararlıkları görüldüğünden 992'de mîr-livâ oldu. 1002'de Canik Sancağı Beyi olup Rûmeli harbine gitdi. 1003'de Estergon harbinde vefât etdi. Oğlu Ali Bey'dir.

Zülfikâr Paşa-Deli

Amasyalıdır. Ziyâre Mahallesi ahâlisinden Baloğlu Sipâhi Mehmed Ağa bin Behlûl Bey bin Mirza Mehmed Bey bin Mûsa Bey'in mahdûmudur. Ceddi Mirza Bey Hakala beylerinden olup Abâdlı Behlul Bey Ziyâre'de tavattun etmişdi.

Pederinin vefâtında birâderi Behlül Ağa ile pederlerinden mahlûl olan tımâra mutasarrıf oldu. Zeâmet defterinde "Zülfikâr ve **[567]** Behlül veledân-ı Mehmed Amâsîye 7000/1000

hisse" diye yazılı olup bâlâsında "ibtidâdan babaları tımârına mutasarrıflardır" diye yazılı görüldü.

Ba'dehû Lâdik Kazâsında Şıhlı karyesinde 2121 akçe tımâr daha uhdesine tevcîh edilib Tunus harbine gitdi. 997'de küffâra esir olduğundan bu tımârı uhdesinden çalındı. Ba'dehû ibrâz-ı şecâatle esâretden kurtulub ordu-yı hümâyûna iltihâk eylediğinden Tunus beylerbeyi Mehmed Paşa'nın arzıyla 999'da tımâr-ı mezkûr uhdesinde ibkâ edildi.

Ba'dehû Estergon harbinde bulunub yararlığı görülmekle 1003'de Amasya'nın Arguma Hakala nâhiyesinde Karaköy ve gayride on iki bin akçe tımâr dahi uhdesine tevcîh edilib avdetde Zile voyvadası ve 1005'de sâbık Habeş ve Basra vâlîsi ve Anadolu müfettişi olan Amasyalı Hüseyin Paşa kethüdâsı oldu.

1007 senesi cumâdelâhiresinde müşârün-ileyh Hüseyin Paşa'dan edilen şikâyetler üzerine bilâ tahkîk azl ve Amasya kalesi zindanında beraber habs ve tevkîf edildi. Sene-i mezbûre **[568]** zilhiccesinde bir fırsat bulub her ikisi de zindandan firâr ederek Karayazıcı Abdulhalîm ordusuna iltihâk etdi.

Bugünden itibâren başına sekiz bin süvâri ve beş bin sekbân toplayıp ihtilâl bayrağını kaldırdı. Devşirme ve gayr-ı Türk olan mühtedîlere karşı Türklüğü müdâfaaya azm etdi. Abdulhalîm Bey'in riyâseti altında hukûk-ı millîyenin istihsâline çalışdı.

Çünkü Enderûn mektebine giren gayr-ı Türkler vezâret, Rûmeli ve Anadolu beylerbeyliği ve sadâret gibi en yüksek mevkileri kendilerine hasr ve tahsîs ederek Türkleri bu makâmât-ı âlîyeden mahrûm etmişlerdi. İhtilâl erbâbı işte bu mahrûmiyetden kurtulub gayr-ı Türklerle müsâvî hukûka nâil olmaya azm etmişlerdi.

Binâenaleyh: Karayazıcı demekle meşhûr Urfalı Abdulhalîm Beyle ma'iyyetinde bulunan milliyetperverlerin aksâ-yı emeli Anadolu'yu istîlâ ederek Âl-i Osmân padişahlarını ve erkân-ı devletini maksâdlarının kabûlüne icbâr etmekdi. Tefrîka değildi. **[569]**

Bu emelden inhirâf edib Abdulhalîm Şâh unvânıyla da'va-yı saltanata kıyâm eden reis-i cumhûr Abdulhalîm Beyî bir yıl zarfında parçalayıb birâderi Hasan Ağa'yı reis etmişlerdi. Hasan Ağa, ma'iyyetinde ağalardan ileri gelenleri birer sancâğın işgâline me'mûr etdiği esnâda sahib-i tercemeyi de Amasya'yı işgâle me'mûr etdi.

1011 senesi recebinde birinci bâbda tafsil edildiği üzere Amasya sancâğını harben istilâ edib Amasya emîr-i kebîri oldu. Livâyı müstakillen idâreye başladı. Fakat ulemâ ve erkân-ı livânın nasihatlerini ve Sultân Ahmed-i Evvel'in vaadini hüsn-i isgâ ederek arz-ı inkıyâd eylediğinden 1012 senesi rebîülevvelinde uhdesine beylerbeyilikle Karahisâr-ı Şarkî sancâğı tevcîh edildi.

Bu esnâda reis-i cumhûr olan Hasan Ağa'yı ve ma'iyyetindeki erbâb-ı ihtilâl rüesâsını nâtıkasıyle tenvîr ve iknâ ederek her birine birer mansıb verildiği esnâda kendisine de terfian Mar'aş beylerbeyiliği verildi.

1016'da Haleb eyâletine mütevellî olan Canboladoğlu'nun **[570]** muhârebesinde rüstemâne şecâat ibrâz ederek Canboladoğlu Ali Paşa'yı firâra mecbûr ve ordusunu perişân eylediğinden sene-i mezbûrenin recebi evâilinde Konya beylerbeyi oldu.

Ba'dehû Sadr-ı a'zam Kuyucu Murâd Paşa'nın ma'iyyetinde Anadolu eşkıyâsıyla harb edib avdetde İçil sancâğı beyi ve Teke ve Silifke sancâklarına mütevellî olan Âsi Muslî Çavuşu i'dâm ederek ser-i maktûını Serdâr Murâd Paşa'ya irsâl eylediğinden 1018 senesi rebiülevvelinde vaad-i âlî mûcebince vezâretle Anadolu vâlîsi oldu.

1019 senesi evâilinde Erzurum'a vâlî olup İran seferine me'mûr oldu. 1020 senesi cumâdelâhiresinde Diyârbekir vâlîsi Nasuh Paşa sadrâzam oldukda onun yerine Diyârbekir vâlîsi oldu. 1021 senesi şevvâlinde azl edilib 1022 senesi evâilinde sânîyen Erzurum vâlîsi oldu.

1023 senesi ramazânında sadrâzam olan Öküz Mehmed Paşa'nın sadâretini müteâkib azl edilib Amasya'da ikâmete me'mûr olduğu halde 1024 senesi rebîülevvelinde **[571]** vefât etdi. Şecî', müdebbîr, âkil bir vezîr idi. Ziyâre'de tamir etdirdiği Keçioğlu Câmii civârında medfûndur. Oğulları Mehmed, Ali Beyler ve kethüdâsı Ahmed Ağa ve hazinedârı Yahya

Ağa'dır. 1018'de Musli Çavuşu i'dâm etdikde mükâfaten kendisine vezâretle Anadolu eyâleti verildiği esnâda mahdûmu Mehmed Bey'e İçil Sancağı ve diğer mahdûmu Ali Bey'e ağır zeâmet verildi.

Zülfikâr Bey-Gonca Beyzâde

Amasyalıdır. Yukarıda tercemesi yazılan Hüsrev Bey bin Gonçe Keyvan Bey'in mahdûmudur. Dâmâd-ı şehrîyârî Vezîr Hızır Paşa'nın yeğeni olup dâiresinde neşv ü nemâ buldu. 1017 senesi zilhiccesinde müşârün-ileyhin arz ve inhâsıyla Geldiklan nâhiyesinde otuz bin akçe zeâmete mutasarrıf oldu.

Bu esnâda akrâbasından Rüstemoğlu Mustafa Bey'in kızı Nazenîn Hânım ile evlendi. 1027'de Amasya alaybeyi olup Lehistan harbine gitdi. 1044'de zevcesi Hızır Paşa vakfı mütevellîsi olduğu esnâda kâ'im-makâm olup **[572]** vakfı idâre etdi.

1048'de Bağdâd muhârebesine gidip avdetde zevcesi tevliyetden azl edildiği cihetle bu da kâ'im-makâmlıkdan ma'zûl ve 1054'de Girid muhârebesinde yararlığı görüldüğünden mîr-lîvâ olup 1057'de sânîyen zevcesi Hızır Paşa vakfına mütevellî ve kendisi de kâ'im-makâm oldu.

1066'da zevcesinin vefâtı ve hasmı olan Kurd Mehmed Bey'in aldığı i'lâm ve fermân-ı âlî üzerine kâ'im-makâmlığı zâil oldu. Ba'dehû tevliyet iddiâsıyla mahkemeye mürâca'ât eylediyse de 1067'de vefât eyledi.

Zülfikâr Ağa-Zülfikâr Paşazâde

Amasyalıdır. Tercemesi yukarda geçen Deli Zülfikâr Paşazâde Ali Bey'in mahdûmudur. Sipâhi olup muhârebâtında hayli yararlığı görüldüğünden terakkîyâta nâil olup sonra bölük ağalığına kadar terakkî gördü. 1074'de Nemçe muhârebesinde şehîd olan Sunullah Ağa'nın yerine sipâhiler ağası olup 1075'de Rabe nehri muhârebesinde şehîden vefât etdi. **[573]**

Zülfikâr Ağa-Zanalızâde

Amasya'nın havâli-i şarkiyesinde Zana köyünden Ca'fer Ağa'nın oğlu ve Mirza Ali Paşa'nın li-ebeveyn ve sadr-ı esbak es-Seyyid el-Hâc Ahmed Paşa'nın li-ebin birâderleridir. Sipâhi olup Rus muhârebesinde yararlığı görüldüğünden terakkî gördü.

Ba'dehû birâderi Mirza Ali Paşa'nın kethüdâsı olup Mora harbinde izhâr-ı şecâat ederek kendisine Arguma Nâhiyesi'nde ağır zeâmet verildi. Ba'dehû İran muharebâtına me'mûr olup 1136'da harbde vefât etdi. Mahdûmu Mehmed Bey amcasının sadâretinde mîr-livâlıkla kayrılmışdı.

Zülfikâr Efendi-Koçizâde

Mecidözülüdür Orada Bektaşî Çelebi Zâviyesi şeyhi Hüseyin Çelebi bin Abdülfettâh bin Hüseyin bin Mûsa Çelebi bin Malkoç Bâlî Efendi mahdûmu olup pederi 1205'de vefâtıyla yerine zâviye şeyhi ve mâlikâne mutasarrıfı oldu.

Tarikât-ı Bektaşiyye erenlerinden olduğu münâsebetle köylülerin üzerinde büyük bir nüfûza mâlik olup Avkatlızâde Süleyman Ref'et Bey'in ve ba'dehû mahdûmlarının kendisine hüsn-i itikâdı sâyesinde Mecidözü Kasabasında sâhib-i nüfûz olarak 1236 zilka'desinde vefât etdi. Ahvâl-ı zamana vâkıf, âkil, vakûr, maarif-i cüz'îyeden haberdâr idi.

Bunun vefâtıyla Avkatlızâdeler kasabadan ihrâc edildiler. Mahdûmu Hüseyin Baba da 1243'de kaldırılmışdır.

Zülfikâr Bey-Zanalızâde

Amasyalıdır. Züamâdan Ahmed Bey bin Mehmed Bey bin Zülfikâr Ağa bin Ca'fer Ağa'nın oğludur. Evâil-i hâlinde Enderûn-ı hümâyûna girib hüsn-i terbiye gördü. Orada terakkî ederek Sultân Mahmûd-ı Sânî'ye silahşör-i hâssa olup 1227'de Amasya sancâğından ihrâc

edilecek **[574]** askerin sevkine me'mûren geldi. Ba'dehû kapıcıbaşılardan olup 1235 sâlinden sonra vefât etdi.

Zünnûn Gâzi-Melik Dânîşmendî

Amasyalıdır. Dânîşmendiyye hükümdârı Melik İzzeddîn Mehmed Gâzi bin Melik Dânîşmend Ahmed Gâzi şehzâdesidir. Amcası Melik Seyfeddîn İsmail Gâzi zamanında Amasya'da doğdu. Ba'dehû pederi hükümdâr oldukda Kayseriye emîri oldu.

Ba'dehû pederi Amasya'dan Kayseriye'ye gidip agleb ihtimâle göre 537'de vefât eyledikde Kayseriye'de ilân-ı emâret ve istiklâl etdi. Ancak bir taraftan ammizâdeleri Sungur ve Yağıbasan Gâzilerin ve diğer taraftan büyük birâderi İbrâhim Gâzi'nin kıyâm ve emâretleri ve yek diğerleriyle muhârebeleri temâdî eyledi.

Bundan istifade eden Sultân Mes'ûd-ı Selçûkî Memâlik-i Dânîşmendiyyeyi işgâl ve istîlâ etdiği esnâda müşârün-ileyhe Amasya'nın garb-ı cenûbîsinde kâin olup el-yevm Mecidözü nâmıyla meşhûr olan kazânın emâretini verdi. O kazâda **[575]** emâret ve 550 sâlinden sonra dâr-ı bekâya rihlet etdi. Selâtin-i Dânîşmendiyyeden ma'dûd idi.

Kadîmen Mecidözü kazâsı Zünnûn-âbad, Zünnûn-özü ve tam Türk Lehçesiyle Tanûn-özü diye meşhûr ve evrâk ve kuyûd-ı atîkada bu nâmlarla mezkûr oldu. Muahharan Abdulmecid Bey'in nâmıyla iştihâr edib Mecidözü dendi. Eski Tanûn özü "Zünnûn özü" demektir.

Zünnûnşâh-Gâzi Çelebizâde

Simre-i Havzalıdır. Mükerreren Amasya hükümdârı olup Gâzi Çelebi demekle meşhûr olan Sultân Taceddîn Altunbaş Gâzi bin Sultân Gıyaseddîn Mes'ûd bin Keykavus Selçûkîzâde Mes'ûd Şâh'ın mahdûmudur.

Pederinin vefâtında enişte zâdesi olan Hacı Şâdgeldi Paşa'nın zaman-ı hükûmetinde Simre-i Havza emîri, ba'dehû 775 hudûdunda Niksar Beyi ve 781 hudûdunda birâderi Kılıç Arslan Bey'in Sivas emâretinde müsteşârı oldu.

782'de birâderi ve amcası Kâdı Burhan'ın dest-i gadriyle **[576]** maktûl oldukları hengâmede Erzincan Emîri Mutahhareddîn Bey'in himâyesine ilticâ etdi. Sivas Emîri Kâdı Burhan, muahharan bunu bir hîle ile kendisine celb ve tatyîb eyledi. Fakat gadrını his eylediğinden kaçıb Amasya'ya geldi.

Amasya Emîri Devâtdâr Ahmed Paşa bunu asker terfîk ederek Kâdı Burhan'ın üzerine taslit eyledi. 786'da Kâdı Burhan ile harb edib Amasya emâreti tarafından bir aralık Tokat Emîri oldu. 788'de Kâdı Burhan Tokat'a ansızın hücûm ederek dâmına giriftâr olduğundan 791'de vaadi hilâfında gadren öldürüldü.

Zünnûn Çelebi-Ecezâde

Amasya ulemâsından Ya'kûb Çelebi mahdûmu ve Muhyiddîn Mehmed Çelebi birâderidir. Ulemâdan tahsîl-i ulûm ederek Edirne'de bir müddet müderris oldu. Ba'dehû silk-i kudâta girib hayli bilâda kâdı olup Sultân Selîm Hân-ı Evvel'in cülûsundan sonra bilâd-ı mühimmeye gitdi. Sultân Süleyman-ı Kanunî devrinde Filibe kâdısı olup 931'de vefât etdi. Meşâhîr-i kudâtdan idi. **[577]**

Zünnûn Baba-Celâlî

Amasya'nın cenûbunda kâin Varay kasabasında oturan züamâdan Câfarlu Halîl Bey bin Kubad Bey'in oğludur. Kendisinin vekâyi-nâmesi olan Zünnûn-nâme'de Varay'da tekke ve imâreti olan Çingiz hânedânından Ecaytu Noyan evlâdından olduğu ve Ece Sultânoğlu dendiği mezkûrdur.

Evaili hâlinde 893'de Mısır harbinde maktûl olan pederinin zeâmetine mutasarrıf olarak Varay kasabasında mukîm oldu. Ba'dehû Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Ahmed'e intisâb ederek Varay Kazâsı Beyi olup temâyüz etdi.

Sonra Şâh İsmail Safevî havâssından Mardinli Hoca Nureddîn Şâhkulu hulefâsından Uglanşurlu Ermeni muhtedîsi Celâl Baba'ya uyduğundan kızılbaş olup merkûmdan hilâfet-nâme alarak Zünnûn halife dendi. Şehzâde-i müşârün-ileyhe zâhiren ibrâz-ı sadâkat ve Şâh İsmail'e de sırren biât etdi.

917'de Şâhkulu kumandasında toplanan Şia **[578]** ordusuna iltihâk ederek eşkiyâdan oldu. Târihimizin birinci bâbında tafsîl edildiği üzere bu eşkıya ile sadrâzam ve serdâr Atik Ali Paşa ordusu harben münhezim olduğu halde Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Ahmed tahta cülûs etmek kaygısıyla İstanbul'a gidip Amasya'yı boş bırakmışdı.

Bu esnâda Amasya vâlî kâ'im-makâmı şehzâde Ahmed'in mahdûmu Sultân Murâd idi. Sadr-ı a'zam mecrûhan Amasya'da vefât etmişdi. Tam fırsat zamanı olduğunu anlayan sahib-i terceme ma'iyyetinde bulunan kızılbaşlarla 917 senesi zilhiccesinde Amasya'yı ansızın basıb istîlâ etdi.

918 senesi muharreminden itibâren Amasya vilâyetine hâkim oldu. Nüfûz ve sultası iki ay kadar sürdü. Bu müddet zarfında sünnî Türklere yapmadığı fenâlık, işkence kalmadı. Sene-i mezbûrenin saferinde taht-ı saltanata çıkan Sultân Selîm Hân tarafından Amasya'yı istihlâsa Dâvûd Paşazâde Mustafa Paşa'yı gönderdi.

Amasya'nın erkân ve efrâdı buna fevkalâde yardım eylediğinden sene-i mezbûrenin rebîülevvelinde Amasya'dan kaçıb **[579]** Varay taraflarına çekildi. 920'de Sultân Selîm ordusuyla Sivas'a doğru hareket etdiği zaman İran hudûduna kaçıb gizlendi.

924'de Amasya'dan İran'a firâr eden Şehzâde Sultân Murâd bin Sultân Ahmed Hân İran Şâhı'nın ma'iyyetine verdiği kuvvetle Sivas'a doğru hareket etdiği esnâda ma'iyyet-i mevcûdesiyle Sultân Murâd'a gelip biât ederek Karahisâr-ı Şarkî etrafından tahazzüb etdi.

Bu esnâda Sivas Beylerbeyi Şadi Paşa ile Amasya ve Karahisâr-ı Şarkî beylerinin tazyîkâtına mukâvemet edemeyib Harput dağlarına kaçdı. 928'de Alman harbinden dolayı Anadolu askeri harbe gitmesinden bil-istifâde Tokat ve Zile taraflarına gelip hasârâta başladı.

929'da Anadolu Beylerbeyi Ferhat Paşa'nın pek şedîdâne takîbâtına uğradığından yine uzaklara kaçıb yakasını ve ma'iyyetini kurtardı. Ancak 931'de bütün Anadolu eşkiyâsı yer yer harekete geçtiği esnâda Sivas, Tokat, Amasya ve havâlisine sâikâ-i belâ **[580]** gibi indi. Her tarafı şiddetle sardı.

Peçevî İbrâhim Efendi Târihi'nde diyor ki: "Bunların başında Şehzâde Sultân Ahmed oğlu Sultân Murâd vardı." Fatih Kütübhânesinde 1189 numarada mukayyed "Mesâbîh" kitâbının sonunda gördüğüm ve 924 senesi vekâyiinde aynen nakl ve tahlîl etdiğim kitâbede bunu müeyyid görüldü.

932 ma'rekesinde Konya, Sivas valileri ve birçok sancâk beyleri şehîden vefât etdi. Ordularını bozub hayli hasârât-ı azîme îkâ ederek Sultân Murâd'ın varlığını gösterdi. Ancak 933 senesi recebinde her taraftan muhâsara edilerek kendisi tutulub i'dâm ve ma'iyyet-i mevcûdesi târ u mâr edildi.

Maiyetinden ba'zı esdikâsı cenazesini alıb defn ederek üzerine bir türbe yaptılar. Mecidözü civârında Zünnûn-ı Mısrî nâmına mevcûd olan türbenin bu Zünnûn Baba'ya âid olduğu ve sonradan Zünnûn-ı Mısrî dendiği zann olunur. Bu türbe bütün kızılbaşların muhterem ziyâretgâhı görüldü. **[581]**

Zihnî Ahmed Çelebi-Emîr Alizâde

Amasyalıdır. Ya'kûb Çelebi bin Ahmed Çelebi mahdûmu ve meşâhîr-i ulemâdan Hatîb Kâsım Efendi'nin birâderidir. Kardaşından tahsîl-i ilm ve edeb ve Şeyh Hamdullah Efendi'den ahz-ı hâtt ederek Şehzâde Âlemşâh bin Sultân Bâyezîd-i Sâni'ye intisâb etdi.

896'da Şehzâde-i müşârün-ileyh Saruhan vâlîsi olup giderken defterdârı olup beraber gitdi. 911'de Şehzâde orada vefât etdikde mahdûmu Osmân Bey'e lala olmuşdu. 918'de Sultân Selîm-i Evvel'in cülûsunda Osmân Bey dâr-ı ukbâya gitdiğinden Amasya'ya avdet ve bir kaç yıl sonra vefât etdi. Kâtib, edîb, âlim idi.

Zihni İsmail Efendi-Tamgacızâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Hacegân-ı Divân-ı Hümâyûn'dan olup 1237'de İstanbul'da vefât eden Amasyalı Tamgacızâde es-Seyyid Mehmed Tahir Efendi'nin mahdûmu olup Bab-ı âli'de tefeyyüz ederek mektubî kalemi hulefâsından iken ammizâdesi Alemdâr Süleyman Paşa'ya divân kâtibi oldu. **[582]** Müşârün-ileyhin vefâtında Bâb-ı âlîye devam edib ba'zı menâsıb-ı divâniye zabt ederek hâcegân-ı Divân-ı Hümâyûn'dan olduğu halde 1253'de vefât etdi. Pederinin Çeşmesi vakfına mütevellî idi.

Zihni Mehmed Efendi-İmâmzâde

Amasyalıdır. Çeribaşı Mahallesi imâmı Mevlâna Mustafa Efendi'nin mahdûmudur. Meşâhîr-i ulemâdan Mütevellîzâde el-Hâc Ahmed Efendi'den tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve 1117'de pederinin kasr-ı yediyle Çeribaşı Câmi-i şerîfine imâm oldu.

1121'de silk-i kudâta girib imâmetden ferâgat ederek Köprü, İskilib, Lâdik, Merzifon gibi kazâlara sırasıyla kâdı ve nâib oldukdan sonra Çorum kâdısı oldu. 1148'de ma'zûlen vefât etdi. Âlim, şâir, hattı güzel idi.

Zihnî Mustafa Efendi-Uzun Müftüzâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Mehmed Paşa müderrisi es-Seyyid el-Hâc Mehmed Efendi bin Uzun Müftü es-Seyyid el-Hâc Abdullah Efendi'nin mahdûmudur. Payaslı es-Seyyid el-Hâc Mehmed Efendi'nin halka-ı tedrîsinde ikmâl-i tahsîl **[583]** edib pederinin irtihâlinde Mehmed Paşa müderrisi oldu.

Ba'dehû İstanbul'a gidip tarîk imtihânına girib kazandığından kâdı ve nâib olarak otuz yıl kadar kazâ ve niyâbetlerde bulundu. Hayli bilâd-ı muhimmeye nâib ve kâdı olup 1247'de vefât etdi. Meşâhîr-i nüvvâbdan idi. Birâderi es-Seyyid el-Hâc Ali Efendi'dir.

Dokuzuncu Cild burada hitâm buldu.
Çırçırda Hacı Hasan Mahallesi
19 Zilhicce 1350
Leyle-i Erbiâ

Dokuzuncu Cildin Fihristidir:

Hüseyin Gâzi Bey-Emîr Sehmü'd-devle **2**
Hüseyin Çelebi Hüsâmeddîn-Ebû Sa'd el-Kâtib **4**
Hüseyin Çelebi Saadeddîn-Ebû Sâid el-Kâtib **4**
Hüseyin Çelebi-Ahî Hüsâmeddîn **5**
Hüseyin Çelebi-Ahî Niğdevî **6**
Hüseyin Bey-Osman Paşazâde **6**
Hüseyin Çelebi-Niğdelioğlu **6**
Hüseyin Bey-Koç **7**
Hüseyin Çelebi-Sofuzâde **8**
Hüseyin Hüsâmeddîn Çelebi-Mevlâna Çelebi **8**
Hüseyin Bey-Ahî Sâbıkzâde **9**
Hüseyin Bey-Bâlîzâde **9**
Hüseyin Paşa-Koçzâde **10**

Hüseyin Çelebi-Mevlânâ Hüsameddîn 10
Hüseyin Bey-Âdil Beyzâde 11
Hüseyin Çelebi-Mevlâna Hakâlî 12
Hüseyin Bey-Devâtdâr Paşazâde el-Hâc 12
Hüseyin Efendi-Emîr Çelebi 13
Hüseyin Bey-Kazancızâde 14
Hüseyin Ağa-Kapıağası 14
Hüseyin Efendi-Mevlâna Merzifonî 16
Hüseyin Efendi-Hocazâde el-Hâc 17
Hüseyin Bey-Yörgüç Paşazâde 17
Hüseyin Paşa –Devatdâr Paşazâde 19
Hüseyin Çelebi-Emîr Rumî 20
Hüseyin Çelebi-İskender Çelebi Kaynı 22
Hüseyin Bey-Mehmed Paşazâde 23
Hüseyin Şâh Çelebi-Hüsâmeddîn 23
Hüseyin Paşa-Rûmîyeli 25
Hüseyin Ağa-Beşinci 26
Hüseyin Çelebi-Hoca Süleymanzâde el-Hâc 26
Hüseyin Efendi-Tekelüzî 27
Hüseyin Bey-Mehmed Paşazâde 27
Hüseyin Efendi-Muhaşşî Sinan Efendizâde 28
Hüseyin Efendi-Müftü 29
Hüseyin Efendi-Dede 30
Hüseyin Efendi-Dede Çelebizâde 30
Hüseyin Paşa-Müfettiş 31
Hüseyin Ağa-Koca Kethüdâ el-Hâc 36
Hüseyin Efendi-Uzun 36
Hüseyin Ağa-Arnavud 36
Hüseyin Ağa-Kapıcı 39
Hüseyin Ağa-Altıncı Paşa 40
Hüseyin Ağa-Arab 41
Hüseyin Ağa-Üçüncü 31
Hüseyin Bey-Tayyar Paşa Birâderi 42
Hüseyin Ağa-Çakaloğlu 42
Hüseyin Bey-Yörgüç Paşazâde 43
Hüseyin Efendi-Defterdâr 44
Hüseyin Ağa-Saray Ağası 46
Hüseyin Ağa-Topçuoğlu 46
Hüseyin Bey-Bâki Paşazâde 47
Hüseyin Efendi-Sengelzâde 47
Hüseyin Paşa-Çolak 48
Hüseyin Bey-Hacı Paşazâde 51
Hüseyin Bey-Çavuşzâde 52
Hüseyin Efendi-Vâiz 53
Hüseyin Ağa-Kara Hasanoğlu 53
Hüseyin Bey-Sinan Paşazâde 54
Hüseyin Bey-Gülâbî Paşazâde 55
Hüseyin Efendi-Hacı Nebîzâde 55
Hüseyin Ağa-Hacı Beyzâde 56
Hüseyin Efendi-Taceddînzâde eş-Şeyh el-Hâc 57

Hüseyin Bey-Arnavudzâde el-Hâc 59
Hüseyin Bey-Mustafa Paşazâde 61
Hüseyin Ağa-Laz el-Hâc 62
Hüseyin Paşa-Darbhâneci el-Hâc 63
Hüseyin Ağa-Telhîsî 66
Hüseyin Bey-Derviş Beyzâde 67
Hüseyin Efendi-Topçuzâde el-Hâc 67
Hüseyin Ağa-Abdülcelilzâde el-Hâc 68
Hüseyin Efendi-Sevincerli 71
Hüseyin Efendi-Buruklu el-Hâc 72
Hüseyin Bey-Abdullah Paşazâde 72
Hüseyin Ağa-Kapı Kethüdâsı 73
Hüseyin Paşa-Sarı 73
Hüseyin Bey-Hacı Paşazâde 75
Hüseyin Paşa-Yeğen 75
Hüseyin Ağa-Kilârî el-Hâc 76
Hüseyin Efendi-Pîrîzâde el-Hâc 76
Hüseyin Paşa-Gümrükçü el-Hâc 77
Hüseyin Efendi-Üçüncüzâde 80
Hüseyin Bey-Abdullah Paşazâde 80
Hüseyin Paşa-Kâdızâde el-Hâc 81
Hüseyin Ağa-İnekci el-Hâc 83
Hüseyin Efendi-İmâm Hoca 85
Hüseyin Efendi-Taceddînzâde 85
Hüseyin Paşa-Amcazâde el-Hâc 86
Hüseyin Ağa-Türedizâde el-Hâc 91
Hüseyin Ağa-Dedezâde el-Hâc 92
Hüseyin Ağa-Kethüdâ 93
Hüseyin Paşa-Küçük Alizâde 93
Hüseyin Bey-Hacı Ali Paşazâde 96
Hüseyin Efendi-Dedezâde el-Hâc 97
Hüseyin Efendi-Hacı Müftü 99
Hüseyin Efendi-Hâfız Çelebi 99
Hüseyin Efendi-Topçuzâde el-Hâc 100
Hüseyin Bey-Kara 101
Hüseyin Ağa-Hacı Kasımoğlu es-Seyyid 103
Hüseyin Efendi-Dedezâde el-Hâc 104
Hüseyin Efendi-Ders-i âm 104
Hüseyin Efendi-Kırmacızâde el-Hâc 104
Hüseyin Bey-Kurdzâde el-Hâc 105
Hüseyin Ağa-Tuz Paşa Birâderi 106
Hüseyin Bey-Kurdzâde el-Hâc 106
Hüseyin Efendi-Hâfız es-Seyyid İmâm 107
Hüseyin Ağa-Menzilci-başı el-Hâc 107
Hüseyin Ağa-Şehir Kethüdası el-Hâc 108
Hüseyin Ağa-Küçük el-Hâc 109
Hüseyin Efendi-Koca Müftü el-Hâc 111
Hüseyin Efendi-Kürsî Şeyhi 112
Hüseyin Efendi-Kal'a Vâ'izi es-Seyyid 112
Hüseyin Efendi-Müftü Şeyh 113

Hüseyin Ağa-Hacı Feyzullahzâde el-Hâc 113
Hüseyin Paşa-Kazıkcı el-Hâc 115
Hüseyin Efendi-Arabacızâde el-Hâc 119
Hüseyin Ağa-Kurucanzâde el-Hâc 119
Hüseyin Efendi-Değirmencizâde Hâfız es-Seyyid 119
Hüseyin Ağa-Carullahoğlu el-Hâc 120
Hüseyin Efendi-Çevikce Şeyhi el-Hâc 121
Hüseyin Ağa-Şerifzâde es-Seyyid el-Hâc 123
Hüseyin Paşa-Türedizâde 123
Hüseyin Ağa-Semercioğlu el-Hâc 126
Hüseyin Ağa-el-Hâc Uzun 126
Hüseyin Efendi-el-Hâc Kara Molla 127
Hüseyin Ağa-Büyük el-Hâc 127
Hüseyin Efendi-Arab el-Hâc 129
Hüseyin Bey-Hacı Paşazâde es-Seyyid el-Hâc 129
Hüseyin Efendi-Çelebizâde el-Hâc 129
Hüseyin Ağa-Kurdzâde es-Seyyid el-Hâc 131
Hüseyin Ağa-Deli 131
Hüseyin Ağa-Hacı Feyzullahzâde el-Hâc 131
Hüseyin Efendi-Arabacızâde el-Hâc 133
Hüseyin Efendi-Hâfız Çelebizâde el-Hâc 134
Hüseyin Bey-Alay Beyzâde 134
Hüseyin Efendi-Ziyârelizâde el-Hâc 135
Hüseyin Ağa-Müjdecizâde es-Seyyid el-Hâc 135
Hüseyin Ağa-Mîrâhûr 136
Hüseyin Ağa-Kazancıoğlu el-Hâc 136
Hüseyin Efendi-Dizdârzâde el-Hâc 137
Hüseyin Efendi-Zeytûnî Hâfız el-Hâc 139
Hüseyin Efendi-Kâzâbâdî es-Seyyid el-Hâc 139
Hüseyin Paşa-Kutoğlu 140
Hüseyin Ağa-Çalıkoğlu 141
Hüseyin Efendi-Emîr Hacızâde es-Seyyid el-Hâc 142
Hüseyin Ağa-Dizdârzâde 142
Hüseyin Efendi-Çelebizâde es-Seyyid el-Hâc 143
Hüseyin Efendi-Müftü Şeyhzâde es-Seyyid 144
Hüseyin Efendi-Kara Mollazâde es-Seyyid el-Hâc 144
Hüseyin Ağa-Şirinzâde 144
Hüseyin Ağa-Cârîloğlu el-Hâc 145
Hüseyin Bey-Yeğenzâde es-Seyyid 146
Hüseyin Ağa-Lâdikli 147
Hüseyin Efendi-Şa'bânî Şeyh 147
Hüseyin Efendi-Ma'denzâde el-Hâc 149
Hüseyin Bey-Yörgüç Paşazâde es-Seyyid 149
Hüseyin Ağa-Semercioğlu el-Hâc 149
Hüseyin Efendi-Müftüzâde 150
Hüseyin Paşa-Yeniçerizâde es-Seyyid 150
Hüseyin Ağa-İmkânsız el-Hâc 152
Hüseyin Ağa-Hacı Oruçoğlu el-Hâc 152
Hüseyin Ağa-Arab Hüseyinoğlu es-Seyyid el-Hâc 153

Hüseyin Efendi-Semercizâde es-Seyyid el-Hâc **153**
Hüseyin Efendi-Deli Hüseyinoğlu es-Seyyid el-Hâc **153**
Hüseyin Bey-Millîzâde el-Hâc **154**
Hüseyin Ağa-Teberdâr **154**
Hüseyin Şükrü Efendi-Fetvâcızâde el-Hâc **155**
Hüseyin Zeki Efendi-Kapancızâde el-Hâc **155**
Hüseyin Efendi-Kara Mollazâde es-Seyyid **156**
Hüseyin Ağa-es-Seyyid el-Hâc Molla Ağa **157**
Hüseyin Efendi-Ferâizî el-Hâc **157**
Hüseyin Bey-Yörgüç Paşazâde **158**
Hüseyin Efendi-İlarslanlı **159**
Hüseyin Fevzi Paşa-Amasyalı **160**
Hüseyin Efendi-Gürcüzâde **165**
Hüseyin Efendi-Şa'bânzâde el-Hâc **165**
Hisar Bey-Sungur Beyzâde **166**
Hisar Çelebi-Kâtib **167**
Huzûrî MehmedEfendi- Türbedârzâde **167**
Hıfzı İbrahim Efendi-İmâmzâde **168**
Hıfzı İbrahim Paşa-Meşâleci es-Seyyid **169**
Hıfzı Ahmed Efendi-Taşâbâdîzâde es-Seyyid **172**
Hıfzı Hasan Efendi-Gürcüzâde **173**
Hıfzı Abdurrahman Efendi-Nâibzâde **173**
Hıfzı Ali Çelebi-Mevlâna Şehrî **176**
Hıfzı Mehmed Bey-Gürcüzâde **176**
Hıfzı Mehmed Efendi-Gürcüzâde **177**
Hıfzı Mahmûd Efendi-Vâsi' Çelebizâde es-Seyyid **178**
Hakkı İbrahim Efendi-Halvetî es-Seyyid eş-Şeyh **179**
Hakkı İsmail Paşa-Hacı Said Ağazâde es-Seyyid **179**
Hakkı İsmail Ağa-Geyiklioğlu el-Hâc **183**
Hakkı İsmail Efendi-İnepazarlızâde el-Hâc **184**
Hakkı İsmail Bey-Şirvânîzâde **184**
Hakkı İsmail Efendi-Payaslızâde el-Hâc **185**
Hakkı İsmail Bey-Desterecizâde el-Hâc **185**
Hakkı İsmail Paşazâde-Saçlızâde **187**
Hakkı İsmail Bey-Atâ Efendizâde **191**
Hükmî Mehmed Efendi-Emîr İmâmzâde es-Seyyid **196**
Hekim Ahmed Çelebi-Hekim Çelebi **196**
Hekim Mahmûd Çelebi-eş-Şeyh Hekim Çelebi **197**
Hekimî Mehmed Çelebi-Sabuncuzâde Mevlânâ **200**
Hilmi İbrahim Bey-Kapancızâde **201**
Hilmi Ahmed Bey-Mecdîzâde **201**
Hilmi Hasan Efendi-Hâfız Çelebizâde **202**
Hilmi Abdülhalîm Bey-Payaslızâde **203**
Hilmi Abdullah Efendi-Yûsuf Efendizâde el-Hâc **205**
Hilmi Osman Efendi-Gürcü el-Hâc Hâfız **210**
Hilmi Mehmed Efendi-Merzifonî es-Seyyid **214**
Hilmi Mehmed Efendi-Caniklizâde el-Hâc Hâfız **216**
Hilmi Mehmed Efendi-Veysi Hocazâde **219**
Hilmi Mehmed Efendi-Dedezâde es-Seyyid **220**
Hilmi Mehmed Bey-Hâfız Bey **222**

Hilmi Mehmed Bey-Hikmetzâde 223
Halîm İbrahim Efendi-Saatcızâde es-Seyyid el-Hâc 225
Halîm Mehmed Bey-Pişkeşcizâde es-Seyyid 225
Halîmî Ömer Efendi-Çelebizâde 226
Halîmî Mehmed Efendi-Ebû Yûsufoğlu 227
Halîmî Mustafa Efendi-Ganizâde 230
Hamdullah Çelebi-Şeyhü'l-Hattâtîn 230
Hamdullah Çelebi-Şeyhzâde, Sânî 238
Hamdullah Hamdi Çelebi-Âşık Paşazâde 239
Hamdullah Efendi-Fazlızâde 240
Hamdullah Efendi-Hatîbzâde 240
Hamdullah Baba-Bektaşî 240
Hamdi İbrahim Çelebi-Şeyh Hamîdoğlu 242
Hamdi Ahmed Efendi-Kâtib 242
Hamdi Mehmed Efendi-Kâtib-i Masraf 242
Hamdi Ahmed Efendi-Vâsi' Çelebizâde es-Seyyid el-Hâc 243
Hamdi Mehmed Efendi-Müftüzâde es-Seyyid 243
Hamdi Mehmed Bey-Hacı Es'ad Ağazâde 244
Hamza Bey Emîr-Şerefeddîn el-Atabekî 246
Hamza Bey-Bîçâroğlu Nureddîn el-Hâc 246
Hamza Paşa-Yahşî Beyzâde 247
Hamza Bey-Yazar Beyzâde 249
Hamza Çelebi-Mevlânâ Nureddîn 249
Hamza Çelebi Mevlânâ-eş-Şeyh Nureddîn 250
Hamza Bey-Bayezid Paşazâde 251
Hamza Bey-Yahşî Beyzâde 252
Hamza Çelebi-Hekim Nureddîn 252
Hamza Bey-Şarâbdâr el-Hâc 253
Hamza Çelebi-Muslihîzâde el-Hâc 255
Hamza Bey-Acem Alizâde el-Hâc 255
Hamza Çelebi-eş-Şeyh el-Hâc Nureddîn el-Halvetî 256
Hamza Bey-Hacı Beyzâde 257
Hamza Çelebi-Hacı Hamza Beyzâde el-Hâc 257
Hamza Bey-Hacı Beyzâde 258
Hamza Çelebi-Şeyh Hamdullahzâde 258
Hamza Efendi-Çavuşzâde el-Hâc 259
Hamza Paşa-Hacı Beyzâde 259
Hamza Ağa-Çavuş 262
Hamza Bey-Rus 262
Hamza Ağa-Murâd Beyzâde 263
Hamza Bey-Murâdoğlu 264
Hamza Ağa-Dizdâr el-Hâc 265
Hamza Efendi-İmâmzâde 265
Hamza Ağa-Nasuhzâde el-Hâc 266
Hamza Paşa-Koca Hasanzâde 267
Hamza Efendi-Şeyhülesnâf es-Seyyid 268
Hamza Ağa-Celâl oğlu Emîr 269
Hamza Ağa-Hamza Beyzâde el-Hâc 269
Hamza Efendi-Emîr Hamzazâde es-Seyyid 270
Hamza Nigârî Efendi-eş-Şeyh el-Hâc Mîr 270

Hamîdüddîn Oğuz Bey-Kızoğlu **297**
Hamîdüddîn Abdulhamîd Çelebi-eş-Şeyh Hamîd **298**
Hamîdüddîn Mehmed Çelebi-eş-Şeyh Hamîdî Sivâsî **299**
Hamîdüddîn Mehmed Çelebi-Efdalzâde **300**
Hamîd Halîl Ağa-Hacı Bâkîoğlu **305**
Hanîf İbrahim Efendi-Vahâbzâde es-Seyyid **306**
Hanîf Ağa-Kubalı **307**
Hanîfî Mehmed Efendi-Şeyhzâde es-Seyyid **307**
Hayâtî Ebû Bekir Efendi **307**
Hayâtî İsa Çelebi-Defterdâr **307**
Hayâtî Mahmûd Efendi-Ağa Hanzâde es-Seyyid [309] **308**
Haydar Çelebi-Mevlânâ Bedreddîn el-Mervezî **309**
Haydar Çelebi-Pervâne Beyzâde **310**
Haydar Bey-Taşanzâde **310**
Haydar Çelebi-Mevlânâ Hatîb **311**
Haydar Bey-Taşan Beyzâde **311**
Haydar Bey-Pervâne Beyzâde **312**
Haydar Ağa-Boşnak **312**
Haydar Çelebi-Havzalızâde es-Seyyid **313**
Haydar Paşa-Pervâne Beyzâde **313**
Haydar Ağa-Çavuş **314**
Haydar Efendi-Havzalızâde es-Seyyid **315**
Haydar Çelebi-Celâlzâde es-Seyyid **316**
Haydar Bey-Sarı Paşazâde **316**
Haydar Paşa-Dilâver Ağazâde **317**
Haydar Bey-Mirza Paşazâde **318**
Hayretî İbrahim Efendi-Kürsî Şeyhi **318**
DOKUZUNCU FASIL **319**
Hâtemî İbrahim Çelebi-Yüzükçüoğlu **319**
Hâtemî Abdurrahman Efendi-Müeyyedzâde **319**
Hâtemî Abdülkerîm Çelebi-Şeyhîzâde **331**
Hâtemî Mehmed Çelebi-Hakkâk **332**
Hâss Bey -Beytimuroğlu **333**
Hâkî Ahmed Efendi-Çay Köylü el-Hâc **333**
Hâkî Ali Efendi-Gazzâzoğlu **334**
Hâkî Mehmed Efendi-Çevikce Şeyhi el-Hâc **335**
Hâlid Ağa-Sekbân-başı **335**
Hâlid Ağa-Çavuşzâde **336**
Hâlid Ağa-Mütevellîzâde **336**
Hâlid Nûrî Efendi-Nûh Efendizâde **337**
Hâlid Bey-Alay Beyzâde **337**
Hâlid Ziyâ Bey-Şîrvânîzâde **338**
Hâlisâ İbrahim Ağa-Amasyalı **340**
Hâlis İbrahim Ağa-Hacı Saîd Ağazâde **340**
Hâlis Ömer Efendi-es-Seyyid Lâdikî **341**
Hâlis Mehmed Efendi-Nüzhet Efendi Birâderi **341**
Hâlis Mehmed Efendi-Sekiköylüzâde **342**
Hâlis Mehmed Ağa-Hacı Kâsımzâde **342**
Hüdâverdi Bey-Kubâdzâde **343**

Hüdâverdi Efendi-Çelebizâde 343
Hüdâverdi Efendi-Kâtib 344
Hüdâverdi Paşa-Merzifonî 344
Hüdâyî Ahmed Efendi-Müftüzâde eş-Şeyh 345
Hatice Hâtun-Hâtun Paşa 346
Hatice Hâtun-Hoca Hâtun 346
Hatice Hâtun-Keklikzâde 347
Hürrem Çelebi-Hacı Halîl Paşazâde 347
Hürrem Paşa-Yörgüç Paşazâde 349
Hürrem Ağa-Koca 350
Hürrem Efendi-Şeyhzâde 350
Hürrem Bey-Arpacızâde 351
Hüsrev Şâh-Emîroğlu 352
Hüsrev Şâh-Emîr Gıyâseddîn Selçûkî 352
Hüsrev Çelebi-Kılıç Arslanzâde 352
Hüsrev Paşa-Hacı Beyzâde 353
Hüsrev Bey-Gonca Beyzâde 353
Hüsrev Ağa-Kethüdâ 354
Hüsrev Bey-Deli Gürcü 354
Hüsrev Bey-Hüsrev Paşazâde el-Hâc 355
Hızır Bey-Hacı Beyoğlu 356
Hızır Bey-Atabegzâde 356
Hızır Çelebi-Mevlânâ Turhâlî 356
Hızır Bey-Emîr Hayreddîn 357
Hızır Bey-Yörgüç Paşazâde 357
Hızır Paşa-Kabûlîzâde el-Hâc 358
Hızır Bey-Hacı Beyzâde 358
Hızır Çelebi-Sofuzâde 359
Hızır Paşa-Hayreddîn el-Hâc 359
Hızır Bey-Muzaffer Beyzâde 364
Hızır Çelebi-Şehzâde Sultân 364
Hızır Çelebi-Mevlânâ Hayreddîn 364
Hızır Çelebi-Seydî Alizâde 365
Hızır Paşa-Yörgüç Paşazâde 365
Hızır Bâlî Çelebi-Keçizâde el-Hâc 367
Hızır Paşa-Gonca Beyzâde 367
Hızır Efendi-Cumazâde 370
Hızır Efendi-Molla Bahşîzâde 370
Hızır Bey-Goncazâde 370
Hızır Efendi-Hacı Bayrâmzâde el-Hâc 371
Hızır Bey-Keyvânzâde 372
Hızır Efendi-Şeyhzâde el-Hâc 373
Hızır Ağa-Koca el-Hâc 373
Hızır Efendi-Müfessîr el-Hâc 374
Hızır Bey-Kurd Paşazâde el-Hâc 381
Hızır Efendi-Küçük el-Hâc 382
Hızır Ağa-Kara Hasanoğlu 383
Hızır Efendi-Hızırzâde el-Hâc 383
Hızır Efendi-Allâme el-Hâc 384
Hızrî Mehmed Bey-Hızır Paşazâde 385

Hattâb Çelebi-Mevlâna Celaleddîn **389**
Hattâb Çelebi-Kara Hisârîzâde **390**
Halfet Gâzi-Emîr Mübarizeddîn Halife Alp **391**
Hatîb Paşa-Osman Paşazâde **393**
Hulûsî Ahmed Ağa-Avkâtlızâde **394**
Hulûsî Abdullah Efendi-Hamza Beyzâde **395**
Hulûsî Ali Efendi-İğnecizâde **396**
Hulûsî Mehmed Efendi-Kâdızâde es-Seyyid **397**
Hulûsî Mehmed Efendi-Sofuzâde **397**
Hulûsî Mehmed Efendi-Hatîbzâde **398**
Hulûsî Mustafa Efendi-Hatîbzâde Hâfız **400**
Hulûsî Mustafa Efendi-Sekûköylüzâde Hâfız **400**
Halîl Çelebi-Mevlânâ Zeyneddîn et-Türkmânî **401**
Halîl Bey-Gümüşlüzâde Emîr Bedreddîn **402**
Halîl Çelebi-Mevlâna Ebû Ali el-Habbâzî **402**
Halîl Paşa-el-Hâc Hayreddîn **403**
Halîl Bey-Hacı Beyzâde Şeyh **407**
Halîl Çelebi-Mevlânâ Hayreddîn **408**
Halîl Çelebi-Mevlâna Atabegli **408**
Halîl Paşa-Yeni Beyzâde **409**
Halîl Bey-Kemal Paşazâde **409**
Halîl Bey-Alaca Beyzâde **410**
Halîl Çelebi-Kâdızâde **410**
Halîl Çelebi-Gümüşlüzâde **411**
Halîl Bey-Âbâdoğlu **412**
Halîl Efendi-Şemseddînzâde **412**
Halîl Ağa-Cebecioğlu **413**
Halîl Efendi-Kışlacıklı **413**
Halîl Bey-Mustafa Paşazâde **413**
Halîl Bey-Kurd Beyzâde **414**
Halîl Efendi-Şerîf-i Evvel **414**
Halîl Bey-Hacı Beyzâde **416**
Halîl Paşa-Serdârzâde **417**
Halîl Efendi-Gümüşlü el-Hâc **419**
Halîl Paşa-Eğrice **419**
Halîl Efendi-İmâm Hâfız **420**
Halîl Efendi-Hammamîzâde **421**
Halîl Bey-Gürcüzâde **422**
Halîl Ağa-Daloğlu **422**
Halîl Bey-Kara Kâdızâde **423**
Halîl Paşa-Güzelce **424**
Halîl Ağa-Kuloğlu el-Hâc **426**
Halîl Efendi-Muîd **427**
Halîl Ağa-Çorakçızâde el-Hâc **427**
Halîl Efendi-Zühdizâde **428**
Halîl Efendi-Ganizâde es-Seyyid el-Hâc **428**
Halîl Ağa-Kasabzâde el-Hâc **429**
Halîl Efendi-Hocazâde Hâfız el-Hâc **430**
Halîl Efendi-Şeyhü'l-Esnâf es-Seyyid el-Hâc **431**
Halîl Ağa-Hatîbzâde el-Hâc **432**

Halîl Efendi-Şeyhzâde Hâfız ….432 (metin içi numaralandırmada hata olabilir.) 433 yok.
Halîl Efendi-Şeyhü'l-Kurrâ Hâfız 434
Halîl Efendi-Müftüzâde el-Hâc 435
Halîl Bey-Çuçu Paşazâde 435
Halîl Efendi-Yağmurî 435
Halîl Ağa-Keklikzâde el-Hâc 436
Halîl Ağa-Altıncı 437
Halîl Efendi-Müftüzâde es-Seyyid el-Hâc 437
Halîl Efendi-Müftüzâde es-Seyyid el-Hâc 437
Halîl Efendi-Ocak İmâmı es-Seyyid Hâfız 439
Halîl Ağa-Taşcızâde es-Seyyid el-Hâc 439
Halîl Efendi-Dânîşmendî el-Hâc 440
Halîl Bey-Gürcüzâde el-Hâc 441
Halîl Efendi-Şeyhü'l-Kurrâ Hâfız el-Hâc 442
Halîl Ağa-Kâdızâde el-Hâc 443
Halîl Efendi-Dânîşzâde el-Hâc Hâfız 444
Halîl Efendi-Hocazâde es-Seyyid el-Hâc 445
Halîl Efendi-Kasabzâde es-Seyyid 445
Halîl Ağa-Dânîşzâde Molla el-Hâc 446
Halîl Bey-Abdî Paşazâde es-Seyyid 447
Halîl Ağa-Murâd Beyzâde el-Hâc 448
Halîl Efendi-Hacı Köylü el-Hâc 448
Halîl Ağa-Çalıkoğlu 449
Halîl Efendi-Emîr İmâmzâde es-Seyyid el-Hâc 449
Halîl Paşa-Ak Hasanzâde es-Seyyid el-Hâc 451
Halîl Keşfî Efendi-Evliya el-Hâc 453
Halîl Efendi-Ders Vekili el-Hâc 453
Halîl Bey-Yeğenzâde el-Hâc 454
Halîl Paşa-Gürcüzâde es-Seyyid 455
Halîl Ağa-Çavuşzâde es-Seyyid el-Hâc 458
Halîl Ağa-Vahhâboğlu es-Seyyid el-Hâc 458
Halîl Efendi-eş-Şeyh el-Hâc 459
Halîl Bey-Ak Hasanzâde el-Hâc 459
Halîl Efendi-Hacı Hatîb 460
Halîl Fevzi Efendi-Mar'aşîzâde es-Seyyid 460
Halîl Efendi-Muhaddîs eş-Şeyh 461
Halîl Efendi-Kuru İmâm el-Hâc Hâfız 461
Halîl Bey-Kara Ahmedoğlu 463
Halîl Bey-Yeğenzâde es-Seyyid 463
Halîl Efendi-Müftüzâde es-Seyyid el-Hâc 464
Halîl Bey-Millîzâde es-Seyyid el-Hâc 464
Halîl Efendi-Zeytunlu 464
Halîl Ağa-Kafadaroğlu el-Hâc 465
Halîl Efendi-Mecdî Hâfız el-Hâc 466
Halîl Efendi-Kara el-Hâc 466
Halîl Efendi-Balcı Hoca el-Hâc Hâfız 469
Halîl Efendi-Topcuzâde el-Hâc 471
Halîl Efendi-Yeğen 472
Halîl Efendi-Kaşıkcı el-Hâc 473

Hândân Bey-Gürcü 474
Hândân Ağa-Mütevellî 474
Hândân Efendi-Hândân Ağazâde el-Hâc 476
Hubyâr Baba-Celâlî 476
Hurşid Bey-Emîr Zahireddîn el-Mansûr 478
Hundî Sultân Hâtun 479
Hundî Sultân-Hâtun Paşa 480
Hayreddîn İbrahim Bey-Gazi 481
Hayreddîn İbrahim Çelebi-Pervâne Beyzâde Hoca 481
Hayreddîn Hızır Çelebi-Katibî 481
Hayreddîn Hızır Bey-Atabegzâde 482
Hayreddîn Hızır Bey-Atabegzâde 482
Hayreddîn Hızır Çelebi-Küpeli Sofuzâde 483
Hayreddîn Hızır Paşa-Alparslanoğlu 483
Hayreddîn Hızır Çelebi-Hoca Sarayî 484
Hayreddîn Hızır Çelebi-Gümüşlüzâde 488
Hayreddîn Hızır Efendi-Muallim 489
Hayreddîn Hızır Efendi-Şeyh Çelebi 490
Hayreddîn Hızır Efendi-Atûfî 491
Hayreddîn Hızır Efendi-Kâdızâde 494
Hayreddîn Hızır Efendi-Çelebi Halifezâde 495
Hayreddîn Hızır Efendi-Îcâdî eş-Şeyh el-Hâc 496
Hayreddîn Hızır Efendi-Kâdı 496
Hayreddîn Hızır Efendi-Altıparmak 497
Hayreddîn Halîl Bey-Kutluzâde Hacı 498
Hayreddîn Halîl Çelebi-Gümüşlüzâde Hoca 499
Hayreddîn Halîl Çelebi-Hattât 499
Hayreddîn Halîl Efendi-Kudsi-i Rûmî 501
Hayreddîn Halîl Efendi-Kara Kâdı 502
Hayreddîn Bey-Cebecibaşı 502
Hayreddîn Efendi-Urunkuşoğlu 503
Hayreddîn Efendi-Hattât 503
Hayreddîn Efendi-Mütevellîzâde el-Hâc 503
Hayreddîn Bey-Kurdzâde el-Hac 504
Hayrullah Efendi-Şeyhzâde el-Hâc 505
Hayreddîn Efendi-Hızırzâde el-Hâc 505
Hayri Mehmed Efendi-Nâibzâde Hâfız 506
Hayzürânü'l-Harşeniyye-Ümmü'l-Hulefâ 507
ONUNCU FASIL 512
Dâimî Ali Efendi-Dırdır 513
Dâimî Mehmed Baba-Arabzâde es-Seyyid 514
Dâra Çelebi-Güzel 514
Dâî Hasan Çelebi-Habîbzâde eş-Şeyh 515
Dânîş Mehmed Efendi-Şermîzâde 516
Dânîşmend Ahmed Gâzi-Melik Şemseddîn Ebû Nasr 518
Dânîşmend Ahmed Gâzi Çelebi-Şeyhzâde es-Seyyid 521
Dâverî İsmail Çelebi-Kâdızâde 521
Dâvûd et-Tavîl-Mevlâna Bedreddîn 522
Dâvûd Bey-Hacı Şâdgeldi Paşazâde 522
Dâvûd Çelebi-Mevlâna Mecdeddîn 522

Dâvûd Paşa-Asayiş Beyzâde 523
Dâvûd Bey-Ece Hanzâde 524
Dâvûd Bey-Şeyh Paşazâde 524
Dâvûd Bey-Yörükoğlu 525
Dâvûd Paşa-Asâyîşoğlu 526
Dâvûd Halife-Kızılcalı 526
Dâvûd Efendi-Şeyh Abdurrahimzâde 527
Dâvûd Efendi-Himmetzâde 527
Dâvûd Ağa-Kilârî 527
Dâvûd Efendi-Himmetzâde 528
Dâvûd Bey-Kaya Ali Paşazâde 528
Dedecik oğlu Mevlâna Hâfız Mehmed Çelebi 529
Dede Cöngî Kemaleddîn-İbrahim Efendi 529
Derûnî Mehmed Efendi-Osman Tekkesi Şeyhi 530
Derviş Bey-Bînzâde 530
Derviş Bey-Muslihîzâde 531
Derviş Bey-Kara Çavuşzâde 531
Derviş Bey-Çavuşzâde 532
Derviş İbrahim Çelebi-Dedezâde 532
Derviş Ahmed Ağa-Dedezâde 533
Derviş Hasan Bey-Bâlîzâde 533
Derviş Hasan Ağa-Altıncı el-Hâc 534
Derviş Hızır Çelebi-Müeyyedzâde 534
Derviş Ali Efendi-Şehreküsdü Şeyhi 535
Derviş Ali Efendi-Hattât 535
Derviş Ali Efendi-Koca Vâ'izzâde es-Seyyid 536
Derviş Ömer Ağa-Kapancızâde el-Hâc 536
Derviş Mehmed-Çelebi Kâdızâde 537
Derviş Mehmed Çelebi-Şeyh Hamîdoğlu 538
Derviş Mehmed Efendi-İğnecizâde 539
Derviş Mehmed Ağa-Kethüdâ 539
Derviş Mehmed Efendi-Sefer Ağazâde 539
Derviş Mehmed Efendi-Müftü 540
Derviş Mehmed Ağa-Kara Sipâhizâde 540
Derviş Mehmed Baba -Pirlioğlu 541
Derviş Mehmed Paşa-Derviş Beyzâde 542
Derviş Mehmed Ağa-Hacı Efendizâde 543
Derviş Mehmed Ağa-Pirîzâde 543
Derviş Mehmed Efendi-Koca Vâiz el-Hâc 544
Derviş Mehmed Naîmâ Efendi-Koca Vâizzâde el-Hâc 545
Derviş Mehmed Ağa-Fazlızâde el-Hâc 546
Derviş Mehmed Bey-Hacı Yûsuf Ağazâde 547
Derviş Mehmed Bey-Akhasanzâde 547
Derviş Mehmed Efendi-Hâfız 547
Dürrî Mehmed Efendi-Müftüzâde eş-Şeyh 548
Dakikî Ahmed Çelebi-Uncuoğlu 552
Dilâver Ağa-Çerkes 552
Dilâver Paşa-Gürcü 553
Dilşad Hâtun-Sultân Hâtun 554
Durahân Bey-Hacı Bey 555

Devletşâh Emîr-Nâsıreddîn Togânî **555**
Devletşâh Kara Tâceddîn **557**
Devletşâh Bey-Aydınoğlu **559**
Devletşâh Bey-Oğuzoğlu **560**
Devlet Hâtun-Sultân **560**
Devlethan Bey-Cebeci **561**
Devlethan Bey-Cebecizâde **562**
ONBİRİNCİ FASIL **562**
Zâtî Mehmed Çelebi-Şeyhoğlu **562**
Zâkirî Abdullah Efendi-Zâkirbaşızâde **563**
Zekâî Ahmed Çelebi-Kâtib **564**
Zeki Ali Efendi-Hocazâde **565**
Zülfikâr Bey-Rüstemoğlu **566**
Zülfikâr Paşa-Deli **566**
Zülfikâr Bey-Gonçe Beyzâde **571**
Zülfikâr Ağa-Zülfikâr Paşazâde **572**
Zülfikâr Ağa-Zanalızâde **573**
Zülfikâr Efendi-Koçizâde **573**
Zülfikâr Bey-Zanalızâde **573**
Zünnûn Gâzi-Melik Dânîşmendî **574**
Zünnûnşâh-Gazi Çelebizâde **575**
Zünnûn Çelebi-Ecezâde **576**
Zünnûn Baba-Celâlî **577**
Zihnî Ahmed Çelebi-Emîr Alizâde **581**
Zihni İsmail Efendi-Tamgacızâde es-Seyyid **581**
Zihni Mehmed Efendi-İmâmzâde **582**
Zihnî Mustafa Efendi-Uzun Müftüzâde es-Seyyid **582**

ABDÎZÂDE HÜSEYİN HÜSÂMEDDÎN YASAR

AMASYA TARİHİ

CİLT 10

EDİTÖRLER

Doç. Dr. Songül KEÇECİ KURT

Doç. Dr. Recep Orhan ÖZEL

Doç. Dr. Metin HAKVERDİOĞLU

2022

AMASYA TARİHİ

Onuncu Cild

Muharriri

İstanbul Evkâf Müdîriyetinde
Kuyûd-ı Vakfiye Mümeyyizi
Amasyalı Abdîzâde Hüseyin Hüsameddîn

Yayına Hazırlayan:

Doç. Dr. Turan AÇIK - Prof. Dr. İbrahim SERBESTOĞLU

AMASYA

AMASYA TÂRÎHİ
10. Cild

ON İKİNCİ FASIL

Amasya târîhinin ikinci bâbından on ikinci faslı adlarının evvelinde noktasız "ر" (râ) harfi bulunan zevâtın terâcim-i ahvâl ü ensâbını ve bilindiği kadar târîhen ibretli cihetlerini kayd ü zabt eder. "ر" dan sonra gelen harfler hece tertibi üzere yazılır.

Râ'if Mehmed Efendi-Abdîzâde

Amasyalıdır. Mevâlî-i kirâmdan Amasya müftüsü Merzifonî Bayram Iydî Efendi bin Mustafa Efendi bin Abdî Efendi'nin mahdûmudur. Pederi Amasya müftüsi iken 1097'de doğdu. Amasya'da Merzifonî Mustafa Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm oldu.

Pederinin 1122 senesi rebîülâhirinde intikâline binâ'en te'ehhül **[3]** edib Sultân Bâyezîd Câmi-i şerîfinde Mi'mâr Kâsım Ağa dersiyyesi verildi. Ba'dehû Sarâçhâne Medresesi müderrisliği de tevcîh ve ma'îşeti te'mîn edilerek tedrîs-i ulûm-ı edebiyye ve şer'iyyeye hasr-ı evkât ederek 1145 senesinde irtihâl eyledi.

Birâderleri gibi âlim, edîb, kâmil, şâir, fünûn-ı edebiyyede mâhir bir zât idi. Mahdûmu ricâlden İsmet Mustafa Efendi yetîm kalıp birâderi Allâme Mustafa Âkif Efendi'nin vesâyetinde büyüdü. Elde edilen eş'ârı ma'alesef yandı.

Râ'if Mehmed Efendi -Harem Kethüdâsızâde

Amasya'nın Mehmed Paşa Mahallesi'nden el-Hâc Ali Ağa bin el-Hâc Hasan Ağa bin Harem kethüdâsı el-Hâc Süleyman Ağa'nın mahdûmudur. Amasya'da tahsîl-i kitâbet ederek ihtisâb ağası kâtibi ve ba'dehû evkâf kâtibi oldu.

1263'de Amasya mutasarrıfı olan Sivaslı Sa'îd İbrâhim Paşa'nın dîvân kâtibi olup azlinde beraber Sivas'a gitdi. 1271'de Sivas vilâyeti evkâf kitâbetine inhâ edildikte Evkâf nezâreti tarafından 1272'de Harput **[4]** eyâleti evkâf müdürü oldu. Ba'dehû Erzurum Evkâf müdürü olup orada 1283'de vefât etdi.

Râ'ik Abdurrahmân Efendi-Hıfzızâde el-Hâc

Amasyalıdır. Yörgüç Paşa müderrisi el-Hâc Hâfız Ali Efendi bin Hıfzı Abdurrahmân Efendi'nin mahdûmu ve muhaddis-i meşhûr el-Hâc Hâfız Osmân Fâ'ik Efendi'nin birâderidir. Tahsîl-i ulûm etdikten sonra ders-i âm ve pederinin irtihâlinde Yörgüç Paşa müderrisi oldu.

Ba'dehû silk-i kudâta girip medreseden ferâgat ederek kasabât u bilâda kadı oldu. Akşehir kazâsından ma'zûlen 1149'da vefât etdi. Âlim, fakîh, kâmil idi. Burma Minâre önünde kar sebîli inşâ edib Serdâr hânı kurbunda dört aded dükkânını vakf ve tevliyetini birâderi Hacı Hâfız Fâ'ik Efendi'ye ve evlâdına şart eyledi.

Râ'ik Mehmed Efendi-Çorumluzâde

Amasyalıdır. Ulemâdan Çorumlu es-Seyyid el-Hâc Ali Efendi'nin mahdûmudur. Amasya müftüsü Çorumlu el-Hâc İsmâ'îl Hâtif Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl edib **[5]** Ürgüblü el-Hâc Ahmed Efendi'den fıkıh ve usûl gördü. Ba'dehû ders-i âm oldu.

1212'de Torumtay Medresesi müderrisliğine ibtidâ vekâleten sonra asâleten ta'yîn edilip yıllarca tedrîs-i ulûm ve halka va'z ü nasîhat ederek 1237'de vefât etdi. Ulemâdan vâ'iz bir zât idi. Hâcezâdesi Mustafa Vâzıh Efendi'nin "Amasya Târîhi"ni takrîz ederek nâmını ibkâ etdi.

Râbi'a Hâtun-Molla

Hazreti Pîr İlyâs-ı Halvetî kerîmesi ve müşârün-ileyhin tilmîzi olan Şeyhülislâm ve Müfti's-Sekaleyn Hazreti Pîr Celâleddîn Abdurrahmân Çelebi zevcesidir. Peder ve zevcinden ikmâl-i tahsîl ederek kadınlar ve kızlar arasında neşr-i ma'ârif ü ulûma hizmet etdi. Kadınlar arasında "Molla Râbi'a Hâtun" demekle meşhûr olup 829'da vefât etdi. Hazreti Pîr'in türbesi dâhilinde zevcinin ayağı ucunda medfûndur. Fâzılât-ı nisâdan olup âbide, zâhide bir zât-ı şerîfe idi. **[6]**

Râbi'a Hâtun[67]

Râtib Mehmed Efendi -Zeynelzâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı es-Seyyid el-Hâc Zeynelâbidin Ağa'nın mahdûmu olup Çelebizâde Fâzıl Hüseyin Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl edib Köse Hattât es-Seyyid Mehmed Emîn Efendi'den de hüsn-i hatt öğrendi.

Cânikli el-Hâc Ali Paşa'ya intisâb ederek Amasya mukâta'âtı kâtibi olarak hayli nüfûz ve servet edindi. 1193'de Hacı Ali Paşa'nın Rusya'ya firârında ma'zûl u müte'essir olup oldukça tazyîkâta uğradı. 1195 şa'bânında Hacı Ali Paşa'nın avdetiyle ikbâle erdi. **[7]**

Ba'dehû İstanbul'a gidip tarîk imtihânında muvaffak olduğundan silk-i kudâta girdi. Kasabât u bilâda kadı olduğu hâlde 1221 hudûdunda vefât etdi. Ulemâ ve şu'arâdan idi. Mahdûmu es-Seyyid Ali Vasfî Efendi'dir.

Râzî Yûsuf Efendi-Hâcezâde

Amasyalıdır. Meşâhîr-i fuzalâdan olup 1111'de vefât eden Hâce İlyâs Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da mukaddimât-ı ulûmu görüp İstanbul'a gitdi. Oranın fuzalâsından ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve müderris oldu.

Kibâr-ı müderrisînden olduğu esnâda ba'zı bilâd-ı mühimmeye kadı ve Bursa nâibi olup sonra Bağdâd Mollası oldu. 1145'de vefât etdi. Âlim, fâzıl, şâir, edîb idi.

Râsih Mehmed Efendi-Amasyalızâde

Amasyalıdır. Baltacılar kethüdâsı Amasyalı el-Hâc İbrâhim Ağa'nın mahdûmu olup Amasya'da doğdu. Pederinin kethüdâlığı esnâsında enderûn-ı hümâyûna girip orada tahsîl-i ilm ü kitâbet etdi. Hutût-ı mütenevvi'ayı ibtidâ İsmâ'îl Zühdü **[8]** ve ba'dehû tilmîzi Kâtibzâde Mustafa Efendilerden öğrendi.

Pederinin irtihâlinde yerine hisâr ağası olup enderûndan çıktı. Ba'dehû hâcegân-ı dîvân-ı hümâyûndan olup ba'zı menâsıb-ı ricâle mutasarrıf olarak 1181 senesi zilhiccesinin onuncu günü ıyd-ı edhâda vefât etdi. Kâtib, hattât-ı meşhûr idi. Mahdûmu el-Hâc İbrâhim Efendi ve birâderi Defterdâr İsmâ'îl Efendi'dir.

Râşid Ahmed Bey-Köprülüzâde es-Seyyid el-Hâc

Köprülüdür. Orada mukîm eşrâftan ve Köprülü Mehmed Paşa'nın ahfâdından el-Hâc Mahmûd Bey bin Ammâr bin Abdullah Paşa bin Fâzıl Mustafa Paşa bin Köprülü Mehmed Paşa'nın mahdûmudur. Köprü'de doğdu.

Amcası mevâliden Abdulmecîd Bey'in himmetiyle İstanbul'a gidip Bâb-ı âliye girdi. Orada bir müddet tahsîl ve terbiye gördü. Sonra bâ-rütbe-i hâcegânî ba'zı aklâm kitâbetine mutasarrıf iken 1223 senesi cumadelâhiresinde Sultân Mahmûd-ı Sânî'nin cülûsunda Amasya mîzan-ı harîr ve damga mukâta'aları emîni olup gönderildi. **[9]** On yıl kadar kâh Köprü'de ve

67 Müellif, Râbi'a Hâtun hakkında bilgi vermemiştir. (Haz.)

kâh Amasya'da ikâmet ederek îfâ-yı me'mûriyyet edib 1234'de ma'zûlen Köprü'ye gitdi. 1237 hudûdunda orada vefât etdi. Köprü eşrâfından hânedân, âlî-cenâb bir zât idi. İkâmet etdiği hânesi Köprülü Mehmed Paşa'dan müntakil ve şâyân-ı ziyâret idi.

Râşid Ahmed Efendi-Sorukluzâde

Amasyalıdır. Esbak Amasya müftüsü Soruklu el-Hâc Ali Efendi'nin mahdûmudur. Çeribaşı Mahallesi'nde ikâmet ve pederinden ve Payaslı el-Hâc Mehmed Efendi'den tahsîl-i ilm ü ma'rifet edib ders-i âm oldu.

1221'de pederinin irtihâlinde Darü'l-Hadîs-i Osmân Çelebi müderrisi ve Çeri-başı Câmii imâm u hatîbi olup birâderi Hâfız Abdurrahmân Kâmil Efendi'nin vefâtında 1227'de hisse-i tedrîse ve imâmetine mutasarrıf oldu. 1232'de tedrîs ü imâmetten ferâgat edib Havza kazâsı nâibi oldu. Sonra niyâbetle iştigâl edib 1243'de vefât eyledi. Âlim, hâfız-ı Kur'ân, latîfü't-tab' bir nâib idi. **[10]**

Râşid Ahmed Efendi-Kızıklızâde el-Hâc

Hâcıköylüdür. Oranın meşâyih ü eşrâfından eş-Şeyh Yahyâ Efendi bin Kızıklı el-Hâc Ahmed Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da tahsîl-i ilm ü ma'rifet ve pederinden ahz-ı tarîkat edib pederinin vefâtında yaptırdığı Kâdirî-hâne şeyhi ve kazâda meclis-i idâre a'zâsı oldu.

Birâderleri Hacı Mahmûd Kâmil ve Mehmed Muhyiddîn Efendilerle müştereken bir câmi-i şerîf binâ ve mülklerini vakf etdi. Yıllarca zikr ü ibâdet, va'z ü tâ'atle iştigâl edib 1297 sâlinde vefât etdi. Nüfûz u serveti ilm ü ma'rifeti derece-i kifâyede olup hânedân, ehl-i hayr bir şeyh-i Kâdirî idi.

Râşid Abdullah Efendi-Hacı Vehhâbzâde

Amasyalıdır. Es-Seyyid Mehmed Efendi bin es-Seyyid el-Hâc Abdulvehhâb Efendi bin es-Seyyid Süleyman'ın mahdûmudur. Gençliğinde İstanbul'a gidip teşrifâtî-i dîvân-ı hümâyûn Amasyalı Bekir Paşazâde Mehmed Âkif Bey'in dâ'iresine mülâzemetle girdi. Ba'dehû teşrifâtî kaleminde hulefâdan oldu. **[11]**

Akif Bey'in irtihâlinden sonra Cezâyirli Gâzi Hasan Paşa 1184'de vezâretle kapudân-ı deryâ oldukta tersâne kâtibi oldu. Ba'dehû Gâzi Paşa tab' ü mişvârını beğenip kendisine dîvân kâtibi yaptı. Müşârün-ileyhin ikinci kapudânlığında rütbe-i hâcegânî ile taltîf edildi.

1204 senesi cumâdelûlâsının evâ'ilinde paşa sadr-ı a'zam oldukta mektûbî-i sadr-ı âlî oldu. Sene-i mezbûre recebinde paşanın irtihâline binâ'en infisâl edib sonra cebeciler kâtibi, 1211'de mukâta'ât emîni ve ba'dehû devr-i menâsıbla 1220'de defter emîni oldu.

1221 senesi şevvâlinde ma'zûl olduğu hâlde 1222 senesi saferinin on sekizinde vefât etdi. Mukîm olduğu Üsküdar'da Nûh Kuyusu Mezârlığı'nda medfûndur. Kâtib, münşî, hatt ü tab'ı güzel idi. Mahdûmu es-Seyyid İbrâhim Hânîf Efendi'dir.

Râşid Mehmed Efendi-Kahvecizâde

Amasyalıdır. Dârü's-sa'âde ağası Hâlid Ağa'nın kahvecilerinden Amasyalı Hasan Ağa'nın mahdûmudur. 1213'de **[12]** Hâlid Ağa'nın vefâtında pederi Amasya'ya gönderilmişdi. Kendisi Amasya'da doğdu. Ba'dehû İstanbul'a gidip mektûbî-i mâliye kalemine mülâzemetle girdi.

Orada tefeyyüz ederek hulefâdan olup 1245'de Amasya mîzân-ı harîr emîni olarak geldi. Dört yıl kadar kalıp 1249'da infisâl ederek İstanbul'a gitdi. Ba'dehû mektûbî-i mâliye ser-halîfesi olup buradan dâr-ı şûrâ kâtibi, sonra hâssa ordusu baş-kâtibi oldu.

1259 senesi zilka'desinin beşinci günü Amasya sancâğı vâlî kâ'im-makâmı olarak gelip bir yıldan ziyâde livâyı idâre etdi. 1261 senesi muharreminin gurresinde Niğde kâ'im-makâmı oldu. Orada bir müddet kalıp sonra ma'zûlen İstanbul'a gitdi. 1265'de Samako sancâğı kâ'im-makâmı olup 1267'de ma'zûl ve ba'dehû merhûm oldu. Kâtib, edîb, şâir idi.

Râşid Mehmed Efendi-İğnecizâde el-Hâc

Köprülüdür. Köprü kasabası civârında Meşeli Köyü'nden **[13]** İğneci Mehmed'in oğludur. Bir müddet Amasya'da Canikli el-Hâc Mehmed ve şeyhü'l-ulemâ Sipâhî Hâfız Ömer Efendilerden tahsîl-i ulûm edib İstanbul'a gitdi. Orada ikmâl-i tahsîl ederek avdet edib Köprü'de ders-i âm oldu.

1258'de Hâfız Ömer Hulûsî Efendi'nin vefâtıyla münhal olan Abdülkerîm Ağa Medresesi müderrisi olup yıllarca tedrîs-i ulûma bezl-i makderet ve Orta Câmi-i şerîfte halka va'z ü nasîhat ederek imrâr-ı evkât edib 1291 hudûdunda azm-i cennât eyledi. Âlim, fâzıl, zâhid, kerîmü'n-nefs, vâ'iz idi. Mahdûmu kibâr-ı ulemâdan Yûsuf Bahrî Efendi de 1335'de dâr-ı mükâfâta gitdi. Bu da meşâhîr-i ulemâ ve sulehâdan idi.

Râşid Mehmed Efendi-Hacı Yûsuf Ağazâde el-Hâc

Amasyalıdır. Esbak Amasya mütesellimi olup 1244'de şehîden vefât eden ıstabl-ı âmire pâyeli es-Seyyid el-Hâc Ali Ağa bin el-Hâc Ömer Çelebi bin el-Hâc Yûsuf Ağa'nın mahdûmudur. Tahsîl-i ilm ü kitâbet ederek Hâfız Ali Paşazâde el-Hâc Ahmed Mikdâd Paşa'ya dâmâd oldu. **[14]**

Ba'dehû ihtisâb kâtibi sonra sırasıyla ihtisâb ağası, zirâ'at müdürü, nüfûs nâzırı olup 1275'de tahrîrât müdürü oldu. Meşhûr mutasarrıf Ziyâ Paşa'ya kendisini fevka'l-âde sevdirdi. Fakat Paşa-yı müşârün-ileyhin 1282 senesi recebinde azlinden az sonra Gümüş ma'deni emîni olarak Amasya'dan kaldırıldı.

1285'de âzim-i Hicâz olup avdette meclis-i idâre a'zâsı oldu. 1288'de Şirvânîzâde Mehmed Rüşdü Paşa'ya refâkat edib İstanbul'a gitdi. Müşârün-ileyhin himmetiyle şehremâneti meclis a'zâsından olup 1295'de orada vefât etdi. Gâyet mü'eddeb, şâir, kâtib, zî-nüfûz u servet idi. Mahdûmları Ahmed Mikdâd, Ali Rızâ Beylerdir.

Diğer Amasya eşrâfından sandık emîni Yumuk Osmânzâde el-Hâc Mehmed Efendi'nin mahdûmu Râşid Mehmed Efendi de belediye meclisi a'zâsından iken 1312'de ve birâderi Abdullah Nûrî Efendi de 1314'de vefât etdi. Bunun oğlu Mehmed Efendi 1334'de harb-i umûmîde vefât eyledi. **[15]**

Râziye Hâtun-Gümüşlüzâde

Amasyalıdır. Eşrâf-ı hâcegân-ı Amasya'dan Gümüşlüzâde Hâce Kıvâmeddîn Kâsım Çelebi kerîmesi ve Hazreti Pîr İlyâs-ı Halvetî zevcesidir. Zevcinden tahsîl-i ilm ü ma'rifet ve ahz-ı tarîkat ederek kadınlar arasında neşr-i ilm ve tehzîb-i ahlâka himmet ve zevcinden bir kaç yıl sonra 815 hudûdunda dâr-ı na'îme rihlet eyledi. Âlimât-ı nisâdan zâhide, âbide, kâmile bir kadın idi. Zevcinin ayağı ucunda medfûndur. Birâderi Hâce Celâl Çelebi ricâldendir.

Râziye Hâtun-Gümüşlüzâde

Amasyalıdır. Kubâ'da medfûn olan Pîr Hüsâmeddîn Çelebi kerîmesi olup Gümüşlüzâde eş-Şeyh Hayreddîn Hızır-ı Halvetî Hazretlerinin zevcesidir. Vâlidesi Âbide Hâtun Şeyhülislâm Gümüşlüzâde Pîr Abdurrahmân Çelebi kerîmesi olup bunun vâlidesi Râbia Hâtun da Hazreti Pîr İlyâs-ı Halvetî kerîmesidir.

Peder ü zevcinden tahsîl-i ilm ü ma'rifet ve ahz-ı tarikat **[16]** edib zikr ü ibâdetle iştigâl üzere iken zevcinin irtihâlinden on yıl kadar sonra 898 senesi evâhirinde dâr-ı na'îme rihlet etdi. Zevcinin ayağı ucunda medfûndur. Âlime, âbide, zâhide idi.

Râziye Hâtun-Çelebi Kızı

Amasyalıdır. Mehmed Çelebi kerîmesi olup Molla Cürcân demekle meşhûr olan Muhyiddîn Mehmed Efendi 955 senesi cumâdelûlâsında Amasya müftüsü olup geldikte bununla te'ehhül etdi. Hâtunîye Mahallesi'nde kâ'in hânesinde ikâmet etdi.

965 senesi evâhirinde Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Bâyezîd tarafından zevci Molla Muhyiddîn Efendi İcâdî Hayreddîn Efendiyle İstanbul'a kerhen i'zâm edilip Sultân Süleyman-ı Kânûnî nezdinde icrâ-i sefâret etdiklerinden dolayı Yedikule'de habs ve tevkîf edildiği esnâda vâsi' ve muhteşem olan hânesini Amasya müftülerine vakf edib sonra vefât etdi.

Şâ'irât-ı nisâdan, gâyet afîf, edîb dânişli bir kadın olduğundan Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân **[17]** Mustafa musâhibelerinden olup zevc-i evveli ümerâdan idi. Mezkûr hâne Iydîzâde el-Hâc Mustafa Âkif Efendi'ye müftülüğünde intikâl edib sonra bunun ahfâdından Ürgübîzâde el-Hâc Ahmed Necîb Efendi'ye ve bundan sonra da Çaycızâdelere mülkiyetle intikâl etdi.

Râziye Hâtun-Kadın

Amasyalıdır. Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Mustafa bin Sultân Süleyman-ı Kânûnî kerîmesi olup Amasya'da 947'de doğdu. 960 senesi şevvâlinde pederinin şehâdeti üzerine vâlidesiyle birlikte İstanbul'a nakl edilip bir müddet "Beşiktâşî" demekle meşhûr Amasyalı Şeyh Yahyâ Efendi'nin hânesinde kalıp orada büyüdü.

Çünkü Nev'îzâde Atâyî Efendi'nin yazdığı üzere Sultân Süleyman-ı Kânûnî, Şehzâde-i müşârün-ileyhin vâlidesini sarâydan ihrâc etdiği gibi zevcesiyle bu kerîmesini de harem-i hümâyûna kabûl etmemiş, hatta bunların kabûlüne dâ'ir Sultân Süleyman'ın süt birâderi Yahyâ Efendi'nin şefâ'atini red ve onu medreseden azl etmişdi. **[18]**

964'de şeyh-i müşârün-ileyhin havâss-ı müntesibânından Amasyalı Kaya Bey'e tezvîc edilip 974'de Sultân Selîm-i Sânî'nin cülûsunda musâhibesi Amasyalı Ayşe Hubbî Hâtun'un arz u şefâ'ati ile vâlidesiyle birlikte harem-i hümâyûna dâhil olarak zevci beylerbeyi oldu.

Mu'ahharan eş-Şeyh Yahyâ Efendi'nin zâviyesi civârında bir konak binâsıyla orada ikâmet ederek zevcinin irtihâlinde çocuklarıyla beraber yaşayıp 1005 senesi zilka'desinin evâsıtında vefât eyledi. Hânesi kurbunda Yahyâ Efendi'nin zâviyesi ittisâlinde medfûndur. Mahdûmları Mustafa, Mehmed Paşalardır. Bir de kerîmesi var idi. Bunlara "Râziye kadınzâde" dendi. Sultân Murad-ı Sâlis'in musâhibesi olup asrı kibârının mahall-i mürâca'atı, zî-nüfûz idi.

Râgıb Mehmed Efendi-Mütevellîzâde

Amasya havâlîsinde Mecidözü kazâsı nevâhîsinden Elvân Çelebi nâhiyesinden Elvân Çelebi vakfı mütevellîsi Mustafa bin Mahmûd Ağa'nın mahdûmudur. Sadr-ı esbak Yûsuf Ziyâ Paşa'nın dîvân kâtibi olan Halîl Recâî Efendi'nin **[19]** sevk u ta'rîfi sâyesinde paşa-yı müşârün-ileyhin dâ'iresine intisâb edib efendisi 1213'de sadr-ı a'zam oldukta mâliye kalemine yerleşdi.

Tedrîcen tefeyyüz ederek mâlikâne ser-halîfesi olup 1223 senesi leyle-i Kadirinde Sadr-ı a'zam Alemdâr Mustafa Paşa'nın şehîden vefâtında firâr u ihtifâ eden defterdâr-ı şıkk-ı evvel Mehmed Tahsîn Efendi mu'ahharan âsî yeniçerilerin elinde maktûlen vefât eylediğinden ma'zûl u muhtefî olup bir müddet sonra Sadr-ı a'zam Yûsuf Ziyâ Paşa'nın himmetiyle eski mevki'ine geldi.

1226 senesi rebîülâhirinde sadr-ı müşârün-ileyhin azl ü nefyi üzerine mensûblarının da azl ü nefyi esnâsında sene-i mezbûre cumâdelûlâsında bu da azledilip Amasya'ya ve buradan da vatanı olan Elvân nâhiyesine nefyedildi. Ba'dehû orada Elvân Çelebi vakfı mütevellîsi olup 1248'de vefât etdi. Elvân Çelebi câmii hazîresinde medfûndur. Mahdûmu Mustafa Efendi de mütevellî olup 1275'de vefât etdi. **[20]**

Râgıb Mehmed Efendi-Kâtibzâde es-Seyyid

Amasyalıdır. 1215'de İstanbul'da vefât eden Köse Hattât es-Seyyid Mehmed Emîn Efendi bin Resmî Ahmed Efendi bin Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da doğdu. Amasyalızâde el-Hâc İbrâhim Reşîd Efendi'nin himmetiyle Bâb-ı âlîde dîvân kalemine girdi.

Orada tahsîl ü terbiye görüp pederinin irtihâlinden sonra İstanbul'da kaldı. 1222 senesi rebîülevvelinde Hacı İbrâhim Efendi'nin şehîden vefâtı hengâmesinde kayın pederi Amasyalızâde Sâdık Mehmed Efendi ile ihtifâya mecbûr oldu.

Ba'dehû vâridât kâtibi olup Amasya'da Melik İsmâ'îl Gâzi tevliyeti 1227'de uhdesine ırsen tevcîh edilip Hacı Bektâş Ağa'yı vekîl nasb etdi. Sonra bâ-rütbe-i hâcegânî ba'zı menâsıbı zabt ederek 1238'de umûr-ı sarrâfiye nâzırı oldu. Bu esnâda tevliyet-i mezkûreyi Amasya'da vekîli olan Bektâşzâde es-Seyyid el-Hâc Bektâş Ağa'ya kasr-ı yed ü ferâgat etdi. **[21]**

1243'de Girid Defterdârı olarak taşra gönderildi. Beş yıl kadar orada kalıp 1248'de ma'zûlen avdet ve 1251'de vefât etdi. Haydarpaşa'da medfûndur. Zevcesi Abdullah Berrî Efendi'nin hafîdesi Şerîfe Fatma Hânım idi.

Râgıb Mehmed Efendi-Çördükzâde

Amasyalıdır. Sultân Bâyezîd Câmii imâmı Hâfız Ahmed Efendi bin el-Hâc Ahmed Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da tahsîl-i ilm ü kitâbet edib meclis-i idâre baş kâtibi ve ba'dehû meclis-i idâre a'zâsı oldu.

1276'da Amasya kazâlarına müdür olup devr-i kasabât ederek 1286'da ma'zûlen Amasya'ya geldi. Ba'dehû İstanbul'a gidip 1288'de Şirvânîzâde Mehmed Rüşdü Paşa'nın sâye-i ikbâlinde rütbe-i sâlise ile Akkâ ve 1290'da rütbe-i sânîye ile Nablus sancâklarına kâ'im-makâm oldu.

1291'de ma'zûlen İstanbul'a gelip sonra şehremâneti ser-tahsîldârı ve 1298'de meclis-i emânet a'zâsı **[22]** oldu. 1307'de ihtiyârlığına binâ'en tekâ'üd edilip 1310 senesi evâ'ilinde vefât etdi. İktidâr u liyâkat sâhibi olup müdîr idi. Mahdûmu Ahmed Nâ'il Bey de el-yevm şehbenderlikten mütekâ'iddir.

Râgıb Mehmed Efendi-Topal Ağazâde

Amasya eşrâfından ve mahkeme a'zâsından Hâfız Muhyiddîn Efendi'nin mahdûmudur.[68] **[23]**

Râfi'a Hâtun-Hâce

Amasya eşrâfından Şa'bânzâde el-Hâc Mehmed Ağa'nın kerîmesi olup 1241'de Üçler Mahallesi'nde müceddeden bir mekteb inşâ etdi. Ulemâdan Sa'dî Çelebi câmii imâmı Hâfız Abdullah Efendi'yi mu'allim nasb edib sonra vefât eyledi. Dîndâr, ehl-i hayr idi.

Râkım İsmâ'îl Efendi-Hamza Beyzâde es-Seyyid eş-Şeyh

Amasyalıdır. Hamza Ağa'nın mahdûmu olup ulemâdan tahsîl-i ulûm ve meşâyih-i Nakşîbendiyyeden Turhalî es-Şeyh Mustafa Efendi'den tekmîl-i sülûk ederek her iki taraftan me'zûn oldu. Evâ'il-i hâlinde ders-i âm olup sonra kürsî şeyhi ve vâ'iz oldu.

1222'de Ahî Darb-hâneci şeyhi olup tezkîr ve irşâd-ı halka muvâzabet ederek iştihâr etdi. Ba'dehû meşîhatı dâmâdı Sa'deddinzâde es-Seyyid Sa'deddîn Efendi'ye kasr-ı yed ü ferâgat ederek halktan münkatı' olduğu hâlde 1241'de vefât etdi. Âlim, kâmil, şâir, zâhid bir şeyh idi.

Râkım Mehmed Efendi-Çavuşzâde

Amasyalıdır. Amasyalı defterdâr İbrâhim Efendizâde **[24]** Râkım Mehmed Paşa'nın hazînedârı olan Tâhir Mustafa Ağa bin Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. İstanbul'da tahsîl-i ulûm edib Müneccim-başı Mehmed Sâdık Efendi'ye mülâzemet ederek ondan ilm-i nücûmu aldı.

Ba'dehû mûmâ-ileyhe dâmâd olup 1208'de müderris ve 1212'de müneccim-i sânî ve 1227'de kayın pederinin vefâtında müneccim-başı oldukta 1229'da Galata mollası oldu. Ba'dehû bilâd-ı hamse pâyesiyle taltîf edilip 1236'da Mekke-i Mükerreme mollası oldu.

1240'da İstanbul pâyesiyle tekrîm edilip 1241 senesi recebinin yirmi sekizinde vefât etdi. İlm-i nücûm ve sâ'ir fünûnda mâhir idi. Mahdûmu Hüsâmeddîn Mustafa Efendi de müderris ve

68 Müellif bu maddeyi eksik bırakmışdır. (Ed.)

1275 zilhicce sinde Bursa mollası olup 1277'de vefât etdi. Bunun mahdûmu da Râkım Mehmed Efendi müderris iken 1270'de fevt oldu. Cümlesi Sultân Bâyezîd kabristânında medfûndurlar.

Râkım Mustafa Efendi-Zeytûnî es-Seyyid

Amasya'nın Köprü kazâsı dâhilinde Zeytûn nâhiyesinden **[25]** olup İstanbul'da Azaplar câmii imâmı olan Zeytûnî Hâfız Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Zeytûn'da doğup İstanbul'da tahsîl-i ulûm ve hattât-ı meşhûr Ünyeli Râkım Mustafa Efendi'den hutût-ı mütenevvi'ayı ahz ü temeşşuk ederek her iki cihetten mücâz u me'zûn oldu.

1215'de bi'l-imtihân müderris ve ders-i âm olup tedrîs-i ulûm ederek mücîz olduktan sonra 1240'da İzmir mollası oldu. Ba'dehû Mekke-i Mükerreme mollası olup sonra İstanbul pâyesiyle taltîf edilerek 1257 senesi ramazânında dâr-ı bekâya irtihâl etdi. Eyüp'te medfûndur. Âlim, fâzıl, hattât idi. Buna "Râkım-ı sânî" dendi.

Râmî Hüseyin Paşa-Emîr Hâcızâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Amasya eşrâfından es-Seyyid el-Hâc Ali Ağa bin es-Seyyid Hüseyin Ağa bin Emîr Hacı Abdullatîf Çelebi bin Abdullatîf Efendi bin Hâce Mehmed İlmî Efendi'nin mahdûmu ve es-Seyyid Mehmed Hâşim Efendi'nin birâderidir. **[26]**[69]

[27]Râmî Ramazân Efendi -Şeyhzâde es-Seyyid

Amasya kurbunda Hakala köyünde kâ'in Seyyid Yahyâ zâviyesi şeyhi ve vakfı mütevellîsi es-Seyyid eş-Şeyh Mustafa Efendi'nin oğludur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm edib 1207'de Hakala'da Kâsım Bey mescidi imâmı ve 1218'de orada Mehmed Bey Medresesi müderrisi, ba'dehû Seyyid Yahyâ zâviyesi şeyhi ve mütevellîsi olup 1235 sâlinden sonra vefât etdi. Âlim, şâir idi.

Râmin Gâzi-Emîr İmadeddîn

Amasyalıdır. Ümerâdan Yûsuf Bey bin Emîr Alâü'd-devle Ali Gâzi bin Râmin bin Şettât-ı Rûmî oğludur. Şettât-ı Rûmî, Amasya'nın son vâlîsi olan Jutanyus Komenos'dur. Bunun oğlu Râmin şeref-i İslâm ile müşerref olup oğlu Emîr Alâüd-devle Ali Gâzi Melik İzzeddîn Mehmed bin Dânişmend Gâzi'nin emîrü'l-ümerâsı idi.

Sâhib-i terceme Amasya'da şehzâdegân-ı Selçuk'a hizmet ederek ümerâdan olup sonra Sultân İzzeddîn Keykavus-ı Selçukîye intisâb etdi. Sinop ve Canik taraflarının fethinde hidemât-ı mühimmesi görülüp emîrü'l-sevâhîl oldu. **[28]** 616 sâlinden sonra vefât etdi.

Recâ'î Halîl Efendi [70] -Mütevellîzâde

Amasya'nın cihet-i garbiyyesinde vâki' Mecidözü kazâsında Elvân Çelebi nâhiyesinde Elvân Çelebi vakfı mütevellîsi eş-Şeyh Mustafa bin Mahmûd'un oğludur. Elvân Çelebi nâhiyesi eşrâfından Kâdızâde Mehmed Ağa[71] bunun evâ'il-i hâlini şöyle anlattı:

"Halîl Recâ'î Efendi tahsîl-i ulûm esnâsında takrîben on yedi, on sekiz yaşlarında bir kimse ile kavga ve nizâ' ederken onu öldürüp kaçtı. Sonra Kütahya'da olduğu anlaşılmakla oradan da kaçıp İstanbul'a gitdi. Orada kendisini kurtardı. Elvân Çelebi vakfı mütevellîsi Şeyh Mustafa oğludur. Kütahyalı değildir."[72]

---

69 Bu sayfa, müellif tarafından boş bırakılmışdır. (Haz.)

70 "Sicill-i Osmânî"de Recâ'î Mehmed Efendi diye yazılmış ise de pek yanlışdır. Zabt edilen muhallefâtını hâvî evrâk-ı resmiyyenin bâlâsında Mısır Defterdârı Halîl Recâ'î Efendi diye yazılı görüldü.

71 Mehmed Ağa'yı 1318'de Elvân Çelebî'de ziyâret etdim. Yüz yaşını mütecâviz bir zât idi.

72 Sicill-i Osmânî'de Kütahyalı denmiştir ki bu da yanlışdır. Katlden dolayı arandığından kendisini Kütahyalı göstermiş olmalıdır.

Cerrahpaşa Medresesinde ikâmet ederek tahsîl-i ulûma çalışdı. Bu esnâda Gürcü Süleyman Feyzî Paşa'ya efendiliğinde çatıp sâye-i in'âmında ikmâl-i tahsîl etdi. Bunun dâ'iresine mülâzemetle sadâret mektûbî kalemine çerağ olup Sultân Selîm-i Sâlis'in lalası Mahmûd Bey'e intisâb **[29]** ederek 1204'de kalem-i mezkûr hulefâsından oldu.

1208'de Ma'den-i Hümâyûn emîni iken vezâretle Diyârbekir vâlîsi olan Gürcü Yûsuf Ziyâ Paşa'ya dîvân kâtibi olup ma'iyyetinde nüfûz u servet kazandı. 1213 rebîülevvelinde paşa sadr-ı a'zam olup İstanbul'a geldikte bâ-rütbe-i hâcegânî kalyonlar kâtibi oldu.

1214'de Mısır seferi bidâyetinde mektûbî kalemi baş halîfesi ve sene-i mezbûrenin rebîülevvelinde Sâdık Efendi'nin Şâm'da vefâtına binâ'en mektûbî-i sadr-ı âlî olup sadr-ı a'zamla beraber Mısır'a gitdi. 1216'da defterdâr-ı şıkk-ı evvel olup 1217 senesi cumâdelâhiresinin evâ'ilinde feth edilen Mısır defterdârı oldu.

Akîb-i fethde eline emvâl-i kesîre geçip sû-i şöhret kazanmışdı. Sadr-ı a'zam avdet edib yeniçerilerin ulûfesi verilmediğinden dolayı çıkardıkları fitneleri esnâsında yeniçeriler elinde 1218 senesi muharreminin evâ'ilinde maktûlen vefât etdi. Bütün muhallefâtı taraf-ı mîrîden zabt u müsâdere edildi. Âlim, kâtib, mümtezîc, **[30]** harîs idi.

Kâdızâde Mehmed Ağa der ki: "Halîl Recâ'î Efendi'nin Mısır'da maktûlen vefâtı burada duyuldukta bütün akrabâ ve ta'alûkâtı mâtem etdiği hâlde öldürdüğü kimsenin veresesi ve akrabâsı pek ziyâde sevinip yaptığının cezâsını gördü demişlerdi."

Recâ'î Mehmed Efendi-Topçuzâde[73]

Receb Bey-Emîr Şücâeddîn

Amasya ümerâsından Gül Beyzâde Mehmed Bey'in oğlu ve Alâeddîn Ali Bey'in kardeşidir. Amasya'da ümerâdan olup ibtidâ Hacı Kutlu Şah'a bî'at edib onun hükûmetini kabûl etdi.

762'de Hacı Kutlu Şah Karamanîlerin harbinde maktûl oldukta Halfet Gâzizâde Alâeddîn Ali Bey'i Amasya emâretine rüfekâsıyla birlikte nasb eylediğinden Hacı Şâdgeldi Paşa'nın galebesiyle Amasya emâretini deruhde etdiği esnâda 763'de birâderi ve evlâd ü iyâliyle beraber Mısır'a gitdi.

Mısır hükümdârı bunları hüsn-i kabûl ederek emâret verdi. **[31]** Kendisini ve dâ'iresini idâre edecek iktâ'ât-ı lâzımeyi tahsîs eyledi. Orada birâderi ile beraber tophâne ümerâsından olup 774'de vefât etdi. Amasya'nın meşâhîr-i ümerâsından idi. Mahdûmu vüzerâ-yı Mısriyye'den Nâsireddîn Mehmed bin Gül Bey pek meşhûrdur.

Recep Çelebi -Mevlânâ Rükneddîn

Amasya havâlîsinde meskûn Türklerden Ohtal/Oktal adlı bir kimsenin mahdûmudur. İmzâsı "Receb bin Ohtal" diye görüldü. Amasya fuzalâsından Mevlânâ Fahreddîn İlyâs İbnü'l-Aksarâyî'den ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu.

Amasya kadı-l-kudâtı Mevlânâ Mü'eyyideddîn Mehmed bin el-İmâdü'l-Amâsî kâtibi, ba'dehû nâibi olarak temâyüz edib Havza, Merzifon, Kedağra kadısı oldu. Amasya emâreti Sultân Murâd-ı Hünkâr'a arz-ı inkıyâd eylediği esnâda Taşanzâdeleri Âl-i Osmân'a inkıyâd etdirip Yıldırım Sultân Bâyezîd Hân'ın teveccühâtını kazandı.

795'de evkâf-ı Rûmiyye müfetdişi ve Çorumlu **[32]** kadısı oldu. Altunbaş-ı Selçukî vakfiyesiyle sâ'ir birkaç vakfiye bâlâsında bu sûretle imzâsı görüldü. Ba'dehû vefât eyledi. Meşâhîr-i ulemâ ve kudât-ı sütûde-simâtdan bir zât-ı kâmil idi.

Diğer ulemâdan Mevlânâ Receb bin Şa'bân-ı Amâsî de 807'de ders-i âm ve müderris-i be-nâm ve 817'de kibâr-ı ulemâdan görüldü. Ba'dehû vefât eyledi. Meşâhîr-i ulemâdan

---

73 Müellif, Recâ'î Mehmed Efendi hakkında bilgi vermemiştir. (Haz.)

muhibb, sûfiyye bir zât idi. Eş-Şeyh Cû'î Çelebi vakfiyesiyle hilâfet-nâmesinde şuhûd-ı hâzıradan görüldü.

Receb Çelebi-Hâce el-Hâc Memîzâde

Amasya hâcegân ü eşrâfından Memî Çelebi mahdûmudur. Meşâhîr-i tüccâr ü a'yândan olup Çelebi Sultân Mehmed Hân ümenâsından oldu. 817'de defter emîni ve 825'de şehremini görüldü. Ba'dehû vefât eyledi. Diğer a'yândan Hâbilzâde el-Hâc Receb Çelebi bin Hasan Çelebi de meşâhîr-i ümenâdan olup 847 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu el-Hâc İlyâs Çelebi'dir. **[33]**

Receb Bey-Devâtdâr Paşazâde

Amasyalıdır. Meşâhîr-i ümerâdan Şâdî Bey bin Bûrâk Bey bin Devâtdâr Ahmed Paşa bin el-Hâc Şâdgeldi Paşa mahdûmudur. Pederinin hayâtında züamadan olup sonra ümerâdan oldu. Amasya vâlîsi Şehzâde Alâeddîn Bey'in havâss-ı ümerâsından olduğu münâsebetle 846'da müşârün-ileyhin şehâdetinde menkûb oldu.

847'de Varna muhârebesinde fedâkârâne harb ederek Sultân Murâd-ı Sânî'nin teveccühâtını kazandığından Çorumlu sancâğı beyi oldu. Ba'dehû 857'de İstanbul fethine me'mûr olup gitdi. İstanbul fethinde şecâ'at ü ikdâmı görüldüğünden Bursa beyi oldu.

860'da Sultân Bâyezîd-i Sânî Amasya vâlîsi oldukta ma'iyyetine me'mûren Amasya'ya geldi. 868 sâlinden sonra vefât etdi. Kibâr-ı ümerâdan idi. Mahdûmu Mehmed Bey ve birâderleri Bûrâk, Ahmed Beylerdir.

Receb Çelebi-Mevlânâ Ahî Sadreddîn Ebû'l-Fezâ'il

Kazâbâdlıdır. Velî bin Şa'bân mahdûmu olup **[34]** gençliğinde Amasya'ya geldi. Meşâhîr-i fuzalâdan Mevlânâ Ziyaeddîn Yûsuf Amâsî, Mevlânâ Cemaleddîn Yûsuf Tokatî, Mevlânâ Rükneddîn Ahmed Cendî'den tahsîl-i ulûm u fünûn ederek ders-i âm ve "Ahî Receb Kazâbadî" demekle be-nâm oldu.

Ba'dehû Halfet Gâzi müderrisi olup civârında ikâmet etdi. Yıllarca tedrîs-i ulûm edib Amasya vâlîsi Sultân Bâyezîd-i Sânî'ye kendisini fevka'l-âde sevdirdi. Ba'dehû Yörgüç Paşa müderrisi oldu.

878'de Fatih Sultân Mehmed Hân Amasya'ya geldikte fazl ü ahlâkıyla kendisini sevdirmiş olduğundan Tokat kadısı nasb ve irsâl etdi. Ba'dehû, Halîmî Çelebi yerine kadı-i Sivas olup oraya gitdi. Birkaç yıl sonra ma'zûlen Amasya'ya geldi.

886'da Sultân Bâyezîd-i Sânî tahta cülûs etdiği esnâda birâderi Konya vâlîsi Cem Sultân da'vâ-yı saltanatla kıyâm edib Konya kadısı Şükrullâh Çelebizâde Mevlânâ Şemseddîn Ahmed Çelebi'yi sefîr olarak İstanbul'a göndermişdi. **[35]**

888'de Şemseddîn Ahmed Çelebi bu sefâretinden azl ü habs edildikte Konya kadısı olup gitdi. Orada Konya kazaskeri unvânıyla icrâ-yı hükûmet-i şer'iyye etdi. 893'de ma'zûlen Amasya'ya geldi.

İkâmetgâhı olan mahallde bir mescid-i şerîf ve bir zâviye inşâ ederek o mahalli şenlendirdi. Oraya Ahî Receb Mahallesi dendi. Altı yıl kadar münzevîyâne tekâ'üd vazîfesiyle yaşayıp 899'da vefât etdi. Şehzâdeler türbesi ittisâlinde bâğçesi önünde medfûndur.

Âlim, fâzıl, müteşerri', kâmil bir zât idi. Emlâkini hayrât-ı şerîfesi mesâlihine vakf edib tevliyetini aslah u ekber evlâdına şart u tahsîs etdi. Mahdûmları Velî, Şa'bân Çelebilerdir. Şa'bân Çelebizâde Ramazân Çelebi ve bunun mahdûmu el-Hâc Bayram Efendi meşâhîr-i ulemâdan idiler. Bunlara "Ahî Receboğulları" dendi.

Receb Efendi-Ahî Recebzâde

Müşârün-ileyh Ahî Recebzâde Şa'bân Çelebi mahdûmudur. Amasya ulemâsından tahsîl-i ulûm ederek silk-i kudâta **[36]** girip bilâd u kasabâta kadı oldu. 945 sâlinden sonra vefât etdi. Birâderi Ramazân Efendi de kudâtdan idi.

Diğer kudâtdan Hâbilzâde Receb Efendi bin Şa'bân Çelebi de kudâtdan idi. Bunun mahdûmları mevâliden Hâbil Efendi ile beylerbeyi Şa'bân Paşa'dır. Diğer kudâtdan Kâdı Tâceddîn İbrâhim Efendizâde Receb Efendi olup bunlar 990 sâline doğru vefât etdiler.

Receb Efendi-Hacı Bayramzâde

Amasyalıdır. Yukarıda tercemesi yazılan Ahî Recebzâde el-Hâc Bayram Efendi bin Ramazân Çelebi bin Şa'bân Çelebi bin Ahî Receb Kazâbâdî mahdûmudur. Amasya'da ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu.

Bir müddet tedrîs-i ulûm etdikten sonra İstanbul'a gidip Semiz Ahmed Paşa'ya intisâb ederek müşârün-ileyhe mu'allim ve Kara Çelebi Efendi'den mülâzım olup 981'de Tûtî Latîf Medresesine müderris oldu. **[37]**

Ba'dehû buradan infisâl etdikte 983'de Edirne'de Şeyhî Çelebi Medresesi müderrisi olup 886 senesi ramazânında Rodos müftüsü ve orada kâ'in Süleymaniye müderrisi oldu. 988 senesi rebîülevvelinde Ahmed Paşa'nın vefâtından sonra sene-i mezbûre Şa'bânında azl edildi.

İstanbul'a vusûlünde tekâ'üd vazîfesi verilip 990 hudûdunda vefât etdi. Âlim, sâlih, emîn, bir pîr-i muhterem idi. Sadr-ı esbak Kara Ahmed Paşa'nın da mu'allimi ve irtihâlinde vasiyy-i muhtârı olup Topkapı'da kâ'in câmi-i şerîfi ve medresesi binâsına nezâret etmişdi. Mahdûmu mevâliden Mehmed Efendi'dir.

Receb Efendi-Bedreddînzâde el-Hâc

Merzifonludur. Re'îsü'l-küttâb-ı Sultânî Ahmed bin Ahî Toy el-Merzifonî evlâdından Halîl Çelebi bin İbrâhim Çelebi mahdûmudur. Amasya'da Müfessir Ahmed ve Şeyhü'l-harem el-Hâc Sinan Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib İstanbul'a gitdi.

Orada Kâdızâde Ahmed Şemseddîn Efendi'den mülâzım **[38]** olup Sultâniyye-i Merzifon müderrisi olarak avdet etdi. Bir müddet ders-i âm olup tedrîs-i ulûma devâm eyledi. Ba'dehû Merzifon müftüsü ve buradan mevleviyyetle ba'zı bilâda kadı olup 1027 sâlinden sonra vefât etdi.

Âlim, kâmil, fakîh, usûl-ı şer'e vâkıf idi. Mahdûmları Muslihеddîn Mustafa, Muhyiddîn Mehmed, Tâceddîn İbrâhim Efendilerdir. Muslihеddîn Efendi sudûr-ı ilmiyyedendir. Kara Muhyiddîn Efendi Amasya ulemâsından ve Tâceddîn İbrâhim Efendi Merzifon müderrislerinden idiler. Bunun mahdûmu el-Hâc Mehmed Efendi kibâr-ı ulemâdan idi.

Bunlara "Recebzâdeler" dendi.

Recep Ağa-Kapıcı

Amasyalı Hasan Ağa'nın oğludur. Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa dâ'iresinde tefeyyüz ederek dergâh-ı âlî kapıcılarından iken sadâret kapıcıları kethüdâsı ve ba'dehû dergâh-ı âlî kapucıbaşılarından olup İsakçı'da mübâya'acı iken 1085'de vefât etdi. Tahsîlât-ı mâliye defterinde mezkûr olduğu üzere mahdûmları Ahmed Efendi ile Mehmed **[39]** Ağa'dır. Bunun oğulları Receb, Ahmed Paşalardır. Hacı Ahmed Paşa vüzerâdandır. Bunlara "Kapıcı-oğulları" dendi.

Receb Efendi-Hacı Hatîb

Amasyalıdır. Ba'de't-tahsîl ders-i âm ve Yörgüc Paşa câmi-i şerîfine hatîb ü imâm olup kırk yıl kadar îfâ-yı vazîfe ederek tedrîs-i ulûm etdi. Ba'dehû 1087 senesi cumadelâhiresinin

yirmi yedisinde vefât etdi. Yerine Hâfız Abdullah Efendi imâm ü hatîb olduysa da bu da ref' edilip Hâfız Mahmûd Efendi hatîb ü imâm oldu. Ulemâdan vâ'iz bir zât idi.

Receb Efendi-Kara Müderriszâde

Köprülüdür. Fâzıl Ahmed Paşa müderrisi Kara Müderriszâde Ahmed Efendi'nin mahdûmudur. Pederinden ve Amasya'da Allâme Hızır ve Çelebizâde Ömer Efendilerden tahsîl-i ulûm edib Köprü'de ders-i âm ve 1097'de pederinin irtihâlinde Fâzıl Ahmed Paşa Medresesi müderrisi oldu.

Yıllarca tedrîs-i ulûm ederek iştihâr edib 1112'de **[40]** Köprü müftüsü oldu. Ba'dehû azl ve tekrâr nasb edilerek 1120 sâlinden sonra vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan fâzıl, vakûr bir zât idi. Meşhûr Osmâncıklı Çelebi es-Seyyid el-Hâc Mustafa Efendi'nin esâtizesindendir.

Receb Paşa-Boz

Amasya kethüdâyeri Kapıcızâde Mehmed Ağa bin Receb Ağa'nın mahdûmudur. Züamadan olup hayli muhârebâta iştirâk etdi. 1117'de birâderi el-Hâc Ahmed Paşa'nın hâmîliğinde ser-çeşme olup 1118 senesi şevvâlinde Ohri sancâğı beyi oldu.

Birâderi Bostancı-başı el-Hâc Ahmed Paşa'nın sâye-i ikbâlinde 1119 senesi rebîülevvelinde bâ-rütbe-i mîr-i mîrânî Amasya mutasarrıfı oldu. 1121 senesi saferinde Karahisâr-ı şarkî sancâğı mutasarrıfı ve 1123'de Kefe beylerbeyi ve 1125'de Yeni Kal'a muhâfızı oldu.

1126'da Kudüs-i şerîf mutasarrıfı olduğu esnâda birâderi azl ü teb'îd edilerek vezâreti ref' edildiğinden müte'essir olup 1127'de birâderinin i'dâmını müte'âkib azl **[41]** ve Amasya'ya i'zâm edildi. 1131 hudûdunda vefât etdi. Oğulları el-Hâc Osmân, Mehmed Beylerdir. Hacı Osmân Beyzâde Mustafa Ağa ve Hacı Mehmed Beyzâde el-Hâc Ali Ağa ve bunun oğlu Hasan Ağalardır. Bunlara "Bozoğulları" dendi.

Receb Ağa-Silahdâr el-Hâc

Amasyalı Ömer Ağa'nın oğludur. İstanbul'a gidip silahdâr ocağına girdi. Orada tefeyyüz ederek silahdâr ocağı kethüdâsı iken bir ârızadan dolayı ma'lûl olduğundan 1159'da tekâ'üd edilerek Amasya'ya geldi. Ba'dehû illeti zâ'il olup Hicâz'a gitdi. 1171 sâlinden sonra vefât etdi. Oğlu el-Hâc Mehmed Ağa'dır. Buna "Silahdâroğlu" dendi.

Rahmetullâh Efendi-Şeyhzâde

Merzifonludur. Orada zâviyesi olan eş-Şeyh Sırrî Ali Efendi'nin mahdûmudur. İstanbul ulemâsından tahsîl-i ulûm edib silk-i kudâta girdi. Ba'zı kasabât u bilâda ve Merzifon'a kadı olup 1079 sâlinden **[42]** sonra vefât etdi. Mahdûmu Mustafa Efendi'dir.

Rahmetulâh Efendi-Molla Şeyhzâde

Merzifonludur. El-Hâc Ahmed Ağa'nın oğludur. Tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve Devlet Hâtun tekkesi şeyhi ve ceddi Sırrî Ali Efendi vakfının mütevellîsi oldu. Birkaç def'a İstanbul'a gidip geldi.

Sonra terk-i meşîhat ederek meslek-i kazâ ve niyâbeti ihtiyâr ederek hayli kasabâta kadı ve ba'zı livâya nâib olup 1212 hudûdunda vefât etdi. Tarîkat-ı Melâmiyye ricâlinden olup âlim, fünûn-âşinâ, mütekellim, hânende, sadâsı gâyet güzeldi. "Târîh-i Melâmiyye"de Rahmetullâh Ağa unvânıyla tercemesi yazılıdır.

Rahmî Mehmed Efendi-Hâcezâde

Amasyalıdır. Yağmurköylü Hâce İsmâ'îl Efendizâde Abdurrahmân Efendi'nin mahdûmudur. Pederinden ve Dervîş Ali Efendi'den tahsîl-i ulûm ve ahz-ı hutût ederek ders-i âm ve ba'dehû mahkeme kâtibi oldu. Ba'dehû kasabâta kadı olup 1091'de vefât etdi. Âlim,

kâmil **[43]** hattât, şâir-i meşhûr idi. Mahdûmu, ricâlden el-Hâc Lütfullâh Efendi pek meşhûr olup evlâdına "Hacı Lutoğulları" dendi. Müşkilât ile elde etdiğim eş'ârı yandı. Tezkire-i Abdî ricâlindendir.

Rahmî Mehmed Bey-Gürcüzâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Vezîr-i meşhûr el-Hâc Osmân Paşa'nın mahdûmu ve Ahmed Kâmil Paşa'nın birâderidir. Pederinin zamân-ı ikbâlinde dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı ile taltîf edilmişdi. 1218'de pederinin katl ü i'dâmında birâderiyle beraber Amasya'da ikâmete me'mûr oldu. 1249'da vefât etdi. Oğulları Mustafa, Ali Beyler 1256'da ber-hayât olup nüfûs defterine kayd edilmişlerdi.

Rahmî Mehmed Efendi-Saçlı Yeğeni

Amasyalıdır. Amasya Müftüsü Saçlı el-Hâc Mahmûd Efendi'nin birâderi Ahmed Efendi bin el-Hâc Kâsım mahdûmudur. Amasya ulemâsından Caniklizâde el-Hâc Mehmed Hilmî Efendi'den tahsîl-i ulûm edib mahkeme-i şer'iyye kâtibi ve bir müddet ders-i âm oldu. **[44]**

Ba'dehû Şirvânîzâde es-Seyyid Ahmed Hulûsî Efendi'ye intisâb ederek İstanbul'a gidip 1291'de Köstence sancâğı nâibi oldu. 1293 zilka'desinde Rusların istilâsında İstanbul'a geldi. 1293 zilhicce sinde Mar'aş sancâğı nâibi olup gitdi. 1295 zilhiccesinde müddet-i örfiyesini ikmâl ederek avdet edib 1296 senesi evâ'ilinde İstanbul'da vefât etdi. Âlim, kâtib lâtif-meşreb olup hattât Emrullâh Efendi'nin çırağı olduğu münâsebetle güzel ta'lîk yazardı. Yeğeni Mîrlîvâ İsmâ'îl Hakkı Paşa bunun şâir olduğunu da söylerdi. Eş'ârından bir parça istedim, zâyi' olduğunu söylemişdi.

Rahîmî Abdurrahîm Efendi-Tayyibzâde

Amasyalıdır. Pîr Mehmed Çelebi bin Abdurrahîm Çelebi mahdûmudur. Pederi ulemâdan olup 940'da Amasya vak'asında Bursa'ya gönderilmiş ve orada Yıldırım Sultân Bâyezîd imâreti şeyhi olmuşdu.

Rahîmî Efendi Amasya'da ulûm-ı edebiyyeyi ve şer'iyyeyi **[45]** Karabağî Muhyiddîn Mehmed Efendi'den ve hutût-ı mütenevvi'ayı da Ebû'l-fazl A'rec Mehmed Efendi'den ahz ü tahsîl edib ders-i âm ve müderris-i be-nâm iken 940'da pederiyle beraber Bursa'ya gitdi.

Orada ibtidâ sarây-ı gılmân-ı hâssasına mu'allim olup sonra Şeyh Abdülmü'min Efendi sohbet-i şerîfesine mülâzemet ederek terk-i ta'lîm edib ondan inâbe etdi. Riyâzet-hânesinde tekmîl-i sülûk ederek hilâfet-nâme aldı. Ba'dehû şeyh-i müşârün-ileyhin zâviyesi şeyhi olup 970 hudûdunda vefât etdi. Fâzıl, şâir, hattât idi. Hasan Çelebi "Tezkire-i Şu'arâ"sında diyor ki: "Hüsn-i hatt-ı nesh ü ta'lîke mâlik olmağın kedd-i yemîn ve arak-ı cebîn ile tahsîl-i kefâf semtine sâlik idi. Eğerçi le'âlî-i eş'ârı ziyâ-i iştihâr ile çendân mütelâlî degildür lâkin ba'zı âsârı hâlden hâlî degildür. Bu şi'r ânındır:

Safâ gitdi gönül âyînesinde jeng-i gam kaldı.
Gül-i şâdî açılmaz sînede hâr-ı elem kaldı

Dayanma hüsn-i bî-bünyâdına ey-Gonça-leb gördüm
Ne mir'ât-ı Sikender ne nişân-ı câm-ı Cem kaldı

[46]

Nesîm-âsâ güzer kıl ey gönül bu bezm-i âlemden
Nedîminden nedâmet her deminden bir nedem kaldı

Bu da onundur:

Uzatdı şem-'i şeb-i gam zebâne bencileyin

Ki diye sûz-i dilin yâne yâne bencileyin

Bu bezm-i aşkda hûn çeker tolularını
Kim içdi sâki dime kana kana bencileyin

Yolunda râst-rev olmasa ey kemân ebrû
Atılmaz idi okun da yabâne bencileyin

Hadeng-i kavs-i kazâdan dilersen irmeye gam
Melâmet oklarına ol nişâne bencileyin

Bu da onundur:

Sıma mir'ât-ı kalbim tâ ki kılmayam nazar gayra
Ki sûret bir görünmez nâgeh olsa inkisâr anda

Âşık Çelebi de Tezkiresinde diyor ki: "Keyvânzâde'ye âşık ve şi'rinde Celîlîye mukallid bir zât idi. Bursa'da yedi dilber hakkında "Seb'a-i Seyyâre" nâmıyla bir risâle ve "Keyvân ü Behrâm" nâmıyla diğer bir risâle-i **[47]** edebiyye yazmışdır. Fasîh, belîğ idi.''

Keyvânzâde dediği Amasya âfetlerinden biri olan Gonça Keyvân Beydir ki Amasya vâlîsi Sultân Mustafa gibi koca bir şehzâdeyi dâm-ı aşkına giriftâr eden bir mahbûb-ı dilârâ idi. Behrâm Bey de bunun refîki olan âfetlerdendi. "Keyvân ü Behrâm" Risâle-i Edebiyyesi bu iki âfetin tasvîr-i cemâlini hâkîdir. Âşık Çelebi Rahmî Efendi'nin yetmiş yaşında vefât etdiğini kayd ediyor.

Rahtuvân Mehmed Paşa -Şamlızâde

Amasya kethüdâyeri Şamlı Ali Ağa bin Urfalı Osmân Ağa'nın mahdûmudur. Mufassal terceme-i hâli ve evlâd ü ensâbı aşağıda "Mehmed Paşa, Rahtuvân" unvânıyla yazılmışdır.

Rüstem Çelebi -Hâce

Hacı Baba Ahmed bin Mehmed Hüsrev Şâhî mahdûmu ve eş-Şeyh Hamîdeddîn Abdulhamid Hüsrev Şâhî birâderidir. Hacı Şâdgeldi Paşa'nın evâhir-i ahd-i hükûmetinde Amasya'ya gelip ticâretle iştigâl ederek servet ü yesâre erdi. Hâcegân-ı memleketten oldu.

Çelebi Sultân Mehmed'e mu'âvenet-i mâliyede bulunarak müşârün-ileyhin teveccühâtını kazandı. Zamânında beytü'l-mâl emîni olup Sultân Murâd-ı Sânî'nin Amasya vâlîliğinde ümenâsından olduğu hâlde 835 hudûdunda vefât **[48]** etdi.

Meşâhîr-i hâcegân ve a'yân-ı Amasîyye'den hânedân, kerîm idi. Mahdûmu Mahmûd Çelebi'dir. Bunun mahdûmları Hâce Musliheddîn Mustafa, Şemseddîn Ahmed Çelebiler'dir. Hâce Musliheddîn Çelebi, süferâ-yı Osmâniyye'den "Uzun Mustafa Çelebi" demekle meşhûrdur. Amasya'da mescid ve mahallesi ve çeşmesi vardır.

Bunun mahdûmu Muhyiddîn Mehmed Çelebi ulemâdandır. Şemseddîn Ahmed Çelebi de hâcegândan olup mahdûmu İbrâhim Çelebi'dir. Bunun mahdûmu defterdâr-ı meşhûr Rüstem Çelebi'dir.

Rüstem Bey-Hacı Beyzâde

Amasya'nın Hakala köyünden Kâsım Bey'in mahdûmudur. Züamadan olup Amasya'da vâlî iken Sultân Bâyezîd-i Sânî'ye intisâb ederek Gürcüstân Uzun Hasan muhârebâtında bulundu. Ümerâdan olup 890 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu Ali Bey de ümerâdan olup Hakala'da câmii vardır. **[49]**

Rüstem Bey-Uzun

Amasyalıdır. Hızır Paşa'nın kölesi olup âzâd edilen Keyvân Ağazâde Hızır Bey'in mahdûmudur. Züamadan iken Trabzon'da Sultân Selîm Hân-ı Evvel'e intisâb u hizmet ederek 918'de cülûsunda ümerâdan olup Karahisâr-ı şarkî beyi oldu.

920'de Çaldıran harbinde şecâ'ati ve yararlığı görüldüğünden 922'de Trabzon ve 924'de Amasya sancâkları beyi oldu. 925'de Kayseriyye, ba'dehû Balıkesir sancâkları beyi olup 928'de Alman harbine me'mûren Rûmeli'ye gitdi. Bu muhârebede şehîden vefât etdi.

Oğulları Mustafa, Ali Beylerdir. Mustafa Beyzâde Gonca Keyvân Bey ümerâdan ve bunun mahdûmu Hızır Paşa vüzerâdandır. Bunlara "Rüstemoğulları" dendi**.**

Rüstem Çelebi-Hâce Rüstemoğlu

Amasyalıdır. İbrâhim Çelebi bin Ahmed Çelebi bin Mahmûd Çelebi bin Hâce Rüstem Çelebi mahdûmudur. Sultân Bâyezîd-i Sânî zamânında defterdâr kalemine girip yıllarca umûr-ı mâliyede **[50]** müstahdem olup İskender Çelebi zamânında hazîne kâtibi, ba'dehû muhâsebeci oldu.

942'de şıkk-ı sânî defterdârı, 944'de baş defterdâr olduğu kuyûd-ı mâliye ve sicillât-ı şer'iyyede görüldü. İki yıl kadar devletin umûr-ı mâliyesini hüsn-i idâre edib 946'da vefât eyledi. Oğulları Ebûbekir, Ömer Çelebiler'dir.

Rüstem Bey-Gonca Beyzâde

Amasyalıdır. Ümerâdan Gonca Keyvân Bey bin Mustafa Bey bin Rüstem Bey bin Hızır Bey bin Keyvân Ağa'nın mahdûmudur. Birâderi Hızır Paşa'nın sâye-i ikbâlinde tefeyyüz ederek ümerâdan olup 1011 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu Hızır Bey ve bunun mahdûmu Kurd Mustafa Paşa'dır.

Rüstem Bey-Rüstemoğlu

Amasya züamasından Ali Bey bin Mustafa Bey bin Uzun Rüstem Bey'in mahdûmudur. Kırk yıl kadar ze'âmet ve alaybeyilikle muhârebâta iştirâk ederek mîrlivâ olup **[51]** 1030'da Lehistan harbinde vefât etdi. Diğer Rüstemoğlu Rüstem Bey bin Mustafa Bey bin Ali Bey de meşâhîr-i züamadan iken 1073 hudûdunda vefât etdi. Bunun oğlu alaybeyi Mustafa Bey'dir.

Rüstem Ağa-Hacı

Amasyalıdır. Bazârgân-başı demekle meşhûr bu zât meşâhîr-i tüccârdan olup Mehmed Paşa Mahallesi'nde câmi-i mezbûrun kıble tarafında cadde üzerinde büyük çeşme yaptırdı. Beş bâb dükkânını vakf ederek icârâtını çeşmesi mesârifine tahsîs ederek 1075 hudûdunda vefât etdi. Tevliyeti utekâsına meşrûta olup evlâdından Fatma bint-i Mehmed bin Mehmed bin Şehrî Mehmed Kara Hasanzâde Hüseyin Ağa bint-i Ayşe Hâtun bint-i Şehrî Mehmed Ağa'ya 1179'da tevcîh edildi.

Rüstem Ağa-Rüstem Beyzâde el-Hâc

Amasya züamasından Mehmed Bey'in oğludur. Bekir Beyzâde Ebûbekir Paşa'nın dâ'iresinde hizmetle silahdârı ve ba'dehû kethüdâsı olup vefâtına kadar kethüdâlığında bulundu. 1181'de Paşa'nın vefâtından az sonra vefât etdi. Mahdûmu Ahmed Nazîf Efendi'dir.

Rüstem Ağa-Rüstemoğlu el-Hâc

Amasyalıdır. Eşrâftan el-Hâc Ahmed Ağa'nın oğlu olduğu münâsebetle el-Hâc Rüstem Ahmed Ağa dendi. Gürcüzâde Hâfız es-Seyyid Ali Paşa'nın dâ'iresine intisâb edib ibtidâ selâm ağası, ba'dehû kethüdâsı olarak ma'iyyetinde devr-i vilâyât etdi.

1232'de paşası Şâm vâlîsi iken dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı ile taltîf edildi. 1247'de paşanın **[52]** vefâtında Amasya'ya gelip 1252 sâlinden sonra vefât etdi. Bunun hafîdi Hâfız Ali Efendi Alaca hamamcısı olup "Rüstem'in Ali Hâfız" demekle meşhûr idi.

Resmî Ahmed Efendi-Çukadârzâde

Amasyalıdır. Anadolu kudâtından Çukadârzâde Mehmed Efendi'nin mahdûmu olup gençliğinde İstanbul'a gitdi. Orada ulûmu Kız Mustafa ve hüsn-i hâtt-ı sülüs ve nesihi de Kâtibzâde Mustafa Efendilerden ahz edib ta'lîm günlerinde üstâdına vekâlet ü mu'âvenet ederdi.

İbtidâ ders-i âm ve tarîk imtihânını kazanıp Rûmeli kudâtından oldu. Yıllarca Rûmeli bilâdını devr edib kerîmesini İstanbul fuzalâsından Amasyalı Kâtibzâde el-Hâc İsmâ'îl Efendi'ye verdi. Ba'dehû terk-i kazâ edib Re'îsü'l-küttâb Mustafa Efendi vakfından meşk hâcesi vazîfesi üstâdının mahlûlünden kendisine verildi.

Dâmâdı İsmâ'îl Efendi, 1197'de Şâm mollası oldukta beraber gidip 1198'de orada irtihâl eyledi. Âlim, şâir, hattât-ı meşhûr idi. "Mesâhif-i **[53]** Şerîfe" ve "Delâ'il-i Münîfe" ve "Tefsîr-i Celâleyn" ve "Emsâl-i Meydânî" gibi çok kitâblar yazdı.

Müstakîmzâde Süleyman Sa'deddîn Efendi "Tuhfe"sinde âdeti vechile bunu da "şehrî", ya'nî İstanbullu diye yazmışdır. Hâlbuki pederi ve bütün akrabâsı Amasyalı olup sülâlesi yakın vakitlere kadar Amasya'da yaşamışlardı. Târih-i irtihâline bu beyt yazılmışdır:

Şâmda azm-i behişt etdikte târîhin didim
Eyledi toksan sekizde cennet-i firdevsi cây 1198

Resmî Ahmed Efendi-Kâtibzâde

Amasyalıdır. Hattât-ı meşhûr Hâfız Ahmed Efendizâde Mehmed Efendi'nin mahdûmu ve Köse Hattât es-Seyyid Mehmed Emîn Efendi'nin pederidir.

Resmî Mustafa Bey-Mühendis

Amasyalıdır. [74] **[54]**

[55] Rüsûhî Hasan Efendi-Şeyhzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Selâmet Hâtun zâviyesi şeyhi Mustafa Efendizâde eş-Şeyh Osmân Efendi'nin mahdûmudur. 1153'de pederinin vefâtına binâ'en meşîhat ciheti birâderi Sünûhî Abdullah Efendiyle uhdelerine tevcîh edilmişdi.

1154'de sıgar-ı sinlerine binâ'en her ikisi de ref' edilip meşîhat-ı ulemâdan es-Seyyid Hâfız Hüseyin Efendi uhdesine tevcîh ve bunlar da mûmâ-ileyhin taht-ı vesâyetine idhâl edildi. Mukaddimât-ı ulûmu Hâfız Hüseyin Efendi'den görüp sonra Iydîzâde Âkif Mustafa Efendi'nin halka-i tedrîsine mülâzemet etdi.

Metânet-i hâfızasına binâ'en üstâdı tarafından "Rüsuhî" lakâbı verildi. Fâzıl-ı müşârün-ileyhten ikmâl-i tahsîl ederek icâzet-nâme aldıktan sonra İstanbul'a gidip silk-i kudâta girdi. Kasabât ü bilâdı kazâ ve niyâbetle devr ederek 1200 hudûdunda geldi.

Ba'dehû âzim-i Hicâz olup terk-i kazâ ederek Selâmet Hâtun tekkesi meşîhatı nâ-ehl olan Mahmûd Çelebi'nin ref'inden **[56]** 1202'de uhdesine tevcîh edildi. Yedi yıl kadar Nakşîbendiyye âyîni üzere zikr ü ibâdetle iştigâl ve ulemâ ve meşâyihle sohbetler ederek 1209 senesi şevvâlinde vefât etdi.

Âlim, kâmil, sâlih, şâir bir şeyh-i kerîm idi. Vefâtını müte'âkib meşîhat yine mutasarrıf-ı sâbıkı Mahmûd Çelebi'ye verildi. Bu da 1210'da vefâtıyla oğlu Mustafa Efendi'ye ve 1211'de ref'iyle sâhib-i tercemenin mahdûmu es-Seyyid Mehmed Sa'îd Efendi'ye tevcîh edildi.

---

74 Müellif, Resmî Mustafâ Bey hakkında başka bir şey yazmamış olup 53. ve 54. sayfaları boş bırakmışdır. (Haz.)

Resûl Çelebi-Hâce

Amasyalı Ahmed'in oğludur. Ticâretle iştigâl ederek servet ü sâmân kazandı. Pervâne Beyzâdelere kendisini sevdirdiğinden ba'zı emânetlerde istihdâm edildi. 698'de müstevfî, ya'nî Amasya defterdârı olup iki yıl sonra azl edildi. Ba'dehû vefât etdi. Kibâr-ı hâcegân ve a'yân-ı memleketten idi.

Resûl Bey-Hacı Beyzâde

Amasya ümerâsından Hakalalı Âbâdoğlu Hacı Mehmed Bey'in mahdûmudur. Çelebi Sultân Mehmed Hân devrinde **[57]** ze'âmetle hidemât-ı harbiyyede bulundu. Ba'dehû ümerâdan olup 836 sâlinden sonra vefât etdi. Diğer Hâbilzâde Resûl Çelebi bin Hasan Çelebi 847'de Amasya a'yânından görülüp sonra merhûm oldu.

Resûl Çelebi-Hâce

Kedağra (Köprü)lıdır. Oranın eşrâfından Paşa Yiğit Bey'in oğludur. Tâceddîn Paşa'nın kethüdâsı ve Köprü'de vekîl-i umûru olup hayli servet kazandı. 900'de paşanın vakfiyesinde mütevellî-i muvakkatı olup 910 sâlinden sonra vefât etdi.

Resûl Efendi-Dede Efendi

Amasya'da medfûn olan eş-Şeyh Zekerîyyâ-yı Halvetî mürîdânından olup ahz-ı hilâfetle vatanı olan Akdağ nâhiyesinde Başalan karyesinde ikâmet ve orada câmi-i şerîf ve ittisâlinde bir zâviye-i Halvetiyye binâ ederek köy halkının ahlâkını tehzîbe çalışdı. Sultân Bâyezîd-i Sânî tarafından kendisine temlîk edilen çiftliğini vakf edib köyünü fevka'l-âde şenlendirdi. 921 hudûdunda vefât etdi. **[58]** Âlim, sâlih, pâk-i'tikâd idi. Câmii yanında türbesi vardır. "Resûl Dede" demekle meşhûrdur.

Resûl Çelebi-Culfaoğlu Hâce

Amasya'nın meşhûr culfası Mehmed Çelebi oğludur. Bu da culfalıkla iştihâr ve ticâretle kesb-i servet ü sâmân etdi. 917'de Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Ahmed'e mebâliğ-i azîme ikrâz eylediğinden 918'de Sultân Selîm'in cülûsunda menkûb oldu.

921'de Amasya'da bulunan Sultân Selîm'in afv ü âtıfetine nâ'il olup ikrâz eylediği mebâliği kendisine te'diye edilerek eski şeref ü i'tibârını kazandı. 933'de Zünnûn vak'asında nakden yardımlar edib sonra vefât etdi. Kibâr-ı tüccârdan idi.

Resûl Efendi-Halvetî şeyhi

Amasya'nın Şehreküstü Mahallesi'nde tekke ve mescidi olan Pîr Sinan Efendi'nin hizmet-i şerîfesinde tefeyyüz edib hilâfet aldı. Pîr-i müşârün-ileyhin yerine şeyh olan İmâmzâde Abdulkerîm Efendi'nin irtihâlinde mezkûr tekke şeyhi **[59]** olup 991 sâlinden sonra vefât etdi. Ulemâ ve sulehâdan bir zât idi. Mahdûmu eş-Şeyh Mehmed Efendi'dir.

Resûl Efendi-Tokatî eş-Şeyh el-Hâc

Tokatlı Mehmed'in mahdûmudur. Amasya'da şeyhü'l-harem Sinan Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm olduğu esnâda tasavvufa meyl ederek eş-Şeyh Abdullah Efendi'nin riyâzet-hânesinde tekmîl-i sülûk etdi.

Ba'dehû terk-i tedrîs edib Hâce Sultân tekkesi şeyhi ve vakfı mütevellîsi oldu. Her yıl muhâsebesini güzelce verdiği hâlde 1017 senesi zilhiccesinde Kâdı Mustafa Efendi'nin huzûruyla görülen muhâsebesinde zimmeti çıktığından tevliyet ve meşîhatten ferâgata mecbûr oldu.

Ba'dehû halefi olan Pîr Mehmed Efendi'nin birkaç yıl sonra vefâtı üzere sânîyen mezkûr tekkenin şeyhi ve mütevellîsi olup 1027 hudûdunda vefât etdi. Âlim, sâlih, mu'tekad-ı nâs,

mahbûbü'l-kulûb, latîf-meşreb, va'zı mü'essir idi. Mahdûmu İsmâ'îl Efendi **[60]** ve bunun mahdûmları Mehmed, Ahmed Efendilerdir. Bunlara "Hacı Resûlzâdeler" dendi.

Diğer Amasya mütesellimi Hacı Şa'bân Ağazâde el-Hâc Resûl Ağa da a'yân-ı memleketten ve sipâhî meşâhîrinden olup 1058'de Vardar Ali Paşa vak'asında hizmet etdi. Ba'dehû Tokat kethüdâyeri ve 1062'de Niksar voyvodası olup azlinden sonra 1066 hudûdunda vefât etdi.

Resûl Efendi-Hacı Resûlzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Üçler Mahallesi'nde Sa'dî Çelebi mescidi imâmı Ahmed Efendi bin İsmâ'îl Efendi bin el-Hâc eş-Şeyh Resûl Efendi'nin mahdûmudur. İstanbul'a gidip dîvân-ı hümâyûn kalemine girdi. Orada tefeyyüz ederek dîvân-ı hümâyûn kâtibi, ba'dehû dârü's-sa'âde ağası yazıcısı oldu.

1082'de dârü's-sa'âde ağası Abbas Ağa'nın azli üzerine ma'zûl ve 1085'de mukâta'a-i harameyn oldu. Ba'dehû muhâsebeci olup 1099'da azl edilerek Amasya'ya i'zâm edildi. 1103'de vefât etdi. Kâtib, hesâba âşinâ **[61]** idi. Mahdûmu Mehmed Efendi ve birâderi "Pelid" demekle meşhûr İsmâ'îl Ağa'dır.

Resûl Ağa-Hâceoğlu

Amasyalıdır. Ebûbekir'in oğludur. Yeniçeri olup ocağa girdi. Ba'dehû ulûfeciyân-ı yemîn serdengeçtilerinden olup Îrân muhârebâtına iştirâk ederek terfî'an doksan dokuzuncu cemâ'at çorbacısı oldu.

1181'de Rus harbine gidip üç yıl muhârebe ederek 1185'de ulûfeciyân-ı yemîn ağası görüldü. 1191 sâlinden sonra vefât etdi. Bölük ağalarının meşâhîrinden bir gâzî idi. Defter-i vezâ'ifte künyesi ve terakkiyâtı görüldü.

Resûl Sâmi Efendi-Dağıstânî el-Hâc

Dağıstân Eyâleti dâhilinde Şekilidir. Hacı Mûsâ Kâzım Efendi bin Hacı Mehmed Sa'îd Efendi bin Ömer Efendi'nin mahdûmudur. 1272'de Şeki'de doğdu. Pederi ve birâderi Mustafa Vefâ'î Beyle beraber 1284'de Amasya'ya hicret etdi.

Eş-Şeyh el-Hâc Hamza Nigârî Efendi'ye intisâb ve ondan **[62]** edebiyât-ı Arabiyye ve Fârisiyye tedrîs etdi. İbtidâ muhâsebe kalemine girip bir müddet oraya devâm etdi. Ba'dehû Amasya kazâlarında sandık emîni, ba'dehû mâl müdürü oldu.

1308'de ma'zûlen İstanbul'a gidip Sultân Abdulhamîd-i Sânî kurenâsından Şirvânî Mehmed Emîn Bey'e çattı. Bunun sâye-i ikbâlinde 1309'da Kerbelâ sancâğı muhâsebecisi olup en ziyâde sevdiği yere gitdi. Dört yıl kadar orada kalıp 1313'de naklen Trablusgarb vilâyetinde Cebel-i garbî sancâğı muhâsebecisi oldu.

On iki yıl kadar orada muhâsebeci ve senelerce mutasarrıf vekîli olduğu esnâda cihet-i askeriyyeye hizmeti ve bir askerî hasta-hâne inşâ etdirmesi takdîr edilerek Trablusgarb vâlîsi ve kumândânı Müşîr Receb Paşa'nın inhâsıyla tevârîh-i muhtelifede mütemâyiz rütbesi ve dördüncü Osmânî ve Mecîdî nişânlarıyla taltîf edildi.

1325'de terfî'an Cidde sancâğı muhâsebecisi ve 1326'da muhâsebecilik uhdesinde kalmak üzere Hicâz defterdârı vekîli olup îfâ-yı farîza-i Hâc ederek 1327 senesi evâsıtında **[63]** me'zûnen İstanbul'a geldi. İstid'âsıyla tekâ'üde sevk edilip Bursa'da ve ba'dehû İstanbul'da ihtiyâr-ı ikâmet etdi. 1356 senesi ramazânının yirmi üçüncü cumartesi gününe mütesâdif 1937 teşrîn-i sânînin yirmi birinci günü vefât ederek ertesi pazar günü Sultân Bâyezîd câmiinde namâzı edâ ve Merkez Efendi mezârlığına defn edildi.

Kâtib, ehl-i dâniş, iş-güzâr, hoş-sohbet, Hamzavî-meşreb, evlâd-ı Ali'ye meftûn, şâir idi. Mahdûmları Ali Dâver, Hüseyin Hâmî Beylerdir. Kerbelâ'da iken muharrem ayında Necef'e gidip Hazreti Ali'ye nisbet edilen türbeyi ziyâret esnâsında Îranîlerin mâtemine iştirâk ederek irticâlen söylediği şu mersiyyeyi terceme-i hâliyle beraber göndermişdi:

Mâh-ı aşûrâdur ey dil bil cihân ağlar bugün
‘Arş ü ferş ü şems ü mâh u âsumân ağlar bugün

Öyle bir gündür bugün kim şâh-ı deşt-i Kerbelâ
El-‘ataş-gûyâ olup eyler figân ağlar bugün

Ey emîrü’l-mü’minîn gel kândesin imdâd kıl
Zâde-i Zehrâ içün fahr-ı cihân ağlar bugün

Mürg-i cânım lâne-i tende karâr itmez döner
Neylesün netsün ne yapsın ins ü cân ağlar bugün

Farz iken ‘âlemde ehl-i beyte hubb u ihtirâm
Tîğ-i a’dâdan bedensiz ser hemân ağlar bugün **[64]**

Saht-dil mel’ûn Yezîd ü Şimr ile bin Ziyâd
İtdiği ef’âle billâh kudsiyân ağlar bugün

Sâmiyâ gördim bu dem çekmiş siyâh pûşideyi
Lâ-fetâ sırrına mazhar bî-gümân ağlar bugün

Resîm Ahmed Efendi-Bâlîzâde

Amasyalıdır. Mumcu Bâlî’nin oğludur. Amasyalı şu’arânın tezkiresini yazan Abdullah Paşa müderrisi Abdî Efendi’den edebiyât-ı Arabiyye ve Fârisiyyeyi tahsîl ve Fazlullah Efendi’den hutût-ı mütenevvi’ayı ahz ü temeşşuk etdi.

Bir müddet Amasya beytü’l-mâl kâtibi oldu. Ba’dehû Deli Emîr Mehmed Paşa’nın kâtib-i dîvânı olup ma’iyyetinde devr-i bilâd etdi. Müşârün-ileyhin vefâtında Amasya’ya gelip Sultân Bâyezîd evkâf kâtibi olduğu hâlde 1112’de vefât eyledi. Kâtib, münşî, hattât idi. Şu gazeli Abdî Efendi tezkiresinde görüldü:

İdüb azm-i sefer cânâ esîr-i mihnet oldum ben
Cüdâ düşdüm vatandan mübtelâ-yı firkat oldum ben

Kanâ’at eylemezken nazra-i dîdâr ile evvel **[65]**
Değil mektûba şimdi bir selâma hasret oldum ben

Sen inkâr eyledin hem-bezm-i ağyâr olduğun ammâ
İşitdim mâcerâyı vâkıf-ı keyfiyyet oldum ben

Gülistân-ı visâlin güllerini eylemiş çîde
Nişân-ı bûse gördüm dâğ dâğ-ı hayret oldum ben

Dahî hâlî iken bend oldum ol zülf-i perîşâna
Sana ey bî-vefâ sermâye-i cem’iyyet oldum ben

Olub âsûde her âşûb-gâh-i bezm-i kesretde
Resîmâ sâkin-i künc-i amân-ı uzlet oldum ben

Rüşdü İbrâhim Efendi-Hattâtzâde

Amasyalıdır. Hattât-ı meşhûr Dede Çelebizâde Hüseyin Efendi'nin mahdûmudur. Tercemesi yukarıda (cild. 9, sahîfe 30) yazılan pederinden hutût-ı mütenevvi'ayı ve ulemâdan ulûm-ı edebiyye ve şer'iyyeyi ahz u tahsîl edib darb-hâne kâtibi oldu.

Amasya darb-hânesi ilgâ edildikden sonra Sultân Bâyezîd evkâfı kâtibi olup hayli müddet bu kitâbette kaldı. Bu sâyede ta'lîm-i şâkirdâna hasr-ı evkât edib 1039 senesi şevvâlinde **[66]** bilâ-veled vefât etdi. Edîb, şâir, âlim, hattât-ı meşhûr idi. Turâbî Mustafa Efendi gibi asrı şu'arâsıyla mutâyebe ve müşâ'aresi vardı.

Rüşdü Ahmed Efendi-İmâmzâde es-Seyyid

Amasyalıdır. 1112'de vefât eden Hızır Paşa imâmı Halîl Efendi'nin mahdûmudur. Hıfz-ı Kur'ân etdikten sonra tahsîl-i ilm ü hatt etdi. Evâ'il-i hâlinde câmi-i mezbûrda devr-hân olup sonra İstanbul'a gitdi. Kara İbrâhim Paşa'nın sadâretinde mektûbî-i sadâret kalemine girdi.

1098'de Bayburdluoğlu Yeğen Osmân Paşa'nın dîvân kâtibi olduğundan dolayı müşârün-ileyhin i'dâmında habs u tevkîf edildi. Paşa'nın emvâl-i mektûmesini teslîm-i hazîne ederek afv ü ıtlâk edilip 1101'de Amasya'ya gönderildi.

Tûl müddet Amasya'da kitâbetle iştigâl edib sonra Küçük Alizâde Hüseyin Paşa'nın hâzîne kâtibi oldu. Müşârün-ileyhin vefâtında Amasya'ya avdet edib 1131'de mukâta'a emîni oldu. 1142'de ma'zûlen vefât etdi. **[67]** Kâtib, şâir, tâli'siz idi.

Rüşdü Ahmed Efendi-Şeyh Alizâde es-Seyyid el-Hâc

Amasyalıdır. Nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı ve esnâf şeyhi es-Seyyid eş-Şeyh Ali Efendi bin mü'ellif-i Tezkire-i Abdî Efendi'nin mahdûmudur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm ederek mücâz olup 1112'de pederinin kasr-ı yediyle Abdullah Paşa cüz-hânı ve ba'dehû Hüseyin Ağa vakfı kâtibi oldu.

1127'de pederinin irtihâlinde Ahî Darb-hâneci tekkesi şeyhi ve Pervâne Bey Câmii vâ'izi olup mükerreren meclis-i hâciyâna ve a'yâna a'zâ olduğu hâlde 1159 senesi saferinin on sekizinde vefât etdi.

Âlim, vâ'iz, halûk, nâzik-tabi'at, şâir, sâhib-i temkîn idi. Ceddinin tezkire-i şu'arâsını tezyîl ederek asrının şu'arâsını ve havâdisini cem' ü tahrîr etdi. Bu eseri kütüb ve evrâk-ı metrûkesi arasında bulundu. Mahdûmları es-Seyyid Abdurrahmân, Abdî, Ahmed Efendilerdir.

Hâfız es-Seyyid Abdurrahmân Efendi, Abdullah Paşa câmii imâmı olup 1197'de vefât etdi. Yerine mahdûmu **[68]** Hâfız es-Seyyid Ahmed Efendi imâm olup 1234'de vefât etdi. Bunun mahdûmu Hâfız es-Seyyid Mehmed Efendi imâm oldu.

Sâhib-i tercemenin ikinci mahdûmu es-Seyyid Abdullah Abdî Efendi ulemâdan olup Acem Ali Mahallesi'nde Bâlî Bey câmii imâm u hatîbi idi. 1210'da vefât edib mahdûmları es-Seyyid Mustafa, Ahmed Rüşdü Efendilerdir. Hâfız es-Seyyid Mustafa Efendi 1191'de vefât etdiğinden Hâfız es-Seyyid Ahmed Rüşdü Efendi pederinin vefâtında müstakillen câmi-i mezbûre imâm u hatîb oldu.

Üçüncü mahdûmu Hâfız es-Seyyid Ahmed Efendi Çırakcı Mahallesi'nde Hasan Efendi câmi-i şerîfi imâmı olup 1213'de fevt oldu. Bunun mahdûmu Hâfız es-Seyyid Osmân Efendi imâm olup 1223'de vefâtıyla imâmet ve hitâbet Sorukluzâdelere tevcîh edildi.

Rüşdü Ahmed Efendi-Şeyh Alizâde es-Seyyid el-Hâc

Amasyalıdır. Tercemesi şurada yazılan es-Seyyid el-Hâc Rüşdü Ahmed Efendizâde es-Seyyid Abdullah Abdî Efendi'nin mahdûmudur. Tahsîl-i ilm ü kitâbet ederek pederinin **[69]** vefâtında müstakillen Bâlî Bey Câmii imâm u hatîbi, Hüseyin Ağa vakfı kâtibi oldu. Ba'dehû Hüseyin Ağa kitâbetinden kasr-ı yed edib vakf-ı mezkûr câbîsi ve Tîmâr-hâne vakfı kâtibi ve meclis-i hâciyân a'zâsı olduğu hâlde 1233'de vefât etdi. Eşrâf-ı memleketten kâtib, hânedân idi.

Mahdûmları es-Seyyid Ahmed Necîb, Mehmed Sâmî Efendilerdir. Hâfız es-Seyyid el-Hâc Necîb Ahmed Efendi'nin mahdûmları es-Seyyid Abdullah, Mehmed Efendilerdir. Belediye a'zâsından es-Seyyid Abdullah Efendi 1316'da vefât etdi. Oğulları es-Seyyid Mehmed Sâmih, Ebûbekir Sıdkî, Ahmed Âtıf Efendiler ber-hayât idiler. Es-Seyyid Mehmed Efendi 1302'de vefât edib mahdûmu Boynueğri es-Seyyid Ahmed Efendi'dir.

Rüşdü Hasan Efendi-Şeyhzâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Meşâyih-i Nakşîbendiyyeden es-Seyyid eş-Şeyh Abdullah Efendi'nin mahdûmudur. Allâme Şeyhzâde es-Seyyid el-Hâc Abdullah Vecîh Efendi'nin halka-i tedrîsinde iktisâb-ı ilm ü kemâl edib ders-i âm ve Yâkût Paşa câmi-i şerîfine imâm oldu. **[70]**

Bu esnâda Çevikçe tekyesi şeyhi Sinânî Hasan Efendi'nin sohbet-i aliyyesinde tekmîl-i sülûk ederek Yâkût Paşa zâviyesi şeyhi ve câmii vâ'izi oldu. Terk-i tedrîs edib tezkîr u irşâd ile iştigâl ederek 1223'de dâr-ı na'îme irtihâl etdi.

Âlim, vâ'iz, halûk, sâkin, şi'r u inşâda kâdir bir şeyh idi. Mahdûmu es-Seyyid Mehmed Efendi câmi-i mezbûr imâmı olup 1246'da vefât etdi. Bunun mahdûmu es-Seyyid Ebûbekir Sıdkî Efendi de yerine imâm olup 1290'da fevt oldu.

Rüşdü Halîl Efendi-Mu'îdzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Torumtay Medresesi mu'îdi Ahmed Efendi'nin mahdûmudur. Fuzalâdan Çelebizâde el-Hâc Hüseyin ve Ürgüblü el-Hâc Ahmed Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve 1178'de Torumtay câmii hatîbi oldu.

Ba'dehû İstanbul'a gidip 1198'de vezîr olan Selîm Sırrı Paşa'nın imâmı ve devriye müderrisi oldu. 1208'de müşârün-ileyhin irtihâline binâ'en Amasya'ya gelip vazîfe-i hitâbetle iştigâl ederek 1221 senesi rebîülâhirinin **[71]** on beşinci günü vefât etdi.

Âlim, kâmil, edîb, hayâ ve ittikâsı mükemmel, hıfz u kırâ'atı, sadâ ve sîmâsı güzel bir hatîb idi. Mahdûmları vezîr Mustafa Reşîd Paşa ile Hâfız Mehmed Sa'îd, Ali Sâib Efendiler'dir. Dâmâdı Selîm Sırrı Paşa'nın abd-i mu'takı olan sadr-ı esbak Gürcü Hurşîd Ahmed Paşa'dır.

Rüşdü Abdullah Efendi-Noktacızâde el-Hâc

Amasyalıdır. Ya'kûb Paşa câmii cüz-hânı ve noktacısı Hâfız Ali Efendi bin Mehmed Çelebi mahdûmu ve hâcegândan Mehmed Sâdık Efendi'nin birâderidir. İstanbul'da tahsîl-i ilm ü kitâbet ederek dârü's-sa'âde ağası kâtibi kalemine girdi.

Orada tefeyyüz ederek ser-halîfe iken dârü's-Sa'âde Ağası kâtibi oldu. Ba'dehû dîvân-ı hümâyûn hâcegânından olup ba'de'l-azl Sultân Bâyezîd evkâfı mütevellîsi olarak Amasya'ya gönderildi. Bir buçuk yıl kadar kalıp sonra ma'zûlen İstanbul'a gitdi. 1190'da serdârlar kâtibi olup 1192 senesi rebîülevvelinin on birinci günü vefât etdi. Tarîk-i Nakşîden müstahlef idi. **[72]**

Rüşdü Ali Efendi-Câniklizâde

Amasyalıdır. Meşâhîr-i fuzalâdan esbak Amasya müftüsü Canikli el-Hâc Mehmed Efendi bin Dervîş Mustafa Efendi'nin mahdûmu ve Amasya müftüsü el-Hâc Hâfız Mehmed Hilmî Efendi'nin birâderidir. Pederinden ve muhaddis-i meşhûr Hâfız Ali Şükrü Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu.

1254'de bir şeyden gücenip Taşköprü kasabasına gitdi. Orada fevka'l-âde ri'âyet görüp kaldı. Tedrîs-i ulûm ederek iştihâr edib oranın müftüsü ve müderris-i be-nâmı olduğu hâlde 1271 hudûdunda vefât etdi. Âlim, fâzıl, müteşerri', hâfız-ı Kur'ân bir zât idi.

Rüşdü Mehmed Paşa-Şirvânîzâde

Amasyalıdır. Yukarıda tercemesi yazılan Hâlidiyye meşâyih-i kirâmından Şirvânî el-Hâc İsmâ'îl Sirâceddîn Efendi'nin ikinci mahdûmudur. Amasya'da Yâkûtiyye Mahallesi'nde 1245'de doğdu. Mukaddimât-ı ulûmu Anac Hoca Mehmed Efendi'den gördü.

Ulûm-ı Arabiyye ve akliyye ve nakliyyeyi hâssaten pederinden ahz ü tederrüs edib 1264'de pederinin vefâtından sonra **[73]**[75] İstanbul'a gitdi. Orada Vidinli Mustafa Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib rü'ûs imtihânına girdi. Aliyyü'l-a'lâ derecesinde imtihânı kazanıp Sultân Fâtih ve Bâyezîd Câmilerinde ders-i âm ve 1267'de müderris oldu.

1268'de mahkeme-i teftîş-i evkâf kâtibi ve 1270 senesi muharreminin altısında Amasya evkâf müdürü olup "mu'accelât nâzırı" unvânıyla geldi. Ba'zı ahvâlinden dolayı 1271 senesi rebîülâhirinde isti'fâ ederek İstanbul'a gitdi. Şeyhülislâm Meşrebzâde Mehmed Ârif Efendi'ye intisâb ederek kassâm oldu.

1275'de sadr-ı esbak Keçecizâde Mehmed Fuâd Paşa'ya kendisini tanıttığından 1276 senesi muharreminde meclis-i vâlâ a'zâsı ve zilka'desinde müftü-i fevka'l-âde olarak hâriciyye nâzırı Fuâd Paşa ile Şâm'a gitdi.

Orada ordu müşîri ve Şâm vâlîsi Nâzır Ahmed Paşa'nın muhâkemesi icrâ edilerek 1277 senesi cumâdelâhiresinde i'dâmı karâr-gîr olup karâr-ı mezkûr infâz edildikte verdiği fetvâ makbûl-i tab'-ı Fuâd Paşa **[74]** olduğundan mahrec mevleviyyetiyle taltîfini meşîhata arz u inhâ etmişdi.

Şeyhülislâm Sa'deddîn Efendi, henüz mûsıla-i Süleymaniyye müderrisi olmuş bir zâta pek çok eskileri varken, mahrec mevleviyyeti verilemiyeceğini bildirdiğinden Fuâd Paşa'nın canı sıkıldı. Derhâl vezâretle Şâm vâlîliğini Sultân Abdülazîz'e bâ-telgraf arz ve irâdesini istihsâl ederek 1279 senesi şevvâlinin on beşinde vezâretle Şam vâlîsi oldu.

Beyrut'ta elbise-i ilmiyyesini bırakıp mülkiye kıyâfetiyle Şâm'a avdet etdi. Bir mahrec mevleviyyetine nâ'il olamadığı hâlde tâli'i kendisini vezîr etdi. Çünkü akl ü dirâyetiyle hâssaten ilm ü kiyâseti ve rindâne meşrebi sâyesinde kendisini Fuâd Paşa'ya son derece sevdirmişdi.

1279 senesi zilhiccesinde Fuâd Paşa Sadr-ı a'zam olup 1280 senesi zilka'desinde Sayda ve Şâm eyâletlerinden Sûriye vilâyeti teşkîl edildikte Sûriye vâlîsi oldu.

1282 senesi cumâdelûlâsında sadr-ı müşârün-ileyhin himmetiyle **[75]**evkâf-ı hümâyûn nâzırı olarak İstanbul'a geldi.

Sadr-ı müşârün-ileyh Fuâd Paşa kendisini Sultân Abdülazîz Hân'a fevka'l-âde medh ü senâ eylediğinden sene-i mezbûrenin Şa'bânında mâliye nâzırı ve 1284 senesi zilhiccesinde ilâveten hazîne-i hâssa nâzırı olup 1285 senesi zilka'desinin beşinde hazîne-i hâssa nezâreti inzimâmıyla Dâhiliyye nâzırı oldu.

1287 senesi şevvâlinin yirmi dördünde hazîne-i hâssa nezâreti inzimâmıyla sânîyen mâliye nâzırı oldu. 1288 senesi rebîülevvelinin yirmi dokuzunda azl edilip birkaç gün sonra Nâfi'a ve rebîülâhirinin on beşinde Adliye nâzırı oldu.

1288 senesi cumadelâhirinde Âlî Paşa'nın vefâtıyla Sadr-ı a'zam olan Mahmûd Nedîm Paşa'nın fuzûlî si'âyeti ve mahdûmu İsmâ'îl Hakkı Bey'in de fazla kumâr ve sefâheti yüzünden recebinin üçüncü günü azl edilerek Amasya'ya i'zâm edildi.

Amasya'da ikâmeti esnâsında pederinin halîfesi olan Hacı Hamza Nigârî Efendi'nin sohbetinde imrâr-ı hayât edib pederinin yaptırmakta olduğu türbesini ve câmi-i şerîfini itmâm **[76]** etdi. Hacı Hamza Efendi'ye de muhteşem bir konak yaptırdı. Fakat gözü ve kulağı İstanbul'da idi.

1289 senesi cumadelûlâsında Mahmûd Nedîm Paşa'nın azli üzerine Ahmed Midhat Paşa sadr-ı a'zam oldukta bâ-telgraf İstanbul'a da'vet edilip cumâdelâhiresinde Amasya'dan hareket etdi.

Sene-i mezbûre recebinin ikisinde İstanbul'a vusûlini müte'âkib orman ve me'âdin nâzırı oldu. Çünkü ba'zı ahrârâne harekâtıyla Midhat Paşa'ya da kendisini sevdirmiş, Ziyâ ve Kemâl Beylerin ta'kîb etdikleri gâyeyi benimsemişdi. Şa'bânın yirmi altısında sânîyen evkâf ve

75 Müellif, bu sayfanın kenârında "Ahmed Hüsâmeddîn Efendi'nin kerîmesi Emîne Nedîme Hânım ile evlendiği vakfiyesinden anlaşıldı" yazmışdır. (Haz.)

zilhiccesinin on sekizinde sâlisen mâliye nâzırı ve 1290 senesi saferinin on yedisinde sadr-ı a'zam oldu.

Ancak kendisiyle beraber nefy ve da'vet edilen Ispartalı ser-asker Hüseyin Avnî Paşa'nın Sultân Abdülazîz'e karşı beslediği intikâm hissiyâtından gâfilâne hareket etdi. Müşârün-ileyhin hal'-i Sultân hakkındaki istimzâcına muvâfakat etmediği hâlde iftirâ edebileceğini tahmîn **[77]** edemedi.

Binâen-aleyh, Hüseyin Avnî Paşa mezkûr teklîfini Sultân Abdülazîz'e söyler korkusuyla derhâl Sultân Abdülazîz'e hakkında bir tâkım müfteriyât ismâ' u iknâ' eylediğinden ya'nî kendisinin yapacağı hal' maddesini ona isnâd etdiğinden dokuz ay on gün mesned-i sadârette kalabildi.

1290 senesi zilhiccesinin yirmi altısında sadâretten azl edilip Hüseyin Avnî Paşa sadr-ı a'zam oldu. Sadr-ı müşârün-ileyhin İstanbul'da bekâsı sadr-ı a'zamın endişesini artırdığından 1291 senesi rebîülâhirinin onunda Haleb vâlîsi olarak İstanbul'dan çıkarıldı.

Cumâdelûlâsında Haleb'e vâsıl ve çadırında mukîm olduğu esnâda mâh-ı mezkûrun on yedisinde Hicâz vâlîsi olduğu kendisine bâ-telgraf bildirildiğinden oradan Mekke-i Mükerreme'ye gitdi. Vusûlünden az sonra Tâ'if'e gidip sene-i mezbûre şa'bânının on birinci günü vefât etdi.

Vefâtı hakkında türlü türlü rivâyetler işitildi fakat hiç birini de te'yîd edecek delâ'il ü emârât **[78]** elde edilemedi. Merhûm Hazret-i Abdullah bin Abbâs'ın ayağı ucunda medfûndur. Âlim, fâzıl, münşî, zekî, fatîn, sahî, mümtezic, mu'tedil, orta boylu, tıknaz, sabîh, mütebessim bir zât idi.

Lâkin Amasya kendisinden iki hayr u menfa'atin devâmını beklerken ikisine de mâni' oldu. Birincisi Amasya evkâfının istisnâsı güç hâl ile istihsâl edilmişken birinci evkâf nâzırlığında bu istisnayı kaldırdı. Pek çok Amasya hayrâtının hademesini mağdûr etdi.

İkincisi Sadr-ı a'zam Mahmûd Nedîm Paşa'nın sadâretinde Amasyalı Hâfız Ali Paşazâde Hasan Tahsîn Bey'in büyük himmetiyle Amasya üç livâdan mürekkeb bir vilâyet olmuşken İstanbul'a vusûlünü müte'âkib eski hâline ircâ' etdirdi. Sivas erkânının istihzâsına bâ'is oldu.

Çünkü kendisinin Amasya mu'accelât nâzırı olduğu esnâda işret edib Tınkır Ayşe'yi oynattığını ve kalb beşlik verdiğini mutasarrıf Sâlih Paşa'ya şikâyet etdiren ba'zı müfsidlerin yüzünden sıkılıp **[79]** isti'fâ etmişdi. Bunun hıncını Amasya'dan ve halkından çıkardı derler.

Mekke-i Mükerreme'de bir kütüb-hânesi ve Amasya'da pederinin türbesi ve câmii ve evkâfı vardır. Amasya'da Aşağı Bakacak nâmıyla meşhûr Feyziye Medresesiyle Meydan köprüsü başında kâ'in Tayyâr Paşa ve kendisinin vaktiyle ikâmet etdiği Benderli medreselerini müceddeden i'mâr etdi.

Merhûm gâyet kâtib, münşî olduğu gibi mükemmel şâir ve rind-meşreb idi. Mey ü mahbûbu gâyet sever, İstanbul sâhil-hânelerinde ve köşklerinde ricâl-i asrıyla beraber ta'tîl günlerinde ve gecelerde her türlü zevk ü sefâya düşkün idi. "Fatîn tezkeresi"nde şu gazeli görüldü.

Birdir safâ-yı vasl ü safâ bir değilse de
Birdir cefâ-yı hicr ü cefâ bir değilse de

Bâlâ ve zîri bir görürüm fart-ı neşveden
Birdir gözümde arz ü semâ bir değilse de

Birleşdi renk-i zülf ü benâgûş nazrada
Birdir bana sabah ü mesâ bir değilse de
[80]

Bîmâr-ı aşkım istemem aslâ 'ilâc-ı derd
Birdir yanımda derd ü devâ bir değilse de

Rüşdî suhân-şinâs bilir tarz ü şîvesin
Birdir edâ-yı şi'r ü edâ bir değilse de

Müşârün-ileyhin şu gazeli tab'ımda bir küşâyiş uyandırdığından irticâlen şöyle tahmîs eyledim:

Birdir gınâ-yı kalb ü gınâ bir değilse de
Birdir ziyâ-yı şems ü ziyâ bir değilse de
Birdir nevâ-yı zevk ü nevâ bir değilse de
Birdir safâ-yı vasl ü safâ bir değilse de
Birdir cefâ-yı hicr ü cefâ bir değilse de

Zevkin bihâr-ı sevreti âsûde hefveden
Aşkın nezîhdir kerem-i feyzi şehveden
Kalbim sürûr içinde güzel nâz ü 'işveden
Bâlâ vü zîri bir görürüm fart-ı neşveden
Birdir gözümde arz u semâ bir değilse de

Zulmetle nûr bir görünür sath-ı cemrede
Mümkün değil mi şunları görmek bu 'ibrede **[81]**
Her dürlü zıd sıfatları her dürlü zümrede
Birleşdi reng-i zülf ü benagûş nazrada
Birdir bana sabah u mesâ bir değilse de

Şâhid değil midir maraz-ı aşka âh-ı serd
Her dem figân-ı kalb-i hazînimle rûy zerd
Dil istemez ki hâlimi bilsin hezâr ferd
Bîmâr-ı aşkım istemem aslâ 'ilâc-ı derd
Birdir yanımda derd ü devâ bir değilse de

Asrî bilir şinâver-i deryâ girîvesin
Anlar fazîlet ehli güzel şi'r ü bîvesin
Takdîr ider meziyet-i vâlâ vü cîvesin
Rüşdî sühan-şinas bilir tarz ü şîvesin
Birdir edâ-yı şi'r ü edâ bir değilse de

Şeyh İsmâ'îl Şirvânî Hazretleri'nin iki mahdûm-ı âlîsi birer haslet-i mümtâzenin timsâli idiler. Biri Sadr-ı a'zam Mehmed Rüşdü Paşa, diğeri kadı-asker Ahmed Hulûsî Efendi'dir. Bu iki birâder lutf-ı tab' u sehâvetde, şekl ü sîmâda müsâvî oldukları hâlde her birinin kendisine **[82]** hâs birer haslet-i mümtâzesi vardı.

Mehmed Rüşdü Paşa, gâyet fâzıl, muhakkik, her türlü kemâlâtı câmi' idi. Ahmed Hulûsî Efendi de âlim, kâmil olmakla beraber müttakî, müteşerri', afîf idi. Bunun kerem ü sehâveti, aldığı ma'âşı nisbetinde yüksekti. Onun lutf u semâhati kaldırdığı mebâliğ-i azîmeye nisbetle azdı.

Mahdûmu İsmâ'îl Hakkı Bey kumâr ve müskirâta ibtilâsı yüzünden gençliğinde 1291 senesi saferinde vefât etdi. Bunun için sâhib-i terceme bilâ-veled dünyâdan gitdi. Hakkı Bey'in bir kerîmesini Ahmed Hulûsî Efendizâde Hâlid Ziyâ Bey aldı. Bundan mahdûmu Ahmed Reşâd Bey doğdu.

Reşîdeddîn Ömer bin Mehmed en-Nahcivânî

Nahcivânlıdır. Amasya'da tahsîl-i ulûm ederek müderris ve kadı oldu. 731 sâline doğru fevt oldu. Mahdûmu Mevlânâ Yûsuf Çelebi ve hafîdi Mevlânâ Nizâmeddîn Abdulmelik Çelebi olup 778 hudûdunda vefât etdi. Bunun mahdûmu Mevlânâ Abdulvâsi' Çelebi bunun da mahdûmu 836'da Çorumlu kadısı bulunan Lutfullâh Çelebi'dir.

Reşîdeddîn Mehmed Hemedânî

Hemedânlıdır. Ahmed bin Ebi'r-Reşîd'in mahdûmu olduğu kendi imzâsıyla sâbittir. Îran'da tahsîl-i ulûm etdikten sonra Amasya'ya gelip ikâmet ve neşr-i ma'ârife mübâderet edib mahkeme kâtibi oldu.

Amasya kadı'l-kudâtı Mevlânâ Bedreddîn Ebû'l-Mehâmid İbrâhim el-Kimârî'ye kendisini sevdirdiğinden tarafından Amasya nâibi oldu. **[83]** Ba'dehû diğer Amasya kadı'l-kudâtı Fahreddîn Mehmed bin Mahmûd er-Râzî kâtibi ve 638'de nâibi görüldü. Ba'dehû kadı-i müşârün-ileyhin Konya'ya azîmetinde 642'de Amasya kadı'l-kudâtı oldu.

Beş yıl kadar mesned-i kazâda bulunub 647'de Amasya kadı'l-kudâtı Celâleddîn Abdulvehhâb bin et-Tebrîzî görüldüğünden ya azl edilip sonra vefât etdiği yâhûd bu târîhte irtihâl eylediği anlaşılamadı. Hattıyla yazdığı "Edebü'l-Kudât" adlı kitâbın sonunda imzâsı görüldü.

Reşîd Ahmed Efendi-Hacı Kâdirzâde

Amasyalıdır. Tercemesi yukarıda yazılan esbak rikâb-ı hümâyûn kethüdâsı Amasyalı el-Hâc Hüseyin Ağa'nın mahdûmu olup İstanbul'da tahsîl-i ulûm ederek müderris ü ders-i âm oldu. Tedrîs-i ulûm esnâsında medâris-i mu'tâdeyi devr ederek mûsıla-i Süleymaniyye râddesinde iken 1192'de vefât etdi. Âlim, edîb idi. Üsküdâr'da Miskînler'de medfûndur. **[84]**

Reşîd Ahmed Efendi-Hâce

Amasya'nın Üçler Mahallesi imâmı Hâfız Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Şeyhü'l-ulemâ Sipâhîzâde Hâfız Ömer Efendi'nin halka-i tedrîsinde tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm ve inkırâz-ı akrân ile vâ'iz-i be-nâm oldu.

1262'de doktor vak'asında erbâb-ı cem'iyyet rü'esâsından olduğu tahkîkât ile sâbit olduğundan 1263'de İstanbul'a ve buradan Limni'ye i'zâm edildi. Altı ay sonra afv ü ıtlâk edilerek avdet edib 1265 senesi saferinde dâr-ı bekâya rihlet etdi.

Âlim, fakîh, natûk, vâ'iz-i meşhûr idi. Nâtıkası mükemmel olduğundan Sultân Bâyezîd câmii kürsîsine çıktığı zamân bütün cemâ'atı başına toplardı. "Reşîd Hâce" denirdi. Kibâr-ı sulehâdan olup bir kerîmesinden hafîdi Mehmed Nûrî Ağa, bütün ma'nâsıyla kendisinin zıddı idi.

Reşîd Ahmed Efendi-Nevşehirlizâde

Amasyalıdır. Kibâr-ı müderrisînden şeyhü'l-kurrâ olup **[85]** 1218'de vefât eden Nevşehirli Hâfız Süleyman Efendi'nin mahdûmudur. 1210'da Amasya'da doğdu. Amasya müftüsü Âkifzâde es-Seyyid Abdurrahîm Efendi ile İstanbul'a gidip müşârün-ileyhten ikmâl-i tahsîl etdi.

1232'de bi'l-imtihân müderris ü ders-i âm olup yirmi dört sene Dâvud Paşa mahkemesi nâibi oldu. Bu esnâda medâris-i mu'tâde devresini ikmâl ederek 1265'de dârü'l-hadîs-i Süleymaniyye müderrisliğinden Kudüs-i Şerîf mollası oldu.

1271'de beytü'l-mâl kassâmı olup bilâd-ı hamse ve harameyn pâyelerini aldı. 1281 senesi saferinde İstanbul pâyesiyle evkâf-ı hümâyûn müfetdişi olup tam bir yıl sonra 1282 senesi saferinde dâr-ı bekâya irtihâl etdi.

Âlim, fâzıl, müdakkik bir zât idi. "Füyûzâtü'l-Habîbiyye alâ Salavâti'l-Meşîşiyye" ve "Meslûlü's-Sâfiyye ale'l-Vâridâti's-Sa'diyye" adlı iki te'lîfi vardır. Sülâle-i ilmiyyesi Amasya ricâlindendir. Şehzâde Câmii avlusunda üstâdının yanında medfûndur. [**86]**

Reşîd Ömer Efendi-Şeyhzâde el-Hâc

Gümüşlüdür. Orada Şemseddîn tekkesi şeyhi olan Ahmed Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da tahsîl-i ulûm edib Gümüş'te ders-i âm ve 1192'de pederinin vefâtıyla mahlûlünden Şemseddîn tekkesi şeyhi oldu.

Ba'dehû kudâtdan olup İstanbul'a gitdi. Sudûr-ı ilmiyyeden olan hemşehrîsi Müftüzâde Ahmed Efendi'ye intisâb ederek müşârün-ileyhin meşîhatında telhîscisi ve müderris oldu. 1206'da uhdesindeki meşîhati Gümüş ulemâsından el-Hâc Halîl Efendi'ye kasr-ı yed ü ferâgat etdi.

Şeyhülislâm Ahmed Efendi'nin vefâtından sonra sancâklara ve ba'dehû vilâyetlere kadı olup ma'zûlen Rûmeli hisârındaki sâhil-hânesinde mukîm iken 1227 senesi recebinde vefât etdi. Kayalar'da medfûndur. Kibâr-ı kudâtdan âlim, sâlih idi.

Reşîd Mehmed Bey-Tamgacızâde

Amasyalıdır. Mîr-i mîrân Amasyalı Alemdâr Süleyman Paşa'nın mahdûmudur. Amasya'da Câmi-i Enderûn Mahallesi'nde **[87]** doğdu. Amasya ve İstanbul'da tahsîl-i ulûm edib pederinin kul kethüdâsı olduğu esnâda müderris oldu. Ba'dehû Mahmûd Paşa mahkemesi baş-kâtibi ve ba'dehû mahkeme-i mezkûre nâibi oldu.

On beş yıldan ziyâde ora niyâbetinde bulunup 1268'de Kudüs mollası olduğundan niyâbeti bıraktı. 1271 senesi şa'bânında vefât etdi. Ulemâdan idi. Mahdûmu Ahmed Râgıb Bey me'mûrîn-i mâliyeden olup bunun mahdûmu Mahmûd Şevket Bey Çorum müdde-i umûmî mu'âvini iken 1325 senesi şa'bânında vefât etdi. Lutefâdan, muktedir bir adliyye me'mûru idi.

Reşîd Mustafa Paşa-Hatîbzâde

Amasyalıdır. Yukarıda tercemesi yazılan Torumtay Câmii hatîbi ve Selîm Sırrı Paşa imâmı Halîl Rüşdü Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'nın Gök Medrese Mahallesi'nde doğdu. Berâ-yı tahsîl İstanbul'a gidip Paşa'nın himâyesiyle Bâb-ı âlî'de mektûbî kalemine girdi.

Orada bi't-tefeyyüz hulefâdan ve ba'dehû hâcegândan olup 1216'da enişte si Hurşîd Ahmed Paşa'ya kâtib-i **[88]** dîvân olarak Mısır fethine gitdi. 1218 senesi zilhiccesinde enişte si vezâretle Mısır vâlîsi oldukta nüfûz u ikbâli arttı.

1219 senesi evâsıtında Hurşîd Paşa'nın arz u inhâsıyla bâ-rütbe-i mîr-i mîrânî Dimyat muhâfızı oldu. 1222 senesi rebîülâhirinde rütbe-i vezâretle İçil sancâğı mutasarrıfı olup Sofya ser-askeri ve Rûmeli vâlîsi olan enişte si ma'iyyetine me'mûr oldu.

1223'de İzmit mutasarrıfı ve Kocaeli vâlîsi olup 1227 senesi şa'bânının evâhirinde enişte si Hurşîd Paşa sadr-ı a'zam oldukta şevvâlinde Girid vâlîsi ve Konya muhâfızı olup nüfûz ve dârât-ı vezâreti dü-bâlâ oldu.

1230 senesi rebîülâhirinde Hurşîd Paşa yeniçeri eşkiyâsının ağalarını öldürdükleri vak'a zamânında hasbe'l-maslaha te'dîb-i eşkiyâyı te'hîr etdiğinden dolayı azl edilip Mehmed Emîn Ra'ûf Paşa sadr-ı a'zam oldukta nüfûzunu muhâfaza edebildi.

1231 senesi şevvâlinde Selânik vâlîsi ve 1233'de **[89]** Midilli sancâğıyla Kuşadası muhâfızı oldu. Üç yıl kadar Rûm eşkiyâsına karşı buraları muhâfaza etdiyse de ba'zı uygunsuz ahvâlinden dolayı 1235 zilhiccesinde ref' ve vezâretiyle Bursa'da ikâmete me'mûr oldu.

1237 senesi rebîülevvelinde Kuşadası muhâfızı Kalender Paşa'nın vefâtına ve enişte si Hurşîd Paşa'nın şefâ'atine binâ'en ibkâ-yı vezâretiyle sânîyen Midilli sancâğı mutasarrıfı ve Kuşadası muhâfızı oldu.

Ancak Moliva'yı basan Rûm korsanları me'mûr etdiği adamları vâsıtasıyla tutulup dördü i'dâm ve sekizi nezdine i'zâm edildikte Midilli metropolidinin ricâ ve niyâzına dayanamayıp bunları tahliyye ve metropolide teslîm etmesinden dolayı sadr-ı âlî tarafından tekdîr edildi.

Bundan mütenebbih olacağı yerde ber-muceb-i emr-i âlî Midilli Rûmlarının silâhlarını toplamak husûsunda vâki' olan ihtiyât-kârâne hareketleri tesâmüh ü irtikâbına mahmûl

olduğundan 1238 senesi zilka'desinin yirmi sekizinde ikinci def'a vezâretinin ref'iyle yine Bursa'da ikâmete **[90]** me'mûr oldu.

Orada birkaç yıl daha yaşayıp hüzn ü keder içinde 1241 hudûdunda vefât etdi. Kâtib, ma'ârif-âşinâ, şâir bir vezîr idi. Birâderi Mehmed Sa'îd Efendi de ricâldendir. Diğer birâderi Ali Sâ'ib Efendi'dir.

Reşîd Mustafa Ağa-Yüzbâşıoğlu es-Seyyid

Amasya eşrâfından Hâfız el-Hâc Mehmed Emîn Ağa bin el-Hâc Ali Ağa'nın mahdûmudur. İstanbul'a gelip ricâlden Moralızâde Osmân Penâh Efendi'nin dâ'iresine intisâb ederek ağalarından ve ba'dehû çukadârı oldu.

1233'de müşârün-ileyhin vefâtıyla ba'zı vüzerâya hizmet ederek kethüdâsı olup 1242'de dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından görüldü. 1246 hudûdunda vefât etdi.

Rızâ'î Ali Efendi-Hacı Bayramzâde

Amasyalıdır. Mevâliden Konya Mollası olup 1005 senesi rebîülevvelinde vefât eden Amasyalı Pîr Mehmed Efendi bin Şa'bân Efendi bin Hacı Bayram Efendi'nin mahdûmu ve Şeyhülislâm **[91]** Zekeriyyâ Efendi'nin kerîmezâdesidir. 1001 senesinde İstanbul'da doğdu. Târîh-i velâdeti Rızâ lafzı olduğundan "Rızâ'î Ali Efendi" dendi.

Pederinin irtihâlinde yetîm kaldığından dayısı Şeyhülislâm Yahyâ Efendi'nin vesâyeti ve amcası kazasker Hasan Efendi'nin nezâreti altında büyüdü. Her ikisinden ikmâl-i tahsîl ederek 1017'de üstâdı Yahyâ Efendi'den mülâzım oldu.

Akrabâsından ve kudât-ı Mısrıyye'den İsmâ'îl Efendiyle birkaç def'a Mısır'a gidip fuzalâ-yı Arab'ın musâhabât-ı ilmiyyesinden müstefîd olarak 1026 senesi rebîülâhirinde dedeleri Zekeriyyâ Efendi Medresesi müderrisi oldu. 1029 zilhiccesinde Sinan Paşa, 1031 şa'bânında Sahn-ı Semâniye, 1032 recebinde Hasekî, zilhiccesinde Üsküdâr'da Vâlide, 1034 cumâdelâhiresinde Süleymaniyye medreselerine müderris oldu.

1035 senesi recebinde Selânik kadısı olup 1036 cumâdelâhiresinde ma'zûl ve 1037 zilka'desinde Galata ve 1038 senesi şevvâlinde Mısır mollası oldu. **[92]** Hayfâ ki Mısır'a vusûlünde İsmâ'îl Efendi'nin hânesine hasta bir hâlde indi. 1039 senesi muharreminde dâr-ı bekâya rihlet etdi.

Mısır ve İstanbul müverrihlerinin kayd etdiği üzere âlim, fâzıl, gâyet edîb, şâir, hâfızası metîn, serî'ü'l-intikâl, bedî'ü'l-irticâl, şekl ü ma'nâda cemîl, kerîm, arîk idi. Otuz sekiz yaşında vefât etmişdi.

Bununla beraber on aded kütüb-i fetâvâ-yı kibârı tedkîk ve bunların mesâ'ilini cem' ü telfîk ederek gâyet münakkah, mühezzeb bir eser te'lîf etdi. "Harîde"yi intihâb u ihtisâr ederek "Avdü'ş-Şebâb" adlı bir eser-i edebî meydâna getirdi. Müretteb ü mükemmel "Dîvân-ı eş'âr"ı vardır. Her sene bir na't-ı şerîf nazmını iltizâm etmişdi.

Eğer ömrü vefâ etseydi, hayli âsâr-ı ilmiyye yazar ve meşîhate kadar irtikâ ederdi. Çünkü fazl ü kemâli, nezâket-i tab'ı, akl ü kiyâseti kendisiyle musâhabe edenleri teshîr ederdi. "Zeyl-i Şakâyık-ı Atâyî" **[93]**de bunun tercemesinde üç hatâ-yı sarîh olduğu görülmekle tashîh olunur.

1- Tercemenin unvânı şöyle yazılmışdır **:** "El-mevla el-fâzıl ve'l-mahdûmu'l-kâmil Mehmed Ali eş-şehîr bi-Rızâ'î" Bu unvân tamâmıyla yanlışdır. Sahîhi "Ali bin Mehmed eş-şehîr Bi-Rızâ'î" olacaktır.

Çünkü o zamânlarda Türkler arasında bir kimseye Mehmed Ali adı verilmek âdet değildi. Bu ad ibtidâ gulât-ı Revâfız arasında ve sonra koyu Bektâşîler arasında ta'ammüm etmişdir. Sâhib-i tercemenin adı yalnız Ali ve mahlası da Rızâ'î'dir. Bu mahlası dayısı Şeyhülislâm Yahyâ Efendi koymuş ve şu beyti söylemişdir.

Medh eyle cenâb-ı Mustafâyı
Evlâdını âl-i Murtazâyı

Geldin çü bu tengnâ-yı dehre
Mahlas idegör Ali Rızâyı

Atâyî Efendi bu beyti yazdığı hâlde adının Mehmed Ali olduğunu yazmazdı. Gayr-ı matbû' "Zeyl-i Atâyî" nüshalarında "Ali bin Mehmed eş-şehîr bi-Rızâ'î"dir. Kudât-ı Mısrıyye'yi yazan Mısır târîhlerinde de böyledir. Şu hâlde Mehmed Ali adı **[94]** sehv-i müretdibtir. Buna şübhe yokdur.

2- Pederinin adı Mehmed ve lakabı da Bîber-Biber olduğu Pîr şeklinde tertîb edilmiş ve pederinin adı başa geçirilip Mehmed Ali olmuşdur. Pederinin lakabı "Pîr" değil "Bîber, Biber"dir.

Atâyî Efendi **"**Zeyl-i Şakâyık"ında pederinin terceme-i hâlinde diyor ki: "El-mevlâ Mehmed tuhm-ı şecere-i münbitü'l-berere-i vücûdu zemîn-i Amasya'da karîn-i neşv ü nemâ ve âb-yârî-i feyz-i hudâ-dâdıyla cilve-nümâ olup pertev-i âftâb-ı terbiyyetle kadr u i'tibâr ve "Pîr Efendi" demekle berg ü şâhı iştihâr bulmuş idi.

آن سیه چه ده کر شیرینئ عالم با ادست _ ع mazmûnuna sezâvâr olup ulemâ-yı asrın nemekdân-ı ifâdelerinden şehd-kâm ve çâşnî-i çeşn-i mezâyâ-yı ke'l-milhi fi't-ta'âm olduktan sonra Ebû's-Su'ûdzâde Ahmed Çelebi'nin hizmet-i aliyyelerinde reste-i erbâb-ı taleb ve cenâb-ı mahdûmîden bu lakab ile mülakkab olmuş idi."

Bundan anlaşılır ki pederi Mehmed Efendi, sîmâca esmer, ya'nî karayağız olduğundan üstâdı Ebû's-Su'ûdzâde **[95]** Ahmed Efendi tarafından Biber lakâbı verilmişdir. Şu hâlde Pîr kelimesi de sehv-i müretdib olduğunda şübhe yoktur. Şeyhî Efendi "Zeyl-i Zeyl-i Şakâyık"ta Ali Rızâ'î Efendi'nin amcası Hasan Efendi'nin terceme-i hâlinde Biber birâderi demekle meşhûr olduğunu yazıyor.

Şâyân-ı hayretdir ki erbâb-ı himmetten Mehmed Süreyyâ Bey "Sicill-i Osmânî"sinde sâhib-i tercemeyi şöyle yazıyor: "Rızâ'î Mehmed Ali Efendi: Sudûrdan Biber Hasan Efendi'nin mahdûmudur!..." Merhûm isim hatâsını "Zeyl-i Atâyî"den aldı diyelim. Biber Hasan Efendi'nin mahdûmu olduğunu nereden buldu?

3- Ali Rızâ'î Efendi'nin terceme-i hâlinde "eşrâf-ı kudât-ı Mısrıyyeden olan birâder-i sa'd-ahterleri İsmâ'îl Efendi ile merreten ba'de uhrâ Kâhire-i Mısrıyyeye sefer ve ulemâ-i diyâr-ı Arab ile münâvele-i kand-i ma'âd-ı ilm ü hüner kılmışlar idi" diyor. İsmâ'îl Efendi'yi Ali Rızâ'î Efendi'nin büyük birâderi gösteriyor.

Hâlbuki İsmâ'îl Efendi, yukarıda (cild.7, sahîfe 133) **[96]** yazıldığı üzere Ali Rızâ'î Efendi'nin ammizâdesidir kardeşi değildir. Çünkü Hacı Bayramzâde Şa'bân Efendi'nin üç oğlu olmuşdu. Biri Mehmed Efendi'dir ki Ali Rızâ'î Efendi'nin pederidir. Diğeri Mahmûd Efendi'dir ki İsmâ'îl Efendi'nin pederidir. Öbürü kazasker Hasan Efendi'dir ki sudûrdan Mahmûd Şifâ'î Efendi'nin pederidir.

Eğer İsmaîl Efendi, Biber Mehmed Efendi'nin mahdûmu ya'nî Ali Rızâ'î Efendi'nin büyük birâderi olsaydı, Şeyhülislâm Yahyâ Efendi'nin büyük yeğeni olurdu. Böyle olsaydı, Mısır'ın bilâd-ı muhtelifesinde kadılıkla mı kalırdı? Küçük yeğeni otuz sekiz yaşında kadı-i Mısır olur da büyük yeğeni kazasker olmaz mıydı? İsmâ'îl Efendi de meşâhîr-i ulemâdan idi.

Rızâ'î Osmân Paşa-Hacı Kâdirzâde es-Seyyid

Amasya eşrâfından Hacı Kâdirzâde el-Hâc Hâfız Mehmed Ağazâde es-Seyyid el-Hâc Mustafa Ağa'nın mahdûmu ve beylikci-i dîvân-ı hümâyûn es-Seyyid Abdullah Efendi'nin yeğenidir. Pederinin kazâ'en vefâtından sonra İstanbul'a gidip amcasının **[97]** dâ'iresine girdi.

Orada tahsîl ü terbiyye görüp amcası es-Seyyid Abdullah Efendi'nin dâmâd u hazîne-dârı oldu. 1202'de efendisinin vefâtında hânesinin müdürü olarak bir müddet İstanbul'da kaldı. Ba'dehû Amasyalızâde Hacı İbrâhim Efendi'nin ağalarından ve sonra kethüdâsı oldu.

1222'de müşârün-ileyhin şehâdetinde ihtifâ edib Sultân Mahmûd-ı Sânî'nin cülûsundan sonra dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından olup hidemât-ı mühimme ile memâlik ü eyâlâta gitdi. Ba'dehû Gümüşhâne ma'deni emîni ve buradan Erzurum gümrük emîni oldu.

1245'de Rusların Kars'ı işgâl ve oradaki muhâfızları esîr etdiği esnâda vezâretle Erzurum vâlîsi ve muhâfızı oldu. Ruslar'a karşı koyabilecek ma'iyyetinde kuvve-i kâfiye olmadığı hâlde Erzurum'u müdâfa'a etdi. Âkıbet şehîd oldu. Eshâm defterlerinde es-Seyyid Rızâ'î Osmân Ağa ve şöhreti es-Seyyid Osmân Ağa olduğundan es-Seyyid Osmân Paşa dendi**. [98]**

Rızâ Ali Efendi-Tatar Ağasızâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Esbak Amasya mütesellimi "Tatar Ağası" demekle meşhûr Hacı Kâsımzâde es-Seyyid Ömer Ağa'nın evlâdından ve Amasya eşrâfından es-Seyyid el-Hâc Mehmed Ağa'nın mahdûmudur. Evâ'il-i hâlinde İstanbul'a gidip Bâb-ı âlî aklâmından birine girdi.

Orada tahsîl ü terbiyye görüp hâcegân-ı dîvân-ı hümâyûndan olarak sipâhîler kâtibi, ba'dehû kalyonlar kâtibi oldu. Bir müddet ba'zı vüzerâya dîvân kâtibi olarak devr-i bilâd edib 1235'de vefât etdi. Mahdûmu Hasan Hâmid Bey'dir.

Rızâ Ali Efendi-Kılâvuzzâde

Hâcıköylüdür. Oranın eşrâfndan el-Hâc Sâlih Efendi'nin mahdûmudur. Gümüş ve Amasya'da tahsîl-i ulûm etdikten sonra niyâbete sülûk edib otuz yıl kadar niyâbetle bilâd ü kasabâtı devr etdi. Nihâyet 1324 senesi zilka'desinde Hâcıköyü kazâsı nâibi olup müddet-i örfiyyesini ikmâl etdikten sonra 1327 senesi **[99]** evâ'ilinde vefât etdi. Kudemâ-yı nüvvâbdan müsin, âlim, müstakîm idi.

Rızâ Ali Bey-Hacı Yûsuf Ağazâde

Amasyalıdır. Tercemesi yukarıda yazılan es-Seyyid el-Hâc Mehmed Râşid Efendi bin es-Seyyid el-Hâc Ali Ağa'nın mahdûmudur. 1283'de Amasya'nın Sığır Pazarı'nda doğdu. Rüşdiyye mektebinde ikmâl-i tahsîl edib adliyye kalemine girdi.

Orada zabıt kâtibi olup kavânîn-i adliyyeye kesb-i vukûf eylediğinden vukûf u kitâbetle iştihâr edib 1316'da beş yüz kuruş ma'âş ile Anadolu müfetdişliği kâtibi oldu. Müfetdiş Şâkir Paşa'nın ma'iyyetinde iki yıl kadar îfâ-yı vazîfe etdi.

1318'de müşârün-ileyhin irtihâline binâ'en ma'âşı ibkâ edilip 1319'da meclis-i idâre a'zâsı ve 1323'de amcası erkân-ı livâdan es-Seyyid Ahmed Rızâ Bey'e dâmâd ve 1327 senesi evâhirinde mahkeme a'zâsı oldu. Kâtib, kavânîn-i adliyyeye vâkıf, sâkin, müdîr olup müskirâta inhimâkı fazla idi. **[100]**

Rızâ Ali Efendi-Müftüzâde

Hacıköylüdür. Oranın müftüsü olup tercemesi geçen Hâfız Mustafa Tevfîk Efendi bin Müftü el-Hâc İsmâ'îl Hakkı Efendi'nin mahdûmudur. 1288'de doğdu. Tahsîl-i ibtidâ'îsini Hâcıköyünde gördükten sonra Amasya'ya gelip Sultân Bâyezîd Medresesinde ikâmet ve ders-i âm Arhavili Muharrem Efendi'nin halka-i tedrîsine mülâzemet etdi.

Kibâr-ı fuzalâdan Mecdîzâde Hâfız Abdurrahmân Kâmil ve Köprülü Hacı Hâfız Mustafa Tevfîk Efendilerden de pek çok isti'fâde etdi. 1319'da Muharrem Efendi'den mücâz olup Hâcıköyüne avdetle ders-i âm ve 1330 senesi recebinde pederinin irtihâline binâ'en Hâcıköyü müftüsü oldu. Az evvel de Sivas vilâyeti meclis-i umûmîsi a'zâsı olmuşdu.

1336'da teşekkül eden istiklâl hükûmeti tarafından açılan intihâbâtta Amasya meb'ûsu olarak Ankara'ya gitdi. 1339'da Meclis-i Meb'ûsân'ın feshini müte'âkib 1340'da sânîyen Amasya meb'ûsu ta'yîn edilerek eski mevki'ni muhâfaza etdi ve bey unvânını aldı. **[101]**

Kisve-i ilmiyyesini çıkartıp Cumhûriyet i'lânı, hilâfet-i Osmâniyye ve İslâmiyyenin ilgâsı, Osmanlı hânedânının hudûd-ı millî hâricine tard u ihrâcı, bütün millete şapka iksâsı,

tekke ve türbelerin seddi, cevâmi'-i şerîfede cüz-hânlıkların ref'i, medâris-i ilmiyyenin seddiyle tedrîsât-ı dîniyyenin men'i mukarrerâtına iştirâk etdi.

Bu sâyede umduğundan ziyâde nüfûz u servet kazandı. Hân, hamâm, apartman alıp kemâl-i refâh içinde yaşama yolunu buldu. Ancak Başvekîl İsmet Paşa ile araları açıldığından dolayı 1344 senesi intihâbında meb'ûsluktan çıkarıldı.

El-yevm Top-hâne civârında Cihangir Mahallesinde kâ'in apartmanında ikâmet ve kemâl-i âfiyetle te'mîn-i refâh u ma'îşet etmektedir. Âlim, zekî, âkil, natûk, umûr-ı dünyâya vâkıf, müdebbir, hoş-sohbet, tab'an latîf, emsâline nisbetle kerîm ve hânedân-ı âl-i Osmâna düşmanâne bedbîndir. Bu haslet-i mümtâzesinden dolayı ikinci def'a meb'ûs ta'yîn edilmişdi. **[102]**

Rızâ Mehmed Efendi-Tatar Ağası Hısımı es-Seyyid

Amasyalıdır. Gümüşlüzâde Mahallesi'nden Hacı Kâsımzâde Tatar Ağası ve Amasya mütesellimi es-Seyyid Ömer Ağa'nın birâderi es-Seyyid Hüseyin Ağa bin es-Seyyid Mehmed Ağa'nın mahdûmudur. Amasya'da fuzalâdan Çorumlu es-Seyyid el-Hâc Mehmed, İkincizâde Abdullah-ı sânî, Mütevellîzâde el-Hâc Ahmed Efendilerden ahz-ı ulûm etdi.

Ba'dehû amcası nezdine Kırım'a gidip Hacı Selîm Girâyzâde Mengli Hân'a intisâb ve kesb-i ihtisâs eylediğinden Hân-ı müşârün-ileyhe mu'allim ve bu münâsebetle 1130'da müderris ve İstanbul rü'ûsunu hâ'iz olarak on yedi yıl müşârün-ileyhin musâhib-i hâssı oldu.

1242'de Mengli Girây Hân ve amcasıyla beraber İstanbul'a gelip tedrîs-i ulûm ederek iştihâr edib 1154'de Niş ve 1156'da Üsküdâr mollası ve 1158'de ordu-yu hümâyûn kadısı oldu. 1159 senesi gurre-i şa'bânında ilâveten Amasya kadısı olup Îrân ordusunda bulundu. **[103]**

1162'de Diyârbekir mollası ve 1165 senesi şevvâlinin sekizinci günü Edirne pâyesiyle nakîbü'l-eşrâf oldu. 1166 senesi cumâdelâhiresinin gurresinde nekâbet uhdesinde kalmak üzere Bursa mollası oldu.

1169 senesi rebîülâhirinde nekâbetten azl edilip sene-i mezbûre zilhiccesinin on üçünde dâr-ı bekâya irtihâl etdi. Edirne kapısında hem-şehrîsi Kemâl Paşazâde Ahmed ve Emîr Buhârî şeyhi Mahmûd Çelebiler civârında medfûndur.

Âlim, fâzıl, şâir, hoş-sohbet, edîb, kâmil, muhâzarâta vâkıf, asîl bir seyyid-i zî-şân idi. Dûdmân-ı Cengiziyyeye kıdem-i ihtisâsı olduğundan Gazân Târîhini icmâl ile Kırım Hânlarına dâ'ir "Es-Seb'u's-Seyyâr fi Ahvâli Tatar" adlı bir eser-i latîf te'lîf etdi. Bu eserinde yalnız adı yazılıdır.

Mahdûmu ve nişâncı Amasyalı Mirzâ Beyzâde Âmedî Abdullah Efendi'nin dâmâdı müderrisînden es-Seyyid el-Hâc Hasîb Mehmed Efendi 1197 senesi rebîülevvelinin on sekizinde vefât etdi. Pederinin yanında medfûndur. **[104]**

Rıdvân Bey-Emîr Bahâeddîn

Birinci Sultân Mes'ûd-ı Selçukî mîrahûru olup irtihâline kadar müşârün-ileyhe hizmet etdi. Ba'dehû Amasya vâlîsi olan şehzâdesi Sultân Şehinşâh atabeyi ve cümletü'l-mülkü olup 580 sâline doğru vefât etdi. Ümerâ-yı Selçukiyyeden idi. İçerişehir'de Hâtuniyye Câmii civârında kâ'in Çukur Hamâmı yaptırmış, ba'dehû Bülbül Hâtun'a mülken intikâl edib vakf etmişdi.

Rıdvân Çelebi-Kâdızâde

Amasyalıdır. Kibâr-ı kudâtdan Pîr Sun'ullâh Halvetîzâde Abdüsselâm Çelebi mahdûmudur. İlm ü kitâbet tahsîl ederek Amasya vâlîsi iken Sultân Bâyezîd-i Sânî'ye intisâb etdi. Ketebe-i dîvânından olup 879'da emînü'l-kalem, 886'da şehr-emîni görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Mahdûmu şu'arâdan Cenânî Hüseyin Çelebi'dir.

Rıdvân Bey-Rüstem Beyzâde

Amasyalıdır. Mîrlivâ Uzun Rüstem Beyzâde Mustafa Bey'in mahdûmu ve meşhûr Gonca Keyvân Bey'in birâderidir. **[105]** Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Mustafa'ya intisâb edib azaplar ağası oldu. 960 senesi şevvâlinde müşârün-ileyhin şehâdeti üzerine ze'âmet verilip züamadan ve 976'da ümerâdan görüldü. Ba'dehû vefât etdi.

Rıdvân Ağa-Enderûnî

Amasyalıdır. Eşrâftan Mehmed Beyzâde Abdullah Ağa'nın oğludur. Gençliğinde enderûn-ı hümâyûn mektebine girip orada tahsîl ü terbiyye gördü. Tedrîcen tefeyyüz ederek çâşnigîr-başı oldu. 974'de Kanûnî Sultân Süleyman'ın irtihâli üzerine kapıcıbaşı olarak taşra çıktı.

982'de gurabâ-yı yesâr ağası olup 985'de tekâ'üd edilip Amasya'ya geldi. Geldiklan nâhiyesinde kâ'in Ilıca üzerine âlî bir hamâm yaptırıp 987'de bu hamâmıyla Ilısu çiftliğini evlâdına vakf etdi. Ba'dehû merhûm oldu.

Mahdûmu Feyzullâh Bey kendisinden evvel vefât etdiğinden bunun mahdûmu Abbâs Bey bu vakfa mütevellî **[106]** oldu. Ba'dehû bunun mahdûmları Mahmûd, İsmâ'îl Ağalar vakfa mütevellî olup Mahmûd Ağa'nın oğlu Hasan Ağa da mütevellî oldu. İsmâ'îl Ağazâde Ebûbekir Ağa Amasyalı Ömer Paşa'nın kethüdâsı iken 1079'da vefât etdi.

Ba'dehû Hasan Ağazâde Ebûbekir Ağa 1111'de ve bunun birâderi Abdullah Ağa daha sonra mütevellî oldu. Bunun mahdûmu Hâfız Ebûbekir Efendi, ba'dehû bunun mahdûmu Hâfız Abdullatîf Efendi mütevellî oldu. Ba'dehû bunun mahdûmu Hâfız Ebûbekir Efendi ve 1224'de, mahdûmu es-Seyyid Abdullatîf Efendi ve 1262'de bunun mahdûmu es-Seyyid Hâfız Mehmed Efendi ve 1290'da bunun mahdûmu es-Seyyid Abdullah Efendi mütevellî oldu.

Fakat Ilıca mu'ahharan mecrâsını değişdirip mezkûr Geldiklan Hamâmının üst tarafından nebe'ân ederek hamâm kuru yerde kalmış olduğundan harâb bir hâlde iken yine eski ihtişâmını göstermektedir. El-yevm Ilıca, bir kuyu şeklinde olan yerden punlamakta ve etrâfında terâküm eden sularda kesretle sülük bulunmaktadır. **[107]**

Rıdvân Ağa-Bâkî Paşazâde

Amasyalıdır. Mîr-i mîrân Kalender Çavuşzâde meşhûr Abdulbâkî Paşa'nın mahdûmudur. 1031'de sipâhî olup 1034'de dergâh-ı âlî çavuşlarından Ahmed Ağa'nın kerîmesi Emîne Hânım ile te'ehhül etdi. Ba'dehû müteferrika olup Amasya beytü'l-mâl emîni oldu.

1044'de defterdâr kethüdâsı, 1048'de Zile ve 1052'de Tokat voyvodası ve Amasya beytü'l-mâl emîni ve 1056'da Amasya kethüdâyeri, ba'dehû Türkmen Ağası ve ba'de'l-azl 1058'de sânîyen Amasya kethüdâyeri oldu. 1062'de sânîyen Türkmen Ağası olup Abaza Hasan Ağa'ya rakîb oldu. Ba'dehû vefât etdi.

Amasya'da Kamerüddîn Mahallesinde câmii, mektebi, çeşmesi meşhûr olup ikâmet etdiği bu mahalleyi hayrât-ı şerîfesiyle ihyâ ve i'mâr etmişdi.[76] Çeşmesi önünde kâ'in muhteşem köşkü, bâğçesi ve bâğı hayli zamân adını Amasya'da ibkâ etdi. Mahdûmu Ahmed Ağa ve kerîmesi Fatma Hânım ve dâmâdı kethüdâ-yı sadr-ı âlî Sâlih Ağa bin Ahmed Ağa'dır. **[108]**

Rıdvân Ağa-Rus

Amasyalı Hâce Ahmed Paşa'nın kölesi olup dâ'iresinde terbiyye etdi. 1056 senesi muharreminde âzâd edib rebîülevvelinde a'yândan Hacı Efendizâde Sarı Mehmed Ağa'nın kerîmesi Havvâ Hânım ile evlendirdi. Müte'âkiben sipâhî olup onuncu bölüğe kayd edildi.

---

76 Bu câmi' ve mekteb ve çeşmesi Kamerüddîn Mahallesi ittisâlinde Sâbıkuddîn Mahallesinde olduğu kayden sâbittir. Zünnûn-âbâd kazâsında Hamâm ayağı mezra'ası ve hamâmı bunun vakfıdır.

1062'de birinci ve 1066 muharreminde ikinci def'a Amasya kethüdâyeri ve saferinde Amasya mütesellimi olup 1067 muharreminde ma'zûl ve şa'bânında üçüncü def'a Amasya kethüdâyeri ve ba'dehû Amasya mütesellimi olup 1068 şa'bânında azl edildi.

Bu esnâda Sadr-ı a'zam Köprülü Mehmed Paşa'nın aleyhinde kıyâm eden Abaza Hasan Paşa'ya uyduğundan 1069 senesi cumadelâhiresinde Haleb'te ahz u i'dâm ve bütün emlâki müsâdere edildi. Mahdûmu Ahmed Çelebi ve bir kerîmesi köle ve câriye gibi Sivas vâlîsi Sührâb Mehmed Paşa'ya satıldı. Sadr-ı esbak Sührâblı Ahmed Paşa işte bu Ahmed Çelebi'dir. Bunun yüzünden Efendisi Hâce Ahmed Paşa da müsâdere edilmişdi. **[109]**

Refâhî Süleyman Çelebi

Amasyalıdır. Mahalle ve mescid-i şerîfi olan Şeyh Hamîdoğlu Hâce el-Hâc Süleyman Çelebi ahfâdından Hâce el-Hâc Ahmed Çelebi bin Pîr Mehmed Çelebi bin Hâce Süleyman Çelebi mahdûmudur.

Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Mustafa devrinde şi'r u kitâbetle iştihâr ederek müşârün-ileyhin musâhibleri zümresine iltihâk edib 960 senesi şevvâlinde şehzâde şehîden vefât etdikte ceddinin vakfı tevliyetiyle iştigâl ve 980 sâline doğru irtihâl etdi.

Rıfat Ahmed Efendi -Mecdîzâde

Amasyalıdır. Osmâniyye müderrisi Mecdî Mustafa Efendi'nin oğludur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm edib 1144'de pederinin irtihâlinde yerine İçerişehir'de Osmâniyye (Tekke) ve Mehmed Paşa Câmii ittisâlinde Fatıma Hâtun medreselerinde müderris ve ba'dehû kazâlara nâib olup 1281'de vefât etmişdir. Ulemâdan idi. Mahdûmları fuzalâdan Sâdık Mustafa, Kâmil Abdurrahmân Efendilerdir.

Rıfat Ahmed Efendi-Hindîzâde

Amasyalıdır. Meşâhîr-i ağniyâ ve erbâb-ı yesârdan Amasyalı Hindî Hasan Ağa bin Hüseyin Ağa'nın oğludur. İstanbul'da mektûbî-i mâliye kaleminde tahsîl ü terbiyye görüp "Koç Rıfat Efendi" demekle meşhûr oldu. Ba'dehû hulefâdan olup sonra muhâsebe kâtibi ve buradan kereste gümrüğü nâzırı olduğu hâlde 1218'de vefât etdi. Üsküdâr'da medfûndur. Kâtib, şâir idi. **[110]**

Rıfat Mehmed Efendi-Gürcüzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Amasya alaybeyisi ve Gürcüzâde es-Seyyid Halîl Paşa'nın yeğeni Ahmed Bey'in mahdûmudur. Amasya'da Çelebizâde el-Hâc Hüseyin, Gümüşhâneli es-Seyyid Ebûbekir, Ürgüblü el-Hâc Ahmed Efendilerden ahz-ı ulûm ve ikmâl-i tahsîl ederek birkaç sene ders-i âm oldu.

Ba'dehû ammizâdesi Gürcüzâde Osmân Paşa'nın himmetiyle İstanbul'a gidip Bâb-ı âlîye girdi. Orada bir müddet hulefâdan olup kethüdâ kitâbetiyle temâyüz etdi. Buradan azlinde Osmân Paşa'nın kâtib-i dîvânı olup Rûmeli vâlîliğinde hâcegân-ı dîvân-ı hümâyûndan oldu.

1218'de Osmân Paşa'nın i'dâmında Amasya'ya gelip ihtiyâr-ı tekâ'üd etdi. Sânîyen tedrîs-i ulûma devâm edib 1228 senesi zilhiccesinde vefât etdi. Fâzıl, ulûm-ı Arabiyye ve edebiyyede mâhir, ulûm-ı şer'iyyede bahse kâdir, tevârih u muhâzarâta vâkıf, edîb, şâir, münşî, muhibb-i fukarâ, hâzır cevâb, kerîm bir zât olduğu "Kitâbu'l-Mecmû"da yazılıdır. **[111]**

Dîvân-ı eş'ârı olup mahdûmu el-Hâc Lutfullâh Efendi'dir. Eş'ârından şu gazeli Rızâ Paşa kütüb-hânesinde kâ'in mecmû'a-i müntehabât-ı eş'ârdan yazıp mu'allim Kilisli Rıfat Efendi birâderimiz bana lutf etmişdi:

Duyurmuş bezm-i meyde âşıkın râz-ı dilin hayfâ
Sana ey mest-i nâzım boşboğazlık eylemiş mînâ

İzârın mihre rûyın mühre hâlin necme benzetdim
Yine teşbîhde noksân vardır afv kıl cânâ

Sürûrundan begüm ‘îd-i dü-bâlâ eyler uşşâkın
Gelürsen külbe-i ahzânına ağyârdan tenhâ

Yanında aşka dâ’ir sohbet açdık söz dokundurduk
Beyân etdik hele tafsîl-i hâlî yâre icmâlâ

Ruhun şevkiyle kan tutmuş gül-i ra’nâyı gülşende
Hezârı eylemiş aşkın senin Rıfat gibi şeydâ

Rıfat Mehmed Efendi-Möreklizâde

Amasyalıdır. Şeyhü’l-kurrâ Mörekli Hâfız Hasan Efendi’nin evlâdından Berbeşürum Ahmed Efendizâde Sâ’atçi Abdullah Efendi’nin oğludur. 1284’de Câmi-i Enderûn Mahallesi’nde **[112]** doğdu. Rüşdiyye mektebinde tahsîl-i fünûn ederek bâ-şehâdet-nâme mektebten çıktı. Ba’dehû İstanbul’a gidip Tersâne mektebinde gedikli zâbiti oldu.

Ba’zı zevâta çatıp oldukça servet ü yesâr edindi. 1324’de Vezîr hânında iştirâ etdiği bir odada matba’a küşâd ve takvîm-i sâl te’lîf ederek iştihâr edib 1328’de Rodos limân re’îsi oldu. 1331’de İtalya’nın bombardımanı esnâsında şehîden vefât etdi. İlm-i nücûma müntesib, çalışkan, harîs-i şöhret, çok yalan söyler idi.

Rıfat Mustafa Efendi-Kâtibzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasyalıdır. Sultân Bâyezîd müderrisi ve evkâfı kâtibi hattât-ı meşhûr es-Seyyid el-Hâc Ahmed Kâmil Efendi bin el-Hâc Abdullah Efendi’nin mahdûmudur. 1229’da Kurşunlu Mahallesi’nde doğdu. Dayısı Emîr İmâmzâde es-Seyyid Mustafa Sârım ve Kabartalı el-Hâc Mehmed Efendilerden tahsîl-i ulûm ve hıfz-ı Kur’ân etdi.

1244’de pederinin irtihâlinde Sultân Bâyezîd müderrisi **[113]** oldu. 1245’de Hicâz’a gidip avdette Şâm’da bir yıl kaldı. İlm-i vücûh-ı kırâ’at tahsîl ederek Amasya’ya geldi. Sonra İstanbul’a gidip fâzıl-ı meşhûr İmâmzâde Mehmed Es’ad Efendi’den ikmâl-i tahsîl etdi.

Bu esnâda açılan rü’ûs imtihânına girip muvaffak olamadığından avdet ederek ders-i âm ve ta’lîm-i şâkirdâna mülâzım oldu. 1263’de azl edilen Fazlızâde Mehmed Emîn Efendi’nin yerine mahkeme kâtibi ve 1277’de Sultân Bâyezîd câmi-i şerîfi imâmı oldu. Bunun için mahkeme kitâbetinden ferâgat etdi.

Hüsn-i sadâsı, cevdet-i kırâ’ati, ilmen fazîleti ba’zı hayr-hâhân tarafından Sultân Abdülazîz Hân’a ismâ’ edildiği münâsebetle 1282’de bâ-emr-i âlî İstanbul’a â’ilesiyle gidip imâm-ı sânî-i Padişâhî oldu. Beşiktaş’ta kendisine tahsîs edilen hânede ikâmet etdi.

1283’de müderris, 1285’de devriyye mollası ve 1287’de İzmir ve ba’dehû Edirne pâyesiyle mükerrem oldu. 1293’de Sultân Abdülazîz’in hal’inde ihtiyâr-ı tekâ’üd edib on dört yıl kadar münzeviyâne yaşadı. Tedrîs u **[114]** imâmetin nısf-ı vazîfesi ve tekâ’üd ma’âşıyla idâre-i ma’îşet ve 1207 senesi şevvâlinin beşinci günü vefât etdi.

Âlim, ilm-i usûl ve kelâmda mâhir, mücevvid, kâri’, müttakî, âbid, mü’eddeb, halûk, savt ü edâsı pek güzel idi. Mesâlik-i kelâmiyye ve mesâ’il-i dîniyyenin imkân-ı tevhîdine kâ’il ve ulûm-ı şer’iyyede fâzıl olduğundan tevhîd-i mezâhib hakkında bir kitâbın te’lîfine başladıysa da ikmâle muvaffak olamadan vefât etdi. Mahdûmu rütbe-i bâlâ ricâlinden es-Seyyid Ahmed Sâlim Bey’dir.

Rıfkı Osmân Efendi-Hatîbzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Sarâchâne Câmii hatîbi el-Hâc Ömer Efendi'nin mahdûmudur. Fâzıl-ı meşhûr Sekûköylüzâde el-Hâc Kâşif Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve ba'dehû İstanbul'a gidip vüzerâdan Çelik Mehmed Paşa'ya imâm oldu.

Bu esnâda müderris ve 1179'da paşa-yı müşârün-ileyhin irtihâlinde Amasya'ya gelip sânîyen ders-i âm ve bir müddet Yörgüc Paşa müderrisi ve 1198'de mahkeme baş-kâtibi ve 1200'de **[115]** Ayıntâb mollası oldu.

1206'da Amasya nâibi olup mahkeme kitâbetinde kaldı. Bir yıl sonra niyâbeti hitâm bulup 1210 vak'asında kadının İstanbul'a azîmetinde sânîyen Amasya nâibi olup 1211 senesi recebinde vefât etdi. Âlim, kâmil, şâir, Sarâchâne hatîbi, ta'lîkte mâhir, hattât idi.

Rıfkı Ali Efendi-Molla

1108'de Amasya nâibi görüldü. [77]

[116] Refî' Mehmed Efendi-Nüzhet Efendizâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Hâcegân-ı dîvân-ı hümâyûndan Amasyalı Nüzhet Ömer Efendi'nin mahdûmudur. Pederi Amasya'da Sultân Bâyezîd evkâfı mütevellîsi iken doğdu.

Bâb-ı âlîde mektûbî-i sadâret kalemine girip tahsîl ü terbiyye gördü. Tefeyyüz ederek ser-halîfe olup sonra bâ-rütbe-i hâcegânî devr-i menâsıb etdi. 1221'de mektûbî-i sadâret iken Îrân'a sefâretle gönderildi. Orada îfâ-yı vazîfe-i sefâret edib 1222'de avdet etdi.

1224 senesinde vefât eden meşâhîr-i zalemeden Filibe a'yânı Rüstem Ağa'nın malını kabz u müsâdereye me'mûren Filibe'ye gitdi. Oraya vusûlünde mûmâ-ileyhin bütün emvâl ü emlâkini kabz ü irsâl etdiği hâlde kendisi de orada receb ayında vefât etdi. Ma'ârif-perver, **[117]** kâtib, muktedir idi.

Mahdûmu vüzerâdan Abdurrahmân Nâfiz Paşa'dır. Bunun vâlidesini ricâlden Tekfûrdağlı Ahmed Ağa tezevvüc edib hânesinde büyüdüğünden Ahmed Ağa'nın oğlu zannedilmişdir. Nâfiz Paşa'nın vakfiyesinde es-Seyyid Mehmed Refî' Efendi'nin oğlu olduğu mûsârrahdır.

Refîkî Ali Çelebi-İbrîzâde

Amasyalıdır. Meşâhîr-i fuzalâdan Mevlânâ Muhyiddîn Mehmed Çelebi mahdûmudur. Kibâr-ı fuzalâdan Mevlânâ Abdî ve Mevlânâ Hatîb Kâsım Çelebilerden ulûm-ı edebiyye ve şer'iyyeyi ve hattât-ı meşhûr eş-Şeyh Hamdullâh Çelebi'den hutût-ı mütenevvi'ayı ahz u ta'allüm ederek Amasya'da ders-i âm oldu.

896'da üstâdı Hamdullâh Efendiyle beraber İstanbul'a gidip "Refîkî" lakâbıyla iştihâr etdi. Bir müddet İstanbul'da ders-i âm ve Mü'eyyedzâde Abdurrahmân Efendi'den mülâzım olup sonra Edirne'de Darü'l-hadîs, ba'dehû Sultân Bâyezîd ve buradan Sahn-ı Semâniyye müderrisi olarak İstanbul'a geldi. **[118]**

918'de Sultân Selîm Hân'ın cülûsunda dekâyık-ı tahrîr u imlâ ve letâ'if-i şi'r u inşâda fazîleti ma'lûm-ı pâdişâhî olduğundan dîvân-ı hümâyûn ser-kâtibi oldu. Mu'ahharan akl ü tedbîri Sultân-ı müşârün-ileyhin nazar-ı dikkatini celb edib müsteşâr-ı saltanat olarak erkân-ı Selîmiyye'den oldu.

926'da Sultân Süleyman'ın cülûsunda makâmını muhâfaza etdiyse de 927'de Edirne'de Sultân Bâyezîd evkâfı mütevellîsi olup Edirne'ye gönderildi. Bu esnâda Kemâl Paşazâde Ahmed Şâh Çelebi Edirne'de müderris olduğu münâsebetle yek-diğeriyle musâhabât-ı ilmiyye ve edebiyye etdi.

---

77 Müellif, Rıfkı Ali Efendi hakkında başka bir şey yazmamışdır. (Haz.)

Ba'dehû Kemâl Paşazâde İstanbul'a celb edilip Şeyhülislâm oldukta 935'de İstanbul'a gelip Fâtih Sultân evkâfı tevliyetiyle mütekâ'id oldu. Fakat 937'de illet-i seylden gözlerine amâ târî olduğundan tevliyetten afv edilip 939'da vefât etdi.

Fâzıl, edîb, gâyet münşî, şâir-i belîğ, ulûm-ı Arabiyye ve edebiyyede yektâ, kaviyü'l-münâzara, bahhâs, hattât-ı bî-hem-tâ idi. Kemâl Paşazâde ile pek ziyâde **[119]** sevişirlerdi. Elsine-i selâsede kasâ'id ü gazeliyyâtını hâvî dîvânı vardır. Zamân hakkında tercî'-i bendi pek meşhûr olup tercî'i şudur:

Tâ seyre çıkdı gayr ile serv-i revânımız
Andan beri oturmadı yerine cânımız

Gazeliyyâtından

Hâlimi ey yâr dirdim kimse yok benden yana
Gönlüme dirsem eğer gönlüm dahi senden yana

Bu da onundur:

Âl edib ol lâle-ruh güller takınmış başına
Gör ne hoş bu nesneler katmış güzellik aşına

Bu da onundur:

İncelüb kaşın hayâliyle helâk oldum yine
Yâdına nâgeh düşem deyu hayâl oldum yine

Hüsrev-i Dihlevîye dedigi nezâ'irden:

بدل نه فکر سیر نه کلکشت چمن دارم
ازا ن روزی که در کوی سمن بویی وطن دارم

Nesâyihinden: **[120]**

Câhile tev-emân safâ vü server
Ehl-i irfânadır derd ü gam hem-zâd

Kâfir âsûde-dil gam-ı nândan
Reh-rev-i dîn olan yürür bî-zâr

Latîfi, Âşık, Hasan, Ali Çelebilerin tezkire ve târîhlerinde Refîkî Çelebi hakkında yazılan tercemelerin ve tetebbu'ât-ı âcizânemin hülâsası budur.

Rukiye Hâtun -İğnecizâde

Amasya meşâyih-i kirâmından İğnecizâde Pîr Safiyyüddîn-i Halvetî kerîmesidir. Zevci Cemâlîzâde eş-Şeyh Muhyiddîn Mehmed Halvetî'den ahz-ı ma'ârif ve tekmîl-i sülûk ederek âlimât u âbidât-ı nisâdan olduğu hâlde 917'de dâr-ı kudse intikâl etdi. Diğer kibâr-ı Halvetiyyeden eş-Şeyh Yahyâ Efendi'nin kerîmesi Rukiye Molla Hâtun da âlimât-ı nisâdan olup bin hudûdunda vefât etdi.

Rükneddîn Ahmed Çelebi-Mevlânâ Cündî

Amasya züamasından Cündî Mahmûd Bey bin Kemâl Çelebi'nin mahdûmudur. Tercemesi yukarıda (cild 6, sahîfe 383'da) yazıldı. "Kitâbü'l-Misbâhı" şerh edib "Dav'ü'l-Misbâh" tesmiye etdi. Oraya mürâca'at. **[121]**

Rükneddîn Mehmed Hân-Mîr Hân

Lâdiklidir. Oranın a'yân-ı sâdâtından es-Seyyid Nûreddîn Hamza bin es-Seyyid Haydâr bin es-Seyyid İzzeddîn Hasan bin es-Seyyid Sâbıküddîn Ebûbekir bin es-Seyyid Şemseddîn Ahmed el-kebîr er-Rifâ'î mahdûmudur.

Bir müddet Amasya'da tahsîl-i ulûm edib sonra seyâhate çıktı. Bilâd-ı Rûm u Hind'in mühimlerini gezdikten sonra Îrân'a gitdi. Vardığı yerlerin fuzalâsından ahz-ı ma'ârif ederek Îrân şâhı Bayındurlu Uzun Hasan Şâh nezdinde kaldı.

Akl ü kiyâseti, ilm ü fazîleti sâyesinde hükümdâr-ı müşârün-ileyhin nazar-ı takdîrini celb edib müşâvirân-ı hâssasından oldu. 896'da Uzun Hasan'ın şehzâdegânı arasına giren nizâ' ü cidâl esnâsında fevt oldu. Âlim, âkil, müdebbir, kâmil, edîb idi. Mahdûmu es-Seyyid Şemseddîn Ahmed Çelebi Şâh İsmâ'îl'in hurûcu esnâsında kaçıp Amasya'ya geldi. Sultân Selîm Hân tarafından Îrân'ın tecessüs-i ahvâli için gönderilmişdi. **[122]**

Rükneddîn Mehmed Çelebi -Seyyid Hânzâde es-Seyyid

Aslen Lâdiklidir. Uzun Hasan Şâh vüzerâsından Lâdikli Abdullah Seyyid Hân bin es-Seyyid Nûreddîn Hamza bin es-Seyyid Sadreddîn Kâsım bin es-Seyyid İzzeddîn Hasan bin sâhibü'l-hâl es-Seyyid Şemseddîn Ahmed el-Kebîr er-Rifâ'î mahdûmudur.

Tebrîz'de doğdu. Pederinin zamân-ı ikbâlinde Îrân fuzalâsından tahsîl-i ulûm edib müderris oldu. Ancak Uzun Hasan Şâh'ın vefâtında şehzâdelerinin saltanat nizâ'ından bi'l-istifâde kıyâm eden Şâh-ı Safevî Îrân'ı istîlâ etdiği esnâda kaçıp Amasya'ya geldi.

Şehzâde Sultân Ahmed nezdinde iltifât ü hürmet gördü. Hakala'da Kâsım Bey müderrisi olup orada Seyyid Yahyâ er-Rifâ'î zâviyesinde ikâmet ve tedrîs ü ifâdeye mülâzemet ederek imrâr-ı hayât edib 923 sâlinden sonra vefât etdi. Âlim, edîb, zâhid idi.

Mahdûmları Abdullah Seyyid Hân, Nûreddîn Osmân Çelebiler'dir. Ba'zı silsile-nâmelerde ecdâdını ta'dâd ederken es-Seyyid Sadreddîn Kâsım bin es-Seyyid Ahmed el-Kebîr yazılmış **[123]** ve aralıktaki es-Seyyid İzzeddîn Hasan hazf ü iskât edilmişdir. Hângisinin doğru olduğu anlaşılamadı.

Rükneddîn Mahmûd Çelebi -Saru Kâdı

Buhâralıdır. Meşâhîr-i evliyâdan Ebû Yezîd-i Pûrânî akrabâsından Mehmed bin Abdullah el-Buhârî el-Pûrânî mahdûmudur. Buhâra'da meşâhîr-i fukahâ ve fuzalâdan Mevlânâ Alâeddîn Ebû Tâhir Mehmed bin Mehmed ez-Zâhirî el-Buhârî'den ulûm u fünûnu ahz ve ikmâl-i tahsîl ederek Amasya hükümdârı Hacı Şâdgeldi Paşa zamânında Amasya'ya geldi.

İlm ü fazîleti, ahlâk-ı hamîdesi sâyesinde Hacı Şâdgeldi Paşa'nın teveccühâtını kazanıp Atabeg Gâzi müderrisi oldu. 783'de Cemâleddîn Mehmed bin Aksarâyî Amasya'dan gitdikte uhdesinde bulunan dârü'l-ilm müderrisliği Amasya emîr-i kebîri Fahreddîn Ahmed Paşa tarafından kendisine verildi.

788'de Amasya emâretinin Sultân Murâd-ı Hüdâvendigâr'a arz-ı bî'at ü inkıyâd etmesine himmet edib Yıldırım Sultân Bâyezîd Hân devrinde Amasya kadı'l-kudâtı oldu. Ba'dehû azl edilip 805'de Turhal ve Tâziye kadısı **[124]** olarak Turhal'a gönderildi.

Çünkü Amasya emîr-i kebîri Musliheddîn Mustafa Bey bin beylerbeyi Hacı Şâdgeldi Paşa'nın mu'allimi olduğu münâsebetle 804'de Amasya emâretine bu Mustafa Bey'in mahdûmu Îsâ Bey'i tercîhen ta'yîn etdirmeğe çalışmış, buna rağmen Devâtdâr Ahmed Paşazâde Şâdgeldi Bey ta'yîn edilmişdi.

811'de Çelebi Sultân Mehmed Hân'ın a'dâsından İnaloğullarının derdest ü i'dâmında hizmeti sebk eylediğinden sânîyen Amasya vilâyeti kadı'l-kudâtı olup geldi. Erkân-ı devlet-i Muhammediyeden oldu.

Bu def'asında yedi yıl kadar icrâ-yı hükûmet-i şer'iyye edib 818 senesi saferinin dokuzuncu günü hâdis olan zelzele-i müdhişede zehre-çâk olarak vefât etdi. Fâzıl, mütekellim,

usûlî, elsine-i selâseye hakkıyla vâkıf, müdebbir, müstakîm bir zât-ı sütûde-simât idi. Bir mahdûmu eş-Şeyh Musliheddîn Mustafa Dede ile bir kerîmesi Eslemşâh Hâtun ma'rûfdur. Diğer mahdûmu Mehmed Çelebi'dir.

Mustafa Dede'nin mahdûmları kıbletü'l-hattâtîn eş-Şeyh **[125]** Hamdullâh Çelebi ile ulemâdan Mahmûd Çelebi'dir. Bunun mahdûmu meşâhîr-i hattâtînden Hamdullâh-ı sânî demekle meşhûr Hamdullâh Çelebi'dir. Büyük Hamdullâh Efendi'nin mahdûmu Mustafa Dede Çelebi ve bunun evlâdı da hattâtlardır. Bunlara Amasya'da "Saru Kâdızâdeler" denirdi.

Remzî Ahmed Efendi-Yeniçerizâde

Amasyalıdır. Ulemâdan Hızır Paşa müderrisi Hasan Efendi bin Osmân Ağa'nın mahdûmudur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm etdiği esnâda tercemesi yukarıda yazılan pederinin 1122'de vefâtı üzerine Hızır Paşa müderrisi olmuşdu.

Ancak 1123'de ikmâl-i tahsîl için İstanbul'a gideceği esnâda müderrisliği İbrâhim Efendi'ye kasr-ı yed ü ferâgat edib gitdi. İstanbul'da ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ü müderris oldu. Sonra silk-i kudâta girip hayli bilâda kadı olduğu hâlde 1149'da vefât etdi. Ulemâ-yı kudâtdan idi.

Remzî Abdullah Efendi-Hâcezâde

Amasyalıdır. "Küçük Hâce" demekle meşhûr fuzalâdan **[126]** Kâdızâde Mehmed İlmî Efendi bin Mustafa Efendi'nin mahdûmudur. Pederinden ve Yağmurköylü İsmâ'îl ve Gürcü İmâm el-Hâc Hâfız Hasan Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve Hâfız Hasan Efendi'ye dâmâd oldu.

Otuz yıl kadar tedrîs-i ulûm ederek fevka'l-âde iştihâr edib Amasya medreselerinin çoğuna müderris oldu. Bu sûretle devr-i medâris ederek 1061'de Hâtuniyye-i Tokat müderrisi olduğu hâlde 1063 senesi zilhiccesinde vefât etdi.

Fâzıl, muhakkik, ulûm-ı edebiyyede mâhir, elsine-i selâsede tanzîm-i eş'âra kâdir, şâir, belîğ idi. Hayli eş'ârı ve hâssaten Amasya'da Sultân Murâd'a takdîm etdiği kasîdesi elde edilmişdi. Ma'alesef yandı. Mahdûmları şu'arâdan Şevkî Mehmed Efendi ile Şeyhü'l-kurrâ Hâfız Abdurrahmân Efendi'dir. Bunun mahdûmu el-Hâc Hasan Efendi de ulemâdan idi.

Remzî Abdulhâdi Efendi-Mü'eyyedzâde

Amasyalıdır. Amasya kadı'l-kudâtı Şemseddîn Ahmed Efendi bin Mehmed Çelebi bin Mü'eyyed Çelebi bin eş-Şeyh Alâeddîn Ali Yârî **[127]** Çelebi mahdûmudur.

Amasya'da ammizâdesi Abdülkerîm ve Şirvânî Abdulmuhsin Efendilerden tahsîl-i ulûm ve Ebû'l-fazl A'rec Mehmed Efendi'den ahz-ı hutût edib İstanbul'a gitdi.

Diğer ammizâdesi Abdurrahmân Efendi'den mülâzım ve diğer ammizâdesi eş-Şeyh Abdurrahîm Efendi'ye dâmâd olup müderris ve bilâd-ı mühimmeye kadı oldu. Nihâyet Belgrad kazâsından ma'zûlen vefât etdi. Âlim, şâir, kâtib, hattât idi. Ta'lîki pek güzeldi. Mahdûmu Bursa mollası Mehmed İlmî Efendi de şâirdir.

Remzî Ali Efendi-Topcuzâde

Amasyalıdır. Tercemesi yukarıda geçen kudâtdan el-Hâc Hüseyin Efendi bin Mehmed Efendi bin Hüseyin Efendi'nin mahdûmudur. Ba'de't-tahsîl kasabât ü bilâda kadı olup hayli ma'rûfiyyet kazandı. 1171'de vefât etdi. Kibâr-ı kudât ü üdebâdan şâir, zî-servet idi. Birâderi Recâ'î Mehmed Efendi de 1159'da vefât etmişdi. Bu da şu'arâ-yı kudâtdan idi. Remzî Efendizâde Hasan İlmî Efendi'dir. **[128]**

Remzî Mehmed Pîrî Paşa-Cemâlîzâde

Amasyalıdır. Karaman'dan gelip Amasya'da tavattun u ikâmet eden Muhyiddîn Mehmed Çelebi bin Ahmed Çelebi mahdûmu olup yukarıda (cild.7, sahîfe 635'de) tercemesi geçen Pîrî Mehmed Paşa, Cemâlîzâde'dir. Meşâhîr-i vüzerâ ve üdebâdan şâir, fâzıl idi. Oraya mürâca'at.

Ramazân Çelebi-Hâce el-Hâc

Amasyalı Abdî Çelebi oğludur. Hacı Şâdgeldi Paşa devrinde ticâretle iştihâr edib Çelebi Sultân Mehmed Hân devrinde a'yândan görüldü. 807 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu Ali Çelebi'dir.

Diğer Sipâhî meşâhîrinden Ramazân Ağa bin Hamza Ağa da Yörgüç Paşa ba'dehû Birâderi Hızır Paşa kethüdâlığında temâyüz edib 857'de İstanbul fethinde vefât etdi. Diğer Ramazân Çelebi bin Mansûr Çelebi de Amasya a'yânından olup 886 hudûdunda vefât etdi. Mahdûmu meşâhîr-i ulemâ ve fukahâdan Ebû Türâb er-Rûmîdir ki tercemesi yukarıda geçti. **[129]**

Ramazân Çelebi-Hacı

Merzifonludur. Yahşi Çelebi bin Kâsım Çelebi mahdûmudur. Amasya'da tahsîl-i ilm ü kitâbet ederek Sultân Bâyezîd-i Sânî'ye intisâb etdi. 886'da müşârün-ileyhin tahta cülûsunda şehzâdesi Sultân Ahmed'e kâtib-i dîvân olarak Amasya'da kaldı.

911'de Şehzâde-i müşârün-ileyhin tavsiyyesiyle İstanbul'a gidip dîvân-ı hümâyûn kâtibi oldu. Yıllarca bu kitâbette kalıp Sultân Süleyman Hân'ın evâ'il-i cülûsunda re'îsü'l-küttâb olduğu hâlde 931 hudûdunda vefât etdi. Kâtib, ehl-i dâniş idi.

Mahdûmları Kâsım, Mehmed, Ömer, Ali Çelebiler'dir. Kâsım Çelebi Merzifon'da Çelebi Sultân evkâfı mütevellîsi olup kaldı. Ali Çelebi Budun defterdârı olup 957'de ma'zûlen İstanbul'a geldi. Kara Bâlî Mahallesi'nde bir medrese binâ edib emlâkini sene-i mezbûre cumâdelûlâsında vakf etdi. Zevcesi Selîme Hâtun bint-i Mehmed Çelebi idi.

Ömer Çelebi ulemâ-yı kudâtdan olup Filibe kazâsından ma'zûlen **[130]** İstanbul'a gelip Vefâ kurbunda Molla Hüsrev Mahallesi'nde ikâmet ve 966'da bu mahalledeki menzilini vakf etdi. Mehmed Çelebi, ma'rûf nişâncı olup bunun mahdûmu mevâliden Ahmed Efendi'dir. Bunlara "Ramazânzâde" dendi. Merzifon'da Ramazâniyye Medresesi bunundur.

Ramazân Efendi-Recebzâde

Amasyalıdır. Kudâtdan Şa'bân Çelebi bin Ahî Receb Çelebi mahdûmudur. Tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve ba'dehû bilâd-ı muhtelifeye kadı olup 945 hudûdunda vefât etdi.

Meşâhîr-i kudâtdan idi. Mahdûmu el-Hâc Bayram Efendi'dir.

Ramazân Efendi-Bayramzâde

Amasyalıdır. Meşâhîr-i ulemâdan Amasyalı el-Hâc Bayram Efendi bin Ramazân Efendi'nin mahdûmu ve Şa'ban Efendi'nin birâderidir. Pederinden ve müfessir Ahmed Efendi'den Amasya'da ahz-ı ulûm ederek ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu.

Ba'dehû İstanbul'a gidip Mü'eyyedzâde Abdulkâdir Şeyhî Efendi'den mülâzım olarak 990'da Sekbân Ali Medresesi müderrisi, 993 senesi ramazânında Kefe müftüsü ve mollası olup Kefe'ye gitdi. Onbeş yıl kadar orada iftâ ve kazâ ile idâre-i vilâyet etdi.

1008'de Kefe vâlîsinin şikâyeti üzerine azl edilip mu'ahharan vâlî de halkın şikâyetleriyle azl edildiğinden ikinci def'a olarak 1010 senesi recebinde müftü ve molla olup Kefe'ye gitdi. İki yıl kadar da bu def'asında müftü ve kadı olup 1012 senesi cumâdelâhiresi evâ'ilinde vefât etdi. Âlim, sâlih, dîndâr, halûk idi. Mahdûmu Mehmed Efendi'dir.

Ramazân Ağa-Çavuş

Köprülüdür. Ali oğlu olup 998'de yeniçeri olarak 254. bölükte mukayyed görüldü. 1019'da Yeniçeri Ocağında çavuş olup "Ramazân Çavuş" demekle iştihâr etdi. Köprülü Ahmed Paşa'nın ma'iyyetinde hizmetde olup 1041 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu Kadrî Paşa vüzerâdandır. **[131]**

Ramazân Efendi-Şa'bânî eş-Şeyh

Merzifonludur. Meşâyih-i Şa'bâniyyeden Çorumlu Ömer Fu'âdî Efendi'nin riyâzethânesinde tahsîl-i irfân ve tekmîl-i sülûk edib ondan ahz-ı hilâfetle Merzifon'a gelip Devlet Hâtun zâviyesi şeyhi oldu. Orada va'z ü ibâdetle ve irşâd-ı halk ile iştigâl edib 1051'de vefât etdi. Kibâr-ı meşâyihden âlim, vâ'iz, müteşerri', zâhid idi.

Ramazân Efendi-Himmetzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Ulemâdan el-Hâc Süleyman Efendi'nin mahdûmudur. Ulemâdan ahz-ı ulûm ederek ders-i âm, müderris olup sonra silk-i kudâta girdi. Devr-i bilâd ederek 1039'da Amasya kadısı olup 1041'de ma'zûl oldu.

Ba'dehû 1050 gurre-i muharreminde sânîyen Amasya kadısı ve 1057'de Sivas mollası olup 1059'da ma'zûl ve ba'dehû merhûm oldu. Meşâhîr-i ulemâ ve mevâliden bir zât-ı sütûdesimât idi. Mahdûmu Mehmed Efendi de kibâr-ı kudâtdan idi. **[132]**

Ramazân Efendi-Celvetî eş-Şeyh

Amasya civârında Dereköylü Mustafa mahdûmudur. Hazret-i Azîz Mahmûd Hüdâyi Efendi'nin hizmet-i şerîfesinde tefeyyüz ederek hulefâsından oldu. Dergâh-ı Azîz'de "Amasyalı Ramazân Dede" demekle meşhûr bir zâkir başı olup şeyhinin irtihâlinde Dereköyü'ne geldi. Orada bir zâviye binâsıyla şeyhi olup 1063'de vefât etdi. Ehl-i hâl ü ma'rifet bir zât idi.

Ramazân Ağa-Mühürdâr el-Hâc

Köprülüdür. Abdullah oğlu olup Köprülü Mehmed Paşa'nın dâ'iresinde hizmet ederek i'timâdını kazanıp sadâretinde mühürdârı oldu. Sadr-ı müşârün-ileyhin vefâtında mahdûmu Fâzıl Ahmed Paşa'ya intisâb edib kapıcıbaşı, ba'dehû surre-i hümâyûn emîni olarak 1078 sâlinden sonra vefât etdi.

Ramazân Efendi-Şeyh Şa'bânzâde, eş-Şeyh

Amasyalıdır. Hazret-i Azîz Hüdâyî Mahmûd Efendi'nin hulefâsından Çevikce Şeyhi Amasyalı Şa'bân Efendi'nin mahdûmudur. **[133]** Tahsîl-i ulûm edib pederinin hizmetinde tefeyyüz ederek İçerişehir'de Mahmûd Çelebi zâviyesi şeyhi Hâtuniyye Câmii vâ'izi olup 1078 senesi saferinin evâ'ilinde dâr-ı na'îme irtihâl etdi. Âlim, vâ'iz, hüsn-i hâl erbâbından bir zât idi. Mahdûmu Ömer Efendi yerine geçti.

Ramazân Efendi-Pamuk Dedezâde

Amasya'nın Geldiklan nâhiyesinde zâviye ve türbesi olan Pamuk Dede evlâdından Mehmed Çelebi mahdûmudur. Amasya'da ulemâdan iktisâb-ı ilm ü ma'rifet edib ders-i âm, Halfet Gâzi müderrisi, Üçler Câmii vâ'izi oldu.

1078'de Pamuk Dede zâviyedârı olan âmmizâdesi Mehmed Çelebi'nin vefâtıyla zâviye-i mezbûre şeyhi ve evkâfının mütevellîsi olup Geldiklan'a gitdi.

1080'de âzim-i Hicâz olup vefâtı işâ'a edildiğinden 1081 saferinde mahdûmu Osmân Efendi şeyh ü mütevellî olduysa da mu'ahharan ber-hayât olarak geldiği anlaşılmakla sânîyen meşîhat ü tevliyet uhdesine tevcîh edilip 1089'da vefât etdi. Ulemâdan **[134]** idi.

Ramazân Efendi-Bakkâlzâde

Amasya'nın Çevikce Mahallesi'nde Bakkâl Ali'nin oğludur. Allâme Hızır Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm, müderris oldu. 1098 vak'asında va'z ü nasîhatiyle sâdâtı teskîne çalışdı. Ba'dehû kudâtdan olup 1105 sâlinden sonra vefât etdi. Fâzıl, mütekellim, halûk idi.

Ramazân Ağa-Cebecibaşı

Köprülüdür. Ahmed oğludur. Sipâhî, 1086'da Amasya kethüdâyeri, ba'dehû Cebeci ocağına girip ocak kethüdâsı oldu. 1115 senesi hâ'ilesinde mevki'ni muhâfaza eylediğinden Sultân Ahmed-i Sâlis'in cülûsunu müte'âkib Cebecibaşı oldu. 1118'de vefât etdi.

Revâkî Ali Çelebi-eş-Şeyh Alâeddîn

Lâdiklidir. Orada revâkı ya'nî zâviyesi olan sâhibü'l-hâl es-Seyyid Ahmed kebîr er-Rifâ'îye hâdim-i hâss olarak temâyüz ve iktisâb-ı füyûzât etdi. Şeyhinin hizmetinden **[135]** ve zâviyesinden bir an ayrılmadığı münâsebetle şeyhi tarafından "Revâkî" tesmiyye edildi.

Şeyhine kırk yıl kadar hizmet edib nâ'il-i hilâfet olduğundan müşârün-ileyhin irtihâlinde zâviye-i Rifâ'iyye şeyhi oldu. Dört yıl kadar makâm-ı meşîhatte iktisâb-ı şöhret edib 763'de vefât etdi. Âbid, zâhid, âlim, mazınneden bir zât-ı şerîf idi. Şeyhi civârında medfûndur.

Rûhşâd Bey-Eyne Beyzâde

Kedağra (Köprü)lıdır. Oranın eşrâfından Hâce Eyne Bey'in mahdûmudur. Erbâb-ı tîmârdan olup ceddesi İsmet Hâtun'un vakfı mütevellîsi oldu. Hayli muhârebâta iştirâk ederek nâ'il-i terakkî olup 905'de mîrlivâ görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Mahdûmu Ferruhşâd Bey'dir.

Rûhî Ahmed Efendi-Fâzıl

Amasyalıdır. Şeyhülislâm Cemâlîzâde Zenbîlî Ali Efendi bin Kemâleddîn Ahmed Çelebi mahdûmudur. Pederi **[136]** Amasya'da müderris iken 891'de doğdu. Pederinden ve Mü'eyyedzâde Abdurrahmân Efendi'den ahz-ı ulûm u fezâ'il edib pederinin dânişmend ü mülâzımı iken müderris ü ders-i âm oldu.

İstanbul ve Edirne'de medâris-i adîdeye müderris olup Sahn-ı Semâniyyeye kadar irtikâ etdiği hâlde 927'de vefât etdi. Âlim, fâzıl, şâir, müverrih, edîb, muhâzarâta vâkıf, tevârihe âşinâ, belîğ, gâyet zarîf bir zât idi.

Devlet-i Osmâniyye Târîhini Sultân Osmân'dan Sultân Selîm Hân devrine kadar yazıp "Rûhî Târihi" demekle meşhûr oldu. Dîvân-ı eş'ârı vardır. "Fâzıl Rûhî Çelebi" demekle meşhûr olduğundan Âşık Çelebi Fâzıl kelimesini târih-i tevellüdü 911 olarak yazmışdır. Târîh-i tevellüdü "Feyyâz" 891'dir. Fâzıl kelimesi şöhretidir. Şu beytler âsâr-ı tab'-ı âlîsidir.

Öldügümden sonra dil dökmezse sîne-çâkini
Yakıser nâr-ı derûnum sûzı kabrim hâkini **[137]**

Bu da onundur:

Gün yüzünden zülfünü ref' eyle gel ey mâh-tâb
Bî-fetîl olmaz gözüm nûrı bu rûşendir çerâğ

Rûhî Ahmed Efendi-Kömürcüzâde

Merzifonludur. Mehmed oğlu olup hutût-ı mütenevvi'ayı orada hattât-ı meşhûr Vehbî Mehmed Efendi'den ahz ü temeşşuk etdikten sonra müftî-i Merzifon Nâsıh Ahmed Efendi'nin dâru'l-ifâdesinde ulûm-ı edebiyye vü şer'iyyeyi tahsîl ederek Çelebi Sultân vakfı kâtibi ve Câmi-i Cedîd imâmı oldu. 1251 sâlinden sonra vefât etdi. Âlim, hattât-ı meşhûr, kâtib, şâir idi.

Rûhî Îsâ Çelebi-Zanbâk Dedezâde

Amasyalıdır. Amasya'da câmi-i şerîfi olan Büyük Çeribaşı ahfâdından Amasya şehir kethüdâsı "Zanbâk Dede" demekle meşhûr el-Hâc Mehmed Çelebi mahdûmudur. Sâhib-i tezkire müderris Abdî Efendi'nin halka-i tedrîsinde edeb ü irfân kazandı. Hattât-ı meşhûr Fazlullâh Efendi'den de kitâbet ü hatt öğrendi. **[138]**

Bir müddet ihtisâb kâtibi olup belediye işlerinin tesviyesine çalışdı. Ba'dehû dîvân-ı livâ kâtibi olup 1112 hudûdunda vefât etdi. Kâtib, şâir, hoş-sohbet, ilmî ve edebî musâhabeye düşkün olduğu Şeyh Alizâde Ahmed Rüşdü Efendi'nin kaydından anlaşıldı.

Rûmî Osmân Efendi-Müftüzâde, es-Seyyid, el-Hâc

Köprülüdür. Ulemâdan es-Seyyid el-Hâc Hüseyin Efendi bin el-Hâc Ahmed Efendi bin müftü el-Hâc Osmân Efendi'nin mahdûmudur. 1165'de doğdu. Çelebizâde es-Seyyid el-Hâc Abdullah ve Amasya'da Ürgüblü el-Hâc Ahmed Efendilerden tahsîl-i ulûm etdi.

Sonra İstanbul'a ve ba'dehû Hicâz'a gidip Mekke-i Mükerreme'de bir yıl mücâveretle eş-Şeyh Ahmed es-Sindî'den ilm-i hadîs ü tefsîr gördü. Buradan Mısır'a gidip kâmûs şârihi es-Seyyid Murtaza Efendi'den ulûm-ı edebiyye ve şer'iyyeyi ahz ve ikmâl-i tahsîl ederek 1195'de Köprü'ye avdet etdi.

Orada tedrîs-i ulûma başlayıp fevka'l-âde iştihâr etdi. Talebe-i ulûm Köprü'ye akın edib **[139]** Köprü medreselerini doldurdu. 1214'de şehîd müftü el-Hâc Mustafa Efendi'nin medresesi müderrisi ve zâviye şeyhi ve mükerreren Köprü müftüsü olduğu hâlde 1240 senesi cumâdelûlâsının ondokuzuncu günü dâr-ı na'îme irtihâl etdi. Dedebaşı Mezârlığında türbe-i mahsûsasında medfûndur.

Âlim, fâzıl, tefsîr ü hadîsde mâhir, fakîh, usûlî, tevârih ü muhâzarâta âşinâ fuhûl-i ulemâdan, kibâr-ı Nakşibendiyyeden bir zât-ı sütûde-simât idi. Mahdûmları es-Seyyid Mu'îneddîn Mehmed Muğîseddîn Hüseyin, Şerîf Mehmed Efendilerdir.

Es-Seyyid Mu'în Efendi, kibâr-ı kudâtdan ve mevâlî-i devriyyeden olup bunun mahdûmu es-Seyyid Osmân Nûrî Efendi Köprü eşrâfından ve meclis-i idâre a'zâsından olduğu hâlde 1318'de vefât etdi. Cedd ü pederinin terâcim-i ahvâlini bildiren bu zât-ı muhteremdir.

Rûmî Mehmed Efendi-Müderris

Merzifonludur. Mustafa mahdûmudur. Amasya'da Ürgüblü el-Hâc Ahmed Efendi'nin halka-i tedrîsinde **[140]** tahsîl-i ulûm etdikten sonra Şâm'a gidip Allâme Mehmed bin Âbidîn Dârü'l-İfâdesinde ikmâl-i tahsîl ederek "Mehmed Rûmî" diye iştihâr ü avdet etdi.

Merzifon'da yıllarca tedrîs-i ulûm edib es-Seyyid el-Hâc Nâsıh Ahmed Efendi'ye mu'âdil ve daha kâmil olarak 1225 senesi saferinde Sultâniyye-i Merzifon müderrisi ve ba'dehû birkaç yıl da Merzifon müftüsü olduğu hâlde 1234 senesi cumâdelûlâsı evâ'ilinde dâr-ı bekâya irtihâl etdi.

Âlim, fâzıl, usûlî, gâyet fakîh, mütekellim, vakûr bir zât-ı şerîf idi. Meşâhîr-i telâmizesinden Kayseriyyeli Hâfız Osmân Efendi mahlûl olan Sultâniyye Medresesi müderrisi oldu. Bu da erbâb-ı fazîletten idi.

Riyâzî Mehmed Çelebi-Bostancızâde

Amasyalıdır. Amasya sarâyının hadîka-i hâssasında bostancı olan Hüseyin Ağa'nın mahdûmudur. Ulemâ ve üdebâdan tahsîl-i ilm ü kitâbet edib Amasya vâlîsi Şehzâde **[141]** Sultân Mustafa'ya intisâb etdi. Ba'dehû dîvânı ketebesinden olup gazeliyyât ü kasâ'id takdîm ederek musâhib ü nedîmi oldu.

On beş yıl kadar şehzâde-i müşârün-ileyhin sâye-i ikbâlinde izz ü refâh içinde imrâr-ı hayât etdi. 960 senesi şevvâlinde müşârün-ileyhin şehâdet-i nâgehânîsinden müte'essiren vefât eyledi. Zarîf, turfe-gû, tevârih ü muhâzarâta vâkıf, şâir, kâtib idi.

ON ÜÇÜNCÜ FASL

Amasya Târîhinin ikinci bâbından on üçüncü fasl adlarının evvelinde noktalı "ze (ژ)" harfi bulunan zevâtın terâcim-i ahvâl ü ensâbını ve bulunabildiği kadar târîhen i'tibâra şâyân cihetlerini kayd u zabt eder.

Zârî Mehmed Çelebi-Tokatîzâde

Amasyalıdır. Amasya müderrislerinden Hüsâmeddîn Hüseyin Tokatî Efendi'nin mahdûmudur. Amasya ve İstanbul'da tahsîl-i ilm ü edeb edib hattât-ı meşhûr Ebû'l-fazl A'rec Mehmed Efendi'den hutût-ı mütenevvi'ayı ahz ü temeşşuk etdi. **[142]**

İstanbul'da Sahn müderrisi Amasyalı Kara Sâlih Efendi'nin dârü'l-ifâdesinde iktisâb-ı ilm ü ma'rifet ederek edebiyât ile iştigâl etdi. Üstâdına mu'îd iken Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Mustafa'ya intisâb ederek Amasya'ya geldi.

Şehzâde-i müşârün-ileyhe eş'ârını beğendirip dîvânı ketebesinden oldu. Amasya üdebâsıyla musâhabât-ı edebiyye ve müşâ'are ederek imrâr-ı evkât etmekte iken 960'da şehzâdenin şehâdeti refâh u sa'âdetini bozdu. Ba'dehû menkûbâne Amasya'da vefât etdi.

Şâ'ir, fasîh, inşâda kâmil, edîb, âlim, hattât-ı meşhûr olduğunu Âşık Çelebi yazıyor. Latîfî Çelebi de "talebe kısmından, bu asr şu'arâsındandır. Hubb-ı hattı ve mergûb şi'ri vardır. Bu matla' anındır." diyor.

Bugün Hûrşîd-veş giymiş o mâh-ı sîm-ber üsküf
Tecellî-i cemâlinden yine pâr pâr yanar üsküf

velehu: **[143]**

Tîrin gözedir merhem-i râhat diyu ey yâr
Zahmım gibi âlemde nice ağzı kızıl var

Zâhid İbrâhim Efendi-Memî Dedezâde

Amasyalıdır. Hızır Paşa tekkesi şeyhi Hâmid Efendi bin eş-Şeyh Muhyiddîn Mehmed Çelebi bin İbrâhim mahdûmudur. Ceddi "Memî Dede" demekle meşhûrdur. Pederinin hücre-i terbiyyesinde tahsîl-i ilm ü edeb ve tekmîl-i sülûk edib hulefâsından oldu. Buna Burhâneddîn İbrâhim Efendi de denirdi.

Pederinin vefâtında Hızır Paşa tekkesi şeyhi olup Torumtay Câmi-i şerîfinde va'z ü tezkîr, nakl-i hadîs ü tefsîr, zâviyesinde zikr u ibâdet ederek 1088 senesi hudûdunda vefât etdi. Âlim, zâhid, şâir idi. Mahdûmu Abdullatîf Efendi'dir. Yukarıda geçti.

Zekeriyyâ Bey-Emîr Bahâeddîn

Kedağra (Köprü)lıdır. Emîr Çelebi mahdûmu ve meşhûr Taşan Bey'in birâderidir. Pederinin irtihâlinde iki birâder arasına giren cidâl-i emâretten dolayı hayli münâza'a etdiler. Nihâyet Kedağra kazâsı birâderinde ve Zeytûn **[144]** kazâsı kendisinde kaldı. Bununla beraber her ikisi de Amasya emâretine tâbi' olup 757 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu Mehmed Bey'dir.

Zekeriyyâ Bey-Zeynel Beyzâde

Zeytûnludur. Oranın emîri Murâd Bey bin Zeynel Bey'in oğludur. Pederinin irtihâlinde Zeytûn emîri olup Arablı karyesinde bir câmi-i şerîf ve zâviye yaptırdı. 802'de emlâkini bu

hayrâtının mesâlihine vakf edib sonra vefât etdi. Ehl-i hayr idi. Zamân-ı emâretinde Zeytûn kadısı Mehmed Çelebi idi.

Zekeriyyâ Çelebi-Bayındırî

Mecidözü dâhilinde kâ'in Bayındır köyünden İlbeyi demekle ma'rûf bir kimsenin oğludur. Ulemâ-yı asrından tahsîl-i ilm ü edeb edib ders-i âm oldu. 812'de Amasya'da "fahrü'l-ulemâ'" görülüb sonra vefât etdi. Şeyh Şâdî zâviyesi vakfına şâhid bir müderris-i be-nâm idi. Mahdûmu Yahyâ Çelebi de ulemâdandır. **[145]**

Zekeriyyâ Çelebi-eş-Şeyh Necmeddîn, el-Halvetî

Amasyalıdır. "Şeyh Paşa" demekle meşhûr Sa'deddîn Ali Çelebi bin kadı-i Amasya Ziyâeddîn Mes'ûd Çelebi bin Esed el-Hallâtî mahdûmu ve meşhûr Nişâncı Sirâceddîn Paşa'nın birâderidir.

Debbağlar şeyhi Pîr Sun'ullâh-ı Halvetî sohbet-i şerîfesinde tahsîl-i ulûm ve tekmîl-i sülûk ederek şeyhinin irtihâlinde Sarachâne Câmii civârında bulunan Şâdgeldi Paşa tekkesi şeyhi oldu. Zikr ü tevhîd, va'z ü tezkîr ile iştigâl edib 878 senesinde âlem-i kudse irtihâl etdi.

Âlim, fakîh, zâhid, gâyet müteşerri', mu'abbir-i yegâne, "Sarâclar şeyhi" demekle meşhûr bir şeyhü'l-sûfiyye idi. Sarachâne Câmi-i şerîfinin şarkında kâ'in ufâk bir bâğçe derûnunda medfûndur. Pederinden mevrûs olan Kazganlı-i Alevî çiftliğini 870'de tilâvet-i Kur'ân ve hatm-i Hâcegân mesâlihine vakf etdi. Tevliyeti evlâdına meşrûttur. **[146]**

Mahdûmları eş-Şeyh Yahyâ, Mehmed, Abdurrahmân Çelebilerdir. Eş-Şeyh Yahyâ Efendi, makâmına kâ'im bir Halvetî olup mahdûmu Mehmed Çelebi ve dâmâdı kibâr-ı kudât ü mevâliden Şâmîzâde Ömer Efendi'dir. Bunun mahdûmu Beşiktâşî Yahyâ Efendi meşhûrdur. Mehmed Çelebizâde Yahyâ Efendi ve Abdurrahmân Çelebizâde Mehmed Çelebi ve bunun mahdûmu eş-Şeyh Yahyâ Efendi de ma'rûfdur.

Zekeriyyâ Çelebi-Kâdızâde

Amasyalıdır. El-Hâc Sinâneddîn Yûsuf Çelebi bin el-Hâc Mehmed Çelebi mahdûmudur. Ba'de't-tahsîl ders-i âm ü müderris ba'dehû kadı olup 918'de a'yân-ı kudât u ulemâdan görüldü. Sonra merhûm oldu. İçerişehir'de zâviyesi olan el-Hâc Mahmûd Çelebi evlâdından olduğu zann olunur.

Zekeriyyâ Efendi-Arab Hâfız

Şamlıdır. Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa Şâm vâlîsi iken ilm ü kırâ'at-ı Kur'ân ve savt-ı edâsını takdîr ederek ma'iyyetine alıp İstanbul'a getirdi. Sonra **[147]** Trabzon'da Hâtuniyye Dâru'l-kurrâsı şeyhi nasb edib oraya gönderdi.

1078'de Köprü'de yaptırdığı Dâru'l-kurrâsı hitâm buldukta bunu Trabzon'dan celb edib yüksek bir vazîfe ile bu Dâru'l-kurrâsı şeyhi yaptı. Burada Orta Câmi demekle meşhûr olan Yörgüç Paşa Câmi-i şerîfi imâm u hatîbi de olup 1097'de vefât etdi. Âlim, sâlih, ilm-i vücûh-ı kırâ'atte mâhir, mücevvid bir şeyhü'l-kurrâ idi.

Zekeriyyâ Efendi-es-Seyyid Hâfız

Köprülüdür. Oranın ulemâsından Hâfız Abdullah Efendi'nin mahdûmudur. Ba'de't-tahsîl Köprü'de ders-i âm ve 1204'de Taşanoğlu Hasan Bey Câmii kürsî şeyhi olduğu hâlde 1215'de vefât etdi. Âlim, vâ'iz idi.

Zekeriyyâ Efendi-Ömer Efendizâde

Köprülüdür. Orada meşâhîr-i ulemâdan Hâfız Ömer Hulûsî Efendi bin Ahmed'in mahdûmu olup pederinden ve Amasya ulemâsından ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm oldu. **[148]** 1253'de pederinin irtihâli üzerine Nalbandlı Medresesi müderrisi olup yıllarca tedrîs-i ulûma

devâm etdi. 1291'de vefât eyledi. Hâfız-ı Kur'ân, âlim, sâlih, Orta Câmiide hatîb idi. Mahdûmu Hâfız Abdulbâki Efendi de ulemâdan ve mahkeme a'zâsından idi.

Zekeriyyâ Efendi-Hâfız

Şirvânlıdır. Mehmed Efendi'nin mahdûmu olup amcası el-Hâc Mustafa Efendi'den tahsîl-i ulûm ederek Amasya mahkemesine girdi. 1285'de mahkeme-i şer'iyye baş-kâtibi olup Şirvânî el-Hâc Îsâ Rûhî Efendi'nin Sivas nâibi olduğu esnâda hânesinin vekîl-harcı olmuşdu.

Sâhib-i tercemenin ahvâli Şeyh Hacı Hamza Nigârî Efendi'nin nazar-ı dikkatini câlib olmalıdır ki 1296'da Hacı Îsâ Efendi'nin hânesinden civârında bulunan Kocacık Mahallesi'ndeki hânesine gelirken gece kapısının önünde mürîdândan Rüstem Şirvânî tarafından atılan kurşun tanesiyle vefât etdi. **[149]**

Kâtil Rüstem derhâl ta'kîb edilerek Hacı Hamza Efendi'nin selâmlığı havâlîsinde ata binip kaçacağı esnâda yakayı ele verdi. Bi'l-muhâkeme katli sâbit olup i'dâma mahkûm edilmişken mü'ebbed küreğe tahvîl ve meşrûtiyetin i'lânı akîbinde tahliyye edildi.

Sâhib-i terceme âlim, kâtib, zekî, hoş-sohbet, tab'an zarîf, hilkaten güzel idi. Mahdûmu Mehmed Râgıb Efendi Topcuzâde Halîl Efendi'nin dâmâdı olup adliyye ketebesinden iken 1328 senesi rebîülâhirinde vefât etdi. Pederi gibi hoş-sohbet, zekî ve güzeldi.

Zülâlî Mahmûd Çelebi-Sûfîzâde

Amasyalıdır. Ayasofya vâ'izi eş-Şeyh Muhyiddîn Mehmed Çelebi bin Mehmed Çelebi mahdûmudur. Amasya ve İstanbul'da ulûm-i şer'iyye ve edebiyyeyi ahz edib ders-i âm ü müderris ve ba'dehû kadı olup Bursa kadısı Amasyalı Bedreddîn Mahmûd Çelebi tarafından 905'de Bursa nâibi olduğu görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Ulemâ ve şu'arâdan idi. [**150]**

Zühdü İbrâhim Efendi-Müftüzâde

Köprülüdür. Müftü Kabakozlu İbrâhim Efendizâde Mehmed Tevfîk Efendi'nin mahdûmudur. 1294'de Köprü'de doğdu. Mukaddimât-ı ulûmu Köprü'de Hacı Mehmed Emîn Efendi'den görüp İstanbul'a gitdi.

Fâtih medreselerinden birinde ikâmet ve fâzıl-ı meşhûr Hâfız Mehmed Şâkir Efendi'nin telâmizesinden Denizlili Sâlih Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl edib 1321'de Hicâz ve 1322'de bi'l-imtihân Fâtih Câmi-i şerîfinde ders-i âm ü müderris oldu.

Yıllarca tedrîs-i ulûm edib mucîz ders-i âmlarından oldu. Fakat 1341'de tarîk-i tedrîs ilgâ edilmiş olduğundan tekâ'üd edildi. Âlim, sâlih, müttakî, nefesi mü'essir olduğundan ba'zı hasta-gâna okur, ed'iyye-i me'sûre kırâ'atında mâhir olup evâhir-i ömründe za'f-i basara düçâr oldu.

Zühdü Ahmed Efendi-Şeyhzâde

Amasyalıdır. Hızır Paşa zâviyesi şeyhi eş-Şeyh Hüsâmeddîn Hüseyin Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da Sultân Bâyezîd Câmiinde dersiyye vaz' eden ser-mi'mâr-ı hâssa Kâsım Ağa'nın himmetiyle dîvân-ı hümâyûn kalemine girdi. Orada tefeyyüz ederek dîvân-ı hümâyûn kâtibi, ba'dehû tezkîreci olup Köprülü Mehmed Paşa'nın sadâretinde mevkûfâtî oldu.

1074'de re'îsü'l-küttâb kâ'im-makâmı olup Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın avdetinde sânîyen tezkire-i evvel oldu. 1077'de vefât etdi. Hattât, kâtib, ma'ârif-âşinâ idi.

Zühdü Ahmed Efendi-Kâtibzâde

Amasyalıdır. Sultân Bâyezîd evkâfı kâtibi es-Seyyid **[151**] el-Hâc Hüseyin Efendi bin es-Seyyid el-Hâc Abdullah Efendi bin el-Hâc Osmân Efendi'nin mahdûmudur. Gençliğinde yazıya mâ'il olup amcası es-Seyyid Hâfız Ahmed Kâmilî ve Ma'denüzcuzâde es-Seyyid el-Hâc Halîl Zühdü Efendilerden hayli zamân temeşşuk etdi.

Ba'dehû İstanbul'a gidip esâtize-i hatdan temeşşuk ederek hutût-ı muhtelifede ve hâssaten nesihte kesb-i mahâret etdi. Ba'dehû dîvân kalemine mülâzemet edib hulefâdan oldu. 1268'de vefât etdi. Hattât-ı meşhûr idi.

Zühdü İsmâ'îl Paşa-Kösezâde, es-Seyyid

Amasya a'yânından ve dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından Kösezâde es-Seyyid el-Hâc Ya'kûb Ağa'nın mahdûmu ve "Köse Hattât" demekle meşhûr Amasyalı es-Seyyid Mehmed Emîn Efendi'nin kerîmezâdesidir.

Gençliğinde enderûn-ı hümâyûna girip hüsn-i terbiyye gördü. Orada hüsn-i sîmâsı, letâfet-i tab'ı ve zarâfeti Sultân Abdulhamîd Hân-ı Evvel'in nazar-ı dikkat ü teveccühâtını celb ve tefeyyüz ederek Sultân Selîm-i Sâlis'in peşgîr ağalığından **[152]** mîrahûr-ı sânî oldu.

Çünkü bundan mukaddem Fatıma Sultân'ın kerîmesi Zeyneb Sultân kendisine tezvîc edilerek dâmâd-ı şehriyârî olmuşdu. 1209 senesi rebîülevvelinde kapıcılar kethüdâsı ve 1210 senesi recebinde mîrahûr-ı evvel olup enderûnda kesb-i ta'ayyün etdi.

1316 senesi rebîülevvelinin yirmi ikinci günü vezâretle Konya vâlîsi oldu. Sene-i mezbûre şevvâlinde Diyârbekir vâlîsi olup oraya gitdi. 1317 senesi cumâdelûlâsının on ikinci günü Sivas vâlîsi oldu.

Çünkü Diyârbekir'in harâretinden ve havâsının vehâmetinden şikâyet ederek tahvîlini ricâ etmiş ve hastalanmışdı. Sivas'a tahvîl emri vürûdundan bir ay sonra cumâdelâhirenin on ikinci günü Diyârbekir'de vefât etdi. Orada medfûndur.

İlm ü kitâbeti azdı. Fakat gâyet zekî, serî'ü'l-intikâl, hâzır-cevâb, mu'âşereti lezîz idi. **[153]**

Meclise münâsib söz bulur, hasmını ilzâm eylerdi. Sultân'dan es-Seyyid Ya'kûb Bey adlı bir mahdûmu olup 1256 zilhiccesinde vefât etdi. Kethüdâsı kapıcıbaşılardan Amasyalı es-Seyyid el-Hâc Abdullah Bey ve dîvân kâtibi de Amasyalı es-Seyyid Mehmed Hâşim Efendi idi.

Zühdü Halîl Efendi-Ma'denûzcuzâde, es-Seyyid, el-Hâc

Amasyalıdır. İbrâhim bin Halîl oğludur. Hattât-ı meşhûr Hamza Beyzâde Hulûsî Abdullah Efendi'den hutût-ı mütenevvi'ayı ahz ü temeşşuk edib ba'zı ulemâdan ulûm-ı Arabiyye ve Fârisiyyeyi tederrüs etdi.

Bir müddet Kapudân-ı deryâ Amasyalı Hâfız Ali Paşa'ya dîvân kâtibi oldu. 1231'de Amasya'ya gelip sancâğın dîvân kâtibi olarak ta'lîm-i şâkirdâna bezl-i mesâ'î etdi. Hayli çıraklar yetiştirdi. 1238 hudûdunda vefât eyledi. Hattât-ı meşhûr olduğu ziyâret edilen kıtâ'at ü murakka'âtından anlaşıldı.

Zühdü Mehmed Efendi-Hamza Beyzâde

Amasyalıdır. Hattât-ı meşhûr Hulûsî Abdullah Efendi'nin **[154]** mahdûmudur. Tahsîl-i ulûm ederek hutût-ı mütenevvi'ayı pederinden ahz ü temeşşuk etdi. Caniklizâdelere intisâb ederek Battâl Hüseyin Paşa'nın dîvân kâtibi ve irtihâlinde kazâlar nâibi oldu.

Lâdik kazâsı niyâbetinde Osmâncık ve ba'dehû Zeytûn kadısı olarak ma'rûfiyyet kazandı. 1240 senesi hilâlinde vefât etdi. Âlim, kâtib, ta'lîki güzel idi.

Zühdü Mahmûd Efendi-Müftüzâde, es-Seyyid

Amasyalıdır. Es-Seyyid el-Hâc Mehmed Tâhir Efendi bin müftü es-Seyyid el-Hâc Mehmed Efendi bin müftü el-Hâc Hâfız Abdurrahmân Efendi bin müftü eş-Şeyh Mehmed Efendi bin müftü Abdullah-ı Sânî Efendi'nin mahdûmudur.

Amasya'da Canikli el-Hâc Mehmed Efendi'den ve İstanbul'da sudûr-ı ilmiyyeden Çarşambalı Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib 1258'de bi'l-imtihân ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu. Tedrîs-i ulûm esnâsında ikmâl-i devre-i medâris ederek 1268 senesi rü'ûs imtihânında baş mümeyyiz ve 1273'de **[155]** mucîz ve ba'dehû merkez nâibi oldu.

1284 senesi ramazânında Galata mollası olup sonra Edirne nâibi ve 1294 senesi gurre-i recebinde Filibe mollası oldu. 1297 senesi rebîülevvelinin yirmi birinde vefât etdi. Âlim, fâzıl, müstakîm idi.

Zeyneddîn İbrâhim Çelebi-Şeyh Hamîdzâde, es-Seyyid

Amasyalıdır. Yukarıda tercemesi yazılan eş-Şeyh Hamîdeddîn Abdülhamîd bin Hüsrev Şâhî mahdûmudur. Bursa'da Molla Şemseddîn Mehmed Fenârî Dârü'l-ifâdesinde tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve Edirne'de müderris oldu.

Ba'dehû meslek-i kazâyı ihtiyâr edib Rûmeli eyâlâtında yirmi yıl kadar kadı ve 838'de Edirne nâibi görüldü. 841'de Amasya'ya gelip ikâmet ederek sonra vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâ ve kudâtdan idi.

Zeyneddîn Halîl Çelebi-Kâdızâde

Amasya kadı'l-kudâtı Bedreddîn İbrâhim el-Kimârî mahdûmudur. Ba'de't-tahsîl müderris 646'da Havza kadısı ve 659'da Amasya nâibi ve 665'de **[156]** a'yân-ı kudâtdan görüldü. Ba'dehû merhûm oldu. Birâderi Şemseddîn Mehmed Çelebi'dir. Diğer ulemâdan Oğulbeyoğlu Zeyneddîn Halîl Çelebi bin Emîr Alâeddîn Ali Bey bin Süli Bey de 682'de ulemâdan görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Mahdûmu Bedreddîn Dâvud'dur.

Zeyneddîn Halîl Çelebi-Hatîbzâde

Amasyalıdır. Mevlânâ Hatîb Tâceddîn İbrâhim Çelebi bin Mehmed Çelebi mahdûmudur. Pederinden ve Tâceddîn Ebû'l-Mekârim İbrâhim bin Mehmed el-Tokatî'den ahz-ı ulûm edib ders-i âm ve 838'de müderris ve 857'de Amasya müftüsü ve bir aralık Amasya nâibi de oldu. 869'da sadru'l-ulemâ görülüp sonra vefât etdi. Fâzıl, muhakkik, üstâzü'l-ulemâ' bir zât idi. Mahdûmları Tâceddîn İbrâhim, Muhyiddîn Mehmed Çelebilerdir. Birâderi de efâzıl-ı ulemâdan Muhyiddîn Mehmed Çelebi'dir.

Zeyneddîn Mehmed Çelebi -Ebû'l-Fezâ'il, ez-Zeytûnî

Amasya dâhilinde kâ'in Zeytûn kadısı Mevlânâ **[157]** Mehmed Çelebi'nin mahdûmudur. "Kâdızâde" demekle ma'rûf olup Sultâniyye-i Merzifon müderrisi Mevlânâ Ferîdüddîn Mehmed ed-Devvânî'den ve Amasya'da Tâceddîn İbrâhim Tokatî'den ve Bursa'da Molla Şemseddîn Mehmed Fenârî'den ikmâl-i tahsîl etdi.

Bir müddet Edirne'de müderris oldu. Sonra Bursa'da Murâdiye müderrisi ve ba'dehû Bursa kadısı oldu. 855'de Sultân Mehmed Hân-ı Sânî tarafından teblîğ-i cülûs için Mekke-i Mükerreme Emîri Şerîf Aclân nezdine sefîr ta'yîn edilip nâme-i Hümâyûnu[78] müstashaben Hicâz'a gönderildi

Avdette yine müderris ve sânîyen Bursa kadısı olup 864 hudûdunda vefât etdi. Fuhûl-i ulemâdan ve fuzalâ-yı mevâliden bir zât-ı sütûde-simât idi. Bursa'da medfûndur.

Zeyneddîn Velî Bey-Emîr, el-Hâc Velî

Havza emîri Hayreddîn Berekâtşâh oğludur. Sipâhî ve pederinin irtihâlinde Havza beyi oldu. Yalancı **[158]** Peygamber Baba İshâk vak'asında fedâkârâne yararlıklar gösterdiğinden Sultân Gıyâseddîn Keyhüsrev-i Selçukî tarafından Konya'ya celb edilip beylerbeyi ve ba'dehû pervâne-i sultânî oldu.

645'de sâhib-i a'zam Mühezzebeddîn Ali bin el-Keşânî zamânında azl edilip Havza'ya gönderildi. Öteden beri çiftliği olan Dereköyü'nde bir câmi-i şerîf ve ittisâlinde bir zâviye ve kendisine bir türbe yaptırdı. 648'de emlâkini bu hayrâtının mesâlihine vakf edib sonra vefât etdi. Türbesinde medfûndur.

---

78 Bu nâme-i Hümâyûn "Feridûn Bey Münşe'âtı"nda vardır. Derûnunda sefîr-i müşârün-ileyhin adı yazılıdır.

Vakfiyesi şuhûdundan biri emîr-i meşhûr Kunduzoğlu Celâleddîn Şâh Melik'dir. Türbesi ziyâret-gâh idi. Mahdûmu Tur Ali Bey ve hafîdi Mehmed Bey bin Tur Ali Bey'dir. Bunun mahdûmları Berekât, Süleyman Beylerdir. Berekâtoğlu Emîr Alâeddîn Ali Bey 768'de bu vakfa mütevellî idi.

Zeynelâbidîn Çelebi-Seyyid Yahyâzâde

Hakalalıdır. Amasya civârında Hakala nâhiyesinde kâ'in zâviye-i Rifâ'iyye şeyhi es-Seyyid Hâşim Çelebi bin es-Seyyid **[159]** Yahyâ Çelebi bin sâhibü'l-hâl es-Seyyid Ahmed el-Kebîr er-Rifâ'î mahdûmudur. Pederinin hayâtında Amasya ulemâsından ulûm-ı şer'iyye ve edebiyyeyi ahz edib Hakala'da neşre çalışdı. Pederinin vefâtında ceddi Seyyid Yahyâ'nın zâviyesi şeyhi ve vakfı mütevellîsi olup fevka'l-âde iştihâr etdi.

Çelebi Sultân Mehmed Hân devrinde ammizâdesi es-Seyyid eş-Şeyh Hüsâmeddîn er-Rifâ'înin vefâtından sonra Amasya'da ikâmet ve zâviye-i Hüsâmiyyeyi ihyâ ederek 826'da vefât etdi. Hakala'da ceddinin türbesi civârında medfûndur. Ulemâ ve sulehâdan bir şeyh-i benâm idi. Mahdûmu es-Seyyid Abdülkerîm Çelebi'dir. [79]

Zeynelâbidîn Ali Çelebi -Kâsımzâde, es-Seyyid, Ahmedî

Lâdik kurbunda Ahmedsarây nâhiyesinde medfûn olan es-Seyyid Sadreddîn Kâsım er-Rifâ'î evlâdından es-Seyyid Abdurrahîm Çelebi bin es-Seyyid İzzeddîn Hasan Çelebi bin es-Seyyid Sadreddîn Kâsım bin Sâhibü'l-hâl es-Seyyid Ahmed el-Kebîr er-Rifâ'î mahdûmudur.

Ahmedsarây'da doğdu. Amasya'da tahsîl-i ulûm **[160]** edib avdet ederek pederinin irtihâlinde Ahmedsarây'da Seyyid Kâsım Zâviyesi şeyhi oldu. Ahvâl ü etvâr-ı zâhidânesi Amasya'da vâlî olan Sultân Bâyezîd-i Sânî'nin ma'lûmu oldukta celb ü ikrâm etdi.

Ahmedsarây'ı fevka'l-âde şenlendirip 879 senesi saferinde vefât etdi. Meşâyih-i Rifâ'iyyenin sulehâsından ve ulemâsından, zâhid, halûk, mükerrem, edîb, şâir olup "Ahmedî" demekle meşhûr idi. Mahdûm-ı yegânesi es-Seyyid Yahyâ Çelebi yerine kâ'im olup 895 senesi evâsıt-ı şevvâlinde vefât etdi. Pederinin yanında medfûndur.

Bunun oğulları es-Seyyid Tâceddîn, Muhyiddîn, Sâlih Çelebilerdir. Es-Seyyid Tâceddîn Çelebi pederinden bir kaç yıl sonra vefât etdi. Es-Seyyid Muhyiddîn Mehmed Çelebi, Lâdik'te ikâmet edib mahdûmu Seyyid Hân Çelebi'dir. Es-Seyyid Sâlih Çelebi de Hakala'ya gelip ikâmet etdi. Bunun mahdûmu es-Seyyid Yahyâ Çelebi'dir. Bunun hâfîdi fâzıl-ı meşhûr es-Seyyid Muhyiddîn Mehmed Efendi bin es-Seyyid Sâlih bin es-Seyyid Yahyâ Çelebi'dir**. [161]**

Zeynelâbidîn Ali Çelebi-Ümm-i Veledzâde

Amasyalıdır. "Ümm-i Veled" demekle meşhûr Hüsâmeddîn Hüseyin bin Hasan bin Hâmid-i Tebrîzî mahdûmudur. Amasya bağları üstünde İltekin kasabasında doğdu. Bir müddet Amasya'da tahsîl-i ulûm edib sonra İstanbul'a gitdi. Orada ikmâl-i tahsîl etdi.

Ba'dehû Amasya'ya avdet ve İltekin kasabasında ikâmet ederek orada tedrîs-i ulûm etdiği esnâda ilm ü nücûma dâ'ir "El-kâsidetü'l-Garrâ fî Harekâti's-Semâvâti Turrâ" risâle-i manzûmesini te'lîf ve 882'de Sultân Fâtih'e takdîm ederek Amasya'da Hüsâmiyye müderrisliğine nâ'il oldu.

886'da Sultân Bâyezîd-i Sânî tahta cülûs etdikte şehzâdesi olan Amasya vâlîsi Sultân Ahmed'e takarrüb edib 890'da Yörgüç Paşa müderrisi ve 896'da sünnet düğünü vak'asında Çorumlu kadısı olup Amasya'dan kaldırıldı.

903'de yine Amasya'ya gelip Şehzâde Sultân Ahmed'in himâyesine dehâlet etdi. Bir müddet de Mehmed Paşa müderrisi **[162]** ba'dehû bilâd-ı muhtelife kadısı olup 921'de vefât

79 Bunun evlâdından İstanbul'da Pîrî Mehmed Paşa'nın Zeyrek'te binâ eylediği zâviyesi şeyhi es-Seyyid Nûreddîn Yahyâ Efendi bin es-Seyyid Hâşim bin es-Seyyid Abdülkerîm Çelebî meşâhir-i meşâyihten bir zât-ı şerîf idi.

etdi. Âlim, kâmil, müşârik-i ulûm idi. Mahdûmu Abdülazîz Efendi Amasya müftüsü olup mevâlidendir. Bunun mahdûmu Ali Efendi de mevâlidendir.

Zeynelâbidîn Ali Çelebi-Vâ'iz

Amasyalıdır. Mustafa mahdûmu olup müderris-i meşhûr fâzıl Abdî-i Amasî'den ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve müderrisi be-nâm oldu. 915'de Havza'da Fîrûz Ağa Medresesi müderrisi ve Havza müftüsü ba'dehû kadısı oldu.

926'da Hakala'da Kâsım Bey Medresesi müderrisi olup orada ikâmet etdi. 931'de Merzifon kadısı olup 933 sâlinden sonra vefât eyledi. Meşâhîr-i ulemâ ve kudâtdan idi. Mahdûmu Muslihеddîn Çelebi'dir. Bu da ulemâ ve kudâtdan idi.

Zeynelâbidîn Ali Çelebi-Şeyhzâde

Amasyalıdır. Kibâr-ı Halvetiyyeden eş-Şeyh Nûrullâh Efendi bin Ali mahdûmudur. Ba'de't-tahsîl Amasya'da İğnecizâde **[163]** Pîr Safiyyüddîn el-Halvetî hazretlerinin sohbet-i şerîfesinde tekmîl-i esmâ ve sülûk ederek Sarachâne zâviyesi şeyhi oldu. Ba'dehû Sarâchâne Câmii vâ'izi olup Şehzâde Sultân Ahmed devrinde "Pîr Zeynelâbidîn-i Halvetî" demekle meşhûr olduğu hâlde 940 sâline doğru dâr-ı na'îme irtihâl etdi.

Âlim, vâ'iz, sâlih, müttakî, gâyet müteşerri', münzevî bir zât-ı şerîf idi. Şehzâde Sultân Ahmed, ahyânen va'zına gelirdi. Umûr-ı dünyadan mütecennib olduğu münâsebetle 918'de Sultân Ahmed'in da'va-yı saltanat vak'asında pek çok zevât nefy ü habs edildiği hâlde buna dokunan olmadı. Mahdûmu Nûrullâh Efendi ve hafîdi Mehmed Efendi kudâtdandır.

Zeynelâbidîn Ağa-Darb-hâneci

Amasyalı Ahmed oğludur. Amasya darb-hânesinde on beş yıl sâhib-i ayâr ve emekdâr olduğu münâsebetle 970'de darb-hâne emîni oldu. Yirmi yıldan ziyâde bu hizmetinde kâ'im ve "darb-hâneci" demekle meşhûr olup 995'de Trabzon defterdârı oldu. 998'de ma'zûlen **[164]** gelip sonra vefât etdi. Oğulları Ahmed, Sâlih Ağalardır. Darb-hâne ve hesâb işlerinde mâhir idi. Amasya Darb-hânesi bunun infikâkinden sonra nizâmı bozulup 1003'de ilgâ edildi.

Zeynelâbidîn Paşa-Darb-hânecizâde[80]

Amasyalıdır. Dergâh-ı âlî çavuşânından Sâlih Ağa bin Darb-hâneci Zeynelâbidîn Ağa'nın mahdûmudur. Tahsîl-i ilm ü kitâbet ederek Sivas defterdârı Amasyalı Ebûbekir Paşa'nın kethüdâsı iken Tokat voyvodası ve Amasya beytü'l-mâl-i âmme ve hâssa emîni oldu.

Ba'dehû İbşir Mustafa Paşa'nın kethüdâsı ve ammizâdesi olan Sâlih Ağa'nın yardımıyla paşaya intisâb edib 1053'de Haleb ve 1054 şa'bânında Sivas defterdârı oldu. Tahsîl-i emvâl işlerinde gayret ü hizmeti görüldüğünden 1056'da Adana beylerbeyi ve Musûl defterdârı oldu.

1057 senesi ramazânının on dokuzuncu günü bâ-hatt-ı hümâyûn Musul Beylerbeyi ve şevvâlinin yirmisinde **[165]** ilâveten Erbil sancâğı mutasarrıfı oldu.

Çünkü Sivas defterdârı iken Amasya sancâğı mutasarrıfesi olan "Telli Hasekî" demekle meşhûr Sultân İbrâhim'in gözdesi Hümâ Şâh Sultân'a intisâb etmişdi. Bundan dolayı fevka'l-âde parladı.

1058 senesi recebinde Sultân İbrâhim'in hal'iyle şehzâdesi Sultân Mehmed-i Râbi'in cülûsunda müte'essir olup sene-i mezbûre şevvâlinde ma'zûlen Amasya'ya geldi. 1059 senesi rebîülâhirinde Haleb vâlîsi İbşir Paşa'nın arz ü inhâsıyla Teke sancâğı mutasarrıfı ve Haleb defterdârı oldu.

1061'de ma'zûl ve 1062'de İbşir Paşa'nın isyânıyla menkûb olup 1064 senesi zilhiccesinde İbşir Paşa sadr-ı a'zam olduğundan Kıbrıs beylerbeyi oldu. 1065 senesi recebinde

---

80 Bu zâtın terceme-i hâli Amasya sicillâtıyla Ayasofya ve Bâb-ı âlî mahzenlerinde bulduğum ahkâm ve tevcîhât defterlerinde bulunabildi. "Nâ'imâ", "Vecîhî", "Kâtib Çelebî" Vekâyi-nâmelerinde yoktur. Yalnız "Nâ'îmâ Târîhi"nde Kıbrıs beylerbeyiliği bir münâsebetle yazılabilmiştir.

İbşir Paşa'nın azl ü i'dâmı üzerine azl edildi. Ba'dehû vefât etdi. Hesâb ve dünya işlerine vâkıf idi.

Zeynelâbidîn Ağa-es-Seyyid, el-Hâc, Zeynel Ağa

Çorumludur. Esbak Amasya müftüsü es-Seyyid el-Hâc **[166]** Ali Efendi bin Abdulfettâh bin Mehmed'in birâderi es-Seyyid Ahmed'in oğludur. Gençliğinde Amasya'ya gelip amcası sâyesinde nüfûz u i'tibâr kazandı. Ticâretle idâresini te'mîn edib hânedân oldu.

Ba'dehû hâcıyân ve a'yân meclislerine a'za olup 1168 senesi zilhiccesinde nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı oldu. 1167'de müteseyyidlerden ba'zı mücrimleri terbiyye etmeye kıyâm eylediğinden mühîn-i sâdât diye sâdâtın gürültüsü üzerine azl edildi.

1170 senesi zilhiccesinde sânîyen nakîbü'l-eşrâf ka'im-makâmı olup bade'l-azl 1177 senesi cumâdelûlâsında sâlisen nakîbü'l-eşrâf ka'im-makâmı oldu. 1178 sa'bânında meclis-i a'yân a'zası olduğu hâlde 1179 senesi zilka'desinde vefât etdi.

Kerîm, halûk, mu'tedil, zî-servet bir hânedân idi. Mahdûmları es-Seyyid Ali, Mehmed Efendilerdir. Dâmâdı meşâhîr-i a'yândan Hacı Efendizâde el-Hâc Ahmed Ağa'dır. Es-Seyyid Ali Efendizâde es-Seyyid Zeynelâbidîn **[167]** Efendi ve es-Seyyid Mehmed Efendizâde es-Seyyid Abdurrahmân Efendi ile şehir kethüdâsı es-Seyyid el-Hâc Ömer Efendi ma'rûftur. Bunlara "Zeynelzâdeler" dendi.

Hacı Yûsuf Ağazâde Hacı Ömer Ağa Zeynelzâde es-Seyyid Mehmed Efendi'nin dâmâdı olduğu münâsebetle Hacı Ömer Ağa'nın evlâdı olan es-Seyyid el-Hâc Ali, Ahmed, Mehmed Ağalara da "Zeynelzâde" dendi. Es-Seyyid Abdurrahmân Efendizâde es-Seyyid Selîm Sâbit Efendi ricâldendir.

Es-Seyyid el-Hâc Ömer Efendi 1220'de vefât edib mahdûmları es-Seyyid Ali, Mehmed Efendilerdir. Es-Seyyid el-Hâc Mehmed Efendi 1244'de vefâtıyla oğulları es-Seyyid Ömer, Osmân Ağalardır. Es-Seyyid Ömer Efendizâde es-Seyyid Mehmed Efendi ve es-Seyyid Osmân Ağazâde Nalband es-Seyyid Süleyman İzzet Ağa'dır. Bunun oğlu es-Seyyid Kâmil Mehmed Ağa'dır. Alay emîni es-Seyyid Hâfız Ömer Efendi bin es-Seyyid Mehmed bin es-Seyyid Ömer Efendi de 1310'da fevt oldu.

Zeynelâbidîn Efendi-Hacı Efendizâde, es-Seyyid, el-Hâc

Amasyalıdır. Esbak Amasya mütesellimi dergâh-ı âlî kapıcıbaşılardan **[168]** el-Hâc Ahmed Ağa bin el-Hâc Ebûbekir Ağa bin Mustafa Ağa'nın mahdûmu ve es-Seyyid el-Hâc Zeynelâbidîn Ağa'nın kerîmezâdesi olup Çelebizâde el-Hâc Hüseyin ve Ürgüblü el-Hâc Ahmed Efendilerden ikmâl-i tahsîl etdi.

Ba'dehû İstanbul'a gidip orada Amasyalı Kâtibzâde el-Hâc İsmâ'îl Efendi'nin halka-i tedrîsinde usûl, hadîs, tefsîr ilimlerini ahz ederek rü'ûs imtihânına girdi. Muvaffak olduğundan ders-i âm ü müderris olup Amasya'ya avdetle neşr-i ulûma devâm etdi.

1192'de Tamgacı el-Hâc Ahmed Ağa'nın Sultân Bâyezîd dersiyyesi mutasarrıfı olup 1208'de talebesine icâzet verdi. Bu esnâda haremi vefât eylediğinden bâ-izn-i âlî Medîne-i Münevvere'ye gidip orada te'ehhül ü ikâmet ederek Murâdiyye müderrisi ve 1214'de Kudüs-i şerîf mollası oldu.

1218 senesi gurre-i muharreminde Mekke-i Mükerreme mollası olup oraya gitdi. Bade'l-hâcc müddet-i örfiyyesinin hitâmına binâ'en 1219 muharreminde Medîne-i Münevvere'ye avdet ve 1220 senesi şevvâlinde dâr-ı na'îme rihlet etdi. Bakî'de medfûndur. **[169]** Fâzıl, muhaddis, usûl ü fürû'da mâhir, sâlih, âbid, afîf bir seyyid-i şerîf idi. Kendisini Haremeyn-i Şerîfeyn ahâlîsine pek sevdirmişdi.

Zeynelâbidîn Baba-Şeyh, es-Seyyid

Amasyalıdır. İltekin Mahallesi'nde İlik Dede tekkesi şeyhi Abdurrahmân Efendi'nin mahdûmudur. 1209 rebîülevvelinde pederinin vefâtıyla yerine şeyh ve İlik Dede vakfı

mütevellîsi olduğu hâlde 1231 sâlinden sonra vefât etdi. Bektâşî erenlerinden latîfe-gû bir zât idi.

Zeynelâbidîn Efendi-Zeynelzâde, es-Seyyid, el-Hâc

Amasyalıdır. Esbak şehir kethüdâsı olup menfiyyen Konya'da 1196'da vefât eden es-Seyyid Ali Efendi bin es-Seyyid el-Hâc Zeynelâbidîn Ağa'nın mahdûmudur. Bu da Ürgüblü el-Hâc Ahmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib İstanbul'a gitdi. Orada bi'l-imtihân ders-i âm ve Üsküdar'da müderris oldu.

1196'da pederinin irtihâlinde Amasya'ya gelip Gümüşlüzâde Câmii kurbunda kâ'in Fatıma Hâtun Medresesi müderrisi oldu. Caniklizâde Tayyâr Mahmûd Paşa'ya müntesib olduğundan meclis-i a'yâna a'zâ olup nüfûz u i'tibâr kazandı.

1218'de Amasya mütesellimi Caniklizâde Hasan Bey'in cebren Amasya sancâğını zabt ve muhârebesi esnâsında kendisini teşcî' eylediği söylendiğinden 1220 muharreminde Hasan Bey'in i'dâmını müte'âkib medreseden azl edildi. **[170]**

Ba'dehû İstanbul'a gidip ba'zı niyâbetlere ta'yîn edildi. 1231'de Şeyhülislâm Çelebizâde Zeynelâbidîn bin Mehmed Efendi'nin mazhar-ı lutfu olarak Selânik mollası olup 1234 senesi hilâlinde vefât etdi. Âlim, kâmil, zî-nüfûz idi. Mahdûmları es-Seyyid Ali Efendi ile Dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından es-Seyyid Süleyman İzzet Ağa'dır.

Zeynelâbidîn Efendi-Tamgacızâde, el-Hâc

Amasyalıdır. Enderûn Câmii İmâmı el-Hâc Ömer Efendi bin el-Hâc Osmân Ağa bin Tamgacı el-Hâc Ahmed Ağa'nın oğludur. Pederinin vefâtında câmi-i mezkûrun imâmeti uhdesine tevcîh edilip İçerişehir eşrâfından oldu.

1241'de meclis-i hâcıyân a'zâsı iken yeniçeri gayret-keşlerinden olduğu ba'zı ahvâlinden anlaşılmağla ocağın ve yeniçeriliğin Amasya'dan ref'i hakkında teşekkül eden meclise da'vet edilmedi. Vak'adan sonra hayli zamân a'zâlıktan mahrûm oldu. 1257'de meclis-i idâre a'zâsı olup sonra vefât etdi. Mahdûmu Mehmed Efendi'dir. Eşrâf-ı memleketten hânedân bir zât idi. **[171]**

Zeynelâbidîn Çelebi-Tennûrîzâde

Kayseriyyelidir. Tercemesi yukarıda geçen eş-Şeyh İbrâhim Tennûrî Efendi'nin ahfâdından Ni'metullâh Efendi bin Mehmed Çelebi mahdûmudur. 910'da doğdu. Evâ'il-i hâlinde Mar'aş'a gidip Bektûtiyye müderrisi eş-Şeyh Şemseddîn Ahmed Efendi dersinde tahsîl-i ulûm edib İstanbul'a geldi.

Şeyhülislâm Sa'dî Efendi'nin halka-i tedrîsine mülâzım olup 945 şevvâlinde müşârün-ileyhin irtihâlinde halefi olan Şeyhülislâm Çivîzâde Şeyh Mehmed Çelebi dersine muvâzabet ederek ondan mülâzım ve ba'dehû Başçı Medresesi müderrisi oldu.

Ba'dehû Murâd Paşa, Hacı Hasanzâde, Hatice Sultân medreselerine sırasıyla müderris olduktan sonra 972 senesi rebiülevvelinde Mahmûd Paşa, 973 şevvâlinde Eyüp, 974 zilhiccesinde Sahn-ı Semâniyye medreselerine müderris olup 975 senesi muharreminde Amasya müftüsü ve Sultâniyye müderrisi oldu.

On yıl kadar Amasya'da tedrîs u iftâ ile iştigâl edib 984 senesi şevvâlinde dâr-ı bekâya irtihâl eyledi. Amasya'da medfûn **[172]** "İbâd Çelebi" demekle meşhûrdur. Nev'îzâde Atâyî Efendi "Zeyl-i Şakâyık"ta bu zâtın evsâf u evzâ'ı hakkında diyor ki:

"Mevlânâ-yı mezbûr ilm-i fıkha intisâbla meşhûr, kavâ'id-i ulûma kesîrü'l-ıttılâ' kaviyyü'z-zihn, tavîlü'l-bâ', ceriyyü'l-cenân, hadîdü'l-lisân, zehârif-i dünyeviyyeden mu'riz, iştigâl-i ulûm-ı nâfi'aya mütemahhız, asalet-i re'yine mağrûr, teşhîr-i seyf-i lisânla meşhûr, mütehevvirâne kelimâtı kelle-kûb, evsâf-ı garîbesi cünûna mensûb idi.

"Cümle-i mudhikâtındandır ki Çivizâde Efendi merhûm şâkirdlerinden Kınâlızâde Ali Efendi ile Şâh Efendi için iki çeşm-i cihân-bînüm makâmındadır didiği müzâkere olundukca niçün nakli

temâm itmezsiz İbâd Çelebi dahi başım mesâbesindedir dimiş idi diyü nakle gazab ve bu tarîkle itmâm-ı nakl itmegi taleb idüp baş re'îs-i a'zâ-yı insânî ve mecma'-ı havâss-ı hamse-i zâhirî vü nihânî olmağla ol iki fâzıla tefevvuk da'va idermiş. (ayn)

Kendi şâhid o da vâhid **[173]** o da zûr".

Mahdûmu Şerîf Ali Efendi tahsîl-i ilm etdikten sonra Gazanfer Ağa müderrisi iken 1003 zilhiccesinde şu'ûruna halel gelip ma'zûlen 1020 hudûdunda vefât etdi. Pederi gibi delişmen idi. Bunun oğlu Mehmed Çelebi genç iken vefât edib sülâlesi kesildi.

Kerîmesi Rukiye Hâtun olup dâmâdı Amasya eşrâfından Yahyâ Çelebi bin Mehmed Çelebi'dir. Bunun mahdûmu es-Seyyid Şükrullâh Efendi "İbâdzâde" demekle meşhûr olup evlâdına "İbâdzâdeler" dendi. Bunlardan es-Seyyid Abdullah Efendi 1142'de mevâliden olmuşdu.

Zeyneb Hâtun-Muslihîzâde

Amasyalıdır. Amasya kadısı "Molla Beylik" demekle meşhûr olan Mevlânâ Nizâmeddîn Abdurrahmân Çelebi bin Şemseddîn Mehmed Şâh Muslihî kerîmesi ve Kazasker Molla Vildân Mehmed Çelebi hemşîresidir. Amasya'da zâviyesi olan Selâmet Hâtun'un kız kardeşi olduğu kuyûd ile sâbittir. **[174]**

Peder ve birâderlerinden ulûm-ı şer'iyye ve edebbiyyeyi ahz edib meşâhîr-i ulemâ ve üdebâdan İmâdzâde İshâk Fehmî Efendi ile te'ehhül etdi. Fâzıl bir erkekten ziyâde ibrâz-ı fazîlet ederek pek çok ulemâya münâzara ve mübâhase-i ilmiyyede tefevvuk u rüchânını gösterdi.

Şâyân-ı hayret fazl ü zekâya mâlik olup üdebâ ve şu'arâyı fesâhat ve belâgatiyle teshîr ü hayrân ederdi. Zevci Fehmî Çelebi de ulemâ ve şu'arâdan olduğu hâlde ilm ü şi'riyle ona tefevvuk etmişdi. Bir gece Fehmî Çelebi câriyesiyle beraber yatakta uyurken görüp yaptığı bir gazeli yastığının üstüne bırakmışdı.

Osmancık'ta elime geçen bir mecmû'ada bu gazeli görüp derhâl istinsâh etmişdim. O gazelinden şu beyti nakl eyledim:

Hased ol rinde kim her gice bâdâm-i rû-magz-âsâ
Yatur dildâr ile pehlû-be-pehlû bir firâş üzre

Zevci Fehmî Çelebi buna cevâben bir gazel yazıp i'tizâr etmişdir. Fakat her ikisinin gazelinde **[175]** karı koca arasındaki husûsiyyet olduğundan gazellerini nakl etmemişdim. Sonra bu gazelleri yandı. Nakl etdiğim bir beyti kurtuldu. Nakl etmediğime pişmân oldum.

Latîfî Çelebi "Tezkire-i Şu'arâ"sında diyor ki "nâdire-i hikmet-Rabb, zeynü'n-nisâ a'nî Zeyneb gaferallâhu zunûbeha ve uyûbehâ-Kastamonu diyârından bir merd-i hünerverin duhter-i sa'd-ahteri idi. Sâhibe-i iffet-i dû-şîze ve muhaddere-i pâkize idi."

"Cins-i ünsâda ve sınf-ı nisvânda nâdire-i rûzgâr ve mestûre-i pür-iştihârdır. Lutf-ı tab'ını halk-ı cihân isti'câb ve nüktedânân-ı devrân istiğrâb ederlerdi. Pederi cevherinde kâbiliyyet ve zihninde zekâvet görüp her dürlü fenden ve her dürlü ilmden ta'lîm edib Fârisî dîvânlar ve Arabî kasîdeler okutmuş.

Tahsîl-i ma'rifet ve kesb-i kâbiliyyet etdikten sonra (ayn) "Çün ma'ânî cem'-gerded şâirî âsân-bûd" mefhûmunca tab'ında selâkat-i şi'riyesi olmağın Fârisî vü Türkî eş'ârla Sultân Mehmed nâmına dîvân tertîb etmişdir. Bu matlâ'-ı Fârisî **[176]** ânın eş'ârındandır:

Zülf eğer nist hevâ-dâr-ı kad-i bâlâ-yet
Hem çû men ser-beçe-i Rûmî nihed ender pâ'yet

Ve bu şi'r-i meşhûr dahi anındır:

Keşf it nikâbını yeri göğü münevver it.

Bu âlem-i anâsırı firdevs-i enver it.

Depret lebünü cûşa getür havz-ı kevseri
'Anber saçunı çöz bu cihânı mu'attar it

Hattun berât yazdı sabâya didi ki tîz
Var milket-i hıtâ ile Çîni mûsâhhar it

Âb-ı hayât olmayıcak kısmet ey gönül
Bin yıl gerekse Hızr ile seyr-i Sikender it

Zeyneb ko meyli zînet-i dünyaya zen gibi
Merdâne var sâde-dil ol terk-i zîver it

Latîfi Çelebi, sâhibe-i tercemeyi Kastamonu diyârından zann etmesi pek de yanlış değildir. Çünkü Zeyneb Hâtun'un zevci kadı İmâdzâde İshâk Fehmî Çelebi beş altı yıl kadar Kastamonu kadısı olduğu münâsebetle **[177]** Hazret-i Zeyneb orada zevcinin hânesinde ikâmet etmişdi.

İşte bu ikâmeti, Latîfi Çelebi'ye o zannı vermişdir. Yoksa Zeyneb Hâtun'un Amasyalı ve Amasya'da Üçler Mahellesi'nde peder ü ceddinin yanında medfûn olduğunda şübhe yoktur. Âşık Çelebi ile Hasan Çelebi Tezkirelerinde Amasyalı olduğunu tasrîh etmektedirler.

Osmancık'ta gördüğüm mecmû'ada "Amasyalı Zeyneb Hâtun'un gazeli" ve "Zeyneb Hâtun'un zevci Amasyalı İmâdzâde İshak Fehmî Çelebi'nin cevâbı" diye yazılmışdır. Zeyneb Hâtun'un zevci kendisinden evvel vefât eylediğinden hayli zamân dul yaşadı. 889'da vefât etdi.

Âlimât ü fâzılât-ı nisâdan elsine-i selâsede şâire, edîbe dekâ'ik-ı ulûma vâkıfe tevârih ü muhâzarâta âşinâ bir Hâtun-ı mükerreme idi. Amasya'da Üçler Mahallesi'nde bir mektebi olduğu kuyûd-ı atîkadan anlaşıldı. Kız kardeşi Selâmet Hâtun'un tercemesi aşağıda gelir. Birâderleri Bedreddîn Mahmûd, Seyyideddîn Ahmed, Şemseddîn Mehmed Efendilerdir. **[178]**

Zeyneb Hâtun-Mü'eyyedzâde

Amasyalıdır. Meşâhîr-i ulemâ ve kudâtdan olup 883 senesinde vefât eden Abdülvâsi' Çelebi bin Mü'eyyed Çelebi kerîmesidir. Ammizâdesi ve zevci olan Amasya kadısı Mü'eyyedzâde Şemseddîn Ahmed Efendi bin Mehmed Çelebi bin Mü'eyyed Çelebi nezdinde ulûm u ma'ârif öğrendi.

Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Ahmed'in harem-i sarâyında kadın efendilerin musâhibesi ve zevci de şehzâdenin musâhibi olarak refâh u izzet içinde yaşamakta iken 918'de şehzâdenin i'dâmı üzerine düçâr-ı nekbet olmuşlardı. 923 hudûdunda vefât etdi.

Bu da âlimât-ı nisâdan olup mahdûmları Abdülvâsi', Abdülhâdî, Abdülkerîm Efendiler de ulemâ ve kudâtdan idiler. Abdülvâsi' Çelebi'nin evlâdı el-yevm Amasya'da mevcûd olup Abdülhâdî Remzî Efendi tercemesi geçti.

Zeyneb Hânım-Dedezâde

Köprülüdür. Sadr-ı esbak Köprülü Mehmed Paşa'nın kayın **[179]** pederi el-Hâc Yûsuf Ağa'nın kerîmesi ve Köprülüzâde Fâzıl Ahmed ve Mustafa Paşaların vâlidesi olan Ayşe Hânım hemşîresidir. Zevci Kıbleli Mustafa Paşa'nın sâye-i ikbâlinde Köprü'de Taş Kal'a Mahallesi'nde ufak bir taş han ve bir de dârü't-ta'lîm yaptırdı. Hemşîresi Ayşe Hânım'ın câmi-i şerîfine eczâ-yı şerîfe vaz' etdi.

Taş han ve Dârü't-ta'lîm vakfiyesini 1088'de tanzîm etdirdi. Mahdûmları Ali, Ahmed Beyler ve kızı da Âbide Hânım'dır. Ali Beyzâde Mehmed Bey ve bunun mahdûmu Mahmûd Bey'dir. Ahmed Beyzâde Mahmûd Bey olup bunun mahdûmları Ali, Ahmed Beylerdir. Bunlara "Kıblelîzâdeler" dendi.

Zeyneb Hâtun-Keklikzâde

Amasya a'yânından Keklikzâde el-Hâc Ali Ağa'nın kerîmesi ve a'yândan el-Hâc Mehmed Ağa'nın zevcesi olup Hacı İlyâs Mahallesi'nde bir mekteb-i âlî yaptırdı. Mâlik olduğu üç bâb dükkânıyla bir bâb kahve-hânesini vakf edib ibtidâ "Çatal Hâfız" demekle meşhûr Ahmed Efendi'yi **[180]** mu'allim nasb etdirdi. 1205'de vefât etdi.

Hâfız Ahmed Efendi, sâhibe-i hayrın vefâtından az sonra 1206'da mu'allimliği terk eylediğinden Hâfız Hüseyin Efendi bin Mahmûd Efendi mu'allim oldu. Fakat Hâfız Ahmed Efendi, bu mektebin civârında kâ'in hücresinde beytûted eylediğinden burası tekke olmuşdu.

Zeynel Bey-Araboğlu

Zeytûnludur. Emîr-i Zeytûn Murad Bey'in mahdûmu olup, pederinin intikâlinde Zeytûn kazâsına hâkim u emîr oldu. Hacı Şâdgeldi Paşa tarafından emâreti tasdîk edilip emîr-i müşarün-ileyhe müzâheret ü inkıyâd ederek 784 hudûdunda vefât etdi. Meşâhîr-i ümerâdan idi. Mahdûmu Zekeriyyâ Bey'dir.

Zeynel Bey-Yûsuf Paşazâde

Merzifonludur. Devlet Hâtun kethüdâsı Sinâneddîn Yûsuf Paşa ahfâdından Hâtun-ı müşarün-ileyhânın vakfı mütevellîsi Sinan Bey'in mahdûmudur. Za'îm iken pederinin vefâtında vakf-ı mezkûr mütevellîsi ve 987'de ümerâdan **[181]** görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Merzifon'da bir medrese yaptırıp emlâkini buraya vakf eyledi. Buna medrese-i Zeyneliyye dendi. Pek çok ulemânın medâr-ı ma'îşeti oldu.

Zeynî Mehmed Efendi-Kâdızâde, es-Seyyid, el-Hâc

Amasyalıdır. Yukarıda tercemesi yazılan es-Seyyid Zeynelâbidîn Ahmedî Çelebi evlâdından esbak Amasya kadısı es-Seyyid Bahâeddîn Mehmed Efendizâde es-Seyyid Abdülkerîm Efendi'nin mahdûmudur. Ba'de't-tahsîl silk-i kudâta girip niyâbetlerde istihdâm edildi. Ba'dehû kasabâta kadı olup Niksâr kazâsından munfasılan 1099'da vefât etdi. Şu'arâ-yı kudâtdan ve a'yân-ı sâdâtdan idi.

ON DÖRDÜNCÜ FASIL

Amasya târîhinin ikinci bâbından on dördüncü faslı adlarının başında noktasız "Se(س)" harfi olan zevâtın terâcim-i ahvâl ü ensâbını ve ma'lûm olduğu kadar şâyan-ı ibret yerlerini kayd ü zabt ider. Sin'den sonra gelen harfler de hece tertibi üzere yazılır.

Sâbıkuddîn Ebûbekir Bey-Ahî

[182] Şirvânlıdır. Bakü Türklerinden Mikâ'il oğludur. Ebûbekir bin Mikâ'il el-Bakûvânî olup "Ahî Sâbıkuddîn" lakabıyla meşhûr oldu. Küçük yaşında Amasya'ya gelip Emîr Bahâeddîn Kürt Bey'in hâdimi olarak tefeyyüz edib Kürt Beyzâde Hacı Kutlu Şâh devrinde nâ'il-i emâret oldu.

Amasya'nın İçerişehri hizâsında Meydân köprübaşında kâ'in Hacı Kutlu Şah'ın sarâyı muhâfızı olduğundan bu sarâyın civârında güzel bir konak yaptırdı. Orada ikâmet edib Hacı Kutlu Şâhzâde Hacı Şâdgeldi Paşa'nın takrîr-i emâretine fevka'l-âde hizmet ederek kibâr-ı ümerâdan oldu.

Hacı Şâdgeldi Paşa devrinde ikâmet etdiği mahalde bir mescid ü mekteb ve mescidi civârında bir zâviye binâsıyla buraları bir mahalle oldu. 781'de emlâkini vakf edib mahdûmu Emîr Alâeddîn Ali Bey'i mütevellî nasb etdi. Ba'dehû vefât eyledi. Mescidi civârında makbere var ise de bunun olduğu anlaşılamadı. Ahî Sâbıkuddîn Mahallesi mahallinde yazıldı. **[183]** El-Hâc Ali Beyzâde Abdulmuhsin Çelebi vakfına mütevellî oldu. Bunun mahdûmları Ali, Hasan, Hüseyin Çelebilerdir.

Ali Çelebizâde Mevlânâ Osmân Çelebi ulemâdandır. Hüseyin Çelebizâde Sa'dî Çelebi şu'arâdandır. Bunlara "Sâbıkoğulları" dendi. Evlâdından Emîn Mehmed Paşa Haleb vâlîsi olup yukarıda tercemesi yazıldı.

Sabıkuddîn Ebûbekir Çelebi -Rifâ'îzâde, es-Seyyid

Ladiklidir. Orada medfûn sâhibü'l-hâl es-Seyyid Ahmed-i kebîr er-Rifâ'î mahdûmudur. Amasya'da ulemâdan tahsîl-i ulûm edib 763 senesi karışıklığında seyâhate çıktı. Emâret Hacı Şâdgeldi Paşa'da takarrür etdikte avdet edib Lâdik'te ikâmet etdi. 778'de orada vefât eyledi. Mahdûmları es-Seyyid İzzeddîn Hasan, Muhyiddîn Mehmed Çelebilerdir. Evlâdından Mîr Rükneddîn Hân'ın tercemesi yazıldı.

Sâbıkuddîn Ali Çelebi-Ahî Sâbıkoğlu

Amasyalıdır. Ahî Sâbıkuddîn vakfı mütevellîsi Abdulmuhsin Çelebi bin Emîr el-Hâc Ali bin Ahî Sâbıkuddîn Ebûbekir Yağmurî **[184]** mahdûmudur. Amasya a'yânından olup 841 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu Mevlânâ Nûreddîn Osmân es-Sâbıkî kibâr-ı ulemâdandır. Bunun ahfâdından eş-Şeyh Kemâleddîn Mehmed Efendi kibâr-ı meşâyihtendir.

Satuk Bey-Oğuz Hânlu

Amasyalıdır. Yukarıda tercemesi geçen Emîr Zahîreddîn Oğuz Hân'ın oğludur. Pederinin 744'de maktûlen vefâtı üzerine kaçıp Sivas hükümdârı Sultân Eretnâ Hân'a ilticâ etdi. Sultân Eretnâ devrinde pederinden mîrâs kalan çiftliğine gelip yerleşdi. Ba'dehû Hacı Kutlu Şâh ümerâsından olup 762 harbinde gâ'ib oldu.

Sâcidî Mehmed Ârif Bey-Dellâl, Seyyidzâde

Amasyalıdır.[81] **[185]**

Sâtı' Mustafa Efendi-Sâ'atcizâde

Amasyalıdır. Ahî Receb Câmii imâmı el-Hâc Hâfız Hasan Efendi bin Sâ'atçi Mehmed Çelebi mahdûmudur. Amasya'da mukaddimât-ı ulûmu Çorumlu Hâfız es-Seyyid Mehmed Efendi'den görüp İstanbul'a gitdi. Orada Amasyalı Büyük Hâfız Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve bi'l-imtihân müderris oldu.

Tedrîs-i ulûm etdiği esnâda medâris-i mu'tâdeyi devr ederek altmışlı râddesine kadar geldi. Mucîz dersi-âmlardan olduğu hâlde 1172'de vefât etdi. Âlim, fâzıl, şâir, kibâr-ı müderrisînden bir zât idi. Mahdûmu el-Hâc Mehmed Efendi Amasya'da ikâmet etdi. **[186]**

Sâ'atî Mehmed Efendi-eş-Şeyh, el-Hâc, Sâ'atçizâde

Amasyalıdır. A'yândan el-Hâc Mehmed Efendi bin el-Hâc Sâlih Efendi bin Sâ'atçi Mehmed Çelebi mahdûmudur. Tahsîl-i ilm ü irfân ederek Şa'bâniyye meşâyihinden es-Seyyid eş-Şeyh Veliyyüddîn Efendi'nin sohbet-i şerîfesinde tekmîl-i sülûk edib hulefâsından oldu.

Ba'dehû Ahî Receb Mahallesi'nde kâ'in hânesinin selâmlığını tevhîd-hâne ittihâz edib buranın şeyhi ve Ahî Receb Câmii vâ'izi olduğu 1190 sâline doğru vefât etdi. Âlim, vâ'iz, halûk, hûb-sîret, Şa'bânî-tarîkat bir zât idi.

Mahdûmu es-Seyyid eş-Şeyh Sâlih Efendi'dir. Silsile-i tarîkatı şöyledir: Es-Seyyid eş-Şeyh Veliyyüddîn Efendi, Amasyalı Hâfız eş-Şeyh İbrâhim Efendi, eş-Şeyh Musliheddîn Mustafa Efendi, Çorumlu eş-Şeyh İsmâ'îl Efendi, Çorumlu eş-Şeyh Ömer Fu'âdî Efendi, Kastamonulu eş-Şeyh Muhyiddîn Mehmed Efendi vâsıtalarıyla Hazret-i Pîr Şa'bân-ı Velî'ye müntehîdir. (Kaddesallâhu esrârahum) hulefâsından Müftü Şeyhzâde es-Seyyid eş-Şeyh Mustafa Efendi meşhûrdur. **[187]**

---

81 Müellif, Dellâl Seyyidzâde Sâcidî Mehmed Ârif Bey hakkında başka bilgi vermemiştir. (Haz.)

Sâ'î Mehmed Çelebi-Sâ'atçi

Amasyalıdır. Ahî Receb Mahallesi'nden Hasan'ın oğludur. Biraz tahsîl-i ma'ârif etdikten sonra sâ'atçi olup hayli şöhret kazandı. Ahî Receb evlâdından Hacı Bayramzâde Sâlih Çelebi'ye dâmâd ve ilm-i nücûm u irtifâ'a vâkıf olduğundan Sultâniyye Câmii muvakkiti ve Ahî Receb Câmii imâmı oldu.

Edebiyâta âşinâlığı hasebiyle erbâb-ı şî'r u edeble müşâ'are ve musâhabe edib meclis-i ulemâ ve üdebâda bir mevki'-i mahsûs kazandı. 1095 hudûdunda vefât etdi. Şâ'ir, zarîf, halûk, ma'ârif-âşinâ, san'atında mâhir, hoş-sohbet idi. Mahdûmları el-Hâc Sâlih, Hasan, Hüseyin Efendilerdir. Evlâdından hayli a'yân u ulemâ ve meşâyih türedi. El-yevm sülâlesi vardır. "Sâ'atçizâdeler" diye meşhûrdur.

Saltuk Bey-Emîr Şücâeddîn

Amasya ümerâsından İzzeddîn Gülbey'in mahdûmudur. "Gülbeyzâde" demekle meşhurdur. Halfetzâde Emîr-i kebîr Celâleddîn Mehmed Bey'e intisâb ederek nâ'il-i emâret olup **[188]** 710 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu Nâsıreddîn Mehmed Bey'dir.

Saltuk Çelebi-Mevlânâ Mecdeddîn

Amasyalıdır. Sivaslı Mevlânâ Kemâleddîn İsmâ'îl Çelebi mahdûmudur. Amasya'da doğdu. Ulemâdan iktisâb-ı fazl ü kemâl edib ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu. 857'de Mü'eyyed Çelebi akrânından ve kibâr-ı müderrisînden görülüp sonra vefât etdi.

Sâlik Mehmed Efendi-Şeyhzâde

Amasyalıdır. Hızır Paşa Zâviyesi şeyhi fâzıl-ı meşhûr eş-Şeyh Hüsâmeddîn Hüseyin Efendi'nin ikinci mahdûmudur. Pederinden tahsîl-i ilm ü irfân edib 1053 senesi zilhiccesinde pederinin irtihâli üzerine mahlûlünden Yâkût Paşa Câmii hatîbi ve ba'dehû Mehmed Paşa imâreti şeyhi olduğu hâlde 1081 senesi ramazânının yirmi altısında vefât etdi. Âlim, şâir, natûk idi.

Sâlim Ömer Çelebi-Mu'îdzâde

Amasyalıdır. Kibâr-ı ulemâdan Mu'îdzâde Abdurrahmân **[189]** Çelebinin mahdûmudur. Tahsîl-i ma'ârif etdikten sonra ders-i âm ü müderris olup Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Mustafa fezâ'il-i ilmiyye ve edebiyyesini takdîr ederek sarâyı gılmânına mu'allim nasb etmişdi.

960 senesi şevvâlinde şehzâde-i müşârün-ileyhin şehâdetiyle hânumân u sarâyı harâb olduğundan Erzincân kadısı olarak Amasya'dan çıkarıldı. Ba'de'l-azl Erzurum kadısı olup 967'de ma'zûlen Amasya'ya geldi. 968 hudûdunda vefât etdi. Âlim, şâir, kâmil, edîb idi.

Sâlim Ahmed Efendi-Necmîzâde

Amasyalıdır. Sultân Bâyezîd muvakkıtı "Koca Müneccim" demekle meşhûr Ahmed Necmî Efendizâde Mehmed Mâhir Efendi'nin mahdûmudur. Buna "Muvakkitzâde" de dendi. Amasya müftüsü Allâme Hızır Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve Sarâchâne Câmi-i şerîfine hatîb oldu.

Ba'dehû sadr-ı esbak Bayburdluoğlu Kara İbrâhim Paşa'ya intisâb edib Hâtuniyye-i Tokat müderrisi ve buradan **[190]** Trabzon müftüsü oldu. 1096'da Paşa-yı müşârün-ileyhin sadâretinde Kefe kadısı olup 1098'de ma'zûlen geldi. Ba'dehû Karahisâr-ı şarkî kadısı olup 1102'de Amasya'da ma'zûl görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Âlim, fâzıl, şâir, hatt ü kitâbeti güzel idi.

Sâlim Mustafa Efendi-Kırmacızâde, es-Seyyid, el-Hâc

Amasyalıdır. Kudâtdan ve eşrâf-ı memleketten Hâfız el-Hâc Ahmed Efendi bin el-Hâc Hüseyin Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da Çelebizâde Hâfız el-Hâc Hüseyin, Sekiköylüzâde el-Hâc Mehmed Kâşif Efendilerden tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve bir müddet Hüseyin Ağa medresesi müderrisi oldu.

1191'de Şeyhzâde es-Seyyid Abdullah Vecîh Efendi'nin nüfûzuyla bu müderrislikten azl edilip sonra Dârü'l-hadîs-i Osmân Çelebi müderrisi oldu. 1201'de buradan azl edilip Ali Çelebi dersiyyesiyle Yavaş nâhiyesinde Oğlanlar Obası karyesinin nısf-ı mâlikânesi mutasarrıfı oldu. 1207'de tedrîsten ferâgat edib kadı oldu. Devr-i bilâd ederek 1225'de vefât etdi. Ulemâ-yı kudâtdan şâir, mütekellim idi. **[191]**

Sâlim Ali Bey-Alaybeyizâde

Amasyalıdır. Alaybeyilerden Fethullâh Ağa'nın mahdûmu ve Abdullah Bey'in birâderidir. Züamadan iken tahsîl-i ilm ü irfân edib üdebâdan oldu. Ba'dehû Amasya alaybeyi olup Rus muhârebelerine iştirâk ederek terakkî gördü.

Ancak Caniklizâdelerle iştirâk-i mesâ'î edemediğinden ihtiyâr-ı uzlet ve edebiyât ile iştigâl ederek 1221'de vefât etdi. Şâ'ir, hoş-sohbet, meclis-ârâ bir kimse idi. Sâz ve satranç ve tavla oyunlarında mâhir olduğundan "Tavlacı Sâlim Bey" demekle meşhûr oldu. Dîvânçe-i eş'ârı kısmen bulunduğu hâlde ma'alesef yandı.

Sâlim Mehmed Efendi-Topal

Amasyalıdır. Yeniçerilerden Çaloğlu Hasan Ağa'nın mahdûmudur. Soruklu el-Hâc Hâfız Ali Efendi'nin halka-i tedrîsinde tahsîl-i ulûm ederken 1219 vak'asında üstâdının Üsküdâr'a i'zâmı ve amcası Hüseyin Ağa'nın i'dâmı üzerine Mısır'a gitdi.

Orada Mehmed Ali Paşa'ya intisâb ederek tahsîlini **[192]** ikmâl edib on beş yıl sonra avdet etdi. Tedrîs-i ulûma başlayıp Mısır usûl-i tedrîsini tatbîk ederek Amasya'nın usûl-i tedrîsini ıslâha çalışdı. Sarâchâne Medresesi müderrisi oldu.

1241 senesi zilhiccesinde Amasya'da yeniçeriliğin ilgâsına tarafdâr olduğu hâlde birçok yeniçeri rü'esâsının i'dâmına muhâlif olduğundan hitâm-ı maslahata kadar hânesinde tevkîf edildi. Rü'esânın i'dâmından dolayı hâsıl olan feryâd ü figân esnâsında serbest oldu.

O zamânda bulunmuş olan ihtiyârlardan Molla Ali Ağa diyor ki: "Sâlim Efendi'nin re'yi kabûl edilseydi, ancak üç kişi i'dâm ve diğerleri nefy edilecekti. Bu üç kişi Talebe vak'ası'nda kateleden idi. O zamânın ricâli sonradan Sâlim Efendi'ye hak vermişlerdi."

1248 târîhinden i'tibâren meclis-i a'yân ve ba'dehû meclis-i idâre ve de'âvâ a'zâsı olarak nüfûz u i'tibârı arttı. 1263'de katl-i Tabîb vak'asında Mîrlivâ Hüsrev Paşa üç tabur askerle gelip Amasya'da **[193]** idâre-i örfiyye i'lân etdiği esnâda talâkat-i lisânı ilm ü fazîleti Amasya'nın emânına yetişdi.

Şöyle ki: Hüsrev Paşa Amasya'yı vurmağa bâ-irâde-i seniyye me'mûr idi. Kendisi Mısır vâlîsi Mehmed Ali Paşa'nın bendegânından olduğu münâsebetle Mısır'da sâhib-i terceme ile mu'ârefesi ve hukûk-ı kadîmesi olduğu anlaşıldı. Bu mu'ârefe ve Sâlim Efendi'nin talâkat-ı lisânı Amasya'yı belâdan kurtardı.[82]

Bunun üzerine Amasya'dan üç nefer rüfekâsıyla beraber İstanbul'a kaldırıldı. İstanbul'dan da Kal'a-i Sultâniyye'ye gönderilip orada ikâmete me'mûr edildi. Üç mâh sonra rüfekâsıyla beraber afv ü ıtlâk edildiği hâlde Kal'a-i Sultâniyye'de ihtiyâr-ı ikâmet edib 1267'de vefât etdi.

Âlim, fâzıl, natûk, şâir, kâtib, halûk, tevârih ü muhâzarâta âşinâ idi. Sol ayağında biraz a'rec olduğundan "Topal Sâlim Efendi" demekle meşhûr idi. Bu zâtı pek iyi tanıyan Hacı Abdulkâdir Efendi'yle Molla Ali **[194]** Ağa'dan aldığım ma'lûmâtın hülâsası budur.

82 Bu vak'a târîhimizin birinci bâbında mufassalan yazıldı. Oraya mürâca'at.

Sâlim Ahmed Efendi

Amasyalıdır. "Basmacızâde" demekle meşhûr olup zamân-ı sabâvetinde hıfz-ı Kur'ân ederek Amasya'da ba'zı ulemâdan tederrüs etdi. Sesi gâyet güzel ve nağamâtı latîf olduğu münâsebetle büyük bir şöhret aldı. Ba'dehû Hicâz'a gidip Mekke-i Mükerreme'de Beyt-i şerîf mü'ezzini olarak orada kaldı.

Tedrîcen terakkî ederek 1258'de Şeyhü'l-mü'ezzinîn ve eşrâf-ı Mekke'den olup 1268'de vefât etdi. Âlim, Şeyhü'l-kurra, mücevvid bir zât idi. Mahdûmları es-Seyyid Abdurrahmân Efendi de mü'ezzinât-ı Harem-i Şerîf'ten olup 1264'de mü'ezzin-i sânî oldu. 1269'da Mısır'a gidip orada eşrâftan olup 1280'de vefât etdi.

Mahdûmları es-Seyyid Abdullah Hâşim, es-Seyyid Mehmed Tâhir, es-Seyyid Ahmed Sâlim Efendiler meşhûr olup Amasyalıdır. Es-Seyyid Hâşim Efendi Medîne-i Münevvere'de hazîne-i Nebeviyye baş kâtibi olup 1285 cumâdelâhiresinde vefât etdi. Bunun yerine birâderi es-Seyyid Mehmed Tâhir Efendi mü'ezzin-i sânî oldu. Es-Seyyid Ahmed Sâlim Efendi de Mısır ulemâsındandır (Surre defâtiri).

Sâlim Ahmed Efendi-Nasûhzâde

Amasyalıdır. Acem Ali Mahallesi'nden Abdurrahmân Efendi bin es-Seyyid Ahmed Sâlim Efendi'nin mahdûmudur. Küçük yaşında pederiyle beraber Hicâz'a gidip orada kaldı. Ba'dehû pederi Medîne-i Münevvere'de mücâvir olup kendisi berâ-yı tahsîl Mısır'a gitdi. Orada câmi-i Ezher fuzalâsından ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm **[195]** oldu. Câmi-i Ezher'de yıllarca tedrîs-i ulûm edib 1306'da gâyet müsin olarak ber-hayât olduğu işitildi. Ba'dehû vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan idi.

Sâlim Ahmed Bey-Kâtibzâde

Amasyalıdır. Tercemesi yukarıda yazılan İmâm-ı sânî-i Sultânî el-Hâc Hâfız Mustafa Rıf'at Efendi bin Hâfız Ahmed Kâmilî Efendi'nin mahdûmudur. 1279'da İçerişehir'de doğdu. 1283'de vâlidesiyle beraber İstanbul'a gidip Rüşdiyye tahsîlini gördükten sonra Mekteb-i Sultânîye girdi.

1304'de mektebten diplomasını alıp Hâriciye Nezâreti'nde Mektûbî Kalemi'ne girdi. Bu esnâda Kurenâ-yı Şehriyârîden Fâ'ik Bey'in kerîmesiyle evlendi. Müte'âkiben rütbe-i sâlise ve 1307'de rütbe-i sânîye ile taltîf edildi. 1308'de Berlin sefâreti baş-kâtibi olup 1309'da mütemâyiz oldu.

Altı yıl kadar Almanya'da îfâ-yı vazîfe edib 1314'de ûlâ rütbesiyle Hâriciyye Nezâreti'nde Tâbi'iyyet kalemi müdür mu'âvini olarak İstanbul'a geldi. 1317'de Tâbi'iyyet kalemi müdürü oldu. Yunanîler'in tâbi'iyyet mes'elesinde îkâ etdikleri müşkilâtı ref' ve Hazîne-i celîleye menâfi'-i azîme te'mîn eylediğine mükâfâten 1319 senesi zilhiccesinin on beşinde rütbe-i bâlâ ile taltîf edildi.

1328 senesi saferinde şûrâ-yı devlet a'zâsı ve 1330'da Mülkiye dâ'iresi re'îsi oldu. Ancak İttihâd ve Terakkî Fırkasının efkâr ü âmâline tevfîk-i hareket edemediğinden dolayı tekâ'üde sevk edildi. Umûr-ı siyâsiyyeden el çekip Bebek'te kâ'in sâhil-hânesinde istirâhat etmekteydi.

1336'da Altıncı Sultân Mehmed Vahîd Hân'ın cülûsunda ikinci mâbeynci olarak Sarây-ı Hümayun'a alındı. Üç yıl **[196]** kadar Sultân-ı müşârün-ileyhe hizmet edib 1339'da pâdişâhın Avrupa'ya azîmetinde infisâl etdi. Sânîyen tekâ'üde sevk edilip sâhil-hânesinde ikâmet etmekte iken 1349 senesi zilka'desinin dokuzuncu pazar günü vefât edib Yahyâ Efendi Dergâhı Mezarlığı'na defn edildi.

Muktedir, müdebbir, umûr-ı siyâsiyyeye vâkıf, tedvîr-i umûra kâdir, Fransız ve Alman lisânlarıyla mütekellim, nâzik, fatîn bir diplomat idi. Fırkacılıktan hoşlanmadığı cihetle ne İttihâd ve Terakkî ne de İ'tilâf ve sâ'ir fırkalara girmeyip i'tidâlini muhafaza etdi.

Sâlim Mustafa Efendi

Amasyalı Ahmed Efendi'nin mahdûmudur. Tahsîl-i ilm ü edeb edib İstanbul'a gitdi. Orada müderris, kadı olup devr-i bilâd etdi. Sultân Mustafa Hân-ı Sâlis'in irtihâlinde Amasya'ya gelip Yavaş -Ezine Pazar nâhiyesinde Oğlanlar Obası nâm karyenin nısf-ı mâlikânesi tevliyetiyle çerâğ edilerek 1207 senesi gâyesinde vefât etdi. Âlim, şâir, edîb, Nakşibendî idi. Tevliyeti İsmâ'îl Efendi bin Mehmed'e verildi.

Sâmih Mehmed Efendi-Müftüzâde

Amasyalıdır. Mustafa Efendi'nin mahdûmu olup berâ-yı tahsîl İstanbul'a gitdi. Teşrifâtî-i Dîvân-ı Hümâyûn Amasyalı Bekir Beyzâde Mehmed Âkif Bey'in himmetiyle Teşrîfâtçı kalemine girdi. Tedrîcen terakkî ederek Hâcegân-ı Dîvân-ı Hümâyûndan olup Teşrîfâtçı kîsedârı oldu. Ba'dehû menâsıb-ı sagîreyi devr ederek 1202 hudûdunda vefât etdi. Erbâb-ı kalemden bir zât idi. **[197]**

Sâmi Mustafa Bey-Arpa Emînizâde

Amasyalıdır. Sadr-ı esbak Kara İbrâhim Paşa'nın dîvân-ı kitâbetinden tefeyyüz ederek Arpa emîni olan Amasyalı Osmân Efendi bin Dervîş Mehmed Ağa'nın mahdûmudur. Pek genç iken peder ü vâlidesiyle beraber İstanbul'a gidip orada meşâhîr-i hattâtînden "Kara Kız" demekle meşhûr Hâcezâde Mehmed[83] Efendi'den hutût-ı mütenevvi'ayı ahz ü temeşşuk etdi.

Ba'dehû tahsîl-i ilm ü irfân edib Amcazâde Hüseyin Paşa'nın sadâretinde Bâb-ı âlîye girdi. Orada tahsîlini ileri götürüp terakkî ederek Hâcegân-ı Dîvân-ı Hümâyûndan oldu. Amasyalı el-Hâc Ahmed Paşa'nın kâ'im-makâmlığında küçük rûz-nâmeci olup 1127'de azl edildi.

Ba'dehû Nevşehirli İbrâhim Paşa'nın sadâretinde şehremîni olup 1138'de Piyâde mukâbelecisi ve 1143'de vak'a-nüvîs olup 1146'da vefât etdi. Ali Paşa-yı Cedîd Kabristânı'nda medfûndur. Fâzıl, şâir, hattât-ı mâhir idi. Üç senelik vekâyi'-nâmesi Subhî ve Şâkir Beylerin vekâyi'-nâmesiyle birlikte matbû'dur. **[198]**

Sâmî Ahmed Efendi-Mahkeme İmâmı

Şeyh Alizâde es-Seyyid Abdurrahmân Efendi bin es-Seyyid Rüşdü Ahmed Efendi bin es-Seyyid eş-Şeyh Ali Efendi mahdûmudur. Hıfz-ı Kur'ân ve tahsîl-i ilm ü irfân etdikten sonra 1179 muharreminde mahkeme imâmı ve 1189'da pederinin vefâtıyla Abdullah Paşa Câmii imâmı olduğu hâlde 1234'de vefât etdi. Hıfz u sadâsı güzel, sâhib-i irfân, şâir, latîf idi. Mahdûmu Hâfız Mehmed Efendi imâm oldu.

Sâmî Mehmed Efendi-Şeyh-i Nakşibendî

Benderlidir. Bender dâhilinde Usaya Köyü'nden Hasan bin Gâzi mahdûmu olduğu Şeyh Alizâde es-Seyyid el-Hâc Ahmed Rüşdü Efendi'nin kaydından anlaşıldı. Gençliğinde İstanbul'a gelip tahsîl-i ulûm esnâsında Tokatî eş-Şeyh Mehmed Emîn Efendi'nin hizmet-i şerîfesine mülâzemet etdi.

Müşârün-ileyhin enfâs-ı mübârekesinden istifâde ve riyâzet-hânesinde tekmîl-i sülûk ederek hulefâsından oldu. Ba'dehû şeyhinin emr ü işâretiyle Amasya'ya gelip tarîkat-ı Nakşiyyeyi neşr ve irşâd-ı halka çalışdı. 1169'da Darb-hâneci tekkesi şeyhi oldu.

Ba'zı ricâl-i ilmiyyenin i'tirazâtından dolayı düçâr-ı azl olup 1181'de İmâretarkası'nda Çelebi Efendi tekkesi şeyhi ve Câmi-i Enderûn vâ'izi oldu. Yirmi yıl kadar bu vazîfesini hüsn-i îfâ ederek 1201'de dâr-ı kudse irtihâl etdi. Yörgüç Paşa İmâreti ittisâlinde Kutb Ahmed Efendi yanında medfûndur.

---

83 Hâcezâde Mehmed Efendi de Amasyalıdır. Tercemesi mahallinde gelir.

Âlim, âbid, vâ'iz-i meşhûr, müttakî mazınneden **[199]** bir zât-ı sütûde-simât idi. Silsile-i tarîkatı eş-Şeyh Mehmed Emîn Tokatî, Hâce Ahmed yek-dest-i Mekkî, Hâce Mehmed Ma'sûm Sirhindî vâsıtalarıyla müceddid-i elf-i sâni Hâce Ahmed Fârukî Sirhindî'ye müntehîdir. Hulefâsından Çatal Hâfız Ahmed Efendi yukarıda yazıldı (Kaddesallâhu esrârahum).

Sâmî Mehmed Bey-Emîroğlu

Merzifonludur. Mülkiye kâ'im-makâmlarından ve Melik Ahmed Dânişmend Gâzi evlâdından olduğunu iddi'â iden Mahmûd Kâmil Bey'in mahdûmudur.[84] 1298'de Merzifon'da doğdu. Amasya'da Rüşdiyye tahsîlini gördükten sonra İstanbul'a gidip Mülkiye mektebine girdi. Buradan bâ-şehadet-nâme hurûc ederek Sivas vilâyeti ma'iyyet me'mûru oldu.

1324'de Hâfik, Havza ve bundan sonra Bâyezîd kazâlarına kâ'im-makâm olup 1326'da Haleb ma'ârif müdürü, 1327'de Bursa, Aydın ve Cezâ'ir-i Bahr-i Sefîd ma'ârif müfetdiş-i umûmîsi oldu. Ba'dehû fırka-yı İ'tilâfa temâyül ederek 1330 senesi şevvâlinde Dîvâniyye sancâğı mutasarrıfı oldu. **[200]**

Savcı Bey-Emîr Sinâneddîn

Amasya Türkmenlerinden Badgir-Bazkâr, Baykâr adlı bir kimsenin oğludur. Sultân İzzeddîn Keykâvus-ı Selçukî zamânında sipâhî olup muhârebât-ı Rûmiyyede ve hâssaten Sinop'un fethinde yararlıkları görüldüğünden ümerâdan oldu.

Ba'dehû Sultân Alâeddîn Keykubâd'ın teveccühâtını kazanıp 622'de melikü'l-ümerâ görüldü. 627'de Tokat emîri iken Gürcistan ve Harezmîler muhârebâtına iştirâk **[201]** ederek muvaffakiyyetler gösterdi.

634'de emîrü's-sevâhil, ya'nî Karadeniz sevâhili muhâfızı görülüp 637'de yalancı peygamber Baba İshâk mes'elesinde Rûmlar'ın Baba İshâk'a mu'âvenetlerini men' etmekle Baba'nın ahz ü i'dâmını teshîl eyledi. 641'de Tatar muhârebesinde fevt oldu. Mücâhid, vatan-perver bir zât idi.

Savcı Bey-Emîr, Şeyh Şücâ'eddîn

Kedağra (Köprülü)lıdır. Sultân Altunbaş bin Mes'ûd-ı Selçukî Atabeyi Emîr Sa'deddîn Umur Bey'in mahdûmu olup birâderleri Taşan ve Zekeriyyâ Beylerle Sultân Altunbaş'ın muvaffakiyyâtına hizmet ederek ümerâdan oldu.

Ba'dehû Simre-i Havza emîri olup Tavşan Bey'in muvaffakiyyâtına çalışdı. Amasya Emîr-i kebîri Hacı Kutlu Şâh'a münkâd olup emâretini muhâfaza ederek 758 sâlinden sonra vefât etdi. Sultân Altunbaş'ın şehzâdeleri bunun muhâfazasında kalmışlardı.

Savcı Bey-Taşanoğlu

Merzifonludur. Emîr Celâleddîn Taşan Bey bin Umur **[202]** Bey'in mahdûmudur. Birâderi Umur Beyle cidâl-i emârete girişip birkaç def'a Merzifon emîri oldu. Ba'dehû mağlub olup Amasya emîri Hacı Kutlu Şâh'a ilticâ ederek 760 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu Mevlânâ Hasan Çelebi kibâr-ı ulemâdandır.

Sittî Hâtun-Cemâlîzâde

Amasyalıdır. Şeyhülislâm Zenbîlî Ali Efendi'nin kerîmesi ve Amasya'da Mahallesi ve mescidi olan Uzun Mustafa Çelebi'nin kerîmezâdesidir. Şeyhü'l-hattâtîn Amasyalı Hamdullâh Çelebizâde Mustafa Dede'nin zevcesi olup Vefâ'da bir mekteb ve yanında bir mescid-i şerîf ve

84 Pederi Mahmûd Kâmil Bey'in Merzifon'da tavattun eden Çerkeslerden olduğu sonradan anlaşıldı. Sâmî Bey, bana kendisinin Danişmend Gâzî evlâdından olduğunu söyleyerek Niksar sicillâtından çıkardığım sülâle-i Dânişmendiyyeyi vermiştim. Bunu kendisine mâl ederek bu da'vayı te'yîd etmektedir. Bu evlâdın kızları evlâdından olması mümkündür.

Amasya'da Temennâ Mahallesi'nde bir mekteb yaptırdı. Emlâkini bunların mesâlihine vakf edib 973'de gâyet müsinne olarak vefât etdi. Vefâ'da medfûndur. Ehl-i hayr idi.

Sirâceddîn Mahmûd Çelebi-Sarâc, Hocendî

Türkistan'ın Hocend-Hokand şehrinden Ali'nin mahdûmudur. E'imme-i Buhârâdan tahsîl-i ulûm ederek fukahâdan olup Anadolu'ya rihlet ve Amasya'da ikâmet **[203]** etdi. Birinci Sultân Mes'ûd'un zamânında Amasya'da neşr-i ulûma himmet ederek iştihâr edib sonra Amasya kadı'l-kudâtı oldu. 570 sâline doğru vefât etdi. Kibâr-ı ulemâdan idi.

Sirâceddîn İsmâ'îl Bey-Gümüşlüzâde

Amasyalıdır. Selçukiyye baş-defterdârı, mâliye nâzırı olan Gümüşlü emîr-i kebîr Hâce Emînüddîn Yûnus bin Abdullah el-Müstevfî mahdûmu ve emîr-i meşhûr Mu'îneddîn Süleyman Pervâne Bey'in hemşîrezâdesidir. Pederi ve dayısı sâyesinde ümerâdan olup iştihâr etdi.

673'de Mısır Türkleriyle Tatar ve Moğol muhârebesinde Moğollarla beraber harb ederken Türkler'e esîr olup Mısır'a götürüldü. 678'de müşkilât ve fidye-i necât ile kurtulup Amasya'ya geldi. Bir müddet pederi gibi müstevfî-i Rûm olup 700 sâlinden sonra vefât etdi. Kibâr-ı ümerâdan idi. Mahdûmu Tâceddîn Mahmûd Bey'dir. Amasya'da Gümüşlüzâde Mahallesi ve sülâlesi bu zâtdan türedi. **[204]**

Sirâceddîn Mûsâ Çelebi -Şeyh Sirâc

Amasya civârında Gödelez köyünden Ahmed bin Şu'ayb'ın mahdûmudur. Amasya'da tahsîl-i ulûm edib ders-i âm olarak neşr-i ma'ârife himmet ve ba'zı cevâmi'-i şerîfede imâmet etdi. Ba'dehû tarîkata sülûk edib zâviye şeyhi olduğu hâlde 721'de vefât etdi. "Şeyh Sirâc Dede" demekle meşhûr, âlim, vâ'iz bir imâm idi. Mahdûmu Şemseddîn Ahmed Çelebi de kibâr-ı ulemâdandır.

Sirâceddîn Mehmed Çelebi-Keçi Bey

Amasyalıdır. Amasya ümerâsından Torumtayoğlu Mu'îneddîn Süleyman Bey bin emîr-i kebîr Şerefeddîn Ya'kûb Şâh bin Nâsıreddîn Mehmed Bey bin Mübârizeddîn Mûsâ bin emîr-i kebîr Seyfeddîn Torumtay mahdûmudur.

Pederinin irtihâlinde ceddi vakfına mütevellî ve ba'dehû Hacı Şâdgeldi Paşa devrinde ümerâdan olup paşanın evâhir-i eyyâmında vezîri oldu. 783'de Hacı Paşa'nın maktûlen vefâtında Amasya hükümdârı olan mahdûmu Devâtdâr Ahmed Paşa ile Kâdı Burhân arasını ıslâh etdi. **[205]**

788 târîhine kadar Devâtdâr Ahmed Paşa'nın makâm-ı vezâretinde kâ'im olup bundan sonra vefât etdi. Torumtay Türbesi'nde medfûn ve seng-i mezârında adı mahkûk ise de târîh-i vefâtı görülemedi. Mahdûmu Ebûbekir Çelebi ve bunun mahdûmu İshâk Çelebi ma'rûftur. Bunlara "Keçi Beyzâde" dendi. Birâderi Kaya Paşa'dır.

Sirâceddîn İvâz Çelebi-Sirâc-ı Rûmî

Amasyalıdır. Ulemâdan Mevlânâ Mecdeddîn Müsâfir bin Zekeriyyâ bin İslâm bin Yûsuf mahdûmudur. 795'de doğdu. Pederinden ve sâ'ir ulemâdan tahsîl-i ulûm edib ders-i âm oldu. Sonra Kayseriyye'ye gidip orada ikâmet ve tedrîs-i ma'ârif etdi.

Buradan da kalkıp Kudüs'e giderek orada tedrîs-i ulûm etdi. Çandarlızâde İbrâhim Paşa'nın kerîmesi Isfahân Şâh Hâtun'un Kudüs'te yaptırdığı medrese-i Osmâniyye'ye ilk müderris olup yıllarca tedrîse muvâzabet ve 865 senesi recebinin yirmi birinci sebt günü dâr-ı bekâya rihlet eyledi. **[206]**

Âlim, fâzıl, gâyet fakîh, ulûm-ı Arabiyyede mâhir, vâ'iz, sadûk, elsine-i selâse ile mütekellim, âbid, lisânı fasîh, va'zı mü'essir olduğu "İnsü'l-Celîl fi Târîhi'l-Kuds ve'l-Halîl"de yazılıdır.

Sirâceddîn Yahyâ Paşa-Şeyh Paşazâde

Amasyalıdır. "Şeyh Paşa" demekle meşhûr Sa'deddîn Ali Paşa bin Ziyâeddîn Mes'ûd Çelebi bin Esed el-Hallâtî mahdûmu ve Amasya'da medfûn eş-Şeyh Necmeddîn Zekeriyyâ-yı Halvetî birâderidir. Ceddi Amasya kadısıdır.

Amasya ve Bursa'da kibâr-ı fuzalâdan iktisâb-ı fezâ'il edib en ziyâde Bursa'da Sultâniyye müderrisi Mevlânâ Hızır Bey'den istifâde-i ulûm ederek iştihâr etdi. Hâcezâde ile Mevlânâ Kestelli şürekâyı dersinden idi.

Bursa ve Edirne'de müderris olduktan sonra İstanbul'a medâris-i Semâniyye'nin hitâmında celb ü da'vet edilerek birine müderris oldu. Fezâ'il-i ilmiyyesi Fâtih Sultân Mehmed Hân'ın nazar-ı takdîrini celb eylediğinden takrîben 868'de Edirne kadısı olarak akrân u emsâline tefevvuk etdi. **[207]**

870'de Amasya'dan Yörgüç Paşa vakfiyesi Dîvân-ı Hümâyûna gönderilip Edirne'de kendisine arz u irâ'e olundukta bâlâsına tasdîki hâvî şu "Ve ena'l-Fakîr Sirâc bin Sa'deddîn Ali el-kâdî bi-Medîneti Edirne el-Mahmiyye" imzâsını vaz' etdiği kuyûd-ı vakfiye idâresinde görüldü.

872'de Sadr-ı a'zam Mahmûd Paşa'nın azli üzerine vezîr-i sânî olan Amasyalı Hacı Şâdgeldi Paşazâde İshâk Paşa bin İbrâhim Bey sadr-ı a'zam oldukta 873'de müskirâta ibtilâsından dolayı azl edilen Nişâncı Cezrîzâde Mehmed Bey'in yerine İshâk Paşa'nın sevk u ta'rîfiyle nişâncı ve muvakka'-ı dîvân-ı âlî olup Edirne'den geldi.

875'de İshâk Paşa azl edilip vezîr-i sânî Rûm Mehmed Paşa vezîr-i a'zam oldukta kendisini istirkâb eylediğinden 876'da nişâncılıktan azl edilip Sahn müderrisliğine i'âde edilerek vezîr-i a'zamın sevk u ta'rîfiyle Mevlevî Mehmed Çelebi nişâncı oldu.

879'da Mevlevî Mehmed Çelebi'ye vezâret verildikte Fâtih Sultân Mehmed Hân'ın irâde-i mahsûsasıyla sânîyen nişâncı **[208]** oldu. 880'de Fâtih Sultân Mehmed Hân Edirne'den İstanbul'a gelirken bir gün Kazasker Manisazâde Muhyiddîn Mehmed Çelebi'ye Arabî bir beytin ma'nâsını sordukta Manisazâde ucâleten cevâbında acz-i izhâr edib "konağa vardıkta tefekkür eyleyüb cevâbını vireyin" dedi.

Burada Edirneli Mecdî Mehmed Efendi "Terceme-i Şakâyık"ta diyor ki: "Padişah hazretleri sen bu kadar mezîd-i fazl ü kemâl ve vakûr-ı câh u celâl ile bir beytin ma'nâsını bilmekte tereddüd eylemek arûz-ı ma'kûldan hâric ve mîzân-ı âdâba muhâlifdir deyü nazm-ı kelâm edib esâs-ı beyt-i makâli mebânî'-i takrî' ü teşnî' üzere te'sîs ve tarsîs eyledi.

"Padişah-ı melek-hısâl, fi'l-hâl nişâncısı Mevlânâ Sirâceddin'i getürdüb ol beytin mebânîsini ve me'ânîsini kemâ-yenbağî tebyîn edib ol dürr-i girân-mâye'nin kangı bahrden olduğunu ve kâ'ilini ve nâzımını ta'yîn eyledikten gayri sibâk u siyâkında olan ebyâtı matla'ından makta'ına degin bi't-tamâm okuyub muktezâ-yı makâm üzere tahkîk-i merâm eyledi"

Bundan dolayı pâdişâhın teveccüh ve iltifât-ı fevka'l-âdesini **[209]** kazandığından 881'de vezîr-i sânî olup yerine Mevlânâ Hızır Beyzâde Hâce-i Sultânî Sinan Çelebi nişâncı oldu. 883'de sadr-ı a'zam Mevlevî Mehmed Paşa'nın gaybûbeti esnâsında sadâret kâ'im-makâmı ve harb esnâsında İstanbul muhâfızı oldu.

Nişâncı Sinan Çelebi, kendisinin hem şerîk-i dersi, hem de hâcezâdesi olduğu münâsebetle aralarına bir hased girmişdi. 884 senesi rebîülevvelinde pâdişâh ve vezîr-i a'zamın seferden avdetlerinde ansızın vefât etdi. Bu mevt-i fecâ'î Sinan Paşa'nın tesmîmine haml edildiğinden Sinan Paşa derhal azl u tevkîf edildi.

Gâyet fâzıl, muhakkik, şâir, edîb, edebiyât-ı Arabiyye ve Fârisiyye'de pek mâhir, âkil, müdebbir, kerem-kâr bir zât-ı sütûde-simât idi. Sadr-ı a'zam Mevlevî ve Nişâncı Mehmed Paşa bunun sadâretinden endîşe-nâk olduğu münâsebetle sâhib-i tercemeyi tesmîm etdirip Sinan Paşa'ya iftirâ etdiği de mervîdir. Nişâncı Mehmed Paşa'nın maktûlen vefât etmesini bu tesmîmin mücâzâtına haml edenler de vardır. (el-ilmu indallâh) **[210]**

Mütercim-i Şakâyık Edirneli Mecdî Mehmed Efendi "Sirâc-ı ömri unfuvân-ı şebâbda sarsar-ı ecel ile müntafî oldu." diyor ki târîhe muhâliftir. Çünkü 870'de Edirne kadısı olan 884'de vefât ederse sirâc-ı ömri unfuvân-ı şebâbta sönmüş olmaz. O zamânlarda yirmi yaşındaki bir gence Edirne kadılığı verilmezdi. Kezâlik "zemânesi ulemâsından ta'allüm etdiği esnâda Mevlânâ Hâcezâde'nin ve Mevlânâ Kestelli'nin hizmetlerine ittisâl edib hüsn-i terbiyyet ve yümn-i takviyyetleriyle ulûm-ı mütedâvileyi zabt u rabt eyledi" demesi de târîhe muhâliftir. Bunlar Mevlânâ Sirâceddîn Paşa'nın şürekâ-yı dersidir esâtizesi olamaz.

Sîrâceddîn Ömer Çelebi-Karamânî

Niğde'nin Ortaköy karyesinden Hasan bin Ömer'in mahdûmu ve Amasya'da medfûn Habîb-i Karamânî Hazretlerinin birâderidir. Ulemâ-yı asrından telemmüz ederek tahsîl-i ulûm edib bir müddet İskilib'de ders-i âm ü müderris oldu. 882'de birâderiyle beraber Amasya'ya gelip tedrîsine devâm **[211]** etdi.

Ba'dehû Mehmed Paşa'nın câmi-i şerîfi hitâma erdikte ilk hatîbi ve kürsî şeyhi olduğu hâlde 900 sâlinden sonra vefât etdi. Âlim, kâmil, hâfız-ı Kur'ân nâtıkası güzel, hüsn-i hâl ile meşhûr, vâ'iz bir zât idi. Mahdûmu Fahreddîn Mehmed Efendi'dir.

Sirâceddîn Mehmed Çelebi-Abdîzâde

Amasyalıdır. Kibâr-ı fuzalâdan Amasya müftî-i meşhûru ve müderris Mevlânâ Abdî-i Amasî mahdûmudur. Pederinden tahsîl-i ulûm ederek Sultân Bâyezîd-i Sânî cülûsunda İstanbul'a gitdi. Hatîbzâde Muhyiddîn Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek mülâzım ve ba'dehû müderris oldu.

Ba'dehû ba'zı bilâd-ı mühimmeye kadı olup umûr-ı hesâbiyyede mahâreti olduğundan Sultân Bâyezîd evkâfı mütevellîsi ba'dehû Anadolu defterdârı, 913'de Rûmeli kethüdâsı ve 916'da baş defterdâr olarak temâyüz etdi.

917 vak'asında Rûmeli Kazaskeri Mü'eyyedzâde **[212]** Abdurrahmân ve Nişâncı Tâczâde Ca'fer Efendilerle beraber azl edildi. Çünkü Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Ahmed'in tahta iclâsı tarafdârı oldukları zann edilmişdi.

918 senesi saferinde Sultân Selîm Hân'ın cülûsunda Bursa'da Fahreddîn Medresesi müderrisliği verilip oraya gönderildi. Sekiz yıl kadar tedrîs-i ulûm ve ibâdetle iştigâl edib 926 senesi evâhirinde dâr-ı bekâya irtihâl etdi. Fâzıl, muhâsib, müdebbir, edebiyâta vâkıf idi.

Sirâceddîn İsmâ'îl Efendi-Şirvânî, el-Hâc

Şirvân eyâletinde Şamâhı kazâsı dâhilinde Kürdemîr karyesinden Mehmed bin Abdülhamîd bin Ahmed'in mahdûmudur. Yukarıda (Cild 7, sahîfe 205) tercemesi mufassalan yazılmış olduğundan oraya mürâca'at.

Sirâceddîn Mehmed Efendi-Dehneli

Karabâğ eyâleti dâhilinde Dehne kasabası ulemâsından eş-Şeyh Mehmed Efendi bin İsrâfîl'in mahdûmudur. Dehne'de doğdu. Meşâhîr-i ulemâdan Abdullah Şikestî Efendi'den **[213]** ikmâl-i tahsîl ederek orada ders-i âm oldu.

Ancak Rusya hükûmetinin tazyîkâtına ve en ziyâde sevdiği Hacı Hamza Nigârî Efendi'nin hicret ve Amasya'da ikâmet etdiğine binâ'en 1281'de Amasya'ya hicret ederek Sarâchâne Câmi-i şerîfinde tedrîs-i ulûma mübâşeret etdi. **[217]**

Üç yıl kadar tedrîs u tezkîr ile iştigâl ederek imrâr-ı hayat edib 1284 senesi şevvâlinin sekizinci Cum'a günü vefât etdi. Âlim, kâmil cemâ'âta mülâzım, vâ'iz, ahlâk-ı hamîde sâhibi idi.

Mahdûmları el-Hâc Mehmed, Bahâeddîn Efendilerdir. Hacı Mehmed Efendi'nin mahdûmu Sirâceddîn Efendi'dir. Mehmed Bahâeddîn Efendi, meşâhîr-i ulemâ ve şu'arâdan

olup 1350 senesi zilhiccesinde vefât etdiği işitildi. Mahdûmları Ahmed Nûreddîn, Hâlid Ziyâeddîn Efendilerdir.

İcâzet-nâmesi görüldü. Silsile-i ilmiyyesi, Abdullah Şikestî Efendi, Şerîf Mehmed Sâmûnî, eş-Şeyh İsmâ'îl bin Mehmed-i Şirvânî, Küçük Ahmedzâde Ebûbekr-i Amedî, Abdülkerîm-i **[214]** Konevî, Şeyh Yûsufzâde Abdullah-ı Amasî, Receb-i Amedî, Abdurrahmân-ı Sorânî, Molla Çelebi-i Amedî ve Muhyiddîn-i Cezerî, Mehmed Şirvînî, Hüseyin-i Halhalî**,** Mirzâcân-ı Şirâzî, Cemâleddîn-i Şîrâzî, Celâleddîn-i Devvânî, Muhyiddîn-i Kuşkenârî vâsıtalarıyla Allâme Seyyid Şerîf-i Cürcanî'ye müntehîdir.

Sirâceddîn İsmâ'îl Efendi-Mîr Sirâcî

Karabağlıdır. Eş-Şeyh el-Hâc Mîr Hamza Nigârî Efendi'nin mahdûmudur. Karabâğ dâhilinde Berküşâd kasabasında 1271'de doğdu. 1281'de pederiyle beraber Amasya'ya hicret edib Rüşdiyye mektebinde tahsîl-i fünûn etdikten sonra pederinden ikmâl-i tahsîle çalışdı.

Bu esnâda Amasya muhâsebecisinin mahdûmu Fahrî Bey'e fevka'l-âde ta'aşşuk edib aşk u harâretini edebiyât ü eş'âr ile teskîne gayret etdiyse de galebe-i sevdâ ile fenâ hastalandı. Sonunda bî-şu'ûr olup 1291 senesi saferinin evâ'ilinde "Fahrî, Fahrî" diyerek terk-i dağdağa-i hayât etdi.

Gâyet zekî, serî'ü'l-intikâl, hâfızası kuvvetli, **[215]** hâfız-ı dîvân-ı Fuzûlî, şâir, şûh-meşreb, esmer gözlü, mürîdânın ricâl ü nisvânı arasında gâyet mergûb u muhterem bir genc idi. Vefâtı günü Şirvânîler için bir yevm-i mâtem olup herkesi ağlattı. Şâmlılar Mezârlığında medfûn iken 1314'de kemikleri pederinin türbesine nakl edildi.

Dîvânçe-i eş'ârı vardı. "Sâkî-nâme"si meşhûr olup "Sirâcî" tahallus etmişdi. Eş'ârı kalbi gibi yanıktır. Bâdesi çay olup her yerde bununla dem-güzâr olmuşdu. **[216]**[85]

Sirâceddîn İsmâ'îl Bey-Molla Bey

Amasyalıdır. Kazasker Şirvânîzâde es-Seyyid Ahmed Hulûsî Efendi bin eş-Şeyh el-Hâc İsmâ'îl Sirâceddîn Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'nın Eski Kethüdâ Mahallesi'nde 1276 senesi şevvâlinin dördüncü günü doğdu. 1285'de İstanbul'a gidip mekteb tahsîlini gördüğü esnâda 1289'da İstanbul müderrisliği rü'ûsunu aldı.

Ba'dehû Mekteb-i nüvvâba girip 1294'de şehâdet-nâme ile mektebten çıkıp Meclis-i tedkîkât-ı şer'iyye baş kâtibi mu'âvini oldu. Ulemâdan da tahsîl-i ulûm edib icâzet-nâme aldı. Pederinin Amasya'da ikâmeti tahakkuk etdikte bâb-ı meşîhatı terk edib adliyyeye intisâb ederek 1299'da Mahkeme-i temyîz zabıt kâtibi ve 1305'de Mahkeme-i temyîz kalemi mümeyyizi oldu.

1315 senesi gurre-i muharreminde Kudüs-i Şerîf mollası olup 1318'de Beyoğlu Bidâyet-i hukûk mahkemesi a'zâsı, 1320'de İstanbul Bidâyet mahkemesi hukûk re'îsi oldu. 1321 senesi ramazânında bilâd-ı hamse pâyesiyle taltîf **[218]** edilip 1324 senesi zilhiccesinde Beyoğlu Hukûk mahkemesi re'îs-i evveli oldu.

1325'de birâderi Hâlid Ziyâ Bey'in nefy ü irtihâli ve müte'âkiben konağının ihtirâkı kendisine fevka'l-âde te'sîr eylediğinden 1326 senesi rebîülevvelinin yirmi birinci günü vefât etdi. Âlim, umûr-ı adliyyeye vâkıf, vakûr, kerîm, ankâ-meşreb bir zât idi. Mahdûmu Ahmed Kemâleddîn Bey'dir.

Sarâc Mehmed Ağa-Şükrullâhoğlu

Amasyalıdır. Dervîş Ahmed bin Şükrullâh oğludur. Sarrâcân-ı hâssadan olup 1058 recebinde cülûs vak'asında sipâhîlikle İstanbul'dan ihrâc edilip Amasya'ya gönderildi. 1061'de Kethüdâyeri, 1065'de Rûm defterdârı oldu.

Ancak sadr-ı esbak İbşir Paşa'ya müntesib olduğundan sene-i mezbûre recebinde sadr-ı müşârün-ileyhin azl ü katlinde ma'zûl olup Amasya'ya geldi. Bir müddet menkûbâne ikâmet

85 Müellif 215. sayfanın yarısı ile 216. sayfanın tamâmını boş bırakmışdır.(Haz.)

ederek Köprülü Mehmed Paşa ile mu'ârefe-i sâbıkası olduğundan müşârün-ileyhin sadâretinde İstanbul'a gitdi.

1068'de Bursa mukâta'ası emîni olup Abaza Hasan Paşa'nın kıyâmında Köprülü Mehmed Paşa'nın hayli işine yaradı. Ba'dehû Arpa emîni, 1075'de Galata voyvodası olup 1078'de Fâzıl Ahmed Paşa'yı gücendirdiğinden ma'zûlen Amasya'ya i'zâm edildi. Ba'dehû tekâ'üd vazîfesiyle dem-güzâr olup 1086'da fevt oldu.

Dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından iş-güzâr bir kimse idi. Oğulları el-Hâc İsmâ'îl, Ahmed Ağalar olup bunlara ve evlâdına "Sarrâczâdeler" dendi. Hacı Ahmed Ağazâde el-Hâc Hâfız Mehmed Ağa 1147'de İbâdullah Câmi-i şerîfini müceddeden binâ ve emlâkini bu câmi-i şerîfin mesâlihine vakf u ihyâ etdi.

Serkis Ahmed Bey-Baş Ermeni

Amasyalıdır. Ermenilerden olup İltekin Gâzi'nin irşâdâtı sâyesinde ve 467 senesi evâ'ilinde şeref-i İslâm ile müşerref olup çete re'îsi olarak Rûmları iz'âca me'mûrdu.

Ba'dehû, Melik Dânişmend Ahmed Gâzi ordusu ümerâsından olup Amasya'nın fethinde büyük yararlıklar gösterdi. El-yevm "Baş Ermeni Köyü" demekle meşhûr çiftlik sâhibi oldu. Lakabını bu çiftliği sâyesinde yaşattı. 491 sâlinden sonra vefât etdi. **[219]**

Servahdî Mustafa Efendi-Ser-va'âtî, el-Hâc

Kırşehir dâhilinde kâ'in Serva'ât köyünden Abdülgaffâr'ın mahdûmudur. Gençliğinde Amasya'ya gelip Iydizâde el-Hâc Âkif Mustafa Efendi'nin halka-i tedrîsinde ulûm-ı akliyye ve nakliyyeyi ahz ve fıkıh ve usulü meşâhîr-i ulemâdan Taşâbâdî el-Hâc Ahmed, Akdağî el-Hâc Mustafa ve Çorumlu el-Hâc es-Seyyid Ali Efendilerden de tahsîl ü ikmâl ederek mücâz u ders-i âm oldu.

Tedrîs-i ulûm esnâsında esâtize-i kirâmının zamân-ı fetvâlarında müsevvid ve emînü'l-fetvâ olup fevka'l-âde iştihâr etdi. Bu esnâda "Büyük Ağa" demekle meşhûr Hüseyin Ağa Medresesi müderrisi olup 1178 senesi recebinde Amasya müftüsü ve 1180 senesi muharrem intihâbında ilâveten Hacı-başı oldu.

1181 senesi rebîülevvelinde Amasya fetvâsından azl edilip zilka'desi gurresinde Amasya kadısı Mehmed Efendi tarafından Amasya nâibi oldu. Bir buçuk yıl kadar niyâbeti devâm edib 1183 senesi rebîülâhiri gurresinde **[220]** hitâma erdi.

1184 senesi muharreminde sânîyen Hacı-başı olup 1185 senesi zilhiccesinin gurresinde ikinci def'a Amasya nâibi olup 1186 senesi saferinde halefinin vürûdıyla ma'zûl ve hâcıbaşılıktan da munfasıl oldu.

1187'de Meclis-i a'yân a'zâsı olup zilhiccesinin yirmi birinci günü sânîyen Amasya müftüsü olduğu hâlde gözlerine ârız olan amâdan dolayı 1188 senesi muharreminin on ikinci günü azl edildi.

Bir buçuk yıldan ziyâde gözleri alîl olarak hasta ve münzevî bir hâlde yaşayıp 1189 senesi şevvâlinde dâr-ı bekâya rihlet etdi. Âlim, fâzıl, şâir, kâmil, edîb, küşâde-meşreb, elsine-i selâsede tanzîm-i eş'âra kâdir, tevârih u muhâzarâta âşinâ olduğu "el-Mecmû"da yazılıdır.

Bir gazelini bulup yazmışdım. Hayfâ ki yandı. Kendisine "Servahdî" mahlasını üstâdı Iydîzâde verdi. "Elsine-i âmmede Servatlı" demekle meşhûr idi. **[221]** Mahdûmları es-Seyyid Mehmed Emîn, Abdullah Efendiler ma'rûftur.

Bunlara ve bunların evlâdına "Hacı Servahdîzâdeler" dendi.

Servahdî Ahmed Efendi-Servâhdîzâde, es-Seyyid, el-Hâc

Amasya'nın Eski Kethüdâ Mahallesi eşrâfından es-Seyyid el-Hâc Abdullah Efendi bin el-Hâc Servahdî Mustafa Efendi'nin mahdûmu ve Fazlızâde es-Seyyid el-Hâc Abdülkâdir Efendi'nin kerîmezâdesi olduğu münâsebetle "Fazlızâde" demekle meşhûrdur.

Biraz tahsîl-i ma'âriften sonra Eski Kethüdâ Mahallesi'nde kâ'in mescid-i şerîf pederi tarafından minber vaz'ıyla câmiye tahvîl edildikte 1229'da bu câmi-i şerîfin hatîbi ve ba'dehû meclîs-i hâcıyân u a'yânın ve ahîren teşkîl edilen meclis-i idâre ve de'âvâ a'zâsı olduğu hâlde 1271'de vefât etdi.

Oldukça hânedân, hoş-sohbet, menâfi'-i âmmeyi düşünür bir kimse idi. Mahdûmu es-Seyyid Abdullah Efendi 1294'de vefât etdi. Bunun mahdûmu es-Seyyid Ahmed Efendi'dir. Bunun mahdûmu Hâfız es-Seyyid Mehmed Rüşdü Bey olup **[222]** eşrâftan Kahvecizâde Mehmed Efendi'ye dâmâd olmuş dirâyetli ve çalışkan bir gençtir.

Sürûrî Osmân Efendi-Hânedânzâde, Hâfız

Amasyalıdır. Dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından el-Hâc Hâfız Habîb Ağa bin Mehmed Ağa bin Sa'dî Ağa bin Hândân Ağa'nın mahdûmu ve ricâl-i devletten Yûsuf Efendi'nin birâderidir. Amasya'nın Üçler Mahallesi'nde doğdu.

Evâ'il-i hâlinde hıfz-ı Kur'ân etdikten sonra ceddi Sa'dî Çelebi Türbesi cüz-hânı oldu. Bu esnâda Amasya ve İstanbul ulemâsından tahsîl-i ulûm edib silk-i kudâta girdi. Anadolu kudâtından olup 1152'de Amasya'da vefât etdi. Âlim, şâir idi. Mahdûmu Hâfız Ahmed Necîb Efendi'dir.

Sürûrî Ali Efendi -Mukayyidzâde, es-Seyyid

Amasyalıdır. Mahkeme-i şer'iyye mukayyidi Hâfız Ahmed Efendi'nin mahdûmudur. Meşâhîr-i fuzalâdan İkincizâde Abdullah Sânî Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl ederek mahkeme mukayyidi, ba'dehû şer'iyye baş kâtibi oldu. Diğer taraftan **[223]** tedrîs-i ulûm ederek ders-i âm ü müderris oldu.

1143'de kasabâta kadı ve ba'dehû livâlara nâib olarak iştihâr edib 1154'de sadr-ı esbak Zanalızâde es-Seyyid el-Hâc Ahmed Paşa'nın sâye-i ikbâlinde Kayseriyye mollası oldu. Ba'dehû Sivas nâibi olup 1161'de vefât etdi. Âlim, şâir, edîb, ta'lîk-nüvîs bir hattât idi.

Sürûrî Mehmed Efendi-Âkifzâde, es-Seyyid

Amasyalıdır. Esbak Amasya müftüsü iken 1191'de vefât eden Kâmil İsmâ'îl Efendi bin el-Hâc Âkif Mustafa Efendi bin Iydî Bayram Efendi'nin mahdûmu ve evkâf-ı hümâyûn müfetdişi es-Seyyid Abdürrahîm ve ser-levha-i kudât es-Seyyid Ferîd İbrâhim Efendilerin birâderidir.

Amasya ulemâsından tahsîl-i ulûm ederek İstanbul'a gitdi. Orada bâ-imtihân silk-i kudâta girip niyâbet ü kazâ ile hayli bilâdı devr etdi. 1231'de Üsküb kazâsından munfasılan İstanbul'da görüldü. 1233 senesi evâsıtında vefât etdi. Kibâr-ı kudâtdan idi. **[224]**

Sırrî Ali Efendi-Şeyh Çelebizâde

Merzifonludur. Abdülgaffâr Çelebi bin Zeynelâbidîn Âbidî Çelebi mahdûmu ve Dîvân-ı Hümâyun kâtibi Ali Efendi'nin yeğeni, ya'nî birâderzâdesidir. Amcasının sâye-i ikbâlinde İstanbul'a gidip Ayasofya Medresesi'nde tahsîl-i ulûm u ma'ârife çalışdı.

Ba'dehû Amasyalı Ömer Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl edib tarîk-i Nakşîbendîye meyl ederek hulefâdan oldu. Hâcesinin mu'allim-i sultânî olduğu esnâda nüfûz u i'tibâr sâhibi olup erbâb-ı hâcâta kapısını açtı. Bundan dolayı 1031 senesi recebinde zuhûr eden vak'a-i hâ'ileden sonra Merzifon'a i'zâm edildi.

1033'de Devlet Hâtun Zâviyesi şeyhi olup 1035'de kendinin binâ etdiği Zâviye-i Nakşîbendiyyeyi ve emlâkini vakf edib 1045'de sânîyen İstanbul'a gitdi. Orada bir müddet kalıp sonra Atîk Ali Paşa Câmii ittisâlinde kâ'in zâviye şeyhi olduğu hâlde 1063 senesi muharreminin on altısında vefât etdi. **[225]**

Âlim, sâlih, müteşerri' bir zât idi. Mahdûmu, mevâlîden "Molla Şeyh" demekle meşhûr Ahmed Efendi'dir. Amcası Ali Efendi'dir. Bunun oğulları Osmân, Hasan Ağalardır. Osmân Ağazâde Sarrâc Ömer Ağa ve Hasan Ağa'nın oğulları Bostancı İbrâhim Ağa ile Abdî Paşa'dır.

Sırrî Mehmed Efendi-Belîğzâde, el-Hâc, es-Seyyid

Amasyalıdır. Fuzalâ-yı şu'arâdan Belîğ Abdullah Efendi bin Mehmed'in mahdûmudur. Amasya ve İstanbul'da tahsîl-i ulûm edib mücâz u ders-i âm ve Nûr-ı Osmâniyye vâ'izi oldu. Ba'dehû tarikât-ı Kâdiriyye meşâyihinden hilâfet alıp 1184'de Nazmîzâde tekkesi şeyhi oldu.

Kürsî meşâyihi tarîkinde terakkî ederek mu'ahharan Ayasofya kürsî şeyhi olup bütün meşâyihin re'îs-i muhteremi oldu. 1216'da Kâdirî-hâne şeyhi olup bütün Kâdirîlerin merci'i olduğu hâlde 1226'da irtihâl etdi. Kâdirî-hâne'de medfûndur. Meşâhîr-i ulemâ ve meşâyihten bir zât idi.

Sezâyî Abdullah Efendi-Haydarzâde, es-Seyyid, eş-Şeyh

Amasyalıdır. Çile-hâne şeyhi ve mütevellîsi es-Seyyid Hâfız Mehmed **[226]** Efendi bin es-Seyyid eş-Şeyh İbrâhim Efendi bin es-Seyyid Mahmûd bin es-Seyyid Hasan bin es-Seyyid Haydar Efendi'nin mahdûmudur. Tahsîl-i ma'âriften sonra pederinin zamân-ı meşîhatinde zâkir-bâşı oldu. Hıfz ü sadâsı güzel olduğundan tekkeyi şenletdi.

1168'de pederinin irtihâlinde Çile-hâne medrese i'tibârıyla ulemâdan Hâfız es-Seyyid Mahmûd Efendi müderris olduysa da 1172'de ref' edilip yine tekke i'tibâr edilerek şeyhi ve mütevellîsi oldu. Ba'dehû kısmen medrese ve kısmen tekke i'tibârıyla meşîhat ü tevliyet uhdesinde kaldı. Müderrisliği de Süleyman Efendi'ye tevcîh edildi.

Çile-hânede kırk yıldan ziyâde icrâ-yı meşîhat ve îfâ-yı va'z ü nasîhat ederek zikr ü ibâdetle iştigâl edib 1214 senesi evâhirinde dâr-ı bekâya irtihâl etdi. Âlim, hâfız-ı Kur'ân, mûsikîye âşinâ, sadâsı güzel, şâir, mu'âşereti lezîz bir seyyid-i kerîm idi. Bilâ-veled-i zükûr olup tevliyet kerîmesi Şerîfe Hâtun'a verilmiş, meşîhat de zamîme-i tedrîs olmuşdur. Amasya şu'arâsının mecmû'a-i eş'ârı yanmasaydı, ilâhiyât-ı latîfesinden bir kısmı yazılırdı. **[227]**

Sa'deddîn İsmâ'il Çelebi-Ebû'l-Me'âlî, el-Mahmûdî

Bitlis civârında Mahmûd-âbâd kasabasından Mehmed bin Süleyman mahdûmudur. Evâ'il-i hâlinde Şâm'a gidip meşâhîr-i fukahâdan Sadreddîn Ebû'r-Rebî' Süleyman bin Ebi'l-İzz el-Ezrâ'î'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl ederek Amasya'da ikâmet ve neşr-i ulûma himmet etdi.

Yıllarca tedrîse mülâzemet edib 682'de a'yân-ı müderrisînden görüldü. Ba'dehû Amasya kadı-l-kudâtı Mevlânâ Ziyâeddîn Îsâ bin Ali el-Hakkârî tarafından Amasya nâibi ve ba'dehû bir aralık Amasya kadı-l-kudâtı olup 703 sâlinden sonra vefât etdi. Kibâr-ı kudât u ulemâdan bir zât idi.

Silsile-i ilmiyyesi ve icâzeti Sadreddîn Süleyman el-Ezrâ'î, Cemâleddîn Mahmûd el-Hasîrî el-Buhârî, Fahreddîn Hasan Kâdıhân el-Uzcendî, Zahîreddîn Hasan el-Merginânî, Burhâneddîn Abdülâzîz el-Buhârî vâsıtalarıyla Şemsü'l-e'imme Muhammed es-Serahsî'ye müntehîdir. Amasya'da sülâle-i ilmiyyesi hayli zamân devâm etdi. **[228]**

Sa'deddîn Süleyman Çelebi-Ahî

Nahcivânlıdır. Abdullah oğlu olup tahsîl-i ma'ârif ederek Amasya'ya geldi. Emîr-i kebîr Musliheddîn Kutlu Şâh'a intisâb edib umûr-ı mâliyesinde istihdâm edildi. Fahreddîn Mehmed Cevherî'nin irtihâlinden sonra Hacı Şâdgeldi Paşa'ya defterdâr oldu.

İçerişehrin cihet-i garbiyyesinde meydan kapısının iç tarafında ikâmet etdiği mahalle Ahî Sa'deddîn Mahallesi dendi. Hacı Şâdgeldi Paşa'nın umûr-ı mâliyesini ıslâha bezl-i makdûr edib 780 senesi şevvâlinde vefât etdi. Zâviyesi hazîresinde medfûndur.

Ehl-i ma'ârif, umûr-ı mâliyede mâhir, muhâsib, hayr ü hasenât sâhibi bir racül-i devlet idi. Mahallesinde bir zâviye ve ittisâlinde bir çeşme yapdırıp emlâkini hayrâtının mesâlihine vakf etdi. Mahdûmları Fethullah, Feyzullah Çelebilerdir. Evlâdı evkâfına mütevellî olmuşlardır.

Sa'deddîn Ali Paşa -Mevlânâ, Şeyh Paşa

Amasyalıdır. Esbak Amasya kadı-l-kudâtı Mevlânâ Ziyâeddîn **[229]**Ebû'l-Mekârim Mes'ûd bin Esed el-Hallâtî mahdûmu ve Mevlânâ Şemseddîn Ebû'l-Kâsım Ahmed Çelebi'nin birâderidir. Amasya ulemâsından ve hâssaten Seyyid Şerîf Cürcânî tilmîzi ve Sultâniyye-i Merzifon müderrisi Mevlânâ Ferîdüddîn Mehmed bin İbrâhim ed-Devvânî'den iktisâb-ı fazl ü kemâl edib ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu.

Çelebi Sultân Mehmed Hân'ın evâhir-i saltanatında Hacı Şâdgeldi Paşa Medresesi, ya'nî Sarâchâne müderrisi olup neşr-i ulûm u fezâ'ile hasr-ı evkât ederek üstâzının kazaskerliğinde Sivas kadısı ve 838'de Amasya kadı'l-kudâtı oldu.

841'de Amasya vâlîsi olup gelen Şehzâde Sultân Mehmed Hân'ın defterdârı ve ba'dehû Amasya vâlîsi olan Şehzâde Sultân Alâeddîn Bey'in vezîr ü müsteşârı oldu. Bu esnâda "Şeyh Paşa" demekle iştihâr etdi.

846'da Şehzâde-i müşârün-ileyhin vukû-ı şehâdetine binâ'en Rûmiyye vilâyeti müfetdişi hükkâmı olup bütün vilâyetin bilâd ü kasabâtı kadılarını ve sicillâtını tedkîk u teftîşe me'mûr oldu. İmzâlarını "Sa'd bin Mes'ûd **[230]** el-Müfetdiş bi'l-vilâyeti'r-Rûmiyye" diye vaz' etmiş olduğu müte'addid cihetlerde görüldü.

Ba'dehû Anadolu vilâyeti kadı'l-kudâtı olup Ankara'da ikâmet etdi. 856'da Bursa kadı'l-kudâtı görülüp İstanbul'un fethinden az sonra vefât etdiği zann olunur.

Çünkü 859'da Amasya'da kâ'in emlâk u çiftlikâtı iki mahdûmu Necmeddîn Zekeriyyâ, Sirâceddîn Yahyâ ve kerîmesi Fâtıma Hundî Hâtun aralarında taksîm edilmiş olduğu anlaşıldı. Bu hüccette "el-merhûm el-mağfur leh Şeyh Paşa bin Mes'ûd" ve Şeyh Zekeriyâ-yı Halvetî vakfiyesi'nde de "Zekeriyyâ bin Şeyh Paşa bin Mes'ûd" görüldü.

Şeyh Sa'deddîn Ali Paşa, gâyet fâzıl, muhakkik, usûl ü fürû'a vâkıf, elsine-i selâsede tanzîm-i eş'âra kâdir, edebiyât u muhâzarâtta mâhir olduğu Halîmî Çelebi merhûmun şerh-i kasîdesinden anlaşıldı. Rûmiyye müfetdişleri arasında en ziyâde bu zâtı medh ü senâ etdiği **[231]** görüldü.

Sa'deddîn Mehmed Çelebi-Mevlânâ Berda'î

Azerbâycân eyâleti dâhilinde Berda'a kasabasından Ali mahdûmudur. Îrân ulemâsından ve hâssaten Mevlânâ Muhyiddîn Mehmed Kuşkenârî'den tahsîl-i ilm ü kemâl edib Anadolu'ya geldi. Amasya vâlîliğinde Sultân Bâyezîd-i Sânî'den gördüğü teveccüh ü iltifâta binâ'en Amasya'da ikâmet etdi.

861 senesinden i'tibâren Amasya'da ders-i âm ve müderris-i be-nâm olup yıllarca neşr-i ma'ârife himmet ederek fevka'l-âde iştihâr etdi.

875'de sadrü'l-ulemâ' ve müftî-i Amasya görüldü. 882'de dâr-ı bekâya rihlet etdi. Fâzıl, muhakkik, gâyet müteşerri' bir zât idi. Mahdûmları Muhyiddîn Mehmed, Sinâneddîn Yûsuf Çelebilerdir. Bunlar da meşâhîr-i fuzalâdan idiler.

Sa'deddîn Mehmed Çelebi-Bahşîzâde

Amasyalıdır. Yukarıda tercemesi geçen kibâr-ı fuzalâdan Molla Bahşî halîfenin mahdûmu ve Kemâleddîn İbrâhim Efendi'nin **[232]** birâderidir. Pederinden ve Amasya müftüsü Musliheddîn Mûsâ Çelebi'den ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve medâris-i adîdeye müderris oldu. 961 hudûdunda vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan müteşerri' bir zât idi. Mahdûmu Muhyiddîn Mehmed Efendi'dir.

Sa'deddîn Mehmed Efendi -Şeyhzâde, es-Seyyid, el-Hâc

Amasyalıdır. Esbak nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı es-Seyyid el-Hâc İbrâhim Efendi bin el-Hâc Abdullatîf Efendi bin eş-Şeyh Hızır Efendi bin eş-Şeyh Muhyiddîn Mehmed Efendi bin eş-Şeyh Hayreddîn Hızır Îcâdî Efendi'nin mahdûmudur.

Bir mikdâr tahsîl-i ma'ârif ederek ba'zı cihât-ı ilmiyyeye mutasarrıf olarak a'yân sırasına girdi. Ba'dehû hâciyân u a'yân meclislerinde yıllarca a'zâ olduğu hâlde 1193 senesi cumâdelûlâsında vefât etdi. Kibâr-ı a'yân u hâciyândan hânedân bir zât idi.

Mahdûmları es-Seyyid Abdullah, Abdulhamîd, İbrâhim Efendiler olup bunlara ve evlâdına "Sa'deddînzâdeler" dendi. Es-Seyyid İbrâhim Efendizâde es-Seyyid el-Hâc Sa'deddîn Efendi de meşâhîr-i a'yândan idi.

Sa'deddîn Mehmed Efendi

Ziyere'de Keçioğlu Câmii vâ'izi Şeyh Mustafa Efendi'nin oğludur. Bi't-tahsîl ders-i âm olup pederinin vefâtında 1140'da yerine vâ'iz olduysa da 1141 şevvâlinde ferâgatle Yahyâ Efendi vâ'iz oldu. **[233]**

Sa'deddîn Ahmed Efendi-Müftüzâde, es-Seyyid

Amasyalıdır. Ulemâdan Hâfız es-Seyyid Mehmed Efendi bin es-Seyyid el-Hâc Ebûbekir Efendi bin Müftü el-Hâc Ömer Efendi'nin mahdûmu ve es-Seyyid el-Hâc Sa'îd Ahmed Efendi'nin birâderzâdesidir. Allâme Ürgüblü el-Hâc Ahmed Efendi'nin ve ba'dehû tilmîzi Payaslı es-Seyyid el-Hâc Mehmed Efendi'nin halka-i tedrîslerinde ikmâl-i tahsîl etdi.

Ders-i âm olup 1220'de Muzaffer Paşa dersiyyesine mutasarrıf oldu. Ba'dehû Hâtuniyye Câmii kürsî şeyhi olup 1241'de vefât etdi. Âlim, vâ'iz idi. Mahdûmları es-Seyyid Ömer, Mahmûd, Mehmed, Osmân Efendiler bu dersiyyeye mutasarrıf olmuşlardı.

Sa'deddîn Mehmed Efendi-Sa'deddînzâde, es-Seyyid, el-Hâc

Amasyalıdır. Yukarıda tercemesi yazılan es-Seyyid el-Hâc Sa'deddîn Efendizâde es-Seyyid İbrâhim Efendi'nin mahdûmu ve Uncu el-Hâc İbrâhim Ağa'nın dâmâdı olup bir mikdâr tahsîl-i ma'ârif ederek bakırcılıkla idâre-i ma'îşet etdi. **[234]**

Mu'ahharan müfessir-i meşhûr Merzifonî eş-Şeyh İsmâ'îl Efendi'nin va'z ü nasîhatinden kendisine bir teyakkuz-ı ma'nevî hâsıl olup müşârün-ileyten inâbe ederek tarîkat-ı Nakşîbendiyye usûlü üzere hilâfet aldı. Hicâz'a gidip her şeyden el çekti.

Bundan sonra inhilâl eden Ahî Darb-hâneci tekkesi şeyhi olup hüsn-i hâl ile iştihâr ederek haciyân u a'yân meclislerine a'zâ olduğu hâlde 1247'de vefât etdi. Meşâyih-i Nakşîbendiyye a'yânından müteşerri', ehl-i dâniş, sâlih bir zât-ı ganî idi. Mahdûmu es-Seyyid eş-Şeyh İbrâhim Efendi bu tekkenin son şeyhi oldu.

Sa'deddîn Mehmed Efendi-Şirvânî

1281'de Hacı Hamza Efendi'yle Amasya'ya hicret eden Hasan Efendi'nin mahdûmudur. Ba'de't-tahsîl ders-i âm olup Şirvânîzâde es-Seyyid Ahmed Hulûsî Efendi'nin meclis-i intihâb-ı hükkâm re'îsi olduğu esnâda İstanbul'a gitdi. Müşârün-ileyhin himmetiyle râbi'a nüvvâbından olup kasabâta kadı olarak 1312'de vefât etdi. Fıkıh ve âdâb-ı kazâya intisâbı olup halûk, mu'tedil idi. **[235]**

Sa'deddîn Mehmed Efendi-Şa'bânzâde

Köprülüdür. Ulemâdan el-Hâc Hüseyin Efendi bin Şa'bân Efendi'nin mahdûmudur. 1292'de doğdu. Pederinden mukaddimât-ı ulûmu görüp İstanbul'a gitdi. Fâzıl-ı meşhûr Tokatî Âteş Mustafa Efendi'nin telâmizesinden Fatsalı Sûfî Ali Rızâ Efendi'den ve Köprülü Cemâleddîn ve Çarşambalı el-Hâc Ahmed Efendilerden tahsîl-i ulûm ederek Ali Rıza Efendi'den mücâz oldu.

Ba'dehû yüz kuruş ma'âş ile Köprü'ye avdet ve tedrîs ve neşr-i ma'ârife mübâşeret edib müderris oldu. Tedrîs ile iştigâl etmekte iken 1341'de neşr edilen Tevhîd-i Tedrîsât Kânûnu mûcebince bi'z-zarûre ihtiyâr-ı tekâ'üd etdi. Âlim, halûk, neşr-i ulûma harîs idi.

Sa'dullah Çelebi-Mevlânâ, İmâm

Amasya'nın Hakala köyünden Ebûbekir'in oğludur. Amasya'da Mevlânâ Hüsâmeddîn Hasan Hoyî ve Mevlânâ Pîr Şücâedddîn Ebû'l-Bekâ İlyas-ı Halvetî gibi fuzalâdan ikmâl-i tahsîl edib bir müddet Amasya'da ders-i âm ve Hazret-i Pîr'in irtihâlinden sonra **[236]** Hakala'ya gitdi. Orada imâm olduğu hâlde 824'de vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâ ve sulehâdan zâhid, vâ'iz, Halvetî idi. "Mevlânâ Sadullah el-Hakalî" budur.

Sa'dullah Çelebi-İmâdzâde

Amasyalıdır. İçerişehir'de tekke ve imâreti olan Bedreddîn Mahmûd Çelebi evlâdından Hacı Mahmûd Çelebi bin Ahmed Çelebi bin Bedreddîn Mahmûd Çelebi bin Mü'eyyededdîn Mehmed Çelebi bin İmâdeddîn Ömer Çelebi mahdûmudur.

Amasya ulemâsından tahsîl-i ulûm ederek müderris, kadı ve ba'dehû Amasya vâlîsi olan Sultân Bâyezîd-i Sânî defterdârı oldu. 875'de bir mübâya'a hüccetinde şâhid olarak "Mevlânâ Sa'dullâh bin Hacı Mahmûd ed-defterî" diye görüldü. 878'de ma'zûl veya merhûm oldu. Ulemâdan muhâsib, şâir, mü'eddeb bir zât idi. Meşhûr Tâcî Bey, (Tâceddîn Paşa) bunun dâmâdıdır.

Sa'dullah Çelebi-Ahî Sa'deddinzâde

Amasyalıdır. Kudâtdan Mehmed Çelebi bin Feyzullâh Çelebi bin Ahî Sa'deddîn Çelebi mahdûmudur. Bu da ba'de't-tahsîl **[237]** 857'de müderris görüldü. Ba'dehû silk-i kudâta girip büyük beldelere kadı olarak 884'de akzâ kudâtü'l-müslimîn görülüp 890 sâline doğru fevt oldu. Kibâr-ı kudât u ulemâdan idi. Mahdûmu Muhyiddîn Mehmed Çelebi'dir.

Sa'dullâh Bey-Sa'dül Bey

Amasyalıdır. Defterdâr-ı meşhûr Bağdâdîzâde el-Hâc Sinan Bey'in mahdûmu ve Abdullah Paşa'nın birâderidir. Tahsîl-i ma'âriften sonra Amasya vâlîsi iken Sultân Bâyezîd-i Sânî'ye hazîne kâtibi ve ba'dehû beytü'l-mâl-i âmme ve hâssa emîni oldu.

Emânetinde istikâmeti görüldüğünden 886'da Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Ahmed'in defterdârı olup 894 hudûdunda vefât etdi. Ricâl-i mâliyeden olup muhâsib, müstakîm, muktesîd bir zât idi. Mahdûmları Hüsâmeddîn, Sinâneddîn Beylerdir.

Sa'dullâh Çelebi-Çakalzâde, el-Hâc

Amasyalıdır. "Çakâl Kâdı" demekle meşhûr olup tercemesi **[238]** yukarıda geçen el-Hâc Bedreddîn Mahmûd Çelebi mahdûmudur. Bu da tahsîl-i ulûm etdikten sonra müderris, kadı, Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Ahmed'e karîn u musâhib ve 918'de menkûb olup Tokat'a gönderildi. Ba'dehû vefât etdi. Âlim, kâtib, latîfe-gû idi.

Sa'dullâh Bey-Hacı Beyzâde

Hakalalıdır. İlyâs Bey bin Abdullah Bey bin Kâsım Bey'in mahdûmudur. Pederi Şehzâde Sultân Ahmed'in nezdinde teşrîfâtçı iken 918'de menkûb olmuşdu. Kendisi mu'ahharan züamadan olup ceddinin medresesi vakfına mütevellî ve ba'dehû Amasya alaybeyi oldu. 945 sâlinden sonra vefât etdi.

Sa'dullâh Efendi-Şeyh Şâdilüzâde

Amasyalıdır. Fuzalâdan Hızır Paşa müderrisi "Şeyh Şâdilü" demekle meşhûr Mevlânâ Muhyiddîn Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Pederinden ve Amasya'da Hüseyniyye

müderrisi Taşköprülü Mevlânâ Musliheddîn Efendi'den tahsîl-i ulûm ederek mücâz ve üstâdına mu'îd olduğu esnâda 918'de peder ü üstâdıyla beraber İstanbul'a **[239]** kaldırıldı.

Ba'dehû üstâdından mülâzım ve ba'zı medârise müderris olup, Bursa, Edirne medreselerine müderris olduktan sonra İstanbul'da Hacı Hasanzâde Medresesi müderrisi olduğu hâlde 951'de vefât etdi. "Terceme-i Şakâyık"ta fâzıl, cevdet-i karîha ve sıhhat-i akîdeye mâlik, âkil, bid'âtten müctenib, leyyinü'l-cânib bir zât idi.

Çünkü Şehzâde Sultân Ahmed'in Amasya vâlîliği zamânında ulemâ-yı a'câmın nüfûzuyla teşeyyu' akâ'idi ba'zı zevâtın tağrîbine bâ'is olacak dereceye varmışdı. Bunların Amasya'dan kaldırılması da teşeyyu' zannından neş'et etmişdi.

Sa'dullâh Efendi-Ahîzâde

Amasyalıdır. Amasya vilâyeti muharriri Mevlânâ Sinan Çelebi bin Mahmûd Çelebi bin Ahî Cüneyd Tokatî mahdûmu ve Nûrullâh ve Bâlî Abdullah Efendilerin birâderidir. Amasya ulemâsından ahz-ı ulûm ederek bir müddet ders okutup Atabeg Gâzi müderrisi oldu.

940'da kasabâta ve ba'dehû kibâr-ı bilâda kadı olup **[240]** 935 sâline doğru vefât etdi. Ulemâ-yı kudâtdan olup "Sa'dî Çelebi" de denirdi. Mahdûmu Hasan Çelebi'dir.

Sa'dullâh Efendi-Şeyh Muslihzâde

Amasya'nın İnepazar nâhiyesinden İsâmeddîn İbrâhim Efendi bin eş-Şeyh Musliheddîn Efendi'nin mahdûmudur. Pederinden ve Harşenalı İbrâhim, Yağmurköylü İsmâ'îl ve Kâdızâde Mehmed Efendilerden tahsîl-i ulûm edib İstanbul'a gitdi.

Orada vâlide Sultân kethüdâsı Behrâm Ağa'ya intisâb edib İstanbul müderrisliği rü'ûsuyla taltîf edildi. 1045 senesi recebinin evâhirinde ber-vech-i te'bîd Amasya'da Halfet Gâzi müderrisi olup 1067'de vefât etdi. Âlim, vâ'iz, kâmil idi. Behrâm Kethüda tâbi'i dendi.

Sa'dullâh Ağa-Hacı Kâsımzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasyalıdır. Es-Seyyid Mustafa Ağa bin es-Seyyid el-Hâc Kâsım Ağa mahdûmu ve Deli Emîr Mehmed Paşa'nın birâderidir. Birâderi Beylerbeyi oldukta hazînedârı ba'dehû hayli müddet Adana mültezimi ve mütesellimi olup dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından **[241]** oldu. 1099'da ma'zûlen İstanbul'a gelip sonra vefât etdi. Erbâb-ı liyâkatdan idi. Mahdûmu es-Seyyid Mehmed Bey Amasya a'yânındandır.

Sa'dullâh Bey-Selâm Beyzâde, el-Hâc

Amasya a'yânından Mehmed Bey bin Abdüsselâm Bey bin Fazlullâh Paşa'nın mahdûmudur. Mehmed Paşa Mahallesi eşrâfından olup Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın sadâretinde mîr-livâ olarak Macaristân ve Girid muhârebâtına iştirâk etdi. Ba'dehû Cidde sancâğı beyi olup 1097'de ma'zûlen İstanbul'a gelip 1102'de Çıkrıkçı Kemal Çelebi Mahallesi'nde vefât etdi. Mahdûmu Mehmed Bey dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarındandır.

Sa'dullâh Efendi-Hândân Ağazâde

Amasyalıdır. Erbâb-ı kalemden Hâfız Ali Efendi'nin mahdûmudur. Akrabâsından Hatîbzâde Yahyâ Paşa'nın himmetiyle İstanbul'a gidip Bâb-ı âlîye girdi. Orada ta'lim u terbiyye görüp tefeyyüz ederek hulefâdan oldu.

Ba'dehû müşârün-ileyh Yahyâ Paşa'ya kâtib-i dîvân olup Rûmeli vâlîliğinde hâcegânlık rütbesiyle taltîf edildi. **[242]** 1168'de müşârün-ileyhin vefâtıyla İstanbul'a avdet edib 1169'da mektûbî-i mâliye ser-halîfesi ba'dehû mukâta'a kâtibi oldu. 1176'da baş mukâta'acı 1180'de piyâde mukâbelecisi ve 1182'de baş muhâsebeci olup şevvâlinde ma'zûl oldu. 1184 senesi evâ'ilinde vefât etdi. Kâtib, hesâb işlerine vâkıf idi.

Sa'dullâh Efendi-Çelebizâde, es-Seyyid, eş-Şeyh

Köprülüdür. Ulemâdan es-Seyyid Mustafa Efendi bin es-Seyyid Abdullah Efendi bin es-Seyyid el-Hâc Çelebi Mustafa Efendi'nin mahdûmudur. Köprü ve Amasya'da tahsîl-i ulûm edib Köprü'de ders-i âm oldu.

1178'de pederinin vefâtından mahlûl olan Kaplan zâviyesi şeyhi ve mezra'ası mutasarrıfı olup 1200 senesi ramazânının yirmi ikisinde vefât etdi. Ulemâ ve sulehâdan vâ'iz bir zât idi. Mahdûmu es-Seyyid Ali Efendi zâviye-i mezbûre şeyhi olduğu hâlde 1213'de fevt oldu. Bu da ulemâdan idi. **[243]**

Sa'dullâh Efendi-Emîr İmâmzâde, es-Seyyid

Amasyalıdır. Sultân Bâyezîd imâmı es-Seyyid el-Hâc Halîl Efendi bin Emîr İmâm el-Hâc Abdullatîf Efendi bin el-Hâc Halîl Efendi'nin mahdûmudur. 1153 senesi zilhiccesinin on üçüncü günü Çeri-başı Mahallesinde doğdu.

Sultân Bâyezîd mektebinde hıfz-ı Kur'ân etdikten sonra kibâr-ı fuzalâdan Seküköylüzâde el-Hâc Kâşif Mehmed, Ürgüblü el-Hâc Ahmed, Şeyhzâde es-Seyyid el-Hâc Abdullah Vecîh Efendilerden ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve 1196'da Ebûbekir Paşa Medresesi müderrisi, Sultân Bâyezîd imâmı ve ceddi kütüb-hânesinin hâfız-ı kütübü oldu.

On yedi yıldan ziyâde tedrîs-i ulûma nasb-ı nefs edib fezâ'il-i ilmiyyesiyle iştihâr etdi. Talebesine icâzet verdiğinden bir yıl sonra 1213 senesi zilka'desinde dâr-ı na'îme irtihâl etdi. Âlim, fâzıl, ulûm-ı şer'îyye ve akliyyede mâhir, mütâla'âta münhemik, gâyet musallî, zâhid bir zât-ı sütûde-simât idi. Kütüb-hâne bağçesinde medfûndur. Mahdûmları es-Seyyid Abdullah Tâhir, Mehmed Sa'îd, Mustafa **[244]** Sârim Efendilerdir. Âkifzâde es-Seyyid Abdurrahîm Efendi bunu "Kitâbü'l Mecmû"unda pek senâ ediyor.

Sa'dullâh Efendi-Çelebizâde es-Seyyid

Köprülüdür. Ulemâdan Fâzıl Ahmed Paşa müderrisi es-Seyyid Feyzullâh Efendi'nin mahdûmu olup tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm ve pederinin irtihâlinde Fâzıl Ahmed Paşa Medresesi müderrisi ve ba'dehû Köprü a'yânı oldu. Rus muhârebâtında imdâd-ı seferî i'ânâtında hayli himmet edib sonra Tayyâr Mahmûd Paşa'nın şerrine uğradı. 1221'de vefât etdi. A'yân u ulemâdan idi.

Sa'dullah Efendi-Emîr İmâmzâde, es-Seyyid, el-Hâc

Amasyalıdır. Ulemâdan es-Seyyid Mehmed Sa'îd Efendi bin es-Seyyid el-Hâc Ebûbekir Efendi bin Emîr İmâm el-Hâc Abdullatîf Efendi'nin mahdûmudur. Allâme Şeyhzâde es-Seyyid el-Hâc Abdullah Vecîh Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu.

Ba'dehû terk-i tedrîs edib memleket işleriyle iştigâl ederek meclis-i hâciyân u a'yân a'zâsı olduğu halde **[245]** 1238'de vefât etdi. Ulemâdan ve meşâhîr-i a'yândan olup Çeribaşı Mahallesi eşrâf u hânedânından idi.

Sa'dullâh Efendi-Hâcezâde

Amasyalıdır. Ahî Darb-hâneci tekkesi şeyhi müfessir-i meşhûr Merzifonî el-Hâc İsmâ'îl Efendi'nin mahdûmudur. Canikli el-Hâc Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib bir müddet ders-i âm oldu. Ba'dehû ikâmet etdiği Dârü's-selâm Mahallesi Câmiinde vâ'iz olarak terk-i tedrîs edib kûşe-i inzivâya çekildi. 1276'da vefât etdi. Ulemâ-yı sâlihînden müttakî, gâyet müteşerri' ve sâhib-i hüsn-i hâl idi. Oğulları Mehmed, Mustafa, Abdülhalîm Efendilerdir.

Sa'dullah Bey-Alaybeyizâde

Amasya züamasından Osmân Bey'in mahdûmu olup pederinin irtihâlinde 6800 akçe ze'âmete mutasarrıf oldu. Sonra nizâmiyye zâbiti olup 1278'de binbaşı ve 1281'de kâ'im-

makâm görüldü. Ba'dehû fevt oldu. Birâderi es-Seyyid Halîl Bey ve ammizâdesi Amasya a'yânından es-Seyyid Hâlid Bey'dir. **[246]**

Sa'dî Çelebi-Mevlânâ Şemseddîn

Amasyalıdır. Kibâr-ı ulemâdan Mevlânâ Nûreddîn Hasan bin Ali ez-Ziyârî mahdûmudur. Pederinden mukaddimât-ı ulûmu okudu. Ba'dehû Mevlânâ Musliheddîn Mûsâ et-Tebrîzî'den ikmâl-i tahsîl edib tasavvufa meyl etdi.

Bir müddet Amasya'ya gelip ikâmet eden eş-Şeyh Cemâleddîn İbrâhim Zâhid Geylânî sohbet-i şerîfesinde tekmîl-i sülûk edib Amasya'da ilk def'a zâviye-i Halvetiyye küşâd ederek şeyhi oldu. Hacı Kutlu Şâh devrinde fevka'l-âde iştihâr edib 759 hudûdunda vefât etdi.

Amasya hükümdârı olan Sultân Altunbaş Gâzi şeyhi olup âlim, fâzıl, elsine-i selâsede şâir, Kutlu Şâh'ın mergûbu idi. Buna "Şeyh Sa'dî-i sânî" denirdi. Amasya'da Farsiyyâtı en ziyâde bu neşr etdi. Şâ'ir-i meşhûr Ahmedî bunun yetişdirmesidir.

Sa'dî Çelebi-Mevlânâ Sâbıkî

Amasyalıdır. Ulemâdan Mevlânâ Hüseyin Çelebi bin Abdulmuhsin Çelebi bin Ali Bey bin Ahî Sâbıküddîn Ebûbekir Baküvânî **[247]** mahdûmudur. Amasya ulemâsından tahsîl-i ulûm edib vâlî olarak Amasya'ya gelen Sultân Bâyezîd-i Sânî'ye intisâb ederek kâtib-i dîvânı oldu.

Ba'dehû müşarün-ileyhin nişâncısı olup 882'de azl edildi. Sonra kudâtdan olup 896 sâlinden sonra vefât etdi. Âlim, şâir, edîb, muhâzarâta vâkıf, nedîm bir zât idi. Mahdûmu Mehmed Şeyhî Çelebi ve hafîdi Ârifî Hüseyin Çelebi de şu'arâdandır. Bunlara "Sa'dîzâde" dendi.

Sa'dî Çelebi-Tâcîzâde

Amasyalıdır. Tercemesi yukarıda yazılan "Tâcî Bey" demekle meşhûr Tâceddîn İbrâhim Paşa bin Safî Çelebi'nin mahdûmu ve Kazasker Ca'fer Çelebi birâderidir. Takrîben 871'de Amasya'da doğdu.

Amasya fuzalâsından Mevlânâ Şeyhîzâde Abdî-i Amasî'den tahsîl-i ulûm edib İstanbul'a gitdi. Orada Kâdızâde Mevlânâ Kıvâmüddîn Kâsım ve Rûmeli sadrı Hacı Hasanzâde Mevlânâ Muhyiddîn Mehmed Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve **[248]** sadr-ı müşarün-ileyhten mülâzım oldu.

906'da üstâdı Hacı Hasanzâde'nin binâ etdirdiği medreseye ilk müderris oldu. 912'de Bursa'da Sultân Murâd Hân Medresesi müderrisi olup oraya gitdi. 914'de Atîk Ali Paşa müderrisi olarak İstanbul'a geldi. 916'da Sahn-ı Semâniyye müderrisi olarak temâyüz etdi.

917'de Sultân Ahmed tarafdârı diye azl edilen birâderi Ca'fer Çelebi vak'asında ma'zûlen Hicâz'a gidip ba'de edâ-yı hâcc avdetinde birâderi sânîyen nişâncı oldukta bu da sânîyen Sahn-ı Semâniyye müderrisi oldu.

921 senesi recebinde birâderinin i'dâmı üzerine azl ve yevmî seksen akçe vazîfe ile tekâ'üd edildi. Çünkü birâderinin salben i'dâmından dolayı fevka'l-âde müte'essir olup birâderini darağacından indirdiği ve defn etdirdiği esnâda pâdişâha ve erkân-ı devlete ta'n ü teşnî' etmişdi.

Âşık Çelebi "Tezkire-i Şu'arâ"sında diyor ki: **"**Birâderi Ca'fer Çelebi'yi meydân-ı siyâsetden alub götürürken pâdişâha **[249]** bed-du'â etdiği cihetle gâyet havf üzere hânesinde mukîm olmuş. Mısır'a irsâl olunacak nâme-i hümâyûn tahrîrine me'mûr olup dâ'vet olundukda hânesine el-vedâ' itmiş ve nîm-mürde sarâya gitmişdi.

Saraya varub me'mûriyyetini anladıkda müsterih u mesrûr olup kendisine i'âde edilen medresesinde otuz akçe terakkî verildi. Otuz bin nakid akçe ve bir samûr kürklü sof ihsân buyuruldu" mülahhasan.

Fakat birâderinin i'dâmından dolayı hâsıl olan te'essürât-ı azîmesi günden güne tezâyüd ederek nihâyet 922 senesi şa'bânında elli bir yaşında dâr-ı na'ime irtihâl etdi. Sultân Selîm civârında birâderinin mescid-i şerîfi hazîresinde ve birâderinin yanında medfûndur.

Kâffe-i ulûmda mütebahhir, muhakkik, edebiyât-ı Arabiyye'de imâm-ı asr, elsine-i selâsede şâir, bedîü'l-makâl, latîfü'l-hayâl, fasîhü'l-lisân, belîğü'l-beyân, allâme-i fünûn, gâyet halûk, mütevâzı', sadûk, me'âyib-i nâsdan müctenib, kizb ü riyâdan muhteriz, afîf, dîndâr idi. **[250]**

"Şerh-i Miftâh"a ve Bâb-ı şehîde kadar Sadrü'ş-Şer'î'a'ya birer hâşiye-i müstakille te'lîf ve "Akâ'id-i Nesefiyye"yi "Kasîde-i nûniyye"ye bir nazîre olarak nazm etdi. Manzûm mü'ennesât-ı semâ'iyyesi meşhûr olup "Hayrü'l-Ahlâm" adlı eser-i edebîsi ve kasâ'id ü eş'âr-ı belîgası ma'rûftur.

Eş'âr-ı Arabiyyesinden zamânını hicv hakkında nazm etdiği şu eş'ârı bir mecmû'ada görüldü:

فإنه
عنود به للفاضلين عناد
أرى نقد جهل رايجاً فى زماننا
و سبق بسوق الفضل فيه كساد
توجه وجه الجاه وجهة سفلة
فسادوافعم الخافقين فساد
كبا زند جدى لم أرى الجد موريا
و قد وريت للجاهلين زناد
منای بأرحام الليالى أجنة
فيا ليت شعرى هل لهن ولاد
دمانى زمانى بالبلايا ورامنى
برمى مرام نصلهن حداد[86]

Müşârün-ileyhin eş'âr ü kasâ'idini hâvî bir mecmû'a taharriyât-ı medîdeden sonra Veliyyüddîn Efendi Kütübhânesi'nde bulunabildi. Kasâ'id-i Arabiyyesi içinde Safiyyüddîn el-Hılî kasîdesine bir nazîre olmak üzere Sultân Bâyezîd-i Sânî medhinde tanzîm etdiği şu kasîde-i bedî'ası buraya nakl edildi: **[251]**

حبيبى مذرام التنائى نائياً
غدا من جدى بين غدائى دائياً
و أودعت اذ ودعت عند مهاجرى
فؤاداً و صبراً عن مأبى آبياً
مسحت بمصفر الخدود نجاده
فقال أبتغى فى نجادى جادياً
فقلت بعينين افتتانى فقال لى

86 Öyle bir zamandan Allah'a şikayetçiyim ki
Erdemli kişilere karşı mukâvemet etmektedir
Görürüm ki cehâlet parası zamanımızda revaç bulmuş
Kesada uğramış fazilet çarşısında öne çıkmış
Makam-mevkilerin yüzü sefil kimselere dönmüş
Onlar da baş olmuş ve her yanı fesad kaplamış
Bahtımın ateşi söndü görmedim onu yakacak bir kişi
Cahillerinki ise yanıp durmakta
Ümitlerim gecelerin rahminde birer cenin misali
Acaba bir gün olur da doğarlar mı ki?
Zaman belalarla kanatmış beni
Savurmuş bir hedefe ki keskin temrenleri (Ed.)

أتحسب من ذ ا المكر خالى خالياً
تفألت من واوات صدغ لعطفه
على ولكن ما وفا لى فالياً
ألا ليت شعرى هل يمن على أن
أراه على ما فى رجائى جائياً
أيا منيتى إذ غبت هانت منيتى
و أ حللت من حزن فوأدى وادياً
فبت و حالى مثل حالك هالك
و أصبح بالبلبال بالى بالياً
نصحت فوأدى فى الهوى و انتصحته
ولست أراه بانتصاحى صاحياً
و ماكان يدرى دمعتى سبل مقلتى
فصار إلى جفنى سهادى هادياً
يصور دمعى فوق خدى بحمرة
فأصبح دمعى فى زمانى مانياً
جمالك عذر للمحبين واضح
فمن يك فى نشانى شانياً
[252] جعلت شعارى فى هواك تصبراً
وسوف ترانى عن شعارى عارياً
قسا القلب اذ قاسى الشدائد فى النوى
و هلّا ترى القلب المقاسى قاسياً
الأن صد نماً فى عذارك مرسلاً
أراه لقلبى فى حسابى سابياً
سبى القلب و استولى بعقلى وومهجتى
فحالى لا ابكى و مالى مالياً
تسرح عن قلبى جميع مشاغلى
سوى مدح من حاز المعالى عالياً
و ذاك المليك بايزيد المظفر
وحيد الورى فاق الموالى والياً
لقد نزلت فى شأنه آية العلى
و من شانه يلقى الدواهى داهياً

Buradan aşağı otuz beyit Sultân Bâyezîd-i Sânî medhine dâ'ir olup bu on dokuz beyit ile mecmû'u kırk dokuz beyitten ibâret bir kasîdedir. Üstâdı Kâdızâde Kıvâmüddîn Kâsım Efendi Bursa kadısı iken 899 senesi ramazânının üçüncü günü vefât etdiği mesmû'ı oldukta bir mersiyye-i tavîle nazm edib şu iki beyt o mersiyyenin hâtimesidir:

و لا خير فى الدنيا ولا فى حياتها
فعمرك مافيها لا محالة ضائع
توكل على الرحمن فى كل حالة
و هذا الذى أوصيك بالله نافع87

87 Ne dünyada ne de onda yaşamada hayr yoktur
Andolsun ki ondaki her şey yok olacaktır
Her ne olursa olsun sen Rahmân'a tevekkül et
Sana verdiğim bu öğütler vallahi fayda verecektir. (Ed.)

Latîfi Çelebi "Tezkere-i Şu'arâ"sında diyor ki: "Sa'dî Çelebi Rahmetullâhi aleyh Tâczâde Ca'fer Çelebi'nin birâderidir. Sultân Bâyezîd zamânında Sahn müderrisi iken fevt oldu. (!)

Ol asrın fuzalâsından ve fuzalânın şu'arâsından idi. Mevâni'den eş'ârın tedvîne mecâl bulamayıp bu fende zuhûr edememişdir. Bu matla'-ı meşhûr anındır:

Yâ Rab n'olaydı âlem içinde dil olmasa
Bârî olursa her güzele mâ'il olmasa

Velehu **[253]**

Işk hâlâtını Ferhâd ile Mecnûn ne bilür.
Biri dağ âdemidir birisi sahrâ delisi"

Hazret-i Sa'dî'nin o güzel matla'ını gördüğüm esnâda kalbime sünûh eden şu iki beyti arz etmeden geçemedim:

Hoşdur cihânda zevk visâl ü bahâr-ı ömr
Dehrin avârızıyla hemân zâ'il olmasa

Cânâna kalsa vuslatı mümkün bilir gönül
Ağyâr-ı bed-likâ kederi hâ'il olmasa

Edirneli Mecdî Mehmed Efendi "Terceme-i Şâkayık"ta tezyîlen diyor ki: "mûmâ-ileyhin kâffe-i ulûm-ı berâ'at-rüsûmda müşâreketi olduğundan gayrı fünûn-ı Arabiyyeye ihtisâs-ı tâmmı olup fazl-ı mütevâfir u ilm-i mütekâsir u sıyt-ı mütetâ'ire mâlik idi. Ol sütûde-sıfât u pesen-dîde-simâtın salâh-ı hâl ve sıdk-ı mâkâl ü kerem-i nefsi nihâyetde ve dürûğ-ı bi-fürûğdan ictinâbı gâyetde idi. . .

Fâzıl-ı mezkûrun elsine-i selâsede ebyât u eş'ârı bî-şümâr ve Türkî gazelleri bî-hesâbdır. Dil-i deryâ-bârı bihâr-ı nazmdan bî-sahîl bir bahr-ı kâmil ve celâ'il-i fezâ'ili bahr-ı muhît gibi **[254]** muhît ü şâmildir. Zebân-ı Türkî'de bu matla' anındır: Yâ Râb nolaydı... ilâ âhir. Bu matla' da anındır:

Rûşen kılan cihânı bu gün hüsni mâhıdır
Meftûn eden bu gönlümü zülf-i siyâhıdır

Lisân-ı Arabda dürer-i manzûm-girdâr-ı bî-şümâr kelimât-ı fesâhat-şi'âr tanzîm edib fusehâ-yı Arabın eş'ârına nazîr kasâ'id-i dil-pezîr nazm eyledi. Kasâ'id-i şerîfesine ayn-ı iz'ân ve çeşm-i im'ân ile nazar eyleyen kimse intizâm-ı kelimâtından fusehâ-yı Arab eş'ârı zann eyleyüb hüsn-i edâsından ekâbir-i şu'arâ-i sâlife kelimâtından gümân ider idi..."

Sa'dî Bey-Sa'dil Beyzâde

Amasyalıdır. Eşrâf-ı ümerâdan Mirzâ Bey bin Abdullah Bey bin Sinan Bey bin Sa'dullâh Bey'in mahdûmudur. Züamadan iken Kafkas muhârebâtında yararlıkları görüldüğünden alaybeyi oldu. Eşkiyâ muhârebâtında sâdıkâne hizmet edib 1017'de mîrlivâ olarak devr-i bilâd etdi. 1036 hudûdunda vefât etdi. Mahdûmu Mehmed Bey de züamadandır. Diğer züamadan Sa'dî Bey bin Mehmed **[255]** Bey de bundan sonra vefât etdi.

Sa'dî Çelebi-Ahîzâde

Amasyalıdır. Kudâtdan İzzeddîn Hasan Çelebi bin Sa'dullâh Çelebi bin Sinan Çelebi bin Mahmûd Çelebi bin Ahî Cüneyd Çelebi mahdûmudur. Amasya'da tahsîl-i ulûm edib ders-i âm oldu. Ba'dehû İstanbul'a gidip ammizâdesi Mehmed Efendi'nin sadâretinde mülâzım u müderris oldu.

Sadr-ı müşârün-ileyhin irtihâlinde Yörgüç Paşa müderrisi olarak Amasya'ya avdet etdi. Ba'dehû Hüseyniyye, Kameriyye-i Tokat, Sultâniyye-i Merzifon müderrisi olup sonra Mar'aş, ba'dehû Erzurum, Diyârbekir mevleviyyetleriyle kadr ü i'tibârı a'lâ edildi. Hayli sancâklara kadı oldu.

Ba'dehû ihtiyâr-ı tekâ'üd edib Amasya'da ikâmet etdi. Üçler Mahallesi'nde güzel bir câmi-i şerîf ve civârında bir mekteb ve Pîr Sinan Şehreküstü Mahallesi'nde Sinâniyye tekkesi ittisâlinde bir mescid-i şerîf, İçerişehir'de Kurşunlu Mahallesi'nde bir mekteb yaptırdı. Sultân Bâyezîd Câmii önünde müceddeden bir ahşap köprü binâ etdi. **[256]**

Bu hayrât-ı şerîfesi mesâlihine muhtelif mahallelerde beş bâb menzillerini ve meydânda üç kıt'a bâğlarını, İbâdullâh Çarşısı'nda on iki bâb dükkânlarını ve Sevincer'de kâ'in çiftliği vakf ve tevliyetini mu'tak u dâmâdı olan Hândân Ağa'ya ve evlâd-ı zükûruna şart u tahsîs etdi.

Üçler Mahallesi'nde ikâmet etdiği konağını mütevellîlerin süknâsına tahsîs edib 1039 senesi zilka'desinin evâhirinde vefât etdi. Câmii şerîfinin önünde kâ'in hazîresinde medfûndur.

Otuzdan ziyâde kölesi, yirmi kadar câriyesi ve dört hâtunu olduğu hâlde ancak bir kerîmesi kalabildi. Köle ve câriyelerini âzâd ederken herbirini evlendirip emlâkinden bir kısmını hîbe ederek ihyâ etmek mu'tâdı idi.

Âlim, kâmil, gâyet sahî, mükerrem, ehl-i hayr ü hasenât idi. Âbâ ve ecdâdından intikâl eden ve kendisinin kazandığı emvâl ü emlâki hayr ü hasenât yolunda sarf ederek Amasya'yı ve kendi ahiretini i'mâr etdi. "Na'îmâ (cilt 4, sahîfe 79) Târîhi"nde tafsîl edilen Anadolu kudâtından olan **[257]** zât, bu Sa'dî Çelebi'dir. Sadr-ı esbak Dervîş Mehmed Paşa ile mevâlîden Mu'izzeddîn Sencârî bunun kölelerindendir.

Sa'dî Efendi-Hâcızâde, eş-Şeyh, el-Hâc

Amasyalıdır. Mevlevî-hâne meşâyihinden "Hacı Dede" demekle meşhûr eş-Şeyh Ebû Sa'îd Ahmed Dede Efendi'nin mahdûmudur. Pederi 1114'de irtihâl etdikte tahsîl esnâsında olduğundan büyük birâderi Sa'îd İbrâhim Dede Şeyh Cû'î tekkesi şeyhi ve mütevellîsi olmuşdu.

İkmâl-i tahsîl ve tekmîl-i sülûk edib 1129'da birâderinin ref'iyle mezbûr tekke şeyhi ve mütevellîsi olup yirmi dört yıl kadar Amasya mevlevî-hânesinde mesnevî-hân ve Şeyh Cû'î'de icrâ-yı meşîhatle be-nâm olduğu hâlde 1153 senesi şevvâlinin yirmi ikisinde dâr-ı na'îme rihlet etdi. Urefâ-yı Mevleviyye'den şâir, edebiyât-ı Arabiyye ve Farsiyye'ye âşinâ idi.

Oğulları Mehmed, Ahmed, Osmân Dedelerdir. Nâyî Osmân Dede mütevellî ve mesnevî-hân olup 1189'da vefâtıyla mahdûmu Mustafa Dede mütevellî ve mesnevî-hân oldu. Bu da 1234'de vefâtıyla Osmân Efendi ve bunun da 1274'de [**258]** vefâtıyla mahdûmu Ömer Çelebi yalnız mütevellî ve Kemer-başı Bafralı Mustafa Efendi de mesnevî-hân oldu.

Sa'îdeddîn Mevhûb Çelebi-Ziyârîzâde

Amasyalıdır. Meşâhîr-i ulemâdan Mevlânâ Kemâleddîn Ahmed bin Şerefeddîn Ya'kûb bin Muhibbüddîn Mevdûd bin Ali ez-Ziyârî mahdûmudur. Takrîben 720'de Amasya'da doğdu. Amasya ulemâsından Mevlânâ Rükneddîn Ebû'l-Berekât Ahmed bin Mehmed es-Sinopî'den tahsîl-i ulûm ederek Kayseriyye'ye gitdi.

Fâzıl-ı meşhûr Hüsâmeddîn Hasan bin Ömer bin İsmâ'îl bin İshâk el-Habbâzî el-Kayserî'den ikmâl-i tahsîl edib orada yazdığı "Kitâbü'l İzâh"ın sonuna şu kitâbeyi yazdığı görüldü:

"Temme intisâhü'l-îzâh şerhu Telhîsi'l-Miftâh bi-avni'l-Kerîmi'l-Fettâh alâ-yedi'l-gârîb en-nâsî Sa'îd bin Ahmed et-Tâlib el-Amâsî yevme'l-cum'ati vakte'l-asr fî-medîneti Kayseriyye fî'l-medreseti's-sâhibiyye fî târîhi seneti semân ve erba'îne ve seb'i mi'e"

Üstâdından aldığı icâzet üzerine avdet edib **[259]** Amasya'da ders-i âm ve müderris-i be-nâm olarak fevka'l-âde iştihâr etdi. 768'de Atabeg Gâzi Medresesi müderrisi ba'dehû Amasya kadı'l-kudâtı nâibi 785'de Şeyhülislâm unvânıyla Amasya müftüsü görüldü.

Amasya emîr-i kebîri Hacı Şâdgeldi Paşazâde Devâtdâr Ahmed Paşa'nın Şeyhülislâmı ve müsteşâr-ı emâreti olup 788 senesi zilhiccesinde vefât etdi. Hacı Şâdgeldi Paşa'nın türbesi önünde medfûndur. Fâzıl, muhakkik, ulûm-ı Arabiyyede mâhir, elsine-i selâseye vâkıf, müdebbir bir müftî-i be-nâm idi.

Sa'îd Bey-Hâbilzâde

Amasyalıdır. Emîr Celâleddîn Hâbil Bey bin Tâceddîn İbrâhim Bey bin Sultân Zeyneddîn Tüli Hân bin emîr-i kebîr İzzeddîn eş-Şeyh Hasan Bey'in mahdûmudur. Pederinden kendisine isâbet eden Keçilü Karyesi Çiftliği'nde ikâmet edib 812'de Şeyh Şâdî vakfiyesi zîrinde şâhid görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Ümerâdan idi. Çelebi Sultân Mehmed Hân'ın zamânında hayli muhârebâta iştirâk etmişdi. Mahdûmu **[260]** Tosun Bey ve birâderleri Hasan, Abdülhalîm Beylerdir.

Sa'îd Çelebi-Mevlânâ Sa'deddîn

Merzifonludur. Halîl bin Süleyman mahdûmu olup beldesinde mukaddimât-ı ulûmu gördükten sonra Niksar'a gidip orada müderris ü müftü olan Mevlânâ Hasan bin Savcı el-Merzifonî'den ikmâl-i tahsîl ederek avdet ve Merzifon'da neşr-i ma'ârife himmet etdi.

793'de yazdığı "Hülâsatü'l-Fetâvâ"yı üstâdıyla mukâbele etdiği esnâda imzâsını şöyle koymuşdu:

"Sa'd bin Halîl bin Süleyman er-Rûmî el-Mevsûm Medînetuhû bi-Merzibân" ba'dehû Merzifon müderris u müftüsü olup 818 sâlinden sonra vefât etdi. Kibâr-ı ulemâdan idi.

Sa'îd Çelebi-Gâzi Çelebizâde

Amasyalıdır. Evlâd-ı Selçukiyyeden ceddinin vakfı mütevellîsi Mahmûd Çelebi bin emîr-i Sivas Kılıçarslan Şâh bin Mes'ûd Şâh bin Sultân Tâceddîn Altunbaş Gâzi Çelebi bin Sultân Gıyâseddîn Mes'ûd-ı Selçukî mahdûmudur.

Sultân Murâd-ı Sânî zamânında kendisine Vermiş karyesi **[261]** temlîk edilerek idâre-i ma'îşeti te'mîn edildi. Müreffeh bir hayât içinde imrâr-ı evkât edib 851 senesi hilâlinde vefât etdi. Çiftliği yegâne mahdûmu Hâce Sultân Ahmed Çelebi'ye kaldı.

Sa'îd Çelebi-Pîr Sun'ullâhzâde

Amasyalıdır. Debbâğlar şeyhi Pîr Sun'ullâh-ı Halvetî evlâd-ı kirâmından ve kudâtdan Muhyiddîn Mehmed Çelebi'nin mahdûmudur. Tahsîl-i ilm ü kitâbet ederek mahkeme kâtibi oldu. Hayli müddet îfâ-yı kitâbet-i şer'iyye edib sonra Sultân Bâyezîd evkâfı kâtibi olduğu hâlde 958'de vefât etdi. Kâtib, şâir, ehl-i dâniş, yazısı güzel idi.

Sa'îd Ali Efendi-Halvetî, eş-Şeyh

Merzifonludur. Mehmed mahdûmu olup Amasya'da Uzun Mehmed Efendi'den tahsîl-i ulûm edib İstanbul'a gitdi. Orada Atîk Ali Paşa zâviyesi şeyhi Sırrı Ali Efendi'den tekmîl-i sülûk ederek hilâfet alıp geldi. Câmi-i Cedîd kürsî şeyhi olup Çelebi Sultân Mehmed vakfından **[262]** 1081'de yevmî on akçe vazîfe verildi. 1095 sâlinden sonra vefât etdi. Ulemâ ve meşâyihten idi.

Sa'îd Ahmed Efendi-Fazlızâde, es-Seyyid, el-Hâc

Amasyalıdır. Esbak şehir kethüdâsı Fazlızâde el-Hâc Sârî Ali Efendi'nin mahdûmu ve Fazlı Paşa'nın yeğenidir. Amasya'da tahsîl-i ilm ü kitâbet ederek İstanbul'a gidip Zanalızâde es-Seyyid el-Hâc Ahmed Paşa'nın hazîne kâtibi oldu.

Ba'dehû kethüdâ-yı sadr-ı âlî kalemine yerleşip tefeyyüz ederek 1166'da hâcegân-ı dîvân-ı hümâyûndan olduğu hâlde kethüdâ kâtibi görüldü. Ba'dehû menâsıb-ı dîvâniyyeyi devr ederek 1172 senesi şa'bânında vefât etdi. Üsküdâr'da medfûndur. Mahdûmu es-Seyyid el-Hâc Mehmed Efendi'dir. Diğeri es-Seyyid Ali Efendi'dir.

Sa'îd Mehmed Efendi-Emîr Müderriszâde, es-Seyyid, el-Hâc

Amasyalıdır. "Emir Müderris" demekle meşhûr olup 1178'de vefât eden es-Seyyid el-Hâc Ahmed Efendi bin es-Seyyid el-Hâc Hâfız Mehmed Efendi bin Ya'kûb'un mahdûmudur. Amasya'da pederinden ve en ziyâde Iydîzâde el-Hâc Âkif Mustafa Efendi'den tahsîl-i ulûm edib ders-i âm oldu. **[263]**

Sonra İstanbul'a gidip rü'ûs imtihânına girdi. Parlak bir sûrette kazanıp Fâtih Sultân Mehmed Hân Câmi-i şerîfinde ders-i âm ve 1165'de müderris oldu. Esnâ-yı tedrîsinde medâris-i mu'tâdeyi devr ederek 1191'de Dârü'l-hadîs-i Süleymaniyye müderrisliğinden Kudüs mollası oldu.

Bir senelik müddet-i örfiyyesini ikmâl etdikten sonra tedrîsâtına devâm edib 1197 senesi gurre-i muharreminde Mekke-i Mükerreme mollası olarak Hicâz'a gitdi. Orada bir yıl hükûmet-i şer'iyye vezâ'ifini îfâ ederek avdet edib 1201'de dâr-ı na'îme irtihâl etdi. Meşâhîr-i ulemâdan fâzıl, kâmil bir zât-ı sütûde-simât idi. Birâderi es-Seyyid Abdürrahîm Efendi'dir.

Sa'îd Mehmed Ağa-Kâtibzâde

Amasyalıdır. Amasya mahkemesi kâtibi Gümüşlü el-Hâc Mehmed Efendi'nin mahdûmu ve fuzalâ-yı mevâlîden el-Hâc İsmâ'îl Efendi'nin birâderidir. Evâ'il-i hâlinde yeniçeri olup Amasya'da yeniçeri yazıcısı oldu. Ba'dehû İstanbul'a gidip yeniçeri ocağında orta yazıcılardan oldu.

1178 târîhli Yeniçeri Defteri'nde "Sa'îd Mehmed bin Mehmed Amasya, yazıcı" ve **[264]** 1182 târîhli Yeniçeri Defteri'nde **"**Yazıcı Sa'îd Mehmed bin el-Hâc Mehmed Amasya" ve 1190 târîhli Yeniçeri Dîvân Defteri'nde "Dergâh-ı âlî yeniçerileri ocağında Kâtibzâde Sa'îd Mehmed Yazıcı" diye yazılı görüldü.

Bu sûretle terakkî ederek üç def'a baş yazıcı olup kul kethüdâlığına mu'âdil bir makâma geldi. Gümüşlü Müftüzâde el-Hâc Ahmed Efendi'nin Şeyhülislâm olduğu esnâda başyazıcılıktan Sekbânbaşı olup 1206 senesi zilka'desinde yeniçeri ağası oldu.

Çünkü yeni sadr-ı a'zam olan Melek Mehmed Paşa, harb ü darb erbâbından bahâdır bir zât olan Yeniçeri Ağası Arabzâde Ahmed Ağa'yı istirkâb eylediğinden azliyle leyyinü'l-cânib ve mümtezic olan mûmâ-ileyh Sa'îd Ağa'yı zilka'denin evâ'ilinde yeniçeri ağalığına getirmişdi.

Ancak Yeniçeri ocağının ıslâhına ve yeniçerilerin ta'lîm u tanzîmine i'tinâ ve ihtimâm edildiği esnâda yazıcılıktan yetişme bir zâtın bu emr-i azîmi deruhde edemeyeceği mu'ahharan anlaşılmağla 1207 senesi muharreminin evâhirinde azl ve tekâ'üde [**265]** sevk edildiğinden az sonra vefât etdi.

Sa'îd Mehmed Efendi-Müftüzâde, es-Seyyid

Köprülüdür. Köprü müftüsü Avadanlı el-Hâc Yûsuf Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da tahsîl-i ulûm edib Köprü'de ders-i âm ve 1181'de pederinin vefâtıyla Taşanoğlu Hasan Bey'in câmi-i şerîfi hatîbi oldu.

Ba'dehû ba'zı niyâbetlerde istihdâm edilerek Köprü a'yânından olup Zeytûn niyâbetinden ma'zûlen 1210 senesi recebinin on birinci günü vefât etdi. Ulemâ ve a'yândan bir zât idi. Mahdûmları es-Seyyid Yûsuf, Mehmed Nâbî, Abdulbâkî Efendilerdir. Es-Seyyid Yûsuf Efendi 1213'de vefât etdi. Diğerlerinin el-yevm evlâdı vardır.

Sa'îd Mehmed Ağa-Hazînedârzâde

Merzifonludur. 1148'de maktûlen vefât eden Merzifonî Kara Mustafa Paşa'nın hazînedârı olan el-Hâc Ali Ağa bin Mustafa Ağa'nın mahdûmudur. Merzifon'da iltizâm işlerine girip nüfûz ü servet kazandı.

Ba'dehû Çelebi Sultân evkâfı mütevellîsi, Merzifon mültezimi **[266]** musâhibân-ı şehrîyârîden Abdî Bey'in vekîli, Merzifon a'yânı oldu.

Rus muhârebâtında ve imdâd-ı seferî i'ânâtında hayli hizmetleri sebk eylediğinden dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı rütbesiyle taltîf edilip 1210' da Tokat voyvodası oldu. Üç yıl kadar Tokat sancâğını idâre edib ba'de'l-azl 1216'da vefât etdi. Meşâhîr-i a'yândan hânedân, mükerrem, müdebbir bir zât idi.

Sa'îd Mehmed Efendi-Çelebizâde, es-Seyyid

Köprülüdür. Köprü müftüsü es-Seyyid el-Hâc Abdullah Efendi bin Çelebi es-Seyyid el-Hâc Mustafa Efendi'nin mahdûmudur. Pederinden tahsîl-i ulûm edib ders-i âm olduktan ve pederinin irtihâlinden sonra Fâzıl Ahmed Paşa müderrisi olup 1217'de vefât etdi. Ulemâdan idi. Mahdûmu es-Seyyid Hâşim Abdullah Efendi'dir.

Sa'îd Mehmed Ağa-Geyiklilioğlu el-Hâc

Amasyalıdır. El-Hâc İsmâ'îl Ağa bin Mehmed Ağa bin el-Hâc Hasan Ağa'nın oğludur. Pederinin vefâtında 1191'de **[267]** Hüsâmeddîn Temennâyî vakfına mütevellî oldu. Ba'dehû iltizâm işleriyle iştigâl ederek servet ü i'tibâr kazanıp Amasyalı Çiğdem Beyzâde Hâfız Mehmed Paşa'nın kethüdâsı oldu.

Müşârün-ileyhin ma'iyyetinde devr-i eyâlât edib 1217'de hasta ve alîl olduğundan 1218'de Hânya'da vefât etdi. Mahdûmu vüzerâdan es-Seyyid İsmâ'îl Hakkı Paşa'nın tercemesi yukarıda geçti. Bilâlzâdelere dâmâd olmuşdu.

Sa'îd Mehmed Paşa-Yeğenzâde, es-Seyyid, el-Hâc

Amasyalıdır. 1194'de Amasya'da vefât eden Ömer Paşa bin el-Hâc İbrâhim Bey bin el-Hâc Yeğen Ali Bey bin el-Hâc Ahmed Bey bin Küçük Ali Bey'in mahdûmudur. Pederinin hayâtında tahsîl-i ilm ü kitâbet edib iltizâmât işleriyle iştigâl ederek pederinden intikâl eden servet ü i'tibârını tevsî'a çalışdı.

Ber-vech-i mâlikâne Amasya mutasarrıfı olan Caniklizâde Mikdâd Ahmed Paşa'nın 1195'de ikinci defâki mutasarrıflığında araları açık olduğundan İstanbul'a gidip 1199 şevvâlinde vezîr olan Gürcü Koca Yûsuf Paşa'ya intisâb ederek **[268]** dâ'iresine girdi.

1200 senesi rebîülevvelinde sadr-ı a'zam olan Koca Yûsuf Paşa'ya kendisini sevdirip kapıcıları kethüdâsı oldu. Sadâretten azlinde beraber gidip 1205 senesi cumâdelâhiresinde ikinci def'a sadr-ı a'zam olan müşârün-ileyhin yine kapıcıları kethüdâsı olup 1206'da sulhu müte'âkib dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı ile taltîf edildi. 1206 senesi ramazânında müşarün-ileyhin sadâretten azlinde kapı kethüdâsı olup 1207 senesi şa'bânında Cidde vâlîsi ve Medîne-i münevvere muhâfızı oldukta beraber gitdi. Yedi yıldan ziyâde Hicâz'da kalıp 1215 senesi muharreminde Koca Yûsuf Paşa'nın irtihâli üzerine bâ-rütbe-i mîr-i mîrânî Medîne-i Münevvere muhâfızı oldu.

Bundan sonra vüzerâdan birkaç zâta Cidde vilâyeti ve Medine muhâfızlığı tevcîh edildiği hâlde Vehhâbîler'in tecâvüzâtından hiç biri de gidemediğinden dört yıl kadar Medîne-i Münevvereyi Vehhâbîler'e karşı müdâfa'a ederek hüsn-i muhâfaza etdi. **[269]**

Ricâl-i devletin Koca Yûsuf Paşa'ya kîn ü adâveti bunun tefeyyüzüne mâni' olduğundan her türlü mu'âvenetten mahrûmâne Medîne-i Münevvereyi hüsn-i muhâfaza etmesi şâyân-ı takdîr iken 1219 senesi şevvâlinde Rûmeli pâyesiyle mîr-i mîrân Ermenekli es-Seyyid Zeynelâbidîn Paşa nasb u irsâl edildi.

Bu da ancak 1220 senesi rebîülevvelinde Medîne-i Münevvere'ye gelebildiğinden avdet edib kendisine tevcîh edilen Çorum sancâğına gitdi. 1221'de Gönye sancâğıyla Faş muhâfızı olduğu Tevcîhât Defteri'nde görüldü.

Orada altı yıl kadar kalıp 1227 senesi ramazânında vefât etdiği Bülbül Hâtun vakfı muhâsebesinde tevliyet hizâsında yazılı olduğu gibi Şâhinzâde Mustafa Paşa'nın mahdûmu Mehmed Bey'e 1227 senesi şevvâlinin altısında bâ-rütbe-i mîr-i mîrânî Gönye sancâğıyla Faş muhâfızlığı verildiği Defter-i Tevcihâtta görüldü.

Sa'îd Mehmed Efendi-Fazlızâde, es-Seyyid

Amasyalıdır. A'yândan es-Seyyid el-Hâc Abdulkâdir Efendi bin es-Seyyid el-Hâc Mustafa Efendi bin el-Hâc Ahmed Efendi'nin mahdûmu **[270]** olup tahsîl-i ilm u kitâbet ederek şehir kethüdâsı kâtibi ba'dehû ba'zı mukâta'ât mültezimi ve 1226'da Gümüş ma'deni emîni ve Gümüş kazâsı voyvodası oldu.

1229 senesi şa'bânında ma'zûlen Amasya'ya gelip servet ü sâmânından istifâde etmek üzere 1232'de İstanbul'a gitdi. Boğaziçinde Anadolu Kavağı'nda ikâmet etdiği sâhil-hânede hastalanıp 1233 senesi zilka'desinde vefât etdi.

Âkil, müdebbir, zî-nüfûz, kâtib idi. Oğulları es-Seyyid Ahmed Abdulkâdir Efendilerdir. Hâcıbaşı es-Seyyid el-Hâc Ahmed Efendi'nin tercemesi yazıldı. Bunun hafîdi el-yevm İstanbul'da Kereste gümrüğü müdürü Ahmed Nehrî Bey bin es-Seyyid Ali Efendi bin Hâcıbaşı es-Seyyid el-Hâc Ahmed Efendi mason locası a'zâsındandır. Diğer mahdûmu es-Seyyid Abdulkâdir Efendi 1278'de vefât etdi. Oğlu Sa'îd Mehmed Ağa zabtiye idi.

Sa'îd Mehmed Bey-Gürcüzâde, es-Seyyid

Amasyalıdır. 1211'de vefât eden es-Seyyid Halîl **[271]** Paşa bin Mustafa Paşa bin el-Hâc İbrâhim Bey'in mahdûmu ve kapudân-ı deryâ Hâfız Ali Paşa ile Deli Mustafa Bey'in birâderidir. Pederinin irtihâlinde Torumtay vakfına birâderleriyle mütevellî ve büyük birâderi Hâfız Ali Paşa'nın vezâretinde bir müddet hazînedârı ve ba'dehû dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından olup devr-i hidemât ile 1238'de vefât etdi. Üsküdâr'da medfûndur.

Sa'îd Ahmed Ağa-Hacı Sa'idzâde, es-Seyyid

Amasyalıdır. Fazlızâdelerden yukarıda tercemesi yazılan es-Seyyid el-Hâc Sa'îd Ahmed Efendi ahfâdından es-Seyyid Mehmed Efendi bin es-Seyyid el-Hâc Ali Efendi bin es-Seyyid el-Hâc Sa'îd Ahmed Efendi'nin mahdûmu ve meşhûr Fazlızâde es-Seyyid el-Hâc Mehmed Emîn Efendi'nin birâderidir.

Gençliğinde enderûn-ı hümâyûna girip seferli odasında ta'lîm u terbiyye gördü. Orada "İnce Belli" demekle meşhûr olup 1234'de Hâs Oda Ağaları silkine girdi. 1238'de peşgîr ağası, 1242'de miftâh ağası oldu. **[272]**

1243 senesi cumâdelâhiresinde dülbend ağası olup Sultân Mahmûd-ı Sânî sarığı ve kavuğu atıp fes giydiğinden dülbend ağalığına lüzûm u hâcet kalmadığı cihetle sene-i mezbûre şa'bânında nikâb-dâr-ı şehriyârî oldu.

1244 senesi şevvâlinde bu mesnedin dahi ilgâsı lâzım gelmekle tekâ'üde sevk edilip müstevfî ta'yînâtı ile mütekâ'id olduğu hâlde 1246 senesi evâhirinde vefât etdi. Birâderi Emîn Mehmed Efendi bunun sâye-i ikbâlinde hayli nüfûz u şöhret kazanmışdı.

Sa'îd Mehmed Efendi-Deli Hüseyinzâde

Amasyalıdır. Meşâhîr-i ulemâdan Hüseyin Efendi bin Mehmed Ağa bin Deli Hüseyin Ağa'nın mahdûmudur. Üçler Mahallesi'nde 1200 senesinde doğdu. Taşköprülü Hâfız el-Hâc Abdullah Efendi'den tahsîl-i ulûm edib ders-i âm oldu.

Pederinin hayâtında tedrîse mülâzemet edib talebesine icâzet verdikten sonra Süleymaniyye müderrisi oldu. Üçler Câmi-i şerîfinde cum'a günlerinde ve leyâlî-i mübârekede va'z ü nasîhat ederek 1262 senesi **[273]** evâsıtında vefât etdi. Kibâr-ı ulemâdan ve a'yân-ı memleketten idi. Evlâdı vardır.

Sa'îd Mehmed Efendi-Çelebizâde, es-Seyyid

Köprülüdür. Ulemâdan es-Seyyid Hâşim Abdullah Efendi bin es-Seyyid Sa'îd Mehmed Efendi bin es-Seyyid el-Hâc Abdullah Efendi'nin mahdûmudur. Köprü müftüsü es-Seyyid el-Hâc Osmân Rûmî Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek pederinin irtihâlinde Fâzıl Ahmed Paşa müderrisi ve ders-i âm oldu.

Yıllarca tedrîse devâm ederek iştihâr edib mükerreren Köprü müftüsü ve meclis-i de'âvâ a'zâsı olduğu hâlde 1265'de vefât etdi. Âlim, afîf, müteşerri', zî-nüfûz idi. Mahdûmu müftî-i meşhûr Ahmed Es'ad Efendi de kibâr-ı ulemâdandır.

Sa'îd Mehmed Efendi-Sülûkîzâde, es-Seyyid, eş-Şeyh

Amasyalıdır. Gümüş'te medresesi olan Halîl Paşa vakfı mütevellîsi Üçler Mahallesi eşrâfından Sülûkîzâde Şerîf Osmân Ağa'nın mahdûmudur. Amasya'da Taşköprülü eş-Şeyh el-Hâc Hâfız Abdullah Efendi'nin halka-i tedrîsinde **[274]** ikmâl-i tahsîl ve riyâzet-hânesinde tekmîl-i sülûk ederek ehass-ı hulefâsından oldu.

Üstâd u şeyhinin irtihâlinde zâviyesine şeyh olmasını me'mûl ederken hâcezâdesi es-Seyyid Mehmed Ârif Efendi hadâset-i sinniyle kendisine takaddüm etmesinden bî-hûzur olup 1244'de İstanbul'a gitdi.

Orada bi'l-imtihân kürsî şeyhliği silsilesine dâhil olup Beşiktaş'ta Sinan Paşa Câmii kürsî şeyhi oldu. Tarîk-i Nakşî'den müstahlef ve hüsn-i hâl erbâbından olduğu münâsebetle Hacı Bektâş-ı Velî zâviyesinde âsitâne şeyhi olan Bektâşî babası Hamdullâh Baba Amasya'ya nefy ve zâviye-i mezbûre Bektâşîlerden tathîr edilmekle 1252'de zâvîye-i mezbûre şeyhi olarak Kırşehri'ne gitdi.

On beş yıl kadar zâviye-i mezbûrede Nakşîbendiyye usûl ü â'yînini icrâ ve zikr u i'bâdetle iştigâl ederek 1267'de dâr-ı na'îme irtihâl etdi. Âlim, kâmil, zâhid, müteşerri', mekârihten gâyet muhteriz, âbid bir zât idi. Mahdûmu 1298'de vefât eden Beşiktaşî **[275]** Yahyâ Efendi dergâhı şeyhi Şemseddîn Mehmed Nûrî Efendi'dir.[88]

Sa'îd Mehmed Ağa-Kara Vâ'izzâde

Amasyalıdır. Bâyezîd Paşa Câmi-i şerîfi vâ'izi olan Ahmed Efendi bin Hüseyin'in mahdûmudur. Evâ'il-i nizâmda asker olup tedrîcen mülâzım-ı evvel, 1255'de yüzbaşı, 1261'de kolağası, 1267'de binbaşı olup Manastır'a nakl edildi. Orada beş yıl kadar tabur kumandanı olduğu hâlde 1272'de vefât etdi. Bilâ-veled olduğundan metrûkâtını birâderi Hüseyin Ağa mîrâsen aldı.

Sa'îd Mehmed Bey-Yeğenzâde

Amasya'nın Eski Kethüdâ Mahallesi eşrâfından ve meclis-i idâre erkânından es-Seyyid Ömer Bey bin es-Seyyid el-Hâc Ahmed İzzet Bey bin Ömer Paşa'nın mahdûmudur. Pederinin

88 Gerek bu zâtın ve gerek pederinin Amasyalı olup "Sülûkîzâde" demekle meşhûr olduklarını ve tercemelerini bunların her ikisiyle de mu'ârefe-i kadîmesi olan mevâlîden Amasyalı Bakırcızâde es-Seyyid el-Hâc Hâfız Nûreddîn Mehmed Efendi'den şifâhen öğrendim ve Bektâş-ı Velî zâviyesi şeyhi olduğunu ve târîh-i vefâtını da kuyûd idâresinde mukayyed gördüm.

intikâlinden sonra 1263'de tahrîrât kâtibi olup hayli müddet bu kitâbette kaldı. Ba'dehû tahrîrât müdürü oldu.

1278'de Köprü kazâsı müdürü olup Amasya'dan gitdi. 1281'de Ünye kazâsı müdürlüğüne nakl edildi. **[276]** Orada iki yıl kadar îfâ-yı me'mûriyyet edib şiddetinden şikâyetler tevâlî etmekle 1283'de azl edildi.

1287'de Amasya meclis idâresi a'zâsı ve 1292'de belediye re'îsi olup 1296 senesi cumâdelûlâsında infisâl ve 1300 senesi evâ'ilinde irtihâl etdi. Âkil, müdebbir, şedîd, mâ'il-i zevk idi. Mahdûmu eşrâftan ve rütbe-i sânîye ashâbından Mahmûd Nâzım Bey'dir.

Sa'îd Mehmed Efendi-Hacı Bayramzâde, el-Hâc

Merzifonludur. Hacı Bayramzâde Ali Efendi'nin mahdûmudur. Orada mukaddimât-ı ulûmu görüp Amasya'ya geldi. Meşâhîr-i fuzalâdan Şirvânî el-Hâc Mustafa Efendi'nin halka-i tedrîsine mülâzemet ederek ikmâl-i tahsîl ve ahz-ı icâzet ederek Merzifon'a avdet etdi.

Orada yıllarca talebeye tedrîs-i ulûm ve halka va'z ü nasîhat ederek Hacı Hamza Nigârî Efendi'nin müdde'iyâtına şiddetle mukâbele edib halkı îkâz etmeğe çalışdı. Ehl-i sünnet mesleğini fevka'l-âde müdâfa'a ederek tefrîkayı kaldırmağa himmet etdi. İki def'a haccedip ikincisinde **[277]** 1308 senesi zilhiccesinde Mekke-i Mükerreme'de dâr-ı na'îme rihlet etdi. Meşâhîr-i ulemâdan sâlih, gâyet dîndâr idi.

Sa'îd Mehmed Efendi-Hâcezâde el-Hâc

Amasyalıdır. Acem Ali Mahallesi'nde mukîm fuzalâdan Tirebolulu Hâce el-Hâc Mustafa Efendi bin İbrâhim'in mahdûmudur. 1278'de Amasya'da doğdu. Kapancızâde Medresesi'nde ikâmet ve pederinin tilmîzi olan Tirebolulu el-Hâc Halîl Efendi'nin dersine mülâzemet edib ikmâl-i tahsîl ile 1312'de ondan ahz-ı icâzet etdi.

Hücresinde mürâca'at eden talebe-i ulûmun istifâdesine hizmet ve tedrîse muvâzabet edib 1320'de Hicâz'a gitdi. Ba'del-hac avdet etmek üzere Cidde'ye geldikte koleraya tutulup sene-i mezbûre zilhiccesinde vefât etdi. Âlim, sâlih, müttakî, mücerred idi.

Sa'îd Mehmed Efendi-Hazînedârzâde

Merzifonludur. Oranın eşrâfından Mehmed Ali Efendi bin el-Hâc Ahmed Ağa bin el-Hâc Mehmed Ağa bin hazînedâr Ali Ağa'nın mahdûmudur. 1272'de doğdu. Merzifon'da **[278]** Şer'iyye kâtibi Hasan ve Müftüzâde Mehmed Efendilerden mukaddimât-ı ulûmu gördükten sonra 1292'de İstanbul'a gitdi.

Orada Fâtih dersi-âmlarından Arnavut Murtazâ Efendi'nin dersine devâm etdiği esnâda Rus harbi i'lân edildiğinden 1294'de Amasya'ya geldi. Meşâhîr-i fuzalâdan Şirvânî el-Hâc Mustafa Efendi'nin halka-i tedrîsine mülâzemet ederek ilm-i kelâmı, usûl-i fıkhı ondan tahsîl etdi.

1298'de fâzıl-ı müşârün-ileyhin irtihâline binâ'en Mîr Hasan Efendi'den ilm-i hikmet okuyup 1299'da ahz-ı icâzetle Merzifon'a avdet ve tedrîse mübâşeret etdi. 1302'de sânîyen İstanbul'a gidip şevvâlinde bi'l-imtihân mekteb-i nüvvâba girdi.

1305 senesi şa'bânında parlak bir imtihân verip sınıf-ı sâlisten şehâdet-nâme ahzına muvaffak olduğundan 1307 senesi gurre-i muharreminde Uşak kazâsı niyâbetine ta'yîn edildi. Müddet-i örfiyyesini ikmâl edib avdetinde 1311 senesi gurre-i saferinde Yozgat sancâğı nâibi oldu. **[279]**

İki senelik müddet-i örfiyyesini ikmâl etdikten sonra 1313 saferinde Merzifon'a geldi. 1315'de İstanbul'a gidip 1316'da Devriyye müderrisliği pâyesini aldı. 1317 senesi gurre-i muharreminde Çorum sancâğı nâibi oldu.

1318 senesi rebîülevvelinde hüsn-i hizmetine binâ'en Beşiktaş muhâfızı müşîr Çorumlu Kel Hasan Paşa'nın arz ü senâsı üzerine İzmir mevleviyyeti pâyesiyle taltîf edildi. Fakat

müte'âkiben Merzifonî Kara Mustafa Paşa evkâfından olan Hân mes'elesi zuhûrunda taraf-ı vakfı sıyânet ve Çorum alaybeyisi Ömer Ağa da mülkiyeti iltizâm ederek araları açıldı.

Bu yüzden şikâyetler ve tezvîrâtı hâvî mürâca'atlar tevâlî etdi. Ömer Ağa'nın kardeşi olan Kel Hasan Paşa bu tezvîrâta aldanıp Şeyhülislâmın yolunu keserek azl ü nefy edilmesini musırrâne teklif ve iz'âc etmişdi.

Meşîhat-ı İslâmiyye hakîkat-i hâli anlamak için tahkîkâta lüzûm gördüğü hâlde Kel Hasan Paşa Sultân **[280]** Abdulhamîd'e bu tezvîrâtı arz ederek azl u nefyi irâdesini istihsâl ve meşîhate teblîğ etdirdiğinden 1318 senesi cumâdelâhiresinin selhinde azl ve Merzifon'da ikâmeti emr edildi.

On yıl kadar öteden beri yaptığı zahîre ticâretiyle iştigâl ve hayli servet ü sâmân idhâr edib 1326 senesi cumâdelâhiresinde meşrûtiyetin i'lânı üzerine meşîhat-i İslâmiyyeye mürâca'at etdi. Bunun üzerine 1328 senesi cumâdelûlâsında Yemen vilâyeti nâibi olduğu kendisine teblîğ edildi.

Fakat mürâca'atından sonra hastalanmışdı. Vilâyet niyâbetine ta'yîn edildiği memnûniyyetiyle biraz canlanıp azîmet edeceği esnâda hastalığı teşeddüd ederek cumâdelâhiresinin evâ'ilinde vefât etdi. Âlim, fâzıl, kavâ'id-i mantık ve usûl ü kelâmda mâhir, âkil, zekî, müdebbir, serîü'l-intikâl, metîn ve mümsik bir zât idi.

Yegâne mahdûmu Ömer Vehbî Bey'e oldukça mühim bir servet bıraktı. Ömer Vehbî Bey de Mekteb-i hukûktan me'zûn **[281]** olup Gümüşhacıköyü kazâsı müdde-i umûmî mu'âvini ba'dehû Merzifon cezâ mahkemesi re'îsi olduğu hâlde 1337'de genç iken vefât etdi. Gâyet müsta'id, zekî, kavânîn-i adliyyeye vâkıf idi.

Sefer Şâh Çelebi[89] **-Mevlânâ Cemâleddîn**

Merzifonludur. Hâce Emîr bin Abdullah et-Tebrîzî[90] mahdûmudur. Merzifon'da doğup büyüdü. Orada müderris olan fâzıl-ı meşhûr Mevlânâ Şerefeddîn Mehmed bin Mevlânâ Vecîheddîn Ömer Erzincânî'den ulûm-ı Arabiyye ve şer'iyyeyi ahz ü tahsîl etdi.

Ba'dehû Amasya'ya gelip Mevlânâ Hüsâmeddîn Hasan el-Mevlevî'den ulûm-ı edebiyye ve Fârisiyye'yi ahz u ikmâl edib ders-i âm ve müderris-i be-nâm olarak Amasya Hükümdârı Hacı Şâdgeldi Paşa'nın teveccühât-ı mahsûsasını kazandı.

Ancak 783'de Hacı Paşa'nın Sivas hükümdârı Kâdı Burhaneddîn elinde mağdûren vefâtı üzerine hâdis olan münâsebetsiz güft ü gûlardan dolayı Amasya'yı terk edib Bursa'ya gitdi. Orada fezâ'il-i ilmiyyesiyle mütenâsib **[282]** teveccüh ü hürmet gördü. Orada tedrîs-i ulûm u funûna himmet edib müderris oldu. Edebiyât-ı Arabiyye ve Fârisiyyede yed-i tûlâsı olduğu tebeyyün etdiğinden 788'de nişâncı bulunan "Mevlânâ Müştemil" demekle meşhûr Kemâleddîn Mehmed Çelebi mevki'-i vezâreti ihrâz etdikte bunun yerine nişâncı oldu.

Ancak Yıldırım Sultân Bâyezîd Hân'ın vezîri olan Çandarlızâde Ali Paşa'nın ba'zı ahvâl ü akvâline i'tirâz eylediğinden dolayı müşârün-ileyhin iğbirârını kazandığından 795'de nişâncılıktan azl etdirip sefâretle Mısır'a gönderdi.

Gerek Sultân-ı müşarün-ileyhin ve gerek Ali Paşa'nın ahvâl ü harekâtından muğber olduğundan vezâ'if-i mühimme-i sefâreti hakkıyla îfâ etdikten sonra Mısır'da ikâmet etdi. Câmi-i Ezher'de gâyet fâzılâne ve lisân-ı Arab üzere va'z edib fazlını i'tirâf eden ulemâ-yı Mısrın mazhar-ı ihtirâmı olduğu hâlde 798 senesi cumâdelâhiresinde vefât eyledi.

Allâme Ahmed bin Hacer diyor ki: "Sefer Şâh, âlim, fâzıl, elsine-i selâseye hakkıyla vâkıf, fuhakâ-yı Hânefiyye'den idi." **[283]** Mehmed ibnü'l-Cezerî de "İcâzet-nâme"sinde

89 Kuyûd-ı vakfiye bu zâtın adını "Sefer Şâh" diye gösteriyor. İnbâü'l-Gumr'da "Safer Şâh" kayd ediyor.

90 Allâme Ahmed bin Hacer İnbâü'l-Gumr fi Ebnâi'l-Umr adlı eserinde "Safer Şâh bin Abdullah er-Rûmî" diyor. Şemseddîn Mehmed bin Mehmed el-Cezerî de 800 târîhinde mahdûmu Ali Paşa'ya verdiği icâzet- nâmesinde "Safer Şah bin Emîr Hoca et-Tebrîziyyü'l-muhted el-Bursaviyyü'l-menşe' er-Rûmiyyü'l-müvelled" yazıyor.

وبعد فقد عرض على الولد الفاضل المحصل الذكى اللوذعى الألمعى الأريب، الأديب، شرف الفضلاء، جمال الأذكياء، سليل العلماء، على پاشا، ولد المرحوم العلامة صفر شاه بن أمير خجا التبريزى المحتد البرصوى المنشأ الرومى المولد[91]

diyor.

Mahdûmları Alâeddîn Ali Paşa ile Şemseddîn Ahmed Çelebi'dir. Ali Paşa, Bursa'da kalıp tefeyyüz etdi. Şemseddîn Ahmed Çelebi de Merzifon'a avdet edib müderris-i be-nâm oldu. 818'de Amasya'da tanzîm edilen Bâyezîd Paşa'nın vakfiyesine şâhid görüldü.

Sefer Çelebi-Mevlânâ Cemâleddîn

Merzifonludur. Kibâr-ı ulemâdan Mevlânâ Şemseddîn Ahmed Çelebi bin Mevlânâ Cemâleddîn Sefer Şâh-ı Rûmî mahdûmudur. Fuzalâ-yı asrından ahz-ı ulûm ederek Merzifon'da ders-i âm olup neşr-i ma'ârife himmet etdi. Ba'dehû müderris ve müftî-i Merzifon olup 831'de müftü görüldü. 834 senesinden sonra vefât etdi. Kibâr-ı ulemâ ve fuzalâdan idi. Mahdûmu Nizâmeddîn Abdurrahmân Çelebi de ulemâdandır. **[284]**

Sefer Şâh Çelebi-Fağfûr Paşazâde

Amasyalıdır. Ümerâdan Abdullah Bey bin Ali Bey bin Muzaffereddîn Fağfûr Paşa bin Ali Bey bin el-Hâc Tâceddîn İbrâhim Bey bin Hâce Alâeddîn Ali Şâh bin Nûreddîn Kutlu Bey'in mahdûmudur.

Baba İlyâs-ı Horasânî evlâdından olup ceddi Fağfûr Paşa'nın Amasya ve Niksar'da kâ'in vakfına mütevellî ve Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Ahmed'in ümenâsından oldu. "Hâce Sefer Şâh Çelebi" demekle iştihâr etdi. 918'de Sultân Selîm Hân'ın cülûsunda menkûb oldu.

Ba'dehû Şî'a-i celâliyye vak'alarında mâlî ve maddî hizmetler îfâ ederek nüfûz u i'tibarını i'âde etdi. 940 senesi vak'asında Celâlîlerin istîsâline mu'âvenet edib 951'de ber-hayât görüldü. Ba'dehû vefât etdi. A'yândan idi. Mahdûmu Hüsrev Bey ve dâmâdı da birâderzâdesi Hasan Çelebi'dir.

Sefer Paşa-Sekbân-başı

Amasyalıdır. Amasya'dan devşirme olup İstanbul'da **[285]** Acemiyyân kışlasında terbiyye ve ta'lîm edilerek yeniçeri ocağına alındı. Sekbânlar defterine kayd edilip 988 târîhli sekbânân defterinde "otuzuncu cemâ'atde Sefer Amasya" diye künyesi görüldü.

995 târîhli yeniçeri defterinde yirmi dokuzuncu cemâ'atin ağası ve çorbacısı görülüp 1003'de muhzır ağası, 1005'de zağarcıbaşı görüldü. Ba'dehû kul kethüdâsı olup Dâyezâde Mustafa Paşa'nın yeniçeri ağalığında 1007'de sekbânbaşı oldu.

1008'de Tîrû Hasan Paşa ile Kanije Kalesi'nin fethine me'mûr olup Rûmeli'ye gitdi. 1009'da kale feth olundukta kale muhâfızı olup 1010'da Nemçe küffârı Kanije'yi muhâsara etdiği esnâda yeniçerilerin Ağası ve kumandanı olarak kalenin müdâfa'asında büyük fedâkârlıklar gösterdi.

1011'de feth edilen Üstoni-Belgrad Beylerbeyi olup hidemât-ı fedâkârânesinin mükâfâtını gördü. Ba'dehû Tîrû Hasan Paşa'nın yerine Kanije Beylerbeyi oldu. **[286]** 1013'de Tımışvar Beylerbeyiliğine ta'yîn edilen Celâlî Deli Hasan Paşa 1014'de Bosna'da maktûlen vefât etdikte Tımışvar Beylerbeyi oldu. Ba'dehû Rûmeli muhârebâtında vefât eyledi. Meşâhîr-i guzâtdan, şecî', âkil bir zât idi.

91 "Aslen Bursalı doğma büyüme Rûmî olan merhum allâme Safer Şâh b. Emîr et-Tebrîzî'nin akıllı, zeki ve faziletli oğlu Ali Paşa bana arzetti…" (Ed.)

Sefer Şâh-Yardımoğlu

Amasyalıdır. Hâce Sultân vakfı mütevellîsi olan Hüseyin Şâh Çelebi bin Es'ad Şâh Çelebi bin Hâce Mes'ûd Şâh bin Hâce Sultân Ahmed Şâh Çelebi oğludur. Bunların evlâd-ı Selçukiyyeden olduğu Hâce Sultân tercemesinde mufassalan yazıldı.

Ceddi Es'ad Şâh "Yardım Çelebi" demekle meşhûr olmağla buna "Yardımoğlu" dendi. Pederinin hayâtında sipâhîoğlu olup Kafkas muhârebâtında oldukça şöhret kazandı. Cesâret ü şecâ'atiyle temâyüz etmişdir.

Damarlarında cevelân eden kan, saltanat-ı Selçukiyye hissiyâtıyla hâl-i galeyânda olduğundan 1008'de Karayazıcı Abdülhalîm'e tebe'iyyet ederek erbâb-ı ihtilâl ü şekâvet arasına girdi. Eşkiyâ arasında kendisine bir mevki'-i mümtâz te'mîn **[287]** etdi.

1012'de erbâb-ı ihtilâlin rü'esâsından Deli Hasan, Deli Zülfikâr, Kalenderoğlu Mehmed, Karakaş Ahmed gibi zî-nüfûz adamlar beylerbeyi olarak devlet ü hükûmet tarafına geçince meydân kendisine kaldı. Çeribaşı Mehmed, Kızılbaş Hüseyin, Köse Mahmûd, Şeytânoğlu İbrâhim gibi eşkiyânın başına geçti.

Geldiklan kazâsında şâhlık i'lân ederek ser-bâzâne harekâta başladı. Şeytânoğlunu kethüdâ nasb ederek ona "Pervâne" lakâbını verdi. Saltanat-ı Selçukiyyeyi ihyâya yeltendi. 1013'de Amasya beyi Deli Tâhir Bey kendisine mu'ârız çıkıp bununla hayli uğraşdı. Ancak teşkilâtını tanzîm ve ordusunu takviyye edecek serveti olmadığından çapulculukla te'mîn-i ma'îşete başladı. Kurâ halkını bî-zâr etdi. Geldiklan kasabasında dört yıl kadar mütehakkimâne ikâmet etmekte iken 1017 senesinde yakasını Kuyucu Murâd Paşa'nın eline verdi. Bütün evlâd u akrabâsıyla beraber dünyadan gitdi. **[288]**

Bu târîhden i'tibâren Hâce Sultân evlâdı münkarız olduğundan vakf-ı mezkûrun tevliyeti zâviyesinin şeyhi bulunan eş-Şeyh Resûl Efendi'ye ve bundan sonra zâviye meşâyihine ve sipâhî meşâhîrine tevcîh edilerek nihâyet ulemâ ve müderrisînden esbak Amasya müftüsü Zanalı es-Seyyid el-Hâc Ahmed Efendi'ye ve evlâdına tevliyet ve meşîhat birlikte tevcîh edilmişdir.

Sefer Ağa-Uzun

Hakalalıdır. Sipâhî Ali Ağa'nın oğludur. Kafkas ve Rûmeli muhârebâtında hizmet ve ibrâz-ı şecâ'at ederek Yularkısdıoğlu meşhûr Ahmed Paşa'nın silâhdârı oldu. 1014'de paşanın vefâtında Amasya kethüdâyeri olup 1017'de Kuyucu Murâd Paşa nezdinde eşkıyâ harbinde yararlıkları görüldüğünden on iki bin akçe ze'âmete nâ'il oldu.

Ba'dehû Amasyalı Kâdızâde Ali Paşa'nın silahdârı olup Rûmeli eyâlâtını devr etdi. 1031'de müşârün-ileyhin irtihâlinde Irâk ve Îrân muhârebâtına me'mûr olup 1038'de mecrûhen avdetle 1039 senesi hilâlinde vefât etdi. Cesûr, pehlivân, sâdık idi. Oğulları Ömer, **[289]** Ali Ağalara "Uzun Seferoğulları" dendi.

Sefer Ağa-Kürd

Amasya mülhâkatından Gümüş kazâsına tâbi' Düğüncü karyesinden Hasan'ın oğludur. Gençliğinde enderûn-ı hümâyûna girip seferli odasında ta'lîm u terbiyye gördü. Tedrîcen tefeyyüz ederek kilâr kethüdâsı ve 1057 ramazânında vefât eden Tavukçubaşı Hasan Ağa'nın yerine Tavukçubaşı oldu.

1062'de Galata sarâyı ağası ve 1067 muharreminde Köprülü Mehmed Paşa'nın arz u inhâsıyla has odabaşı oldu. Çünkü Köprülü Paşa, bunun vâsıtasıyla enderûn ağalarının ahvâl ü etvârına muttali' olarak basîretkârâne hareket etmek istemişdi. Fakat Kara Hasanzâde Hüseyin Ağa'nın sadr-ı müşarün-ileyhi azl etdirmek teşebbüsâtında mümâşâtı ve mu'ahharan Abaza Hasan Paşa'nın isyânı mes'elesinde ba'zı harekâtı Köprülü Paşa'yı şübhelenderdiğinden bahak illetine mübtelâ olduğu bahânesiyle 1069 senesi evâ'ilinde tekâ'üde sevk edilerek enderûndan ihrâc edildi. **[290]**

Bu keyfiyyet kendisine pek ziyâde te'sîr etdiğinden hüzn ü elem içinde altı ay sonra vefât etdi. Mahdûmları Ahmed, Mahmûd Ağalardır. Mahmûd Ağa, a'yân-ı ricâlden olup "Mahmûd Çavuş" demekle meşhûr olduğundan evlâdına "Çavuşzâdeler" dendi.

Mahmûd Çavuş'un mahdûmu kibâr-ı müderrisînden İbrâhim Efendi'dir. Bunun oğulları kudâtdan Sun'ullâh, Feyzullâh Efendilerdir. Feyzullâh Efendizâde sudûr-ı ilmiyyeden Şemseddîn Ahmed Efendi "Çavuşzâde" demekle pek meşhûr idi.

Ahmed Ağa, kethüdâ-yı sadr-ı âlî olup tercemesi yukarıda yazıldı. Mahdûmları Mustafa, Mehmed Efendilerle Abdullatîf, Rahmetullâh, Hasan, Hüseyin Ağalardır. İki evvelkiler İstanbul'da ve dört sonrakiler Tokat'da kaldılar. Bunların evlâdı Tokat'da el-yevm vardır.

Sefer Ağa-Mütesellim, el-Hâc

Amasyalıdır. Fağfûr Paşa evlâdından oldukları anlaşılan Hasan Çelebi bin Sefer Bey'in mahdûmudur. Hacı Hamza **[291]** Mahallesi'nde mukîm olup gençliğinde sipâhî olarak yüz yirminci bölüğe kayd edildi. 1030'da Lehistân Harbi'nde yararlığı görüldüğünden terakkî edib 1035'de Amasya sancâğı cizye-i gebrân tahsîldârı oldu.

1040'da Lâdikli Kurd Ağazâde Bayram Paşa'nın dâ'iresine girip vekîl-harcı, 1046'da sadâretinde kapıcılar kethüdâsı oldu. 1048'de sadr-ı müşarün-ileyhin irtihâlinde Amasya kethüdâyeri ve 1054'de Ankebût Ahmed Paşa Amasya mutasarrıfı oldukta kethüdâsı ve 1055 senesi şevvâlinde tarafından Amasya mütesellimi oldu.

1056 senesi zilhiccesinde Ahmed Paşa Sivas Beylerbeyi oldukta tarafından Sivas mütesellimi ve 1058 şa'bânında yine müşarün-ileyh tarafından sânîyen Amasya mütesellimi oldu. 1059 senesi muharreminde paşa Anadolu ser-askeri olarak Girid harbine me'mûr oldukta beraber gitdi. Birkaç mâh sonra avdet etdi.

1059 senesi recebinde Anadolu Beylerbeyi olan Köprülü Mehmed Paşa ber-vech-i hâs Amasya mutasarrıfı oldukta tarafından sâlisen Amasya mütesellimi olduğu gibi 1060 senesi şa'bânında Ankebût **[292]** Ahmed Paşa vezâretle Boğaz muhâfızı ve Amasya mutasarrıfı oldukta râbi'an Amasya mütesellimi oldu. 1063 senesi şevvâlinin selhinde infisâl etdi.

Ba'dehû Ankebût Ahmed Paşa'nın kethüdâsı olup tarafından Kayseriyye sancâğı mütesellimi ve 1064'de Budin vilâyeti vâlî kâ'im-makâmı ve 1067 şa'bânında Ahmed Paşa, Köprülü Paşa tarafından kâ'im-makâm-ı sadr-ı âlî oldukta sadâret kethüdâsı vekîli oldu.

Ancak Kara Hasanzâde Hüseyin Ağa'nın teşebbüsâtından dolayı Ahmed Paşa Konya vâlîliğine gönderildikte beraber gidip 1070 senesi recebinde kendi ricâsıyla surre-i hümâyûn emîni olarak Hicâz'a gitdi. 1071 senesi rebîülevvelinde Amasya'ya avdet edib 1072 senesi evâ'ilinde vefât etdi.

Âkil, kâmil, müdebbir, kerîm, hânedân, hayır-hâh idi. Hacı Hamza Mescid-i şerîfini müceddeden i'mâr edib kurbunda mu'azzam bir mekteb ve bunun aşağısında el-yevm "Sefer Ağa Çeşmesi" demekle meşhûr âlî bir çeşme yaptırdı. Vefâtından **[293]** mukaddem mikdâr-ı kâfî nukûd vakf ederek nemâsından Gümüşlüzâde Câmi-i şerîfi kürsî şeyhliğine vazîfe ta'yîn etdi.

Mahdûmları Hasan, Ali, Osmân Ağalardır. El-Hâc Hasan Ağa, Baydurdlu Ahmed Ağa'nın dâmâdı olup mahdûmları İlçi Mehmed Paşa ile Defterdâr Mustafa Efendi'dir. Ali Ağa da Firârî Mustafa Paşa'nın hemşîresiyle te'ehhül edib mahdûmu Defterdâr Sarı Mustafa Paşa'dır. Diğer mahdûmu da Türk Mehmed Paşa'dır.

Osmân Ağa da ricâlden olup mahdûmları Halîl, Sefer, Mustafa Ağalardır. Sefer Ağa "Kazancı, Kazgancı" demekle de meşhûr idi. Osmân Ağazâde Sefer Ağa da sipâhî olup 1121'de Rus harbinde vefât etdi.

Sefer Bey-Sefer Ağazâde

Amasyalıdır. Dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından ve Amasya a'yânından el-Hâc Mustafa Ağa bin Osmân Ağa bin el-Hâc Sefer Ağa'nın mahdûmudur. Züamadan olup ceddi

Muzaffereddîn Fağfûr Paşa'nın vakfına mütevellî ve bir aralık Amasya alaybeyi oldu. 1143 sâlinden sonra vefât etdi. **[294]** Oğulları Ahmed, Mustafa Ağalardır. Tevliyet bunlara tevcîh edildi. Ahmed Ağazâde Mustafa Paşa'dır.

Sefer Ağa-Sefer Ağazâde el-Hâc

Amasyalıdır. Mustafa Ağa bin Sefer Bey bin el-Hâc Mustafa Ağa bin Osmân Ağa bin el-Hâc Sefer Ağa'nın oğludur. Sipâhî olup Îrân ve Rus muhârebâtında hizmetleri ve yararlıkları görüldüğünden dergâh-ı âlî gedüklülerinden oldu.

Ba'dehû Amasyalı Sarı Beyzâde vezîr Mehmed Paşa'nın selâm Ağası oldu. Müşarün-ileyhin irtihâlinde İbrâ'îl Kal'ası muhâfazasına me'mûr olup fedâkârâne Ruslara karşı harb eylediğinden 1184'de dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı ile taltîf edildi.

1188'de Haftan Ağası olarak Hicâz'a gidip avdette devr-i hidemât ile 1200'de ulûfeciyân-ı yemîn ağası görüldü. 1202'de yine Rus harbine gidip 1203'de ordu-yu hümâyûnda vefât etdi. Yiğit erlerden idi. **[295]**

Sefer Bey-Mustafa Paşazâde

Amasyalıdır. Sefer Ağazâde Mustafa Paşa bin Ahmed Ağa bin Sefer Bey'in mahdûmu ve Sarı Beyzâde vezîr Mehmed Paşa'nın kerîmezâdesidir. Pederi Sivas'ta ikâmet etdiğinden oranın eşrâfından olup bir müddet pederi tarafından Sivas mütesellimi oldu. 1221 sâlinden sonra vefât etdi. Sivas hânedânından idi.

Sükûtî Ahmed Efendi-Müftüzâde

Merzifonludur. Merzifon müftüsü olan meşâhîr-i ulemâdan Recebzâde Hâfız Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Sadr-ı esbak Merzifonî Kara Mustafa Paşa'ya intisâb u karâbeti olduğundan dâ'iresinde hazîne kâtibi, 1087'de akîb-i sadâretinde cizye muhâsebecisi oldu.

1089'da şehremîni, 1091'de yeniçeri efendisi olup 1094 zilhiccesinde paşanın sadâretten azl ü katlinde azl edildi. 1095 senesi evâsıtında Şâm mukâbelecisi olarak oraya gönderildi. 1102 senesi rebîülâhiri gurresinde dâr-ı bekâya irtihâl etdi. **[296]**

Şâ'ir, fünûn-ı edebiyyede kâmil, latîfe-gû, hicv ü tezyîfe mâ'il olup şâir-i meşhûr Nâbî Efendi ile müşâ'arât u mühâcâtı vardır. Merzifonî Kara Mustafa Paşa'yı i'dâm etdirip yerine geçen Kara İbrâhim Paşa'yı hicv etdiğinden dolayı Şâm'a gönderilmişdi.

Sekîne Hâtun-Koçzâde zevcesi

Amasyalıdır. Kibâr-ı ulemâdan Mevlânâ Seydî Ahmed Çelebi bin Abdulhay Çelebi kerîmesi ve Koçoğlu İshâk Bey bin Koç Hüseyin Bey'in zevcesidir. Zevcinden kendisine intikâl eden çiftliğini vakf edib hâsılâtını eczâ-yı şerîfe tilâvetine ve evlâdına tahsîs ederek 860 sâlinden sonra vefât etdi. Sâliha, ehl-i hayr idi.

Selâmet Hâtun-Gümüşlüzâde

Amasyalıdır. Çelebi Sultân Mehmed Hân'ın Amasya'da defterdârı olan Gümüşlüzâde Hâce Celâl Çelebi'nin kerîmesi ve kadı'l-kudât İmâdzâde el-Hâc Bedreddîn Mahmûd Çelebi'nin zevcesidir. Zevc ü pederinden kendisine intikâl eden emlâkini vakf ve zevcinin İçerişehir'de yaptırdığı zâviye ve imâretine ilhâk ederek 817 sâlinden sonra vefât etdi. Ehl-i hayr ve sâliha idi.

Selâmet Hâtun-Muslihîzâde

Amasyalıdır. Amasya kadı'l-kudâtı "Molla Beylik" demekle meşhûr olan Mevlânâ Nizâmeddîn Abdurrahmân Çelebi bin Kâdı'l-kudât Mevlânâ Şemseddîn Mehmed Şâh Çelebi bin kadı'l-kudât Mevlânâ Celâleddîn Abdurrahmân el-Muslihî kerîmesi **[297]** olup tercemesi

yukarıda yazılan es-Seyyid eş-Şeyh Şemseddîn Ebû Hâşim Mehmed es-Semerkandî'nin zevcesi zann olunur.

Peder ü zevcinden ulûm u fünûnu güzelce tahsîl etdi. Ba'dehû tarikât-ı Halvetiyyeden münîb olup Pirinççi Mahallesi önünde Kuşköprü civârında âlî bir zâviye ve ittisâlinde kendisine bir türbe yaptırdı. 857'de pederinin zamân-ı kazâsında vakfiyesini tanzîm etdirip 870sâlinden sonra vefât etdi.

Vakf etdiği iki kıt'a çiftliği mâlikâne sûretiyle mütevellîleri tarafından idâre edilip hâsılâtı zâviyesinde dervîşân u meşâyihe ta'âmiye ve vezâ'if olarak sarf edilirdi. Selâmet Hâtun, türbesinde medfûn olup fâzilât-ı nisâdan sâliha, âbide, ehl-i hayr ü hasenât idi. Şâ'ire-i meşhûre Zeyneb Hâtun'un hemşîresidir.

Salar Bey-Emir Seyfeddîn

Amasyalıdır. Amasya Beylerbeyi emîr-i kebîr Nûreddîn Tuğrak bin İmâdeddîn Süli Bey'in mahdûmu ve Emîr Kamerüddîn Bey'in **[298]** birâderidir. Ümerâdan olup 641'de Tatar harbinde gösterdiği şecâ'atle iştihâr etdi.

658'de Pervâne Bey'in himmetiyle emîr-i Tokat olup 673'de Mısır Türkleriyle muhârebede esîr olarak Mısır'a götürüldü. 678'de fidye-i necât ile kurtulub Amasya'ya avdet ve ba'dehû dâr-ı ukbâya rihlet etdi. Kibâr-ı ümerâdan idi. Pederinin türbesinde medfûndur. Mahdûmu Emîr Alaeddîn Tuğrul Bey'dir.

Selâmî Mehmed Bey-Selâmzâde

Amasyalıdır. Alaybeyilerden ve Amasya'nın Köprü-başı Mahallesi eşrâfından el-Hâc Mustafa Bey bin Abdullah Bey'in mahdûmudur. Pederinin irtihâlinde ze'âmetine mutasarrıf olup tahsîl-i ilm ü kitâbet ederek Amasya mukâta'âtı kâtibi oldu.

Ba'dehû Amasya sancâğı dîvân kâtibi olup Çapanzâde Süleyman Bey'in tarafdârı oldugundan 1222'de azl edildi. 1223'de Sultân Mahmûd-ı sânînin cülûsunu müte'âkıb yine dîvân kâtibi olarak i'âde-i ikbâl etdi. 1240 senesi evâ'ilinde **[299]** büyük zelzelede vefât etdi. Kâtib, şâir idi. Mahdûmu Mustafa Bey ve birâderi Abdullah Beg'dir.

Saltuk Bey-Emir Şehâbeddîn

Amasya hükümdârı Hacı Kutlu Şâh'ın abd-i mu'tekîdidir. Efendizâdesi Hacı Şâdgeldi Paşa'nın devr-i hükûmetinde ümerâdan olup Amasya cândârı, ya'nî muhâfızı, emniyet-i umûmîye müdüri oldu. Yirmi yıldan ziyâde bu vazîfesini hüsn-i ifâ edib 783 sâlinden az sonra vefât etdi. Meşâhîr-i ümerâdan idi. Mahdûmu Alaeddîn Ali Çelebi ulemâdandır. Bunun mahdûmu Mevlânâ Şemseddîn Ahmed Çelebi 846'da Şerh-i Tavâli'i yazdı.

Saltuk Çelebi -Mevlânâ Mecideddîn

Sivaslıdır. Orada tahsîl-i ulûm edib ulemâdan oldu. 803[M.1400-1401]'te Asya hükümdârı Topal Timur Hân Sivas'a hücûm ideceği esnâda kaçıp Amasya'ya ilticâ etdi. Ba'de'l-muhârebe Amasya'da tavattun edib Çelebi Sultân Memhed Hân devrinde vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan idi. Mahdûmu Kemaleddîn İsmâ'îl Çelebi'dir. **[300]**

Selçuk Bey-Emir Mu'izzeddîn

Amasya ümerâsından Emîr Bedreddîn Aydoğdu Bey'in büyük oğludur. Amasya hükümdârı Nizâmeddîn Argun Şâh bin Şehinşâh'ın Atabegi ve müdebbir-i hükûmeti olup sonra bunun birâderi Celâleddîn Sencerşâh'a hidmet ederek 606'da Rûmların muhârebesinde müşârün-ileyh ile şehîd oldu. Mahdûmu Alâeddîn Alişîr Bey'dir.

Selçuk Şâh-Şehzâde İzzeddîn

Amasyalıdır. Amasya emîri Nizâmeddîn Argunşâh bin Nâsıreddîn Şehinşâh bin Sultân Rükneddîn Mes'ûd Şâh-ı Selçukî şehzâdesidir. Ammizâdesi Kayserşâh ile hayli nizâ' ederek 616'da Amasya emîri oldu. Ancak zamân-ı emâreti keşmekeş içinde geçip 619'da cidâl içinde terk etdi. Melikşâh adlı bir yetîm oğlu kaldı.

Selçuk Bey-Gâzi Mücâhideddîn

Amasyalıdır. Ümerâdan Yûsuf Bey bin Şîrîn Bey **[301]** bin Aydoğdu Bey'in mahdûmudur. Türkler arasında "Aydoğduoğlu" demekle meşhûrdur. Gıyâseddîn Keyhüsrev-i Selçukî zamânında ümerâdan olup Baba İshâk Kefersûdî fitnesinde dîndârâne ve fedâkârâne hizmetler etdi.

Ba'dehû Tatar muhârebesinde ibrâz-ı şecâ'at edib emîr-i kebîr Mu'îneddîn Süleyman Pervâne Bey'in havâssından olduğu hâlde 650 sâlinden sonra vefât etdi. Meşâhîr-i ümerâdan idi. Oğulları Sunkur, Ferruh, Kaya Beylerdir. Bunlardan emîr-i kebîr Necmeddîn Ferruh Bey meşhûrdur.

Selçuk Bey-Emîr Kemâleddîn

Amasyalıdır. Ferruh Beyzâde Yûsuf Bey'in mahdûmudur. Buna "Selçuk-ı Ferruhî" dendi. Sivas emîr-i kebîri Çobanzâde Timurtaş Bey'in zamân-ı emâretinde iştihâr edib Amasya emîri Torumtayoğlu Şerefeddîn Ya'kûb Şâh-ı Rûmîye müzâheret etdi. 744'de Eretnâ muhârebesinde Küçük Hasan Bey tarafdârı olduğundan mağlûb u münzevî olup Hacı Kutlu Şâh devrinde vefât eyledi. Kibâr-ı ümerâdan idi. **[302]**

Selçuk Sultân-Selcük Hâtun

Çelebi Sultân Mehmed Hân bin Yıldırım Sultân Bâyezîd Hân'ın kerîmesidir. Amasya'da 814'de doğdu. Kızlar sarâyında büyüdü. Sultân Murâd Hân-ı Sânî devrinde Dayı Karaca Paşa ile evlendi. Şehzâde Sultân Alâeddîn Bey'in zamân-ı velâyetinde zevci ile beraber Amasya'da ikâmet etdi. Ba'dehû zevci Rûmeli Beylerbeyi iken 860'da Belgrad muhâsarasında şehîden vefât etdikte Bursa'da oturdu.

Sonra Fâtih Sultân Mehmed Hân-ı Sânî devrinde İstanbul'a gelip hayli müddet kaldı. 888'de Şehzâde Sultân Cem hakkında Sultân Bâyezîd-i Sânî nezdinde şefâ'atte bulunduğundan Bursa'ya gönderildi. Orada 890 senesi şevvâlinin on beşinci pazartesi günü vefât etdi. Pederi Çelebi Sultân Mehmed türbesinde medfûndur.

Sâlihât-ı nisâdan sâhibe-i hayrât ü hasenât bir sultân idi. Bursa'da mektebi ve sâ'ir hayrâtı vardır. Vakfiyesi Bursa sicillâtında tarafımdan bulunup kuyûd-ı vakfiye idâresinde **[303]** kayd u tescîl edildi. Seng-i mezârında şu ibâre yazılıdır: Selçuk Hâtun bintü's-Sultân Mehmed Hân bin Sultân Bâyezid Hân tüvüffiyet yevme'l-isneyni fî hâmise aşar şevvâl senete tis'în ve semâni mietin.

Fâ'ide

Türk dilinde "Salcuk" ve "Selcük" yâhûd "Salcık" ve "Selcik" kelimeleri vardır. Birinci sûrette Anadolu lehçesi üzere "Salcuk, Salcik" demek îcâb ider. Balçuk, balçık gibi.

Salcuk: takviyye ve tasfiye etmek ma'nâsına "Salcumak, Salcımak" fi'ilinin sıfat-ı mef'ûliyesidir. Hâlis, sâfî, metîn nesne ve gümüş ma'nâsına olur. Buna "Salcık" da denir. Tâmmü'l-ayâr, hâlis ve sâfi gümüş ve akçe ve nesne demek olur.

Çünkü salcımak, "salıc, saluc" kelimesinden yapılmış bir fi'ildir. Sanıc kelimesinden "sancımak" gibi. Salıc, ba's u irsâl ve işâret itmek ma'nâsına "salmak" fi'ilinin sıfat-ı mef'ûlesidir. **[304]** Dilimizde haber ve işâret ma'nâsına "salık" ve müşîr u kumandan ma'nâsına "salar (صالار), salâr (سالار) kelimeleri pek müsta'meldir.

Salıc (سالدج): mürsel, meb'ûs, müşârün-ileyh ma'nâsınadır. Bunun sîga-i gâlibesi "salcımak"tır. Mürsele, meb'ûsa, müşârün-ileyhe galebe eden fi'l u hareket demektir ki takviyye olur. Tasfiye olur. Dilek ve ezâya da olur. Tam ma'nâsıyla Arabca "salc"dır. Sanıc kelimesinden "sancımak" gibi.

Selcük: yutmak, dermek, tathîr etmek ma'nâsına olan "selcimek, selcümek" fi'ilinin sıfat-ı mef'ûliyyesidir. Tâhir, pâk, latîfü'ş-şemâ'il, atiyye, me'kûl ma'nâsına olur. Buna "selcik" de denir.

Çünkü Selcimek, "Selüc, Selic" kelimesinden yapılmış bir fi'ildir. İnic kelimesinden yapılan "incimek" gibi ki incinmek, incitmek bu fiilin lâzım ü müte'addîsidir.

Selic: Bir nesneyi rıfk u sühûletle çekip çıkarmak, çabuk anlamak, parlaklık, letâfet ü zerâfet **[305]** göstermek ma'nâsına gelmek vezninde "selmek" fi'linin sıfat-ı mef'ûliyyesidir. Diğer sıfat-ı mef'ûliyesi "selik"tir. Dîvân-ı Lugâtte "Selik er: er-racülü'z-zarîf" diye müfreddir. Latîf, nâzik, zarîf, hoş-gû âdem demek olur.

İşte bu "selic" kelimesinin sîga-i gâlibesi "selcümek, selcimek"tir. Latîf ü zarîfe, selîle, zekîye galebe eden fi'il ve hareket demektir ki "yutmak" olur. Vermek olur. Tathîr etmek olur. Bunun sıfat-ı mef'ûliyyesi "Selcük, selcik"tir.

Salcuk kelimesi, Mâverâü'n-nehir Türkleri'nin dilinde (ساجوق) ve Îrân ve Arab lehçesinde "Selcuk"tur. Şu ma'nâlara ve isti'mâle nazaran "selcuk" kelimesi erkeklere ve selcük kelimesi kadınlara ism-i alem olmuşdur. Buna eski Türkler i'tina etdiğinden Çelebi Sultân kerîmesine Selcük Sultân dendi.

Selcük Sultân-Hâtun Sultân

Sultân Bâyezîd Hân-ı Sânî'nin Amasya'da tevellüd eden kerîmesi **[306]** olup meşâhîr-i ümerâdan Ferhâd Bey'in zevcesidir. İstanbul ve Siroz'da câmii ve medresesi vardır. Mahdûmu Hüsrev Şâh Bey de Bosna vâlîsi iken 948'de vefât etdi.

Sultânşâh-Şehzâde Celâleddîn

Amasyalıdır. Anadolu'da Selçukiyye son hükümdârı olan Sultân Gıyâseddîn Mes'ûd bin Sultân İzzeddîn Kevkavus-ı Selçukî şehzâdesidir. Pederinin irtihâlinde Amasya'da birâderi Sultân Tâceddîn Altunbaş-ı Selçukî yanında mukîm iken 718'de Şehzâdegân-ı Selçuk'un i'dâmları esnâsında kaçıp Karahisâr-ı şarkî emîri Behrâmşâh (Bayramşâh) nezdine gitdi. Orada on yıl kadar ihtifâ edib Çoban Noyin'in i'dâmında afv edildi. 745 sâlinden sonra vefât etdi. Buna "Melikşâh" da dendi.

Sultân Çelebi-Kutlu Beyzâde

Amasyalıdır. A'yândan ve Baba İlyas-ı Horasânî **[307]** evlâdından Uluşâh Çelebi bin Ahmed Şâh bin Hâce Ali Şâh bin Kutlu Bey'in mahdûmudur. Pederinin vefâtında Efte Çiftliği kendisine isâbet ve orada ikâmet ederek 826 sâlinden sonra vefât etdi. İnepazar nâhiyesi emîri bir hânedan idi. Mahdûmu eş-Şeyh Bâyezîd Ata meşhûrdur.

Sülûkî Mehmed Çelebi-Memî Çelebizâde

Amasyalıdır. "Memî Çelebi" demekle meşhûr Muhyiddîn Mehmed Çelebi bin İskender Bey bin sadr-ı esbak Halîl Paşa'nın ve ceddi Hâlil Paşa'nın vakıfları mütevellîsi Hamza Çelebi bin Memî Çelebi mahdûmudur. Amasya'da kitâbet ü ma'ârif tahsîl edib Şehzâde Sultân Ahmed'in dîvânı ketebesinden oldu.

Şehzâde-i müşârün-ileyhin uhde-i emâretinde şu'arâsıyla edebî sohbetler ve mu'âşeretler ederek müreffeh bir hayat yaşarken 918 senesi saferinde Sultân Selîm'in cülûsuyla direngi bozuldu. Bir müddet münzeviyâne imrâr-ı evkât edib sonra İstanbul'a gitdi. **[308]**

Güzel sadâsı, mûsikîye âşinâlığı, berbut-nüvâzlığı sâyesinde Defterdâr İskender Çelebi'ye kendisini tanıttı. Müşârün-ileyhe intisâb edib baş muhâsebe kâtibi, ba'dehû şehremâneti kâtibi olarak ekâbirin meclislerine zînet verdi.

941'de efendisi İskender Çelebi'nin i'dâmı üzerine azl edilip Rûm (Sivas) Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın dîvân kâtibi olduğu hâlde 944'de vefât etdi. Şi'r u kitâbeti güzel, hoş-sohbet, meclis-ârâ, ahlâk-ı hamîde sâhibi idi.

Âşık Çelebi "Tezkire-i Şu'arâ"sında der ki: "Sülûkî Mehmed Çelebi: Kâtibler içinde ser-âmed, tâlib-i ma'rifet ü kemâl, nîk-nefes ü hoş-hisâl, hoş-âvâz, berbut-nüvâz, terâne-perdâzdır. Ümerâya musâhib ve ümenâya kâtib olagelmişdir"

Şâ'ir-i mûmâ-ileyhin Amasya güzellerini cem' ü ta'rîf ü senâ ederek "Şehr-i engiz" adlı bir eseri ve dîvân-ı eş'ârı vardır. Şu beyitler gazeliyâtındandır: **[309]**

Sanma çeşmim görünen dağ ile pür yâre beni
Cümleten kapladı bir hırka-i sad pâre beni

Velehu

Kılalı câm-ı lebin yâdı beni cânâ mest
Oldu gamhâne-i aşk içre gönül bâde-perest

Mahdûmları İskender, Hızır Çelebilerdir. Bunlara ve evlâdına "Sülûkîoğulları" ve tahrîfen "Sülükoğulları" dendi. İskender Çelebizâde Hızır Çelebi 1011'de vefât etdi. Bunun mahdûmu Serdâr Mehmed Ağa'dır. Bunun mahdûmu da beylerbeyilerden Halîl Paşa'dır.

Halîl Paşa'nın birâderi Ali Ağa'nın evlâdından el-Hâc Mustafa Ağa bin Osmân Ağa bin Ali Ağa 1127'de vefât etdi. Bunun mahdûmu el-Hâc Ahmed Ağa "Sulûkîoğlu" demekle meşhûr olup Halîl Paşa, Kâdı Mü'eyyed Çelebi ve Memî Çelebi vakıfları mütevellîsi idi. Bunun evlâdından Mustafa Efendi ber-hayât idi.

Selîm Çelebi-Gönüloğlu

Amasyalıdır. "Gönül Çelebi" demekle meşhûr bir zâtın **[310]** oğludur. Tercemesi geçen mevlevî-hâne şeyhi Hüsâmeddîn Hasan Dede Çelebi sohbetinde tahsîl-i ma'ârif edib mevlevî-hâne vakfı kâtibi oldu. Ba'dehû Amasya hükümdârı Hacı Şâdgeldi Paşa'ya takarrüb edib dîvân-ı emâret kâtibi olduğu hâlde 776 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu Mevlânâ el-Hâc İvaz Çelebi'dir. Şâ'ir, kâtib, hattı güzel, edebiyât-ı Fârisiyyeye âşinâ idi.

Selîm Bey-Alp Arslanzâde

Amasya'nın İlarslân nâhiyesinde mukîm evlâd-ı Selçukiyye'den Hâce el-Hâc Hasan Çelebi bin Hâce İbrâhim Çelebi bin Hasan Şâh bin Alp Arslan Şâh bin Sultân Tâceddîn Altunbaş Gâzi Çelebi bin Sultân Gıyâseddîn Mes'ûd-ı Selçukî mahdûmudur.

Züamadan olup İstanbul fethinde fedâkârane çalışıp Fâtih Sultân Mehmed Hân'ın nâ'il-i iltifâtı oldu. Sonra Gelkiras kazâsı emîri olup gâyet güzel, hüsn ü cemâlde bî-bedel olan kerîmesi Ayşe Hundî Hâtun'u Amasya vâlîsi iken Sultân Bâyezîd-i sânîye nikâh ile verdiğinden **[311]** mîrlivâ olup Amasya'ya geldi. 878'de vefât etdi. Kerîmezâdesi Sultân Selîm Hân'dır.

Selîm Hân-Yavuz Sultân

Amasyalıdır. Sultân Bâyezîd Hân-ı Sânî bin Fâtih Sultân Mehmed Hân-ı Sânî bin Sultân Murâd Hân-ı Sânî bin Çelebi Sultân Mehmed Hân-ı Evvel şehzâdesidir. Pederi Amasya'da vâlî iken Beyler Sarâyında esahh-ı akvâl üzere 875'de Ayşe Nevbahâr Sultân doğurdu. Ceddinin adıyla tesmiyye buyurdu.

Amasya'da kendisine mu'allim ta'yîn edilen Mevlânâ Halîmî Çelebi'den ulûm u fünûnu ahz u tahsîl ederek yirmi bir yıl Amasya'da oturdu. 896'da Hıtân vak'asından dolayı

şehzâdegân arasında tefrika hâsıl olduğundan Trabzon vâlîsi olup vâlidesi ve ma'iyyeti ile beraber Trabzon'a gitdi.

Orada yirmi yıl kadar idâre-i vilâyet ve hudûd-ı Îrâniyyeyi hüsn-i muhâfaza ederek Îrân hükümdârı Erdebilî İsmâ'îl Şâh-ı Safevî'nin Anadolu'ya karşı ta'kib **[312]** etdiği siyâseti, Amasya vâlîsi olan birâderi Sultân Ahmed'in Acemler'e karşı meyl ü muhabbeti ve erkân-ı devletin gafleti kendisini fevka'l-âde bî-huzûr etdi.

Çünkü İsmâ'îl Şâh'ın Anadolu'daki teşkîlâtı pek mühimdi. Bu teşkîlât sâyesinde Şâh İsmâ'îl, harb ü darbe lüzûm görmeksizin bütün Anadolu'yu istîlâ ederek Türkler'e umûmiyyetle şî'îliği kabûl etdirecekti. Bu hâlin vehâmetini takdîr eden Amasya vatan-perverleri harekete gelip Sultân Ahmed'i îkâza çalışıyordu.

Sultân Ahmed etrâfını saran Acemlere karşı âdetâ mağlûb bir hâle gelmişdi. Amasya vatan-perverleri bundan dolayı muvaffak olamayıp sâhib-i tercemeye ilticâ ederek ahvâlin vehâmetini arz ve kendisini tenvîr ve teşcî' u takviye etmişlerdi. Bir taraftan dîn u mezheb gayreti, diğer taraftan vatan ve saltanat hamiyyeti Sultân Selîm'i harekete getirdi.

Erkân-ı devleti ve pâdişâhı hakîkat-i hâlden hâberdâr etmek için mektûblar gönderdi. Yeniçerileri uyardığı hâlde erkân-ı devleti bir türlü iknâ' edemediğinden **[313]** bi'z-zât pederine şifâhen arz-ı ma'lûmât etmek üzere ma'iyyet-i mevcûdesiyle Trabzon'dan kalkıp Edirne'ye geldi. Erkân-ı devletin kendisine karşı gönderdiği kuvvetle Uğraş Deresi'nde çarpışdı.

916'da cereyân eden bu muhârebede mağlûb olup geri döndü. Pederi tarafından kendisine Semendire eyâleti ve şehzâdesi Sultân Süleyman'a Karahisâr-ı şarkî sancâğı tevcîh edildi. Amasya vâlîsi Sultân Ahmed, Karahisâr'ın kendi vilâyeti dâhilinde olduğundan bahisle bu tevcîhe râzı olmadı. Sultân Süleyman'a Kefe eyâleti verildi.

917'de Şâh İsmâ'îl tarafdârı olan Mardinli Şâh Kulu'ya karşı sadr-ı a'zam ve serdâr-ı ekrem Ali Paşa'nın koca ordusu perîşân ve serdâr şehîd ve Sultân Ahmed'in aczi zâhir olduğundan bütün yeniçerilerle beraber millet Sultân Selîm'e gözlerini dikip onun tahta cülûs etmesini beklerdi.

Bu ümîd u intizârı haber alan Sultân Selîm Kefe'den ve yol üzerinde bulunan Rûmeli bilâdından aldığı kuvvetlerle **[314]** ikinci def'a İstanbul üzerine yürüdü. Bu sefer bir ârızaya tesâdüf etmeksizin 918 senesi saferinin ikinci günü Edirne kapısından İstanbul'a girip Yenibâğçe'de kurulan otağ-ı hümâyûna indi.

Ulemâ ve erkân-ı devlet Sultân Bâyezîd'in acz ü ihtiyârlığı karşısında kendisine bî'ât u inkiyâd etmekten başka bir çâre olmadığını takdîr ve Sultân Bâyezîd'i iknâ ederek saferin yedinci cumartesi günü mu'azzam bir alay ile sarây-ı hümâyûna girip tahta resmen cülûs etdi.

Şehzâdegân içinde kendisinden büyük olan Sultân Ahmedle Sultân Korkud vardı. Bunları harben ve diğer şehzâdeleri ihnâkan ortadan kaldırıp müstakil oldu. İki yıl zarfında dâhilî gâ'ileyi ber-taraf etdikten sonra yüz bin güzîde askerle Îrân'a girdi. 920 senesi recebinin ikinci çarşamba günü Çaldıran sahrâsında Şâh İsmâ'îl-i Safevî ile harb ederek Îrân ordusunu târ u mâr etdi. Şâh İsmâ'îl'in taht-gâhı olan Tebrîz'e girip hesâbsız ganîmetler aldı. **[315]** Tebrîz'de oturdu.

Maksadı Devlet-i Safeviyye'yi ortadan kaldırıp Âzerbaycân ve Türkistân Türkleriyle Anadolu ve Rûmeli Türklerini mâddeten ve ma'nen birleşdirmek, bir vahdet-i milliyye meydâna getirmek idi. Hayfâ ki bu âlî ve siyâsî maksadı takdîrden âciz olan yeniçeriler bu maksadın icrâsına mâni' oldular.

Bi'z-zarûre, Tebrîz'den kalkıp Amasya'ya geldi. Burada bir müddet oturup sonra İstanbul'a avdet etdi. Ba'dehû Îrân'ın müttefiki olan Mısır Çerkesleriyle siyâsî muhâberâta girişdi. Mısır hükümdârı Kansû-yı Gavrî nezdine gönderdiği elçileri habs u tahkîr etdiğinden ordu-yu hümâyunu alıp Haleb üzerine yürüdü.

922 senesi recebinin beşinci pazar günü Merc-i dâbık'ta Kansû Gavrî ile harb ederek Çerkesleri de bozup ezdi. Bunun üzerine Şâm'a gâlibâne ve muhteşemâne girdi. Buradan kalkıp Sînâ Çölü'nü geçerek Mısır üzerine yürüdü.

Ufak tefek muhârebelerden sonra Cebel-i Mukattam üzerinden **[316]** cebren ve kemâl-i muvaffakiyyetle 923 senesi muharreminin sekizinci Cum'a günü Mısır'a girip Nil Nehri üzerinde vâki' cezîrede kurulan Otağ-ı hümâyûna indi.

923 senesi muharreminin yirminci cumartesi günü Mısır'ın taht-gâhı olan kaleye girip Mısır tahtına resmen cülûs ederek Hulefâ-yı Abbasiyye'nin sonu olan el-Mütevekkil Ale'llah Muhammed el-Abbâsî kendisine terk-i hilâfet ve resmen bî'at etdi. Bu târîhten i'tibâren Selâtin-i Âl-i Osmân, Hulefâ-yı Müslimîn oldu.

Bundan sonra Mekke-i Mükerreme emîri olan Şerîf Berekât bin Muhammed el-Hasanî, mahdûmu Şerîf Ebû Nümey'yi emânât-ı mübâreke ile Mısır'a gönderip arz-ı inkıyâd ve bî'at etdiğini bildirdi. Bu sûretle Çerkes devletini ortadan kaldırıp Mısır vâlîliğine Çerkes Beylerinden Hayra Bay'ı nasb etdi.

923 senesi şa'bânının ikinci günü Mısır'dan kalkıp Ramazân-ı şerîfinin altıncı günü Şâm'a vâsıl olarak Sâlihiyye kurbunda oturdu. Ba'dehû ma'iyyetine aldığı halîfe-i **[317]** Abbasî Muhammed Çelebi ile Şâm'dan 924 senesi saferinde kalkıp recebin on yedisinde İstanbul'a muzaffer alay ile girdi. Birkaç gün istirâhatten sonra kalkıp Edirne'ye recebin yirmi yedisinde vâsıl oldu.

924 senesi ramazânında İstanbul'a avdet edib Amasya etrâfında zûhur etdiği söylenen sâbık Amasya vâlîsi Sultân Ahmed'in şehzâdesi Sultân Murâd hakkında tahkîkât icrâsıyla istîsâline vezâretle Ferhâd Paşa'yı gönderdi. 925'de bundan dolayı Ferhâd Paşa hayli canlar yaktı.

926 senesi gurre-i şa'bânda arkalarında bir çıban çıktı. Buna ehemmiyet vermeyip ikinci günü Engürüs keferesinden intikâm almak üzere İstanbul'dan kalkıp Edirne'ye doğru hareket etdi.

Çorlu kurbunda pederiyle muhârebe etdiği Uğraş deresine vâsıl oldukta çıbanın müdhiş bir şîr-pençe olduğu anlaşıldı. Harekete mecâli kalmayıp orada meks ü ikâmet ve etibbâ ve cerrâhîn-i hâssa müdâvâta gayret etdi. Vezîr-i a'zam Pîrî Mehmed Paşa Edirne'den koşup geldi. **[318]** Etibbâ ve cerrâhînin gayretleri kader-i mübrem-i Hudâ'yı tağyîr edemediğinden 926 senesi şevvâlinin dokuzuncu cumartesi gecesi o kahraman-ı şîr-savlet âlem-i fânîye vedâ' ederek dâr-ı na'îme irtihâl etdi. Vefâtlarına hayli mersiyeler ve târîhler söylendi.

Kemâl Paşazâde Ahmed Şemseddîn Efendi'nin târîhi ve mersiyyesi cümlesine fâ'ikti. Târîhi şudur "Ehl-i îmân rûhiçün fâtiha 926". Mersiyesi de uzun bir tercî'-i bend olup tercî'i şudur:

Hayf Sultân Selîm'e hayf ü dirîğ
Hem kalem ağlasın ana hem tîğ

Orta boylu, müdevver yüzlü, kırmızıya mâ'il ak çehreli, çatık kaşlı, doğan burunlu, uzun bıyıklı, sakalsız, hışm-nâk bakışlı, kahramân-sîret, şîr-savlet, dâhî-i siyâset bir pâdişâh-ı cihângîr idi.

Fazl ü irfânı yüksek, serî'ü'l-intikâl, gâyet zekî, esrâr-ı cihâna vâkıf, dekâ'ik ü ulûma ârif, lisânı fasîh, edebiyâta ve tevârîhe vukûfu her ta'rîfin **[319]** fevkinde olup elsine-i selâsede şâir, gâyet şecî', cesûr, şedîd olmakla beraber hak ve şeri'ate karşı pek münkâd idi.

Şah İsmâ'îl'e karşı Allâh tarafından yaradılmış bir müdâfi'-i din-i mübîn-i İslâm idi. Sultân Selîm Hân gibi bir kahramân olmasaydı, Şâh İsmâ'îl'in teşebbüsât ü teşkîlâtına karşı bütün Anadolu Türkleri âciz olduğundan Âl-i Osmân saltanatı o zamân zevâl bulur, Türkiye memâliki de hükûmet-i Mısriyye ile Devlet-i Safeviyye arasında taksîme uğrar, Sünnîlik kalkardı.

Bunu pek güzel takdîr eden Sultân Selîm, ibtidâ Îrân'ı, Şah İsmâ'îl'i Şî'îliği tepeledi. Îrân hükûmetini bütün ortadan kaldırmak istedi fakat yeniçeriler engel oldu. Sonra Mısır Çerkeslerini ezip mahv etdi. Saltanat-ı Osmâniyye'yi izmihlâlden, Sünnîliği de Anadolu'da

zevâlden kurtardı. Âl-i Osmân'a hilâfet-i İslâmiyye'yi kazandırdı. Bu büyük himmet ü siyâsetin mükâfâtı olarak Erzurum, Diyârbekir, Bitlis, Mar'aş, Malatya, Haleb, **[320]** Sûriye, Beyrût, Kudüs, Mısır, Hicâz, Yemen gibi on iki eyâlât-ı cesîmeyi bütün sancâklarıyla, kazâlarıyla memâlik-i Osmâniyye'ye ilhâk etdi.

Sultân Selîm'e karşı Amasya'nın fuzalâ ve a'yânı gâyet sâdıkâne münkâd oldukları gibi Sultân Selîm de onlara karşı hemşehrîlik hissiyâtıyla mütehassis, gâyet müteveccih u mültefit idi. Ahd-i hümâyûnunda Amasyalılar en yüksek makâmâta kadar irtikâ etmişlerdi.

Sır kâtibi Amasyalı Hızır Paşazâde Keşfî Mehmed Çelebi, re'îsü'l-küttâbı Amasyalı Refîkî Ali Çelebi, kazaskeri ibtidâ Amasyalı Karamânîzâde Seydî Ahmed Efendi sonra Amasyalı Tâcî Beyzâde Ca'fer Çelebi bâdehu Amasyalı Kemâl Paşazâde Ahmed Şemseddîn Efendi, Rûmeli kazaskeri de Amasyalı Mü'eyyedzâde Abdurrahmân Efendi idi.

İbtidâ muvakka'-ı dîvân-ı âlî müşârün-ileyh Ca'fer Çelebi ba'dehû Amasyalı Abdullah Paşazâde Abdülkerîm Abdî Çelebi ba'dehû Amasyalı Kâdızâde Mehmed Paşa ve ilk defterdârı Amasyalı Pîrî Mehmed Paşa ba'dehû Amasyalı Hüsâmeddîn **[321]** Paşa idi.

Şeyhülislâmı Amasyalı Cemâlîzâde Zenbîlî Ali Efendi, son sadr-ı a'zamı da Amasyalı müşârün-ileyh Pîrî Mehmed Paşa idi. Haleb vâlîsi Karaca Ahmed Paşa, Sivas vâlîsi Şâdî Paşa, Trabzon vâlîsi Yahşî Beyzâde Ahmed Paşa da Amasyalılardı.

Kendisine Mısır'da Hilâfet-i İslâmiyye'yi resmen terk ve ferâğat ederek bî'at eden zâtın el-Müstemsik billâh Ya'kûb yâhud bunun mahdûmu el-Mütevekkil Alellâh Muhammed olmasında müverrihler ihtilâf etmişlerdir.

Ayasofya mahzen evrâkında taharriyât-ı vesâ'ik esnâsında elime geçen enderûn-ı hümâyûnun hassa defterinden anlaşıldığı üzere "el-Mütevekkil Alellâh Muhammed" olduğunda şübhe yoktur. Defter-i mezkûrun bir sûreti nezdimde mahfûz olup vezâ'if sırasında şöyle yazılıdır:

"Mevlânâ Seyyid Muhammed Halîfe-i Abbasî. Vildâniş-i Mevlânâ Halîl Abbâsî, Mevlânâ Ebû Bekir, Mevlânâ Şemseddîn" "Bu defterin târîhi gurre-i rebîülevvel 927 ilâ gâye-i zilhicce 927. **[322]**

Müşârün-ileyhin şehzâdeleri defter-i mezkûrda musarrah olduğu üzere Sultân Süleyman, Sultân Murâd, Sultân Mahmûd ile kerîmeleri Hadîce, Şâhî, Hafsa, Fâtıma Sultânlardır.

Yine defter-i mezkûrda sarâhaten mukayyed olduğu üzere Sultân Murâd ile Sultân Mahmûd 28 şevvâl 927'de vefât etmişler, ya'nî ihnâk edilmişlerdir. Bunlar, Sultân Selîm'in evlâdı olduğu vakfiyesinde bile mezkûrdur. Sultân Murâd'ın mu'allimi Emîr Çelebi ve Sultân Mahmûd'un mu'allimi Hasan Çelebi olduğu da defter-i mezkûrda yazılıdır.

Sultân Selîm Hân, Türk şu'arâsının meşâhîrinden olup dîvânı Almanya İmparatoru Wilhelm tarafından Berlin'de nefis bir sûrette bastırılmışdır. Bir nüshası müze kütüb-hânesinde vardır. Mısır'ı feth ve devlet-i Çerâkiseyi imhâ etdikten sonra şu kıt'ayı yazmışlardır:

هنّوا
ملك الأمر سليم
ملككم كان معاراً
و العوارى لاتدوم
[323] ظلمكم أوجب هذا
إنه فعل زميم
قد ملكتم فقهرتم
فلهذا لم تقيموا
و لهذا قد ذهبتم
ما لكم خل حميم
قد حمى الله حمانا
إنّه البر الرحيم
بمليك فاق كسرى
إذ له الملك العظيم

إنه فى الذكر يتلى
….. يا حكيم[92]

Mısır'da bir kasr-ı âlî yaptırıp duvarına şu beyitlerini hakk etdirdi:

الملك لله من يظفره نيل سعةً
يردده قسراً و يضمن نفسه دركاً
لو كان لى أو لغيرى قدر أنملةٍ
فوق التراب لكان الأمر مشتركاً[93]

Şu bir kaç matla'-ı Fârisî de eş'ar-ı belîgasındandır:

فكر مكردم شبى كان ماه را بينم بخواب
من درين بودم كه ناكه شد طلوع آفتاب

diğer

صيت و صداى سلطنت رفت بماه و ماهيم
ليک زعجز عاشقى بندهٔ آن سپاهيم

diğer

سواد سايه كه همراه قد يار منست
[324] من از هوا شده ام خاك و آن غبار منست

O sipâhî hakkında nazm etdiği bir gazelden şu beyti pek meşhûrdur:

Şîrler pençe-i kahrımda olurken lerzân
Beni bir gözleri âhûya zebûn etdi felek

Derler ki âdeta kölesi ve zebûnu olduğu o sipâhî yukarıda tercemesi yazılan Amasyalı Yûsuf Sânî Bey nâmında bir âfet-i devrândır. Bunu menâfi'-i milliyye uğruna fedâ ederek icrâ-yı saltanat ve tedbîr-i umûr-ı memleket etmişdir.

---

92 Ey Çerkes oğulları haydi kutlayınız
Selim idâreyi ele aldı
Mülkünüz ödünçtü
Ödünç olanlarsa dâim olmaz
Zulmünüz bunu icâb ettirdi
Zulüm mezmûm bir fiildir
Yönettiniz ve baskı uyguladınız
Bu yüzden tutunamadınız
Ve bundan çekilip gittiniz
Noldu ateşiniz söndü de
Allah bizimkini yaktı
O kullarına lütufkâr ve merhametlidir
Bir melikle ki Kisra'ya üstün gelen
Zira sonsuz mülk onundur
Bu Kur'ân'da da okunmaktadır
Onu …. ey hikmet sahibi! (Ed.)

93 Mülk yalnızca Allah'ındır kimi zaferlere nail kılarsa
Onu çaresiz geri çevirir ve aşağılara indirir
Eğer benim ya da başkalarının yeryüzünde
Tırnak kadar yerimiz olsaydı idâre müşterek olurdu (Ed.)

Hülâsa Sultân Selîm Hân, Amasya'dan zuhûr eden ricâl-i dünyânın medâr-ı iftihârı, Amasya'nın sertâc-ı mübâhâtı olan bir pâdişâh-ı cihân-gîrdir. Amasya târîhi böyle bir kahramânın Amasya'da doğmasıyla şeref ü şân kazanmışdır.

Selîm Çelebi-Hızır Paşazâde

Amasyalıdır. Sultân Selîm Hân'ın erkân-ı devletinden sır kâtibi olan Amasyalı Keşfî Mehmed Çelebi bin İbrâhim Bey bin Hızır Paşa'nın mahdûmu ve şu'arâdan Küçük Lutfî **[325]** Bey'in birâderidir.

Pederinin sâye-i ikbâlinde tahsîl-i ma'âriften sonra dîvân-ı hümâyûn kâtibi olup 938'de cizye kâtibi ba'dehû muhâsebeci sonra Anadolu kethüdâsı oldu. 948'de şıkk-ı sânî defterdârı olup sonra Tuna defterdârı olarak Rûmeli'ne gitdi. Ba'dehû oralarda vefât etdi.

Selîm Bey-Sa'dil Beyzâde

Amasya züamasından Mirzâ Bey'in oğludur. Pederinin irtihâlinde ze'âmetine mutasarrıf olup hayli muhârebâta iştirâk etdi. Ba'dehû eşkiyâ muhârebesinde ibrâz-ı liyâkat edib 1018'de ümerâdan görüldü. 1023 sâlinden sonra vefât etdi. Diğer Selîm Çelebi bin Hüseyin Çelebi de a'yândan olup 1041 hudûdunda vefât etdi. Mahdûmu ulemâdan Bâyezîd Efendi'dir.

Selîm Bey-Hacı Bey

Amasyalıdır. Hâce-i Sultânî Amasyalı Ömer Efendi'nin hemşîrezâdesi Mehmed Çelebi mahdûmudur. Müşârün-ileyhin zamân-ı ikbâlinde enderûn-ı hümâyûna girdi. Orada **[326]** ta'lîm u terbiyye görüp Sultân Murâd-ı Râbi'in teveccühâtına mazhar olmakla bostancılar ocağına hâsekî oldu.

1049 zilhiccesinde Sultân Murâd'ın gözdeleri birer sûretle enderûndan çıkarıldığı esnâda bu da azl u ihrâc olunup Sultân Bâyezîd evkâfı mütevellîsi olarak Amasya'ya gönderildi.

1050 senesi ramazânının yirmi dördünde dîvân-ı hümâyûnda nişâncı olan Amasyalı Eyyûb Paşa'nın şefâ'at ü ricâsıyla bâ-fermân-ı âlî İstanbul'a celb ü da'vet olunarak çâşnigirbaşı oldu.

1054 senesi rebîülevvelinde Efendisi Eyyûb Paşa Mısır vâlîsi olup gitdikte rukebâ-yı ikbâlinin şerriyle şa'bânın altısında sânîyen azl ve enderûndan ihrâc olunup dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı verildi. Bilâd-ı mühimmeyi hidemâtla devr etdi.

1065'de Sadr-ı a'zam İbşir Paşa'nın kethüdâsı Amasyalı Sâlih Ağa'nın himmetiyle mîrlivâ olup sancâklara gitdi. 1070'de Cidde sancâğı beyi ve şeyhü'l-harem olup âzim-i **[327]** Hicâz oldu.

1073 senesi muharreminde azl edilip sânîyen Sultân Bâyezîd evkâfı mütevellîsi olduğu hâlde Amasya'ya geldi. 1074 senesi gurre-i muharreminde Semendire beyi olup Rûmeli'ne gitdi. Orada dört yıl kalıp 1078 senesi evâ'ilinde ihtiyârlığına binâ'en tekâ'üde sevk edilerek ber-vech-i tekâ'üd sâlisen evkâf-ı sultâniyye mütevellîsi olduğu hâlde Amasya'ya geldi.

Fakat geldikten üç ay sonra hastalanıp sene-i mezkûre recebinin on ikinci günü vefât etdi. Meşâhîr-i ümerâdan bir zât idi. Mahdûmlarından Mehmed Bey ile hattât-ı meşhûr Süleyman Ümnî Çelebi Bey ma'rûftur. Bunlara "Hacı Selîm Beyzâdeler"dendi.

Selîm Efendi-Şeyhzâde, Hâfız, es-Seyyid

Amasyalıdır. "Yâ Vedûd tekkesi" demekle meşhûr Selâmet Hâtun tekkesi şeyhi Sun'ullâh Efendi'nin mahdûmudur. Fâzıl-ı meşhûr Amasya müftüsü Müfessir Hızır Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl ve ders-i âm Hâfız Mehmed Efendi'den vücûh-ı kırâ'ati ahz edib Hacı Efendizâde Şeyh Mehmed Ağa Dârü'l-kurrası şeyhi oldu. **[328]**

1087 senesi şevvâlinde meşîhat-i mezkûreyi hemşîrezâdesi Hâfız Ehlullâh Efendi'ye kasr-ı yed ü ferâgat edib Hacı Efendizâde Ömer Paşa'nın imâmı olduğu hâlde Bağdâd'a gitdi. Ömer Paşa'nın ma'iyyetinde devr-i vilâyât etdiği esnâda devriyye müderrisi oldu.

1102'de vezîr-i müşârün-ileyhin irtihâlinde kadı olup livâlara gitdi. 1113'de Niğde kazâsından munfasılan Amasya'ya gelip 1114'de meclis-i a'yân a'zâsı olduğu hâlde vefât etdi. Âlim, hâfız, kârî, sadâsı güzel bir kadı idi.

Selîm Paşa-Tayyâr Paşazâde

Lâdiklidir. Sadr-ı esbak Tayyâr Mehmed Paşa'nın evlâd-ı inâsından ve birâderi Hüseyin Bey'in evlâd-ı zükûrundan olup 1108'de vefât eden Hasan Paşa bin Osmân Ağa bin Hüseyin Bey bin Mustafa Paşa'nın mahdûmudur.

Pederinin paşalığı esnâsında ze'âmetle taltîf edilip hayli muhârebâta iştirâk etdi. Bir müddet Canik sancâğı alaybeyi olup 1109'da Amcazâde Hüseyin Paşa'nın **[329]** sadâreti esnâsında Sentene Muhârebesinde ibrâz-ı liyâkât etdiğinden dolayı mîrlivâ oldu.

1115 senesi vak'asında yeniçeri Ağası Lâdikli Çalık Ahmed Paşa'ya intisâbından dolayı Kefe Beylerbeyi olup gitdi. Ba'dehû ma'zûlen Lâdik'e gelip üç yıl kadar ikâmet etdi. 1118'de Aksaray sancâğı mutasarrıfı olup idbârına hitâm verildi.

1122 senesinde Rus muhârebesinde Sadr-ı a'zam Osmâncıklı Baltacı Mehmed Paşa'nın teveccühâtını kazanıp Kars beylerbeyi ve 1124'de Kayseriyye mutasarrıfı oldu. Ba'dehû Diyarbekir vâlîsinin ma'iyyetine me'mûren oraya gidip 1127'de Diyarbekir'de vefât etdi.

Selîm Ağa-Hacı Ma'denzâde el-Hâc

Amasyalıdır. A'yândan el-Hâc Mehmed Ağa bin el-Hâc Ali Ağa bin el-Hâc Ma'den Ağa'nın mahdûmudur. Zanalızâde es-Seyyid el-Hâc Ahmed Paşa'nın dâ'iresine intisâb edib sadâretinde ağalarından oldu. Ba'dehû Hekîmzâde Ali Paşa'nın dâ'iresine girdi. **[330]**

Bir müddet müşârün-ileyhin teveccühâtını kazanıp kethüdâsı ve 1168 senesi cumâdelâhiresinde sadr-ı a'zam oldukta dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı ile kapıcıları kethüdâsı oldu. Ancak efendisi şa'bânın yedisinde azl ü nefy edildikte Hicâz'a gitdi.

Avdette Amasya'ya gelip 1171'de baş a'yân oldu. 1172'de İstanbul'a gidip baş bâkî kulu, sonra kasapbaşı olduğu hâlde 1175'de vefât etdi. Eğrikapı Mezârlığı'nda medfûndur. Müte'ayyin ricâlden idi.

Selîm Ağa-Palancızâde el-Hâc

Amasyalıdır. A'yândan el-Hâc Mustafa Ağa bin el-Hâc Ali Ağa'nın mahdûmudur. Sarâchâne Câmi-i şerîfi ittisâlinde pederinin yaptırdığı medresesi vakfının mütevellîsi olarak hâciyân u a'yân meclislerine defâ'atle a'zâ oldu.

Rus muhârebesinde mâlen ve bedenen fevka'l-âde hizmetler îfâ ederek yararlıklar gösterdiğinden 1184'de dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı ile taltîf edildi. Ba'dehû İstanbul'a gidip ba'zı menâsıba nâ'il oldu. 1192'de **[331]** surre-i hümâyûn emîni olarak sânîyen Hicâz'a gitdi. Avdette 1194'de vefât etdi. Aksarây'da Murâd Paşa Kabristânı'nda medfûndur. Gâyet zengîn, kerîm, âkil, zî-nüfûz bir hânedân idi.

Selîm İbrâhim Bey-Hüseyin Paşazâde

Vüzerâdan Amasyalı Türedizâde Hüseyin Paşa'nın mahdûmudur. Pederinin irtihâlinde gelip Amasya'nın Şâmîce Mahallesi'nde yaptırdığı konağında ikâmet etdi. Bir müddet sonra meclis a'zâsı olup 1202'de Rus muhârebesine gitdi. 1205'de mîrlivâlıkla sancâklara gidip 1211'de Eskişehir sancâğından ma'zûlen Amasya'da vefât etdi. Birâderi Mehmed Sâdık Bey'dir.

Selîm Ağa-Hâcıoğlu, Altıncı

Amasyalıdır. 1195 senesi cumâdelulâsında Çayköy Mâlikânesi mutasarrıfı iken vefât eden el-Hâc İbrâhim Ağa bin Ali Ağa bin Mehmed Ağa'nın mahdûmudur. Yeniçeri ve pederinin irtihâlinde mezkûr mâlikâne mutasarrıfı ve ba'dehû Amasya serdârı oldu. **[332]**

Ba'dehû İstanbul'a gidip Yeniçeri Ocağına yerleşdi. Tedrîcen tefeyyüz ederek 1219 senesi şevvâlinde Amasyalızâde Hacı İbrâhim Efendi'nin himmetiyle kethüdâyeri iken muhzır ağalığıyla dâhil-i katar olup sırasıyla zağarcıbaşı ve 1221'de kul kethüdâsı oldu.

1222 senesi cumâdelûlâsının yirmi dördüncü günü Silistre'de olan ordu-yu hümâyûn içinde yeniçeri ağası Pehlivân İbrâhim Paşa'nın muhâlifleri ictimâ' edib Silistre ile Karalaş arasındaki adada ikâmet eden ağanın üzerine hücûm u katl etdikleri cihetle receb-i şerîfin evâ'ilinde adaya celb ü da'vet edilerek yeniçeri ağası oldu.

Bir yıldan ziyâde yeniçerilerin zabt ü rabtına dikkat u ihtimâm ederek 1223 senesi cumâdelâhiresinin dördüncü günü tahta cülûs eden Sultân Mahmûd Hân-ı Sânî zamânına kadar mevki'ini hüsn-i muhafaza etdi. Alemdâr Mustafa Paşa'nın vürûduyla cülûs vak'asında mekânet gösterdi.

Ancak sene-i mezbûre recebinin ikinci günü "nezâket-i mizâc-ı vakte nâ-muvâfık" olduğundan bahisle azl edilip **[333]** çok geçmeden vefât etdi.[94]Vefâtından az evvel uhdesinde bulunan Çayköy Mâlikânesi'ni oğulları İbrâhim, Muslih Ağalara kasr-ı yed ü ferâgat etmişdi. Âkil, müdebbir idi.

Selîm Sâbit Efendi-Hacı Yûsufzâde, es-Seyyid

Amasyalıdır. Kuyûd-ı vakfiye idâresinde Amasya muhâsebe defterinde mestûr olduğu üzere 1221'de vefât eden Hâfız el-Hâc Ömer Efendi bin el-Hâc Yûsuf Ağa'nın mahdûmu ve Zeynelzâde es-Seyyid el-Hâc Ali Efendi bin es-Seyyid el-Hâc Zeynel Ağa'nın kerîmezâdesidir.[95]

Pederinin hayâtında berâ-yı tahsîl İstanbul'a gidip Dürrîzâde Ârif Mehmed Efendi'ye intisâb ederek tahsîl-i ma'ârif etdi. Müşârün-ileyhin himmetiyle Bâb-ı âlî aklâmından birine girip müşârün-ileyhe dâmâd oldu. Tedrîcen tefeyyüz ederek Ârif Efendi'nin zamân-ı meşîhatinde dîvân-ı hümâyûn hâcegânından olup ba'zı vüzerâya kapı kethûdâsı oldu.

1222'de Yeniçeri efendisi vekîli, 1223'de masraf-ı şehriyârî kâtibi, 1224'de kethüdâ-yı bâb-ı sadâret-penâhî olup 1225'de cizye muhâsebecisi, 1227'de yeniçeri **[334]** efendisi oldu.[96] 1230'da kayınbirâderi es-Seyyid Abdullah Efendi'nin meşîhatten azlini müte'âkib azl edildi.

Ba'dehû haremeyn muhâsebecisi olup 1236'da ba'zı ahvâlinden dolayı azliyle Dimetoka'ya nefy edildi. Birkaç mâh sonra afv ü i'âde edilerek 1237'de rûz-nâme-i evvel, 1238 şevvâlinde Karadeniz boğazı nâzırı, ba'dehû Rûmeli ciheti binâ emîni oldu.

1242'de sânîyen haremeyn evkâfı muhâsebecisi olup üç yıl kadar kaldı. 1245'de cizye muhâsebecisi, 1247 senesi şevvâlinde defter emîni ve 1248 senesi zilhiccesinde Mısır Kapı kethüdâsı olduğu hâlde 1249 senesi ramazânında vefât etdi. Eyüp'te medfûndur. Kâtib, müsta'id, ehl-i hizmet idi.

Sultân Selîm ve Sultân Süleyman vakıflarının hazîne defterinde du'â-gûyân sırasında görüldüğü üzere mahdûmu es-Seyyid el-Hâc Eşref Mehmed Efendi 1292'de fevt oldu. Bunun mahdûmları es-Seyyid Mehmed Hasîb, Ahmed Nesîb, Mahmûd Nedîm Beylerdir. Es-Seyyid Nesîb Bey 1318'de **[335]** ve Hasîb Bey 1321 senesi rebîülâhirinde ve meşâhîr-i vüzerâdan Viyana sefîr-i kebîri es-Seyyid Mahmûd Nedîm Paşa da 1343 senesi rebîülevvelinde vefât etdi. Vânî köyünde medfûndur.

---

94 "Sicill-i Osmânî"de bu zâtın azl ü nefyi târîhlerinde sehv olduğu "Şânîzâde" ve "Cevdet Paşa Vekâyî'-nâme"lerinden anlaşılmağla tashîh edildi.

95 Zeynep Sultân'ın müsakkafât defterinde "es-Seyyid Selîm Sâbit Efendi bin Abdurrahmân" diye yazılı görüldü. Pederi ma'lûm olmayanlar hakkında bu sûretle yazılması mu'tâd olmasından münba'is yâhûd Hâfız Abdurrahmân Efendi bin el-Hâc Yûsuf Ağa'nın mahdûmu olmalıdır. Her iki sûrette de es-Seyyid Selîm Sâbit Efendi'nin Amasyalı olduğu kayden sâbit u muhakkaktır.

96 Bu sene uhdesinde bulunan Amasya'da Ahî Mahmûd Çelebî Tekkesi mesîhat ü zâviyedârlık cihetini kardeşlerine kasr-ı yed ü ferâgat etdiği kayden sâbittir.

Selîm Efendi-Hacı Ma'denzâde, el-Hâc

Amasyalıdır. Ulemâdan el-Hâc Mustafa Efendi bin el-Hâc Selîm Ağa'nın mahdûmudur. Amasya'da tahsîl-i ma'ârif ederek İstanbul'a gidip Amasyalızâde Hacı İbrâhim Efendi'nin dâ'iresine intisâb ederek hazîne kâtibi, ba'dehû ba'zı vüzerâya kapı kethüdâsı oldu.

1236'da kapı kethüdâsı olduğu Benderli Ali Paşa'nın sadârete nasbında zümre-i hâcegân-ı dîvâna lâhık olup müşârün-ileyhin İstanbul'a vusulûnden az sonra Hâlet Efendi'nin şerriyle azl ü katl olundukta açıkta kaldığından Amasya'ya geldi.

1238 senesi intihâbında meclis-i a'yân a'zâsı olup 1241'de yeniçerilerin ilgâsı vak'asında nüfûz-ı re'yinden hayli istifâde edildiği Sivas vâlîsi Köse Mehmed Paşa'nın arz u inhâsından anlaşılmakla İstanbul'a gidip cizye **[336]** muhâsebecisi ve 1251'de mevkûfâtî olduğu hâlde 1253'de vefât etdi.

Selîm Bey-Çerkes, el-Hâc

Amasya'nın Zeytûn nâhiyesinde Kızıl Kenise karyesinden Abdullah Ağa'nın oğlu olduğu vakfiyesinden anlaşıldı. Vakfiyesinde "Selîm Bey bin el-merhûm Abdullah Ağa" diye yazılı görüldü. Sultân Mahmûd-ı Sânî'nin kölesi olmayıp gulâmân-ı hâssasından olduğu müstebân oldu.

Gençliğinde Çerkes âdeti üzere Sultân-ı müşârün-ileyhe köle olarak takdîm edildiğinden enderûnda terbiyye ve ta'lîm edildi. Ba'dehû gulâmân-ı hâssadan olup müşârün-ileyhin irtihâlinde şehzâdesi Sultân Abdülmecîd Hân'a fevka'l-âde takarrüb ederek mâbeynci ve 1264'de ser-kurenâ-yı pâdişâhî oldu.

Yedi yıl kadar makâm-ı ubûdiyyette kâ'im olup ancak kibr ü ru'ûneti ricâl-i devleti dil-gîr etdiğinden Sadr-ı a'zam Mustafa Reşîd Paşa'nın arzıyla 1271'de ser-kurenâlıktan infisâl etdi. On bir yıl kadar Üsküdar'da kâ'in köşkünde **[337]** mukîm oldu.

Bu müddet zarfında Hicâz'a gidip geldi. Medîne-i Mü'nevvere'de bir kütüb-hâne, vatanı olan Kızıl Kenisa karyesinde bir mekteb ve bir çeşme yaptırdı. Ve karyesi câmiini ta'mîr etdirdi. Bu hayrâtına zevcesi La'l-i nâb Hânım bint-i İsmâ'îl Bey de iştirâk ederek emlâkini bunların mesâlihine vakf edib 1282'de vefât etdi. Müttakî, mu'tekad, mümsik olduğu "Sicill-i Osmânî"de yazılıdır. Herhâlde ehl-i hayr idi. Kayın birâderi Beylerbeyi Hasan Râmiz Paşa'dır.

Süleyman Şâh-Sultân Nâsıreddîn Selçukî

Amasya hükümdârı Sultân Celâleddîn Sencer Şâh bin Sultân Şehinşah bin Sultân Rükneddîn Mes'ûd-ı Selçukî şehzâdesidir. Pederinin vefâtından sonra Amasya vâlîsi ve hükümdârı olup Erzurum hükümdârı Tuğrul Şâhzâde Mes'ûd Şâh'ın Amasya'ya hücûmunda takrîben 606'da fevt oldu. Şehzâdesi Kayserşâh'dır.

Diğer Süleyman Şâh da Amasya hükümdârı Nizâmeddîn Argunşâh bin Şehinşâh bin Sultân Mes'ûd-ı Selçukî **[338]** şehzâdesidir. Bunun birâderzâdesi diğer şehzâde Sultân Süleyman Şâh bin Selçuk Şâh bin Argunşâh olup bunlar genç iken 636'da Baba İshâk-ı Kefersûdî isyânında fevt oldular.

Süleyman Çelebi-Mevlânâ Sa'deddîn-i Pervânî

Amasyalıdır. 675 harbinde esîr olarak Mısır'a giden Emîr Alâeddîn Ali Bey bin emîr-i kebîr Mu'îneddîn Süleyman Pervâne Bey'in mahdûmudur. Pederi Mısır'da kaldıkta vâlidesiyle beraber Mısır'a gidip orada tahsîl-i ulûm u fünûn ederek pederinin vefâtından sonra avdet etdi.

Amasya'da bir müddet tedrîs ü ifâde ile iştiğâl ederek iştihâr etdiğinden ammizâdesi Mes'ûd Bey'in Amasya vâlîliğinde Amasya kadı'l-kudâtı oldu. 699'da müşârün-ileyhin maktûlen vefâtında yerini Mevlânâ Şemseddîn Ahmed bin el-Verdî'ye verdi.

Ba'dehû Sinop'a gidip orada Mes'ûd Beyzâde Gâzi Ahmed Çelebi'nin zamân-ı emâretinde Sinop kadısı olup 723'de kefere hücûmuyla Gâzi Çelebi'nin vefâtında **[339]** kaçıp Amasya'ya geldi. Birkaç yıl sonra vefât etdi. Âlim, fâzıl idi.

Süleyman Bey-Emîr Şücâeddîn

Amasya kalesi dizdârı Emîr Seyfeddîn Sunkur Bey'in mahdûmudur. Babukşâh'ın zamânı vilâyetinde Amasya cândârı, ya'nî muhâfızı olup Şerefeddîn Ya'kûbşâh 739'da Tebrîz'e gitdiği esnâda kendisine muvâfakat eden Amasya ümerâsıyla birlikte Sultân Altunbaş'ı Amasya'da taht-ı Selçuk'a iclâs etdi.

Bu esnâda Amasya cândârı ve kalesi dizdârı olup nûfuz u i'tibâr kazandı. Lâkin çok devâm etmedi. 741'de Tâceddîn Doğanşâh'ın Amasya'ya hücûm u istîlâsı zamânında vefât etdi. Meşâhîr-i ümerâdan "Sunkuroğlu" demekle meşhûr idi.

Süleyman Bey-Emîr Mu'îneddîn, el-Hâc

Amasyalıdır. Amasya emîr-i kebîri Şerefeddîn Ya'kûb Şâh bin Nâsıreddîn Mehmed Bey bin Mübârizeddîn Mûsâ Bey bin emîr-i kebîr Seyfeddîn Torumtay mahdûmudur. Halk [**340]** arasında "Torumtayoğlu" demekle meşhûrdur.

Pederinin hayâtında ümerâdan olup 739'da pederi Tebrîz'e gitdikte yerine Amasya vâlî kâ'im-makâmı oldu. Bir buçuk yıl kadar Amasya vilâyetini pederi nâmına hüsn-i idâre ve muhâfaza etmekte iken 741 senesi evâ'ilinde Niksar emîri Doğan Şâh'ın hücûm u kuvveti karşısında çekildi.

Ba'dehû Kürtoğlu Hacı Kutluşâh tarafdârı olarak nûfuz u mevki'ini muhâfaza edib müşârün-ileyhin vezîr u zahîri ve ser-askeri oldu. 762'de Konya muhârebesinde vefât etdiği zann olunur.

Meşâhîr-i ümerâdan asîl, hânedân, nâfizü'l-kelim bir emîr-i kebîr idi. Ceddi Torumtay Türbesi'nde medfûndur. Kireçle yapılmış olan kabrinde "Süleyman Çelebi bin Ya'kûb Şâh" olduğu yazılıdır. Fakat târîh-i irtihâli bulunamadı. Mahdûmu Sirâceddîn Mehmed Çelebi'dir.

Süleyman Bey-Emir-i Kebîr Şücâeddîn

Amasyalıdır. "Halfetoğlu" demekle meşhûr Emîr Alâeddîn Ali Bey bin Celâleddîn Mehmed Bey bin Şücâeddîn Tekür **[341]** Sinan Bey bin emîr-i kebîr Mübârizeddîn Halîfe Alp bin Tüli Bey bin Türkân Şâh bin Güdül Bey'in mahdûmudur.

Pederinin vefâtında emâreti ve nüfûz ü i'tibârı kendisine mîrâs olarak kaldı. Çobanzâde Timurtaş Bey'e münkâd olup sonra Torumtayoğlu Ya'kûb Şâh'a itâ'at etdi. Hâbiloğlu Sultân Zeyneddîn Tüli Hân devrinde emîr-i kebîr oldu.

Bunun vefâtından sonra Gül Beyoğullarını kendisine celb ü istimâle ederek Hacı Kutlu Şâh Karamanoğlu Süleyman Bey'e mağlûb olduğu 757 senesinde kıyâm edib Amasya vilâyetini zabt ü istîlâ ve kendisini emîr-i kebîr i'lân etdi.

Bir buçuk yıl kadar Amasya emâretinde kalabildi. 759'da Hacı Kutluşâhzâde Emîr Şehâbeddîn Ahmed Şâh ma'iyyetine aldığı kuvvetle Tokat'ı aldıktan sonra Amasya üzerine yürüdüğü esnâda Torumtay ve Sunkuroğulları da harekete geldiğinden emâretten çekilip inzivâ ve bu esnâda irtihâl etdi. **[342]**

Âlim, kâmil, müdebbir, hânedân, asîl bir emîr-i zî-şân idi. Mahdûmu emîr-i kebîr Alâeddîn Ali Bey de meşhûrdur. Ceddi Halîfe İlbey hayrât-ı şerîfesini i'mâr ve evkâfını tevsî' etdi. Kabri bulunamadı.

Süleyman Bey-Emîr Bahâeddîn Sunkurî

Amasyalıdır. "Sunkuroğlu" demekle meşhûr olan Emîr Kemâleddîn İsmâ'îl Bey bin Emîr Seyfeddîn Sunkur Bey'in mahdûmudur. İbtidâ Torumtay oğlu Ya'kûb Şâh'a mütâba'at ederek ümerâdan olup sonra Hacı Kutlu Şâh'a münkâd ü zahîr oldu.

Bundan dolayı fevka'l-âde nûfuz u i'tibâr kazanıp Hacı Kutlu Şâhoğulları Ahmed Şâh ile Hacı Şâdgeldi Pâdişâh'a mu'în u müsteşâr olduğu hâlde 769'da vefât etdi. Bu da meşâhîr-i ümerâdan âlim, ma'ârife hâdim bir zât idi. Mahdûmu Îsâ Bey'dir. Bunun hafîdi sadr-ı esbak

Bâyezîd Paşa bin Yahşî Bey'dir. Diğer mahdûmu Emîr İmâdeddîn Ömer Bey'dir. Bunlara "Sunkuroğulları" denirdi. **[343]**

Süleyman Bey-Emîr-i Kebîr, Alemüddîn

Amasyalıdır. Sinop emîri olup "Gâzi Çelebi" demekle meşhûr olan Emîr Nâsıreddîn Ahmed Bey bin emîr-i kebîr Mühezzebeddîn Mes'ûd Bey bin Emîr Azîzeddîn Mehmed Bey bin emîr-i kebîr Mu'îneddîn Süleyman Pervâne Bey'in mahdûmudur.

Pederinin 723'de irtihâlinden sonra başına topladığı bir kuvve-i mühimme ile Sinop'a hücûm edib kefereyi tard ederek istilâ ve i'lân-ı emâret etdi. On yıldan ziyâde Sinop'u hüsn-i muhâfaza ve idâre edib 738'de Kastamonu emîr-i kebîri Candâroğlu Hüsâmeddîn Süleyman Paşa'nın Sinop'a hücûmunda Amasya'ya gelip Ya'kûbşâh'a sığındı.

Ya'kûbşâh'ın Tebrîz'e azîmetinde Kürd ve Taşan beylerle birlikte Sultân Tâceddîn Altunbaş-ı Selçukî'yi tahta çıkarıp kendisi vezîri oldu. Ancak bu vezâreti bir yıldan fazla devâm etmedi. 741 senesi evâ'ilinde Altunbaş'ın hal'inde münzevî oldu.

755'de şehzâde-i müşârün-ileyhin üçüncü cülûsunda iltifât u i'tibâr göremediğinden Halfetoğlu Süleyman Bey tarafdârı **[344]** olarak Altunbaş'ın hal'ine iştirâk ve Halfetoğlu Süleyman Bey'in emâretini kabûl etdi.

759'da Hacı Kutlu Şâhzâde Ahmed Şâh Amasya'yı istîlâ edeceği esnâda kendisini celb ü istimâle edib kayın pederi olan Kayseriyye emîri Gazan Şâh bin Kürt Bey'in yanına gönderdi.

762'de Karamanoğlu Alâeddîn Bey, Hacı Kutlu Şâh'a galebe ve onu katl etdikten sonra Kayseriyye'ye hücûm eylediği esnâda kayın pederiyle beraber Arabistan'a firâr edib Kudüs'te ikâmet etdi. Orada zevcesi İsfehân Hâtun bint-i Gazan Şâh ile oturup 771'de vefât etdiği "el-İnsü'l-Celîl fî-târîhi'l-Kudsi ve'l-Halîl"de yazılıdır.

Emlâk ü emvâlini zevcesi kabz ve oğullarını infâk ederek medrese-i İsfehânîye nâmıyla Kudüs'te meşhûr olan medresesini yaptırdı. Emlâkini vakf edib tevliyetini oğullarına tahsîs eyledi. "Mühezzeboğlu" demekle meşhûr idi.

Süleyman Şâh-Emîr İmâdeddîn

Amasyalıdır. Amasya ve Sivas ve havâlîsi hükümdârı Hacı Kutlu Şâh [**345]** bin Kürt Bey'in mahdûmudur. Kutlu Beyzâdelerden Yâkût Bey'in dâmâdı olup birâderi Hacı Şâdgeldi Paşa nezdinde ikâmet etdi. Bir müddet Tokat emîri olup 778 hudûdunda vefât eyledi.

Asîl, Âlim, sahî, "Kürt oğlu" demekle meşhûr idi. Meşâhîr-i ümerâdandır. Mahdûmları Kutlu, Yâkût Paşalar vüzerâ-yı Osmâniyyedendir. Kayı Kürtler Çiftliği bunun vakfıdır. Amasya'da Yâkût Paşa mescid ü zâviyesi ve imâreti bunun mahdûmu Yâkût Paşa tarafından yapıldı.

Diğer ümerâdan Beytemuroğlu Emîr İmâdeddîn Süleyman Bey bin İvaz Bey bin Seyfeddîn Timurbay mahdûmu olup tercemesi aşağıda İmadeddîn Süleyman Bey, Beytimuroğlu diye gelir.

Süleyman Çelebi-Mevlânâ Rükneddîn

Amasyalıdır. Abdullah Çelebi mahdûmu olup tahsîl-i ulûm etdikten sonra 796'da ders-i âm ve 807'de Enderûn câmi-i şerîfinde imâm görüldü. 817'de meşâhîr-i ulemâdan görülüp sonra vefât etdi. "Mevlânâ İmâm" demekle meşhûr **[346]** bir âlim idi.

Süleyman Bey-Beyzâde

Amasyalıdır. Meşâhîr-i ümerâdan Şerefeddîn Hamza Bey bin Îsâ Bey bin Süleyman Bey bin İsmâ'îl Bey bin Sunkur Bey'in mahdûmudur. Kurtboğan Mezarlığı'nın ortasında türbesi olan Şerefeddîn Hamza Bey bunun pederidir. Sadr-ı esbak Bâyezîd Paşa'nın âmmizâdesidir.

Amasya vâlîsi iken Sultân Murâd-ı Sânî ümerâsından olup 824'de Sultân-ı müşarün-ileyhin cülûsunda beraber gitdi. Hayli müddet Edirne sarâyı muhâfızı olup 838'de Şehzâde Sultân Ahmed Amasya vâlîsi oldukta lalası olarak avdet etdi.

841'de müşârün-ileyhin irtihâlinde Canik ve havâlîsi emîri olup 857'de İstanbul fethinde bulundu. 860'da Sultân Bâyezîd-i Sânî Amasya vâlîsi oldukta ma'iyyetine me'mûr olup 868 hudûdunda vefât etdi. Mahdûmu Nasûh Bey dâmâd-ı şehriyârî oldu. Bunun mahdûmu Hüsrev Şah'dır.

Süleyman Bey-Şehzâde Sultân

Amasyalıdır. Amasya kalesinde mahbûs olan Şehzâde Sultân Orhan Bey bin Sultân Süleyman Hân bin Yıldırım Sultân Bâyezîd Hân'ın şehzâdesidir. Pederi te'ehhül ve kadınlara temâstan mahrûm olduğu esnâda kendisine takarrüb eden bir câriyeden doğdu.

832'de pederi firâra tasaddîsinden dolayı ihnâk edildikte kendisine ârız olan i'dâm korkusuyla vâlidesinin yardımı sâyesinde bir yolunu bulup hemşîresi Hundî Hâtun ile beraber Mısır'a firâr etdi. Vâlidesi de beraber gitdi.

Bunu haber alan Sultân Murâd-ı Sânî Mısır hükümdârından mükerreren bunları istedi. Mısır hükümdârı vermemişdi. 838'de yine mutâlebe edildiğinden verilir korkusuyla Mısır kalesinden de firâr edib çöle gitdi. Bu firârında Osmânlıların yardımı hissedildiğinden Osmânlılar oldukça bir tehlike geçirdi.

Çünkü Mısır hükümdârı Melik Eşref Seyfeddîn Parsbay Osmânlıların bu teşebbüsâtını saltanat-ı Mısriyyeyi elde etmeye haml ederek Süleyman Bey'in peşinden derhâl müfrezeler çıkarıp tutturdu. **[348]** Esbâb-ı firârı anlayınca şehzâdeyi te'mîn ve Osmânlıları tatmîn etdi. Bundan sonra vefât etdi.

Tevârih-i Mısriyye'de 841, 853, 863 târîhlerinde vefât etdiği yazılıdır. Bunların hangisi doğru olduğu kestirilemedi. Ancak Fâtih Sultân Mehmed Hân'ın 864'de Şehzâde Süleyman Bey'in metrûkâtını hasbe'l-verâse taleb etdiği ve bu husûsa me'mûren Hâce Musliheddîn Mustafa et-Tavîl'i gönderdiği, 863'de vefât etdiğini takviyye eder.

Süleyman Çelebi-Mevlânâ Kemâleddîn, el-Hâc

Amasyalı Hasan Çelebi mahdûmudur. Amasya fuzalâsından tahsîl-i ilm ü kemâl ederek 868'de ders-i âm ü müderris, 878'de kibâr-ı ulemâdan görüldü. 883 sâlinden sonra vefât etdi.

Süleyman Çelebi-Şeyh Hamîdoğlu, Hâce, el-Hâc

Amasyalıdır. Tercemesi yukarıda geçen Mevlânâ eş-Şeyh Hamîdeddîn Abdülhamîd Çelebizâde eş-Şeyh Kemâleddîn Mehmed Çelebi mahdûmu ve meşâhîr-i fuzalâdan Burhân Çelebi'nin birâderidir. **[349]** Tahsîl-i ilm ü ma'rifet edib ticâretle iştigâl ederek servet ü sâmân edindi.

Sultân Bâyezîd-i Sânî Amasya'ya vâlî olup geldikte takarrüb edib ümenâsından ve Hâcegân-ı dîvânından olarak fevka'l-âde nüfûz u i'tibâra nâ'il oldu. Amasya'da Saman Pazarı civârında kâ'in konağında ikâmet edib havâlîsinde bir mescid-i şerîf ve bir çeşme binâ ederek bu havâlîye Hâce Süleyman Mahallesi dendi.

Mükerreren şehremîni, mukâta'a emîni, beytü'l-mâl emîni olup hayâtının sonuna kadar müstakîmâne ve müreffeh bir sûrette yaşadı. 890 hudûdunda vefât etdi. Meşâhîr-i Hâcegândan kerîm, hânedân, ehl-i hayr u mürüvvet bir zât-ı sütûde-simât idi. Mahdûmu Hâce el-Hâc Pîr Mehmed Çelebi de sâhib-i hayrâttır.

Süleyman Paşa-Yörgüç Paşazâde

Amasyalıdır. Ümerâdan olup Varna muhârebesinde şehîden vefât eden Hızır Bey bin Yörgüç Paşa'nın mahdûmudur. Ceddinin hayâtında ze'âmete nâ'il olup Fâtih Sultân **[350]**

Mehmed Hân Amasya vâlîsi iken ma'iyyetine girdi. 855'de cülûs-ı hümâyûnunda ümerâdan olup 857'de Filibe beyi olarak İstanbul fethine iştirâk etdi.

860'ta Sırp muhârebesinde ibrâz-ı liyâkat eylediğinden Silistre beyi 864'de Rûmeli Beylerbeyi oldu. Ba'dehû Anadolu Beylerbeyi olup 873'de Amasya vilâyeti muhâfızı olarak Sultân Bâyezîd'in ma'iyyetine me'mûren geldi.

886'da Sultân Bâyezîd'in cülûsunda Amasya vâlîsi olan şehzâdesi Sultân Ahmed'in lalası ve müdebbir-i umûru oldu. 889'da Hızır Paşazâde Mehmed Paşa'nın şehzâdeye lala olarak Amasya'ya geldiği esnâda Semendire Beylerbeyi olup Rûmeli'ne gitdi. 896'da orada vefât etdi. Şecî', müdebbir, sâdık idi.

Süleyman Bey-Yörgüç Paşazâde

Amasyalıdır. Ümerâdan Abdî Bey bin Yörgüç Paşa'nın mahdûmudur. Bu da züamadan iken Amasya'da Sultân Bâyezîd-i Sânî'ye takarrüb ederek ma'iyyet ümerâsından oldu. Sultân-ı müşarün-ileyhin cülûsunda Balıkesir sancâğı beyi olup **[351]** Mısır harbine me'mûr oldu. 893'de Kayseriyye Bey'i olup 896'da Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Ahmed ma'iyyetine me'mûren gelip 900 hudûdunda vefât etdi.

Süleyman Bey-Emîr Şücâ'eddîn

Amasyalıdır. Amasya vâlîsi iken Şehzâde Sultân Bâyezîd-i Sânî'nin lalası ve vezîri olan Kemâleddîn Ahmed Paşa bin İbrâhim Çelebi bin Halîl Çelebi'nin mahdûmudur. Tahsîl-i ma'ârif ederek silk-i ümerâya girip sudûr-ı ilmiyyeden Amasyalı Küpelizâde Muhyiddîn Mehmed Çelebi'ye dâmâd oldu.

Pederinin irtihâlinde Sultân Bâyezîd-i Sânî'nin ma'iyyeti ümerâsından olup 876'da sarây muhâfızı oldu. 878'de Fâtih Sultân Mehmed Hân'ın Amasya'yı teşrîfinde nâ'il-i taltîf-i Pâdişâhî olup 883 vak'asında Tokat sancâğı beyi olarak gitdi.

886'da Sultân Bâyezîd'in cülûsunda, Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Ahmed ma'iyyetine me'mûr olup geldi. 889'da sânîyen sarây muhâfızı olup eski mevki'ini buldu. 896'da şehzâdegânın hıtânı vak'asında sânîyen Tokat **[352]** beyi oldu.

904'de Sultân Bâyezîd ve Sadr-ı a'zam İbrâhim Paşa'nın Mora harbine gitdiğini fırsat bilen Fermânoğlu Mustafa Bey Sivas ile Tokat arasından geçip İçil'de i'lân-ı hükûmet etmesinden dolayı ithâm edilerek İstanbul'a i'zâm ve Yedi Kulede haps edildi.

905'de sadr-ı a'zam olan Atîk Ali Paşa'nın şefâ'ati ve bi't-tahkîk isnâd edilen töhmetten berîü'z-zimme olduğu anlaşılması üzerine afv u ıtlâk edilerek Amasya'ya geldi. Bir kaç ay sonra vefât etdi. "Kemal Paşazâde" demekle meşhûr idi. Mahdûmu Şeyhülislâm Ahmed Şemseddîn Efendi'dir.

Süleyman Çelebi-Emîn Mi'mâr

Amasyalı İbrâhim oğludur. San'at-ı mi'mâriyyeyi Amasya'da öğrenip halk arasında fevka'l-âde iştihâr etdi. Sultân Bâyezîd-i Sânî tarafından Amasya'da bir câmi-i şerîf ve imâret ü medrese ve mektebin binâsına emr-i âlî vârid oldukta mi'mâr ve binâ emîni nasb edildi. **[353]**

886 senesi recebinde şu hayrât-ı şerîfenin binâsına başlayıp 891 senesi recebinde tam beş sene zarfında ikmâl ederek büyük ikrâmât u ihsânâta nâ'il ve "emîn mi'mâr" demekle meşhûr oldu. Mehmed Paşa'nın hayrât-ı şerîfesini ve Hüseyin ve Ayâs Ağaların câmi ü medreselerini ve bedestenini de yaptı. 910 sâline doğru vefât etdi.

Mahdûmları Mehmed, Mustafa Efendilere "Mi'mârzâdeler" dendi. Esâtize-i mi'mâriyyeden idi. Mehmed Efendi'nin yazdığı "Gurerü'l-Hikem" adlı eserin sonunda şu imzâ kitâbesini yazmış olduğu görüldü:

قد وقع الفراغ عن تحرير هذه الكتابة على يدأضعف العباد و أحوجهم إلى رحمة ربه الرحيم محمد بن سليمان بن ابراهيم فى بلدة اماسيه فى اليوم العاشر من شهر شعبان المعظم سنة ثنتين و تسعين و ثمانمأة[97]

Süleyman Ağa-Ser-Kilârî

Bosna devşirmelerinden olup Sultân Bâyezîd-i Sânî bendegânından iken dâ'ire-i hümâyûnda hüsn-i terbiyye gördü. Müşârün-ileyhin 886'da cülûsunda Amasya'da kalıp şehzâdesi Sultân Ahmed nezdinde Kilârcı-başı oldu.

Amasya'da Yâkût Paşa'nın Bedesteni önünde Sipâhî Pazarında kâr-gîr u âlî bir câmi-i şerîf ve güzel bir minâre yaptırdı. 888'de vakfiyyesini tanzîm edib hayli kurâ ve çiftlikâtını vakf etdi.

Câmi-i şerîfin kapısı tâkında şu beyt-i târîhî yazılıdır:

بارك الله أيها المسجد
عجز العقل عن مناقبك
بناك حضرت سليم آغا
صاحب المنة لواهبك
و أفاض الرحمن تاريخاً
رفع الله شان صاحبك[98]

Bu câmi-i şerîfin binâsından sonra[99] Şehzâde Sultân Ahmed'in ma'iyyetinde kalıp 912'de vefât etdi. Şehzâdenin gâyet mu'temedi, dîndâr, sâhib-i hayrât bir mühtedî idi.

Süleyman Bey-Hacı Beyzâde

Amasyalıdır. Ulemâdan Mevlânâ Safî Çelebi mahdûmu ve "Tâcî Bey*"* demekle meşhûr Tâceddîn İbrâhim Paşa'nın bîraderidir. Amasya'da doğdu. Tahsîl-i ma'ârif u kitâbet ederek **[354]** Sultân Bâyezîd-i Sânî Amasya'da iken dîvânı ketebesinden oldu. 898'de şehremîni, 904'de defter emîni, 907'de Şehzâde Sultân Ahmed defterdârı görüldü. Ba'dehû 915 senesi hilâlinde vefât etdi. Kâtib, hattât idi.

Süleyman Bey-Şehzâde Sultân

Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Ahmed'in şehzâdesidir. 891'de Amasya sarâyında doğdu. 896'da hıtânı icrâ edildi. 912'de Sivas sancâğı beyi oldu. 917'de pederine mu'în olduğundan 918'de şehzâdesi Dârende beyi Mustafa Çelebi ile kemend-i kazâya uğradı. Kendisi Bursa'da ve şehzâdesi Amasya'da medfûndur.

---

97 "Bu eserin yazımı, Rahim olan Rabbi'nin rahmetine muhtaç, kullarının en zayıfı Muhammed b. Süleyman b. İbrahim tarafından 892 yılının Şaban ayının onuncu günü Amasya'da tamamlanmıştır." (Ed.)

98 Bu beyt-i târîhîde bânî-i mûmâ-ileyhin adı Selîm Ağa diye irâ'e edilebilmiştir. Bu da zarûret-i veznin muktezâsı olduğunda şüphe yoktur. Çünkü vakfiyyesinde Süleyman Ağa yazıldığı gibi bütün kuyûd-ı resmiyyede "Ser-Kilârî Süleyman Ağa Câmi'i" diye yazılmıştır.

Allah seni mübârek kılsın ey mescid
Akıl seni övmekten âcizdir
Seni binâ eden Selim Ağa'dır
Seni bahşedene minnet sahibidir
Öyle bir tarih ki Rahman olan Allah bol ihsan etmiştir
Allah seni yapanın derecesini yükseltsin (Ed.)

99 Cild-i evvelde bu câmi'-i şerîfin târîh-i itmâmı sehven 890 gösterilmişti. Tashîh olunur.

Süleyman Çelebi-Mevlânâ Rûmî

Lâdiklidir. Kazâ dâhilinde kâ'in Rûm köyünden Halîl'in mahdûmudur. Amasya'da kibâr-ı fuzalâdan "Koca Emîr" demekle meşhûr İbrâhim Efendi'den tahsîl-i fezâ'il edib ders-i âm ve bir müddet Atabeg Medresesi müderrisi oldu. Buradan Hâtuniyye-i Tokat müderrisi olup gitdi.

916'da Yörgüç Paşa müderrisi olup geldikte Sultân **[355]** Ahmed i'lân-ı saltanat edib kendisine bey'at eden ulemâya iltihâk eylediğinden 918'de müşârün-ileyhin ihnâkında Ankara'ya gönderildi. 921'de orada bir medrese verildi.

923'de fazl ü kemâli takdîr edilerek İstanbul'a celb edilip Atîk Ali Paşa Medresesi müderrisi oldu. 926'da Üç şerefeli Medresesi müderrisi olarak Edirne'ye gönderildi. 934'de Sahn-ı Semâniyye müderrisi olup İstanbul'a geldi.

937'de şehzâdegânın sûr-ı hıtânında med'uvven hâzır olduğu esnâda "bu velîmede a'lâm-ı ulemâya imtihân tarîkiyle sûre-i fâtiha-i fâyihanın evvelinden musâhabet-i ilmiyye eylesünler" deyü fermân-ı pâdişâhî sudûr eylediğinden musâhabeye dâhil olan yirmi nefer a'lâm-ı ulemâdan biri olarak girdi.

Huzûr-ı hümâyûnda musâhabât-ı ilmiyyenin sıkleti, meclis-i âlînin mehâbeti kendisine pek ziyâde te'sîr eylediğinden baygınlık geldi. Derhâl meclis-i âlîden kaldırılıp **[356]** hayme-i hümâyûna yatırıldı. Müte'âkiben zehre-çâk olarak vefât etdi. Âlim, fâzıl, bahhâs olup kimseyi ta'yîb etmez, nefsiyle ve mütâla'a-i ilmiyyesiyle meşgûl olurdu. Kitâblarda imzâsı "Süleyman bin Halîl er-Rûmî el-Lâdikî" diye mükerreren görüldü.

Süleyman Bey-Nasûhzâde

Amasyalıdır. Devâtdâr Ahmed Paşa evlâdından Nasûh Bey bin Himmet Bey'in mahdûmudur. Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Ahmed'in havâss-ı ümerâsından olup kerîmesiyle te'ehhül ederek dâmâd-ı pâdişâhî oldu. 918'de şehzade-i müşârün-ileyhin ihnâkında sultânıyla beraber İstanbul'a i'zâm edilip sarây-ı cedîde-i sultânîye alındı.

927'de Enderûn mesârif u mu'ayyenât defterinde zevcesiyle kendisinin mu'ayyenâtı görüldü. Ba'dehû Hüdâvendigâr sancâğı beyi olup sultânıyla beraber orada ikâmet etdi. 941 hudûdunda sultânı vefât eylediğinden Amasya'da ikâmet ederek 950 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu Nasûh Bey'dir. **[357]**

Süleyman Efendi-Yavrulu, el-Hâc

Amasya'nın taraf-ı garbîsinde kâ'in Yavru köyünden Ali bin Abdullah mahdûmudur. Meşâhîr-i fuzalâdan Cum'a ve Müfessir Ahmed Efendilerden ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm oldu. Yıllarca tedrîs-i ulûm edib Amasya medreselerine müderris ba'dehû ber-vech-i tekâ'üd Sultân Bâyezîd Câmii vâ'iz u muhaddisi olduğu hâlde 995 hudûdunda vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan fakîh, kâmil, gâyet müteşerri' bir zât idi. Mahdûmu Alâeddîn Ali Efendi de ulemâdandır.

Süleyman Ağa-Çoban Çavuş

Amasyalı Ramazân oğludur. Çavuşân-ı dergâh-ı âlîden olup bir kaç def'a Amasya muhassılı ve mütesellimi oldu. Ba'dehû musâhabe-i şehriyârî Amasyalı Hubbî Ayşe Hâtun'un sâye-i ikbâlinde 996'da çavuş-başı, 997'de ulûfeciyân-ı yesâr ağası, 998'de cebeci-başı oldu.

1000 senesi rebîülevvelinde sânîyen çavuşbaşı olup 1001 senesi rebîülâhirinde azl edildi. 1003'de sâlisen çavuşbaşı olup hayli müddet mevki'ini muhâfaza etdi. 1014'de yine azl **[358]** edilip Amasya'ya gönderildi. 1017'de eşkiyâ harbine ibrâz-ı hizmet edib Kuyucu Murâd Paşa'ya kendisini sevdirdiğinden beraber İstanbul'a gitdi.

1018'de dördüncü def'a çavuşbaşı olup İstanbul'da ikâmet etdiği mahallesini mescid ü mekteb ü çeşme binâsıyla ihyâ ederek 1025'de çavuşbaşı iken emlâkini vakf ve hayrâtının mesâlihine tahsîs ve bir kaç ay sonra vefât etdi.

Ehl-i hizmet, sâhib-i hayrât idi. Mescidi hazîresinde medfûndur. Mahallesi vardır. Mahdûmları Çavuşân-ı dergâh-ı âlîden Mehmed, Mustafa Beylerdir. Dâmâdı Amasya şehir kethüdâsı el-Hâc Pîrî Ağa'nın mahdûmu Murtazâ Ağa'dır ki sonra beylerbeyi oldu.

Süleyman Efendi-Himmetzâde, el-Hâc

Amasyalıdır. Kibâr-ı ulemâdan Himmet Efendi'nin mahdûmu ve dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından el-Hâc Osmân Ağa'nın birâderidir. Asrı ulemâsından tahsîl-i ilm ü fazl ederek ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu. **[359]** Ba'dehû kasabâta kadı ve 1031'de Amasya nâibi oldu.

Bu niyâbetten sonra Karahisâr-ı Şarkî kadısı olup 1035'de ma'zûl ve ba'dehû Tokat kadısı ve sânîyen Amasya nâibi olarak 1040'da ma'zûlen vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan müstakîm, kâmil idi. Mahdûmları el-Hâc Dâvud, Ramazân Efendiler ve Ramazân Efendizâde Dâvud Efendi ma'rûftur.

A'yân-ı züamadan Süleyman Bey bin Allâhverdi Bey de bu esnâda meşâhîr-i a'yândan olup 1041 senesi hilâlinde vefât etdi. Oğlu Hızır Bey de züamadan idi. Bunun mahdûmu meşâyîh-i kirâmdan el-Hâc Süleyman Efendi tercemesi aşağıda gelir.

Süleyman Paşa-Hacı Eyvâd

Amasya'nın şimâl-i şarkîsinde kâ'in Fîrûz Köyü'nden "Hacı İvaz" demekle meşhûr İvaz Kethüdâ'nın mahdûmudur. 1014 târîhli yeniçeri defterinde dördüncü cemâ'at efrâdından "Süleyman Amasya" ve 1023 târîhli defterinde "Süleyman İvaz Amasya" ve künyesi bâlâsında "Hacı Eyvâdoğlu" diye mezkûr görüldü.

1014'de vüzerâdan Amasyalı Goncazâde Hızır Paşa'nın **[360]** ma'iyyetinde me'mûr olup vezîr-i müşârün-ileyhin irtihâlinden sonra Hâce-i Sultânî Amasyalı Ömer Efendi'ye intisâb etdi. Ba'dehû Bosnalı Hüsrev Ağa silahdârlığında Hızır Paşa'nın kerîmesi Ayşe Sultân'ı tezevvüc edib yeniçeri ağası oldukta dâ'iresine girdi.

1036'da Hüsrev Ağa vezâretle Diyârbekir vâlîsi oldukta kethüdâsı olup 1037 şa'bânında sadr-ı a'zam olarak İstanbul'a geldikte nüfûz u i'tibârı arttı. 1038'de kul kethüdâsı ve 1039 senesi zilhiccesinde yeniçeri ağası oldu.

1040 senesi rebîülevvelinde paşasıyla birlikte azl edilip şevvâlinde Tımışvar Beylerbeyi oldu. 1041 senesi gurre-i rebîülâhirinde azl edilip 1042 senesi saferinde yeniçeri ağası Amasyalı Köse Mehmed Ağa'nın himmetiyle Kanije Beylerbeyi oldu.

1043 senesi evâ'ilinde azl edildiyse de rebîülevvelinde Kanije vâlîliğinde ibkâ edilerek ordu-yı hümâyûn ile beraber Sadr-ı a'zam Tabanı Yassı Mehmed Paşa'nın ma'iyyetine me'mûren Haleb'e gitdi. Sadr-ı a'zamın buna ve Köse Mehmed Ağa'ya buğz **[361]** u adâveti vardı. Köse Mehmed Ağa'yı istirkâb ederdi.

Bundan dolayı yeniçerileri tahrîk ederek çıkan fitnede Köse Mehmed Ağa'yı ve bunu müsebbib gösterdiğinden 1043 senesi şa'bânında bunu Haleb ordugâhında kendisi i'dâm etdirdi. Köse Mehmed Ağa'yı da İstanbul'a gönderip orada mağdûren i'dâm etdirdi.[100]

Her ikisinin de emvâl ü emlâki müsâdere edildiğinden bunun Amasya ve Fîrûz Köyü'nde kâ'in emlâki ve çiftliği bâ-fermân-ı âlî satılıp esmânı İstanbul'a gönderildi. Mahdûmları Ahmed Paşa ile Hüsrev Bey'dir. Hacı İvazoğlu iken *"*Hacı İvaz, Hacı Eyvâd"demekle meşhûr, müdebbir, şecî', iş-güzâr idi.

Süleyman Efendi-Celvetî, eş-Şeyh

Amasyalı Dervîş Ali mahdûmudur. İstanbul'da tahsîl-i ulûm esnâsında kibâr-ı Celvetiyyeden eş-Şeyh Mahmûd Hüdâî Efendi âsitânesine intisâb ederek yirmi yıl kadar

100"Sicill-i Osmânî"de Hâcı Eyvâd Süleymân Paşa ile Çerkes Sarı Süleymân Paşa'nın tercemeleri mezc ü halt edilmiştir. Bunlar başka başka birer simâdır.

müşârün-ileyhe hizmet ve ba'dehû ahz-ı hilâfet etdi. Şeyh-i müşârün-ileyhin 1039'da irtihâlinden sonra Amasya'ya gelip Çevikce Baba tekkesi **[362]** şeyhi ve Ya'kûb Paşa Câmii vâ'izi olduğu hâlde 1055'de vefât etdi. Meşâhîr-i sulehâdan âlim, vâ'iz idi.

Süleyman Efendi-Mukâbeleci

Amasyalı Mehmed oğludur. Dîvân-ı hümâyûn kâtiblerinden olup 1028'de mukâbele-i süvârî olarak Hâcegân-ı dîvân-ı hümâyûn zümresine iltihâk etdi. On yıl kadar bu vazîfesini hüsn-i îfâ ederek "Mukâbeleci" demekle meşhûr oldu.

1038'de defterdâr-ı şıkk-ı sânî olup 1041'de Fîrûz Ağa mescid-i şerîfini minber vaz' ile câmiye tahvîl ederek emlâkini vakf etdi. Ba'dehû defter emîni, sonra sânîyen mukâbele-i süvârî olup 1051'de azl edildi. 1054 senesi evâ'ilinde büyük rûz-nâmçeci olduğu hâlde 1057'de vefât etdi. Mahdûmu Mustafa Efendi ve kethüdâsı Kadrî Ağa bin Ebûbekir Ağa'dır.

Süleyman Ağa-Nasûhzâde, el-Hâc

Amasyalıdır. Acem Ali Mahallesi eşrâfından Nasûh Ağa'nın mahdûmu ve esbak Girid Serdârı vezîr Kör Hasan Paşa'nın **[363]** birâderidir. Kapıcıbaşılarından olan pederinin hayâtında kapıcı olup hidemât-ı mühimmede istihdâm edilerek müteferrikalardan oldu.

Ba'dehû dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından birâderi beylerbeyi oldukta kethüdâsı ve ba'zı eyâlât mütesellimi olduktan sonra 1065 senesi cumâdelâhiresinde birâderi ber-vech-i arpalık Amasya mutasarrıfı oldukta tarafından mütesellim olarak geldi.

1065 senesi ramazânında zuhûr eden hâdiseden dolayı şevvâlin yirmi beşinde birâderi Hasan Paşa'nın nezdine gidip Koca Hızır Ağa'ya sancâğı teslîme mecbûr oldu. 1067 zilhiccesinde birâderi vezâretle İstanbul kâ'im-makâmı oldukta hayli nüfûz u i'tibâr kazandı.

1068 senesi şa'bânında Girid serdârı olan birâderiyle beraber Girid'e gidip 1070'te birâderinin irtihâli üzerine Amasya'ya avdet ü ikâmet etdi. Çünkü Sadr-ı a'zam Köprülü Mehmed Paşa birâderine muğber idi. Bu yüzden Amasya'da menkûbâne oturup 1074'de vefât eyledi. Oğulları Mehmed, Hamza Ağalardır. **[364]**

Süleyman Paşa-Kara Çavuşzâde

Amasyalıdır. İçerişehirde çeşmesi ve vakfı olan "Kara Çavuş" demekle meşhûr Kara Mehmed Ağa'nın mahdûmu ve Dervîş Mehmed Ağa'nın birâderidir. 1034'de pederinin irtihâlinde mahlûlünden altı bin akçelik ze'âmetle çavuşân-ı dergâh-ı âlî zümresine iltihâk etdi.

Yıllarca hizmet edib 1053'de çavuşbaşı ve 1055'de ma'zûl oldu. 1061'de sipâhîlerağası, ba'dehû sânîyen çavuşbaşı olup 1064'de Kefe Beylerbeyi 1070'de Akkirman muhâfızı, 1072'de Azak Beylerbeyi ve muhâfızı oldu.

1076 senesi evâ'ilinde ma'zûlen İstanbul'a gelip cumâdelâhiresinin yirmi birinde Karahisâr-ı şarkî mutasarrıfı oldu. 1078'de ma'zûlen vefât etdi. Mahdûmu Mehmed Bey'dir. Kethüdâsı Ahıskalı Sarı Süleyman Ağa olup kardeşi de ümerâdan oldu.

Süleyman Efendi-eş-Şeyh Dede

Amasya'da tahsîl-i ulûm edib ders-i âm iken tasavvufa **[365]** meyl edib küberâ-yı Halvetiyyeden eş-Şeyh Musliheddîn Mustafa Efendi'nin sohbet-i aliyyesiyle müşerref oldu. Bunun riyâzet-hânesinde tekmîl-i sülûk edib Çevikce Baba tekeesi şeyhi ve Ya'kûb Paşa Câmii vâ'izi olduğu hâlde 1081 senesi rebîülevvelinde dâr-ı kudse irtihâl etdi.

Meşâhîr-i ulemâ ve meşâyihten kâmil, vâ'iz, müteşerri' bir azîz idi. Mahdûmu eş-Şeyh Ömer Efendi yerine geçti. Bu da ulemâdan olup 1088'de diğer Süleyman Efendi tekke şeyhi olmuşdu.

Süleyman Ağa-Sarı Gürcü

Ahıskalıdır. Kara Çavuşzâde Süleyman Paşa'nın tâbi'i iken hüsn-i tedbîr u cesâretiyle kendisini sevdirip kethüdâsı oldu. 1078'de paşanın irtihâlinde Amasya'da ikâmet edib sonra Ahıskalı Mehmed Paşa kethüdâsı olarak 1088 senesi ramazânında Mehmed Paşa Amasya mutasarrıfı oldukta tarafından Amasya mütesellimi oldu. Üç buçuk ay mütesellimliği idâre etdi.

1092'de Amasya boya tamgası mukâta'ası emîni, 1095'de Sivas vilâyeti cizye muhassılı, 1097'de Amasya mukâta'atı **[366]** emîni olduğu hâlde 1099'da vefât etdi. Amasya a'yânından hânedân, âkil bir kimse idi. Mahdûmu Mehmed Ağa "Mühürdâr" demekle meşhûr olup bunun mahdûmu Süleyman Ağa'dır. Bunlara Amasya'da "Ahıskalıoğulları" dendi.

Süleyman Efendi-Gümüşlü

Amasya'nın civârında kâ'in Gümüş kasabasından Ali oğludur. Gençliğinde Amasya'ya gelip Sultân Bâyezîd Medresesi'nde ikâmet ve Amasya müftüse Allâme Hızır Efendi'nin halka-i tedrîsine mülâzemet ederek ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu.

Yıllarca tedrîse devâm edib Ayâs Ağa Medresesi müderrisi oldu. Tûl müddet Şâmlılar Mahallesi'nde ikâmet edib Ayâs Ağa Câmii kürsî şeyhi de olduğu hâlde 1105 senesi hilâlinde vefât etdi. Kibâr-ı ulemâdan vâ'iz, sâlih bir zât idi.

Süleyman Efendi-Halvetî, eş-Şeyh

Amasyalı Mehmed oğludur. Tahsîl-i ulûm etdikten sonra eş-Şeyh Süleyman Dede'nin meclis-i zikrine mülâzemet edib ondan münîb olduğundan 1088'de şeyhzâdesi eş-Şeyh Ömer Efendi'nin irtihâline binâ'en Çevikce Baba tekkesi şeyhi oldu. **[367]**

1099'da sâdâtın tuğyânına bâ'is olduğu töhmetiyle azl edilip İstanbul'a gitdi. Orada kürsî meşâyihi silsilesine dâhil olup Galata'da Arab Câmii kürsî şeyhi olduğu hâlde 1112 senesinde vefât etdi. Âlim, kâmil, muhibb-i ehl-i beyt idi. Bu yüzden derde uğradı.

Süleyman Ağa-Türedizâde el-Hâc

Amasyalıdır. A'yândan el-Hâc Kâsım Ağa bin Türedi Hüseyin Ağa bin Kâsım Ağa'nın mahdûmudur. Sipâhî meşâhîrinden olup Köprülü Mehmed Paşa birâderi Amca Hasan Ağa'nın kethüdâsı olarak İstanbul'da "Deli Süleyman Ağa"diye meşhûr oldu.

1095 senesi muharreminde Kara İbrâhim Paşa'nın sadâretinde Köprülü Paşa'nın evlâd ü etbâ'ı azl ü nefy edildiği esnâda şöhretinden dolayı bu da Amasya'ya gönderildi. 1097'de İbrâhim Paşa'nın azlinde Tokat voyvodası ve Amasya beytü'l-mâl emîni, 1099'da ma'zûlen gelip Bâyezîd Paşa vakfı mütevellî kâi'm-makâmı oldu.

1102'de Köprülüzâde Fâzıl Mustafa Paşa'nın **[368]** sadâretinde Amcazâde Hüseyin Paşa İstanbul kâ'im-makâmı olduğu esnâda surre-i hümâyûn emîni olup Hicâz'a gitdi. Mütevellî kâ'im-makâmlığı uhdesinde kalıp yeğeni el-Hâc Hüseyin Ağa da kethüdâsı oldu.

1103'de Hicâz'dan İstanbul'a avdet edib orada kaldığından zilka'desinde Bâyezîd Paşa mütevellî kâ'im-makâmlığı uhdesinden ref' edildi. Ba'dehû ordu-yı hümâyûn kasabbaşısı olup 1113'de vefât etdi. Oğulları Mehmed, Kâsım Ağalara "Kasabbaşızâdeler" dendi.

Süleyman Bey-Yörgüç Paşazâde

Amasya a'yânından Yörgüç Paşa vakfı mütevellîsi Mustafa Bey bin Ali Bey'in mahdûmudur. 1086'da pederi tagayyüb etdikte Havza'da Yörgüç Paşazâde Mustafa Bey'in imâreti vakfına mütevellî olduğu gibi 1099'da Amasya'da Yörgüç Paşa vakfına da mütevellî ve ba'dehû meclis-i a'yân a'zası olduğu hâlde 1123'de vefât etdi.

Süleyman Paşa-Pîrîzâde

Amasyalıdır. Amasya'da meskûn Gürcülerden Çelebi Mehmed **[369]** Ağazâde Pîrî Ağa'nın mahdûmu ve vezîr İbrâhim Paşa'nın birâderidir. Bayburdluzâde Kara İbrâhim Paşa'nın

himmetiyle gençliğinde enderûn-ı hümâyûna girdi. Kilâr-ı hümâyûn hademesinden olup ta'lîm u terbiye gördü.

1095 târîhli Enderûn defterinde hademe-i kilâriyân-ı hâssa künyeleri arasında "Süleyman Pîrî Veled-i Gürcü" diye künyesi görüldü. Gürcüzâde Pîrî Ağa'nın mahdûmu olduğu anlaşıldı.

Ba'dehû tefeyyüz ederek Sultân Ahmed-i Sânî devrinde peşgîr gulâmı olarak rikâb-ı hümâyûn ağaları silkine girdi. Ancak 1106'da Sultân Mustafa-i Sânî'nin cülûsunda enderûn ağaları tebeddül etdiğinden 1107'de kapıcıbaşılıkla ihrâc edildi.

1108'de Suğla sancâğı beyi olup 1109'da Amcazâde Hüseyin Paşa'nın sadâretinde Adana Beylerbeyi oldu. 1111'de Karahisâr-ı şarkî mutasarrıfı olup sancâkları devre başladı. 1114 senesi evâ'ilinde Cidde Beylerbeyi olup 1115 senesi evâ'ilinde ma'zûlen İstanbul'a geldi. **[370]**

Ba'dehû Batum Beylerbeyi olup orada bir müddet kaldı. 1121'de ma'zûlen Amasya'ya gelip sonra Hüseyin ve Fîrûz Ağaların vakfı mütevellîsi olarak ikâmet etdi. 1126'da Saruhan sancâğı mutasarrıfı olup 1127'de vefât etdi.

Süleyman Ağa-Şâtırzâde, el-Hâc

Amasya mütesellimi Hakalalı Şâtır Ali Ağa bin Hamza'nın oğludur. Hamza Paşa'nın vâlide kethüdâlığında dâ'iresine intisâb edib vezâretinde selâm ağası, ba'dehû kethüdâsı olarak temâyüz etdi.

1110'da paşanın irtihâlinde İstanbul'a gelip Amcazâde Hüseyin Paşa'ya intisâb etdi. Bu sâyede bölük ağası olup 1115'de bir aralık azl edildi. Ba'dehû ulûfeciyân-ı yemîn ağası ve 1123'de Trablusşâm mütesellimi olup oraya gönderildi. 1125 senesi şevvâlinin beşinde vefât etdi. Bundan münhâl olan hisse-i ferâşet Hamza Paşazâde Abdullah Bey'e verildi. Cesûr, iş-güzâr idi. Oğlu el-Hâc Abdullah Ağa'dır. **[371]**

Süleyman Efendi-Müftü Şeyh

Gümüşlüdür. Amasya'da ulemâdan tahsîl-i ilm ü kemâl ederek avdetle Gümüş kasabasında ders-i âm, Rüstem Paşa Câmiinde vâ'iz ve 1116'da eş-Şeyh Ahmed Efendi'nin vefâtıyla mahlûlünden Eslimiş karyesinde Şemseddîn Efendi tekkesi şeyhi ve 1123'de Gümüş müftüsü oldu.

Bir kaç yıl sonra fetvâdan azl edilip 1129'da sânîyen müftü olduğu hâlde 1131'de dâr-ı na'îme irtihâl etdi. Âlim, fakîh, usûl ü fürû'a vâkıf, müteşerri' bir şeyh-i sâlih idi.

Süleyman Efendi-Hatîbzâde

Amasyalıdır. Hâtuniyye Câmii hatîbi Abdullah Efendi'nin mahdûmudur. Amasya ulemâsından tahsîl-i ulûm edib ders-i âm iken 1099'da Havza'da Mustafa Bey imâreti şeyhi ve Fîrûz Ağa Medresesi müderrisi oldu. 1104'de tedrîs u meşîhatten ferâgat edib İstanbul'a gitdi.

Orada Ayasofya câmii ders-i âmlarından iken Amasyalı nakîbü'l-eşrâf es-Seyyid Osmân Efendi'ye intisâb edib kürsî meşâyihi **[372]** silsilesine girdi. 1113'de nakîb-i müşârün-ileyhin irtihâlinde metrûkesini tezevvüc edib Yenivâlide Câmii kürsî şeyhi oldu. Ba'dehû devr-i cevâmi' ederek Fâtih Sultân Mehmed Hân Câmii kürsî şeyhi olduğu hâlde 1138'de vefât etdi.

Âlim, kâmil, natûk, hüsn-i ta'bir u ifâdeye mâlik, nîk-nefes bir zât idi. Mahdûmları Mehmed, Abdullah Efendiler de meşâyih u ulemâdan idiler. Bunların li-ümmin birâderleri sudûrdan es-Seyyid Ömer, Abdullah Efendilerin sâye-i ikbâlinde tefeyyüz etmişlerdi.

Süleyman Ağa-Köprülü, el-Hâc

Amasya mülhakâtından Köprü kasabası eşrâfından el-Hâc Abdurrahmân Ağa'nın mahdûmudur. Köprülüzâde Fâzıl Mustafa Paşa'nın sadâretinde enderûna girip Bostancılar ocağına kayd edildi. Orada ta'lîm u terbiyye görüp 1117'de kozbeyci olarak temâyüz etdi.

Amasyalı Hacı Ahmed Paşa'nın bostancıbaşılığında ocak kethüdâsı ba'dehû hâsekî olup hayli mühimmât-ı siyâsiyyede îfâ-yı vazîfe ederek Sultân Ahmed Hân-ı Sâlis'e kendisini **[373]** sevdirdiğinden 1140 senesi ramazânında bostancıbaşı, ya'nî zabtiye nâzırı oldu.

1143 senesi rebîülâhirinde dâmâd u sadr-ı a'zam Nevşehirli İbrâhim Paşa ile ricâl-i hükûmetin katli ve Sultân Ahmed'in hal'i vak'asında infisâl edib Köprü'de ikâmete me'mûr olup geldi. Orada Tâceddîn Paşa Câmii önünde bir medrese inşâ edib sonra vefât etdi. Ehl-i hayr ve dîndâr idi.

Süleyman Ağa-Moramullu, el-Hâc

Amasya'nın cihet-i garbiyyesinde kâ'in Moramul köyünden Toramanoğlu Mehmed Ağa'nın mahdûmudur. 1118'de züamadan iken Moramul mütevellîsi olarak haylî müddet meclis-i hâcıyân u a'yâna a'zâ oldu.

1136'da açılan Îrân muhârebâtına iştirâk ederek yararlıkları görüldüğünden terakkî etdi. 1143'de cülûs eden Sultân Mahmûd-ı Evvel'in lalası Osmân Paşa ile hukûk-ı kadîmesi olduğundan İstanbul'a gidip tefeyyüz ederek dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından oldu. **[374]**

1147'de Silahdâr Ağası, 1152'de baş bâkî kulu olup Sadr-ı a'zam Zanalızâde es-Seyyid el-Hâc Ahmed Paşa'nın zamân-ı ikbâlinde mevki'ini muhâfaza etdi. 1155 senesi rebîülevvelinde sadr-ı müşârün-ileyhin azlini müte'âkib ma'zûl olduğu hâlde 1157'de vefât etdi. Küçük Ayasofya'da medfûndur.

Mahdûmları el-Hâc Mehmed, Ali Ağalardır. Bunlara "Moramulluoğulları" dendi. Bunlardan el-Hâc Hüseyin Ağa meşhûr olup bunun mahdûmu el-Hâc Mehmed Ağa 1258'de Hacı İlyâs Mahallesi'nde ber-hayât idi. Ba'dehû fevt oldu. Bunun evlâdından Hasan Efendi de akrabâmızdan idi.

Süleyman Efendi-Arpacızâde Hâfız el-Hâc

Amasyalıdır. Mahkeme-i şer'iyye ketebesinden Ahmed Efendi'nin mahdûmudur. Ulemâdan ve hâssaten Çorumlu Hâfız es-Seyyid Mehmed Efendi'den tahsîl-i ulûm edib ders-i âm oldu. Ba'dehû Enderûn Câmii vâ'izi ve 1151'de yeğenlerden Abdülhamîd Efendi bin el-Hâc eş-Şeyh Osmân Efendi'nin vefâtıyla Hacı Mahmûd Çelebi zâviyesi şeyhliğinin sülüs hissesine mutasarrıf olduğu hâlde **[375]** 1159'da vefât etdi. Âlim, vâ'iz, şeyhü'l-kurrâ bir zât idi.

Süleyman Bey-Kayalı Paşazâde

Amasyalıdır. Amasya eşrafından beylerbeyi olup 1131'de vefât eden Kaya Ali Paşa'nın mahdûmu ve Sâlih Bey'in birâderidir. Pederinin hayâtında dergâh-ı âlî çavuşânından olup hidemât-ı mühimmede yararlığı ve Îrân muhârebâtında şecâ'ati görüldüğünden 1141'de mîrlivâ oldu.

Çorum, Bozok, Niğde gibi sancâklara mutasarrıf olup 1155'de Niğde sancâğından ma'zûlen Amasya'ya gelip 1157'de Hicâz'a gitdi. Esnâ-yı avdette Cidde sancâğı beyi oldu. 1160 senesi zilhiccesinde Mekke-i Mükerreme'de vefât etdi. Mahdûmları Hasan, Hüseyin Beylerdir.

Süleyman Ağa-Harem Kethüdâsı el-Hâc

Amasyalıdır. Mehmed Paşa Mahallesi eşrâfından Şiyavuşoğlu el-Hâc Hasan Ağa'nın mahdûmudur. Evâ'il-i hâlinde İstanbul'a gidip Nevşehirli Dâmâd İbrâhim Paşa'nın efendiliğinde dâ'iresine intisâb ederek sadâretinde ağalarından oldu.

1140'ta sadr-ı müşârün-ileyhin mahdûmu Mehmed Paşa vezâretle dâmâd-ı şehriyârî oldukta kethüdası olup 1143'de İbrâhim Paşa'nın şehâdetinde Mehmed Paşa münzevî olduğu esnâda Amasya'ya gelip a'yân a'zâsı ve 1148 şevvâlinde Amasya mütesellimi ve 1149 senesi zilhiccesinde Sivas vilâyeti avârız emîni oldu.

1151'de Zanalızâde es-Seyyid el-Hâc Ahmed Paşa'nın harem kethüdâsı ve 1152 muharreminde evkâf-ı Süleymaniyye mütevellîsi olup sadâretinde hayli nüfûz u servet edindi. 1153'de dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından olup 1155'de paşanın sadâretten azlinde Amasya'ya geldi. "Harem kethüdâsı" demekle meşhûr oldu.

1156 senesi muharreminde mutasarrıf Cevher Paşa tarafından sânîyen Amasya mütesellimi olup zilka'desinin on beşinde Selim Paşa'nın mutasarrıflığında ma'zûlen İstanbul'a gitdi. 1157 recebinde silâhdâr ağası olup sonra Murtazâ Paşa kethüdâsı oldu.

1160 senesi gurre-i muharreminde Murtazâ Paşa tarafından sâlisen **[377]** Amasya mütesellimi olup geldi. Bu esnâda i'ânât-ı harbiyye için teşekkül eden meclis a'zâlarında ba'zı yolsuzluklar olduğu anlaşıldığından bi't-tahkîk cumâdelûlasının yirmisinde azl edildi. Bu da paşadan ayrıldı.

1162'de yine İstanbul'a gidip 1163 şevvâlinde sânîyen silâhdâr ağası oldu. 1165 senesi evâ'ilinde baş bâkî kulu oldu. 1168 senesi cumâdelâhiresinde ma'zûl olduğu hâlde sânîyen Hicâz'a gidip orada 1169 senesi zilhiccesinde vefât etdi.

Meşâhîr-i a'yândan âkil, müdebbir, zî-nüfûz u servet bir hânedân idi. Amasya'da Sofular Mahallesi'nde Abdullah Paşa Câmii önünde tarîk üzerinde âlî bir mekteb ve bir dershâne yaptırdı. Bunun mesâlihine emlâkinden bir kısmını vakf ederek Amasya'da nâmını ibkâ eyledi. Mahdûmları el-Hâc Hasan, Mehmed Ağalardır. Bunlara "Harem Kethüdâsı Oğulları" dendi. Yakın zamânlara kadar evlâdı vardı.[101]

Süleyman Efendi-Hâfız el-Hâc

Çorumlu Hasan'ın oğludur. Amasya müftüsü Çorumlu **[378]** es-Seyyid el-Hâc Hâfız Mehmed Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu. Yıllarca tedrîs-i ulûma hasr-ı evkât edib iştihâr ederek 1153'de binâsı hitâm bulan Fâtıma Hâtun Medresesi ilk müderrisi oldu.

Gümüşlüzâde Câmi-i şerîfinde hadîs ü tefsîr tedrîsâtına mülâzemet ve halka va'z ü nasîhat ederek 1170 senesi hilâlinde vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan, sâlih, dîndâr, âbid, kanâ'atkâr bir zât idi. Yerine eş-Şeyh İsmâ'îl Efendi müderris oldu.

Süleyman Ağa-Türedizâde, el-Hâc, Hâfız

Amasyalıdır. 1139'da vefât eden a'yân a'zâsından el-Hâc Mehmed Ağa bin el-Hâc Hüseyin Ağa'nın mahdûmudur. Pederinin vefâtında yerine geçip a'yândan oldu. 1147'de Sivas vilâyeti ta'dâd-ı ağnâm mültezimi olup nüfûz ve servet-i mevrûsesini tevsî' etdi.

Ba'dehû Amasya mukâta'ât emîni, 1154'de Tokat voyvodası ve Amasya beytü'l-mâl emîni, 1158'de Gümüş emîni olup nüfûz u i'tibârı fevka'l-âde arttı. 1163 senesi saferinde **[379]** şehir kethüdâsı oldu. Kethüdâlığı beş yıldan ziyâde devâm edib bütün umûr-ı livâyı kabza-i teshîrine aldı.

1168 senesi rebîülevvelinde Amasya mütesellimi Hacı Efendizâde el-Hâc Ahmed Ağa'nın nüfûzu ağır bastığından kethüdâlıktan çekildi. 1169 zilhiccesinde sânîyen şehir kethüdâsı olarak Fazlızâdelerin nüfûzundan hâsıl olan gerginliğe karşı durdu.

Çünkü vâlî Zaralızâde Mehmed Paşa'nın mukaddemen tahsîl etdiği emvâl-i mîriyyeyi ikinci def'a tahsîl ü cibâyete kıyâm ve Fâzlızâdeleri me'mûr etmesinden dolayı halk arasında galeyân hâsıl olmuşdu.

1171 senesi saferinde galeyân-ı efkârın netâyicinden olarak kethüdâlıktan isti'fâ edib çekildi. 1172'de halkın arzû ve intihâbı üzere baş a'yân olup tahsîlât mes'elesi tahkîkâtında Fazlızâdelerin nüfûzuna mâni' olamadığından ba'zı ulemânın nefy edilmesi merâkına dokunup hastalandı. 1173 senesi saferinde vefât etdi.

---

101 Mevâlîden Amasyalı Hâfız Ömer Fevzî Efendi harem kethüdâsı oğullarından idi.

Memleket hâdimi, nüfûz u himmet sâhibi, âlî-cenâb **[380]** servet ü sâmânı mükemmel, sahî, halkın gözdesi, me'ârif-âşinâ, fukarası bol bir hânedân idi. Nârlıbâğçenin garbında âlî bir medrese binâ ve ittisâlinde bir çeşme inşâ edib bunların mesâlihine on kadar dükkân ve müderris efendiye meşrûta bir hâne vakf etdi. Nârlıbâğçe bu medresenin bâğçesi olup kendisi de burada medfûn idi.

Bu medrese, mu'ahharan medrese-i Süleymaniyye, daha sonra "Nârlı Bâğçesi" demekle meşhûr olup 1282'de Ziyâ Paşa'nın mutasarrıflığı zamânında harâbe-müşrif bir hâlde iken tamâmıyla hedm edilip arsası yola kalb ve bir kısmı da son müderrisi olan İskiliblizâde Mehmed Efendi'nin menziline ilâve edildi. Çeşmesi de Sultân Mes'ûd Türbesi önündeki mezârlığın köşe başına getirildi.

Mahdûmları el-Hâc Ali, Îsâ, Mehmed Ağalardır. Ağa-yı müşarün-ileyhin seng-i mezârı bile gâ'ib olup gitdi. Hacı Ali Ağa da pederinin eserine iktizâ ederek "Yukarı Bakacak Medresesi" demekle meşhûr olan medrese-i hayriyyeyi yaptırmışdı. Hepsi de harâb oldu.

Süleyman Ağa-Kara Müslim, el-Hâc

Merzifonlu Ali Ağa'nın oğludur. Trabzon vâlîsi iken 1148'de maktûlen vefât eden Merzifonî Kara Mustafa Paşa'nın etbâ'ından iken silâhdârı olup Îrân muhârebâtında ibrâz-ı şecâ'at etdi.

Ancak Ser-asker Köprülüzâde Fâzıl Abdullah Paşa'nın şehâdetinden dolayı efendisi maktûl olduğundan Merzifon'a gelip ta'ayyün etdi. Hayli müddet Merzifon mukâta'ası emîni, sonra Merzifon voyvodası, birkaç def'a Samsun mütesellimi oldu.

Mu'ahharan Hazînedâr Süleyman Paşa ile arası açıldığından Merzifon'a avdet edib yine Merzifon voyvodası olarak hizmetlerde bulundu. Dergâh-ı âlî kapıcıbaşlığı ile taltîf edilip 1178 hudûdunda vefât etdi. Orada bir çeşme yaptırdı. Mahdûmu el-Hâc Ali Ağa'dır.

Süleyman Efendi-Müftüzâde, es-Seyyid, el-Hâc

Amasyalıdır. Esbak Amasya müftüsü Hacı Efendizâde el-Hâc Ömer Efendi mahdûmu es-Seyyid el-Hâc Ali Efendi'nin oğludur. **[382]** Ba'de't-tahsîl ders-i âm ve 1161'de Müftüzâde es-Seyyid Ebûbekir Efendi'nin kasr-ı yediyle Ya'kûb Paşa müderrisi oldu. Yirmi iki yıl kadar va'z ü tedrîs ile iştigâl ederek 1183'de vefât etdi. Ulemâdan idi.

Süleyman Ağa-Debbâğoğlu, el-Hâc

Amasya debbâğlarından Mehmed'in oğludur. Yeniçeri, ba'dehû yasakçı olup 1158 senesinden i'tibâren mükerreren Amasya yeniçerileri serdârı olarak Îrân muhârebâtında ibrâz-ı hidmet etdi. 1178'de serdengeçtiler ağası olup turnacıbaşı pâyesiyle Rus harbine gitdi. 1184'de İbrâ'îl harbinde şehîd oldu. Birkaç def'a meclis-i a'yân a'zâsı olmuş, gâzî, mücâhid, dîndâr bir zâbit idi.

Süleyman Efendi-Yazıcı

Merzifonludur. Mustafa Ağa'nın mahdûmu olup İstanbul'a gitdi. Ba'zı hemşehrîlerinin yardımıyla Dârü's-sa'âde ağası kâtibi kalemine girdi. Tedrîcen tefeyyüz ederek 1172'de mezkûr kalemde halîfe-i sânî iken Merzifon'da Çelebi Sultân evkâfı mütevellîsi olup tarafından kâ'im-makâm gönderdi. **[383]**

1175'de başhalîfe olup dârü's-sa'âdeağası Dördüncü Beşîr Ağa'ya hulûl etdi. 1177 senesi şa'bânında Ağa kâtibi olan İzzet Mehmed Efendi'yi Sultân Bâyezîd evkâfı tevliyetiyle Amasya'ya i'zâm etdirip yerine dârü's-sâde ağası kâtibi oldu.

1181'de Dîvân-ı hümâyûn hâcegânı zümresine iltihâk ederek nüfûz u i'tibârı artdı. 1182'de Beşîr Ağa'nın irtihâlinde Dârü's-sa'âde Ağası olan Mercân Ağa'yı da teshîr ederek mu'âmelâtında serbest oldu.

1186 senesi cumâdelûlâsında Mercân Ağa'nın vefâtıyla Dârü's-sa'âde ağası olan Cevher Ağa'yı da kendisine uydurdu. Ağa-yı müşârün-ileyhin nâmına sebb görülen ba'zı ahvâl u harekâtında sâ'ik olduğu zann edilerek 1187 senesi zilka'desinin evâhirinde Cevher Ağa azl ve Mısır'a nefy edilip bunun hakkında tahkîkâta başlandı.

Bu esnâda selefi ve hasmı olan İzzet Mehmed Efendi, şehremîni ve yirmi gün evvel cülûs eden Sultân Abdülhamîd-i Evvel'in gözdesi bulunuyordu. Bir ay zarfında hitâm bulan **[384]** tahkîkât aleyhinde netîce verdiğinden 1188 senesi muharreminde i'dâm ve emvâl ü emlâki müsâdere edildi. Kâtib, müdebbir, mümtezic ise de ricâl-i devlete karşı cesûr idi.

Süleyman Ağa-Gümüş, el-Hâc

Amasyalıdır. Ebûbekir'in oğludur. Zanalızâde es-Seyyid el-Hâc Ahmed Paşa'nın etbâ'ında olup sadâretinde Enderûn-ı hümâyûna dâhil olup Bostancı ocağına kayd edildi. Burada ta'lîm u terbiyye görüp tefeyyüz ederek halîfe ve 1165'de hâsekî oldu.

1171'de Bostâncılar kethüdâsı ve 1175'de bostâncıbaşı oldu. Üçüncü def'a sadr-ı a'zam olan Bâhir Mustafa Paşa'nın kethüdâsı Amasyalı Mustafa Ağa ile aralarında samîmiyyet olduğundan 1178 senesi şevvâlinde sadr-ı müşarün-ileyhin azl ü i'dâmı üzerine azl edildi.

Fakat hizmetinde bir taksîri olmadığından dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı verilip muvakkaten Amasya'ya gönderildi. İki yıl kadar Amasya'da Helkis Bâğçesi'nde ikâmet ü te'ehhül etdi. Ba'dehû umûr-ı mühimmede istihdâm edilip **[385]** 1189'da me'mûren Hicâz'a gitdi. Ba'dehû vefât etdi. Mahdûmları Ebûbekir, Ömer Ağalardır. Ömer Ağa'nın oğlu Kahvecibaşı İbrâhim Ağa 1262'de ber-hayât idi. Bunlara "Gümüşoğulları" dendi.[102]

Süleyman Efendi-Uzun Müderris, el-Hâc

Amasyalıdır. Ya'kûb Paşa Câmii mü'ezzini iken 1146'da vefât eden Mustafa bin Süleyman bin Halîl'in mahdûmu olup **"**Mü'ezzinzâde" demekle meşhûrdur. Iydîzâde el-Hâc Âkif Mustafa Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl ederek tedrîse me'zûn u mücâz oldu.

Taş-âbâdî el-Hâc Ahmed, Akdağlı el-Hâc Mustafa, Çorumlu es-Seyyid el-Hâc Ali Efendilerden de ahz-ı ulûm ederek ders-i âm oldu. Yıllarca tedrîs-i ulûm u fünûn ederek iştihâr edib 1183'de Ya'kûb Paşa müderrisi oldu.

Evâhir-i ömründe tefsîr u hadîs tedrîsâtına hasr-ı evkât edib 1192 senesi şa'bânının yedinci günü seksen yaşında irtihâl-i dâr-ı mükâfât etdi. Gâyet fâzıl **[386]** muhakkik, müfessir, muhaddis, usûl ü fürû'da kâmil, vâ'iz, talâkat-ı lisânıyla meşhûr, âbid, menâsıb-ı dünyevîden müctenib, "Uzun Müderris" demekle pek ma'rûf, şeyhü'l-ulemâ idi.

Mahdûmları Hâfız Mustafa, Abdullah Efendilerdir. Müderrislik bunlara nısfıyyet üzere tevcîh edildi. Hâfız es-Seyyid Abdullah Efendi 1193'de vefât edib hisse-i tedrîsi meşâhîr-i fuzalâdan Gümüşhâneli es-Seyyid Ebûbekir Efendi'ye tevcîh edildi.

Hâfız es-Seyyid Mustafa Efendi de 1208'de vefât edib Ya'kûb Paşa müderrisliğinin nısf hissesi oğulları Hâfız Abdullah, Mehmed, Hasan Efendilere verildi. Hâfız es-Seyyid Abdullah Efendi 1232'de fevt olup mahdûmu "Sarı Müderris" demekle meşhûr Hâfız Mustafa Efendi müderris oldu. Hâfız es-Seyyid Hasan Efendizâde es-Seyyid Mustafa Efendi de 1257'de vefât etdi.

Süleyman Paşa-Dayızâde

Amasyalıdır. Efte Köyü Ağası el-Hâc Mehmed Ağa bin **[387]** Dayı Ömer Ağa'nın mahdûmudur. Yeniçeri olup Îrân muhârebesinde ibrâz-ı şecâ'at ederek Erzurum Ağası olan Amasyalı Zorluzâde Mehmed Ağa'nın nazar-ı takdîrini celb eylediğinden dâmâdı ve kethüdâsı oldu.

---

102 Gümüş, fıdda ma'nâsınadır. Camuş ma'nâsına kömüş değildir.

1165'de Mehmed Ağa kul kethüdâsı oldukta turnacı pâyesiyle ocağa yerleşdi. Bir aralık Amasya'ya gönderilip kır serdârı, 1176'da Amasya serdârı ve ba'dehû serdengeçtiler ağası olarak Rûmeline gitdi. Ruslar'a karşı şecî'âne harb edib yararlıkları görülmekle 1182'de Özi Ağası oldu.

Ruslar'a karşı Özi Kalesini on yıl kadar hüsn-i muhâfaza eylediğinden silâhdâr-ı şehriyârî Arabsunlu Kara Mehmed Ağa'nın gözüne girdi. 1193 senesi şa'bânının üçünde müşârün-ileyh Kara Mehmed Paşa vezâretle sadr-ı a'zam olduğundan celb edilerek ramazânın evâ'ilinde yeniçeriağası oldu.

Ancak 1195 senesi saferinde sadr-ı müşârün-ileyhin vefâtıyla İzzet Mehmed Paşa sadr-ı a'zam olup geldiğinin **[388]** haftasında irtişâsından bahisle azl ve halîlesiyle beraber Sinop'a nefy etdirdi. Çünkü İzzet Paşa Amasya'da evkâf-ı sultâniyye mütevellîsi olduğu esnâda sâhib-i terceme Amasya serdârı olup kendisinden hakâret görmüşdü.

1196 senesi ramazânında sadr-ı a'zam olan Alâ'iyeli Yeğen es-Seyyid Mehmed Paşa sadr-ı a'zam olup gelince zilka'desinin üçüncü günü Rûmeli Beylerbeyiliği pâyesiyle Hotin muhâfızı oldu. 1201 senesi şevvâlinde Akşehir ve 1202 muharreminde Köstendil sancâkları verilerek Eflâk cânibinde ba'zı mevâki'in muhâfazasına me'mûr oldu.

1203 senesi evâ'ilinde rütbe-i vezâretle Rus harbine me'mûr olup 1204'de Diyârbekir vâlîsi oldu. 1205'de şiddetle cereyân eden muhârebede esîr u ma'zûl olduğuna pek müte'essir olup çok geçmeden vefât etdi. Şecî', muhârib, âkil idi. Mahdûmu Mehmed Sâdık Bey kapıcıbaşılardandır.

Süleyman Efendi-Lâz Hâcezâde, es-Seyyid

Amasyalıdır. Fâzıl-ı meşhûr Lâz Hâce es-Seyyid el-Hâc **[389]** İbrâhim Efendi'nin mahdûmudur. Pederinden ve fâzıl-ı meşhûr Gümüşhaneli es-Seyyid Ebûbekir Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu. Cevâmi'-i şerîfede va'z ü nasîhat ederek şöhret kazandı.

1198'de üstâdı Kastomonu'ya giderken uhdesinde bulunan Ya'kûb Paşa müderrisliğinin nısf hissesini tilmîzi ve hâcezâdesi olmak hasebiyle buna kasr-ı yed ü ferâgat edib Ya'kûb Paşa müderrisi oldu. 1208'de vefât etdi. Âlim, vâ'iz idi. Çıkrık Mahallesi Câmii Cum'a vâ'izi idi. Vefâtında işbu va'ziyye ulemâdan es-Seyyid Hüseyin Efendi'ye verildi.

Süleyman Efendi-Ermenâkî, Hacı Hâfız

Ermenekli Hasan'ın oğludur. Gençliğinde Amasya'ya gelip hıfz-ı Kur'ân ederek şeyhü'l-kurrâ Hâfız el-Hâc İbrâhim Cû'î Efendi'den vücûh-ı kırâ'âti ve tecvîdi ahz etdikten sonra Çelebizâde Fâzıl Hüseyin ve Uzun Müderris el-Hâc Hâfız Süleyman Efendilerden ikmâl-i tahsîl etdi.

Sultân Bâyezîd Câmi-i şerîfinde şeyhü'l-kurra ve ders-i âm olup bir taraftan talebe-i ulûma ta'lîm-i kırâ'at-i Kur'ân edib diğer taraftan tedrîs u ifâdeye mülâzemet ederek iştihâr **[390]** etdiğinden Türedizâde Hacı Hâfız Ali Ağa medrese-i Hayriyyesini itmâm etdikte bunu ilk müderris nasb etdi. 1212'de dâr-ı na'îme irtihâl etdi. Meşâhîr-i ulemâdan kâmil, halûk, gâyet dîndâr bir şeyhü'l-kurrâ idi.

Süleyman Ağa-Kantârî el-Hâc

Lâdiklidir. Ahmed oğlu olup Lâdik'te kantâr mukâta'ası mültezimi olarak fevka'l-âde ta'ayyün etdi. Ba'dehû Lâdik voyvodası olup Rus muhârebâtında mâlen ve bedenen fedâkârâne hizmetler ibrâz ederek dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı rütbesiyle taltîf edildi.

1203'de Sultân Selîm Hân-ı Sâlis'in cülûsunda silahdâr-ı şehriyârî olan Lâdikli es-Seyyid Abdullah Ağa'nın sevk ü ta'rîfiyle Sivas vilâyeti mübâya'acısı ba'dehû İstanbul'a gidip baş bâkî kulu oldu. 1210'da silâhdâr es-Seyyid Abdullah Ağa'nın azl ü tekâ'üdü üzerine avdet edib 1213'de vefât etdi. Meşâhîr-i a'yândan hânedân, hayr-hâh idi. Mahdûmu el-Hâc Ali Ağa da dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından meşhûr bir zât idi.

Süleyman Bey-Kayalı Paşazâde, es-Seyyid, el-Hâc

Amasya eşrâfından el-Hâc Sâlih Bey bin Kaya Ali Paşa'nın mahdûmu ve es-Seyyid el-Hâc Ömer Bey'in birâderidir. Pederinin vefâtında yerine geçip hâcıyân u a'yân meclislerine a'zâ olarak nüfûz u i'tibâr kazandı.

1193'de Amasya iki gruba ayrılıp bir kısmı Caniklizâde tarafdârı, diğer kısmı Cebbârzâde tarafdârı olduğu esnâda Cebbârzâde tarafdârı olup Canikli Hacı Âli Paşa'nın şedâ'id ü mezâlimine karşı mücâdele ederek Cebbârzâde Mustafa Bey'i nüfûz u kuvvetiyle takviyye etdi.

Bu esnâda Hacı Ali Paşa mağlûb ve tarafdârları menkûb oldukta nüfûzu artıp sonra baş a'yân oldu. 1195 senesi şa'bânında Hacı Ali Paşazâde Mikdâd Ahmed Paşa ibkâ-yı vezâretle ber-vech-i mâlikâne Amasya mutasarrıfı olup geldikte bi'z-zarûre İstanbul'a gidip tehlikeden kurtuldu.

Orada Amasyalı Ocak İmâmızâde es-Seyyid Mustafa Paşa'nın dâ'iresine intisâb edib müşârün-ileyhin ta'rîf **[392]** u sevkine binâ'en dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı ile taltîf edilip İzmit mütesellimi oldu. 1202 senesi zilhiccesinde paşa-yı müşârün-ileyh rikâb-ı hümâyûn kâ'im-makâmı oldukta İstanbul'a gelip çavuşbaşı vekîli oldu.

1203'de silâhdar Ağası olarak ta'ayyün etdi. 1206'da Mikdâd Ahmed Paşa'nın i'dâmında avdet edib 1207 senesi gurre-i muharreminde Amasya mültezimi olan Cebbârzâde Süleyman Bey tarafından Amasya mütesellimi olarak aynü'l-a'yân oldu.

1208 gurre-i muharreminde baş a'yân olan es-Seyyid Abdullah Bey'in meclisine a'zâ olarak nüfûzunu muhâfaza etdi. 1209'da Hazînedârzâde Süleyman Bey'in mütesellimliğinde inzivâya çekilip 1213'de yine baş a'yân oldu.

1214'de Caniklizâde Tayyâr Mahmûd Paşa Amasya mültezimi oldukta yine İstanbul'a gidip Üsküdâr'da ikâmet etmekte iken 1216'da vefât etdi. Meşâhîr-i eşrâftan hânedân, kerîm, mu'tedil bir zât idi. Mahdûmları es-Seyyid el-Hâc Ahmed, Hasan Beylerle Ömer Kâşif Paşa'dır. **[393]**

Süleyman Ağa-Türizâde, el-Hâc

Amasyalıdır. Medrese-i Hayriyye bânîsi eşrâftan el-Hâc Hâfız Ali Ağa bin el-Hâc Süleyman Ağa'nın mahdûmudur. Pederinin hayâtında hac edib, meclis-i hâcıyân u a'yâna a'zâ oldu. 1193'de a'yânın tefrikasında taraf-ı i'tidâli tercîh ederek âkilâne hareket etdi.

Bundan dolayı gerek Cebbârzâdelerin gerek Caniklizâdelerin eyyâm-ı iltizâmında her iki tarafa da yarandı. 1214'de Caniklizâde Tayyâr Mahmûd Paşa tarafından Amasya mütesellimi ve baş a'yân oldu. Fakat Tayyâr Paşa'nın mezâliminden dolayı sene-i mezbûre recebi gurresinde isti'fâ edib çekildi.

Ba'dehû meclis-i a'yân a'zâsı olup 1218 vak'asında a'zâlıktan da çekilip 1221'de vefât etdi. Nârlı Bâğçe Mezârlığı'nda medfûn idi. Buradan yeniyol küşâdında seng-i mezârı Sultân Mes'ûd Türbesi'ne vaz' ve kemikleri de bu türbe civârına nakl edildi.

Sahî, küşâde-meşreb, mu'tedil, sofrası umûma **[394]** açık, fukarâ-perver olup dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından bir zât idi. Oğulları el-Hâc Mehmed, Ali, Hasan Ağalardır. Nüfuz u mevki'ini el-Hâc Hasan Ağa muhâfaza edebilmişdir.

Süleyman Baba-Âşık

Kırşehirlidir. Hacı Bektaş-ı Velî Ocağında ta'lîm u terbiyye görüp erbâb-ı me'âriften oldu. Merzifon'da Pîrî Baba tekkesi meşîhati Dervîş Mehmed ve İbrâhim Babaların mel'abesi olduğundan 1195'de her ikisinin def'iyle mezkûr tekke şeyhi olarak ocaktan geldi.

Yirmi sekiz yıl kadar icrâ-yı meşîhat, meslek-i sûfiyâna yaraşır bir tarîkat ta'kîb ederek âkilâne hareket edib herkesin hüsn-i nazarını kazandı. 1223'de âlem-i bekâya intikâl ederek hulefâsından meşhûr Merzifonî İbrâhim Baba yerine geçti. Şâ'ir, müşekkel, vakûr, me'ârife müntesib idi.

Süleyman Re'fet Bey-Avkatlızâde

Mecidözülüdür. Oranın ber-vech-i mâlikâne mutasarrıfı **[395]** olan Fındık Mustafa Paşa bin el-Hâc Ali Ağa bin Avkatlı İbrâhim Ağa bin Süleyman'ın mahdûmudur. 1204'de pederinin maktûlen vefâtında Amasya'ya celb edilerek ikâmete me'mûr oldu.

1207'de Cebbârzâde Süleyman Bey Amasya sancâğı mutasarrıfı oldukta afv ü ıtlâkını istihsâl ederek Mecidözü kazâsı uhdesine ber-vech-i mâlikâne tevcîh edildiğinden Mecidözü'ne gitdi. Orada tevsî'-i dâ'ire-i nüfûz ederek Çorum sancâğı mütesellimi olup Cebbârzâdenin bir kolu oldu.

1219'da Amasya sancâğını Caniklizâde Hasan Bey'in ve Tayyâr Paşa'nın dest-i bî-emânından tahlîse me'mûr olduğundan bütün kuvvetiyle Amasya'ya gelip Hasan Bey'i der-dest ederek Millîzâde el-Hâc Süleyman Beyle Amasya'yı kurtardı.

Bundan dolayı dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı ile taltîf edildi. 1220 senesi gurre-i muharreminde Amasya sancâğı mütesellimi de olup Çorum ve Amasya sancâklarını Mecidözü merkezinden idâre ederek nüfûzu fevka'l-âde arttı. **[396]**

1222 senesi rebîülevvelinin yirmi birinde Dördüncü Sultân Mustafa Hân'ın cülûsunda nüfûzunu muhâfaza etmekte iken cumâdelûlâsında Caniklizâde Tayyâr Mahmûd Paşa Rusya'dan avdetle yine Amasya mutasarrıfı ve şa'bânında Amasya eşrâfından Gürcüzâde Hâfız es-Seyyid Ali Paşa bâ-rütbe-i mîr-i mîrânî Çorum sancâğı mutasarrıfı ve Amasya mütesellimi oldukta nüfûzu sarsıldı.

1223 senesi cumâdelûlasının dördüncü günü İkinci Sultân Mahmûd Hân'ın cülûsu ve Tayyâr Mahmûd Paşa'nın azl ü i'dâmı üzerine i'âde-i nüfûz u ikbâl ederek Çorum sancâğı mutasarrıfı olup 1224 senesi evâ'ilinde İstanbul'a celb ve baş bâkî kulu nasb edildi. 1226 senesi şevvâlinde ma'zûl ve 1227 senesi ramazânının on beşinde merhûm oldu.

Üsküdâr'da ceddi el-Hâc Ali Ağa'nın yanında medfûndur. Âkil, müdebbir, me'ârif-âşinâ, kerîm, dîndâr, şedîd, nüfûzı servetiyle mütenâsib, hayr-hâh, devlete mutî' idi. Mecidözü kasabasında âlî bir câmii, yanında mektebi, hamâmı vardır. Çiftlikleri mahdûmları Mehmed Ârif, Ali Es'ad, Ahmed Hamdî Beylere kaldı. Bunlar da mu'ahharan İstanbul'a **[397]** kaldırılıp ocakları söndürüldü.

Süleyman Efendi Servahdîzâde, el-Hâc

Amasya müftüsü olup tercemesi yukarıda yazılan el-Hâc Servahdî Mustafa Efendi'nin mahdûmudur. Allâme Ürgüblü Hacı Ahmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve hâciyân u a'yân meclislerine a'zâ olarak "Hacı Servatlıoğlu" demekle iştihâr etdi. 1229 senesi hilâlinde vefât etdi. Ulemâ ve a'yân-ı memleketten idi.

Diğer eşrâftan Kapancızâde el-Hâc Süleyman Ağa bin el-Hâc Hâfiz Hasan Ağa da haciyân u a'yân meclislerine a'zâ oldu. Ancak Caniklizâdeler tarafdârı olduğu cihetle Tayyâr Mahmûd Paşa'nın i'dâmından sonra münzeviyyâne imrâr-ı hayât edib 1230 sâline doğru vefât etdi.

Süleyman Ağa-Kara Müslimzâde, el-Hâc

Merzifonludur. Oranın voyvodası Kara Müslim el-Hâc Süleyman Ağazâde el-Hâc Ali Ağa'nın mahdûmudur. Pederinin hayâtında Merzifon'a musallat olan Kavaklı Deli Ali Ağa'ya karşı mücâdele ederek mûmâ-ileyhin ve efendileri olan **[398]** Caniklizâdelerin def'inde hizmet eylediğinden dergâh-ı âlî gedüklülerinden oldu.

1203'de Rus muhârebesinde yararlığı görüldüğünden 1206'da Merzifon voyvodası oldu. Sonra Caniklizâdelerin avdet ü tasallutlarında İstanbul'a gidip 1218'de avdet ve Cabbarzâde Süleyman Bey'e mutâba'at ederek 1219 vak'asında fi'len hizmeti sebk eylediğinden Merzifon voyvodası ve mukâta'ası emîni oldu.

1224'de Rus muhârebesinde yararlıklar gösterdiğinden dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı ile taltîf edilip 1233 senesi hudûdunda vefât etdi. Meşâhîr-i a'yândan sâdık, nâfizü'l-kelim, vazîfesinde

mukdim idi. Mahdûmu el-Hâc Mustafa Nezîr Ağa ve kethüdâsı Kuloğlu el-Hâc İbrâhim Ağa'dır. Hacı Nezîr Ağa'yı Hazînedârzâde Osmân Paşa 1247'de yok yere i'dâm etdirdi.

Süleyman Bey-Millîzâde, el-Hâc

Amasyalıdır. 1192 senesi şevvâlinde Canikli Hacı Ali Paşa'nın i'dâm etdirdiği Millîzâde Mûsâ Bey bin Hâfız **[399]** Mustafa Paşa bin Mûsâ Bey'in mahdûmudur. Pederinin i'dâmıyla emvâl ü emlâkinin müsâderesinde birâderi Mustafa Beyle İstanbul'a gidip Hacı Ali Paşa'nın zulmünden şikâyet ederek müsâdereden kurtardıkları emvâl ü emlâke bâ-fermân-ı âlî vâris oldu.

1193'de Cabbarzâde Mustafa Bey'e bütün kuvvetiyle yardım ederek Canikli Hacı Ali Paşa'dan ve evlâdından pederinin intikâmını aldı. Bu vak'adan i'tibâren iştihâr edib dergâh-ı âlî gedüklülerinden oldu.

1195 senesi şa'bânında Caniklizâdelerin avdetinde muvakkaten Yozgat'a gidip 1198'de ba'zı te'mînât ile avdet ve iltizâm işleriyle iştigâl ederek vüs'at ü yesâr kazandı. 1206'da Mikdâd Ahmed Paşa'nın i'dâmında Amasya mukâta'ât mültezimi olarak nüfûz u serveti arttı.

1212'de Amasya mutasarrıfı Cabbarzâde Süleyman Bey tarafından Amasya mütesellimi olup eser-i cedîd konağını kendisinin teberrû'an mîrîye verdiği arsası üzerine yaptırıp merkez-i idâreyi oraya nakl etdi. Bu sûretle Hızır Paşa Mahallesini fevka'l-âde **[400]** şenlendirdi.

1213 senesi gurre-i muharreminde mütesellimliği hitâma erip baş a'yân oldu. 1214 senesi gurre-i muharreminde Caniklizâde Tayyâr Mahmûd Paşa Amasya mutasarrıfı olduğundan kûşe-i inzivâya çekildi. 1218 senesi gurre-i muharreminde Cebbârzâde Süleyman Bey Amasya mutasarrıfı olup tarafından ikinci def'a Amasya mütesellimi oldu.

Ancak Tayyâr Mahmûd Paşa, Amasya sancâğını Cebbârzâde Süleyman Bey'e kaptırmamak için hilâf-ı kanûn-ı devlet Mikdâd Paşazâde Hasan Bey'e terfîk eylediği kuvve-i askeriyyesiyle cebren Amasya'yı zabt u istîlâ eylediğinden Cebbarzâdeden aldığı ta'lîmât üzerine safer gâyesinde Amasya'dan kalkıp Yozgat'a gitdi.

1219 senesi muharreminde bâ-fermân-ı âlî Amasya'yı Caniklizâdelerden tahlîse me'mûr olan Cebbârzâde Süleyman Bey tarafından serdâr olup ma'iyyetindeki kuvve-i mevcûdesiyle Amasya üzerine yürüdü. Ma'iyyetine me'mûr olan a'yânlarla mâh-ı mezkûrda Amasya'yı zabt ve Hasan Bey'i i'dâm ederek üçüncü def'a Amasya mütesellimi oldu. **[401]**

Bundan dolayı dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı ile taltîf edilerek nüfûz u i'tibârı tekemmül etdi. 1220 senesi gurre-i muharreminde mevki'ini muhâfaza etdiği gibi 1222 senesi gurre-i muharreminde kezâlik Amasya mütesellimi olarak kaldı.

Ancak Sultân Mustafa Hân-ı Râbi'in cülûsundan sonra Caniklizâde Tayyâr Mahmûd Paşa'nın avdeti üzerine çekildi. 1223 senesi cumâdelûlâsında Sultân Mahmûd Hân-ı Sânî'nin cülûsunda tekrâr Cebbârzâde Süleyman Amasya mutasarrıfı olduğundan tarafından dördüncü def'a Amasya mütesellimi oldu.

1224 senesi gurre-i muharreminde Benderdi Ali Ağa Amasya mütesellimi olarak geldikte harbe me'mûr olup ma'iyyetinde beş yüz gönüllü askerin başbuğu olduğu hâlde Rus muhârebesine gitdi. Hacı Yûsufzâde Kâsım Paşa'nın ma'iyyetinde harbe girip yararlıkları görüldüğünden Kâsım Paşa'ya vezâret ve buna da mîrahûr-ı evvel pâyesi verildi.

1227'de ikinci def'a beşyüz askerin başbuğu olup İbrâ'îl tarafına me'mûren gitdi. 1231'de avdet edib 1234'de bir maslahat için İstanbul'a celb edilerek orada **[402]** az müddet sonra vefât etdi. Gâyet zî-nüfûz, müdebbir, âkil, hânedân idi. Amasya'da Millîoğlu Hânı bunundur. Oğulları el-Hâc Mûsâ Ağa ile el-Hâc Mustafa Efendi'dir.

Süleyman Efendi-Sarrâczâde

Amasyalıdır. Fuhûl-i ulemâdan el-Hâc İbrâhim Efendi bin el-Hâc İsmâ'îl Efendi bin el-Hâc Hâfız Mehmed Ağa bin el-Hâc Ahmed Ağa bin Sarrâc Mehmed Ağa bin Dervîş Ahmed Ağa bin Şükrullâh Efendi mahdûmudur. İstanbul'da tahsîl-i me'ârif u kitâbet edib

Amasyalızâde Hacı İbrâhim Efendi'nin himmetiyle Bâb-ı âlîde mektûbî-i sadr-ı âlî kalemine girdi.

Orada tefeyyüz edib hulefâdan ve ba'dehû bâ-rütbe-i hâcegânî ser-halîfe oldu. 1223 senesi cumâdelûlâsında Tepedelenli Ali Paşa'ya ihsân buyurulan vezâret menşûrunu îsâle me'mûren Yanya'ya gitdi. Akl ü inşâsını beğenmiş olan Ali Paşa'nın talebi ve Bâb-ı âlînin müsâ'adesi üzerine kâtib-i dîvânı olup Yanya'da kaldı.

1237'de Ali Paşa maktûlen vefât etdikte Rûmeli vâlîsi Ebû Lebûd Mehmed Paşa'ya dîvân efendisi ve müsteşâr-ı **[403]** umûru oldu. Mehmed Paşa mu'ahharan Mora ser-askeri olup ordunun idâresinde aczi nümâyân olduğundan 1239 senesi şa'bânının gâyesinde azliyle Dimetoka'ya i'zâm ve emvâli müsâdere edildi.

Bunun üzerine paşadan ayrılıp İstanbul'a geldiği anlaşılmağla Kayseriyye'ye sürüldü. Ancak mebğûz-ı devlet olan Ali Paşa'nın kitâbetinde bulunduğu esnâda ba'zı tahrîratından ve harekâtından dolayı bu da mebğûz olmuşdu.

İstanbul'a celbi ve i'dâmı melhûz iken Ebû Lebûd Mehmed Paşa'ya dehâlet ederek onun kâtib-i dîvânı olması celb ü i'dâmını vakt-ı âhere ta'lîke bâ'is olmuş ve bu def'a kendi ayağıyla İstanbul'a gelmiş olduğundan nefy ve arkasından gönderilen fermân-ı âlî mûcebince Kayseriyye'ye vusûlü günü i'dâm edildi. Gâyet kâtib, münşî, hoş-nüvîs olduğunu "Es'ad Efendi Vekâyi'-nâme"sinde yazıyor.

Süleyman Efendi-Kara Müftüzâde

Amasyalıdır. Esbak Amasya Müftüsü Çorumlu el-Hâc Kara **[404]** İsmâ'îl Hâtif Efendi bin Mustafa Ağa'nın mahdûmudur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm ederek pederinin irtihâlinde Sunkurlu Medresesi müderrisi ve ders-i âm oldu. Amasya müftülerinden ba'zılarına müsevvid ü emînü'l-fetvâ olup 1240 senesi muharreminde zelzele-i müdhişeden zehre-çâk olarak vefât etdi. Ulemâdan idi. Mahdûmu Uzun Mustafa Mahallesi muhtârı Mehmed Muhsin Efendi 1261'den sonra vefât etdi. Oğulları Süleyman, İsmâ'îl Ağalar hayli yaşadı.

Süleyman Paşa-Alemdâr

Amasyalıdır. İçerişehir eşrâfından el-Hâc Hâfız Mehmed Ağa bin Tamgacı el-Hâc Ahmed Ağa bin Ömer Ağa'nın mahdûmudur. Evâ'il-i hâlinde yeniçeri olup Amasya'da "Tamgacıoğlu Üçüncü Süleyman Ağa" demekle meşhûr oldu.

1203'de Rus harbine gidip şecâ'ati, merdâne hareketi görüldüğünden "alemdâr" ve defâ'atle Amasya serdârı oldu. 1224'de ikinci def'a Rus harbine gidip yüz ağartacak hizmetlerde bulunduğundan **[405]** turnacıbaşı pâyesiyle taltîf edildi.

1226'da İstanbul'a gelip ocağa yerleşdi. 1227'de kethüdâyeri, 1228 senesi Muharreminin yirmi ikisinde muhzırağalığıyla dâhil-i katar oldu. Ba'dehû sırasıyla bi'l-fi'il turnacıbaşı, 1229'da seksoncubaşı ve bir kaç ay sonra zağarcıbaşı, 1230'da kul kethüdâsı ve sene-i mezbûre zilhicce sinin on sekizinde yeniçeri ağası oldu.

1231 senesi cumâdelâhiresinin üçüncü günü azliyle Amasya'ya i'zâm edildi. 1232'de Amasya'da tahaddüs eden Yeniçeri-talebe arbedesi fecî' bir şekle girmeden kavgayı harekât-ı serî'asıyla bastırdığından afv ü ıtlâk edilmekle İstanbul'a gitdi.

1234'de bâ-rütbe-i mîr-i mîrânî Çirmen sancâğı mutasarrıfı olup Rûmeli'ne gitdi. Ba'dehû Niğde sancâğı mutasarrıfı olup Mora harbine me'mûr oldu. Mora muhârebâtında 1240 senesi şevvâlinde vefât etdi. "Alemdâr Süleyman Paşa" demekle meşhûr, müdebbir, cesûr idi. Mahdûmları Mehmed Reşîd, Ahmed Nazîf Beylerdir. **[406]**

Mehmed Reşîd Bey, müderrisînden olup Mahmûd Paşa mahkemesi baş kâtibi, ba'dehû nâibi olup 1261 senesi hilâlinde vefât etdi. Ahmed Nazîf Bey'in terceme-i hâli aşağıda gelir. Bunun mahdûmu Mahmûd Şevket Bey Çorum müdde-i umûmî mu'âvini iken 1324'de vefât etdi. Osmâncık nâibi olduğum esnâda kazâya gelip görüşmüşdüm.

Süleyman Efendi-Ziyâreli, Müftüzâde, es-Seyyid, eş-Şeyh

Amasya'nın Ziyâre Mahallesi'nden es-Seyyid Osmân Efendi'nin mahdûmudur. Soruklu el-Hâc Hâfız Ali Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu. Bir müddet tedrîs u ifâde ile iştigâl edib talebesine icâzet verdikten sonra Keçioğlu Câmi-i şerîfi kürsî şeyhi olarak Ziyâre'de kûşe-i inzivâya çekildi. Orada Abdulbâkî Hicâbî Efendi'nin halka-i zikrine mülâzemet ve va'z ü tezkîre muvâzebet ederek 1243'de vefât etdi. Sulehâ-yı ulemâdan bir zât idi.

Süleyman Efendi-Boy-âbâdî, el-Hâc

Sinop vilâyeti dâhilinde Boy-âbâd kasabasından **[407]** Hasan'ın mahdûmudur. Amasya'da Payaslı el-Hâc Mehmed Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl edib ondan mücâz olduğu gibi Şeyhzâde es-Seyyid el-Hâc Abdullah Vecîh, Soruklu el-Hâc Hâfız Ali, Âkifzâde es-Seyyid Abdurrahîm Efendilerden de ulûm-ı âliyyeyi ahz u istifâde ederek ders-i âm oldu.

Yıllarca tedrîs-i ulûm edib 1229'da müsevvid ü emînü'l-fetevâ, 1232'de medrese-i Hayriyyeye müderris ve 1241'de yeniçeriliğin ilgâsında hükûmet ricâline müzâharet edib meclis-i a'yâna a'zâ oldu. 1247'de dâr-ı bekâya irtihâl etdi.

Âlim, ulûm-ı şer'iyye ve akliyyede fâzıl, gâyet fakîh, ulûm-ı Arabiyyede mâhir, müte'abbid, müteşerri', bâkiyye-i selef bir zât-ı fezâ'il-simât idi. Yirmi yıl kadar emînü'l-fetvâ olup mesâ'il-i fıkhiyyede tebahhur etmişdi.

Süleyman Efendi-Servahdîzâde, es-Seyyid, el-Hâc

Amasyalıdır. Ulemâdan el-Hâc Mehmed Emîn Efendi bin el-Hâc Servahdî Mustafa Efendi'nin mahdûmudur. Bu da Payaslı **[408]** el-Hâc Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu. Müftülerden Ürgüblüzâde el-Hâc Ahmed Necîb Efendi'ye müsevvid ü emînü'l-fetvâ ve meclis-i a'yâna a'zâ olduğu hâlde 1251'de vefât etdi. Ulemâdan idi.

Süleyman Efendi-Kavaklı, el-Hâc

Samsun vilâyeti dâhilinde kâ'in Kavak nâhiyesinden Mehmed'in mahdûmudur. Bu da Payaslı el-Hâc Mehmed, Sarı Ahmedzâde el-Hâc Hâfız Mehmed, Çerkeşli el-Hâc Mehmed Efendilerden ahz-ı ulûm ederek ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu.

Mu'ahharan Tayyâr Mahmûd Paşa Medresesi müderrisi olup yıllarca tedrîs-i ulûma hasr-ı evkât ederek fevka'l-âde iştihâr edib 1254 hudûdunda vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan vâ'iz, müttakî, mütekellim, natûk bir zât idi.

Süleyman Paşa-Cevher Paşazâde, el-Hâc

Merzifonludur. Oranın eşrâfından Ahmed Bey bin el-Hâc Süleyman Bey bin Cevher Paşa'nın mahdûmudur. Merzifon hânedânından olup 1224'de Rus harbinde **[409]** hayli yararlığı ve şecâ'ati görüldüğünden el-Hâc Behrâm Paşa silahdârı, ba'dehû kethüdâsı oldu.

Müşârün-ileyhin ma'iyyetinde devr-i vilâyât edib 1235'de Sivas vâlîliğinde dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı ile taltîf edildi. 1238'de efendisinin vezâreti ref' edilerek Sivas'ta ikâmete me'mûr olduğu esnâda Merzifon'a avdet edib Fîrûz Köyü'ndeki çiftliğinde ikâmet etdi.

1241'de bâ-rütbe-i mîr-i mîrânî sancâklara mutasarrıf olarak devr-i bilâd edib 1264'de Diyârbekir vâlî kâ'im-makâmı oldu. Bir yıl kadar orada kalıp ma'zûlen İstanbul'a geldi. 1267 senesi cumâdelâhiresinde vefât eyledi. Haydar Paşa'da medfûndur. Mahdûmu Hacı Mehmed Tevfîk Bey de 1296 muharreminin yirmi altısında vefât edib yanına defn edildi.

Süleyman Paşa-Kayalı Paşazâde

Amasyalıdır. Es-Seyyid el-Hâc Ahmed Bey bin es-Seyyid el-Hâc Süleyman Bey'in mahdûmu ve es-Seyyid Ömer Kâşif Paşa'nın birâderzâdesidir. Amcasının nezdinde ta'lîm u terbiyye görüp **[410]** yeniçeriliğin ilgâsında açılan ilk nizâm ocağına girerek asker oldu.

1243'de yüzbaşı, 1248'de binbaşı olup 1253'de açılan mekteb-i askerîde ta'lîmât u nizâmât-ı askeriyeyi öğrendi. 1255'de yâver-i harb olduğu hâlde Nizib muhârebesine gidip avdette mîrâlây ve 1266'da mîrlivâ ve Topçu kumandanı oldu.

1269'da İstanbul merkezinde bulunan hâssa ordusu erkân-ı harbiye re'isi olup altı yıl bu riyâsette kaldı. 1275'de vefât etdi. Meşâhîr-i ümerâ-yı askeriyyeden idi.

Süleyman Efendi-eş-Şeyh, Mir'ât-nümâ

Tireboluludur. Buhâra ümerâsından Ya'kûb Hân evlâdından Edhem bin Mustafa'nın mahdûmudur. Tirebolu kazâsı dâhilinde Harşîd nâhiyesinde 1263'de doğdu. Tahsîl-i ilm u kemâl için İstanbul'a gidip meşâyih-i Nakşîbendiyyeden Yanyalı eş-Şeyh Mustafa İsmet Efendi hazretlerinin dergâhına girdi.

Orada şeyh-i müşârün-ileyhe on iki yıl kadar hizmet ve füyûzât-ı ilmiyye ve sûfiyyesinden istifâza ederek ahz-ı hilâfet **[411]** edib şeyhinin emriyle 1290'da Gümüş kasabasına geldi.

İki yıl kadar burada Nakşîbendiyye usûlü üzere halkı irşâda çalışdı. Fakat 1292'de ba'zı zevâtın arzûsu ve şeyh-i müşârün-ileyhin işâret-i ma'neviyyesi üzerine Amasya'ya gelip İçerişehir'de Ahî Sa'deddîn Mahallesi'nde eski zâviye-i Sa'diyye kurbunda kendisine tedârik edilen hânede yerleşdi.

Ba'dehû hânesinin bir kısmını ibâdet-gâh ittihâz edib Nakşîbendîlere hâs bir vakâr u sükûnetle hatm-i hâcegâna mülâzemet ve inzivâ-gâhında zikr ü ibâdet ederek neşr-i tarîkata himmet eyledi.

Bu esnâda Hazret-i Şeyh Hacı Hamza Nigârî Efendi'nin ihdâs eylediği ta'n ü la'net tavrına muhâlefet edib Risâlet-penâh Efendimiz Hazretlerine hürmeten sohbet-i nebeviyyesiyle müşerref olan bütün ashâb-ı kirâm hakkında âdâb-ı İslâmiyyeye fevka'l-âde ri'âyet ederek halkın teveccühât-ı kalbiyyesini kazandı.

Fethiye Mahallesi'nde mürîdânı çoğaldığından ekseriyyetle Fethiye Câmi-i şerîfinin mü'ezzinlere mahsûs odasında hatm-i hâcegânı **[412]** bir sekînet-i sûfiyyâne ve sukûnet-i kâmilâne üzere icrâya devâm etdi. Hacı Hamza Efendi'nin tagayyüb ü irtihâlinden sonra âmmenin hüsn-i nazarını celb etdiği hâlde hırs-ı şöhretten ictinâb etdi.

1323 şevvâlinde dâr-ı kudse irtihâl eden "Helvâcı Şeyh" demekle meşhûr Türkmenzâde eş-Şeyh Abdullah Efendi Hazretlerinin vefâtı üzerine Amasya'da teferrüd etdiği hâlde tavr ü mesleğine devâm edib 1333 senesi rebîülevvelinin onikinci perşembe günü akşam üzeri dâr-ı kudse intikâl etdi.

Ertesi Cum'a günü büyük bir ihtifâl içinde Sultân Bâyezîd Câmi-i şerîfinde namazı ba'de'l-edâ aynı ihtifâl ile kaldırılıp Yörgüç Paşa İmâreti ittisâlinde kâ'in mezârlığın yol üstüne tesâdüf eden yerine defn edildiği halîfesi olan eş-Şeyh Hâfız Burhân Efendi tarafından haber verildi.

Merhûm-ı müşârün-ileyh gâyet müteşerri', dîndâr, müttakî, sâlih, ma'ârif-i sûfiyyeden haberdâr, âdâb-ı şerî'ate fevka'l-âde mürâ'î, şöhretten müctenib, zâhid, zî-ilm ü edeb, gayet sâkin, vakûr, şekl ü şemâ'ili güzel **[413]** âbid, pâk-i'tikâd, şâir-i sâhib-i dîvân, mazınneden bir zât-ı kerâmet-simât idi. Gazeliyyâtı sûfiyyâne, mesneviyâtı hakîmâne idi.

Halvet ü sohbet-i şerîfesinde kimseyi ta'yîb u mezemmet etmez, ulemâya mâ'il, ahvâl ü hikâyât-ı sûfiyyeye vâkıf, onların ahvâl ü hikâyâtını nakl etmekten zevk alır, kibr ü süm'adan ictinâb eder, selef-i sâlihîn meslek-i âlîsine iktidâ eylerdi.

Sünnet-i selef olan taylasân koyduğundan Hamzavîler ve ba'zı densizler arasında "Kuyruklu Şeyh" denirdi. Gâyet musallî olup evkât-ı hamseyi Sultân Bâyezîd Câmi-i şerîfinde edâ eder, ahyânen muvakkit-hâne peykesinde oturup ulemâ ile mu'âşeret eylerdi.

Ehl-i keşf olduğundan hangi kabri ziyâret ve ona teveccüh etse ehl-i kabrin nasıl bir adam ve kim olduğunu anlardı. Yörgüç Paşa Mezârlığı'na çok gider, orada pek çok münevver zevâtın medfûn olduğunu söylerdi.

Bir gün bana mezkûr mezârlığın cenûb-ı garbîsinde medfûn olan bir zâtın kabrini göstererek "Burada Ahmed nâmında bir **[414]** zât-ı şerîf medfûndur. Pek münevverdir. " dedi. Ben de "orada medfûn olan zât-ı şerîf, kibâr-ı Halvetiyyeden Memî Dede demekle meşhûr eş-Şeyh Muhyiddîn Mehmed Efendi'nin hulefâ-yı kirâmından kutb demekle meşhûr eş-Şeyh Ahmed Efendi Hazretleridir" dedim. Pek mahzûz oldu. Kaddesallâhu Sirrahu'l-azîz.

Süleyman Efendi-Ilısulu Hâfız

Amasya vilâyeti dâhilinde Ilısu nâhiyesinden Hüseyin bin Süleyman'ın mahdûmudur. 1282'de doğdu. Amasya'da Sultân Bâyezîd Medresesi'nde ikâmet ve hıfz-ı Kur'ân ederek Köprülü Hacı Hâfız Mustafa Tevfîk Efendi'nin halka-i tedrîsine mülâzemet etdi.

Aralıkta Mecdîzâde Hâfız Abdurrahmân Kâmil, Harpûtî Ali Efendilerin derslerinden de istifâde ederek 1312'de tedrîse me'zûn ve ders-i âm oldu. Tedrîs-i ulûm etdiği esnâda Aşağı Pazar'da Eğri Câmii demekle meşhûr Topçuzâde el-Hâc Abdurrahmân Ağa'nın câmi-i şerîfine imâm oldu. Âlim, sâlih, halûk, tedrîse muktedir, hıfz u kırâ'ati güzel bir zâttır. Amerehullâhu Te'âlâ.

Süleyman Reşâd Bey

Lâdiklidir. Orada yerleşen Çerkes muhâcirlerinden Hüseyin bin Mehmed'in mahdûmu olup Câmi-i cedîd Mahallesi'nde 1283'de doğdu. Mahallesi mektebi mu'allimi Hüseyin Efendi'den kırâ'at öğrenip Rüşdiyye Mektebine girdi 1296'da mektebten şehâdet-nâme alıp İstanbul'a gitdi.

Orada Ayasofya Câmii ders-i âmlarından Urfalı Vakkâs Efendi dersine mülâzemet ederek sarf u nahvi gördü. Fars dilini öğrendi. Ba'dehû lisân mektebine girip iki yıl kadar Fransızca okudu. Ba'dehû 1299'da Adliyye nezâretine girip sicil dâ'iresine yerleşdi. 1305'de hukûk mektebine girdi.

1309'da me'zûnen ve bâ-şehâdet-nâme mektebten çıkıp 8 Teşrîn-i sânî 1310'da Vize bidâyet mahkemesi müdde-i umûmî mu'âvini ve 23 Teşrîn-i sânî 1313'de Ortaköy bidâyet mahkemesi re'îsi ve 16 Eylül 1316'da Midilli müdde-i umûmî mu'âvini ve 1 Mart 1319'da Aydın bidâyet mahkemesi re'îsi oldu.

6 Nisan 1322'de Aydın vilâyeti merkez bidâyet müdde-i umûmî mu'âvini ve 19 Mayıs 1324'de Beyrût vilâyeti bidâyet cezâ re'îsi, 26 Eylül 1325'de Cezâ'ir-i bahr-i sefîd vilâyeti istinâf müdde-i umûmîsi olup 10 Haziran 1326'da Hüdâvendigâr vilâyetine nakl edildi.

2 Haziran 1328'de Sivas vilâyeti istinâf cezâ re'îsi, 11 Teşrîn-i sânî 1329'da Kırklareli istinâf cezâ re'îsi olup ma'aşı üç bin beş yüz kuruşa iblâğ edildi. Orada kaldı.

Ancak muhârebe hengâmesinde İstanbul'a gelip 24 Ağustos 1338'de iki bin kuruşla Beyoğlu bidâyet mahkemesi a'zâsı, 25 Şubat 1339'da ma'a-tahsîsât altı bin kuruşla Konya istinâf cezâ re'îsi ve 1 Mayıs 1340'da Konya Cinâyet re'îsi ve 11 Hazîran 1341'de İstanbul cinâyet mahkemesi a'zâsı ve 22 Hazîran 1928'de ma'a-tahsîsât üç yüz lira ma'âşla terfî'an mahkeme-i temyîz a'zâsı oldu. Ba'dehû ma'âşı dört yüz liraya iblâğ edildi.

İki yıldan ziyâde mahkeme-i temyîz a'zâlığında ibrâz-ı liyâkat edib 1 Ağustos 1930'da sinni hasebiyle tekâ'üd edilip 237 lira ma'âşla terfîh edildi. El-yevm Erenköyü'nde aldığı köşkünde mukîm, muktedir, afîf, müstakîm, dîndâr bir zâttır. **[415]**

Sinâneddîn Yûsuf-Eftî

Amasya civârında Efte Köyü'nden Ali'nin mahdûmudur. "Efteli" demektir. Asrı ulemâsından tahsîl-i ilm ü kemâl edib Amasya'da ders-i âm ve müderris-i be-nâm olup 655'de kibâr-ı müderrisînden görüldü. Ba'dehû merhûm oldu. "Mevlânâ Sinan-ı Eftî" demekle meşhûr idi. Efteli Sinan Efendi demekti.

Sinâneddîn Yûsuf Bey-Emîr Hacı

Amasyalı Hasan oğludur. Amasya Beylerbeyi Seyfeddîn Torumtay etbâ'ından olup tedrîcen terakkî ederek ümerâdan oldu. Ba'dehû emîr-i kebîr Şemseddîn Ahmed-i Laguşî'ye intisâb edib 718 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu Emîr İzzeddîn Mehmed Bey'dir. Hâbilzâde olduğu zann olunur.

Sinâneddîn Yûsuf Çelebi-Hâce, el-Hâc

Amasyalıdır. Hâce Mehmed Çelebi oğludur. Tahsîl-i ilm ü kitâbet ederek ticâretle iştigâl etdi. Ba'dehû Çelebi Sultân Mehmed Hân devrinde dîvân-ı hümâyûn hâcegânından **[416]** ve ümenâdan oldu. 818'de Amasya muharriri ve 824'de umdetü'l-erkân görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Kâtib, hattât, muhâsib bir zât idi. Hattât-ı meşhûr Hayreddîn el-Mar'aşî bunun tilmîzi zann olunur. Dâmâdı Şeyh Paşa'dır.

Sinâneddîn Yûsuf Çelebi-Koca

Amasyalıdır. Mevlânâ İmâdeddîn Ömer bin Îsâ mahdûmudur. Sa'deddîn Taftazanî'den tahsîl-i kemâl edib Amasya'da ders-i âm oldu. Gümüşlüzâde Şeyhülislâm Abdurrahmân Çelebi kadar şöhret-i ilmiyyesi olduğundan Çelebi Sultân Mehmed Hân'a Amasya'da kazaskerlik yaptı. Ulemâ-yı muhakkikînden ve sudûrdan olup 826 sâlinden sonra vefât etdi. Telâmizesi çoktur.

Sinâneddîn Yûsuf Paşa-Âsâyîş Beyzâde

Amasyalıdır. Hamza Bey bin Âsâyîş Bey bin Îsâ Bey'in mahdûmu ve Bâyezîd Paşa'nın hemşîrezâdesidir. Pederi 804'de Timur harbinde vefât eylediğinden Bâyezîd Paşa'nın dâ'iresinde tefeyyüz ederek 816'da bevvâb-ı sultânî ve ba'dehû ser-bevvâbîn-i dergâh-ı âlî oldu. **[417]**

Dayısı Bâyezîd Paşa'nın sadâretinde ümerâdan olup sonra Silistre Beylerbeyi, 829 vak'asında ibrâz-ı sadâkat ü şecâ'at ederek Rûmeli Beylerbeyi oldu. 832'de azl edilip 835'de sânîyen Rûmeli Beylerbeyi ve 841'de vezîr-i sâlis oldu.

846'da Sultân Mehmed Hân-ı Sânî'nin birinci cülûsunda vezîr-i sânî olup 847'de Varna muhârebesinde şehîden vefât etdi. Meşâhîr-i vüzerâdan bir mücâhid ü serdâr-ı İslâm idi. Mahdûmları Ya'kûb, Mehmed Beylerdir. Ya'kûb Beyzâde Sinan Bey Amasya ümerâsından idi. Birâderi Dâvud Paşa'dır.

Sinâneddîn Yûsuf Çelebi-Bahşâyişoğlu

Amasyalıdır. Mevlânâ Abdülmelik bin Bahşâyiş Çelebi mahdûmu olup ceddinin tercemei hâli yukarıda geçti. Allâme Sa'deddîn Taftazânî telâmizesinden Mevlânâ Sinâneddîn Yûsuf Çelebi'den ikmâl-i tahsîl edib Amasya'da ders-i âm ve müdderris-i be-nâm oldu.

842'de "Menârü'l-Usûl"ün şerhini ikmâl ederek fevka'l-âde **[418]** iştihâr edib Amasya müftülüğüne nasb edildi. Yıllarca tedrîs u iftâ ile iştigâl edib pek çok ulemâ ve kudât yetişdirdi. 857 senesi hilâlinde vefât etdi.

"Nukûdü'l-Lisân" da bu zâtın tercemesi yazılmış olup bilâd-ı Arabiyyeye seyâhat ederek ulemâsından ahz-ı ulûm ve sonra Amasya'da ikâmet ve iftâ ve tedrîse mülâzemet eden meşâhîr-i fuzalâdan olduğu mezkûrdur. Tilmîzlerinden Mevlânâ "Abdî-i Âmâsî" demekle meşhûr Abdülkerîm bin Abdülganî el-Amâsî de fuzalâdandır.

Sinâneddîn Yûsuf Bey-el-Hâc, Titrek

Amasyalıdır. Mevlânâ Ahî İzzeddîn Hasan Bağdâdîzâde el-Hâc Şemseddîn Ahmed Çelebi'nin mahdûmudur. Ceddinin tercemesi yukarıda Ahîler'de geçti. Tahsîl-i ilm ü kitâbet edib Sultân Murâd-ı Sânî devrinde ümenâdan oldu.

838'de Şehzâde Sultân Ahmed Amasya vâlîsi olarak geldikte defterdârı ve ba'dehû Şehzâde Sultân Mahmûd ve Alâeddîn Beylerin de Amasya'da defterdârı ve 846'da Şehzâde Alâeddîn Bey'in ihnâkında Amasya vilâyeti defterdârı **[419]** oldu.

Fatih Sultân Mehmed Hân'ın ikinci cülûsunda Edirne'ye celb edilip hızâne-i âmire defterdârı olarak temâyüz etdi. 857'de İstanbul'un fethinde ordunun i'âşe ve levâzımının idâresi husûsunda hidemât-ı meşkûresi sebk eylediğinden başdefterdârlık -mâliye nezâreti makâmını hüsn-i muhâfaza etdi.

Ancak Çandarlızâde Hâlil Paşa'nın i'dâmıyla yerine sadr-ı a'zam olan Bosnalı Mahmûd Paşa ile bir türlü imtizâc edemedi. 860'da sadr-ı müşârün-ileyhin hakkında Sultân Mehmed'in gazabını tahrîk edecek si'âyetlerde bulunduğundan Mahmûd Paşa'nın teşebbüsâtıyla i'dâm edildi.

Âlim, kâtib, gâyet muhâsib, müstakîm, Sultân Fâtih'in teveccühâtına mağrûr idi. Mahdûmları Abdullah Paşa ile Sa'dullâh, Lütfullâh Çelebilerdir. Amasya'da câmi ve dârü'l-hadîs gibi hayrât-ı şerîfe bânîsi bu Abdullah Paşa'dır. Mahdûmları Abdüsselâm, Abdülkerîm, İskender Beylerdir. Abdüsselâm Bey, câmi-i şerîfin harîm-i şerîfinde medfûndur. Defterdâr ve nişâncı olan Abdülkerîm Bey İstanbul'da kaldı. **[420]**

SinâneddînYûsuf Çelebi-Kara

Tokatlıdır. Mehmed mahdûmu olup Amasya'da Allâme Sa'deddîn Taftazânî tilmîzi olan Mevlânâ Sinâneddîn Yûsuf el-Kebîr el-Amasî'den ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu. Bir müddet Yörgüç Paşa Medresesi müderrisi olup fevka'l-âde iştihâr etdi.

855'de Tokat kadısı olarak vatanına gidip 857'de Amasya'da görüldü. Sonra yine Tokat'a gidip kazâsına devâm etdi. 861'de Amasya vâlîsi olup gelen Sultân Bâyezîd-i Sânî'nin hizmet-i ta'lîmine me'mûren Amasya'ya geldi. 868'de vefât etdi.

Fâzıl, muhakkîk, müstakîm bir kadı-i muhıkk idi. Amasya'da beyne'l-ulemâ esinnetü'l-ilmi ve'l-kemâl denmiş olan zevâtın biri "Mevlânâ Kara Sinan Tokâdî" demekle meşhûr olan bu zâttır. Birincisi bunların üstâdı olan Amasyalı Koca Sinan Çelebi'dir. Üçüncüsü Kara Sinan Efendi'nin şerîk-i dersi olan Küçük Sinan Çelebi'dir. Bunlar Amasya'da Sa'deddînTaftazânî ulûmunu neşr etmişlerdi. **[421]**

Sinâneddîn Yûsuf Çelebi-Kâdızâde, el-Hâc

Amasyalı el-Hâc Mehmed Çelebi mahdûmudur. Tahsîl-i ma'ârif etdikten sonra ticâretle iştigâl ederek "Hâce Sinan Çelebi" demekle iştihâr etdi. Ba'dehû Amasya'da Sultân Bâyezîd-i Sânî ümenâsından olup 882 sâlinden sonra vefât etdi. Meşâhîr-i hâcegân ü a'yândan idi. Mahdûmu Zekeriyyâ Çelebi'dir.

Sinâneddîn Yûsuf Bey-Sinan Paşazâde

Amasya ümerâsından Âsâyîş Beyzâde Sinan Paşa'nın evlâd-ı kirâmından Ya'kûb Bey bin Sinan Paşa'nın mahdûmudur Amasya'da Sultân Bâyezîd-i Sânî'ye hizmet ederek çâşnigîr olup 886'da müşârün-ileyhin cülûsunda ümerâdan oldu. 891'de Aydın beyi iken Mısır harbine me'mûr olup 893'de fevt oldu. Mahdûmu Mehmed Bey'dir. Ceddi vakfına mütevellî idi.

SinâneddînYûsuf Çelebi-Mar'aşîzâde, eş-Şeyh

Amasyalıdır. Hattât-ı meşhûr Hayreddîn Halîl bin Hasan Mar'aşî mahdûmudur.[103] Tahsîl-i ilm ü ma'rifet edib Gümüşlüzâde Pîr Hayreddîn Hızır el-Halvetî sohbetine mülâzemet ve ondan ahz-ı hilâfet edib "Sinan Halîfe" demekle iştihâr etdi. 887'de pederinden kendisine mevrûs olan çiftlik hissesini kapı ağası Firûz Ağa'ya satıp kendisine vazîfe tahsîs edildi.

103 Ser-kilârî Süleymân Ağa vakfiyesinde Yûsuf bin Mar'aşî diye yazılıdır.

896'da hıtân vak'asından sonra mahdûmu Şükrullâh Çelebi ile üstâd-ı meşhûr Hamdullâh Efendi refâkatinde İstanbul'a gitdi. Orada Hırka-ı şerîf civârında Akşemseddîn Hazretlerine nisbet edilen zâviye şeyhi olduğu hâlde 905 hudûdunda vefât etdi. Mahdûmu Şükrullâh Çelebi Şeyhü'l-Hattâtîn Hamdullâh Efendi'nin dâmâdı olan bir hattât-ı meşhûrdur ki; tercemesi aşağıda gelir.

Sinâneddîn Yûsuf Çelebi-Hâbilzâde el-Hâc

Amasyalıdır. El-Hâc İlyâs Çelebi mahdûmudur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm ederek bir müddet ders okuttu. Ba'dehû nüvvâbtan olup 881'de Amasya kassâmı görüldü. Ba'dehû kudâtdan olup devr-i bilâd ederek 906 sâlinden sonra vefât etdi. Kibâr-ı kudâtdan idi. **[423]**

Sinâneddîn Yûsuf Çelebi-Mevlânâ Acemî

Gencelidir. Mehmed adlı bir kimsenin mahdûmu olup Şirâz'da Mevlânâ Celâleddîn ed-Devvânî'den füyûzât-ı ilmiyyeyi tahsîl ü ahz ederek Sultân Bâyezîd-i Sânî Amasya'da vâlî iken Amasya'ya gelip yerleşdi. Bir müddet ders-i âm olup fezâ'il-i ilmiyyesiyle iştihâr etdi.

Sultân Bâyezîd'in cülûsundan sonra İstanbul'a gidip Mü'eyyedzâde Abdurrahmân Efendi'nin mülâzemetinden istifâde ederek ibtidâ Bursa'da Molla Hüsrev, ba'dehû Orhâniye-i İznik müderrisi oldu. Buradan Sultâniyye-i Merzifon müderrisi olarak geldi.

909'da Amasya müftüsü Şemseddîn Ahmed-i Mâşî Çelebi vefât eylediğinden Amasya müftüsü ve Sultân Bâyezîd Medresesi müderrisi olup Amasya'ya avdet etdi. Dört yıl kadar tedrîs ü iftâ ile iştigâl edib 913 senesi evâ'ilinde bir gece yatağında füc'eten vefât eyledi.

Edirneli Mehmed Mecdî Efendi "Terceme-i Şakâyık"da diyor ki: "Mûmâ-ileyh sâlih u mütedeyyin ve takî vü nakî ve müteverri' kimse olup **[424]** ilm ü 'âmel ü 'ibâdeti şâmil bir fâzıl ve sa'âdet-i dâreyni câmi' bir nâfi' kimse idi. Müddet-i ömründe ders u ifâdeye meşgûl olup te'lîf u tasnîften dahi hâlî olmadı.

Kendinin rakam-zede-i kalem-i belâgat-şiyeminden Seyyid Şerîfin "Şerh-i Mevâkıf"ına havâşîsi ve "Hâşiye-i Şerh-i Tecrîd"e dahi havâşîsi vardır. Bu kitâbı mahzâ Hatîbzâdenin havâşîsini red için ibdâ' edib re'y-i i'tirâzla intikâm içün îcâd eyledi ve dahi ilm-i hey'etten bir risâlesi ve âdâb-ı bahsden bir makâlesi vardır." Rahimehullâhu Te'âlâ.

Amasya'da ulûm-ı Celâliyye'yi neşre himmet eden bu zât-ı âlî-kadrın mahdûmu Mevlânâ Muhyiddîn Mehmed Çelebi de meşâhîr-i fuzalâdan idi. Buna "Berda'î" dendiğinden mahdûmu Berda'îzâdelikle meşhûr oldu. Tercemesi aşağıda gelir.

Sinâneddîn Yûsuf Bey-Pirinççi

Boşnaktır. Devşirmelerden olup Sultân Bâyezîd-i Sânî kölesidir. Sarây-ı hümâyûn'un pirinççisi olarak tefeyyüz edib Şehzâde Sultân Ahmed'in ma'iyyet ümerâsından **[425]** oldu. Kırk yıldan ziyâde Amasya'da ikâmet edib mahallesi kendi lakabıyla iştihâr etdi. 918 vak'asında mün'adim oldu. "Pirinççi Sinan Bey" demekle meşhûr idi. Diğer ümerâdan Tokatlı Sinan Bey bin Ya'kûb Çelebi de Şehzâde Sultân Ahmed'in ümenâsından olup 918 vak'asında bu da gâ'iblere karışdı. Bunun mahdûmu Mehmed Çelebi'dir.

Sinâneddîn Yûsuf Çelebi-Ahîzâde

Amasyalıdır. Mevlânâ Bedreddîn Mahmûd Çelebi bin Ahî Cüneyd Tokatî mahdûmudur. Amcası Mevlânâ Ahî Yûsuf bin Ahî Cüneyd'in halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl edib ibtidâ ders-i âm ve üstâdına dâmâd oldu.

Ba'dehû müderris olup Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Ahmed'e takarrüb ederek sarâyı gılmânına mu'âllim ba'dehû Amasya vilâyeti muharriri oldu. 918'de Sultân Selîm Hân'ın cülûsunda tedrîse avdet edib 922 salinden sonra vefât etdi.

Âlim, kâmil, muhâsib olup mahdûmları Sa'dullâh, **[426]** Nûrullâh, Abdullah, Mahmûd Efendilerdir. Sa'dullâh Efendizâde İzzeddîn Hasan Efendi kudâtdandır. Nûrullâh Efendi'nin evlâdı İstanbul'da sudûrdandır. Uzun Bâlî Abdullah Efendi tercemesinde geçti.

Sinâneddîn Yûsuf Paşa-Yularkıstı

Amasyalı Hızır Paşa'nın utekâsından olduğu vakfiyesinde mezkûrdur. Küçük yaşında Amasya'ya gelip Hızır Paşa'ya bir müddet hizmet etdi. Ba'dehû Sultân Bâyezîd-i Sânîye takdîm edilip sarây-ı hümâyûnunda hüsn-i terbiyye gördü.

886'da Sultân-ı müşârün-ileyhin cülûsunda ümerâdan olup 890'da Kayseriyye beyi olduğu hâlde 891'de Mısır harbine gitdi. 893'de esîr olup Mısır'a gönderildi. Ba'de'l-müsâlaha ıtlâk edilip avdetinde Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Ahmed'in ma'iyyet ümerâsından oldu.

907'de Sultân Bâyezîd evkâfı mütevellîsi olup 909'da Sultân Ahmed'in vezîr ü lalası Kâsım Paşa'nın Trabzon'a firârında müşârün-ileyhe vezîr ve müsteşâr-ı saltanat oldu. 917'de Serdâr Atîk Paşa'nın ma'iyyetinde Şâhkûlu muhârebesine [**427]** gitdi.

Fakat Şâhkûlu derneklerine karşı Ali Paşa mecrûh ve ordu mağlûb olup bakiyyetü's-selef ile avdet ederek makâm-ı vezâretini muhâfaza etdiyse de 918 senesi şevvâlinde Şehzâde Sultân Ahmed ve birâderi Sultân Selîm muhârebesinde efendisi tutulup ihnâk edildikte habs u tevkîf edildi.

920'de Çaldıran harbinden muzafferen Amasya'ya gelen Sultân Selîm Hân'a dehâlet eylediğinden afv u ıtlâk edilip Osmâncık civârında kâ'in Hacı Hamza Derbendi muhâfızı olarak Hacı Hamza Kalesi derûnunda ikâmete me'mûr oldu.

925 senesi saferinde Amasya muhâfızı ve sancâğı mutasarrıfı olarak gelip sancâğın garb taraflarında dolaşan Celâlîlere karşı Amasya'yı müdâfa'a ederken 927'de Mecidözü civârında eşkiyâ pususuna düşüb şehîden vefât etdi.

Âkil, müdebbir, gâyet mümtezic, mu'tedil idi. Amasya'da Çukurbâğçe'de mescidi ve Selağzında hamâmı vardır. Çukurbâğçe ile Sedbaşı evkâfı cümlesindendir. 917'de Amasya'ya âid vakfiyesini tanzîm etdirdi. Mu'ahhâran Hacı Hamza **[428]** kasabasında câmi, mekteb ve imâret binâ ederek orada kâ'in emlâkini de vakf edib tevliyetlerini birleşdirdi.

Mahdûmları Mustafa, İskender Beyler ve birâderi de ümerâdan Ali Bey'dir. Tevliyeti ekber evlâdına ve inkırâzlarında birâderi evlâdına meşrûttur. Mustafa Bey, mu'ahharan Erzurum Beylerbeyi oldu. İskender Beyzâde Ahmed Paşa da meşhûrdur. Bunlara "Yularkısdıoğulları" dendi.

Yularkısdı bir lakabtır. Kinâyeten iki ma'nâyı ifâde ider. Birincisi meydân-ı muhârebede umûmî hücûmlardan geri duran, atın yularını kısıp geriye kalan korkak, cebîn ma'nâsınadır. İkincisi sahâvetten geri duran, mümsik, bahîl ma'nâsınadır.

Sinâneddîn Yûsuf Çelebi-Çakalzâde, el-Hâc

Amasyalıdır. "Çakal Kadı" demekle meşhûr el-Hâc Bedreddîn Mahmûd Çelebi bin Alâeddîn Ali Çelebi bin el-Hâc Bedreddîn Mahmûd Çelebi bin kadı'l-kudât Mü'eyyideddîn Mehmed Çelebi bin sadr-ı muvakkar İmâdeddîn Ömer Çelebi mahdûmudur. Ceddi İçerişehir'de zâviye bânîsi olan el-Hâc Mahmûd Çelebi'dir. **[429]**

Amasya'da meşâhîr-i ulemâdan tahsîl-i ulûm ederek müderris ve Şehzâde Sultân Ahmed'e musâhib olduğundan 918 vak'asında düçâr-ı nikbet oldu. Ba'dehû afv edilip kasabât u bilâda kadı olarak 934'de vefât etdi. Pederi mesleğinde ulemâdan edîb, latîfe-gû bir zât idi. Oğulları Mehmed, Ali Çelebilerdir. Ali Çelebizâde el-Hâc Mahmûd Çelebi de ma'rûftur.

Sinâneddîn Yûsuf Çelebi-Emîr Hüseynî

Niksarlıdır. Es-Seyyid Ahmed bin es-Seyyid Şemseddîn Mehmed Şirâzî mahdûmudur. Ceddi es-Seyyid Şemseddîn Mehmed Şirâzî, sâdât-ı Hüseyniyyeden olduğuna dâ'ir tanzîm

edilen silsile-nâmesi 862 senesi şevvâlinde nukabâ-i Bağdât tarafından tasdîk edilmiş olduğu hâlde Köprü'de Hacı Kâsımzâde Mustafa Efendi'nin yedinde görülüp nakl edildi.

Ceddinin sülâlesi bu silsile-nâmede şöyle görüldü: es-Seyyid Şemseddîn Muhammed Şirâzî bin Murtazâ bin Mahmûd bin Kâsım bin Hasan bin Hüseyin bin Haydar bin Sâlih bin Ca'fer bin Haydar bin İshâk bin İsmâ'îl bin Kıvâmeddîn Kâsım bin Tâceddîn Muhammed bin Ali bin **[430]** Abdullah bin Muhammed bin Ahmed bin Murtazâ Nahvân bin İsmâ'îl bin İbrâhim bin Muhammed el-Bâkır bin Ca'fer es-Sâdık bin Ali Zeynel Âbidîn bin Hüseyin bin emîrü'l-mü'minîn Ali bin Ebî Tâlib el-Hâşimî el-Alevî el-Hüseynî.

Emir-i müşârün-ileyh Sinan Çelebi Niksar'da 881'de doğdu. 896'da Amasya'ya gelip Koca Emîr İbrâhim Efendi'nin halka-i tedrîsine mülâzemet ve Büyük Ağa Medresesi'nde ikâmet ederek tahsîl-i ulûma gayret etdi. Sinan-ı Berda'î, Molla Bahşî, Mevlânâ Hasan Efendilerden de istifâde ederek mücâz u ders-i âm oldu.

Amasya'da ilm ü fazlıyla iştihâr edib yedi emîrlerden biri oldu. Bu esnâda Halfet Gâzi Medresesi müderrisi olup Gıyâseddîn Şirâzî meclisinde büyük bir mevki' kazandı. 918'de Şehzâde Sultân Ahmed'in ihnâkında mevki'ini muhâfaza etdiği hâlde 923'de Mîr Gıyâs'ın i'dâmında münzevî oldu.

926'da sânîyen Halfet, 929'da Torumtay ba'dehû Atâbeg Gâzi medreselerine müderris olduktan sonra 937'de Büyük Ağa Medresesi müderrisi olduğu hâlde 940 senesi zilhiccesinde dâr-ı na'îme irtihâl etdi. Âlim, kâmil **[431]** müttakî, ulûm-ı şer'iyyede mâhir, müteşerri' bir zât olduğunu hâfidi es-Seyyid Mustafa Cenâbî Efendi "el-Aylemü'z-Zâhir" adlı eserinde yazıyor. Mahdûmu es-Seyyid Hasan Efendi, kibâr-ı mevâlîdendir ki tercemesi yukarıda yazıldı.

Sinâneddîn Yûsuf Bey-Ahmed Paşazâde

Amasyalıdır. Gümüşlüzâde Ahmed Paşa'nın ahfâd-ı kirâmından Abdül Bey'in mahdûmudur. Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Ahmed'in dîvân kâtiblerinden iken muharrir-i vilâyet-i Rûmiyye oldu. 918'de ma'zûl olup sonra Sivas defterdârı oldu.

Ba'dehû mîrlivâ olup Rûmeli muhârebâtına iştirâk ederek 938'de Semendire beyi görüldü. 945 senesi hudûdunda vefât etdi. Kibâr-ı ümerâdan olup mahdûmu Ali Bey ve birâderi Hüsâm Bey'dir.

Sinâneddîn Yûsuf Efendi-Köprücekzâde

Köprülüdür. Ulemâdan Köprücek Abdullah Efendi'nin mahdûmudur. Mukaddimât-ı ulûmu Amasya'da görüp İstanbul'a gitdi. Orada Hamîdli Kara Seydî Samsunîzâde **[432]** Mehmed, Tâczâde Sa'dî Çelebilerden ikmâl-i tahsîl ederek tedrîse mücâz u mülâzım olduktan sonra Kefe'ye müderris olarak gitdi.

Orada bir müddet ders-i âm u müftü olup sonra ma'zûlen İstanbul'a geldi. Ba'dehû Kastamonu'da Atâbeg müderrisi olup oraya gönderildi. Buradan Büyük Ağa müderrisi olarak Amasya'ya geldi. 940 vak'asında ma'zûlen İstanbul'a gelip Bursa'da Murâdiyye müderrisi oldu.

942'de İstanbul'a gelip Sahn ve 943'de Ayasofya müderrisi oldu. 945'de Amasya müftüsü ve Sultâniyye müderrisi olduğu hâlde Amasya'ya geldi. 949'da Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Mustafa'yı gücendirecek ba'zı hâlât olduğundan azl edildiyse de ba'de't-teftîş berâ'eti anlaşılmağla 950'de sânîyen müftü ve müderris oldu.

Bu def'asında dahi üç yıl kadar ki cem'an yedi yıl kadar Amasya'da müftü ve müderris olduğu hâlde 952 senesinde vefât etdi. Fâzıl, muhakkik, ulûm-ı şer'iyye ve Arabiyyede mâhir, kâmil, vakûr gâyet müteşerri' bir **[433]** zât-ı sütûde-simât idi.

Sinâneddîn Yûsuf Efendi-Şehre Küstü

Amasyalı Ali'nin mahdûmudur. Tahsîl-i ulûm etdiği esnâda Şeyh Habîb-i Karamânî hazretlerine intisâb edib ikmâl-i tahsîl etdikte halîfesi olan Mevlânâ Seydî Alâeddîn Ali Çelebi hizmetinde tekmîl-i sülûk ederek halîfesi oldu.

940'da müşârün-ileyhin irtihâlinde Habîb-i Karamânî tekkesi şeyhi ve Mehmed Paşa Câmii vâ'izi oldu. 949'da esnâ-yı va'zında Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Mustafa'ya isrâfından dolayı nasîhat-âmîz ba'zı kelimât sarf etdiğine binâ'en tekke ve kürsî meşîhatinden azl edildiği gibi Müftü Sinan Efendi de azl u teftîş edildi.

Ba'dehû Çeribaşı Mahallesi üstünde kâ'in arâzî-i hâliyyede yârân u ehibbâsı tarafından kendisine yapılan zâviyeye nakl-i mekân edib halktan alâkayı kestiğinden dolayı "Şehre küstü" lakabıyla iştihâr etdi. Ehibbâ ve mürîdânı zâviyesi etrafında hâneler inşâ ederek orası bir mahalle şeklini aldı. Buraya "Şehreküstü Mahallesi" ve "Şehriküstü Zâviyesi" dendi. **[434]**

On yıl kadar zâviyesinde zikr ü tevhîd, ibâdet-i Rabb-i Mecîd ile iştigâl edib 959 senesi ramazânında dâr-ı kudse irtihâl etdi. Âlim, âmil, zâhid, kâmil, vâ'iz, müttakî, mazınneden bir zât-ı Halvetî idi. Hulefâsından İmâmzâde Abdülkerîm Efendi ile Bâlî Dede meşhûr idiler.

Sinâneddîn Yûsuf Efendi-Muhaşşî

Amasyalıdır. Hızır Paşa'ya giden yol üzerinde medfûn olup eş-Şeyh Habîb-i Karamânî hulefâsından yukarıda tercemesi yazılan Sonisalı eş-Şeyh Hüsâmeddîn Hüseyin Efendi bin İlyâs bin Hasan'ın mahdûm-ı zî-şânıdır. Amasya'da Kurşunlu Mahallesi'nde 893'de doğdu.

Sultân Bâyezîd Mektebi'nde ta'allüm-i kırâ'at ve hıfz-ı Kur'ân etdikten sonra Büyük Ağa Medresesi'nde ikâmet ve Küçük Ağa müderrisi "Emirkulu" demekle meşhûr Şemseddîn Ahmed Efendi'den ba'dehû Büyük Ağa müderrisi olup gelen Taşköprülü Musliheddîn Mustafa Efendi'den istifâza-i envâr-ı ulûm etdi.

918'de Musliheddîn Efendiyle beraber İstanbul'a gidip **[435]** Sahn müderrisi Fenârîzâde Muhyiddîn Mehmed Efendi'den usûl-i fıkıh, Şeyhülislâm Amasyalı Zenbîlî Ali Efendi'den fıkh-ı şerîf, sadr-ı fezâ'il-perver Amasyalı Kemâl Paşazâde Ahmed Şemseddîn Efendi'den me'ânî, tefsîr ve Anadolu sadâretinden mütekâ'id iken Sahn müderrisi olan "Sarıgörez" demekle meşhûr Amasyalı Seydî Ahmed Efendi'den ulûm-ı edebiyye ahz etdi.

Bunların her birinden tedrîse mücâz olup kendisini pek ziyâde takdîr eden Sarı görez Seydî Ahmed Efendi'ye dâmâd ve Şeyhülislâm Zenbîlî Ali'ye mu'îd oldu. 926'da cülûs eden Sultân Süleyman Hân'ın hâcesi Dadaylı Hayreddîn Hızır Efendi bunu Ali Efendi'den alıp mülâzım verdi.

Kendisinden mülâzım olmasını arzû eden Ali Efendi bu vaz'-ı nâ-me'mûlden mütekessir ve icâzetsiz hidmetini terk etdiğinden dolayı mütekeddir olduğu münâsebetle i'tizâr edib üstâdını irzâ etdi. İki sene mülâzemet bekleyip 928'de yirmi akçe vazîfe ile Gelibolu'da Sarıca Paşa Medresesi müderrisi oldu.

930 senesi hilâlinde bir iki ay ma'zûliyetten sonra otuz **[436]** akçe ile Edirne'de Taşlık müderrisi olup sekiz yıl kadar burada tedrîs-i ulûma hasr-ı himmet idi. 938'de kırk akçe ile İstanbul'da Dâvud Paşa müderrisi olarak İstanbul'a geldi. 940'da Gebze'de Mustafa Paşa, 941'de Edirne'de Dârü'l-Hadîs medreselerine müderris oldu.

942'de açılan Ayasofya Medresesi'ne Sahn pâyesiyle müderris olup üç yıl Ayasofya Câmi-i şerîfinde tedrîs-i ulûm ederek fevka'l-âde iştihâr etdi. 945'de Edirne'de Sultân Bâyezîd müderrisliğine terfî' edilip 946'da Haleb mollası oldu.

Haleb'e vâsıl olduktan sonra 947'de Bağdâd Beylerbeyi olan Üveys Paşa'yı teftîşe me'mûren Bağdâd'a gidip Bağdâd mollası Niksârî Mustafa Efendi ile beraber icrâ-yı teftîş ederek bunların arzlarıyla Paşa ma'zûl olduğu hâlde Haleb'e avdetinde Üveys Paşa'yı Haleb Beylerbeyi buldu.

Bu sefer Paşa da bunu bir tâkım ekâzib isnâdıyla arz edib 949'da Haleb'ten azl edilerek kalkıp Akşehir'e **[437]** vusûlünde Şâm Beylerbeyi Îsâ Paşa ile Şâm mollası Mehmed Bey yek-

diğerinden arz-ı şikâyet etmelerine binâ'en her ikisi de azl edildikte ba-hatt-ı hümâyûn Şâm kadısı olup Akşehir'den Şâm'a döndü.

Çünkü Sadr-ı a'zam Hâdım Süleyman Paşa Şâm kazâsını Edirne'de Sultân Bâyezîd müderrisi Celâlzâde Sâlih Efendi'ye arz etmiş iken Sultân Süleyman Üveys Paşa'nın garaz-kârâne ta'assubundan dolayı azl u gadr edilmiş olduğuna vâkıf olduğundan buna verdi.

951'de Bursa kadılığına naklen ta'yîn edilip 952 senesi şa'bânında Edirne mollası, 954 senesi şa'bânında İstanbul kadısı olarak İstanbul'a geldi. Vusûlünden on gün sonra Anadolu sadâreti münhall olduğundan Anadolu kazaskeri olarak ta'ayyün etdi.

955'de Kanûnî Sultân Süleyman Hân ile Îrân seferine gidip üç yıl kadar Ordu-yı hümâyûn ile beraber bulundu. Hayli müşkilât ü mezâhime göğüs gerdi. 958 senesi evâ'ilinde avdet edib biraz istirâhat edeceği esnâda **[438]** değirmen da'va-yı meşhûresi huzûrunu ihlâl etdi.

Şöyle ki Nilüfer Nehri üzerinde nice bî-günâhın gözyaşlarıyla dönen bir değirmen Sadr-ı a'zam Rüstem Paşa Mihrimâh Sultân'ın âgûş-ı himâyesine ve nüfûz-ı mevki'ine istinâden cebr ü kahr ile alıp bu değirmende hissedâr olan mazlûmları irzâ edecek bir bedel vermez. Mazlûmlar da kazasker mahkemesine mürâca'at eder.

Sâhib-i terceme bu da'vâyı tedkîk u rü'yet ederek Rüstem Paşa'nın aleyhine kemâl-i metânetle hükm u i'lâm eylediğinden muğber olan Rüstem Paşa bir tâkım müftereyât îcâd u arz edib 958 senesi şevvâlinde azl etdirdi. Bununla kanâ'at etmeyen Rüstem Paşa kendisine mu'în olmadığından dolayı Rûmeli kazaskeri Bestân Efendi'yi de azl etdirip her ikisinin de teftîşine irâde aldı.

Şâyân-ı hayretdir ki İstanbul kadısı Saçlı Emîr Efendi değirmen da'vâsıyla alâkadâr olmadığı hâlde o da azl ü teftîş edilip bunların hesâb u kitâbını rü'yet ve ahvâl-i şikâyâtı tedkîke himmet etmek üzere **[439]** üç müfetdiş ta'yîn edildi.

Bestân Efendi'nin müfetdişi Şâm kazâsından mütekâ'id, humk u cehâletle meşhûr Bolulu Ahmed Balkâf Efendi, sâhib-i tercemenin müfetdişi Rodos fetvâsından ma'zûl, "Martolos Efendi" demekle meşhûr Konyalı Mehmed Efendi, Saçlı Emîr Efendi'nin müfetdişi "Ebû'l-Leys" Ali'si demekle meşhûr Ali Efendi günlerce Fâtih Câmi-i şerîfinde ictimâ' ederek teftîş ve tenkîr-i mevâdd-ı şikâyet ederek her birinin berâ'at-i zimmeti meydâna çıktı.

Mevlânâ'nın hakkında yapılan teftîşât ü berâ'ati hâvî risâle[104] ma'rûz-ı rikâb-ı Süleymanî oldukta Sahn-ı Semâniyye müderrisliği verildiyse de Rüstem Paşa'nın sadâretinde vazîfe kabûl edemeyeceğini der-meyân ederek 959'da Hicâz'a gidip ba'de'l-Hâc avdetle talebe-i ulûma Fâtih Câmi-i şerîfinde ders okuttu.

968'de Sultân Mustafa gibi koca bir şehzâdeyi, iki kardeşi olan Kapudân-ı deryâ Sinan Paşa ile halefi Kara Ahmed Paşa'yı kendi keyf ü sadâreti uğrunda i'dâm etdiren Sadr-ı a'zam Rüstem Paşa maktûlen vefât **[440]** etdikte Sultân Süleyman kendisini tatyîben 969 senesi rebîülâhirinde yevmî yüz seksen akçe vazîfe-i tekâ'üd ile yaptırdığı Dârü'l-Hadîs müderrisliğini verdi. Bunu kabûl etdi.

"Ol buk'a-i celîlede "Tefsîr-i Kâdı" üzerine hâşiye-i şerîfe ta'lîk eyleyüp 973 Şa'bânında Ebû's-Su'ûd Efendi tefsîrini itmâm eyleyüp cümle dânişmendleri nevbetde mülâzım alınub terakkiyyâtla ikrâm olunduklarında bunlar dahi on mülâzım alınmak fermân olup vazîfelerine otuz akçe terakkî ihsân olunmuş idi."

983 senesi saferinde ihtiyârlığından bahisle medreseden isti'fâ etdikte vazîfe-i tekâ'üdü olan iki yüz on akçe uhdesinde ibkâ ve Sultân Murâd-ı Sâlis tarafından ayrıca beş yüz fılori ihsân edilerek i'zâz edildi.

Sene-i mezbûre cumâdelulâsının beşinci günü Şeyhülislâm Ebû's-Su'ûd Efendi dâr-ı na'îme irtihâl etdikte Sultân-ı müşârün-ileyh mesned-i celîl-i meşîhat-ı İslâmiyyeyi kendisine teklîf u tevcîh etdiği hâlde affını niyâz edib kûşe-nişîn-i uzlet ve mülâzım-ı ibâdet oldu. **[441]**

---

104 Bu risâle Enderûn kütübhânesinde mevcûd olup gördüm. Mevâdd-ı şikâyet ve Mevlânâ'nın cevâbları yegân, yegân yazılıdır.

986 senesi saferinin sekizinci cum'a günü Fâtih Sultân Mehmed Hân Câmi-i şerîfinde cum'a namazını kılarken kendisine bir sar'a ârız olup hânesine götürüldü. Ertesi günü meflûc olup üç gün sonra saferin on ikinci salı günü dâr-ı na'îme irtihâl etdi. Namâzını Şeyhülislâm Kâdızâde Ahmed Efendi kıldırıp kayın ataları Sarı görez mescidi hazîresinde defn edildi. Doksan üç yaşında idi.

Nev'îzâde Atâyî Efendi "Zeyl-i Şakâyık"da diyor: "Molla-yı sâlifü'l-beyân allâme-i âlem-i ilm ü irfân ulûvv-i rütbe-i i'tibârı alem-efrâz-ı kubbe-i nüh-târem sümüvv-i âvâze-i iştihârı tanîn-endâz-ı gûş-ı neyyir-i a'zam metânet-i tahrîri Dâvudî-zırh gibi te'sîr-i tîr-i ta'neden masûn letâfet-i takrîri zülâl-i âyine-misâl-i bî-girih gibi haşv ü girdâb-ı ta'kîdden mâhrûs u me'mûn" idi.

"Hakkâ ki ulemâ-i Rûmdan tefsîr-i kelâm-ı mu'ciz-nizâmda Kemâl Paşazâde Efendi ile Ebû's-Su'ûd Efendi ser-efrâz oldukları gibi hâşiye-i müşgîn-erkâmda Sa'dî Efendi ile bunlar gûy-rübâ-yı imtiyâzdır. Âsâr-ı ilmiyyelerinden "Tefsîr-i Kâdı"ya hâşiyeleridir ki hatt-ı 'izâr-ı yâr ve zülf-i tabdâr-ı ra'nâ-nigâr gibi zîver-i ruhsâre-i **[442]** tefsîr-i anberîn-nikâb belki turre-i tarrâr-ı cemâl-i ümmü'l-kitâb olup salsale-i silsile-i iştihârlarına bâ'is ve muhaşşî lakabına sebeb-i hâdis olmuşdur."

"Tefsîr-i Beyzâvî hâşiyesi" İstanbul kütüb-hânelerinin ekserîsinde bulunur. Sa'dî ve Şeyhzâde hâşiyeleri de vardır. Bunun hâşiyesi erbâb-ı kemâl nezdinde müreccahtır. Çünkü gâyet münakkah, mühezzebtir. "Hidâye"nin mu'âmelâtından birkaç kitâba hâşiyeleri, "Mevâkıf", "Miftâh", "Telvîh", "Tecrîd" kitâblarına ta'lîkâtı ve pek çok mesâ'il-i müşkile hakkında risâleleri vardır.

Pederleri Hüsâmeddîn Hüseyin Efendi Sonisa nâhiyesi tevâbi'inden Bidevî Köyü'nden olup gençliğinde Amasya'ya gelmiş, tahsîlini ikmâl eyledikten sonra Amasya'da tavattun etmiş olduğundan sâhib-i terceme Amasya'da doğmuşdur. Bunun için imzâlarında "el-Amâsî" kaydını ilâve ederlerdi.

Şehid Ali Paşa Kütüb-hânesi'nde 1589 numarada mukayyed olan "Hâşiye-i Tecrîd" zahrında kendi hattıyla yazdığı şu kitâbesi görüldü:

Şehid Ali Paşa Kütüb-hânesi'nde 1589 numarada mukayyed olan "Hâşiye-i Tecrîd" zahrında kendi hattıyla yazdığı şu kitâbesi görüldü: **[443]**

استعاره من الزمان أفقر عباد الله يوسف بن الشيخ حسام الاماسى المشتكى إلى الله من قلبه القاسى بنهار الجمعة الثانى من شهر آخر الربيعين لسنة ثمان و عشرين و تسعما ئة بمحروسة قسطنطينية المحمية[105]

Diğer kütübhânelerde mevcûd olup mütâla'a etdiği kitâblarda yazdığı ta'likâtın sonuna **"**Efkâr-ı İbâdullâh Yûsuf bin eş-Şeyh Hüsâm el-Amâsî el-müştekî ilallâh min kalbi'l-kâsî" imzâsını koyduğu görülmektedir. Boğaziçi'nde Anadolu Hisârı'nda sâhilhânesi olduğu yere Muhaşşî Sinan Efendi Mahallesi dendi. Bu mahallede iki mescidi, Amasya'da Kurşunlu Mahallesi'nde bir mescidi vardır. Buna "Şeyh Mescidi" dendi. Evkâfı da vardır.

Mahdûmları Hasan, Hüseyin, Mehmed, Ali Efendiler pek meşhûrdur. Hasan Efendi Haleb'te kadı iken vefât etdi. Mevâlîden Kara Hüseyin Efendi'nin terceme-i hâli geçti. Mehmed Efendi Süleymaniyye müderrisi iken 987'de vefât etdi. Mahdûmu Abdülhayy Efendi de müderris olup 1033 senesi cumâdelâhiresinde vefât etdi. Dördüncü mahdûmu Ali Efendi sudûrdan olup Rûmeli kazaskeri iken 1005 senesi cumâdelûlâ gurresinde vefât etdi. Pederi yanında medfûndur. Bunların hepsi de meşâhîr-i fuzalâdan idiler. **[444]**

Şâkirdân-ı irfânı pek çoktur. Bunlardan kazasker ve molla olanları gelip elin öperlerdi. Kazaskerliği zamânında ulemâ ve halk arasındaki ihtirâm u i'tibârı, mütekâ'id olduğu

105 "Allah'ın kullarının en muhtâcı, katı kalbinden Allah'a müştekî Yusuf b. eş-Şeyh Hüsâm el-Amâsî bu eseri, 928 yılının Rabî'ul-âhir ayının ikinci Cuma günü İstanbul'da zamandan onu ödünç aldı." (Ed.)

zamânlarda daha yükselmişdi. Amasya şehrinin medâr-ı iftihârı olan ricâl ü ulemâdan biri bu zât-ı sütûde-simâttır.

Sinâneddîn Yûsuf Bey-Yularkısdızâde

Amasyalıdır. Meşâhîr-i ümerâdan Yularkısdı Sinan Paşazâde İskender Bey'in mahdûmudur. Züamadan ve ceddi evkâfına mütevellî olup Kafkas muhârebâtında mîrlivâ oldu. Bir kaç sancâk beyi olup 996 hudûdunda vefât etdi. Mahdûmu Ali Bey'dir.

Ulemâdan diğer el-Hâc Sinan Çelebi bin Ali de ricâl-i ma'rûfeden olup bu esnâlarda vefât etdi. Diğer a'yândan Çakaloğlu el-Hâc SinânÇelebi bin Mehmed Çelebi de 998 hudûdunda vefât etdi. Bu da ricâl-i ma'rûfeden Çakallar'daki bağları meşhûr idi.

Sinâneddîn Yûsuf Efendi-Şeyhü'l-harem, el-Hâc

Amasyalıdır. Üçler Mahallesi halkından Mûsâ bin Süleyman **[445**] bin Abdullah'ın mahdûmu olduğu kendi kitâbının zahrında görüldü. Üçler Mahallesi'nde 913'de doğdu. Bahşîzâde eş-Şeyh Ya'kûb, Bahşî Efendi'nin tilmîz ü dâmâdı Hakalalı es-Seyyid eş-Şeyh Muhyiddîn Mehmed, Şeyh İmâdzâde Musliheddîn Mûsâ Efendilerden ikmâl-i tahsîl ederek mücâz oldu.

Ba'dehû İstanbul'a gidip Allâme Muhaşşî Sinan Efendi'nin halka-i tedrîsine mülâzemetle ondan dahi tedrîse mücâz oldu. Neş'e-i uhreviyyesi tab'ında gâlib olduğundan i'âde ve mülâzemet fikrinden geçip Amasya'ya avdetle ders-i âm olarak yıllarca tedrîs-i ulûm etdi.

Fazl ü kemâliyle fevka'l-âde iştihâr eylediğinden 975'de vefât eden Cum'a Efendi'nin yerine Hızır Paşa müderrisi oldu. 980'de altmış akçe vazîfe-i yevmiyye ile Mehmed Paşa müderrisi olarak büyük ri'âyet gördü. Bunu da hoş görmediğinden 984'de müderrisliği terk edib Hicâz'a gitdi.

Ba'de'l-Hacc Mekke-i Mükerreme'de mücâvir olup Harem-i şerîfte tedrîs-i ulûm ve mevâsim-i hacda her taraftan gelen Türkler'e va'z ü nasîhat ederek fazl ü irfânı, zühd ü takvâsıyla **[446]** kendisini ulemâ-yı Haremeyne ve ahâlisine tanıttı. 988'de Şeyhü'l-harem olup Mekke ulemâsına riyâset etdi.

Bu şöhreti de kendisine âfet bildiğinden 994'de Harem-i şerîf meşîhatinden de vaz geçip Amasya'ya avdet ve halktan ihtiyâr-ı uzlet ederek hânesinden dışarı çıkmadı. İbâdât ü tâ'âta mülâzım olduğu hâlde 1000 senesi rebîülâhirinin yirmi yedinci cum'a gecesi dâr-ı kudse intikâl etdi.

Gâyet fâzıl, muhakkik, müfessir, muhaddis, kâffe-i ulûmda mütebahhir, usûl ü fürû'da mâhir, gâyet zâhid, vâ'iz, müteşerri', âbid şöhretten müctenib, mütevâzı', vakâr u temkîn sâhibi, mazınneden bir zât-ı şerîf idi. Mekke-i Mükerreme'de ikâmeti esnâsında Kur'ân-ı Kerîm'de muharremâta delâlet eden âyât-ı kerîmeyi cem' ve bunları doksan dokuz bâba taksîm ederek âlî bir tefsîr te'lîf edib "Tebyînü'l-Mehârim" adıyla tesmiyye etdi.

Bu tefsîr-i şerîfi beyne'l-ulemâ pek makbûl u mergûb olup fuzalâ-yı müte'ahhirîn kitâblarında bundan hayli fevâ'id **[447]** nakl etmişlerdir. Üstâd u şeyhi eş-Şeyh Ya'kûb Efendi'nin dâmâdı olup mahdûmlarından eş-Şeyh Ya'kûb, Es'ad Efendiler pek meşhûrdur. Şeyh Ya'kûb Efendi evlâdına şeyh Ya'kûbzâdeler ve Es'ad Efendi evlâdına "Sinânzâdeler" dendi.

Rivâyet edildiğine göre müfessir-i müşârün-ileyhin refikası, kadir-nâ-şinâs bir kadın olduğundan hayli ezâ ve cefâ edermiş, kendisini talaka teşvîk edenlere "O, benim şeyhimdir. Onun ezâ ve cefâsına tahammül sâyesinde umduğumu buldum. Onu nasıl tatlîk edebilirim." dermiş.

Amasya Mekteb-i rüşdiyyesinde ikinci mu'allimimiz olan Şeyhzâde Hâfız eş-Şeyh el-Hâc Mehmed Ali Efendi üstâdımız esnâ-yı dersinde tayy-i mekândan bahs ederken demişdir ki:

"Tebyînü'l-Mehârim" sâhib u mü'ellifi olup Üçler Mahallesi'nde kendi hânesinde medfûn ve kabri yıllarca Amasya ulemâsına ziyâret-gâh olan Amasyalı Şeyhü'l-harem el-Hâc Sinan Efendi, Mekke-i Mükerreme'de ikâmet etdiği esnâda eş-Şeyh Abdulkâdir Mekkî Efendi nâmında biriyle pek ziyâde sevişirmiş. **[448]**

Amasya'ya avdetinden sonra Hicâz'a giden Zile hüccâcından birini her nasılsa Mekke havâlîsinde soymuşlar. Bî-çâre hemşehrîlerinden avdet edecek kadar bir meblâğ karzen istediği hâlde kimse vermemiş, hemşehrîleri gidip kendisi Mekke'de kalmış.

Âile ve evlâdını düşündükçe bî-çâre pek ziyâde müte'essir bir hâlde imrâr-ı hayât edermiş. Hâline vâkıf olan Abdulkâdir Mekkî Efendi bunu tesliye edib "Amasyalı Şeyh Sinan Efendi, her cum'a günü sabah namâzını Harem-i şerîfte edâ etmek üzere gelir, namâzdan sonra kendisini etekle o seni Zile'ye götürür" demiş.

Abdülkâdir Efendi Harem-i şerîfe gelen Sinan Efendi'yi Zileli hâcıya göstermiş. Hacı da Sinan Efendi'yi namâzdan sonra eteklemiş. Hâlini arz ederek ağlayıp yalvarmış, güç hâl ile efendiyi acındırıp kendisini hemşehrîleri Zile'ye gidecekleri gün götüreceğini va'd etdirmiş.

Hemşehrîleri Zile'ye gireceği günün sabâhında Sinan Efendi hâcıyı yanına alıp gözünü yumdurmuş, bir müddet sonra kendisini Zile civârında bir yere indirmiş, Amasya'ya gelirse kimseye bir şey söylememesini tenbîh ederek kendisi Amasya'ya, Hacı da hüccâca **[449]** katılıp herkesin hayretini celb ederek Zile'ye gitmiş."

Hâcemiz bu hikâyeyi nakl etdikten sonra "işte buna tayy-i mekân derler ki bir müddet-i kalîle zarfında aylara belki yıllara muhtâc bir nesneyi yapabilmek demektir" demişdi. Fâzıl-ı müşârün-ileyh Hacı Sinan Efendi'nin kabr-i şerîfini hâcemizin ta'rîf etdiği hânesinde bulup ziyâret etdim.

Sinâneddîn Yûsuf Bey-Çavuş

Kedağralıdır. Köprü eşrâfından Mehmed Bey'in oğludur. Çavuşân-ı dergâh-ı âlîden olup hidemât-ı mühimmede isbât-ı liyâkât ederek Sivas vilâyeti cizye muhassılı ba'dehû Tokat voyvodası ve Amasya beytü'l-mâl emîni oldu. 986'da Lala Mustafa Paşa'nın şark serdârlığında mühimmât-ı harbiyyenin sevkine me'mûren Erzurum'a gitdi. Ba'dehû Lala Paşa ile beraber İstanbul'a gidip sipâhî kâtibi oldu. Bir müddet sonra ma'zûl olup dergâh-ı âlî müteferrikası olduğu hâlde 1002 hudûdunda vefât etdi. Mahdûmları Mehmed, Mustafa Beylerdir. Bunlara "Sinânzâdeler" dendi. Köprülü Mehmed Paşa bu Mustafa Bey'in kerîmezâdesidir.

Sinâneddîn Yûsuf Paşa-Çakalzâde

Amasyalıdır. Eşrâftan el-Hâc Mahmûd Çelebi bin el-Hâc Ali Çelebi bin el-Hâc Sinan Çelebi bin Çakal Kâdı Bedreddîn Mahmûd Çelebi mahdûmudur. Gençliğinde Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Mustafa dâ'iresine intisâb edib tahsîl-i ilm ü kitâbet etdi.

Tedrîcen terakkî ederek dîvânı kâtiblerinden olup 960 senesi şevvâlinde Rüstem Paşa'nın mekr ü gadrıyla Sultân Mustafa şehîd edildikte İstanbul'a gidip ketebe-i mâliyeden oldu. Orada tefeyyüz ederek cizye kâtibi olup musâhabe-i şehrîyârî, Ayşe Hubbî Hâtun'un himmetiyle muhâsebeci, Anadolu defterdârı, 994'de Haleb defterdârı oldu. **[450]**

996 senesi evâ'ilinde Antalya sancâğıyla Adana defterdârı, 997'de Mar'aş Beylerbeyi oldu. Buradan azlinde Konya vâlîsi ve 1001 senesi cumâdelâhiresinde Sivas Beylerbeyi olarak geldi. 1002 senesi şa'bânında ma'zûlen İstanbul'a gidip 1004'de sânîyen Sivas vâlîsi oldu. 1005'de vefât etdi.

Hattı güzel, hissemend-i ma'ârif, gâyet mümtezic, tahsîl ü idârede mu'tedil idi. Bunun mahdûmları Mehmed, Mahmûd, Yûsuf Paşalardır. Yûsuf Paşazâde Ahmed Paşa ve Yûsuf Paşa'nın diğer mahdûmu Mehmed Bey ma'rûftur. Ahmed Paşa 1076'da vefât edib kızları Münevvere, Fâtıma hânımlardır. Mehmed Beyzâde Ahmed Bey de 1091'de bilâ-veled vefât etdikte metrûkâtına Münevvere ve Fâtıma hânımlar vâris oldu.

Sinâneddîn Yûsuf Bey-Dizdâr

Amasyalıdır. Erbâb-ı timârdan olup 970'de Amasya kalesi dizdârı oldu. Yirmi yıl kadar bu vazîfesine devâm edib 990'da Amasya alaybeyi olarak Kafkas harbine gitdi. Oralarda muhârebe ederek yararlıklar gösterdiğinden 999'da mîrlivâ görüldü. Ba'dehû sancâkları devr ederek **[451]** 1008'de vefât etdi. Mahdûmu Mehmed Paşa'ya "Dizdârzâde" dendi.

Sinâneddîn Yûsuf Efendi-Bahşîzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Molla Bahşîzâde eş-Şeyh Ya'kûb Efendi'nin mahdûmudur. 930'da doğdu. Pederinden ve Müfessir Ahmed Efendi'den tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu. Ba'dehû Ayâs Ağa müderrisi olup 991'de Mehmed Paşa müderrisi oldu.

Bu esnâda Hicâz'a gidip avdette müderrisliği terk edib Mehmed Paşa Câmii kürsî şeyhliği ile kanâ'at ve halktan uzlet ederek 1011'de Amasya'ya eşkiyânın hücûmu esnâsında vefât etdi. Kibâr-ı sulehâdan âlim, vâ'iz, fakîh idi. Mahdûmu Ahmed Efendi de ulemâdan idi. Diğer mahdûmu Nasûh Efendi'dir.

Sinâneddîn Yûsuf Paşa-Yeni Beyzâde

Lâdiklidir. Pederi Me'sûd Bey'in evlâdından ve çavuşân-ı dergâh-ı âlîden "Yeni Bey" demekle meşhûrdur. Bu da Çavuşân-ı dergâh-ı âlîden olup 995 senesi rebîülâhirinin yirmi yedisinde donanma harbine hâzır olmak için sâdır olan fermânı Amasya beyine teblîğ **[452**] etmek üzere geldi.

Mîrlivâ Mustafa Bey'i donanma harbine sevk etdikte Amasya muhassılı ve Hüsrev Bey zamânında Amasya mütesellimi oldu. 998'de Kastamonu defterdârı olup gitdi. Ba'dehû Karaman defterdârı ve 1003'de Niğde sancâğı beyi oldu.

Bu gibi me'mûriyetleri devr ederek 1008'de Kars Beylerbeyi ve ba'de'l-azl 1010'da Aras, 1011'de Gence Beylerbeyi oldu. 1013'de Îrânîlerin istilâsında muhârebe ederek vefât etdi. Muktedir beylerbeyilerden idi. Ammizâdesi Mustafa Paşa'dır.

Sinâneddîn Yûsuf Efendi-Vâ'iz

Köprülü Ahmed oğludur. Amasya'da ulemâdan tahsîl-i ulûm edib avdetle Köprü'de ders-i âm oldu. Yıllarca tedrîs-i ulûm ve neşr-i ma'ârife hizmet edib Tâceddîn Paşa Câmii kürsî şeyhi olduğu hâlde 1039'da vefât etdi. Ulemâdan bir vâ'iz-i meşhûr idi. Mahdûmu Hâfız Ahmed Efendi câmi-i mezkûr imâmı olup 1058'de vefât etdi. Bu da âlim, hâfız-ı Kur'ân idi. **[453]**

Sinâneddîn Yûsuf Efendi-Şeyh Ya'kûbzâde

Amasyalıdır. Şeyhü'l-harem el-Hâc Sinan Efendizâde eş-Şeyh Ya'kûb Efendi'nin mahdûmudur. Kâdızâde Küçük Hâce Mehmed İlmî Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm oldu. Hayli müddet ifâde ve tedrîs ile iştigâl edib sonra Yörgüç Paşa Câmii kürsî şeyhi oldu.

Bu esnâda fuzalâ-yı Halvetiyyeden eş-Şeyh Hüsâmeddîn Efendi hazretlerinin sohbet-i şerîfesinde tekmîl-i sülûk ederek müşârün-ileyhin hulefâsından oldu. Hüsn-i hâline binâ'en Sultân Bâyezîd Câmii imâmı olup 1068 senesi zilka'desinde vefât etdi. Âlim, kâmil, hâfız-ı Kur'ân, vâ'iz bir zât-ı sütûde-simât idi. Mahdûmu Nasûh Efendi yerine Sultân Bâyezîd imâmı oldu.

Sinan Ağa-Karamanoğlu

Amasyalıdır. Sipâhî meşâhîrinden Karaman Ağa'nın oğludur. Bu da yeniçeri olup altıncı bölük efrâdından olduğu münâsebetle "altıncı" dendi. Bir müddet yasakçı olup Girit muhârebesine gitdi. 1062'de serdâr vekîli ba'dehû Amasya **[454]** yeniçerilerinin serdârı oldu. Ba'de'l-'azl 1069'da sânîyen serdâr olup 1074'de vefât etdi.

Sinan Ağa-Çile-hâneli el-Hâc

Amasya'nın Ya'kûb Paşa Mahallesi eşrâfından el-Hâc Mehmed Ağa'nın oğludur. Bevvâb-ı sultânî olup hidemât-ı mîriyyede îfâ-yı vazîfe ederek 1041'de dergâh-ı âlî müteferrikalarından iken Bayram Paşa'ya intisâb etdi.

1046'da müşârün-ileyhin sadâretinde kapıcıbaşı olup eyâlât-ı mühimmede muhassıl ve bir müddet Sivas eyâletinde mütesellim oldu. 1069'da Abazalıların ta'kîbâtına me'mûr olup 1075'de ihtiyârlığına binâ'en tekâ'üd edildi. Az müddet sonra vefât etdi. Kibâr-ı a'yândan idi.

Oğulları Ali, Hasan Ağalardır. Bunlara ve bunların evlâdına "Hacı Sinan Oğulları" dendi. Hasan Ağazâde el-Hâc Mehmed Ağa'dır. Bunun oğlu el-Hâc Hasan Ağa da ma'rûftur. El-Hâc Ali Ağazâde el-Hâc Sinan Ağa'dır.

Sinan Ağa-Hacı Sinânzâde, el-Hâc

Amasyalıdır. El-Hâc Ali Ağa bin el-Hâc Sinan Ağa'nın **[455]** mahdûmudur. "Defter-i Bostâniyân"da yazılı olduğu üzere 1072'de enderûn-ı hümâyûna girip bostâncılar ocağına kayd edildi. Orada ta'lîm u terbiyye görüp tefeyyüz ederek 1087'de bostâncılar odabaşısı oldu.

1091'de hâsekî olup bostâncılar ocağında temâyüz etdi. Ba'dehû ocak kethüdâsı olup 1095 senesi saferinde Mehmed Ağa'nın azli üzerine yoluyla bostancıbaşı ya'nî sarây-ı hümâyûn muhâfızı ve zabtiyye nâzırı oldu.

Tam iki yıl îfâ-yı vazîfe edib 1097 senesi muharreminde sadr-ı a'zam Bayburdluzâde Kara İbrâhim Paşa'nın azli üzerine sene-i mezbûrenin saferinde azl edildi. Bebek'te kâ'in sâhil-hânesinde ikâmet etmekte iken 1098'de Kara İbrâhim Paşa'nın nefy ü i'dâmı üzerine Amasya'ya gönderildi.

Ba'dehû hayli müddet Amasya'da mensî bir sûrette ikâmet edib kaldı. 1123'de bostâncıbaşı Amasyalı el-Hâc Ahmed Paşa vezâretle Kapudân-ı deryâ oldukta afv ve ıtlâk edilerek İstanbul'a gelip dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığıyla Mora vilâyetine gönderildi. 1127'de orada vefât **[456]** etdi. Meşâhîr-i a'yândan idi.

Kara İbrâhim Paşa'nın sadâretinde Köprülüzâdelere yapılan mu'âmelât-ı gayr-ı lâyıkadan dolayı gözden düşdüğü cihetle ileri gidemedi. Mahdûmu es-Seyyid el-Hâc Mehmed Ağa "Bostanîzâde" diye iştihâr etdi. Evlâdına "Bostancıoğulları"dendi.

Sinan Ağa-Hacı Sinânzâde, es-Seyyid, el-Hâc

Amasya eşrâfından el-Hâc Ali Ağa bin el-Hâc Hasan Ağa bin el-Hâc Sinan Ağa'nın oğludur. İltizâm işlerine girişip hayli servet edindi. Îrân muhârebâtında zehâ'ir-i askeriyye müte'ahhidi olup 1168'de hâcıyân ba'dehû a'yân meclislerine a'zâ oldu. 1186 sâlinden sonra vefât etdi. A'yândan hânedân bir kimse idi.

Sinânî Hasan Efendi-eş-Şeyh, el-Hâc

Çorumludur. Mehmed bin Hasan mahdûmu olup ibtidâ tarîkat-ı Sinâniyyeden eş-Şeyh Mehmed Sâdık Efendi'ye hizmet ederek halîfesi olup "Sinânî Hasan Efendi" demekle iştihâr etdi. Bakiyye-i tercemesi yukarıda (Cild 8, sahîfe 487) yazıldığından oraya mürâca'at. **[457]**

Sünbül Ahmed Çelebi-Bozacızâde

Amasyalıdır. Figânî Çelebi'nin "Şehrengiz"inde mezkûr olan yedi güzellerden biridir. Mavuş gözlü, ince ve uzun boylu olduğundan "Sünbül Ahmed" demekle meşhûr oldu. Tahsîl-i ilm ü kitâbet ederek Şehzâde Sultân Ahmed'in dîvân kalemi ketebesinden oldu.

Münîrî Efendi'nin Sünbül kasîdesi bunun hakkında olup sesi de kendisi gibi gâyet güzel olduğundan şehzâdenin bezm-i sohbetine hânendelikle duhûl etdi. Bu sâyede hayli servet edindi. 918'de Sultân Selîm Hân'ın cülûsuyla Sultân Ahmed'in i'dâmında menkûb olup 931 sâlinden sonra vefât etdi. Yârân-ı safâdan idi.

Sünbül Sinan Efendi-Sinâneddîn Yûsuf

Merzifonludur. Kaya Beyzâde Ali Çelebi mahdûmudur. Ceddi Kaya Bey Uluborlu kasabasından olup Merzifon'da tavattun etmişdi. Sünbül Sinan Efendi hazretleri Merzifon'da doğdu. Amasya'da Efdalzâde Mevlânâ Hamîdeddîn ve ba'dehû Mevlânâ Müderris Abdî Çelebilerden tahsîl-i ulûm u fünûn **[458]** etdi.

Tedrîse mücâz olduktan sonra tasavvufa meyl edib kibâr-ı Halvetiyyeden Hâce Sultân tekkesi şeyhi Cemâlîzâde eş-Şeyh Cemâleddîn Mehmed Çelebi Halîfe Hazretlerine intisâb ederek envâ'-ı riyâzât ile tasfiyye-i derûn ve tekmîl etdikten sonra hilâfet-nâme alıp irşâda me'zûn oldu.

887'de şeyhiyle beraber Hicâz'a gidip avdet etdi. 901'de Cemâlîzâde Mevlânâ Alâeddîn Ali Çelebi ile ikinci def'a Hicâz'a gidip şürefâ arasında kıtâl olduğundan Mısır'da kaldı. 902'de ba'de'l-Hac Mısır'a avdet ederek orada ikâmet etdi. Celâleddîn Abdurrahmân Süyûtî ve emsâli fuzâlâdan hadîs u tefsîr ve sâ'ir ulûm-ı âliyye ahz u tahsîl eyledi.

Yirmi yıldan ziyâde Mısır'da kalıp 923'de Sultân Selîm, Mısır ve Hicâz'ı ve Arabistan'ı ahz u istîlâ etdikte İstanbul'a gelip Koca Mustafa Paşa tekkesi şeyhi oldu. Koca Mustafa Câmi-i şerîfinde tullâb-ı ulûma tefsîr u hadîs okuttu. Nice erbâb-ı hidâyet kendisinden istifâza edib 936'da dâr-ı kudse intikâl etdi. **[459]**

Âlim, fâzıl, müfessir, ilm-i tasavvufta kâmil, müttakî, gâyet müteşerri', zâhid, vâ'iz-i meşhûr idi. Hulefâ ve mürîdânı çok olup tarîkat-ı Sünbüliyyenin mü'essis ü re'îsidir. Tekkesi ittisâlinde bir kubbe-i mahsûsa altında Germiyanlı Ya'kûb Efendi'nin yanında medfûndur.

Mecdî Mehmed Efendi "Terceme-i Şakâyık"da diyor ki: "Sünbül Sinan demekle meşhûrdur. Gülşen-i tahkîk u tevhîdde onun gibi bir kimse kopmadı ve bitmedi ve ravza-i ilm-i tasavvufda ana benzer bir kimse zuhûr itmedi. Fevâtih-i fevâyih-i a'mârında ilm-i zâhirde tâlib u râğıb olup fazl-ı vâfir u neyl-i mütevâfir ile meşhûr a'yân-ı insân ve müşârün bi'l-be-nân oldu."

Asrının şu'arâsından biri târîh-i irtihâli olmak üzere şu mısra'ı bulmuşdur:

"Eyledi bûstân-ı zühdün sünbüli me'vâya azm"

diğer biri de şu mısra'ı bulmuşdur:

"Cennete azm eyledi pîr-i azîz"

Şu mısraların her biri ebced hesâbı üzere 936 târîhini göstermektedir.

Sünbül Ahmed Efendi-Hâce

Amasyalıdır. Genç iken savt ü edâsı gâyet güzel, şûh-meşreb **[460]** olduğundan Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Mustafa'nın bezm-i hâssına dâhil olup hayli servet ü şöhret kazandı. Şehzâde-i müşârün-ileyhin 960 senesi şevvâlinde şehâdeti üzerine Müfessir Ahmed Efendi'nin halka-i tedrîsine mülâzemet ederek ondan mücâz ve ders-i âm oldu. Bakiyye-i tercemesi (cild 6, sahîfe 466'da) yazıldı. Oraya mürâca'at.

Sünbül Ali Efendi-Sünbül Hâcezâde

Amasyalıdır. Tercemesi yukarıda geçen Hâce Sünbül Ahmed Efendi'nin mahdûmudur. Hızır Paşa Mahallesi'nde doğdu. Ba'dehû İstanbul'a gidip mâliye kalemine girdi. Orada tahsîl-i ilm ü kitâbet ederek tefeyyüz edib musâhabe-i şehrîyârî Amasyalı Ayşe Hubbî Hâtun sâyesinde muhâsebeci ve 982'de şıkk-ı sânî defterdârı oldu.

Bu esnâda Lâlezâr Mehmed Çelebi başdefterdâr ve Oğlan Memî Çelebi Anadolu defterdârı olduğu münâsebetle şu'arâ-yı asrı arasında hayli mazmûnlu eş'âra yol açtı.

Lâle-zârda Oğlan Çelebi ve Sünbül tasvîr edilerek lutefânın tabî'atlarını tahrîke vesile oldu. **[461]**

Bir müddet mevki'ini muhâfaza edib Hubbî Hâtun'un irtihâlinde ma'zûl ve ba'dehû Anadolu muhâsebecisi, 1006'da defter emîni, 1011'de Haremeyn muhâsebecisi görüldü. Hayli müddet bu vazîfede kalıp 1028'de Hâce-i Sultânî Amasyalı Ömer Efendi'nin himmetiyle sâlisen Anadolu defterdârı oldu.

1031 senesi recebinde Sultân Osmân-ı sânî vak'asında "Defter-i Ahbâr"ın verdiği ma'lûmâta binâ'en erbâb-ı isyân tarafından ve yeniçeriler tarafından Hâce Ömer Efendi'ye ta'allûku hasebiyle hânesi yağma edildiğinden müte'essiren az sonra vefât etdi. Mahdûmları dîvân-ı hümâyûn hâcegânından Merâmî Ahmed, Abdurrahmân Efendiler de 1049'da yek-diğerini müte'âkib vefât etdi.

Sünbül Mehmed Efendi-Kâdızâde eş-Şeyh

Amasyalıdır. Hafîdi Mehmed Tâhir Efendi'nin rivâyeti üzere Melik Gâzi İsmâ'îl Bey'in ahfâdından ve yeniçeri meşâhîrinden Kâdıoğlu Hasan Ağa bin Osmân Efendi'nin mahdûmudur. Üçler Mahallesi'nde doğdu.

Hâl-i sabâvetinde pek güzel ve mavuş gözlü olduğundan "Sünbül Mehmed" dendi. Kadınlar kendisine meftûn olup azıttılar. **[462]** Bu sûretle evâ'il-i evkâtını isrâf etdi. Ba'dehû Taşköprülü eş-Şeyh el-Hâc Hâfız Abdullah Efendi'nin nesâyihi sâyesinde her şeyden el çekip şeyh-i müşârün-ileyhe mürîd oldu.

Bu sâyede tahsîl-i ilm ü hâl edib tarîk-i sûfiyyede ıslâh-ı nefs ve tasfiye-i derûn ederek şeyh-i müşârün-ileyhten hilâfet aldı. Pederinin irtihâlinde Melik Gâzi vakfının mütevellîsi olduğundan fazla-i vakıftan hayli servet edindi. Yörgüç Paşa civârında yaptırdığı tekkesi şeyhi olup 1245'de orada bir tevhîd ocağı uyandırdı.

Rivâyete nazaran burada Melik İsmâ'îl Gâzi Bey bir zâviye binâ edib yıllar geçtikten sonra harâb olduğundan kendisi mütevellî oldukta bu zâviyeyi ihyâ etdi. Yirmi altı yıldan ziyâde burada zikr ü tevhîde mülâzemet edib 1272 senesi evâ'ilinde dâr-ı na'îme irtihâl etdi.

Ma'ârif-âşinâ, latîf-meşreb, hoş-sohbet, turfe-gû, müte'abbid bir şeyh-i Nakşîbendî idi. Mahdûm-ı yegânesi Hâfız Osmân Efendi tevliyet ü meşîhate vâris olup 1320 senesi zilka'desinde vefât etdi. Bunun mahdûmları **[463]** eşrâftan el-Hâc Mehmed Tâhir Efendi ile avâmdan Hasan Efendi'dir.

Sencer Şâh-Sultân Celâleddîn-i Selçukî

Amasya Hükümdârı Sultân Nâsıreddîn Şehinşâh bin Sultân Rükneddîn Mes'ûd Şâh-ı Selçukî şehzâdesidir. Amasya'da doğdu. Pederinin zamân-ı hükûmetinde Ankara vâlîsi olup 575'de pederi vefât etdikte amcası Sultân İzzeddîn Kılıçarslân Şâh tarafından Ereğli sancâğına nakl edildi.

588 senesi şa'bânında Kılıçarslânzâde Sultân Rükneddîn Süleyman Şâh Konya'da taht-ı Selçuk'a cülûs etdikte birâderi Argûn Şâh yerine Amasya vâlîsi olup geldi. Rûmların tecâvüz edeceklerini nazar-ı dikkate alarak kuvve-i askeriyyesini tezyîd ü tanzîme çalışdı.

On yıldan ziyâde Amasya'da icrâ-yı vilâyet edib Kastamonu tarafından David Komnenos ve Canik tarafından da Trabzon'dan gelen Rûm kuvvetleri Amasya vilâyetini tazyîk ederek istîlâya kıyâm etdikte iki yıl kadar Amasya'yı müdâfa'a edib 605'de kanlı bir muhârebe esnâsında şehîden vefât etdiği zann olunur. Şehzâdesi Nâsıreddîn Süleyman Şâh'dır. **[464]**

Sencer Şâh-Şehzâde Çelebi

Amasyalıdır. Selçuk hânedânından Îsâ Çelebi bin Süleyman Şâh bin Sencer Şâh-ı mezkûrun mahdûmudur. Ceddi tarafından pederine intikâl eden Amasya havâlîsinde kâ'in iki kıt'a çiftlik pederinin vefâtıyla kendisine intikâl etdirmişdi.

680 hudûdunda Moğol hükümdârı Abaka Hân tarafından çiftlikleri elinden alınıp Tatar Beylerine verildikte düçâr-ı müşkilât olduysa da 681 senesi rebîülevvelinde Abaka'nın füc'eten vefâtı üzerine yerine kâ'im olan Tekudâr Ahmed Hân'a mürâca'at edib 682'de çiftliklerine sâhib olabildi.

Bundan sonra hayli yıl yaşadı. Sultân Mahmûd Gazân Hân devrinde vefât etdi. Çiftliklerine "Sencer Alanı" ve "Sevincer Alanı" dendi. Gâlibâ "Sevinç Er Çelebi"demekle

meşhûr olan şehzâde bu Sencer Şâh olacaktır. Bu çiftlik mu'ahharan sadr-ı esbak Halîl Paşazâde İskender Bey'e intikâl edib mahdûmu Memî Bey vakf etdi.

Sunkur Gâzi Bey-Melik Mecdeddîn-i Dânişmendî

Amasyalıdır. Mülûk-ı Dânişmendiyye'den Amasya ve Sivas hükümdârı **[465]** Melik Seyfeddîn İsmâ'îl Gâzi Bey bin Melik Şemseddîn Ahmed Dânîşmend Gâzi Bey'in şehzâdesidir. Ceddinin hayâtında Amasya'da doğdu. Pederinin zamân-ı hükûmetinde ehl-i salîb ile harb edib kendisini tanıttı.

Tokat ve havâlîsi emîri iken pederinin takrîben 506'da irtihâli üzerine Amasya'ya gelip Dânişmendiyye tahtına cülûs etdi. Şehzâdegân-ı Selçuktan Tuğrul Bey'in Amasya'yı istîlâya kıyâmında müdâfa'a etdi ve ba'dehû amcası Melik İzzeddîn Mehmed Gâzi Bey'in hücûmunda 528 yâhûd 529'da vefâtı zann olunur.

Amasya Çeribaşı Mahallesi'nde Yâr dibinde meşhûr olan bir lahdin buna âid olduğu zann olunmaktadır. Çünkü bu lahdin taşında ön tarafında girift ve kûfi bir yazı ile "hazâ kabrü'l-Melikü'l-mu'azzam Sunkur" gibi okunmaktadır.

Çeribaşı Mahallesi kadîmen "Sunkur mülkü" diye meşhûr olmasına bakılırsa melik-i müşârün-ileyhin sarâyı bu mahallede olduğu anlaşılır. Vezîr ve Atabeyi Şücâü'd-devle Feth Hân bin Kılıç ve kadı'l-kudâtı Ebû Nasr Mehmed el-Harezmî idi. **[466]**

Sunkur Şâh-Emîr Seyfeddîn

Amasyalıdır. Melik Sunkur Gâzi Bey'in ahfâdından Ulu Şâh Gâzi bin Ali Gâzi Bey'in mahdûmudur. Mu'îneddîn Süleyman Pervâne Bey'in zamân-ı ikbâlinde ümerâdan olup 675'de Mısır muhârebesinde esîr olarak Mısır'a gitdi.

Orada ikâmet edib ümerâ-yı Mısriyye meyânına girdi. Emîr Sunkur Şâh-ı Rûmî demekle meşhûr olup on beş yıl kadar sonra vefât etdi. Meşâhîr-i ümerâdan idi. Birâderi Doğan Şâh Gâzi evlâdından Melik Gâzi İsmâ'îl Bey meşhûrdur.

Sunkur Bey-Emîr Seyfeddîn, Dîzdâr

Amasyalıdır. Tercemesi yukarıda geçen Tabuk Bey'in mahdûmudur. Tûl müddet Amasya kalesi dîzdârı ve Amasya muhâfızı olarak ümerâdan oldu. 675'de Mısır harbinde esîr olup 681'de Abaka Hân'ın vefâtında esâretten kurtuldu. Mısır'dan gelip sânîyen dîzdâr-ı kal'a-yı bâlâ olduğu hâlde 702 senesi şevvâlinde vefât etdi.

Meşâhîr-i ümerâdan zî-nüfûz bir zât idi. Halfet Gâzi **[467]** Türbesi karşısında Hacı Şâdgeldi Paşa'nın türbesi derûnunda ayak tarafında medfûndur. Seng-i mezârında şu kitâbe vardır:

"Tüvüffiye el-merhûm el-mağfûru leh Seyfu'd-dîn Sunkur Dîzdâr bin Tabuh fî-şevvâl senete isneteyn ve seb'i mi'e".

Balıkesir Meb'ûsu İsmâ'îl Hakkı Bey "Kitâbeler"eserinde bu kitâbenin târîhini pek yanlış bir sûrette kırâ'at u kayd itmiş olduğu kütübhâneler müfetdiş-i umûmîsi müverrih-i meşhûr Ahmed Tevhîd Bey tarafından tashîh edilmişdir. "Ikdü'l-Cümân"da "Emîr Seyfeddîn Sunkurca" diye mezkûrdur.

Mahdûmları el-Hâc Şehâbeddîn Ahmed, Kemâleddîn İsmâ'îl Beylerdir. Hacı Ahmed Beyzâde Hızır Çelebi mahdûmu fâzıl ve şâir-i meşhûr Ahmedî İbrâhim Çelebi'dir. El-Hâc İsmâ'îl Bey'in evlâdı pek çoktur. Bunlardan sadr-ı esbak Bâyezîd Paşa bin Yahşî Bey bin Îsâ Bey bin Süleyman Bey ve Yûnus Paşa bin Hızır Bey bin Yûnus Bey pek meşhûrdur. Bunlara "Sunkuroğulları" dendi.

Sunkur Bey-Sunkuroğlu

Amasyalıdır. Ümerâdan Bâyezîd Bey bin Îsâ Bey'in mahdûmu **[468]** ve sadr-ı esbak Bâyezîd Paşa'nın amcasıdır. Amasya Hükümdârı Hacı Şâdgeldi Paşa'nın zamân-ı hükûmetinde

ümerâdan olup hayli müddet Kommenat beyi oldu. 783'de Kâdı Burhân'ın galebesi üzerine Amasya'ya avdet etdi.

Ba'dehû Yıldırım Sultân Bâyezîd Hân'ın ma'iyyetine girip dergâh-ı çavuşânından oldu. "Sunkur Çavuş" demekle meşhûr olup 801'de Ser-çavuş-ı Sultânî görüldü. 804'de Topal Timur harbinde vefât etdi. Meşâhîr-i ümerâdan idi.

Sunkur Ağa-Kûlâ

Amasya vâlîsi iken Sultân Bâyezîd-i Sânî bendegânınından olup dâ'ire-i hümâyûnda terbiyye ve ta'lîm gördü. Ba'dehû rikâb ağalarından olup 886'da Sultân Bâyezîd tahta cülûs etdikte şehzâdesi ve Amasya vâlîsi Sultân Ahmed ma'iyyetine me'mûr ve ba'dehû kapıağası oldu. 918'de Sultân Selîm'in cülûsuyla Sultân Ahmed'in i'dâmında vefât etdi.

Sunkur Ali Ağa-Peçelizâde, el-Hâc

Amasyalıdır. Pervâne Bey Mahallesi'nde konağı olan Peçelizâde Hasan Paşa'nın mahdûmudur. Pederinin maktûlen vefâtında Amcazâde **[469]** Hüseyin Paşa'nın dâ'iresine girdi. Müşârün-ileyhin irtihâlinde Amasyalı Ammîzâde Türk Mehmed Ağa'nın Ağaları silkine dâhil oldu. Ba'dehû Kapıcızâde el-Hâc Ahmed Paşa'nın dâ'iresine intisâb edib ta'ayyün etdi.

1127'de müşârün-ileyhin i'dâmında Nevşehirli İbrâhim Paşa'nın dâ'iresine intisâb edib müşârün-ileyhin sadâretinde dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı ile hidemât-ı mühimmede istihdâm edildi. Îrân muhârebâtında orduya gidip geldi. Ba'dehû baş bâkî kulu olarak ricâl-i devlet sırasına girdi.

1143 senesi rebîülâhirinde Dâmâd İbrâhim Paşa'nın şehâdeti ve Sultân Ahmed-i Sâlis'in hal'i üzerine ma'zûl u münzevî oldu. Ba'dehû 1147'de çavuşbaşı, 1148'de sânîyen baş bâkî kulu ve ba'del-azl 1151'de silahdâr ağası oldu.

1154 senesi cumâdelulâsında ma'zûl iken surre-i hümâyûn emîni olup Hicâz'a gitdi. 1155 senesi rebîülevvelinde avdetini müte'âkib Zanalızâde es-Seyyid el-Hâc Ahmed Paşa sadâretten azl edildiği münâsebetle tekâ'üd edilip 1157 hudûdunda vefât etdi. Buna "Sûkûr Ali Ağa" da denirdi. **[470]**

Süli Bey-Emir Sa'deddîn el-Kımârî

Amasya ümerâsından ve Kumarulu Oymağı re'îsi İbrâhim Bey'in mahdûmudur. Buna "Emîr Sa'deddîn el-Kimârî" de dendi. Amasya'da hükûmet eden şehzâdegân-ı Selçuk ümerâsından olup Sencer Şâh'ın emâretinde çeribâşı olduğu hâlde 590 sâlinden sonra vefât etdi. Kibâr-ı ümerâdan idi. Mahdûmu Emîr NûreddînTuğrak (Tığrak) Bey'dir.

Süli Bey-İmâmeddîn Ebû'l-Mekârim

Lâdiklidir. Niksar'da pederi yanında medfûn olan Emîr Bedreddîn Ebû'l-mekârim Uluğ bin Emîr Bedreddîn Şâhin Şâh bin Arslan Doğmuş Bey bin Süli Bey'in mahdûmu ve Devlet Şâh'ın birâderidir. Buna zengin oldugundan dolayı "Sülî Bay" de dendi. "Kızoğlu" demekle meşhûrdur.

Bir müddet Lâdik emîri olup Amasya'nın cihet-i şarkiyyesi hâkimi olmuşdu. Niksar, Erba'a kazâları bunun idâresinde idi. Ba'dehû Amasya vâlîsi Sencer Şâh'ın mu'temed bir emîri olup 605'de Rûmlar'ın Amasya vilâyetine hücûmunda vefât etdi. Mahdûmu Emîr Bahâeddîn Şâhin Şâh meşhûrdur.

Sünûhî Abdullah Efendi-Şeyhzâde

Amasyalıdır. Selâmet Hâtun tekkesi şeyhi Mustafa Efendizâde eş-Şeyh Osmân Efendi'nin mahdûmudur. 1153'de pederlerinin vefâtıyla meşîhat birâderi Rüsûhî Hasan Efendi ile bunun uhdelerine tevcîh edilmiş ise de yaşları küçük olduğuna binâ'en ref' edildiğinden tahsîl-i ulûma başladı.

Ba'dehû İstanbul'a gidip Âkif Mehmed Bey'in delâletiyle teşrîfâtî kalemine çırağ oldu. Burada tefeyyüz ederek hulefâdan olduysa da Âkif Bey'in vefâtından sonra ba'zı vüzerâya intisâb edib kâtib-i dîvân olarak devr-i bilâd etdi. 1192 târîhinden sonra vefât etdi. Kâtib, şâir idi. **[471]**

Süli Paşa Hâtun

Amasyalıdır. Sivas vâlîsi Amasyalı Hâbiloğlu Emîr Şeyh İzzeddîn Hasan Bey bin emîr-i kebîr Hâbil Bey'in kızıdır. "Köse Peygamber" demekle meşhûr Amasya, Tokat, Sivas, Kayseriyye ve havâlîsine hâkim olan Sultân Alâeddîn Eretnâ Hân'ın zevcesi olup Sivas'da akd-i nikâhı icrâ edildi. **[472]**

Süli Bey-Âbâdoğlu

Amasyalıdır. Hakala emîri Sârimeddîn Âbâd Bey'in mahdûmudur. Pederinin hayatında Suluova (Arguma) nâhiyesi emîri olup Gelkiras, Gümüş, Merzifon kazâlarına kadar hükmü cârî idi. Pederinin vefâtında Amasya'nın havâlî-i şimâliyyesine hâkim olup Emîr Bedreddîn Süli dendi. Meşhûr Tatar Zugay Bey'e en ziyâde mukâvemet eden bu oldu. Sonra Zugay'ı ber-taraf edib kendisini tanıttı. 731 hudûdunda vefât etdi. Meşâhîr-i ümerâdan idi.

Süli Bey-Kutlu Şâhzâde

Amasyalıdır. Amasya vâlîsi Emîr Ahmed Şâh bin Hacı Kutlu Şâh'ın mahdûmudur. Amcası Hacı Şâdgeldi Paşa devrinde meşâhîr-i ümerâdan olup Samsun ve havâlîsi emîri oldu. Tâceddînzâdelerle çarpışıp galebe ederek Sinop ve Samsun havâlîsini kâmilen taht-ı inkıyâda aldı. Amcasının hükûmetine sâdıkâne îfâ-yı hizmet edib 780 hudûdunda vefât etdi. Mahdûmu Emîr İzzeddîn Hasan Bey meşâhîr-i ümerâdan idi. **[473]**

Süli Bey-Köpekoğlu

Kedağralıdır. Gıyâseddîn Keyhüsrev-i Selçukî'nin sâhib-i a'zamı olan Sa'deddîn Köpek evlâdından Torul Bey'in oğludur. Kedağra kazâsı dâhilinde "Köpek köyü" demekle meşhûr olan çiftliğinde ikâmet etdiği esnâsında başına topladığı bir tâkım serserîlere başbuğ olarak 804'de Topal Timur ordusuna iltihâk etdi.

Yıldırım Sultân Bâyezîd'in esâretiyle netîcelenen muhârebeden sonra Çorum ve havâlîsi emâretini Topal Timur'dan istihsâl ederek oraları istilâ eyledi. 805'de Çelebi Sultân Mehmed Hân Amasya'ya avdetinde ilk def'a Köpekoğlu'nun def' ü tardı husûsuna ehemmiyet verildi.

Çelebi Sultân'ı takviyye eden Amasyalılar bununla harb ederek ma'iyyetindeki serserîler dağıldığından tutulup 807'de asıldı. Çorum ve havâlîsi bu sûretle Köpekoğulları'nın ellerinden kurtarıldı.

Sülimiş Bay-Hâce

Gümüşlüdür. Sultân Süleyman-ı Kânûnî devrinde tüccârdan **[474]** iken Gümüş ma'deni emîni oldu. "Hâce Sülimiş Çelebi" de dendi. 945'de Sultân Süleyman'ın şehzâdesi Sultân Mustafa Amasya'ya vâlî olarak geldikte müşârün-ileyhin kapıcılar kethüdâsı ve umde-i havâssı oldu.

On beş yıl kadar şehzâde-i müşârün-ileyhin hizmetinde kâ'im olup fevka'l-âde nüfûz u servet kazandı. 960 senesi şevvâlinde şehzâde şehîden vefât etdikte i'dâm edildi. Âkil, müdebbir, müsteşâr-ı mü'temen, kerîmü't-tab', âlî-cenâb, nâfizü'l-kelim, küşâde-meşreb idi.

Gümüş kazâsı dâhilinde binâ eylediği zâviyesi mesâlihine çiftliklerini 960 senesi evâ'ilinde vakf etdi. Mahdûmu eş-Şeyh Şemseddîn Ahmed Efendi bu zâviye şeyhi ve vakfı mütevellîsi olduğu münâsebetle "Şemseddîn zâviyesi" diye kuyûda geçti. Bu vakf u zâviye hayli ulemânın medâr-ı ma'îşeti oldu.

Sevindik Bey-Emîr Mübârizeddîn

Amasya civârında Hakalalıdır. Emîr-i meşhûr Sârimeddîn Âbâd Bey'in oğlu ve Bedreddîn Süli Bey'in kardeşidir. Birâderinin irtihâlinde Hakala ve Arguma ve havâlîsine emîr oldu. **[475]** İbtidâ Ya'kûb Şâh'a ba'dehû Kutlu Şâh'a münkâd olup mevki'ini muhâfaza ve 752 sâlinde vefât etdi. "Âbâdoğlu" demekle meşhûr bir emîr u hânedân idi. Mahdûmu Abdulehad Bey'dir.

Sevindik Baba-Halvetî, Şeyh

Kedağralıdır. Köprü kazâsı dâhilinde Bektâş köyünden olup Şeyh Şâdî Baba hizmetinde tekmîl-i sülûk ederek hilâfet aldı. Ankaralı Hacı Bayram-ı Velî ile pîrdâş olup köyünde yaptırdığı zâviyesi şeyhi olduğu hâlde 836 sâline doğru vefât etdi. Sulehâdan bir pîr-i muhterem idi. Vakfı olup hayli zevâtın medâr-ı ma'îşeti oldu.

Sührâb Ağa-Gürcü

Amasyalı Hacı Beyzâde Ahmed Paşa'nın kölesidir. Ba'de'l-i'tâk erbâb-ı tîmârdan olup efendisinin vefâtından sonra Amasya'da tavattun etdi. Hayli müddet cizye tahsîlâtında istihdâm edilip 1021 sâlinden sonra vefât etdi. Sipâhî meşâhîrinden idi. Oğlu Mehmed Bey züamadan olup 1055 sâlinden sonra vefât etdi. Mehmed Bey "Sührâboğlu" demekle meşhûr idi. **[476]**

Sührâb Mehmed Ağa-Gürcü

Amasyalı Hacı Kadîrzâde Ali Paşa'nın kölesidir. Efendisinin dâ'iresinde tahsîl ü terbiyye görüp vezâretinde silâhdârı oldu. 1164 senesi saferinde efendisinin vefâtı üzerine Amasya'ya gelip yerleşdi.

Hacı Kadîrzâde el-Hâc Hâfız Mehmed Ağa'nın dâmâdı olup iltizâmât işlerine girişdi. 1175'de Amasya mukâta'atı mültezimi olup hayli servet ü sâmân edindi. 1186'da Amasya sancâğı kahve tahmîs mukâta'ası mültezimi olup 1191'de meclis-i a'yân a'zâsı görüldü.

Ba'dehû İstanbul'a gidip Amasyalı es-Seyyid Mustafa Paşa'nın vekîl-harcı oldu. 1203'de müşârün-ileyhin tekâ'üdü icrâ edildikte Amasya'ya gelip 1205'de vefât etdi. A'yândan zî-servet bir kimse idi. Mahdûmu Ahmed Ağa'dır.

Sührâb Paşa-Gürcüzâde

Amasya a'yânından mûmâ-ileyh Sührâb Mehmed Ağa'nın mahdûmudur. "Gürcü Sührâboğlu Ahmed Ağa" diye Amasya'da ma'rûf iken "Sührâb Ahmed Ağa" diye iştihâr etdi. Amasyalı Şerîf **[477]** Mehmed Paşa dâ'iresine efendiliğinde yerleşdi. Tefeyyüz ederek müşârün-ileyhin hazînedârı oldu.

1218'de efendisinin vefâtı üzerine İstanbul'a gelip dergâh-ı âlî gediklülerinden olarak mübâşir sıfatıyla hidemât-ı mühimmede istihdâm edildi. Ba'dehû dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından olup 1237 senesi ramazânının on altıncı gününde bâ-rütbe-i mîr-i mîrânî Resmo muhâfızı oldu.

1245'de Hânya muhâfızı ve Girit vâlîsi olup 1246'da orada vefât etdi. Eshâm defterinde "Sührâb Ahmed Ağa" ve "Cevdet Paşa Târîhi"nde "Sührâb Ahmed Paşa" diye yazılıdır. "Sührâboğlu Ahmed Paşa" demektir. Mahdûmu Mehmed Sa'îd Bey'dir.

Süheyl Bey-Hısımzâde

Merzifonludur. Ramazânzâde Nişâncı Mehmed Bey'in akrabâsından Ömer Çelebi'nin mahdûmu ve Yahyâ Paşa'nın birâderidir. Mehmed Bey'in zamân-ı ikbâlinde enderûna girip tahsîl ü terbiyye gördü. Ba'dehû dîvân-ı hümâyûn kâtibi olup Sultân Ahmed Hân-ı Evvel devrinde tezkire-i sadr-ı âlî oldu. **[478]**

1022'de mîrlivâ olup Mısır'a gitdi. Orada mîrlivâ olarak on yıl kadar kaldı. 1031'de avdet edib tekâ'üd edildi. 1034 hudûdunda vefât etdi. Tevârih u muhâzarâta âşinâ, kâtib, muktedir, erbâb-ı ma'âriften idi. "İshâk-nâme"yi tezyîl edib 923'den 1030 târîhine kadar "Mısır Târîhi"ni yazdı. Buna "Târîh-i Süheylî" dendi. Merzifon'da medrese-i Süheyliyye bunundur.

Süheyl Bey-Hacı Es'ad Ağazâde

Amasyalıdır. Amasya mütesellimi Köprülü el-Hâc Es'ad Ağazâde kâ'im-makâm-ı askerî Abdullah Nûrî Bey'in mahdûmudur. Mekteb-i harbiyyeden erkân-ı harb yüzbaşısı olarak neş'et edib bâb-ı ser-askerîde bir kaç yıl kaldı.

Ba'dehû Kolağası olarak beşinci orduya me'mûr edilip Şâm'a gitdi. Orada 1289'da binbaşı, 1293'de kâ'im-makâm olup mu'ahharan beşinci ordu müşîri Amasyalı Hüseyin Fevzî Paşa ma'iyyetine me'mûr ve 1296'da mîrâlây olduğu hâlde 1298 senesi zilka'desinde göbeğine rakı durup vefât etdi. "Müşîr Paşa" derdi ki mûmâ-ileyh **[479]** muktedir ise de sefîh idi.

Siyâvûş Çelebi-Mevlânâ Zeyneddîn

Divriklidir. Tokat'da medfûn olan eş-Şeyh Nûreddîn Evrân bin Doğan es-Selgurî ed-Difrigî mahdûmudur. Ceddi Doğan, Divrik'te meskûn Salur Türkmenlerinden olup kendisi Divriği kasabasında doğdu.

Pederiyle beraber ibtidâ Sivas'a gidip sonra Tokat'a geldi. Burada bir kaç yıl pederiyle beraber oturdu. Sonra tahsîl-i ulûm için Amasya'ya geldi. Cemâl Aksarâyîzâde Mevlânâ Fahreddîn İlyas ve Mevlânâ Hüsâmeddîn Çelebilerden ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu.

758'de müderris ve 768'de kibâr-ı ulemâdan görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Âlim, fâzıl, fakîh-i meşhûr idi. Mahdûmları Mevlânâ eş-Şeyh Alâeddîn Ali Yârî Çelebi ile Mevlânâ Şehâbeddîn Ahmed Bâlî Çelebi pek meşhûrdur. Bunlar "Divriğlizâde", "Veled-i Difrigî" diye mezkûrdur. Eş-Şeyh Alâeddîn Ali Çelebizâde Mevlânâ Mü'eyyed Çelebi evlâdına "Mü'eyyedzâdeler" ve Şehâbeddîn Ahmed Bâlî Çelebizâde **[480]** Mevlânâ Şükrullâh Çelebi evlâdına da "Şükrullâhzâdeler" dendi. Mevlânâ Siyâvuş Çelebi, üstâdı Mevlânâ Hüsâmeddîn Çelebi'nin dâmâdı olduğu gibi Mevlânâ Alâeddîn Ali Yârî Çelebi de Mevlânâ Şemseddîn Ebû İshâk Mü'eyyed el-Kâzerûnî dâmâdıdır.

Siyâvuş Çelebi-Gâzi Çelebizâde

Evlâd-ı Selçukiyyeden Mes'ûd Şâh bin Altunbaş Gâzi Çelebi mahdûmudur. Hacı Şâdgeldi Paşa devrinde ceddinin çiftlikât-ı mevkûfesi mütevellîsi olarak müsterihâne yaşadı. Ba'dehû Yıldırım Sultân Bâyezîd'e münkâd olup vakf u tevliyeti kabûl ü tasdîk edildiğinden kemâl-i huzûr u sükûn içinde imrâr-ı evkât ve çok yaşayıp Çelebi Sultân Mehmed devrinde irtihâl etdi. Mahdûmu Ali Şâh Çelebi'dir.

Siyâvuş Ağa-Mehmed Paşalu

Amasya'nın Pirincci Mahallesi'nden Abdî Ağa'nın oğludur. Sipâhî olup Serhoş Mehmed Paşa'nın silahdârı olarak devr-i bilâd etdi. Paşa'nın maktûlen vefâtında Çolak Hüseyin Paşa'ya intisâb edib Revân ve Bağdâd muhârebâtında hizmet ve yararlığı görüldü.[106] **[481]**

1052'de kethüdâyeri, 1055'de Girit harbine me'mûr olup 1057 senesi şevvâlinde Amasya kethüdâyeri ve 1058 senesi gurre-i muharreminde Amasya sancâğı mütesellimi oldu. Ancak mukaddemen bir Hâtuna cebren zînâ ve bir çocuk tevlîd eylediği sâbit olduğundan sene-i mezbûre saferinin evâ'ilinde i'dâm edildi.

106 Beyzâde demekle meşhûr olduğu Sicilde görüldü.

Siyâvuş Ağa-Köse

Amasya a'yânından Hacı Efendizâde Sarı Mehmed Ağa'nın Çerkes kölesidir. Dâ'iresinde terbiyye ve ta'lîm görüp sipâhî oldu. Bu da hayli muhârebâta iştirâk edib 1058'de efendisinin mağdûren irtihâlinde dâ'iresi ve âilesi kethüdâsı oldu.

Ba'dehû Abaza Hasan Paşa'ya ağalığında intisâb edib İbşir Paşa'nın sadâretinde Gümüş mâ'deni emîni, ba'dehû Abaza Hasan Paşa'nın vezâretinde silahdârı oldu. Bundan dolayı Abaza Hasan'ın isyânında hizmet ü müşâreketi olduğundan 1069 senesi cumâdelâhiresinde i'dâm edildi. Efendisinin i'dâmına bâ'is olan Köprülü Mehmed Paşa'ya adâveti var idi. Oğlu Mehmed Ağa ve torunu Hasan Ağa'dır. **[482]** Bunlara "Köse Siyâvuşoğulları" dendi.

Siyâvuş Paşa-Abaza

Köprülüdür. Köprü kazâsında meskûn Abaza çerkeslerinden olup gençliğinde Köprülü Mehmed Paşa'ya satılmışdı. Müşârün-ileyhin dâ'iresinde neşv ü nemâ bulup sâdıkâne îfâ-yı hizmet eylediğinden gözüne girdi. 1067'de müşârün-ileyhin sadâretinde enderûn-ı hümâyûna yerleşdi.

Orada tefeyyüz ederek Köprülü Mehmed Paşa'nın kerîmesi Ayşe hânımı tezevvüc edib dâmâdı ve miftâh gulâmı oldu. 1078'de Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın sadâret kapıcılar kethüdâsı ba'dehû rikâb-ı hümâyûn kapıcılar kethüdâsı olarak temâyüz etdi.

1087 senesi şa'bânında sadr-ı müşârün-ileyhin vefâtı üzerine kethüdâlıktan azl edilip Merzifonî Kara Mustafa Paşa'nın himmetiyle silahdâr ağası, 1094'de cebecibaşı olarak Viyana harbine gitdi. Viyana harbinden münhezimen avdetinde Kara İbrâhim Paşa sadr-ı a'zam oldukta 1095 senesi evâ'ilinde sipâhîler ağası olarak İstanbul'a celb edildi. **[483]**

Sadr-ı müşârün-ileyhin Köprülü hânedânına adâvetinden dolayı İstanbul'a vusûlünü müte'âkib azl edilip Hicâz'a gitdi. 1096 senesi rebîülevvelinde Hicâz'dan avdet etdikte rebîülâhirinin evâ'ilinde Rûmeli pâyesiyle Diyârbekir Beylerbeyi oldu.

1097 senesi muharreminin altıncı günü vezâret verilip saferinde Bosna vâlîsi oldu. Çünkü hasmı olan Kara İbrâhim Paşa muharremin gurresinde sadâretten azl edilmişdi. 1097 senesi şevvâlinde Haleb vâlîsi olup Macaristân harbine me'mûren Rûmeli'nde kaldı.

1098 senesi evâ'ilinde Sadr-ı a'zam Süleyman Paşa serdâr-ı ekrem olarak ordu-yı hümâyûna geldikte idâresizliğinden dolayı zâbitânın aleyhinde kıyâmı esnâsında kaçıp İstanbul'a gitdiğinden ordu ricâlinin intihâbıyla serdâr vekîli oldu.

1098 senesi şa'bânında Süleyman Paşa'nın azline binâ'en sadr-ı a'zam olup ordu-yı hümâyûn ile İstanbul'a hareket etdi. İstanbul'da kâ'in Köprülüzâde Fâzıl Mustafa Paşa'yı sadâret kâ'im-makâmı nasb etdirdi.

Bu esnâda ordu-yı hümâyûn ricâli arasında Sultân Mehmed-i **[484**] Râbi'in hal'i takarrur etdiğinden ordunun karârını Edirne'den kâ'im-makâm-ı sadr-ı âlîye bildirip İstanbul'a müteveccihen kalktı. Ordunun karârı icrâ ve 1099 senesi muharreminin üçüncü günü Sultân Süleyman-ı Sânî taht-ı saltanata iclâs edildi.

Bunu müte'âkib Siyâvuş Paşa ordu-yı hümâyûn ile beraber İstanbul'a girdi. Sipâhîve yeniçeri eşkiyâsının tecâvüzâtını teskîne ve bunlardan bî-zâr olan halkı te'mîne çalışdı. Bundan muğber olan eşkiyâ 1099 senesi rebîülâhirinin yirmi beşinci günü sarâyın etrâfını sarıp eşyâsını yağmâ etdikten sonra ateş verip yaktılar. Bu yangın esnâsında yanıp gitdi.

Şecî', müdebbir, vakûr, edîb idi. Ancak "Sultân Mehmed-i Râbi' aleyhinde hissiyât-ı intikâm-cûyânesini icrâ eylediğinden dolayı Sultân Mehmed'in âhı kendisini ve hânumânını yaktı" denir. Mahdûmu Mehmed Bey'dir. Çok geçmeden bu da müte'essiren vefât eylediğinden Üsküdâr'da pederi yanında defn edildi.

Siyâvuş Paşa-Kethüdâzâde

Köprülüdür. Köprülü Mehmed Paşa'nın sadâretinden evvel kethüdâlarından olan Köprülü el-Hâc Mehmed Ağa'nın mahdûmudur. **[485]** Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın

dâ'iresinde tefeyyüz ederek vekîl-harcı, ba'dehû selâm ağası olup kapıcıbaşılıkla hidemât-ı mühimmede istihdâm edildi.

Bir aralık kethüdâ-yı sadr-ı âlî olup 1088'de binâ emîni olarak Medîne-i Münevvere'ye gönderildi. 1092'de itmâm-ı vazîfe edib avdet etdi. 1093'de gümrük emîni olup 1095 senesi muharreminde Kara İbrâhim Paşa'nın garazkârlığı yüzünden azl edilip Köprü'ye gönderildi.

1097 senesi evâ'ilinde Kara İbrâhim Paşa'nın azlini müte'âkib afv ü ıtlâk edilerek İstanbul'a gelip sânîyen gümrük emîni oldu. 1099 senesi fırtınasında yine azl edilip 1101'de Köprülüzâde Fâzıl Mustafa Paşa'nın sadâretinde sâlisen gümrük emîni oldu.

1104 senesi recebinde Sadr-ı a'zam Merzifonî el-Hâc Ali Paşa'nın azlini müte'âkib Şehr-i Zor Beylerbeyi olarak gönderildi. 1106'da azl edilip İstanbul'a gelirken 1107 senesi evâ'ilinde Cidde ve Habeş Beylerbeyi olarak Hicâz'a gitdi. Oraya vusûlünde hacca gidip sene-i mezbûre zilhiccesinde vefât **[486]** etdi. Mekke-i Mükerreme'de medfûndur.

Seyyid İbrâhim Edhem Efendi-Kabasakalzâde

Amasyalıdır. Esnâf şeyhi "Kabasakal" demekle meşhûr el-Hâc 'İsmâ'îl Efendizâde es-Seyyid Halîl Efendi'nin mahdûmudur. Fuzalâdan Canikli el-Hâc Mehmed ve şeyhü'l-ulemâ' Sipâhî Hâfız Ömer Efendilerden tahsîl-i ulûm edib ders-i âm oldu.

1262'de Doktor vak'asında İstanbul'a gidip Tırnova'da tavattun ederek ders-i âm oldu. Tedrîsâtıyla hayli şöhret kazanıp tilmîzi Şirvânîzâde Mehmed Rüşdü Paşa vezîr oldukta 1285'de Pervârî, 1287'de Islâhiye kazalarına kadı olduğu hâlde 1288'de vefât etdi. Islâhiye kasabasında medfûndur. Âlim, fakîh, halûk idi. Mahdûmu esbak adliye nâzırı İsmâ'îl Sıdkı Bey'dir.

Seyyid Ahmed Bey-İn'âm Beyzâde

Amasyalıdır. Elvân Çelebi ahfâdından olup Amasya kalesi dîzdârlığından mîrlivâ olan es-Seyyid İn'âm Bey bin Hamdullâh Hamdi Çelebi mahdûmudur. Peder ü ceddinin tercemeleri geçti. Pederinin vefâtında züamadan olup Abaza Mehmed Paşa vak'asında yararlığı **[487]** görüldü.

Bundan dolayı Sivas vâlîsi Tayyâr Mehmed Paşa'nın inhâsıyla alaybeyi ve 1034'de Çorum sancâğı beyi oldu. 1036'da azl edilip 1037'de Kayseriyye mîrlivâsı oldu. Türedi-i meşhûr Hacı Ahmedoğlu Ömer Bey'in hücûmuyla 1038 senesi rebîülâhirinde şehîd edildi. Mahdûmu es-Seyyid İn'âm Bey'dir. Mu'ahharan Küçük Ahmed Paşa da Ömer Bey'i ahz u i'dâm etdi.

Seyyid Ahmed Paşa-Mumcuzâde

Amasyalıdır. Pervâne Bey Mahallesi sâdâtından Mumcu es-Seyyid Mehmed Ağa bin Kınalı Osmân Ağa'nın mahdûmudur. Köprülü Mehmed Paşa'ya intisâb edib 1068 senesi rebîülevvelinde bâ-fermân-ı âlî İstanbul'dan şehir kethüdâsı olduğu hâlde geldi.

1069'da Köprülü Mehmed Paşa'nın hasmı olan allâme-i meşhûr Amasya müftüsü Hızır Efendi aleyhinde tezvîrâta kıyâm ederek müftî-i müşârün-ileyhin azl ü nefyine bâ'is-i müstakil olduğundan 1070'de hânesi halk tarafından taşlanarak azl ve şehirden ihrâc edildi.

Erzurum vâlîsi olarak Amasya'ya gelen Köprülüzâde Fâzıl **[488]** Ahmed Paşa a'yân u halk ile aralarını te'lîf edib 1071 senesi şevvâlinde sânîyen bâ-fermân-ı âlî şehir kethüdâsı oldu. 1072 senesi ramazânında ilâveten nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı olup nüfûz u i'tibârı katmerlendi.

Fakat sâdâta karşı cür'etkârâne harekâtından dolayı 1074 senesi saferinde kâ'im-makâmlıktan azl edildiyse de birâderi es-Seyyid Mustafa Ağa'yı kâ'im-makâm-ı nakîbü'l-eşrâf nasb etdirip nüfûz u sultâsını idâme etdi.

Fakat a'yân u sâdâtın ve halkın sabr ü tahammülünü pek ziyâde su'-i isti'mâl etdiğinden dolayı 1076'da her ikisi de azl edilip kendisi Ankara'ya ve birâderi de Samsun'a nefy ü iclâ edildi.

1078'de ma'fuvven İstanbul'a gidip Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'ya dehâlet etdi. Sadr-ı müşârün-ileyhin dâ'iresine girip ağalarından oldu. 1087 senesi şa'bânında Merzifonî Kara Mustafa Paşa'nın dâ'iresine intisâb eylediyse de ağalarıyla imtizâc edemediğinden 1091'de Amasya'ya gönderildi. **[489]**

1092 zilka'desinde sânîyen nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı olup eski mevki'ini elde etmeye çalışdı. 1095 senesi gurre-i muharreminde Kara İbrâhim Paşa sadr-ı a'zam oldukta kendisini toplamak lâzım gelirken eski hâline avdet etdiğinden halk u sâdâtın şikâyetleri üzerine cumâdelâhiresinde azl edildi.

1097 senesi muharreminde sadr-ı müşârün-ileyhin azli ve öteden beri hukûk-ı kadîmesi olan Süleyman Paşa'nın sadâreti üzerine gelip birâderi es-Seyyid Mustafa Ağa'yı nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı nasb etdirip sâdâtın başına geçti.

Cumâdelâhire gurresinde kendisini müdâfa'a eden Amasya müftüsü es-Seyyid Mustafa Efendi'nin azli sâdâtın gücüne gitdiğinden kıyâm u nümâyişleri esnâsında hayli yolsuzluklar oldu. Bunların müsebbibi olduğu anlaşıldığından gönüllü sâdâta başbuğ olarak ordu-yı hümâyûna bâ-fermân-ı âlî da'vet edildi.

Sene-i mezbûre şevvâlinde toplayabildiği sâdâtdan bir tabur teşkîl ederek ordu-yı hümâyûna müteveccihen hareket ü iltihâk etdikte ser-çeşme olup 1098 senesi **[490]** cumâdelâhiresinin on dördüncü günü Amasya sancâğı beyi ve 1099 senesi gurre-i muharreminde Rûmeli Beylerbeyiliği pâyesiyle Bolu sancâğı mutasarrıfı oldu.

Ancak ordu-yı hümâyûnun İstanbul'a avdetinde Bolu'ya gidip halka tahammülünden ziyâde müşkilât gösterdiğinden 1099 senesi recebinde azledilmekle Amasya'ya geldi. Seyyidlerin nüfûz u tecâvüzü son haddini bulduğundan Ramazânın evâsıtında Kastamonu Beylerbeyi oldu. Şevvâlinde ordu-yı hümâyûna müteveccihen hareket etdi.

Öteden beri alışdığı ahvâl ü harekâtını bir türlü bırakamayıp ma'iyyetindeki neferâtın ba'zılarından aldığı meblâğ mukâbilinde her birine ruhsât verdiği ve bu sûretle ordunun intizâmını bozduğu sâbit olmağla 1100 senesi ramazânının evâhirinde i'dâm edildi.

Şeci', cesûr, müdebbir ise de mekkâr, cebbâr idi. Mahdûmu es-Seyyid Mehmed Bey'dir. Allâme Hızır Efendi'nin aleyhinde irtikâb etdiği tezvîrât aynen kendi hakkında yapılıp demi heder oldu. Yaptığının cezâsını buldu. **[491]**

Seyyid Ahmed Dede-Hanîf Ağazâde

Amasyalıdır. 1236'da vefât eden yeniçeri serdârı Kubalı Hanîf Ağazâde Ali Ağa'nın oğludur. Amasya Mevlevî-hânesi dervîşânından olup neyzenbâşı oldu. Ba'dehû gözlerine ârız olan bir illet hasebiyle a'mâ olarak yaşadı. 1321'de vefât etdi. Letâ'ife meyyâl, nekre-gû, hâzır-cevâb, küşâde-meşreb, mûsikî-âşinâ, mâhir bir neyzen idi. Ser-pûşu mevlevî külâhı olup Sultân Bâyezîd mü'ezzini mukallid-i meşhûr Şefîk Mehmed Efendi ile hem-bezm oldukta bir âlem olurdu. Büyük oğlu Ali Efendi asker olup Yemen'de 1325'de vefât etdi. Pederinin cild-i sânîsi idi. Küçük oğlu İsmâ'îl Dede'dir.

Seyyideddîn Ahmed Çelebi-İğnecizâde

Amasyalıdır. Hazreti Pîr İlyâs hulefâsından eş-Şeyh Pîr Şerefeddîn Hamza Çelebi bin Mûsâ bin Hamza'nın mahdûm-ı zî-şânıdır. Pîr Abdurrahmân Çelebi hizmetlerinde tahsîl-i ilm ü kemâl, tekmîl-i sülûk ederek halîfesi **[492]** oldu.

Bir müddet Gümüşlüzâde Câmi-i şerîfinde va'z ü tezkîr ile iştigâl etdi. Ba'dehû Pîr-i müşârün-ileyhin irtihâlinde câmi-i mezbûr ittisâlinde kâ'in zâviye-i Halvetiyye şeyhi olup 853 hudûdunda dâr-ı kudse irtihâl etdi. Âlim, zâhid, vâ'iz, melikü'l-meşâyih bir zât-ı sütûde-simât idi. Mahdûmu eş-Şeyh Safiyyüddîn Mûsâ el-Halvetî'dir.

Seyyideddîn Ahmed Çelebi-Muslihîzâde, el-Hâc

Amasya kadı'l-kudâtı Şemseddîn Mehmed Şâh bin kadı'l-kudât Abdurrahmân el-Muslihî mahdûmu ve "Molla Beylik" demekle meşhûr Amasya kadı'l-kudâtı Nizâmeddîn Abdurrahmân Çelebi birâderidir.

Ulemâdan tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve 844'de Halfet Gâzi müderrisi ve 867'de kibâr-ı kudâtdan görülüp sonra fevt oldu. Ulemâdan bir zât idi. "Seydî Ahmed Paşa" demekle meşhûr idi. Mahdûmu Nûreddîn Hamza Çelebi'dir. Diğer birâderi Bedreddîn Mahmûd Çelebi kudâtdan idi. **[493]**

Seyyideddîn Ali Çelebi-Mevlânâ Mukbilî

Amasyalıdır. Esbak Sivas emîri olup 780'de maktûlen vefât eden Şerefeddîn Mukbil Beyzâde Emîr İmâdeddîn Ömer Bey'in mahdûmu ve Mevlânâ Bedreddîn Mahmûd Çelebi'nin birâderidir. Ceddinin vefâtında pederi Amasya'ya gelip Hacı Şâdgeldi Paşa'nın ümerâsından olmuşdu.

Sâhib-i terceme Amasya ulemâsından ve hâssaten Hânkâh-ı Mes'ûdî şeyhi Şemseddîn Ahmed Çelebi'den ahz-ı ulûm ederek ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu. Şehzâde Sultân Alâeddîn Bey'in mu'allimlerinden olup 848 sâlinden sonra vefât etdi. Buna Mevlânâ Seydî Ali Çelebi de denirdi.

Seyyideddîn Mehmed Bey-Hacı Kutlu Şâhzâde

Amasya hükümdârı Hacı Seyfeddîn Şâdgeldi Paşa'nın mahdûmu olup Lâdik zâviyesi şeyhi sâhibü'l-hâl Mevlânâ es-Seyyid Ahmed-i kebîr er-Rifâ'i'nin kerîmezâdesidir. Fuzalâdan tahsîl-i ulûm edib pederinin sâye-i ikbâlinde kibâr-ı ümerâdan oldu. 781'de pederinden evvel vefât etdi. Pederinin medfûn olduğu türbede medfûndur. Âlim, şecî' idi. **[494]**

Seyyid Hüseyin Ağa-Hâsekî, el-Hâc

Amasya'nın Kuba Mahallesi'nden Odabaşıoğlu Ali Ağa'nın oğludur. Baba ve dedeleri gibi yeniçeri olup Rus muhârebesinde merdâne çalışdı. Mu'ahharan alemdâr ve mükerreren serdâr olup hâsekî pâyesiyle taltîf edilerek "Hâsekî Hacı Seyyid Ağa" demekle meşhûr oldu. Hâciyân u a'yân meclislerine a'zâ olup 1226 senesi evâ'ilinde vefât etdi. Kibâr-ı zâbitândan halûk, mu'tedil idi.

Seyyid Şâh Bey-Eşca'i

Lâdiklidir. Orada medfûn sâhibü'l-hâl Ahmed-i Kebîr er-Rifâ'i evlâdından "Eşca'oğlu" demekle meşhûr es-Seyyid İbrâhim bin es-Seyyid Mehmed bin es-Seyyid İbrâhim bin es-Seyyid Mehmed bin es-Seyyid Ali Eşca' bin sâhibü'l-hâl Ahmed-i Kebîr'in mahdûmudur.

Sultân Bâyezîd-i Sânî devrinde züamadan iken Trabzon'da Sultân Selîm-i Evvel dâ'iresine intisâb ederek 918'de taht-ı saltanata cülûs etdikte terakkî gördü. Çaldıran harbinde yararlığı görülüp mîrlivâ olarak sancâkları devr etdi. 941'de Bağdâd harbinde merhûm oldu. **[495]**

Seyyid Abdullah Hân-Rûmî

Lâdiklidir. Sâhibü'l-hâl Ahmed-i Kebîr evlâdından es-Seyyid Nûreddîn Hamza Çelebi bin es-Seyyid Sadreddîn Kâsım bin es-Seyyid İzzeddîn Hasan bin sâhibü'l-hâl Ahmed-i Kebîr er-Rifâ'î mahdûmudur. Amasya'da mukaddimât-ı ulûmu tahsîl edib vâlî Şehzâde Sultân Alâeddîn Bey'e intisâb etdi.

846'da şehzâde-i müşârün-ileyhin şehâdetinde korkup Îrân'a gitdi. Orada ikmâl-i tahsîl ederek Tebrîz'de Îrân hükümdârı Uzun Hasan Şâh'a intisâb u takarrüb etdi. Tedrîcen terakkî ederek müşârün-ileyhin ekâbir-i ümerâsından oldu.

878'de Uzun Hasan Şâh, Fâtih Sultân Mehmed Hân'a mağlûb ve ba'dehû merhûm oldukta şehzâdeleri arasına saltanat nizâ'ı düşdü. Bu esnâda Ya'kûbşâh bin Hasan Şâh'a vezîr u lala olup 883'de müşârün-ileyhin cülûsunda müsteşâr u sâhib-i devlet oldu. 891'de vefât etdi. Âlim, fâzıl, gâyet mümtezic, sahî idi.

Mahdûmu es-Seyyid Rükneddîn Mehmed Bey de ümerâdan iken 896'da Ya'kûbşâh'ın vefâtında yerine geçen şehzâdesi **[496]** Baysungur Mirzâ'ya takarrüb etmişdi. Bunun, bir yıl zarfında maktûl ve ba'dehû şehzâdegân ü ümerâ birbirine girdiği esnâda kaçıp Amasya'ya geldi.

Seyyid Abdullah Hân Bey-Hânoğlu

Amasyalıdır. Tebrîz'den kaçıp gelen es-Seyyid Rükneddîn Mehmed Bey bin Seyyid Abdullah Hân-ı Rûmî mahdûmudur. "Seyyid Hân Bey" demekle meşhûr olup züamadan sonra ümerâdan olup Sultân Süleyman-ı Kânûnî devrinin evâhirinde vefât etdi. Birâderi es-Seyyid Nûreddîn Hamza Bey'dir.

Seyyid Abdullah Hân Bey-Seyyid Hânzâde

Lâdiklidir. Sâhibü'l-hâl Ahmed-i Kebîr er-Rifa'î zâviyesinin vakfı mütevellîsi es-Seyyid Alâeddîn Ali Çelebi bin es-Seyyid Nûreddîn Hamza Bey bin es-Seyyid Rükneddîn Mehmed Bey bin Seyyid Abdullah Hân-ı Rûmî mahdûmudur. "Seyyid Hân Bey" demekle meşhûr olup züamadan oldu.

1008'de Kara Yazıcı Abdülhalîm cem'iyyetine girip hayli şöhret kazandı. 1013'de Amasya ulemâsının nasîhatleriyle devlete dehâlet edib üzerinden ref' edilen ze'âmeti kendisine **[497]** verildi. 1017'de Sivas alaybeyi olup Celâlî eşkiyâsının istîsâlinde yararlıkları görüldü.

Ba'dehû mîrlivâ olup Bâyezîd, Divriği gibi sancâklara mutasarrıf oldu. Ancak 1031'de Sultân Osmân'ın şehâdetinden dolayı kıyâm eden Erzurum vâlîsi Abaza Mehmed Paşa'ya uyup Sultân Osmân'ın kanını da'vaya kalkışdı. 1032'de Abaza Paşa'nın inhâsıyla Erzincân beyi oldu.

Ba'dehû Abaza Paşa'nın âsî ordusunda bir vâzîfe-i mühimme alıp Sivas'a doğru hareket etdi. Abaza Paşa Sivas'ı istîlâ etdikte bunu Sivas Beylerbeyi nasb ederek Tokat ve Amasya üzerine yürüdü. Buraları istîlâ eyledi.

Sivas vâlîsi Lâdikli Tayyâr Mehmed Paşa ile araları bozuk olduğundan ona rağmen Sivas'ı zabt u istîlâ etmişdi. 1033'de Tayyâr Mehmed Paşa her taraftan aldığı kuvvetlerle Sivas'ı devlet nâmına zabt u istirdâd etdiği esnâda esîr u maktûl oldu. Siyâdet ü şecâ'atine mağrûr, müteharrik bir zât idi. Mahdûmu es-Seyyid Ali Bey'dir. **[498]**

Seyyid Mehmed Bey-Deli Emîr Paşazâde

Amasyalıdır. Es-Seyyid Abdullah Bey bin es-Seyyid Mustafa Bey bin Deli Emîr Mehmed Paşa'nın mahdûmudur. 1147'de pederinin vefâtıyla ze'âmeti kendisine verildi. Îrân muhârebâtında hayli yararlığı görüldüğünden Amasya alaybeyi oldu. 1178'de mîrlivâ görüldü. 1181'de Rus muhârebesinde vefât etdi.

Seyyid Mehmed Paşa-Çiğdem Beyzâde, Hâfız

Amasyalıdır. Mehmed Paşa Mahallesi eşrâfından esbak nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı es-Seyyid el-Hâc Ali Ağa bin es-Seyyid Şîrîn Mehmed Ağa bin Ali Ağa'nın mahdûmudur. Gençliğinde dârü's-sa'âde Ağası Dördüncü Beşîr Ağa'nın himmetiyle enderûna girip ta'lîm u terbiyye gördü.

Ba'dehû dârü's-sa'âde ağalığı kaleminde hâsekî olup sonra Moldovanî Ali Paşa'ya intisâb ederek sadâretinde selâm ağası ve 1186'da hazînedâr Şâhin Ali Paşa'nın dâ'iresine girip harem kethüdâsı ve mahdûmu Atâullah Paşa'nın gençliğinde lalası oldu. **[499]**

Yıllarca Paşa-yı müşârün-ileyhin dâ'iresinde kethüdâ olup 1199 senesi cumâdelûlâsının yirminci günü Şâhin Ali Paşa sadr-ı a'zam oldukta dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığıyla kapıcılar kethüdâsı oldu. 1200 senesi rebîülevvelinde efendisinin sadâretten azli ve 1201'de Bozca Ada'ya i'zâmı üzerine açıkta kaldı.

1203'de Defterdâr Amasyalı İsmâ'îl Efendi'nin tavsiyesiyle Anadolu vâlîsi vezîr es-Seyyid Ali Paşa'nın kethüdâsı olup 1208 senesi şevvâlinde müşârün-ileyhin arz u inhâsıyla bârütbe-i mîr-i mîrânî Karahisâr-ı sâhib ve 1210 senesi şevvâlinde Sultânönü sancâkları mutasarrıfı oldu.

1212 senesi şevvâlinde Hânya muhâfızı olarak Girit Adasına gitdi. Ba'dehû Resmo sancâğı mutasarrıfı ve kalesi muhâfızı olup 1219 senesi şevvâlinde Rûmeli Beylerbeyiliği pâyesiyle sânîyen Hânya muhâfızı, 1221'de Karahisâr-ı sâhib mutasarrıfı ve 1223'de Midilli ve 1224 senesi rebîülevvelinde sâlisen Hânya sancâğı mutasarrıfı ve kalesi muhâfızı olduğu hâlde 1225 senesi evâ'ilinde orada vefât etdi. **[500]**

Hâdim-i dîn ü devlet, müdebbir, hüsn-i idâre sâhibi idi. Mahdûmları es-Seyyid Ali, Abdullah Beylerdir. Es-Seyyid Abdullah Beyzâde es-Seyyid Mehmed, Osmân Beyler ve es-Seyyid Ali Beyzâde es-Seyyid Nu'mân Bey 1254'de ber-hayât olup Ali Bey'in diğer mahdûmu es-Seyyid Mehmed Nûrî Bey 1268'de ber-hayât idiler.

Seyyid Mehmed Ağa-İnce Alemdâr

Amasyalıdır. Abdurrahmân bin eş-Şeyh Ömer oğludur. Yeniçeri olup mesleğinde terakkî ederek alemdâr ve 1224'de Rus harbine gidip şecâ'atle nâmdâr oldu. Avdetinde mükerreren Amasya yeniçerilerine serdâr olduğu hâlde 1238'de vefât etdi. Yeniçerilerin ukalâ-yı zâbitânından idi. Mahdûmu vüzerâdan es-Seyyid Mehmed Paşa ve diğer oğlu el-Hâc es-Seyyid Ömer Ağa'dır. Bunlara "İnce Alemdâr Oğulları" dendi. Hacı Ömer Ağazâde es-Seyyid el-Hâc Mehmed Ârif Ağa 1312'de ve bunun mahdûmu Hâfız es-Seyyid Ahmed Necîb Efendi 1324'de vefât etdi. Bunun mahdûmu es-Seyyid Ömer Lütfi Efendi'dir. Bunlara "İncezâdeler" dendi. **[501]**

Seyyid Mehmed Şükrü Efendi-İmâmzâde, Hâce

Amasya'nın Eslem Mahallesi imâmı Ömer Efendi bin Merzifonî Ebûbekir Efendi'nin mahdûmudur. 1246'da mahalle-i mezbûrede doğdu. Mehmed Paşa müderrisi Mörekli Hasan, Şehzâde Sultân Osmân Türbedârı Hacı Abdullah oğlu Mustafa Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib Hasan Efendi'den mücâz u ders-i âm oldu.

1281'de Köprü ve 1288'de Ünye kazâlarında açılan ibtidâ'î mekteblerine mu'allim olup 1296'da isti'fâ ederek Amasya'ya avdet etdi. 1298'de Köprü sandık emîni, 1299'da Gümüş ibtidâ'î mektebi mu'allimi oldu.

1300'de Amasya'da küşâd edilen Yâkûtiyye mekteb-i ibtidâ'iyyesine mu'allim olup geldi. Bu târîhten i'tibâren sânîyen ders-i âm olup Alçakköprü başında kâ'in Hacı Osmân Bey Câmi-i şerîfinde tedrîs-i ulûma devâm edib 1307'de talebesine icâzet verdi.

1318 senesi ramazânında münhal olan Amasya müftülüğüne ta'yîni husûsuna tilmîzi olan evkâf kâtibi Hacı Kadîrzâde el-Hâc Mehmed Nûrî Efendi bezl-i makdûr etdiği esnâda zilka'desinin ikinci cumartesi günü dâr-ı bekâya irtihâl etdi. **[502]**

Elsine-i selâsede âlim, fünûn-ı cedîdeye vâkıf, kavâ'id-i Arabiyye ve edebiyyede mâhir, tefsîr u tasavvufa mâ'il, muhibb-i sûfiyye, ta'bîr u beyânı güzel, küşâde-meşreb, tevârih u muhâzarâta âşina, hikâyât u ıstılâhat-ı sûfiyye naklinden mütelezziz, halûk, uzun boylu, nahîfü'l-beden, güler yüzlü, tatlı sözlü, gözlüklü, kerîmü't-tab' idi.

Hülâsa meşâhîr-i ulemâdan olup tefsîr-i cüz'-i şerîf-i Nebe' dersinden istifâde etmişdim. Nehâfet-i bedeniyyesinden dolayı çocuklar arasında "Tahta Seyyid Efendi" denirdi. Hazret-i Pîr İlyâs civârında medfûndur. Mahdûmu el-Hâc Ömer Nazîf Efendi de ulemâ ve şu'arâdandır. Bunun oğulları Mehmed Kâzım, Ahmed Şükrü Efendilerdir.

Seyyid Mehmed Efendi-el-Hâc Hâfız

Amasyalıdır. Pervâne Bey Câmi-i şerîfi mü'ezzini olup Emîr Hacı Abdullâtif Çelebi ahfâdından es-Seyyid el-Hâc Mehmed bin es-Seyyid el-Hâc Mehmed bin Kazzâz es-Seyyid el-Hâc Yûsuf Ağa'nın mahdûmudur. Pederi "Topal Mü'ezzin" demekle meşhûr olduğundan "Topal Mü'ezzinzâde"demekle ma'rûftur. **[503]**

1284'de doğdu. Mekteb-i ibtidâ'îde hıfz-ı Kur'ân edib mukâddimât-ı fünûnu gördükten sonra Şirvânî Abdullah Efendi'nin halka-i tedrîsine mülâzemet etdi. 1307'de İstanbul'a gidip Kepenekci Sinan Medresesi'nde ikâmet ve meşâyih-i kurrâdan Hâfız Ahmed Es'ad Efendi'den ilm-i kırâ'at ü vücûhı ve ders-i âm-ı meşhûr Trabzonlu Mehmed Hâşim Efendi'den ulûm-ı sâ'ireyi ahz u tahsîl edib her ikisinden de mücâz oldu.

Ba'dehû Hicâz'a gidip 1314'de dârü's-sa'âde Ağası Hâfız Abdulganî Ağa'ya imâm olarak mabeyn-i hümâyûna girdi. Hüsn-i savt ü edâsı, zarâfeti, hüsn-i ahlâkı ile kendisini sevdirip 1316'da İzmir, 1318'de Edirne ve 1321 senesi muharreminde mahrec mevleviyyeti pâyelerini ihrâz etdi.

1327 senesi rebîülâhirinde tebdîl-i saltanat vukû'ında dârü's-sa'âde ağasının azlü tekâ'üdüne binâ'en kendisine tahsîs edilen ma'âşıyla Amasya'ya avdet ve ta'lîm-i kırâ'at ve tedrîs-i vücûh ile iştigâl etdi. Bir müddet Hacı Hamza Efendi'nin câmi-i şerîfinde bi'l-vekâle hatîb olup sonra Sultân Bâyezîd Câmi-i şerîfine bi'l-asâle imâm-ı sânî ve şeyhü'l-kurrâ oldu. **[504]**

Âlim, ilm-i vücûh u kırâ'atte yektâ, gâyet nazîf, halûk, zarîf, orta boylu, güzel huylu, mûsikîye âşinâ, savt u edâsı gâyet latîf, küşâde-meşreb, hoş-sohbet, yegâne bir şeyhü'l-kurrâdır.

Seydî Ahmed Çelebi-Mevlânâ Seyyideddîn

Amasya mahkemesi muhzırı Mehmed Çelebi mahdûmudur. "Muhzıroğlu" demekle meşhûr olup Şeyhülislâm Sa'deddîn Mevhûb bin Ahmed ez-Ziyârî'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve 817'de Halfet Gâzi müderrisi görüldü. 827 sâlinden sonra vefât etdi. Kibâr-ı ulemâdan idi.

Seydî Ahmed Çelebi-Kemâl Çelebizâde

Amasya fuzalâsından ve sudûr-ı kirâmından Mevlânâ Kemâleddîn Abdulhayy Çelebi bin Ahmed Çelebi mahdûmudur. Şeyhülislâm Gümüşlüzâde Mevlânâ Pîr Celâleddîn Abdurrahmân Çelebi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu. Kibâr-ı müderrisînden iken kadı ve Amasya nâibi olup 840 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu Kazasker-i meşhûr Mevlânâ Bedreddîn Mahmûd Çelebi'dir. **[505]**

Seydî Ahmed Çelebi-Atâzâde

Merzifonludur. Mevlânâ Atâullâh Çelebi mahdûmudur. Sultâniyye-i Merzifon müderrisi Mevlânâ Ferîdeddîn Mehmed Devvânî'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve müderris-i be-nâm olup 847'de Kâdı-i Merzifon görüldü. Ba'dehû fevt oldu. Meşâhîr-i kudâtdan idi.

Seydî Ahmed Çelebi-Rûmî

Lâdiklidir. Lâdik dâhilinde Rûm Köyü'nden Ali'nin oğlu olup "Rûm Köylü" demekle meşhûrdur. Amasya'da tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ü müderris oldu. 874'de kibâr-ı kudâtdan görüldü. Ba'dehû fevt oldu. Mahdûmu Hasan Çelebi de kudâtdan idi. Bu esnâda Hâfız

Çelebizâde Seydî Ahmed Çelebi bin Hâfız Abdulmü'min Çelebi bin Ahmed Çelebi bin Kutluğşâh-ı Sivasî de ulemâdan bir şeyhü'l-kurrâ idi. Birâderi Mehmed Çelebi'dir.

Seydî Ahmed Çelebi-Artukoğlu

Amasyalıdır. Kudâtdan Hasan Çelebi mahdûmudur. Sultâniyye-i Merzifon müderrisi Mevlânâ Şemseddîn Ahmed Kırımî'den ikmâl-i tahsîl **[506]** edib 867'de ders-i âm ve 884'de müderris-i be-nâm ve 896'da meşâhîr-i ulemâdan görüldü. Ba'dehû fevt oldu. Mahdûmu Alâeddîn Ali Çelebi'dir.

Seydî Ahmed Çelebi-Sarı görez

Amasyalıdır. Amasya ulemâsından Karamânî el-Hâc Muhyiddîn Mehmed Çelebizâde Mevlânâ İdris Çelebi mahdûmu ve Muslihîzâde Mevlânâ Seydî Ahmed Çelebi'nin kerîmezâdesidir. Pederi Amasya'da Sultân Bâyezîd-i Sânî'ye bir müddet mu'allim olduğu münâsebetle sultân-ı müşârün-ileyhe intisâbı vardı.

Amasya'da Sultân Bâyezîd'in mu'allimi Hatîb Kâsım, Mu'îdzâde Mevlânâ Muhyiddîn Mehmed Çelebilerden ikmâl-i tahsîl ederek Sultân Bâyezîd'in cülûsundan sonra İstanbul'a gitdi. Orada Şeyhülislâm Mevlânâ Alâeddîn Ali Arabîye mu'îd olup müşârün-ileyhin mülâzemetinden Hâtuniyye-i Tokat Medresesi ikmâlinde ilk müderrisi oldu.

898'de Kalender-hâne müderrisi olarak İstanbul'a geldi. Padişâh'ın mazhar-ı teveccühâtı olduğundan 905'de Bursa'da Sultâniyye, 906'da Sahn-ı Semâniyye, 908'de **[507]** Edirne'de Sultân Bâyezîd Medreselerine müderris olup 911'de Bursa kadısı Amasyalı Bedreddîn Mahmûd Çelebi vefât eylediğinden müşârün-ileyhin yerine Bursa kadısı oldu.

917'de İstanbul kadısı olup geldi. 918 senesi saferinde Sultân Selîm Hân'ın cülûsunu müte'âkib Anadolu kazaskeri oldu. Ancak tab'an mülâyim ve harekâtında mu'tedil olduğu münâsebetle yavaşlığı Sultân Selîm'e hoş gelmedi. Binâ'en-aleyh 919'da azl edilip ber-vech-i tekâ'üd yevmî yüz yirmi akçe vazîfe ile Sahn-ı Semâniyye müderrisi olduğu hâlde 923'de dâr-ı na'îme rihlet etdi.

Gâyet fâzıl, muhakkik, hallâl-ı müşkilât, gâyet zekî, halûk, kerîmü'ş-şân, mütevâzı', vakûr, mehîb, âlî-cenâb, edîb idi. Kara Seydî Efendi'nin su'âllerine ve müşkil gördüğü mevzû'lara güzel cevâblar verip bunları hâvî bir risâle ile müstakillen te'lîf eyledi.

Edirneli Mecdî Mehmed Efendi "Terceme-i Şakâyık"ta tezyîlen diyor ki: "Mevlânâ Görez Seydî Efendi, ka'be-i fazl ü kemâl olmağın hizmet-i şerîfinde reh-revân-ı bâdiye-i taleb cem' olup anın Kırân-ı **[508]** şeref-ünvânından temettu' ederlerdi. Ol asrın meşâhîr-i cemâhir-i talebesinden Üsküblü Şeydâ Efendi ve Manastırlu Çelebi ve Akşemseddîn nâm fâzıllar mevleviyyetten mütekâ'id iken Sahnda ana dânişmend olup Keşşâf-ı seydî okurlar idi.

Ve Müftü Molla Araboğlu Abdulbâkî Çelebi "Şerh-i miftâh" okuyub ol cem'-i kesîr anın dersini dinlerdi ve Aşçızâde Hasan Çelebi anın Sultân Bâyezîd Medresesinde mu'îdi idi. Bu cümleyi merhûm Abdulbâkî Çelebi nakl eyledi. Nevvarallâhu te'âlâ mazca'ahu"

Sadr-ı müşârün-ileyh Amasya ricâlinden yek-diğerine mu'âsır olan dört kazaskerin biridir. Diğerleri Tâcî Beyzâde Ca'fer, Kocevîzâde Seydî Mehmed, Kemal Paşazâde Ahmed Şâh Çelebiler'dir. El-yevm "Sarı güzel" demekle meşhûr olan mahallesinde mescid-i şerîfi hazîresinde dâmâdı Amasyalı Muhaşşî Sinan Efendi ile medfûndur. Kendisi de Amasyalı Hatîb Kâsım Efendi'nin dâmâdıdır. Mahdûmu Mevlânâ Kâsım Çelebi'dir.

Seydî Ahmed Paşa-Kâdızâde

Amasyalıdır. Amasya kadı'l-kudâtı Abdurrahmân Çelebi bin Molla Vildân Mehmed Çelebi bin Molla Beylik Abdurrahmân el-Muslihî **[509]** mahdûmu ve Nişâncı Mehmed Paşa ile Konya Beylerbeyi Mahmûd Paşa'nın birâderidir. Sultân Selîm Hân sancâkta iken hidemât-ı dîvâniyyede müstahdem olup 918'de câlis-i taht-ı saltanat oldukta ağır ze'âmetle taltîf edildi.

923 senesi cumâdelûlâsında Mısır'da yetmiş bin akçe ze'âmete nâ'il olarak a'yân-ı Mısriyyeden oldu. 930'da umûr-ı Mısriyyeyi tanzîm için Mısır'a gelen sadr-ı a'zam Makbûl İbrâhim Paşa'ya intisâb edib beraber İstanbul'a geldi.

Üç yıldan ziyâde müşârün-ileyhin ma'iyyetinde bulunup 935'de Amasya alaybeyi, 937 senesi şa'bânında Amasya sancâğı beyi olup 938'de Irâk harbine me'mûren ordu-yı hümâyûna iltihâk etdi. 939 senesi rebîülâhirinde Ankara beyi olup 940'da ibtidâ-yı fethinde ilk Musûl Beylerbeyi oldu.

940 senesi zilka'desinin evâhirinde Musûl eyâleti Hüseyin Bey'e verildiyse de 941 senesi cumâdelûlâsının yirmi sekizinde sânîyen Musûl Beylerbeyi oldu. 943 senesi rebîülevvelinde ma'zûl olup cumâdelâhiresinde **[510]** Amasya mutasarrıfı olarak geldi.

945 senesi rebîülevvelinde Kanûnî Sultân Süleyman'ın şehzâdesi Sultân Mustafa Amasya vâlîsi olarak geldikde Vilâyet-i Rûmiyye muhâfızı unvânıyla şehzâde-i müşârün-ileyhin vezîr u müsteşârı oldu. 949 senesi recebinde vefât etdi. Müdebbir, sâdık, hâdim-i dîn ü devlet idi.

Mahdûmları Abdurrahmân, Mehmed Çelebilerdir. Abdurrahmân Çelebi'nin mahdûmları Seydî Ahmed, Muslî, İbrâhim Çelebilerdir. Bunlara "Seydî Paşazâdeler" dendi. Muslî Çelebi oğulları Hatîb-i Sultân Bâyezîd Mustafa Efendi ile Abdullah Çelebi'dir. Bunların evlâdına "Hatîbzâde" dendi. İbrâhim Çelebizâde Muslî Ağa meşhûr olup evlâdına "Muslîzâdeler" dendi.

Amasya'da Kâdı Hamâmı bunun ceddi evkâfından olduğu münâsebetle bu vakfın mütevellîsi idi. Vefâtında evlâdı karnen-ba'de-karn mütevellî olmuşlardı. Sadr-ı esbak Nâ'ilî Abdullah Paşa ve birâderi Ebûbekir Vahdetî Efendi bu hamâmın icâr-ı bedelâtından hisselerini almışlardı. **[511]**

Seydî Ahmed Bey

Amasyalıdır. A'yân'dan Mehmed Paşazâde Hüseyin Bey bin Ali Bey'in dâmâdıdır. Meşâhîr-i züamadan iken Amasya alaybeyi olarak Gürcistân ve Kafkâs muhârebâtına iştirâk etdi. Özdemiroğlu Osmân Paşa'nın takdîrini celb edecek yararlıkları görüldüğünden 991 hudûdunda mîrlivâ oldu.

Sancâkları devr ederek vezâ'if-i harbiyyesini îfâ edib 1003'de Estergon harbinde vefât etdi. "Seydî Bey" demekle meşhûr şecî', cesûr bir emîr idi. Mahdûmları Ali, Mustafa, Mehmed Beylerdir. Bunlar Hüseyin Bey'in kerimesi Ayşe Hânım'ın evlâdı olup "Seydî Beyzâdeler" demekle meşhûrdur.

Ba'dehû Mehmed Beyzâde Kurd Mehmed Bey evlâdı Hızır ve Mehmed Paşaların evkâfına mütevellî olup zamânımıza kadar "Kurdzâdeler" demekle meşhûr oldu. Kurd Beyzâdeler Mehmed Paşa'nın evlâd-ı inâsından oldukları mahkeme sicillâtıyla sâbittir. **[512]**

Seydî Ahmed Bey-Çiğdem Beyzâde

Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Mustafa'nın kurenâsından Çiğdem Ali Bey'in mahdûmudur. Bu da züamadan ba'dehû ümerâdan olup 1013 sâlinden sonra vefât etdi. Seydî Paşazâde Seydî Ahmed Çelebi bin Abdurrahmân Bey bin Seydî Ahmed Paşa da Amasya a'yânından olup 1017 sâlinden sonra vefât etdi.

Seydî Ahmed Bey-Seydî Beyzâde

Amasyalıdır. Mîrlivâ Ali Bey'in mahdûmudur. Züamadan olup sadr-ı esbak Kurd Ağazâde Bayram Paşa'nın müntesiblerinden olup 1058 sâlinden sonra vefât etdi. Ümerâdan idi. Kurd Mehmed Beyle beraber Mehmed Paşa vakfına bir müddet mütevellî olmuşdu.

Seydî Ahmed Bey-Kurd Beyzâde

Amasya eşrâfından ve meşâhîr-i züamadan el-Hâc Mehmed Bey bin el-Hâc Ahmed Bey bin Kurd Mehmed Bey bin Mehmed Bey'in mahdûmu olup gençliğinde sâhib-i tîmâr olarak züamadan oldu. Îrân muhârebâtında yararlıkları görüldüğünden mîrlivâ olup **[513]** 1145'de

amcası el-Hâc Ali Bey'in vefâtından sonra birâderi Hüseyin Beyle Hızır ve Mehmed Paşalar vakfına mütevellî oldu. 1160 hudûdunda Nâdir Şâh muhârebesinde vefât etdiği zann olunur. A'yân-ı ümerâdan idi.

Seydî Hüsâmeddîn Hüseyin Kubavî

Fergana mülhakâtından Kuba/Kûbâ kasabasından ve sâdât-ı Aleviye-i Hüseyniyyeden Mevlânâ Ferîdeddîn Mehmed Ferzend-i Âbid'in mahdûmudur. Bu zâtın silsile-nâmesini Helvâcızâde Hasan Şevkî Efendi'nin elinde görüp istinsâh ederek buraya nakl eyledim.

Müşârü'n-ileyh'in sülâle-i tâhiresi şöyledir: "Seydî Hüsâmeddîn Hüseyin bin es-Seyyid Ferîdeddîn Mehmed bin Ferzend-i 'Âbid[107] bin Hüseyin bin Hasan bin Mehmed bin Lâçin bin Mehmed bin ebi'l-Menâkıb Ahmed bin emîrü'l-Mü'minîn Mehmed bin Abdulazîm bin Celâleddîn Ali bin Tâceddîn Mehmed bin ebi'l-Fütûh Ali bin Fahreddîn Hasan bin ebi'l-Berekât Sa'd bin Hüseyin et-Takî bin Hasan en-Nakî bin Ahmed el-Asgar bin Mûsâ el-A'rec bin İbrâhim el-Murtazâ bin Mûsâ el-Kâzım bin Ca'ferü's-Sâdık bin **[514]** Muhammed el-Bâkır bin Ali Zeynel Âbidîn bin Hüseyin eş-şehîd bin Emîrü'l-Mü'minîn Ali el-Gâlib bin Ebî Tâlib bin Abdulmuttalib el-Alevî el-Hüseynî el-Ferganî el-Kubavî."

Kuba'da doğdu. Buhâra'da tahsîl-i ulûm edib Anadolu'ya hicret ve Sivas'ta ikâmet etdi. Sivas hükümdârı Sultân Eretnâ Hân'ın devr-i hükûmetinde Sivas'ta iştihâr edib Eretnâzâde Emîr Nâsıreddîn Mehmed Bey'e takarrüb etdi. 766'da vezîr Alâeddîn Ali Şâh'ın maktûlen vefâtından sonra emîr-i müşârün-ileyhin vezîr u müsteşârı oldu.

Ancak bir yıl sonra Mehmed Bey de maktûl olduktan sonra mahdûmu "Horoz Bey" demekle meşhûr Alâeddîn Ali Bey'in emâretinde mevki'ini muhâfaza etdi. Bir müddet araları açılıp Amasya hükümdârı Seyfeddîn Şâdgeldi Paşa'ya dehâlet ederek Amasya'ya geldi.

Ba'dehû kadı Burhân Ali Bey'le beraber Amasya'ya gelip kendisini iknâ' ve Şâdgeldi Paşa'yı irzâ ederek yine Sivas'a gitdi. Ba'dehû Ali Bey kendisini vezâretten azl edib **[515]** Kâdı Burhân'ı vezârete ta'yîn etdi. Mu'aharran Kâdı Burhân'ın gaddârâne harekâtından korkup 784'de Amasya'ya geldi.

Amasya'da emîr-i kebîr Fahreddîn Ahmed Paşa'dan ve a'yân u halktan büyük hürmetler gördü. Muhterem bir sûretle Amasya'da yaşayıp 791'de pîr olduğu hâlde vefât etdi. Âlim-i ecell, âbid, zâhid bir emîr-i zî-şân olduğu silsile-nâmesinde yazılıdır.

Mahdûmu es-Seyyid Abdullah Çelebi kendisinden evvel Sivas'ta vefât etdi. Bunun mahdûmları es-Seyyid Abdulkâdir, Abdülkerîm Çelebilerdir. Es-Seyyid Abdülkâdir Çelebizâde "Kuba evliyâsı" demekle meşhûr Hüsâmeddîn Hüseyin Çelebi ve es-Seyyid Abdülkerîm Çelebizâde Şemseddîn Ahmed Fahreddîn Mehmed Çelebiler'dir. Eş-Şeyh Hüsâmeddîn Çelebizâde Pîr Abdurrahmân Hüsâmî Çelebi 903'de vefât etdi. Aşağı Pîrler budur.

Emîr Şemseddîn Ahmed Çelebi kibâr-ı sâdâtdan olup "Emîr Şems Çelebi" demekle meşhûrdur. Bunun mahdûmları es-Seyyid Şerefeddîn Hamza, Mehmed, Abdulkâdir Çelebiler ve es-Seyyid Fahreddîn Mehmed Çelebizâde Seydî Ömer Çelebi meşhûrdur. **[516]**

Seydî Ali Çelebi-Kul Ahmedzâde

Amasya ulemâsından Kul Ahmed Çelebi mahdûmudur. Sultâniyye-i Merzifon müderrisi Mevlânâ Seydî Ahmed Kırımî'den ahz-ı ulûm ederek mücâz u ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu. 884'de kibâr-ı müderrisînden ve 896'da ekâbir-i ulemâdan görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Sûfî, müteşerri' bir müderris idi.

Seydî Ali Çelebi-Hâbilzâde Alâeddîn

Amasyalıdır. A'yândan el-Hâc İlyâs Çelebi bin Receb Çelebi bin Hasan Çelebi bin Hâbil Bey bin Tâceddîn İbrâhim Bey bin Sultân Zeyneddîn Tüli Hân'ın mahdûmudur. Amasya'da

107 Silsile-nâmede Ferzend-i Âbid bir batn olarak yazılmıştır. Herhâlde Ferîdeddîn Mehmed'in lakabı olmalıdır.

Mevlânâ Şemseddîn Ahmed Cündî, mu'allim-i Sultân Bâyezîd olan Mevlânâ Salâhaddîn Mûsâ Çelebilerden tahsîl-i ilm-i kemâl ederek ders-i âm oldu.

878'de müderris, 893'de kudâtdan görüldü. 896'da İstanbul'a gidip Sultân Bâyezîd-i Sânî'nin mazhar-ı teveccühâtı olarak Sofya kadısı ve Rûmeli kadı'l-kudâtı olduğu hâlde 910 hudûdunda vefât etdi. Meşâhîr-i kudâtdan âlim, kâmil, muhibb-i sûfiyye bir zât idi. Mahdûmları Ya'kûb, Osmân, Hızır Çelebilerdir. **[517]**

Bunlar "Seydî Alizâde" demekle meşhûr idiler. Ya'kûb Çelebi Edirne mollası olup şârih-i "Şir'a"dır. El-Hâc Osmân Çelebi de kibâr-ı kudâtdan olup Amasya'da Pirincci Mahallesi'nde bir dârü'l-hadîs binâ etdi. El-Hâc Hızır Çelebi de kudâtdan idi. Ya'kûb Çelebi evlâdı İstanbul'da kalıp diğerleri Amasya'da ikâmet ü tenâsül eyledi.

Seydî Ali Bey-Beytimuroğlu

Amasya havâlîsinden Hasan Bey'in mahdûmudur. Kibâr-ı züamadan iken ümerâdan olup sancâkları devr etdi. 915 hudûdunda vefât etdiği zann olunur. Oğulları Şücâ', Hasan, İsfendiyâr Kemâl Beylerdir. Şücâ' ve Hasan Beyler 931'de çavuşân-ı dergâh-ı âlîden görüldü. Birâderi Şeyhî Bey kendisinden evvel vefât etdi. Bunun mahdûmu el-Hâc Abdurrahmân Bey ümerâdan olup 930'da Beytimur karyesine bir câmi' yaptırdı. Vakfiyesini tanzîm etdirdi.

Seydî Ali Efendi-Beyzâde

Amasyalıdır. Acem Ali Mahallesi eşrâfından Ahmed Çelebi mahdûmu olup Amasya'da mukaddimât-ı ulûmu ahz etdikten sonra Îrân'a gitdi. Orada meşâhîr-i fuzalâdan Celâleddîn Devvânî Mîr Sadreddîn Şirâzî'den ikmâl-i tahsîl ederek avdet etdi.

Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Ahmed'in zamân-ı vilâyetinde ders-i âm olarak fezâ'il-i ilmiyyesiyle fevka'l-âde iştihâr etdi. Meşâhîr-i ulemâdan Bâlîzâde Abdurrahmân Efendi'ye dâmâd ve müderris-i be-nâm olup 918'de Taşköprülü Musliheddîn Efendi yerine medrese-i Hüseyniyye müderrisi oldu.

Ba'dehû Sultâniyye-i Merzifon, buradan Hâtuniyye-i Tokat müderrisi olup kibâr-ı müderisînden iken 933'de Amasya müftüsü ve Sultân Bâyezîd müderrisi oldu. Fakat eşkiyâ-yı Celâliyyeden dolayı 934'de Gümülcine kadısı olarak Rûmeli'ne gönderildi. 938'de orada vefât etdi. Fâzıl, muhakkik, usûl ü fürû'da mâhir idi. Mahdûmu Rûmeli kazaskeri Abdurrahmân Efendi'dir.

Seydî Ali Halîfe-Mevlânâ Alâ'eddîn-i Halvetî

Amasya'da Dirâğiye Mescidi imâmı Ahmed Çelebi mahdûmudur. Müderris-i meşhûr Mevlânâ Abdî Çelebi'den ikmâl-i tahsîl ederek **[519]** ders-i âm oldu. Bu esnada Mehmed Paşa câmii ikmâl edilip pek yakınında bulunan Dirâğiye Mescidi hücreler ilâvesiyle medreseye tahvîl edildikte ilk müderrisi oldu.

Ba'dehû Habîb-i Karamânî Hazretleri'nin sohbet-i şerîfesine mülâzım olarak müşârün-ileyhin hizmetlerinde füyûzât-ı ma'neviyyeden müstenîr oldukta terk-i tedrîs edib hulefâsından ve dâr-ı bekâya irtihâlinde zâviyesi şeyhi ve Mehmed Paşa Câmii vâ'izi oldu.

Kırk yıl kadar zikr ü tevhîd, ifâde ve tezkîr, nakl-i hadîs u tefsîr, irşâd-ı halk ile iştigâl edib bütün a'yân u halkın mahbûb-ı kulûbu olduğu hâlde 940'da dâr-ı kudse irtihâl etdi. Âlim, fakîh, zâhid, vâ'iz, gâyet müteşerri', âbid, mazınne-i kerâmet, keşfi açık bir zât-ı sütûde-simât idi. Kaddesallâhu sırrahü'l-azîz**.**

Mecdî Mehmed Efendi "Terceme-i Şakâyık"ta diyor ki: "Ârif-i billah Amasiyyevî Seydî Halîfe Rahimehullâhu Te'âla meşâyih-i i'zâm ve evliyâ-yı kirâmdan mârü'z-zikr Şeyh Habîb hazretlerinin hulefâsındandır. Merhûm şeyh Habîb'in Şehr-i Amasya'da olan **[520]** zâviyesinde seccâde-i irşâda cülûs edib teşnegân-ı zülâl-i füyuzât-ı ilâhiyyeye imdâd u ifâza üzere iken vefât edib zâviye-i mezkûrede defn olundu."

Anâ-i revâh u etrâf-ı sabâhda mücâhede üzere olup heybet ve sukûn ü vakârı hâvî ve şeb ü rûzda sâ'im u kâ'im idi. Merhûm Seydî Halîfenin vefâtı zamânında hâzır u nâzır olanlardan mu'temed bir sâlih u dîndâr kimse rivâyet eyledi ki:

Mürg-ı rûh-ı kudsı âşiyân-ı âlem-i bâlâya pervâz itmege âgâz eyledikde cennetde kendi makâm-ı vâlâ vü menzil-i a'lâsını ayne'l-yakîn müşâhede edib esnâf-ı âlâf-ı iştiyâkla derûnı mâl-â-mâl oldu. Bu dâ'iye ile Cenâb-ı Rabbü'l-erbâba ruhûmu seri'an kabz edib min gayri te'hîr beni menzil ü makâmâtıma îsâl eyle deyü zârî vü hanîn ve tazarru' u enîn eyledi.

Merhûm-ı merkûmdan bu tazarru' u zârînin husûsunda istikşâf-ı hâl eylediğimde ravza-i Rıdvânda hûr u gılmân bana makâmımı irâ'et edib iltikâ-i likâ-i Rahmân'a dâ'vet iderler. Anınçün ol canibe müncezib oldım deyü cevâb virüb envâ'-ı meserret ü şadmânî ve esnâf-ı behcet ü kâmrânî ile makâm-ı **[521]** mahmûd-ı ma'hûde su'ûd-ı pür-sü'ûd eyledi. Kaddesallâhu sırrahü'l-azîz."

Amasya'da meşhûr olduğu üzere şeyhi olan Hazreti Habîb-i Karamânî yanında Mehmed Paşa Türbesi'nin bâğçesinde medfûndur. Şeyh-i müşârün-ileyhin zâviyesi, câmi-i şerîfin kıble tarafında olan ve el-yevm arsa hâlinde bulunan bâğçe yerindedir. Hazretin irtihâlinde sinni seksen olduğu mervîdir.

Seydî Ali Bey-Taşanzâde

Köprülüdür. Ahmed Bey'in mahdûmu olup züamadandır. Ceddi Taşanzâde Hasan Bey'in câmi-i şerîfi vakfına mütevellî ve Taşan Dağı'nda sâkin olup Girit muhârebâtında ibrâz-ı liyâkat eylediğinden alaybeyi, ba'dehû mîrlivâ oldu. 1061 hudûdunda vefât etdi. Havza'da Beytekin ve Yavıcak karyelerinin nısfını vakf eyledi. Gâyet müte'ayyin, nâfizü'l-kelim, zî-servet bir hânedân idi.

Mahdûmları Ahmed, Halîl Beylerdir. Bunlar her iki vakfa mütevellî olup vefâtlarında ibtidâ Halîl Beyzâde Ahmed Bey ve 1116'da fevtiyle birâderi Dervîş Bey mütevellî oldu. 1122'de bunun vefâtıyla mahdûmu Halîl Bey **[522]** mütevellî oldu.

1159'da Halîl Bey'in vefâtıyla oğulları Hâfız Mehmed, Molla Hasan Efendiler Köprü'de Taşanzâde Hasan Bey'in vakfına mütevellî ve diğer oğlu Hızır Ağa da Havza'da kâ'in Seydî Bey'in vakfına mütevellî oldular.

Hâfız Mehmed Efendi 1173'de vefât edib kerîmesi Ayşe Hâtun nısf-ı hisse-i tevliyete mutasarrıf oldu. Molla Hasan Ağa da 1183'de vefât edib oğlu Hüseyin Ağa ve kerîmesi Hânîfe Hâtun nısf-ı diğere mutasarrıf oldular.

Kezâlik Hızır Ağa'nın vefâtında mahdûmu Ca'fer Ağa ve 1218'de bunun vefâtıyla mahdûmu Hüseyin Ağa Havza'daki vakfa mütevellî olduğu gibi Hüseyin Ağa bin Molla Hasan Ağa da 1224'de vefât etdi. Oğulları Mehmed, Hasan Ağalar mütevellî oldu. Bunlardan es-Seyyid Abdulkâdir bin Hüseyin bin Mehmed bin Hüseyin Ağa 1277'de vefâtıyla oğlu es-Seyyid Mehmed Ağa müstakillen mütevellî oldu.

Seydî Ali Efendi-Kazgânîzâde

Amasyalıdır. Ahmed Ağa'nın mahdûmudur. İstanbul'a **[523**] gidip enderûn-ı hümâyûna girdi. Tahsîl ü terbiyye gördükten sonra bostâncılar ocağından yazıcı ve ba'dehû bostâncıbaşı kâtibi oldu. Burada sadr-ı esbak Dâmâd İbrâhim Paşa'ya çatıp bâ-rütbe-i hâcegânî baş mukâta'acı ve 1141'de haremeyn mukâta'acısı oldu.

1143 senesi rebîülâhirinde Patrona Halîl vak'asında sadr-ı müşârün-ileyhin şehâdeti ve Sultân Ahmed'in hal'i üzerine Amasya'ya gönderildi. Ba'dehû Hacı Feyzullâhzâde Gül Ahmed Paşa'nın sadâret kethüdâlığında afv ü ıtlâk edilerek yine İstanbul'a gitdi.

1147'de cizye muhâsebecisi olup Zanalızâde es-Seyyid el-Hâc Ahmed Paşa'nın sadâretinde tezkire-i sadr-ı âlî oldu. 1155 senesi rebîülevvelinde sadr-ı müşârün-ileyhin azlinden sonra ma'zûlen Amasya'ya geldi. Ba'dehû vefât etdi. Kâtib, iş-güzâr idi. Birâderi Kapıcıbaşılardan el-Hâc Hasan Ağa'dır.

Köyceğiz Mahallesi'nde konağı kurbunda güzel bir çeşme yaptırdı. Ba'zı emlâkini bu çeşmenin mesâlihine vakf etdi. Mahdûmu es-Seyyid el-Hâc Ahmed Efendi mütevellî oldu. 1193'de bunun vefâtıyla **[524]** mahdûmu es-Seyyid el-Hâc Hüseyin Ağa mütevellî olduğu hâlde 1220'de vefât etdi. Mahdûmu es-Seyyid Abdullah Ağa tevliyete mutasarrıf oldu.

Seydî Ali Paşa-Gürcüzâde

Cezâ'ir müverrihlerinden Mes'ûd Bey'in nakl ü rivâyetinden anlaşıldığı üzere Amasyalı Abdullah Bey'in mahdûmudur. 1212 târîhli vakfiyesinde pederinin adı Abdullah olduğu yazılıdır. Şânîzâde Mehmed Sâdık Efendi'nin vekâyi'-nâmesinde "Gürciyyü'l-asl olup Cezâ'ir-i garb ocağında kölemen tâ'ifesinden" olduğu mezkûrdur.

Gençliğinde Mısır'a gidip kölemenlerden Elfî Bey'e intisâb ederek onun tâbi'i oldu. Elfî Bey'in mâcerâsında Cezâ'ir-i Garbe gidip orada şecâ'at ü besâleti, cesûrâne hareketi sâyesinde iştihâr ederek ba'zı sefâ'ine kapûdân ve "Seydî Ali Bey" diye nâmdâr oldu.

1203'de Giridli Hüseyin Paşa'nın Kapûdân-ı deryâ olduğu esnâda Rus harbine da'vet edilen Cezâ'ir dayılarıyla beraber İstanbul'a gelip Rus harbinde gösterdiği yararlıklar üzerine 1205'de dergâh-ı âlî kapıcı-başılığıyla kapudân-ı hümâyûn olarak ümerâ-yı deryâdan oldu. **[525]**

Pek çok vekâyi'-i bahriyyede ibrâz-ı şecâ'at ederek kapudân-ı deryâ Çerkes Hüseyin Paşa'ya kendisini sevdirdi. Vekâyi'-i Mısriyye'de hizmet ederek İstanbul halkı arasında şöhret kazandı. 1221 senesi zilhiccesinin on ikinci günü İngiliz donanması İstanbul'a geldiği esnâda halk fevka'l-âde telâş ederek "Seydî Ali Bey kapûdân olsa bu donanmayı esîr ederdi" dedirtti.

Bu esnâda İstanbul ve Üsküdâr sâhillerine istihkâmlar yapılıp tabyaları teftîşe çıkan Sultân Selîm Hân-ı Sâlis Ahûrkapıya vürûdunda kendisini görüp ahvâlden su'âl buyurdukta "Bu mâdde o kadar ürkecek şey değildir. Kulunuza bir kaç sefîne i'tâ buyurulursa İngiliz donanmasının hakkından gelirim" diyerek izhâr-ı celâdet eyledi.

Kendisi "Fi'l-asl meşâhîr-i ümerâ-yı bahriyyeden bulunmakla böyle cesûrâne sözleri Sultân Selîm'e bâ'is-i inbisât olarak hemen onu başbuğ nasb edib tersâne limânında mevcûd olan kalyon ve fırkateyn ve korvetlerden yirmi kıt'ası techîz ile kumandasına verilmesini emr etdi."

Binâ'en-aleyh 1221 senesi zilhiccesinin on sekizinci günü **[526]** rütbe-i vezâretle Cezâ'ir eyâleti ilhâkıyla Kapudân-ı deryâ oldu. Fi'l-hakîka yirmi kıt'a sefâ'in-i harbiyye ile Beşiktaş önünde lenger-endâz olup hemen İngiliz donanması üzerine hücûm etmek istedi. Buna ihdâr etdi.

Lâkin mesâlih-i siyâsiyyeden dolayı hücûm etmesine hâcet kalmamış olduğundan güç hâl ile zabt u tevkîf edildi. Bu esnâda İngiliz donanması da çekilip İstanbul'dan giderek bir buçuk yıldan ziyâde kapudânlıkta kaldı. Ancak Kabakçı Mustafa ve hal'-i Selîm Hân vak'alarında gâyet muhterizâne harekâtından ve ba'zı kelimâtından dolayı mimlendi.

1223 senesi cumâdelâhirenin dördüncü günü taht-ı saltanata cülûs eden Sultân Mahmûd Hân-ı Sânî'ye yaranmak istediyse de ona meydan bulamadığından gurre-i recebde kapudânlıktan azl edilip Silistre vâlîliğine ta'yîn edildi.

Sadr-ı a'zam alemdâr Mustafa Paşa huzûrunda vâlîliği teblîğ ve hil'atiksâ edildikte kemâl-ı tehevvürle "Ben denizci bir âdemim. Karada hükm-i vezâreti icrâ edemem. Siz bu hil'ati bir ehline giydiriniz" diyerek ve hil'âtı kapıcılar kethüdâsına teslîm **[527]** ederek gazûbâne çıkıp gitdiğinden vezâretinin ref'iyle Bursa'da ikâmete me'mûr oldu.

Sene-i mezbûre ramazânının leyle-i kadrinde alemdâr Mustafa Paşa'nın şehâdeti vak'asında yârânından Kandıralı Mehmed Paşa tersâneyi zabt ve da'vet eylediğinden arefe günü İstanbul'a gelip bî-muhâbâ tersâneyi istîlâ etdikte hasbe'z-zarûre vezâreti ibkâ edilerek şevvâlinin üçüncü günü sânîyen Kapudân-ı Deryâ oldu. Sultân Mahmûd-ı Sânî bu hareketinden dolayı kendisinden fevka'l-âde teneffür etmekle beraber iğmâz-ı ayn ederek bir vakt-i fırsatı

terakkub etmekde iken 1224 senesi saferinin dördüncü günü zuhûr eden ba'zı hâlât-ı nâ-becâsına binâ'en azl edib vezâretinin ref'iyle Karahisâr-ı sâhib'e nefy etdi.

Orada onbir yıl kadar ikâmet ederek kendisinin ricâ ve niyâzı üzerine 1235 senesi cumâdelâhiresinin evâhirinde menfâsı Amasya'ya tahvîl edildiğinden receb-i şerîfinin evâ'ilinde Amasya'ya geldi. On bir ay kadar Amasya'da Eski Kethüdâ Mahallesi'nde ikâmet ederek 1236 senesi cumâdelûlâsının evâ'ilinde dâr-ı bekâya rihlet etdi. **[528]**

"Şânîzâde ve Cevdet Paşa Vekâyi'-nâmeleri"nden müstebân olduğu üzere vezîr-i müşârün-ileyh gâyet şecî', cesûr, dîndâr mütehevvir, âkil, müte'azzim, vakûr, biraz da riyâkâr idi. Amasya'da Sultân Bâyezîd Câmi-i şerîfinin cihet-i garbiyyesinde kâ'in kapısının önünde medfûndur.

Şânîzâde müşârün-ileyhin Kara Hisâr-ı sâhib'de vefât etdiğini ve orada medfûn olduğunu yazıyor ki yanlışdır. Hatta Amasya müverrihi Mustafa Vâzıh Efendi Amasya'da vefât eylediğinden şi'r ile târîh-i vefâtını ve medfenini târîhinde yazıyor. Sicillât-ı şer'iyyede Amasya'ya tahvîl-i menfâ edilerek geldiğini kayd ediyor.

Mahdûmu vüzerâdan Mehmed Hamdi Paşa 1283 senesi rebîülevvelinin gurresinde vefât etdi. Üsküdâr'da Karaca Ahmed civârında medfûndur. Bunun mahdûmu Beylerbeyi Mehmed Ali Paşa 1308 senesi zilhiccesinin gurresinde Amasya mutasarrıfı olup geldikte ceddinin kabrini yaptırıp Vâzıh Efendi'nin târîhi beyitlerini seng-i mezârına kazdırdı. Bunun mahdûmu Ferîk Memdûh Paşa'dır. **[529]**

Seydî Ömer Çelebi -Seydî Hüsâmzâde

Amasyalıdır. Ulemâdan es-Seyyid Fahreddîn Mehmed bin es-Seyyid Abdulkerîm bin es-Seyyid Abdullah bin Seydî Hüsâmeddîn Hüseyin el-Ferganî el-Kubavî el-Hüseynî mahdûmudur. Tahsîl-i ma'ârif edib Amasya'da Sultân Bâyezîd-i Sânî'ye kâtib-i dîvân oldu.

886'da Sultân-ı müşârün-ileyhin cülûsunda İstanbul'a gidip matbah-ı hümâyûn kâtibi oldu. Ba'dehû dîvân-ı hümâyûn kâtibi olarak imtiyâz kazandı. Sonra re'îsü'l-küttâb olup nüfûz u ikbâlini muhâfâza ederek 915 senesi hudûdunda vefât etdi.

İstanbul'da altı mermer denilen mahalde ikâmet ve orada bir câmi-i şerîf ve mekteb binâ ederek orası Seydî Ömer Mahallesi diye meşhûr idi. Câmi-i şerîfi hazîresinde medfûndur. Dâmâdı sadr-ı esbak Amasyalı Cemâlîzâde Pîrî Mehmed Paşa'dır. Bundan evlâdı vardır.

Seydî Mehmed Çelebi-Mevlânâ Şemseddîn

Amasyalıdır. Amasya kadı'l-kudâtı Mevlânâ Mü'eyyideddîn Mehmed Çelebizâde Mevlânâ Sadreddîn İshâk Çelebi'nin mahdûmu **[530]** olup "İmâdzâde" demekle meşhûrdur. Tahsîl-i ulûm etdikten sonra 834'de müderris olup 847'de umdetü'l-kudât olarak görüldü. Ba'dehû fevt oldu. Kibâr-ı-kudâtdan idi.

Seydî Mehmed Çelebi-Mevlânâ Muhyiddîn

Merzifonludur. Sultâniyye-i Merzifon müderrisi Mevlânâ Mehmed Kocevî mahdûmudur. Kocâililizâde demekdir ki "Kocevîzâde" demekle meşhûrdur. Pederinin müderris olduğu esnâda Merzifon'da doğdu. Pederinden ve ba'dehû Amasya müderrisi Mevlânâ Abdî ve Mevlânâ Bahâeddîn Çelebiler'den tahsîl-i ilm ü kemâl etdi.

Ba'dehû İstanbul'a gidip fâzıl-ı meşhûr Fenârîzâde Mevlânâ Hasan Çelebi'den ikmâl-i tahsîl edib ondan mülâzım ü ders-i âm oldu. İbtidâ Malkara müderrisi, sonra İstanbul'da Çandârlızâde İbrâhim Paşa'nın medresesi müderrisi olarak İstanbul'a geldi.

Bundan sonra Orhâniyye-i İznik, ba'dehû dârü'l-hadîs-i Edirne müderrisi olup 912'de Mustafa Paşa, 915'de Sahn-ı Semâniyye müderrisi oldu. Ancak 917'de Sultân Selîm Hân tarafdârı olduğu anlaşılmağla yevmî seksen akçe vazîfe ile tekâ'üde sevk edildi. **[531]**

Çünkü Amasya'da Sultân Selîm Hân'a intisâb ederek hâcesinden ders okumuş idi. Müşârün-ileyhi pek ziyâde takdîr ederdi. 918 senesi saferinde Sultân Selîm Hân taht-ı saltanata cülûs edince eski hukûka ri'âyet ederek İstanbul kadısı nasb etdi.

920 senesi muharreminde Anadolu kazaskeri olup Îrân seferi tahakkuk etdiği esnâda i'tizâr ederek sene-i mezbûre rebîülevvelinde isti'fâ edib yerini Amasyalı Nişâncı Ca'fer Çelebi'ye verdi. Bunun bedelinde kendisine yevmî yüz yirmî akçe vazîfe ile ber-vech-i tekâ'üd Sahn-ı Semâniyye müderrisliği tevcîh edildi.

923 senesi cumâdelâhiresinde bilâd-ı Mısriyye'nin fethi mü'esser oldukta Arabistan kazaskeri unvânıyla Mısır kadı'l-kudâtı olup oraya gitdi. Tâm bir yıl Mısır'da icrâ-yı hükûmet-i şer'iyye edib 924 senesi recebinde bundan da isti'fâ ederek Hicâz'a gitdi.

Ba'de'l-Hacc İstanbul'a gelip yevmî yüz otuz akçe vazîfe-i tekâ'üd verildi. Bunun üzerine umûr-ı dünyadan ferâgat, tedrîs-i ilm ü ibâdetle iştigâl ederek 931'de dâr-ı bekâya **[532]** irtihâl etdi. Fâtih câmi-i şerîfi civârında pederinin hemşehrîsi olan müfessir-i meşhûr Şeyhzâde Mevlânâ Muhyiddîn Çelebi Mescidi sâhasında medfûndur.

İstanbul ve Mısır müverrihleri yek-zebân olarak müşârün-ileyhin meşâhîr-i fuzâladan olup gâyet muhakkik, kâffe-i ulûmda mütebahhir, ankâ-tabî'at, âlî-cenâb olduğunu beyân ederler. Îrân seferine mu'ârız olduğu münâsebetle isti'fâya mecbûr olmuşdu.

Mecdî Mehmed Efendi "Terceme-i Şakâyık"ta diyor ki: "Mûmâ-ileyh cümle-i ecille-i ulûm-ı Arabiyyeye ve kâffe-i fünûn-ı akliyyeye ve tefsîr u hâdis ve usûl ü fürû'a âlim bir şahs-ı kesîrü'l-mekârim idi ve ilm-i belâgatde mâhir, lisânı fasîh ve beyânı melîh bir fâzıl, vâsiü't-takrîr ve nihrîr-i kâmilü't-tahrîr idi.

Bu celâ'il-i fezâ'ilinden gayri Arabî inşâ ibdâ' edib cezâlet-i lafz ve celâlet-i ma'nâyı muhtevî kelimât ihtirâ' eyledi. Ba'zı risâlesinde zamân-ı pîrî ve avân-ı meşîb irişüb kendinin ser ü rîşi mû-yı sefîd ile doldugını ve bârgirân-ı za'f ü aczden kemân gibi kamet-i hamîde oldıgını tavsif u ta'rîf sadedinde **[533]**

Nezele's-sülûc alâ himmeti
Hattâ tekûs ü bihâ kametî

deyü isti'âre-i hasene ve terşîh-i beliğ îrâd eyledi. Mahrûse-i Kostantiniyye'de Sultân Mehmed-i merhûmun câmii kurbunda müfessir Şeyhzâdeye müntemî ve müntesib olan mescidde defn olındı. Kocalu Mevlânâ Musliheddîn ve oğlu şeyh Muhyiddîn ikisi dahi anda medfûndur."

Mehmed bin İyâs-ı Mısrî de "Târih-i Mısr"ında sadr-ı müşârün-ileyh'in gâyet fâzıl, hakikâten kâffe-i ulûmda kâmil olduğunu tasdîk etdikten sonra "bununla beraber müte'azzim, fazl ü kemâline mağrûr, gâyet müstagnî olduğunu" yazıyor.

Seyfeddîn Ahmed Bey-Alişîroğlu

Esbak Amasya emîr-i kebîri Alâeddîn Alişîr Bey bin Selçuk Bey bin Aydoğdu Bey'in mahdûmudur. 641'de Tatar muhârebesinde yararlık gösterdiğinden ümerâdan olup 651'de Amasya candarı ya'nî emniyyet-i umûmiyye müdürü görüldü.

671'de Moğol hükümdârı Abaka Hân tarafından Mısır harbine me'mûr olup 673'de esîr oldu. Ba'dehû fidye-i necât vererek esâretten kurtulup geldi. 678 sâlinden **[534]** sonra vefât etdi. Meşâhîr-i ümerâdan idi. Mahdûmu Emîr İzzeddîn Tura Bey'dir. Diğer mahdûmu Emîr Bahâdır Bey'dir.

Seyfeddîn Arefe Çelebi-Şeyhoğlu

Kedağra (Köprü)lıdır. Orada tavattun etmiş olan kibâr-ı ulemâ ve meşâyihten eş-Şeyh Alâeddîn Ali bin İbrâhim eş-Şirvânî mahdûmu ve meşâhîr-i ümerâdan "Hacı Bey" demekle meşhûr Gâzi Mehmed Bey'in birâderidir.

Tahsîl-i ilm etdikten sonra Sultân Murâd-ı Sânî devrinde pederinin yerine kâ'im olup a'yân-ı meşâyihten ve ulemâdan oldu. 840 sâline doğru vefât etdi. Mahdûmları kibâr-ı ulemâdan Abdulmelik, Abdünnebî Çelebiler de meşhûrdur.

Seyfullah Çelebi-Sâbûnîzâde Hekîm

Amasyalıdır. Meşâhîr-i etibbâdan Hekîm Şücâeddîn İlyâs Çelebi bin Abdullah Çelebi bin Alâeddîn Ali Çelebi bin hekîm-i meşhûr Hacı İlyâs Çelebi mahdûmudur. Amasya'da ammizâdesi Dârü'ş-Şifâ hekîmi Mevlânâ Lütfullâh Çelebi bin Şerefeddîn Îsâ Çelebi'den fünûn-ı tıbbiyyeyi ve ulemâdan ulûm-ı şer'iyye ve edebiyyeyi ahz u tahsîl edib bir müddet Amasya'da pederi nezdinde ameliyyât gördü. **[535]**

Ba'dehû Trabzon'a gidip Sultân Selîm'e intisâb ederek etibbâ-yı hâssasından oldu. Çünkü Amasya'da Sultân Ahmed'in etrâfını etibbâ-yı Acem almışlardı. 918'de Sultân Selîm'in cülûsunda sarây-ı hümâyûn etibbâsından olup 920'de Şehzâde Sultân Süleyman'ın hizmet-i tabâbetine ta'yîn edildi.

926'da şehzâde-i müşârün-ileyhin cülûsunda Fâtih Dârü'ş-Şifâsı tabîbi oldu. 931'de Amasyalı Şâhî Hâtun'un vakfiyesi zeylinde şâhid görüldü. 932 senesi recebinin on birinci günü yevmî altmış akçe vazîfe ile tabîb-i şehrîyârî olup Sarây-ı hümâyûna girdi (Süleyman-nâme).

Ba'dehû Engürüs ve Bağdâd seferlerine ma'iyyet-i pâdişâhîde gidip 942'de re'îs-i etibbâ-i hâssa olarak temâyüz etdi. 945'de vefât etdi. Meşâhîr-i etibbâdan âlim, ilm-i tıbta mâhir, mizâc-âşinâ idi.

Seyfeddîn Ağa-Zeytûnî

Amasya dâhilinde Zeytûn kazâsından Hasan Ağa'nın oğludur. İstanbul'da yeniçeri ocağında ta'lîm u terbiyye görüp 1174'de ulûfeciyân-ı yemîn bölüğünden yirmi altıncı cemâ'at çorbacısı **[536]** görüldü. Ba'dehû tefeyyüz edib kethüdâyeri, 1183'de muhzırağası sonra turnacıbaşı oldu.

1185 senesi evâhirinde Sivas vilâyeti yeniçerilerini dârü'l-harbe sevk etmeğe me'mûr olup 1186 senesi rebîülevvelinde Amasya'ya geldi. Şa'bânında umûm asker sürücülüğüne me'mûr olup hareketi esnâsında hastalandı. Şevvâlinin evâ'ilinde vefât etdi.

Seyfullah Bey-Yeğen Bekiroğlu

Amasyalıdır. Raht-vân el-Hâc Mehmed Paşa'nın yeğeni Ebûbekir Bey'in evlâdından Amasya alaybeyisi el-Hâc Ahmed Bey'in oğludur. Pederinin irtihâlinde ze'âmetine mutasarrıf olup 1183'de Rus muhârebesine gitdi. Ba'de'l-avdet bir kaç def'a Amasya alaybeyisi olup 1203'de yine Rus harbine gitdi. 1204'de mecrûhen vefât etdi.

Amasya'nın Sarây Mahallesi'nde mukîm ümerâsından olup oğulları Ahmed, Mehmed Beylerdir. Mehmed Beyzâde Seyfullâh Bey de züamadan olup 1247'de Mısırlı İbrâhim Paşa harbine gitdi. 1254 sâlinden sonra vefât etdi. Bunun **[537]** torunu Deli Seyfî Bey müskirâta mübtelâ, boşda gezer tâkımından olup 1309'da fevt oldu. Şâ'irlenirdi.

Âşık-ı şûrîde-hâlem kûy-ı yâre gelmişem
Ben bu gün Ferhâd-ı aşkem dağı taşı delmişem

beyti vird-i zebânı idi.

Seyfullah Ağa-Benderli, es-Seyyid

Bender vilâyeti dâhilinde Lâdika kasabasından Ali Ağa'nın oğludur. Bender muhâfızı Amasyalı Bekir Beyzâde Ebûbekir Paşa ağalarından olup müşârün-ileyhin ma'iyyetinde Amasya'ya hicret etdi. Paşa'nın vefâtından sonra ticâretle iştigâl edib "Seyfî Ağa" demekle iştihâr etdi. Meşâhîr-i tüccârdan olup 1218'de fevt oldu. Akrabâsından Amasya mütesellimliğinden tefeyyüz ederek sadr-ı a'zam olan Ali Paşa ile mahdûmu Amasya mütesellimliğinden vezîr olan İbrâhim Paşa meşhûrdur.

Seyfî Bey-Âbâdoğlu

Hakalalıdır. Âbâdoğullarından ve a'yân-ı ümerâdan Hacı Mehmed Beyzâde Abdullah Bey'in mahdûmudur. Amasya'da ilm ü kitâbet tahsîl ve Sultân Bâyezîd'e intisâb ederek dergâh-ı âlî **[538]** mülâzımlarından ve 875'de muharrirînden görüldü.

882'de vilâyet-i Rûmiyye muharriri ve 886'da Sultân Bâyezîd'in cülûsunda mîrlivâ olup 892'de Mısırlılar muhârebesinde vefât etdi. Edîb, şâir, ma'ârif-âşinâ idi. Birâderi Kâsım Paşa Amasya'da Sultân Ahmed'in sâhib-i dîvânı olmuşdu.

Seyfî Dede-Şeyhlü

Lâdiklidir. Amasya'da tahsîl-i ilm ederken Şeyh Zekeriyyâ-yı Halvetî hizmetine girdi. Müşârün-ileyhe yıllarca hizmet edib hulefâsından oldu. 878'de şeyhinin vefâtında Lâdik'e gitdi. Orada bir müddet neşr-i tarîkât etdi.

Sonra Şeyhlü köyüne çekilip orada bir zâviye binâsıyla ikâmet ve köy halkının ahlâkını tehzîbe himmet ederek iştihâr edib 910 sâlinden sonra vefât eyledi. Tekkesinde medfûn ve türbesi ziyâret-gâhtır. Sultân Bâyezîd'in kendisine temlîk etdiği Şeyhlü köyünü zâviyesine vakf etdi. Sulehâdan ehl-i hâl bir zât-ı sütûde-simât idi. Mahdûmu Sâdık Baba yerini tutdu. Buna "Satuk Baba" dendi. **[539]**

Sîmî Ahmed Çelebi-Gümüşlüzâde

Amasyalıdır. Hazreti Pîr İlyâs'ın evlâd-ı kirâmından ve kudâtdan Abdullah Çelebi bin Halîl Çelebi mahdûmudur. Ulûm u ma'ârif tahsîl ve Ramazânzâde Hüseyin Efendi'den hutût-ı mütenevvi'ayı ahz edib âlim u hattât oldu.

Bir müddet mahkeme kâtibi sonra kasabâta kadı olup sonra terk-i kazâ ederek neşr-i ulûm u hutûta çalışdı. 1027'de Amasya sancâğı kâtib-i dîvânı olup 1032'de vefât etdi. Şu'arâ ve erbâb-ı ma'âriften bir Çelebi idi.

Gözlerim bakdıkça sîm-endâmına
Parlayub Sîmî demişdir nâmına

beyti gâlibâ bunun hakkındadır. Yâhûd kendisinindir. Müderris Abdî Efendi'nin tezkiresi ricâlindendir.

Sînâ Çelebi-Hâce, el-Hâc

Amasya hâcegânından ve meşâhîr-i tüccârından el-Hâc Ali Çelebi bin Hâce Tura Paşa mahdûmudur. Buna "Tûr-ı Sinâ Çelebi" de dendi. "Tura oğlu Sinâ Çelebi" demekti. Meşâhîr-i tüccârdan ve ümenâdan olup 857 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmları Dursun, Ali Çelebilerdir. Birâderi, Hâce Tura Çelebidir.

Hâce Tûrâ Çelebizâde Sivrikoz Mehmed Çelebi pek meşhûr olup İstanbul'da Mahallesi ve câmii vardır. Bunun kerîmesi Tura Paşa'dır ki Amasyalı Kiremitci İskender Çelebi zevcesidir. Bundan oğulları Defterdâr-ı meşhûr Nâzlı Mahmûd Çelebi ile kereste tüccârından Hâce Şemseddîn Ahmed Çelebi'dir

Onuncu cild burada hitâm buldu. Lillâhi'l-hamdu ve'l-minne.
Çırçır'da Hacı Hasan Mahallesi'nde 13 Safer 1351 ve
17 Hazîran 1932 Cum'a

Râ'if Mehmed Efendi -Abdîzâde **2**
Râ'if Mehmed Efendi -Harem Kethüdâsızâde **3**
Râ'ik Abdurrahmân Efendi -Hıfzızâde el-Hâc **4**

Râ'ik Mehmed Efendi -Çorumluzâde 4
Râbi'a Hâtun -Mollâ 5
Râbi'a Hâtun 6
Râtib Mehmed Efendi -Zeynelzâde es-Seyyid 6
Râzî Yûsuf Efendi -Hâcezâde 7
Râsih Mehmed Efendi -Amasyalızâde 7
Râşid Ahmed Bey, -Köprülüzâde es-Seyyid el-Hâc 8
Râşid Ahmed Efendi -Sorukluzâde 9
Râşid Abdullâh Efendi -Hâcı Vehhâbzâde 10
Râşid Ahmed Efendi -Kızıklızâde el-Hâc 10
Râşid Mehmed Efendi -Kahvecizâde 11
Râşid Mehmed Efendi -İğcizâde el-Hâc 12
Râşid Mehmed Efendi -Hâcı Yûsuf Ağazâde el-Hâc 13
Râziye Hâtun -Gümüşlüzâde 15
Râziye Hâtun -Gümüşlüzâde 15
Râziye Hâtun, -Çelebî Kızı 16
Râziye Hâtun -kadın 17
Râgıb Mehmed Efendi -Mütevellîzâde 18
Râgıb Mehmed Efendi -Kâtibzâde es-Seyyid 20
Râgıb Mehmed Efendi -Çördükzâde 21
Râgıb Mehmed Efendi -Topal Ağazâde 22
Râfi'a Hâtun -Hâce 23
Râkım İsmâ'îl Efendi -Hamza Beyzâde es-Seyyid eş-Şeyh 23
Râmî Hüseyin Paşa -Emîr Hâcızâde es-Seyyid 25
Râkım Mehmed Efendi -Çavuşzâde 24
Râkım Mustafâ Efendi -Zeytûnî es-Seyyid 25
Râmî Ramazân Efendi -Şeyhzâde es-Seyyid 27
Râmin Gâzî -Emîr İmadeddîn 27
Recâ'î Halîl Efendi -Mütevellîzâde 28
Receb Bey -Emîr Şücâeddîn 30
Recep Çelebî -Mevlânâ Rükneddîn 31
Receb Çelebî -Hâce el-Hâc Memîzâde 32
Receb Bey -Devâtdâr Paşazâde 33
Receb Çelebî -Mevlânâ Ahî Sadreddîn Ebû'l-Fezâ'il 33
Receb Efendi -Ahî Recebzâde 35
Receb Efendi -Hâcı Bayramzâde 36
Receb Efendi -Bedreddînzâde el-Hâc 37
Recep Ağa -Kapıcı 38
Receb Efendi -Kara Müderriszâde 39
Receb Efendi -Hâcı Hatîb 39
Receb Paşa -Boz 40
Receb Ağa -Silahdâr el-Hâc 41
Rahmetullâh Efendi -Şeyhzâde 41
Rahmetulâh Efendi -Mollâ Şeyhzâde 42
Rahmî Mehmed Efendi -Hâcezâde 42
Rahmî Mehmed Bey -Gürcüzâde es-Seyyid 43
Rahmî Mehmed Efendi -Saçlı Yeğeni 43
Rahîmî Abdurrahîm Efendi -Tayyibzâde 44
Rüstem Çelebî -Hâce 47
Rüstem Bey -Hâcı Beyzâde 48

Rüstem Bey -Uzun 49
Rüstem Çelebî -Hâce Rüstemoğlu 49
Rüstem Bey -Gonça Beyzâde 50
Rüstem Bey -Rüstemoğlu 50
Rüstem Ağa -Hâcı 51
Resmî Ahmed Efendi -Çukadârzâde 52
Resmî Mustafâ Bey -Mühendis 53
Rüsûhî Hasan Efendi -Şeyhzâde el-Hâc 55
Resûl Bey -Hâcı Beyzâde 56
Resûl Çelebî -Hâce 56
Resûl Efendi -Dede Efendi 57
Resûl Çelebî -Culfaoğlu Hâce 58
Resûl Efendi -Halvetî şeyhi 58
Resûl Efendi -Tokadî eş-Şeyh el-Hâc 59
Resûl Efendi -Hâcı Resûlzâde el-Hâc 60
Resûl Ağa -Hâceoğlu 61
Resûl Sâmi Efendi -Dağıstânî el-Hâc 61
Sa'îd Mehmed Efendi -Emîr Müderriszâde, es-Seyyid, el-Hâc 62
Resîm Ahmed Efendi -Bâlîzâde 64
Rüşdü İbrâhîm Efendi -Hattâtzâde 65
Rüşdü Ahmed Efendi -İmâmzâde es-Seyyid 66
Rüşdü Ahmed Efendi -Şeyh Alizâde es-Seyyid el-Hâc 67
Rüşdü Ahmed Efendi -Şeyh Alizâde es-Seyyid el-Hâc 68
Rüşdü Hasan Efendi -Şeyhzâde es-Seyyid 69
Rüşdü Halîl Efendi -Mu'îdzâde el-Hâc 70
Rüşdü Abdullâh Efendi -Noktacızâde el-Hâc 71
Rüşdü Ali Efendi -Câniklizâde 72
Rüşdü Mehmed Paşa -Şirvânîzâde 72
Reşîdeddîn Mehmed Hemedânî 82
Reşîdeddîn Ömer bin Mehmed en-Nahcivânî 82
Reşîd Ahmed Efendi -Hâcı Kâdirzâde 83
Reşîd Ahmed Efendi -Hâce 84
Reşîd Ahmed Efendi -Nevşehirlizâde 84
Reşîd Ömer Efendi -Şeyhzâde el-Hâc 86
Reşîd Mehmed Bey -Tamgacızâde 86
Reşîd Mustafâ Paşa -Hatîbzâde 87
Reşîd Mustafâ Ağa -Yüzbâşıoğlu es-Seyyid 90
Rızâ'î Ali Efendi -Hâcı Bayramzâde 90
Rızâ'î Osmân Paşa -Hâcı Kâdirzâde es-Seyyid 96
Rızâ Ali Efendi -Tatar Ağasızâde es-Seyyid 98
Rızâ Ali Efendi -Kılâvuzzâde 98
Rızâ Ali Bey -Hâcı Yûsuf Ağazâde 99
Rızâ Ali Efendi -Müftüzâde 100
Rızâ Mehmed Efendi -Tatar Ağası Hısımı es-Seyyid 102
Rıdvân Bey -Emîr Bahâeddîn 104
Rıdvân Çelebî -Kâdızâde 104
Rıdvân Bey -Rüstem Beyzâde 104
Rıdvân Ağa -Enderûnî 105
Rıdvân Ağa -Bâkî Paşazâde 107
Rıdvân Ağa -Rus 108

Refâhî Süleymân Çelebî **109**
Rıf'at Ahmed Efendi -Hindîzâde **109**
Rıfat Ahmed Efendi -Mecdîzâde **109**
Rıf'at Mehmed Efendi -Gürcüzâde el-Hâc **110**
Rıf'at Mehmed Efendi -Möreklizâde **111**
Rıf'at Mustafâ Efendi -Kâtibzâde es-Seyyid el-Hâc **112**
Rıfkı Osmân Efendi -Hatîbzâde el-Hâc **114**
Rıfkı Ali Efendi -Mollâ **115**
Refî' Mehmed Efendi -Nüzhet Efendizâde es-Seyyid **116**
Refîkî Ali Çelebî -İbrîzâde **117**
Rukiye Hâtun -İğnecizâde **120**
Rükneddîn Ahmed Çelebî -Mevlânâ Cündî **120**
Rükneddîn Mehmed Hân -Mîr Hân **121**
Rükneddîn Mehmed Çelebî -Seyyid Hânzâde es-Seyyid **122**
Rükneddîn Mahmûd Çelebî -Saru Kâdı **123**
Remzî Ahmed Efendi -Yeniçerizâde **125**
Remzî Abdullâh Efendi -Hâcezâde **125**
Remzî Abdulhâdi Efendi -Mü'eyyedzâde **126**
Remzî Ali Efendi -Topcuzâde **127**
Remzî Mehmed Pîrî Paşa -Cemâlîzâde **128**
Ramazân Çelebî -Hâce el-Hâc **128**
Ramazân Çelebî -Hâcı **129**
Ramazân Efendi -Bayramzâde **130**
Ramazân Efendi -Recebzâde **130**
Ramazân Efendi -Şa'bânî eş-Şeyh **130**
Ramazân Ağa -Çavuş **130**
Ramazân Efendi -Himmetzâde el-Hâc **131**
Ramazân Efendi -Celvetî eş-Şeyh **132**
Ramazân Ağa -Mühürdâr el-Hâc **132**
Ramazân Efendi -Şeyh Şa'bânzâde, eş-Şeyh **132**
Ramazân Efendi -Pamuk Dedezâde **133**
Ramazân Efendi -Bakkâlzâde **134**
Ramazân Ağa -Cebecibaşı **134**
Revâkî Ali Çelebî -eş-Şeyh Alâeddîn **134**
Rûhşâd Bey -Eyne Beyzâde **135**
Rûhî Ahmed Efendi -Fâzıl **135**
Rûhî Ahmed Efendi -Kömürcüzâde **137**
Rûhî Îsâ Çelebî -Zanbâk Dedezâde **137**
Rûmî Osmân Efendi -Müftüzâde, es-Seyyid, el-Hâc **138**
Rûmî Mehmed Efendi -Müderris **139**
Riyâzî Mehmed Çelebî -Bostancızâde **140**
Zârî Mehmed Çelebî -Tokadîzâde **141**
Zâhid İbrâhîm Efendi -Memî Dedezâde **143**
Zekeriyyâ Bey -Emîr Bahâeddîn **143**
Zekeriyyâ Bey -Zeynel Beyzâde **144**
Zekeriyyâ Çelebî -Bayındırî **144**
Zekeriyyâ Çelebî -eş-Şeyh Necmeddîn, el-Halvetî **145**
Zekeriyyâ Çelebî -Kâdızâde **146**
Zekeriyyâ Efendi -Arab Hâfız **146**
Zekeriyyâ Efendi -Ömer Efendizâde **147**

Zekeriyyâ Efendi -es-Seyyid Hâfız 147
Zekeriyyâ Efendi -Hâfız 148
Zülâlî Mahmûd Çelebî -Sûfîzâde 149
Zühdü İbrâhîm Efendi -Müftüzâde 150
Zühdü Ahmed Efendi -Şeyhzâde 150
Zühdü Ahmed Efendi -Kâtibzâde 150
Zühdü İsmâ'îl Paşa -Kösezâde, es-Seyyid 151
Zühdü Halîl Efendi -Ma'denûzcuzâde, es-Seyyid, el-Hâc 153
Zühdü Mahmûd Efendi -Müftüzâde, es-Seyyid 154
Zeyneddîn İbrâhîm Çelebî -Şeyh Hamîdzâde, es-Seyyid 155
Zeyneddîn Halîl Çelebî -Kâdızâde 155
Zeyneddîn Halîl Çelebî -Hatîbzâde 156
Zeyneddîn Mehmed Çelebî -Ebû'l-Fezâ'il, ez-Zeytûnî 156
Zeyneddîn Velî Bey -Emîr, el-Hâc Velî 157
Zeynelâbidîn Çelebî -Seyyid Yahyâzâde 158
Zeynelâbidîn Ali Çelebî -Kasımzâde, es-Seyyid, Ahmedî 159
Zeynelâbidîn Ali Çelebî -Ümm-i Veledzâde 161
Zeynelâbidîn Ali Çelebî -Vâ'iz 162
Zeynelâbidîn Ali Çelebî -Şeyhzâde 163
Zeynelâbidîn Ağa -Darb-hâneci 164
Zeynelâbidîn Ağa -es-Seyyid, el-Hâc, Zeynel Ağa 165
Zeynelâbidîn Paşa -Darb-hânecizâde 164
Zeynelâbidîn Efendi -Hâcı Efendizâde, es-Seyyid, el-Hâc 167
Zeynelâbidîn Efendi -Zeynelzâde, es-Seyyid, el-Hâc 169
Zeynelâbidîn Efendi -Tamgacızâde, el-Hâc 170
Zeynelâbidîn Çelebî -Tennûrîzâde 171
Zeyneb Hâtun -Muslihîzâde 173
Zeyneb Hâtun -Mü'eyyedzâde 178
Zeyneb Hânım -Dedezâde 178
Zeyneb Hâtun -Keklikzâde 179
Zeynel Bey -Araboğlu 180
Zeynel Bey -Yûsuf Paşazâde 180
Zeynî Mehmed Efendi -Kâdızâde, es-Seyyid, el-Hâc 181
Sâbıkuddîn Ebûbekir Bey -Ahî 181
Sâbıkuddîn Ali Çelebî -Ahî Sâbıkoğlu 183
Sabıkuddîn Ebûbekir Çelebî -Rufâ'îzâde, es-Seyyid 183
Satuk Bey -Oğuz Hânlu 184
Sâcidî Mehmed Ârif Bey -Dellâl, Seyyidzâde 184
Sâtı' Mustafâ Efendi -Sâ'atcizâde 185
Sâ'atî Mehmed Efendi -eş-Şeyh, el-Hâc, Sâ'atçizâde 186
Sâ'î Mehmed Çelebî -Sâ'atçi 187
Saltuk Bey -Emîr Şücâeddîn 187
Saltuk Çelebî -Mevlânâ Mecdeddîn 188
Sâlim Ahmed Efendi -Necmîzâde 189
Sâlim Ömer Çelebî -Mu'îdzâde 189
Sâlim Mustafâ Efendi -Kırmacızâde, es-Seyyid, el-Hâc 190
Sâlim Ali Bey -Alaybeyizâde 191
Sâlim Mehmed Efendi -Topal 191
Sâlim Ahmed Efendi -Nasûhzâde 194
Sâlim Ahmed Efendi 194

Sâlim Ahmed Bey -Kâtibzâde 195
Sâmih Mehmed Efendi -Müftüzâde 196
Sâmi Mustafâ Bey -Arpa Emînizâde 197
Sâmî Mehmed Efendi -Şeyh-i Nakşibendî 198
Sâmî Mehmed Bey -Emîroğlu 199
Savcı Bey -Emîr Sinâneddîn 200
Savcı Bey -Emîr, Şeyh Şücâ'eddîn 201
Savcı Bey -Taşanoğlu 201
Sitti Hâtun -Cemâlîzâde 202
Sirâceddîn Mahmûd Çelebî -Sarâc, Hocendî 202
Sirâceddîn Yahyâ Paşa -Şeyh Paşazâde 207
Sirâceddîn Mehmed Çelebî -Abdîzâde 211
Sirâceddîn İsmâ'îl Efendi -Şirvânî, el-Hâc 212
Sirâceddîn Mehmed Efendi -Dehneli 212
Sirâceddîn İsmâ'îl Efendi -Mîr Sirâcî 214
Sirâceddîn İsmâ'îl Bey -Mollâ Bey 217
Sarâc Mehmed Ağa -Şükrullâhoğlu 218
Serkis Ahmed Bey -Baş Ermeni 218
Servahdî Mustafâ Efendi -Ser-va'âtî, el-Hâc 219
Servahdî Ahmed Efendi -Servâhdîzâde, es-Seyyid, el-Hâc 221
Sürûrî Osmân Efendi -Hânedânzâde, Hâfız 222
Surûrî Ali Efendi -Mukayyidzâde, es-Seyyid 222
Sürûrî Mehmed Efendi -Âkifzâde, es-Seyyid 222
Sırrî Ali Efendi -Şeyh Çelebîzâde 224
Sırrî Mehmed Efendi -Belîğzâde, el-Hâc, es-Seyyid 225
Sezâyî Abdullâh Efendi -Haydarzâde, es-Seyyid, eş-Şeyh 225
Sa'deddîn İsmâ'il Çelebî -Ebû'l-Me'âlî, el-Mahmûdî 227
Sa'deddîn Süleymân Çelebî -Ahî 228
Sa'deddîn Ali Paşa -Mevlânâ, Şeyh Paşa 228
Sa'deddîn Mehmed Çelebî -Mevlânâ Berda'î 231
Sa'deddîn Mehmed Çelebî -Bahşîzâde 231
Sa'deddîn Mehmed Efendi -Şeyhzâde, es-Seyyid, el-Hâc 232
Sa'deddîn Ahmed Efendi -Müftüzâde, es-Seyyid 233
Sa'deddîn Mehmed Efendi -Sa'deddînzâde, es-Seyyid, el-Hâc 233
Sa'deddîn Mehmed Efendi -Şirvânî 234
Sa'deddîn Mehmed Efendi -Şa'bânzâde 234
Sa'dullah Çelebî -Mevlânâ, İmâm 235
Sa'dullah Çelebî -Ahî Sa'deddinzâde 236
Sa'dullah Çelebî -İmâdzâde 236
Sa'dullâh Bey -Sa'dil Bey 236
Sa'dullâh Efendi -Şeyh Şâdilüzâde 238
Sa'dullâh Efendi -Ahîzâde 239
Sa'dullâh Efendi -Hândân Ağazâde 241
Sa'dullâh Efendi -Emîr İmâmzâde, es-Seyyid 243
Sa'dullâh Efendi -Çelebîzâde es-Seyyid 244
Sa'dullah Efendi -Emîr İmâmzâde, es-Seyyid, el-Hâc 244
Sa'dullah Bey -Alaybeyizâde 244
Sa'dullâh Efendi -Hâcezâde 244
Sa'dî Çelebî -Mevlânâ Sâbıkî 246
Sa'dî Çelebî -Mevlânâ Şemseddîn 246

Sa'dî Çelebî -Tâcîzâde 247
Sa'dî Çelebî -Ahîzâde 255
Sa'dî Efendi -Hâcızâde, eş-Şeyh, el-Hâc 257
Sa'îddîn Mevhûb Çelebî -Ziyârîzâde 258
Sa'îd Bey -Hâbilzâde 259
Sa'îd Ali Efendi -Halvetî, eş-Şeyh 261
Sa'îd Ahmed Efendi -Fazlızâde, es-Seyyid, el-Hâc 262
Sa'îd Mehmed Ağa -Kâtibzâde 263
Sa'îd Mehmed Efendi -Müftüzâde, es-Seyyid 265
Sa'îd Mehmed Ağa -Hazînedârzâde 265
Sa'îd Mehmed Paşa -Yeğenzâde, es-Seyyid, el-Hâc 267
Sa'îd Mehmed Efendi -Fazlızâde, es-Seyyid 269
Sa'îd Mehmed Bey -Gürcüzâde, es-Seyyid 269
Sa'îd Ahmed Ağa -Hâcı Sa'idzâde, es-Seyyid 271
Sa'îd Mehmed Efendi -Deli Hüseyinzâde 272
Sa'îd Mehmed Efendi -Çelebîzâde, es-Seyyid 272
Sa'îd Mehmed Efendi -Sülûkîzâde, es-Seyyid, eş-Şeyh 272
Sa'îd Mehmed Ağa -Kara Vâ'izzâde 275
Sa'îd Mehmed Bey -Yeğenzâde 275
Sa'îd Mehmed Efendi -Hâcı Bayramzâde, el-Hâc 276
Sa'îd Mehmed Efendi -Hâcezâde el-Hâc 276
Sa'îd Mehmed Efendi -Hazînedârzâde 277
Sefer Şâh Çelebî -Mevlânâ Cemâleddîn 281
Sefer Çelebî -Mevlânâ Cemâleddîn 283
Sefer Paşa -Sekbân-başı 284
Sefer Şâh Çelebî -Fağfûr Paşazâde 284
Sefer Şâh -Yardımoğlu 286
Sefer Ağa -Uzun 288
Sefer Ağa -Kürd 289
Sefer Ağa -Mütesellim, el-Hâc 290
Sefer Bey -Sefer Ağazâde 293
Sefer Ağa -Sefer Ağazâde el-Hâc 293
Sefer Bey -Mustafâ Paşazâde 293
Sükûtî Ahmed Efendi -Müftüzâde 295
Sekîne Hâtun -Koçzâde zevcesi 296
Selâmet Hâtun -Gümüşlüzâde 296
Selâmet Hâtun -Muslihîzâde 296
Salar Bey -Emir Seyfeddîn 297
Selâmî Mehmed Bey -Selâmzâde 298
Saltuk Bey -Emir Şehâbeddîn 298
Saltuk Çelebî -Mevlânâ Mecideddîn 298
Selçuk Bey -Emir Mu'izzeddîn 300
Selçuk Bey -Gâzî Mücâhideddîn 300
Selçuk Şâh -Şehzâde İzzeddîn 300
Selçuk Bey -Emîr Kemâleddîn 301
Selçuk Sultân -Selcük Hâtun 302
Sultânşâh -Şehzâde Celâleddîn 306
Sultân Çelebî -Kutlu Beyzâde 306
Sülûkî Mehmed Çelebî -Memî Çelebîzâde 307
Selîm Çelebî -Gönüloğlu 309

Selîm Bey -Alp Arslanzâde **309**
Selîm Hân -Yavuz Sultân **311**
Selîm Çelebî -Hızır Paşazâde **324**
Selîm Bey -Hâcı Bey **325**
Selîm Efendi -Şeyhzâde, Hâfız, es-Seyyid **327**
Selîm Paşa -Tayyâr Paşazâde **328**
Selîm Ağa -Hâcı Ma'denzâde el-Hâc **329**
Selîm Ağa -Palancızâde el-Hâc **329**
Selîm Ağa -Hâcıoğlu, Altıncı **331**
Selîm Sâbit Efendi -Hâcı Yûsufzâde, es-Seyyid **333**
Selîm Efendi -Hâcı Ma'denzâde, el-Hâc **335**
Selîm Bey -Çerkes, el-Hâc **336**
Süleymân Şâh -Sultân Nâsıreddîn Selçukî **337**
Süleymân Çelebî -Mevlânâ Sa'deddîn-i Pervânî **337**
Süleymân Bey -Emîr Şücâeddîn **339**
Süleymân Bey -Emîr Mu'îneddîn,el-Hâc **339**
Süleymân Bey -Emir-i Kebîr Şücâeddîn **340**
Süleymân Bey -Emîr Bahâeddîn Sunkurî **342**
Süleymân Şâh -Emîr İmâdeddîn **344**
Süleymân Çelebî -Mevlânâ Rükneddîn **344**
Süleymân Bey -Beyzâde **344**
Süleymân Bey -Şehzâde Sultân **347**
Süleymân Çelebî -Şeyh Hamîdoğlu, Hâce, el-Hâc **348**
Süleymân Paşa -Yörgüç Paşazâde **349**
Süleymân Bey -Yörgüç Paşazâde **349**
Süleymân Bey -Emîr Şücâ'eddîn **351**
Süleymân Ağa -Ser-Kilârî **353**
Süleymân Çelebî -Emîn Mi'mâr **352**
Süleymân Bey -Hâcı Beyzâde **353**
Süleymân Bey -Şehzâde Sultân **354**
Süleymân Çelebî -Mevlânâ Rûmî **354**
Süleymân Bey -Nasûhzâde **356**
Süleymân Efendi -Yavrulu, el-Hâc **357**
Süleymân Ağa -Çoban Çavuş **357**
Süleymân Efendi -Himmetzâde, el-Hâc **358**
Süleymân Paşa -Hâcı İvad **359**
Süleymân Efendi -Celvetî, eş-Şeyh **361**
Süleymân Efendi -Mukâbeleci **362**
Süleymân Ağa -Nasûhzâde, el-Hâc **363**
Süleymân Paşa -Kara Çavuşzâde **364**
Süleymân Efendi -eş-Şeyh Dede **364**
Süleymân Ağa -Sarı Gürcü **365**
Süleymân Efendi -Gümüşlü **366**
Süleymân Efendi -Halvetî, eş-Şeyh **366**
Süleymân Ağa -Türidizâde el-Hâc **367**
Süleymân Paşa -Pîrîzâde **368**
Süleymân Bey -Yörgüç Paşazâde **368**
Süleymân Ağa -Şâtırzâde, el-Hâc **368**
Süleymân Efendi -Müftü Şeyh **371**
Süleymân Efendi -Hatîbzâde **371**

Süleymân Ağa -Köprülü, el-Hâc **372**
Süleymân Ağa -Moramullu, el-Hâc **373**
Süleymân Efendi -Arpacızâde Hâfız el-Hâc **374**
Süleymân Ağa -Harem Kethüdâsı el-Hâc **375**
Süleymân Efendi -Hâfız el-Hâc **377**
Süleymân Ağa -Türidizâde, el-Hâc, Hâfız **378**
Süleymân Ağa -Kara Müslim, el-Hâc **381**
Süleymân Efendi -Müftüzâde, es-Seyyid, el-Hâc **381**
Süleymân Ağa -Debbâğoğlu, el-Hâc **382**
Süleymân Efendi -Yazıcı **382**
Süleymân Ağa -Gümüş, el-Hâc **384**
Süleymân Efendi -Uzun Müderris, el-Hâc **385**
Süleymân Paşa -Dayızâde **386**
Süleymân Efendi -Lâz Hâcezâde, es-Seyyid **388**
Süleymân Efendi -Ermenâkî, Hâcı Hâfız **388**
Süleymân Ağa -Kantârî el-Hâc **390**
Süleymân Bey -Kayalı Paşazâde, es-Seyyid, el-Hâc **391**
Süleymân Ağa -Türizâde, el-Hâc **393**
Süleymân Baba -Âşık **394**
Süleymân Re'fet Bey -Avkatlızâde **394**
Süleymân Efendi -Servahdîzâde, el-Hâc **397**
Süleymân Ağa -Kara Müslimzâde, el-Hâc **397**
Süleymân Bey -Millîzâde, el-Hâc **398**
Süleymân Efendi -Sarrâczâde **402**
Süleymân Efendi -Kara Müftüzâde **402**
Süleymân Paşa -Alemdâr **404**
Süleymân Efendi -Boy-âbâdî, el-Hâc **406**
Süleymân Efendi -Ziyâreli, Müftüzâde, es-Seyyid, eş-Şeyh **406**
Süleymân Efendi -Servahdîzâde, es-Seyyid, el-Hâc **407**
Süleymân Paşa -Cevher Paşazâde, el-Hâc **408**
Süleymân Paşa -Kayalı Paşazâde **409**
Süleymân Efendi -eş-Şeyh, mir'ât-nümâ **410**
Süleymân Efendi -Ilısulu Hâfız **414**
Sinâneddîn Yûsuf Çelebî -Hâce, el-Hâc **415**
Sinâneddîn Yûsuf Çelebî -Koca **415**
Sinâneddîn Yûsuf -Eftî **415**
Sinâneddîn Yûsuf Bey -Emîr Hâcı **415**
Sinâneddîn Yûsuf Paşa -Âsâyîş Beyzâde **416**
Sinâneddîn Yûsuf Çelebî -Bahşâyişoğlu **417**
Sinâneddîn Yûsuf Bey -el-Hâc, Titrek **418**
SinâneddînYûsuf Çelebî -Kara **420**
SinâneddînYûsuf Çelebî -Kâdızâde, el-Hâc **421**
SinâneddînYûsuf Bey -Sinân Paşazâde **421**
SinâneddînYûsuf Çelebî -Hâbilzâde el-Hâc **421**
SinâneddînYûsuf Çelebî -Mar'aşîzâde, eş-Şeyh **421**
SinâneddînYûsuf Çelebî -Mevlânâ Acemî **423**
Sinâneddîn Yûsuf Bey -Pirinçci **424**
Sinâneddîn Yûsuf Çelebî -Ahîzâde **425**
Sinâneddîn Yûsuf Paşa -Yularkıstı **426**
Sinâneddîn Yûsuf Çelebî -Çakalzâde, el-Hâc **428**

Sinâneddîn Yûsuf Bey -Ahmed Paşazâde 431
Sinâneddîn Yûsuf Efendi -Köprücekzâde 431
Sinâneddîn Yûsuf Efendi -Şehre Küstü 433
Sinâneddîn Yûsuf Efendi -Muhaşşî 434
Sinâneddîn Yûsuf Efendi -Şeyhü'l-harem, el-Hâc 444
Sinâneddîn Yûsuf Paşa -Çakalzâde 449
Sinâneddîn Yûsuf Bey -Çavuş 449
Sinâneddîn Yûsuf Bey -Dizdâr 450
Sinâneddîn Yûsuf Efendi -Bahşîzâde el-Hâc 451
Sinâneddîn Yûsuf Paşa -Yeni Beyzâde 451
Sinâneddîn Yûsuf Efendi -Vâ'iz 452
Sinân Ağa -Karamanoğlu 452
Sinâneddîn Yûsuf Efendi -Şeyh Ya'kûbzâde 452
Sinân Ağa -Çile-hâneli el-Hâc 452
Sinân Ağa -Hâcı Sinânzâde, el-Hâc 454
Sünbül Ahmed Çelebî -Bozacızâde 457
Sünbül Sinân Efendi -Sinâneddîn Yûsuf 457
Sünbül Ahmed Efendi -Hâce 457
SünbülAli Efendi -Sünbül Hâcezâde 460
Sünbül Mehmed Efendi -Kâdızâde eş-Şeyh 461
Sencer Şâh -Sultân Celâleddîn-i Selçukî 463
Sencer Şâh -Şehzâde Çelebî 463
Sunkur Gâzî Bey -Melik Mecdeddîn-iDânişmendî 464
Sunkur Bey -Emîr Seyfeddîn,Dîzdâr 467
Sunkur Şâh -Emîr Seyfeddîn 467
Sunkur Bey -Sunkuroğlu 467
Sunkur Ağa -Kûlâ 467
Sunkur Ali Ağa -Peçelizâde, el-Hâc 467
Süli Bey -Emir Sa'deddînel-Kamârî 470
Süli Bey -İmâmeddîn Ebû'l-Mekârim 470
Süli Paşa Hâtun 471
Süli Bey -Âbâdoğlu 472
Süli Bey -Kutlu Şâhzâde 472
SüliBey -Köpekoğlu 472
Sülimiş Bay -Hâce 473
Sevindik Bey -Emîr Mübârizeddîn 474
Sevindik Baba -Halvetî, Şeyh 474
Sührâb Ağa -Gürcü 475
Sührâb Mehmed Ağa -Gürcü 475
Sührâb Paşa -Gürcüzâde 475
Süheyl Bey -Hısımzâde 477
Süheyl Bey -Hâcı Es'ad Ağazâde 477
Siyâvûş Çelebî -Mevlânâ Zeyneddîn 479
Siyâvuş Ağa -Mehmed Paşalu 479
Siyâvuş Çelebî -GâzîÇelebîzâde 479
Siyâvuş Ağa -Köse 480
Siyâvuş Paşa -Abaza 482
Siyâvuş Paşa -Kethüdâzâde 484
Seyyid İbrâhîm Edhem Efendi -Kabasakalzâde 486
Seyyid Ahmed Paşa -Mumcuzâde 487

Seyyideddîn Ahmed Çelebî -İğnecizâde 491
Seyyid Ahmed Dede -Hânîf Ağazâde 491
Seyyideddîn Ahmed Çelebî -Muslihîzâde, el-Hâc 492
Seyyideddîn AliÇelebî -Mevlânâ Mukbilî 493
Seyyideddîn Mehmed Bey -Hâcı Kutlu Şâhzâde 493
Seyyid Hüseyin Ağa -Hâsekî, el-Hâc 494
Seyyid Şâh Bey-Eşca'i 494
Seyyid Abdullâh Hân -Rûmî 495
Seyyid Abdullâh Hân Bey -Hânoğlu 496
Seyyid Abdullâh Hân Bey -Seyyid Hânzâde 496
Seyyid Mehmed Paşa -Çiğdem Beyzâde, Hâfız 498
Seyyid Mehmed Ağa -İnceAlemdâr 500
Seyyid Mehmed Şükrü Efendi -İmâmzâde, Hâce 500
Seyyid Mehmed Efendi -el-Hâc Hâfız 502
Seydî Ahmed Çelebî -Kemâl Çelebîzâde 504
Seydî Ahmed Çelebî -Mevlânâ Seyyideddîn 504
Seydî Ahmed Çelebî -Artukoğlu 504
Seydî Ahmed Çelebî -Atâzâde 504
Seydî Ahmed Çelebî -Rûmî 504
Seydî Ahmed Çelebî -Sarı görez 506
Seydî Ahmed Paşa -Kâdızâde 508
Seydî Ahmed Bey 511
Seydî Ahmed Bey -Çiğdem Beyzâde 511
Seydî Ahmed Bey -Kurd Beyzâde 511
Seydî Ahmed Bey -Seydî Beyzâde 511
Seydî Hüsâmeddîn Hüseyin Kubavî 513
Seydî Ali Çelebî -Hâbilzâde Alâeddîn 516
Seydî Ali Çelebî -Kul Ahmedzâde 516
Seydî Ali Bey -Beytimuroğlu 516
Seydî Ali Efendi -Beyzâde 516
Seydî Ali Halîfe -Mevlânâ Alâ'eddîn-iHalvetî 518
Seydî Ali Bey -Taşanzâde 521
Seydî Ali Paşa -Gürcüzâde 524
Seydî Ömer Çelebî -Seydî Hüsâmzâde 529
Seydî Mehmed Çelebî -Mevlânâ Şemseddîn 529
Seydî Mehmed Çelebî -Mevlânâ Muhyiddîn 530
Seyfeddîn Ahmed Bey -Alişîroğlu 533
Seyfeddîn Arefe Çelebî -Şeyhoğlu 533
Seyfullah Çelebî -Sâbûnîzâde Hekîm 534
Seyfeddîn Ağa -Zeytûnî 534
Seyfullah Bey -Yeğen Bekiroğlu 534
Seyfî Bey -Âbâdoğlu 534
Seyfullah Ağa -Benderli, es-Seyyid 534
Seyfî Dede -Şeyhlü 538
Sîmî Ahmed Çelebî -Gümüşlüzâde 539
Sînâ Çelebî -Hâce, el-Hâc 539

ABDÎZÂDE HÜSEYİN HÜSÂMEDDÎN YASAR

AMASYA TARİHİ

CİLT 11

EDİTÖRLER

Doç. Dr. Songül KEÇECİ KURT

Doç. Dr. Recep Orhan ÖZEL

Doç. Dr. Metin HAKVERDİOĞLU

2022

AMASYA TARİHİ

On Birinci Cild

Muharriri

İstanbul Evkâf Müdîriyetinde
Kuyûd-ı Vakfiye Mümeyyizi
Amasyalı Abdîzâde Hüseyin Hüsameddîn

Yayına Hazırlayan:

Prof. Dr. Safi ARPAGUŞ

AMASYA

AMASYA TARİHİ

11. CİLD

ON BEŞİNCİ FASIL

Amasya Târihi'nin ikinci bâbından onbeşinci faslı adlarının başında üç noktalı "şîn (ش)" harfi olan zevâtın terâcim-i ahvâl ve ensâbını ve ma'lûm olduğu kadar ibrete değer yerlerini kayd ü zabt eder. Şîn (ش) dan sonra gelen harfler de hecâ tertibi üzere yazılır. [108]

Şâpur Bey-Emîr Şücâeddin

Amasya vâlisi Şâdî Bey'in birâderi Cemâleddin Fîrûz Bey'in mahdûmudur. "Fîrûzbeyzâde" demekle meşhûr olup, peder ve amcasının zamân-ı ikbâlinde nâil-i emâret oldu. Timurtaşzâde Küçük Hasan Bey'e tebeiyyet ederek Amasya emîri Torumtayzâde Ya'kûb Şâh zamanında emâretini muhâfaza etdiyse de 744'de Sivas emîri Eratna Bey'e karşı **[3]** Efendilerinin mağlûbiyetinde menkûb olarak yaşadı.

Ancak Kürtzâde Kutlu Şâh emâretine fevkalâde yardım ederek, nüfûz ve mevkie erdi. Bir aralık Tokat emâretini elde etdi. Kutlu Şâh'ın Karamanlılarla harbinde ibrâz-ı sadâkat edib, 761'de maktûlen vefât eyledi. Şecâat ve iktidârıyla kendisini tanıtmış beylerdendir. Evlâdından Ganî Bey ma'rûfdur.

Şâpur Çelebi-İsfendiyaroğlu

Amasya eşrâfından Seydîzâde İsfendiyâr Çelebi bin İskender Çelebi bin Hızır Çelebi bin Seydî Ali Çelebi mahdûmudur. Gençliğinde fevkalâde hüsn ve cemâle mâlik olduğundan üftâdelerinin kesretiyle iştihâr etdi. "Şâh Hûbân Çelebi" dendi. Şuarânın eş'ârında "Şâh Hûbân" diye nâm-dâr oldu. Pederinin vefâtında Kızlar Sarayı'nın muhâfızı sıfatıyla orada ikâmet edib, 1053 sâlinden sonra vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâ ve şuarâdan Şeyhzâde Abdî Efendi ser-defter-i üftâdegânından idi.

Derd-i aşkıyla perîşân hâlim
Merhâmet etse n'ola Şâpûrum

beyti bunundur. **[4]**

Şâdân Hâtun Paşa

Amasya vâlisi Hacı Şâdgeldi Paşazâde Devâtdâr Ahmed Paşa'nın kerîmesi ve Mustafa Beyzâde İsa Bey'in zevcesidir. Vâlidesi Dilşâd Hâtun bint Ali Paşa olup, pederinden ve zevcinden kalan büyük mîrâsını güzel idâre ederek yaşadı. Mahdûmu İshâk Bey'in yanında bir müddet Edirne'de oturdu. Sonra Amasya'da ikâmet edib 831 sâlinden sonra vefât etdi.

---

[108] "Amasya Târihi"nin harf-i şîn (ش)'dan itibâren aşağıları kâmilen yanmış olduğundan sonradan telâfisine çalışılmış ve yanan kısmının ancak üçte biri telâfi edilebilmişdir. Hâtırda kalan ve telâfisi mümkün olan bu kısım, pek çok zahmetlerle meydana gelmiş olduğundan zayâ'dan muhâfaza için bu kadarı yazıldı. Binâenaleyh nâkıs görülen cihetleri Amasya münevverlerinin himmetleri ikmâl edebilir ümidindeyim.

Amasya'da türbesi ve vakfı defterlerde mukayyed ise de türbesi bulunamadı. Erbâb-ı hayır ve diyânetden idi.

Şâdgeldi Paşa-Emîrü'l-Hâc, Seyfeddin

Amasyalıdır. Meşâhîr-i ümerâdan Sivas ve Karaman ve havâlîsi emîri olan Kürtoğlu el-Hâc Kutlu Şâh'ın ikinci mahdûmudur. Buna "Hacı Şâdgeldi Pâdişâh" da dendi. Takrîben 722 sene-i hicriyyesinde Amasya'nın cenûbunda kâin Kâyı Kürtler Çiftliği'nde doğdu.

Vâlidesi Sultân Tâceddin Altûnbâş Selçûkî kerîmesi olup "Hundî Şâh Hâtun" demekle meşhûr idi. **[5]** İbtidâ Amasya kâdı'l-kudât'ı Mevlânâ İmâdeddin Ömer bin el-Hâllâtî'den mukaddimât-ı ulûmu görüp sonra Mevlânâ Şemseddin Mehmed es-Sagîr en-Nahcuvânî, Mevlânâ Şerefeddin Mehmed el-Herevî, Mevlânâ Bahâeddin Mehmed el-Kübrevî gibi efâzıl-ı ulemânın dârü'l-ifâdelerinde ikmâl-i tahsîl etdi.

Cedd ü pederi Kayseriyye emîri oldukları esnâda Kayseriyye ulemâsından da istifâde edib Kadı Burhaneddin Ahmed Kayserî ile orada buluşdu. Pederi Hacı Kutlu Şâh sâyesinde nâil-i emâret olup 757 hudûdunda Kayseriyye Beyi olarak parladı.

760'da Eratnâ Hânzâde Ca'fer Bey Kayseriyye'de emîr olduğu esnâda Amasya emîri olarak sene-i mezbûre şevvâlinde vatanına geldi. Pederinin i'lân-ı istiklâlinde "Şâhzâde" unvânıyla nüfûz ve ikbâli artıp müstakillâne emâret etdi.

762 senesinde pederi ve birâderi Şehâbeddin Ahmed Şâh Karamanlıların harbinde maktûlen vefât etdikleri cihetle Amasya'da mevkii sarsıldı. Halfetzâde Emîr Şücâeddin Süleyman Bey'in galebesiyle Amasya emâretinden çekilip Turhal'a **[6]** gitdi. Amcası Şerefeddin Doğan Şâh'a dehâlet etdi.

Burada etrâf beylerini kendisine celb ve istimâlet ederek Amasya beylerinden Torumtayzâde Siraceddin Mehmed Bey'in müzâharetiyle Amasya'ya döndü. Kaynar mevkiinde Halfetzâde Süleyman Bey'i ve tarafdârlarını harben mâğlûb ederek 763 senesi evâilinde Amasya'ya muzafferâne girdi. Bu defa i'lân-ı istiklâl ederek Amasya emîr-i kebîri ve hükümdârı oldu. Beylerbeyi unvânıyla iştihâr etdi.

Amasya havâlîsinde kendisine muârız olan beyleri iktidâr ve adâleti sâyesinde dâire-i inkiyâdına alıp Tokat, Çorum, Samsun, Sinop, Amasya vilâyetlerinden müteşekkil bir hükûmet vücûda getirdi. Amasya şehrini merkez-i hükûmet ittihâz etdi.

İç kale nâmıyla meşhûr olan Amasya'nın İçerişehri şarkında kâin ve mağaraların önünde bulunan sarayda ikâmet edib şâhâne yaşadı. Sarayının mukâbiline tesâdüf eden Yeşilırmak'ın cenûb sahîlinde güzel bir câmi-i şerîf ve yanında dârü'l-ilim unvânıyla bir medrese **[7]** yaptırdı.

Yukarı Kale'de kâin sarayı da pek muhteşem olup yazın bu sarayda ve kışın aşağı sarayında ikâmet ederek ulûm ve maârifin neşrine çalışdı. Etrafta meşhûr olan ulemâyı Amasya'ya celb ederek onların maîşetlerini te'min edib Amasya'yı muazzam bir dârü'l-fünûn haline koydu.

Bu sûretle yirmi yıl kadar Amasya'da hükûmet edib evâhir-i emâretinde Kadı Burhaneddin Kayserî kendisine muârız bir vaziyet aldığından aralarında bir kaç defa muhârebe oldu. Cümlesinde galebe ederek Kadı Burhan'ın Amasya üzerindeki ihtirâsâtını kırmışdı.

Çünkü Kastamonu hükümdârı Bâyezîd Bey'in kerîmesini oğlu Ahmed Paşa'ya tezvîc ederek müşârün-ileyh ile akd-ı musâhere etdiği gibi Ankara'yı zabt eden Osmanlı pâdişâhı Sultân Murâd-ı Evvel ile akd-ı ittifâk ederek Kadı Burhan'a karşı mevkiini tahkîm etmişdi. Karahisâr-ı Şarkî emîri Melik Ahmed Bey'i de dâire-i inkiyâdına almışdı.

Ancak hasmı olan Kadı Burhan kendisinin istiklâl **[8]** ve inkişâfına sâhib-i tercemeyi mâni'-i kavî gördüğünden bir takım tezvîrâta kıyâm ederek beyleri kendi tarafına celb etmek için sâhib-i tercemeyi ümerâ ve halk arasında küçük düşürecek âdîlikleri irtikâb etdi.

Bu sûretle aralarında açılan muhârebede askerinin bir kısmı olan Kara Tatar, Kadı Burhan tarafına geçdiğinden ve ba'zı ümerânın da hıyânetinden dolayı 783 senesi ramazanında harben maktûl olup cesedi Halfet Gâzi Türbesi mukâbilinde kâin türbesinde defnedildi.

Târihimizin birinci bâbında mufassalan tercemesi yazılan Emîr-i müşârün-ileyh Hacı Şâdgeldi Paşa, âlim, kâmil, fâzıl, gâyet âdîl, muktedir, pek siyasî, kerîm, munsıf, müdebbir bir hükümdâr idi.

Şehzâdeleri, Seyyideddin Mehmed, Fahreddin Ahmed, Musliheddin Mustafa beylerdir. Kerîmelerinden Safa Paşa Hâtun, Ma'sûme Hundî Hâtun, Bula Şâh Hâtun, Cihan Şâh Hâtun ma'lûm olabildi. Bunlardan her birinin türbeleri, vakıfları olduğu münâsebetle taharriyâtdan anlaşıldı. **[9]**

Hacı Şâdgeldi Paşa siyâsî ve iktisâdî sahalarında pek yüksek bir varlık gösterdi. Amasya'da yaptırdığı darbhânede kendi nâmına sikke bastırdı. Hutbe okutdu, kağıthâne yaptırdı, güzel ve zarîf kağıtlar çıkardı. Hükûmetin ticâretini yükseltdi.

Zamân-ı hükûmetinde Amasya emâreti, Küçük Asya'nın ortasında gâyet medenî parlak bir hükûmet idi. Hayfâ ki Kadı Burhan'ın ihtirâsât ve tezvirâtı böyle parlak bir emâreti yâr başına getirmişdi.

Hacı Şâdgeldi Paşa'nın nâmına basılmış olan sikkelerden bir tânesi Köprü kazâsında hâkim iken elime geçmişdi. Gümüş ve şeklen murabba' idi. Hayfâ ki Amasya harîkinde hânemden eşyâyı çıkardığım esnâda zâyi'oldu.

Müşârün-ileyhin Amasya'da Halfet Gâzi Türbesi karşısında kâin Kadı Çeşmesi üzerinde nâmı mahkûk olması sâyesinde kabri, terceme-i hâli, sülâlesi yıllarca devam eden araştırmalardan bulunabildi. Bundan dolayı Kadı Burhan nâmına yazılan "Bezm ü Rezm" ve Amasya Hükûmeti meydana çıkarıldı. **[10]**

Hacı Şâdgeldi Paşa'nın dört mahdûmundan dört kol sülâlesi türedi. Sırası geldikçe her biri yazılır. En son nesli es-Seyyid Mehmed Şâhid Bey bin es-Seyyid el-Hâc Abdullah Bey bin Abdî Bey bin el-Hâc Osmân Bey bin Ömer Paşa'dır. Bunun tercemesi karîben yazılır.

Toz toprak altında kalmış adı unutulmuş olan müşârün-ileyhin türbesini ben meydana çıkardım. Târihimizin birinci ve üçüncü ciltlerinde seng-i mezârında mahkûk olan yazılarda kitaplarda yazılmış olan vasıfları yazılıydı. Burada tekrâra hâcet yokdur.

Hacı Şâdgeldi Paşa ve evlâd ve ahfâdı Amasya'nın medâr-ı iftihârı olmuşlardı. Sülâlesinden nice vüzerâ, ümerâ, ulemâ çıkdı. Bulabildiklerim târihimizde yazıldı. Amasya hükûmeti saltanat-ı Osmâniye'ye tâv'ân ve rızâsıyla iltihâk eylediğinden sülâlesi mükerremâne yaşadı.

Şâdgeldi Bey-İkinci

Amasyalıdır. Hacı Şâdgeldi Paşazâde Devâtdâr Ahmed Paşa'nın büyük mahdûmudur. Ceddinin zamân-ı emâretinde **[11]** doğdu. Amasya ulemâsından tahsîl-i ulûm ederek yetişdi. Pederinin zamân-ı vilâyetinde nâil-i ikbâl olup Amcası Musliheddin Mustafa Bey'in vilâyetinde Bursa'ya celb edildi.

Akrabâsından Yahşi Beyzâde Bâyezîd Paşa'nın kerîmesiyle izdivâc edib 804'de Topal Timur'un Bursa'yı istîlâsında Amasya'ya geldi. Kara Devletşâh'ın Amasya vâlîliğinde Amasya'nın başına geçip muhâlefet ve mumâ-ileyhin şehre duhûlüne mümânaat etdi.

Nihâyet Timur Hân'ın hafîdi Kara Mehmed Sultân'ın Amasya'ya vürûdunda pek çok muhâberât ve muhâverâtdan sonra 805 senesi rebîülevvelinde Amasya emîr-i kebîri olarak "Emîr-i kebîr Şemseddin Şâdgeldi Bey" unvânıyla Kutlu Şâh sülâlesinin Amasya'da beşinci emîr-i kebîri tanındı.

Buna halk arasında "İkinci Şâdgeldi Bey" dendi. Ancak Bâyezîd Paşa Amasya havâlîsinde dolaşan ve Amasya emâretini elde etmeye çalışan derebeylerin çokluğu ve dâmâdının nüfûz ve kuvvetini bunların def'ine kâfî göremediğine binâen Çelebi Sultân Mehmed'in Amasya'ya da'vetini tavsiye etmişdi. **[12]**

Amasya a'yânı ve emâret erkânı bu tavsiyeyi pek muhikk görmekle Bolu'da bulunan Şehzâde Çelebi Sultân Mehmed'i Amasya'ya da'vet ve müşârün-ileyhin vusûlünde Amasya emâretinden

ferâgât ederek sene-i mezbûrenin şevvâlinde çekildi. Çelebi Sultân'ın istiklâline kadar Amasya'da kaldı.

816'da Çelebi Sultân Mehmed Hân müstakillen Osmanlı pâdişâhı oldukda İznik'e i'zâm edilerek, orada "Şâdî Bey" unvânıyla yaşadı. İznik'de kendisine büyük bir çiftlik verilip 826 sâlinden sonra vefât etdi.

Kuyûd-ı vakfiyede bunu bazen Bâyezîd Paşa'nın dâmâdı ve bazen de bunun mahdûmu Mehmed Bey'i Paşa'nın dâmâdı göstermekdedir. Hatice Hâtun binti Bâyezîd Paşa'nın vakfiyesinde mahdûmu "Mehmed Çelebi bin Şâdgeldi Bey" yazıldığına göre Şâdgeldi Bey'in müşârün-ileyhe dâmâd olduğu anlaşılır. Diğer mahdûmları Bâyezîd, Burak beylerdir. Bunlar "Beyzâde" demekle meşhûr idiler. Burak Beyzâde Bâlî Bey'dir. **[13]**

Şâdgeldi Bey-Beyzâde

Amasyalıdır. Ümerâdan Bâyezîd Bey bin Mehmed Bey bin Şâdgeldi Bey bin Devâtdâr Ahmed Paşa bin Hacı Şâdgeldi Paşa bin Kutlu Şâh oğludur. Sultân Bâyezîd-i Sânî Amasya'da vâlî iken saraya girdi. Cülûsunda Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed'in ma'iyyet-i ümerâsından oldu.

Otuz yıl kadar şehzâde-i müşârün-ileyhin hizmetinde gâh saray muhâfızı gâh emîr-i meclis unvânıyla ibrâz-ı sadâkat edib 918'de Sultân Selim Hân ile Efendisinin muhârebesinde Amasya muhâfızı olan Şehzâde Sultân Murad'ın lalası olarak kaldı.

Şehzâde Sultân Ahmed'in maktûlen vefâtıyla Şehzâde Murad'ın Mısır'a firârında Amasya'yı hüsn-i muhâfaza ederek ammizâdelerinden Şâdî Paşa'ya teslîm etmekle siyâsetden kurtulup hânesinde ikâmete me'mûr oldu. Ba'dehû vefât eyledi. Evlâdından Derviş Mehmed Çelebi ma'rûfdur. **[14]**

Şâdgeldi Bey-Hasan Beyzâde

Amasya eşrâfından Emîr Bey bin Hasan Bey bin Burak Bey'in mahdûmudur. Bu da Hacı Şâdgeldi Paşa'nın ahfâdından olup Trabzon vâlîliğinde Sultân Selim Hân'a intisâb ederek cülûsunda züamâdan oldu.

Ba'dehû terakkî ederek Sultân Süleyman Kânûnî zamanında azablar ağası olup Rumeli muhârebâtında ibrâz-ı liyâkat ederek mîrlivâ oldu. Rumeli sancaklarını devr ederek 956 sâlinden sonra vefât etdi.

Şâdımân Bey-Bektemuroğlu

Amasyalıdır. Ümerâdan Hâs Bey bin Esengeldi Bey bin Hüsameddin Bektemur Bay'ın oğludur. Çelebi Sultân Mehmed Hân zamanında züamâdan olup bir müddet Amasya Alaybeyi ve ba'dehû Sultân Murâd-ı Sânî devrinde mîrlivâ olduğu halde Varna Harbi'nde şehîden vefât etdi. Mahdûmu Hüseyin Bey'dir.

Şâdımân Bey-Kutlu Paşazâde

Amasya ümerâsından Durali Bey bin Kutlu Paşa bin Süleyman **[15]** Şâh bin Hacı Kutlu Şâh bin Kürt Bey'in mahdûmudur. Hacı Şâdgeldi Paşa'nın birâderi evlâdından olup Amasya'da mescid ve imâreti olan Yakut Paşa'nın birâderzâdesidir.

Sultân Murâd-ı Sânî zamanında büyük zeâmete nâil olup hayli muhârebâtda ibrâz-ı şecâat ederek 846'da Edirne'de ümerâdan görüldü. 851'de Rumeli ümerâsından görülüp sonra vefât etdi. Mahdûmu Ali Bey'dir.

Şâdımân Bey-Bayındırlı

Ümerâdan Hüseyin Bey'in oğludur. Amasya zuamâsından olup Mecidözü Kazâsı emâretinde iken 890'da Mısır harbine gitdi. Amasya fırka-i askeriyyesi kumândânı Hızır Paşazâde Mehmed Paşa ile harbe iştirâk etdi. Mısrîlerin galebesiyle Paşa'nın maiyyetinde avdet

edib, Mecidözü emâretinde kaldı. 912 sâlinden sonra vefât etdi. Munsıfâne harekâtından dolayı orada yıllarca kalmışdı. Dursun Bey nâmında bir mahdûmu olduğu görüldü. **[16]**

Şâdî Bey-Emîr-i Kebîr Şehâbeddîn

Amasya'da mescidi ve türbesi bulunan esbak Amasya vâlisi Tığrak Bey evlâdından Emîr İzzeddîn Balaban Bey bin Emîr Seyfeddîn Salar Bey bin Tığrak Bey'in mahdûmudur. Pederi Azerbaycan eyaletinde Hoy emîri iken doğdu.

Orada tahsîl-i ilm ve kemâl ederek Timurtaş Bey'in Sivas vâliliği esnâsında Amasya defterdârı olup geldi. Amasya'da müstevfî sıfatıyla yedi yıl kadar ifâ-yı hizmet ederek iştihâr etdi. Bir müddet Samsun'da ikâmet ederek oranın emvâlini tahsîle me'mûr oldu.

727'de Timurtaş'ın Mısır'a firârında irtikâb ile ithâm edilerek Ankara'ya sevk edildi. Orada mahbûsen hesâbâtı tedkîk edilerek berâet-i zimmeti anlaşıldığından Eretna Bey'in sahâbeti sâyesinde ıtlâk edilip Tebriz'e gitdi.

730'da iâde-i memûriyet ederek avdet **[17]** edib daha büyük bir nüfûz ve iktidâr ile ibrâz-ı sadâkat etdi. Amasya vâlisi Bâbuk Şâh'ın irtihâline binâen Emîr Hasan-ı Kebîr'in inhâsı ve Ebû Saîd Bahadır Hân'ın fermânıyla 733 senesi cumâdelâhirinde Amasya vâliliğine nasb ve ta'yin edildi.

Ancak Ebû Saîd Bahadır Hân'ın vefâtından sonra ortaya çıkan Timurtaşzâde Emîr Şeyh Hasan-ı Sağîr ile Bağdat ve Anadolu vâlisi Emîr Şeyh Hasan-ı Kebîr arası açılmışdı. Vukû' bulan muhârebede Büyük Hasan Bey'in mağlûb olduğunu fevkalâde merâk edib 737 senesi evâilinde vefât etdi.

Vasiyyeti mûcibince Amasya'da bahçesi civârında bulunan büyük ceddînin türbesine defnedildi. Bu türbe şimdiye kadar "Dirağiyye Medresesi" unvânıyla meşhûr olan ceddi mescidinin ittisâlinde bulunmaktadır. Tercemesi 736 târihli vakfiyesinden alınmışdır. Amasya, Samsun, Erzincan'da evkâfı vardır.

Mahdûmları Emrullah, Nasrullah, Mes'ûd beylerdir. **[18]** Bunlara "Şâdî Beyzâdeler" dendi. Şâdî Bey âlim, kâmil, muhâsib, müdebbir, elsine-i selâsiyeye vâkıf Moğol hânlarına ve beylerine pek sâdık, dindâr bir zât idi. Evlâdı vakfına mütevellî olarak hayli zaman devam etmişlerdir.

Şâdî Çelebi-eş-Şeyh Şehabeddîn

Tercemesi aşağıda Şehabeddîn Şâdî faslında gelir.

Şâdî Bey-Gâzi Burakzâde

Amasyalıdır. Tercemesi yukarıda geçen Emîr Bedreddîn Burak Bey bin Emîr Şehabeddîn Ahmed Şâh bin Emîr-i kebîr Hacı Kutlu Şâh bin Kurt Bey'in muhdûmudur. Pederi "Bayraklı Gâzi" diye iştihâr etdiğinden vakfiyesinde "Şâdî Bey bin Bayraklı Gâzi" diye yazılmış ve kuyûd-i vakfiyede "Şâdî Bey bin Burak Bey" diye kayd edilmiştir.

Hacı Şâdgeldi Paşa'nın büyük birâderzâdesi olduğu münâsebetle müşârün-ileyhin devr-i hükûmetinde kibâr-ı ümerâdan oldu. Geldiklân Ovası'nda kendisine tahsîs edilen çiftliklerinde huzûr içinde yaşadı. Yeğeni İkinci Şâdgeldi Bey'in emâretine mu'terîz olduğundan Çelebi Sultân Mehmed tarafdârı olarak müşârün-ileyhin hükûmetine çalışdı. Bu yüzden evlâdı Saltanat-ı Osmaniyye'de büyük mevki'lere **[19]** erdiler. Şâdî Bey 812'de vefât etdiği zannolunur. Çünkü vakfiyesini bu târihde Amasya'da olan mahdûmları Mahmûd Şâh, Ya'kub Şâh Çelebiler tanzîm etdirmişlerdir. Diğer mahdûmu Rumeli Beylerbeyi Şâh Melik Paşa'dır.

Amasya'da yakın vakte kadar türbesi, vakfı mütevellîleri, cüz-hânları var idi. Bu vakıf defâtir-i vakfiyemizde; "Vakf-ı Şâdî Bey ve Burak Bey der Amasya" diye muharrer ve meşhûrdur. Şâh Melik Paşa Edirne, Mahmûd Şâh ile Ya'kûb Şâh Amasya'da medfûnlardır. Sıraları geldikçe bunların evlâd-ı ma'rûfesi yazılır.

Şâdî Bey-Beyzâde

Amasyalıdır. Ümerâdan Burak Bey bin Devâtdâr Ahmed Paşa bin Hacı Şâdgeldi Paşa'nın mahdûmudur. Sultân Murâd-ı Sânî devrinde hizmetler ibrâz ederek mîrlivâ ve ba'dehû Fatih Sultân Mehmed Hân'a şehzâdeliğinde lala olup birinci cülûsunda Silistre Beylerbeyi olmuşdu.

Ancak 847'de müşârün-ileyhin hal'inde Edirne'de müdâfii görüldüğünden azl ü tekâüd edilip, Amasya'da **[20]** ikâmet ve 851'de rihlet etdi. Mahdûmu Burak Bey de kibâr-ı ümerâdandır. "Küçük Çeribâşı" demekle meşhûr olan budur.

Şâdî Bey-Ya'kûb Şâhzâde

Amasyalıdır. Kibâr-ı ümerâdan Yahya Bey bin Ya'kûb Şâh bin Şâdî Bey bin Burak Bey bin Ahmed Şâh bin Hacı Kutlu Şâh mahdûmudur. Şehzâdeliğinde Sultân Bâyezîd-i Sânî sarayında terbiye görüp, cülûsunda ümerâdan oldu. Mısır ve Moton muhârebâtında ibrâz-ı liyâkat edib bir müddet Mora Beyi oldu. 911 hudûdunda vefât etdi. Kibâr-ı ümerâdan idi. Mahdûmu Yahya Bey'dir.

Şâdî Bey-Hacı

Sultân Bâyezîd-i Sânî bendegânından olup Abdullah oğludur. Sultân-ı müşârün-ileyhin cülûsunda şehzâdesi Sultân Ahmed maiyyetine me'mûren Amasya'da kaldı. Ba'dehû şehzâde-i müşârün-ileyhin ümerâsından olarak Sipâhiler Ağası olmuşdu. 918'de Sultân Selim Hân muhârebesinde maktûlen vefât etdi. Evlâdı Amasya'da kalıp "Hacı Şâdoğulları" demekle meşhûr oldu.

Şâdî Paşa-İshâk Paşazâde

Sadr-ı esbak Amasyalı İshâk Paşa bin İbrâhim Bey bin İsa Bey bin Mustafa Bey bin Hacı Şâdgeldi Paşa mahdûmudur. Sultân Bâyezîd-i Sânî'ye Amasya vâlisi iken intisâb edib sarayında terbiye ve tahsîl gördü.

Sultân-ı müşârün-ileyhin cülûsunda pederi Sadr-ı a'zam olduğundan büyükçe bir zeâmete nâil oldu. Vakî' olan **[21]** muhârebelerde ibrâz-ı liyâkat eylediğinden mîrlivâ ve takrîben 913'de Kefe Beylerbeyi oldu. 916'da Sultân Selim Hân'a harekâtında yardımlar etdiğinden 918'de Amasya Beylerbeyi olarak geldi.

Ancak Şehzâde Sultân Ahmed tarafdârı görülen meşâyih-i kirâmdan Gümüşlüzâde Hazreti Muhyiddîn Mehmed Halvetî hakkında layık olmayan hakaretlere bâis ve müşârün-ileyhin İstanbul'a i'zâm ve Yedikule'de hapsine bâdî olduğundan sûzişli bedduâlara hedef oldu.

921 senesi evâilinde Diyarbekir'in fethine me'mûren vilâyeti askeriyle Diyarbekir'e gitmişti. Serdâr olan Bıyıklı Mehmed Paşa'ya muhâlefet ederek bilâ emr-i âlî avdet eylediğinden sene-i mezbûre şâbânında azl ve İstanbul'a i'zâm edilerek Yedikule zindanında Gümüşlüzâde Muhyiddîn Mehmed Çelebi'ye refîk oldu.

922'de Amasya'da Üçler Vakası'nın zuhûrunda şedidü'ş-şekîme bir zâtın vücûduna zarûret görüldüğünden sene-i mezkûre zilhiccesinin gurresinde Yedikule'den çıkarılıp **[22]** ikinci defa Amasya vâliliğine nasb ve serîan hareketi emredildi.

Amasya'ya vüsûlunde vak'anın müsebbiblerini derhâl tevkîf ve haklarında yapılan süratli tahkikât üzerine i'dâm etdirip vak'ayı bastırdı. 924'de Celâlîler'in Sivas havâlîsinde harekâtı üzerine merkez-i vilâyet Sivas'a nakledilmekle sene-i mezbûre cumâdelûlâsında Sivas Beylerbeyi oldu.

926'da Sultân Süleyman Kânûnî'nin cülûsunu müteâkib Karaman-Konya Beylerbeyi ve senesi âhirinde Kapdân-ı deryâ olduysa da 927'de sânîyen Karaman Beylerbeyi olup Şam'da isyân eden Canberdî Gazzâlî üzerine me'mûren sevk edildi.

Bu muhârebede batâetinden şikâyet edilmekle 927 senesi evâhirinde azl ve teftîş edildi. Berâeti tahakkuk edib mazereti muhik görüldüğünden 928'de üçüncü defa Karaman vâlisi oldu.

İki yıl kadar bu defasında icrâ-yı hükm-i vilâyet ederek 930 senesi rebîülevvelinde vefât etdi. Konya'da medfûndur. (Vekâyînâme) **[23]**

Müdebbir, muktedir, şedidü'ş-şekîme, asîl bir zât idi. Mahdûmu İbrâhim Bey de ümerâdandır. Kerîmesi Şâh Hûbân Hâtun erbâb-ı hayrât ve hasenâtdan olup zevci Deli Hüsrev Paşa'dır. Bunun mahdûmu Kurd Bey de meşâhîr-i ümerâdandır. Sâhib-i tercemenin birâderi Pirî Bey'dir. Havza'daki Büyük Hamam Şâdî Paşa'nın vakfıdır.

Şâdî Efendi-Müderris

Amasya köylerinden Kızıl Keseli Yûsuf oğludur. Amasya'da Sultân Bâyezîd Medresesi'nde ikâmet ve ekâbir-i ulemâdan Cuma ve müfessir Ahmed Efendi'lerden ikmâl-i tahsîl ederek tedrîse mübâşeret ve yıllarca neşr-i ulûma himmet edib Atabeg Gâzi Medresesi müderrisi oldu. Muahharan devr-i medâris ederek altmışlı derecesinde olan Hüseyin Ağa medresesi müderrisi olduğu halde bin hudûdunda vefât etdi.

Âlim, usûlî, fakîh, müteşerri' bir zât idi. 954'de Amasya'nın Sultân Bâyezîd Medresesi'nde yazdığı Kemal Paşazâde'nin "Kitâbu'l Islâh"ı sonunda hat ve imzâsı görüldü.

Şâdî Çelebi-Kadızâde

Amasyalıdır. Kudâtdan Yahya Çelebi bin Tâceddîn İbrâhim Efendi bin Ya'kûb Çelebi bin Yahya Bey'in mahdûmudur. Peder ve ceddînin kendisine intikâl eden emvâl ve emlâkı sâyesinde tahsîl-i huzûr ederek a'yân-ı memleket sırasına girdi. Gürcistan Muhârebeleri esnâsında mâlen hizmetler ederek nüfûzunu arttırdı. Karayazıcı ihtilâline kadar yaşayıp 1011 vak'asında mün'adim oldu. Erbâb-ı servetden hânesi fukara ve misâfirlere küşâde bir hânedân idi.

Şâdî Ağa-Hacı Şadoğlu

Amasyalıdır. Yukarıda tercemesi geçen Hacı Şâdî Bey'in evlâdından Ebûbekir Ağa'nın oğludur. Erbâb-ı tımârdan **[24]** olan pederinin vefâtıyla 1058'de Sipâhî olup hayli muhârebelere girdi. 1071'de Çorum kethüdâyeri ve ba'dehû mütesellimi olup Rumeli muhârebâtında varlık gösterdi. 1094'de dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından görülüp sonra vefât etdi. Oğlu el-Hâc Mehmed Ağa'dır.

Şâdî İbrâhim Bey-Doktor

Merzifonludur.[109] **[25]**

Şâdî Mehmed Efendi-Hacı Eyyüb Efendizâde

Amasyalıdır. Meşâhîr-i ulemâ ve meşâhîr-i Nakşibendiyye'den Gurcânî el-Hâc Eyyüb Efendi'nin büyük mahdûmudur.[110] Amasya'da doğdu. Hıfz-ı Kur'ân ve mukaddimât-ı ulûmu **[26]** Amasya'da Mecdîzâde Hâfız Abdurrahman Kâmil Efendi'den tahsîl edib İstanbul'a gitdi. Fatih ders-i âmlarından pederinin tilmîzi olan Köprülü Fâzıl Mehmed Arif Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek mücâz ve bi'l-imtihân ders-i âm oldu.[111] **[27]**

Şaşı Mehmed Efendi-Allâme-i Şaşı

Amasyalıdır. Kudât-ı sütûde-simâtdan Mevlânâ İzârî Kâsım Efendi'nin dâmâdı olan Mahmûd Efendi bin Sinâneddîn Yûsuf Çelebi bin Mahmûd Tokatî mahdûmudur. Ceddi Amasya'da Şehzâde Sultân Ahmed'in defter emîni olup tercemesi yukarıda yazıldı. "Ahîzâde" demekle meşhûrdur.

---

[109] Müellif "Şâdî İbrahim Bey-Doktor" tercemesini eksik bırakmıştır.(Ed.)

[110] Pederinin terceme-i hâli yukarıda yazıldı.

[111] Müellif "Şâdî Mehmed Efendi-Hacı Eyyüb Efendizâde" tercemesini eksik bırakmıştır.(Ed.)

Pederi Mahmûd Efendi 937'de Amasya'da Yörgüç Paşa müderrisi iken doğdu. Pederinin intikâlinde yetîm olup amcalarının vesâyetinde büyüdü. Amasya'da tahsîl-i ulûm etdikden sonra İstanbul'a gidip Kayseriyyeli Zeynülibâd Çelebi, ba'dehû 961'de Hayrabolu'da Rüstem Paşa müderrisi olan ammizâdesi Ahîzâde Mehmed Efendi hizmetlerinde ikmâl-i tahsîl etdi.

İstanbul usûlü üzere ibtidâ Kadızâde Şemseddîn Ahmed Efendi'ye dânişmend ba'dehû ma'lûl Emîr Efendi'den mûlazım olup yevmî yirmibeş akçe vazîfeyle Bursa'da Molla Hüsrev Medresesi müderrisi olarak on yıl kadar Bursa'da tedrîs-i ulûm etdi. Tedrîcen vazîfesi artıp kırk akçeyle Hançerli müderrisi **[28]** oldu.

984 senesi cumâdelâhirinde terfîân Beşiktaş'da Hayreddîn Paşa Medresesi müderrisi olarak akrânı arasında temâyüz etdi. Hayfâ ki bir kaç ay sonra hasta olup sene-i mezbûrenin zilhiccesinde vefât eyledi. Âlim, fâzıl, tedrîse harîs idi. Gözleri şaşı olduğu münâsebetle zurefâ arasında "Allâme-i şaşı" denmişdi.

Atâyî Efendi "Zeyl-i Şakâyık"da sahib-i tercemenin pederi Mahmûd Efendi hakkında Muhaşşî Ahî Çelebi merhûmun mahdûmu diyor ki, Mahmûd Efendi'nin "Mahmûd bin Yûsuf bin Mahmûd" imzâsına muhâlifdir.[112] Kezâlik ammizâdesi Mahmûd Efendi hakkında da "Ammizâdesi Ahîzâde Efendi" diyor ki, ammizâdesi demekden galatdır.

Şâfî Mehmed Paşa-Şeyhzâde

Amasyalıdır. Çilehâne Tekkesi şeyhi İzzeddîn Hasan Efendi'nin mahdûmu ve kudâtdan Kutbeddîn Mustafa ve şuarâdan Abdurrahman Abdî Efendilerin birâderidir. Amasya'da hutût-ı münevvi'ayı Kâtib İsmail ve ulûm-ı edebiyyeyi Küçük Hâce **[29]** Mehmed Ali Efendilerden aldı.

Ba'dehû Mâliye tahsîlâtında bulunup sadr-ı esbak Bayram Paşa'ya intisâb ederek müşârün-ileyhin sâye-i ikbâlinde İstanbul'da Mâliye kalemi'ne girdi. Terakkî ederek şıkk-ı evvel defterdârı Amasyalı Hacı Efendizâde İbrâhim Paşa'nın zamanında 1049 şevvâlinde Konya defterdârı oldu.

Ba'dehû gayret ve sadâkatı görüldüğünden Kars Zülkadiriye sancağıyla Haleb defterdârı olup 1054'de azledildi. 1055 senesi zilhiccesinde Musûl Beylerbeyi olarak bir yıl kadar Musûl eyâletinin tahsîlât-ı mâliyesi ve muhâfazası husûsunda çalışdı.

1056'da ma'zûlen Amasya'ya gelip 1057'de Çankırı ve ba'dehû 1060'da Karahisâr-ı Şarkî sancakları mutasarrıfı olup 1061'de Kars eyâleti Beylerbeyi oldu. Kars'a giderken Erzurum havâlîsinde vefât etdi. Amasya'da Çilehâne Mahallesi'nde bir çeşmesi olup "Şâfî Çeşmesi" demekle meşhûr olmuşdu. Mâliye ve teşrifât defterlerinde "Şâfî Mehmed Paşa" diye yazılıdır.

Şâkir İbrâhim Efendi-Hacıköylüzâde

Amasyalıdır. Müderris Halil Efendi'nin mahdûmudur. Ürgüplü Hacı Ahmed Efendi'nin dersinde ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve 1212'de Dırâkiye müderrisi Hâfız Ömer Efendi'nin üzerinden Dırâkiye müderrisi oldu. Amasya mütesellimi Mikdâd Paşazâde Hasan Bey'e intisâbı olduğundan 1229'da mumâ ileyh'in i'dâmında zehre-çâk olarak vefât etdi. Tayyar Mahmûd Paşa'nın zamân-ı ikbâlinde hayli nüfûz ve ikbâle nâil olmuş âlim, edîb, şâir, idi. Hasan Bey'in nüdemâsından sayılırdı. Tevârih ve muhâzarâta intisâbı var idi. **[30]**

Şâkir Ahmed Efendi-Müftîzâde

Amasyalıdır. Esbak Amasya Müftüsü Mütevellîzâde el-Hâc Ahmed Efendizâde mevâlîden Abdülbaki Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da Iydîzâde Hacı Âkif Mustafa Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl edib, kazâ niyâbetlerinde bulundu.

[112] Ancak Muhaşşî Ahî Çelebi merhûmun kerîmesi evlâdından olduğu münâsebetle "Ahîzâde" likle meşhûrdur.

Pederinin kazâsında nâibi, İstanbul'da Mahmûd Paşa Mahkemesi kâtibi olarak temâyüz edib 1180 hudûdunda Rumeli kudât-ı sütûde-simâtından görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Şeyh Alizâde es-Seyyid Ahmed Rüşdü Efendi mecmû'asına kayd eylediği şuarâdan olup âlim, kâmil bir zât idi.

Şâkir Hasan Efendi-Müftîzâde

Amasyalıdır. Amasya müftüsü Aybatsalı es-Seyyid Abdullah Efendi'nin evlâdından Mehmed Paşa müderrisi es-Seyyid Mustafa Efendi'nin mahdûmudur. "Uzun Müftîzâde" demekle meşhûr olup fâzıl-ı meşhûr Amasya müftüsü Şeyhzâde es-Seyyid el-Hâc Abdullah Vecîh Efendi'nin halka-i tedrîsinde **[31]** ikmâl-i tahsîl etdi.

Bir müddet Mehmed Paşa Câmiinde ders okuttu. Ba'dehû kazâ niyâbetlerine sülûk ederek Osmancık, İskilib gibi kazâlara nâib, sonra Mecidözü, ba'dehû Zile gibi kazâlara kadı olup Giresun kazâsından ma'zûlen 1246'da vefât etdi. Ulemâ-yı kudâtdan idi.

Şâkir Süleyman Bey-Kayalı Paşazâde

Amasyalıdır. Eşrâfdan Dâvud Bey bin Süleyman Bey bin Kaya Ali Paşa'nın mahdûmudur. Kâşif Ömer Paşa'nın akrabâsından olup pederinin Mîrlivâlığında sâhib-i tımâr olup 1215'de pederinin mahlûlundan Geldiklân Nahiyesi'nde 31059 akçe tımâra nâil oldu.

Ba'dehû Amasyalızâde Hacı İbrâhim Efendi'nin himmetiyle Sultân Selîm-i Sâlis'e intisâb ederek silâhşörân-ı hâssa silkine girdi. 1222 rebîülevvelinde Sultân-ı müşârün-ileyhin hal'inde bir müddet menkûb olup 1223'de Sultân Mahmûd-ı Sânî cülûsundan sonra saraya intisâb ederek sânîyen silâhşör ve ba'dehû telhîsî-i şehriyârî oldu. **[32]**

Ba'dehû meşhûr Hâlet Efendi'nin garazkârlığı yüzünden 1234 senesi evâilinde vefât eden Yergöğü muhâfızı Hâfız Ali Paşa'nın muhâllefâtını kabza me'mûren Yergöğü'ne gönderildi. Avdetinde Dergâh-ı Âlî kapıcıbaşılığı rütbesiyle Gümüşhane Mâdeni emîni olarak oraya gönderildi.

1236'da ma'zûl olup İstanbul'a geldi. 1237 senesi tevcîhâtında Ulûfeciyân-ı Yesâr Ağası olup 1238'de Halet Efendi'nin i'dâmında baş-bakî kulu oldu. 1239'da ma'zûl ve 1241 hudûdunda merhûm oldu. "Şâkir Ağa" demekle meşhûr sâdık, mukdim bir zât idi.

Şâkir Abdullah Efendi-İnepazarlızâde

Amasyalıdır. İnepazarlızâde el-Hâc Ömer Efendi bin Ahmed bin Resûl'ün mahdûmudur. Amasya ulemâsından Sarı Ahmedzâde Müftî el-Hâc Mehmed, Âkifzâde es-Seyyid Abdürrahîm Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu. Yıllarca tedrîs-i ulûm edib 1237'de Torumtay müderrisi, ba'dehû Mecidözü kadısı oldu. Sonra diğer kasabâta kadı **[33]** olduysa da 1248'de vefât etdiği kayden anlaşıldı. Mahdûmu Abdullah Efendi Torumtay müderrisliğine kanâat ederek vaaz ve tedrîs ile meşgûl olduğu halde 1266'da vefât etdi. Âlim, şâir, edîb, kâmil bir zât idi.

Şâkir Mehmed Efendi-İmâmzâde

Fatih Sultân Mehmed Hân Câmii imâmı olup 1204'de vefât eden Amasyalı es-Seyyid el-Hâc Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Gençliğinde pederiyle beraber İstanbul'a gidip ulemâ-yı asrından ve hâssaten ders vekili Köprülü Halil Efendi'den tahsîl-i ulûm ederek mücâz ve ders-i âm ve müderris oldu.

Fatih Câmi-i şerîfinde tedrîs-i ulûma hasr-ı evkât edib silsile-i ulemâda ikmâl-i devre-i medâris ederek 1239'da Galata Mollası oldu. İkmâl-i müddet edib Haremeyn pâyesine intizâr ederken 1240 senesi evâhirinde vefât etdi. Âlim, natûk, kâmil bir ders-i âm idi. Birâderi Râşid Mehmed Efendi de ulemâdandır. Pederi yanında medfûndur. **[34]**

Şâkir Mustafa Efendi-Bâkizâde

Amasyalıdır. Mevâlî-i devriyyeden es-Seyyid el-Hâc Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da Payaslı el-Hâc Mehmed Efendi'den tahsîl-i ulûm edib İstanbul'a gitdi. Orada ba'zı ulemâdan ikmâl-i tahsîl ederek girdiği tarîk imtihânında muvaffak olduğundan kasabât ve bilâda kadı oldu. Yirmi otuz yıl kadar icrâ-yı kazâ edib 1254 sâlinden sonra vefât etdi. Ulemâ-yı kudâtdan idi.

Şâmî Ahmed Halvetî-eş-Şeyh Şemseddîn Alagöz Baba

Tercemesi yukarıda geçen "Alagöz Baba" Şemseddîn Ahmed Şâmî'dir. Şam'dan Amasya'ya hicretinde Şamlılar Mahallesi'nde ikâmet ve Şâmîlere riyâset eden bir pîr-i âlî-kadr olup evlâdı "Şâmîzâde" likle meşhûrdur. Bunlardan Tâceddîn İbrâhim, Kadı Necmedddîn Ömer Çelebi'lerle Mustafa Bey meşhûrdur.

Şâmî Mustafa Çelebi-Şâmîzâde

Amasyalıdır. Eş-Şeyh Şâmî Ahmed Halvetîzâde Halil Çelebi mahdûmudur. Amasya'da tahsîl-i ilim ve hat ederek **[35]** hutût-ı mütenevviada mahâret ve edebiyyata intisâbıyla iştihâr ve Amasya vâlisi iken Sultân Bâyezîd-i Sânî divânı ketebesi zümresine iltihâk etdi.

886'da Sultân-ı müşârün-ileyhin cülûsunda İstanbul'a gidip mâliye kaleminde istihdâm edilerek Anadolu kethüdâsı ve buradan Sancak mutasarrıfı oldu. 910 hudûdunda vefât etdi. 891'de "Kâtib-i Hazine-i Âmire Mustafa Çelebi" diye görülen bu zât olacaktır. Hattât, edîb, şâir idi.

Şânî Hüseyin Çelebi-Şeyh Hamîdzâde

Amasyalıdır. Sığır Pazarında dere kenarında Câmii olan Pîr el-Hâc Hâce Mehmed Çelebi bin el-Hâc Hâce Süleyman Çelebi mahdûmudur. İstanbul'da Kemal Paşazâde Ahmed Şemseddîn Efendi'den ulûm-ı edebiyyeyi ahz ederek mülâzımı oldu.

Ba'dehû akrabâsından defterdâr İskender Çelebi maiyyetinde ketebe-i mâliyeden olup Bağdat seferine beraber gitdi. Orada eniştesi İskender Çelebi'ye isnâd edilen töhmetde **[36]** şerîk gösterildiğinden yukarıda yazıldığı üzere 941 senesi ramazanının yirmi sekizinci günü Bağdat'da maktûlen vefât etdi. Üdebâdan kerîm, şâir bir zât idi. Mâliye tezkîreciliğinde râkibi olan Nakkaş Ali Çelebi'nin siâyetine kurbân olup gitdi.

Şânî Süleyman Çelebi-Şânlı[113]

Amasyalıdır. Amasya yeniçerilerinin yazıcısı olup gerek mûsikîde ve gerekse âlât-ı mûsikî isti'mâlinde mâhir, destâncı bir şâir olduğundan "Şanlı Çelebi", "Şanlı Ağa" diye iştihâr etmekle "Şânî" kendisine mahlas oldu. Şeyh Alizâde es-Seyyid Ahmed Rüşdi Efendi'nin "Tezkere-i Şu'arâ Zeyli"nde muhtasar tercemesi yazılan bu şâir, oldukça erbâb-ı maârifden olup 1121 Rus muhârebesinde merdâne hizmetlerine mükâfâten hil'âtle taltîf edilmiş 1135'de vefât etmişdir. Gâyet şecî', cesûr, kâtib, bir halk şâiri idi. Bir destânını elde etdim oda yandı. Rindâne ve hamâsetkârâne sözlerdi.

Şâhid Mehmed Bey-Bekir Beyzâde

[37] Amasyalıdır. Amasya hükümdârı Hacı Kutluşâhzâde Hacı Şâdgeldi Paşa evlâdından ve dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından es-Seyyid el-Hâc Abdullah Bey bin Abdî Bey bin mîrlivâ-yı Mısır el-Hâc Osmân Bey bin Anadolu vâlisi vezîr Ömer Paşa bin mîrlivâ Ebûbekir Bey'in mahdûmudur.

---

[113] 1112'de Amasya yeniçerilerinin serdâr vekili olan Süleyman Ağa bin Ahmed Ağa bu olsa gerek. Bunun oğlu Mehmed Ağa'dır. 1145'de serdâr olmuşdu.

Ceddi Ebûbekir Bey'in terceme-i hâli yukarıda yazıldı. "Bekir Beyzâde Palabıyık" demekle meşhûrdur. Amasya'da doğdu. Amasyalı Zühdî İsmail Paşa'nın Ağalığında Enderûn-ı Hümâyûna girip orada tahsîl ve terbiye gördü.

Yukarıda tercemesi geçen Amasya eşrâfından Yenicelizâde Ahmed Paşa'ya dâmâd olup Enderûnda rikâb ağalarından olduğu esnâda 1222 senesi rebîülevvelinde Sultân Selim-i Sâlis'in hal'inde taşra çıkdı. Ba'dehû kapıcıbaşılıkla devr-i hidemât edib 1237 senesi cumâdelûlâsında gümrük emîni oldu.

Beş yıldan ziyâde emânetde îfâ-yı hizmet edib 1242 senesi şevvâlinde infisâl etdi. Ba'dehû vezîr **[38]** kapı kethüdâsı ve 1252'de Zecriyye muhassılı olup 1255'de Sultân Abdümecid Hân'ın cülûsundan az sonra azliyle Amasya'ya gönderildi.

Amasya'da Köprübaşı Mahallesi'nde kâin târihî konağında ikâmet ve ceddînin evkâfına nezâret ederek 1267'de vefât etdi. Aşağı Pîrler civârında medfûndur. Seng-i mezârında "Mehmed Şâhid Bey" diye mahkûkdur. Mahdûmu Abdüllatîf Bey ve birâderi 'İzzed Ahmed Bey ve dâmâdı da Çapanzâde Hamza Bey'dir.

Birâderiyle mahdûmu İstanbul'da bilâ-veled vefât etdiklerine binâen ceddînin vakfına kerîmesi ve ba'dehû kerîmezâdesi mütevellî olmuş ve satılan muhteşem ve târihî konağı da Kadızâde Mustafa Necib Efendi'ye ba'dehû "Kara Hâfız" demekle meşhûr Kalaycızâde Hacı Mehmed Ağa'ya ba'dehû Kırmacızâde el-Hâc Mehmed Şükrü Efendi'ye intikâl etmiş ve 1333 yangınında kâmilen yanmışdır. Bu konak Alaca Hamamlarının erkeklere mahsûs kısmı ittisâl-i şarkîsinde idi. Şimdi ne hamamlardan ne konaklardan eser yokdur. **[39]**

Şâhidî Ali Bey-Güzel Ahmedzâde

Amasyalıdır. Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed bendegânından Güzel Ahmed Bey'in oğludur. 918'de Şehzâde-i müşârün-ileyhin ihnâkında pederiyle Amasya'dan ihrâc edilmişdi. Sultân Süleyman'ın cülûsunda İstanbul'a gidip medrese tahsîli gördü.

Ba'dehû pederi gibi sipâhi olup Amasya vâlisi olan Şehzâde Sultân Mustafa'ya intisâb ederek vatanına geldi. Müşârün-ileyhin maiyyetinde sipâhiler kethüdâsı olup 960'da Sultân Süleyman'ın da'vetiyle Şehzâde Ereğli'ye vüsûlünde bâ-fermân-ı pâdişâhî i'dâm edildiğini müteâkib şehzâdenin dâmâdı Ahmed Paşa ile birlikte i'dâm edildi.

Oldukça maârif ve ulûma âşinâ, güşâde-meşreb, tab'an latîf, şâir olup "Gülistân"ı şerh ve şehzâdenin hüsn-i teveccühâtını celb etmişdi. Şehzâde-i müşârün-ileyhin son muallimi olan Sürûrî Efendi ile musâhabat ve letâifi vardır. Bu da "Gülistân"ı Amasya'da şerh etdi. **[40]**

Şâh İbrâhim Çelebi-Hâce Sultân

İlarslanlıdır. Amasya'nın şimâlinde kâin İlarslan Nahiyesi'nde evlâd-ı Selçûkiyyeden Emîr İzzeddîn Hasan Şâh bin Alparslan Şâh bin Sultân Tâceddîn Altunbaş bin Sultân Gıyaseddîn Mes'ûd-ı Selçûkî sulbünden doğdu.

Amasya hükümdârı Hacı Şâdgeldi Paşa'nın zamanında İlarslan Çiftliği'nde ikâmet ve Devâtdâr Ahmed Paşa'nın zamân-ı vilâyetinde icrâ-i ticaret ederek "Hâce Sultân" unvânıyla iştihâr etdi.

804'de Timur Hân tarafından Amasya Valiliğine ta'yin edilen Kara Devletşâh'a karşı Amasya emâretini iddi'aya kıyâm etmekle aralarında cereyân eden niza'-ı müsellah esnâsında vefât etdi. Amasya vâlisi Şehzâde Çelebi Sultân Mehmed Hân'ın Bolu'da olduğu esnâda boş kalan Amasya emâreti hayli ricâli ümîde düşürmüşdü. Mahdûmu Hâce Hasan Şâh Çelebi yetim olduğundan Çelebi Sultân Mehmed'in nâil-i sahâbeti oldu. **[41]**

Hâce Hasan Şâh oğulları Tâceddîn İbrâhim, Hayreddîn Hızır, Selim Çelebilerdir. Selim Çelebi kerîmesi Ayşe Hundî Hâtun Sultân Bâyezîd-ı Sânî halîlesi ve Sultân Selim Hân-ı Evvel vâlidesidir. "Hatûn Sultân" demekle meşhûr idi.

Şâh Ahmed Çelebi[114]

Şâh İsmail Bey-Geldiklanlı

Amasya'nın garbında kâin Geldiklan Nahiyesi züamâsından Hasan Bey'in oğludur. Kendisinin evlâd-ı Selçûkiyyeden olduğunu i'lân ederek akranı arasında "Şâh İsmail" diye iştihâr etmişdi. Pederinin Estergon seferinde **[42]** vefâtıyla mahlûlünden nâil-i zeâmet oldu.

Gâyet cesûr, gözünü budaktan esirgemez, delişmen bir zaîm olduğu münâsebetle muhârebelerde cesâret ve şecâatiyle iştihâr etdi. Gayr-ı Türklerin tahakkümlerinde ve terakkîlerinden bîzâr olduğu münâsebetle 1008'de bu yüzden Âl-i Osmân'a karşı isyân eden Karayazıcı Abdülhalîm ordusuna girdi.

Gittikçe azıtıp isyân ordusuna riyâset ve Saltanat-ı Selçûkiyye'yi ihyâ etmek azim ve hülyasına kapıldı. Bu uğurda hayli kan döktü. Bu ihtilâli teskîn için Abdülhalîm Bey'e Amasya sancâğı verildiği esnâda buna da terakkîler verilmişdi.

Sivas vâlisi Amasyalı Yularkısdızâde Ahmed Paşa bunu elde ederek gurur ve hülyasını okşamak sûretiyle Karayazıcı aleyhine mûsâllat edib kendisine mîrlivâlık vaad etmişdi.

Evlâd-ı Selçûkiyye'den Yardımoğlu Sefer Şâh da bu azim ve hülyada olduğundan aralarında gizli **[43]** münâferet vardı. Karayazıcı Sivas'a hücûm edib vâlî Ahmed Paşa'yı esir etmiş, Ahmed Paşa da mütâbaat-ı sûreti göstermişdi.

Ahmed Paşa Karayazıcı ordusunda fitneler îkâ ederek âsîleri birbirine düşürdüğünden Şâh İsmail, Karayazıcı'nın etvâr-ı mülükânesinden nefret eden ihtilâlcilerin başına geçti. Cesûrâne hareketle Karayazıcı'yı ve pek çok avanesini Ahmed Paşayla birlikte imhâ edib 1011 şevvâlinde Paşa'ya Van eyaleti ve kendisine Canik sancâğı verildi.

Ancak Sefer Şâh bunu çekemediğinden maktûl Karayazıcı Abdülhalîm'in birâderi Hasan Ağa'ya gamz ve siâyet etdi. Hasan Ağa kendisine uyan haşerâtıyla bunu ansızın basıp 1012'de ahz ve katl eyledi. Hayır ve şerre yarar cesûr, merd adam idi.

Şâh Budak Bey-Burakzâde

Amasyalıdır. Gâzi Burak Beyzâde Şâdî Bey'in mahdûmu ve Şâh Melik Paşa'nın birâderidir. **[44]** Çelebi Sultân Mehmed zamanında kapıcıbaşlarından olup sonra ümerâdan oldu. Hayli zaman Filibe Sancâğı Beyi olup Şehzâde Sultân Mustafa vak'alarında hizmet ve sadâkat ederek 831 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu Ömer Bey'dir. Bunun mahdûmu Mehmed Bey olup ümerâdan olmuşlardı.

Şâh Bulâ Hâtun-Hatûn Sultân

Amasya hükümdârı Hacı Şâdgeldi Paşazâde Muslihеddîn Mustafa Bey'in kerîmesidir. Hüsn ve cemâli tenâsüb-i endâmı, tahsîl ve asâleti ile mümtâz olduğundan Çelebi Sultân Mehmed Amasya vâlisi olarak geldikde ibtidâ bununla izdivâç etdi.

Timur vak'asından sonra Çelebi Sultân Mehmed, Bolu'ya gitdikde kayınbirâderi olan bunun birâderi İsa Bey'in teşebbüsâtıyla Amasya'ya davet edilip, geldiğinden fevkalâde nüfûz ve i'tibâra nâil oldu. Bu yüzden İsa Bey'in evlâdı merâtib-i âliyeye erdi.

Şehzâde Sultân Murad ile Şehzâde Sultân Mustafa **[45]** bunun oğulları olduğu münâsebetle İkinci Sultân Murad'ın cülûsunda vâlide sultânlık şerefini kazandı. Amasya'da Sofular Mahallesi'nde mescid ve mekteb yaptırdı. Bunlara Şâh Bula mescidi, Şâh Bula mektebi dendi. 845'den sonra vefât etdi.

Yörgüç Paşa'nın halîlesi Safiye Hâtun bunun hemşiresi olduğu münâsebetle Paşa Çelebi Sultân'ın bacanağı ve Sultân Murad'ın teyzesi zevci ya'nî eniştesi olurdu. Yörgüç Paşa bu karabet ve sadâkatıyla her iki pâdişâhın büyük i'timâtlarını kazanmışdı.

---

[114] Müellif "Şâh Ahmed Çelebi" tercemesini boş bırakmıştır.(Ed.)

Kuyûd-ı vakfiyede Şâh Bula Hâtun, Sultân Murâd-ı Sânî vâlidesi olmak üzere görülmektedir. Ba'zen "Emine Şâh Bulâ Hâtun" ve ba'zen de yalnız "Şâh Bula Hâtun" diye mukayyeddir. Bu Şâh Bula Hâtun'un mevkûfâtı Köprü Kazâsı'nda kâin bir kaç köyden ibaretdir.

Şâh Bulâ Hatûn-Emine Şâh Bulâ

Amasya a'yân-ı ümerâsından Mustafa Bey bin Devâtdâr **[46]** Ahmed Paşa bin Hacı Şâdgeldi Paşa'nın kerîmesi ve Amasya vâlisi Yörgüç Paşa'nın halîlesidir. Paşa'nın zamân-ı vilâyetinde büyük bir nüfûz ve ikbâl gördü. 871 târihli vakfiye bunundur. Amasya'da Şamice Mahallesi'nde mektebi ve evkâfı vardır. Bu Emîne Şâh Bula Hâtun'un mevkûfâtı Amasya havâlîsindedir.

Şâh Pîrî Bey-Sungurzâde

Amasya ümerâsından Gâzi Bey'in mahdûmudur. Bâyezîd Paşa'nın akrabasından olduğu münâsebetle Rumeli ve Anadolu'da sancaklara emîr olarak temâyüz etdi. Müşârün-ileyhin sadâretinde Çirmen Beyi olup Sultân Murad'ın cülûsundan az sonra Bâyezîd Paşa'nın şehâdetine ve kendisinin Şehzâde Sultân Mustafa tarafından esâretine mebnî Sultân Murad'ın i'timâdını kaybetdi. Ma'zûlen Amasya'ya gelip 827 şevvâlinde emlâkını evlâdına vakfederek sonra vefât eyledi.

Şâh Hüseyin Çelebi-Yardımzâde

Amasyalıdır. Evlâd-ı Selçûkiyyeden "Yardım Çelebi" demekle **[47]** meşhûr Esed Şâh bin Hâce Mes'ûd'un mahdûm-ı güzînidir. "Hâce Sultânoğlu" denirken sonradan "Yardımzâde"likle iştihâr etdi.

Gençliğinde sûret ve sîreti pek güzel bir mahbûb-ı dil-firîb olduğundan Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Mustafa sarayına alındı. Amasya sarayında ta'lîm ve terbiye görüp Amasya hattâtlarından hutût-ı mütenevviayı öğrendi. Hattı da pek güzel oldu.

Şehzâde Sultân'ın divân kâtiblerinden ve musâhiplerinden iken 960 senesi şevvâlinde müşârün-ileyhin şahâdeti üzerine bir buçuk yıl kadar menkûb kaldı. Ba'dehû Sultân Süleyman'ın Amasya'ya gelişinde afv ve iltifâta nâil olup zeâmetle taltîf edildi.

Hacı Hamza Mahallesi'ndeki konağında ikâmet, ceddi Hâce Sultân zâviyesi vakfına nezâret ederek sonra vakfın mütevellîsi oldu. Zeâmet ve tevliyet vezâifini ve Yörgüç Paşa Câmii civârındaki cesîm bahçesi vâridâtını hüsn-i idâre ederek kerîmâne yaşadı. 1000 târihinden sonra **[48]** vefât etdi.

Güzel dîvânî yazar, hattât, müeddeb hânedân bir zât idi. Bütün usûl ve harekâtı sancak beylerinin nazar-ı dikkatinden kaçmazdı. Oğulları Sefer Şâh, İskender Şâh beylerdir. İskender Şâh genç iken bilâ-veled vefât etdi. Sefer Şâh da erbâb-ı isyâna karıştığından bütün sülâlesi kesildi. Hâce Sultân zâviyesi vakfının tevliyeti ulemâ ve meşâyihe, sipâhilere verildi.

Şâh Hûbân Hatûn-Şâdî Paşazâde

Amasyalıdır. Sadr-ı esbak Amasyalı İshak Paşazâde Şâdî Paşa'nın kerîmesidir. Pederi Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed'in maiyyetinde züamâdan iken doğdu. Sinn-i kemâle geldikde Sultân Selim Hân-ı Evvel'in kapıcılar kethüdâlığından Beylerbeyi olan Deli Hüsrev Paşa'ya tezvîc edildi. Paşa'nın vezîr-i sânî iken 951'de vefâtında hayli servet ü sâmân sâhibesi olduğundan İstanbul'da bir medrese yaptırdı. Emlâkını vakf edib sonra vefât eyledi. İstanbul'da medfûndur. Mahdûmu Kurd Bey **[49]** ümerâdan ve hafîdi Hüseyin Paşa Beylerbeyilerindendir.

Şâh Rûze Hâtun-Burakzâde

Amasyalıdır. Meşâhîr-i ümerâdan Burak Bey bin Şâdî Bey bin Devâtdâr Ahmed Paşa kerîmesidir. Amasya'da pederinin sâye-i ikbâlinde nâz ve nîmet içinde büyüdü. İbtidâ Amasya vâlisi olan Şehzâde Sultân Alâeddîn Bey'e tezvîc edildi.

846'da Şehzâde-i müşârün-ileyhin yatağında uyurken ihnâkında yahud ihnâk edileceğinden haberdâr olup Hindistan'a firârında dul kaldı. Oğulları Şehzâde Gıyâseddîn, Tâceddîn Çelebiler de boğulduğundan kemâl-i teessüründen dünyadan i'râz edib kendisini ibâdete, hayrât ve hasenâta verdi.

871 târihinde vefât edib, Çeribaşı Mahallesi'nde pederinin, yahud ceddînin yaptırdığı Çeribaşı Câmii civârında hânemizin ittisâlindeki türbesine defnedildi. Âbide, sâliha, kerîme bir kadın olduğu bellidir. Cesedi tâbûtunda sağlam olarak durduğu görüldü. **[50]**

Şâh Gâzi Bey[115]

Şâhkulu Çelebi-Hâce Muharremzâde

Amasyalıdır. İstanbul'da divân-ı hümâyûn hâcegânından olan Amasyalı Hâce Muharrem Çelebi bin Hâce Hasan Çelebi oğludur. İstanbul'da tahsîl-i ulûm edib, bir müddet ders-i âm ve ba'dehû kasabât ve bilâda kadı oldu. Sonra Niğbolu Kadısı olup 945'de Niğbolu Kazâsı'ndan münfasılan İstanbul'da Molla Hüsrev Mahallesi'nde mukîm görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Ulemâ-yı kudâtdan **[51]** idi. Vefâ'da mektebi olan Şâh Kulu Efendi herhalde bu olmalıdır.

Şâh Mehmed Çelebi-Mevlânâ Şemseddîn el-Muslihî

Amasyalıdır. Amasya kâdı'l-kudâtı Mevlânâ Celaleddîn Abdurrahman Çelebi bin Mevlânâ Şemseddîn Mehmed Çelebi bin Mevlânâ Musliheddîn Mûsâ Çelebi mahdûmudur. Amasya'da doğdu. Amasya ulemâsından tahsîl-i ilim ve kemâl ederek ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu.

Pederinin Amasya kadılığında kâtibi ve bazen nâibi olarak fazîlet ve istikâmeti akıl ve tedbiri sâyesinde kendisini Amasya hükümdârı Çelebi Sultân Mehmed Hân'a tanıttı ve sevdirdi. Nihâyet Amasya Kadısı oldu.

Ancak ba'zı hâsid ve garazkârların gamzıyla 811'de azl ve teftîş edilip berâeti zâhir olduğundan müderrislikle kayırıldı. 816'da Çelebi Sultân Mehmed Edirne'de müstakillen taht-ı saltanata cülûsundan az sonra yine Amasya kâdı'l-kudâtı oldu. **[52]**

Bu defasında on iki yıldan ziyâde Amasya Kadısı olduğu halde 830 senesi cumâdelâhiresinin on beşinci günü vefât etdi. Yerine nâibi olan büyük mahdûmu "Molla Beylik" demekle ma'rûf Mevlânâ Nizameddîn Abdurrahman Çelebi Amasya Kadısı oldu.

Merhûm müşârün-ileyh südûr-ı ulemâdan fâzıl, afîf, hattât, 'âdil, müdebbir, kâmil bir zât-ı sütûde-simât idi. Ahî Receb Mahallesi'nde İskender Çelebi Türbesi'nin kıble tarafındaki yol üzerinde pederinin kabri yanındadır.

Seng-i mezârı mevcud ise de baş ve ayak taşları zâyi olmuş, târih-i irtihâli mahdûmunun kaydından anlaşılmışdır. Merhûmun güzel hatt-ı nesîhi bir kaç defa tesâdüfen ziyâret edildi. Diğer mahdûmları Abdülgaffâr, Seyyideddîn Ahmed, Bedreddîn Mahmûd Çelebilerdir. Bunlara "Kadızâdeler" denir.

Amasya'da Fethiye Mahallesi'nde "Kadı Hamamı" demekle meşhûr hamamını, iki büyük çiftliğini vesâir akarâtını **[53]** evlâdına ve türbesi cüzhânlarına vakfetdi. Amasya'da evlâdı vakfına mütevellî olarak asırlarca yaşadı. Kadızâde, Seydî Paşazâde, Hatibzâde, Muslihîzâde unvânıyla hânedânı şûbelere ayrıldı.

[115] Müellif "Şâh Gâzî Bey" tercemesini boş bırakmıştır.(Ed.)

Bu şûbelerin her birinden nice ricâl-i devlet yetişdi. Kadızâde Nişâncı Mehmed Paşa, Mahmûd Paşa, Seydî Ahmed Paşa meşhûrdur. Hatibzâdelerden sadr-ı esbak Nâilî Abdullah Paşa yetişti. İstanbul'da bir şube açdı. Muslîzâdelerden Bodur Mustafa Paşa vüzerâdandır.

Bu sülâleden Muslîzâde Hâfız Ahmed Kâmilî Efendi 1298'de bilâ-veled dünyadan gitdi. Malikânelerin hâsılâtı hazîne-i devletden zabt edildi. Akarâtı elden çıkarıldı. 1331 harîk-i müdhişinde hamamı da mahv olup şimdi ne evkâfından eser ne de evlâdından haber kalmadı.

Şâh Mehmed Bey-Beyzâde

Amasya Hükümdârı Hacı Şâdgeldi Paşazâde Seyyideddîn Mehmed Bey'in evlâdından yukarıda tercemesi geçen Dâvud Bey'in mahdûmudur. Pederinin Timur harbinde vefâtına binâen züamâdan **[54]** oldu. Çelebi Sultân Mehmed Hân'ın istiklâline hizmet ederek ümerâdan olup sancaklara çıktı.

816'da Çelebi Sultân'ın müstakillen tahta cülûsunda Çorumlu Sancağı Beyi ve 824'de Samsun Beyi görüldü. Sonra Sivas Beyi olup 836'da ma'zûlen Amasya'da vefât etdi. Halfet Gâzi Mezârlığı'nda ceddi türbesinin civârında medfûndur. Seng-i mezârı müşkilât ile bulundu.

Şâh Mehmed Efendi-Müftîzâde

Amasya müftüsü Mevlânâ Musliheddîn Mûsâ Efendizâde Abdurrahman Çelebi mahdûmudur. Amasya'da Cuma Efendi'den tahsîl-i ulûm edib ders-i âm oldu. Ba'dehû Kazasker Amasyalı Abdurrahman Efendi'den mülâzemetle müderris ve ba'zı kasabâta ve bilâd-ı cesîmeye kadı oldukdan sonra bin hudûdunda vefât etdi. Ulemâ-yı kudâtdan idi.

Receb Mahallesi'nde İskender Çelebi Türbesi'nin hizâsı şârkîsinde bir ufak bahçe içinde peder ve ceddi yanında medfûndur. Seng-i mezârı zâyî olduğundan târih-i vefâtı tesbit edilemedi. 995'de ber-hayat olduğu ba'zı evrâkdan anlaşıldı. **[55]**

Şâh Mahmûd Çelebi-Hattât[116]

Şâh Melik Bey-Emîr Celaleddîn [117]

Havzalıdır. Oranın ümerâsından Şemseddîn Mehmed bin Kunduz Bey'in oğludur. Halk arasında "Kunduzoğlu" demekle meşhûrdur. Ceddi Kunduz Bey 610'da Sultân İzzeddîn Keykavus tarafından feth edilen Sinop Muhârebesinde yararlıklar göstermekle ümerâdan olmuştu.

Pederi Mehmed Bey de 640'da Tatar muhârebesinde şecâatiyle temâyüz etmişdi. Bunun vefâtında Havza ve havâlîsi emîri oldu. Emîr-i kebîr Muîneddîn Süleyman Pervâne Bey'in sahâbeti sâyesinde fevkalâde nüfûz ve ikbâl kazandı. Hayli muhârebelerde yararlıklar gösterdi. Nüfûzunu Samsun ve Sinop ve mülhakâtına kadar yürüttü.

675'de Mısır Türklerine karşı muhârebe eden Moğol ve Selçuk beylerinin fevkalâde meşgûliyetinden istifâdeye kıyâm ederek ma'iyyet-i mevcûdesiyle Amasya'ya hücûm etdi. Vali kâim-i makâmı olan Emîr İzzeddîn Gül Bey'i mağlûb ve katledip Amasya vilâyetini de zabt ve istîlâ eyledi. Birinci bâbın bu zamana âid vekâyii sırasında tafsîl **[56]** edildiği üzere Tokat, Çorum, Canik vilâyetlerini de istîlâ ederek i'lân-ı istiklâl edib Bozok vilâyeti üzerine yürüdü.

Bundan maksadı Kayseriyye'ye kadar gâlibâne gelen Mısır Hükümdârı Melik Zâhir Baybars ile temin-i irtibât ederek hükûmetini takviye etmekti. Bu esnâda Melik Baybars Kayseriyye'den kalkıp Mısır'a dönmüş, Amasya vâlisi Seyfeddîn Torumtay Amasya ahvâline vâkıf olmuşdu.

---

[116] Müellif "Şâh Mahmud Çelebi-Hattât" tercemesini boş bırakmıştır.(Ed.)

[117] Emîr-i müşârün-ileyhin adı "Şah Melik" olduğu ve nâsihlerin sehven "Mâh Melik" şeklinde yazdıkları sonradan anlaşıldı. Binâenaleyh, birinci bâb'da yazılan "Mâh Melik" adı "Şâh Melik" olduğu tashîh olunur.

Torumtay Bey derhal ma'iyyet-i mevcûdesiyle Bozok üzerine gidip sâhib-i tercemeyi bozdu. Şâh Melik mağlûben ric'ât ederek Amasya'ya girip kalesine tahassun etdi.

Torumtay kaleyi muhâsara ederek esdikâsının yardımlarıyla kaleye girip sâhib-i tercemeyi tutdu. 676 senesi muharreminde katledip hükûmetine hitâm verdi. Şâh Melik Bey şecî', cesûr, müdebbir idi. Kendisi ve evlâdı "Kunduzoğulları" demekle meşhûr idiler. Evlâdından Kunduz Bey ma'rûfdur. **[57]**

Şâh Melik Hatûn-Hacı Kutlu Şâhzâde

Amasya hükümdârı meşhûr Kürt Beyzâde Hacı Kutlu Şâh'ın kerîmesidir. Sinn-i kemâle erdikde Amasyalı Hâce Ali Şâhzâde Hacı İbrâhim Bey'e ve bunun hemşîresi de Hacı Kutlu Şâhzâde Hacı Şâdgeldi Paşa'ya tezvîc edildi.

779'da Sivas vâlisi olan zevci Hacı İbrâhim Bey, Kadı Burhan'ın teşvikâtı yüzünden şehîden vefât etdikde evlâdını alıp Amasya'ya avdet ve birâderi Hacı Şâdgeldi Paşa'nın yanında istirâhat edib 787'de vefât etdi. Evlâdından Hayreddîn Halil Bey ma'rûfdur.

Şâh Melik Paşa-Burakzâde

Amasyalıdır. Amasya hükümdârı Hacı Kutlu Şâhzâde Şehabeddîn Ahmed Şâh evlâdından Şâdî Bey bin Gâzi Burak Bey bin Ahmed Şâh'ın mahdûmudur. Lakabı "Şehabeddîn" olduğu vakfiyesinde yazılıdır.

Amasya'da tahsîl-i ilim ve edeb edib Amasya vâlisi **[58]** iken Çelebi Sultân Mehmed Hân'a intisâb ederek 804'de Timur muhârebesinde isbât-i liyâkat ve ibrâz-ı sadâkat etdi. Müşârün-ileyhin Amasya'ya avdetinde esdikâsından olup bütün muhârebâtında bulundu. Fevkalâde i'timâd ve teveccüh kazanıp ümerâdan oldu.

812'de Çelebi Sultân'ın emriyle Rumeli'ne gönderilen Şehzâde Sultân Mûsâ'nın maiyyetine me'mûr ve müsteşâr-ı umûrı olup gitdi. 814'de Edirne hükümdârı Sultân Süleyman'ın inhizâm ve i'dâmı üzerine Edirne'de Osmanlı tahtına cülûs eden Şehzâde Sultân Mûsâ'nın vezîri olarak teayyün etdi.

Bundan dolayı Çelebi Sultân'ın kendisine i'timâdını şâibedâr etdiğinden aralarında cereyân eden muhâberât-ı hafîyye ile vezâreti mecbûrî olduğunu arz ederek hasıl olan şâibeyi kaldırdı. Çelebi Sultân'ın Rumeli'ne geçmesi ve bunun da teşebbüsâtı neticesinde Sultân Mûsâ harben mağlûb ve maktûl olup Çelebi Sultân Mehmed Hân'ın müstakillen tahta cülûsunda Edirne'de ikâmet ederek erkân-ı saltanatdan oldu. **[59]**

819'da Yıldırım Sultân Bâyezîd'ın şehzâdesi Sultân Mustafa'nın kıyâm ve harbinde serdâr olan Sadr-ı a'zam el-Hâc Halil Paşa'nın maktûlen vefâtı ve Edirne'nin zabt ve istîlâsı üzerine Çelebi Sultân Mehmed ile Bursa'ya gelip Amasyalı Bâyezîd Paşa Sadr-ı a'zam ve ba'dehû Anadolu Beylerbeyi oldu.

824 senesi cumâdelûlâsında Çelebi Sultân'ın irtihâli üzerine Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Murad'ı alıp Edirne'ye getirdi. Sultân Murad'ın cülûsunda yine erkân-ı saltanatdan olup vezîr-i sâlis olarak teayyün etdi.

826'da Şehzâde Sultân Mustafa'nın ikinci defa kıyâmında serdâr olan Sadr-ı a'zam Bâyezîd Paşa şehzâdeye esir ve badehû mağdûren şehîd olduğu esnâda vezîr-i a'zâm olan Çandarlızâde İbrâhim Paşa ile araları açıldığından ibtidâ Rumeli Beylerbeyi ve ba'dehû Niğbolu muhâfızı olarak Edirne'den uzaklaşdırıldı.

829'da Rumeli Beylerbeyi olan Köle İshak Paşa'nın me'mûriyetine harben itirâz eden Rumeli'nin Türk beyleri bir vak'a çıkarmış, Şehzâde Sultân Mustafa **[60]** üçüncü defa kıyâm ederek, itirâz eden beyleri kendisine uydurmuşdu.

Bu vak'ada Sultân Murad'ın kendisine olan i'timadını sarsmış ise de müteâkiben Sultân Murâd-ı Sânî ile birlikde şehzâdeyi basıp i'dâm ve kıyâm eden beyleri tenkîl etdikde eski i'timâda nâil olup Edirne'ye geldi.

Bu vak'a yüzünden 820'de tesmîn edilen Sadr-ı a'zam Çandarlızâde İbrâhim Paşa yerine Tokatlızâde Hacı İvâz Paşa sadârete geldikde vezîr-i sâlis olduysa da İbrâhim Paşa'nın tesmîmi bunun siâyetine haml edilmişdi.

833'de Sadr-ı a'zam Hacı İvâz Paşa da maktûlen vefât edib yerine Osmancıklı Koca Mehmed Paşa'nın sadâretinde vezîr-i sânî oldu. Ancak bir tarafdan Koca Mehmed Paşa'nın istirkâbı diğer tarafdan kazasker olan Çandarlızâde İbrâhim Paşa'nın mahdûmu Halil Paşa'nın hırs, intikâm ve adâveti yüzünden gözden düşdü.

835'de Gelibolu ve havâlîsi muhâfızı olarak vezâret-i sânîyeden azledildiğini müteâkib emlâkını vakfederek **[61]** Gelibolu'ya gitdi. 838'de tekâüd edilip Edirne'de vakfeylediği konağında ikâmetine müsâade buyuruldu. 840'da bakiyye-i emlâkını da vakfederek beş yıl sonra 845'de menkûbâne vefât etdi.

Edirne'de Tunca Nehri kenarında Köprübaşı'nda kâin Câmii hazîresinde medfûndur. Câmii yanında bir medresesi ve Niğbolu'da kezâlik Câmii vardır. 1331'de Edirne'de Selimiye Kütübhânesi'ni teftîş ve tetkîke me'mûr olduğum esnâda müşârün-ileyhin insana hüzün telkîn eden kabrini ziyâret etdim. Seng-i mezârında şöyle yazılıdır:

إنتقل من دار الألم إلى دار البقاء المرحوم شاه ملك بن شادي في تاريخ سنة خمس وأربعين وثمانمأة [118]

Şu kitâbe merhûmun hayatında duyduğu elemleri pek vecîz bir sûretde terennüm etmekdedir. Sadr-ı a'zam Çandarlızâde Halil Paşa tarafından ifnâ etdirilmiş olması da melhûzdur. Akibet, Halil Paşa da 857'de İstanbul'un fethini müteâkib maktûlen vefât etdi. **[62]**

Gelibolu civârında Şâh Melik Paşa İskelesi vaktiyle pek meşhûr ve Niğbolu'da Şâh Melik Paşa Câmii, Edirne'de Şâh Melik Paşa Camii ve medresesi unvânıyla kuyûd-ı vakfiyede nâmı mukayyed ve vakfiyesi bâlâsında Şâh Melik Paşa Vakfiyesi diye muanvendir. 835 târihli vakfiyesinde:

إفتخار الأمراء والأكابر حاوي المكارم والمعالي والمفاخر شهاب الدولة والدين شاه ملك بن شادي [119]

ve 840 târihli vakfiyesinde:

إفتخار الأعيان والمشاهر جامع المعالي والمفاخر صاحب الخيرات شاه ملك بك بن شادي دام عزه[120]

diye yazılıdır.

Bunlar zamân-ı azlinde tanzîm edilmiş olduğu cihetle bu kadar teşrifâta nâil olabilmişdir. Mahdûmlarından Balaban, Erdoğdu beyler ve azâdlı kölelerinden Hacı Altunbaş, Sungur Ağalar ma'rûfdur.

Muallimi Mevlânâ Sinaneddîn Yûsuf bin Abbas, kethüdâsı Lâdikli Mehmed Beyzâde Hızır Bâlî Ağa, kâtibi Amasyalı Gönüloğlu el-Hâc Kemâl Çelebi bin el-Hâc İvâz **[63]** Çelebi bin Mevlânâ Selim Çelebi'dir. Bunun birâderi el-Hâc Hüseyin Çelebi de ma'rûfdur.

Şâh Melik Bey-Şâh Melik Paşazâde

Tercemesi yazılan Amasyalı Şâh Melik Paşazâde Erdoğdu Bey'in mahdûmudur. Pederinin İstanbul fethinde şehâdetine birâderi Ali Bey'le beraber beşer bin akçe zeâmete nâil olup Sultân Bâyezîd-i Sânî'nin Amasya vâliliğine nasbında ma'iyyet me'mûru olarak Amasya'ya geldi.

878'de Uzun Hasan Şâh muhârebesinde yararlıkları görülüp Mîrlivâ oldu. 886'da Sultân Bâyezîd'in tahta cülûsunda Filibe Sancağı Beyi olup 890'da Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed maiyyetine me'mûren avdet ve 893'de dâr-ı bekâya rihlet etdi.

---

[118] Merhûm Şâh Melik bin Şâdî, 845 senesinde elem yurdu olan dünyâdan bekâ yurdu olan âhirete intikâl eyledi. (Haz.)

[119] Umerâ ve ekâbirin iftihârı, üstün, yüce ve övgüye değer vasıfların sahibi Devlet ve Dîn'in parıldayan ışığı; Şâh Melik bin Şâdî (Haz.).

[120] A'yân ve meşâhîrin iftihârı, yücelik ve iftihar vesilesi güzellikleri kendisinde toplayan, hayırlar sâhibi Şâh Melik bin Şâdî; "Allah izzet ve şerefini dâim kılsın!" (Haz.).

881'de Amasya'da tanzîm edilen vakfiyelerde;

فخر الأمراء الكرام شاه ملك بك بن أرطوغدي بك[121]

diye şâhid görüldü. Hazreti Pîr İlyâs'ın türbesi bahçesinde bulunan seng-i mezârında târih-i vefâtı kayd edilmişdi. Türbe ta'mir edilirken mezârı tesviye ve seng-i mezârı da izâ'a edilmiştir. **[64]**

Şâhin Şâh-Sultân Nâsıreddîn Selçûkî

Amasya'yı merkez-i saltanat yapan selâtin-i Selçûkiyyeden Sultân Rükneddîn Mes'ûd Hân bin Sultân Kılıç Arslan Hân bin Sultân Süleyman Hân bin Kutalmış Bey bin Arslan Bey bin Selçuk'un şehzâdesidir.

Pederinin hayatında muhârebâta iştirâk ederek 540'da pederiyle beraber Amasya'ya geldi. Pederinin vefâtında birâderi Sultân Kılıç Arslan Konya ve havâlîsine hükümdâr olduğu gibi kendisi de Amasya ve havâlîsine hükümdâr oldu. Ba'dehû Ankara ve havâlîsini de zabt ve istîlâ ederek hükûmetini genişletdi.

Ankara'nın zabtına gitdiği esnâda Amasya'yı işgâl eden Emîr Cemâleddîn İsmail Dânîşmendî'yi bir kaç yıl sonra Amasya'dan ihrâc ve Kayseriyye havâlîsini de zabt ve istîlâ edib Sivas ve havâlîsini de dâire-yi hükûmeti içine aldı.

Hûlasa Âl-i Dânîşmend'in elindeki memâliki zabt ve istîlâ ve yirmi yıl kadar icrâ-yı hükûmet edib 575'de **[65]** dâr-ı bekâya rihlet eyledi. Amasya Simresi ta'bîr edilen Yeşil Irmak'ın cenûb sahîlinde kâin mahallâtından Ahi Receb Mahallesi'nde Narlıbahçe Mezarlığı'nda pederinin türbesinde medfûn olduğu zannolunur.

Amasya'da Şâhin Şâh Bahçesi, Şâhin Şâh hamamı bunundur. Şehzâdeleri Nizameddîn Argun, Celaleddîn Sencer Şâhlardan sülâlesi Amasya'da hayli zaman yaşadı. Sultân Sencer Şâhzâde Sultân Süleyman Şâh Amasya hükümdârıdır.

Şâhî Hâtun-Doğanşâhzâde

Turhal emîri Mukbil Şâh bin Şerefeddîn Doğan Şâh bin Kürt Bey'in kerîmesidir. Amasya ve Sivas hükümdârı Hacı Kutlu Şâh bin Kürt Bey'in birâderi evlâdındandır. Amasya Hükümdârı Hacı Şâdgeldi Paşa'nın ümerâsından emîr-i kebîr Ömer Bey'e tezvîc edilmiş ve mahdûmu Cüneyd Bey Kayseriyye emîri oldukda yanında bulunmuşdu. 790'da Kayseriyye'yi Kadı Burhan'ın istîlâsında mahdûmu maktûlen vefât etdikde İne Hân ile beraber Amasya'ya geldi. **[66]**

800 sâlinden sonra vefât etdi. Amasya'da türbesi ve vakfı olduğu görüldü. Türbesi Amasya'da Hacı İlyâs Mahallesi garbında Şehzâdegân türbesi ittisâlinde olduğu söylenmekte ise de bulunamadı. Cüneyd Bey'in vâlidesi değil, zevcesi olduğu da mervîdir.

Şâhî Hâtun-Kasım Paşa Yeğeni

Amasyalıdır. Sultân Bâyezîd-i Sânî ümerâsından Beylerbeyi Kâsım Paşa'nın birâderi Hakâlalı İshak Bey bin Abdulah Bey bin Kâsım Bey'in kerîmesidir. İstanbul'da ricâlden birinin zevcesi olup 934 senesi evâilinde emlâkını vakf ederek sene-i mezbûre şevvâlinin on ikinci günü vefât etmişdir. Ebû Eyyûb Ensârî Hazretleri'nin türbesi civârında medfûndur. Vakfından cûz-hânlarına vazîfe ta'yin etmişdi. Birâderi Mirza Bey ümerâdandır.

Şâhî Ahmed Çelebi-Eminzâde

Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed'in matbah emîni Süleyman Bey'in oğludur. Amasya'da tevellüd ve tahsîl-i ilim ve edeb edib cizye kâtibi oldu. Ba'dehû Amasya **[67]** vâlisi olarak gelen Şehzâde Sultân Mustafa'ya intisâb ederek divânı ketebesinden oldu. 960 senesi

[121] Büyük emirlerin iftihârı, Şâh Melik Bey bin Erdoğdu Bey. (Haz.)

şevvâlinde şehzâdenin şehâdetinden sonra vefât etdi. Edîb, şâir, kâtib idi. Âsâr-ı şiiriyyesi yandı.

Şâhin Bey-Babukşâhoğlu

Amasya ümerâsından Umur Bey bin Ali Paşa bin Esen Bey bin Bâbuk Şâh oğludur. Çelebi Sultân Mehmed ümerâsından olup hayli müddet Edirne ve havâlîsinde îfâ-yı hizmet ederek, be-nâm oldu. 829 vak'asında Rumeli beylerinin inkiyâdını temîne bezl-i makdûr eylediğinden Silistre Beyi oldu. 831 hudûdunda vefât etdi. Kibâr-ı ümerâdan idi. Mahdûmu Umur Bey ve birâderi İsa Bey de ümerâdan olmuştur.

Şâhin Paşa-Taşanoğlu

Köprülüdür. Kibâr-ı ümerâdan Taşanzâde Hasan Bey bin Ahmed Bey'in mahdûmudur. Pederinin hayatında Amasya vâlisi iken Sultân Murâd-ı Sânî'ye intisâb edib züamâdan ve müşârün-ileyhin cülûsunda ümerâdan oldu. **[68]**

Gerek Varna Harbi'nde ve gerek İstanbul'un fethinde fedâkârâne hizmetler etdiğinden Beylerbeyi olup 873 hudûdunda vefât etdiği zannolunur. Köprü'de hayrâtı ve evkâfı vardır. Evlâdından Seydî Bey evkâfına mütevellî idi.

Şâhin Bey-Hacı Beyzâde

Amasyalıdır. Züamâdan Osmân Bey'in oğludur. Bağdat muhârebesinde yararlığı görüldüğünden Alaybeyi ve Girit muhârebesinde Mîrlivâ olup sancakları devr etdi. Kâh ma'zûl kâh mansûb olarak çok muhârebelerde bulundu. 1065'de Amasya'da Hüseyin ve Firuz Ağalar vakfı mütevellîsi ve 1067'de Boğaz harbinde yararlığı görülüp 1072'de Girid'de şehîden vefât etdi. Oğulları Osmân, Ömer beylere zeâmât verildi. Amasya'da "Şâhinzâdeler" bunun evlâdıdır.

Şâhin Ağa-Gürcü

Merzifonî Kara Mustafa Paşa'nın utekâsından ve ağalarından olup 1093'de paşanın mîrâhûru idi. 1095'de Paşa'nın maktûlen vefâtında Merzifon'a **[69]** gönderildi.

Ba'dehû Merzifon'da Kara Mustafa Paşa'nın vakfına mütevellî kâim-i makâmı, 1104 Sivas vilâyeti cizye muhassılı oldu. Bir müddet Merzifon voyvadası, ba'dehû Amasya mukâtaât emîni olup Amasya'da on iki yıl oturdu.

1122'de Gümüş mâdeni emîni voyvadası olup istikâmeti görüldüğünden Gümüşhane mâdeni emîni ba'dehû Sivas vilâyeti mütesellimi olarak teayyün etdi. Ancak 1131'de Ahî Mehmed Paşa'nın Sivas vâliliğinde ma'zûlen Merzifon'a avdet, sonra vefât etdi.

Mahdûmları Mustafa, Ali Ağalardır. Bunlara "Şâhinoğulları" dendi. El-Hâc Mustafa Ağa Amasya'da kalıp el-Hâc Ali Ağa da Merzifon'da kaldı. Hacı Mustafa Ağazâde Osmân Paşa ve bunun mahdûmu olan Mustafa Paşa Beylerbeyilerdendir.

Şâhin Bey-Şâhinzâde

Amasyalıdır. Ahî Receb Mahallesi eşrâfından meşâhîr-i züamâdan Mehmed Bey'in oğludur. Pederi'nin vefâtında zeâmetine vâris **[70]** ve defâetle Rus muhârebelerinde bulunarak Amasya Alaybeyi oldu. 1203'de Miralay olduğu halde yine Rus hârbine gidip fedâkârâne çalışırken şehîden vefât etdi. Mahdûmu el-Hâc Mehmed Ağa Amasya a'yânındandır.

Şücâeddîn Tekür Sinan Bey

Amasya'da medresesi olan Emîr Mübârizeddîn Halife Alp ya'nî Halfet Gâzi'nin mahdûmudur. Yukarıda "Tekür Sinan Bey Emîr el-Hâc Şücâeddîn" diye tercemesi yazılıydı. Ba'zı evrâk-ı resmiyyede "Emîr-i kebîr Şücâeddîn Halîfe Alp" şeklinde yazılmış olduğundan burada yazıldı.

Şücâeddîn Ebû'l-Bekâ-İlyas el-Amâsî

Amasyalıdır. Gümüşlüzâde Pir Alâeddîn Ali Çelebi mahdûmudur. Yukarıda tercemesi mufassalan yazılan Hazreti Pir İlyâs Halvetî'dir. Ba'zı evrâkda Pîr-i müşârün-ileyhin ismi, lakâbı, kendisi bu sûretle tesbit edilmiş olduğundan burada tekrar edildi. Amasya ve havâlîsinde Şeyhülislam ve Müfti'l-enâm unvânıyla tanınmışdı. **[71]**

Şücâeddîn Ebû'l-Fazl İlyas el-Amâsî

Amasyalıdır. Hızır Çelebi bin İbrâhim mahdûmudur. Edirne'de Şeyhülislam olan Mevlânâ Burhaneddîn Haydar Herevî 830'da dâr-ı bekâya irtihâl etdikde Devlet-i Osmaniyye'de Şeyhülislam ve Müfti'l-en'âm olup tercemesi yukarıda "İlyâs Çelebi", "Mevlânâ eş-Şeyh Şücâeddîn" diye yazıldı. Oraya mürâcaat.

Şücâeddîn İlyas Çelebi-Müfred

Amasyalıdır. Amasya fuzalâsından Aksarayîzâde Mevlânâ Fahreddîn İlyâs Amâsî ahfâdından ve Bursa meşâyih-i kirâmından eş-Şeyh Şemseddîn Ahmed Çelebi bin Mevlânâ Alâeddîn Ali Çelebi mahdûm-ı yegânesidir.

Amasya'da doğdu. Fuzalâdan Mevlânâ Tâceddîn Ebû'l-Mekârim İbrâhim Tokâdî'den Amasya'da müderris ve müftü iken tahsîl-i ulûm edib Sultân Murâd-ı Sânî'nin tahta cülûsundan az sonra pederiyle Bursa'ya gitdi. Orada Molla Şemseddîn Mehmed Fenârî'den ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu. **[72]**

Ba'dehû meşâhîr-i ümerâdan Amasyalı İsa Beyzâde İshâk Bey'in muallimi olarak müşârün-ileyhin maiyyetinde kadı ve müftü vazîfesi gördü. Bosna ve Üsküb vâliliklerinde müşârün-ileyhe muîn ve nâsıh olup Üsküp'de yaptırdığı medresesi müderrisi oldu.

Bu medresede kırk yıl müderris, Üsküb'de müftü, şeyh olup "Üsküp Şeyhi" diye iştihâr etdi. 873 hudûdunda vefât etdi. Gâyet fâzıl, muhakkik, muttakî, âbid, zâhid, mehâbü'd-da've bir zât-ı sütûde-simât idi. İshak Beyzâde İsa, Mustafa Beylerin de muallimi olmuşdu.

Şücâeddîn İlyas Çelebi-Şeyh Niyâzî

Amasyalıdır. Kazasker Muslihîzâde "Mevlanâ Vildân Çelebi" demekle meşhûr Amasyalı Şemseddîn Mehmed Çelebi bin Molla Beylik Abdurrahman Çelebi birâderidir. Pederi Amasya kâdı'l-kudâtıdır. Amasya'da tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve Bursa'da bir müddet müderris-i be-nâm oldu.

Ba'dehû birâderinin kazaskerliğinde kazâ mesleğini kabûl **[73]** edib ba'zı bilâd ve kasabâta kadı oldu. 886'da Sultân Bâyezîd-i Sânî'nin cülûsunda Dimetoka kazâsından infisâl edib İstanbul'a geldi. Müteâkiben kazâyı bırakıp Bursa'ya giderek "Hacı Halîfe" demekle meşhûr Kastamonulu Şeyh Abdullah Efendi'nin[122] riyâzethânesine sığındı.

Hazret-i şeyhinden sulûk ve terbiye görüp yıllarca hizmetini nîmet bildi. Ba'dehû müşârün-ileyhin terbiye-i ruhâniyyesiyle tasfiye-i derûn ederek nâil-i hilâfet oldu. Bursa'da ikâmet, umûr-ı dünyadan ferâgat ederek zâviyesinde ta'ât ve ibâdât ile meşgûl olduğu halde 914'de âlem-i kudse rihlet etdi.

Bursa'da ikâmetinden dolayı Taşköprülüzâde "Şakâyık"ında Bursalı gösterilmiş olup mumâ-ileyh âlim, âmil, muhakkik, müdekkik, ilim ve ibâdetle meşgûl, makbûl bir kimse olduğu beyân edilmiştir. Ancak birâderi ve ecdâdı Amasyalı olduğu münâsebetle şeyh-i müşârün-ileyhin Amasyalı olduğunda şüphe yokdur.

Hazreti Şücâeddîn Efendi ulûm-i sûfîyyede kâmil, **[74]** fünûn-ı edebiyyede mâhir, "Niyâzî" mahlasıyla şâir bir zât-ı sütûde-simât idi. "Şakâyık" mütercimi Edirne'li Mehmed Mecdî Efendi diyor ki:

---

[122] Hazreti Şeyh Abdullah Efendi Bursa'da 894 senesi selh-i cumâdelâhiresinde vefât edip şeyhi Manavgatlı Taceddin İbrahim Efendi yanında medfûndur. Kaddesallahü esrârahum

"Ahfâd-ı kirâmından mesmûumdur ki Şeyh Niyâzî Hazretleri bir gün Mehmed Çelebi nâm sulbî oğlunun kızı Emetullahı dokuz yaşında dizine alıp okşar iken kendinin hattıyla "Sadrü'ş-şerîa" ve iki pâre kitâp dahî cem'ân üç pâre kitâp getirdip; "kızım bu kitâplar sende emânet olsun. Senin Korkud Mehmed nâm bir oğlun olsa gerekdir, bu kitâpları ona îsâl eyleyesin" dedi.

"Vakı'a Emînzâde Korkud Mehmed Çelebi zuhûra gelip ol kitâbları mezkûr vâlidesi Emetullâh ona îsâl eyledi ve dahî kendinin hattıyla bin adet gazeli müştemîl Türkî bir "Divân"ı vardır. Bu hakîrin manzûru olmuştur. Bu matla' onundur:

Ebrûsı nice hâcib ola hüsni bagına
Almış iki harâmiyi yatur kucagına

Şücâeddîn Paşa-Hızır Paşazâde

[75]Amasyalıdır. Tercemesi yukarıda yazılan esbak Trabzon vâlisi ve Şehzâde Sultân Abdullah'ın lalası Hayreddîn Hızır Paşazâde, Mîrlivâ Mehmed Bey'in mahdûmudur. Sultân Selim Hân-ı Evvel'in sarayında terbiye ve tahsîl görüp hademe-i hâssadan oldu.

918'de müşârün-ileyhin cülûsu vekâyi'inde sâdıkâne hizmetleri sebk eylediğinden ulûfeciler ağası ve İran seferine azîmet esnâsında 920 senesi rebîülevvelinin yirmi dördüncü günü divân-ı hümâyûnda çavuşbaşı olarak teayyün etdi.

922'de Bıyıklı Mehmed Paşa'nın Diyarbekir'e nakli üzerine Erzurum Beylerbeyi olup gitdi. Beş yıl kadar Erzurum ve havâlîsini İranîlere karşı müdâfaa ederek ibrâz-ı ehliyet etdi.

Ancak Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed'in şehzâdesi Sultân Murad'ın Sivas havâlîsine kadar sokulması ba'zı vahşilerin siâyetine meydan verdiğinden Sultân Süleyman'ın cülûsundan bir yıl sonra azledildi. **[76]**

Bir müddet menkûb olup sonra 935'de Kefe Beylerbeyi görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Kibâr-ı ümerâdan asîl, kerîm idi. Frenk İbrâhim Paşa'nın sadâretinden itibâren Türkler gözden düşürüldüğü esnâda sadme-i istirkâba uğradı.

Şücâeddîn Ağa-Kara

Amasya'nın Ziyâre Mahallesi'nden olup gençliğinde gâyet gürbüz, yiğit olduğundan sipâhi olarak askerliğe girdi. Rumeli ve Anadolu muhârebâtında nâm-dâr olup Amasya kethüdâyeri olduğu esnâda Şehzâde Sultân Mustafa vâlî olarak Amasya'ya geldikte maiyyetine aldı.

Ba'dehû şehzâdenin sipâhiler ağası olarak temâyüz edib şecâati sâyesinde teveccühâta nâil oldu. 960 senesi şevvâlinde şehzâdenin şehâdetinde bir müddet zorluklar çekti. Ba'dehû Erzurum kethüdâyeri olup 975 sâlinden sonra vefât etdi. Kendisi "Şücâ-i Ali Amasya" idi. Mahdûmu Ali Bey "Kara Şücâoğlu" demekle meşhûrdur. **[77]**

Şücâeddîn Efendi-Müftî

Karesi (Balıkesir)lidir. Evâ'il-i hâlinde bir müddet Balıkesir ulemâsından tahsîl-i ulûm edib sonra İstanbul'a gitdi. Burada ikmâl-i tahsîl ederek tedrîse icâzet alıp ders-i âm ve ba'zı ulemâdan mülâzım olduğu münâsebetle ba'zı medârise müderris oldu.

1003 muharreminde Trabzon Hâtunîye müderrisi ve müftüsü olup dört yıldan sonra 1007 rebîülâhirinde azle düçâr oldu. Senesi zilka'desinde Manisa ve yedi ay sonra 1008 cumâdelâhiresinde sânîyen Trabzon mütfüsü olduysa da kabûl etmediğinden yerinde kaldı.

1009 rebîülevvelinde vazîfesi yevmî altmış akçeye terfi'edilerek tekrar Trabzon Müftüsü oldukda kabûl edib gitdi. Tam beş yıl iftâdan sonra 1014 rebîülevvelinde emîr Sahîb-i Tâc Efendi yerine terfîan Amasya müftüsü olduğu halde Amasya'ya geldi. Fakat bir ay sonra vefât etdi.

Çünkü Trabzon'da vâlî olan Murad Hânlı Mustafa Paşa'nın **[78]** zâlim, fermân tanımaz bir âsî olduğunu Sultân Ahmed Hân'a istifsâra cevâben bildirmişdi. Paşa bu ma'rûzatına vâkıf oldukda i'dâmını tasmîm eylediğinden gece Trabzon'dan kaçıp Amasya'ya ilticâ ve ahvâlini dergâh-ı sultânîye arz etmişdi.

Bu esnâda Amasya müftüsünün vefâtı üzerine Amasya müftülüğüne ta'yin edildiyse de can korkusundan hasta olup bir ay sonra dâr-ı naîme rihlet etdi. Âlim, gâyet sâlih, afîf, nezîh bir zât idi. Trabzon'dan gönderdiği mâruzâtında "Şücâeddîn bin Mustafa" diye imzâsı görüldü.[123]

Şücâeddîn Efendi-Müftî

Tokatlıdır. İvaz bin Bâyezîd'ın oğludur. Amasya ulemâsından tahsîl-i ulûm edib ders-i âm oldu. Esnâ-yı tedrîsinde Köprü Voyvadası Durak Ağa'nın iltimâsıyla Köprü'de ikâmet ve teehhül ederek Siyamî Efendi Medresesi müderrisi oldu.

Köprü meşâyihinden olup Köprü'nün kutbu sayılan Şeyh Mehmed Çelebi'ye intisâb ederek halk ve a'yânın **[79]** teveccühlerini kazandığından Köprü müftüsü oldu. Birkaç defa azil ve nasb edilerek 1047 hudûdunda vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan kâmil, sâlih, müsin bir zât idi.

Mahdûmları Ahmed, Şemseddîn Mehmed Efendilerdir. Ahmed Efendizâde Kıbleli Mustafa Paşa vüzerâdan olup 1074'de vefât etdi. Köprülü Mehmed Paşa'nın bacanağı idi. Şemseddîn Mehmed Efendi'nin oğulları da İmâdeddîn, Şücâeddîn Paşalarla ricâlden Şahâbeddîn Efendi'dir.

Şücâeddîn Paşa-Müftîzâde

Köprülüdür. Ulemâ-yı kudâtdan Şemseddîn Mehmed Efendi bin Müftü Şücâeddîn Efendi'nin mahdûmudur. Birâderi İmâdeddîn Paşa'nın tersâne emîni olduğu esnâda İstanbul'a gidip devâir-i devletde istihdâm edilerek dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından oldu.

Merzifonî Kara Mustafa Paşa'nın sadâretinde nâil-i ikbâl olup az sonra Eğri Beylerbeyi olarak temâyüz **[80]** etdi. Ba'dehû Yanova muhâfızı olup bu vilâyetlerde Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın hayrât ve evkâfına nezâret eyledi.

1094 senesi şevvâlindeki Viyana inhizâmı üzerine ordu ile beraber Belgrad'a geldi. Bir yıl kadar açıkda kalıp, 1095 senesi zilhiccesinde Beyşehir mutasarrıfı, 1097 senesi evâilinde Tımışvar muhâfızı oldu.

Hayfâ ki Viyana inhizâmı bir tarafdan düşmanların her tarafdan tehâcümünü, diğer tarafdan ordunun iğtişâşını intâc eylediğinden bu tehâcüm ve iğtişâş arasında 1098 senesi rebîülâhirinde vefât etdiği zannolunur. Gayûr, mukdim idi.

Şerefeddîn İbrâhim bin Ali es-Simrî

Amasya Simresinden Ali bin Bahtiyâr'ın mahdûmudur. Amasya fuzalâsından ahz-ı ulûm ederek ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu. Amasya kâdı'l-kudâtı Tâceddîn Mehmed bin Ahmed el-Borî zamanında nâibi olduğu ba'zı evrâk-ı resmiyyeden anlaşıldı. 698 târihinden sonra vefât etdi. Kibâr-ı ulemâ ve kudâtdan idi. **[81]**

Şerefeddîn İsmail Çelebi-Mevlânâ Şeref

Amasyalı Durmuş Çelebi mahdûmudur. Ulemâ-yı asrından ahz-ı ulûm ederek ders-i âm, Atabeg Gâzi Medresesi müderrisi, mahkeme baş-kâtibi, Amasya kadı'l-kudâtı Mevlânâ Şemseddîn Mehmed Muslihî nâibi olarak teayyün etdi.

911'de Sivas Kadısı görülüp sonra vefât etdi. Kibâr-ı ulemâ ve kudâtdan kâtib, hattât bir zât-ı sütûde-simât idi Amasya kâtibi ve nâibi iken hayli imzâları ve yazısı görüldü.

---

[123] Vâli Mustafa Paşa hakikaten pek zâlim ve âsi olduğu tahakkuk eylediğinden 1017'de Kuyucu Murad Pâşâ'nın hançer-i kahrı ile idâm edildi.

Şerefeddîn Hamza Çelebi-Hacı Ahmedoğlu

Amasyalıdır. Ebû Saîd Bahadır Hân'ın süferâsından ve kibâr-ı ümerâdan el-Hâc Şehabeddîn Ahmed Çelebi bin Emîr Seyfeddîn Sungur Bey'in mahdûmudur. Pederinin hayatında Ebû Saîd Bahadır Hân'ın teveccühâtını kazanıp umûr-ı mâliye ve tahsîlât işlerinde çalışdı. Ba'dehû müstevfî-i Tokat oldu.

738'de Amasya emîr-i kebîri Ya'kûb Şâh'ın emâretinde Amasya Defterdârı olup sonra azledildi. Ba'dehû emîr-i kebîr Kutlu Şâh devrinde müstevfî-i Sivas **[82]** olup 758 hudûdunda orada vefât etdiği zannolunur. Kâtib, muhâsib idi.

Şerefeddîn Hamza Çelebi-Mevlânâ Pir

Amasyalıdır. Mevlânâ İğneci Mûsâ Çelebi bin Hamza mahdûmudur. Hazreti Pir İlyâs Halvetî'nin müderrisliği zamanında müşârün-ileyhden tahsîl-i ulûm etdi. Bir müddet tedrîs ile iştigâl ederek kibâr-ı müderrisînden olup "İğnecioğlu Mevlânâ Şeref" diye iştihâr etdi.

Hazreti Pir İlyâs Halvetî Şirvân'dan avdetinde müşârün-ileyhin riyâzethânesine girip tasfiye-i derûna çalıştı. Ba'dehû yine müşârün-ileyhden ahz-ı hilâfet edib Ahî Saadeddîn zâviyesi şeyhi oldu. Yıllarca Meydan Köprüsü başındaki Kutluşâh Câmiinde va'z ü nasîhat ve zâviyesinde zikr ü ibâdet etdi.

Gümüşlüzâde Hazreti Pir Abdurrahman Çelebi, dâr-ı kudse irtihâl etdikde şeyhü'l-meşâyîh olup 824 hudûdunda dâr-ı naîme irtihâl etdi. Şimdi "Kurtboğan Türbesi" demekle meşhûr olan Ok Meydanı'ndaki **[83]** türbesine defnedildi.

Meşâhîr-i sulehâdan, âlim, fakîh, gâyet müteşerri', zâhid, âbid müttakî bir pîr-i fezâil-semîr idi. Kutlu Şâhzâde Emîr Şerefeddîn Hamza Bey bin İsa Bey üzerine bir türbe binâ ve mesâlihine Geldiklân'daki bir çiftliğini vakfetdi. Mahdûmu Seyyideddîn Ahmed Çelebi de kibâr-ı Halvetiyyedendir. Tercemesi yazıldı.

Şerefeddîn Hamza Bey-Sunguroğlu

Amasya ümerâsından Mecdeddîn İsa Bey'in mahdûmu ve sadr-ı esbak Bâyezîd Paşa bin Yahşi Bey'in amcasıdır. Buna "Sunguroğlu" da denirdi. Çelebi Sultân Mehmed Hân'ın vâliliğinde ma'iyyet-i ümerâsından olup Timur harbinde isbât-ı vücûd etdi.

Ba'dehû Amasya'da hükûmet etdiği esnâda Çorumlu ve Tokat sancaklarında emîr ve biraz müddet Ankara Beyi de oldu. Harekâtı muvafık görülmediğinden 815'de azl ve tekâüd edilip 825'de vefât etdi. Kibâr-ı ümerâdan idi. **[84]**

Şerefeddîn Hamza Bey-Hacı Kutlu Şâhzâde

Amasyalıdır. Amasya Hükümdârı Hacı Şâdgeldi Paşa bin Hacı Kutluşâh evlâdından Emîr Mecdeddîn İsa bin Mustafa Bey bin Hacı Şâdgeldi Paşa mahdûmudur. Sultân Murâd-ı Sânî'nin dayızâdesi olduğu münâsebetle hânedân-ı saltanat erkânından tanındı.

Sultân Murâd-ı Sânî'nin Amasya vâliliğinde Canik Beyi olmuşdu. 826'da Sultân Murâd'ın birâderî Şehzâde Sultân Mustafa'nın dâiye-i saltanatla kıyâmında a'dâsının siâyesinden dolayı Sultân Mustafa tarafdârlığıyla zan ve ithâm edildi.

Bu şüpheden dolayı şehzâdenin ahz ve ihnâkından sonra Bursa'ya kaldırıldı. Orada ikâme edilip Amasya'daki emlâkı mukâbilinde emlâk ve akârât verildi.

Orada müreffeh bir sûretde yaşadı. Bir câmi-i şerîf ve kendisine bir türbe yapdırdı. 847'de vefât etdi. Dindâr, ekâbir-i ümerâdan, asîl, kerîm bir zât **[85]** idi. Bursa'da "Hamza Bey" demekle meşhûr olup orada Câmii ve türbesi vardır.

Mahdûmları Mehmed, Ahmed, İsa beyler ma'rûfdur. Mehmed Beyzâde Mustafa Paşa vüzerâdan olup 888'de maktûlen vefât etdi. Bunun mahdûmu da Mehmed Paşa olup Amasya vâlisi iken 922'de Mercidabık muhârebesinde şehîden vefât etdi.

Ahmed Bey, Sultân Bâyezîd-i Sânî şehzâdeliğinde Amasya vâlisi iken ma'iyyet-i ümerâsından olup Amasya'da vefât etdi. Bunun mahdûmu Hamza Bey'dir. İsa Bey de ümerâdan olup aşağıda tercemesi gelir. Bunların hepsine "Hamza Beyzâdeler" dendi.

Şerefeddîn İsa Çelebi-Sabuncuzâde

Amasyalıdır. Meşâhîr-i hükemâ ve etibbâdan "Amasyalı Sabuncuoğlu" demekle meşhûr Hacı İlyâs Çelebizâde Mevlânâ Alâeddîn Ali Çelebi mahdûmudur. Fünûn-ı tıbbiyeyi dedesi Hekim Hacı İlyas Çelebi'den ahz ve teallüm ve ulûm-ı Arabiyye ve şer'iyyeyi de asrı ulemâsından tahsîl ederek tedrîse başladı. **[86]**

Kendisinin eserlerinde yazdığı üzere pederi küçük yaşında vefât etdiğinden ceddi ve mâderinin yanında büyüdü. Dedesinin de vefâtıyla hayli müşkilâta uğradı. Darlık içinde tedrîse ve hekîmliğe girişti.

Bir müddet sonra Amasya vâlisi olarak gelen Şehzâde Sultân Alâeddîn Bey'e çatıp müşârün-ileyhe tabîb olmuşdu. Fakat 846'da müşârün-ileyhin şehâdetinde yine açıkda kaldı. Şehzâdeyi kıyâma teşvîk etdiği bahânesiyle kendisine bir vazîfe verilmedi. Ancak tabâbetle geçindi.

855 târihinde Fatih Sultân Mehmed'in cülûsunda Amasya Dârüşşifâ'sı tabîbi olup yirmi yıldan ziyâde bu vazîfesinde mukdimâne çalışdı. Amasya vâliliğinde Sultân Bâyezîd-i Sânî'ye çatıp etibbâ-yı hâssa meyânına idhâl edildi. Büyük bir refâh gördü.

İşte bu esnâda tedâvî etdiği hastalar üzerinde tatbikler, tecrübeler icrâ ederek tecrübelerinin hülâsasından bâhis "Kitâbü'l-Mücerrebât" adlı eserini yazdı. **[87]** Dişçiliğe, eczâcılığa dâir de eserler yazıp Türk tabâbetine hayli eserler yazıp 878 sâlinden sonra vefât etdi.

Mahdûmu reîsü'l-etibbâ hekîm-i meşhûr Sinâneddîn Yûsuf Efendi İstanbul'da sertabîb-i Sultânî oldu. Diğer mahdûmu Lütfullah Efendi de Amasya'da kalıp pederinin yerini tutdu. Bunun mahdûmları İlyâs, İsa Çelebiler de etibbâdandır.

Şerefeddîn Mehmed Bey-İltiginoğlu

Amasyalıdır. Mülûk-ı Dânîşmendiyye'den Melik Gâzi serdârı İltigin Gâzizâde Emîr Hüsameddîn Hasan Gâzi Bey'in mahdûmudur. Tercemesi geçen Amasya hükümdârı Sultân Şâhin Şâh bin Sultân Mes'ûd-i Selçûkî hizmetinde emârete nâil oldu.

Ba'dehû Amasya'da hükûmet eden şehzâdelerin atabegi olup sonra Sultân Kılıçarslanzâde Sultân Rükneddîn Süleyman Şâh'a intisâb ederek müşârün-ileyhin pervânesi olduğu halde 600 târihinden **[88]** evvel vefât etdi. Mahdûmu Amasya vâlisi emîr-i kebîr Bedreddîn Ebûbekir Bey meşhûrdur.

Şerefeddîn Mehmed er-Rûmî

Amasya'nın ulemâ-yı meşâyihinden Mevlânâ Takiyyüddîn Osmân es-Simrî mahdûmudur. Tercemesi yukarıda yazılan pederiyle beraber 637'de Amasya'dan çıkıp ibtidâ Eskişehir'e ve buradan da Şam'a giderek tahsîl-i ulûma koyuldu.

Şam ulemâsından ikmâl-i tahsîl ederek tedrîse ve tezkîre başladı. Bir zâviye meşîhati vazîfesine kanâat ederek inzivâya çekildi. İlim ve fazlı, zühd ve takvâsıyla Şam halkının muhâbbet ve i'timâdını celb ve Emeviyye Câmiinde haftada bir defa va'z ü nasihat ederek 681'de vefât etdi.

"İkdu'l-Cümân"da mezkûr olduğu üzere âlim, âmil, zâhid, kâmil, âbid, vâiz, müttakî bir şeyh-i meşhûr idi. Ulemâ ve ümerânın mahbûb-ı kulûbü ve halkın mu'tekadı olup nasâyih-i müessiresi, vesâyâ-yı **[89]** mürşidânesi halkı tarîk-i istikâmete cezb ederdi.

Şerefeddîn Mehmed Çelebi-Mevlânâ Ahî Kûfî

Kûfeli Ali bin Hasan oğludur. Bağdat ve Basra'da tahsîl-i ulûm u kemâl etdikden sonra Ziyaeddîn Ebü'n-Necib Abdülkâhir es-Sühreverdî ve Abdûlkâdir Geylanî gibi iki kutb-i rabbanîden tarîkat-ı sûfîyyeyi ahz ve telakkun ederek bir müddet Bağdat'da oturdu.

Ba'dehû seyahata çıkıp Anadolu bilâdını devrederek Amasya'ya geldi. Burada ikâmet edib füyûzât-ı sûfîyyeyi neşre himmet etdi. Bir müddet Hânkâh-ı Mes'ûdî şeyhi olup ulemâ ve halkı nasâyih-i mürşidânesiyle kendisine cezb etdi.

Yıllarca tedrîs ve tezkîre devam edib "Ahî Kûfî" diye meşhûr oldu. Pek çok halk kendisine inâbe etdiğinden nüfûz ve şöhreti arttı. Bununla beraber gâyet zâhidâne hareketle aza kanâat ederek yaşadı. 621 sâlinde vefât eyledi.

Âlim, kâmil, vâiz, müttaki, zâhid, gâyet **[90]** müteşerri' olduğu hilâfetnâmelerinde görüldü. Kibâr-ı hulefâsından Mevlânâ eş-Şeyh Takiyyüddîn Osmân bin Ali es-Simrî meşhûrdur. Mahdûmu eş-Şeyh Kemâleddîn Abdülkâdir er-Rûmî'dir. Amasya'da Baba İlyâs Horasânî bundan sonra iştihâr etmişdi.

Şerefeddîn Mehmed Fezâil el-Herevî

Heratlıdır. Abdullah bin Ali mahdûmudur. Maverâünnehir ulemâsından ve İran fuzalâsından ahz-ı ulûm edib Bağdat'da neşr-i füyûzât-ı ilmiyye eden Allâme İbn Sââtî'den ikmâl-i tahsîl ederek Anadolu'ya hicret ve Amasya'da ikâmet etdi. Tedrîs-i ulûm ile iştiğâl eyledi.

Amasya'nın ekâbir-i ümerâsından Torumtayzâde Ya'kûb Şâh kendisine fevkalâde riâyet ve ikrâm edib fazl ve kemâline göre hürmet gördü. Ba'dehû ceddînin medresesi müderrisliğini kendisine verip iğnâ etdi. Şöhret-i ilmiyyesi her tarafa şâyî' olduğundan talebe-i ulûm halka-i tedrîsine tehâcüm ederek fezâil-i ilmiyyesinden istifâdeler etdi.

Hayli müddet Amasya'da müftü ve müderris olup 741 hudûdunda vefât eyledi. Meşâhîr-i fuzalâdan kâmil **[91]** bütün ulûm-ı akliyye ve nakliyyede mâhir, elsine-i selâse ile mütekellim bir Türk allâmesi idi. Telâmizesinden Mevlânâ Fahreddîn İlyâs bin el-Aksarayî, Mevlânâ Bahâeddîn Muhammed el-Kübrevî, Mevlânâ Musliheddîn Mûsâ es-Sivasî pek meşhûrdur.

Şerefeddîn Mehmed Çelebi-Erzincanîzâde

Erzincanlıdır. Mevlânâ Sadruşşeri'a Ubeydullah bin Mes'ûd el-Buhârî el-Mahbûbî telâmizesinden Mevlânâ Vecîheddîn Ömer bin Abdulmuhsin el-Erzincânî mahdûmudur. Pederinden ulûm-ı edebiyye ve şer'iyyeyi vesâir ulûmu ahz edib Erzincan'da bir müddet tedrîs-i ulûm etdi.

Sonra Erzincan ahvâlinin perişânlığı yüzünden vatanını terk ederek o zaman dârü'l-emân olan Amasya'ya geldi. Mevlânâ Şerefeddîn Mehmed Herevî'nin yetişdirdiği fuzalâ ile mülâkî olarak tedrîs-i ulûma başladı.

Hacı Kutluşâh'ın ve mahdûmu Hacı Şâdgeldi Paşa'nın nâil-i ikrâm ve iltifâtı olup sonra Merzifon'a müftü ve müderris gönderildi. Burada tûl müddet **[92]** oturup neşr-i ulûma himmet etdi.

Ba'dehû kâdı-i Merzifon olup fâzl ve kemâli, adl ve istikâmeti sâyesinde yıllarca makâmını muhâfaza edib 773 sâline doğru dâr-ı bekâya rihlet eyledi. Meşâhîr-i fuzalâ ve kudâtdan olup Merzifon'da Şerefeddîn Mahallesi bunundur.

Şerefeddîn Mehmed İmâmî-Kırımî

Kırımlıdır. İmâmzâde Kemâleddîn Ahmed bin Hasan bin Ali el-Kırımî mahdûmudur. İbtidâ Amcası âlim-i rabbânî Mevlânâ Celaleddîn Mehmed el-Kırîmî'den ulûm-ı edebiyye ve şer'iyyeyi vesâir ulûmu ahz ve ikmâl-i tahsîl ederek mücâz oldu. Ba'dehû Mevlânâ Hâfızüddîn Muhammed bin Muhammed el-Bezzâzî el-Kerderî'den fıkıh ve usûl gördü.

Bir müddet Kırım'da neşr-i ulûm ederek fevkalâde iştihâr etdi. Ancak Mevlânâ Hâfızüddîn el-Kerderî 827'de vefâtıyla zuhûr eden Kırım ihtilâlinde terk-i vatan edib Sultân Murâd-ı Sânî'ye ilticâ etdi. Bir müddet Edirne'de kalıp 830 hudûdunda Amasya'da Atabegiyye müderrisi **[93]** oldu.

Amasya'da hayli müddet tedrîs-i ulûma bezl-i himmet ederek 838'de talebesine icâzet verdi. Amasya vâlisi Yörgüç Paşa'dan büyük riâyetler gördü. 840'da vefât etdi. "Şakâyık"da nerede vefât etdiği kayd edilmemişdir. "Sicill-i Osmânî"de Bursa'da vefât eylediği yazılıdır.

Herhalde fâzıl-ı müşârün-ileyh, Amasya'da tedrîs-i ulûm etdiği ve 838'de icâzet verdiği görülen icâzetnâmelerinden anlaşıldı. 838'de Edirne'ye celb edilen Vali Yörgüç Paşa ile beraber Bursa'ya celb edilmiş olması da muhtemeldir.

Usûlden "Menâr" metnine "İfâzatü'l-Envâr" adlı pek değerli bir şerh yazmışdır. Mütercim-i "Şakâyık" Edirneli Mehmed Mecdî Efendi'nin göremediği bu eseri ben gördüm. Kendi kalemiyle adını ve sülâlesini şöyle yazmışdır. "Şerefeddîn bin Kemâleddîn bin Hasan bin Ali el-Kırımî el- İmâmî"

Bu kitâbın zahrında silsile-i ilmiyyesini de şöyle yazmışdır: **[94]**

قد قرأ عَلَيَّ وقابلها مع نسخة الأصل لَدَيَّ أكيس الأصحاب وأخلص الأحباب الشاب الفاضل الحافظ الأجود المسمى بالحاج أحمد بن الشيخ العالم الموسوم بالحاج إبراهيم قرائة تحقيق و إتقان فأجزت له أن يرويه عني كما أَرْوِي علم الأصول عن شيخي وشمس العالم الربانى مولانا جلال الفرضى وهو يروي عن شيخه الإمام مولانا حميد الدين الفزاري وهو يروي عن شيخه العلامة مولانا علاء الدين عبد العزيز البخارى.[124]

Şerefeddîn Mehmed Çelebi-es-Seyyid Ebû'l-Fazl el-Hüseynî

Amasyalıdır. Yenice Karyesi'nde medfûn olan es-Seyyid eş-Şeyh Sadreddîn Mehmed bin es-Seyyid Hüseyin el-Hüseynî el-Horasânîzâde Mevlânâ es-Seyyid Hüseyin Çelebi mahdûmu ve Amasya müftüsü Koca Emîr İbrâhim Efendi'nin birâderzâdesidir. Buna Amasya'da "Emîr Şerîf" dendi. Yedi Emîrler'den biridir.

Amcası Koca Emîr Efendi'den tahsîl-i kemâlât edib sâdât-ı ulemâdan oldu. Ders-i âm olup hayli zaman tedrîse devam etdi. Ba'dehû Halfet Gâzi müderrisi olup **[95]** Üçler Mahallesi'nde oturdu.

Ba'dehû sohbetine mülâzemet etdiği Mir Gıyaseddîn Şirâzî tavsiyesiyle Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed'in nâil-i iltifâtı olup huzur içinde yaşarken 918'de Sultân Selim'in cülûsu ve Sultân Ahmed'in ihnâkı üzerine kûşe-i inzivâya çekildi.

Birkaç yıl sonra Üçler vak'asında Amasya'dan Taşköprü'ye gönderildi. 926'da Sultân Süleyman'ın cülûsundan sonra avdet edib Sultân Bâyezîd Câmii va'ziyesiyle tekâüd edildi. Ba'dehû vefât etdi. Yediler'de medfûndur. Âlim, sâlih idi.

Şerefeddîn Ya'kûb Çelebi-Merzifonî

Merzifon halkından Savcı oğludur. Amasya'da bir müddet tahsîl-i ulûm etdikden sonra Erzincan'a gidip meşâhîr-i fuzalâdan Mevlânâ Necmeddîn Zekeriya bin Ömer el-Kayserî dersine mülâzemet ve ikmâl ederek icâzetnâme aldı.

Fatih Kütüphânesinde "Hidâye" kitâbının sonunda icâzetnâmesi şöyledir:

---

124 "Bu nüshayı âlim şeyh el-Hâc İbrahim adlı zâtın oğlu, ashâbın en akıllısı, ahbâbın en hâlis'i, faziletli genç, cömert hâfız,el-Hâc Ahmet bendeki asıl nüshayla mukâbele etmiş, tahkîk ederek, hakkını vererek bana okumuştur." "Kendisine hocam ve Âlemin Güneşi Rabbânî Alim Mevlânâ Celâl el-Farazî'nin hocası İmâm Mevlana Hamidüddün el-Fezârî onun da hocası Allâme Mevlânâ Alâeddîn Abdülaziz el-Buhâri'den rivâyet ettiği Usûl ilmini rivayet ettiğim gibi bu eseri benden rivâyet etmesi için icâzet verdim." (Haz.)

لما ثبت أهلية الإمام أفضل العلماء منبع الفضائل شرف الملة والدين يعقوب بن المرحوم ساوجى أجزت له أن يدرس ويفيد و يفتى لمن يستفيد و يستفتي على مذهب الإمام الأعظم أبى حنيفة وأنا العبد الفقير اليه تعالى زكريا بن الحاج عمر بن الحاج محمود القيصري المتوطن بأرزنجان [125]

Ba'dehû vatanına avdet edib tedrîs-i ulûm ederek iştihâr etdi. Bir müddet Merzifon'da müderris ve müftü, kadı olup Hacı Şâdgeldi zamanında kâdı-ı Merzifon görüldü. 793 sâlinden sonra vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâ ve kudât-ı sütûde-simâtdan idi. Birâderi Mevlânâ eş-Şeyh Hasan bin Savcı el- Merzifonî Niksar ulemâsındandır.

Şermî Osmân Çelebi-Hâfız

Amasyalıdır. Mehmed Çelebi oğludur. Gençliğinde hıfz-ı Kur'ân ve tahsîl-i mûsikî ederek güzel ve yanık sesi, edeb ve irfânıyla iştihâr etdi. Tekkelerde okuduğu ilâhiyât ve nu'ûtiyle erbâb-ı safânın muhâbbetini kazanıp Halvetiyye meşâyihinden eş-Şeyh Mahmûd Efendi bin Hızır Çelebi'ye dâmâd oldu. **[96]**

Ba'dehû Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed'e takarrüb ederek dâhil-i bezm-i safâsı olup oldukça servet ü sâmân edindi. Evâ'il-i hâlinde Sultân Bâyezîd Câmii müezzinlerine iltihâk etdiğinden ser-müezzin olmuşdu. 918'de Şehzâdenin ihnâkından sonra münzevîyâne imrâr-ı hayat ederek 941 sâline doğru vefât etdi.

Edîb, şâir, halûk, savt ve edâsı güzel, mûsikîşinâs idi. Kur'ân ve ilâhiyyât okuduğu zaman dinleyenleri gaşyederdi. Sultân Bâyezîd ser-müezzinlerinin içinde halâvet-i sadâsıyla yegânelerindendi.

Mahdûmları Mehmed, Mahmûd Çelebilerdir. Evlâdından Hâfız Takiyyüddîn Osmân Efendi, bunun mahdûmu kibâr-ı fuzalâdan Kutbeddîn Mustafa Efendi ve bunun mahdûmu mevâlîden Dânîş Mehmed Efendi pek meşhûrdur. Evlâdına ibtidâ "Şermîzâdeler", ba'dehû "Dânîşzâdeler", ba'dehû "Molla Halilzâdeler" dendi.

Şerîf Ahmed Çelebi-es-Seyyid Ebû Hâşimzâde

Sâdât-ı Hüseynîyyeden Selâmet Hâtun zâviyesi şeyhi **[97]** es-Seyyid Ebû Haşim Mehmed bin es-Seyyid Abdullah el-Hüseynî es-Semerkandî mahdûmu olup pederiyle beraber Semerkand'dan Amasya'ya hicret etdi. Ulemâ ve ümerâdan fevkalâde hürmet ve riâyet gördü. A'yân-ı memleket sırasına girdi. Birçok vakfiyede hâssaten Hızır Paşa vakfiyesinde şâhid görüldü. 890 sâline doğru vefât etdi. Âlim, elsine-i selâse ile mütekellim, sâlih bir zât idi.

Şerîf Ahmed Efendi-Eşrefzâde[126]

Şerîf Ahmed Efendi-Yenicelizâde

Amasyalıdır. Hüsn-i sadâsıyla iştihâr eden Sultân Bâyezîd Câmii ser-müezzinlerinden ve Amasya a'yânından Yeniceli Hâfız el-Hâc Mehmed Efendizâde Mahmûd Efendi'nin mahdûmudur. İstanbul'a gidip amcazâdesi Dârüssaâde Ağası kâtibi Hâfız Ahmed Efendi sâyesinde okudu.

---

125 "Ben Allah'ın fakir kulu Erzincan'da ikâmet eden Zekeriya b. el-Hâc Ömer b. el-Hâc Mahmud el-Kayserî, ehil olduğu sabit olduğundan İmâm, Alimlerin en üstünü, Faziletlerin kaynağı, Din ve Milletin Şerefi Merhum Savcı oğlu Yakub'a ilminden faydalanmak ve fetvâ almak isteyenlere İmâm-ı Â'zam Ebû Hanîfe mezhebince ders ve fetva vermesi, ilmiyle fayda sağlaması için icâzet verdim." (Haz.)

126 Müellif "Şerîf Ahmed Efendi-Eşrefzâde" tercemesini boş bırakmıştır.(Ed.)

Ders-i âm-ı meşhûr Amasyalı Küçük Hâfız Mehmed Efendi'den mücâz ve ders-i âm ve bi'l-imtihân müderris ve kadı oldu. Ba'dehû mevâlî-i devrîyyeden olup Amasya'da Kazasker İbrâhim Efendi'nin yapdırdığı Feyziye-Aşağı Bakacak Medresesini müceddeden ta'mir ve 1212'de vefât etdi. **[98]**

Ulemâ-i kudâtdan hayrâtı sever bir zât idi. Kayabaşı'nda bağları ve Üçler Mahallesi'nde iki hânesi olup mahdûmları Mahmûd, Mehmed, Ali Efendi'lerdir. Mahmûd Efendi, amcazâdesi Ahmed Paşa'nın kethüdâlığından Erzurum defterdârı olup 1231'de el-Hâc Mehmed Efendi Amasya a'yânından olup 1235'de, el-Hâc Ali Efendi de 1241'de vefât etmişdir. Bunlara ve bunların Kayabaşı'nda kalan evlâdına "Şerîfoğulları" denmişdir.

Şerîf Hasan Efendi-Yeniçerizâde

Amasyalıdır. Yeniçerioğlu Serdâr Hüseyin Ağa bin Hasan Ağa'nın mahdûmudur. Amasya'da tahsîl-i hat ve kitâbet edib cizye kâtibi, ba'dehû Amasya Sancağı divân efendisi oldu. Ba'dehû İstanbul'a gidip Amcazâde Mehmed Paşa'ya kâtib olduysa da müşârün-ileyhin i'dâmında avdet ve 1131'de dâr-ı bekâya rihlet etdi. Şâir, huyu güzel olduğu Şeyh Alizâde es-Seyyid Ahmed Rüşdi Efendi'nin kaydından anlaşıldı. Şiirinde "şerîf" tahallus etmişdir.

Şerîf Halil Paşa-Hazine Kâtibizâde

[99]Sadr-ı esbak Bayburtluzâde Kara İbrâhim Paşa'nın hazine kâtibi Amasyalı Yûsuf Efendi bin Halil Ağa'nın mahdûmudur. Amcazâde Hüseyin Paşa'nın sadâretinde defterhâneye çırâg olup tedrîcen terakkî ederek ser-halife oldu.

1143 senesi rebîülevvelinde cülûs eden Sultân Mahmûd-ı Evvel'in lalası iken Rumeli pâyesiyle kapıcılar kethüdâsı olan Amasyalı Osmân Paşa'nın himmetiyle tezkîre-i sânî, 1145'de tezkîre-i evvel, 1148'de cizye muhâsebecisi, 1149'da kethüdâ-yı sadr-ı âlî olarak parladı.

1150 rebîülâhirinde Muhsinzâde Abdullah Paşa'nın sadâretinde Rumeli asâkiri sağ kol sürücüsü olarak taşra gönderildi. 1152 muharreminde rikâb-ı hümâyûn kâim makâmı olan Zanalızâde es-Seyyid el- Hac Ahmed Paşa'nın ricâsıyla avdet edib müteâkiben baş muhâsebeci, ba'dehû defter emîni ve 1156 saferinin yirmi yedisinde Sadr-ı a'zam olan İskeforlu es-Seyyid Hasan Paşa'nın arzıyla sânîyen kethüdâ-yı sadr-ı âlî oldu.

1158 cumâdelevvelinde vezâretle Aydın vâlisi **[100]** oldu. Ba'dehû 1159 ramazanında Trabzon ve şevvâlinde İnebahtı, 1161 şevvâlinde Belgrad ba'dehû Eğriboz, 1164 saferinde Bosna vâlisi olup 1165 senesi rebîülevvelinde Bosna'da ansızın vefât etdi. Müdebbir, muktedir, şâir, gâyet edîb idi. Damat İbrâhim Paşa'ya kasideler ve târihler yapıp Arabî ve Farisî ba'zı kitâblar terceme etmiş âsârı beğenilmişdir.

Şerîf Abdullah Efendi-Hattât

Amasya sâdât-ı kirâmından es-Seyyid Mustafa Çelebi mahdûmudur. Şeyh Hamdullah Efendi'nin akrabâsından olduğu münâsebetle gençliğinde İstanbul'a gidip Şeyhzâde Mustafa Dede'den temeşşuk ve bunun vefâtında Amasyalı Şükrullah Efendi'den temeşşuk ederek icâzet aldı.

Ba'dehû divân-ı hümâyûn kalemine devam edib ketebe-i divândan oldu. 980 sâlinden sonra vefât etdi. İlim ve ma'rifet sâhibi bir hattât idi. İstanbul'da mescidi olan Amasyalı Abdullah Çelebi her halde bu olmalıdır. Müstâkimzâde buna da "Şehrî" demiştir.

Şerîf Süleyman Ağa-Abdî Beyzâde

Köprülüdür. Kadıçayırı'ndaki çiftliğini evlâdına ve it'âm-ı taâma vakfeden Adil Bey'in ahfâdından el-Hâc Hüseyin Ağa'nın oğludur. Pederinin intikâlinde mezkûr vakfa mütevellî olarak teayyün etdi. Köprü a'yânından olup mükerreren şehir kethüdâsı ve baş a'yân olarak Köprü Kazâsı'nda kendisini tanıttı. 1184 sâlinden sonra vefât eyledi. Hânedân, mükrim idi.

Şerîf Abdullah Bey-Bâyezîd Paşazâde

Amasya'da câmii ve imâreti ve Bursa'da medresesi ve evkâf-ı cesîmesi olan sadr-ı esbak Amasyalı Bâyezîd Paşa evlâdından vakfı mütevellîsi Mehmed Bey'in mahdûmudur. **[101]** Pederinin 1141'de irtihâli üzerine Bâyezîd Paşa'nın Amasya ve Bursa'daki evkâfına mütevellî oldu. Bir müddet vakfı kâim makâmlıkla idâre ederek İstanbul'a gidip züamâdan oldu.

Girit Muhârebesi'nde yararlığı görüldüğünden terakkî ederek 1061'de mîrlivâ görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Amasya'da Bâyezîd Paşa Câmii ittisâlinde cesîm konağı ve bahçesi vardı. Hânedân, asîl idi. Mahdûmu el-Hâc Ali Bey'dir.

Şerîf Ali Efendi-İbâd Çelebizâde

Amasyalıdır. Amasya müftüsü olup tercemesi yukarıda yazılan Kayseriyyeli Zeynülibâd Çelebi bin Nîmetullah Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da pederinin müftülüğü zamanında doğdu. Pederinin vefâtında yetîm kalıp vâlidesinin yanında büyüdü.

Amasya'da tahsîl-i ulûm etdikden sonra İstanbul'a gidip Şeyhülislam Çivizâde Mehmed Efendi'den mülâzım ve ders-i âm, 998'de Kürkçübaşı Medresesi **[102]** müderrisi olarak silk-i ulemâya girdi.

Az sonra medreseden azledilip 1000 şevvâlinde Gazanfer Ağa Medresesi müderrisi olarak parladı. Ancak tedrîsi zamanlarında gösterdiği evzâ-i garîbesi, ahvâl-i husûsiyyesi ihtilâl-i dimağına haml edildiğinden 1003 senesi zilhiccesinde azledildi. On yedi yıl kadar daha yaşayıp 1020 senesi hudûdunda vefât etdi. Âlim, nesîb ise de meczûb-meniş idi.

Şerîf Ali Efendi-Hacı Lütfullahzâde el-Hâc

Amasya a'yânından el-Hâc Mehmed Ağa bin el-Hâc Lütfullah Efendi mahdûmudur. Halk arasında "Hacı Lutoğlu" demekle meşhûrdur. Biraz tahsîl-i ulûm ve kitâbet ederek Amasya'da mukâta'a kâtibi oldu.

Hayli müddet bu kitâbetinde istikâmet gösterdiğinden mukâta'ât-ı iltizâmâtında celb-i emniyet ederek oldukça servet edindi. Gittikçe nüfûz ve serveti artıp ba'zı paşalara divân kâtibi oldu. Ba'dehû Hicâz'a gidip avdetinde meclis-i a'yân a'zâsı olduğu halde **[103]** 1190 hudûdunda vefât etdi. Hânedân idi.

Şerîf Mehmed Çelebi-Nakîb

Amasyalıdır. Sâdât-ı kirâm-ı Hüseyniyye'den es-Seyyid Ali Çelebi oğludur. Tahsîl-i maârif ederek emsâli arasında temâyüz etdiğinden Amasya Nakîbü'l-eşrâf kâim makâmı oldu. Ahî Receb Mahallesi'nde ikâmet ve tûl-i müddet Amasya'da nikâbet eylediğinden pek ziyâde iştihâr ederek 980 sâlinden biraz sonra vefât etdi. Arîk, halûk, hânedân bir zât idi. Ahî Receb Mahallesi bir müddet "Nakîb Mahallesi" demekle iştihâr etmişdi.

Şerîf Mehmed Paşa-Havzalızâde

Amasyalıdır. Amasya sâdât-ı kirâmından es-Seyyid Hasan Çelebi bin es-Seyyid Muhyiddîn Mehmed Havzavî mahdûmudur. Tahsîl-i maârifden sonra İstanbul'a gidip Sadr-ı a'zam Sokullu Mehmed Paşa'nın evlâdı muallimi Amasyalı Hasan ve Şehzâdegân muallimi Amasyalı Mazlum Melik Ahmed Efendilerin himmetleriyle mâliye kalemine girdi.

Tedrîcen terakkî ederek muhâsebeci, 995'de şıkk-ı sâlis **[104]** ve 997'de şıkk-ı sânî defterdârı oldu. 1000 senesi evâilinde Ramazân Efendi yerine baş-defterdâr (Mâliye Nâzırı) olup 1001 senesi rebîülâhirinde sipâhilerin ulûfe gılzasıyla azl edilerek i'dâmdan kurtarıldı.

1003 zilka'desinde ikinci defa vezârete baş-defterdâr olup zilhiccesinde sefere me'mûr oldu. 1004 senesi rebîülevvelinde yüzelli bin akçe tekâüd hasları verilmiş iken recebde Mısır vâlisi oldu. İki yıl üç ay Mısır'da vâlilik edib 1006 senesi şevvâlinde mâ'zûlen İstanbul'a geldi.

1008 senesi evâsıt-ı şâbânında Şam Beylerbeyi ve 1009 ramazanında vezâretle kubbe-nişîn oldu. Ba'dehû Revân ve Nahcivân taraflarında İranîler'in harekâtı şâyân-ı dikkat olduğundan bahseden kâim makâm Halil Paşa'nın arzı ile 1010'da Revân vâlisi olarak taşra gönderildi.

Çünkü Revân etrâfında Şiîlerin taarruzâtına karşı sâdâtdan bir vâlinin vücûduna lüzûm gösterilmişdi. 1013'de Revân'ı muhâsara eden İranîler'e karşı tam bir yıl **[105]** mukâvemet etdi.

Hayfâ ki kuvve-i imdâdiyyenin azlığı ve Şirvânîler'in Şâh Abbas'a muzâharet ederek şiddetle hücûm ve kesreti yüzünden 1013'de esir oldu. Bir rivâyetde şehîd olup diğer bir rivâyetde siyâdetine hürmeten İmâm Rıza Vakfı tevliyetiyle Tus'a gönderilip orada vefât etdi.

Âlim, müdebbir, sâdık, muktedir, müstakîm bir vezîr idi. Birâderzâdesi es-Seyyid Celal Efendi'ye gönderdiği mebâliğ ile Amasya'nın Çukurbahçe semtinde âlî bir zâviye yaptırdı. Ba'zı müsakkafât vakfetdi.

Şerîf Mehmed Efendi-Müftîzâde

Merzifon ulemâsından Abdurrahman Efendi bin Mustafa Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da Çorumlu Müftî Hâfız es-Seyyid Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib Merzifon'da ders-i âm, ba'dehû Sofular Mahallesi Câmiine hatîb ve imâm olarak tedrîs-i ulûma himmet etdi. 1161 sâlinden sonra vefât eyledi. Âlim, sâlih idi. **[106]**

Şerîf Mehmed Efendi-Zanalızâde es-Seyyid

Amasyalıdır. İki defa Amasya Müftüsü olan Hâce Sultân zâviyesi Vakfı mütevellîsi Zanalı es-Seyyid el-Hâc Ahmed Efendi'nin mahdûmu ve sadr-ı esbak Zanalızâde es-Seyyid el-Hâc Ahmed Paşa'nın dayısı ve amcazâdesidir.

Amasya'da ulemâdan tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve Atabeg Gâzi müderrisi ve pederinin irtihâlinde Hâce Sultân vakfı mütevellîsi oldu. Ba'dehû silk-i kudâta girip kasabât ve bilâda kadı ve mükerreren Amasya Nakîbü'l-eşrâf kâim makâmı oldu.

1153'de yeğeninin sadâretinde Maraş mevleviyyetiyle be-nâm olup vilâyât niyâbet ve kazâsında bulundu. 1168'de vefât etdi. Kibâr-ı sâdât-ı ulemâdan ve mevâlîden idi. Kerîmezâdesi Şerîf Mehmed Paşa'dır.

Şerîf Mehmed Efendi-Lâdik Müftüsü

Diyarbekirlidir. İbrâhim bin Ali mahdûmu olup gençliğinde Amasya'ya gelip tahsîl-i ulûma çalıştı. **[107]**

Ba'dehû Lâdik'e gidip Şeyhülislam Efendi Medresesi müderrisi olan meşâhîr-i fuzalâdan İtâkî Yûsuf Efendi'nin dersine oturdu. Müşârün-ileyhden tahsîl ederken vefâtına binâen tekrar Amasya'ya geldi.

Amasya müftüsü ve Mehmed Paşa müderrisi Çorumlu es-Seyyid Hâfız Mehmed Efendi'nin halka-i tedrîsine mülâzemet ederek ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu. Ba'dehû Lâdik'de Şeyhülislam Medresesi müderrisi ve mükerreren Lâdik Müftüsü olduğu halde 1173 sâlinden sonra vefât etdi.

Meşâhîr-i fuzalâdan muhakkik, usûlî, gâyet fakîh ve müteşerri' idi. Pek çok tilmîzleri vardır. Bunlardan biri de Allâme Ürgüplü el-Hâc Ahmed Efendi'dir. Evlâdı bir müddet Lâdik'de müderris ve müftü olmuşlardı.

Şerîf Mehmed Efendi-Müftîzâde

Amasyalıdır. Ulemâdan es-Seyyid Abdülbaki Efendi'nin mahdûmudur. İstanbul'a gelip Firârî Hasan Paşazâde es-Seyyid Abdullah Paşa'nın dâiresine intisâb etdi. Müşârün-ileyhin sadâretinde mektûbî kalemine çerâğ oldu. **[108]** Vefâtında Muhsinzâde Mehmed Paşa'ya intisâb edib sadâretinde mühürdârı oldu.

Sadr-ı müşârün-ileyhin zamanında Hâcegân-ı Divân-ı Hümâyûn'dan olup irtihâlinde tezkîre-i sânî, ba'dehû İstanbul Gümrük emîni olduğu halde 1199 senesi zilka'desinin üçünde vefât etdi. Eyüb'de medfûndur. Erbâb-ı liyâkatdan idi.

Şerîf Mehmed Paşa-Şerîf Efendizâde

Amasyalıdır. Zanalızâde es-Seyyid Şerîf Mehmed Efendi'nin dâmâdı Zaîm Ali Ağa'nın mahdûmu ve Şerîf Efendi'nin kerîmezâdesidir. 1161 saferinde doğdu. Gençliğinde İstanbul'a gidip kethüdâ kalemine çerâğ edildi.

Burada tedrîcen tefeyyüz ederek 1185'de Arabacılar kitâbetiyle tarîk-i hâcegâna girdi. 1186'da Tezkîre-i sânî olup 1187'de azliyle Amasya'ya i'zâm edilerek Sultân Bâyezîd-ı Sânî evkâfı mütevellîsi oldu.

1191'de İstanbul'a avdetini müteâkib Harameyn muhâsebecisi ve 1192'de defterdâr mektûbçusu olup 1193 **[109]** şevvâlinde teşrifâtçı ve zilhiccesinde kethüdâ kâtibi oldu. Ancak kethüdâ-yı sadr-ı âlî olan Halil Hamid Paşa ile geçinemediğinden 1194'de azledilip 1195'de baş muhâsib oldu.

1197'de Halil Hamid Paşa'nın sadâretinde açıkta kalıp ba'zı evkâf-ı cesîme tevliyetiyle imrâr-ı vakit ederek 1205 rebîülâhirinde Ordu-yı Hümâyûn'da baş defterdâr oldu. 1207 şâbânında azledilip 1208 ramazanında bâruthâne nâzırı 1209 muharreminde baş-muhâsebeci ve cumâdelûlâsının ondördünde kethüdâ-yı sadr-ı âlî oldu.

1209 recebinde ilâveten baruthâne nâzırı ve şevvâlinde her ikisinden de azliyle rûznâme-i evvel ve 1210 cumâdelûlâsında sânîyen kethüdâ-yı sadâret ve nâzır-ı baruthâne oldu. 1213 senesi saferinin yirmi dördünde kethüdâlıkdan azil ile defter emîni ve zilka'desinin dokuzunda rikâb-ı hümâyûn defterdârı oldu.

1214 senesi muharreminde tersâne emîni 1216 rebîülevvelinde Mısır Defterdârı olup Vali Hüsrev Paşa ile geçinemediğinden 1217 senesi cumâdelûlâsında isti'fâ etdi. Müteâkiben **[110]** vezâretle Cidde ve Habeş vâlisi oldu. Ancak bir yıl kadar vâlilik ederek 1218 senesi cumâdelâhiresinde Cidde'de dâr-ı bekâya rihlet etdi.

Vezîr-i müşârün-ileyh sâdık, müstakîm, muktedir, sahî, güler yüzlü idi. Halilesinin isrâfından dolayı hayli paraya mâlik olduğu halde güç idâre bildi. Mahdûmu mevâlîden Saîd Siret Bey 1246'da vefât etdi. Şâir idi. Bunun mahdûmları şâir-i heccâv Nihad Bey ile Küçük Şerîf Mehmed Paşa'dır.

Ahfâdından biri de Avni Mehmed Bey olup yeğeni dergâh-ı âlî gediklilerinden Mustafa Ağa'dır. Küçük Şerîf Mehmed Paşa 1293 rebîülâhirinde reis-i nuzzâr iken vezâret verilmiş, 1303'de Mısır'da vefât etmişdir. Erkân-ı Mısrıyyeden idi.

Şerîf Mehmed Efendi-Şeyhzâde es-Seyyid

Amasya fuzalâsından Müftî-i esbak Abdullah Vecîh Efendi'nin büyük mahdûmudur. Pederinden tahsîl-i ilim ve kemâl edib ders-i âm ve 1216'da pederinin kasr-ı yediyle Büyük Ağa **[111]** Medresesi müderrisi olduğu halde 1226'da vefât etdi. Âlim, kâmil, vecîh idi.

Şerîf Mehmed Efendi-Sarı Ahmedzâde

Amasya müftüsü Sarı Ahmedzâde Hâfız el-Hâc Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Hıfz-ı Kur'ân ve tahsîl-i ilim ve irfân ederek ders-i âm oldu. Bâ'dehû kazâya sülûk edib hayli kasabâta kadı ve bilâda nâib olup 1245 sâlinden sonra vefât etdi. Ulemâ-yı nüvvâbdan idi.

Şerîf Mehmed Bey-Gürcüzâde

Amasya eşrâfından olup tercemesi yukarıda yazılan es-Seyyid el-Hâc İbrâhim Bey bin Mehmed Bey bin Mustafa Paşa mahdûmudur. Pederinin vefâtından sonra taayün edib Amasya meclis-i a'yânına a'zâ olarak yıllarca icrâ-yı nüfûz etdi.

Ancak 1245'de a'yânlığın ilgâsından sonra Bağ-ı Helkis Mahallesi'ndeki cesîm konağında ikâmet ve peder-mânde servetini hüsn-i idâre ederek bir müddet meclis idâre a'zâsı oldu. 1256 sâlinden sonra **[112]** vefât etdi. Mahdûmları Eşref Mehmed, Abdullah, Mahmûd Şâkir, Mehmed Ali beylerdir. Eşref Beyzâde Abdurrahman, Süleyman, Ahmed beyler ma'rûfdur. Süleyman Bey, asker zabitânından olup Nâseliç Taburu binbaşısı iken 1305'de vefât etdi. Mahdûmu Osmân Münir Bey askeri kâim makâmı olmuştu. Mehmed Ali Beyzâde Salih Bey de Amasya vücûhundandır.

Şerîf Mehmed Efendi-Erzurumî

Amasya ulemâsından tahsîl-i ulûm edib ders-i âm oldu. Hayli müddet tedrîs ve tezkîre mülâzemet ederek oldukça iştihâr edib 1299'da vefat etdi. Ulemâdan sâlih, vâiz bir zât idi.

Şerîf Mehmed Efendi-Kapancızâde Hâfız

Amasyalıdır. Kapancızâde Kâmil Mehmed Efendi bin el-Hâc Ahmed Efendi bin Abdullah Efendi'nin mahdûmudur. 1286'da Eski Kethüdâ Mahallesi'nde doğdu. Hıfz-ı Kur'ân etdikden sonra bir müddet Amasya'da tahsîl-i ilm edib **[113]** 1307'de İstanbul'a gitdi.

Fâzıl-ı meşhûr Tokatîzâde Hâfız el-Hâc Ahmed Nureddîn Efendi'nin halka-i tedrîsine on yıl mülâzemetle 1317 senesi cumâdelâhiresinde ikmâl-i tahsîl ederek tedrîse icâzet aldı. Bâ'dehû avdetle Amasya'da ders-i âm olup yıllarca tedrîsden sonra talebesine icâzet verdi.

Esnâ-yı tedrîsinde pederinin uhdesinde bulunan Yörgüç Paşa Câmii imâmet, hitâbet, vâ'ziyye cihetlerine mutasarrıf oldu. Diğer ba'zı cihât-ı ilmiyye de uhdesine tevcîh edilip maîşeti yoluna girdi. Ceddînin birâderi olan el-Hâc Hüseyin Zeki Efendi'nin yaptırdığı muvakkıthâne muvakkıtı oldu. Âlim, gâyet zekî, hâfızası mükemmel tab'an ve hılkaten latîf, latîfeyi sever, şürekâ-yı dersimizden bir zâtdır.

Şa'bân Çelebi-Hâbilzâde el-Hâc

Amasyalıdır. A'yândan Receb Çelebi bin Hasan Çelebi bin Hâbil Bey bin Tâceddîn İbrâhim Bey bin Sultân Zeyneddîn Tüli Hân oğludur. Sultân Bâyezîd-i Sânî Amasya vâlisi **[114]** olduğu esnâda ümenâdan ve divânî hâcegânından olup 890 sâlinden sonra vefât etdi. Erkân-ı memleketden idi.

Şa'bân Efendi-Ahî Recebzâde

Amasya'nın bir mahallesi kendi adıyla meşhûr olan Mevlânâ Ahî Receb Çelebi mahdûmudur. Asr-ı ulemâsından tahsîl-i ilim ederek müderris ve ba'dehû kadı olup hayli kasabât ve bilâd-ı mücâvireden icrâ-yı kazâ etdi. Bir aralık Amasya nâibi olup 925 sâlinden sonra vefât etdi. Ulemâdan ve kibâr-ı kudâtdan idi. Mahdûmu Ramazân Efendi'dir.

Şa'bân Bey-Yeni Beyzâde

Lâdiklidir. Yeni Beyzâde Kemal Bey'in mahdûmudur. Meşâhîr-i züamâdan olduğu münâsebetle bir müddet Amasya Alaybeyi ve ba'dehû mîr-lîvâ olup sancaklara çıktı. Mısır ve Rumeli muhârebâtında yararlıklar gösterdi. Ba'dehû Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed'in ma'iyyet-i ümerâsından olup 918'de menkûb oldu. 926 sâlinden sonra vefât etdi. Lâdik'de ba'zı hayrâtı var idi. **[115]**

Şa'bân Efendi-Hacı Bayram Efendizâde

Amasyalıdır. Meşâhîr-i fuzalâdan olup 969'da vefât eden Ahî Recebzâde el-Hâc Bayram Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm oldu.

Ba'dehû Amasya medreselerine müderris ve altmışlı derecesinden kazâya geçip kasabât ve bilâda kadı oldu. 997'de Amasya'da vefât etdi. Âlim, kâmil idi. Mahdûmları Mehmed,

Mahmûd, Hasan Efendilerdir. Mehmed Efendi, mevâlîden, Mahmûd Efendi kibâr-ı kudâtdan ve Hasan Efendi kazasker oldu.

Şa'bân Ağa-Seydî Alizâde

Amasyalıdır. Vücûh-ı memleketden İskender Çelebi bin Hızır Çelebi mahdûmudur. Sipâhi olup hayli muhârebâta girdi. Mükerreren Amasya kethüdâyeri, Amasya sancâğı mütesellimi, Sivas vilâyeti cizye tahsîldârı, bir müddet Tokat voyvadası ve Amasya beytü'l-mâl emîni olup 1054 senesi hudûdunda vefât etdi. Meşâhîr-i a'yândan idi. Mahdûmu Mecid Ağa'dır. **[116]**

Şa'bân Paşa-Zülfikâr Paşazâde

Amasyalıdır. Tercemesi yukarıda geçen Zülfikâr Paşazâde Mehmed Bey'in mahdûmudur. Sipâhi olup Lehistan harbinde yararlığı görüldüğünden terakkî gördü. Güzel yazısı ve istikâmeti olduğundan cizye kâtibi, Amasya kethüdâyeri ve Amasya mütesellimi, ba'dehû Gümüş mâdeni emîni oldu.

Şecâat ve besâleti, ma'rifet ve istikâmeti sadr-ı esbak Hüsrev Paşa tarafından takdir edilerek Yeniçeri ocağına alındı. Orada orta yazıcısı oldu. 1041 senesi recebinde Yeniçeri Ağası olan Amasyalı Köse Mahmûd Ağa'nın himmetiyle Yeniçeri kâtibi oldu.

Yeniçerilerin azgınlığı belâsıyla azledilen Yeniçeri Ağasını müteâkib 1043 şâbânında bu da azledilip sadâret kâim makâmı olan Murtaza Paşa'nın sahâbeti sâyesinde katilden kurtuldu. Birkaç ay sonra Paşa'nın kâtib-i divânı oldu.

1045'de Revan'ın fethi müyesser oldukda defterdârı olup İranîler'in tehâcümü ve paşanın irtihâli üzerine **[117]** İstanbul'a geldi. 1046 senesi ramazanında Sadr-ı a'zam olan Bayram Paşa'nın himmetiyle Kars Beylerbeyi olup 1047 senesi zilka'desinde azledildi.

1048'de Beyşehri sancağı mutasarrıfı olarak Bağdat harbine me'mûr oldu. 1049'da ma'zûl olup sonra Şehrizor Beylerbeyi oldu. 1051'de ma'zûlen gelip Gümüş kazâsında aldığı çiftliğinde ikâmet etdi. 1053 senesi evâhirinde Sadr-ı a'zam Kara Mustafa Paşa'nın i'dâmından sonra Musûl Beylerbeyi gitdi.

1053 şevvâlinde infisâl edib 1056'da Çorum mutasarrıfı oldu. 1057'de buradan da azledilip tekrar çiftliğine geldi. Ba'dehû vefât etdi. Şecî', kâtib, müdebbir ise de tab'an şedîd idi.

Şa'bân Efendi-Hâfız

Amasya köylerinden Orta Köyü'nden Ali'nin oğludur. Gençliğinde Sultân Bâyezîd Medresesine girdi. Hıfz-ı Kur'ân edib ders-i âm Hâfız Mehmed Efendi'den ilm-i vücûh okudu. Bâ'dehû Uzun Mehmed Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl **[118]** etdi.

Savt ve edâsı güzel, tedrîse muktedir olduğundan Sultân Hâtun Dârülkurrâ'sı şeyhi, Hâtunîye Câmii hatîbi olarak câmi-i mezkûrda ders-i âm oldu. Hayli hâfızlar yetişdirdi. "Ortaköylü Hâfız" demekle meşhûr oldu. 1090 hudûdunda vefât etdi. Hıfzı kavî, mücevvid, âlim, şeyhü'l-kurrâ bir zât idi.

Şa'bân Paşa-Kâdızâde

Köprülüdür. Oranın vücûhundan Mehmed Ağa'nın mahdûmudur. Köprülü Mehmed Paşa'nın etbâ'ından iken vefâtında mahdûmu Fâzıl Ahmed Paşa dâiresine girdi. Etrâf-ı vilâyâta me'mûriyetle gönderildiğinden ma'rûfiyet kazandı.

Paşa-yı müşârün-ileyhin de vefâtından sonra Köprülü Paşa'nın dâmâdı Siyavuş Paşa'ya kapılandı. Müşârün-ileyhin vezâret ve sadâretinde kethüdâsı olduğundan nüfûz ve ikbâli fevkalâde arttı.

Ancak Nişâncı İsmail Paşa gibi ba'zı zevâtı kethüdâlığında **[119]** gücendirdiğinden 1099 rebîülevvelinde Sadr-ı a'zam Siyavuş Paşa'nın âsîler tarafından şehîden vefâtı üzerine Rumeli

Beylerbeyliği pâyesiyle Niğbolu muhâfızı olup gitdi. Nişancı İsmail Paşa muahharan Sadr-ı a'zam oldukda aleyhinde bir çok şeyler isnâd edilerek 1099 ramazanının sekizinde gönderilen me'mûr elinde maktûlen vefât etdi. Erbâb-ı cerbezeden idi.

Şa'bân Ağa-Şa'bânzâde

Amasyalıdır. Esbak Amasya mütesellimi Seydî Alizâde Şa'bân Ağazâde Mehmed Ağa'nın mahdûmudur. Köprülü Mehmed Paşa'nın zamân-ı ikbâlinde Enderûn-ı hümâyûn'a girip tahsîl ve terbiye gördü. Künyesi "Şa'bân Mehmed Amâsî" diye görüldü.

Ba'dehû terakkî ederek Hasoda ağaları zümresine iltihâk etdi. Merzifonî Kara Mustafa Paşa'nın zamanında terakkî göremediğinden 1095 muharreminde Sadr-ı a'zam olan Kara İbrâhim Paşa'nın himmetiyle Mora muhassılı ve müteâkiben Rumeli pâyesi ile Mora muhâfızı oldu. **[120]**

Bakaya tahsîlâtında gösterdiği şiddet yüzünden 1095 zilka'desi evâilinde azliyle tuğ ve sancağı ref' edildi. 1096'da İstanbul gümrüğü emîni olup 1098 senesi evâhirinde azl ve hapsedildiyse de bir mah sonra itlâk edilip 1099 evâilinde koyun emîni oldu. 1100'de buradan ma'zûl ve ba'dehû merhûm oldu.

Şa'bân Ağa-Türk

Amasyalı Hasan Ağa'nın oğludur. Birâderleri 1085'de İsakçı mevkiinde vefât eden Receb Ağa ile Gümrükçü Mahmûd Ağa'dır. Pederi Köprülü Mehmed Paşa'nın müsteşârı mesâbesinde olan Amasyalı keresteci Ali Çelebi birâderidir.

İstanbul'da Yeniçeri ocağına girip terakkî ederek çorbacı, ba'dehû kethüdâyeri oldu. Künyesi "Şa'bân Hasan Amâsî" diye görüldü. 1100'de Muhzır Ağalığı'yla katara girip 1103 saferinde kul kethüdâsı oldu.

1103 cumâdelâhiresinin yirmisinde Yeniçeri Ağası Daltaban Mustafa Paşa'nın garazkârlığıyla azledilip Karahisar-ı Şarkî'ye nefyedildi. 1104'de Amasya'ya gelip **[121]** ikâmete me'mûr oldu. 1111 sâlinden sonra vefât etdi. Kölesi Gürcü Şâhin Paşa vüzerâdandır.

Şa'bân Ağa-Koca Sipâhi

Amasyalı Mehmed oğludur. Sipahi olup Seksen Yedinci Bölüğe kaydedildi. Bâ'dehû Amasya kethüdâyeri, 1099 muharreminde Sivas ve Karaman eyaletleri Bozacılar Mukâta'ası emîni, 1103'de Amasya sancâğı muhassılı oldu.

Bâ'dehû İstanbul'a gidip Sipahiler Ocağı kethüdâsı ve 1115 vak'âsında Amasya'ya gönderilip 1116'da Amasya kethüdâyeri, ba'dehû Amasya sancağı mütesellimi olarak fevkalâde teayyün etdi. 1123'de vefât etdi. Mahdumu el-Hâc Ahmed Ağa Şa'bânzâdelikle meşhûrdur.

Şa'bân Efendi-Kadı

Amasyalı Mehmed oğludur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm edib, hâfız olduğundan esnâ-yı tahsîlinde Ebû İshak Bey Türbesi cüzhânı ve ba'de'l-icâze ders-i âm ve müderris-i benâm oldu. Ba'dehû silk-i kudâta girip kasabâta ve ba'dehû livâlara kadı oldu. Mükerreren Amasya kadısı ve nâibi görüldü. **[122]** Sonra devriye mevâlîsinden olduğu halde 1127'de vefât etdi.

Receb Mahallesi'nde mukîm, âlim, kâmil, müstakîm, sâhib-i servet ü sâmân, kerîm, hânedân bir zât idi. Mahdûmu Mevlânâ Mehmed Efendi de kibâr-ı kûdât ve mevâlî ve ulemâdan olup 1153 senesi zilhiccesinde vefât etdi.

Bunun oğulları Abdürrezzak, İbrâhim Efendilerdir. 1226'da bunlar vefât etmişlerdi. Abdür-rezzak Efendizâde el-Hâc Ahmed Efendi 1247 cumâdelûlâsında ve İbrâhim Efendizâde el-Hâc Ali Efendi 1251 saferinde vefât etdi. Hacı Ahmed Efendizâde es-Seyyid Mustafa, Mehmed Efendiler olup cümlesi de türbe cüzhânı olarak "Şa'bânzâde" demekle meşhûrlardır. Bunlardan Muhsin Efendi ma'rûfdur.

Şa'bân Efendi-Hâfız

Amasyalıdır. Koca Sipâhi Şa'bân Ağazâde el-Hâc Ali Ağa'nın mahdûmudur. Evâ'il-i hâlinde tahsîl-i ilim için **[123]** İstanbul'a gidip Sultân Ahmed Medresesi'nde ikâmet ederek çalıştı. Sesi gâyet güzel olduğundan tecvîd ve vücûh öğrendi. Tahsîl-i ilim ederek mücâz oldu.

Diğer tarafdan bir müddet Ayasofya Câmiinde imâm olarak ta'lîm-i kıraatla iştihâr etdi. Ba'dehû 1181'de Ayasofya Câmii hatîbi ve az sonra Fatih Sultân Mehmed Câmii imâmı olup şeyhü'l-kurrâ olarak fevkalâde meşhûr oldu. 1197'de vefât etdi. Meşâhîr-i kurrâdan halûk, âlim, duâ-gû bir zât idi.

Şa'bân Ağa-Odabaşıoğlu

Amasya yeniçerilerinden odabaşı Halil Ağazâde Altıncı Mehmed Ağa'nın oğludur. Bu da yeniçeri olup Rus ve Rumeli muhârebelerinde yararlığı görüldüğünden Amasya Serdârı, 1203 muhârebesinde Serdengeçtiler Ağası oldu. Ba'dehû vefât etdi. Yeniçeri zâbitânından cesûr, işgüzâr, zî-nüfûz bir adamdı.

Şifâî Ömer Çelebi-Hekim

Amasya Dârüşşifâsı etibbâsından cerrâh-ı meşhûr **[124]** Hacı Mustafa Efendi'nin mahdûmudur. Cerrâhzâdelikle meşhûr olup "Hekîm Çelebi" denirdi. Amasya'da Kadızâde Küçük Mehmed Efendi'nin halka-i tedrîsinde tahsîl-i ilim etdi. Pederinden tabâbet ve fenn-i cerrâhîyi ahz ederek pederinin vefâtında yerine kâim oldu.

Amasya'da yıllarca icrâ-yı tabâbet edib Dârüşşifâ tabîbliğinde iştihâr etdi. Kırk yıldan ziyâde Dârüşşifâ tabîbi olarak Tımârhâne şeyhi meşâhîr-i sulehâdan eş-Şeyh Salih Efendi ile beraber çalıştı. Bu zât enfâs-ı kudsiyesi ile sâhib-i terceme muâlecât-i fenniyyesiyle hastaları tedâvî etdi. 1072'de vefât eyledi. Âlim, hekîm, mâhir, edîb, şâir, kerîm bir zât idi.

Şifâî Mahmûd Efendi-Hasan Efendizâde eş-Şeyh

Südûr-ı kirâmdan Amasyalı Bayramzâde Hasan Efendi bin Şa'bân Efendi'nin mahdûm-ı kerîmidir. **[125]**[127] **[126]**

Şefîk Ali Paşa-Lâz

Rizelidir. Laz Ahmed Paşa'nın kapıcıbaşılığında kethüdâsı olup 1226 rebîülevvelinde müşârün-ileyhin sadâretinde Mektûbî kalemine girip hulefâdan ve ba'dehû Hâcegân-ı divân-ı hümâyûndan oldu. Ba'dehû sadr-ı müşârün-ileyhin yine kethüdâsı ve 1234 senesi cumâdelûlâsında vefâtına binâen Gümüşhâne emîni oldu.

1236 senesi recebinin dördünde bâ-rütbe-i mîr-i mîrânî boğaz muhâfızı oldu. Ba'del-azl 1242'de Varna muhâfızı, 1243'de Hamîd sancağı mutasarrıfı, 1244'de azliyle müteâkiben Köstendil, 1245'de sânîyen Hamid ve ba'dehû Alâiye sancakları mutasarrıfı ve Silivri muhâfızı oldu. **[127]**

Bu hizmetinde oldukça yararlık gösterdiğinden Kayseriyye sancağı ilâve-i me'mûriyeti oldu. 1246'da vezâretle Erzurum vâlisi olup senesinde azliyle Laz Ali Rıza Paşa ile Bağdat harbine me'mûr olduysa da hilâf-ı emr-i âlî hareketinden dolayı 1247'de ma'zûlen Amasya'da ikâmete me'mûr oldu.

On yıldan ziyâde mensî bir halde Amasya'da imrâr-ı hayat edib 1258 senesi rebîülevvelinde Bolu müşîri olduysa da 1259 senesi evâilinde azliyle sânîyen Amasya'ya gönderildi. Münâsib bir maâş ile tekâüd edilip 1277 senesinde vefât eyledi.

Amasya'da Mehmed Paşa Kabristânı'nda medfûndur. Seng-i mezârında Sultân Abdülazîz Hân'ın vüzerâsından olduğu yazılıdır! Mehmed Paşa imâretinin arkasında kebîr

[127] Müellif bu sayfayı boş bırakmıştır (Ed.)

konağı ve bahçesi Şefik Paşa konağı ve bahçesi diye meşhûr idi. 1310 târihinden sonra veresesinden Ali Rıza Bey satıp târumâr etdi. Yerine hânlar, dükkânlar, kahvehâneler yapıldı. **[128]**

Şefik Mehmed Efendi-Şeyh

Amasya yeniçerilerinin serdârı olup 1241'de i'dâm edilen Kara Hasanoğlu İcâd Mustafa Ağazâde Hasan Ağa'nın oğludur. 1267'de Hacı İlyâs Mahallesi'nde doğdu. Sesi oldukça güzel olduğundan Amasya'da Sultân Bâyezîd Câmii müezzini oldu.

Altmış yıl kadar müezzinlik edib letâfet-i tab'ından ve hazır cevaplığından ve latîfe-gûyluğundan dolayı "Şeyh" unvânıyla iştihâr etdi. Mecâlis-i yârânda letâif-i mukallidânesiyle kendisine güzel bir mevki' temin ederek 1348'de vefât etdiği duyuldu.

Şekil ve sîmâsı latîf, sohbet ve muâşereti lezîz, nekre-gû, hazır cevâp, letâife mâil, gülünç sözleri dâstân-ı âlem bir şahsiyet idi. Hezliyâtı latîf, kimseyi rencîde etmez, halk ve a'yân sohbetine meclûb, taklid husûsunda mâhir idi. Asrımızın Hoca Nasreddîn'i sayılırdı. Gâyet zekî idi.

Sultân Bâyezîd müezzinlerinden ve meşâhîr-i sulehâdan **[129] "**Kara Müezzin" demekle meşhûr Hâfız İbrâhim Efendi bir gece Sultân Bâyezîd imâmı Hâfız Şerîf Efendi'nin kahvehânesinde bir cemm-i gafîr içinde latîfeler söyleyerek halkı güldüren Şefik Efendi'nin alnından öper.

Şefik Efendi derhal iki elini kaldırıp yüzüne sürerek "Elhamdülillah" der. Kara Müezzin ve nâsdan ba'zıları neye hamd etdiğini sordukda Şefik Efendi, "Küçüklüğümde annemi kızdırmışdım. "İlâhî oğlum, yüzünü köpekler yalasın" diye bedduâ etmişdi. O bedduâya uğradım, fakat hafîf geçtiğinden Allah'a hamd etdim" demiştir.

Şefik Efendi bahar gelip kiraz alardığı zaman Şeyh Cûî'de olan bağına göçer, orada bir ay kadar dem-güzâr olur. Hergün yârânı gelip mülâtafeler yapardı. Birgün sabahleyin Redif Binbaşısı Ahmed Hulûsî Bey neferiyle beraber bağından şehre inerken şeyhin yanına uğrar. Kimseyi bulamaz. Ortada semâverden çaylar içilip, soğulmuş, şeker ve bardaklar hazır durur. **[130]**

Bunu gören Hulûsî Bey tabakdan bir parça şeker alıp kapısının üstüne nazarlık diye sûret-i mahsûsada koyduğu kuru eşek kellesinin dişleri arasına kor gider. Şefik Efendi sonra gelip bu hâli gördükde bir mûzibin geldiğini anlar.

Ertesi gün Hulûsî Bey aynı saatte yine gelir. Muhabbet esnâsında ma'hûd şekeri gösterir. "Bu ne" diyerek sebebini sorar. Şefik Efendi derhâl "dün sabahleyin ben yokken bir azîz gelmiş, çayları içmiş, ma'hûd kelleye işaret ederek, "hatta babasına bile dişleme çay içirmiş!" diye cevâp vermiştir.

Şefik Efendi, Şehzâdeler Türbesi civârında açdığı muhtasar bir bakkal dükkânında otururken Gümüşhacıköylü Müftüzâde Ali Rıza Efendi ziyâretine gelir. Satılık yumurtaları yüksek rafta görünce güler, "yumurtaların ne kadar yüksekte" dir. Şefik Efendi derhal "var ilerisini kıyâs et!" cevâbıyla iskât etmişdir.

Şer'iyye mahkemesi kâtibi iken sâbık Müftü Hacı Müsevvidzâde **[131]** Hacı Hâfız Tevfik Mehmed Efendi, Şefik Efendi'nin bağına gider. Kendisini bulamayınca hırkasını alıp bir dala giydirir. Baş yerine de çalıdan bir haç yapar sonra köşke çıkar oturur.

Bir müddet sonra Şefik Efendi gelir. Kendisine misâfir geldiği âilesi tarafından haber verilir. Köşke çıkınca Hâfız Tevfik Efendi hırkayı göstererek "bu ne" der. Şefik Efendi derhâl "demin ben yok iken oraya bir Ermeni papazı gelmiş, âyin yapıp, istavroz çıkarmış!" cevâbını vermiştir.

Şefik Efendi bir gün çocuklarıyla beraber bağından şehire inerken Ok Meydanı'nda bir kaç zâbite tesâdüf eder. Zâbıtân kendisine takılmak isteyip çocuklara işâret ederek "galiba ava gidiyorsun" derler, çocukları köpeklere benzetirler. Şefik Efendi derhal "hayır" der. "Belki

domuzlara tesâdüf ederim diye bunları yanıma aldım" cevâbını vermiştir. Bunların pek çok emsâli halk arasında söylenmekdedir.

Şükrullah Çelebi-Ece Sultânzâde

Varaylıdır. Oranın ümerâsından Abdülmümin Bey bin Mûsâ Hân bin Acaytu Noyin oğludur. Amasya'da Hacı Şâdgeldi Paşa zamanında tahsîl-i irfân ederek a'yândan olup Çelebi Sultân Mehmed devrinde vefât etdi. Meşâhîr-i eşrâfdan idi. Mahdûmu Mûsâ Bey'dir. **[132]**

Şükrullah Çelebi-Mevlânâ Zeyneddîn

Amasyalıdır. Amasya ulemâsından Mevlânâ Şehabeddîn Ahmed Bâlî Çelebi bin Mevlânâ Zeyneddîn Siyavuş Çelebi bin Mevlânâ eş-Şeyh Salahaddîn Evrân bin Doğan es-Salgurî ed-Difriğî mahdûmudur. "Şeyh Evrânoğlu" demekle meşhûr olan müverrih-i be-nâmdır.

Takrîben 790 târihinde Amasya'da doğdu. Amcası "Yar Ali Şirâzî" demekle meşhûr olan Mevlânâ eş-Şeyh Zâhid Alâeddîn Ali Yârî Çelebi bin Mevlânâ Zeyneddîn Siyavuş Çelebi'den edebiyât-ı Arabiyye ve Fârisiyye'yi ve Şeyhülislam Gümüşlüzâde Mevlânâ Celâleddîn Abdurrahman Çelebi'den usûl-i şer'iyye ve kelâmiyyeyi ahz ve tahsîl ederek mücâz oldu.

Ba'dehû Bursa'ya gidip Molla Şemseddîn Mehmed Fenârî halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve fazl ve kemâli ma'lûm-ı enâm oldukda Bursa'da Sultâniyye ve ba'dehû Edirne'de Dârülhadîs müderrisi oldu. Sultân Murâd-ı Sânî kendisine fevkalâde teveccüh ve i'timâd etmekle Edirne kadısı **[133]** oldu.

846'da Sultân Murâd-ı Sânî tarafından Karamanzâde Mehmed Bey nezdine sefâretle gidip müşârün-ileyhi bir daha nakz-i ahd etmeyeceğine tahlîf ve merâsim-i sefâreti matlûb-ı padişâhî hüsn-i edâ ederek avdet ve bir müddet de Bursa kadısı oldu.

Sultân Mehmed-i Sânî cülûsunda tarafından Mısır hükümdârı nezdine sefâretle gidip haber-i culûsu tebliğ etdiği esnâda fuzalâ-yı Mısır ile mubâhaseler edib kaffe-i ulûmdaki fazl ve mahâretini tasdîk etdirdi. Avdetde te'lifât ile meşgûl ve mütekâid olduğu halde 864'de dâr-ı bekâya rihlet etdi.

Gâyet fâzıl, muhakkik, kaffe-i ulûmda mâhir, edîb, mütekellim, şâir, natûk bir zât idi. Ba'zı husûsât-ı mühimmede hayırhâhâne ihtârâtıyla Sultân Murad'ı ve Sultân Murad'ın ikinci cülûsunda Fatih Sultân Mehmed'i gücendirdiğinden kazaskerliğe terfî edemedi.

Bununla beraber her iki pâdişâhın nezdinde pek muhterem, **[134]** ulemâ ve halk arasında pek muvakkar idi. "Behcetü't-Tevârih", "Minhâcü'r-Reşâd" adlı eserleri pek makbûldur. Osmanlı Devletinde ilk müverrih tanınmıştır. Mahdûmları Muhyiddîn Mehmed, Şemseddîn Ahmed Çelebiler de kibâr-ı mevâlîdendir.

Behcetü't-Tevârih adlı eserinde adını ve sülalesini şöyle yazıyor...[128]

Müşârün ileyhin Câmiü'd-deavât adlı Ayasofya Kütüphânesinde 2782 numaradaki eserinin dîbâcesinde 868 Muharrem'inde başladığını ve sonunda Bursa'da 868 Cumâdelâhire'si evâsıtında itmâm ettiğini yazıyor ki, târîh-i vefâtı bu tarihten sonra olduğu muhakkaktır. 862 tarihi 876 tarihinden galat olmalıdır.

Şükrullah Çelebi-Şeyh Sinanzâde

Amasyalıdır. Hattât-ı meşhûr Amasyalı Şeyh Hamdullah Efendi'nin üstâdı Hayreddîn Mar'aşîzâde eş-Şeyh Sinaneddîn Yûsuf Efendi'nin mahdûmu ve şeyh-i müşârün-ileyhin tilmîz-i hâssıdır. Şeyh Hamdullah Efendi'ye pek küçük yaşında iken intisâb ederek hizmetinde hutût-ı mütenevvia'yı ahz ü teallüm etdi. Müşârün-ileyhe dâmâd oldu.

Bâ'dehû üstâdıyla beraber İstanbul'a gidip ta'lîme koyuldu. Hayli mushaf-ı şerîfler, en'âmlar, cüzler, kitaplar yazdı. Pek çok çıraklar yetiştirdi. Kayın pederi olan üstâdının irtihâlinde yerine kâim olarak fevkalâde iştihâr etdi.

---

128 Derkenarda bulunan bu kısım silinmiş olduğundan okunamamıştır. (Haz.)

Amasya'nın yüksek hattâtlarından olup "Tuhfetü'l-Hattâtîn"de yazıldığı üzere 950 târihinde vefât **[135]** etdiği zann-ı gâlibdir. Üstâdı ve kayın pederi Şeyh Hamdullah Efendi'nin yanında Üsküdar'da medfûndur. Hutût-ı ma'lûma gâyet mâhir, halûk, sûfî-meşreb bir zât idi. Mahdûmu Pir Mehmed Çelebi de hattât-ı meşhûrdur.

Şükrullah Efendi-İbâdullahzâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Kibâr-ı mevâlîden Tayyibzâde Abdullah Efendi ahfâdından Yahya Çelebi bin Mehmed Çelebi bin Abdullah Efendi'nin mahdûmudur. Siyâdeti vâlidesi tarafından olup Amasya'da ulemâdan tahsîl-i ilim ederek müderris, ba'dehû kadı oldu.

Kasabât ve bilâdı kadılıkla devrederek mevâlî-i devrîyyeden oldu. Me'zuniyeti zamanında bir müddet Amasya Nakîbü'l-eşrâf kâim makâmı olup 1011'de ceddînin yaptırdığı İbâdullah Câmii yanmış olduğundan 1017'de müceddeden yaptırdı. Ba'dehû vefât etdi. Âlim, sâhib-i hayr bir zât-ı kerîm idi. "Ubeydullahzâde" iken halk arasında "İbâdullahzâde" denmişdi. Saraczâde Yaşar Mehmed Efendi buna ceddim derdi.

Emlâkinden bir kısmını tecdîden yaptırdığı câmi-i şerîfe 1024'de vakfedip tevliyetini deruhde etmişdi. Bilâ-veled vefâtına binâen birâderzâdesi emlâkına ve tevliyete mutasarrıf olduğu sonradan anlaşıldı. **[136]**

Şükrüllah Efendi-Kara

Amasyalıdır. Esnafdan Mustafa'nın mahdûmudur. İbtidâ Küçük Ağa Medresesi'nde ikâmet ederek Molla Bahşîzâde Yahya Efendi'den ve ba'dehû Küçük Ağa müderrisi İğnecizâde Fâzıl Ömer Efendi'den tahsîl-i ulûm edib üstâdıyla beraber İstanbul'a gitdi.

Orada Ayasofya Medresesi'nde ikâmet edib, temin-i maîşet için Ayasofya Câmii kayyımı oldu. Bir tarafdan bu vazîfesini, diğer tarafdan tahsîl vazîfesini hüsn-i îfâ edib icâzet aldıkdan sonra Ayasofya'da ders-i âm ve Hâcezâde Es'ad Efendi'ye takarrub ederek ondan mülâzım oldu.

1017 recebinde müderris olarak silsile-i ulemâya girdi. Bir yıl sonra üstâdı Ömer Efendi muallim-i şehzâdegân ve 1024 cumâdelâhiresinde Efendisi Es'ad Efendi Şeyhülislam olduğu münâsebetle ikbâli parladı. 1023 zilhiccesinde Diyarbekir kadısı oldu.

1028'de üstâdı muallim-i Sultânî olmak hasebiyle Manisa mollası olup akrânı arasında temâyüz etdi. **[137]** 1031 recebinde üstâdı ve Efendisi mecbûr-ı inzivâ oldukları esnâda akrânının hased ve istirkâbıyla menkûb olup yıllarca açıkda kaldı.

1038 senesi ramazanında üstâdının etbâ'ından olan Hüsrev Paşa Sadr-ı a'zam olduğu münâsebetle İzmir mollası oldu. Ba'de'l-azl, 1042 muharreminde Medine-i Münevvere, 1043 muharreminde Mekke-i Mükerreme mollası olarak yine mahsûd-ı akrân olmuştu.

1044 muharreminde müddet-i örfiyesini ikmâl ederek avdet ve İstanbul'da ihtiyâr-ı tekâüd edib on bir yıl kadar vazîfe-i tekâüdle dem-güzâr olduğu halde 1055'de dâr-ı bekâya irtihâl etdi. Edirne kapısı haricinde Emîr Buhârî dâmâdı Amasyalı Mahmûd Çelebi ve Şeyhülislam Kemal Paşazâde Ahmed Çelebi civârında medfûndur. Şeyhî Efendi "Zeyl-i Zeyl-i Şakâyık"da diyor ki; "Âlim, fâzıl, serbülend-i emâsil idi" Seng-i mezârında "Rûh-ı Şükrullah'a sad gûne du'â 1055" yazılıdır. Dâmâdı ulemâdan Akşehirli Hüseyin Efendi müderris iken 1050 rebîülâhirinde vefât etdi. **[138]**

Şükrüllah Ağa-Çayırlı

Merzifon köylerinden Çayır Köyü'nden olup Çayır Köylü Ahmed Paşa'nın akrabâ ve etbâından Ali Ağa'nın oğludur. Ahmed Paşa'nın dâiresinde sipâhi olup mumâ-ileyhin maktûlen vefâtında Merzifon'da oturdu.

Ba'dehû Köprülü Mehmed Paşa'ya intisâb edib hayli muhârebâta iştirâk etdi. Mehmed Paşa'nın azl ve nekbetinde kethüdâyeri, ba'dehû Merzifon voyvadası oldu. Ancak Tatar Ahmed Ağa'nın nüfûzuna mâğlub olarak mevkiini ona vermişti.

1066 zilka'desinde Köprülü Mehmed Paşa sadrâzam oldukda Zile voyvadası ve 1069'da Abaza Hasan Paşa'ya uyan Tatar Ahmed Ağa'yı bertaraf ve Abazalıları def' ve tenkîle hizmet eylediğinden Merzifon voyvadası ve Çelebi Sultân Mehmed evkâfı mütevellîsi olduğu halde 1071'de vefât etdi. Oğulları Mehmed, Ali Ağalardır. Ali Ağa mîrâhûr-ı sânî iken 1091'de vefât etdi. Mehmed Ağazâde el-Hâc Ali Paşa sadrâzam oldu**. [139]**

Şükrüllah Efendi-Hâbilzâde Hâfız

Amasya müftüsü vâiz-i meşhûr Hâbilzâde Mehmed Efendi'nin ikinci mahdûmu ve Şeyh Sun'ullah ve Ehlullah Efendilerin birâderidir. Hattât-ı meşhûr Fazlullah Efendi'den temeşşuk ve ulemâdan ahz-ı ulûm ederek hattât ve ders-i âm oldu. Bir müddet evkâf-ı Sultâniyye kâtibi ve ba'dehû Hâce Ahmed Paşa'nın Dârü'l-hattâtîn'ine muallim ve ba'dehû kasabâta nâib ve kadı oldu. 1103 hudûdunda vefât etdi. Hat ve kitâbeti güzel, halûk olduğunu Şeyh Alizâde es-Seyyid Ahmed Rüşdü Efendi yazıyor.

Şükrüllah Efendi-Ortaköylü es-Seyyid

Amasya'nın Ortaköy'ünden es-Seyyid Mehmed bin es-Seyyid Süleyman bin es-Seyyid Şükrullah mahdûmu ve es-Seyyid Abdülvehhab Efendi'nin yeğenidir. Amasya'da tahsîl-i ulûm edib nevâhi niyâbetlerinde istihdâm edildi. Ba'dehû ba'zı kazâlara nâib olarak Amasya'da teayyün edib meclis-i a'yân âzâlığında bulundu. 1190 sâline doğru vefât etdi. İlim ve maârifden hissedâr idi. **[140]**

Şükrü İbrâhim Çelebi-İbâdzâde

Tercemesi yukarıda yazılan İbadzâde es-Seyyid Şükrullah Efendi'nin li-ebin kardaşı Abdullah Çelebi bin Yahya Çelebi bin Mehmed Çelebi bin Ubeydullah Efendi'nin oğludur. Amcası mumâ-ileyh es-Seyyid Şükrullah Efendi'nin hânesinde büyüdü. Hat ve kitâbet öğrendi. Biraz tahsîl-i ilm etdi.

Amcasının vefâtında emvâline vâris ve İbadullah Câmii vakfına mütevellî oldu. Bir müddet Amasya sancağı kâtib-i divânı olup hayli nüfûz ve servet kazandı. Sonra kitâbeti terk edib kendi emlâk ve evkâfının hüsn-i idâresiyle imrâr-ı hayat ederek 1071 şâbânında vefât etdi.

Edîb, şâir, kâtib, hânedan idi. Bir gazelini "Tezkîre" sâhibi müderris Abdî Efendi kaydetmişdi. Hayfâ ki yandı. Oğulları Mehmed, Mustafa Efendiler eimmedendir. Hâfız Mustafa Efendizâde Abdullah Efendi mevâlîdendir.

Şükrü Ahmed Efendi-Helvacızâde

Amasya'da Helvacı pınarının bânîsi Helvacı Mehmed Ağa **[141]** ahfâdından sipâhi Hasan Ağa'nın mahdûmudur. Allâme Amasya Müftüsü Hızır Efendi'nin tilmîzi ve dâmâdı Osmân Efendi'den tahsîl-i ilim edib Şer'iyye Mahkemesi kâtibi Hacı Ali Efendi'den hatt-ı ta'lîk öğrendi.

Bir müddet Amasya kassâmı olup sonra kazâ niyâbetlerinde ahkâm-ı şer'iyyeyi infâz ederek kasabâta kadı ve ba'zı deâvâ-yı mühimmede müvellâ oldu. Ba'dehû meclis-i a'yâna a'zâ olup 1147 sâline doğru vefât etdi. Âlim, kâtib, şâir idi.

Şükrü Ahmed Efendi-Hacı Müsevvid

Amasyalıdır. Pervâne Bey Câmii imâmı Yumuk Osmanzâde Hâfız Mehmed Efendi bin Yumuk Osmân Efendi bin Hâfız Hasan Efendi bin Mustafa Efendi bin İsmail Efendi bin Pervâne Bey Câmii imâmı Hâce Hasan Efendi mahdûmudur.

1258'de Fethiye Mahallesi'nde doğdu. Evâ'il-i hâlinde dibâğatle iştigâl ederek ba'dehû Malatyalı Sûfîzâde Mehmed Hulûsî Efendi'nin halka-i tedrîsine mülâzemetle ulûm-i Arabîyye'yi öğrendikden sonra fıkıh ve ferâiz okudu. **[142]**

Usûl-i mertebe üzere ikmâl-i tahsîl edib icâzet aldığından az sonra 1291'de üstâdı Mehmed Hulûsî Efendi Amasya müftüsü oldukda yanında müsevvidi ve emînü'l-fetvâ olarak on iki yıl bu hizmetinde devam etdi. Hayli servet ü sâmân edindi.

Müsevvidliği zamanında inhilâl eden Sungurlu Medresesi müderrisi olup 1303'de üstâdının irtihâli üzerine tedrîs-i fıkh ve ferâize muvâzabet etdi. Bir müddet sonra zuhûr eden yangında medrese yandığından erbâb-ı hayrın iânât-i nakdîyyesi ve kendi himmeti sâyesinde medreseyi tecdîden i'mâr edib vazîfe-i tedrîse devam etdi.

1312 senesi şevvâlinde bir cemm-i ğafîr ile Hicâz'a gidip edâ-yı Hâc etdikden sonra Cidde'ye avdet ederken Cidde mevkiinde koleraya tutulup orada dâr-ı bekâya irtihâl etdi. Meşâhîr-i ulemâdan gâyet fakîh, ferâizde mâhir, Arabiyye'de râcil, vakûr, sâlih, varlığa mâlik bir zât idi.

Mahdûmları Hacı Hâfız Mehmed Tevfik Efendi ile ayyâş-ı meşhûr Hâfız Mehmed Rüşdü Efendi'dir. Uhdesinde olan **[143]** Pervâne Bey Câmii imâmlığını askerlikten kurtarmak için bu ayyâşa vermişdi.

Şükrü Hasan Efendi-Keşrefzâde el-Hâc

Köprülüdür.[129] **[144]**

Şükrü Hüseyin Efendi-Sakallızâde

Amasyalıdır. Sâbıküddîn Mahallesi'nden Sakallıoğlu Ali Ağa bin Sakallı Mehmed Ağa'nın oğludur. Ceddi Amasya serdârı Sakallı el-Hâc Mehmed Ağa olup tahsîl-i ilme çalışdı. Çelebizâde Fâzıl Hasan Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu.

Usûl üzere tedrîs-i ulûm edib talebesine icâzet verdikten sonra İstanbul'a gitdi. Tarîk imtihânını kazanıp kasabât ve bilâda kadı olarak 1218 sâlinden sonra vefât etdi. Ulemâ-yı kudâtdan bir zât idi.

Şükrü Ali Efendi-Muhaddis

Zilelidir.[130]

Şükrü Mehmed Efendi-Şeyhzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Hızır Paşa Câmii ve tekkesi şeyhlerinden Ekincek İbrâhim Efendizâde Hâfız İsmail Efendi'nin mahdûmudur. Iydîzâde el-Hâc Âkif Mustafa Efendi'den ahz-ı ulûm edib ceddînin hulefâsından eş-Şeyh Mustafa Efendi'den münîb oldu.

Pederinin irtihâlinde Hızır Paşa Câmii imâmı ve tekkesi şeyhi **[145]** olup hüsn-i hâl ve kemâliyle edebiyât-ı Arabîyye ve Farisîyye'de mahâretiyle iştihâr edib 1197 hudûdunda vefât etdi. Meşâyîh-i Şa'bâniye kibârından âlim, âbid, edîb, şâir idi. İlâhiyâtı tekkelerde okunurdu.

Şükrü Mehmed Efendi-Hâfız

Amasyalıdır. Yeniçeri bayrakdârlarından İstanbullu oğlu Ali Ağa'nın mahdûmudur. Payaslı el-Hâc Mehmed Efendi'nin halka-i tedrîsinde okudu. Meşhûr şeyhü'l-kurrâ Sarı Ahmedzâde Hâfız Mehmed Efendi'den vücûh-ı kıraatı alıp İstanbul'a gitdi.

İstanbul kurrâsından dahî tecvîd ve kıraat görüp erkân-ı Selîmiyye'den Amasyalızâde el-Hâc İbrâhim Reşîd Efendi dâiresine intisâb ederek müşârün-ileyhin imâmı oldu. Birkaç yıl sonra müşârün-ileyhin şehîden irtihâlinde İbrâhim Afîf Efendi'ye intisâb edib müderris ve ba'dehû kadı oldu. 1245 sâlinden sonra vefât etdi. Ulemâdandır, savt ve edâsı güzeldi.

[129] Müellif "Şükrü Hasan Efendi-Keşrefzâde el-Hâc" başlığını eksik bırakmıştır (Ed.)
[130] Müellif "Şükrü Ali Efendi-Muhaddis" başlığını eksik bırakmıştır (Ed.)

Şükrü Mehmed Efendi-Zeytûnî

[146] Amasya mülhakâtından Zeytun kazâsının eski merkezi olan Avlağu kasabasından İbrâhim'in oğludur. Bir müddet Amasya'da İçerişehir'de Tekke Medresesi'nde ikâmet ve Sipâhi Hâfız Ömer Efendi'nin halka-i tedrîsinde tahsîl-i ulûma gayret etdi.

Ba'dehû İstanbul'a gidip Ayasofya Medresesi'nde ikâmet ve meşâhîr-i ulemâdan ikmâl-i tahsîl ederek mücâz ve bi'l-imtihân Ayasofya Câmiinde ders-i âm ve 1260 senesi rebîülevvelinde müderris oldu. İki defa icâzet verip esnâ-yı tedrîsinde devre-i medârisi ikmâl ederek 1291 muharreminde Girit mollası oldu.

Ba'dehû Sobice kazâsı ile mütekâid olduğu esnâda bilâd-ı hamse pâyesiyle taltîf edilip Ayasofya Câmi-i şerîfinde hadîs ve tefsîr tedrîsâtıyla meşgûl olduğu halde 1295'de dâr-ı naîme irtihâl etdi. Kibâr-ı mevâlîden fâzıl, kâmil, gâyet müteşerri'', sâlih bir zât idi.

Şükrü Mehmed Ağa-Meydânî

Amasya'nın Hızır Paşa Mahallesi'nde bahçıvan tâifesinden Ali oğludur. Gençliğinde İstanbul'a gidip ba'zı devâir-i **[147]** Bâb-ı Âlî'ye intisâb ve hizmet ederek sadr-ı esbak Kıbrıslı Mehmed Kamil Paşa'ya kapılandı. Kendisini ve hizmetini müşârün-ileyhe beğendirip vekil-i harcı oldu.

Bu hizmetinde akıl ve istikâmeti zâhir olduğundan sadâretinde kethüdâsı olarak büyük nüfûz ve şöhret kazandı. Dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı rütbesiyle taltîf edilip büyük me'mûrların istinâdgâh ve mültecâsı oldu. Bu sâyede hayli nüfûz ve servet elde etdi.

Hayfâ ki, mübtelâ-yı kumâr olduğundan 1309 senesinde Efendisinin sadâretden azline binâen nüfûz ve ikbâli hitâma erip 1312'de vefât etdi. Zamân-ı ikbâlinde birikdirdiği servet ü sâmânı da kumâr uğrunda hebâya gitdi. Akıl ve dirâyeti zevk ve sefâhetine galebe edemedi.

Şekvâyî Ahmed Çelebi-Velîzâde

Amasyalıdır. Hâce Sultân vakfı mütevellîsi Veli Bey'in oğludur. Pederinin zamân-ı tevliyet ve azli şekvâlarla geçtiğinden "Şekvâyî" lâkâbını almışdı. Biraz tahsîl-i maârif ederek Mevlevî olup eş-Şeyh Alâeddîn Dede'ye **[148]** hizmet etdi.

Ba'dehû el-Hâc Ebûbekir ve Arab Salih Dedeler zamanında Neyzenbaşı olup 1149'da vefât eyledi. Şâir, mûsîkâr, hissedâr-ı maârif idi. Sesi de güzel, küşâde meşreb olduğundan müezzinbaşı Yeniceli Hâfız Ahmed Efendi ile birleştiği meclise doyulmazdı.

Şemseddîn Ahmed Çelebi-Mevlânâ Ebû'l-Hayr

Abdullah Bîkendî mahdûmudur. Buhârâ'da ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm olduğu esnâda zâlim, bî-emân Cengiz Hân ordusu Mâverâü'n-nehre indiğinden bir çok zevât ile firâr edib Anadolu'ya ilticâ ve Amasya'da tavattun etdi.

Yıllarca tedrîs-i ulûm edib Amasya kâdı'l-kudâtı Mevlânâ Fahreddîn Mehmed Razî'ye niyâbet ve 642 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu Mevlânâ Abdüssamed bin el-Bîkendî ma'rûfdur. Fukahâdan idi.

Şemseddîn Ahmed Çelebi-Mevlânâ İbnü'l-Verdî

Amasya ümerâsından İzzeddîn Gül Bey'in mahdûmudur. "Gül Beyoğlu" demekle meşhûr olduğundan Arapça "İbnü'l-Verdî" diye imzâ ederdi. Amasya **[149]** kâdı'l-kudâtı olmakla "Ahmed bin Gül Bey el-Verdî" imzâsı mükerreren görüldü. Yukarıda tercemesi yazılıdır.

Şemseddîn Ahmed bin ez-Zîyarî

Amasya'nın a'yân-ı ulemâsından Zeyneddîn Ya'kûb Çelebi bin Hâce Muhîbeddîn Mevdûd bin ez-Ziyârî mahdûmudur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm edib tedrîse mücâz oldukdan sonra hayli müddet ders-i âm ve ba'dehû müderris-i medrese-i Torumtay oldu.

Amasya hükümdârı Hacı Kutlu Şâh'ın esdikâsından olmakla bir müddet Amasya kâdı'l-kudâtı nâibi olarak fazîlet ve kifâyeti görülmekle Amasya kâdı'l-kudâtı oldu. 765 hudûdunda vefât etdi. Fuzalâdan bir zât idi. Mahdûmu Şeyhülislam Saîdüddîn Mevhûb Çelebi ve birâderi kâdı'l-kudât Takıyyüddîn Osmân Çelebi'dir.

Şemseddîn Ahmed Çelebi-Mevlânâ Hâce

Amasyalı Abdullah oğludur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm ederek ticârete sülûk edib Amasya hükümdârı Hacı **[150]** Şâdgeldi Paşa nezdinde büyük bir i'timâd kazandı. 788'de Sultân Murad Hüdâvendigâr'ın istîlâsında Kudûs'e gidip orada tavattun ve ikâmet ederek 805'de vefât etdi. Ağniyâ-yı ulemâdan idi. Mahdûmu "Mevlânâ Ebû Uzeybe er-Rûmî" demekle meşhûr Hâce Mehmed Çelebi'dir.

Şemseddîn Ahmed Rûmî-Molla Şeker

Amasyalıdır. Pederinin adı Abdullah'dır. Amasya hükümdârı Hacı Şâdgeldi Paşa devrinde tahsîl-i ulûm ederek Mevlânâ Saîdeddîn Mevhûb bin ez-Ziyârî ve Mevlânâ Cemâleddîn Mehmed bin el-Aksarayî gibi fuzalâdan mücâz ve ders-i âm oldu. Bâ'dehû Atabeg Medresesi müderrisi olup fesâhat-ı beyânı, selâset-i takrîri, uzûbet-i lisânı sâyesinde iştihâr etdi.

Topal Timur tarafından ta'yin edilen Kara Devlet Şâh'ın Amasya vâliliğine itirâz eylediğinden Topal Timur'un hafîdi Kara Mehmed Sultân'ın 805'de Amasya'ya vürûdu esnâsında Arabistan'a firâr edib Halep'e gitdi. Oranın vâlisi Emîr Şeyh Müeyyedî kendisine riâyetler etdi.

Emîr-i müşârün-ileyh Mısır'a Sultân oldukda Kudüs'de tavattun edib Sultân-ı müşârün-ileyhin burada binâ eylediği medresesi müderrisi oldu. Müstevfî-i ta'yinâta nâil olup tedrîs ve tezkîr ile imrâr-ı hayat ederek 828'de vefât etdi. Fâzıl, elsine-i selâse ile mütekellim, vâiz, natûk, fasîhü'l-lisân, azbü'l-beyân idi. Bu münâsebetle "Mevlânâ Şeker Çelebi" dendi.(İnsü'l-Celîl) **[151]**

Şemseddîn Ahmed Paşa-Gümüşlüzâde

Amasyalıdır. Tercemesi yukarıda yazılan Mevlânâ Hüsameddîn Hüseyin Çelebi mahdûmudur. Bunun da terceme-i hâli yukarıda Gümüşlüzâde Ahmed Paşa diye ber-tafsîl yazılmıştır.

Şemseddîn Ahmed Çelebi-Yürigin Dede

Amasyalı Hamza oğludur. Gümüşlüzâde Pîr Celaleddîn Abdurrahman Çelebi sohbetinde ulûm-ı zâhire ve bâtıneyi ahzederek sûfîlere karıştı. Hâce Celâl Çelebi tarafından yapılan ve Kasr-ı Sûfîyân unvânıyla ma'lûm-ı enâm olan Gümüşlüzâde zâviyesinde ikâmet edib meşgûl-i riyâzet oldu. Sultân Murâd-ı Sânî kendisine hüsn-i i'tikâd eylediğinden bir müddet Bursa'da oturdu. 831 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu Mehmed Çelebi'dir.

Şemseddîn Ahmed Çelebi-Pervâne Beyzâde

Amasya a'yânından Abdülvehhab Çelebi bin Haydar Çelebi bin Hâce Gıyaseddîn Mehmed Çelebi bin Emîr Nasıreddîn Ahmed Bey bin emîr-i kebîr Azizüddîn Mehmed Bey bin emîr-i kebîr Muîneddîn **[152]** Süleyman Pervâne Bey bin el-vezîr Mühezzebeddîn Ali mahdûmudur. Sultân Murâd-ı Sânî Amasya'da vâlî iken ceddînin vakfına mütevellî ve meşâhîr-i a'yândan olup 836'da Ahî Dârbhâneci vakfına şâhid görüldü. 845 sâline doğru vefât etdi. Mahdûmu Mehmed Çelebi ve hafîdi ümerâdan Haydar Bey'dir.

Şemseddîn Ahmed Bey-Şems Paşazâde

Amasyalıdır. Ümerâdan Abdullah Bey bin Mahmûd Bey bin Nişâncı Şemseddîn Ahmed Paşa'nın mahdûmudur. Ceddi Nişâncı Şemseddîn Ahmed Paşa Sultân Murâd-ı Sânî devrinde nişâncı olup maktûlen vefât etmişdi. Her ikisinin de tercemesi yukarıda yazıldı.

Şemseddîn Ahmed Çelebi-Mâşî

Amasyalıdır. "Yürigin Dede" demekle meşhûr Şemseddîn Ahmed Çelebizâde Mehmed Çelebi mahdûmudur. Amasya ve İstanbul fuzalâsından ahz-ı ulûm edib Sultân Bâyezîd-i Sânî Amasya vâlisi iken Amasya'da ders-i âm ve Hüsamîyye müderrisi oldu.

Ba'dehû Sultân-ı müşârün-ileyhin cülûsunda sânîyen İstanbul'a gidip Mahmûd Paşa, ba'dehû Kalenderhâne ve sonra Edirne'de Dârü'l-Hadîs **[153]** Medreselerine sırasıyla müderris oldu. 907'de Amasya müftüsü ve Sultânîyye müderrisi olduğu halde Amasya'ya gelip iki yıl kadar iftâ ve tedrîs ederek 909'da vefât eyledi.

Meşâhîr-i ulemâdan muhakkik, fâzıl, gâyet fakîh, kâmil, takrîr ve beyânı mükemmel, fasîh bir zât idi. "Şakâyık Tercemesi"nde Mecdî Mehmed Efendi diyor ki; "Akrân ve emsâli ortasında hüsn-i takrîr, dil-pezîr ve lutf-ı muhâvere-i bi-nazîr ile fasîhü'l-lisân, melîhü'l-beyân olup ulüvv-i şân ve sümüvv-i mekân ile celîlü'l-meâb, cezîlü'l-nisâb idi. Cümle-i ulûmda müşâreket-i ilmiyyesi olduğundan gayri ilm-i fıkıh ve usûlde yed-i tûlâsı var idi." Mahdûmu Fikri Mehmed Çelebi meşâhîr-i şuarâ ve ulemâdandır.

Şemseddîn Ahmed Efendi-Müeyyedzâde

Amasyalıdır. Yâkut Paşa Zâviyesi şeyhi Mevlânâ Müeyyed Çelebi bin eş-Şeyh Ali Yârî Çelebizâde Mevlânâ Mehmed Çelebi mahdûmudur. Müeyyedzâde Abdurrahman Efendi'nin amcazâdesi olup Mevlânâ Hatîb Kâsım Amâsî ve emsâli fuzalâdan tahsîl-i ilm ederek ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu. **[154]**

Amcası Abdülvâsi' Çelebi bin Mü'eyyed Çelebi kerîmesi Ayşe Hâtun Molla ile teehhül edib fezâil-i ilmiyyesi anlaşıldığından Mehmed Paşa müderrisi, ba'dehû Tokat kadısı ve 912'de Amasya kâdı'l-kudâtı olarak Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed'in müsteşâr ve musâhibi oldu.

Sultân-ı müşârün-ileyh musâhibleri olan "Şems"lerin birincisi olup altı yıl kadar büyük bir nüfûz ve ikbâle erdi. 918'de Sultân Selim Hân'ın cülûsunu müteâkib Sultân Ahmed'in saltanatı zâil olduğu esnâda kendisini istîlâ eden havf ve haşyet içinde dâr-ı ukbâya rihlet etdi.

Fâzıl, müdebbir, kâmil, edîb, şâir olup "Şems" diye tahallüs ederdi. Fıkıhdan bir mecmu'a-i latîfesi ve âsâr-ı şi'rîyyesi vardır. Mahdûmları Abdülvâsi, Abdülvahhab Remzi Efendilerdir. Abdülvâsi Çelebizâdeler Amasya'da ve Abdülvahhab Remzi Efendizâdeler İstanbul'da kalmışlardır.

Şemseddîn Ahmed Çelebi-Molla Şems-i Pîr

Amasyalıdır. Halvetiyye meşâyih-i kibârından Gümüşlüzâde **[155]** eş-Şeyh Hayreddîn Hızır Çelebi mahdûmudur. Erkân-ı Selîmîyye'den ve meşâhîr-i hattâtînden olup tercemesi "Pîr Şemseddîn Ahmed Çelebi" diye yukarıda yazıldı. Sultân Selîm-i Evvel cülûsunda ser-kâtib-i pâdişâhî olmuşdu.

Şemseddîn Ahmed Çelebi-Cemâlîzâde

Amasyalıdır. Hâce Sultân Zâviyesi şeyhi iken 908'de vefât eden "Çelebi Halife" demekle meşhûr eş-Şeyh Cemâleddîn Mehmed Cemâlî Efendi'nin mahdûmudur. Amasya ulemâsından ve meşâyih-i kirâmından ulûm-ı zâhireyi ahz ve Tarîkat-ı Halvetiyye'yi de pederinden telekkun edib Mısır'a gitdi.

Orada Celâleddîn Abdurrahman es-Süyûtî hazretlerinden "Câmîü's-Sağîr" adlı eserini okuyup rivâyet ve tedrîsine icâzet aldı. Müşârün-ileyhden kendi hattıyla yazılıp aldığı kitâb-ı mezkûrun dibâcesi zahrına yazdığı şu:

تشرف به الفقير أحمد بن المرحوم الشيخ محمد الجمالي عفي عنهما آمين[131]

kitâbesi görüldü.

Bir müddet Mısır'da kalıp tedrîs ve tezkîr ile iştigâl etdi. Ba'dehû vatanına avdet edib 915'de **[156]** amcazâdesi eş-Şeyh Muhyiddîn Mehmed Efendi'nin irtihâlinde Hâce Sultân Tekkesi şeyhi oldu. Fezâil-i ilmiyye ve ahlâkiyyesinden halkı müstefîd edib 924 senesinde vefât etdiği zannolunur.

Gâyet kâmil, muhaddis, müfessir, fâzıl, ahlâk-ı hamîde ile muttasıf bir vâiz-i müzekkir bir mürşid-i âlî-kadr idi. Yerine birâderi eş-Şeyh Bedreddîn Mahmûd Çelebi geçip 925'de Hâce Sultân Tekkesi şeyhi görüldü.

Şemseddîn Ahmed Efendi-Efdalzâde

Amasyalıdır. Şeyhülislam Amasyalı Hamîdüddîn Mehmed Çelebi bin Efdalüddîn Hüseyin Çelebi mahdûmudur. Pederi Amasya müderris ve müftüsü iken doğdu. Pederinden ahz-ı ulûm edib İstanbul'da müderris ve ba'dehû silk-i kudâta girip bilâd-ı celîleye kadı oldu.

Sofya kazâsından ma'zûl ve mütekâid olduğu esnâda Sultân Fatih Câmii civârında âlî bir medrese yaptırdı. 925 rebîülevvelinde medrese-i mezbûreyi ve emlâk ve emvâlini vakfedip vakfiyesi Rumeli kazaskeri sicilinde görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Âlim, kâmil bir zât idi. İstanbul'da **[157]** Efdalzâde Medresesi bunun eser-i hayrıdır. Birâderi Salahaddîn Mûsâ Efendi de kibâr-ı ulemâdandır.

Şemseddîn Ahmed Efendi-Molla Bezen

Amasyalıdır. Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed muallimi olan Pîr Mezîdzâde Mevlânâ Bedreddîn Mahmûd Çelebi bin Ya'kûb Çelebi bin imâm-ı sultânî Mevlânâ Pîr Mezîd Çelebi mahdûmudur. Amasya fuzalâsından ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve müderris-i benâm oldu.

Ba'dehû şehzâde-i müşârün-ileyhin hizmet-i tâ'limiyyesine me'mûr olarak musâhipleri cümlesinden oldu. "Şems"lerin ikincisi olup nüfûz ve ikbâli artdı. 918'de Sultân Selim-i Evvel'in cülûsuyla Sultân Ahmed'in ikbâl güneşi üfûl etdiğinden İskilip kazâsıyla Amasya'dan çıkarıldı.

Orada bir müddet kadı olarak oturdu. Ba'dehû Mihaliç kazâsına nakledilip tedrîs ve kazâ ile meşgûl olduğu esnâda avlanmak için kazâsına gelen Sultân Selim'e mülâkî oldu. Hilaf-ı kanûn ba'zı evzâından dolayı pâdişâhı gücendirdi. **[158]**

Aşık Çelebi "Tezkîre"sinde diyor ki; "Molla Bezen, Mihaliç kadısı iken Mısır seferinden avdetinde Sultân Selim şikâra çıkıp üç ehl-i kemâli çağırmış; İshak Üskübî, Bursalı Ca'fer Nihalî, Molla Şemseddîn Bezen huzuruna kılıç bellerinde girmişler. Bu heyetle hilâf-ı kânûn el öptüklerinden Sultân Selim bunları katletmeye azmetmiş iken hürmet-i ilme binâen afv ve sohbet buyurmuşlardır" Mülahhasan.

Sultân müşârün-ileyh bunların ilim ve fâzlını takdir etmekle beraber kanûna riâyetsizliklerinden dolayı gücenmişti. 926'da Sultân Süleyman'ın cülûsundan az sonra Manisa kadısı oldu. Burada hayli müddet kaldı. 939 hudûdunda vefât etdi.

Âlim, fâzıl, edîb, kâmil, vakûr, şâir, usûl ve kelâmda mâhir, hâkim-i fakîh, mütekellim, nebîh bir zât idi. Libâs ve meşrebinde tezyînât gâlib olduğundan "Molla Bezen" diye iştihâr etmişdi. Mahdûmu fuzalâdan Mahmûd Efendi'dir. **[159]**

---

[131] Merhûm eş-Şeyh Mehmed Cemâlî oğlu -fakîr- Ahmed –Allah her ikisini de affetsin- onunla müşerref oldu. (Haz.)

Şemseddîn Ahmed Efendi-Kemâl Paşazâde

Amasyalıdır. Kibâr-ı vüzerâdan Kemâleddîn Ahmed Paşazâde Mîrlivâ Şücâeddîn Süleyman Bey'in mahdûmudur. Meşhûr Şeyhülislam Müfti's-sakaleyn Kemal Paşazâde olup terceme-i hâli mufassalan yukarıda geçdi. Kendisine "Ahmed Şâh Çelebi" dendiğinden "Ahmed" lerde yazıldı. Merhûmun şu iki beyti meşhûrdur:

Ma'rifet gerçi ki beyzâdelere lâyıkdır
Okuyub yazmaz ise yine bey oğlu beydir

Ehl-i 'ilm oğlu olub hânekah-ı âlemde
Câhil olmakdan ise doğmadan ölmek yeğdir

Şemseddîn Ahmed Efendi-Kul

Amasyalıdır. Amasya müftüsü Koca Emîr İbrâhim Efendi'nin kuludur. Abdullah oğlu olup Efendisinden ulûm-ı âliyeyi tahsîl etdikden sonra Amasya'da ders-i âm oldu. İbtidâ Hakâla'da Kâsım Bey sonra Havza'da Firûzağa, 912'de Amasya'da Küçükağa **[160]** medreselerine sırasıyla müderris oldu.

918'de Efendisi ile beraber İstanbul'a i'zâm edilip bir buçuk yıl kadar Ebû Eyyüb Ensârî kasabasında ikâmet edib 920'de kasaba-i mezkûrede Sultân Fatih Mehmed Medresesi müderrisi oldu. Ba'dehû terfîan Sahn-ı Semâniyye müderrisi olup fâzilet-i ilmiyyesiyle iştihâr eylediğinden 939'da Amasyalı İsrâfilzâde Fahreddîn Efendi yerine Şam kadısı oldu. İki yıl ziyâde icra-i kazâ ederken 942'de hafîf bir hastalıkdan sonra vefât etdi. Halîm, sâlih, âlim, fakîh, dindâr sahîhü'l-i'tikâd idi.

Şemseddîn Ahmed Efendi-Mevlânâ İmâm

Amasyalıdır. Hıfz-ı Kur'ân etdikden sonra Mevlânâ Bahşî Halife'den ulûm-ı âlîyeyi ahzedip savt ve edâsı güzel ilim ve ahlâkı mükemmel olduğu münâsebetle Hâtunîye Câmi-i şerîfi'nin hitâmında ilk imâm oldu.

İçerişehir'de Mahmûd Çelebi Tekkesi şeyhi olan Hayreddîn Hızır Efendi'ye intisâb edib tasfiye-i bâtın etdi. Otuz **[161]** yıl vazîfe-i imâmeti âlimâne hüsn-i îfâ ederek 946'da dâr-ı bekâya rihlet etdi. Hâfız, mukrî, âlim, gâyet müteşerri', "İmâm Şemseddîn Efendi" demekle meşhûr bir zâhid-i mebrûr idi. Mahdûmu fuzalâ-yı meşâyih-i Halvetiyye'den eş-Şeyh Hayreddîn Hızır İcâdî Efendi'dir. Sülâlesi Amasya'da 1200 târihine kadar şöhretini muhâfaza etdi.

Şemseddîn Ahmed Efendi-Çakalzâde

Amasyalıdır. "Çakal Kadı" demekle meşhûr olan İmâdzâdelerden Bedreddîn Mahmûd Efendi'nin mahdûm-ı edîbi olup Amasya fuzalâsından ve hâssaten Hâtib Kâsım Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu.

Atabeg Gâzi müderrisi iken fezâil-i ilmîyye ve ahlâkiyyesiyle iştihâr etdiğinden üstâdının sevkiyle Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed'in heyet-i ta'lîmiyyesine iltihâk ederek musâhabât-ı edebiyyesinden mahzûz olan Sultân-ı müşârün-ileyhin musâhiplerinden oldu.

918'de Sultân Selim Hân'ın taht-ı saltanata cülûsuyla Şehzâde-i müşârün-ileyhin şems-i ikbâli üfûl etdiğinden **[162]** Amasya'dan kaldırılıp Tire kazâsına ta'yin edildi. Orada kadı olarak kaldı. Ba'dehû Bursa Yenişehir'i kadısı oldu. Kânûnî Sultân Süleyman Hân devrinde Filibe kadısı olup 949 hudûdunda vefât etdi. Fâzıl, edîb, halûk, müteşerri' bir zât idi. Mahdûmu kibâr-ı evliyâdan Hazreti Bâlî İlhamî Efendi'dir.

Şemseddîn Ahmed Efendi-Şeyhzâde

Yukarıda tercemesi yazılan Amasyalı İmâmzâde eş-Şeyh Hayreddîn Hızır İcâdî Efendi bin İmâm Şemseddîn Ahmed Efendi mahdûmudur. Amasya ulemâsından tahsîl-i ulûm ederek Hâtunîye Câmii imâmı oldu. Ba'dehû pederinden ahz-ı tasavvuf edib, hulefâsından olarak Hâtunîye Câmii kürsi şeyhi olduğu halde 1011 vak'asında vefât etdi. Âlim, sâlih idi. Birâderi eş-Şeyh Muhyiddîn Mehmed Efendi aşağıda gelir.

Şemseddîn Ahmed Paşa-Gümüşlüzâde

Amasyalıdır. Kudât-ı sütûde-simâtdan Mustafa Efendi bin Resûl Çelebi mahdûmudur. Vâlidesi tarafından Gümüşlüzâde olmalıdır. Amasya'da kibâr-ı ulemâdan tahsîl-i ulûm edib **[163]** hat, kitâbet ve inşâ, hesâp, târih, edebiyât gibi maârif -i lâzimeyi öğrendi.

Ba'dehû bir müddet mahkeme kâtibi sonra Müeyyedzâde Abdülkâdir Şeyhî ve Muhaşşî Sinan Efendizâde Ali Efendiler gibi Amasyalı südûr-ı kirâma intisâb ederek kasabât ve bilâda kadı oldu. 1012'de Çorum kadısı iken erbâb-ı ihtilâlin rüesâsından Amasya kethüdâyeri ve hâkimi Deli Zülfikâr Ağa gibi gem almaz bir kimseyi iknâ ederek devlete dehâlet etdirdiğinden dolayı Karahisar-ı Şarkî kadısı oldu.

Bir yıl sonra Konya defterdârı olup oradaki erbâb-ı ihtilâli teskîn ve iknâya me'mûr oldu. Bu me'mûriyetinde muvaffak olmağla 1015'de Arapgir Sancağı'yla Sivas defterdârı oldu. Ancak erbâb-ı şekâvetten Sivas müstevlîsi Kara Saîd Ağa'yı yola getiremediğinden bunun nüfûzuyla 1016'da ma'zûl oldu.

1017'de Sadr-ı a'zam Kuyucu Murad Paşa'nın eşkıyâyı tenkîle me'mûriyeti ve serdârlığı esnâsında ibrâz-ı sadâkat ve hizmet etdiğinden Batum Beylerbeyi ve muhassıl-ı emvâli oldu. **[164]** 1019 saferinde Sivas Beylerbeyi olup selefi Mehmed Paşa'nın ahvâlini teftîşe me'mûr oldu.

Ancak Sivaslıların yaygarasıyla sene-i mezbûre rebîülevvelinde Şehrizor Beylerbeyi olup gitdi. Oraya vusûlünden sonra hasta olup 1020 senesi evâhirinde vefât etdi. Âlim, natûk, muhâsib, muktedir, cerbezeli bir zât idi. Mahdûmu Ali Bey ümerâdan ve hafîdi Ahmed Paşa beylerbeyilerindendir. Gümüşlüzâde Mahallesi'nde cesîm konağı var idi. Konağın önünde bir çeşme yaptırdı.

Şemseddîn Ahmed Efendi-Çelebizâde

Amasyalıdır. Ulemâ ve meşâyihden "Çelebi Halife" demekle meşhûr Cemâleddîn Mehmed Efendi ahfâdından Çelebizâde Cemâleddîn Mehmed Efendi mahdûmudur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm edib bir müddet Torumtay buk'ası şeyhi oldu.

Sonra bu buk'a aslı üzere medrese itibâr edilerek ders-i âm Mehmed Efendi'ye tevcîh edildiğine canı sıkıldı. Mumâ-ileyh ile imtihân edilmesini talep etdi. Dursunzâde imtihânında ehliyet ve liyakâtını tebeyyün etdiğinden 1031'de Torumtay **[165]** müderrisi oldu.

Bir müddet de ders-i âm olup Torumtay Câmi-i şerîfinde ders okuttu. 1046'da Sadr-ı a'zam Bayram Paşa'nın Amasya'ya vürûdunda ba'zı kasabâta kadı olup 1051 hudûdunda vefât etdi. Kudât arasında "Şeyh Şemseddîn Efendi" demekle meşhûr bir âlim-i mebrûr idi.

Şemseddîn Ahmed Efendi-Yâkûtiye Şeyhi

Amasya'da tahsîl-i ilim edib ders-i âm ve Bâyezîd Paşa kürsî şeyhi oldu. İlim ve ahlâkı hüsn-i takrîr ve beyânı sâyesinde âmmenin muhabbetini kazandığından 1100'de Yâkûtiye Zâviyesi şeyhi ve mescidi vâizi olup 1105'de sâbık Niksar müftüsü iken Amasya'ya gelip müderris olan Hüseyin Efendi'nin vefâtıyla uhdesinde bulunan Sultân Me'sûd-i Selçûkî vakfından dersiyye vazîfesi buna verildi. Bu vazîfeleri hüsn-i îfâ ederek 1119 senesi zilhiccesinde vefât etdi. Âlim, kâmil, vâiz, natûk, müteşerri' bir zât idi. Vazife-i dersiyyesi mahdûmları Mehmed, Mustafa Efendilere verildi. **[166]**

Şemseddîn Hüseyin Efendi-Müftîzâde

Amasya'nın Çeribaşı Mahallesi'nden Amasya müftüsü el-Hâc Ahmed Efendizâde el-Hâc Abdülbaki Efendi'nin mahdûmudur. Bi't-tahsîl pederinin zamân-ı kazâsında bazen kâtibi ve bazen nâibi olup irtihâlinde Çeribaşı Câmi-i şerîfi cenûbunda kâin konağında bir müddet ikâmet etdi. Ba'dehû ba'zı kasabâta kadı olup 1181 sâlinden sonra vefât etdi. Kudâtdan ve Amasya a'yânından idi.

Şemseddîn Mehmed-er-Rûmî

Amasya kâdı'l-kudâtı iken 637'de şehîden vefât eden Mevlânâ Bedreddîn Ebû'l-Mehâmid İbrâhim bin Halil bin Süli el-Kimârî mahdûmudur. Amasya kâdı'l-kudâtı Mevlânâ Evhadeddîn Mahmûd bin Süli el-Kimârî'nin kerîmezâdesi olup Mevlânâ Fahreddîn Mehmed bin Mahmûd er-Râzî'den ahz-ı ulûm ederek ders-i âm olmuştu.

637'de pederinin şehâdeti hengâmesinde ihtifâ ve ba'dehû Şam'a firâr ederek orada tedrîs-i ulûma hasr-ı himmet etdi. Orada ba'zı medâris-i ilmiyyeye müderris **[167]** olduğu halde 678'de vefât etdi. Ulemâdan vâiz, müttakî bir zât idi. Mahdûmu Şehabeddîn Ahmed er-Rûmî kudâtdandır.

Şemseddîn Mehmed-Ebü'l Fezâil er-Rûmî

Amasyalıdır. Torumtay medresesi müderrisi Mevlânâ Necibüddîn Mûsâ bin Mehmed bin Mahmûd el-Hallâtî mahdûmudur. İbn el-Hallâtî ya'nî "Hallâtîoğlu" demekle meşhûr olan bu zât Amasya kâdı'l-kudâtı Mevlânâ Ziyaeddîn İsa bin Ali el-Hakkârî'den tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu.

Ba'dehû bir müddet Amasya kâdı'l-kudâtı nâibi olup fazl ve istikâmeti sâyesinde ricâl-i hükûmetin hüsn-i teveccühünü kazandı. Yıllarca Amasya kâdı'l-kudâtı oldu. 721 vak'asında bir kaç yıl ma'zûl olup sonra yine Amasya kâdı'l-kudâtı oldu.

727'de Sivas vâlisi Timurtaş Bey'in Mısır'a firârı esnâsında Şam'a gidip ta'kibâtdan kurtuldu. Orada müderris olup 729 senesi **[168]** muharreminde vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâ ve fukahâdan fâzıl, kâmil, elsine-i selâse ile mütekellim, Moğol diline ve ahkâm ve âdâtına vâkıf, hat ve inşâsı mükemmel idi.

Mahdûmları İmadeddîn Ömer, Şehabeddîn Ahmed, Gıyaseddîn Es'ad Çelebilerdir. İmâdzâde Pîr Nizameddîn Mahmûd, Müeyyidüddîn Mehmed Çelebiler, Şehâbzâde Emîr Şeyh Necîbüddîn Mûsâ Bey ve Esadzâde Mevlânâ Ziyâeddîn Mes'ûd Çelebi fevkalâde meşhûr idiler.

Şemseddîn Mehmed Şâh-Nahcuvânî

Türklerden Ahmed bin Ebi'l-Kemâl Nahcuvânî mahdûmudur. Buna Büyük Şemseddîn denmişdir. Ulûm-ı âlîyeyi tahsîl ve ikmâl ederek Amasya'ya geldi. İbtidâ tedrîs-i ulûm edib fezâil-i ilmiyyesi anlaşıldı. Ba'dehû Tebriz'e gidip Moğol hükümdârı Ebû Saîd Bahadır Hân'a intisâb ederek kendisini sevdirdi.

Emîr İzzeddîn Balaban Bey vilâyet-i Rûmîyye nâzırı oldukda kâtibi ve müsteşârı olarak Amasya'ya avdet etdi. 727'de Şâdî Bey'in yerine vilâyet-i Rûmîyye ya'nî Amasya müstevfîsi **[169]** ya'nî defterdârı oldu. On yıl kadar bu vazîfesini hüsn-i îfâ edib 737 senesi evâilinde Torumtayzâde Emîr Şerefeddîn Ya'kub Şâh'ın vilâyeti istîlâsında ihtifâ etdi.

Fakat fezâil-i ilmîyye ve ahlâkiyyesi sâyesinde nâil-i emân olup 740'da vefât etdi. Fâzıl, müdebbir, kerîm, halûk bir zât idi. Servet ü sâmânı birâderi Ömer Çelebi'ye intikâl etmişdi. Bunun mahdûmu Mevlânâ Nizameddîn Abdülmelik Çelebi meşâhîr-i fuzalâdandır.

Şemseddîn Mehmed-Nahcuvânî

....[132] mahdûmudur. Büyük Şemseddîn Nahcuvânî tilmîzi olduğu münâsebetle buna da Mevlânâ Küçük Şemseddîn dendi. Yıllarca Amasya'da tedrîs-i ulûm edib ilim ve kemâliyle kendisini tanıttı. Halfet Gâzi Medresesi müderrisi olarak temâyüz etdi.

Üstâdının zamân-ı istîfâsında Amasya müftüsü ve sâdr-ı muvakkar-ı ulemâ olup fevkalâde nüfûz ve ikbâle erdi. 737 senesinde medrese ve fetevâdan azledildiği **[170]** halde tedrîse mülâzemet edib 745 sâlinden sonra vefât etdi. Fâzıl, muhakkik, meşâhîr-i ulemâdan bir zât-ı sütûde-simât idi.

Şemseddîn Mehmed Çelebi-Hekîm

Aksaraylıdır. Vüzerâ-yı Selçûkîyye'den esbak Amasya kâdı'l-kudâtı Mevlânâ Fahreddîn Mehmed bin Mahmûd Râzî evlâdından Mevlânâ Celâleddîn Mehmed bin Mes'ûd bin Mevlânâ Fahreddîn Mehmed Razi mahdûmudur.

Pederi Aksaray müderrisi ve müftüsü iken doğdu. Konya'da tahsîl-i ulûm etdikden sonra Karamanzâdelerin tazyikâtından dolayı oradan kalkıp Amasya'ya geldi. Burada hekîm-i meşhûr Mevlânâ Reşideddîn Lokman Harezmî'den fünûn-ı tıbbiyyeyi ahz ve tahsîl ederek Emîr Şerefeddîn Ya'kub Şâh'ın zamân-ı emâretinde iştihâr etdi.

Ba'dehû üstâdının irtihâlinde Amasya Dârüşşifâsı tabîbi ve bir müddet sonra Hacı Kutlu Şâh'ın tabîb-i hâssı ve müsteşâr-ı emâreti olarak teayyün etdi. **[171]** Hacı Kutlu Şâh'ın Karamanzâdelerle muhârebâtında Konya'yı istîlâsında beraber bulundu. 761'de vefât etdi. Âlim, hekîm, müdebbir bir zât idi. Mahdûmu Mevlânâ Cemâleddîn Mehmed bin Aksarayî Bey meşhûr olup tercemesi yukarıda yazıldı.

Merhûmun vefâtıyla beraber Hacı Kutlu Şâh'ın ikbâli düçâr-ı küsûf olduğuna bakılırsa müşârün-ileyhin parlak ikbâlinde bunun tedâbir-i sâibesi görülür. Bundan dolayı mahdûmu Cemâleddîn Mehmed Çelebi, Hacı Kutlu Şâhzâde Hacı Şâdgeldi Paşa'nın zamân-ı emâretinde kazaskeri olmuştu.

Şemseddîn Mehmed-Ebû'l-Mekârim ez-Zîlî

Zileli Hacı Hasan'ın mahdûmudur. Gençliğinde Amasya'ya gelip meşâhîr-i fuzalâdan tahsîl-i ulûm etdikden sonra Amasya'da ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu. Ba'dehû Hacı Şâdgeldi Paşa'nın zamân-ı hükûmetinde fazîletle iştihâr edib bir müddet Amasya kâdı'l-kudâtı Mevlânâ Müeyyideddîn Mehmed bin İmâd'a niyâbet etdi. **[172]**

Bu niyâbetde derece-i liyâkatı anlaşıldığından 781'de Kâdı-i müşârün-ileyhin irtihâlinde Amasya kâdı'l-kudâtı oldu. Ancak iki yıl sonra Hacı Şâdgeldi Paşa'nın şehâdeti ve ba'zı ulemânın firârı üzerine azledilip 790 sâline doğru vefât etdi. Ekâbir-i ulemâdan ve a'yân-ı kudâtdan idi. Mahdûmu kudâtdan İzzeddîn Hasan Çelebi'dir.

Şemseddîn Mehmed Buhârî-Çevîkci Baba

Buhârâlı Abdullah oğludur. Buhârâ'da ikmâl-i tahsîl ederek ulemâdan olmuştu. Moğol hükümdârı Topal Timur Hân'ın tasallutundan dolayı firâr edib Amasya'ya geldi. İbtidâ ticarete sülûk ederek servet ü sâmân edindi. Kendisini "hâce" unvânıyla tanıttı.

Çelebi Sultân Mehmed Hân'ın Amasya'da hükûmeti esnâsında muzâyaka-i mâlîyeden dolayı müşârün-ileyh'e "çâv" kâğıt para çıkarmasını tavsiye ederek bunun yapılmasına kendisi me'mûr oldu. İpekden yapılan kâğıt üzere Çelebi Sultân'ın tuğrasını basıp para yaptı. Bu paraya "çâvîg, çâvîk" ve kendisine de "çâvîkçi, çevîkci" dendi. **[173]**

Bundan dolayı fevkalâde nüfûz ve ikbâle erdi. Çelebi Sultân'ın erkânından oldu. Evrâk-ı resmîyyede "Şemseddîn Mehmed bin Abdullah el-Buhârî el-Kırtasî" diye yazıldı. Çelebi

132 Müellif bu kısmı boş bırakmıştır. (Ed.)

Sultân'ın müstakillen taht-ı saltanata cülûsundan sonra Ya'kup Paşa Câmii civârında âlî bir zâviye ve imârethâne yaptırdı.

Bu zâviyesinin ilk şeyhi kendisi olup bir müddet daha yaşadı. Yörgüç Paşa'nın vâliliği esnâsında vefât etdi. Âlim, muhâsib, müdebbir, elsine-i selâse ile mütekellim, ağniyâdan bir şeyh-i sâlih idi. Halk arasında "Çevîkci Baba" demekle meşhûrdur. Zâviyesi havâlîsi bir mahalle olup Çevîkci, Çevikce Mahallesi dendi. Mahdûmları Abdurrahman, Abdürrahîm Çelebilerdir. Abdurrahman Çelebizâde Mevlânâ İzzeddîn Hasan Çelebi kibâr-ı kudâtdan ve büyük mahdûmu Pîr Salih Çelebi meşâyihdendir.

Şemseddîn Mehmed-el-Lâdikî

Amasya mülhakâtından Lâdîk kasabasından Pîr Mehmed nâmında bir zâtın mahdûmudur. Amasya fuzalâsından tahsîl-i ulûm etdikden sonra Mısır'a gitdi. Orada **[174]** meşâhîr-i fuzalâdan Alâeddîn Ali et-Türkmanî gibi ulemâdan ikmâl-i tahsîl etdi. Mevlânâ Alâeddîn Abdülazîz el-Buhârî'ye de nisbet-i ilmiyyesi olduğundan müşârün-ileyhin eseri olan Kitâbü't-Tebyîn'i yazıp âhirinde şöyle imzâ etmişdir.[133]

علقه لنفسه ولمن شاء الله من بعد رمسه العبد الفقير الكبير المحتاج الى رحمة ربه القدير شمس الدين محمد بن محمد المنتمي إلى اللادق وهى مدينة فى الروم فى مصر المحروسة لسنة ستين و سبعمائة [134]

ve kenarında;

قال العبد الضعيف محمد بن محمد اللادقي قابلت هذه النسخة من اولها الى آخرها بنسخة المصنف[135]

Mısır'da tedrîs-i ulûm edib iştihâr etdi. Ba'zı kudât-ı asâkire niyâbet ederek fazl ve istikâmeti anlaşıldığından Melik Zâhir Berkûk zamanında Kâdı-i Nablus ve Gazze olup 796'da vefât etdi. Kibâr-ı ulemâ ve kudâtdan bir kâmil idi.

Şemseddîn Ebû Hâşim Mehmed-es-Seyyid el-Hüseynî es- Semerkandî

Semerkandlıdır. Es-Seyyid Alameddîn Abdullah bin eş-Şeyh Mecdeddîn Mehmed el-Hüseynî mahdûmu olduğu ve tercemesi ve silsile-i nesebi yukarıda **[175]** Ebû Haşim Mehmed Çelebi es-Seyyid Şemseddîn es-Semerkandî diye tahrîr ve tafsil edildi. Oraya müracaât.

Şemseddîn Mehmed Çelebi-Eski Kethüdâzâde

Amasyalıdır. Amasya vâlisi Yörgüç Paşa'nın eski kethüdâsı Mehmed Ağa'nın mahdûmudur. Amasya fuzalâsından ahz-ı ulûm edib ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu. Ba'dehû silk-i kudâta girip bilâd ve eyâlâta kadı olup 878 hudûdunda vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâ ve kudâtdan bir zât-ı sütûde-simât idi. Eski Kethüdâ Mahallesi'nde pederinin mescidini i'mâr ve önünde bir çeşme ihyâ ederek ba'zı emlâkını vakfetmişdi. 1332 harîkinde kâmilen yanıp arsası yola kalb edilmişdir.

Şemseddîn Mehmed Çelebi-Şeyh Sun'ullahzâde

Amasyalıdır. Meşâyîh-ı sûfiyyeden Saraclar şeyhi Sun'ullah Efendi ahfâdından ve kudâtdan Abdüsselâm Efendi'nin mahdûmudur. Amasya ulemâsından ahz-ı ulûm edib ders-i

---

133 Bu eser "Şerhü Müntahabi'l-Ahsîketî" demekle ma'rûf olup usûl-i Hanefîyye'den bir kitâb-ı mühimdir.

134 "Abd-i fakîr-i kebîr – el-muhtâc ilâ rahmeti rabbihi'l-kadîr- Rûm'da bir şehir olan Lâdik'li Şemseddîn Mehmed bin Mehmed -ölümünden sonra Allah kimi dilerse onun olacak bu kitabı- Mısır'da 760 yılında elde etti."

135 "Abd-i zaîf Lâlik'li Şemsedddîn Mehmed bin Mehmed, "eserin bu nüshasını başından sonuna kadar müellif nüshasıyla karşılaştırdım" dedi."(Haz.)

âm oldu. Esnâ-yı tedrîsinde fazl ve ehliyeti zâhir olduğundan Hızır Paşa müderrisi olmuştu. **[176]**

Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed'in teveccühâtına mazhar olan ulemâdan olmakla 918'de Sultân Selim Hân tarafından kaldırılıp Rumeli kasabât ve bilâdına kadı ve bir aralık Edirne Mevleviyyeti nâibi oldu. 940 sâline doğru vefât etdi. Âlim, fâzıl, kerîm, zarîf bir zât idi. Mahdûmları Abdüsselam, Abdülcelîl, Abdülalîm Efendiler de kudâtdan idiler.

Şemseddîn Mehmed Efendi-Bâlî Beyzâde

Amasyalıdır. Hacı Hamza Bey Mescid-i Şerîfi hazîresinde medfûn olan Bâlî Beyzâde Abdurrahman Efendi'nin mahdûmudur. Amasya ulemâsından tahsîl-i ulûm etdikden sonra İstanbul'a gidip Tâcizâde Sa'dî Çelebi dersine mülâzemet ederek müşârün-ileyhden icâzetnâme aldı.

Ba'dehû Şeyhülislam Cemalîzâde Zenbîlî Ali Efendi'ye mülâzemet edib ders-i âm ve müderris iken müşârün-ileyhin irtihâlinde bilâd-ı cesîmeye kadı oldu. Ba'dehû terk-i kazâ edib Amasya'ya avdetle vâlî Şehzâde Sultân Mustafa Sarayı gılmânına muallim ve medrese-i Hüseyniyye müderrisi olmuştu. **[177]**

960'da Şehzâde-i müşârün-ileyhin şehâdeti üzerine tekâüd edilip 963 senesi evâhirinde dâr-ı bekâya irtihâl etdi. Pederinin yanında medfûndur. Âlim, kâmil, müeddeb, âfif bir zât-ı sütûde-simât idi.

Şemseddîn Mehmed Efendi-Ganîzâde

Merzifonludur. Halvetî meşâyihinden Abdülganî Efendi bin Bünyâd Efendi'nin mahdûmudur. Merzifon ve Amasya'da tahsîl-i ulûm edib ders-i âm oldu. Tedrîse liyakâtı fuhûl-i ulemâ tarafından tasdîk edilmekle Merzifon'da Çelebi Sultân Mehmed Hân Medresesi müderrisi olarak iştihâr etdi.

965'de Amasya'da Mehmed Paşa müderrisi olup zarâfet-i tab'ı ve hüsn-i beyânı sâyesinde kendisini Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Bâyezîd'e beğendirdi. 966'da Şehzâde'nin İran'a firârını müteâkib kasabâta kadı olarak Amasya'dan kaldırıldı. 981 sâlinden sonra vefât etdi. Âlim, sâlih idi. Mahdûmu Mustafa Efendi'dir.

Şemsi Ahmed Bey-Kemâl Paşazâde

Amasyalıdır. Ümerâdan Halil Bey bin Kemâleddîn Ahmed Paşa'nın **[178]** mahdûmu ve Şeyhülislam Kemâl Paşazâde Şemseddîn Ahmed Efendi'nin amcazâdesidir. Sultân Bâyezîd-i Sânî Amasya'da vâlî iken dâire-i hümâyûna girip hüsn-i terbiye gördü.

Ba'dehû şehzâdeliğinde Sultân Selim Hân'ın lalası olarak 896'da beraber Trabzon'a gitdi. 918'de Sultân-ı müşârün-ileyhin taht-ı saltanâta cülûsunda silahdâr-ı şehriyârî olup nüfûz ve ikbâli kemâle erdi.

Ancak amcazâdesinin Anadolu sadâretinden azli vak'asında silahdârlıkdan afv edilip İstanbul'a Sultân Bâyezîd-i Sânî evkâfına mütevellî ve mütekâid olduğu halde 932'de vefât etdi. Gâyet müeddeb, kerîm, müdebbir idi. Mahdûmu Lütfûllah Bey de ümerâdandır.

Şemsî Ahmed Bey-Şemsi Paşazâde

Amasyalıdır. Ümerâdan Mehmed Bey bin Ahmed Paşa bin Ali Bey bin Şemseddîn Ahmed Paşa'nın mahdûmudur. Fâzıl Ahmed Paşa'nın sadâretinde Divân-ı Hümâyûn kalemine girdi. Orada terakkî ederek mühimme kâtibi ve Kara İbrâhim Paşa sadâretinde bir yıl kadar Reisülküttâb olup 1107'de ma'zûlen Amasya'ya gönderildi. 1107'de Amasya'da görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Kâtip, hattât, şâir idi. Şeyh Alizâde Ahmed Rüşdi Efendi "Tezkîre"sinde bir gazeli vardır. Hayfâ ki yandı.

Şemsi Mehmed Çelebi-İbrîzâde

Amasyalıdır. Meşâhîr-i ulemâdan İbrîzâde Abdurrahman Efendi bin Muhyiddîn Mehmed Çelebi mahdûmudur. Pederinden ve Amasya ulemâsından tahsîl-i ulûm ederek Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed'in dâire-i devletine intisâb edib divân-ı zümre-i kitâbete iltihâk etdi. **[179]**

918'de Şehzâde'nin irtihâlinde Amasya vâlisi Şâdî Paşa'ya intisâb edib bir müddet sonra kâtib-i divânı ve bunun irtihâlinde İstanbul'a gidip defterdâr-ı şıkk-ı evvel Amasyalı İskender Çelebi'ye intisâb ederek Konya defterdârı oldu.

941'de İskender Çelebi'nin şehâdetinde azledilip 943'de Sivas defterdârı oldu. 945'de Şehzâde Sultân Mustafa'nın Amasya vâlisi olarak vürûdunda defterdârı olup Amasya'ya geldi. 951'de vefât etdi. Ulemâ ve şuarâdan olup tab'an zarîf ve edîb idi. Müşkilât ile bulduğum bir gazeli Acı Musluk harîkinde yandı.

Şemsî Mehmed Bey-Şemsî Paşazâde

Amasyalıdır. Şemsî Paşazâde Ali Bey'in kerîmezâdesi ve züamâdan Ali Bey'in mahdûmudur. Biraz tahsîl-i maârif edib züamâdan ve ba'dehû dayısı Şemsî Paşazâde Ahmed Paşa hazinedârı ba'dehû kâtib-i divânı ve Paşa'nın Kapdân-ı deryâ vekaleti'nde tersâne muhâsebecisi oldu.

Ancak Sadr-ı a'zam Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'yı biraz gücendirdiğinden 1074'de azledilip on yıl kadar menkûbâne **[180]** imrâr-ı hayat etdi. 1084'de Merzifonî Kara Mustafa Paşa'nın himmetiyle yeni fethedilen Kamaniçe ve 1087'de Tımışvar defterdârı olup 1091'de ma'zûl ve ba'dehû merhûm oldu. Kâtib, muhâsib, erbâb-ı şiir ve inşâdan idi.

Şinasî Ahmed Efendi-Kâtib

Amasyalıdır. Yeniçerilerden Tânişoğlu Mehmed Ağa'nın oğludur. Eyyâm-ı civânîde yeniçeri olup tahsîl-i maârife çalıştı. Kitâbet ve kıraat öğrenip yazıcı oldu. Bu esnâda meşâhîr-i a'yân ve üdebâdan Rahtuvân Mehmed Paşazâde Hacı İbrâhim Bey'in bezm-i irfânına mülâzemetle şiir ve inşâdan hissemend oldu.

İran muhârebâtında yararlığı görüldüğünden ocağında terakkî edib Şâhin Ağa'ya intisâb ederek müşârün-ileyhin yeniçeri ağalığında kâtib-i divânı oldu. Şâhin Paşa'nın 1149'da vefâtıyla dâmâdı olan Amasyalı Hüseyin Ağa'ya intisâb etdi. Bunun da ağalığında kâtibi ve paşalığında divân efendisi olduğu halde 1168'de vefât etdi. Edebiyâta müntesib, hoş sohbet idi. **[181]**

Şinâsî Hasan Dede-Hacı Dedezâde, es-Seyyid

Amasyalıdır. Amasya Mevlevîhânesi şeyhi Ahmed Dede Efendi'nin mahdûmu ve es-Seyyid Kamî Mehmed Dede'nin birâderidir. Kürd Hâfızzâde İrfânî Osmân Efendi'nin halka-i tedrîsinde edebiyât, Arabiyye ve Farisiyyeyi tahsîl edib pederinin terbiyesini gördü.

1190'da pederinin vefâtıyla meşîhat umarken İsmail Dedezâde Feyzullah Dede'ye tevcîh edilmesinden muğber olup Konya'ya gitdi. Çelebi Efendi âsitânesine mürâcaatla 1194'de Feyzullah Dede'nin ref'inden Amasya Mevlevîhânesi şeyhi olarak geldi. On yıl kadar icrâ-yı meşîhât etdi.

Ancak birâderi es-Seyyid Feyzullah Dede'nin teşebbüsâtıyla 1204'de ref'edilip İstanbul'a gitdi. Çünkü Caniklizâde Mikdâd Ahmed Paşa'ya şiddet-i intisâbı onun Amasya'dan azli üzerine bunun da azline bâdî olmuşdu. Beşiktaş Mevlevîhânesi'nde ikâmet etdiği esnâda 1206 senesi şevvâlinde vefât etdi. Edîb, şâir, küşâde meşreb idi.

Şûhî Ebûbekir Çelebi-Dülgeroğlu

Amasya dülgerlerinden Hasan ustanın oğludur. Evâ'il-i **[182]** hâlinde dilber bir dülger çırağı iken defterdâr Ebûbekir Efendi'nin konağına intisâb ederek iç oğlanı oldu. Efendisinin hüsn-i nazarı sâyesinde okuyup yazdı. Şiir ve kitâbet öğrendi. Uşağıyla müşâare ederek şûhâne eş'ârı saz şâirlerine sermâye oldu.

İbtidâ Ebûbekir Efendi'nin kâtibi, sonra defter kethüdâsı oldu. Mumâ-ileyhin vefâtında beytü'l-mâl emâneti kâtibi olup meclis-i yârânın medâr-ı neşâtı zümre-i küttâbın ser-defteri olduğu halde 1075'de vefât etdi. Şâir, kâtib, hattât, sohbet ve simâsı latîf, meclis-ârâ bir zât idi. Abdî Efendi Mecmuası'nda hayli eş'ârı vardı. Hayfâ ki yandı. Mahdûmu Nedim Mehmed Efendi "Dülgerzâde" demekle meşhûrdur.

Şevkî Ahmed Çelebi-Muslihîzâde

Amasyalıdır. Meşâhîr-i kudâtdan Muslihîzâde Hamza Çelebi mahdûmudur. Pederi Bursa nâibi iken orada neş'et ve tahsîl-i ilim ve irfâna gayret etdi. Pederinin vefâtında Amasya'da ikâmet edib kitâbetle imrâr-ı hayat **[183]** etmekde iken Yavuz Sultân Selim Hân'ın lalası Amasyalı Şemsî Bey'e Trabzon'da intisâb ve hizmet ederek ma'lûm-i padişâhî oldu.

918'de Sultân-ı müşârün-ileyhin cülûsunda divân-ı hümâyûn kâtibi olup 923'de Efendisinin azlinden musâb olarak Bursa'ya gönderildi. 926'da Sultân Süleyman Kânûnî cülûsunda Defterdâr İskender Çelebi'nin şefâatiyle gelip sânîyen divân-ı hümâyûn kâtibi oldu. Bu esnâda "Süleymannâme" adlı târihini yazmaya başladı.

Defterdâr İskender Çelebi meclisine mülâzemet ederek bir müddet sonra mâliye tezkirecisi oldu. 940'da müşârün-ileyhin maiyyetinde Bağdat seferine gitdi. Hayfâ ki, Bağdat'da Efendisinin 941'de salben şehîd edilmesi üzerine azledilip sânîyen Bursa'da ikâmete me'mûr oldu.

942'de Efendisinin bâis-i şehâdeti olan Frenk İbrâhim Paşa'nın maktûlen vefâtı üzerine Sultân Osmân ve Orhan Gâzilerin türbedârı olup 947 hudûdunda vefât etdi. Yazdığı "Süleymannâme"si yarım **[184]** kalmış olmakla beraber istifâdeli güzel bir târihtir. Maârifden hissedâr, şâir, kâtib olduğuna târihi şâhiddir.

Şevkî Hasan Efendi-Helvacızâde

Amasya'nın a'yân-ı meşhûresinden olup tercemesi bâlâda yazılan Helvacı el-Hâc İsmail Ağa'nın ahfâdından el-Hâc Abdullah Efendi bin Abdî Ağa bin Hasan Ağa bin Abdî Ağa bin Mehmed Ağa bin el-Hâc İsmail Ağa'nın mahdûmudur.

Hacı Hamza Mahallesi'nde 1289'da doğdu. Temennâ mektebinde kıraat öğrenip 1301'de Rüşdiye mektebine girdi. Bu mektebde beraber okuyup Abdüllatîf Efendi Kütübhânesi ittisâlinde kâin fetvâhânenin fevkânî odasında beraber beytûtet ve tahsîl-i ulûme gayret etdik.

Bir müddet Mecdîzâde Hâfız Abdurrahman Kâmil Efendi'den tederrüs etdikden sonra mahkeme-i şer'iyye ketebesinden oldu. 1324'de zâbıt kâtibi oldu. Başkâtip Hâfız Mehmed Namî Efendi'nin tekâüde sevkinde mahkeme-i şer'iyye başkâtibi ve mahkemenin ilgâsında 1341'de kassâm kâtibi olarak **[185]** bütün umûr-ı şer'iyye dest-i kifâyetine tevdî edildi.

Bir kaç yıl bu vazîfesine devam edib yeni Kanûn-ı medenî mevki'-i tatbîke kondukda 1345'de tekâüd edildiğinden kendisine bir meşgale olmak üzere zahîre ticâretiyle iştigâl etmekte iken 1352 senesi evâilinde kanser illet-i bî-emânıyla vefât etdiği haber verildi.

Merhûm umûr-ı şer'iyyeye vâkıf, hayırhâh, gâyet vefâkâr, sâdık bir kardaşımdı. Vefâtından pek ziyâde müteellim olmuşdum. Hacı İlyâs Mahallesi'nde ikâmet ederdi. Mahdûmları Ömer Niyazi, Mehmed Efendilerdir. Ömer Niyazi Efendi şümendüfer yolu taahhüdâtında hayli servet edinerek âilesini sevindirdi.

Şevkî Hüseyin Efendi-Kadı

Amasyalıdır. Pederinin adı Ali'dir. Iydîzâde Allâme Âkif Mustafa Efendi'nin ilk icâzet verdiği talebesinden olup "Şevkî" lâkâbını üstâdı vermişdi. Bir müddet ders-i âm olup sonra niyâbete sülûk etdi. Iydîzâde es-Seyyid Abdurrahim Efendi'nin **[186]** nâibi oldu.

Merzifon, Zile, ba'dehû Tokat kazâlarına nâib ba'dehû Osmancık, Köprü, Lâdîk gibi kasabâta kadı oldu. Üstadının vefâtından bir yıl sonra 1174 senesinde vefât etdi. Edebiyât-ı Arabîyye ve Farisiyye'ye aşinâ, âlim, kâmil, şâir bir zât idi. Mahdûmu Mehmed Naîm Efendi ricâlden ve hafîdi Mehmed Saîd Efendi mevâlîdendir.

Şevkî Abdullah Efendi-Müftîzâde es-Seyyid

Amasyalıdır. 1212'de Amasya müftüsü olan Sarı Ahmedzâde Hâfız es-Seyyid Mehmed Efendi bin Abdullah Ağa bin Ömer Ağa'nın mahdûmudur. Amasya ve İstanbul'da tahsîl-i ulûm edib Şeyhülislam Mustafa Âşir Efendi'ye intisâbı olduğundan ders-i âm ve müderris oldu.

Ba'dehû kibâr-ı müderrisînden olup bilâd-ı cesîmeye kadı ve bir müddet Edirne nâibi oldu. Bade'l-azl İstanbul'da 1241'de vefât etdi. Âlim **[187]** kâmil, umûr-ı kazâya vâkıf idi. Birâderi es-Seyyid Tâhir Mehmed Efendi de Amasya ulemâsındandır.

Şevkî Mehmed Efendi-Hâcezâde

Amasyalıdır. Amasya'nın meşâhîr-i fuzalâ ve şuarâsından "Küçük Hâce" demekle meşhûr Mehmed İlmî Efendi bin Abdullah Remzi Efendi'nin mahdûmudur. Amasya ulemâsından ve hâssaten "Uzun Müderris" demekle meşhûr Fâzıl Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib İstanbul'a gitdi.

Köprülüzâde Fazıl Ahmed Paşa ile Amasya'da muârefesi olduğundan bir müddet ders-i âm olup sonra kudât silkine girdi. İbtidâ sancak sonra vilâyet merkezlerine ve hâssaten Uyvar, Girit, Kamaniçe, Hotin gibi eyâlât-ı meftûhaya kadı oldu.

1097'de ihtiyâr-ı tekâüd edib emlâk ve nukûdunu vakfederek Sultân Fatih Câmi-i şerîfinde eczâ-yı şerîfe vaz' ve bu vakfının tevlîyetini dâmâdı Amasyalı Sefer Ağazâde Mahmûd Çavuş'a ve bunun evlâdına şart etdi. 1100 senesi hudûdunda vefât etdi. **[188]**

Âlim, şâir, edîb, müstakîm, hattât-ı meşhûr idi. Ta'likde mahâreti vardı. Müstakîmzâde Süleyman Sâdeddîn Efendi "Tuhfetü'l-Hattâtîn" adlı eserinde diyor ki : "Mehmed Şevkî şehrîdir. Nefeszâde Seyyid İsmail Efendi şâkirdlerindendir (Muğnî). 1100 târihi hudûdunda rihlet eyledi.

Sâdeddîn Efendi'nin "şehrîdir" demesi herhalde kuravî değildir, demek olacakdır. Çünkü bu zâtın Amasyalı olduğunda şüphe yokdur. Müderris Abdî Efendi **"**Tezkeresi"nde merhûmun peder ve ceddîni ve "Hâcezâde" demekle meşhûr olduğunu beyân etdikden sonra "Amâsî hattâtlarından Fazlullah Efendi'den hutût-ı mütenevviayı ahz ve temeşşûk etdiğini" yazıyor. Sonra İstanbul'a gidip Amasyalı Nefeszâde Seyyid İsmail Efendi'den de temeşşûk etmiş demekdir. Sâlim Efendi "Tezkere"sinde "Hâcezâde" demekle meşhûr olduğu ve vakfiyesinde Amasyalı olduğu ve dâmâdı da Amasyalı Sefer Ağazâde Mahmûd Çavuş olduğu mûsârrahdır. **[189]**

Şevkî Yûsuf Efendi-Müjdecizâde

Amasyalıdır. Müjdecibaşı Amasyalı el-Hâc Yûsuf Ağa'nın mahdûmudur. Bozahâne Mahallesi'nde doğdu. Büyük birâderi el-Hâc Abdülkâdir Ağa'nın vesâyeti altında büyüdü. Sâye-i ikbâlinde İstanbul'a gidip divân-ı hümâyûn kalemine çerağ edildi.

Bâb-ı Âlî'de tahsîl ve terbiye görüp terakkî ederek hulefâdan ve hâcegân-ı divân-ı hümâyûndan olduğu halde genç iken 1198 senesi zilhiccesinde vefât etdi. Hissemend-i maârif, halûk idi. Ecel müsâade etseydi, menâsıb-ı âlîye ricâlinden olması me'mûl idi.

Şevket Ahmed Bey-Zeynelzâde

Amasya a'yânından ve dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından Zeynelzâde es-Seyyid el-Hâc İzzet Süleyman Ağa'nın oğludur. Biraz tahsîl görüp muhâsebe kaleminde terakkî ederek muhâsebe başkâtibi, ba'dehû kazâlara müdür olup Zile kazâsından ma'zûlen 1278'de İstanbul'da vefât etdi. Erbâb-ı gayretden idi. **[190]**

Şevket Süleyman Efendi-Gürcüzâde

Amasyalıdır. Gürcüzâde Mustafa Paşa'nın kölesi Gürcü İbrâhim Ağa'nın oğludur. Pirînçci Mahallesi'nde doğdu. Gürcüzâde Osmân Paşa'nın dâiresine girip biraz tahsîl-i maârif etdi. Paşa'nın Rumeli vâliliğinde hazinedârı ve ba'dehû bir müddet Silistre defterdârı oldu.

1217'de müşârün-ileyhin Anadolu vâliliğine naklinde beraber bulunup 1218'de i'dâmı üzerine açıkta kaldı. Ba'dehû Gürcüzâde Hâfız Ali Paşa'ya intisâb edib 1223 zilhiccesinde müşârün-ileyhin Kapdân-ı deryâlığında tersâne rûznâmçecisi ve azlinde divân efendisi olduğu halde 1234 sâlinde vefât etdi. Mahdûmları Ali, Osmân Beylerdir.

Şevket Mustafa Bey-Çaycızâde

Amasya a'yânından ve Hâtunîye Mahallesi eşrâfından Çaycızâde el-Hâc Ali Rıza Efendi bin el-Hâc Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. **[191]**

Şehabeddîn Ahmed Bey-Sunguroğlu el-Hâc

Amasyalıdır. Yukarıda tercemesi geçen Emîr Seyfeddîn Sungur Dizdâr'ın mahdûmudur. Amasya ve Tebriz'de tahsîl-i ilm edib Arap, Türk, Fars, Moğol dillerini öğrenmiş olduğundan Moğol Hükümdârı Sultân Mehmed Olcaytu Hân'ın teveccühâtını kazandı.

Hayli müddet Hân'ın hazine-i hâssası kitâbetini yaptı. Ehliyet ve istikâmeti görüldüğünden hususât-ı mâlîyede istihdâm edilerek Amasya müstevfîsi olup geldi. Ebû Saîd Bahadır Hân'ın zamanında ümerâdan olup mükerreren Mısır'a, Hicâz'a sefâretle gidip geldi. Bu sûretle Hân'ın fevkalâde i'timâdını kazanıp ümerâ-yı **[192]** hâssasından olduğu halde 737 sâlinde Tebriz'de vefât etdi. Kibâr-ı ümerâ ve ulemâdan idi.

Mahdûmları Hızır, Hamza, Abdullah Çelebilerdir. Bunlara "Hacı Ahmedoğulları" dendi. Emîr Hayreddîn Hızır Çelebizâde Tâceddîn İbrâhim Çelebi olup "Ahmedî" demekle meşhûr olan şuarâdandır. Emîr Nureddîn Hamza-i Rumî de kibâr-ı ümerâdandır. Emîr Abdullah Çelebi "Emîr Hâce" demekle meşhûr olup Tebriz'de doğduğu münasebetle "Tebrizî" denmişdir. Bunun mahdûmu Mevlânâ Cemâleddîn Safer Şâh-ı Rûmî, süferâ-yı Osmaniyye'dendir. Bunun mahdûmu Ali Paşa'dır.

Şehabeddîn Ahmed Bâlî Çelebi-Şeyh Evrânzâde

Amasyalıdır. Meşâhîr-i ulemâdan Mevlânâ Zeyneddîn Siyavuş bin eş-Şeyh Evrân Çelebi bin Doğan es-Selgurî, ed-Divriğî mahdûmudur. Pederi ve ceddi Divriklidir. Ceddi eş-Şeyh Evrân Çelebi Tokat'da ve pederi Amasya'da medfûndur.

Kendisi Amasya'da doğdu. Amasya'da tahsîl-i ulûm **[193]** edib ders-i âm oldu. Ba'dehû birâderi eş-Şeyh Ali Yârî Çelebi ile Sivas'a gidip Kâdı Burhan'ın himâyesinde kaldı. Hacı Şâdgeldi Paşazâde Devâtdâr Ahmed Paşa'nın emâretinde birâderi ile Amasya'ya avdet etdi.

Hayli müddet tedrîsâtına devam edib Abdurrahman bin Mehmed el-Muslihî Amasya kâdı'l-kudâtı olduğu esnâda Amasya nâibi olarak tanındı. 801'de Kâdı-i Sivas olup sânîyen Sivas'a gitdi. Ancak 803'de Topal Timur Hân'ın Sivas'ı vurmasında kaçıp Amasya'ya ilticâ etdi.

805'de Çelebi Sultân Mehmed Hân'ın Amasya hükümdârı olduğu esnâda müşârün-ileyhe intisâb edib mukarreblerinden olduğu halde 812'de vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâ ve kudâtdan idi. Mahdûmu Mevlânâ Şükrullah Çelebi kudât ve müverrihînin ser-efrâzıdır.

Şehabeddîn Ahmed Çelebi-Sarı Şeyh

Amasyalıdır. Abdullah bin Ali oğludur. Amasya fuzalâsından Mevlânâ Fahreddîn Osmân Çelebi halka-i tedrîsinde **[194]** vesâir ulemâdan ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve Devâtdâr Ahmed Paşa'nın zamanında hânkâh-ı Mes'ûdî şeyhi ve vakfı nâzır ve mütevellîsi oldu.

Ba'dehû Amasya vâlisi olan Şehzâde Çelebi Sultân Mehmed'e intisâb edib mevkiini muhâfaza etdi. 805'de Kara Devlet Şâh'ın muhâliflerinden olduğu münâsebetle Topal Timur Hân'ın hafîdî Kara Mehmed Sultân'ın tahkikât için Amasya'ya geldiği esnâda firâr edib Halep vâlisi Emîr Şeyh Müeyyedî'ye ilticâ etdi.

Emîr Şeyh bunun ilim ve fazîletini akıl ve fetânetini takdîr ederek maiyyetinde bıraktı. Ba'dehû nâil-i saltanât oldukda imâm-ı sultânî olup ulemâ-yı Mısrıyye'nin merci' ve mültecâsı olduğu halde 815'de Şam'da vefât etdi. Kibâr-ı ulemâdan fâzıl, zâhid, gâyet müteşerri', natûk, elsine-i selâse ile mütekellim bir zât idi. Mahdûmu Salahaddîn Mehmed Çelebi ma'rûfdur.

Şemseddîn Ahmed Bey-Biçeroğlu

Amasyalıdır. Kibâr-ı ümerâdan Biçeroğlu Nureddîn Hamza Bey'in mahdûmudur. Sultân Murâd-ı Sânî Amasya vâlisi iken **[195]** intisâb edib sipâhi zümresine iltihâk etdi. Ba'dehû kapıcıbaşı ve 836'da ümerâdan görüldü. 838'de Tokat sancağı beyi olup 844'de Karaman harbinde bulundu. Bu esnâda Amasya vâlisi Şehzâde Alâeddîn Bey'in maiyyetine me'mûr olup 846'da şehzâdenin vefâtında Amasya'da mukîm ve 847'da merhûm oldu. Kibâr-ı ümerâdan idi.

Şehabeddîn Ahmed Paşa

Amasya ümerâsından Abdül Bey'in mahdûmudur. Fatih Sultân Mehmed Hân'ın Amasya vâliliğinde ma'iyyet-i ümerâsından olup, birinci cülûsunda isbât-ı sadâkat ederek Sultân Murad'ın ikinci cülûsunda menkûb olmuşdu.

855'de Fatih müşârün-ileyhin ikinci cülûsunda iâde-i ikbâl ederek İstanbul'un fethinde yararlığına binâen beylerbeyi oldu. 862'de Sırbistân harbinde şehîden vefât etdi. Mahdûmları Durak, Dursun Beylere zeâmet ihsân ve zevcesiyle kerîmelerine vazîfeler tahsîs edildi. **[196]**

Şehabeddîn Ahmed Efendi-Ferferîzâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Kibâr-ı a'zâdan ve sâdât-ı kirâmdan es-Seyyid Muhyiddîn Mehmed Ferferî mahdûmu ve "Akbilek" demekle meşhûr Molla Bahşî Halife'nin kerîmezâdesidir. Pederinden ve Fâzıl Cum'a Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve tûl-i müddet Hakâla'da Kâsım Bey Medresesi müderrisi oldu.

Ba'dehû kazâya rızâ verip hayli bilâd-ı mühimmeye kadı olarak iştihâr etdi. 981'de Torumtay Medresesiyle ihtiyâr-ı tekâüd ederek bir kaç yıl sonra vefât etdi. Kibâr-ı ulemâ ve kudâtdan idi. Birâderi Derviş Mehmed Çelebi'dir.

Şehabeddîn Ahmed Efendi-Şücâ' Efendizâde

Köprülüdür. Köprü Müftüsü Tokatlı Şücâ' Efendizâde Şemseddîn Mehmed Efendi'nin mahdûmu ve Şeyhü'l-harem Hacı İmâdüddîn Paşa ve Şücâeddîn Paşaların birâderidir. Bunlara "Müftîzâdeler" de dendi.

Köprü'de doğdu. Köprülü Mehmed Paşa'ya intisâbı olduğundan müşârün-ileyhin sadâretinde İstanbul'a gidip **[197]** Ağaları silkine dâhil oldu. Okuyup yazma öğrenip Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın himmetiyle 1076'da Gelgiras Haremeyn evkâfı mütevellîsi oldu.

Birâderi Hacı İmâdeddîn Paşa 1080'de vâlide kethüdâsı oldukda masraf kâtibi ve 1084 saferinde birâderinin vefâtıyla muhâsebe-i haremeyn birinci halîfesi ve 1088'de dârüssaâde ağası Yûsuf Ağa'nın başyazıcısı oldu.

1090 senesi saferinin on birinde Haremeyn başmuhâsebecisi Hacı Mustafa Efendi'nin vefâtına binâen Haremeyn evkâfı baş-muhâsebecisi olarak divân-ı hümâyûn hâcegânı zümresine iltihâk etdi. Altı yıl kadar mevkiini muhâfaza ederek 1096 senesi evâilinde vefât eyledi. Kâtib, muhâsib, müstakîm idi.

Şehabeddîn Şâdî Çelebi-Şeyh Şâdî[136]

Şâhbaz Bey-Yûsuf Paşazâde

Merzifonludur. Çelebi Sultân Mehmed Hân vâlidesi Devlet Hâtun kethüdâsı Sinaneddîn Yûsuf Paşa ahfâdından Mehmed Bey bin Şehsuvar Bey bin İbrâhim Bey bin Mehmed Bey bin **[198]** Yûsuf Paşa'nın mahdûmudur. Birâderi Ahmed Bey'in vefâtında Devlet Hâtun vakfı mütevellîsi ve züamâdan olup Kuyucu Murad Paşa'nın eşkıyâyı tenkîlinde yararlığı görüldüğünden mîrlivâ oldu.

Gâh ma'zûl ve gâh mansûb olarak sancakları devredip 1030'da Lehistân harbine gitdi. Hâce Sultân Amasyalı Ömer Efendi'nin himmetiyle Akkerman sancağı beyi oldu ise de muhârebede vefât etdi. Kerîmezâdesi Şâhbaz Paşa'dır.

Şâhbaz Paşa-Yûsuf Paşazâde

Merzifonludur. Şâhbaz Bey'in birâderi Ahmed Beyzâde Osmân Bey'in mahdûmu ve mumâ-ileyhin kerîmezâdesidir. Bu da züamâdan olup Girit muhârebelerine iştirâk etdi. Köprülü Mehmed Paşa'nın sadâretinde kıyâm eden Abaza Hasan Paşalıların tenkîlâtında yararlığı görüldüğünden Ankara Alaybeyi oldu.

Ba'dehû Merzifonî Kara Mustafa Paşa'nın himmetiyle 1075'de mîrlivâ ve 1084'de Beylerbeyi görüldü. **[199]** 1086'da mahdûmu Ahmed Bey'e pederi mahlûlünden zeâmet verildiğine nazaran Şâhbaz Paşa'nın bu târihde vefât etdiği anlaşılır.

Şehrî İsmail Efendi-Balcızâde

Amasyalıdır. Balcı İsmailoğlu Ali'nin mahdûmu olduğu künyesinden anlaşıldı. Amasya'da Hattât-ı meşhûr Hüseyin Efendi'den hutût-ı mütenevviayı ahz ü temeşşük etdi. Bir miktar da tahsîl-i ilim ve irfân edib edebiyâta intisâb eyledi.

Yıllarca şâkirdâna ta'lîm-i hat ve Amasya udebâsı ile müşâare ederek iştihâr edib Sultân Bâyezîd evkâfı kâtibi olduğu halde 1049 hudûdunda vefât etdi. Edîb, kâtib, şâir bir hattât-ı meşhûr olduğu Abdullah Efendi "Tezkîresi"nde görüldü. Yazdığı bir en'âm-ı şerîfinden sülüs kırmasında mâhir olduğu anlaşıldı. Kendisine "Şehrî" lakabını veren üstâd-ı irfânı, Küçük Hâce Mehmed İlmî Efendi idi. Eş'ârını bulamadım.

Şehrî Nûr Hâtun

Amasya a'yânından Ya'kub Şâh Çelebi bin Şâdî Bey'in kızıdır. **[200]**

Şehrî İbrâhim Ağa-İmâmzâde

Amasyalıdır. Hâcegân-ı divân-ı hümâyûndan İmâm Mehmed Efendizâde Osmân Efendi'nin mahdûmudur. Tercemesi yukarıda "İbrâhim Ağa Şehrî" diye yazıldı. Oraya mürâcaat edilir.

Şehrî Mehmed Efendi-Hamza Beyzâde

Amasyalıdır. İbrâhim bin Hamza oğludur. Fuzalâdan Payaslı el-Hâc Mehmed Efendi halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl edib tedrîse mezûn oldu. Ders-i âm olup "şehirli" demekle meşhûr bir müderris olduğundan "şehrî" diye imzâ ederdi. 1241'de meclis a'zâsı olup 1255'de

[136] Müellif bu başlığı boş bırakmıştır. (Ed.)

vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan vâiz, natûk, kâmil bir zât idi. Mahdûmu Mustafa Efendi de meşâhîr-i ulemâdandır.

Şehzâde Hâtun-İshak Paşazâde

Sadr-ı esbak Amasyalı İbrâhim Beyzâde İshak Paşa'nın kerîmesi ve Hızır Paşazâde vezîr Mehmed Paşa'nın halîlesidir. Zevci Şehzâde Sultân Ahmed lalası oldukda **[201]** beraber Amasya'ya geldi. Zevcinin Câmii civârında bir mekteb yaptırdı. Peder ve zevcinden kendisine isâbet eden emlâkını vakf edib mektebi ve türbesi işlerine tahsîs etdi.

910'da vefât edib Hazreti Pîr İlyâs Türbesi civârındaki türbesinde medfûndur. Sâliha, sâhibe-i hayrât idi. Hemşîresi de Sultân Hâtun'dur. Bunun da hayrâtı vardır. Birâderi Pirî Bey bu esnâda Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed Hân'ın defterdârı idi.

Şehsuvâr Bey-Paşazâde

Merzifonludur. Çelebi Sultân Mehmed vâlidesi Devlet Hâtun'un kethüdâsı ve vakfının mütevellîsi olan Yûsuf Paşa ahfâdından İbrâhim Bey bin Mehmed Bey bin Yûsuf Paşa'nın oğludur. Züamâdan iken alaybeyi sonra ümerâdan oldu. Pederinin irtihâlinde ırsen Devlet Hâtun vakfı mütevellîsi ve Çorum Beyi iken Çaldıran muhârebesinde yararlığı görüldü. Sancakları devr ederek bir aralık Trabzon Beyi olup 951 sâline doğru vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan idi. Oğullarından Mehmed Bey meşhûr olup Devlet Hâtun vakfına mütevellî oldu. **[202]**

Şehsuvâr Bey-Kethüdâ

Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Mustafa'nın âzâd edilmiş kölelerinden olup müşârün-ileyhin maiyyetinde azâblar ağasıydı. 960 senesi şevvâlinde şehzâdenin şehâdeti üzerine hapsedildi. 961'de Sultân Süleyman Amasya'ya geldikde afv ve ıtlâk edildi.

Bir müddet Amasya'da sipâhi kethüdâsı olarak iştihâr eylediğinden 973'de Amasya mütesellimi oldu. Muhârebelerde yararlığı görüldüğünden mîrlivâ olup Gürcistân harbine gitdi. 990'da muhârebede şehîden vefât etdi. Oğulları, Murad, Mürüvvet Beylerdir. Bunlara "Şehsuvaroğulları" dendi. Yetmiş yaşına ermiş yiğit bir zât idi.

Mürüvvetzâde kudâtdan Mehmed Efendi mükerreren Amasya nâibi olduğundan "Sarı Nâib" demekle meşhûrdur. Buna "Mürüvvetzâde" dendi. Bunun mahdûmu Abdülkerîm Efendi de kadılardandır. Bunun mahdûmu Muslî Çelebi küçük iken Helkis Mahallesi'nde vefât etdi. Emvâl-i metrûkesi Murad Ağazâdelere kaldı.

Murad Ağa'nın oğlu meşhûr Amasya mütesellimi İsmail Ağa'dır. **[203]** Bunun oğulları Burak, Mehmed Ağalar ve Burak oğulları da Mustafa, Hasan, Hüseyin Ağalardır. Mehmed Ağa'nın oğlu Bayram Ağa ve bunun oğlu Veli Ağa olup "Veli Paşa" demekle meşhûr ve 1110'da ber-hayat idi. Burak oğlu Mustafa Ağa kapıcıbaşılarındandır. Hasan Ağa bin Burak oğulları Ahmed, Ali ve Hüseyin Ağa bin Burak oğulları Mustafa, Hasan Ağalardır. Bunlara "Şehsuvâroğulları" denirdi.

Şehinşâh Çelebi-Doğanoğlu

Amasyalıdır. Tercemesi yukarıda yazılan Bahâeddîn Ömer Çelebi bin Siraceddîn Mehmed Bey bin Şerefeddîn Doğan Şâh bin Emîr Kürt Bey'in oğludur. Amasya'da ulûm-ı edebiyyeyi ve hutût-ı mûtenevviayı öğrendi. Pederi gibi Çelebi Sultân Mehmed'e intisâb ederek divân-ı hümâyûn kâtibi oldu.

Ba'dehû Sultân Murâd-ı Sânî devrinde havass-ı pâdişâhîden olup kâtib-i sultânî olduğu halde 836 yılından sonra vefât etdi. Edîb, kâtib, güzel hattât idi. Sultân Murâd-ı Sânî nâmına yazdığı birkaç kitâbı görüldü. Mahdûmu **[204]** ulemâdan Şemseddîn Mehmed Çelebi'dir.

Şehinşâh Çelebi-Şehzâde Sultân

Sultân Bâyezîd-i Sânî şehzâdesidir. Pederi Amasya vâlisi iken 869'da Amasya sarayında doğdu. Vâlidesi Ayn-ı Şâh Hâtun olup, Amasya'da büyüdü. 896'da büyük birâderi Sultân Ahmed şehzâdelerinin sünnet düğünü vak'asında Manisa vâliliğine ta'yin edilerek Amasya'dan gitdi.

911'de Konya vâliliğine ta'yin edilip orada altı yıl hükûmet ederek 917'de ecel-i mev'ûduyla vefât etdi. Nâşı Bursa'ya getirilip Sultân Murâd-ı Sânî türbesi civârına defnedildi. Âlim, vakûr, kerîm, halûk bir şehzâde idi. Şehzâdeleri Mehmed, Mahmûd Çelebilerdir.

Büyük mahdûmu Sultân Mehmed Konya vâlisi olarak dâiresi dağılmamışdı. Lalası müdebbir-i umûru Amasyalı Kâsım Paşa, muallimi meşâhîr-i ulemâdan Amasyalı Hayreddîn Hızır Efendi, defterdârı İshak Bey ve nişâncısı da İsfendiyaroğlu Abdülcelîl Çelebi idi. Kapıcıbaşısı **[205]** Sinan Bey'dir.

918 senesi saferinin yedinci günü Osmanlı tahtına çıkan Yavuz Sultân Selim'in emriyle Konya vâlisi Şehzâde Mehmed ile birâderi Mahmûd boğulup cesedleri Bursa'da pederlerinin yanına defnedildi. Lalası Kâsım Paşa ile muallim Hayreddîn Hızır Efendi de Amasya'ya gönderildi.

Şehinşâh Çelebi-Şehzâde

Kanunî Sutan Süleyman'ın şehzâdesi Sultân Mustafa mahdûmudur. Pederi Amasya'da vâlî iken 949'da doğdu. Yedi yaşında iken Amasyalı Hüsameddîn Efendi muallimi olup henüz on bir yaşında ve tahsîl çağında idi. Pederi 960 senesi şevvâlinde Karaman Ereğlisi'nde şehîd edilmesi üzerine büyük kardaşı Şehzâde Süleyman Çelebi ile boğuldu. Amasya'da Şehzâdeler Türbesi'nde medfûnlardır. Muallimi de İstanbul'a kaldırılıp hüzün ve elem içinde bir buçuk sene sonra vefât etdi.

Şuhûdî İbrâhim Çelebi-Muallimzâde

Amasyalıdır. Şehzâde Sultân Şehinşâh mahdûmu **[206]** Şehzâde Mehmed muallimi olup yukarıda tercemesi yazılan Hayreddîn Hızır Efendi bin İbrâhim'in oğludur. Şehzâde-i müşârün-ileyhin dâiresinde tahsîl ve terbiye görüp divan kâtibi olmuştu. 918'de şehzâdelerin boğulması üzerine pederiyle beraber Amasya'ya gönderildi.

921'de Sultân Süleyman'ın Amasya'ya geldiği esnâda sûzişli bir kaside takdîm ederek ba'zı kitâbetle kayırıldı. 926'da Sultân Süleyman'ın cülûsunda vezâretle Nişâncı olan Amasyalı Mehmed Paşa'nın nezdine girip himâyesini kazandı. Sonra ba'zı mîr-i mîrâna divân kâtibi olup 944 sâlinden sonra vefât etdi. Şuarâdan edîb, kâtib, hoş sohbet idi. Ancak tâlihi kendisine yâr olamadı.

Şehîdî Ali Çelebi-Şermî Birâderi

Amasyalıdır. Şuarâdan ve Amasya vâlisi Sultân Ahmed meddâhlarından Şermî Osmân Çelebi bin Mehmed Çelebi birâderidir. Sultân Bâyezîd-i Sânî'ye Amasya'da vâlî iken intisâb edib nüdemâsından ve musâhiblerinden olmuştu.

883 vak'asında İstanbul'a kaldırılıp Ebû Eyyüb-i Ensârî **[207]** Türbesi civârında oturdu. Şiir ve fazîletiyle Sultân Fatih Mehmed'in teveccühlerini kazandı. Osmanlı târihini "Şehnâme" bahrında nazmen yazmağa me'mûr oldu. Kendisine vazîfe verildi.

886'da Sultân Bâyezîd-i Sânî tahta cülûs edince divân-ı hümâyûn kâtibi olarak vazîfesine devam etdi. Sultân Osmân'dan Sultân Bâyezîd-i Sânî devrine kadar dört bin beyit ile târihini ikmâl etdi. 898 senesinden sonra vefât eyledi. Âlim, edîb, şâir idi. Ancak yazdığı târihi bulamadım.

"Sicill-i Osmanî"de (cild 3, sayfa, 181) şöyle yazılıyor "Şehidî Çelebi, Şermî - Asr-ı Fatih Sultân Mehmed ricâlindendir. Şâirdir. "Şehnâme" bahrında dört bin beyt târih-i Osmanî yazdı."

Şermî birâderi demekdir. Halimî Efendi'nin Amasya'da Sultân Bâyezîd ricâli aleyhinde yazdığı ve kendisinin şerh ederek Sultân Fatih'e takdîm eylediği kasidesinde bunun da adı vardır. Birâderi Şermî Osmân Çelebi'nin Amasya'da ahfâdı vardır.

Şehîdî Kâsım Çelebi-Karaalizâde

Lâdiklidir. Sâdât-ı kirâmdan Lâdik'de medfûn sâhibü'l-hâl es-Seyyid Ahmed Rifâî ahfâdından es-Seyyid Abdürrahîm bin es-Seyyid **[208]** Ali Siyahpuş bin İbrâhim bin Muhyiddîn Mehmed bin Alâeddîn Ali Eşcâ' bin sâhibü'l-hâl es-Seyyid Ahmed Rifâî mahdûmudur.

Pederi Ahmed Saray nâhiyesinde mukîm olup 893'de şehîden vefât etdikde iki yaşında yetîm kalmışdı. Sultân Selim'in lalası Şemsi Bey bunun siyâdetine hürmet ve pederinin hizmet-i harbiyyesine mükâfât olmak üzere dâiresine alıp 896'da Trabzon'a beraber götürdü. Orada dâire-i hümâyûnda tahsîl ve terbiye görüp Sultân Selim'in teveccühünü kazandı.

Bu esnâda Sultân Selim'in şehzâdesi Sultân Murad'ın lalası olup Murad Bey'in kardeşleri Süleyman ve Mahmûd Beylere kendisini sevdirdi. 918'de Sultân Selim'in tahta cülûsunda mevkiini muhâfaza etdi. Bir aralık Kânûnî Süleyman'ın maiyyetinde bulunup 926'da müşârün-ileyhin cülûsunda manzûr-ı hümâyûn olmuştu.

Hayfâ ki 927 senesi şevvâlinin 28. günü lalası olduğu Şehzâde Sultân Murad ile Şehzâde Sultân Mahmûd suçsuz yere gözünün önünde boğulup Sultân Selim'in türbesine defnedildikleri esnâda korkusundan zehre-çâk olarak vefât etdi. Gâyet müeddeb, şâir, kâtib idi. **[209]**

Şeyh Ahmed Efendi-Mevlevî Şeyhi es-Seyyid

Amasyalıdır. Mevlevîhâne dervişlerinden es-Seyyid Mehmed Dede'nin oğludur. Yukarıda (cild 6, sayfa 65) tercemesi yazılan Şeyh Ahmed Efendi'dir. Şeyh Ahmedzâdelerin büyük atasıdır. Evlâdından bakkallar içinde tüccârdan Şeyh Ahmed Efendi bin Hacı Mustafa Efendi meşhûr olup oğullarından "Şeyh Ağa" demekle meşhûr Hâfız İbrâhim Efendi Hazret-i Pîr İlyâs'ın türbedâr ve cüzhânı idi. 1316'da vefât etdi. Diğer oğulları Hacı Ahmed, Mustafa Efendiler ve Şeyh Ağazâde Hâfız Ahmed, Mustafa Efendiler de ma'rûfdur.

Şeyh Bekir Efendi-Hızır Paşalı

Amasyalıdır. Tercemesi yukarıda (cild 6, sayfa 286) yazılan ve Kuşbaz tekkesi şeyhi iken 1193'de vefât eden eş-Şeyh Ebûbekir Efendi'dir. Evlâdına "Şeyh Bekiroğulları" denirdi.

Şeyh Paşa-Hatîb

Amasyalıdır. Pederi Tokatlı Uzun Seydî Sâlih Çelebi **[210]** ibn Şeyh Abdülhânnan oğludur. Adı 807 târihli Hacı Mahmûd Çelebi vakfiyesinin şûhud kısmında "Mevlânâ el-hac Lütfeddîn Sâlih, el-Hâtib" ve pederi de 786 târihli Hâce Ali bin Ebü'l Fâris vakfiyesinde "Seydi Sâlih bin eş-Şeyh Abdülhannân" diye görüldü.

Amasya'da tahsîl-i ilim ve irfân ederek müderris ve Karatay Câmii hatîbi oldu. Ba'dehû Çelebi Sultân Mehmed'in teveccühünü kazanıp şehzâdesi Sultân Murad'ın hizmet-i ta'lîmine me'mûr oldu. Sultân Murad'ın cülûsunda Atabegiyye müderrisi olarak ulemâ arasında temâyüz etdi.

Bundan sonra ne gibi vazîfeler deruhde etdiği ma'lûm olamadı. Ancak 837 sâlinde Şeyh Lütfullah Paşa el-Hatîb unvânıyla görüldü. 840 târihli Yörgüç Paşa ve 847 târihli Memi Bey vakfiyelerinde "Şeyh Paşa bin Sâlih" diye imzâsı görüldü. Ba'dehû vefât etdi. A'yân-ı ulemâdan idi. Mahdûmu Bahâeddîn Mehmed Efendi'dir.

Şeyh Paşa-Mes'ûdzâde

Amasyalıdır. Amasya kadısı olan Mevlânâ Ziyaeddîn **[211]** Ebû'l-Mekarim Me'sûd bin Esed el-Hallatî mahdûmu Mevlânâ Sâdeddîn Ali Paşa'dır. Tercemesi yukarıda (cild 10, sayfa

229) yazılı olup şöhreti "Şeyh Paşa" olduğu mahdûmu Şeyh Zekeriyya Halvetî vakfiyesinde görüldü. Diğer mahdûmu Siraceddîn Yahya Paşa'dır.

Şeyh Paşa-Muslihîzâde

Amasyalıdır. Amasya kadısı Mevlânâ Şemseddîn Mehmed Şâh Çelebi bin Abdurrahman el-Muslihî mahdûmu Mevlânâ Kemâleddîn Abdülgaffâr Çelebi'dir. Tercemesi aşağıda Abdülgaffâr Çelebi diye gelir. Bu da "Şeyh Paşa" demekle meşhûr olduğu imzâsından anlaşıldı. Birâderi Celâleddîn Abdurrahman Çelebi de "Molla Beylik" diye meşhûr idi.

Şeyh Hamid Çelebi-Hacı Babazâde

Amasyalıdır. "Hacı Baba" demekle meşhûr olan Mevlânâ Şemseddîn Ahmed bin Mehmed Hüsrev Şâhî mahdûmu eş-Şeyh Hamideddîn Abdülhamid Çelebi'dir. Tercemesi yukarıda (cild 9, sayfa 298) yazıldı. Evlâdına "Şeyh Hamidoğulları" dendi. Amasya'da mahallesi ve câmii olan Hâce Süleyman Çelebi mahdûmu **[212]** olup Sığır pazarı altında câmii olan Pir Mehmed Çelebi bu Şeyh Hamid oğullarındandır.

Şeyh Ali Efendi-Abdîzâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Uzun Mustafa Mahallesi ahâlîsinden ve kibâr-ı ulemâdan Amasya müverrîhi müderris Abdî Efendi'nin mahdûmu ve bu mahallede çeşmesi olan sâdât-ı ulemâdan es-Seyyid Ahmed Efendi bin es-Seyyid Mustafa Efendi'nin kerîmezâdesidir. Amasya ulemâsından ve hâssaten Amasya müftüsü es-Seyyid Mustafa Efendi'den tahsîl-i ilim edib hattât-ı meşhûr Hâfız Ahmed Efendi'den güzel yazı öğrendi.

Bir müddet Tımarhâne vakfı kâtibi, Bâlî Bey Câmii imâmı Dârbhâneci tekkesi nakîbi oldu. Ba'dehû mezkûr tekke şeyhi olan Hacı İbrâhim Halvetî Efendi'ye intisâb edib ondan hilâfetnâme aldı. A'yân arasında fevkalâde iştihâr edib 1113 evâilinde Nakîbü'l-eşrâf kâim makâmı oldu.

Ancak kethüdâyeri Köse Mehmed Ağa'nın uyandırdığı büyük bir fitneye bunu da karıştırdıklarından Müftü Çorumlu Ahmed Efendi ile beraber irsâle gönderilip Divân-ı Âlî'de muhâkemeleri görüldü. Muahharan her ikisinin de berâeti anlaşıldığından **[213]** Amasya'ya avdet etdi.

1123 senesi rebîülevvelinde şeyhi Hacı İbrâhim Efendi'nin vefâtı üzerine Dârbhâneci Tekkesi şeyhi ve esnâf şeyhi olarak temâyüz etdi. Bâ'dehû meclis-i a'yân a'zâsı, Nakîbü'l-eşrâf kâim makâmı olup 1127 senesinde vefât eyledi. Âlim, târih ve muhâzarâta vâkıf, gâyet mümtezic bir zât idi. Pederinin "Tezkire"sini 1126 târihine kadar tezyîl ve Amasya sâdâtının ensâbını tesbit eden bir eser târhrir etdi. Bu eseri Nakîbü'l-eşrâf Hâcezâde es-Seyyid Osmân Efendi tarafından tasdîk edilmiş olduğu görüldü.

Gerek "Tezkire" zeyli ve gerek bu eseri ahfâdından Şeyh Alizâde es-Seyyid Abdullah Efendi'nin hânesinde müterâkim evrâk arasında bulundu. Amasya Târihi'nin me'hazlarından oldu. Mahdûmu meşâhîr-i şuarâdan Hâfız Ahmed Rüşdi Efendi de bu "Tezkire"yi 1150 târihine kadar tezyîl ederek Amasya târihine unutulmaz hizmetler etmişdir.

Şeyh Mehmed Ağa-Hacı Efendizâde

Amasyalıdır. Esbak Amasya mütesellimi Hacı Efendizâde Sarı Mehmed Ağa'nın birinci oğludur. Gençliğinde sâdr-ı esbak Bayram **[214]** Paşa'nın himmetiyle Enderûn sarayına alınmışdı. Orada terbiye ve ta'lîm görüp seferlihânesine girdi. Bu esnâda 1058'de Köprülü Mehmed Paşa'nın gadriyle pederi maktûl olduğundan sipâhi vazîfesiyle taşra çıkarıldı.

Sekiz yıl kadar Amasya'da kalıp bir kaç defa kethüdâyeri oldu. 1066 zilka'desinde Köprülü Mehmed Paşa sadârete gelince pederinin hakkında yaptığı gadre mükâfât ve 1069'da Abaza Hasan Paşalıları tenkîle hizmet etmesiyle bu mükâfâta liyâkat göstermiş olduğundan ikinci defa Enderûn sarayına girdi.

1073'de Seferli kethüdâsı, 1077'de rikâb-ı hümâyûnda Dülbend Ağası ve kâtib-i esrâr-ı pâdişâhî olarak parlamışdı. Ancak bu parlayış Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın nazar-ı dikkatini celb eylediğinden 1080 senesi rebîülevvelinde mîr-âlem olarak makâmından ayrıldı. 1081'de vefât etdi.

Yazısı güzel, pek mizâcgîr, Avcı Sultân Mehmed'in teveccühüne mazhar olmuş, sahî, müdebbir bir zât idi. Amasya'da **[215]** Mustafa Bey Hamamı civârında bir Dârülkurrâ yaptırdığı bunun mesâlihine Yakut Paşa mescidi önündeki büyük değirmen ve mezkûr mescid hizâsında on bâb dükkânlarını 1077 senesinde vakfetdi. Mahdûmu ulemâdan el-Hâc Ömer Efendi'dir.

Şeyh Mehmed Efendi-Pederek

Esbak Amasya müftüsü İkincizâde Abdullah Sânî Efendi'nin mahdûmûdur. Pederinden ve Çorumlu müftü Hâfız es-Seyyid Mehmed Efendi'den ve Kayyımzâde el-Hâc İsmail Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve müderris-i benâm oldu. Üstâdı Hâfız Mehmed Efendi'ye dâmâd olarak iştihâr etdi.

Bir müddet Halfet Gâzi müderrisi ba'dehû Sultân Bâyezîd imâreti şeyhi, Sultân Bâyezîd Câmii vâîzi olup halkın teveccüh ve hüsn-i i'tikâdını kazandı. Ancak tahsîlât vak'asında Fazlızâdelerin şerrine uğrayıp 1171'de Magosa Kalesi'ne gönderildi. Ulemânın müdâhale ve ricâsıyla ıtlâk edilip avdet etdi.

1173'de Îydîzâde Hacı Âkif Mustafa Efendi'nin irtihâline binâen Sultân Bâyezîd müderrisi ve 1175 senesi muharreminde **[216]** Amasya müftüsü oldu. Bir buçuk yıldan ziyâde mesned-i fetvâda kalıp 1176 senesi şevvâlinin on altıncı günü dâr-ı naîme irtihâl etdi. Âlim, gâyet fakîh, zâhid, müteşerri', natûk, kâmil bir zât idi. Sultân Bâyezîd müderrisliği ve Amasya müftülüğü büyük mahdûmu meşâhîr-i fuzalâdan Hâfız Abdurrahman Efendi'ye tevcîh edildi. İmâret şeyhliği diğer mahdûmları Abdürrahîm, Mehmed, Mustafa Efendilere verildi.

Şeyh Mustafa Efendi-Koca

Amasyalıdır. Kübceğiz Mahallesi halkından Ali'nin oğludur. Ulemâdan ve hâssaten Amasya müftüsü Merzifonlu Hacı Mustafa Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib, ders-i âm ve bir aralık Fîrûz Ağa müderrisi oldu. Ancak tab'ına galebe eden ittikâ, ilm-i tasavvufa meyil ve muhabbet sâ'ikasıyla Halvetiyye meşâyihinden inâbet edib müderrisliği terk ve Kübceğiz Mahallesi'nde uyandırdığı bucağında irşâd ve ibâdetle iştigâl etdi.

Bu esnâda Kübceğiz Câmii vâizi olup hânesinin selâmlık tarafı bir merkez-i urefâ oldu. Ulemâ ve meşâyih, enfâs-ı şerîfesinden istifâde için haftada bir gün bucağında toplanıp **[217]** mübâhaseler yapılırdı. Aşağı pazarda Akdağlı Şeyh Mustafa Efendi Yukarı pazarda bu zât-ı muhterem Amasya'nın medâr-ı iftihârı sayılırdı. İlim ve takvâsından dolayı halkın mazhar-ı i'tikâdı olup 1159'da vefât etdi.

Âlim, zâhid, müttakî, natûk, sözü müessir, özü sağlam, yaşı doksana varmış bir şeyh-i mübârekdi. Nefesi müessir olduğundan halkın her türlü derdine çaresâz olur, kendisinden kerâmet umulurdu. Mahdûmu Hâfız Mehmed Efendi'dir. Evlâdına "Şeyh Mustafa oğulları" dendi. Bunlardan Mustafa Efendi İstanbul fuzalâsındandır.

Şeyh Ya'kûb Efendi-Bahşîzâde

Amasyalıdır. Meşâhîr-i fuzalâdan Molla Bahşî Halife'nin oğludur. "Şerefeddîn Ya'kûb Efendi" demekle meşhûrdur. Hâssaten pederinden ahz-ı ulûm edib yıllarca ders okutdu. Amasya'da müteaddid medreselere mükerreren müderris oldu. Sonra Habîb Karamanî hulefâsından Şeyh Cemâleddîn Mehmed Halvetî'ye intisâb ederek nâil-i hilâfet olup Sultân Bâyezîd Câmii kürsî şeyhi **[218]** oldu.

Bu va'ziyye vazîfesine kanâat edib müderrisliği bırakdı. Sultân Bâyezîd Câmiinde tefsîr ve hadîs tedrîsâtına devam ederek ulemâ ve halkın istifâde ve irşâdına çalışdı. Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Mustafa ahyânen derslerini dinler ve istifâza eylerdi.

Bütün ömrünü ibâdet, tedrîs-i hadîs ve tefsîre ve halkı vaazıyla irşâda hasredip kimseden nesne almaz kimsenin hânesine, konağına gitmez, kendisine mürâcaat edenlerin dinî işlerine yardımlar ederdi. Son demlerinde bütün halâıkdan kesilip tanrısına rabt-ı kalb ederek 963'de vefât etdi. Kibâr-ı ulemâdan âbid, müteşerri', zâhid, müttakî bir kâmil idi. Mahdûmu eş-Şeyh Abdullah Efendi'dir.

Evlâdı "Şeyh Ya'kûbzâdeler" demekle meşhûrdur. Bunlardan Ya'kûb Efendi, bunun oğulları Amasya müftüsü Mustafa Efendi, vâiz-i meşhûr Sinan Efendi, bunun oğlu Nasûh Efendi, Müftü Mustafa Efendi ahfâdından İstanbul meşâyihinden Ya'kûb Gafûrî meşhûrdur.

Şeyhî Abdullah Efendi-Tayyibzâde

Amasyalıdır. Tercemesi aşağıda yazılan Tayyib Efendi'nin oğludur. Amasya'da mukaddimât-ı ulûmu görüp İstanbul'a gitdi. Kınalızâde Hüseyin Çelebi Dârü'l-ifâdesinde tahsîl-i ulûm ile iştigâl ve Muallimzâde Ahmed Efendi'den tahsîlini ikmâl ederek nâil-i mülâzemet oldu. Ba'dehû tedrîs-i ulûm edib ba'zı medârise müderris ve Kırk'dan ma'zûl iken 1000 senesi hudûdunda vefât etdi.

Âlim, zekî, şâir olup genç iken dünyadan gitdi. "Zeyl-i Şakâyık"da birâderi Abdürrahîm Efendi'nin tercemesi zeylinde tercemesi ve şu eş'ârı yazılıdır:

Beyit:

Yine sâkî mey-i gûlgûne yasak var gibi
Bâdenin katresi yok la'l-i leb-i yâr gibi

Gazel

Ham olmuş yâ kaşın râ gibi zerrîn efser altında
San ol râdur ki yazmış kâtib-i kudret zer altında

Gelürdi raksa hâkim gird-i bâd-ı şevk ile dâim
Gubâr olsa tenüm pây-ı semend-i dilber altında

Nesîm-i subh gül-rîz olmasun gülşende dildâre
Olur nâzik teni âzürde gülberg-i ter altında

Sakın aldanma lu'bet-bâz-ı dehrin mekrine Şeyhî
Neler peydâ ider ol bu kebûdî çâdur altında **[219]**

Şeyhî Mehmed Çelebi-Şeyh Kırık

Amasyalıdır. Mes'ûdiye Hânkâhı şeyhi olan Mevlânâ Şemseddîn Ahmed Çelebi hizmetinde ilim ve kemâl-i tahsîl ederek üstâdının 805'de Amasya'dan firârında bir müddet inzivâ edib Çelebi Sultân Mehmed'in Amasya'da yerleştiği esnâda meydana çıkdı. Üstâdının yerine şeyh oldu.

Kırk yıldan ziyâde mahallesini ihyâ ederek halkın tehzîb-i ahlâkına çalışdı. İkametgâhı civârında bir câmi binâ etdi. Zelzeleden harâb olan Sultân Mes'ûd'un hânkâhı yerine güzel bir tekke yaptırdı. Câmii, tekkesi, mahallesi "Şeyh Kırık" demekle meşhûr oldu.

Ancak Şehzâde Sultân Alâeddîn Bey Amasya vâlisi iken bunu kendisine şeyh ve müsteşâr-ı mü'temen intihâb etmişdi. 846'da şehzâde-i müşârün-ileyhin ihnâkında beyhûde telâşa düşüp korkunun verdiği bir ızdırâb içinde terk-i hayat etdi. Âlim, kâmil, edîb, şâir üç lisâna vâkıf ve mütekellim bir zât idi. Mahdûmları ulemâ ve fuzalâdan Mevlânâ Abdülganî ve bunun oğulları Abdülkerîm Hâtemî ve Müderris Abdî Efendilerdir. **[220]**

Şeyhî Mehmed Çelebi-Şeyhîzâde

Amasya şuarâ ve ulemâsından "Şeyh Kırık" demekle meşhûr Şeyhî Çelebizâde Hâtemî Abdülkerîm Efendi'nin oğludur. Muallim-i sultânî Hatîb Kâsım Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm sonra Atabeg Gâzi müderrisi oldu.

Takrîr ve beyânı edeb ve ahlâkı ile Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed'e kendisini sevdirdiğinden takarrüb ederek terakkî gördü. Ancak 918'de Sultân Ahmed'in ömr ü saltanatı hitâma erdiğinden müteessîren vefât etdi. Âlim, kâmil, şâir, edîb idi. Edebiyât-ı Arabiyye ve Farisiyye'de akrânına fâik olup Münirî Efendi ile müşâare ederdi.

Şeyhî Mehmed Bey-Aydınoğlu

Amasya sipâhilerinden Kethüdâ Hacı Ali Ağa'nın oğludur. Züamâdan olup Şirvân muhârebâtında şecâatle nâmdâr oldu. Celâlî eşkiyâsı vakalarında yararlıklar gösterdiğinden Amasya Alaybeyi olup Lehistân harbine gitdi.

Ancak 1031 recebinde Sultân Osmân'ın şehâdetine pek müteessîr olduğundan Abaza Mehmed Paşa'ya uyup yeniçerilerden intikâm **[221]** almaya kalkışdı. Abaza Paşa'nın ordusunda bölükbaşı olarak çalışdı. Sonunda arkadaşlarıyla beraber 1035'de devlete dehâlet edib şecâatine ve eski hizmetlerine binâen mîrlivâ olup 1036'da Divriği Sancağı Beyi oldu.

Bu esnâda Bağdat muhârebesine me'mûr olup Hâfız Ahmed Paşa'nın maiyyetinde bulundu. Ba'dehû sancaklara mutasarrıf olup Erzincan Sancağı Beyi olarak Revân harbine gitdi. Revân Kalesi'nin fethi esnâsında büyük yararlıkları görülmüş iken aldığı yaralarla şehîden 1045'de vefât etdi.

Gâyet yiğit, din ü devlet hâdimi bir emekdâr idi. Mahdûmu Habib Bey de meşhûr yiğitlerden biri olup tercemesi yukarıda yazıldı. Evlâdı "Şeyhî Beyzâdeler" diye meşhûrdur.

Şeyhî Mehmed Efendi-Dokuzzâde

Amasyalı Abdîzâde Dokuz Mehmed Efendi bin Hüseyin Efendi bin Ali Çelebi bin Muhyiddîn Mehmed Çelebi bin Mevlânâ Abdî-i Amâsî mahdûmudur. 970'de Amasya'da doğdu. Vâlidesinin Pederi Hasan Efendi Sokullu Mehmed Paşa evlâdına muallim oldukdan sonra pederiyle beraber İstanbul'a gidip orada ikmâl-i tahsîl edib Şeyhülislam Çivizâde Mehmed Efendi'nin muîd ve mülâzımı olarak müderris oldu.

Kırk akçe ile Esediyye müderrisliğinden münfasıl iken 1012'de Osmân Paşa, 1017'de Rüstem Paşa, 1018'de Edirnekapısında Mihrimâh Sultân, 1019'da Sahn müderrisi oldu. 1020'de sânîyen Mihrimâh müderrisi ve 1022 muharreminde Manisa Kazâsı verildiyse de kabûl etmeyip sânîyen Sahn müderrisi ve 1023'de Edirne'de Sultân Bâyezîd müderrisi ve zilhiccesinde Bağdat mollası oldu. 1025 ramazanında ma'zûl olup 1031 cumâdelâhiresinde İzmir mollası oldu. 1032 rebîülâhirinde azledilip 1034'de dâr-ı naîme irtihâl etdi. Âlim, âmil, halûk, kerîm, sâdık, müstakîm, melek-nihâd bir zât idi.

Şeyhî Mehmed Efendi-Şeyh Ya'kûbzâde

Esbak Amasya müftüsü Hacı Mustafa Efendi bin Ya'kûb Efendi bin Abdullah Efendi bin Şeyh Ya'kûb Efendi'nin mahdûmu olup pederinden ve fâzıl-ı meşhûr müfessir Hızır Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu. **[222]**

Amasya medreselerine müderris olarak 1081'de Hüseyin Ağa müderisliğinden terfîan Tokat'da Hâtunîye müderrisi oldu. 1085'de ma'zûlen Amasya'ya gelip sânîyen Hüseyin Ağa müderrisi ve 1087 rebîülevvel gurresinde İstanbul'a giden Amasya müftüsü Iydî Bayram Efendi yerine müftî vekili ve ramazanın gurresinde asâleten Amasya müftüsü oldu.

1088 senesi rebîülevvelinde Iydî Bayram Efendi müftülüğe ta'yin edilmiş olduğundan ma'zûl ve 1089 muharreminde Sivas kadısı oldu. 1090 şâbânında ma'zûlen gelip sonra Ankara

kazâsıyla tatyîb edildi. Ba'dehû vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan fâzıl, şâir, kâmil bir zât-ı sütûde-simât idi. Mahdûmu Abdurrahmân Efendi'dir.

Şeyhî Mustafa Efendi-Müftîzâde

Esbak Amasya müftüsü Hâfız Abdurrahmân Efendi bin Şeyh Mehmed Efendi mahdûmudur. Fâzıl-ı meşhûr Ürgüplü Hacı Ahmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve imâret şeyhi oldu. Ba'dehû kazâ niyâbetiyle tahvîl-i silk edib kasabât-ı mücâvirede kadı olarak devr-i bilâd etdi. **[223]** 1231 târihinden sonra vefât eyledi. Ulemâdan idi.

Şeydâ Ahmed Çelebi-Bahçıvanzâde

Amasya bahçıvanlarından Ali'nin oğludur. Amasya Mevlevîhânesi şeyhi Mehmed Ârif Dede'nin hizmetinde tahsîl-i îrfân edib tefeyyüz ederek Mesnevîhân oldu. Şiir ve inşâsıyla kendisini tanıttı. 1078'de vefât etdi. Mevlevîhâne şeyhi Kudsî Hasan Dede ile müşâaresi meşhûr, edîb, edebiyât-ı Arabiyye ve Farisiyye'ye vâkıf idi. İki gazeli elime geçmişti. Hayfâ ki yandı. Birâderi meşâhîr-i ulemâdan Mehmed Efendi'dir. "Tezkire-i Âbdî" ricâlindendir.

Şîrî Ahmed Bey-Çerkes Beyzâde

Amasyalıdır. Tercemesi yukarıda yazılan Çerkes Arslan Bey'in oğludur. Pederinin vefâtında zeâmetle kayrıldı. Çerkes Mehmed Paşa'ya intisâb edib dâiresinde tefeyyüz ederek İran muhârebelerinde isbât-ı liyâkat edib alaybeyi oldu. Paşa'nın vefâtında Bayrâm Paşa'ya intisâb etdi. Ancak Bağdat muhârebesinde Sadr-ı a'zam Tayyar Paşa kolunda 1048'de şehîd oldu. **[224]** Endâm ve tabiatı güzel, yiğit, şâir idi.

Şirin Ali Ağa-Çorakcızâde

Amasya'nın Şâmice Mahallesi'nde Câmii olan Hacı Halil Ağa bin Ali Ağa'nın oğludur. Gençliğinde Enderûn sarayına girip orada tahsîl ve terbiye gördü. Zanalızâde Hacı Ahmed Paşa'nın sadâretinde terakkî ederek Dülbend Ağalığından hazine-i hümâyûn kethüdâsı, 1159 recebinde silâhdâr-ı şehriyârî oldu.

Vezâret ümid ederken siâyete ma'rûz olup 1161 senesi evâilinde azledildi. Ba'dehû dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı verilip İbrâil'e gönderildi. Orada Ordu-yı hümâyûn nüzûl emîni olup 1167'de merâkından vefât etdi. Muhallefâtı zabt ve müsâdere edilip defter-i Ayasofya mahzeninde görüldü. Mahdûmu Halil Ağa ve hafîdi Es'ad Medhî Bey'dir. Ricâl-i devletdendir.

Şirin Ali Efendi-Handânzâde

Amasya'da Üçler Mahallesi'nde Câmii ve vakfı olan Sa'dî Çelebi utekâsından dâmâdı ve vakfı mütevellîsi Hândân Ağa evlâdından olup sipâhiler arasında şöhreti olan **[225]** Mustafa Ağa bin Hasan bin Mustafa bin Sa'dî bin Hândân Ağa'nın oğludur. Hıfz-ı Kur'ân edib tahsîl-i irfâna çalışdı. Pederinin vefâtında Sa'dî Çelebi vakfının mütevvelisi olup Ürgüplü Hacı Ahmed Efendi'den tedrîse icâzet aldı.

Bir müddet ders-i âm olup Câniklizâde Mikdâd Ahmed Paşa'ya intisâb ederek Halfet Gâzi müderrisi, meclis-i a'yân a'zâsı oldu. 1206'da Mikdâd Paşa i'dâm edildiği ve Gözdâşoğulları kem-nâm olduğu esnâda Hicâz'a gidip dedikodudan kurtuldu.

Avdetinde Hazinedâroğullarının nüfûzuna sığınarak eski mevkiini bulduysa da 1213 hudûdunda vefât etdi. Ulemâdan cerbezeli bir kimse idi. Oğullarından Hâfız el-Hâc Hasan Ağa ve Çukadâr-ı şehriyârî Hüseyin Ağa "Şirinzâde" likle meşhurdur. Hacı Hâfız Hasan Ağazâde Ahmed Bey ve ahfâdından Hacı Mustafa Efendi de Amasya eşrâfından idiler.

Şirin es-Seyyid Mehmed Ağa-Çiğdem Beyzâde

Amasya a'yânından ve Mehmed Paşa Mahallesi eşrâfından Hacı Ali Ağa **[226]** mahdûmudur. Siyâdeti vâlidesi tarafındandır. Pederinin vefâtında yerini tutdu. Mükerreren

Nakîbü'l-eşrâf kâim makâmı ve meclis-i a'yân a'zâsı olup 1151 sâlinden sonra vefât etdi. Nufüz ve servet sâhibi idi. Mahdûmu es-Seyyid el-Hâc Ali Ağa ve bunun oğlu Hâfız Seyyid Mehmed Paşa olup yukarıda tercemesi yazıldı.

ON ALTINCI FÂSIL

Amasya târihinin ikinci bâbından on altıncı faslı adlarının baş harfi "sâd (ص)" olan zevâtın terâcim-i ahvâl ve ensâbını ve ma'lûm olabildiği kadar ibrete değer yerlerini kayd ve zabteder. Sâd (ص) harfinden sonra gelen harfler de hecâ tertibi üzere yazılır.

Sâ'ib Ali Efendi-Dursunzâde

Esbak Amasya müftüsü Mustafa Efendi bin Mehmed Efendi bin Dursun Efendi'nin oğludur. Üstâd-ı meşhûr müfessir Hızır Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve ba'dehû müderris oldu. Ba'dehû tahvîl-i meslek ederek nâib ve kadı olup 1094 sâlinden sonra vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan kâmil, şâir, tâ'lîk nüvîs bir zât idi. **[227]**

Sâ'ib Mehmed Efendi-Fazlızâde

Amasyalıdır. Yeniçerilerden Fazlı oğlu Abdurrahman Ağa'nın mahdûmudur. Fâzıl-ı meşhûr Şeyhzâde Abdullah Vecîh Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm olarak Yâkut Paşa Mescidi'nde bir müddet ders okuttu. Ba'dehû niyâbete sulûk edib ba'zı kasabâta nâib ve kadı oldu. 1246 sâline doğru vefât etdi. Ulemâdan bir zât idi.

Sâbir Ahmed Dede-Mevlevîzâde

Amasya'da Mevlevîhâne şeyhi Mahmûd Dede'nin oğludur. Şeydâ Ahmed ve Şeyh Kudsî Hasan Dede'lerin hizmetlerinde tefeyyüz edib Mesnevîhân ve 1097'de Mevlevîhâne şeyhi ve evkâf-ı mütevellîsi olduğu halde 1102 senesi şevvâlinde vefât etdi. 'Urefâ-yı Mevlevîyye'den, sohbeti hoş, edebiyâta vâkıf, şâir idi. "Sâbir Dede" demekle meşhûrdur.

Sâtûk Baba-Kılıçzâde

Lâdiklidir. Lâdik kazâsı dâhilinde Şeyhli Tekyesi şeyhi Seyfi Dede'nin oğludur. Yukarıda tercemesi yazılan Seyfi Dede'nin vefâtında Şeyhli Tekyesi şeyhi ve zâviyedârı olup 940'da vefât etdi. Kurâ halkının mazhar-ı i'tikâdı olmuşdur. Kuyûd-ı resmîyyede "Sâdık" ve halk dilinde **[228]** "Sâtûk Baba" demekle meşhûr idi. Doğrusu budur.

Sâti Bey-Bayındırlı

Tercemesi yukarıda yazılan el-Hâc Türkâd Bey bin Cibril Bey bin Doğan Bey bin Saltuk Bey bin Bayındır Bey'in oğludur. Buna "Cibrilzâde" ve târihte sehven "cebelezâde" denmişdir. Zeâmetle muhârebelerde isbât-ı vücûd ederek Varna Muhârebesi'nde gösterdiği liyâkate binâen ümerâdan oldu. Fâtih Sultân devrinde İstanbul fethinde hizmetler etdi. Bir müddet Çirmen Sancâğı Beyi olup Rumeli muhârebâtında bulundu. 872'de Edirne Sarayı muhâfızı olup oralarda vefât etdi. Yiğit beylerden idi.

Satılmış Bey-Kaya Paşazâde

Amasya ümerâsından Dursun Bey'in oğludur. Sultân Bâyezîd-i Sânî devrinde zeâmetle muhârebâta iştirâk etdi. 903'de müşârün-ileyhin maiyyetinde Moton Kalesi'nin fethinde hizmet ve ibrâz-ı liyâkat ederek ümerâdan oldu. Ba'dehû sancaklara Bey olup 917'de Şâhkulu muhârebesinde fedâkârâne çalışdı. Serdâr ve Sadr-ı a'zam Atik Ali Paşa kolunda şehîden vefât etdi. Gâyet yiğit, cesûr, pehlivân idi. **[229]**

Sâhib Mehmed Efendi-Pîrîzâde

Merzifonludur. Köprülü Mehmed Paşa'nın havâss-ı etbâ'ından sâbıkü't-terceme Pirî Ağazâde Amasya mütesellimi Osmân Ağa'nın mahdûmu olduğu sicillât-ı şer'iyyeden anlaşıldı. Takrîben 1083'de doğdu. Pederinin hayatında İstanbul'a gidip orada Erzincânî Ali Efendi'den vesâir ulemâdan tahsîlini ikmâl ederek mücâz ve ders-i âm ve Merzifonî Hacı Ali Paşa'ya sadâretinde imâm oldu.

Müşârün-ileyhin azlinde tedrîsine devam edib hüsn-i tab'ı ve şiiriyle Şeyhülislam Erzurumî es-Seyyid Feyzullah Efendi'ye kendisini sevdirmiş olduğundan müşârün-ileyhe kitâpçı ve müderris, 1113'de Râmî Mehmed Paşa'ya imâm olarak sadr-ı müşârün-ileyhin ahvâlinden Efendisini haberdâr ederdi.

1155 senesi rebîülâhirinde Feyzullâh Efendi'nin şehâdeti ve Sultân Mustafa Sânî'nin hal'i üzerine Amasya'ya i'zâm edildi. Vusûlünden az sonra pederi Amasya'da vefât eylediğinden fevkalâde müteellim oldu. Beş yıl kadar Amasya'da kalıp 1117'de Firûzağa müderrisliği verildi. Ba'dehû ma'zûl olup 1120'de Şeyhülislam Amasyalı Ebezâde Abdullah Efendi'nin himmetiyle İstanbul'a avdet edebildi. **[230]**

Bu esnâda Bostancıbaşı olan Amasyalı el-Hâc Ahmed Ağa'ya imâm olup altmışlı pâyesine yükseldi. 1123'de Hacı Ahmed Ağa vezâretle Kapdân-ı deryâ ve ba'dehû İstanbul kâim makâmı olduğundan kibâr-ı müderrisînden oldu.

1125 senesi zilhiccesinde Hacı Ahmed Paşa bir iftirâya ma'rûz olarak azliyle Amasya'ya gönderilmiş olduğundan bunu da sürükledi. 1126'da Sivas nâibi ve ba'dehû İzmit kadısı olduğu esnâda yazdığı kasidesi Nevşehirli İbrâhim Paşa vâsıtasıyla Sultân Ahmed-i Sâlis'e takdîm edildiğinden 1131'de İstanbul'a avdet ve sâdr-ı müşârün-ileyhe takarrüb ederek 1135'de Selanik mollası oldu.

1140'da sadr-ı müşârün-ileyhin himmetiyle Üçüncü Sultân Ahmed'e imâm-ı sânî, 1142'de Bursa mollası oldu. Altı ay sonra Mekke-i Mükerreme pâyesiyle taltîf edilip 1143 rebîülâhirinde tahta cülûsunda Birinci Sultân Mahmûd'a imâm-ı evvel ve çok geçmeden İstanbul kadısı oldu. 1144 senesi cumâdelâhirinde Anadolu sadâreti pâyesiyle azledildi.

1146 rebîülevvelinde Anadolu Kazaskeri olup müddet-i örfiyesini ikmâl etdi. 1149'da Rumeli sadâreti pâyesiyle tebcîl edildi. 1151 muharreminin yirmi dördüncü günü Rumeli **[231]** kazaskeri olduysa da kadıların şikâyetleriyle şevvâlinde azl ve 1156'da sânîyen Rumeli sadrı olup 1157 muharreminde yine azledildi. 1158 senesi muharreminin son gününde eski velî nîmeti olan es-Seyyid Feyzullah Efendizâde es-Seyyid Mustafa Efendi'nin vefâtı üzerine Şeyhülislam oldu. Ancak Sadr-ı a'zam es-Seyyid Hasan Paşa'nın nüfûzu galebe eylediğinden 1159 senesi rebîülevvelinin on üçüncü günü hastalığı bahânesiyle azledilip dârüssaâde ağası Hacı Beşir Ağa'nın himâyesiyle sahilhânesinde ikâmet etdi.

Hacı Beşir Ağa 1159 senesi cumâdelûlâsının on üçüncü günü vefâtıyla ikinci Beşir Ağa Dârüssaâde Ağası olduğundan sadr-ı müşârün-ileyh es-Seyyid Hasan Paşa fırsat bulup cumâdelâhirde Hicâz'a i'zâm kılındı. Recebde Hasan Paşa da azledilip Rodos'a nefy edildi.

1159 zilhiccesinde menâsik-i haccı îfâ edib avdete izn-i hümâyûn sâdır olduğundan 1160 senesinde avdet ve Üsküdar'da kâin sâhilhânesinde ikâmet ve 1162 senesi recebinin dokuzunda dâr-ı naîme rihlet etdi. Üsküdâr'da medfûndur. **[232]**

Yaşı seksene ermiş, âlim, fâzıl, her fende mâhir, üç lisânda şâir, halûk bir zât idi. Amasyalı Müftî Ali Çelebi Mescidi'ne minber koydu. Ba'zı emlâkını vakfederek hitâbet ve cüzhân vazîfeleri tahsis etdi. İbn Haldun "Mukaddime"sini Türkçe'ye terceme eyledi. Mahdûmu Osmân Sâhib Efendi de Şeyhülislam oldu.

Osmân Sâhib Efendi'nin evlâd-ı zükûru yokdur. Bir kerîmesini Sarı Mehmed Paşazâde İbrâhim Bey'e tezvîc eylediğinden bunun evlâdı Pîrîzâdelikle iştihâr etdi. Bunlardan Sâhib Mehmed Bey bin İbrâhim İsmet Bey bin Yahya Bey bin İbrâhim Bey bin Sarı Mehmed Paşa da Şeyhülislam oldu. Bunun mahdûmları Adliye nâzırı İbrâhim, Osmân Beylerdir.

Sahîb Mûsâ Efendi-Hacı

Amasyalı Mehmed Efendi'nin oğludur. Müftü Sekiköylüzâde Kâşif Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu. Bir tarafdan ticâret diğer tarafdan tedrîs ile iştigâl ederek servet ve yesâra mâlik oldu. İkâmet etdiği Çevikçe Mahallesi'nde üç çeşme, bir mekteb yaptırdı. Mahallesi su ile iğnâ ve emlâk ve akârâtını bu hayrâtına vakfedip 1212'de vefât etdi. Mahdûmu Mehmed Efendi mütevellî oldu. **[233]** Meşâhîr-i a'yân ve ulemâdan fukarâ-perver, hânedân, hayrâtı sever, nâfizü'l-kelâm, hâtırşinâs bir zât idi. Halk arasında sâhib-i hayrât ve ulemâ ve a'yân arasında "Sâhib Efendi" demekle meşhûrdur.

Sâdık Çelebi-Tura Paşazâde

Amasya a'yânından Durak Çelebi bin Hâce Ali Çelebi bin Tura Paşa mahdûmudur. Adı herhalde Sâtîk Çelebi olmalıdır. Amasya tüccârından ve Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed ümenâsından olup 918 vak'asından sonra vefât etmişdir.

Sâdık Baba-Memi Dede Hâdimi

Gök Medrese civârında kâin Hızır Paşa Tekkesi şeyhi "Memi Dede" demekle meşhûr Şeyh Muhyiddîn Mehmed Efendi'ye yıllarca hizmet ve tefeyyüz ederek "Memi Dede Hâdimi" demekle meşhûr oldu. Dedenin vefâtında Kutub Ahmed Efendi'ye hizmet edib 1024'de vefât etdi. Şeyhi Memi Dede'nin ayak ucunda medfûndur. Sulehâdan âbid, zâhid, pek kanâatkâr ve halkın mu'tekadı idi. Kimseden nesne almaz tekke çorbasıyla kanâat ederdi. **[234]**

Sâdık Baba-Derviş

Buhârâlıdır. Burada Tarîkat-ı Nakşîbendiyye meşâyihinden ta'lîm ve terbiye görüp beş yıl seyahâte me'mûr olduğundan Horasan, Irâk, Hicâz, Suriye'yi devrederek Merzifon'da ikâmet ve Pîrî Baba Dergâhı'nda beytûtet etdi. Yirmi yıl tecerrüd âleminde ibâdetle iştiğâl edib Merzifon halkının i'tikâdına mazhar olarak 1180'de vefât etdi.

Âlim, âbid, gâyet zâhid, müteşerri' halktan münzevî, hücresinden çıkmaz, kimseden nesne almaz, yirmi dört saatte bir yemek yer, sâimü'd-dehr olup mazınne-i kerâmet, âlî himmet bir zât olduğunu Âkifzâde es-Seyyid Abdürrahîm Efendi "el-Mecmû"unda kaydetmişdir. Halk arasında "Sâdık Buhârî" demekle meşhûrdur.

Sâdık Ebûbekir Efendi-Bakırcızâde

Amasya'da Bakırcı Ahmed'in oğludur. Kadızâde Küçük Mehmed Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu. Yıllarca tedrîs ile iştiğâl edib müteaddid medreselere müderris ve kadı oldu. Çorum kadısı ve Evkâf-ı Rûmîyye müfetdişi olduğu imzâsıyla **[235]** görüldü.

1071'de mütekâid olup 1075'de vefât etdiği Abdî Efendi "Tezkîre"sinde yazılıdır. Âlim, edîb, kâmil, şâir idi. Amasya'da niyâbetde bulunmuş, ta'lik-nüvis olduğu yazısından anlaşıldı.

Sâdık Ahmed Efendi-Müftîzâde

Amasya müftüsü İkincizâde Abdullah Sânî Efendi'nin mahdûmu ve pederi**,** şeyh Mehmed Efendi'nin kardeşidir. Pederinden tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve müderris oldu. 1138'de Kâsım Bey müderrisliğinden kasâbâta kadı olarak devr-i bilâd edib 1153'de vefât etdi. Ulemâdan kâtib edebiyâta vâkıf idi.

Sâdık Hasan Çelebi-Kâtib

Amasya şuarâ ve ulemâsından Turâbî Mustafa Efendi'nin yetiştirmelerinden olup hat ve endâmı güzel, hüsn-i ahlâka mâlik olduğundan Bülbül Hâtun Vakfı kâtibi, cizye kâtibi ve sonra 1047'de kâtib-i divân oldu. Sancak beyleriyle mütesellimlerin mu'temedi oldu. Bir müddet azledilip 1058'de yine kâtib görüldü. 1061 sâlinde vefât etdi. **[236]**

Sâdık Ali Efendi-Değirmencizâde

Amasya ulemâsından olup yukarı **(**cild 9, sayfa 119)da tercemesi yazılan Değirmencizâde Taşâbâdî Hâfız es-Seyyid Hüseyin Efendi bin Ali bin Şa'bân'ın mahdûmudur. Fuzalâdan müftü Sekûköylüzâde Kâşif Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu.

1178'de pederinin vefâtı üzerine Fâtıma Hâtun müderrisi ba'dehû niyâbete sülûk ederek nevâhî ve kasabâta nâib ve kadı oldu. Ba'dehû İstanbul'a gidip müderrislik imtihânını kazanmış olduğundan mesleğinde terakkî ederek sancaklara kadı olduğu halde 1207'de vefât etdi. Âlim, ta'lik-nüvîs, edebiyât-ı Arabiyye ve Farisiyye'ye vâkıf, sakk ü inşâda mâhir idi.

Sâdık Mehmed Efendi-Müftîzâde

Tercemesi yukarıda yazılan Amasya müftüsü Koca Muîd İsmail Efendi'nin mahdûmudur. Pederinden ve Çorumlu müftü Hâfız es-Seyyid Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve 1123'de pederinin irtihâlinde Hüseyin Ağa müderrisi oldu. Ba'dehû İstanbul'a gidip 1137'de müderrislik imtihânını kazandı. Yerinde hâric pâyesiyle temâyüz etdi.

Ba'dehû Merzifonlu Dürrî Mehmed Efendi'ye intisâb edib 1138'de **[237]** müşârün-ileyhin kazaskerliğinde kazâ silkine girip terakkî gördü. Livâ kadılıklarında dolaştı. Müşârün-ileyhin 1147'de Şeyhülislamlığında altmışlı pâyesiyle taltîf edilip 1148'de Mar'aş mollası oldu. 1153'de vefât etdi. Kibâr-ı kudâtdan âlim, kâmil bir zât idi.

Sâdık Mehmed Paşa-Hazînedâr Çerâğı

Merzifonludur. 1115 zilhiccesinde vefât eden Ma'kûlzâde İbrâhim Efendi evlâdından Ali Ağa bin Abdurrahman Efendi bin İbrâhim Efendi'nin mahdûmudur. Gençliğinde Cânik muhassılı olan Câniklizâde Hazinedâr Süleyman Ağa'nın hizmetine girdi. Müşârün-ileyhin dâiresinde tefeyyüz ederek bölükbaşı ve 1070'de Trabzon vâlisi oldukda kethüdâsı ve dâmâdı oldu.

Bu sâyede terakkî görüp Rusya muhârebâtında yararlığı görüldüğünden dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığıyla taltîf edildi. 1181'de Merzifon mâlikânesi mutasarrıfı ve voyvadası olup 1183 muharreminde kayın pederiyle harbe me'mûr oldu. Harbde yararlığı görülüp 1183 senesi şevvâlinin on üçüncü günü mîr-i mîrânlıkla Amasya mutasarrıfı ve 1184 saferinde vezâretle İbrâil muhâfızı oldu.

Rusya muhârebâtında gösterdiği şecâat ve liyâkate binâen 1185 **[238]** zilhiccesinde Sivas vâlisi olmuşdu. Ancak hazinedâr Süleyman Paşa'nın rakîbi ve Aybatsalı Ahmed Ağa'nın kâyın birâderi olan Canikli Hacı Ali Bey'in hasedini kazandı. Bu hased yüzünden ve Hacı Ali Bey'in pek nâ-merdâne hareketinden dolayı bir hezîmete düçâr oldu.

Bu hezîmetin en büyük sebebi Hacı Ali Bey'in kuvve-i imdâdiyye göndermemesi, büyük Rus ordusuna karşı yalnız kalması idi. Bu hezîmet Sadr-ı a'zam ve serdâr-ı ekrem Silâhdâr Mehmed Paşa'nın azline ve Hacı Ali Paşa'nın vezâretine bâis oldu. Serdâr-ı ekrem Muhsinzâde

Mehmed Paşa ise tamamıyla vâkıf olmadığından bîçâreyi 1186 senesi şevvâlinde azliyle Merzifon'a i'zâm etdi.

Hacı Ali Paşa'nın hırs ve hasedi bununla hitâma ermedi. Aleyhinde pek şenî' iftirâlar icâd ederek Serdâr-ı müşârün-ileyhi iknâ etdiğinden 1188 senesi evâilinde verilen fermân-ı âlî üzerine maktûlen vefât etdi. Cesedi Merzifon'da medfûndur. Seng-i mezârında maktûlen vefâtı yazılıdır. Mahdûmu İbrâhim Paşa'dır. Erbâb-ı şecâatden gayretli bir Türk idi. Neslen Rus olan Hacı Ali Paşa'nın şerrine kurbân gitdi. **[239]**

Sâdık Mehmed Efendi-Hacı Kadirzâde

Amasya a'yânından Hacı Kâdir ve Hacı Mehmed Ağa'nın oğlu ve Köse Ali Paşa'nın yeğenidir. Gençliğinde saray-ı hümâyûna girip Enderûn baltacılarından oldu. Orada okuyup tedrîse mücâz olduğundan 1182'de müderris ve 1201'de Bostancılar evkâfı müfetdişi oldu.

Müderrislikde kıdem kesbederek Dârülhadîs Süleymanîye müderrisi ve müfetdişi olduğu halde 1204'de vefât etdi. Ulemâdan, edîb, kâmil idi. Birâderi Abdullah Efendi de ulemâdandır.

Sâdık Mehmed Efendi-İmâmzâde

Köprülü imâm Ebûbekir Efendi'nin mahdûmudur. Amasyalı Küçük Hâfız Mehmed ve ders vekili Köprülü Halil Efendi'lerden ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve 1170 imtihânını kazanıp İstanbul'da müderris oldu.

Esnâ-yı tedrîsinde medâris-i mu'tâdeyi devredip mücîz ve Dârülhadîs Süleymanîye müderrisi ve buradan 1191'de Kudüs mollası oldu. Müddet-i örfiyyesini ikmâl ederek infisâl edib 1197'de Şam ve 1201 rebîülevvelinde Medîne-i Münevvere mollası oldu. İstanbul kadılığına sırası **[240]** geldiği esnâda 1208'de vefât etdi. Fâzıl, âfif, müstakîm bir zât idi.

Sâdık Mehmed Efendi-Zaîmzâde

Amasyalıdır. Silâhdâr Mehmed Paşa'nın Ağalarından Amasyalı Mehmed Ağazâde Zaîm Abdullah Ağa'nın mahdûmudur. Esbak Reîsülküttâb olup büyük babası Amasyalı olan Abdullah Berrî Efendi'nin dâiresinde ta'lîm ve terbiye görüp bâb-ı âlîde kâleme çerağ edildi.

1198'de müşârün-ileyhe dâmâd olup 1200'de Amasya'da Saz karyesi mukâta'ası mültezimi ve 1203'de hâcegânlık rütbesiyle serdârlar kâtibi ve 1209 şevvâlinde kethüdâ-yı sadr-ı âlî kâtibi ve müteâkiben Amasya mâlikânesi mutasarrıfı Beyhân Sultân kethüdâsı oldu.

1210 cumâdelâhirinde kethüdâlık işleriyle meşgûl olmak üzere kitâbetten azledildi. Ba'dehû devr-i menâsıb ederek 1222'de Tophâne nâzırı, 1223'de cizye muhâsebecisi, 1226'da Anadolu ve 1227'de Hâremeyn muhâsebecisi oldu. Bu sûretle menâsıbı devrederek 1237'de Humbarahâne nâzırı ve 1238'de suvârî muhâsebecisi olup 1238 **[241]** zilhiccesinin başında vefât etdi. Selimiye Câmii civârında medfûndur. İlim ve istikâmeti vardı. Yaşı yetmişe varmışdı. Mahdûmu es-Seyyid Abdullah Efendi de 1228'de fevt oldu. Dâmâdı Amasya'nın Elvân Çelebi Köyü'nden Defterdâr Halil Recâi Efendi birâderi hâcegândan Râğıb Mehmed Efendi'dir.

Sâdık Mehmed Ağa-Yüzbaşızâde

Tercemesi yukarıda yazılan esbak Yeniçeri Ağası Mehmed Emîn Ağa'nın oğludur. 1212'de pederinin vefâtında İstanbul'a gidip Amasyalızâde Hacı İbrâhim Efendi'nin dâiresine intisâb etdi. Bunun himmetiyle terakkî edib dergâhı âlî kapıcıbaşlığı rütbesiyle Gümüşhâne emîni oldu.

1222 rebîülevvelinde hâmîsinin şehâdeti üzerine azledilip Amasya'ya geldi. 1224'de Gümüş kasabası voyvadası ve Gümüş mâdeni emîni, 1227'de Mecitözü voyvadası ba'dehû Tokat voyvadası ve kalhâne müdürü ve bir aralık Amasya mütesellimi oldu. Ancak Yeniçerilerin azgınlığı bunun idâresizliğine hamledilerek az müddet sonra azledildi. Ba'dehû

Zile voyvadası olup 1241 zilhiccesinde ma'zûl ve ba'dehû merhûm oldu. Yeniçeri tarafdârlığından tefeyyüz edemedi. **[242]**

Sâdık Mehmed Efendi-Müftîzâde

Amasyalı olduğu "Teşrifât-ı İlmiyye Defteri"nde görüldü. Abdullah Efendi bin Müftü es-Seyyid Mehmed Efendi mahdûmu olduğu da anlaşıldı. Gençliğinde hıfz-ı Kur'ân edib İstanbul'a gitdi. Orada vücûh-ı Kur'âniye ve mûsikî öğrendi. Tahsîl-i ulûm ederken savt u edâsı güzel olduğundan üstâdı Tosyalı Mustafa İzzet Efendi'nin sevkiyle Âlî Paşa dâiresi imâmı oldu.

Bu esnâda icâzet alıp müderris ve sadr-ı müşarün-ileyhin sevkiyle Sultân Abdülâziz'e imâm-ı sânî ve 1287 muharreminde İzmir mollası olup Âlî Paşa'nın vefâtı ve Sultân Abdülâziz'in hal'iyle açıkda kaldı. 1294'de Filibe mollası olup 1297'de vefât etdi. Hâfızların âlimlerinden idi.

Sâdık Mustafa Efendi-Taşköprülüzâde

Amasya ulemâsından Taşköprülü Hacı Abdullah Efendi birâderi Hacı Hâfız Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. İbtida, Müftü Şeyhzâde Abdullah Vecîh Efendi'den ba'dehû amcasından ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm, Yörgüç-Paşa Câmii vâizi oldu. Tedrîs-i ulûma, vaaz ve irşâda nefesini hasredip 1262'de vefât etdi. Âlim, vâiz, müteşerri' idi. Mahdûmu Şerîf Hüseyin Efendi va'ziyyesine vâris oldu. **[243]**

Sâdık Mustafa Efendi-Mecdîzâde Hâfız

Amasyalıdır. Meşâhîr-i nüvvâbdan Mecdî Mustafa Efendizâde Ahmed Rif'at Efendi'nin mahdûmudur. 1263'de Gümüşlüzâde Mahallesi'nde doğdu. Hıfz-ı Kur'ân etdikten sonra Câniklizâde Hâfız Mehmed Hilmi Efendi'den vücûh-i Kur'âniyye'yi öğrendi.

Ba'dehû İbikli Hacı Hasan Efendi'nin dersine devâm edib Sûfîzâde Mehmed Hulûsî Efendi'nin dersinden de istifâde ederek ikmâl-i tahsîl etdi. Ders-i âm olduğu esnâda ba'zı zevâtın yardımıyla Akka nâibi olup ikmâl-i müddet ederek avdetinde yine tedrîs-i ulûm ile meşgûl oldu.

Bu esnâda Hukûk mahkemesi a'zâsı olarak tevzî-i adalete me'mûr oldu. A'zâlıkdan infisâl etdikde 1315'de Ya'kûb Paşa müderrisi olup 1321'de vefât etdi. Kibâr-ı ulemâdan fâzıl, şâir, edebiyât-ı Arabiyye ve Farisiyye'ye vâkıf, zarîf, nüktedân, mizâha mâil bir zât-ı sütûde-simât idi. Mahdûmları Mehmed Cemîl, Ahmed Râif Efendilerdir. Her ikisi de bilâ-veled vefât etdi. Ahmed Râif Efendi ulemâdan olmuşdu. Hayfâ ki genç iken vefât etdi. **[244]**

Sârim Mehmed Efendi-Hacı Mâdenzâde

Amasyalıdır. Merzifonî Kara Mustafa Paşa Ağalarından Amasyalı Hacı Mâden Ağa bin Ali ahfâdından Ali Efendi bin Mehmed Ağa'nın oğludur. Fâzıl-ı meşhûr Ürgüplü Hacı Ahmed Efendi'nin dersinde ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve mucîz oldu. Ba'dehû meclis-i a'yân a'zâsı olup 1238'de vefât etdi. A'yân-ı ulemâdan idi. Evlâd ve ahfâdı vardır.

Sârim Mehmed Efendi-Emîr İmâmzâde es-Seyyid

Amasya ulemâsından Hâfız es-Seyyid Mustafa Efendi bin es-Seyyid Sadullah Efendi bin es-Seyyid el-Hâc Halil Efendi bin Emîr İmâm es-Seyyid el-Hâc Abdullatif Efendi'nin oğludur. Payaslı Hacı Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve pederinin 1226 şâbânında vefâtıyla ve bâde'hû amcası es-Seyyid Hâfız Abdullah Efendi'nin ferağıyla ceddînin kütübhânesi hâfız-ı kütübü ve Sazdoğmuş Malikânesi vakf-ı mütevellîsi oldu.

Yıllarca tedrîs-i ulûm ederek vazîfe görüp 1258 saferinde bilâ-veled vefât etdiğinde hâfız-ı kütüplük hissesini Câniklizâde Hâfız Mehmed Hilmi Efendi'ye ve tevliyet ciheti de meşâyihden es-Seyyid Mehmed Sünbül Efendi bin Hasan'a tevcîh edildi. Ulemâdan idi.

Sârim Mustafa Efendi-Sarı Müderris

Amasyalıdır. Ya'kûb Paşa müderrisi "Uzun Müderris" demekle meşhûr ve tercemesi yukarıda yazılan Müezzinzâde Hacı Süleyman Efendi ahfâdından Hâfız es-Seyyid Abdullah Efendi bin Hâfız es-Seyyid Mustafa Efendi bin Hacı Süleyman Efendi'nin oğludur.

Meşâhîr-i fuzalâdan Şeyhzâde Abdullah Vecîh ve Payaslı Hacı Mehmed Kıyasî Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve 1232'de mevrûs-ı peder Ya'kûb Paşa müderrisi oldu. İki defa icâzet vermeye muvaffak olup 1259 senesi şâbânında vefât etdi. **[245]**

Meşâhîr-i ulemâdan fâzıl, edebiyât-ı Arabiyye ve Fârisiyye'de mâhir, edîb, şâir, sâhib-i divân bir zât idi. Fatîn Efendi "Tezkîresi"nde muhtasar tercemesi yazılıdır. Evlâd ve ahfâdı varsa da "Divân"ı bulunmadı.

Saruca Paşa-Osmân Paşazâde

Amasyalıdır. 826'da Şehzâde Sultân Mustafa harbinde Bâyezîd Paşa maiyyetinde maktûlen vefât eden mîrlivâ Umur Bey bin Osmân Paşa'nın mahdûmu olduğu anlaşıldı. Ancak tercemesi anlaşılamadı. İstanbul fethi akîbinde vezâretden azledilen Saruca Paşa olup olmadığı da kestirilemedi. Yalnız 838'de Beylerbeyi Saruca Paşa bin Umur Bey olduğu kayden görüldü. Hüsnü ve İhsan Paşaların vakfına mütevvellî idi. Saruca kanarya kuşunun adıdır. Bülbül'e de Saruca denmiştir.

Saruhân Bey-Sunguroğlu

Amasya ümerâsından ve a'yânından Pîrî Ebûbekir Bey bin Bâyezîd Bey'in oğludur. Sadr-ı a'zam Bâyezîd Paşa'nın akrabâsından olup pederi 826'da şehzâde Sultân vâk'asında Bâyezîd Paşa maiyyetinde maktûlen vefât etmekle **[246]** zeâmetle tesliye edildi. Ba'dehû Sultân Murad'ın maiyyetinde muhârebâta iştirâk ederek terakkî görüp mîr-lîvâ oldu. İstanbul fethinde şehîden vefât etdi. Kibâr-ı ümerâdan, muhârib, fedâkâr idi. Mahdûmu Hamza Bâlî Bey de ümerâdandır.

Sâfî Ahmed Çelebi-Muîdzâde

Amasyalıdır. Ulemâ-yı kudâtdan Osmân Efendi'nin oğludur. Tahsîl-i ilm ü edeb edib kâtiblerden oldu. Şehzâde Sultân Mustafa, Amasya'ya vâlî olarak geldikde müşârün-ileyhe şiiri ve yazısıyla çatıp ümenâdan oldu. 960 şevvâlinde şehzâdenin şehâdetinden sonra vefât etdi. Edîb, şâir, hattât idi.

Sâfî Hüseyin Çelebi-Yeniçerioğlu

Amasyalı Alemdâr İbrâhim Ağa'nın oğludur. Mevlevîhâne dervişlerinden olup Şeyh Alâeddîn Dede'den terbiye gördü. Sonra "Arap Şeyh" demekle meşhûr Sâlih Ulvî Dede zamanında Mesnevîhân olup 1143'de vefât etdi. Şeyh Alizâde Hâfız Ahmed Rüştü Efendi'nin "Zeyl-i Tezkîre"sinde şâir, sâlih, halûk olduğu kaydedilmiş ve erkân-ı Mevleviyye'dendir.

Sarıkadı-Mevlânâ Rükneddîn Mahmûd Buhârî

Amasya kadısı iken 816'da vefât eden ve tercemesi yukarıda(cild 10, sayfa 123) yazılan zâtdır. Şeyhü'l-hattâtîn Hamdullah Efendi'nin dedesi olup Amasya'da mahallesi olan Eslemşâh Hâtun'un babasıdır.

Sâfiye Hâtun Paşa[137]

[137] Müellif "Sâfiye Hâtun Paşa" tercemesini boş bırakmıştır. (Ed.)

[247] Sâfiye Hâtun-Beyzâde Hâtun

Amasya Beyi Şâdgeldi Paşazâde Devâtdâr Ahmed Paşa kızıdır. Sadr-ı esbak Bâyezîd Paşa'nın halîlesi olup müşârün-ileyhin 826'da mağdûren şehâdetinde Edirne'den Amasya'ya gelip Bâyezîd Paşa Câmi-i şerîfinde kâin bahçe ve köşkünde ikâmet edib 831'de vefât etdi. Câmi-i mezkûrun ittisâlindeki türbesine defnedildi. Emlâkını vakfedip türbesi cüzhânlarına vezâif verdi.

Sâfiye Hâtun-Saru Kâdızâde

Amasyalı Mahmûd Çelebi bin Mustafa Dede bin "Saru Kadı" demekle meşhûr Mahmûd Çelebi kızı ve Şeyhü'l-hattâtîn Amasyalı Hamdullah Efendi'nin yeğenidir. Amasya kadısı Müeyyedzâde Şemseddîn Ahmed Efendi'nin halîlesi olup Temennâ Mahallesi'nde hayrâtı ve vakfı vardır. 920 sâlinden sonra vefât etdi.

Saltık Baba-Şeyh Bedreddîn

Amasya civârında İlyas Köyü'nde medfûn olan Babaiyye Tarîkati Pîrî Baba İlyâs Horasânî hulefâsından olup Amasya'da Küpceğiz Mahallesi'nde kâin Mes'ûdiye Hânkâhı'nda sâkin idi. Şeyhinin oğlu Şemseddîn Mahmûd Tuğraî, Sultân İzzeddîn Keykavus-i Selçûkî'ye vezîr oldukda bu da **[248]** şeyhi olmuştu.

Muahharan Sultân 'İzzeddîn Keykavus ile Tatarlar arasında açılan muhârebede şehzâdesi maktûl ve Keykavus da mağlûb oldukda Keykavus ile beraber İstanbul ve Kırım'a gitdi. Bâ'dehû Keykavus'un Kırım'da vefâtı üzere Dobruca'da birleştirilen maiyyetindeki Türklerle beraber Dobruca'da kaldı. 673 yılından sonra vefât etdi. Hüsn-i hâl erbâbından idi.

Saltık Bey-Emîr Alâeddîn

Meşâhîr-i ümerâdan Mecitözü kazâsı Beyi Emîr Nureddîn Bayındır Bey bin Sülemiş Bey'in oğludur. Mecitözü kasabası civârında pederinin merkez-i emâreti olmak üzere yaptırdığı Bayındır kasabasında ikâmet ve pederinin vefâtında kazâya emâret etdi. Kutlu Şâh'ın ve Tûlî Hân'ın zamân-ı emâretlerinde onlara muîn olduğundan nüfûzu bütün kazâya şâmil olup 760 yılından sonra vefât etdi. Yiğit, müdebbir ve müsin idi. Evlâdından Emîr Bedreddîn Doğan Bey yerini tutdu. Bunun mahdûmu Cibril Bey'dir ki Hacı Türkâd Bey'in babasıdır.

Sâlih Çelebi-Yavuzoğlu

Urefâ-yı Mevlevîyye'den Amasya Mevlevîhânesi şeyhi olup "Yavuz Dede" **[249]** demekle meşhûr eş-Şeyh Cemâleddîn Yûsuf Çelebi bin eş-Şeyh Veliyüddîn Ahmed Dede'nin oğludur. Ulemâ ve meşâyih sohbetinde ilim ve edeb öğrendi. Pederinin vefâtından sonra Mevlevîhâne şeyhi oldu.

Ancak Amasya emîr-i kebîri Ya'kûb Şâh'a muârız bir meslek tutduğundan 739'da azledilip sonra vefât etdi. Ulemâdan olup Fârisî diline Türk dilinden ziyâde kıymet, hâriçten gelen ulemâ ve urefâya yerlilerden artık değer verirdi.

Sâlih Çelebi-Türkmen Şeyhoğlu

Amasya'da "Türkmen Şeyhi" demekle meşhûr olan Mevlânâ İsrâ'il bin Abdullah Bağdadî oğludur. Ulemâ ve meşâyihden olup 761 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu Mevlânâ eş-Şeyh Emînüddîn Cibrîl er-Rûmî'dir. Bunların tercemeleri yukarıda yazıldı.

Sâlih Çelebi-es-Seyyid Bedreddîn, er-Rifâî

Lâdik'de medfûn sâhibü'l-hâl es-Seyyid Ahmed er-Rifâî mahdûmudur. Ulemâsından tahsîl-i ilim alıp Amasya emîr-i kebîri Nureddîn Kutlu Şâh'ın mu'temedi ve mahdûmu Şâdgeldi

Pâdişâh'ın da mu'tekadı olduğu halde 728 sâlinde **[250]** vefât etdiği zannolur. Mahdûmu Şâdgeldi Paşa vezîri Şerefeddîn Osmân Paşa'dır. Ulemâ ve sulehâdan idi.

Sâlih Çelebi-Seydî

Tokatî eş-Şeyh Abdülhannân bin Ali bin Abdülmennân'ın oğludur. Amasya'da zâviye şeyhi olan pederinin hayatında tahsîl-i ilim ve edeb edib müderris ve imâm olduğu halde 805'de vefât etdi. Birâderi meşâhîr-i meşâyihden Şeyh Şehâbeddîn Şâdî'dir. Mahdûmu da "Şeyh Paşa" demekle meşhûr Lütfullah Paşa'dır.

Sâlih Çelebi-Debbâğî

Amasya debbağlarından Ali ustanın oğludur. Merzifon'da sultânîye müderrisi olan Mevlânâ Şehabeddîn Ahmed bin Ataullah el Kırîmî'den ikmâl-i tahsîl edib Amasya'da ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu. 872'de kibâr-ı ulemâdan görülüp sonra vefât etdi. Mahdûmu Mehmed Çelebi'dir.

Sâlih Efendi-Kara

Amasyalıdır. Mevlânâ Sâlih Debbağîzâde Mehmed Çelebi mahdûmudur. Amasya müftüsü ve Sultânîye müderrisiyken Cemâlîzâde Zenbîlî Ali Efendi'ye hizmet ve dersine mülâzemet ederek İstanbul'a beraber gitdi. Orada ikmâl-i tahsîl **[251]** edib ders-i âm oldu. Yıllarca tedrîse devam edib üstâdına kâtib-i fetvâ ve müsevvid olarak iştihâr etdi.

926'da tahta cülûs eden Sultân Süleyman'ın hâcesi Hayreddîn Efendi'den mülâzım olup 932'de Çekmece'de Abdüsselâm Bey Medresesi'ne ilk müderris oldu. Bâ'dehû Manisa'da Sultân Medresesi müderrisi olup 940'da Sahn-ı Semâniye müderrisi olarak İstanbul'a geldi.

Fâtih Medresesi'nde ulûm-i âlîye tedrîs ederek talebenin istifâdesine hizmet esnâsında 944'de vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan gâyet fakîh, fâzıl, hüsn-i takrîr ve beyâna mâlik idi. Üstâdının müftülüğü zamanında verdiği fetvâları ve nukûlünü cem' ederek bir "Mecmu'a-i Fetâvâ" yazdı. Üstâdının fetvâ emîni idi.

Sâlih Efendi-Şeyhzâde

Şehreküstü Şeyh Sinan Efendi'nin hulefâsından imâm Abdülkerîm Efendi'nin mahdûmudur. Müfessir Ahmed Efendi'den vesâir ulemâdan tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve Amasya medreselerine sırasıyla müderris olarak iştihâr etdi. Ba'dehû kazâya râzı olup livâlara kadı oldu. 1031'de eşkiyânın Amasya'ya hücûmunda vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan idi. **[252]** Yeniçeri serdârlarından Salih Ağa da meşhûr bir zât olup 1048'de Bağdat harbinde vefât etdi.

Sâlih Efendi-Tımârhâne Şeyhi

Şamlılar Mahallesi ahâlîsinden Hasan'ın oğludur. Halvetiyye meşâyihinden fâzl ü takvâsıyla meşhûr şeyh Hüsameddîn Halvetî hulefâsından olup mahallesinde hânesini zâviye yaptı. Zikir ve ibâdet ve halkı irşâda himmet ederek Ayas Ağa Câmii kürsi şeyhi oldu.

Nefesi müessir, erbâb-ı hâcâta şifâ-bahş olduğundan Dârüşşifâ şeyhi olup delilere okur, emrâz-ı asabîyeye düçâr olanlar şifâ bulurdu. Gâyet sâlih, zâhid, müttakî olduğundan kimseden nesne almaz Ayas Ağa ve Tımarhâne vakıflarından kendisine verilen vazîfe-i yevmîyesine kanâat ederdi.

Bunun zamanında Dârüşşifâ tabîbi olan Hekîmzâde Mahmûd Çelebi ile delileri maddî ve ma'nevî tedâvî ederek her taraftan mürâcaat eden erbâb-ı hâcâtı tatmîn eylerdi. Şeyhi Sâlih Efendi 1078 senesi zilhiccesinde vefâtıyla Tımarhâne derûnunda ma'lûm olan hücresine defnedildi. Ulemâdan bir pîr-i muhteremdi.(Kuddise sırruhû)

Sâlih Efendi-Dede

Derviş Ahmed Dede oğludur. Konya'da çilekeş olup hüsn-i hâliyle Çelebi Efendi'ye kendisini beğendirmiş olduğundan 1058'de Amasya Mevlevîhânesi şeyhi ta'yin edib gönderdi. 1067'de vefât etdi. Sulehâ-yı Mevleviyye'den idi. **[253]**

Sâlih Ağa-Kethüdâ

Amasyalı Ahmed Ağa'nın oğludur. Gençliğinde sipâhi olup sadr-ı esbak Bayram Paşa'nın dâiresine girdi. Müşârün-ileyhin irtihâlinde kethüdâsı olan Geldiklanlı Ali Paşa'nın maiyyetinde kaldı. 1053'de bunun Kıbrıs'tan azlinde İbşir Mustafa Paşa ağalarından oldu.

Gâyet cesûr, yiğit olduğundan İbşir Paşa'nın teveccühünü kazanıp maiyetinde bölükbaşı, silahdâr ağası, 1058'de Vardar Ali Paşa harbinde cesâret ve şecâat gösterdiğinden kethüdâsı, 1064 zilhiccesinde İbşir Paşa Sadr-ı a'zam oldukda kethüdâ-yı sadr-ı âlî oldu.

Bu esnâda Köprülü Mehmed Paşa'nın hakkında gösterdiği teveccüh Paşa'yı kendisinden memnûn etmişdi. 1065 recebinde İbşir Paşa'nın azil ve katlinde müdebbirâne hareket ederek kendisini belâdan kurtardı. 1066 zilka'desinde Köprülü Mehmed Paşa'nın sadâretinde hizmeti sebketmişdi.

1067'de Galata voyvadası, 1072'de mîr-âlem 1076'da şeyhü'l-harem ve Cidde beyi olarak Hicâz'a gitdi. 1081'de Mekke-i Mükereme'de vefât etdi. Yukarıda tercemesi **[254]** yazılan Bâki Paşazâde Rıdvân Ağa'nın dâmâdı idi.

Sâlih Efendi-Lâdikî

Lâdikli Mehmed oğludur. Gençliğinde Enderûn sarayına girip ilm ü edeb, hat ve kitâbet öğrendi. Mesleğinde tedrîcen terakkî ederek kilâr kethüdâsı, 1072'de mîr-âlem oldu. 1095'de sadr-ı maktûl Merzifonî Kara Mustafa Paşa mensûplarından olduğu münâsebetle tekâüd ve saraydan ihrâç edildi.

1099 muharreminde İkinci Sultân Süleyman'ın tahta cülûsunda Rumeli Beylerbeyi pâyesiyle nişâncı olup zamân-ı fetret olduğu cihetle recebin sekizinde ma'zûl oldu. Ba'dehû hâcegândan olup 1104'de rikâb kâim makâmı Amasyalı Hacı Osmân Paşa'nın yanında rikâb-ı hümâyûn reîsülküttâbı görüldü.

Ba'dehû sadâret ikinci tezkirecisi ve 1107 rebîülevvelinde piyâde mukâbelecisi olduğu halde 1108'de vefât etdi. Hat ve kitâbeti, iktidâr ve liyâkatı derece-i kifâyede olduğu halde tâlihi yâver olmadı.

Sâlih Efendi-Hacı Evliyâ

Amasyalıdır. Yukarıda Evliyâ Sâlih Efendi unvânıyla tercemesi yazılan Şeyhü'l-kurrâ Hacı Sâlih Efendi'dir. **[255]**

Sâlih Ağa-Hâce Alioğlu

Amasyalıdır. Hâce Ali Efendi adlı bir kimsenin oğludur. Yeniçeri olup, muhârebelerde yararlığı görülmekle bir kaç defa Amasya serdârı oldu. 1109'da Sente muhârebesinde şecâat ve liyâkât göstermekle Sadr-ı a'zam Amcazâde Hüseyin Paşa bunu dâiresine aldı.

1111'de sadâret muhzır ağası olup sadr-ı müşârün-ileyhin irtihâlinde ocağa avdet etdi. 1116'da Ocak'da kethüdâ idi. 1117'de muhzır ağası, ba'dehû sırasıyla seksuncubaşı, zahîrecibaşı olup yoluyla 1119'da kul kethüdâsı oldu.

Ancak Yeniçeri Ağası Kara Mustafa Ağa'yı kendisinden memnûn edemediği cihetle 1121'de azledilip Tımışvâr Ağalığına gönderildi. Orada yeniçerilerin baskılarına uğrayıp Tımışvar vâlisi Mustafa Paşa ile hareket eylediğinden her ikisi de hapsedildi. Burada merâkından 1123'de vefât etdi. Mahdûmu I. Sultân Mahmûd'un lalası Osmân Paşa'dır.

Sâlih Efendi-Şeyhzâde Hâfız

Amasya'da Hızır Paşa Medresesi müderrisi "Ekincik Şeyhi" **[256]** demekle meşhûr Hacı İbrâhim Efendi'nin oğludur. Ulemâdan tahsîl-i ilim edib pederinden münîb ve Halvetî oldu. Pederinin hayatında ders-i âm ve 1141'de vefâtında Hızır Paşa müderrisi ve câmii imâmı ve kürsi şeyhi olduğu halde 1153 senesi evâilinde vefât etdi. Ulemâdan bir zât idi. Mahdûmu Mustafa Efendi müderris ve imâm oldu.

Sâlih Ulvî Dede-Arab Şeyhi[138]

Haleplidir. Konya'da Mevlânâ dergâhında sâkin olarak seccâde-nîşîn Abdülhâlim Dede Efendi'den ta'lîm ve terbiye gördü. Amasya Mevlevîhâne meşâyihi arasında geçimsizliğe hitâm vermek üzere Mevlevîhâne şeyhi Ebûbekir Dede'nin vefâtıyla Konya'dan şeyh olarak 1131'de geldi.

Gerek ilmen ve gerek ahlâken yüksek olduğundan ulemâ ve a'yâna kendisini sevdirdi. 1143'de Mevlevîhâne vakfı tevliyet ve nezâreti de uhdesine tevcîh edildiğinden keşmekeşe hitâm verdi. Tam yirmi yıl icrâ-yı meşîhat edib 1151 senesi zilhiccesinin onuncu günü dâr-ı naîme irtihâl etdi. Âbid, zâhid, âlim, edîb, şâir, sûfî meşreb, halûk ve müteşerri' bir zât idi. Vakârıyla herkes yanında muhteremdi.(Kuddise sırruhû) **[257]**

Sâlih Bey-Kayalı Paşazâde Hacı

Amasyalıdır. Beylerbeyilerden Amasyalı Kaya Ali Paşazâde mahdûmudur. Pederinin irtihâlinde birâderleri Süleyman ve Mehmed Beylerle metrûkât-ı cesîmesine vâris olarak nüfûz ve servet sâhibi olmuşlardır.

Sâhib-i terceme bu nüfûz ve serveti güzel idâre ederek İran muhârebâtında devlete ve millete yardımlar etdi. Bu sâyede Amasya'da birkaç defa baş a'yân mübâyaacı olarak temâyüz etdi. Dergâh-ı âlî kapıcıbaşlarından olup 1178'de vefât etdi. Hânedân, kerîm idi. Mahdûmları es-Seyyid el-Hâc Ömer, Süleyman beylerdir.

Sâlih Ağa-Mütfizâde

Esbak Amasya müftüsü Yahya Efendizâde Hüseyin Efendi'nin oğludur. Züamâdan olup İrân muhârebâtında yararlığı görüldüğünden 1143'de Amasya alaybeyi vekili ve 1144'de asâleten alaybeyi oldu. Senesi sonlarında İstanbul'a gitdi.

Bu esnâda kapıcılar kethüdâsı olan Lala Osmân Ağa'nın dâiresine girip 1147'de mumâ-ileyhin fevtiyle Zanalızâde es-Seyyid el-Hâc Ahmed Ağa'ya intisâb etdi. Bunun **[258]** vezâret ve sadâretinde ağalarından oldu. Ba'dehû kapıcıbaşı olarak eyâletlere me'mûriyetle gönderildi. Bir aralık baş-bâkî kulu olup sadr-ı esbak Mustafa Bâhir Paşa'nın sadâretinde kapıcılar kethüdâsı oldu.

Ancak Paşa'nın 1178'de azl ve i'dâmında nefyedilip 1180'de vefât etdiği zannolunur. Erbâb-ı hizmetden idi. Birâderleri Hacı Mehmed Ağa ile Paşazâde İbrâhim Efendi'nin dâmâdı ve İstanbul kadısı Yahya Efendi'dir. Sâlih Ağazâde Hacı Mehmed Ağa'dır.

Sâlih Efendi-Saatçizâde Hacı

Amasya a'yânından Hacı Hâfız Mehmed Efendi bin Hâfız Hasan Efendi mahdûmudur. Biraz tahsîl-i ilim ve kitâbet edib tahsîlât-ı Belediye kâtibi, bir müddet cizye kâtibi oldu. Ba'dehû 1194 yılından itibâren mükerreren şehir kethüdâsı, meclis-i hâciyân ve a'yân a'zâsı olup 1212 sâlinden sonra vefât etdi. Bunun amcası Hacı Salih Efendi bin Hâfız Hasan Efendi eşrâfdan olup 1166 cumâdelâhiresinde vefât etdi. Bunun torunu Hacı Halîm İbrâhim Efendi bin Hâfız Mustafa Efendi bin Hâfız Hasan Efendi tercemesi yukarıda yazıldı. **[259]**

[138] Aşağıda Ulvî Sâlih Dede'ye bak.

Sâlih Paşa-Onuncu

"Yeniçeri Orta Defteri"nde görüldüğü üzere Amasya serdârı İstanbulluoğlu Mehmed Ağa'nın oğludur. Amasya yeniçerilerinden olup çavuş, bayraktâr ve iki defa Amasya serdârı oldu. Rusya harbinde yararlığı görülüp Turnacıbaşı pâyesi kazandı.

1211 vak'asında hizmeti görülüp İstanbul'a gitdi. Defterdâr Amasyalızâde Hacı İbrâhim Efendi'nin himmetiyle Ocağa yerleşti.

Ba'dehû tedrîcen terakkî ederek kethüdâyeri, 1223 cumadelâhirinde İkinci Sultân Mahmûd'un cülûsunu müteâkib muhzır ağası, ba'dehû sırasıyla seksuncu-başı, zağarcıbaşı, 1225 şa'bânının ğurresinde kul kethüdâsı, yirmi beş gün sonra Yeniçeri Ağası oldu.

1226 şâbânında azledilip Kadıköy'ünde mukîm iken 1228 zilhiccesinde Amasya'ya i'zâm edildi. 1232'de Yeniçeri-Talebe vak'asında hizmeti geçtiğinden afv ve ıtlâk edilip İstanbul'a gitdi. 1233'de kapıcıbaşı, 1234'de mîr-i mîrânlıkla Eşkişehir sancağı mutasarrıfı ve Boğdan muhâfızı oldu. **[260]**

İhtilâlci Rûmların ahz ve tenkîlinde gayret ve hamiyyeti takdîr edilerek 1236 cumâdelûlasında uhdesine rütbe-i vezâret ihsân buyuruldu. 1237 cumâdelûlasında Boğdan'da vefât etdi. Mukdim, müdebbir, yiğit bir kumândân idi.

Es-Seyyid Sâlih Ağa-Zanalızâde

Amasya Nakîbü'l-eşrâf kâim makâmı es-Seyyid Veliyüddîn Ağa'nın mahdûmudur. Ricâlden Yûsuf Âgâh Efendi'nin dâiresinde ta'lîm ve terbiye görüp hazinedârı oldu. Burada Enderûna girip seferli oda kethüdâsı ve 1238'de mîrâhûr-i sânî oldu. "Eshâm Defteri"nde 1241'de mîrâhûr-ı şehriyârî görüldü. Sonrası anlaşılamadı.

Es-Seyyid Sâlih Efendi-Kılavuzzâde

Gümüşlüdür. Orada Halil Paşa müderrisi es-Seyyid Ali Efendi bin es-Seyyid eş-Şeyh Osmân Efendi'nin oğludur. Amasya'da Canikli Hacı Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve pederinin vefâtında Halil Paşa müderrisi oldu. 1271'de vefât etdi. Oğulları, Ali Rıza, Mehmed, Mustafa, Necib Efendilerdir. Ulemâdan idi. **[261]**

Sâlih Ağa-Topçuzâde

Amasya'da Aşağı-Pazar'da "Eğri Câmii" demekle meşhûr Câmiin bânisi Topcuoğlu Serdâr Hacı Abdurrahman Ağa bin Mustafa Ağa'nın birâderzâdesi Alemdâr Mehmed Ağa'nın oğludur. Yeniçeri iken 1241 zilka'desinde ocağın ilgâsı ve yeniçeri kodamanlarının i'dâmı esnâsında Mısır'a firâr etdi.

Orada bir müddet kalıp 1245'de afv-ı umûmî i'lânından sonra geldi. Yüzbaşızâde Mustafa Bey'in kızını alıp evlendi. Ba'dehû meclis idâre a'zâsı, bir kaç kazâ müdürü olup 1281'de vefât etdi. Meşâhîr-i a'yândan, hânedân idi. Mahdûmları, Münîb, Halil beylerden ahfâdı çokdur.

Sâlih Ağa-Serçezâde Hacı

Enderûn sarayında helvacıbaşı iken 1099'da Amasya'ya gönderilen Amasyalı Serçe İbrâhim Ağa ahfâdından ve yeniçerilerden Serçeoğlu Ali Ağa'nın oğludur. Bu da yeniçeri-alemdâr olduğu münâsebetle 1241'de Mısır'a firâr etdi.

Orada Mısır vâlisi Mehmed Ali Paşa'ya intisâb edib **[262]** yarar gösterdiğinden bölükbaşı ve 1247'de Şam'ın istîlâsında muhâfaza me'mûru ve iki defa kâfile-i Hac muhâfızı olarak Şam'dan Hicâz'a gitdi.

1255'de Sultân Abdülmecid'in cülûsundan sonra avdet ve kazandığı servet ve sâmânıyla a'yân sırasında ahz-ı mevki' etdi. Bâ'dehû meclis idâre a'zâsı ve kazâlar müdürü olup 1283'de ma'zûlen vefât etdi. Bu da hânedân idi. Oğulları Mahmûd, Ali Rıza Beylerden ahfâdı vardır.

Sâlih Efendi-Çankırılı

Çankırı halkından Mehmed'in oğludur. Gençliğinde Amasya'ya gelip ulemâdan ve hâssaten Şirvânî Hacı Mustafa Efendi'den tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm ve Aşağı Pîrler diye meşhûr olan Abdurrahman Çelebi vakfına mütevvellî oldu. 1318'de vefât eden müftü Semercizâde Muvakkit Mehmed Efendi'nin yerine müftü olmak üzere İstanbul'da dâmâdı Amasyalı Mehmed Tâhir Efendi çalışırken vefât etdi. Ulemâdan idi. Evlâdı vardır.

Sâlih Mehmed Efendi-Kıymacızâde Hacı

Amasya ulemâsından ve Payaslı Hacı Mehmed Efendi telâmizesinden **[263]** Kıymacızâde Hacı Hasan Efendi bin Mehmed'in mahdûmudur. Canikli Hacı Mehmed Efendi'den vesâir ulemâdan ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu. Pederinin irtihâlinde Feyziye Medresesi müderrisi ve mahkeme a'zâsı olup, 1261'de vefât etdi. Âlim, kâmil, servet ve nüfûza mâlik, hânesi açık idi. Receb Mahallesi erkânındandır.

Sâni'î Mehmed Efendi-Sun'ullahzâde

Amasya'da Şeyh Mehmed Ağa Dârülkurrâ'sı şeyhi Hâfız Sun'ullah Efendi'nin oğludur. Müfessir Hızır, Uzun Müderris Mehmed Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve müteaddid medreselerde müderris oldu.

Ancak ilm-i nücûmda mahâreti, ulûm-ı edebiyyede ihtisâsı olduğundan Sultân Bâyezîd Câmii muvakkiti olarak iştihâr etdi. "Makâmât-ı Harîri" okutur, hey'et ve nücûma dâir kitâpları tetkîk ederdi. Saatçı Mehmed Çelebi ehibbâsından idi. 1107'de vefât etdi. Âlim, şâir, nâdiredân ulûm-i garîbe'ye vâkıf, târih ve muhâzarâta âşinâ idi. Amasya'da ilm-i hey'et üstâdı tanınırdı.

Sâbâyî Ahmed Çelebi-Yakası Yellizâde

Sadr-ı esbak Nasûh Paşa Ağalarından ve dergâh-ı âlî kapıcı **[264]** başılarından "Yakası Yelli" demekle meşhûr Amasyalı Ali Ağa'nın oğludur. İlim ve edeb, hat ve kitâbet öğrendi. İbtidâ sipâhi olup muhârebâta iştirâk etdi. Sonra Amasya sancağı cizyedârı, Sivas eyâleti cizye kâtibi, Tokat voyvadası ve Amasya beytü'l-mâl emîni olup 1068 sâline doğru vefât etdi. Buna Sabâyî Ahmed Ağa denirdi. Oğulları Ali, Mustafa ağalara "Kafası Tellioğulları" da dendi. Kalem şâirleriyle yarışırdı. Saz şâiri, nekre-gû, hoş sohbet idi. Kurşunlu Mahallesi eşrâfındandı.

Suphi Mehmed Çelebi-Hekîmzâde

Amasya Dârüşşifâsı hekîmi İsa Çelebi bin Lutfullah Çelebi bin Şerefeddîn İsa bin Alâeddîn Ali Çelebi bin hekîm-i meşhûr Hacı İlyâs Çelebi bin Şa'bân Sâbûnî mahdûmudur. Tahsîl-i ilm ü edeb ederek müderris ve kadı oldu. Ecdâdı gibi ilm-i tıbda intisâbı var idi. 971'de vefât etdi. Âlim, edîb, şâir idi.

Sabrî Mehmed Efendi-Sarı Ahmedzâde

Amasya eşrâfından el-Hâc Abdulbâki Efendi'nin oğludur. **[265]** Amasya ve İstanbul ulemâsından okudu. Amasya'ya gelip ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu. 1121'de pederinin irtihâlinden sonra İstanbul'a gidip bi'l-imtihân müderris ve mucîz ba'dehû elviye kadısı oldu.

1143 vak'asında Merzifonîzâde Ahmed Nedîm Efendi'nin refiklerinden olduğu münâsebetle korkusundan kaçıp Amasya'ya geldi. Bir müddet münzevî olup sonra Trabzon kadısı oldu. Ba'dehû mevlevîyetle Tokat kadısı olarak temâyüz edib 1158'de Amasya'da vefât etdi. Âlim, edîb, şâir, târih ve muhâzarâta vâkıf olduğu Şehzâde Hâfız Ahmed Rüşdî Efendi'nin "Tezkire Zeyli"nden anlaşıldı.

Sabrî Mehmed Efendi-Mecdîzâde

Amasya müftüsü Hâfız Abdurrahman Kâmil Efendi bin Ahmed Rif'at Efendi bin Mecdî Mustafa Efendi'nin mahdûmudur. 1303 senesinde Gümüşlüzâde Mahallesi'nde doğdu. İbtidâî ve İdâdî mekteblerde okuyup şehâdetnâmeler aldıkdan sonra Bekir Paşa müderrisi olan pederinden ikmâl-i tahsîl edib 1326 rebîülevvelinde icâzetnâme aldı. Bu esnâda Köprülü Fâzıl Arif ve Kapancızâde Hâfız Şerîf Mehmed Efendilerden **[266]** de istifâde etdi.

1327'de bi'l-imtihân ders-i âmlık ehliyetnâmesi alıp tedrîs-i ulûma başladı. "Akaid-i Nesefîyye Şerhi"ni tedrîs ederken Tevhîd-i Tedrîsât Kanûnu ile medrese tahsîli hitâma erdiğinden 1331'de Amasya Lisesi'nde Arabî muallimi, 1336'da dârü'l-hilâfe müderrisi, 1338'de İmâm ve Hatîb Mektebi Edebiyât muallimi ve bunun ilgâsında Bâyezîd Medresesi'nde tevhîd edilen kütübhâneler me'mûru oldu.

Ulûm-ı Arabiyye ve Edebiyye'de mâhir, âlim, pederi gibi kâmil, usûl ve fürûa vâkıf, gâyet zekî, târih ve muhâzarâta âşinâ, tab'an edîb, şâir olup kitâplar mütâlaasından lezzet almış çalışkan bir zâtdır. Şu gazelini bana lutfetmişdir:

Zevk-i dilimi cilve-i hûbâna değişmem
Gönlüm gülünü gonce-i handâna değişmem

Hem-bezm olalı mektebe de böyle kitâpla
Bu kûşeyi ben taht-ı Süleymana değişmem

Cânâ bana dîdâr-ı safâsını haber ver
Çünkü ben anı Ravza-i Rıdvâna değişmem

Binlerce bahâr ile hazân gelse de geçse **[267]**
Tenhâlığı ben seyr-i gülistâna değişmem

Âyîne gibi sâf olan nazmımı Sabri
Rengîne-i mecmûa-i yârâna değişmem

Sabri Mustafa Efendi-Alemdârzâde

Amasya yeniçerilerinden Alemdâr Ali Ağa'nın mahdûmudur. Pederi Amasyalı Hacı Ahmed Paşa'nın maiyyetinde tâbii iken bâb-ı âlî aklâmından birine çerağ olmuştu. Orada ta'lîm ve terbiye görüp Zanalızâde Hacı Ahmed Paşa'nın sadâretinde zümre-i hâcegâna iltihâk etdi.

Ba'dehû Hacı Kadirzâde Köse Ali Paşa'ya vezâretinde divân kâtibi olup maiyyetinde devr-i bilâd etdi. İrtihâlinde Mustafa Bâhir Paşa'ya çatıp Haremeyn muhâsebecisi, küçük rûznâmeci olup 1178'de vefât etdi. Kerîmesi Zeliha Hânım'ı Ali Paşa'nın yeğeni Ali Paşa'ya tezvîc etmişdi. Bundan hafîdi vardır.

Sabri Mustafa Efendi-Balcızâde

Amasya'da Balcı mektebi muallimi hattât-ı meşhûr Hacı Hâfız Halil Efendi bin Sâlih mahdûmudur. Dârüsselâm Mahallesi'nde 1283'de doğdu. Pederinden yazı öğrendi. Rüşdiye mektebinde okudu. Ba'dehû 1306'da İstanbul'a gidip **[268]** Emîr Buhârî Tekkesi'nde ikâmet ve ders-i âm, Taşköprülü Mehmed Efendi'nin dersine mülâzamet ederek ikmâl-i tahsîl ve tekke şeyhi Halil Efendi'den de Nakşîbendiyye tarîkinden ahz-ı hilâfet etdi.

1328'de Şeyh Halil Efendi'nin vefâtı üzerine Köprülü Fâzıl Arif Mehmed Efendi'nin gayreti ve Şeyhülislam Ürgüplü Mehmed Hayri Efendi'nin himmetiyle mezkûr tekke şeyhi ve câmii imâm ve hatîbi ve 1330'da meclis-i meşâyih a'zâsı oldu.

Hayfâ ki, 1334'de zuhûr eden müdhiş bir yangında tekke, câmi ve havâlîsi kâmilen yandığından Anadolu Hisarı'nda kendisi için tedârik edilen bir hânede ikâmet ve âyin-i tarîkatı icrâ etmekte iken 1338 şâbânında vefât etdi. Âlim, şâir, hattât idi. Hüsn-i ahlâkıyla tanınmış mücerred bir halde yaşamıştı.

Sadreddîn İshâk Çelebi-Kadıoğlu

Amasya kâdı'l-kudâtı Mevlânâ Ziyâeddîn Ebû'l-Mekârim İsa bin Ali el-Hakkârî oğludur. Peder ve birâderinden ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu. Bir müddet Amasya nâibi olarak kendisini tanıtdı. **[269]**

722 târihli bir hüccetde Amasya nâibi olarak imzâsı görüldü. 732 sâline doğru vefât etdi. Ulemâdan idi. Meşâhîr-i kudâtdan Sadreddîn İshâk Çelebi bin Kemâleddîn İbrâhim bin Mûsâ'nın tercemesi yukarıda yazıldı.

Sadreddîn Kâsım Çelebi-Rifâî Şeyhi

Lâdik'de medfûn sâdât-ı Rifâîyye'den sâhibü'l-hâl es-Seyyid Ahmed Rifâî Kebîr mahdûmu olup Amasya'da ulemâdan tahsîl-i ulûm ederek Kutlu Şâh'ın Câmii yanında yaptırdığı zâviyesi şeyhi oldu.

Amasya emîr-i kebîri Beylerbeyi Şâdgeldi Paşa devrinde iştihâr edib nüfûz ve ikbâle erdi. Mevlevîhâne şeyhi Zileli Nusretzâde Şeyh Cemâleddîn Habib Dede'nin muâsırı olup 781'de vefât etdi. Meşâyih-i Rifâîyye meşâhîrinden âlim, âbid bir seyyid-i zîşân idi.

Sadreddîn Kâsım Çelebi-Sahibî

Lâdiklidir. Sâdât-ı Rifâîyye'den eş-Şeyh İzzeddîn Hasan Çelebi bin Ebûbekir bin sâhibü'l-hâl es-Seyyid Ahmed-i Kebîr Rifâî mahdûmudur. Silsilenâmesinde yazıldığı üzere **[270]** Irak ve Hicâzı, Arabistan'ı dolaşıp Arap ulemâ ve meşâyihinden ulûm-i şer'iyye ve sûfîyyeyi ahz ve telakkî ederek Sultân Murâd-ı Sânî devrinde avdet ve bir müddet orada ikâmet etdi.

İstanbul'un fethinde İran'a gidip Uzun Hasan Şâh'dan ihsân ve hürmet gördü. Ba'dehû avdet edib 873'de Tokat'da vefât etdi. Ulemâdan işgüzâr, mütekellîm, natûk idi. Mahdûmu es-Seyyid Nureddîn Hamza Çelebi Amasya'da medfûndur.

Sadreddîn Mehmed-Tiflisî

Tiflisli Hızır'ın oğludur. İran ve Mâverâünnehir ulemâsından ikmâl-i tahsîl edib Konya ve Amasya'da tedrîs-i ûlum etdi. Halfet Gâzi müderrisi, ba'dehû Amasya kâdı'l-kudâtı olup 656'da Amasya kadısı olduğu imzâsıyla görüldü. 661'de kezâlik kadı görülüp sonra vefât etdi. Fuzalâ-yı ulemâdan bir müderrisdi.

Sadreddîn Mehmed Baba-es-Seyyid Horasânî

Sâdât-ı Hüseynîyeden es-Seyyid Hüseyin bin Ali el-Horasânî mahdûmudur. Es-Seyyid Şerîf Cürcânî derslerinde ikmâl-i tahsîl **[271]** ve Nakşibendiyye Hâcegânı'ndan ahz-ı tarîkat etdi. Topal Timur oğullarının muhârebelerinden bîzâr olup Horasân'dan çıkıp bilâd-ı Irak'ı dolaşıp Anadolu'ya rihlet ve Amasya'ya Sultân Murâd-ı Sânî devrinde gelip ikâmet etdi.

Amasya vâlisi Yörgüç Paşa'dan lütuf ve riâyet gördü. Bir müddet Dârbhâneci Zâviyesi şeyhi olup yüksek vazîfe aldı. Şehzâde Sultân Alâeddîn Bey Amasya vâlisi olup gelince buna fevkalâde teveccüh ve i'tikâd etmişdi. Ancak 846'da müşârün-ileyhin ihnâkında Amasya'dan kalkıp civâr-ı şarkîsinde kâin Yenice köyü'nde oturdu.

Köylüler, kendisine yaptıkları tekkede ikâmet ve inzivâ edib ömrünün son demlerinde gözleri görmez oldu. Yetmiş yaşını geçkin olduğu halde 867'de dâr-ı naîme irtihâl etdi. Âlim sâlih, zâhid, pek müteşerri', mazınne-i kerâmet bir zât-ı sütûde-simât idi. Tekkesi bahçesinde medfûndur.

Kabri ziyâretgâh olup ba'zı hâlât-ı şifâ-bahşâsıyla meşhûrdur. Mahdûmları es-Seyyid Hüseyin, Abdullah, İbrâhim Efendilerden ahfâdı çoktur. Es-Seyyid Hüseyin Çelebizâde es-Seyyid Alâeddîn Ali Efendi muallim-i **[272]** Sultânî es-Seyyid Abdullah Efendizâde ilk Nakîbü'l-eşrâf olan Emîrî Mahmûd Efendi ve Amasya müftüsü Koca Emîr İbrâhim Efendi meşhûrdur. Sultân Bâyezîd kendisine "baba" derdi.

Sadreddîn Mehmed Çelebi-Zeytûnî

Amasya'nın Köprü (Kedağra) kazâsında Zeytûn nâhiyesinden İbrâhim bin Hızır'ın mahdûmudur. Amasya'da Tokâdî Tâceddîn İbrâhim, Merzifon'da Feridüddîn Mehmed Cürcânî, Bursa'da Fenârîzâde Yûsuf Çelebilerden ahz-ı ulûm ve mülâzemet edib müderris oldu.

Edirne'de Dârülhadîs müderrisliğinden Bursa kadısı ve İstanbul'un fethinde Hicâz emîrine tebşîr-i feth için sefîr gönderildi. Avdetinde Sultânîye müderrisi ve buradan Karamanoğluna sefîr olarak gitdi. Bunun vesâtatıyla akdedilen muâhedeyi Karamanoğlu bozduğundan Konya eyâleti istîlâ ve emâret-i Karamâniyye ilgâ edildiği esnâda vefât etdi. Meşâhîr-i fuzalâ ve mevâlîden idi. "Münşeât-ı Feridûn"da Hicâz'a sefîr olduğu mektûb-ı padişâhîde mezkûrdur. Evlâdına "Zeytûnîzâdeler" dendi.

Sadreddîn Mehmed Efendi-Gıyâszâde

Amasya'da meskûn Mîr Gıyâseddîn Şirâzî mahdûmudur. **[273]** Pederinin katlinde yaşı küçüktü. Amasya müderrislerinden ve pederinin muhibblerinden Seydî Ali Efendi'nin vesâyeti altında mahdûmu Abdurrahman Efendi ile beraber büyüdü. Sa'di Çelebi'den birlikte ders okudu. Ders-i âm oldu.

Abdurrahman Efendi Rumeli kazaskeri oldukda kazâ mesleğine girdi. Hayli kasabât ve bilâda kadı oldukdan sonra müşârün-ileyhin ikinci kazaskerliğinde Filibe, Belgrad ve en sonra Budin kadısı oldu. 986 hudûdunda vefât etdi. Ulemâ-yı kudâtdan idi. Birâderi Gıyâseddîn Çelebi'dir.

Sabri Mehmed Çelebi-Tokatîzâde

Amasya müderrislerinden Tokatlızâde Yûsuf Efendi'nin oğludur. Amasya ulemâsından tahsîl-i ilim edib Hattât Ebû'l-fazl Efendi'den yazı teallüm ve ahz edib İstanbul'a gitdi. Amasyalı defderdâr İskender Çelebi'ye şiir ve hattıyla çatıp kâtibi oldu.

941'de müşârün-ileyhin i'dâmında bir müddet menkûb olup sonra diğer Amasyalı nişâncı Mehmed Paşa'ya Sivas vâliliğinde divân kâtibi olmuştu. Bunun da vefâtında Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Mustafa'ya çattı. **[274]** 960'da bu şehzâde şehîd oldukdan sonra inzivâ ve ba'dehû vefât etdi. Şâir, kâtib, hattât idi.

Sıdkı Ahmed Efendi-Ali Kayazâde

Amasya halkından el-Hâc İsmail bin Mustafa'nın oğludur. Yukarıda Ahmed Sıtkı Efendi, Ali Kayazâde el-Hâc unvânıyla tercemesi yazılan Amasya müftüsüdür.

Sıdkı Mehmed Efendi-Hacızâde

Amasya Mevlevîhânesi şeyhlerinden Hüseyin Efendi'nin oğludur. Vâlidesi tarafından Sâdât-ı Hüseyniyye'den olup tahsîl-i ilim ve edeb etdikten sonra Şeyh es-Seyyid Ali Rızâ Dede'nin vefâtında 1258'de Mevlevîhâne şeyhi ve mükerreren Nakîbü'l-eşrâf kâim makâmı, meclis-i idâre a'zâsı olduğu halde 1288'de vefât etdi. Edîb, vakûr, zarîf, nâfizü'l-kelim bir şeyh idi. Mahdûmu es-Seyyid Ahmed Efendi yerine geçti. Bunun mahdûmu Şeyh Cemâleddîn Efendi ve bunun mahdûmu Celal Bey bugün Amasya Belediye Reisi'dir.

Sıdkı Mustafa Paşa-Kadızâde

Amasyalıdır. Fethiye Mahallesi'nden ve kadılar zümresinden Amasyalı Ahmed Efendi bin Amasya kadısı Mustafa Efendi'nin **[275]** mahdûmudur. Amcası fâzıl-ı meşhûr Küçük Mehmed Ali Efendi terbiyesiyle ilim ve edeb, hüsn-i hat öğrendi. Bir müddet ders okuttu. Sonra tebdîl-i meslek edib Amasyalı Hâce Ahmed Paşa'nın divân kâtibi oldu. Burada divân-ı hümâyûn kâlemine girdi.

Tedrîcen terakkî ederek Bayram Paşa'ya çattı. Bunun tezkirecisi ve sadâretinde 1047'de reisülküttâb oldu. Sultân İbrâhim'in cülûsundan az sonra Sadr-ı a'zam Kara Mustafa Paşa'nın seleflerine adâveti yüzünden 1050 muharreminde azledilip Amasya'ya gönderildi.

1053 senesi zilka'desinde sadr-ı müşârün-ileyhin i'dâmı üzerine İstanbul'a gelip musâhib-i şehriyârî Yûsuf Paşa'ya takdîm etdiği kasidesiyle çattı. Bunun tezkîrecisi ve 1054'de vefât eden Hasan Hükmî Efendi yerine ikinci defâ reisülküttâb oldu.

1057 şâbânında Sadr-ı a'zam Hezâr-pâre Ahmed Paşa'nın sadâretinde nişâncı ve 1058 senesi recebinde Sultân İbrâhim'in hal'i ve Avcı Sultân Mehmed'in cülûsu vak'asında üçüncü defa reisülküttâb oldu.

1060 şâbânında Sadr-ı a'zam Kara Murad Paşa'nın azli **[276]** vak'asında infisâl etdi. 1062 recebinde sadrâzâm olan Tarhuncu Ahmed Paşa'nın arzıyla dördüncü defa reisülküttâb oldu. 1063 senesi rebîülâhirinde Ahmed Paşa'nın maktûlen vefâtı vak'asında yine infisâl edib 1064'de Süleymanîye evkâfı mütevellîsi görüldü.

İbşir Mustafa Paşa sadrâzam olup İstanbul'a geldikde kethüdâsı Amasyalı Salih Ağa ile eskiden beri muârefesi olduğundan 1065 cumâdelûlâsında Rumeli Beylerbeyiliği pâyesiyle nişâncı oldu. Ancak recebde İbşir Paşa katl ve yerine gelen Kara Murad Paşa da şevvâlde azledildiğinden isti'fâ edib çekildi.

Bu esnâda Sadr-ı a'zam olan Malatyalı Süleyman Paşa'nın arzı ile Tımışvâr vâlisi olup gitdi. 1066 senesi rebîülevvelinde vezâretle taltîf edilip zilka'desinde öteden beri kendisine iyilikleri ve zamân-ı azlinde yardımları olan Köprülü Mehmed Paşa sadârate gelince mevkiini muhâfaza etdi.

Ancak eniştesi olan Can Arslan Paşa'nın 1069'da Abaza Hasan Paşa'ya uyup Köprülü Mehmed Paşa'ya karşı isyân etmesi kendisini müteessir etmişdi. Mehmed Paşa âsileri **[277]** tedmîr ederek Macaristan harbine gitdiği esnâda hizmetler edib makâmında kaldı.

1072 senesi rebîülevvelinde Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın sadâretinde isti'fâ ederek İstanbul'a geldi. Kubbe-nîşîn olup 1073 senesi muharreminde vefât etdi. Âlim, kâmil, müdebbir, şâir, hattât bir vezîr idi.[139] Mahdûmu Ahmed, Mehmed Emîn beyler ve dâmâdı Nişâncı Amasyalı Müeyyedzâde Ca'fer Paşadır.

Amasya'da doğduğu Fethiye Mahallesi Câmiini tamîr ve yanında bir mekteb inşâ ve câmi-i mezkûre va'ziyye vaz' ederek vakfeylediği nukûdu nemâsından vazîfeler tahsîs etdiği sicillât-ı şer'iyyede görüldü.

Mehmed Süreyya Bey "Sicill-i Osmânî" adlı eserinde "Sıdkı Mustafa Paşa Bâb-ı âlîde bi't-tefeyyüz ba'zı hidemâtda istihdâm olundukdan sonra 1030'da Sadr-ı a'zam Hüseyin Paşa tezkirecisi olup 1038'de defter emîni, ba'dehû reisülküttâb oldu" diyor.

Bu zât, ricâlden Ebûbekir Sıdkı Efendi ve Mütercim Sıdkı Paşa değildir. Yine diyor ki;"Ulemâ ve şuarâdandır. Divân-ı şiiri vardır. Kayalarda yalısı olmakla orada bir mescîd inşâ etdirmiştir. " **[278]**

---

[139] Mustakîmzâde Sadeddin Süleyman Efendi "Tuhfetü'l-Hattâtîn" adlı eserinde diyor ki: "Ahmed Sıdkı, şehrîdir. İki kere rüesâ-yı devlet-i âliye'den olup Tımışvar'da şehr-i Muharremü'l-harâm 1073'de fevtine ol mâhın nâm-ı târihidir. Kayalarda mescid tamiri Sıdk ve hulûsa karîn olmuştur. Ve onun nâmıyla şöhret bulmuştur." Bu terceme iki kere reisülküttâb olan Ahmed Efendi'ye âid değildir. Belki bunun pederi olan Sıdkı Paşa'ya âiddir. Halbûki Sıdkızâde Köse Ahmed Efendi 1092'de vefât etdiği ve mescid-i mezbûr da bunun olduğu kuyûd-ı vakfıye ile sâbittir. Sıdkı Mustafa Paşa da hattât olup Amasyalıdır. Tercemesi de bu âcizin yazdığıdır.

Bu mescidi yapdıran mahdûmu Ahmed Bey olduğu kuyûd-i vakfiye ile sâbittir. Buna kuyûd-i vakfiyede "Sıtkı Ahmed Efendi" denmişdir ki Sıdkı Paşazâde Ahmed Efendi demektir. Sıdkı Paşazâde Mehmed Emîn Bey, Köprülü Mehmed Paşa'nın tezkîrecisi ve Ahmed Bey de Fâzıl Ahmed Paşa sadâretinde Reisülküttâb olmuşlardı.

Mehmed Şeyhî Efendi "Zeyl-i Zeyl-i Şakâyık"da diyor ki: "Sıdkı Mustafa Paşa emâsil-i emsâl ile müşârik ve tarîk-i ilme sâlik olup küttâb-ı divân silkine mensûb olmuştu. Ba'zı vüzerânın tezkîreciliği hizmetinde istihdâm olunmağın mazhar-ı lutf-ı bî-hesâb ve tarîki ile Reisülküttâb oldukdan sonra 1047'de vezâret ! ile muvakki-i divân-ı sultânî oldular.

Bade'l-azl 1073 muharreminde âhirete irtihâl ve rahmet-i Rahmâna isti'câl eyledi. Merhûm tuğrâ-i mülk-i Rûm, mecmua-i avârif ve maârif, nahl-bend-i zarâif ve letâif, gulgul-endâz-ı nâm ü şân, paşa-yı âlîşân idi. Âsârlarından müretteb ve mükemmel bir divân-ı belagât unvânları vardır. Bu eş'ârından numûne vardır. **[279]**

Ez-Kasâid [140]

Bâğ-ı devletde kad-i mevzûnu serv-i serbülend
Bositân-ı ma'rifetde kilk-i nahl-i miyvedâr.

Külçe-i mihri felek saymazdı hergîz zerreye
Olsa iksîr-i gubâr-ı dergehinden hissedâr

Zihn-i sâfî âleme âyîne-i gîtî-nümâ
Câm-ı adli bâis-i ref-i humâr-ı inkisâr

Ve Lehû

Câm-ı Cem la'l-i lebin mir'ât-ı İskender ruhun
Anı bakıp görmesin yâ Rab rakîb-i bed-likâ.

Ve Lehû

Vakti var devr-i gülün eldeki câm-ı meyi gör
Âdemi bülbül eden sâgar-ı peyderpeyi gör

Vasf-ı gül savt-ı hezârı kim okur kim dinler
Kadeh-i bâde-i gülgûn u sadâ-yı neyi gör

Ve Lehû

Tut ümîdi bî-vefânun va'de vü peymânına
Kim bilir şâyed gele bir gün vefâ meydânına

Her ne denlü hâk-pây olsam yolında ol mehin
Sâye salmaz üstüme ermez elim dâmânına

Âfitâbım seyl-i eşkim âlemi gark etmesin **[280]**
Bir nazar kıl ben gubârın dîde-i giryânına

[140] Kaptan Yusuf Paşa'ya takdîm etdiği kasîdelerinden.

Ve Lehû

Sâkiyâ çünki bekâ yok bu fenâ dünyâda
Bir iki gün sürelim bâri ayak sahrâda

Ve Lehû

Ne cevlân ider idim arsa-i nazm içre ey Sıdkî
Semend-i hâtıra vasl-ı dilârâsına bend olsa

Sadr-ı a'zam Kara Mustafa Paşa'nın kibir ve garazıyla azil ve i'zâm edildikde şu Tercî-i Bend'i yazmışdır.

Gurûr etme tekebbürden berî ol anla insânı
Hakâretle nazar kılma görüp mûr-ı Süleymanı

Bu dünyânın bekâsı yok bilirsin âkibet fânî
Tutalım kim serâser oldun idi âlemin hânı

Kanı Dârâ vü İskender kanı Fağfûr-ı Hâkânî
Kem etdi Zâl-ı dünyâ Rüstem ü Sâm ü Nerimânı

Savurdu yele verdi nice evreng-i Süleymanı
Sakın tığ-ı ecelden hâli sanma sen bu meydânı

Kanı Dahhâk ü Cem Nûşirevân ü Ardevân kanı
Bozuldu cümlesinin izzeti mahvoldu devrânı

Tekebbürlük Hüdâya yaraşur sen Âdemîdensin **[281]**
Vücûdun anla ey gâfil ki bir katre menîdensin

Görünen Âdemîler sûretâ gerçi ki insandır
Nazar kıl cân gözüyle ekseri ma'nîde hayvândır

Bu remzi fehm idenler şöyle bil kim ehl-i irfândır
Nazar kılmaz sözüm gûş eylemez onlar ki nâdândır

Cihânda şimdi kâmiller ta yüz hâk ile yeksândır
Sürer her câhil-i nâdân safâ vü zevk-i şâdândır

Kimi nâlân kimi hândân kimi derdiyle giryândır
Kimisi kibr ü kiniyle sanur kendüyi insândır

Sürer bir gün ânı çarha ecel zirâ ki devrândır
Benim hayretdedir aklım buna hayli perîşândır

Tekebbürlük Hüdâya yaraşur sen Âdemîdensin
Vücûdun anla ey gâfil ki bir katre menîdensin

Nedir bu şevket ü bu tumturak ey tâlib-i dünyâ
Cihân bir pîre-zendir bir nazarda görünür zîbâ

Sonunda zehr ü gâm nûş etdürür yok kurtuluş aslâ
Tutalım kim yemişsin bir iki gün sükkerî halvâ

Nice Behrâm-ı Gûrı eyledi gûr içre nâ-peydâ
Yatur zîr-i zemîn içre nice bin Hüsrev ü Dârâ

Abâ-pûş ol gider peleng hevâsın kılma istiğnâ
Ecel geldikde bir gün diyesin âh eyleyüb hayfâ **[282]**

Zamânında ölürsün nef'i yok şâh-ı cihân ârâ
Zebân-ı hâl ile söyler bu remzi anlasan eşyâ

Tekebbürlük Hüdâya yaraşur sen Âdemîdensin
Vücûdun anla ey gâfil ki bir katre menîdensin

Zamanında olursan devlet ile ger şeh-i âlem
İgende gırre olma ki iki gün oluben hurrem

Bekâsı yok bilürsün âkibet var âhirinde gam
Sunup câmı kim oldu ibret al kim nice yüz bin Cem

Yaturlar bî-nişân hâk içre nice Hüsrev ü Rüstem
Cihânda bir iki gün şâd olursan âhiri mâtem

Dayanma lezzet-i dehre sonunda söniser dersem
Kimi güldürse bir kaç gün ider çeşmin yine pür-nem

Fenâsını anıp ağlar cihânun her seher sînem
Gönül vermez ona meyl eylemez âkil olan Âdem

Tekebbürlük Hüdâya yaraşur sen Âdemîdensin
Vücûdun anla ey gâfil ki bir katre menîdensin

Seversin şöhret-i dünyâyı gerçi şimdi ey gâfil
Sonunda zehr-i gam nûş etdürür âhir ecel müşkil

Libâsun bir kefen şâhım sana tâbût olur mahmil
Gider benlik hevâsın cân u dilden eylegil zâil

Hevâ-yı nefsi terk et olma dünyâ semtine mâil
Bu remzi fehm ider anlar cihan içre olan âkil [**283]**

Bilürsin kurtuluş yok zir-i hâk olur sana menzil
Nidersin mansıb-ı dehri sözüm tut olma lâ-ya'kil

Bu dünyâ-yı denîye aldanur mı Sıdkıyâ kâmil

Sözüm tut doğru yola git kimesne olmaya hâil

Tekebbürlük Hüdâya yaraşur sen Âdemîdensin
Vücûdun anla ey gâfil ki bir katre menîdensin

Safâyî Hasan Çelebi-Yazıcı

Amasya yeniçerilerden Halil Ağa'nın oğludur. Bu da yeniçeri olup serdârların yazıcılığını yapar erbâb-ı şiir ve inşâdan bir kimse idi. Şeyh Alizâde Hâfız Ahmed Rüşdi Efendi'nin dostlarından bir sâz ve kâlem şâiri olup 1161 sâlinden sonra vefât etdi.

Safer Şâh-Mevlânâ Cemâleddîn

Merzifonludur. Yukarıda tercemesi yazılan Cemâleddîn Sefer Şâh bin Hâce Emîr bin Abdullah et-Tebrîzî'dir. Hâfidi Mevlânâ Cemâleddîn Safer Şâh bin Şemseddîn Ahmed bin Cemâleddîn Safer Şâh Merzifonî de "Sefer Şâh" diye yukarıda yazılmışdır. İkinci Safer Şâh, Şemseddîn Mehmed Fenârî muâsırı olup müftî-i Merzifon iken 834'de vefât etdi. Fuzalâdandır.

Sâfâ Paşa-Paşa Hâtun

Amasya hükümdârı Hacı Şâdgeldi Paşa'nın kerîmesidir. **[284]**

Safiyüddîn Abdülmü'min el-Amâsî

Amasyalı olduğu Müstakîmzâde Süleyman Sâdeddîn Efendi "Tuhfetü'l-Hattâtîn" adlı eserinde ve Nefîszâde'nin "Gülşen-i Savâb" adlı eserinde vesâir tevârihde yazılıdır. Tercemesi aşağıda Abdülmü'min el-Amâsî'de gelir.

Safiyüddîn Mahmûd Halvetî-Gümüşlüzâde

Amasyalıdır. Meşâhîr-i a'yândan Gümüşlüzâde Hâce Ahmed Çelebi bin Kıvamüddîn Kâsım Çelebi bin Tâceddîn Mahmûd Çelebi mahdûmudur. Buna Gümüşlüzâde Pir Safiyyüddîn Çelebi denir.

Hazreti Pir İlyâs Halvetî'den tahsîl-i ilim ve kemâl edib müderris oldu. Ba'dehû ustâdından münîb olup meşâhîr-i hulefâsından olmuşdu. Müşârün-ileyhin dâmâdı olan müfti's-sakaleyn Pîr Abdurrahman Çelebi'nin irtihâlinde amcası Hâce Celal Çelebi'nin yaptırdığı kasr-ı ârifân şeyhi oldu. 827'de vefât etdi. Âlim, kâmil, müteşerri', zâhid bir zât idi. Hazreti Pir'in türbesi bahçesinde medfûndur.

Safiyüddîn Mûsâ Çelebi-İğnecizâde

Amasyalıdır. Meşâhîr-i ulemâ ve meşâyihden Mevlânâ Seyyideddîn **[285]** Ahmed bin Pir Şerefeddîn Hamza bin Mûsâ bin Hamza-i Halvetî mahdûm-ı zîşânıdır. Pederinden ve muâsır ulemâdan tahsîl-i ilm edib yıllarca ders okuttu. Ba'dehû Şeyh Zekeriya el-Halvetî sohbetinde maârif -i sûfîyeyi de ahz ve telakkî ederek zâviyesi şeyhi oldu.

Sultân Bâyezîd-i Sânî Amasya'da vâlî iken buna fevkalâde i'tikâd etmişdi. Cülûsunda ba'zı vezâif tahsîs etdiyse de kabûl etmediğinden zâviye fukarâsına verildi. Pederinden intikâl eden akârâtın vâridâtıyla geçindi. Saraçhâne Câmiinde tefsîr ve hadîs okuttu. Halkı vaazıyla irşâd etdi. 893'de dâr-ı naîme göçdü. Âlim, gâyet müteşerri', zâhid, mazınne-i kerâmet, âlî-himmet bir zât idi.

Mahdûmu Abdurrahman Efendi de meşâhîr-i ulemâdandır. Bunun oğulları Mehmed, Ömer Efendilerdir. Ömer Efendi kadılardan olup mahdûmu Mehmed Efendi'dir. Bunun oğulları muallim-i Sultânî Ömer Efendi, Mekke mollası Sarı Ali Efendi, Şeyhü'l-harem Abdurrahman Efendi, Anadolu Beylerbeyi Hâce Ahmed Paşa'dır. Diğer mahdûmu Mehmed Efendi'nin ve bunların evlâdı vardır. **[286]**

Safiyüddîn Mûsâ Efendi-Şeyhzâde

Amasyalı Şeyh Hasan Efendi'nin mahdûmudur. Ulemâdan tahsîl-i ilim edib mücâz ve Ayasofya Câmiinde ders-i âm oldu. Yıllarca tedrîs-i ulûm ederek neşr-i maârife hizmet ve 1058 senesi şevvâlinin yirmi yedisinde dâr-ı ukbâya rihlet etdiği "Kuyûd-i Vakfiye Defterleri"nde görüldü. Âlim, sâlih idi.

Safiye Hâtun-Hâtun Paşa

Amasya emîr-i kebîri el-Hâc Seyfeddîn Şâdgeldi Padişah bin Kutluşâh kızıdır. Tahsîl ve terbiye gördükden sonra Hacı Şâdgeldi Padişâhın vezîri olan Torumtayzâde Siraceddîn Mehmed Çelebi ile izdivâc edildi. Birâderi Devâtdâr Ahmed Paşa'dan az sonra vefât edib Torumtay Câmii içindeki türbesine defnedildi. Meşhûr Kaya Paşa'nın vâlidesidir.

Safiye Hâtun-Kutluzâde

Amasya vâlisi Emîr Musliheddîn Mustafa Bey bin emîr-i kebîr Hacı Şâdgeldi Pâdişâh'ın kızıdır. Amasya vâlisi Yörgüç Paşa'nın halîlesi olup 831'de vefât etmişdir. Yörgüç Paşa'nın imâreti **[287]** yanındaki mezârlıkda medfûn olduğu defterhânesinde görüldü. Türbesi cüzhânlarına vazîfeler tahsîs ve emlâkını vakfetmişdir. Türbesi mürûr-ı zaman ile gâib olmuşdur.

Safiye Hâtun-İğnecizâde

Amasya ulemâ ve meşâyihinden Abdurrahman Efendi bin Şeyh Safiyüddîn Halvetî kızıdır. Gümüşlüzâde Muhyiddîn Çelebi halîlesi olup ulemâdan tahsîl ve terbiye gördü. Mihrî Hâtun'un şiir ve inşâda tilmîzi olup 945 yılından sonra vefât etdi. Âlim, şâir, sûfî meşreb idi.

Salahaddîn Mehmed Çelebi-Sarı Şeyhzâde

Amasya'da Mes'ûdiye Hânkâhı şeyhi iken 805'de Haleb'e firâr eden ve tercemesi yukarıda yazılan Mevlânâ Şehabeddîn Ahmed Çelebi mahdûmudur. Pederiyle beraber Haleb'e, oradan Mısır'a gitdi. Ulemâ-yı Mısır'dan tahsîl-i ulûm edib pederinin vefatından sonra Amasya'ya avdet ve bu esnâda Amasya vâlisi olan Sultân Murad'a takarrüb etdi.

824'de müşârün-ileyhin tahta cülûsunda kâtib-i Sultânî olup Edirne'de hayli müdet îfâ-yı vazîfe etdi. Ba'dehû nişâncı olup divân-ı hümâyûn erkânından oldu. **[288]** Bundan evvel Amasya Kalesi'nden kaçıp Mısır'a giden Şehzâde Süleyman Çelebi bin Orhan'ın celb ve iâdesine me'mûren 838'de Mısır'a gitdi.

Mısır Sultânı olan Melik Eşref Ebû'n-Nasr Barsbay (Parsbay) et-Türkmânî muvâfakat etmedi. Bu esnâda iâde edilir korkusuyla Mısır Kalesi'nden Süleyman Bey'in firârı duyulduğundan Barsbay me'mûrîn-i Osmanîye'yi fenâ halde sıkıştırdı.

Nihayet Süleyman Bey tutulup Osmanlılar'ın firâr işinde bir medhâli olmadığı anlaşıldığından tatyîb edildi. Avdetinde vazîfesini îfâda aczine hamledilerek bilâ-me'mûriyet kaldı. Sonra Şehzâde Alâeddîn Bey'e Amasya vâliliğinde divân kâtibi olup müşârün-ileyhin de 846'da ihnâkında mün'adim oldu. Âlim, kâtib, münşî, üç lisâna vâkıfdı.

Salahaddîn Mûsâ Efendi-Şeyh İmâdzâde

Amasya'da ilim ve takvâsıyla iştihâr eden Şeyh İmâdeddîn Ömerzâde Bâyezîd Çelebi mahdûmudur. Amasya ve Bursa'dan meşâhîr-i ulemâdan tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve Edirne'de Dârülhadîs, ba'dehû İstanbul'da Sultân **[289]** Fatih'in binâ etdirdiği Sekiz Medrese'den birinin müderrisi oldu.

Ba'dehû Amasya'da vâlî iken Sultân Bâyezîd-i Sânî'ye muallim olarak vatanına geldi. Müşârün-ileyhi "Şerh-i Akâid"e kadar okuttu. Ancak 883 vak'asında Sultân Fatih'in emriyle infisâl edib İstanbul'a celb ve Eyyüb kasabasında ikâme edildi.

886'da Sultân Bâyezîd'in Amasya'dan gelip tahta cülûsunda Bursa Sultânîyesi müderrisi olup orada tedrîs-i ulûm ile iştigâl etdiği esnâda 890 hudûdunda vefât etdi. Fâzıl, âbid, sâlih bir zât idi. "Şerh-i Akâid" ve "Şerh-i Hidâyetü'l-Hikme"ye hâşiyeler yazdı. Mahdûmu Musliheddîn Mehmed Efendi olup ahfâdı vardır. Birâderi Bedreddîn Mahmûd Çelebi de meşâhîr-i ulemâdandır.

Salahaddîn Mûsâ Efendi-Efdâlzâde

Şeyhülislam Amasyalı Hamidüddîn Efendi'nin mahdûmudur. Vâlidesi tarafından Hüseynî olup pederinden ve ulemâ-yı asrından tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm ve müderris-i benâm olduğundan Mahmûd Paşa, ba'dehû Fatih medreselerinden birinin müderrisi oldu. **[290]**

Ancak merhûm pek dalgın ve müvesves olduğundan bi'z-zarûre yevmî altmış akçe vazîfeyle tekâüd edildi. Tecerrüd âleminde münzevî bir halde yaşadı. Abdest alırken pek çok su sarf ederdi. Bir kış günü yalnız kollarını yıkamak için yirmi kova su döktü. Elbisesi fenâ halde ıslandı. Kurutmak için ateşe abandı. Ateş elbisesini ve kendisini de yakıp ateşler içinde 925'de can verdi.

"Şakâyık Tercemesi"nde Edirneli Mehmed Mecdî Efendi diyor ki: "Zamân-ı azlinde alâik-i halâyıkdan mün'azil ve avâik-i halâyıkdan münkâtı', müteverri'' ve müteşerri'' kimse idi. Mesken-i me'lûfunda ibâdete meşgûl olup kendini ziyâret için gelen kimselerle dünya kelâmı söyleşmez idi.

Ve dahî ehl ü iyâlden mücerred olup ancak kendinin hizmeti için mehâriminden bir acûze avrat ihtiyâr etmişdi. Ol merd-i pâk-bâzın zâhirî ve bâtinî tahâret-i kâmile ile tâhir olup derûnî habâset-i habs ve günahdan pâk olduğu gibi zâhiri dahî "ve siyâbeke fe tahhir"[141] muktezâsınca ihtimâl-i televvûsden pâk idi." Âlim, zâhid mazınne-i kerâmet etdi. **[291]**

Salahaddîn Mûsâ Efendi-Müftîzâde

Amasya müftüsü Musliheddîn Mûsâ Efendizâde Mehmed Şâh Efendi'nin mahdûmudur. Ulemâdan tahsîl edib müderris, kadı oldu. Müeyyedzâde Şeyhi Abdülkâdir Efendi'nin Şeyhülislamlığında Musul, Sivas gibi eyâletlere kadı olup 1000 hudûdunda vefât etdi. Mevâlî-i devrîyeden idi.

Salahaddîn Yûsuf Efendi-Şeyh

Amasya civârında Ziyâreli Mehmed oğludur. Tercemesi yukarıda yazılan Şeyh Hüsameddîn Halvetî hizmetinde tahsîl-i ilim ve kemâl edib hulefâsından oldu. Ba'dehû bir müddet Hâtuniye Câmii kürsi şeyhi Hâbilzâde Mehmed Efendi'nin vefâtında Sultân Bâyezîd Câmiinde Mimâr Kâsım Ağa'nın vaz' etdiği va'ziyye ve dersiyye mutasarrıfı olup 1085 sâline doğru vefât etdi. Âlim vâiz bir şeyh-i meşhûr idi.

Samûd Baba-Lâdikî[142]

Samuk Noyin-Temukoğlu

Moğol hakanı Cengiz Hân bin Beysuka Bahadır'ın kardaşı Temuke Ötcigin bin Beysuka Bahadıroğlu Tağaçar'ın oğludur. Kubilay Kaan'ın dileğiyle **[292]** eyâlet-i Rûmiye nâzırı olarak Amasya'ya geldi Kedağra'da aldığı çiftliğe "Samuk Alanı" dendi. Bu çiflik cesîm bir nâhiye olarak bu gün "Samuk Alanı Nahiyesi" demekle meşhûrdur. 660 hudûdunda vefât etdi. Ekseriyetle Alan'ında oturur, müşrik ise de mu'tedil, ehl-i İslâma meyyâl bir adamdı. Oğulları Togay, Akboğa Noyinler meşhûrdur.

[141] Müddessir, 74/4 "Elbiseni temizle!"(Ed.)
[142] Müellif "Samûd Baba" tecemesini boş bırakmıştır. (Ed.)

Sun'ullah Halvetî-Debbağlar Şeyhi

Amasyalı Halil oğludur. Hazreti Pir İlyâs'ın tilmîz ve halîfesi olup yıllarca Saraçhâne Câmii kürsi şeyhi olarak vaaz ve tedrîs ile iştigâl etdi. Şeyh Paşa'nın bu câmi-i şerîf civârında binâ etdiği tekke şeyhi olduğu halde 847'de vefât etdi. Âlim, zâhid, gâyet müteşerri', âbid, müteverri'', kâmil, mazınne-i kerâmet bir zât-ı âlî-himmet idi.

Mahdûmu Mehmed Çelebi'dir. Bunun oğulları Abdülcelil, Abdüsselam Çelebiler meşhûrdur. Hulefâsından Şeyh Paşazâde Şeyh Zekeriyya-yı Halvetî yanında medfûndur. Bunların her ikisi de Saraçhâne Câmiinin şark penceresi önündeki bahçededirler. **[293]**

Sun'ullah Çelebi-Sarı Kadızâde

Tercemesi yukarıda yazılan Amasya kadısı Rükneddîn Mahmûd Buhârî evlâdından "Mahmûd Çelebi bin Mehmed Çelebi bin Sarı Kâdı" demekle meşhûr Mevlânâ Rükneddîn Mahmûd Buhârî'nin mahdûmudur. Şeyhü'l-Hattâtîn Hamdullah Efendi'nin amcazâdesinin oğludur.

Amcası Hamdullah Efendi'den ve üstâd-ı meşhûr Abdullah Efendi'den temeşşûk ederek güzel yazı öğrendi. Ba'dehû tahsîl-i ilm edib Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed'e takarrüb ederek ikbâle erdi. 918'de Şehzâdenin felâketiyle inzivâ edib 920'de Sultân Selim Amasya'ya geldikde iltifât gördü. Amasya'nın meşk-gâhında ta'lîm-i hutût ederek 933 sâlinden sonra vefât etdi. Kâtib, hutût-ı mütenevvia'da hâssaten ta'lîkde mâhir idi.

Sun'ullah Paşa-Yenibeyzâde

Lâdiklidir. Yeni Bey bin Mes'ûd Bey'in evlâdından Sinan Bey'in mahdûmudur. Züamâdan olup Alaybeyi ve eşkiyâ-yı celâlîye ta'kibâtında yararlıkları görüldüğünden mîrlîvâ, ba'dehû Beylerbeyi oldu. 958'de Kastamonu Beylerbeyi görüldü. 960'da Amasya vâlisi Şehzâde **[294]** Sultân Mustafa ordusunda bulunduğundan müşârün-ileyhin şehâdetinde tekâüd edildi. Bir kaç yıl sonra vefât edib Lâdik'de yaptırdığı türbesinde medfûndur. Emlâkını bu türbesi işlerine vakfetdi.

Sun'ullah Efendi-Kâdı

İskilipli Ali Hân Bey'in oğludur. Akrabâsından Ca'fer Efendi Amasya'da Yörgüç Paşa müderrisi iken Amasya'ya gelip Sultân Bâyezîd Medresesi'nde ikâmet ve müşârün-ileyhden vesâir ulemâdan tahsîl-i ulûm edib ders-i âm, müderris ve kadı oldu.

958'de üstâdı Ca'fer Efendi'nin Anadolu kazaskeriliğinde eyâletlere kadı olup 980'de Amasya'da mütekâid olarak görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Meşâhîr-i kudâtdan bir zât idi. Mahdûmu Mehmed Efendi de kadılardandır.

Sun'ullah Ağa-Taşçıoğlu

Amasya yeniçerilerinden olup babası Ebûbekir Ağa'dır. Muhârebelerde yararlıkları görülüp yasakçı sonra Amasya serdârı oldu. 1040'da Bağdat harbinde vefât etdi. Oğlu Abdullatîf Ağa ve birâderi Mehmed Çelebi'dir. **[295]**

Sun'ullah Efendi-Şeyhü'l-Kurrâ

Amasyalı Hasan oğludur. Hıfz-ı Kur'ân etdikden sonra İstanbul'a gidip İmâm-ı Sultânî Amasyalı Evliyâ Mehmed Efendi'den ilm-i kıraat ve vücûh öğrendi. Ba'dehû tahsîl-i ilm edib avdet etdi. Hâfızlara ta'lîm-i kıraat ve edebiyât-ı Arabiyye tedrîs ederek fevkalâde iştihâr etdi.

Hacı Efendizâde Şeyh Mehmed Ağa bunun için Mustafa Bey Hamamı civârında bir Dârülkurrâ yaptırıp şeyhliğini buna tevcîh etdirdi. Bundan evvel Mehmed Paşa Câmii imâmı ve imâreti şeyhi olmuştu. Vazîfeleriyle meşgûl iken 1081'de vefât etdi. Âlim, sâlih, mücevvid, kârî, müteşerri' bir zât idi. Amasya'da İstanbul tarîkiyle vücûh-ı Kur'âniye tilâveti bunun eseridir. Mahdûmu Hâfız Hasan Efendi'dir.

Sun'ullah Efendi-Çelebizâde

Esbak Torumtay müderrisi Şemseddîn Ahmed Efendi mahdûmudur. Ulemâ-yı asrından tahsîl-i ulûm ederek tarîk-i vaaz ve nasîhata sülûk edib Abdullah Paşa Câmii kürsi şeyhi oldu. 1067 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu el-Hâc Ömer Efendi'dir.

Sun'ullah Sun'î Efendi-Hâbilzâde

Amasya müftüsü Hâbilzâde Mehmed Efendi'nin oğludur. Hattât-ı meşhûr Fazlullah Efendi'den hutût-ı mütenevvia'yı öğrendi. Bir mikdâr tahsîl görüp İstanbul'a gitdi. Orada silahdâr-ı şehriyârî Amasyalı Hacı Efendizâde Ömer Ağa vezâretle Mısır vâlisi oldukda divân kâtibi olarak **[296]** Mısır'a gitdi.

Orada ikmâl-i tahsîl edib Paşa'nın Mısır'dan azlinde Atpazârî Şeyh es-Seyyid Osmân Fazlı Efendi'ye intisâb etdi. Riyâzet ve mücâhede-i nefs ederek hilâfetnâme alıp Bursa'da Nalbandoğlu Tekkesi şeyhi oldu. 1095'de orada vefât etdi.

Âlim, kâmil, zâhid, müteşerri', hattât-ı meşhûr olup hatt-ı ta'likde mâhir idi. Mahdûmu Şeyh Mehmed Efendi 1130 muharreminde Üsküdar'da Selâmi Ali Efendi Tekkesi şeyhi olduğu halde 1133 cumâdelâhirinin yirmi beşinde vefât etdi. Bunun mahdûmu Muhyiddîn Efendi'dir. Sâhib-i tercemenin birâderi hattât Ehlullah Efendi'nin yukarıda tercemesi yazıldı.

Müstakîmzâde Süleyman Sâdeddîn Efendi "Tuhfetü'l-Hattâtin" adlı eserinde diyor ki:

"Şeyh Sun'ullah; Amâsî'dir. Eyyâm-ı şebâbında külehkeş-i Tarîka-i Mevlevîyye iken hüsn-i hatt-ı ta'liki Derviş Abdî'den temeşşûk ve Mısır vâlisi Ömer Paşa'nın imâmetiyle[143] tefevvuk edib sonra tahsîl-i ilm-i şerîf niyetiyle Edirne'ye vardıkda; "Sun'allahillezi etkane külle şey'in[144]" sırrı ile Celvetiyye-bi'l-cîm tarîki şuyûhundan Atpazârî **[297]** Seyyid Osmân Efendi'den taallum-i ulûm ve haysiyyet ve tecdîd-i bîatla ahz-ı hilâfet etdi.

Bursa'da Nalbandzâde Mahallesi'nde-tekkesinde hizmet-i teslîk üzere iken bi-sun'-i Hüdâ çille-güzîn-i hâlvethâne-gîr ve Pınarbaşı mezâristanında "Hâme-i maârif, câme-i cesedî celvethâne 1095" târihinde pîrâye-i kubûr kılındı. Âsâr-ı hattiyesi bisyâr bir şeyh-i celîlü'l-mikdâr idi. "

Sun'ullah Bey-Selâm Beyzâde

Amasya a'yânından Fazlı Paşazâde Abdüsselam Bey'in oğludur. Züamâdan olup Girit muhârebelerinde isbât-ı liyâkat ederek alaybeyi ve Kandiye'nin fethinde mîrlivâ oldu. Viyana dönüşünde ihtiyârlığından tekâüd edilip 1099 kargaşalığında vefât etdi. Mehmed Paşa mezârlığında medfûndur. Birâderi Sadullah Bey'dir.

Sun'ullah Efendi-Molla Şeyhzâde

Merzifonludur. Merzifon'da zâviyesi olan şeyh Sırrî Ali Efendizâde Molla Şeyh Ahmed Efendi'nin oğludur. Amasya ve Merzifon'da tahsîl-i ulûm edib müderris ve ba'dehû ceddi vakfına mütevellî ve zâviyesi şeyhi iken kasabâta ve mükereren Merzifon ve Çorum'a kadı oldu. 1112'de vefât **[298]** etdi. Ulemâ-yı kudâtdan şâyân-ı hürmet zevâtdan idi. Oğulları İbrâhim, Mehmed Efendilerdir.

---

[143] Mısır vâlisi Ömer Paşa'nın imâmı Lâdikli Hafız Mehmed Efendi'dir ki muahharan imâm-ı Sultânî ve Şeyhülislâm oldu. Kâtib-i divânı sâhib-i terceme idi. Ömer Paşa 1074 şa'bânında vezâretle Mısır vâlisi olub 1077 şa'bânında azledilmiş ve sâhib-i terceme Amasya ve İstanbul ve Mısır'da ikmâl-i tahsîl etmişdi. Edirne'ye Seyyid Osmân Efendi'den ahz-ı tarîkat için gitmişti. Çünkü Edirne'ye gittiği 1078'dedir. Yaşı elliye varmıştı. (Hüsameddin).

[144] Neml, 27/88. "Bunu, her şeyi sağlam ve yerli yerince yapan Allah yapmıştır" (Ed.)

Sun'ullah Paşa-Müftîzâde

Lâdiklidir. Lâdik müftüsü A'lâyurdlu Mustafa Efendizâde Ali Efendi'nin oğludur. Birâderleri Feyzullah ve Mustafa Efendilerin ve amcası Şeyhülislam Mehmed Efendi'nin himâyesiyle teayyün edib Lâdik a'yânı, voyvadası ve Rusya harbinde dergâh-ı âlî kapıcıbaşıcılık pâyesi oldu.

1128'de Mora harbinde yararlığı görüldüğünden mîrlivâ ve İrân muhârebâtında mîr-i mîrân ve 1135'de İçil mutasarrıfı oldu. İrân muhârebesinde 1138 senesi şevvâlinde vefât etdi. Mahdûmu es-Seyyid Mustafa Bey Lâdik a'yânı oldu. Bunun oğulları es-Seyyid Ali, Zeynelâbidin beyler de 1152'de Lâdik a'yânından oldukları görüldü.

Sun'ullah Efendi-Müftîzâde

Merzifonludur. Ulemâ-yı kudâtdan Hâfız Mehmed Efendi bin Nurullah Efendi bin Müftî Mehmed Efendi mahdûmudur. Şeyhülislam Dürrî Mehmed Efendi'nin amcazâdesi olup **[299]** Müderris Nurullah Efendi'nin kardeşidir. Amasya'da Çorumlu Hâfız Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib İstanbul'a gitdiği Dürrî Mehmed Efendi'den mülâzım ve müderris oldu.

Fatih Câmi-i şerîfinde tedrîs-i ulûm ederek oldukça şöhret buldu. Dürrî Mehmed Efendi'nin meşîhatında terakkî ederek Dârülhadîs müderrisliğine tağrîb edildi. Buradan Selânik, ba'dehû Halep mollası olup 1161'de vefât etdi. Edirnekapısı'nda medfûndur. Ulemâdan idi.

Sun'ullah Efendi-Şeyhzâde

Amasya'da Mahmûd Çelebi Tekkesi şeyhi el-Hâc Mustafa Efendi'nin ikinci mahdûmudur. Büyük birâderi Hâfız Abdullah Efendi 1173'de pederlerinin vefâtıyla yerine şeyh oldukda İstanbul'a gidip tahsîl-i ulûma koyuldu. Fâzıl-ı meşhûr Köprülü Halil Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve müderris be-nâm oldu.

Esnâ-yı tedrîsde ikmâl-i devre-i medâris edib mucîz oldukdan sonra mevlevîyet verildi. 1213'de bilâ-veled vefât etdiğinden birâderzâdelerinden Hâfız Abdurrahman Efendi metrûkâtına vâris oldu. **[300]**

Sun'î Mehmed Efendi-Sun'ullahzâde

Amasya'da Şeyh Mehmed Ağa Dârülkurrâsı Şeyhi Sun'ullah Efendizâde Hâfız Hasan Efendi'nin mahdûmudur. Gençliğinde hıfz-ı Kur'ân ve tahsîl-i irfân ederek sesinin güzelliği ile iştihâr etdi. Şiir ve inşâya heveskâr, mûsikîye âşinâ olduğundan Rahtuvân Paşazâde İbrâhim ve Ömer Paşazâde Osmân Beylerin meclislerine mülâzım olarak ikbâle erdi. Ba'dehû Mehmed Paşa Mahallesi'nde Hayreddîn Efendi Mescidi imâmı olduğu halde 1147'de vefât etdi. Vücûh-i Kur'ân'a âşinâ, şâir, edîb idi.

Sûfî Mehmed Efendi-Vâiz

Amasyalı Hızır Çelebi oğludur. İstanbul'un fethinde fiilen hizmet eden ulemâdandır. Ayasofya Kilisesi câmi'ye tahvîl edildiği esnâda ders-i âm olup neşr-i ulûma çalıştı. Ba'dehû Ayasofya vâizi ve kürsi şeyhi olup 868 sâlinden sonra vefât etdi. Âlim, natûk, vâiz-i meşhûr idi.

Sûfî Mehmed Efendi-Sûfî Hâce

Malatyalıdır. İbrâhim bin Mahmûd oğludur. Gençliğinde Amasya'ya gelip Tasköprülü Hacı Hâfız Abdullah Efendi'den **[301]** ikmâl-i tahsîl ederek mumâ-ileyhe dâmâd ve ders-i âm oldu. Müftü Canikli Mehmed ve Sipâhizâde Hâfız Ömer Efendilerden hadîs, tefsîr ve fıkıh öğrendi.

Yıllarca tedrîs-i ulûm ederek 1247'de Halfet Gâzi müderrisi ve Hicâz'a gidip Mehmed Can Efendi'den ve kayın pederinden Tarîkat-ı Nakşîbendiyye'yi alıp maârif -i sûfîyyeden behredâr oldu.

Talebesine icâzet verdikden sonra Devehâne Mahallesi'nde olan hânesinde inzivâ edib ittisâlinde bulunan vakıf arsa üzerine yaptırdığı hücresini zâviye haline koydu. Burada tarîkat âyinini icrâ ve ibâdet ve itâatle imrâr-ı hayat ederek 1277 senesi rebîülevvelinde dâr-ı naîme irtihâl etdi. Kuddise sırruhü'l-azîz.

Meşâhîr-i ulemâ ve meşâyih-i sûfîyeden olup âlim, fakîh, gâyet müteşerri', zâhid, mütehecid, mazınne-i kerâmet bir zât-ı âlî-sîret idi. Gâyet vakûr olup meclisinde kimse söze cür'et edemez, hikâyât ve ahvâl-i sûfîyeden nakleder, ulemâ ile musâhabâtında pek nâfî şeyler söylerdi.

Uzunyol Mezârlığı'nın Hamza Bey Mahallesi'ne giden yolun cenûbunda kâin bahçe derûnunda medfûn ve irtihâl târihi de **[302]** seng-i mezârında mahkûk idi. Sol tarafında pencere önünde mahdûmu Müftü Mehmed Hulûsî Efendi ve baş tarafında mürîd-i hâssı İnce Alemdârzâde Hâfız Mehmed Arif Efendi ve bunun sol tarafında mahdûmu meşâhîr-i sulehâdan Hâfız Necib Ahmed Efendi medfûn idi. Hayfâ ki şimdi bunların yerleri bile bilinmez oldu.

Sûfî Mehmed Efendi-Sarı

Gürcü Ali oğludur. Gürcistân'dan Amasya'ya hicret ve ulemâdan tahsîl-i ulûmâ gayret edib Şirvânî Hacı Mustafa Efendi'den mücâz ve ders-i âm oldu. Evâilinde dersinde oldukça talebe bulunurdu. Takrîrindeki kusura binâen yalnız mahdûmu Hâfız Ali Efendi'yi okuturdu. Mahdûmuna icâzet verdikden sonra ibâdetle iştigâl edib 1317'de vefât etdi. Ulemâdan müşekkel, sarışın, kesîfü'l-lihye, âbid, müttaki bir zât idi.

Sûfî Mehmed Efendi-Halvetî

Amasyalı İlyâs'ın oğludur. İğnecizâde Pir Safiyyüddîn Halvetî sohbetinde tahsîl ve terbiye gördü. Müşârün-ileyhin halîfesi olup irtihâlinde zâviyesi şeyhi olduğu halde 918'de vefât etdi. Meşâyîh-i **[303]** sûfîyeden bir pîr-i muhterem idi. Dâmâdı meşâhîr-i şuarâdan Şermî Osmân Çelebi'dir.

Siyâmî Efendi-Kâdı

Kedağra (Köprü) lıdır. Amasya fuzalâsından tahsîl-i ulûm edib ders-i âm ve hayli müddet müderris olup iştihâr etdi. Ba'dehû Köprü, Merzifon gibi kasabâta kadı olup Köprü'de bir medrese yaptırdı. Emlâkını da bu medrese mesâlihine vakfedip 999 senesi zelzele-i şedîdesinde vefât etdi. Fâzıl, müderris, müftü ve kadı bir zât idi. Medresesi 1034'de zâviye i'tibâriyle Şeyh Ahmed Efendi'ye tevcîh edilmişdi.

Siyâmî Ali Efendi-Oruçoğlu

Amasya'da Bâyezîd Paşa Mahallesi'nde çeşmesi olan Gâzi Oruç Bey'in mahdûmudur. Fâzıl-ı meşhûr Kadızâde Küçük Mehmed Efendi'nin dersinde ikmâl-i tahsîl edib tedrîs-i ulûma başladı. Amasya medreselerine müderris ve ba'dehû kadı olup 1067'de vefât etdi. Âlim, kâmil, şâir, ta'lik-nüvîs bir zât idi. Abdî Efendi "Tezkîre"sinde mufassal tercemesi ve eş'ârı vardı. Hayfâ ki yandı. Hâtıramda bu kadarı **[304]** kalabildi.

Yakın vakitlerde muhterem kardaşım Kilisli Ahmed Rıf'at Bey'in bana lutf etdiği eş'âr mecmu'asında Amasyalı Hızır Efendizâde Mehmed Efendi'nin bir gazeline şu nazîresi görüldü:

Ben elif kâmetine serv-i dilârâ diyemem
Lebine dil uzadıp gonca-i ra'nâ diyemem

Maraz-ı aşka leb-i la'lini em'dir dediler
Râzımı yâre açıp sırrımı ammâ diyemem

Her sınık sırça şehâ câm-ı Sikender mi olur
Her hazef-pâreye mir'ât-ı mücellâ diyemem

Ayağının tozuyuz hâsılı sâhib-nazarın
Şahs-ı nâdâna varıp merdüm-i dânâ diyemem

Ey Siyâmî oturup künc-i kanâatde müdâm
Fakrım izhâr edüben kimseye salâ diyemem[145]

ON YEDİNCİ FASIL

Başında "dâd (ض)" harfi olan ricâlin terâcim-i ahvâl ve ensâbını kaydeder.

Ziyâüddîn İsa-Ebû'l-Mekârim el-Hakkârî

Aslen Hakkârilidir. Kendisinin hattıyla görülen **[305]** bir kitâbede "Ali bin el-Emîr Mecdüddîn Ömer bin Ahî el-Emîr Ziyaüddîn İsa el-Hakkârî" mahdûmu olduğu anlaşıldı. 682'de verdiği bir hüccet bâlâsında "İsa bin Ali el-Hakkârî" imzâsı görüldü.

Pederinin amcası olan Emîr Ziyaüddîn İsa bin Mehmed'in nesebini Şemseddîn Ahmed bin Hallikân "Vefeyâtü'l-A'yân" adlı eserinde şöyle yazıyor: "el-Fakîh Ebû Mehmed İsa bin Mehmed bin İsa bin Mehmed bin Ahmed bin Yûsuf bin el-Kâsım bin İsa bin Mehmed bin el-Kasım bin Mehmed bin el-Hasan bin Zeyd bin el-Hasan bin Ali bin Ebî Talib -radıyallahü anh- hâkezâ ümliye ala-nesebihî veledi veledi ehîhi ve yukâlu lehû el-Hakkârî el-mülakkab Ziyâüddîn."

Bu zât Sultân Salahaddîn Eyyubî vezîri olduğu ve 585'de vefât etdiği ve birâderi Emîr Mecdüddîn Ebû Hafs Ömer el-Hakkârî de 560 recebinde doğup 636 zilhiccesinde Mısır'da vefât etdiği yazılıdır.

Bu Mecdüddîn Ömer'in hafîdi olan sâhib-i terceme Ziyâüddîn Ebû'l-Mekârim İsa bin Ali el-Hakkârî Mısır'da ikmâl-i tahsîl ederek Amasya'ya geldi. Tedrîs-i ulûm ederek fazl ve kemâlini gösterdi. Amasya vâlisi **[306]** Seyfeddîn Torumtay'a kendisini beğendirmiş olduğundan Torumtâiyye Medresesi müderrisi ve ba'dehû Amasya kâdı'l-kudâtı oldu. 682'de Amasya kadısı görüldü.

Kaç yıl Amasya kadısı olduğu ve hangi târihte anlaşılamadı. Ancak 684 târihinde Gıyâseddîn Mahmûd Garmînî Simre-i Amasya kâdı'l-kudâtı görüldüğünden bu târihlerde vefât etmiş olduğu tahmîn edilebilir. Mahdûmu Mevlânâ Mecdüddîn Ömer bin el-Hakkârî de Amasya kâdı'l-kudâtı oldu.

Ziyâüddîn Mehmed Çelebi-Çorumî

Çorumlu kasabasından Eyüb'ün oğludur. Genç iken Amasya'ya gelip asrında müfti's-sakaleyn denilen Amasya müftüsü Gümüşlüzâde Mevlânâ Celâleddîn Abdurrahman Çelebi'den ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu. Tedrîse hasr-ı işğâl edib 841 sâlinden sonra vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan müteşerri', Halvetî-meşreb bir zât-ı sütûde-simât idi.

[145] Bu gazelin aslı aşağıda Muhyiddin Mehmed Efendi tercemesinde yazılıdır.

Mahdûmu Mevlânâ Ahmed Çelebi ve bunun mahdûmları sudûr-ı ilmiyyedenden Alâeddîn Ali Efendi ile a'yân-ı hâcegândan Büyük Lütfullah, Mûsâ Çelebilerdir. **[307]**

Ziyâüddîn Mehmed Efendi-Nu'mânzâde

Amasyalı Ömer Paşa'nın Ağalarından Nu'mân Ağa'nın oğlu oğludur. Tahsîl-i ilim ve edeb edib kazâya sülûk etdi. Kazâ niyâbetlerinde kesb-i meleke ederek kadı oldu. Amasya mecâlis-i edebiyyesinde a'yânın nazar-ı takdîrini celbedip hayli iştihâr ve 1151 sâlinden sonra azm-i dârü'l-karar etdi. "Ziyâ" mahlasıyla eş'ârı vardır. Âlim, şâir hoş-sohbet, edîb idi.

Ziyâüddîn Yûsuf Efendi-Şeyh Kâmilzâde

Amasya'nın meşâhîr-i urefâ ve meşâyihinden Şehir Kethüdâsıoğlu Şeyh Mehmed Ârifî Efendizâde Şeyh Ahmed Kâmil Efendi'nin küçük mahdûmudur. Rüşdiyye mektebinde mukaddimât-ı ulûmu görüp Şirvânî Abdullah ve Canikli Mehmed Efendilerden ikmâl-i tahsîl ederek pederinin irtihâlinde ceddînin tekkesi şeyhi oldu.

Tarîkat-ı Nakşîbendiyye âyinini icrâ ederek Hicâbî Abdülkâdir Efendi'nin mesleğini tutdu. Pederinden münîb olup o da pederinin ve Arifî Mehmed Efendi de Hicabî Abdülkâdir Efendi'nin halîfesi olduğundan tekke eski şöhret-i ilmîyye ve sûfîyyesini muhâfaza etdi. **[308]**

Hayfâ ki bu şöhreti devam edemedi. Tam otuz yaşında iken 1312'de Hicâz'a gitdi. Ba'de'l-Hac Mekke-i Mükereme'de kolera felâketine uğrayıp zilhiccenin on dördüncü günü vefât etdi. Âlim, kâmil, vakûr idi. Erişecek bir adamdı.

ON SEKİZİNCİ FASIL

İsimlerinin başında "tâ (ط)" harfi bulunan ricâlin terâcim-i ahvâl ve ensâbını kaydeder.

Tabak Dede-Hasan Halîfe

Amasya'da Debbağlar şeyhi Sun'ullah Efendi'nin hâdim ve halîfe-i hâssı olup şeyhinin irtihâlinde Debbağlar şeyhi oldu. Kendisi debbağlıkdan yetişme olduğundan "Tabak Dede" demekle halk dilinde meşhûr olmuşdu. "Debbağ Dede" demekdi. Sulehâdan ve hüsn-i hâl erbâbından olduğundan ba'zı hâlâtı zikrolunurdu. 875 sâline doğru vefât etdi. Halkın mu'tekadı bir zât idi.

İstidrâd

Bana öyle gelir ki, (تاباق طاباق) kelimesi Arapça debbağ kelimesinin halk dilindeki şekli değildir. Belki **[309]** "tabamak**(تاباماق)"** fiilinin ism-i mef'ûlü olan "tâbâk**(تاباق)"**dır.

Çünkü dilimizde tâb; kuvvet ve metânet manâsıyla müsta'meldir. Tâblı geldi denir. Kuvvetli geldi demek olur.

Tâb; iyi, açık, düz manâsına da gelir. Tâb nesne denir. İyi, hoş, latîf, parlak demek olur.

Tâb; yer denir. Açık ve düz yer demek olur. Bu manâsıyla Araplar "tâb" demişlerdir. Bunun muhtelita fiili tâbâmakdır.

Tâbâmak; kuvvetlenmek, metîn olmak, iyi, hoş, latîf olmak, parlamak, açılmak, düz olmak, düzlemek manâsına olur. Parlamak ve açılmak manâsıyla İrânîlerde "tâbîden" demişlerdir ki tâbâmak demekdir.

Bunun ismi mef'ûlü "tâbâk" kâbile sîgası "tâbân" intihâiye sîgası "tâbal" ve madde sîgası "tâbâç"dır.

Tâbâk; açılmış, düzlenmiş, kuvvetlenmiş muhkem olmuş olan manâsına olur. Semiz beşûş, şen kimseye de "tâbâk" denir. Birinci manâsıyla Arap dilinde "tabak" ikinci manasıyla "tabâh" denmişdir. **[310]**

Tâbân; dilimizde ayağın kuvvetli, metîn, düz ve açık yeri olan arka tarafı manâsıyla kullanılır. Yine böyle tarla sapanla açılıp ekildikden sonra üstünü örtüp düzlemeğe de "tâbân" denir. Tarlayı tabanladı denir, ekildikden sonra üstünü örtüp düzledi demek olur. Çünkü tabân; kuvvet ve metâneti, letâfeti, düzlüğü kâbil olan nesne demekdir.

Tâbâl; pek açık, yayvan, nesne demekdir. Bunun muhtelite sigası tâblâdır. Tabela da tâblâdır. Çünkü tâbâl; açılmanın, kuvvetin sonuna varan nesne demekdir ki pek açık nesne demek olur.

Tâbâc; ahmak bir nesneden çakmaz, gülegen kimse ma'nâsınadır. Arablar da buna aynı ma'nâsıyla tabac demişlerdir ki tâbâc demek olur. Çünki tâbâc; letafeti, açılmayı, hoşlanmayı, metâneti, tesviyeyi, çekip uzatan kimse demekdir ki elbetde gülegen, ahmak, bir nesneden çakmaz olur.

Şu sîgalar ve tabanc, tabanca sîgaları pek açık gösteriyor ki dilimizde tâbâmak fiili vardır. Tâbâk, işte bu fiilin mef'ûlüdür. Gâliba **[311]** Hasan Halife şen, beşûş, açık yüzlü, iyi sözlü bir zât olduğu münâsebetle "Tâbâk Dede" denmiş olmalıdır.

Tâşân Bey-Emîr Celâleddîn

Kedağra ve havâlîsinde nüfûz ve emâreti olan Tutaşoğlu Umur Bey'in oğludur. Bu Umur Bey'e, "Umur Çelebi, Emîr Çelebi" de denmiş olduğu sonradan tetebbuât ile anlaşıldı. Emîr Gıyaseddîn Mahmûd Çelebi de bu olduğu zannolunur.

Tâşân Bey, pek yiğit ve dündâr, ya'nî müdebbir bir adamdı. Kedağra, Havza ve Merzifon kazâlarına kendisini tanıtmış, buralara hâkim olmuşdu. Tâşân Dağı bunun adıyla anıldı. Bu dağın her tarafı kendi hükmünde idi.

Amasya'nın şimâl tarafları bunun ve cenûb tarafları da Emîr Bahâeddîn Kürt Bey'in idâresinde idi. Tâşân Bey, Kürt Bey'le ittifâk edib büyük bir nüfûz ve emâret kazandı. Sultân Altunbaş bin Sultân Mes'ûd-ı Selçûkî saltanatında Atabegi oldu.

Sonra Kürt Bey'e karşı durduğundan nüfûzu Kedağra ve havâlîsine münhasır kaldı. Birâderi İdris **[312]** Bey de kendisini saymadığından yalnız kaldı. 744 yılından sonra vefât etdi. Oğulları Umur, Haydar, Ali Beylerdir. Ahfâdından Haydar Bey ve bunun oğlu Kâsım Bey ma'rûfdur.

Tâşân Bey-Tâşânoğlu

Köprü (Kedağra) lüdür. Emîr Celâleddîn Tâşân Beyzâde Haydar Bey'in oğludur. Amcası Umur Bey'in vefâtında Kedağra kazâsı emâretini elde ederek kendisini tanıtdı. Amasya hükümdârı Hacı Şâdgeldi Paşa'ya tâbi' olarak kendisini tutdu. 783 sâlinden sonra vefât etdi. Ümerâdan idi. Mahdûmu Ahmed Bey'dir.

Tâşkun Halîfe-Halvetî

Seyyid Yahya-yı Şirvânî hulefâsından Şeyh Sinan Halvetî'ye yıllarca hizmet ederek tefeyyüz etmiş ve halîfesi olmuşdu. Sultân Bâyezîd-i Sânî Amasya'da vâlî iken gelip ikâmet ve talibleri irşâda gayret etdi. 894 hudûdunda vefât etdi. Mahdûmu Şeyh Abdurrahman Efendi ve bunun evlâdı Amasya'da "Taşkunoğulları" demekle meşhûr idiler. Müttakî, âbid idi. **[313]**

Tâlib Hüseyin Efendi-Hindîzâde

Amasyalıdır. Dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından ve Amasya a'yânından Hindî Hasan Ağa'nın oğludur. İstanbul'da ta'lîm ve terbiye görüp mâlîye mektûbî kalemine girdi. Orada tefeyyüz ederek Amasyalızâde Hacı İbrâhim Efendi'nin defterdârlığında baş-halife ve ba'dehû hâcegân-ı divân-ı hümâyûn'dan olup 1222 sâlinden sonra vefât etdi. Erbâb-ı kâlemden idi.

Tâlib Mehmed Efendi-Hâcezâde

Amasya ulemâsından Hâce Ali Efendi'nin oğludur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm ve ba'zı medârise müderris oldu. Birâderi Salih Ağa'nın kul kethüdâlığında kadı olup devr-i bilâd ederek 1134 sâlinden sonra vefât etdi. Ulemâdan idi. Birâderzâdesi Lala Osmân Paşa'dır.

Tâhir Çelebi-İbrîzâde

Sadr-ı esbak Koca Mehmed Paşa'nın kâtibi Amasyalı İbrî İbrâhim Çelebi bin Hasan'ın oğludur. Pederi zamanında divân-ı hümâyûn kâtiblerinden iken 841'de paşanın azli üzerine pederiyle Amasya'ya gönderildi. Ba'dehû şehzâde **[314]** Alâeddîn Bey'e Amasya vâliliğinde kâtib-i divânî olmuşdu. 846'da şehzâde-i müşârün-ileyhin şehâdeti üzerine menkûb olup 857 sâlinden sonra vefât etdi. Ba'zı zurefâ buna "Ibrîzâde (عبريزاده)" demişlerdir. Kâtib, şâir, hattı güzeldi. Mahdûmu fuzalâdan Muhyiddîn Mehmed Çelebi meşhûrdur.

Tâhir Bey Nasûhzâde-Hacı

Amasya a'yânından ve Şehzâde Sultân Ahmed bin Sultân Bâyezîd-i Sânî dâmâdı Nasûh Beyzâde Süleyman Bey'in mahdûmudur. Nasûh Bey de Amasya vâlisi Devâtdâr Ahmed Paşa bin Hacı Şâdgeldi Paşa ahfâdındandır.

Pederinin irtihâlinde züamâdan olup 961'de Geldiklan kazâsında çiftliğinde mukîm iken Kânûnî Sultân Süleyman'ın Amasya'ya gelmesinde riâyet gördü. Mîrlivâlık ihsânıyla taltîf edildi. 974 harbinde vefât etdi. Asîl, necîb bir zât idi.

Tâhir Bey-Delice

Amasyalıdır. "Ilıca" demekle meşhûr olan Geldiklân Hamamı civârında çiftliğinde ikâmet eylediğinden "Ilıcalı" demekle meşhûr idi. Halk arasında "Delice" denmişdi. **[315]**

Nasûh Beyzâde Süleyman Bey'in birâderizâdesi Mehmed Bey'in oğludur. Züamâdan iken Amasya Alaybeyi olarak Şirvân muhârebâtında isbât-ı liyâkât ederek terakkiyât oldu. Ancak gayr-ı Türklerin yolsuzluklarından dolayı 1008'de erbâb-ı ihtilâle iltihâk etdi.

Amasya eşrâf ve ulemâsının mü'essir nasihatları üzerine Deli Zülfikâr Beyle beraber isyândan vazgeçdiğinden kendisine 1012 rebîülevvel gurresinde Amasya sancağı beyliği verildi. Bu esnâda ihtilâl büyüklerine vezâret ve mîr-i mîrânlık verildiğinden kendisine Amasya Beyliğini az gördü.

1012 recebinin on sekizinci günü Üçüncü Sultân Mehmed'in vefâtı üzerine ahvâl ve harekâtı değişdi. Erbâb-ı ihtilâlin kumândânları gidince ihtilâlcilerin başına geçdi. 1012 senesi zilhiccesinde istiklâlini i'lân ederek nâmına cebren hutbe okutdu. Kendisine "Sultân Tâhir Hân" dedirdi.

Da'vası pek câzibdi. Baba tarafından sülâlesi Amasya hükümdârı Hacı Şâdgeldi Paşa'ya ve ana tarafından da Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed'e müntehî olduğunu **[316]** iddia ederdi.

Şu harekât-ı bâğiyânesi Birinci Sultân Ahmed'in ma'lûmu oldukda mîr-i mîrânlık va'diyle Hüdâvendigâr (Bursa) sancâğı Beyliğine 1013 şa'bânı evâsıtında ta'yin edildiği fermânı kendisine tebliğ edildi. Diğer tarafdan da Sivas vâlisi Ahmed Paşa'ya i'dâmı fermânı geldi.

Eşrâf ve a'yânın nasihatları kendisini yola getirdiğinden Amasya'dan çıkıp Bursa'ya doğru hareket etmişdi. Lâkin Bursa sancağına ta'yin beklerken Ankara Beylerbeyinin kuvvetleri kendisini Bursa civârında basıp 1013 şevvâlinde harben i'dâm edilebildi.

Tâhir Abdullah Efendi-Müftîzâde

Amasya müftüsü peder Şeyh Mehmed Efendi bin müftüü Abdullah-ı Sânî Efendi'nin büyük mahdûmu ve müftü Hâfız Abdurrahman Efendi'nin birâderidir. Iydîzâde Hacı Âkif

Mustafa Efendi'nin dersinde ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve ba'dehû nâib ve kadı olup 1181'de vefât etdi. Ulemâdan, edîb, şâir idi.

Tâhir Mehmed Efendi-Tokâdîzâde

Esbak Amasya müftüsü Tokâtlı Şeyh es-Seyyid Mustafa Efendi'nin **[317]** oğludur. Amasya ve İstanbul ulemâsından ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve bi'l-imtihân 1138'de müderris oldu. Mücîz oldukdan sonra sancaklara kadı olarak devr-i bilâd edib 1171'de Dârülhadîs-i Süleymanîye râddesinde iken vefât etdi. Ulemâ-yı kudâtdan idi.

Tâhir Mehmed Efendi-Müftîzâde

Amasya müftüsü Sarı Ahmedzâde Hacı Hâfız Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Sâdât-ı Hüseynîyye'den olup Amasya'da Payaslı Hacı Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl etdikden sonra İstanbul'da ders-i âm ve bi'l-imtihân 1223 rebîülevve1inde müdderris oldu. Esnâ-yı tedrîsini hareket-i hâric râddesinde iken 1228'de vefât etdi. Âlim, kâmil, parlak bir müderris idi.

Tâhir Mehmed Ağa-Zanalıoğlu

Amasya a'yânından Zanalızâde es-Seyyid Mahmûd Efendi'nin oğludur. Gençliğinde yeniçeri olup defalarca Rus muhârebelerine girdi. Yararlıklar gösterip alemdâr iken mükerreren serdâr oldu. 1241'de ocağın ilgâsında nizâmiye yüzbaşısı ve 1244 muhârebesinde **[318]** binbaşı olduğu halde Ahıska müdâfaasında şehîd oldu. Cesûr, silâhşör, yiğit idi. Gâyet mu'tedil olup yeniçeriliğinde yobaz değildi.

Tâhir Mehmed Efendi-Baba

Artvinlidir. İstanbul'da tahsîl görüp Amasya'da ders-i âm oldu. Bir müddet Üçler Mektebi muallimi olup mahalle çocuklarını okuttu. Ahyânen ramazanlarda vaaz ve nasîhat ederdi. 1318'de vefât etdi. Ulemâdan, pehlivân-sîret, güzel kılıç oyunları oynardı.

Tâhir Mehmed Efendi-Köprülü

Amasyalıdır. Merzifon züamâsından Abdül Bey'in evlâdından olduğu münâsebetle Seyyid Abdülzâde diye meşhûr olmuşdu. Rüşdiyye tahsîli gördükden sonra Şirvânî Hacı Mustafa Efendi'nin dersinde tefeyyüz etdi. Muhâsebe kaleminde çalışıp bir aralık Amasya nüfus müdürü oldu

Buradan azlinde İstanbul'a gidip Hünkâr Şeyhi Ebû'l-Hüdâ Efendi'ye bir yolunu bularak çatdı. 1311'de Ankara, 1313'de Adana nüfûs nâzırı oldu **[319]** ve rütbe-i sâlise ile taltîf edildi.

1315'de terfîan Maârif Nezâreti'nde encümen-i teftîş ve muâyene a'zâsı olarak İstanbul'a yerleşti. Tedrîcen rütbesi sânîye ve mütemâyiz oldu. 1326 cumâdelâhiresinde Meşrûtiyet i'lânı üzerine encümen ilgâ ve bu da tekâüde sevk edilerek 1332'de vefât etdi.

Âlim, kâtib, idâresizdi. "Mahzenü'l-Ulûm" adlı bir eser neşrine başladığı halde birkaç formadan ibâret ve nâ-tamam kaldı. Refîkası denilen acûzeye mahkûm olduğundan fakr ü fâka'dan kurtulamadı. Oğulları Mehmed Kemâl, Ahmed Nafiz beylerden Kemâl sefîh oldu. Doktor Ahmed Nafiz bey de Kavala'da Yunânîlerin elinde şehîd oldu. Bunun bir mahdûmu vardır.

Tab'î Ahmed Dede-Zâkîrbâşı

Amasya Mevlevîhânesi şeyhi Mehmed Arif Dede'nin hizmetinde edebiyât öğrendi. Tarîk-i Mevleviyye'den tefeyyüz ederek zikirbaşı olup Hasan Kudsî Dede zamanında Mevlevîhâne rüknü olduğu halde 1084'de vefât etdi. Urefâ-yı Mevleviyye'den, şâir, edîb bir pîr idi. Şiir ve edebi güzeldi. Elde etdiğim eş'ârı yandı. **[320]**

Tûrâ Paşa-Hâce

Amasyalı Halil oğludur. Tüccâr-ı meşhûreden olup Amasya'da hükûmet eden Çelebi Sultân Mehmed'e kuvve-i mâlîyesiyle yardımlar ederek a'yân-ı memleketten oldu. Sultân Murâd-ı Sânî Amasya'da vâlî iken defterdârı olup muâvenet ve sadâkatiyle teveccühlerini kazandı. 838 sâline doğru vefât etdi. Mahdûmu Hâce Ali Çelebi'dir.

Tûrâ Çelebi-Tûrâ Paşazâde

Amasya a'yân-ı tüccârından Hâce Ali Çelebi oğludur. İkinci Sultân Bâyezîd Amasya'da vâlî iken ümenâsından oldu. Tahta cülûsunda Amasya vâlisi olan Şehzâde Sultân Ahmed'in maiyyeti erkânından 912 yılından sonra vefât etdi. İstanbul'da mahallesi ve mescîdi olan Sivrikoz Mehmed Çelebi bunun dâmâdıdır.

Durâk Bey-Kaya Paşazâde

Amasya erkânından Torumtayoğlu Kaya Paşa bin Sirâceddîn Mehmed Çelebi bin Süleyman Bey bin emîr-i kebîr Ya'kub Şâh bin Celâleddîn Mehmed Bey bin Mûsâ Bey bin Beylerbeyi Seyfeddîn Torumtay mahdûmudur. Çelebi Sultân Mehmed ve İkinci Sultân Murâd'ın meşâhîr-i ümerâsından olduğu halde 831 **[321]** sâlinden sonra vefât etdi.

Durâk Bey-Yazarlıoğlu

Amasya'nın Virmiş köyünde Câmii ve vakfı olan Cemâleddîn Firûz Bey bin Hamza Bey bin Durmuş bin Tanrıvermiş Bey'in oğludur. Pederinin emâreti zamanında zaîm ve irtihâlinde vakfına mütevvelî, İkinci Sultân Murad'ın bütün muhârebelerine girip mîrlivâ oldu. 847'de Varna Harbi'nde şehîden vefât etdi. Bu da yiğit beylerdendi. Mahdûmu Yazar Bey de ümerâdandır.

Durâk Çelebi-Kaya Paşazâde

Durmuş Bey bin Durak Bey bin Kaya Paşa'nın oğludur. Amasya a'yânından pederinin irtihâlinde Torumtay ve Kaya Paşa Hamâmı vâkıflarına mütevellî ve Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed'in ümenâsından oldu. Çok zaman şehremîni, 918 senesi Sultân Ahmed'in boğulmasından müteessiren vefât etdi.

Durâk Çelebi-Yazarlıoğlu

Amasya a'yânından ve ümerâdan Veli Bey bin Yazar Bey bin Durak Bey bin Cemâleddîn Firûz Bey'in oğludur. Züamâdan iken ceddînin vakfına mütevvellî oldu. 975 **[322]** yılından sonra vefât etdi. A'yândan, hânedân idi.

Durak Ağa-Duracan Çâvuş

Köprülüdür. "Çâvuşân-ı Dergâh-ı Âlî Defteri"nde "Durâk Ahmed Köprî" diye künyesi görülen bu zât Köprülü Ahmed oğludur. 981 târihlerinde çavuş görülüp mükerreren Amasya muhassıl-ı emvâli Gümüş emîni, Köprü voyvadası oldu. 1008'de zuhûr eden Celâlî eşkiyâsına karşı kazâyı fevkalâde müdâfaa ederek tecâvüzâta meydan vermedi.

On beş yıl kadar Köprü voyvadası olarak fevkalâde teayyün etdi. 1016'da vefât eyledi. Köprü'de Toprak Kale'yi yapdıran budur. Oğulları Ali, Ömer beylerdir. Kerîmesi Hayrünnisâ hanım, mevâlîden Amasyalı Hayreddînzâde İbrâhim Efendi'nin halîlesidir. Evlâdına Duracanlı, Turicanlı dendi. Bunlardan Ahmed Paşa'nın tercemesi yukarıda yazıldı.

Durâk Paşa-Duracanoğlu

Köprülüdür. Duracan Çâvuşoğlu meşhûr Ali Ağa'nın oğludur. Babası ve atası gibi Dergâh-ı âlî çavuşlarından olup devr-i hidemât ederek Dördüncü **[323]** Sultân Murad'a kendisini sevdirdiğinden Bayram Paşa'nın sevk ve ta'rîfiyle 1048'de çavuşbaşı oldu.

1049 senesi sonlarında Sultân İbrâhim'in cülûsundan sonra azledilip 1051'de sânîyen çavuşbaşı görüldü. 1052'de azledilip Canikli Mehmed Ağa ile halef ve selef olduğundan Mehmed Durak Ağa diye ikisi sehven birleşdirildiği tutulan defâtir-i resmîyeden anlaşıldı.

1053 senesi ramazanında Kastamonu Beylerbeyi olup 1054'de azliyle çok geçmeden Kıbrıs vâlisi oldu. 1056 senesi evâilinde azledildi. Bundan sonra Durak Mehmed Paşa diye birleşdirilmiş olduğundan ne olduğu anlaşılamadı. Durak Paşa'nın amcazadesi Hısım Mehmed Paşa bin Ömer Ağa bin Durak Ağa'dır.

Durak Efendi-Hacı

Merzifonludur. Amasya'da Allâme Hızır Efendi'nin dersinde ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm olarak bir müddet Amasya'da tedrîs-i ulûm etdi. 1099'da Sâdât vak'asında Hicâz'a gidip avdetde Merzifon'a gitdi. Orada vaaz ve tedrîs ile vaktini geçirip **[324]** 1110 yılına doğru vefât etdi. Ulemâdan, vâiz idi.

Turhân Bey-Pirî Beyzâde

Amasyalı ümerâdan Sunkuroğlu Pirî Ebûbekir Bey bin Bâyezîd Bey'in oğludur. 818'de züamâdan ve 838'de ümerâdan görüldü. Canik sancağı beyi iken Varna Harbi'ne girip şehîden vefât etdi. Oğulları Mehmed, Mustafa beylerdir.

Turhân Bey-Burâk Beyzâde

Amasya a'yânından ve Devâtdâr Ahmed Paşa evlâdından Hasan Bey bin Burâk Bey bin Devatdâr Ahmed Paşa mahdûmudur. Bu da ümerâdan olup Fatih Sultân Mehmed devri sonlarında vefât etdi.

Turhân Efendi-Şeyh Baba

Amasya'da Şeyh Cemâleddîn Mehmed Çelebi hâlife hizmetinde tefeyyüz ederek hulefâsından oldu. İltekin'de İlik Dede zâviyesi şeyhi olup Halvetî meşâyihinden olduğu halde 937'de vefât etdi. Zâviyesi civârında medfûndur. Mahdûmu Mustafa Efendi meşhûrdur.

Dursun Bey-Kaya Paşazâde

Amasyalı Beylerbeyilerinden ve Torumtay evlâd-ı kirâmından **[325]** Kaya Paşa'nın oğludur. Çelebi Sultân Mehmed'in asdikâ ve ümerâsından olup bütün muhârebelerine iştirâk etdi. 815'de Bursa'yı istîlâ etdiği esnâda Bursa muhâfızı oldu. Hacı İvâz Paşa'yı Çelebi Sultân'a imâle ederek Çelebi Sultân'ın istiklâline hizmet eylediyse de 816 vak'asında vefât etdi.

Dursun Çelebi-Kaya Paşazâde

Ümerâdan Durak Beyzâde Mehmed Bey'in oğludur. Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed ümenâsından ve Amasya a'yânından 918 vak'asında fevt oldu. Oğlu Mehmed Çelebi'dir.

Dursun Bey-Kaya Paşazâde

Mehmed Çelebi mahdûmu ve Kaya Paşa'nın amcası olup züamâdan ve sonra yararlıkları görülerek ümerâdan oldu. 951'de Amasya vâlisi şehzâde Sultân Mustafa maiyyetine me'mûr olup 960'da müşârün-ileyhin şehâdetinde vefât etdi. Sancak beylerindendi.

Dursun Bey

Amasya'da "Aşağı Pirler" demekle Meşhûr olan Pîr Abdurrahman Hüsami Çelebi akrabâsından olduğu kayden görüldü. Sultân Bâyezîd-i Sânî ümerâsından olup 904'de Moton ve Mora muhârebatında vefât etdi. Harbe gitmeden evvel emlâkını vakf etmişdi.

Dursun Çelebi-Hacı Turâ Paşazâde

Amasya a'yânından Hacı Sinâ Çelebi bin Hacı Ali Çelebi bin Hacı Turâ Paşa mahdûmudur. Şehzâde Sultân Ahmed-i ümenâ ve hâcegânından olup 918 yılından sonra vefât etdi.

Dursun Efendi-Müderris

Çankırılı Abdullah Ağa'nın oğludur. Gençliğinde Amasya'ya gelip Müfessir Ahmed ve Fâzıl Cuma Efendi'lerden **[326]** ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve ba'dehû Atabeg, Halfet, Hızır Paşa gibi medreselere müderris olarak a'yân-ı ulemâdan oldu. Ba'dehû "Büyük Ağa" demekle meşhûr Hüseyin Ağa medresesi müderrisi olduğu halde 993'de vefât etdi. Mahdûmları Abdullah, Mehmed Efendilerdir.

Mehmed Efendi, Amasya müftülüğünden Konya mollası oldu. Bunun mahdûmu Mustafa Efendi de Amasya müftülerindendir. Bunun mahdûmu Abdurrahman Efendi ve bunun da mahdûmu Ders-i Tamam Ömer Efendi'dir. Bunlara "Dursunzâdeler" dendi. Amasya sicillâtında Mehmed Efendi'nin pederi olan Dursun Efendi'nin Çankırı'dan gelme olduğu görüldü.

Dursun Bey-Dursunzâde

Amasya a'yânından ve Torumtay ile Kaya Paşa vakıfları mütevellîsi olan Ahmed Bey'in oğludur. Amasya eşrâfından olup pederinin vefâtında mezkûr vakıflara mütevellî olduğu halde 1069'da bilâ veled-i zükûr vefât etdi. Kerîmezâdesi Gürcüzâde Mehmed Bey ile diğer kerîmesi evlâdına tevliyet intikâl etmişdi.

Durali Bey-Emîr Hacıoğlu

Ümerâ-yı Selçûkîye'den Emîr el-Hâc Zeyneddîn Veli bey bin Bereket Şâh **[327]** bin Süli Bey'in oğludur. Pederinin evkâfına mütevellî ve ümerâ-i Selçûkîyye'den Havza ve havâlisine emîr olmuştu. Ancak Kunduzoğlu Emîr Celâleddîn Şâh Melik ile hayli uğraştı. Mumâ-ileyhin nüfûz ve ikbâline mağlûb olup 675'de maktûlen vefât etdi. Mahdûmu Mehmed Bey de ümerâdandır.

Durali Bey-Osmân Paşazâde

Amasya ümerâsından Kaya bey bin Osmân Paşa bin Bay Selâmiş Bey'in oğludur. İkinci Sultân Murad ümerâsından olup bütün muhârebelerine iştirâk ederek 841'de Selânik beyi görüldü. Varna Muhârebesi'nde yararlıklar gösterdiğinden Silistre beyi oldu. 857'de İstanbul fethinde şehîden vefât etdi. Meşâhîr-i ümerâdan yiğit bir zât idi. Oğulları Osmân, Mehmed beylerdir.

Durali Bey[146] [328]

Turgut Bey-Abdaloğlu

Amasyalıdır. Yörgüç Paşa devrinde Amasya ümerâsından görülen Abdal Beyzâde Ali bey'in oğludur. 904'de Turhâl'da meşâhîr-i züamâdan görüldü. Ba'dehû terakkî edib mîrlivâ ve 916'da Yenişehir beyi görülüp 920'de Çaldıran harbinde şehîden vefât etdi.

Turgut Efendi-Şeyh

Amasyalı Yûsuf oğludur. Amasya'da ulemâdan tahsîl edib Cemâleddîn Mehmed Çelebi Halîfeye intisâb ederek hulefâsından oldu. Bir müddet Amasya'da Mahmûd Çelebi zâviyesi şeyhi olup Şehzâde Sultân Ahmed kendisine hüsn-i i'tikâd etmişdi. 918'de Şehzâdenin

[146] Müellif "Durali Bey" tercemesini boş bırakmıştır. (Ed.)

ihnâkında kadınlarını, ma'sûmelerini Bursa'ya nakle me'mûr olup vazîfesini yaptı. Fakat kendisi de Bursa'da ikâmete me'mûr olup orada 927'de vefât etdi. Âlim, müstakîm, zâhid muttâki idi. Mahdûmu olan Muhyiddîn Mehmed Efendi de ulemâdandır.

Durmuş Çelebi-Defterî

Amasya ulemâsından "Molla Fakîh" demekle meşhûr olan Mevlânâ Bahşâyiş bin İdris'in oğludur. Hattât-ı meşhûr **[329]** Amasyalı Kettânîzâde Sofu Yahya Çelebi'den türlü yazıları öğrendi. Ulemâdan da okuyup Amasya vâlisi Yörgüç Paşa'nın divân kâtibi, 838'de dârbhâne emîni olarak iştihâr etdi.

841'de şehzâdeliğinde Fatih Sultân Mehmed ve ba'dehû Şehzâde Sultân Alâeddîn Amasya vâlisi oldukları esnâda defterdâr olup 848'de yine defterdâr görüldü. Ba'dehû merhûm oldu. Hattât, muhâsib, âlim idi. Mahdûmu Ali Çelebi ve birâderi de ulemâdan Alâeddîn Ali Çelebi idi.

Durmuş Bey-Kaya Paşazâde

Amasya ümerâsından Torumtay evlâdından Kaya Paşa bey mahdûmu ve Durak bey'in birâderidir. Pederinin sağlığında ümerâdan olup Çelebi Sultân Mehmed ve İkinci Sultân Murad Hân'lara sadâkatle hizmet ederek büyük sancaklara bey oldu. 940 sâlinden sonra vefât etdi. Oğlu İsmail bey'dir.

Durmuş Bey-Kaya Paşazâde

Ümerâdan Durak Bey bin Kaya Paşa'nın oğludur. Bu da ümerâdan olup İstanbul fethinde isbât-ı vücûd **[330]** edib 870 sâlinden sonra vefât etdi. Meşâhîr-i ümerâdan idi.

Durmuş Çelebi-Koca

Amasyalı İsmail oğludur. Ulemâdan ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm, Atabeg müderrisi oldu. 881'de kibâr-ı ulemâdan görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Mahdûmu Şerefeddîn İsmail Efendi 904'de Amasya mahkemesi kâtibi ve Halfet Gâzi müderrisi görüldü.

Tûrul Bey-Köpekoğlu

Aslen Kedağralı olan Emîr Sâdeddîn Köpek evlâdından Süli Bey'in oğludur. Yıldırım Sultân Bâyezîd'in Ankara inhizâmında Amasya-Tokat havâlîsinde kıyâm edib Tokat ve havâlîsini pederiyle beraber işgâl etdi. Amasya'dan Çelebi Sultân'ın gönderdiği kuvvete karşı 810 hudûdunda perîşân ve mün'adim oldu.

Torumtay-Emîr Seyfeddîn

Amasya Türklerinden Abdüssselâm oğludur. Sultân Alâeddîn Keykubât-ı Selçûkî hizmetinde tefeyyüz ederek mîrâhûru oldu. Gıyâseddîn Keyhüsrev zamanında Malatya emîri ve 647'de Amasya vâlisi oldu. **[331]**

658'de nâib-i saltanat olarak Amasya vâliliği uhdesinde kaldı. 665'de Amasya'nın garb tarafında yaptırmakda olduğu câmii, medrese ve önündeki türbesini ikmâl ederek evkâfını tanzîm etdirdi.

675'de Mısır harbine bi'z-zarûre iştirâk etdiği esnâda Amasya, Emîr Celaleddîn Şâh Melik tarafından istîlâ ve işgâl edilmiş ise de 676 senesi muharreminde Amasya'yı kurtarmış olduğundan yine vâlî olarak mevkiini muhafaza etdi.

Ancak mahdûmu Emîr Sinaneddîn Mûsâ Bey bu muhârebede Mısır Türklerine esir olduğundan bunu kurtarmağa bir vesîle olmak üzere Antalya vilâyeti de uhdesine tevcîh edilip ağır fidye vermek sûretiyle oğlunu esâretden kurtardı.

678'de oğlu Mısır'dan hasta olarak avdet etdiyse de az müddet sonra vefât eylediğinden pek müteessir olup kendisi de 679 rebîülâhirinde vefât etdi. Türbesinde medfûndur. Adil, müdebbir, âlim, muktedir bir zât idi. Otuz iki yıl Amasya vâlisi olmuştu. **[332]**

Tercemesi birinci bâbda tafsîl edilen bu zâta halk dilinde Torumtay Paşa denmekdedir. Çünkü Torumtay hakikaten lugat ma'nâsıyla Paşa ya'nî müdebbir, işgüzâr, halk işlerini görmekde pek becerikliydi. Hafîdi Nâsıreddîn Mehmed Bey bin Sinâneddîn Mûsâ Bey yerini tutdu. Bunun mahdûmu Şerefeddîn Ya'kub Şâh'dır.

Bu Ya'kub Şâh'dan sülâlesi dört yüz yıldan ziyâde Amasya'da yaşadı. Evkâf ve hayrâtını idâre etdi. Bunların içinde vüzerâ, ümerâ, a'yân, ulemâ vardı. Kaya Paşalar, Mehmed Paşalar, Mustafa Paşalar, Dursun Beyler, Adil Beyler pek meşhûrdur.

Son Dursun Bey'in oğul evlâdı olmadığı münâsebetle tevliyet kız evlâdına intikâl etdi. Yalnız Eyyüb Paşa evlâd-ı zükûru devâm ederken Dursun Bey'in kızı evlâdından olan Gürcüzâde Hacı İbrâhim Bey'in nüfûzuyla aradan çıkarılmıştır.

Torun Ahmed Efendi-Dursunzâde

Amasya müftüsü Pîr Mehmed Efendizâde Hacı Mustafa Efendi'nin mahdûmudur. Dedesinin yanında büyümüş, dedesinden ikmâl-i tahsîl etmiş olduğundan Torun Ahmed Efendi diye **[333]** iştihâr etdi. Usûl üzere ders okutarak bir müddet Kâsım Bey Medresesi müderrisi oldu. Fazlızâde Hacı Ahmed Efendi hakk-ı tekaddüm iddi'a ederek müderrisliğe avdet etdiğinden ma'zûl oldu. Ba'dehû niyâbete sülûk ederek kasabâta nâib ve kadı olup 1145 yılından sonra vefât etdi. Ulemâdandır. Mahdûmu Abdullah Efendi'ye Torunzâde dendi.

Torun Ali Ağa-Emîr Hacızâde Hacı

Amasyalıdır. A'yândan Emîr Hacı Abdullatîf Çelebizâde Hüseyin Ağa'nın oğludur. Pederi dedesinden evvel vefât etdiğinden buna Torun Ali Ağa dendi. Vâlidesi tarafından sâdât-ı Hüseyniyye'den olduğu münâsebetle bir kaç defa Nakîbü'l-eşrâf kâim makâmı oldu.

Takrîben 1152'de İstanbul'a gitdi. Çünkü enîştesi Amasyalı Hâcezâde Abdülganî, Abdî Ağa ricâlden olmuşdu. Müşârün-ileyhin dâiresinde bulunarak 1162 şevvâlinde vezîr olan Abdî Paşa'ya hazinedâr ve Harem kethüdâsı oldu.

1166'da vezîr müşârün-ileyhin irtihâlinde Sadr-ı a'zam Bâhir Mustafa Paşa'ya intisâb edib 1167'de dergâh-ı **[334]** âlî kapıcıbaşılığı ile Tokat voyvadası ve Kâlhâne emîni oldu. 1170'de ma'zûlen Amasya'ya gelip tekrâr Nakîbü'l-eşrâf kâim-i makâmı, meclis-i a'yân a'zâsı, baş a'yân olup 1179'da vefât etdi. Hânedân, cömert, gâyet nüfûzlu idi. Mahdûmları vüzerâdan Hüseyin Râmî Paşa ile müderrisînden Mehmed Hâşim Efendi meşhûrdur. Diğer mahdûmu es-Seyyid Ahmed Efendi'dir.

Torun es-Seyyid Mehmed Efendi-Müftîzâde

Amasya müftüsü Hâfız Abdurrahmân Efendi bin Pederek Şeyh Mehmed Efendi bin Müftî Abdullah Sânî Efendi mahdûmudur. Dedesi müftü Şeyh Mehmed Efendi'nin himâyesinde büyüdü. Fâzıl-ı Meşhûr Sekûköylüzâde Kâşif Mehmed Efendi'den ve Çelebizâde Hüseyin Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve ba'dehû Saraçhâne Câmii kurbünde Hacı Mustafa Ağa'nın yaptırdığı medresesi müderrisi oldu.

Ba'dehû Saraçhâne Câmii vaaziyyesi, daha sonra Sultân Bâyezîd Câmii kürsi şeyhi uhdesine tevcîh edilip 1214'de zor ile Amasya müftüsü oldu. Ancak zühd ve takvâsı fetvâdan isti'fâsını icâb etdirdiğinden vaaz ve tedrîse avdet edib 1218'de iki vazîfeyi de bıraktı. Müderris olduğu halde 1228'de dâr-ı naîme **[335]** irtihâl etdi.

Âlim, kâmil vaazı müessir, natûk, zâhid, müttâki bir zât idi. Vaazı Amasya mutasarrıfı Caniklizâde Tayyar Mahmûd Paşa'nın işine gelmediğinden isti'fâ ve inzivâya mecbûr olmuştu. Mahdûmları es-Seyyid Abdullah, Abdurrahman Efendilerdir.

Doğan Bey-Emîr Mübârizeddîn

Tercemesi yazılan Torumtay Paşa'nın kölelerinden olup efendisinin hayatında kethüdâsı, Hafîdî Mehmed Bey'in Amasya vâliliğinde ümerâdan olarak "Doğancık" demekle iştihâr etdi. 712 sâlinden sonra vefât etdi.

Doğan Şâh-Emîr Şerefeddîn

Emîr Bahâeddîn Kürt Bey'in oğludur. Büyük birâderi Hacı Kutluşâh'ın emâreti zamanında ümerâdan olup Tokat, Kayseriyye gibi vilâyetlere emîr olmuştu. Ancak birâderinin vefâtında Turhâl kasabasında ikâmet ve Turhâl kazâsı ve havâlîsine emâret etdi.

Muahharan yeğeni olan Hacı Şâdgeldi paşanın Amasya emâret ve hükûmeti te'yid eylediğinden tûl müddet orada **[336]** yaşadı. 772 hudûdunda vefât etdi. Mahdûmları Mübârekşâh, Mukbil Şâh Beylerdir.

Doğan Çelebi-Mevlânâ Bedreddîn

Amasya vâlisi Emîr Şehâbeddîn Şâdî Bey bin Balaban Bey'in kölesidir. Efendisinin son hayâtında âzâd edilerek tahsîl-i ulûma koyuldu. İkmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu. 780 yılına doğru vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan idi. Mahdûmları Mehmed, Ahmed Çelebiler de ulemâdandır.

Doğan Bey-Oğuzhanlı

Amasya ümerâsından Hamza Bey'in oğludur. İkinci Sultân Murad'ın maiyyetinde hizmet ederek ümerâdan oldu. 846'da müşârün-ileyhin saltanattan ferâğında Filibe Bey'i olup 847'de Vârna muhârebesinde şehîden vefât etdi. Kibâr-ı ümerâdan idi. Oğulları Ergeldi, Gâzi Beylerdir. Hamza Bey bin Dündâr Bey bin Oğuz Hân meşhûrdur.

Doğan Ağa-Kazancı

Yeniçeridir. Ocakda tefeyyüz ederek Muhzır Ağası olmuştu. 847'de Sultân Murad'a tarafdârlık ederek Sultân Mehmed'in hal'ine ve Sultân Murad'ın ikinci defa saltanatına **[337]** yardım etdiğinden Sultân Mehmed'in gönlünde bir ukte bıraktı. Ba'dehû terakkî ederek 851'de Yeniçeri Ağası oldu.

855'de Sultân Murad'ın irtihâli üzerine Fatih Sultân Mehmed ikinci defa pâdişâh olunca cülûs bahşişi vak'asında yeniçerilerin ufak bir hareketi bahâne edilerek azledip tahkîkâta girişti. Halefi Mustafa Bey'in yardımıyla vak'adan berâet etmekle Amasya'ya gönderildi.

Amasya vâlisi olan Şehzâde Sultân Bâyezîd henüz sekiz, dokuz yaşlarında bir çocuk olduğundan Amasya muhâfızı tâ'yin edilerek vilâyetin idâresi uhdesine verildi. Amasya'da yirmi yıl kadar kaldı. 881 hudûdunda vefât etdi. Amasya'da Kazancı nâmıyla mahallesi, mescîdi vardır. Mahdûmu Hüseyin Bey'dir.

Doğân Bey-Gâzi Beyzâde

Amasyalıdır. Oğuzhanlı Doğan Bey'in ahfâdından Ergeldi Bey'in oğludur. Züamâdan olup Celâlî eşkiyâsına karşı devleti müdâfaa eylediğinden Amasya Kalesi kethüdâsı ba'dehû kale muhâfızı ve dizdârı ve 1036 şâbânında Amasya alaybeyi oldu.

1038 şevvâlinde Hüftâdi vak'asında yapdığı hizmetlerine **[338]** mükâfât olarak Cânik sancağı beyi oldu. Ba'dehû Bozok, Divriği sancaklarına mutasarrıf olarak Bağdat harbine me'mûr olup 1044'de şehîden vefât etdi. Yiğit, dündâr bir beydir. Mahdûmu Ömer Bey'dir. Doğân Bey ulu atamızdır.

Tuğrul Şâh-Selçûkî

Konya'da hükûmet eden Sultân İzzeddîn Kılıçarslan bin Sultân Süleyman bin Kutlumuş (Kutulmuş) bin Arslan Bey bin Selçuk Bey bin Tuğak şehzâdesidir. Pederinin vefâtından sonra

birâderi Sultân Me'sûd'un ümerâsından olup Dânişmendiye beyleriyle uğraşdı. Bunları bozup bir müddet Amasya'yı istîlâ ederek vâlisi oldu.

Ancak Dânîşmendîler yeni kuvvet alıp tekrar Amasya'yı kurtarmaya çalıştıkları esnâda vefât etdi. Bunu işiten birâderi Sultân Mes'ûd, serdârı olan Gürol Bey'i kuvvetli bir ordu ile gönderip Amasya'yı sânîyen işgâl etdirdi. Gelip merkez-i saltanat yaptı. Ba'zı müverrihlerin iddiâsına göre Amasya vâlisi Nâsıreddîn Şehinşâh bunun oğludur. Halbuki Şehinşâh, Sultân Mes'ûd'un oğlu olmak üzere tanınmışdır. **[339]**

Tuğrul Şâh-Şehzâde

Amasya vâlisi Şehzâde Gıyaseddîn Mehmed bin Sultân Me'sûd bin Sultân Kılıçarslan'ın oğludur. Pederinin azli üzerine münzevî bir halde yaşadı. Ammizâdeleri zamanında vefât etdiği zannolunur. Mahdûmu Mehmed Bey ve bunun mahdûmu İsâ Bey 665'de ber-hayat idi. Ba'dehû vefât etdi.

Tuğur Bey-Seyisli

Zileli ümerâdan Sayis beyzâde Kaya Bey'in oğludur. Amasya hükümdârı Hacı Şâdgeldi Paşa'ya hizmet ve sadâkat ederek ümerâdan oldu. 783'de Kâdı Burhân harbinde vefât etdi. Mahdûmu Ali Bey ve hafîdi Cüneyd Bey "Tuğuroğlu" demekle meşhûr oldular. Buna Tokur da dendi.

Tayyâr Ahmed Bey-Tayyâr Paşa Yeğeni

Vüzerâdan Lâdikli Mustafa Paşazâde Hüseyin Bey'in oğlu ve Tayyar Mehmed Paşa'nın yeğeni olduğundan halk arasında buna da Tayyar Ahmed Bey denmişdir. Zuamâdan olup Tayyar Paşa dâiresinde büyüdü. Sonra Tayyar Paşazâde vezîr Ahmed Paşa'nın kethüdâsı olup 1068'de mîrlivâ olduysa da 1069'da Abaza Hasan **[340]** Paşa'ya uyduğundan amcalarıyla beraber i'dâm edildi.

Tayyar Mehmed Paşa-Mustafa Paşazâde

Lâdiklidir. Sadr-ı esbak Nasûh Paşa'nın kethüdâlığından vezîr olan Lâdikli Uçar Mustafa Paşa bin Hüseyin Bey'in mahdûmudur. Celâlî eşkiyâsı harbinde yararlıklar gösterdiğinden Kuyucu Murad Paşa'nın inhâsıyla züamâdan oldu.

Sonra Nasûh Paşa sadâretinde Zile ve Tokat voyvadası ve Amasya beytü'l-mâl emîni olup pederinin vezâretinde mîrlivâ olmuştu. 1028'de Urfa (Ruha) Sancağı beyi olup Lehistân harbine me'mûren muntazam kuvvetiyle Rumeli'ne gitdi.

1030'da Sultân Osmân'ın huzûrunda alay gösterip pâdişâha beğendirdiğinden muallim-i sultânî Amasyalı Ömer Efendi'nin sevk ve ta'rîfiyle Halep Beylerbeyi, 1031 rebîülâhirinde Sivas vâlisi oldu. Sivas'ı Abaza Mehmed Paşa'ya karşı müdâfaa ederken esîr olmuşken kendisini kurtardı.

Abaza Paşa'nın Sivas vâlisi nasbetdiği Lâdikli Seyyid Hân Paşa'yı basıp i'dâm ve Sivas vilâyetini tamamıyla Abazalılardan tathîr etdiğine mükâfât olarak **[341]** vezâret rütbesiyle 1032'de ikinci defa Sivas vâlisi oldu. Abaza Paşa'nın güvendiği adamlarını birer sûretle elde ederek devlete dehâlet etdirdiğinden 1036'da Şam vâlisi oldu.

İki yıl kadar Şam'da kalıp lüzûmuna binâen 1038'de üçüncü defa Sivas, 1040'da Diyarbekir, 1041'de Anadolu vâlisi ve 1042'de ikinci defa Diyarbekir vâlisi ve 1046'da ilhâken Musûl muhâfızı oldu.

Çünkü bu esnâda Lâdikli Kurd Ağazâde Bayram Paşa Sadr-ı a'zam olmuştu. 1048 rebîülevvelinde, Bağdat harbine gederken Urfa civârında Celap mevkiinde irtihâl eden Bayram Paşa'nın sevk ve tavsiyesi ve Rûznâmeci İbrâhim Efendi'nin de muvafakatıyla Sadr-ı a'zam oldu.

Sultân Murâd-ı Râbî'in huzûruyla Bağdat'a dilîrâne hücûm ve harb ederken 1048 senesi şa'bânının evâilinde şehîden vefât etdi. Fakat Bağdad da alındı. Dördüncü Sultân Murad müşârün-ileyhin şehâdetine pek acıdı. Gâyet âkil, kâmil, müdebbir, reşîd ve yiğit bir zât idi. İmâm-ı Âzam türbesi civârında medfûn olan pederinin ayağı ucunda defnedildi. Mahdûmları **[342]** Ahmed, Mustafa Paşalar 1069'da Abaza Hasan Paşa'ya uyduklarından Köprülü Mehmed Paşa'nın kılıncına uğradı. Ahmed Paşazâde Hasan, Osmân Beylerle Mustafa Paşazâde Ahmed Bey Lâdik'de amcazâdeleri Hüseyin Bey bin Halil Bey'in yanında büyüdüler.

Tayyar Mahmûd Paşa-Caniklizâde

Fatsalı Ahmed Ağa'nın kayın birâderi olduğu kuyûd-ı resmiye ile sâbit olan Canikli Hacı Ali Paşazâde Battal Hüseyin Paşa'nın oğludur. Hacı Ali Paşa'nın hemşîresi Ahmed Ağa'nın câriyesi ve zevcesi idi. Her ikisi de Rus muhtedîsi olduğu anlaşılır.

Pederi Battal Hüseyin Paşa 1188'de Amasya mütesellimi iken Amasya'da doğduğunu iddi'a eder ve Amasya'ya da maskat-ı re'sim derdi. Bunu 1219 vak'asında Sultân Selim'e hitâben yazdığı arîzasında tasrîh etmişdir. Maskat-ı re'simi düşmanıma verememdemişti.

1193'de dedesi ve babası Cebbârzâde Hacı Mustafa Bey'e mağlûb ve i'dâma mahkûm olduklarından evlâd ve ahfâdıyla Rusya'ya firâr edib dedesinin Kırım'da edindiği çiftliğinde oturdu. İki yıl orada **[343]** kaldı.

1195'de Rus İmparatorunun şefâat ve iltimâsıyla dedesi ve babası ve evlâdı afv edildiğinden Türkiye'ye avdet etdi. Amcası Mikdâd Ahmed Paşa'ya vezâretle yine Amasya sancağı mâlikâne şeklinde tevcîh edildiğinden bir müddet Trabzon'da pederinin yanında ve bir müddet de Amasya'da amcası ve mütesellimleri yanında büyüdü.

1205'de babası Battal Hüseyin Paşa Anapa eyâletini bilâ-muhârebe Ruslara kendisini ve ordusunu teslîm etdiğinden ikinci defa i'dâm olmuşken Rusya'ya firâr edib kendisini bu cezâdan kurtardığı esnâda pederiyle beraber Kırım çiftliğinde sekiz yıl oturdu.

1213'de yine Rus İmparatorunun şefâat ve iltimâsıyla babası afv edildiğinden derhal Türkiye'ye avdet edib pederine vezâretle Trabzon eyâleti ve kendisine de Amasya, Canik, Karahisar-ı Şarkî sancakları tevcîh edilerek eskisinden ziyâde nüfûza erdi.

Dayanılmaz zulüm ve sefâhatlerine mükâfât olarak babasının hayatında 1215 senesi saferinde vezâretle taltîf edilip zilka'desinde babasının vefâtıyla **[344]** Trabzon vâlisi ve mezkûr üç sancak mutasarrıf ve mültezimi oldu.

Bununla beraber zulmünden halkın acı şikayetleri Bâb-ı âlî ve divân-ı hümâyûnu iz'âc etdiğinden ibtidâ Mısır harbine ve sonra Rumeli eşkiyâsının tenkîline me'mûren Amasya ve Trabzon'dan kaldırılmak istendi. 1216'da Diyarbekir vâlisi olup hareketi emredildi.

Fakat bunları her bir sûretle atlatıp mevkiinde kaldı. 1217'de bi'z-zarûre Trabzon'da ibkâ edilip 1218'de Gürcüzâde Osmân Paşa'nın ve bundan evvel Kutoğlu Hüseyin Paşa'nın i'dâmlarına me'mûr olmuştu. Bu vazîfelerini cellâdâne bir sûretde îfâ ederek nüfûz ve satveti arttı.

Bununla beraber aleyhinde şikâyetler yağıyordu. Bunun için Amasya sancağı 1219 muharreminden itibâren Cebbârzâde Süleyman Bey'e tevcîh edilerek halkı iskât etmek istendi. Bu sefer kükredi; "Doğduğum yeri düşmanıma verememe, Amasya benim vatanımdır" diyerek cebren Amasya sancağını istîlâ ve Cebbârzâdenin mütesellimini Amasya'dan ihrâc etdi. Pek çok canlar yaktı. **[345]**

Üçüncü Sultân Selim buna pek ziyâde kızdı. Bir tarafdan Cebbârzâde Süleyman Bey'e Amasya'yı kurtarmak ve mütesellimi olan Hasan Bey'i ahz ve i'dâm etmek için fermân gönderdi. Diğer tarafdan sadr-ı sâbık Yûsuf Ziya Paşa'yı da sâhib-i tercemeyi ahz ve i'dâm etmek üzere Trabzon'a me'mûr etdi. Amasya zabt ve Hasan Bey i'dâm edildi.

Bunları duyan Tayyar Paşa Trabzon'dan kaçıp Rusya'ya ilticâ ederek Kırım'da oturdu. 1222 rebîülâhirinde Sultân Selim'in hal'i üzerine Osmanlı tahtına çıkan Dördüncü Sultân

Mustafa'nın alâ rivâyetin verdiği gizli emriyle ve Rus gemileriyle Kırım'dan kalkıp ansızın İstanbul'a girdi.

1222 şa'bânının ğurresinden itibâren yine Amasya mutasarrıfı ve Canik muhassılı ve Trabzon vâlisi ve on beş gün sonra da kâim makâm-ı sadr-ı âlî olarak İstanbul'da kaldı. Ancak Şeyhülislam Ata Efendi'ye ve ricâl-i devlete karşı zorbalığa kalkışıp sadârete göz dikti.

Bunu Sadr-ı a'zam Çelebi Mustafa Paşa ve ricâl-i devlet çekemediğinden 1223 senesi muharreminde kâim makâmlıkdan azl edilerek Dimetoka'ya gönderildi. Fakat sancaklarla **[346]** vilâyet uhdesinde bırakıldı. Sonra Dimetoka'dan da kaldırılıp Hacıoğlu pazarına nakledildi.

1223 senesi cumâdelâhirinin evâilinde Sultân Mustafa'nın hal'iyle birâderi İkinci Sultân Mahmûd'un cülûsunda endişesinden yine Rusya'ya firâr etmesi melhûz ve seyyiâtı da âşikâr olduğundan recebin ikinci günü i'dâm edildi. Amasya, Canik, Trabzon vilâyetleri de felâketden kurtarıldı.

Amasya'da seyyiâtı pek çokdur. Meydan köprübaşında Ehli Hâtun türbesinin bahçesi üzerine ahşabdan güzel bir medresesinden başka bir eseri yokdur. Bu medrese Amasya'da doğduğunu gösteren bir delîl olduğunu iddiâ eder ve Amasyalılara hemşehrîm derdi.

Bununla beraber yavrusunu pek sevdiğinden yiyen kedi gibi Amasya'yı olanca kuvvetiyle yerdi. Ufak bir şikâyet edeni öldürür, kanûn ve şeriat hilâfına vergileri tarh eder, her istediğini yapar, pek yobaz ve şımarıkca hareket ederdi. Câhil ve cesûr idi.

Şâyan-ı hayretdir ki Süreyya Bey "Sicill-i Osmânî"de "âlim, âkîl, kâmil" olduğunu yazmış, Şânîzâde **[347]** Ataullah Efendi de "Vekâyinâme"sinde ef'âlini teşrîh ederek Rus câsûsu diye tel'în etmişdir. Hadd-i zâtında mensûblarına keremkâr, halka karşı gaddâr, zâlim, hâin bir Rus bozuntusu olduğunu ef'âliyle göstermişdir. Sâmehahullah!

Bu sülâlenin "Amasya Sicillât-ı Şer'iyesi"nde mazbût olan fenâlıkları kısmen târihimizin birinci bâbı sonlarında yazıldı. Gerek kendisinden ve gerek babasından, amcasından, dedesinden Türklük ve devlet fenâlıkdan başka bir hayır ve menfaat görmüş değildir.

Tayyib Çelebi-Kadı

Dursun oğludur. Fâzıl-ı meşhûr Şemseddîn Ahmed Kırımî'den Merzifon ve Amasya'da ikmâl-i tahsîl edib tedrîs-i ulûm etdi. Bir müddet Atabeg müderrisi olup neşr-i ulûma çalıştı. Sonra Torumtay müderrisi, Amasya vâlisi iken Sultân Bâyezîd'in ğulâmânı muallimi ve 883 vak'asında kadı olup 891 hudûdunda vefât etdi. Mahdûmu Ahmed Efendi ve hafîdi Abdullah Efendilere ve bunların evlâdına "Tayyibzâdeler" dendi. Meşâhîr-i ulemâ ve kudâtdan idi. **[348]**

Tayyib Efendi-Tayyibzâde

Amasya'da Câmii olan Ubeydullah Efendi bin Ahmed Efendi bin Kadı Tayyib Çelebi mahdûmudur. Amasya'da müftü ve hâfız-ı kütüb olan Musliheddîn Mûsâ Efendi'den okuyup ikmâl-i tahsîl etdi. Ba'dehû müderris, kadı olup Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Mustafa mukarreblerinden olmuştu.

960 senesi şevvâlinde müşârün-ileyhin-katli üzerine bir müddet menkûb oldu. 961'de Kânûnî Sultân Süleyman'ın Amasya'ya gelmesinde afv ve iltifâta nâil olup Sivas kadısı oldu. Ba'dehû Kayseriyye ve Trabzon kazâlarıyla tekrîm edilerek 975 yılına doğru vefât etdi. Âlim, hoş sohbet, şâir, târih ve muhâzarâta vâkıf idi. Mahdûmları Ehlî Mehmed, Abdürrahîm Efendiler de ulemâ ve şuarâdandır. Diğer mahdûmu Lütfullah Efendi'dir.

Tayyib Efendi-Tayyibzâde

Amasyalıdır. Mevâlîden Abdürrahîm Efendi bin Tayyib Efendi bin Ubeydullah Efendi'nin mahdûmudur. Bu da tahsîl-i ulûm etdikden sonra müderris, kadı ve 1033'de Çorum kadısı görüldü. Ba'dehû Çankırı ve Antalya **[349]** kadılıklarına da ta'yîn edilip 1045 yılından sonraca vefât etdi.

İçerişehir'de Hâtun Paşa mescidi ve Çorum'da bir mescidini i'mâr etdi. Ulemâdan sâhib-i hayr bir zât idi. Mahdûmları Abdurrahman, Abdürrahîm Efendilerdir.

Tayyibî Mehmed Efendi-Tayyibzâde

Amasyalıdır. Kudâtdan Abdurrahman Efendi bin Tayyib Efendi bin Abdürrahîm Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da Hâfız Fazlullah Efendi'den türlü yazıları öğrendi. İstanbul'da Divân-ı Hümâyûn kalemine girip orada tahsîl-i ilme çalışıp kâtib oldu.

1074'de Amasyalı Hacı Efendizâde Ömer Ağa silâhdârlıkdan vezâretle Mısır vâlisi oldukda divân kâtibi olup maiyyetinde devr-i vilâyât etdi. Ömer Paşa'nın Bağdat vâliliğinde yanında bulunup 1096'da Bağdat'da vefât etdiği "Gülşen-i Hulefâ"da yazılıdır. Kâtib, şâir, sâhib-i divân'dır.

Tığrak Bey-Emîr Nureddîn

Amasya ümerâsından Kımarlı Oymağı reisi Sa'deddîn Süli Bey bin İbrâhim Bey bin Alparslan Bey bin **[350]** Kûlhân bin Şirvân-Şîrân Hân bin Oğuz Hân'ın mahdûmudur. Amasya vâlileri maiyyetinde ümerâdan iken 612'de Sinop'un fethinde yararlıklar gösterdiğinden Sultân İzzeddîn Keykavus'un teveccühünü kazandı.

Bâ'dehu Selçûkîye hükümdârı olan Sultân Alâeddîn Keykubad'ın emîr-i şikârı ya'nî av beyi olup havâss-ı ümerâdan olmuştu. 627'de Amasya vâlisi olup geldi. 5 yıl Amasya'da vâlilik ederek 632'de vefât etdi. Âdil, müdebbir, yiğit, hayır-perver, kerem-kâr bir zât idi.

Amasya'da Mehmed Paşa Câmii önünde bir mescid-i şerîf ve ittisâlinde kendisine bir türbe binâsıyla emlâkını bunların mesâlihine vakfetdi. Emîr-i şikâr olduğu esnâda Hicâz'a gidip haccetmişdi. Amasya'da Hacı Tığrak ve Baba İlyâs Horasânî mürîdi olduğu münâsebetiyle Nureddîn Sûfî sonra tahfîf edilerek "Nure Sûfî" denmişdir.

Mahdûmları Fahreddîn Karaman, Seyfeddîn Silâr, Şemseddîn Oğuz, Hüsameddîn Timur beylerdir. Dâmâdı birâderzâdesi Şerefeddîn Înaç Bey bin **[351]** Behram Şâh'dır. Karamanîlerin büyük atası Amasyalı Nure Sûfî dedikleri işte bu Nureddîn Tığrak Bey'dir. Bu zât muârızların farz etdikleri gibi Ermeni değildir. Türk oğlu Türkdür.

Tığrak Bey'in evlâdı 635'de Amasya'da kıyâm ve isyân eden yalancı peygamber Baba İshâk Kefersûdî'nin fitnesinde Amasya'dan çıkıp Silâr ve Oğuz beylerle Karaman ve Timur beyler ilk önce Konya'ya ve buradan iki adamıyla Mısır'a ve sonra da Ermenek'e gidip yerleştiler.

Silâr Bey, Mısır'dan sefâretle Abaka Hân'ın yanına gönderilip Azerbaycan'da kaldı. Bunun mahdûmu İzzeddîn Balaban Bey ve bunun mahdûmu da Amasya vâlisi Şehâbeddîn Şâdî Bey'dir ki büyük atası Tığrak Bey türbesinde medfûndur.

Tığrak Bey'in mescidi, Mehmed Paşa'nın Câmii yapıldıkdan sonra medreseye tahvîl edilmiş ve bu medreseye ibtidâ Tığrâkiyye ve sonra şimdiye kadar Dırâkiyye denmişdir. Bu medresenin kapısı üzerindeki kitâbe-i mahkûke adını ve mescidini ve târihini göstermekdedir. **[352]**

Tayfur Paşa-Tuz Paşa Yeğeni

Merzifonludur. Vüzerâdan Merzifonlu Tuz Mehmed Paşa'nın birâderi Hacı Mustafa Ağa'nın mahdûmudur. Genç iken Enderûn-i Hümâyûn'a girip tahsîl ve terbiye gördü. Ba'dehû kapıcıbaşılıkla çıkıp taşra hidemâtında istihdâm edildi.

Bir müddet musâhib-i şehriyârî ve Merzifon mâlikânesi mutasarrıfı Abdî Bey'in Merzifon'da vekîli ve Çelebi Sultân evkâfı mütevellîsi, sonra İstanbul'a gelip silâhdâr ağası, 1193'de sipâhiler ağası oldu. Bu esnâda Kaptân-ı deryâ Gâzi Hasan Paşa'nın kethüdâsı Gürcü Yûsuf Ağa ile münâsebetlerde bulundu.

Bâde'l-azl silâhdâr ağası, sonra sipâhiler ağası olup Sadr-ı a'zam Şâhin Ali Ağa'yı gücendirdiğinden azl ve 1201'de Kütahya'ya i'zâm edildi. Fakat üç ay sonra sadrâzam olan

mezkûr Gürcü Yûsuf Paşa'nın himmetiyle afv ve ıtlak edilip maiyyetinde Ordu-yı Hümâyûn ile Sofya'ya gitdi.

1202 senesi şâbânının evâilinde uhdesine rütbe-i vezâret tevcîh edilerek Anadolu ve Rumeli'den **[353]** İsmail ordusuna müretteb olan asâkirin sevkine me'mûr ve îfâ-yı vazîfeden sonra 1203'de Mihâdiye inhizâmını müteâkib Akkirman Kalesi muhâfızı oldu.

1204 senesi evâilinde Ruslar'ın Akkirman'ı muhâsara etdikleri esnâda Akkirman halkının teslîm ısrârına karşı dayanamayıp harb ve müdâfaa etmeksizin kaleyi teslîm ederek avdet etmişdi. Bu esnâda Yûsuf Paşa sadâretden azliyle Cezâyirli Gâzi Hasan Paşa sadrâzam ve serdâr-ı ekrem olduğunu müteâkib rebîülevvelde i'dâm etdirdi. Mahdûmu Ali Bey'dir.

ON DOKUZUNCU FASIL

حرف الظاء
(Harf-i Zâ)

Zarîf Ahmed Efendi-Kudsîzâde

Amasya Mevlevîhânesi şeyhi Kudsî Hasan Dede'nin mahdûmudur. Amasya müftüsü müfessir Hızır Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek müderris ve bi'l-imtihân kadı olup kasabât ve bilâdı devir etdi. Ba'dehû Canik kazâsından mütekâid olarak Amasya'da oturdu. Meclis-i üdebâda musâhabât-ı edebiyye ederek imrâr-ı hayat edib 1131'de vefât etdi. Âlim, şâir, nüktedân, zarîf, üç lisâna âşinâ idi. Eş'ârı yandı. **[354]**

Zarîf Mehmed Efendi-Şeyhü'z-Zürefâ

Amasya'da Mehmed Paşa Câmii yanında Hâtunîye medresesinin ilk müderrisi olan Hüseyin Efendi'nin mahdûmudur. Pederinden ve hâssaten Allâme Iydî Hacı Âkif Mustafa Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm oldu. Takrîri açık, beyânı güzel olduğundan talebesi çoktu.

1178'de pederinin irtihâlinde birâderleriyle mezkûr medrese müderrisi ba'dehû Mehmed Paşa Câmii kürsi şeyhi, meclis-i a'yân a'zâsı, 1190'da Mehmed Paşa imâreti şeyhi de olup refâha erdi. 1204'de vefât etdi. Mehmed Paşa mezârlığında medfûndur.

Âlim, kâmil, pek zarîf, şâir, sözü latîf, güzel söyler, şiir ve inşâda mâhir, hüsn-i tabiata mâlik, nüfûz ve ikbâli yerinde bir zât-ı sütûde-simât idi. Mutasavvifeden olup Abdullah Vecih Efendi'nin pederiyle musâhabâtı iyi idi. Mahdûmu Hâfız es-Seyyid Abdürrahîm Efendi kendisine benzerdi.

Zuhûrî Ahmed Efendi-Halvetî

Vakfiyesinde mezkûr olduğu ve tercemesi Şeyh Alizâde Hâfız es-Seyyid Ahmed Rüşdi Efendi zeylinde yazıldığı üzere **[355]** Amasyalı Şa'bân'ın oğludur. Küçük yaşında babasının vefâtıyla Yakut Paşa imâreti ve Mehmed Paşa Câmii kürsi şeyhi olan Bolulu İbrâhim Efendi'nin himâyesinde büyüdü.

İbrâhim Efendi'den okuyup Yâ Vedûd Tekkesi şeyhi Hacı Mustafa Efendi'den Halvetî Tarîki âdabını gördü. Bundan müstahlef olduğundan 1121'de mumâ-ileyhin vefâtında yerine şeyh olan oğlu Mehmed Çelebi'ye vekîl ve bir müddet sonra mezkûr tekke şeyhi oldu.

Ancak Mehmed Çelebi da'vâ ederek birkaç defa ref' ve nasb edildiğine canı sıkılıp İstanbul'a gitdi. Üsküdar'da şeyh Nasûhî Mehmed Efendi Tekkesi'nde ikâmet ve bundan da ahz-ı hilâfet ederek şeyhinin tavsiyesiyle Bolu'ya gitdi.

Orada ilmi, hüsn-i hâli, talâkat-ı lisânıyla kendisini tanıtıp Gülyüzü Mahallesi'nde ikâmet ve burada bir tekke uyarıp kesb-i şöhret etdi. Mezkûr mahallede kâin Mehmed Paşa Câmii kürsi şeyhi oldu. 1148'de yine İstanbul'a gidip Nasûhî Tekkesi'nde kaldı. Sonra avdet edib vazîfe-i meşîhatle meşgûl iken Bolu müftüsü oldu. Eşrâf ve halkın **[356]** merğûbu olarak 1159'da vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan, sâlih, zâhid, fakîh, müteşerri' ve şâir idi. Hâne ve dükkânlarını tekkesi mesâlihine vakfetdi. İlâhiyâtı vardır.

Zahîrüddîn Mehmed Efendi-Zahîrî

Amasya'da Üçler Mahallesi'nde mukîm iken maktûlen vefât eden Gıyâseddîn Mansûr Şîrâzî oğludur. Amasya'da hattât-ı meşhûr Ebû'l-Fazl A'rec Efendi'den her türlü yazıları ve ulemâdan edebiyât-ı Arabiyye ve Farisiyye'yi öğrendi.

Ta'lik yazıda mâhir olduğundan Şehzâde Sultân Mustafa Amasya vâlisi olarak geldikde ikbâl ve teveccüh gördü. Hoş sohbet, ifâdesi tatlı olduğundan müşârün-ileyhin nüdemâsından oldu. "Musâhib Çelebi" demekle iştihâr etdi.

Ancak 960 senesi şevvâlinde şehzâdenin şehâdeti üzerine açılan teftîş esnâsında şehzâdeyi kıyâma tahrîk cürmü isnâdıyla yok yere maktûlen ve mağduren vefât etdi. Kâtib, şâir, kıssa-hân, nekre söyler bir adamdı. Birâderi Gıyâs Çelebi'dir. **[357]**

YİRMİNCİ FASIL

حرف العين
ع

Ayşe Hâtun Gâzi

Dânîşmendli hükûmetinin bânisi olan Melik Dânîşmend Ahmed Gâzi'nin kızı ve Selçûkîye hükümdârı Kılıç Arslan bin Süleyman'ın zevcesidir. Ehl-i salîb muhârebelerinde müşârün-ileyhin şehîden irtihâli üzerine Amasya hükümdârı olan birâderi Melik İsmail Gâzi yanına geldi.

Birâderiyle beraber ehl-i salîb ile yıllarca muhârebe ederek Gâzi unvânını aldı. 510 yılından sonra vefât etdi. Amasya'da meşhûr olduğu üzere Şamlılar Mahallesi'nde Şirvânî İsmail Efendi Türbesi'ne giden yolun şark tarafında kâin mevkî-i mahsûsunda medfûndur. Birâderi Melik İsmail Gâzi türbesi aşağıda şose yolunun üzerinde kâindir.

Ayşe Hâtun-Âbadzâde

Amasya'nın Hakâla nahiyesinde emâret eden Âbâd oğlu Mehmed Bey'in kızı ve ümerâdan Kâsım Bey'in zevcesidir. Erbâb-ı hâyır ve servetden olduğu münâsebetle Hakâla'da Seyyid Yahya Tekkesi civârında güzel bir câmi-i şerîf yaptırdı. Emlâkını da 831'de **[358]** vakıf ve câmii mesâlihine tahsîs edib sonra vefât etdi. Vakfı ve türbesi Câmii civârında olduğu mukayyed ise de kitâbesi bulunamadı.

Ayşe Hâtun-Müeyyedzâde

Amasya ulemâsından Abdülvâsi Çelebi bin Müeyyed Çelebi kızı ve âmmizâdesi Şemseddîn Ahmed Efendi bin Mehmed Çelebi bin Müeyyed Çelebi zevcesidir. Zevcinin Amasya kadısı olduğu esnâda 917'de dedesi Müeyyed Çelebi mescidi yanında bir mekteb binâsıyla pederinden mîrâs kalan emlâkını bu mekteb ve mescid mesâlihine vakf ve ba'dehû vefât etdi. Pederinden ve amcasından tahsîl görmüş, ilm ü salâhı vardı. Oğulları Abdulvâsî, Abdülvehhab Remzi Efendilerdir.

Ayşe Hâtun-İğnecizâde[147] [359]

Ayşe Hânım-Dedezâde

Amasya'nın Köprü kazâsı eşrâfından Dede Yûsuf Ağa'nın kızı ve Köprülü Mehmed Paşa'nın zevcesidir. Kocasının ma'zûliyet ve mihneti zamanlarında olanca varlığını fedâ ederek sadâkatini gösterdiğinden sadâreti zamanlarında en büyük ikbâl ve devlet gördü. Mahdûmu Fâzıl Ahmed Paşa'nın sadâretinde Köprü'de Toprak Kale Mahallesi'nde ufak, şirin ve kârgir bir câmii ve yanında bir mektep ve hamam yaptırdı. Orta Câmii Mahallesi'nde cesîm bir bezzâzistân ve yanında hân ve çeşme binâ edib bunları vesâir akârât ve emlâkini hayrâtına vakfetdi. 1088'de vefâtıyla zevci türbesine defnedildi.

[147] Müellif "Ayşe Hâtun-İğnecizâde" tercemesini boş bırakmıştır. (Ed.)

Âli-himmet, hasenât perver, dindâr bir kadındı. Diğer mahdûmu Fâzıl Mustafa Paşa'dır. Birâderleri Mehmed, Ali, Mustafa Ağalardır. Mehmed Ağa Köprülü Mehmed Paşa'nın sadâretinde kethüdâsı olduğu halde ilerleyemedi. Bunlara ve bunların evlâdına "Dedezâdeler" dendi. Vakfiyesi görüldü. Vakfının mütevellîsi birâderi Büyük Ali Ağa olmuştu. **[360]**

Ayşe Hânım-Kûtzâde

Vüzerâdan Amasyalı Kutoğlu Hüseyin Paşa'nın kızı ve Gürcüzâde vezîr Osmân Paşa'nın mahdûmu Kâmil Ahmed Paşa'nın zevcesidir. Pederi, kayın pederi ve kocası birbirini maktûlen vefât etdiklerine binâen Eski Kethüdâ Mahallesi'nde kâin konağında dul olarak oturdu.

Bunların metrûkâtından kendisine bırakılan bir kısmıyla geçindi. Konağının karşısında ve Abdullatîf Efendi kütüphânesinin şîmâl köşesinde gâyet güzel, zarîf, yaldızlı çiçeklerle süslü bir çeşme yaptırdı. 1232'de emlâkını bu çeşmesine vakf edib sonra vefât etdi. Bu çeşme "Telli Pınar" demekle meşhûr idi. Hayfâ ki bugün ne kütüphâneden ne de bu güzel çeşmeden eser yoktur.

Âbid Çelebi-Şeyh Cûîzâde

Amasya civârında "Şeyh Cûî" demekle meşhûr köyde mevlevîhânesi olan Şeyh Cemâleddîn Mehmed Cûî Çelebi bin Mevlânâ Fahredddîn Osmân bin Abdullah'ın mahdûmudur. Pederinden tahsîl-i ilim ve kemâl edib halîfesi Yoğurtçu Ahmed Dede'den sonra mezkûr Mevlevîhâne şeyhi oldu. Uzun müddet **[361]** îfâ-yı meşîhat, köy halkını irşâda himmet ederek hüsn-i hâl ile iştihâr etdi. 868 hudûdunda vefât eyledi. Âlim, müteşerri', sûfî bir zât idi. Sultân Bâyezîd Amasya'da vâlî iken ahyânen tekkesini ziyâret ederek iltifât ederdi.

Âbid Çelebi-Müstencidzâde

Amasya Mevlevîhânesi şeyhi Müstencid Dedezâde Abdülmü'min Çelebi mahdûmu ve Şeyh Cûîzâde Âbid Çelebi'nin kızı oğludur. Çalışıp Şemseddîn Ahmed Kırîmî'den ikmâl-i tahsîl ve pederinden tefeyyüz ederek Mevlevîhâne şeyhi oldu. Pir Abdurrahman Çelebi ile muâsır olup Habib Karamanî ile can sohbeti ederek Şehzâde Sultân Ahmed'in zamanında vefât etdi. Ulemâ ve urefâdan bir zât idi.

Âbid İsmail Efendi-Memi Dedezâde

Amasya'nın Hacılar meydanı başında türbesi olan Halvetî şeyhi Memi Dedezâde Şeyh Hâmid Efendi'nin oğludur. Kutub Ahmed Efendi'nin halîfesi olan şeyh-i meşhûr Hüsameddîn Halvetî'den tahsîl ve terbiye görüp ondan hilâfet aldı. Ba'dehû Hızır Paşa Tekkesi şeyhi oldu. Zikir ve ibâdet, **[362]** Torumtay Câmiinde halka vaaz ve nasîhat ederek 1088'de vefât etdi. Meşâhîr-i sulehâdan âlim, zâhid bir zât-ı sütûde-simât idi. Ceddi yanında medfûndur.

Âbid Abdurrahman Efendi-Şeyhzâde

Amasya'nın Şamlı Mahallesi'nde zâviyesi olan Buharî Mirza Yûsuf Efendi'nin oğludur. Şeyhzâde Fâzıl Abdullah Vecîh Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib babasının vefâtında zâviyesi şeyhi oldu. Vahdet-i vücûd mes'elesiyle pek ziyâde alâkadâr olduğundan ulemânın ve hâssaten Âkifzâde es-Seyyid Abdürrahîm Efendi'nin şiddetli itirazlarına uğradı.

Bununla beraber pederinin mesleğinde sâbit-kadem olarak Melâmiyye Tarîki üzere âyin icrâ ederdi. Fakat tarîk-i zühd ve takvâyı tuttuğundan halkın hüsn-i i'tikâdını kazandı. Mesleğine ait itirâzlara cevâb ve i'tizâr eylerdi. Üstadının teveccühâtını kazanıp 1237'de vefât etdi. Hüsn-i hâli sıdk-ı makâline şehâdet eden bir zât idi.

Âbidî Ahmed Çelebi-Şeyh Cûîzâde

Yukarıda tercemesi yazılan Âbid Çelebi ahfâdından Hasan Çelebi oğludur. Ceddi Şeyh Cûî vakfına mütevellî **[363]** ve zâviyesinde Mesnevîhan ve şeyh olup bin hudûdunda vefât etdi.

Şâir, hoş sohbet, edebiyâta vâkıf idi. Mahdûmu Ali Çelebi'dir. Bunun oğulları Mehmed, Osmân, Hasan Ağalardır.

Hacı Mehmed Ağa Amasya eşrâfından olup mahdûmu Ebû Saîd Ahmed Dede'nin evlâdı zamanımıza kadar devam etmişdir. Osmân Ağazâde Sirâc Ömer Ağa İstanbul'da meşhûrdur. Hasan Ağazâde bostancıbaşı İbrâhim Ağa ve birâderi Haseki Abdî Ağa'dır. Bunlar **"**Ferâşet Defteri**"**nde mukayyed görüldü.

Âdil Bey-Keçizâde

Amasya'nın Ziyâre Mahallesi'nde Câmii olan Ali Bey bin Keçi Mehmed Bey bin Süleyman Bey bin Ya'kûb Şâh bin Mehmed Bey bin Mûsâ Bey bin emîr-i kebîr Seyfeddîn Torumtay'ın oğludur. Sultân Murâd-ı Sânî devrinde meşâhîr-i ümerâdan olup Varna Muhârebesi'nde yaralandı. Avdetinde 848'de Sonisa kazâsındaki çiftliğini pederinin Câmii mesâlihine vakf ve ba'dehû vefât etdi. Mahdûmu Mehmed Bey de meşâhîr-i ümerâdan olup İstanbul fethinde isbât-ı vücûd etmişdi. **[364]**

Âdil Bey-Kubadoğlu

Lâdiklidir. Canik Beyi Cüneyd Bey bin Ali Bey bin Keykubad Şâh bin Altunbaş Gâzi Çelebi bin Sultân Gıyaseddîn Mes'ûd bin Sultân İzzeddîn Keykavus-ı Selçûkî mahdûmudur. 822'de babasının maktûlen vefâtı üzerine Lâdik'de oturdu.

831'de İkinci Sultân Murad zeâmet ihsân ederek muhârebelere girdi. 847'de Varna Muhârebesi'nde gösterdiği yararlık üzerine Simre-i Havza emîri ve ceddînin evkâfı mütevellîsi oldu. 857'de İstanbul fethinde yararlıkları görülüp mîrlivâ ve 860'da Amasya vâlisi olan İkinci Sultân Bâyezîd maiyyetine me'mûr oldu.

Amasya'da emîr-i şikâr vazîfesini görüp Sultân Bâyezîd'e kendisini sevdirdi. 870'de Köprü civârında Gâzi Çayır denilen çiftliğini evlâdına ve misâfirlerin it'âmına vakf ederek 872 hudûdunda vefât etdi. Oğulları Ahmed, Mehmed, Mustafa beylerden türeyen evlâdı 1340 târihine kadar müstefîd olmuşlardı. Mustafa Beyzâde Âdil Bey bunlardandır. **[365]**

Âdil Han Bey-Biçeroğlu

Amasya ümerâsından Hızır Bey bin Bayram Bey bin Esen Bey bin Biçâr Bey'in oğludur. Pederinin hayatında ve Çelebi Sultân Mehmed'in 816'da cülûsunda zeâmetle taltîf edildi. Amcalarından Hamza Bey'in ve Yörgüç Paşa'nın maiyyetlerinde tefeyyüz ederek ümerâdan oldu.

857'de İstanbul fethinde fedâkârâne hizmetler ederek Siroz Beyi oldu. Rumeli sancaklarında emâret ederek 873 hudûdunda pek ihtiyâr iken vefât etdi. Kibâr-ı ümerâdandır. Mahdûmu Hasan Bey'dir.

Âdil Şâh Çelebi-Kubâdzâde

Kedağralıdır. Yukarıda tercemesi yazılan Âdil Beyzâde Mustafa Bey'in mahdûmudur. Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed nüdemâsından olup 918'de ikbâli söndü. Ceddînin vakfına mütevellî olarak yaşadı. Şehzâde Sultân Mustafa'nın Amasya vâlisi olduğu esnâda iltifât gördü. 951 hudûdunda vefât etdi. Söz ebesi, hoş-sohbet idi.

Âdil Mehmed Efendi-Rummânzâde

Meşâhîr-i ulemâdan Ali Efendi bin Mehmed'in mahdûmudur. **[366]** Pederinden ve Amasya müftüsü Hâbilzâde Mehmed Efendi'den vesâir ulemâdan ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm, müderris, Şemseddîn Paşazâde Ahmed Paşa'nın hâcesi ve imâmı olduğu münâsebetle rüûs tedrîsi aldı. Ba'dehû Amasya nâibi ve ba'zı elviyeye kadı olup 1086'da vefât etdi. Âlim, kâmil, şâir idi. "Mehmed bin Ali er-Rummânî eş-şehîr bi-Âdil" diye sicillât ve i'lâmâtı imzâ ederdi.

Âdil Mustafa Efendi-Müftîzâde

Merzifon müftüsü Kamlıklı Mustafa Efendizâde Abdurrahman Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da Iydîzâde Hacı Âkif Mustafa Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib İstanbul'a gitdi. Tarîk imtihânını kazandığı münâsebetle silk-i kudâta girip hayli kasabât ve bilâda kadı olarak iştihâr etdi. Ba'dehû ihtiyâr-ı tekâüd edib 1188'de vefât etdi. Âmil, fâzıl, şâir bir zât idi.

Âdil Mustafa Bey-Türedizâde

Amasya eşrâfından el-Hâc Hasan Ağazâde Mehmed Sâdık Efendi'nin oğludur. Rüşdiye mektebinde mukaddimât-ı ulûmu okuyup asker oldukda bölük emîni **[367]** olup İstanbul'da ba'zı zevâtın yardımıyla tabur kâtibi olarak Yıldız Sarayı'nın muhâfız taburlarına yerleşti.

1310'da yâverân-ı şehriyârî esvâb emîni olup on iki yıl kadar bu hizmette devam etdi. Ba'dehû Alây emîni olarak aynı vazîfeyi îfâ ederek 1326'da meşrûtiyetin i'lânında binbaşı ve Irak ordusuna me'mûr oldu. 1334'de Bağdat harbinde vefât etdi.

Ârif Çelebi-Sofuzâde

Amasya ulemâsından Sofu Mehmed Efendi'nin mahdûmu ve Hızır Çelebi birâderidir. Asrı ulemâsından ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm, İçeri şehirde Melik İsmail Gâzi Câmii vâizi oldu. 875 yılından sonra vefât etdi. Âlim, zâhid idi.

Ârif Ahmed Efendi-Kadızâde

Meşâhîr-i kudâtdan Hâfız Ahmed Efendizâde Abdülbâki Efendi'nin mahdûmudur. Müfessir Hızır Efendi tilmîzlerinden Çorumlu Müftü Ahmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib kazâ nâibi, kasabâta kadı oldu. Şiir ve inşâda ve ta'lik yazısında mahareti olduğundan terfi' edilerek **[368]** 1131 yılından sonra vefât etdi. Kibâr-ı kudâtdan şâir bir zât idi.

Ârif Ahmed Ağa-Çorakçıoğlu

Amasya a'yânından Hacı Hasan Ağa'nın oğludur. Ebûbekir Paşazâde teşrifâtcı Âkif Bey'in dâiresinde terbiye görüp çukadârı oldu. Bunun irtihâlinde kâim makâm-ı sadr-ı âlî Amasyalı es-Seyyid Mustafa Paşa dâiresine girip ağalarından oldu. Ba'dehû Paşa'nın kâim makâmlığında kapıcıbaşı olarak silâhdâr-ı şehriyârî Lâdikli es-Seyyid Abdullah Ağa'ya intisâb etmişdi. Müşârün-ileyhin azlinde Amasya'ya gönderildi. 1211'de vefât etdi. Hazret Pir İlyâs mezârlığının garb müntehâsında medfûndur.

Ârif Hasan Efendi-Hatîb

Köprülüdür. Köprü'de mukaddimât-ı ulûmu görüp Amasya'da Payaslı Hacı Mehmed ve Soruklu Hacı Hâfız Ali Efendilerden ikmâl-i tahsîl etdi. Köprü'de ders-i âm ve Câmi-i Kebîr'e hatîb ve Tâceddîn Paşa müderrisi iken Köprü müftüsü oldu. 1244'de vefât edib Tâceddîn Paşa Câmii garbında defnedildi. Meşâhîr-i **[369]** ulemâ ve fukahâdan idi.

Ârif Ali Efendi-Boluvîzâde

Amasya'da Mehmed Paşa Câmii vâizi Yakut Paşa vakfı mütevellîsi olan Bolulu Şeyh İbrâhim Efendi'nin oğludur. Amasya ulemâsından ikmâl-i tahsîl edib pederinin irtihâlinde birâderleri Mehmed Emîn ve Ahmed Saîd Efendilerle müştereken Yakut Paşa mütevellîsi oldu.

Ba'dehû silk-i kudâta girip hayli kasabât ve bilâda kadı oldukdan sonra 1179 saferinin on yedisinde vefât etdi. Bir kerîmesi Fâtıma Hânım tevliyet hissesine vâris ve mutasarrıf olmuştu. Birâderi es-Seyyid Ahmed Saîd Efendi de 1176'da vefât etdi.

Ârif Mehmed Dede-Mevlevî

Mevlevî dervişlerinden Amasyalı Ahmed Dede'nin oğludur. Galata Mevlevîhânesi şeyhi Ankaralı İsmail Dede'nin himâyesinde tahsîl ve terbiye görüp Mesnevîhân olmuştu. Bayram Paşa Amasya Mevlevîhânesi'ni binâ etdikde buranın şeyhi olarak Amasya'ya geldi.

On bir yıl kadar icrâ-yı meşîhat edib 1058'de maktûlen vefât eden Amasya mutasarrıfı Hüseyin Paşa'dan **[370]** dolayı azl ve gadredildi. İkinci defa İstanbul'a gidip ilm ü sinnine hürmeten Sultân Fatih Vakfı fuzalâsından yevmî otuz akçe vazîfe verildi. 1061'de vefât etdi. Âlim, kâmil, Arap ve Acem edebiyâtına vâkıf, şâir, natûk, mizacgîr idi. Mahdûmu Abdulbâki Dede'dir.

Ârif Mehmed Efendi-Dedezâde

Amasya Mevlevîhânesi şeyhi Alâeddîn Dede'nin mahdûmudur. Pederinden tahsîl ve terbiye görüp Konya'ya gitdi. Orada ikmâl-i tarîk edib İstanbul'da Yenikapı Mevlevîhâne şeyhi oldu. Yıllarca burada îfâ-yı meşîhat edib 1137'de vefât etdi. Âlim, şâir, edebiyâta vukûfu mükemmeldi.

Ârif Mehmed Paşa-Kasap Bekiroğlu

Amasya serdârı olup 1159'da vefât eden Kasap Hacı Ebûbekir Ağazâde Serdâr Abdülhalîm Ağa'nın oğludur. Amasya yeniçerilerinden iken Rus muhârebesinde yararlığı görüldüğünden Amasya serdârı ve 1211 vak'asında hizmeti sebk ederek çorbacı oldu. **[371]**

Çünkü bu esnâda kul-kethüdâsı Amasyalı Kutoğlu Hüseyin Ağa yeniçeri ağası olmuştu. Sâhib-i terceme tab'ân mu'tedil ve gâyet mümtezic olduğundan ocak erleriyle kaynaşıp Amasyalızâde Hacı İbrâhim Efendi'nin himmetiyle ma'lûm-i Selim Hânî olarak kethüdâları, buradan muhzır ağası oldu.

Ba'dehû sırasıyla zâhirecibaşı, 1220 saferinde kul-kethüdâsı oldu. Ancak yeniçeri Ağalığından Sadr-ı a'zam olan İbrâhim Hilmi Paşa'nın rakîbi olduğundan 1221 senesi rebîülevvelinde ma'zûl ve şâbânında yeniçeri ağası Pehlivân İbrâhim Ağa sefere me'mûr olmakla sekbânbaşı ve yeniçeri ağası vekili oldu.

Ancak 1221 zilka'desinde rikâb-ı hümâyûn kâim makâmı olan Yenişehirli Mûsâ Paşa'nın nüfûz ve ikbâli fevkalâde olduğundan buna mümâşâta mecbûr olarak Sultân Selim-i Sâlis'in hal'inde Mûsâ Paşa'ya uymuş, ocak gayreti gütmüş, Dördüncü Sultân Mustafa'nın cülûsuna lisânen yardım etmişdi.

1222 senesi rebîülâhirinde kâim makâm Mûsâ Paşa'nın azlinden az sonra bu da azledilip Bursa'ya **[372]** ve buradan da istirhâmı üzerine Amasya'ya gönderildi. 1222 şa'bânında Caniklizâde Tayyar Mahmûd Paşa kâim makâm-ı sadr-ı âlî oldukda Amasyalı Gürcüzâde Hâfız Ali Paşa mîr-i mîrânlıkla Çorum mutasarrıfı olduğu esnâda Çorum mütesellimi oldu.

1222 senesi zilhiccesinde Hâfız Ali Paşa vezâretle Sivas vâlisi oldukda yerine mîr-i mîrânlıkla Çorum mutasarrıfı ve 1223 senesi rebîülâhirinde Akşehir sancağı mutasarrıfı ve Akkirman muhâfızı olarak oraya gönderildi. 1223 senesi cumâdelâhirinde Osmanlı tahtına oturan İkinci Sultân Mahmûd'un fermânıyla efendileri olan Mûsâ, Tayyar Paşaların i'dâmından sonra şa'bânında bu da Akkirman'da i'dâm edildi.

Şânîzâde Ataullah Efendi i'dâmını muhık göstermek ve Sultân Mahmûd'a yaranmak için aleyhinde hayli sözler yazmış, hadd-ı zâtında becerikli bir adam olduğunu erbâb-ı dikkate göstermiştir.

Müverrih-i meşhûr Cevdet Paşa Dördüncü Sultân Mustafa'nın cülûsuna sebeb-i müstakill olan Kabakcı Mustafa'nın ve refîki habâseti olanların Sultân **[373]** tarafından taltîf edildiklerini yazarken diyor ki:

"…Ve mumâ-ileyhim başbuğ ve serkerdeler'in refâkatlerinde bulunan on yedi çavuşa – alâmerâtibihim- altmışar ve ellişer, kırkar akçe yevmiyeler tertip ve tanzîm olundukdan sonra yamakların neferâtı dahî yirmişer akçe yevmîye istediklerinde Sekbânbaşı Arif Ağa:

Bakın Ağalar, ihtiyarlar ben din ve devlet hâini değilim. Bunların istedikleri yevmîyeler senevî bin kese akçeye bâliğ olur. Hâlen sefer-i hümâyûn var. Beytü'l-mâl-i müslimîn'in hâli ma'lûm. Ben bu ihâneti edemem. Hem bunların esâmeleri dolgundur. Şevketlü Efendimiz bunlara bahşîş ihsân buyursunlar. Ben esâme arz edemem" deyü sebât eyleyerek ve sırren dâhi ocaklının kulağına "Allah için olsun bu maddeyi def' ediniz" diye söyleyerek Beytü'l-mâlin muhâfazası emrinde doğrusu güzel himmet eylemiştir. Lâkin bundan dolayı yamaklar gürûhu kendisine izmâr-ı gayz etmişdi. "

Munsıfâne düşünülürse Mûsâ Paşa'nın gem almaz bir hâin olduğu esnâda sâhib-i terceme Sultân Selim tahtına **[374]** ufak bir hareketi olsaydı derhal i'dâm edileceğinden şüphe yoktu. Böyle tehlikeli zamanlarda eyyâma uymak pek tabiî bir hareket sayılabilir. Şâyân-ı dikkatdir ki beytü'l-mâli sıyânet gibi bir sadâkat uğrunda azl ve nefye uğradı.

Amasya'da Hacı İlyâs Mahallesi'ndeki konağı zabt ve müsâdere edilmiş olduğundan yegâne vârisi olan Kasap Bekiroğlu Abdullah Ağa tarafından satın alınmıştır. Bunun oğlu Mehmed Ârif Ağa da 1241 vak'asında belâya uğramıştı.

Ârif Mehmed Ağa-Kasap Bekiroğlu

Yukarıda tercemesi yazılan Arif Mehmed Paşa'nın birâderi Abdullah Ağa'nın oğludur. Yeniçeri olup birkaç defa serdâr olarak tanındı. 1241 senesi zilka'desinde yeniçeri büyüklerinin i'dâmı esnâsında kaçıp gizlendi. 1245'de i'lân edilen afv-ı umûmîde meydana çıkıp Nizip muhârebesine iştirâk ederek yüzbaşı ve ba'dehû kolağası oldu.

1261'de tekâüd edilip sonra vefât etdi. Yiğit, nâtıkası düzgün bir adamdı. Oğlu Abdülhalîm **[375]** Ağa kendisi gibi nekre-gû, hazır cevâb, söz ebesi idi. Yetmiş beş yaşlarında 1323'de vefât etdi. Bunun oğulları Abdülazîz, Abdullah Efendiler de bunlara benzerdi.

Ârif Mehmed Efendi-Taşköprülüzâde

Amasya'da kibar-ı ulemâ ve meşâyih-i Nakşibendiyye'den esbak müftü Taşköprülü Hacı Hâfız Abdullah Efendi bin Ali Efendi'nin oğludur. Pederinden tederrüs ve tefeyyüz edib 1241'de vefât eden babasının yerine Halfet Gâzi müderrisi ve zâviyesi şeyhi oldu.

1247'de müderrislikden ferâgat ve eniştesi Malatyalı Sûfî Mehmed Efendi'ye kasr-ı yed edib tekkesinde zikir ve tevhîd ile iştiğâl ve hüsn-i hâl ile fevkalâde iştihâr ederek erbâb-ı hâcâtın merci've mültecâsı oldu. 1282'de vefât edib zâviyesinde gömüldü. Sivaslı Şeyh Sûzî Efendi halîfesiydi.

Âbid, zâhid, hüsn-i hâl erbâbından, nefesi müessir, münzevî, vakûr bir zât idi. Bir kızı olup "Fâtıma Molla" demekle meşhûre idi. Payaslızâde Abdülmecid Nâili Efendi zevcesi iken boşadı. **[376]**

Ârif Mehmed Efendi-Taşâbâdîzâde

Amasya'da Benderli medresesi müderrisi Taşâbâdî Hacı Ahmed Efendi'nin mahdûmudur. Hâcezâde İbrâhim Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib pederinin yerine mezkûr medrese müderrisi ve ders-i âm oldu. 1304 harîkinde medrese yandığından bunun hüsn-i delâletiyle Şeyh Ahmedzâde Mustafa Efendi yaptırdı. Vazife-i tedrîsine devam edib 1332'de vefât etdi. Âlim, beşûş, fıkıh ve ferâize vâkıf bir zât idi.

Ârif Mehmed Efendi-Fâzıl

Köprülüdür. "Lazoğlu" demekle meşhûr Şerîf Mustafa Ağa'nın oğludur. 1282'de doğdu. Amasya'da Saraçhâne medresesinde ikâmet edib Gürcü Hacı Eyyüb Mecdîzâde Müftî Hâfız Kâmil Abdurrahman ve Köprülü Hacı Hâfız Mustafa Tevfik Efendilerden okudu.

Ba'dehû 1307'de İstanbul'a gidip Fâtih ders-i âmlarından fâzıl-ı meşhûr Ödemişli Mustafa Efendi'den, Tokatîzâde üstâdım Hacı Ahmed Nureddîn Efendi'den ikmâl-i tahsîl

ederek Hacı Eyyüb ve Ödemişli Mustafa Efendilerden mücâz ve mekteb-i nüvvâba girip râbia'dan mezûn ve bi'l-imtihân **[377]** Fatih Câmii'nde ders-i âm oldu.

Tedris-i ulûm esnâsında Sultân Abdülhamîd ve ders vekîli Ahmed Âsım Efendi aleyhinde acı sözler sarf eylediği ihbâr edildiğinden refîki Nasûhizâde Ömer Fevzi Efendi ile 1319'da Sivas'a i'zâm edildi. Perîşân bir sûrette Amasya'ya gelip Sivas'a gitdi.

Vâlî Reşid Âkif Paşa'ya yazılan niyâznâme üzerine menfâsı Amasya'ya tahvîl edilip geldi. Amasya mutasarrıfı Kemal Bey nezdinde yaptığımız ricâ teşebbüsâtı müsmir olup evli bulunduğu Köprü'ye gönderildi. Muharrir-i âciz 1321 muharreminde Köprü nâibi olduğum esnâda Kemal Bey'den aldığım mezûniyet üzerine şer'iyye kâtibi nasb etdim.

1322 rebîülevvelinde aleyhinde devam eden şikâyetlere binâen ail edilerek tekrar Amasya'ya gönderildi. Burada vaaz ve tedrîs ile iştiğâl ve halkın muâvenet-i nakdiyyesiyle imrâr-ı hayat ederken 1326 cumâdelâhirinde i'lân edilen Meşrûtiyet üzerine İttihât ve Terakki Cem'iyyetine intisâb ederek ahrâr-ı milletden sayıldı. Muharrir-i âcizin ve hâcelerinin yardımlarıyla Amasya mebûsu seçildi. **[378]**

1327 rebîülevvelinde isyân-ı askerî vak'asında Sultân Abdülhamîd-i Sânî'nin hal'ine ilk verdiği takrîr üzerine karar ve icrâ edildiğinden hıncını çıkarmış oldu. Ancak bu hal'in şûmundan olarak İttihâd Fırkası'nın daha keskin istibdâdına kuvvet vermek ve harb-i umûmîye girmek hatasına yardım edenlerden oldu.

1336'da Sultân Mehmed Reşad'ın vefâtıyla Sultân Mehmed Vahîd'in cülûsunda tahakkuk eden mağlûbiyet-i fecîa üzerine açıkda kaldığından Dârülfünûn'da hilâfiyyat müderrisliğine ta'yîn edildi. Beş yıl kadar bu vazîfesiyle iştiğâl etdi.

1341 senesi rebîülâhirinin yirmi beşinci Cuma gecesi da'vet edildiği Sultân Ahmed civârında Üçler Mahallesi'nde Oklu Mahmûd Kâmil Efendizâde Âlî Efendi'nin hânesinde çokca yediğinden avdetde fenâlaşıp Vezneciler'de hükûmet kıraathânesi önünde yürümeye mecâli kalmadığı cihetle mezkûr kıraathâneye girmiş, oturduğu yerde can vermişdir. Fatih türbesi bahçesinde medfûndur.

Âlim, fâzıl, usûl ve fürû'da kâmil, mütedeyyin, halûk, natûk, takrîr ve ifâdesi selîs gâyet **[379]** müteharrik iken İttihad Fırkası'nın afyonunu fazla kaçırdığından gâyet sükûtî-meşreb oldu. Her şeye göz yumdu. Makâm-ı meşîhat Mûsâ Kâzım Efendi'den sonra kendisine mev'ûd olduğu simâ ve imâsından anlaşılırdı. Ne yazık ki kader buna meydan vermedi.

Merhûm gâyet ekûl idi. Yirmi dört saatde dört defa kanıncaya kadar yemek yerdi. Böreğe pek düşkündü. Doktor İbrâhim Şâdî Bey bunu hamur yemeklerinden men etmiş iken dayanamazdı. Vefâtı akşamında çok yediği hamur yemeğinden vefât etdiği anlaşıldı.

Kısa boylu, oldukca tıknaz, gâyet zekî, biraz şeytan kâr olmakla beraber işgüzâr idi. Hocaları içinde en çok istifâde etdiği Hâfız Kâmil Efendi'ye karşı fenâ bir meslek tutdu. Bunu fetvâdan azletdirip Semercizâde Hacı Hâfız Efendi'yi müftü yaptırması, sonra Hacı Hâfız Efendi'yi Dârülhikme a'zâlığına çıkarıp Hâfız Kâmil Efendi'ye nisbetle bir çömez olan Müsevvidzâde Hâfız Tevfik Efendi'yi üstâdına rağmen müftü nasbetdirmesi pek çirkin olmuştu. **[380]**

1316'da Köprü eşrâfından Hacı Saîd Ağazâde Es'ad Bey'in kerîmesi Nadire Hânım'la evlenmişti. Ömrünün sonuna kadar bununla yaşadı. Yahya-meşreb, melâmî-sîret olduğunu serâir-i ahvâline vâkıf olanlardan ba'zıları iddia ederlerdi. Ben Fâzıl-ı Ârif'de bu meşreb ve bu sîretden eser görmedim.

Hacı Hâfız, İbn Rüşd'ün "Hilâfiyyât"ını Türkçe'ye tercüme etmeye başladığını söylerdi. Vefâtında kitâpları satılırken hâzır bulundum. Buna dâir de bir eser göremedim. Hülâsa merhûm bilâ-veled velâ-eser dünyadan göçtü. Akran ve emsâliyle sohbeti pek severdi.

Ârif Mehmed Efendi-İrfanîzâde

Amasyalıdır. Fuzalâdan Kürd Hâfızzâde İrfânî Osmân Efendi bin Hâfız Abdurrahman Efendi bin Hâfız Ali Efendi'nin mahdûmudur. Genç iken pederiyle İstanbul'a gidip Bâb-ı âlî aklâmından mektûbî-i sadr-ı âlî kalemine girdi.

Burada tahsîl ve terbiye görüp hulefâdan olduğu esnâda Dürrîzâde Mehmed Ârif Efendi'ye dâmâd olup terakkîsine bunun yardımı oldu. Hâcegânlık rütbesiyle taltîf, 1222'de masraf-ı şehriyârî, 1223 şevvâlinde gedikliler **[381]** kâtibi oldu.

1226 şevvâlinde arpa emîni, 1228'de cebehâne nâzırı, ba'dehû yine arpa emîni sonra cizye muhâsebecisi, 1239'da zahîre nâzırı, 1242'de mühimmât-ı harbiye nâzırı olup 1243'de azledildi.

1245'de defter emîni, 1247'de Tophâne nâzırı, 1249'da ikinci defa defter emîni olduğu halde, 1251 senesi zilka'desinin on beşinde vefât etdi. Sultân Bâyezîd mezârlığında medfûndur. Erbâb-ı liyâkatten idi. Mahdûmu Mustafa Safvet Efendi müderrisînden olup 1253 rebîülevvelinde vefât etdi.

Ârifî İbrâhim Efendi-Rıdvanzâde

Amasya'nın Geldiklân sahrasında hamamı olan Rıdvan Ağa ahfâdından Abbas Bey bin Feyzullah Bey bin Rıdvan Ağa'nın mahdûmudur. Amasya ulemâsından ve hâssaten Harşeneli İbrâhim Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve müderris oldu. Ba'dehû silk-i kudâta girip kasabâta kadı olduğu halde 1056'da vefât etdi. Âlim, şiir ve inşâsı, ta'liki güzeldi. Birâderleri İsmail, Mahmûd Ağalardır. **[382]**

Ârifî Ahmed Efendi-Çelebi Efendizâde

Amasya a'yânından "Çelebi Efendi" demekle meşhûr Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Zileli Abdurrahman Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve mumâ-ileyhe dâmâd ve müderris oldu. Sudûrdan Amasyalı Hasan Efendi'nin himmetiyle elviye kadısı olup devr-i bilâd etdi. 1062'de Kars kazâsından ma'zûlen mütekâid ve ba'dehû merhûm oldu. Meşâhîr-i kudâtdan idi.

Ârifî Ahmed Paşa-Gencelizâde

Dördüncü Sultân Murad'ın Revân Harbi'nden avdetinde Gence'den beraber Amasya'ya gelen ve Sultân Bâyezîd imâreti şeyhi olup 1058'de vefât eden Genceli Veli Bey'in birâderi Behram Beyzâde Ali Ağa'nın oğludur.

Amasya'da müfessir Hızır Efendi'nin tilmîz ve dâmâdı fuzalâdan Hacı Osmân Feyzi Efendi'den ikmâl-i tahsîl ve Fazlızâde Mustafa Efendi'den temeşşuk edib Amasya Evkâf-ı Sultânîyye kâtibi olmuştu. Bu esnâda Samsun-Amasya yolunu kesen Gavur Murad sergerdeliğinde toplanan eşkiyâyı tenkîl etmeye me'mûr olarak 1106'da Çakırcıbaşı Topal **[383]** Yûsuf Ağa İstanbul'dan Amasya'ya gelmişti.

Bunun hat ü kitâbeti ilm ü kiyâseti senâ edildiğinden maiyyetine kâtib aldı. Yûsuf Ağa, Rumeli pâyesiyle Anadolu müfetdişi oldukda mühürdârı ve 1109'da müşârün-ileyhin vezâretinde divân kâtibi ve bunun vesâtatıyla sâdâret mektûbî kalemine çerağ oldu.

Burada tefeyyüz ederek hulefâdan olup 1122 senesi rebîülâhirinde Köprülüzâde Nu'man Paşa'nın sadâretinde mektûbçu ve Osmancıklı Baltacı Mehmed Paşa'nın sadâretinde 1123 senesi saferinde reîsülküttâb olarak temâyüz etdi.

Ancak Baltacı Mehmed Paşa'nın irtikâb etdiği hatadan dolayı 1124 şevvâlinin dokuzuncu günü Mehmed Paşa katledildiği esnâda halefi Yûsuf Paşa'nın arzıyla bu da azledildi. Tam bir yıl açıkdı.

1125 senesi şevvâlinde İstanbul kâim makâmı Amasyalı Hacı Ahmed Paşa'nın himmetiyle cizye muhâsebecisi, 1126'da piyâde, 1127'de süvârî mukâbelecisi ve 1128

şa'bânında sadâret mektûpçusu olarak riyâset va'd edildiği halde zilka'desinde sadâretin **[384]** tebeddülüne binâen zilhiccenin altıncı günü süvârî mukâbeleciliğine iâde edildi.

1129 senesi recebinde Ordu-yı Hümâyûn'da bulunan Reîsülküttâb Kadri Efendi'ye rikâb-ı hümâyûnda vekil ve Ramazân Kadri Efendi'nin azliyle asâleten Reîsülküttâb olup Ordu-yı Hümâyûn'a gönderildi. 1130 senesi ramazanının ikinci günü rütbe-i vezâretle Teke Sancağı mutasarrıfı ve Tuna havâlîsinin kat'-ı hudûduna me'mûr oldu.

1130 senesi zilhicesinde Karaman ve Adana eyâletlerine birlikte mutasarrıf ve Niğbolu muhâfızı, 1132 rebîülevvelinde Halep ve sonra Diyarbekir vâlisi ve 1135 senesi zilhiccesinde Erzurum eyâletiyle İran seraskeri, 1137 şevvâlinde Trabzon eyâletiyle Van ciheti seraskeri oldu.

1138 rebîülâhirinde Sivas vâlisi ve 1139 cumâdelûlâsında Halep eyâletiyle Revân muhâfızı, 1141 rebîülevvelinde Sivas vâlisi ve Şark seraskeri, 1143 rebîülevvelinde Erzurum vâlisi oldu. Ancak Gence ve havâlîsi halkına karşı müsâmahakârâne hareket ve Ordu-yı Hümâyûn'un idâresinde uygunsuz hâlâta cesâret etmesi yüzünden 1144'de azledilip Halep'de Taşlıbakır'da ikâmete me'mûr oldu. **[385]**

1145 senesi muharreminde kendisine medâr-ı maîşet olmak üzere Teke Sancağı mutasarrıflığı verilmişdi. Ancak orduda yapılan tahkîkâtda ba'zı yolsuz harekâtı ordunun inhizâmına bâis olduğu arz edilmiş olmakla sene-i mezbûrenin cumâdelûlâsında i'dâm edildi.

Âlim, şâir, inşâ ve kitâbette mahâreti müsellem, muktedir olmakla beraber hadîd ve müteazzım idi. Mahdûmları Ali, Behram beyler 1152'de Amasya'da görüldü. Divân kâtibi ve dâmâdı Süleyman Efendi ricâldendir. Amasya'da "Gencelioğulları" ma'rûfdur.

Ârifî Hüseyin Çelebi-Sofuzâde

Amasya'da medfûn Sofu Bâyezîd Çelebi bin Mahmûd Çelebi mahdûmudur. Tahsîl-i ilim edib kitâbet ve inşâsı güzel olduğundan Amasya vâlisi Şehzâde Alâeddîn Bey zamanında ümenâdan olmuştu. 846'da müşârün-ileyhin şehâdetinde Amasya dârbhânesi kâtibi ve Sultân Bâyezîd'in Amasya vâliliğinde dârbhâne emîni oldu. 871 sâline doğru vefât etdi. Kâtib, şâir idi.

Ârifî Hüseyin Efendi-Çorumluzâde

Amasya'da mukîm Çorumlu Halil Ağa bin Mehmed bin Hızır'ın **[386]** mahdûmu olduğu 1138'de yazdığı bir kitâbın sonunda görülen imzâsından anlaşıldı. Bâb-ı âlîde kethüdâ kalemine girdi. Burada tahsîl ve terbiye görüp hulefâdan oldu.

1151'de kethüdâ kâtibi olarak Hâcegân-ı divân zümresine iltihâk etdi. Ba'dehû menâsıb-ı divâniyye devrederek baş muhâsebeci olup 1169'da vefât etdi. Haydarpaşa civârında Ayrılık Çeşmesi'nde medfûndur.

Ârifî Mehmed Efendi-Şehir Kethüdâsızâde

1118'de Amasya şehir kethüdâsı olan Hacı Hüseyin Ağa ahfâdından Hüseyin Ağa'nın mahdûmudur. Ulemâdan ve hâssaten Canikli Mehmed Efendi'den tahsîl-i ilim edib Nakşibendiyye meşâyih-i kirâmından Hicâbî Abdulbâki Efendi'nin hizmetinde tefeyyüz ederek hulefâsından oldu.

Acem Ali Mahallesi'nde kâin hânesinin selâmlık kısmını zâviye ittihâz ederek bu zâviyesi şeyhi oldu. Otuz yıl kadar zikir ve tevhîd, halkın tehzîb-i ahlâkına himmet ederek 1265'de vefât etdi. Uzunyol Mezârlığının dağ tarafında kâin bahçesinde medfûndur. Şeyh-i müşârün-ileyh, âlim, âbid, gâyet müteşerri', **[387]** asrının kutbu idi. Cuma geceleri zâviyesi bir mahfil-i ulemâ ve meşâyih olup sohbetinde ruhâniyet-i Muhammediye neş'esi duyulurdu. Samt ve sükûtu gâlib, vakûr, sözünde ve özünde Nakşibendiyye haşmeti görülürdü.

Ulemâ ve meşâyih arasında "Aziz Efendimiz" unvânıyla anılır, herkes sözlerini can kulağıyla dinler, meclisinde lağviyyât ve hicviyyâta ait sözler işitilmez, gâyet nezîh olup

mesâvîden hoşlanmazdı. Bütün ma'nâsıyla âlî-himmet, pâk-sîret, mazınne-i kerâmet bir zat idi. Kaddesallahu sırrahu'l-azîz.

Hazret-i aziz, şâir idi. Kendi kalemiyle imzâsını "Mehmed Ârifi" diye yazardı. Tekkesinde esnâ-yı zikir ve tevhidde Üzümcü Hâfız'ın gâyet yanık ve tiz sadâsıyla okuduğu nuût-ı şerîfesini göz yaşıyla dinlerdi. İlahiyât'ından elde etdiğim birkaç tanesi maalesef yandı. Kalbi rakîk, merhameti gâlib, eli açıktı. Bütün vâridâtını zâviyesinde fukarâyı it'âma hasretmişdi. Mahdûmu Şeyh Ahmed Kâmil Efendi'dir.

Âşir Mehmed Efendi [388]

Âşir Mustafa Efendi

Âşir Mustafa Efendi [389][148]

Âşık Ahmed Çelebi-İmâmzâde

Amasya'da Kocacık mescidi imâmı İbrâhim Efendi'nin oğludur. Mükemmel halk ve saz şâiri olup 1070'de iştihâr ederek 1086 sâlinden sonra vefât etdi. Mükeyyifâtdan âzâde, afîf, saz ve sözde merâkı zâid bir adam idi.

Âşık Ali Paşa-Mevlânâ Alâeddîn

Amasya civârında İlyâs köyünde medfûn olan Baba İlyâs Horasânîzâde Muhliseddîn Mûsâ Paşa'nın mahdûmudur. 670'de Amasya'da doğdu. Asrı ulemâsından ve hâssaten Babâiyye Tarîkatı'nın pîri olan olan Şemseddîn Ahmed Baba'dan ulûm-ı edebiyye, şer'iyye ve sûfîyyeyi ahz ederek 708'de şeyhinin vefâtıyla Amasya'da Mes'ûdiye zâviyesi şeyhi oldu.

711'de itmâm etdiği "Maârifnâme"si sonunda "Ali Âşık Baba" imzâsı görüldü. Amasya'da on beş yıl kadar zikir ve ibâdet, te'lîf-i âsâr-ı vahdet ile iştigâl ederek be-nâm oldu.

723'de Sivas vâlisi olan Emîr Çobanzâde Timurtaş Bey'in da'veti üzerine Sivas'a gidip vâlî-i müşârün-ileyhin mu'tekad ve müsteşârı oldu. 727'de Sultân Ebû Saîd Bahadır Hân'ın havfından Timurtaş Bey'le beraber Mısır'a gitdi.

Orada Timurtaş'ın katli üzerine bu da diğer refîkleriyle beraber İskenderiye Kalesi'nde hapsedildi. 732'de Melik Nasır Muhammed'in mazhar-ı afvı olduğundan **[390]** rüfekâsıyla birlikte avdet etdi. Fakat yolda hasta olup Kırşehir'e vüsûlünde tedâvî edilmek üzere orada kaldığı esnâda 733 recebinde vefât etdi.

Fâzıl, gâyet edîb, natûk, kâmil, müteşerri olduğuna "Maârifnâme"si şâhiddir. Şâir olup Divân-ı eş'ârı vardır. Muahharan Kırşehir'de üzerine muazzam bir türbe yapılmıştır. Nazmen "Etvâr-ı Mülûk"u da terceme etmişdir. Mazınne-i kirâmdan bir pîr-i muhterem idi.

Mahdûmu Elvan Çelebi de kibâr-ı meşâyihden olup tercemesi aşağıda gelir. Pederi Muhlis Paşa 703'de Mısır'a gidip Kus şehrinde ikâmet ve 709'da rihlet etmişdir. Bunun da tercemesi aşağıda yazılıdır. Evlâdından Âşık Paşazâde müverrih-i meşhûr Şeyh Ahmed Çelebi İstanbul'da vefât edib ikâmet etdiği yere Âşık Paşa Mahallesi dendi.

Diğer mahdûmu Süleyman Çelebi'dir. Sultân Orhan ricâlinden "Mevlid" sahibi Süleyman Çelebi herhalde bunun mahdûmu olmalıdır. "Mevlid"in dili tamamıyla ve üslubu Âşık Paşa'nın dil ve üslubuna pek benzer. İvaz Paşazâde Süleyman Çelebi'den evvel bu "Mevlid" vardı. **[391] , [392]**[149]

[148] Müellif "Âşir Mehmed Efendi", "Âşir Mustafa Efendi", "Âşir Mustafa Efendi" tercemelerini boş bırakmıştır. (Ed.)

[149] Müellif 391 ve 392. sayfaları boş bırakmıştır. (Ed.)

[393] Âşık Mehmed Çelebi-Kara Hâfızzâde

956'da Medine-i Münevvere'de vefât eden Amasyalı Ömer Çelebi bin Kara Hâfız Mehmed Çelebi mahdûmudur. 952'de doğdu. Medine-i Münevvere ulemâsından ikmâl-i tahsîl ederek Harem-i Şerîf-i Nebevî'de ders okuttu. Bir müddet tedrîs-i hadîs ve tefsîre devam edib 998'de Mısır'da Sinan Paşa'nın yapdırdığı medresesi müderrisi ve sonra Sultân Murâd-ı Sâlis'in Medine-i Münevvere'de yaptırdığı imâreti şeyhi ve ba'dehû medresesi müderrisi ve 1018'de şeyhü'l-harem-i nebevî olduğu halde 1021'de vefât etdi. Bakî'de pederi yanında medfûndur.

Arâbî ve Fârisî dillerine anadili gibi vâkıf, âlim, kâmil, müttakî, müverrih bir zât idi. "Hülâsatü'l-Ahbâr" adlı Medine-i Münevvere târihini hâvî bir eseri meşhûrdur. Mahdûmu Abdullah Saîd Efendi de ricâl-i Harem'dendir.

Âşık Mehmed Ağa-Odabaşıoğlu

Amasya yeniçerilerinden Ahmed Ağa bin Odabaşı Halil Ağa'nın oğludur. Bu da yeniçeri çavuşlarından olup Çöğür çalar, destân söylerdi. Mükemmel bir halk şâiri olduğundan muhârebelerde çok işe yarardı. Garibler Mescidi-Selağzı civârındaki **[394]** kahvehânede yarânı toplardı. 1220 yılına doğru ömrü âhir oldu. Sesi ve nağmesi güzel, orta boylu, yakışıklı saz çalmada mâhir bir destancı idi.

İçerişehir'de Kırkbedel civârında hânesi var idi. Evlâdına Âşıkoğulları dendi. Bunlardan diş tabîbi Ahmed Hamdi Efendi, Amasyalı İsmail Hakkı Paşa'ya dâmâd olup Üsküdar'da icrâ-yı sanat etmekte iken 1338'de vefât etdi.

Âsım İbrâhim Bey-Yeğenzâde Hacı

Amasya eşrâfından Ahmed İzzet Bey bin Ömer Paşa Bey mahdûmu olup tercemesi yukarıda "İbrâhim Âsım Bey Yeğenzâde Hacı" unvânı ile yazılıydı.

Âsım Ahmed Bey-Doktor

Merzifonludur.[150] **[395]**

Âsım Mehmed Efendi-Selimzâde

Amasya a'yânından esbak Surre emîni Palancızâde Hacı Selim Ağa'nın mahdûmudur. Amasya fuzalâsından Sekü̈köylüzâde Allâme Kâşif Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib İstanbul'a gitdi. Bi'l-imtihân İstanbul müderrisi olup bir müddet Amasya'da tedrîs-i ulûm etdi.

1203 vak'asında İstanbul'a gidip silk-i kudâta girdi. Büyük beldelere kadı olarak 1221'de serlevha-i kudât-ı Anadolu görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Kâmil, ulemâdan idi. Mahdûmu Mustafa Vehbi Efendi de kadılardandır. **[396]**

Âsım Mustafa Efendi-Helvâcızâde Hâfız

Amasya helvâcılarından Hasan Ağa'nın oğludur. 1287'de doğdu. Balcı mektebinde Hattât Hacı Halil Efendi'den hıfz-ı Kur'ân ve Rüşdiye Mektebi'nde mukaddimât-ı ulûmu öğrenip ikinci derecede şehâdetnâme ahz etdikden sonra 1308'de İstanbul'a gitdi.

Perşembeli Ahmed Remzi Efendi'den sabah derslerine devam etdiği esnâda Harpûtî Abdullatîf, İçilli Süleyman Sırrî, Tokatlı Kasîr Ahmed, Köprülü Cemâleddîn, Limnili İbrâhim Efendilerden de istifâde etdi. 1316'da Ahmed Remzi Efendi'den mücâz ve açılan imtihânda muvaffak olup 1318'de alay müftüsü oldu.

Bu târihten itibâren Harput, Sivas, Çanakkale, Erzincan vilâyetlerinde vazîfe gördü. Tabur meclisinde a'zâ ve sonunda Erzincan Hastahâne-i Askerî meclisinde reis iken 1338'de

[150] Müellif "Âsım Ahmed Bey-Doktor" tercemesini eksik bırakmıştır. (Ed.)

vefât etdi. Âlim, beşûş, şekil ve sîmâsı latîf, biraz hadîd idi. Merhûm bütün tahsîl hayatında kardeşim idi. Afîf ve nezîh idi.

Âtıf Ahmed Efendi-Iydîzâde

Pederi Bayram Iydî Efendi Amasya müftüsü iken doğdu. **[397]** Amasya'da Merzifonî Mustafa, Çorumlu Hâfız Seyyid, Mehmed, Osmân Feyzi Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve 1125 cumâdelâhire ğurresinde türbe-i Pîr İlyâs müderrisi oldu. Ba'dehû İstanbul'a gitdi. Sultân Ahmed-i Sâlis'e takdîm etdiği kasîdesi istihsân edilip Amasya'da Hızır Paşa müderrisliği atiyye ile verildi.

Amasya'da tedrîs-i ulûm etmekte iken 1138 zilhiccesinde vefât etdi. Âlim, fâzıl, edebiyât-ı Arabiyye ve Fârisiyye'de mâhir, natûk, nüktedân, meclis-ârâ, şâir, ma'nâya muktedîr bir zât idi. Mahdûmu Hâfız Mehmed Efendi'yi yetîm bıraktı.

Âtıf Mehmed Efendi-Ak Mehmedzâde

Tercemesi yukarıda yazılan Ak Mehmed Ağazâde şehir kethüdâsı Hacı Hasan Ağa'nın oğludur. Gençliğinde İstanbul'a gidip Dâmâd Ali Paşa sadâretinde amcası Mustafa Efendi'nin yardımıyla Divân-ı Hümâyûn kalemine girdi.

Âkil Mehmed Efendi-Büyük Hâce

Kayseriyyelidir. Süleyman'ın oğlu olup memleketinde ikmâl-i tahsîl edib Amasya'ya gelip ders-i âm oldu. Yıllarca tedrîs-i ulûm edib mücîz ve 1251'de Hakâla'da Muhyiddîn Mehmed Bey bin Hacı Bey Medresesi'ne müderris olduğu halde 1255 zilhiccesinde vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâ ve sulehâdan idi. Oğulları İsmail, İshâk Efendiler müderris oldu. 1270'de İshâk Efendi'nin vefâtıyla birâderi İsmail Efendi müderris oldu. **[398]**

Âkif Mehmed Bey-Ebûbekir Beyzâde

Bender muhâfızı Amasyalı Ebûbekir Paşa bin Hacı Osmân Bey bin vezîr Ömer Paşa bin Mîrlivâ Ebûbekir Bey'in mahdûmudur. Gençliğinde İstanbul'a gidip Bâb-ı âlî aklâmından birine girdi. Zanalızâde Hacı Ahmed Paşa sadâretinde Divân-ı Hümâyûn Teşrifâtcısı oldu.

1156'da azledilip Amasya'ya gönderildi. Altı ay sonra afv ve ıtlak edilerek avdet edib 1158 şevvâlinde küçük evkâf muhâsebecisi oldu. Devr-i menâsıpla 1168'de ikinci defa teşrifâtçı ve 1176'da ilâveten çavuşbaşı ve 1177'de zamîmeten süvâri mukâbelecisi oldu.

1180 senesi cumâdeûlâsında pederinin esâreti yüzünden teşrifâtçılıkdan azledildiğine çok merâk edib 1181 zilhiccesi ğurresinde vefât etdi. Üsküdar'da yaptırdığı Salacık Câmii hazîresinde medfûndur. Kâtib, münşî, muktedîr, sâlih bir zât idi. Vakanüvislerden olup üç senelik vekâyii yazdı. Mahdûmu **[399]** İstanbul müderrislerinden Ebûbekir Bey ve kerîmesi Ayşe Hanım, bunlardan evlâdı evkâfına mütevellîlerdir.

Âkif Mustafa Efendi-Iydîzâde Hacı

Mevâlîden Iydî Bayram Efendi bin Mustafa Efendi bin Iydî Efendi'nin mahdûmudur. Pederi Amasya müftüsü iken 1097'de doğdu. Amasya ve İstanbul ulemâsından ikmâl-i tahsîl ve hutût-ı mütenevviayı Ali Hulûsî Efendi'den temeşşûk ederek her cihetden mücâz ve mümtâz oldu.

İstanbul'da açılan müderrislik imtihânını parlak bir sûretde kazandı. 1122'de müderris olup 1127'de Köprülü Dârülhadîs müderrisi, 1128'de Amasya'da Küçük Ağa, 1129'da Sultân Bâyezîd müderrisi ve birkaç ay sonra Amasya müftüsü oldu.

1133'de baş a'yân Ömer Paşazâde Osmân ve ba'dehû Rahtuvan Paşazâde Hacı İbrâhim beylerin aleyhinde tevâlî eden şikâyetler üzerine davâlarına bakmak için müvellâ ya'nî husûsî hâkim ve müfetdiş ta'yîn edildi. Şu iki nüfûzlu a'yânın şikâyetleriyle fetvâ ve teftişden azl edilerek tedrîs-i ulûm ile iştigâl etdi.

1143'de ikinci defa Amasya müftüsü olduysa da 1144 **[400]** recebinde meşîhat-ı İslâmiyye'nin emîr ve mezûniyeti olmaksızın birâderi Mehmed Râif Efendi'yi vekîl ta'yîn ederek Hicâz'a gitdiği şikâyet edilmekle şa'bânında fetvâdan azledildi.

Edâ-yı hâcdan sonra avdet ve çok sevdiği tedrîs-i ulûma mülâzemet ederek pek çok şâkird-i irfân yetişdirdi. Amasya'yı vücûduyla bir Dârülfünûn şekline koydu. Sabah dersini Sultân Bâyezîd, öğle ve ikindi derslerini de İçerişehir'de hânesinin karşısındaki Câmi-i Kebîr'de okuturdu.

Bundan sonra her müftü azlinde kendisini müftü yapmak için edilen ısrârlara karşı durdu. Hiçbirini de kabûl etmeyip ölünceye kadar tedrîsden ayrılmadı. Hânesinin selâmlık kısmını erbâb-ı ilim ve edeble musâhabâta tahsîs etdiğinden haftada bir gece bunları toplar, ilmî ve edebî sohbetler ederdi.

Müderrislikden yevmîyesi yüz akçe idi. Bunun en aşağı yarısını Sultân Bâyezîd Câmii'ne gidip gelirken fukaraya verir, bakiyyesiyle bol bol geçinirdi. Fakat erbâb-ı dikkat kırk elli akçe ile bolluk içinde maîşet kâbil olmayacağını takdîr ederek "ya hüddâmı var yâhud kırtasiye yapar" derlerdi. Bunu hafîdi es-Seyyid Abdürrahîm Efendi nakleder. **[401]**

Zamanında kendisinden istifâde etmek üzere Amasya'ya koşan talebe-i ulûmu medreselere yerleşdirmek ve güzel idâre etdirmek bir mes'ele olduğundan bir meclis-i ulemâ açılmışdı. Bu meclis-i âlî'ye şeyhü'l-ulemâ olan zevât riyâset ederdi. Ahiren riyâset-i ilmiyye kendisine müntehî ve şeyhü'l-ulemâ oldu.

Hülâsa Amasya'da kırk beş yıl tedrîs-i ulûma hasr-ı işgâl ederek neşr-i maârife himmet eden bu zât, 1173 senesi recebinin yirmi dördüncü pazar günü sabahında dâr-ı naîme irtihâl etdi. Amasya bir mâtem günü yaşadı. Cenâzesi Sultân Bâyezîd Câmii'ne getirildi. Bir mahşer halinde namazı kılındı. Ok meydanına giden yolun sol tarafındaki mezârlığın şarkında kâin yere defnedildi. Ulemânın ziyâret-gâhı idi.

Gâyet fâzıl, her ilimde mütebahhir, muhakkik, vakûr, kâmil, hattât, ulûm-ı Arabiyye'ye hakkıyla vâkıf, usûl ve fürû'da allâme-i asr idi. Edebiyâtda mâhir, şâir, nâzik tabîat, rikkat-ı tab'a mâlik, pek sahî, sofrası açık, hânedân idi.

Tilmizlerinin içinde Sekûköylüzâde Kâşif Mehmed, Laz Hacı İbrâhim, Çorumlu Kara Müftü İsmail Hâtif, Fenercizâde Hacı Evliyâ Halil Keşfi, Çelebizâde Fâzıl Hüseyin, **[402]** İstanbul'da ders vekili olan Köprülü Halil, Ürgüplü Hacı Ahmed Efendiler meşâhîr-i fuzalâdan idiler.

Tefsîr ve hadîsi Mekke-i Mükerreme muhaddislerinden almış olduğu kendi kalemiyle görmüş ve derhal iktibâs etmişdim. Hayfâ ki yandı. İyi bir sülâle-i ilmiyye idi. Mahdûm-ı yegânesi Kâmil İsmail Efendi'dir. Bu da fuzalâdan Kayyımzâde Hacı İsmail Efendi'nin kerîmezâdesidir. Kâmil İsmail Efendizâde es-Seyyid Abdürrahîm Efendi'dir. Bu tercemeyi bildiren de budur.

Âkif Mustafa Efendi-Amasyalı

Amasya'da Sekûköylüzâde Kâşif Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm olmuştu. Üstâdı Canikli Hacı Ali Paşa'nın zulmüne kurbân olduğu esnâda 1188'de korkup Ankara'ya gitdi. Burada ikâmet ve tedrîs-i ulûma muvâzabet ederek kendisini tanıttı.

Kibâr-ı müderrisînden olup birkaç defa Ankara müftüsü ve nâibi oldu. Fetvâ ve niyâbet zamanında halkı kendisinden hoşnut eylediğinden mevlevîyet pâyesiyle taltîf edilip 1226 yılından sonra vefât etdi. Kibâr-ı ulemâdan, fâzıl, müteşerri', fıkıh ve usûl ilimlerinde akrân ve emsâline fâik idi. **[403]**

Âlim Çelebi-Pîr Dede

Amasyalı Mehmed Çelebi mahdûmudur. Tahsîl ve terbiye görüp 945'de Amasya Mevlevîhânesi şeyhi görüldü. Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Mustafa kendisine hüsn-i i'tikâd eylediğinden "Pîr Dede" demekle iştihâr etdi. Mevlevîhânede her ayın günlerinde "Mesnevî"

okuturdu. Hüsn-i takrîre mâlik olduğundan pek çok zevât, hâzır olurdu. 958 sâlinden sonra vefât etdi. Urefâ-yı Mevlevîyye'den âlim, âbid bir zât idi.

Âlime Hâtun-Gümüşlüzâde

"Aşağı Pirler" demekle meşhûr Pîr Abdurrahman Hüsâmî Çelebi kızı ve Gümüşlüzâde Muhyiddîn Mehmed Çelebi zevcesidir. Peder ve akrabâsından ikmâl-i tahsîl ederek adı gibi âlim olmuşdu. Kadınlar arasında neşr-i maârif ve ıslâh-ı ahlâka hizmet ederek iştihâr etdi. Zevciyle beraber Hicâz'a gidip 933'de Mekke-i Mükerreme'de vefât eyledi. Salihât ve fâzilât-ı nisâdan idi.

Âlî Ali Efendi-Kâtib Çorakçızâde

Amasyalı Hacı Halil Ağa'nın oğludur. Gençliğinde İstanbul'a gidip Divân-ı Hümâyûn kalemine girdi. Orada **[404]** tahsîl ve tefeyyüz edib tahvîl kalemi kâtibi, 1153'de Zanalızâde Hacı Ahmed Paşa'nın sadâretinde tezkere-i sânî sonra müşârün-ileyhin azlinde Divân kâtibi olarak devr-i bilâd etdi.

1166'da Sadr-ı müşârün-ileyhin irtihâlinde İstanbul'a gelip 1167'de Divân-ı Hümâyûn kîsedârı oldu. 1176'da vefât etdi. İki kıt'a vakfiyesi ve ba'zı hayrâtı vardır. Ufak ve kısa olmakla beraber istifâdeli bir "Mısır Târihi" yazdı. Kâtib, halûk bir zât idi.

Mahdûmu Mehmed Münîf Efendi vechi ve hattı pek güzeldi. Sadr-ı esbak Amasyalı Nâilî Abdullah Paşa'nın dâmâdı olup pederi gibi Tahvîl Kalemi kâtibi iken 1174'de vefât etdi. Hattât-ı mâhir idi.

Âlî Mehmed Emîn Efendi-Erzurûmîzâde

Amasya ulemâsından Ferâizci Erzurûmî Ömer Efendi'nin küçük mahdûmudur. Yukarıda mufassal tercemesi Emîn Âlî Mehmed Efendi unvânıyla yazıldı. Oraya mürâcaat.

İbâdullah Çelebi-Hâce

Amasya tüccârından Hâce Mehmed Çelebi mahdûmudur. Servet ü sâmânıyla iştihâr edib Amasya vâlisi Şehzâde **[405]** Sultân Ahmed ümenâsından oldu. Amasya'da İbâdullah adlı çarşı dükkânlarını ve Câmii yaptırdı. Bunlara İbâdullah Carşısı ve İbâdullah Câmii dendi. Asıl adı Abîdullah Çelebi'dir. Halk arasında İbâdullah Çelebi denmişdi.

918'de Şehzâde Sultân Ahmed'e olanca emvâlini karz olarak verdiğinden Şehzâde'nin i'dâmında bütün serveti heder oldu. Kendisi de müteessiren vefât etdi. Mahdûmu Mustafa Çelebi de a'yân-ı tüccârdan olup 960'da Şehzâde Sultân Mustafa'nın şehâdetinde Hicâz'a gitdi.

Abbas Bey-Halfetoğlu

Amasya ümerâsından Abdülhalîm Bey'in oğludur. Züamâdan iken Timurleng'e karşı yapılan muhârebede yararlıkları görüldüğünden Çelebi Sultân Mehmed'in Bolu'dan Amasya'ya geldiği esnâda ümerâdan oldu. Köpekoğulları'nı Tokat'dan çıkarıp Tokat Beyi ve 814'de Çorum Beyi görüldü. 820 yılından sonra vefât etdi. Meşâhîr-i ümerâdan idi.

Abbas Bey-Turhanoğlu

Amasyalı ümerâdan Ömer Bey'in oğludur. İstanbul fethinde **[406]** yararlıklar gösterdiğinden ümerâdan oldu. Sonra Amasya vâlisi iken Şehzâde Sultân Bâyezîd'in ma'iyyet me'mûru olarak Amasya'ya gönderildi. 886'da Sultân Bâyezîd'in cülûsunda Kayseriyye Beyi olup Mısır muhârebesine me'mûr oldu. 893'de bu harbde vefât etdiği anlaşıldı.

Abbas Bey-Rıdvanzâde

Amasya'nın Geldiklân nahiyesinde hamamı olan Rıdvan Ağazâde Feyzullah Bey'in oğludur. Dergâh-ı âlî çavuşânından olup taşra hizmetlerinde kullanıldı. Birkaç defa İran'a sefîr

gitdi. Talâkat-ı lisânı Şâh Abbas'ın nazar-ı dikkatini celbetmişdi. Ba'dehû Sancakbeyi olup Hâfız Ahmed Paşa'nın maiyyetinde Bağdat muhârebelerine iştirâk ve 1038'de vefât etdi. Tahsîl ve terbiyesi güzel, Fars diline vâkıf, hazır cevâb, mütekellim ve natûk idi. Mahdûmları Ârifî İbrâhim Efendi, İsmail, Mahmûd beylerdir. Bunlara Çavuşzâdeler de dendi.

Abbas Ağa-Zor

Amasyalı ümerâdan Koloğlu Mehmed Bey'in oğludur. Pederinin irtihâlinde sipâhi olup Girit, Hotin ve Viyana muhârebelerinde yararlıklar gösterip iştihâr etdi. **[407]**

Birkaç defa Amasya kethüdâyeri sonra Sivas mütesellimi, Tokat voyvadası ve Amasya beytü'l-mâl emîni oldu. Ancak 1098'de ma'zûl olmasından canı sıkılıp Yeğen Osmân Paşa'ya uydu. Gâyet yiğit olduğundan "Zor Abbas" demekle meşhûr oldu.

1099'da Ankaralı Gedik Mehmed Paşa Sivas Beylerbeyi oldukda tarafından Sivas mütesellimi olmuşdu. Birkaç ay sonra Yeğen Osmân Paşa fermânlı olup kendisine uyanlar tenkîl edildiği esnâda vâlî Mehmed Paşa Çorum mutasarrıfı Ceridoğlu Mehmed Paşalar ile Erzurum vâlisi Çorumlu vezîr Dursun Mehmed Paşa'ya ilticâ etmişlerdi.

Vâlî Dursun Paşa bunları ibtidâ güzellikle kabûl ederek konağında ağırladı. Müteâkiben gelen fermân-ı âlî üzerine üçünü de bağlayıp mahfûzen İstanbul'a gönderdi. 1101 senesi muharreminin ikinci günü İstanbul'a girdikleri gün üçü de i'dâm edildi.

Abbas Efendi-Rûznâmeci Hacı

Amasya sipâhilerinden Mehmed Ağa'nın oğludur. Eski sarayın Baltacılar kethüdâsı olan Amasyalı Hacı Hüseyin Ağa'nın ma'rifetiyle Enderûn-ı Hümâyûn'a girdi. Burada tahsîl **[408]** ve terbiye görüp terakkî etdi. Dâmâd Ali Paşa sadâretinde bundan huylanıp Hacegânlık rütbesiyle taşraya çıkardı.

1128'de küçük rûznâmeci olduğu esnâda hâmisi Hacı Hüseyin Ağa vefât eylediğinden onun ferâşet-i semen hissesini aldı. Ba'dehû devr-i menâsıb ederek Anadolu muhâsebecisi oldu. 1147'de ma'zûl ve 1148 cumâdelûlâsının yirmi dördünde merhûm oldu. Mahdûmları Ahmed, Mehmed Ağalardır. Ferâşet hissesi Ahmed Ağa'ya tevcîh edildi.

Abbas Efendi-Turhalîzâde Hacı

Amasya eşrâfından esbak menzilci başı Turhallı Hacı Hüseyin Ağa'nın oğludur. Iydîzâde Hacı Âkif Mustafa Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib yıllarca ders-i âm ve tedrîs-i ulûm ederek benâm oldu. Servet ve gınâsı olduğundan medrese müderrisliğinden çekindi. Hacîyan ve a'yân meclislerine a'zâ olup 1194'de vefât etdi. A'yân-ı ulemâdan idi. Turhallıoğlu denirdi.

Abdülahad Bey-Âbâdoğlu

Amasya'nın Hakâla nahiyesi Beyi Sündük bin Âbâd **[409]** Bey'in oğludur. Hacı Şâdgeldi Paşa zamanında ümerâdan olup Amasya emâreti Osmanlı İmparatorluğuna iltihâk etdikde bütün Rumeli ve Ankara muhârebelerine girdi. Çelebi Sultân Mehmed'in istiklâline çalışdı.

Bu sûretle Çelebi Sultân Mehmed'in emniyyet-i tâmmesini kazandığından Edirne Sarayı nâzırı oldu. 818'de yapılan Umur Bey'in vakfiyesinde "mü'temenü'l-mülûk ve's-selâtîn" diye tavsîf edildi. 823'de vefât etdiği zannolunur. Sâdık, müstakîm bir pîr-i muhterem idi.

Abdülahad Efendi-Şeyhzâde

Amasya'da Çilehâne Tekkesi şeyhi ve vakfı mütevellîsi Şeyh Hüsameddîn Hüseyin Efendi bin Abdurrahman Efendizâde Hâfız Ahmed Efendi'nin oğludur. Şeyh Hüsameddîn Halvetî hazretlerinin himâyesinde tahsîl ve tefeyyüz edib bir müddet Çilehâne şeyhi oldu. Sonra amcazâdesi Abdî Efendi'nin istihkâk da'vâsıyla ma'zûl kaldı. Daha sonra Hazreti Pir İlyâs türbedârı ve şeyhi olduğu halde 1078 hudûdunda vefât etdi. Âlim, âbid, kâmil, Halvetî-meşreb idi. "Şeyh Ahad" ve bazen "Şeyh Evhad" demekle meşhûr idi. **[410]**

Abdülahad Bey-Anahtarağasızâde

Amasya'da Hacı İlyâs Mahallesi'nde "Anahtar ağası bahçesi" demekle meşhûr ve mevkûf olan bahçenin sâhibi ve vâkıfı Anahtar Ağası Mehmed Paşa'nın mahdûmudur. Pederinin maiyyetinde Rumeli ve Rus muhârebelerine girip yararlıklar gösterdiğinden Dergâh-ı Âlî Kapıcıbaşılık rütbesiyle taltîf edildi.

1181'de pederinin muhârebede vefâtıyla Amasya'ya gelip pederinin bahçesinde ikâmet etdi. Fakat Rus muhârebesinde aldığı yaralar bir türlü onulamadığından 1184'de vefât etdi. Birâderi Mustafa Bey'dir.

Abdülevvel Çelebi-Ümm-i Veledzâde

Amasya müderrislerinden "Ümm-i Veled" demekle meşhûr Mevlânâ Hüsameddîn Bey bin Hâce Hasan bin Hamid Tebrizî mahdûmudur. Pederinin tercemesi yukarıda (cild 8, sayfa 317**)** yazılıdır. Amasya civârında İltigin kasabasında doğdu. Pederinden ve "Molla Hüsrev" demekle meşhûr Tokâdî Mehmed Hüsrevî Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib mumâ-ileyhe dâmâd ve muîd ve ba'dehû müderris oldu. **[411]**

Fakat üstâdı ve kayınpederi 885 senesi şa'bânında vefât eylediğinden üstâdına kızgın olan Sultân Fâtih Mehmed bunu müderrislikden azledip Silivri kadılığına i'zâm etdi. Merhûmun oğlu Celâleddîn Efendi'yi de azledip Bursa'ya gönderdi. O da Tebriz'e gitdi.

886'da Sultân Bâyezîd-i Sânî tahta cülûs edince hâlinde sükûnet hâsıl oldu. Sonra Siroz, Filibe, Selanik bilâd-ı meşhûresine naklen kadı ve aralıkta ma'zûl oldu. Ba'dehû dimâğına teşevvüş ve ateh ve diline de ukde ve rekâket ârız olduğundan zarûrî azil ve tekâüd edildi.

Bu hâl üzere imrâr-ı hayat ederek "Sicill-i Osmanî"de yazıldığı üzere 915'de vefât etdi. Kâffe-i fünûnda müşâreket-i ilmiyyesi olup fâzıl, fıkıh, hadîs, tefsîr ve kıraat ilimlerinde mâhir, hâfızası kuvvetli olup "Keşşâf"ın ekser mevâkı'ı, pekçok eş'âr ve kasâid-i Arabiyye mazbûtu idi.

İbtidâ talîkü'l-lisân, fasîhü'l-beyân iken sonradan merâmını anlatamayacak derecede dili tutuk, sözü donuk olup yazı ile ifâde-i merâm ederdi. **[412]** Müderris olduğu esnâda "Kâfiye"nin "Hubeysî Şerhi"ne havâşî yazdı.

"Şakâyık" mütercimi Mecdî Mehmed Efendi diyor ki:

"… Ol kitâba im'ân-ı nazar eyleyen ashâb-ı tehiyye-i behiyye onın ulûm-i Arabî'de kudret ve kuvvetine müttali'olur. Müddet-i ömründe ehl-i dünyanın ahvâl-i melâl-âmâline taarruz etmeyip kendi nefsine meşgûl idi… "

Bunun üst tarafında diyor ki: "… Müellif-i "Şakâyık" nakleyledi ki pederim Mevlânâ Musliheddîn Ali Arabî'den okuduğu zamanda Ümm-i Veledzâde kasaba-i mezkûrede (Silivri) kadı idi. Müddet-i ömrü takrîben yüz yaşına karîb olup simâ-ı ahvâlinde âsâr-ı şeyb ü herem zâhir ve bâhir olunca değin câh-ı kazâda sâbit-kadem olup …"

Bu nakil ve rivâyetde Abdülevvel Efendi'nin müddet-i ömrü hakkında büyük bir mübâlağa vardır. Çünkü "Şakâyık"da Alâeddîn Ali Arabî tercemesinde yazıldığı üzere müşârün-ileyhin Semâniye Medreselerinden birine müderris olması, Sultân Fatih'in evâhir-i saltanatına tesâdüf eder ki 883-886'dır.

Bu esnâda 891 târihine kadar müderris olup "Şakâyık" **[413]** müellifinin pederi Taşköprülü Musliheddîn Efendi Ali Arabî'den ders okumakda idi. 891'de okuduğunu ve Abdülevvel Efendi'nin de Silivri kadısı olduğunu kabûl edelim. Bu esnâda yüz yaşında olan Abdülevvel'in 791'de doğması lâzım gelir.

Alâaddîn Ali-i Arabî 893'de müftü ve şeyhülislam olup 901'de vefât etdiği muhakkakdır. Bu esnâda Abdülevvel Efendi yüz yaşında olursa 801 târihinde doğmuş olur ki her ikisi de hilâf-ı hakikat olduğu meydandadır. Çünkü bu târihlerde Abdülevvel Efendi'nin pederi doğmuş değildi.

Abdülevvel Efendi'nin mahdûmu kudâtdan Mehmed Efendi[151] ve birâderi Zeynelâbidin Ali Efendi'dir. Zeynelâbidin Efendi'nin kendi yazısıyla kaydı üzere Amasya'nın İltigin kasabasında 851'de doğdu. Sâhib-i terceme bundan büyük olduğu münâsebetle 845-849 arasında doğduğu takrîb edilebilir. Mevâlîden Amasya müftüsü Abdülazîz Efendi sâhib-i tercemenin oğlu değil birâderi Zeynelâbidin Ali Efendi'nin oğludur. Abdülazîz Efendizâde Ali Efendi de mevâlîdendir. **[414]**

Abdülbârî Efendi-Kâtibzâde

Amasyalı Mustafa Efendi'nin oğludur. Saray-ı hümâyûnda tahsîl ve terbiye görüp Dârüssaâde Ağası kaleminde baş-halîfe olmuşdu. 1158'de yazıcının istirkâbıyla taşra çıkarılıp İstanbul'da Sultân Bâyezîd evkâfı baş-kâtibi oldu.

On beş yıl kadar bu vazîfeyi rü'yet ve istikâmetle iyi idâre etdiğinden Hâcegân-ı Divân-ı Hümâyûn zümresine iltihâk ederek vakf-ı mezkûre mütevellî ba'dehû silâhdâr kâtibi, harameyn muhâsebecisi olup 1184 yılına doğru vefât etdi. Hatt ve idâresi güzeldi.

Mevlânâ Abdülbâki-Nizâmeddîn Ebü'l-Meâlî

Ebû el-Kemâl Nahcivânî mahdûmu olup şark ulemâsından ikmâl-i tahsîl ederek Amasya'ya gelip yerleşdi. Yıllarca tedrîs-i ulûm edib Amasya ulemâsına kendisini tanıttı. Mevlânâ Mecdeddîn Ömer bin Mevlânâ Ziyâeddîn İsa el-Hakkarî Amasya kâdı'l-kudâtı oldukda nâibi olup hüsn-i muâmelâtıyla halka yarandı. 718 sâlinden sonra vefât etdi. Bu târihte verdiği iki şer'iyye bâlâsında imzâsı görüldü. Kibâr-ı ulemâdan idi. **[415]**

Abdulbâki Çelebi-Kadı

Kedağralı Ahmed oğludur. Ulemâdan ikmâl-i tahsîl etdikden sonra Kedağra'da müderris, müftü, kadı olup teayyün etdi. 801'de müderris ve müftü, 812'de Kâdî-i Kedağra görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Ulemâdan idi.

Abdülbâkî Efendi-Şeyh Sun'ullahzâde

Amasya'da debbağlar şeyhi olan Mevlânâ Sun'ullâh Halvetîzâde Mehmed Çelebi mahdûmudur. Amasya'da ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm, müderris, bilâd ve kasabâta kadı olup 910 sâlinden sonra vefât etdi. Meşâhîr-i kudât-ı sütûde-simâtdan idi.

Abdülbâkî Efendi-Müeyyedzâde

Amasya kadılarından Şemseddîn Ahmed Efendi bin Mehmed Efendi bin Müeyyed Çelebi mahdûmudur. Amasya'da doğdu. Amcazâdesi Abdurrahman Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib müderris ba'dehû silk-i kudâta girip bilâd-ı celîleye kadı oldu. 955 hudûdunda vefât etdi. Kibâr-ı kudâtdan idi. Birâderleri Abdülvâsî', Abdülhâdî, Remzi Efendilerdir. **[416]**

Abdülbâkî Efendi-Müfessirzâde

Amasya fuzalâsından müfessir Ahmed Efendi'nin mahdûmudur. Pederinden ve Şeyhü'l-Harem Hacı Sinan Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu. Amasya medreselerini devrederek merâtib-i ilmiyye üzere vâzife-i yevmîyesi altmış akçeye erişdi. 1008'de Hâtuniye-i Tokat müderrisi olup 1010 vak'asında Celâlî eşkiyâsının korkusundan zehre-çâk olarak vefât etdi. Fâzıl, edîb, gâyet fakîh, usûlî bir zât idi.

Abdülbâkî Paşa-Çavuşzâde

Amasya ricâlinden ve Çavuşân-ı Dergâh-ı Âlî'den Kalender Ağa'nın mahdûmu olup "Bâki Paşa" demekle meşhûr olduğundan yukarıda Bâkî Paşa diye yazıldı.

---

[151] es-Seyyid Mehmed Efendi bin Abdülevvel Efendi 963'de vefât edip oğulları Abdülevvel, Abdurrahman, Abdülvehhab, Abdülkadir Efendiler olduğu 963 "Sicillât-ı Sadâret-i Rûmeli"nde görüldü.

Abdülbâkî Efendi-Veli Efendizâde

Amasya fuzalâsından "Tilki Veli Efendi" demekle meşhûr Veliyyüddîn Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da fâzıl-ı meşhûr Kâdızâde Küçük Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm olmuşdu. Amasyalı Ömer Efendi, muallim-i sultânî olduğu esnâda 1027'de İstanbul'a gidip müşârün-ileyhin **[417]** bâb-ı lütfuna mülâzemet etdi. 1030'da müderris ve Ayasofya ders-i âmı oldu. Yıllarca bu vazîfesini îfâ edib sonra kürsi şeyhi ve devr-i cevâmî ederek 1055'de Ayasofya vâizi ve kürsi şeyhi olduğu halde 1058'de vefât etdi. Âlim, vâiz, takrîr ve ifâdesi açık, müteşerri' idi. Birâderi Abdurrahman Efendi mevâlîdendir.

Abdülbâkî Efendi-Çavuşzâde

Amasya'nın Helkis Mahallesi'nde mektebi olan Mustafa Çavuşzâde mevâlîden Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Birâderi Mustafa Efendi'yle beraber mâliye kalemine çerağ edildi. Burada tefeyyüz ederek muhâsebeci, 1057 şa'bânında Kudüs defterdârı oldu.

1059 şevvâlinde şıkk-ı sânî defterdârı olarak İstanbul'a geldi. 1061 muharreminde şıkk-ı evvel defterdârı (mâliye nazırı) oldu. Ramazân'ın yirmi yedinci günü azliyle birâderi Mustafa Efendi kendisine halef olduğundan 1062 muharreminde baş-mukâtaacı, ba'dehû baş-muhâsebeci olup sonra vefât etdi. Erbâb-ı iktidârdan idi. Bu terceme muhâsebe defterlerinden çıkarıldı. Târihlerde yoktur. **[418]**

Abdülbâkî Dede-Ârif Dedezâde

Amasya'da Bayrampaşa Mevlevîhânesi şeyhi Ârif Mehmed Dede'nin oğludur. 1058'de pederiyle beraber İstanbul'a gidip Galata Mevlevîhânesi'nde ikâmet etdi. Bir müddet sonra Beşiktaş'da Mürre Hüseyin Paşa Mevlevîhânesi şeyhi olup 1086'da vefât etdi. Urefâdan idi. Mahdûmu Alaaddîn Dede'dir.

Abdülbâkî Efendi-Kadızâde

Amasyalı kadılardan Hâfız Ahmed Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da ikmâl-i tahsîl edib pederinin mesleğine girdi. Hayli kasabât ve bilâda kadı olup 1110 sâlinden sonra vefât etdi.

Abdülbâkî Paşa-Dedezâde

Köprülüdür. Fâzıl Ahmed ve Mustafa Paşaların dedesi olan Yûsuf Ağazâde Mustafa Ağa'nın oğludur. Fâzıl Ahmed Paşa'nın dâiresinde terbiye gördü. Bunun irtihâlinde Köprü'ye gelip konağında ikâmet ve hısımı olan Kara Mustafa Paşa'dan tebâüd etdi.

1095'de Paşa'nın i'dâmında İstanbul'a gidip Tekfûrdağlı Mustafa Paşa'nın ağalarından ve ba'dehû **[419]** kethüdâsı oldu. 1101 muharreminde Efendisi'nin vefâtında Erzurum gümrük emîni olup muallim-i sultânî es-Seyyid Feyzullah Efendi'ye burada intisâb etdi. 1104'de Gümüşhâne emîni oldu.

1106 senesi cumâdelâhiresinde cülûs eden İkinci Sultân Mustafa'nın emriyle gelip Şeyhülislâm olan es-Seyyid Feyzullah Efendi'nin himmetiyle 1106 senesi şevvâlinde Sipâhiler Ağası olarak İstanbul'a geldi. 1107'de vezâret rütbesiyle Erzurum vâlisi ve erzâk muhâfızı oldu.

1110'da Trabzon vâlisi olup Trabzon'a geldi. 1111'de bir müddet hasta olarak vefât etdi. Hâtuniyye Câmii hazîresinde medfûndur. Bilâ-veled olduğu münâsebetle Köprü'deki konağı birâderleri Pirî, Hasan ağalara kaldı.

Abdülbâkî Efendi-Hacı

Amasya eşrâfından Hâtuniyye vakfı mütevellîsi Hasan Ağa'nın mahdûmudur. Gençliğinde Hattât Hâfız Ahmed Efendi'den hutût-ı mütenevviayı tahsîl ve temeşşuk edib

İstanbul'a gitdi. Divân-ı Hümâyûn kalemine girip tefeyyüz ederek Fâzıl Ahmed Paşa'nın evâhir-i sadâretinde tezkîre-i sânî oldu. **[420]**

1087 şâbânında Sadr-ı a'zam olan Kara Mustafa Paşa'nın zamanında birinci tezkîreci ve 1095'de müşârün-ileyhin i'dâmında ma'zûl ve menkûb olup Hicâz'a gitdi. Burada bir müddet kalıp Amasya'ya avdet edebildi.

1102'de ilk meclis-i a'yânın açılmasında baş a'yân olup birkaç yıl riyâsetde kaldı. Ba'dehû pederi gibi Hâtuniyye vakfı mütevellîsi, 1112'de baş a'yân görüldü. 1121 cumâdelûlâsında vefât etdi. Hâcegân-ı Divân-ı Hümâyûn'dan edîb, nâfizü'l kelim bir zât idi. Mahdûmları Mustafa, Halil, Mehmed Ağalardır. Bunlara ve bunların evlâdına "Hacı Bâkîzâdeler" denirdi. Hâfız Mustafa Ağa 1142 zilka'desinde fevt oldu. Mahdûmu ricâlden Abdî Ağa'dır.

Abdülbâkî Efendi-Müftîzâde

Esbak Amasya müftüsü Mütevellîzâde Ahmed Efendi'nin mahdûmudur. Amasya fuzalâsından tahsîl-i ulûm ederek İstanbul'a gitdi. Rüûs imtihânını kazanıp müderris ve ders-i âm oldu. Esnâ-yı tedrîsinde devre-i medârisi ikmâl ederek kibâr-ı müderrisînden olduğu halde niyâbetle sancaklara hâkim ve 1157'de es-Seyyid Ali Rıza Efendi tarafından Amasya nâibi oldu. Ba'dehû Diyarbekir mollası **[421]** olup 1168'de vefât etdi. Fâzıl, fakîh, mütekellim bir zât idi. Pederinin medresesini tecdîden yaptırdı.

Abdülbâkî Ağa-Hacı Bâkîzâde Hacı

Amasya eşrâfından Hacı Mehmed Ağa bin Hacı Abdülbâkî Efendi'nin mahdûmudur. Pederinin vefâtında yerine geçip Receb Mahallesi hânedânlarından oldu. Mükerreren hâciyân ve a'yân meclislerine a'zâ ve birkaç defa Hacıbaşı ve bir defa da baş a'yân olup 1193'de vefât etdi. Meşâhîr-i a'yândan kerîm, sofrası küşâde, fukarâsı bol bir zât idi. Mahdûmu mevâlîden Hacı Mehmed Efendi'dir.

Abdülbâkî Efendi-Müftîzâde es-Seyyid Hacı

Köprülüdür. Esbak Köprü müftüsü Avdanlı Hacı Yûsuf Efendi evlâdından Mehmed Saîd Efendi bin Mehmed Efendi mahdûmudur. Köprü ve Amasya'da ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm, Rahmaniye müderrisi, nakîb kâim makâmı, birkaç defa Köprü müftüsü oldu. 1278'de vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâ ve eşrâfdan idi. Hafîdi Muhyiddîn Mehmed Efendi de ulemâdandır. Aşağıda gelir.

Köprü ulemâsından Hâfız Ömer Efendizâde Abdülbâki Efendi de Köprü'de mahkeme a'zâsı, Orta Câmii hatîbi **[422]** ve müstantık oldu. Ancak ilmi vardı, sesi yokdu. Gâyet sükûtî meşrepti. 1321'de Köprü mahkemesi reisi olduğum esnâda bu zâtı a'zâ ve müstantık buldum. Keşrâfzâde Hasan Şükrü Efendi'ye müntesipdi. Sonra ma'zûl ve merhûm oldu.

Mevlânâ Abdülcebbâr-Bahâeddîn el-Kâdirî

Amasya civârında köyünde medfûn olan Mevlânâ Abdülkâdir Şeyh bin Abdülmennân bin Ali bin Abdülmennân mahdûmudur. Buna "Şeyh Kâdiroğlu, Kâdirî" denirdi. Ulemâdan tahsîl-i ilm ü kemâl etdikden sonra pederinin silkini tutdu. Amasya'da ikâmet ve Şâdgeldi Paşa Zâviyesi şeyhi olarak iştihâr etdi. Çelebi Sultân Mehmed'in hüsn-i i'tikâdını kazanmış olduğundan ricâl-i devlet yanında pek muhteremdi. Şeyhülislam Gümüşlüzâde Pir Abdurrahman Çelebi'nin vefâtında Amasya'nın kutbu sayıldı. 825'de vefât etdiği zannolunur. Âlim, kâmil, müteşerri' bir pîr-i muhteremdi. Mahdûmu Şeyhülislam Abdülkerîm Efendi'dir.

Abdülcebbâr Çelebi-Şeyh Sun'ullahzâde

Amasya'da "Debbağlar Şeyhi" demekle meşhûr Sun'ulllah Halvetîzâde **[423]** Mehmed Çelebi mahdûmudur. Hatîb Kâsım Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib müderris, kadı oldu. 908'de kibâr-ı kudâtdan görülüp sonra vefât etdi. Birâderi Abdüsselâm Çelebi'dir.

Abdülcebbâr Efendi-Muallim

Amasya'da müderris iken 940 vak'asında füc'eten vefât eden Mevlânâ Veli bin Abdülkerim el-Karabâğî mahdûmudur. Pederinin vatanı olan Karabağ Gence'den küçük yaşında pederiyle beraber Amasya'ya geldi. Mukaddimât-ı ulûmu görüp Amasya ulemâsından tahsîl-i ulûma çalıştığı esnâda Amasya'ya müftü gelen Zeyrekzâde Rükneddîn Efendi'ye intisâb ederek müşârün-ileyhin maiyyetinde İstanbul'a gitdi.

Orada meşâhîr-i ulemâdan ve hâssaten Rükneddîn Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek mülâzım olup ibtidâ Bursa'da Hamza Bey müderrisi, ba'dehû otuz akçe ile Ağroz müderrisi ve müftüsü, sonra kırk ile Ankara müderris ve müftüsü, 947'de Gebze'de Mustafa Paşa, 949'da Edirne'de Dârülhadîs, 955'de İstanbul'da Sahn-ı Semâniye, 958'de altmış ile Bursa'da Muradiye müderrisi oldu.

965 saferinde Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Bâyezîd'e **[424]** muallim olarak Amasya'ya geldi. 966'da Şehzâde Bâyezîd birâderi olan Konya vâlisi Sultân Selim'e karşı harbe cür'et ve mağlûben İran'a firâr etdiği esnâda Sultân Süleyman'ın korkusundan zehre-çâk olarak vefât etdi.

Nev'îzâde Ataî Efendi "Zeyl-i Şakâyık"da diyor ki: "Dokuz yüz altmış altı evâilinde Şehzâde-i gurûr-i civânî ve nahvet-i cem'iyyet-i esbâb-ı kâmrânî ile birâderi Hân Selim'e muhâlefet ve ilm-efrâzî harbe ve kıtâle mübâderet etmeden bunlar mahmil-i bend-i âlem-i âhiret olup ol ma'reke-i hevl-nâk'den îsâr-i nakd-i can ile hâlas oldular ve dağdağa-i bîm-i kahr-ı Sultânî'den ucuz kurtuldular. Amasya'da medfûndur." "Molla-yı müşârün-ileyh, sulibet sicâlü'l-mağfireti aleyh, ulûm-i akliyye ve fünûn-i nakliyyede müsellem, vakt-i efkâr ve istikâmet-i enzârda reşkendâz-ı Arab ve Acem, garâib-i âsâr ve ahbârda hâsır, tevârih ve muhâzarâtda müstahzar, nevâdir-i şey'-i yesîr ile kâni', edîb ve erîb ve mütevâzı idi."

Mahdûmları Ebû'l-Hasan, Derviş Mehmed Efendiler olup bir kerîmesini Ağroz müderrisi iken orada Şeyh Burhaneddîn Efendizâde Şerîf Mehmed Efendi'ye vermişdi. **[425]** Bundan hafîdi, sudûrdan Nakîbü'l-eşrâf Şerîf Mehmed Efendi'dir.

Abdülcebbâr Efendi-Şeyhzâde

Çilehâne şeyhi Abdurrahman Efendizâde Şeyh Hüsameddîn Efendi'nin mahdûmudur. 988'de doğdu. Ulemâdan tahsîl-i ulûm edib müderris ve kadı olup 1052'de vefât etdi.

Abdülcebbâr Efendi-Şirvânîzâde

1045'de Revân seferinden avdetde Amasya'ya gelen Sultân Murâd-ı Râbi' tevâbiinden Amasya'da yerleştirilen Genceli Veli Bey'in akrabâsından Mehmed Ağa bin Abdülgaffâr Ağa'nın oğludur. Amasya'da doğdu. Mehmed Paşa medresesi müderrisi Çilizâde Ömer Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve üstâdına dâmâd oldu.

1095'de üstâdının irtihâlinde Mehmed Paşa müderrisliği diğerine tevcîh edildiğine cânı sıkılıp Çorum'a gitdi. Orada tedrîs-i ulûm ederek kendisini tanıtdığından orada kalıp Çorum müderris ve müftüsü olduğu halde 1123'de vefât etdi. Âlim, fâzıl, âmil, kâmil bir zât idi. **[426]**

Amasya sicillât-ı şer'iyyesinde kaydı ve 1098'de Çorum muhâsebe defterinde vazîfesi görüldü. Mahdûmları Mehmed Efendi ile Ömer Ağa'dır. Bunlara "Cebbârzâdeler" dendi. Ömer Ağazâde Ahmed Paşa ve bunun oğulları Selim, Mustafa, Süleyman beylerdir. Bunlara da "Cebbârzâdeler" dendi.

Abdülcelîl Çelebi-Şeyhzâde

Amasya'da debbağlar şeyhi Sun'ullah Halvetîzâde Mehmed Çelebi mahdûmudur. Ulemâdan ikmâl-i tahsîl ederek müderris ve kadı oldu. Şehzâde Sultân Ahmed'in Amasya vâliliğinde mukarreblerinden olup 907 sâlinden sonra vefât etdi. A'yân-ı kudâtdan idi. Mahdûmu...[152]

Abdülcelîl Efendi-Sandûkîzâde

Amasya'nın Sofular Mahallesi'nden Mehmed Çelebi'nin oğludur. Büyük birâderi defterdâr Abdülkerîm Paşa olup ulemâdan tahsîl-i ulûm ederek Amasya'da müderris, iki defa Amasya müftüsü ve kadısı, Trablusşam mollası oldu.

1043'de Üsküdar nâibi ba'dehû Trabzon kadısı **[427]** olup ma'zûlen 1053'de vefât etdi. Âlim, kâmil, fakîh idi. Üstâdı Yağmurköylü İsmail Efendi'ye dâmâd olup oğulları İsmail, Hasan, Hüseyin Ağalardır. Bunlara ve bunların evlâdına Amasya ve Musul'da "Abdülcelîlzâdeler" dendi. Diğer mahdûmu Ali Efendi'dir.

Abdülcelîl Efendi-Şeyhzâde

Çilehâne şeyhi Hüsameddîn Hüseyin Efendizâde Hâfız Mehmed Efendi'nin oğludur. Amasya'da ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve ba'dehû İstanbul'a giderek Şeyhülislâm Yahya Efendi'den mülâzım ve 1061 şâbânında müderris oldu.

Devr-i medâris esnâsında bilâda kadı olup 1075 senesi muharreminde Medîne-i Münevvere mollası oldu. Ancak 1076 senesi cumâdelâhiresinde hasta olup receb evâilinde vefât etdi. Âlim, zâhid, âbid, ekser eyyâmı sâim idi.

Abdülcelîl Ağa-Abdülcelîlzâde

Esbak Amasya mütesellimi Dergâh-ı Âlî kapıcıbaşılarından Hüseyin Ağa bin Abdülcelîl Efendi'nin oğludur. Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'ya intisâb ederek müşârün-ileyhin **[428]** himmetiyle devr-i hidemât edib kapıcıbaşı, Kara Mustafa Paşa'nın sadâretinde silâhdâr ağası, 1097'de Süleymaniye evkâfı mütevellîsi olduğu muhâsebe defterindeki imzâsından anlaşıldı.

1101'de amcazâdesi Hasan Paşa Musul Beylerbeyi oldukda tarafından mütesellim olup Musul'a gitdi. Orada yerleşip mükerreren Musûl mütesellimi, muhassılı, gümrük emîni olduğu halde 1119'da vefât etdi. Muhâsebât-ı atîka defterlerinde "Abdülcelîl Hüseyin, Amasya" diye künyesi görülmüşdür. Oğulları Mehmed Ağa ile İsmail Paşa'dır. Bunlar Musûl'da türediler.

Abdülcelîl Efendi-Abdülcelîlzâde

Amasya ulemâsından Yörgüç Paşa kürsî şeyhi ve müderrisi Hâfız Ali Efendi bin Abdülcelîl Efendi'nin mahdûmudur. Hâfız Fazlullah ve Ahmed Efendiler'den huttût-ı mütenevvia'yı ahz ve temeşşuk edib hattât-ı mâhir oldu. Biraz da tahsîl gördü.

1090'da Yörgüç Paşa evkâfına kâtip ve ba'dehû mütevellî kâim makâmı, Yörgüç Paşa Câmii hatîbi olduğu halde 1121'de vefât etdi. Yazısı, savt ve edâsı, **[429]** akıl ve tedbîri pek güzeldi. Birâderi Hasan Paşa'dan kendisine mâl ve servet etdiğinden zengin, hânedân idi. Birkaç defa meclis-i a'yâna a'zâ olmuşdu. Mahdûmları Hâfız Ali Efendi ile İbrâhim Ağa'dır.

Abdülcelîl Ağa-Abdülcelilzâde

Yukarıda tercemesi yazılan Hâfız Abdülcelîl Efendizâde İbrâhim Ağa'nın oğludur. Gençliğinde İstanbul'a gidip Saray-ı Hümâyun'da Baltacılar ocağına girdi. Burada tahsîl ve terbiye görüp 1157'de baltacılar kethüdâsı oldu.

Ba'dehû kapıcıbaşılıkla taşra çıkarılıp Mora eyaletinde ba'zı hidemât-ı mühimmede istihdâm edildi. 1167'de Amasya'da görülüp sonra vefât etdi. Amasya'da "Celoğulları"

[152] Müellif "Abdülcelîl Çelebi-Şeyhzâde" tercemesini eksik bırakmıştır. (Ed.)

demekle meşhûr olan "Celîloğulları" Hâfız Abdülcelîl Efendi'nin evlâdı olup bir kolu da Ziyâre'de vardı.

Abdülhalîm Bey-Halfetoğlu

Amasya ümerâsından ve Emîr Mübarizeddîn Halîfe Alp evlâdından Emîr Şücâeddîn Süleyman Bey'in mahdûmu ve Amasya emîr-i kebîri Alâeddîn Ali Bey'in kardeşidir. **[430]** Birâderinin emâretinde çeribaşı olup Hacı Şâdgeldi Paşa'nın Amasya'ya cebren duhûl ve hükûmeti zamanında bir müddet Sivas'a gitdi.

Ba'dehû Seydî Hüsam'ın tavassutuyla Hacı Şâdgeldi Paşa'nın emânını kazanıp Amasya'ya avdet etdi. Hacı Şâdgeldi hükûmetini takviye eden ümerâdan olup 788'de Osmanlı hükûmetine arz-ı inkıyâd ederek 791'de fevt oldu. Mahdûmu Abbas Bey'dir.

Abdülhalîm Çelebi-İmâmzâde

Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed muallimi iken 902'de vefât eden İmâmzâde Abdurrahman Çelebi bin Yûsuf Çelebizâde Mehmed Çelebi mahdûmudur. Amasya müftüsü Musliheddîn Mûsâ ve Bahşî Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu.

945'de silk-i kudâta girip hayli kasabât ve bilâda kadı ve iki defa Amasya nâibi olup 965 sâlinden sonra vefât etdi. Ulemâ ve kudâtdan bir zât idi. Mahdûmu Mustafa Efendi'dir.

Abdülhalîm Efendi-Şârihü'l-Menâr

Amasya müderrislerinden ve Temennâ Mahallesi ahâlîsinden Hacı **[431]** Bayram Efendi'nin büyük mahdûmudur. Şeyh Hayreddîn Hızır Efendizâde fâzıl-ı meşhûr Muhyiddîn Mehmed Bahşîzâde Fazıl Yahya Efendilerden vesâir ulemâsından ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu.

Amasya'da on beş yıldan ziyâde tedrîs-i ulûm ile iştiğâl edib Ayas Ağa müderrisi iken usûl-ı fıkıhdan metn-i "Menâr" üzerine mükmil şerh yazıp ikmâl etdi. 1027'de cülûs eden Sultân Osmân-ı Sânî muallimi Amasyalı Ömer Efendi vasıtasıyla "Şerh-i Menâr"ı huzûr-ı sultânîye takdîm ederek 1030 senesi zilhiccesinde es-Seyyid Abdülkâdir Efendi medresesine ilk müderris olup "Şârihü'l Menâr" unvânıyla ulemâ ve talebe arasında iştihâr etdi.

On yıl kadar da İstanbul'da tedrîs-i ulûm ederek talebe-i ulûmu müstefîd edib 1040'da Konya mollası ve ba'de'l-azl 1046'da Bosna mollası oldu. 1048'de azliyle gelip İstanbul'da mukîm iken 1051 senesi ramazâ'ının on yedinci günü vefât etdi. Şeyhî Mehmed Efendi "Zeyl-i Zeyl-i Şakâyık"da diyor ki: "Fuzalâdan usûl ve furû'u câmî bir zât idi." Mahdûmu müverrih-i meşhûr Ahmed Efendi ve birâderleri meşâhîr-i ulemâdan **[432]** Abdülazîz, Hızır Efendilerdir.

Abdülhalîm Efendi-Ganîzâde

Amasya beytü'l-mâl emîni Bünyad Çelebi bin Mustafa Efendi mahdûmudur. Ulemâdan ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve Havza, Merzifon, Amasya'da Firuz Ağa, Süheyl Bey, Hüseyin Ağa medreselerine müderris oldukdan sonra Kameriyye-i Tokat müderrisi oldu.

Buradan Niksar, Zile, Merzifon, Çorum kazâlarına sırasıyla kadı oldu. Ba'dehû Hakâla'da Kâsım Bey müderrisliği ile mütekâid olup 1080 sâline doğru vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâ ve kudâtdan idi. Mahdûmu Mustafa Efendi'dir.

Abdülhalîm Efendi-Yûsufzâde

Amasya ulemâsından Yûsuf Efendizâde Şeyhülkurrâ Mehmed Efendi'nin ikinci mahdûmudur. Amasya'da doğdu. Küçük yaşında iken peder ve ceddiyle beraber 1100'de İstanbul'a gitdi. İstanbul ulemâsından ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve müderris oldu.

Bir müddet Çorumlu Ali Paşa Dârülkurrâ'sı şeyhi olup talebeye ta'lîm-i kıraat ve tedrîs-i vücûh-ı Kur'âniyye etdi. **[433]** 1147'de bundan ferâğat edib Mahmûd Paşa mahkemesi nâibi oldu.

Yıllarca bu niyâbetde kalıp 1168'de Tokat mollası oldu. 1177 hudûdunda vefat etdi. Âlim, şeyhülkurrâ, fakîh idi.

Abdülhalîm Efendi-Saraczâde Hacı

Amasya ulemâsından ve a'yânından el-Hâc İsmail Efendi bin Hacı Mehmed Ağa'nın oğludur. Ulemâdan tahsîl-i ilim ve irfân ederek tedrîs-i ulûm etdi. Ba'dehû Hicâz'a gidip avdetde Hâciyân ve a'yân meclislerine a'zâ olup 1188 sâlinden sonra vefât etdi. A'yân-ı ulemâdan idi.

Abdülhalîm Efendi-Payaslızâde Hacı

Esbak Amasya Müftüsü Payaslı Hacı Mehmed Efendi'nin küçük mahdûmudur. Amasya müftüsü Canikli Hacı Mehmed ve Kayseriyyeli Âkil Efendilerden ve eniştesi müftü Hacı Ebûbekir Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek Firûzağa ve ba'dehû Tayyar Mahmûd Paşa medreselerine müderris oldu.

Yıllarca Sultân Bâyezîd Câmiinde tedrîs-i ulûm ederek iştihâr etdi. Amasya'da meclis-i deâvâ teşkilâtında **[434]** ilk a'zâ olup yıllarca devam etdi. Bundan dolayı büyük bir nüfûz ve hürmet kazandı. Pederinden kendisine intikâl eden servet-i mühimmeyi güzel idâre ederek artırdı.

İlim ve fazlıyla mütenâsib olan akıl ve dirâyeti sâyesinde gelen mutasarrıf ve hâkimlere kendisini saydırdı. Birinci derecede a'yân sırasına girdi. 1273'de vefat etdi. Meşâhîr-i fuzalâdan müdekkik, zarîf, nüktedân, din ve dünya işlerine vâkıf, müdebbir, hânedân bir zât idi.

Mahdumları Hacı İsmail Hakkı, Abdülmecid Nâilî, Mehmed Emîn Efendilerdir. Hacı Hakkı Efendizâde Abdülhalim Hilmi Bey 1348'de vefât etdi. Mahdumları, Hasan Eşref, İbrâhim Yümnî beylerdir. Bunlardan Eşref Bey İstanbul Belediyesi hukûk müşâviri muâvinidir.

Abdülhalîm Efendi-Saçlızâde

Esbak Amasya müftüsü Saçlı Hacı Mahmûd Efendi'nin oğludur. Ulemâdan tahsîl görüp ba'zı meclislere a'zâ oldu. Pederinin nüfûzu sâyesinde oldukça kendisini tanıttı. Pederinin medresesi müderrisi olup **[435]** 1280'de vefât etdi. Âlim, nekre-gû, hazır cevap idi. Mahdûmu Ahmed Fethi Efendi'dir.

Abdülhalîm Efendi-Hacı Ebûbekirzâde

Esbak Amasya mütesellimi Hacı Efendizâde Hacı Ebûbekir Ağa'nın evlâdından olup Köprü'de tavattun etmiş olan Mehmed Efendi bin Hacı Mahmûd Ağa bin Hacı Ebûbekir Ağa'nın oğlu olduğunu Köprü eşrâfından Hacı Es'ad Ağazâde Es'ad Bey sâhib-i tercemeden naklen söylerdi. Ahfâdından Abdülhalîm Bey de bunu tasdîk etmekdedir.

Pederi Mehmed Efendi Köprü mahkemesi kâtibi olduğu esnâda sâhib-i terceme Köprü'de doğdu. Pederi Amasyalı idi. İstanbul'da Hazine-i Hümâyûn kethüdâsı olan Merzifonî Dedezâde Hacı Ebûbekir Efendi'nin delâletiyle İstanbul'a gelip Enderûn'a girdi.

1251 senesi ramazânında müşârün-ileyhin irtihâlinde evkâfa intisâb edib 1252'de ebniye-i seniyye baş-kâtibi, 1254'de ebniye-i seniyye müdürü oldu. Bu müdürlükde kifâyet ve istikâmeti görüldüğünden 1262'de ta'mirât müdürü, 1270'de cihât müdürü oldu. **[436]**

Evkâf Nâzırı Hasib Paşa'nın kendisine tevecccüh ve i'timâdı olduğundan cihât müdürlüğü esnâsında meclis-i idâre a'zâsı olarak hayli yararlığı görüldü. 1288 senesi recebinde evkâf nâzırı Kemal Paşa maârife nakil edildiği esnâda nezâret lağvedilmiş olduğundan ûlâ rütbesiyle evkâf müsteşârı oldu.

Bir yıl kadar müsteşârlık unvânıyla evkâfı iyi idâre etdi. 1289 şâbânında tekrar nezâret olarak Amasyalı Şirvânîzâde Mehmed Rüşdü Paşa ikinci defa evkâf nâzırı oldukda müsteşârlıkda ibkâ edilmiş olduğu halde zilhiccesinde infisâl etdi.

1290 senesi rebîülevvelinde ikinci defa evkâf nâzırı olan Kemal Paşa'nın gösterdiği

lüzûm üzerine 1292 senesi muharreminde ikinci defa evkâf müsteşârı oldu. 1294 senesi rebîülâhirinin on yedisinde bâlâ rütbesiyle evkâf nâzırı oldu.

1295 senesi muharreminin sonunda azledilip rebîülâhirinde ikinci defa evkâf nâzırı oldu. 1296 zilka'desinin üçüncü günü infisâl edib 1300 senesinde irtihâl etdi. Eğrikapı'da **[437]** medfûndur.

Evkâfa ma'lûmâtı geniş, muktedir, idâreci ve kuyûda vukûfu mükemmel idi. Mahdûmları Mehmed Cânib, Ahmed Sâlim Beylerdir. Evkâf muhâsebecisi Mehmed Cânib Bey yakınlarda vefât etdi. Sâlim Beyzâde Abdülbâkizâde Abdülhalîm Bey şimdi Beyoğlu evkâf müdürü olarak ber-hayatdır.

Abdülhamîd Çelebi-Ebû İshakoğlu

Şeyhülislam Şemseddîn Ebû İshâk Müeyyed bin Saîdeddîn Mehmed bin Mes'ûd Kâzerûnîzâde Mevlânâ Ali Çelebi mahdûmudur. Amasya'da ikmâl-i tahsîl edib Bursa'da Molla Fenârî dersine mülâzemet ederek müderris oldu. Edirne'de birâderi Mecdüddîn Abdülmecîd Çelebi'ye niyâbet edib İstanbul fethinde Amasya'ya geldi. 870 hudûdunda vefât etdi.

Abdülhamîd Çelebi-Abdaloğlu

Lâdiklidir. Eş-Şeyh Şemseddîn Mehmed Abdal Sultân'ın oğludur. Amasya'da Mevlânâ İsrâfil Lâdikî'den ikmâl-i tahsîl edib müderris, kâdı-i Lâdik oldu. Sonra pederinin zâviyesinde inzivâ ve ibâdet ve irşâd-ı halk ile iştiğâl ederek 845 sâlinden sonra vefât etdi. Ulemâ ve meşâyih-i kirâmdan idi. Mahdûmu Mehmed Çelebi'dir. İsrâfilzâde Nasûh Çelebi bunun dâmâdı zannolunur.

Abdülhamîd Efendi-İsrâfilzâde

Amasya fuzalâsından Mevlânâ İsrâfilzâde Nasûh Çelebi mahdûmu Abdülmecîd Efendi birâderidir. Bu da Amasya'da ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu. Ba'dehû silk-i kudâta girip **[438]** büyük beldelere kadı oldu. 885 hudûdunda vefât etdi. Kibâr-ı kudât ve ulemâdan idi. Mahdûmu Mehmed Çelebi de kadılardandır.

Abdülhamîd Çelebi-Müeyyedzâde

Esbak Galata kadısı ve Galata'da mahallesi olan Amasyalı Müeyyedzâde Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Tahsîl-i ilm u hat edib Divân-ı Hümâyûn kâtiblerinden oldu. Ba'dehû tefeyyüz ederek ümenâ ve Hâcegan-ı Divân'dan olup 918'de Yeniçeri kâtibi ba'dehû sadâret tezkîrecesi ve 924'de reîsülküttâb oldu. 926'da infisâl ve ba'dehû irtihâl eyledi.

Abdülhamîd Çelebi-Eşrefzâde

Amasya'da "Küçük Emîr" demekle meşhûr olup Amasya'da vefât eden sâdât-ı kirâm-ı Hüseyniyye'den Eşref Mehmed Çelebi bin Emîr Hüsameddîn Hüseyin Çelebi bin Emîr es-Seyyid Sadreddîn Mehmed bin Hüseyin bin Ali el-Horasanî mahdûmudur.

888'de vefât eden pederinin kaydı üzere 880 senesi şa'bânının ğurresinde Amasya'da doğdu. **[439]** Büyük amcası Amasya'da "Koca Emîr" demekle meşhûr İbrâhim Efendi'den ve Amasya müftüsü Abdî, müfessir Bahşî, Amasya müftüsü Sinan Efendilerden tahsîl-i ilm ü kemâl ve diğer amcası Abdülhay Efendi'den de istifâde ederek ders-i âm oldu.

Amasya'da tedrîs-i ulûm etdiği esnada amcası Abdülhay Efendi Kastamonu kadısı olduğundan beraber götürdü. Bir müddet Kastamonu'da ders okuttu. 918'de Sultân Selîm-i Evvel tahta cülûs etdikde Abdülhay Efendi'nin Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed'e yardım etdiği söylenmekle azledildiğinden amcasıyla beraber Bursa'ya gönderildi.

Burada Kastamonu dâhilinde "Bakır Küreli" demekle meşhûr Uzun Musliheddîn Nakşibendî'yi bulup onun sohbetinde bulduğu zevk-i ruhânî üzerine ondan münîb oldu. Bu zâtın vefâtı ve Abdülhay Efendi'nin berâet-i zimmeti üzerine her ikisi de İstanbul'a geldi.

Tarik-i tedrîsi terk edib yevmî otuz akçe vazîfe ile tarîk-i vaazı ihtiyâr ederek Sultân Bâyezîd Câmii'nde **[440]** vâiz ve kürsi şeyhi oldu. İlm-i tefsîrde pek ziyâde ihtisâsı olduğundan hânesinde tüllâb-ı ulûma tefsîr okuturdu. Pek çok erbâb-ı kemâl ilminden istifâde etdi.

Bu hâl üzere yirmi yıl kadar bir tarafdan halka vaaz ve nasîhat diğer tarafında tedrîs-i İlm-i Tefsîr'e muvâzabet ederek 948'de vefât etdi. Fâzıl, müfessir, gâyet müteşerri', zâhid, meşağil-i dünyeviyyeden fârig, kanâatkâr bir zât idi. Mecdî Mehmed Efendi "Şakâyık Tercemesi"nde diyor ki: "Abdülhamîd bin Eşref; Kastamonu'da vücûda geldi.! Ol asrın ulemâsından okuyup zîb ü zîver-i fezâil ile zât-ı şerîfini tehzîb eyledikden sonra İlm-i Tasavvuf'a tâlib ve râğıb oldu.

Tâife-i Nakşibendiyye'nin kibârından ekmel-i kümmel-i müte'ellihîn, ârif-i billâh Uzun Musliheddîn ile musâhabet edib onun şeref-i sohbetiyle tekmîl-i şân-ı saâdet-nişân eyledi. Uzun Musliheddîn hazretleri vefât eyledikden sonra tarîka-i vaazı ihtiyâr eyleyip yevmî otuz akçe vazîfe ile mahmiye-i **[441]** Kostantıniyye'de halka vaaz ve nasihat eyledi.

İlm-i Tefsîr'de yed-i tûlî sâhibi olup esnâ-yı vaazında kelimât-ı fasîha ve ibârât-ı melîha ile takrîr ve ta'bîr eder idi. Kur'ân-ı azîmi ekseriya ders tarîkiyle kendinin evinde tefsîr eder idi. İfâde etdiği tullâb-ı kemâl-i iktisâbdan cem-i kesîr ve cemm-i gafîri zirve-i ulyâ ve gâyet-i kusvâya irgörmüşdü. Muâsır olduğu fuhûl-ı efâdıl'ın defter-i mefâhirini dürmüşdü.

Ekser-i evkâtda samt u sükût üzere olup Cenâb-ı Rabbü'l-erbâba müteallık bir saat fikretden ve bir lahza mülâhazadan hâlî olmaz idi. Zât-ı şerîf-i şeref-gâyâtı edîb ve erîb ve lebîb ve mehîb olup meşâğil-i dünyeviyyeden şâğil ve mu'tezil ve kendi nefsinin ıslahına mütemahhız ve mütevaggıl kimse idi. Dokuz yüz kırk sekiz senesinde vefât eyleyip hazîz-i nâsûtdan zirve-i lâhûta urûc eyledi."

Müellif-i "Şakâyık" İsâmeddîn Ahmed Efendi pek çok zevâtın maskat-ı re'sini ve doğduğu yerini ta'yînde sehiv ve zühûle düştüğü gibi bu zâtın ve bunun yukarısında Merzifonî olduğunu kendi kalemiyle âsârında tesbit eden Hayreddîn Hızır Atûfî'nin Kastamonulu **[442]** göstermesinde sehiv ve zühûl açıktır.

Abdülhamîd Çelebi-Şeyh Şâdîlizâde

Amasya fuzalâsından Şeyh Şâdîli Muhyiddîn Mehmed Çelebizâde Mevlânâ Saadeddîn Mes'ûd Çelebi mahdûmu olup ulemâdan ikmâl-i tahsîl ederek müderris ve 978'de kudât ve mevâlîden görüldü. Ba'dehû vefât etdi.

Abdülhamîd Efendi-Mevlânâ Halvetî

Şirvânlıdır. Şirvân'ın ulemâ ve meşâyihinden ikmâl-i tahsîl ve tefeyyüz ederek müderris ve Şeyh Kubâd-ı Halvetî sohbetinde istifâza etdi. Şehzâde Sultân Mustafa Amasya'da vâlî iken Amasya'ya gelip yerleşti. Bir müddet sonra Selâmet Hâtun zâviyesi şeyhi olup pek çok zevâta hilâfet verdi. 974'de vefât edib tekke hâricinde defnedildi. Meşâhîr-i Halvetiyyeden bir mürşîd-i âgâh-ı muhterem, bir ârif-i billâh idi. "Şemseddîn Sivasî" demekle meşhûr Zileli Şeyh Şemseddîn Ahmed Efendi bunun halîfesidir. **[443]**

Abdülhamîd Bey-Köprülüzâde

Köprülüdür. Köprü'de ceddînin kendisine verilen konağında ikâmet eden Âmir Bey bin Abdullah Paşa bin Mustafa Paşa bin Köprülü Mehmed Paşa'nın mahdûmudur. Köprü'de doğdu. Köprü'de mukaddimât-ı ulûmu görüp İstanbul'a giderek amcazâdesi Hâfız Ahmed Paşa dâiresinde okudu.

1169 senesi zilka'desinde İstanbul müderrisi olup ikmâl-i devre-i medâris ederek 1197'de Yenişehir-i fenâr, 1204'de Mısır mollası oldu. 1205 senesi evâilinde vefât etdi. Ulemâdan idi. Mahdûmu Asım Bey de ulemâ ve mevâlîden olup 1231'de vefât etdi. Kitâplarını ceddi kütübhânesine vakfetdi. Bu da kâmil bir zât idi. **[444]**

Abdülhamîd Efendi-Şirvânîzâde

Amasya'da medfûn Şirvânî Şeyh İsmail Sirâceddîn Efendi bin Mehmed bin Abdülhamîd bin Ahmed mahdûmudur. 1232'de Şamahı'da doğdu. 1242 zilhiccesinde pederiyle beraber Amasya'ya geldi. Burada pederinden tahsîl-i ulûm edib ders-i âm oldu.

1256'da teehhül edib tedrîsâtına devâm etdi. Karantina zuhûrunda sıhhıye kâtibi olarak Kuşköprü başında yapılan karantinahânede ikâmet etmişdi. Muahharan Doktor Andon'un tecâvüzâtı yüzünden bu da şikâyetlere uğradı.

Bu esnâda bir takım ulemâ zâdegânının ekmek parası olan müderrislik, muhaddislik, vâizlik gibi -alâ rivâyetin- yirmi kadar cihât-ı ilmîyeyi uhdesine tevcîh etdirmek üzere mazbatalarını alıp İstanbul'a hareket etmiş ve peşinden hayli bîçâregânın beddûâsı da beraber gitmişti.

Samsun'a varıp fırtınalı bir havada gemiye gitmek üzere kayığa binmiş, kayık giderken alabora olup devrilerek ters dönmüş olduğundan **[445]** 1262 senesi şa'bânında denize düşüp boğuldu. Âlim, fâzıl, muhakkik, harîs-i şöhret idi. Merhûm şikâyetlerden kaçarken belâya uğradı.

Abdülhay Çelebi-Mevlânâ Kemâleddîn

Ahmed Çelebi mahdûmudur. Amasya'da Hacı Şâdgeldi Paşa kazaskeri Aksarayîzâde Mevlânâ Cemâleddîn Mehmed, Mevlânâ Fahreddîn Osmân, Mevlânâ İzzeddîn Mehmed Çelebilerden ikmâl-i tahsîl ederek müderris, Amasya nâibi oldu.

Çelebi Sultân Mehmed'in Amasya'da hükûmeti esnâsında Kazaskeri olup müşârün-ileyhin müsteşâr-ı saltanatı, umde-i erkân-ı devleti olmuşdu. 818 senesinden sonra vefat etdi. Meşâhîr-i fuzalâdan idi. Mahdûmu Seydî Ahmed Çelebi'dir.

Abdülhannân Çelebi-Şâdîzâde

Amasya'nın Şeyh Şâdî köyünde medfûn olan eş-Şeyh Şehabeddîn Şâdî Çelebi bin Abdülhannân bin Ali bin Abdülmennân'ın mahdûmudur. Ulemâdan tahsîl-i irfân ve pederinden ahz-ı feyz ederek pederinin intikâlinde zâviyesi şeyhi oldu.

826'da vefat etdi. Pederinin yanında medfûndur. Kibâr-ı meşâyihden sofrası küşâde, tekkesi imâret, gâyet sahî, âlim, müteşerri', halkın mu'tekadı bir zât idi. Evlâdı vardır.

Abdülhay Çelebi-İbn-i Muslihî

Esbak Amasya müftüsü sadrü'l-ulemâ Mevlânâ Musliheddîn Mûsâ es-Sivasîzâde Tâceddîn İbrâhim Çelebi mahdûmu ve kibâr-ı fuzalâdan Mevlânâ Abdülvehhâb ve Mevlânâ Alâeddîn Ali Çelebilerin kardeşidir. Amasya'da ikmâl-i tahsîl edib Atabeg Gâzi müderrisi, Amasya nâibi, Tokat kadısı **[446]** oldu. 835 hudûdunda vefat etdi. Meşâhîr-i ulemâ ve kudâtdan idi.

Abdülhay Efendi-Âfitâbîzâde

Amasya şuarâsından 907'de vefat eden Âfitâbî Abdurrahman Efendi mahdûmudur. Ulemâdan ikmâl-i tahsîl ederek müderris ve kadı oldu. Şehzâde Sultân Ahmed mensûblarından olduğu münâsebetle 918 vak'asında kem-nâm olarak sonra vefat etdi. Ulemâ-yı kudâtdan idi.

Abdülhay Efendi-Sadrzâde[153]

Abdülhay Efendi-Müeyyedzâde

Amasyalıdır. Müeyyedzâde Abdülkerîm Efendi bin Ali Çelebi bin Müeyyed Çelebi mahdûmudur. Amasya'da ulemâdan ikmâl-i tahsîl ve Hamdullah Efendi'den hutût-ı mütenevviayı ahz ve temeşşuk etdikden sonra amcası Abdurrahman Efendi'den mülâzım ve

[153] Müellif "Abdülhay Efendi-Sadrzâde" tercemesini boş bırakmıştır. (Ed.)

müderris oldu.

Amasya'da tedrîs-i ulûm etmekde iken 918'de İstanbul'a kaldırılıp Mustafa Paşa medresesi müderrisi oldu. 923'de Diyarbekir'in ve havâlîsinin fethinde Kürdistan Kazaskeri unvânıyla Diyarbekir Kadısı ve o havâlîye sevk edilen ordunun kadısı oldu.

928'de Diyarbekir fâtihi olan Mehmed Paşa'nın vefâtı üzerine istifa edib İstanbul'a avdet etdi. 931'de Amasya kadısı olup 937'de bundan da istifa edib İstanbul'a giderek amcası Şeyh Abdürrahîm Efendi'nin zâviyesinde inzivâ etdi.

Kânûnî Sultân Süleyman, bu istifasına hiddet edib 840'da Diyarbekir kadısı nasb ederek i'zâm etdi. **[447]**

Uğradım bir kazâ-yı mübreme âh
Oldu Amid bana belâ-yı siyâh

diyerek gitdi.

İkinci defa gönderdiği ricanâmesi Sultân Süleyman'ı rikkate getirdiğinden 943'de kazâdan afv edilerek Amasya'ya geldi. 950'de vefât etdi. Fâzıl, hattât, sahî, hânedân, târih ve muhâzarâta vâkıf, gâyet nezîh idi. Sultân Süleyman'ın nazar-ı dikkatini celb eder korkusuyla İstanbul'da yaşatmadılar. Mahdûmu Ahmed Efendi'dir.

Abdülhay Efendi-Emîr Sadrîzâde

Amasya'nın Yenice köyünde medfûn olan Emîr Sadreddîn Mehmed bin Hüseyin bin Ali Horasânîzâde Emîr Hüseyin Çelebi mahdûmudur. Amasya'da ikmâl-i tahsîl edib müderris ve Amasya vâlisi Şehzâde Sultân'ın mukarreblerinden oldu.

Ba'zı bilâda kadı oldukdan sonra şehzâdenin arz ve inhâsıyla Kastamonu kadısı oldu. Ancak 918'de Sultân Selim'in cülûsuyla Sultân Ahmed'in i'dâmı vak'asında Sultân Ahmed tarafdârı olduğu zannıyla azl ve Bursa'ya i'zâm edilmişdi. **[448]**

Sultân Selim'in irtihâline kadar Bursa'da kaldı. 926'da Kânûnî Sultân Süleyman'ın cülûsunda Bursa'dan celb edilip gılmân-ı hâssa muallimi olarak Enderûn sarayında yerleşdirildi ve iç hazîneden vazîfe verildiği Enderûn defterinde görüldü. 936'da vefât etdi. Mevâlîden edîb, fâzıl, müttakî bir şerîf idi.

Abdülhay Efendi-Müeyyedzâde

Amasya fuzalâsından Pirî Çelebizâde Habib Çelebi mahdûmu ve Abdülvâsi Çelebi kardeşidir. Ulemâdan ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm, müderris, kadı olup 1083 sâlinden sonra vefât etdi. Ulemâ-yı kudâtdan idi.

Abdülhay Efendi-Vâsi' Çelebizâde

Amasya eşrâfından Hacı Habib Çelebi bin Abdülvâsi' Çelebi bin Habib Çelebi bin Pîrî Ahmed Çelebi mahdûmudur. Bu da ulemâdan ikmâl-i tahsîl edib müderris ve Pervâne Bey evkâfına mütevellî oldu. 1141 sâlinden sonra vefât etdi. Ulemâdan idi.

Abdülhâlik Efendi-Vâiz

Amasyalı Mehmed Çelebi mahdûmudur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm **[449]** edib ders-i âm oldu. Amasya'da Torumtay müderrisi iken 1030'da İstanbul'a gidip, muallim-i sultânî Amasyalı Ömer Efendi'nin âsitânesi mülâzımı ve bu sâyede Ayasofya ders-i âmı oldu.

Bir müddet Ayasofya Câmiinde tedrîs-i ulûm edib sonra tarîk-i vaazı ihtiyâr eylediğinden Sultân Selim Câmiinde vâiz ve kürsi şeyhi olduğu halde 1062'de vefat etdiği vakf-ı mezkûrun vazîfe-horân defterinde görüldü. Âlim, vâiz, müteşerri' idi.

Abdurraûf Efendi-Muharremzâde

Zilelidir. Kibâr-ı ulemâdan Muharrem Efendi bin eş-Şeyh Ebü'l-Berekât Mehmed Efendi bin Hasan bin Arif'in mahdûmudur. Pederinden mukaddimât-ı ulûmu görüp Amasya'da Zileli

Hüseyin Abdurrahman ve İbrâhim Efendilerden ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm oldu.

Sultân Bâyezîd ve Gümüşlüzâde Câmiinde yirmi beş yıldan ziyâde tedrîs-i ulûm edib kızı Fatıma Hâtun'un Gümüşlüzâde Câmii ittisâlinde yaptırdığı Fâtımiyye Medresesine ilk müderris ve Gümüşlüzâde Câmiinde kürsi şeyhi olduğu halde 1064'de vefat etdi. **[450]**

Âlim, fakîh, vâiz, müttakî, zâhid bir zât idi. Mahdûmu Ahmed Efendi Fatımiyye müderris oldu. Kerîmesi Fatıma Hâtun Hâce Ahmed Paşa ile evlendi. Amcazâdesi Receb Efendi bin İbrâhim Efendi bin Ebû'l-Berekât Mehmed Efendi kendisinden evvel vefât etdi.

Abdurraûf Efendi-Zilelizâde

Amasya ulemâsından Receb Efendi bin İbrâhim Efendi bin Ebû'l-Berekât Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Amcazâdesinden ve Amasya fuzalâsından "Uzun Müderris" demekle meşhûr Mehmed Efendi'den ve müfessir Hızır Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu.

Hayli müddet ders okutup müteaddid medreselere müderris oldukdan sonra 1081'de Mahmiye-i Tokat müderrisi ve buradan Zile kadısı oldu. Sonra diğer kasabât ve bilâda kadı ve 1091'de merhûm oldu. Ulemâ-yı kudâtdan idi.

Abdurrahman Celaleddîn el-Harezmî

Ebûbekir Harezmî oğludur. Harezm ve Mâverâünnehir ve Horasan ulemâsından ikmâl-i tahsîl edib Melik Ahmed Danişmend'e intisâb ederek müşârün-ileyhin **[451]** ordusu kadısı ve devleti müşâviri oldu. Melik Ahmed Gâzi'nin muvaffakiyetinde büyük bir âmil olup 467 şâbânında Amasya Kalesi'nin fethinde ilk Amasya kâdı'l-kudâtı oldu.

Ehl-i salîb muhârebâtında Melik Gâzi Dânişmendzâde Melik Gâzi Seyfeddîn İsmail Bey'e yardımlar edib kâh kadı kâh muhârib ve gâzî olarak otuz yıldan ziyâde vazîfe gördü. Ba'dehû dâr-ı naîme irtihâl etdi. Mahdûmu Alâeddîn Ebû Nasr Mehmed Harezmî yerini tutdu. Meşâhîr-i ulemâ ve fuzalâdan idi.

Abdurrahman Sa'deddîn el-Mervezî

Horasan'ın merkez-i idâresi olan Merv şehrinden Ali'nin oğludur. Horasan ulemâsından ikmâl-i tahsîl edib Amasya vâlisi Nâsıreddîn Şâhin Şâh-ı Selçûkî devrinde Amasya'ya geldi. Neşr-i maârife himmet edib yıllarca tedrîs-i ulûm etdi. 580 sâline doğru vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan idi.

Abdurrahman Zeyneddîn es-Simrî

Amasya Simresi'nden Mehmed'in oğludur. Amasya müderrisi Hüsameddîn Yûsuf Tebrizî hizmetinde ikmâl-i tahsîl **[452]** edib müderris, kadı oldu. 655'de kudâtdan görülüp sonra vefât etdi.

Abdurrahman Celaleddîn Erzincânî

Erzincanlı Kâsım bin Ömer'in mahdûmudur. Ulemâ-yı meşhûr Vecîhüddîn Ömer bin Abdülmuhsin el-Erzincanî'den ikmâl-i tahsîl edib Erdebil'e gitdi. Oradan Şeyh Safiyyüddîn Erdebilî'den de tasavvufu öğrendi. Emîr Nûreddîn Kutlu Şâh devrinde Amasya'ya geldi.

Amasya'da şimdiki Sevâdiye Mahallesi üstünde yaptırdığı bir tekkede inzivâ edib tâlibân-ı ilim ve irfâna ta'lîm-i âdâb-ı tarîkat, tedrîsi ahkâm-ı şerîat ederek büyük şöhret ve i'tikâda mazhar oldu. 775 hudûdunda dâr-ı naîme irtihâl etdi.

Âlim, fâzıl, zâhid, gayed müteşerri', müttakî, halvetî-meşreb idi. "Şakâyık" sâhibi yazıyor ki:

"Bir gün mürîdânına "Bize bir cemâ'at geliyor, bir nesne hazırlayınız" der. Mürîdân "Bir nesnemiz yok." diye cevâp verir. Hazret-i Şeyh tekkesinden taşra çıkar. Bir sürü geyik görür. Geyiklere döner, "Hanginiz kendisini misafirlerimize fedâ eder", dedikde biri sürüden ayrılır, huzûr-i Şeyh'e gelir. Bunu kesip **[453]** gelen misafirlere yedirdi.

Şu hikayeyi de naklediyor:

"Hazret-i Şeyh gün pek mahzûn olmuşdu. Sebebinden soranlara şeyhi Safiyyüddîn Erdebîlî tâifesi gâyet müttakî ve sağlam akîdeli adamlardı. Şeytan onları idlâl ederek bugün yoldan çıkardı.

Şeyhin bu sözünden sonra çok zaman geçmedi. Şeyh Safiyyüddîn Erdebîlî evlâdından Şeyh Haydar, dalâlet yolunu tutdu. Şîa mesleğini ihtiyâr ederek eslâfının âdâb ve ahvâl ve akâid-i sahîhasını terk ve tağyîr etdiği haberi geldi."

Ancak şeyh Haydar ile Hazret-i Abdurrahman'ın vefâtı arasında yüz yıl kadar uzun bir zaman olduğuna göre Hazret-i Şeyh Erdebîlî'lerin sonradan azıp Tarîkatı Şiîliğe ve bu sâyede isyân ve saltanata tahvîl edeceklerini keşfetmiş demek olur.

Hazret-i şeyhin iki mahdûmu olduğu bulunabildi. Biri Mevlânâ Kıvâmüddîn Kâsım Çelebi diğeri Mevlânâ Bahşâyiş demekle meşhûr Kâdı'l-kudât Şemseddîn Mehmed Çelebi'dir. Bunun mahdûmları da Bedreddîn Mahmûd **[454]** İmâdüddîn Abdulhâlik Çelebilerdir.

Abdurrahman Çelebi-Elvân Çelebizâde

Amasya civârında Elvân Çelebi nahiyesinde Câmii yanında medfûn Aşık Paşazâde Elvân Çelebi'nin mahdûmudur. Pederinden tahsîl-i ilm ü irfân ederek iştihâr edib babasının vefâtında zâviyesi şeyhi, vakfı mütevellîsi, câmii imâm ve hatîbi oldu. Pederinin imâretini varidât-ı vakfiyesiyle güzel idâre etdi. İmâret ve tekkesi civârındaki köylerin mürâcaatgâhı olup fukarânın ve dervişânın istinâdgâhı olduğu halde 788'de vefât etdi. Pederinin türbesinde medfûndur. Âlim, sahî, gâyet müteşerri' ve müttakî idi. Mahdûmları Süleyman, Mes'ûd Çelebiler meşhûrdur.

Abdurrahman Celâleddîn el-Muslihî

Amasya'da sadrü'l-ulemâ ve müfti'l-Hanefîyye olan Mevlânâ Musliheddîn Mûsâ bin Mahmûd bin Ahmed bin Hasan bin İnâc es-Sivasîzâde Hâfızüddîn Mehmed Çelebi mahdûmu ve Mevlânâ Abdürrahîm Çelebi birâderidir. Mevlânâ Fahreddîn İlyâs bin Cemâleddîn İbrâhim el-Aksarayî ve Mevlânâ Cemâleddîn Mehmed bin Mehmed el-Aksarayî'den ikmâl-i tahsîl edib müderris **[455]** oldu.

Bunun muâsırı olarak iki sülâle-i ilmiyye var idi. Biri İmâdîler diğeri Ziyârîler'di. İmâdîler, Kazasker İmâdüddîn Ömer bin el-Hallâtî evlâdıdır. Amasya kâdı'l-kudâtı Mevlânâ Müeyyedüddîn Mehmed bin İmâd Çelebi bunun mahdûmu idi. Diğeri Şerefeddîn Ya'kûb bin Mevdûd ez-Ziyârî evlâdıdır. Amasya Şeyhülislam'ı Saîdüddîn Mevhûb bin Ahmed ez-Ziyârî de bunun hafidi idi.

İmâdîler Amasya emâretinin hükûmet-i Osmaniyye'ye iltihâkı aleyhinde idi. Muslihîler de bu iltihâka fevkalâde tarafdâr idiler. 788'de Sultân Murad Hünkâr'ın şehzâdesi Yıldırım Bâyezîd Hân ordusu Osmancık'a takarrub etdikde başta sâhib-i terceme olduğu halde Halfet Gâzi ahfâdı ve emîr-i Amasya Fahreddîn Ahmed Paşa şehzâdeyi ve pederini istikbâl etdiğinden memdûhiyet kazandı.

Mevlânâ Müeyyedüddîn ma'zûl ve Saîdüddîn Mevhûb da merhûm olduğundan Amasya kâdı'l-kudâtı oldu. 791'de ma'zûl olup 793'de sânîyen Amasya kâdı'l-kudâtı ve 797'de yine ma'zûl ve 800'de sâlisen Amasya kâdı'l-kudâtı olduğu halde **[456]** 804'de vefât etdi. Receb Mahallesi'nde konağının önündeki sed üzerinde medfûndur.

Âlim, fâzıl, hattât, muktedîr, müdebbir idi. Mahdûmları Bedreddîn Mahmûd, Şemseddîn Mehmed Çelebi'lerdir. Birâderi Abdürrahîm Çelebi ve ammizâdeleri de Abdülvehhâb, Abdülhay Çelebi'lerdir. Bunların hepsi de kadılardır.

Abdurrahman Celâleddîn Çelebi

Amasya'nın medârı şerefi olan Gümüşlüzâde Pir İlyâs hazretlerinin dâmâd-ı mükerremleri ve birâderzâde-i muazzamları olup Şeyhülislâm unvânıyla meşhûr olan Celâleddîn Abdurrahman Çelebi, Gümüşlüzâde diye yukarıda tercemesi yazıldı.

Abdurrahman Çelebi, Mevlânâ Celâleddîn

Tercemesi yukarıda yazılan Hazret-i Pir İlyâs'ın üçüncü mahdûmudur. Eniştesi olan Şeyhülislâm Mevlânâ Celâleddîn Abdurrahman'ın halka-i tedrîsinde ikmâl-ı tahsîl ve pederinin hulefâsından Şükrüllah Baba'nın sohbetinden istifâza etdi. Hulefâdan Pir Şerefeddîn Hamza-i Halvetî vefâtından sonra **[457]** Gümüşlüzâde zâviyesi şeyhi olup Halvetîyye şeyhlerinin merci-i hâssı oldu. Yirmi yıl kadar makâm-ı irşâdda neşr-i füyûzât ederek 843'de dâr-ı naîme irtihâl etdi.

Fâzıl, müteşerri', zâhid, müttakî, mazınne-i kerâmet, âlî-sîret bir zât idi. Eski türbenin şimâl penceresi önünde Şükrüllah Baba'nın yanında medfûn idi. Türbe tevsîan ve tecdîden yapılırken buraları içeriye alınmışdır.

"Künhü'l-Ahbâr" mü'ellifi Amasya'da Sancak beyi iken yaptığı tahkîkât üzerine Künhü'l-Ahbâr'ında diyor ki:

"Sultân Murâd-ı Sânî'nin üç şehzâdesi Sultân Ahmed, Alâeddîn, Mehmed Çelebi'ler Amasya'da iken bir bayram günü üçü birlikde Hazret-i Şeyhi ziyâret ederler.

Hazret-i Şeyh Abdurrahman Çelebi şehzâdelerin en küçüğü bulunan Sultân Mehmed'e iltifât eder, hırkasını eğnine örter, nasîhatler eder. Filhakika şehzâde Sultân Ahmed 841'de vefât eder. Şehzâde Alâeddîn Bey 846'da yatağında boğulur. Bu sene Sultân Mehmed-i Sânî pâdişâh olur. Şeyhin işâreti anlaşılır."

Hazret-i Şeyhin bir mahdûmu Pir Hayreddîn Hızır Çelebi **[458]** meşhûrdur. Bir kerîmesini de "Kuba Evliya" demekle meşhûr olan Seydî Hüsamzâde Mevlânâ Hüsameddîn Hüseyin Halvetî'ye vermişdi. Bundan hafîdi "Aşağı Pîrler" diye meşhûr olan Mevlânâ Hüsamî Abdurrahman Çelebi'dir.

Abdurrahman Çelebi-Mevlânâ Nizâmeddîn

Esbak Amasya kadısı Mevlânâ Şemseddîn Mehmed Şâh bin Mevlânâ Celâleddîn Abdurrahman bin Mevlânâ Mehmed bin Mevlânâ Musliheddîn Mûsâ el-Muslihî mahdûmudur. Birâderi Mevlânâ Celaleddîn Abdülgaffâr Muslihî'dir. Buna "Molla Beylik" ve "Paşa Çelebi" de denilmişdir. Buna "Paşa Çelebi" ve kardaşı Abdülgaffâr Çelebi'ye "Molla Beylik" denmiş olduğu da görüldü. Allahü âlem.

795 senesi şa'bânının onuncu gecesi seherinde doğduğu kendi el yazısıyla görüldü. Mukaddimât-ı ulûmu pederinden gördü. Ba'dehû Sa'deddîn Taftazânî tilmîzi olan Mevlânâ Kara Sinâneddîn Yûsuf et-Tokatî'den ve Mevlânâ Şeyhülislâm Celâleddîn Abdurrahman Çelebi'den ve Mevlânâ Alâeddîn Ali er-Rûmî'den ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve hattât-ı meşhûr Sûfî Yahyâ Çelebi'den de türlü yazıları öğrenip hattât oldu. **[459]**

Yıllarca tedrîs-i ulûm ederek Fezâil-i ilmiyyesiyle kendisini tanıttı. Sultân Murâd-ı Sânî Amasya vâlisi iken kendisini takdîr ederek Halfet Gâzi müderrisliğini tevcîh etdi. 824'de Halfet Gâzi müderrisi ve 829'da pederi tarafından Amasya nâibi görüldü. 830 senesi cumâdelâhiresinin on beşinde pederinin vefâtı üzerine Amasya kadısı oldu. 838'de ma'zûl olup 841'de ikinci defa Amasya kadısı oldu. 846'de yine azledilip birâderi Abdülgaffâr Çelebi Amasya kadısı oldu.

847'de Sivas kadısı ve 851'de üçüncü defa Amasya ve 854'de Ankara ve 856'da dördüncü defa Amasya kadısı oldu. 858'de emlâkını vakfedip 861 senesi şâbânında vefât etdi. Pederinin yanında medfûndur.

Gâyet fâzıl, muhakkik, edîb, müdebbir, muktedîr, müstakîm bir zât idi. Amasya'da Fethiye Mahallesi'nde güzel bir hamam yaptırdı. Bunu evlâdına vakfedip çiftliğini de türbesine vakfetmişdi. Mahdûmları Şemseddîn Mehmed, Seyyidüddîn Ahmed, Bedreddîn Mahmûd Çelebi'dir. **[460]**

Abdurrahman Efendi-İmâmzâde

Esbak İmâm-ı Sultânî Pîr Müeyyedzâde Mevlânâ Cemâleddîn Yûsuf Çelebi mahdûmudur. Mevlânâ Şemseddîn Ahmed Kırımî ve Mevlânâ Cemâleddîn Yûsuf Tokatî'den ikmâl-i tahsîl edib müderris ve Şehzâde Sultân Ahmed'e muallim oldu. 902 muharreminde vefât etdi. Yörgüç Paşa imâreti şarkında kâin mezârlıkda medfûndur. Seng-i mezârında şöyle yazılıdır:

إرتحل المرحوم السعيد المحتاج إلى رحمة الله تعالى عبد الرحمن بن يوسف إمام زاده فى المحرم الحرام وسنه اثنين وتسعمأة [154]

Abdurrahman Çelebi-Tokâdîzâde

Amasya müderrislerinden ve kibâr-ı ulemâdan Mevlânâ Cemâleddîn Yûsuf bin Abdullah Tokâdî mahdûmudur. Bu da pederinden ve Ahmed Kırımî'den tederrrüs ederek mücâz ve ders-i âm oldu. Amasya'da yıllarca tedrîs-i ulûm edib müderris ve Tokat kadısı oldu. 896'da Amasya kadısı görülen Abdurrahman bin Yûsuf bu zât ve yahud yukarıki Abdurrahman bin Yûsuf olduğu pek kestirilmedi. Bu zât olduğu zannı gâlib olup ba'de'l-azl 905'de vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan **[461]** idi. Mahdûmu Muhyiddîn Mehmed Efendi'dir.

Abdurrahman Çelebi-Muslihîzâde

Esbak Anadolu kazaskeri Şemseddîn Mehmed Çelebi bin Abdurrahman Çelebi bin Şâh Mehmed Çelebi mahdûmudur. Ulemâdan ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm, Atabeg müderrisi, ba'dehû Merzifon'da Rahmaniyye müderrisi oldu. 891 hudûdunda Amasya kadısı olup geldi.

896 vak'asında azledilip Ankara kazâsıyla Amasya'dan çıktı. Sonra Sivas ve 905 hudûdunda sânîyen Amasya kadısı olup geldi. Ancak Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed'in Acemlere karşı iltifâtını pek fazla görüyordu.

911'de Acemlerin siâyesiyle şâir Figânî Bey'in yok yere salben i'dâmı pek ziyâde merâkına dokundu. Halkın acı sözlerine ve Acemlerin tazyîkâtına tahammül edemediğinden 912 zilhiccesinde vefât etdi. Ceddînin yanında medfûndur. Âlim, kâmil, edîb, müstakîm bir zât idi. Oğulları Mehmed, Mahmûd, Seydî Ahmed Paşalara "Kadızâde" dendi. Kadı hamamı vakfına bunlar mütevvellî olmuşlardı. **[462]**

Abdurrahman Efendi-Ibrîzâde

Amasya ulemâsından Muhyiddîn Mehmed Efendi'nin mahdûmu olduğu ve adı 901'de yazdığı bir kitâbda kendi imzâsıyla görüldü. "Şakâyık"da; "Âlim, âmil, fâzıl, kâmil, Mevlânâ Ibrîzâde -rahmetullahi teâla-" diye yazılıdır. Adının ne olduğu belli değildir.

"Şakâyık"da yazıldığı üzere;

"Ol karnın ulemâsından teallüm edib Mevlânâ Hatibzâde Muhyiddîn Mehmed Çelebi'nin hizmetinde tekmil-i kemâlât eyledi. Sünnet-i kadîme-i kavîme üzere ba'zı medârise müderris olup mahmiye-i Amasya'da Hüseyniyye Medresesi'nde müderris iken vefât eyledi. Âdat-ı müstedîmesi, medrese-i mezkûrenin hücurâtından bir hücrede sâkin olup leylen ve nehâren, sırran ve cehren meşâğil-i ilme iştigâlden hâli olmamak idi.

Bu şîme-i hasene üzere erbâb-ı talebe ifâde edib te'lîf ve tasnîfe meşgûl oldu. Lakin müsevvidât-ı mûsânnefâtı müsveddede kalıp ihtirâm-ı meniyye sebebiyle ihtirâm-ı ümniyye-i itmâm ve tebyîzden mahrûm oldu."

---

[154] "Allah Teâlâ'nın rahmetine muhtâç, merhûm İmamzâde Abdurrahman bin Yûsuf 902 senesi Muharrem-i harâm'ında irtihâl eyledi."(Haz.)

Benim tetebbuâtıma göre Hüseyniyye medresesi Amasya'da Bahçeler içinde kâin "Büyük Ağa" demekle, Hüseyin Ağa medresesi olup **[463]** 910'da Şirvânî Hibetullah Efendi'nin azliyle sâhib-i terceme müderris oldu. 914'de bu medreseye Taşköprülü Musliheddîn Efendi müderris olduğu kayden sâbit olduğuna, sâhib-i terceme 914'de vefât etdiği anlaşılır.

Abdurrahman Efendi-Bâlîzâde

Amasya'da Câmii olan Hacı Hamza Beyzâde Mahmûd Bâlî Bey'in oğludur. Muallim-i Sultânî Hatib Kâsım ve Müftü Sinaneddîn Berdaî Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve Atabeg Gâzi müderrisi oldu. Şehzâde Sultân Ahmed zamanında mukbil iken 918'de müşârün-ileyhin i'dâmından müteessir olarak ma'zûlen 950'de vefât etdi. Mezkûr Câmiin bahçesinde medfûn ve seng-i mezârında târih-i vefâtı mahkûkdur. Meşâhîr-i ulemâdan kâmil, edîb idi.

Abdurahman Hâtimî Efendi-Müeyyedzâde

Amasyalıdır. Sultân Bâyezîd-i Sânî Amasya'da vâlî iken nişâncısı olan Mevlânâ Alâeddîn Ali Çelebi bin Müeyyed Çelebi bin eş-Şeyh Alâeddîn Ali Yârî Çelebi bin Siyavuş bin Evrân mahdûmudur. Tercemesi (cild 9, sahife 319'da) mufassalan yazılıdır. **[464]**

Abdurrahman Efendi-İğnecizâde

Eş-Şeyh Seyyidüddîn Ahmed Halvetî bin eş-Şeyh Safiyyüddîn Halvetî mahdûmu olup Amasya Müftüsü Mevlânâ Musliheddîn Mûsâ Efendi'den ikmâl-i tahsîl ve pederinden tefeyyüz edib İğnecizâde Tekkesi şeyhi, Saraçhâne Câmii vâizi oldu. Evkâtını halkının ahlâkını tehzîbe, zikir ve ibâdete hasredip 950 hudûdunda vefât etdi. Kibâr-ı ulemâ ve meşâyihden bir azîz idi. Mahdûmu Mehmed Efendi'dir.

Abdurrahman Efendi-Müftîzâde

Esbak Amasya Müftüsü Musliheddîn Mûsâ Efendi bin Salahaddîn Mûsâ bin Bâyezîd bin eş-Şeyh İmâdü'l-Amâsî mahdûmudur. Pederinden ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu. Amasya medreselerine müderris olup sonunda Yörgüç Paşa müderrisi olduğu halde 968'de vefat etdi. Âlim, kâmil, fıkıh ve usulde mâhir bir zât idi. Mahdumu Mehmed Şâh Efendi'dir.

Abdurrahman Efendi-Şeyhzâde

Merzifonludur. Orada medfûn eş-Şeyh Nizameddîn Abdürrahîm Efendi evlâdından Mevlânâ eş-Şeyh Cemâleddîn Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Merzifon'da 900 **[465]** târihinde doğdu. Mukaddimât-ı ulûmu Merzifon sultânîyesi müderrisi Hâfızüddîn Acem'den görüp Amasya'ya geldi. Amasya fuzalâsından müfessir Molla Bahşî ve Müftü Musliheddîn Mûsâ Efendilerden ulûm-i Arabiyye ve funûn-ı edebiyye'yi tahsîl edib İstanbul'a gitdi.

Burada Mevlânâ Hâfızüddîn Acem'den de ahz ve ikmâl-i tahsîl ederek İznik müderrisi Karabağî Mehmed Efendi'ye muîd oldu. 942'de Mehmed Efendi'nin vefatıyla Cezerî Kâsım Paşa müderrisi Molla Arap hizmetinde tefsîr ve hadîs okuyup mûcâz oldu.

Bu esnâda hüsn-i savtına ve hıfz ve tecvîddeki mahâretine binâen Kâsım Paşa Camiî hatîbi ve bir müddet sonra da Defterdâr Mehmed Çelebi Dârülhadîsinde muhaddis oldu. Bâ'dehû Fatih Sultân Mehmed ve sonra Ayasofya Câmiileri kürsi şeyhi olup tefsîr, hadîs, usûl gibi ulûm-ı âliye tedrîsâtıyla meşgûl olduğu halde 971'de dâr-ı naîme irtihâl etdi.

Fâzıl, muhakkik, ulûm-i Arabiyye ve fünûn-ı edebiyye'de mâhir, tefsîr ve hadîsde misli nâdir, hâfız, vücûh-i Kur'aniyye'ye vâkıf, şeyhü'l-kurrâ, savtı güzel **[466]** gâyet müteşerri', her vecihle ekmel bir zât idi.

"Zeyl-i Şakâyık"da Nev'îzâde Atayi Efendi diyor ki:

"Merhûm-i mezbûr fezâil-i celîle ile meşhûr, tecvîd-i Kur'ân-ı azîm ve tertîl-i Furkân-ı Kerîm'de mâhir, enfâs-ı müteberrikesi kulûb-i nâsa müessir, nağme-serâ-yı savt-ı hüsn, sâhib-i lisân ve lüsen, idâre-i câm-ı kelâm esnâsında eş'âr-ı belîğa inşâdı ile tenakkul-i mu'tadı ve rahîk-i kaziyyeyi nazm-ı bedîinden miskiyyü'l-hitâm eylemek de'b-i meclis-i irşâdı tesîr-i belîğinden sükkân-ı cevâmî hâl-i mest-i medhûş, belki kuttân-ı savâmî-i eflâk pûr cûş-ı hurûş olurdu."

Atâyi Efendi bunu yazdıkdan sonra Ebüssuûd İmâdî Efendi'nin sâhib-i tercemeye verdiği icâzetnâmesini yazıyor. Bu icâzetnâmede Ebüssuûd Efendi üstâdı ve pederini şöyle kaydediyor:

محي الشريعة والحقيقة والدين محمد بن مصطفي العماد المجاز من قبل مشايخ الكبار لا سيما استاذه الجليل المقدار عم والدى علاء الملة والدين المولي الشهير بعلي قوشجى صاحب الشرح الجديد للتجريد[155]

Muhyiddîn Mehmed Efendi'nin Vakfiyesinde; "Muhyiddîn Mehmed bin Mustafa bin el-İmâd" diye yazılıdır. Bunlar delâlet **[467]** ediyor ki gerek Muhyiddîn Mehmed Efendi'ye ve gerek Ebüssuûd Mehmed Efendi'ye "İmâdî" denmesi dedeleri olan Mevlânâ İmâd'a nisbetlerinden dolayıdır. Müverrihlerimizden İsmail Hakkı Bey gibi ba'zı zevâtın iddiâları üzere İskilib'de Virgili köyüne mensûb olduklarından dolayı değildir. Bu iddiâ tamamıyla uydurma ve yakıştırmadır.

Bu icâzetnâmede Mevlânâ Alâeddîn Ali Kuşçu'ya Ebüssuûd Efendi, pederimin amcası diyor ki, Mevlânâ Mustafa bin İmâd'ın birâderi demek olur. "Şakâyık"da "Mevlânâ Alâeddîn Ali bin Mehmed Kuşçu" diye yazılıdır. 879 senesi Şa'bân'ının sekinci cumartesi günü vefât edib Ebû Eyyüb Ensârî türbesi civârında medfûn olduğu kaydedilmiştir.

Abdurrahman Efendi-Seydi Ali Efendizâde

Amasyalıdır. Esbak Amasya müftüsü ve Sultânîye müderrisi olan Beyzâde Seydî Ali Efendi bin Ahmed Çelebi mahdûmu ve tercemesi yukarıda geçen Bâlîzâde Abdurrahman Efendi'nin kerîmezâdesidir. Amasya'da Acem Ali Mahallesi'nde doğdu. Pederinden ve Musliheddîn Efendi gibi zevâtdan mukaddimât-ı ulûm görüp İstanbul'a gitdi. **[468]**

Emîr Buharî Tekkesi şeyhi Amasyalı Mahmûd Çelebi yanında imâmet ve Şeyhülislam Amasyalı Cemalîzâde Alâeddîn Ali Efendi'nin mahdûmu Mevlânâ Cemâleddîn Mehmed Efendi'nin dersine mülâzemet ve Mahmûd Paşa müderrisi Mevlânâ Sa'di Efendi'nin Dârülifâde'sine muvâzabet ederek ikmâl-i tahsîl etdi.

Sa'di Efendi'nin Bursa Sultânîyyesi müderrisliğinde muîd ve mülâzımı olup, ibtidâ yirmi akçe ile Bursa'da Amasyalı Bâyezîd Medresesi müderrisi, ba'dehû yirmi beş akçe ile Çankırı'da Cemâleddîn müderrisi sonra otuz akçe ile Alaşehir'de Yıldırım Hân müderrisi oldu.

942'de Karabağî Mehmed Efendi yerine kırk akçe ile İznik'de Süleyman Paşa, 946'da Edirne'de Halebiyye müderrisi ve Emîr Neccârî tekkesi şeyhi Abdullatif Efendi'nin hemşîresi Mükerreme Hâtun ile teehhül ederek 949'da İstanbul'da Hâseki Sultân ve 952'de Sahn-ı Semâniye ve birkaç ay sonra Edirne'de Sultân Bâyezîd müderrisi oldu.

Hâseki Sultân vasıtasıyla ma'lûm-i pâdişâhî ve sadr-ı âlî olduğundan 953 senesi evâilinde Halep, 954 recebinde Bursa ve şâbânında Edirne mollası oldu. Dört yıl Edirne'de icrâ-yı ahkâm edib 958 şevvâlinde **[469]** birden Rumeli Kazaskeri olarak İstanbul'a geldi.

Tam altı yıl mevkiini muhâfaza edib Şeyh Abdullatîf Efendi'nin vekîl-i harcı olan Derviş Ali'nin yolsuz ve müz'ic harekâtını is'âf etdiğinden lisâna gelip 964 senesi şevvâlinin yirmi üçüncü günü azl ve vazîfe-i emsâl ile tekâüd edildiği gibi Abdüllatîf Efendi de Mekke-i Mükerrereme'ye i'zâm edildi.

Beş yıl kadar tekâüd vazîfesiyle dem-güzâr iken 969 senesi recebinde Kâhire kazâsı ile tekrîm olunup Mısır'a gitdi. 971 cumâdelâhiresinin dokuzuncu günü isti'fâ eylediğinden yine vazîfe-i emsâl ile tekâüd edildi. 974 cumâdelûlâsı gurresinde Mekke-i Mükerreme kadısı oldu.

---

[155] "Büyük âlimlerden, özellikle de babamın amcası din ve milletin yücelticisi Tecrid'in yeni şerhinin sâhibi meşhur Ali Kuşçu'dan icâzetli, şerîat, hakîkat ve dini ihyâ eden Mehmed bin Mustafa el-İmâd."(Haz.)

Mısır'dan İstanbul'a gelirken Manisa'ya uğrayıp vâlisi olan Sultân Selim-i Sânî'ye ba'zı hedâyâ-yı seniyye takdîm ederek arz-ı ubûdiyet etmiş ve İstanbul'a vusûlünde sadârete nasbı teşebbüsâtında bulunmuş olduğundan Mekke-i Mükerreme'ye mevleviyetle gönderildi.

977 recebinde nâil-i saltanat olan Sultân Selim-i Sânî'ye takdîm etdiği isti'fâ ve niyâznâmesi üzerine **[470]** me'zûnen İstanbul'a geldi.

981 senesi muharreminde Müeyyedzâde Şeyhî Abdülkâdir Efendi yerine ikinci defa Rumeli kazaskeri oldu. İki yıldan ziyâde icrâ-yı ahkâm-ı sadâret edib 983 senesi rebîülevvelinde kulağına ârız olan zâf-ı pîrî üzerine azledilip üç gün sonra vefât etdi. Emîr Buhârî türbesi mukâbilinde yaptırdığı mektebi sahâsında medfûndur.

Âlim, fâzıl, ulûm-ı edebiyye ve Arabiyye'de yektâ, gâyet serîü'l-intikâl, zekî, müdebbir, ahkâm-ı zamâna vâkıf, vüzerâ ve sudûr-ı kirâm ile pek mümtezic, halûk, leyyinü'l-cânib bir zât idi. "Terğibü'l-edîb" adıyla "Hidâye" evâ'iline hâşiyeleri vardır. Üstâdı Sa'dî Efendi'nin "Hidâye", "Ekmel ve Kâmus" üzerine yazdıkları ta'likâtı cem ve tedvîn ederek bunları birer kitâp yapmışdır.

Tab'an kerîm, âlî-himmet idi. İstanbul'da Yenibahçe kurbunda bir câmi-i şerîf, medfeni yanında mekteb, Edirne, Bursa ve Amasya'da birer mescid-i şerîf inşâ etdi. Bunlara emlâkını vakfederek vazîfeler tahsîs eyledi. **[471]** Rengi kızıl olduğundan "Kızıl Molla" demekle meşhûr idi.

Abdurrahman Efendi-Şeyhzâde

Amasya'da Çilehâne şeyhi olan Hüsameddîn Hüseyin Efendi'nin mahdûmu olup tahsîl-i ilim etdikden sonra Çilehâne şeyhi, Ya'kûb Paşa Câmii vâizi oldu. 985 hudûdunda vefât etdi. Meşâhîr-i meşâyihden idi. Mahdûmları İzzeddîn Hasan, Hüsameddîn Hüseyin Efendilerdir.

Abdurrahman Efendi-Muhaddis

Zilelidir. Hüseyin bin Ebi Bekir'in mahdûmu olduğu kendi imzâsıyla sâbittir. Amasya'da Fâzıl Yahya, Şeyhü'l-harem Sinan Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve müderris-i benâm olmuştur. Yıllarca Amasya'da ulûm-ı âliye tedrîs ederek iştihâr edib Halfet, Ayas Ağa, Atabeg, Mehmed Paşa, Hüseyin Ağa gibi medreselere müderris oldu.

1020'de te'lîf eylediği "Kitabü'l-müfîd fî şerhi'l-hadîsi'l-garîb" adlı eserini Sivas vâlisi Hasan Paşa'ya takdîm ederek mazhar-ı takdîr oldu. Buna mükâfât **[472]** olarak Yörgüç Paşa müderrisi olduğu halde 1029'da dâr-ı naîme irtihâl etdi. Meşâhîr-i ulemâdan kâmil, muhaddis, fıkıh ve usûlde mâhir idi. Mahdûmu Mehmed Efendi'dir.

Abdurrahman Efendi-Karabaş

Muallim-i Sultânî Amasyalı Ömer Efendi'nin birâderi olup İğnecizâde Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. "Cihât Defteri"nde "Abdurrahman bin Mehmed el-Abbarî el-Amâsî" diye kaydedilmiştir. Amasya'da ikmâl-i tahsîl edib İstanbul'a gitdi. Şeyhülislam Sâdeddîn Efendi'den mülâzım oldu.

Ba'dehû bir kaç medreseye müderris ve tedrîs-i ulûma muvâzıb iken 1007 senesi şa'bânında elli akçe vazîfe ile Mekke-i Mükerreme'de Süleymaniye müderrisi olup Hicâz'a gitdi. Ba'dehû Harem-i Şerîf vâizi olup Abbâsîler gibi kara libâs ve destârı ihtiyâr eylediğinden "Karabaş Efendi" diye iştihâr etdi.

1030 hudûdunda birâderinin himmetiyle Mekke-i Mükerreme kazâsıyla tekrîm edildiğinden vezâif-i celîle ta'yin edildi. Mekke-i Mükerreme'nin eşrâf-ı a'yân ve akdem-i erkânı olup Mekke şerîfi Emîr Zeyd bin Muhsin bunun nüfûzunu kırmak için uğraşdı. **[473]**

1033'de birâderi Ömer Efendi Şeyhü'l-Harem olarak Mekke'ye gelmiş olduğundan nüfûzu kuvvet buldu. Şerîf Zeyd emaret-i Mekke'den azledilip Şerîf Suûd'un emîr olması nüfûzunu artırdı. Ancak 1036'da Şerîf Zeyd ikinci defa emîr olmuşdu.

Bu sefer sâhib-i terceme eşrâf-ı Mekke'yi kendisine celb ve imâle ederek iki yıl sonra 1038'de Şerîf Zeyd'in azliyle Şerîf Suûd emîr ve şeyhü'l-harem Ömer Efendi de müteâkiben vefâtıyle sâhib-i terceme şeyhü'l-harem oldu.

Şerîf Zeyd iki taraf olan a'yân-ı Mekke'yi celb ve imâle ederek üçüncü defa emîr-i Mekke olup Mısır'dan Cidde'ye geldiği esnâda sâhib-i terceme usûlen istikbâl etmek üzere Cidde'ye inmişti. Şerîf Zeyd'in ziyâfetinde tesmîm edilerek 1040 senesi evâilinde vefât etdi.

Nev'îzâde Atâyi Efendi diyor ki:

"Mekke-i Mükerreme'nin eşref-i a'yânı ve akdem-i erkânı iken 1040 senesi dâhilinde erkân-ı hayatı teveccüh-i zevâl ve mesmûmen intikâl eyledi. Azîz-i mezbûr talâkat-ı lisân ve selâset-i **[474]** beyân ile meşhûr, din ve dünyayı câmî, mütehavvil ve müteşerri' aynü'l-a'yân, şeyh-i âlîşân idi. "

Üç oğlu meşhûrdur. Biri Mehmed Efendi Mekke'de kalıp pederinin nüfûz ve emvâline vâris olmuştur. Diğeri Mahmûd Efendi İstanbul'da kalıp "Veled-i Karabaş" demekle meşhûrdur. Öbürü Osmân Efendi Medine'de kalıp pederinin Medine'deki nüfûz ve emvâline vâris olmuştur. Bunun mahdûmu Ahmed Efendi'dir ki 1074 senesi cumâdelâhiresinin ikisinde Hazine-i Nebeviyye kâtibi ve 1079 recebinin on üçüncü günü Haremeyn Defterdârı olmuştu.

Abdurrahman Efendi-Veli Efendizâde

Amasya'nın meşâhîr-i ulemâsından Veli Efendi bin Mehmed'in büyük mahdûmudur. Amasya'da ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve müderris oldu. Ba'dehû İstanbul'a gidip 1029'da müderris, 1039 ramazanında Yenişehir mollası olarak mevâlîden oldu.

1044 muharreminde Mekke-i Mükerreme ve rebîülevvelinde Şam ve 1046 saferinde Bursa mollası olup 1047'de ma'zûl ve 1048'de merhûm oldu. Fatih'de Boyacı Kapısı'nda medfûndur. Fâzıl, vecîh, vakûr, afîf **[475]** idi. Mahdûmları Mehmed, Es'ad, Ahmed Efendiler ve birâderi Abdulbâki Efendi'dir.

Abdurrahman Paşa-Hâcepaşazâde

Amasyalıdır. Hâce Ahmed Paşa'nın mahdûmu olduğu sicillât-ı şer'iyyeden anlaşılmış ise de terceme-i hâli hakkında yapılan tetebbuâtdan bir netice elde edilemedi. Mahdumları Ahmed, Ömer Beylerdir. 1078'de fevt oldu.

Abdurrahman Efendi-Gürcüzâde

Amasya fuzalâsından Sultâniyye vâizi, şeyhü'l-kurrâ Gürcü Hâfız Hasan Efendi'nin mahdûmudur. Pederinden hıfz-ı Kur'ân ve ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve Sultân Bâyezîd Câmii'ne imâm ve Sultân Hâtun Dârülkurrâ'sı şeyhi olduğu halde Hicâz'a gidip 1080 senesi zilhiccesinde Mekke-i Mükerreme'de vefât etdi. Âlim, mücevvid, kârî, sâlih bir zât idi.

Abdurrahman Efendi-Arapzâde

Amasyalıdır. Amasya'da Sipâhi kethüdâyeri olan Mevsılî Arap Hüseyin Ağazâde Ömer Çelebi mahdûmudur. Amasya sicillâtında "Abdurrahman bin Ömer bin Hüseyin el-Mevsılî" diye mukayyed görüldü. Amasya'da ulemâdan ikmâl-i tahsîl ve **[476]** ders-i âm ve Mahmûd Paşa Câmii kürsi şeyhi oldu.

Köprülü Mehmed Paşa mükerreren Amasya mutasarrıfı olup geldikde bunun hüsn-i takrîr ve beyânını, salâh-ı hâlini beğenmiş, kendisine hüsn-i i'tikâd ederek bağlanmıştı. 1067'de müşârün-ileyhin sadâretinde İstanbul'a gitdi. Mahmûd Paşa kürsî şeyhi oldu.

Bu kürsî şeyhliğinde hüsn-i hâl ve takrîri sâyesinde iştihâr ederek Süleymaniye Câmii kürsî şeyhi olduğu halde 1082'de vefât etdi. Fâzıl Ahmed Paşa'nın kendisine lütuf ve i'tikâdı var idi. Âlim, kâmil, sâlih, pek müteşerri' bir zât idi. Mahdûmları Abdülvehhâb, Ali Efendilerdir. İstanbul'da Arapzâdelerin cedd-i a'lâsıdır.

Abdurrahman Efendi-Şeyhzâde

Amasyalıdır. Halvetiyye meşâyihinden Şeyh Hayreddîn Hızır İcâdî evlâdından eş-Şeyh Hızır Efendi bin eş-Şeyh Muhyiddîn Mehmed Efendi bin eş-Şeyh Hayreddîn Hızır İcâdî Efendi'nin mahdûmudur. Kadızâde Küçük Mehmed Efendi'den ve bunun tilmîzi Uzun Müderris Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm, İçerişehir'de Ulu Câmii kürsî şeyhi **[477]** olduğu halde 1085'de vefât etdi. Ulemâ ve meşâyih-i kirâmdan idi. Mahdûmu Hâfız Mehmed Efendi ve kardeşi de ulemâdan Abdullatîf Efendi'dir.

Abdurrahman Efendi-Hâfız

Merzifonludur. Ulemâdan Hâfız Mehmed Efendi'nin mahdûmu olup mukaddimât-ı ulûmu pederinden okudu. Sonra Amasya'ya gelip Uzun Müderris Mehmed ve müfessir Hızır Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib İstanbul'a gitdi.

Amasyalı İsmail Efendizâde Mehmed Efendi'den mülâzım olup 1062'de Merzifon'da İlbey Medresesi müderrisi olarak avdet etdi. 1065 senesi şevvâlinde Erzurum mollası olup bir yıl sonra ma'zûlen Merzifon'da oturdu. 1068 senesi rebîülevvelinde yine Erzurum ve 1069 senesi cumâdelâhiresinde Konya mollası oldu.

1074 senesi muharreminde Merzifonî Kara Mustafa Paşa'nın himmeti olarak Medine-i Münevvere pâyesiyle bu sene 1078 cumâdelûlâsında Diyarbekir, şevvâlinde Bağdat ve 1083 senesi muharreminde bi'l-fiil Medine-i Münevvere mollası olup 1087 zilhiccesinde Edirne pâyesiyle Mısır mollası oldu.

1090 senesi muharreminde Mekke-i Mükerreme mollası olup **[478]** 1091 cumâdelâhiresinde İstanbul ve 1093 şevvâlinde Anadolu Kazaskerliği pâyeleriyle tebcîl edildi. 1095 muharreminde Kara Mustafa Paşa maktûlen vefât eylediğinden tekâüd edilip 1099 senesi cumâdelûlâsının dördüncü günü vefât etdi. Edirne Kapısı haricinde Emîr Buhârî Zâviyesi bahçesinde medfûndur. Âlim, zarîf, müstakîm bir zât idi.

Abdurrahman Efendi-Şeyhzâde

Amasya'da Mehmed Paşa zâviyesi şeyhi Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Müfessir Hızır Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib pederinin halîfesi ve 1078'de pederinin vefâtıyla Mehmed Paşa Zâviyesi şeyhi, Mehmed Paşa Câmii vâizi oldu. 1107'de vefât etdi. Mehmed Paşa mezârlığında medfûndur. Âlim, sâlih, vâiz bir şeyh idi. Mahdûmu eş-Şeyh Ömer Efendi'dir ki 1151'de fevt oldu.

Abdurrahman Ağa-Hatîbzâde

Sultân Bâyezîd Câmii hatîbi Mustafa Efendizâde Hâfız Ali Efendi'nin mahdûmudur. Gençliğinde Enderûn-ı Hümâyûn'a girip tahsîl ve terbiye gördü. Tefeyyüz ederek Kilâr-ı Hümâyûn Kethüdâsı iken 1099'da taşra çıktı. **[479]** Ba'dehû kapıcıbaşı olarak devr-i hidemât edib 1118'de vefât etdi.

Abdurrahman Paşa-Sofu

Amasyalıdır. Hâce Paşazâde Mustafa Bey bin Dede Ali Bey bin Hâce Ahmed Paşa'nın mahdûmudur. Genç iken Enderûn-ı Hümâyûn'a girip orada tahsîl ve terbiye gördü. Çorlulu Ali Paşa ile Enderûn'da bilişdi. Ali Paşa'nın silahdâr ağalığında hazîne kethüdâsı olup vezâretinde cebebaşı olarak çıktı.

1118 senesi ramazanında Ali Paşa'nın sadâretinde kethüdâ olup temâyüz etdi. 1120 senesi saferinde vezâretle kubbenişîn olup 1121 şa'bânında Rumeli vâlisi oldu.

1122 senesi rebîülevvelinin on sekizinci günü Çorlulu Ali Paşa sadâretden azledildiğine binâen onun rağmına tenzîlen Yeni Kale muhâfızı ve üç ay sonra Özi Kalesi muhâfızı oldu. Bu senenin şevvâlinde Çorlulu Ali Paşa azliyle Midilli'ye nefyedilenden buna müteallik olan sâhib-i terceme dahî azliyle Limni'ye gönderildi.

1123'de Çorlulu Ali Paşa'nın i'dâmında büyük [**480]** bir halecân geçirdi. Kendisinin hüsn-i ahlâkı ve Sadr-ı a'zam Osmancıklı Baltacı Mehmed Paşa ile Enderûn refâkati bu bâdireden kurtardı. 1125 senesi rebîülâhirinin gurresinde Sadr-ı a'zam Dâmâd Ali Paşa'nın himmeti sâyesinde ibkâ-yı vezâretle Van vâlisi oldu.

1125 şevvâlinde Şehrizor vâlisi olup 1126'da azliyle Urla'da ikâmet etdirildi. Sene-i mezbûre şevvâlinde Sakız muhâfızı olup ba'zı şikâyâta ma'rûz olduğundan zilhiccesinde azliyle İstanköy'e gönderildi. Burada 1127 senesi evâilinde vefât etdi. Halûk ve müdebbir ise de talihi yâver değildi. Mahdûmu sadr-ı esbak Bâhir Mustafa Paşa'dır.

Abdurrahman Efendi-Arpacızâde

Amasya'da Mahmûd Çelebi Zâviyesi şeyhi Osmân Efendi'nin mahdûmudur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm olmuştu. Ba'dehû pederinin vefâtında Mahmûd Çelebi Tekkesi şeyhi ve Ulu Câmii vâizi olduğu halde 1148'de vefât etdi. Ulemâ-yı meşâyihden, sâlih, vâiz idi. Mahdûmu Şeyh Osmân Efendi de mezbûr zâviye şeyhi oldu. **[481]**

Abdurrahman Efendi-Hıfzızâde

Yörgüç Paşa müderrisi Hâfız el-Hâc Ali Efendi bin Hıfzı Abdurrahman Efendi'nin mahdûmudur. Ulemâdan okuyup ders-i âm ve bir müddet Yörgüç Paşa müderrisi oldu. Ba'dehû silk-i nüvvâba girip ba'zı kasabâta nâib ve kadı olarak kendisini tanıttı.

Sudûrdan Amasyalı Paşazâde İbrâhim Efendi'ye intisâb ederek sancaklara kadı ve molla olup Tokat mevleviyyetinden ma'zûlen 1156'da vefât etdi. Pervâne Bey Câmii civârında sekiz bâb dükkânlarını vakf ve câmi-i mezbûrun minâresi hizâsında yaptırdığı helâların i'mârına tahsîs etdi. Âlim, kâmil, vecîh ve sâhib-i hayr idi. Evlâdı olmadığından vakfının tevliyetini birâderi Osmân Fâik Efendi evlâdına verdi.

Abdurrahman Efendi-Müftîzâde es-Seyyid

Esbak Amasya müftüsü Osmancıklı Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Pederinden ikmâl-i tahsîl etdikden sonra ders-i âm ve bir müddet Havza'da Firûz Ağa müderrisi oldu. Ba'dehû niyâbete sülûk edib on yıl kadar nâib, sonra kasabâta kadı oldu. 1161 yılından sonra vefât **[482]** etdi. Ulemâ-ı kudâtdan idi.

Abdurrahman Efendi-Müftîzâde

Merzifon müftüsü Kamlıklı Hacı Mustafa Efendi'nin mahdûmudur. Pederinden ve Amasya'da Çorumlu Müftü Hâfız es-Seyyid Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve Merzifon'da Çelebi Sultân müderrisi ve ba'dehû Merzifon müftüsü olup 1167 yılından sonra vefât etdi. Âlim, fâzıl, fakîh bir zât idi. Aliyyü'l-Kârî'nin "Aynü'l-İlim" adlı eserini şerh etdi. Mahdûmu Mustafa Âdil Efendi'dir.

Abdurrahman Efendi-Kürd Hâfızzâde

Amasya fuzalâsından Kürd Hâfız demekle meşhûr Hacı Hâfız Ali Efendi'nin mahdûmudur. Pederinden ve Çorumlu Müftü Hâfız es-Seyyid Mehmed ve Tokatlı Şeyh Müftü Mustafa ve Hıfzızâde Şeyhü'l-muhaddisîn Fâik Osmân Efendilerden ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm-ı meşhûr oldu.

Pederinin irtihâlinde Yörgüç Paşa müderrisi olup tedrîs ve neşr-i maârife hasr-ı evkât ederek pek çok tâlibân-ı irfân yetişdirdi. Bir kaç defa **[483]** icâzet verdi. Hâciyân ve a'yân meclislerine a'zâ olduğu halde 1172 senesi zilhiccesinde vefât etdi. Halfet Gâzi mezarlığında medfûndur.

Âlim, fâzıl, muhakkik, gâyet müteşerri', fıkıh ve usûlde mâhir, takrîr ve beyâna kâdir bir zât-ı sütûde-simât idi. Mahdûmları, Mehmed, Osmân İrfânî Efendilerdir. İrfânîzâde Mehmed Arif Efendi ricâl-i devletdendir. Hâfız Abdüsselam Efendi de hafîdidir. Kitâplarını Abdullatîf

Efendi Kütüphânesi'ne vakf ve bir kıt'a bahçesini de da bu kitâbların muhâfaza ve teclîdine tahsîs etdi.

Abdurrahman Efendi-Şeyhzâde es-Seyyid el-Hâc

Halvetî meşâyihinden Amasyalı Hacı Şeyh İbrâhim Efendi'nin mahdûmudur. Tahsîl-i ulûm etdikden sonra bir müddet ders okuttu. Ba'dehû hâciyân ve a'yân meclislerine a'zâ ve bir kaç defa Nakîbü'l-eşrâf kâim makâmı olduğu halde 1180 yılına doğru vefât etdi. A'yân-ı memleketden bir zât idi.

Abdurrahman Paşa-Avkatlızâde

Amasya Alaybeyi Avkatlı İbrâhim Ağazâde es-Seyyid Mustafa Paşa'nın mahdûmudur. Amasya'da 1135'de [**484]** doğdu. Pederinin Kocaeli mutasarrıflığında mütesellimi olarak hüsn-i idâresi görüldüğünden kapıcıbaşı ve 1182 muhârebesinde ibrâz-ı şecâat edib mîr-i mîrân ve Yenişehir mutasarrıfı oldu.

Ba'dehû Kocaeli mutasarrıfı olup 1193 senesi cumâdelûlâsında vefât etdi. Muhallefâtı taraf-ı mîrîden zabtedilip defteri görüldü. Pederinden kendisine intikâl eden ve kendisinin iddihâr etdiği emvâl ve emlâki satılıp hazineye teslîm edildi.

Abdurrahman Efendi-Şeyhzâde

İçerişehir'de Mahmûd Çelebi Tekkesi şeyhi Hâfız Abdullah Efendi bin Hacı Şeyh Mustafa Efendi'nin mahdûmudur. Tahsîl-i ulûm edib Hâtuniyye Câmii vâizi olmuşdu. 1179'da pederinin vefâtı üzerine Mahmûd Çelebi Tekkesi Şeyhi olduğu halde 1201'de vefât etdi. Ulemâ ve meşâyihden bir zât idi.

Abdurrahman Ağa-Fazlızâde

Yeniçeri serdârı Fazlıoğlu Derviş Mehmed Ağa'nın oğludur. İbtidâ babasının mesleğine girdi. Ba'dehû Amasyalı İbrâhim Efendizâde Râkım Mehmed Paşa'nın maiyyetinde **[485]** tahsîl ve terbiye görüp ağalarından ve vüzerâtında selâm ağası oldu.

Müşârün-ileyhin irtihâlinde sâhib-i şehriyârî Merzifonlu Ali Mâdih Efendi'nin delâletiyle dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından olup devr-i hidemât ederek 1206 hudûdunda vefât etdi.

Abdurrahman Efendi-Zürefâzâde Hâfız

Amasya ulemâsından "Şeyhü'z-zürefâ" demekle meşhûr Hâfız Mehmed Zarîf Efendi'nin mahdûmudur. Fâzıl-ı meşhûr Amasya müftüsü Sekköylüzâde Kâşif Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve 1200'de açılan rüûs imtihânını kazandığından müderris ve kadı olup 1214'de vefât etdi. Ulemâ-yı kudâtdan idi.

Abdurrahman Ağa-Topçuoğlu Hacı

Amasya yeniçerilerinden Mustafa Ağa bin Mehmed Ağa'nın oğludur. 1181'de Rus muhârebelerinde beş yıl isbât-ı vücûd ederek ön oldu. Ba'dehû mükerreren yeniçeri serdârı, 1202 harbinde serdengeçtiler ağası ve harpden avdetinde meclis-i hâciyân a'zâsı olduğu halde 1215'de vefât etdi. **[486]**

Aşağı Pazar'da "Eğri Câmii" demekle meşhûr Ömer Bey'in Mescidi harâb olduğundan yeniden ve daha geniş bir sûretde yaptırdı. Yanında iki dükkân vakf edib birâderi Mehmed Ağa'yı mütevellî nasbetdi. Turnacıbaşı pâyeli, cesûr, zâbit ve a'yân-ı memleketden idi. Meşhûr Topçuzâde Hacı Salih Ağa birâderi Mehmed Ağa'nın oğludur.

Abdurrahman Efendi-Dizdârzâde

Amasya müftüsü Hacı Hüseyin Efendi'nin mahdûmu olup Amasya'da Ürgüplü Hacı Ahmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu. Bir aralık İstanbul'a gidip 1216'da açılan rüûs imtihânını kazandığından müderris ve 1221'de Hurşid Ahmed Paşa'ya imâm oldu.

1223 saferinde Rumeli vâlisi, Niş mutasarrıfı ve Sofya ciheti Seraskeri olan müşârün-ileyhin maiyyetinde 1224'de harbe gidip fevkalâde rü'yet ve şecâat gösterdiğinden Sofya mollası oldu. Ancak aldığı yaralar bir türlü onulamadığından 1225'de vefât etdi. Âlim, kâmil idi. **[487]**

Abdurrahman Paşa-Hacı Feyzullahzâde

Amasya'da şehir kethüdâsı olan Hacı Feyzullah Efendi bin el-Hâc Hüseyin Ağa'nın mahdûmudur. Rus muhârebelerinde isbât-ı liyâkat ederek silâhşörân-ı hâssadan olup 1207 muharreminde Amasya mütesellimi ve ba'dehû dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından oldu. Ba'dehû mîr-i mîrân olduğu anlaşılmış ise de bu esnâda müteaddid Abdurrahman Paşalar görüldüğünden bunun tercemesi kesdirilemedi. 1225 sâlinden sonra vefât etdi.

Abdurrahman Efendi-Şeyhzâde

Amasya müftüsü Abdullah Vecîh Efendi'nin birâderi es-Seyyid Mehmed Şerîf Efendi'nin mahdûmu olup Niksarlı Müftîzâde İsmail Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib pederinin yerine tekke şeyhi ve Ya'kûb Paşa Câmii vâizi olduğu halde 1245'de vefât etdi. Âlim, vâiz, sâlih bir zât idi.

Abdurrahman Efendi-Kılavuzzâde

Gümüş müftüsü ve Halil Paşa müderrisi Hacı Osmân Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da Payaslı Hacı Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib Gümüş kasabasında **[488]** ders okuttu. 1236'da birâderi Ali Efendi'nin vefâtıyla mahlûlünden Halil Paşa müderrisi ve ba'dehû Rüstem Paşa Câmii vâizi olup 1253'de vefât etdi. Sâdât-ı ulemâdan bir zât idi.

Abdurrahman Efendi

Merzifonludur.[156]

Abdürrahîm Zeyneddîn el-Amâsî

Amasya Kadısı Mevlânâ Mehmed Efendi'nin oğludur. Ulemâdan ikmâl-i tahsîl edib müderris iken Tatar beylerinin müz'îc hareketlerinden bizâr olarak Halep ve Şam'a gitdi. Orada tedrîs-i ulûm edib 710 sâlinden sonra vefât etdi. Kibâr-ı ulemâdan edîb, elsine-i selâsede şâir idi.

Abdürrahîm el-Mühezzib er-Rifâî

Lâdik'de medfûn olan sâhibü'l-hâl es-Seyyid eş-Şeyh Şemseddîn Ahmed bin eş-Şeyh Tâceddîn Mehmed bin Muhezzebeddîn Abdürrahîm bin Osmân er-Rifâî mahdûmudur. Pederi Lâdik'de "Ahmed Rifâî Buharî" demekle meşhûr olduğundan, buna Rifâîzâde Mühezzebeddîn Abdürrahîm Çelebi denmişdir. Ulemâdan tahsîl ve Hicâz ve Arabistan'a seyâhat edib avdetde pederinin zâviyesinde icrâ-yı meşîhat edib 771'de vefât etdi. Ulemâ-yı meşâyihden idi. **[489]**

Abdürrahîm Çelebi-Muslihî

Amasya Kadısı Celaleddîn Abdurrahman bin Mevlânâ Şemseddîn Mehmed bin Mevlânâ Musliheddîn Mûsâ birâderidir. Asrının ulemâsından ikmâl-i tahsîl edib Amasya'da tedrîs-i

[156] Müellif "Abdurrahman Efendi" tercemesini eksik bırakmıştır. (Ed.)

ulûm ederek müderris, kadı oldu. 815 hudûdunda vefât etdi. Kibâr-ı ulemâ ve kudâtdan bir zât idi. Mahdûmu Abdulvâsi' Çelebi'dir.

Abdürrahîm Çelebi-Mevlânâ Nizâmeddîn

Merzifon emîri "Sarı Dânîşmend" demekle meşhûr Abdülazîz Bey bin Halil Bey'in mahdûmudur. Buna "Sarı Emîr Aziz" denmişdi. Merzifon'da doğdu. Bir müddet Amasya ulemâsından tahsîl gördü. Ba'dehû Şeyh Zeynüddîn Hâfî Hazretleri'nin Arabistan'a hareket etdiğini işitip Mısır'a giderek müşârün-ileyhin sohbetiyle müşerref oldu.

Şeyhiyle beraber Hicâz'a, ba'dehû Hâf'a gidip beş yıl kadar hizmetinde bulunarak iktisâb-ı füyûzât etdi. Her vecihle tekemmül ederek icâzet ve hilâfet alıp vatanına avdet etdi. Merzifon'da Devlet Hâtun zâviyesi şeyhi olup 835'de yevmî beş akçe vazîfe aldı. **[490]**

İkinci Sultân Murad Hân müşârün-ileyhin zühd ve kemâlini, fazl ve takvâsını işitip kendisine teveccüh ve hüsn-i i'tikâd eylediğinden vazîfe-i yevmîyesini artırmak istedi. Hazret bu fazladan ancak üç akçeyi kabûl edib 840'da vazîfesi sekiz akçeye çıkarıldı. İmâret-i sultânîyeden de senevî on müd buğday verildi.

Bu mikdâr vazîfe ve galle ile kefâf-ı nefs ederek halkı irşâd ve ibâdete hasr-ı evkât edib 863 senesi muharreminin evâilinde vefât etdi. Merzifon'da Devlet Hâtun Zâviyesi bahçesinde medfûndur. Târih-i vefâtı "Şakâyık" ve "Sicil"de yoktur.

Fatih Kütübhânesi'nde 4221 numarada mukayyed *Târih-i Sultân Süleyman* adlı kitâbın arkasında:

توفي الشيخ عبد الرحيم المرزفوني الزينى في أوائل شهر محرم سنة ثلاث وستين وثمانمأة[157]

diye yazılı görülüp seng-i mezârında da bu ibâre yazılıdır.

Merhûm müşârün-ileyh âlim, zâhid, müttakî, gâyet müteşerri', kerîm, müteverri', âlî-himmet, mazınne-i kerâmet bir zât-ı sütûde-simât idi. Kabr-i şerîfi Merzifon'da ziyâretgâh-ı enâm idi. Aşık meşrep olup Rûmî **[491]** mahlas ile eş'âr ve ilâhiyât söylerdi.

Mecdî Mehmed Efendi "Şakâyık Tercemesi"nde diyor ki:

"Mumâ-ileyhin hâl-i hayatında ve zamân-ı vefâtında kuvvet-i ruhâniyetiyle zuhûra gelen kerâmât-ı ayâniyyesi ve velâyet-i ma'neviyyesi hadd ü adetten birûn ve mertebe-i ihsâdan efzûndur. Galebât-ı halecân, aşk ve şevk zamanlarında Rûmî mahlas ile Türkî eş'ar deyip ol eş'âr-ı sûz-nâk ile halk-ı âlemi yakar, yandırır idi. Ashâb-ı aşkı şem'-i dilsûz gibi canından usandırır idi. Mervîdir ki Şeyh Zeyneddîn Hâfî hazretleri Şeyh Abdürrahîm'i diyâr-ı Rûm'a gönderdikde ol mazhar-ı âteş-i aşk-ı ilâhî ile memâlik-i mezkûreye ateş saldım dedi. Rahimehullah"

Mahdûmları Lutfullah, Abdullah Çelebilerdir. Bunlar da meşâhîr-i ulemâ ve meşâyihden olup Lutfullah Çelebizâde eş-Şeyh Cemâleddîn Mehmed Çelebi ve bunun mahdûmu Ayasofya vâizi Abdurrahman Efendi meşâhîr-i ulemâdandır. Abdullah Çelebizâde Kudbüddîn Mahmûd Efendi de kibâr-ı ulemâdandır.

Abdürrahîm Efendi-Müeyyedzâde

Amasyalıdır. Sudur-ı ulemâdan Abdurrahman Efendi'nin **[492]** birâderi olup Amasya ulemâsından ve a'yân-ı kibârından Mevlânâ Alâeddîn Ali Çelebi bin Şemseddîn Müeyyed Çelebi bin eş-Şeyh Alâeddîn Ali Yârî Çelebi oğludur.

873 senesi ramazanının yirmi birinci günü doğdu. Küçük yaşında hıfz-ı Kur'ân ederek Mevlânâ Abdî Çelebi'den mukaddimât-ı ulûm-i Arabiyye'yi tahsîl etdikden sonra İstanbul'a gidip vüzerâdan nişâncı olan Mevlânâ Sinan Paşa'dan ve ba'dehû sudûr-ı fuzalâdan Mevlânâ Hâcezâde Musliheddîn Mustafa Efendi'den tahsîl-i ulûm etdi.

Müşârün-ileyhin 893'de irtihâlinde Mevlânâ Musliheddîn Mustafa Kestelî dersine mülâzemet edib ondan ikmâl-i tahsîl etdi. Tedrîse mücâz ve iâdesinden mülâzım olup ba'zı

[157] "Şeyh Abdurrahîm el-Merzifonî ez-Zeynî 863 senesi Muharrem ayının başında vefat etdi." (Haz.)

medârise müderris olduğu esnâda Sultân Bâyezîd-i Sânî şeyhi İskilipli Muhyiddîn Mehmed Efendi'nin sohbetine mülâzım ve ona dâmâd olarak müderrisliği terk etdi.

Şeyh-i müşârün-ileyhin riyâzethânesinde tekmîl-i âdâb-ı tarîkat edib 918 senesi saferinde Yavuz Sultân Selim'in cülûsunda şeyhi İskilib'e ve kendisi Amasya'ya **[493]** gönderildi. Birâderi Abdülkerîm Efendi'nin hânesinde ikâmet etdi.

920 senesinde şeyhi ve kayın pederi Muyhiddîn Mehmed Efendi İskilip'de vefât etdiğini müteâkıb Yavuz Sultân Selim Amasya'ya gelmişdi. 921'de Sultân-ı müşârün-ileyhin müsâadesiyle İstanbul'a avdet etdi. 926'da Şeyh Musliheddîn Sirozî'nin vefâtı üzerine Sultân Selim civârında Şeyhi Muhyiddîn Efendi'nin zâviyesinde seccâde-nişîn-i irşâd oldu.

Mezkûr zâviyede tam on sekiz yıl Halvetî ve Bayrâmî âdâbı üzere icrâ-yı meşîhat, sâlikleri irşâda himmet edib 944 senesinde dâr-ı kudse rihlet etdi. Ebû Eyyûb-i Ensârî kasabasında birâderi Müeyyedzâde Abdurrahman Efendi'nin yanında medfûndur.

Şeyh-i müşârün-ileyh gâyet fâzıl, her fende kâmil, gâyet zekî, maârif-i sûfîyede asrının vahîdi, âlî-himmet, gayet âbid, zâhid, müteşerri', melek haslet, timsâl-i fazîlet, mazınne-i kerâmet bir zât-ı sütûde-simât olup Amasya'nın medâr-ı iftihârı idi.

Her Cuma gecelerinde Amasyalılardan Kemal Paşazâde **[494]** Ahmed Şâh Çelebi, Emîr Buhârî Tekykesi şeyhi Mahmûd Çelebi, Pirî Paşa Tekkesi şeyhi Halvetî Cemâleddîn İshak Çelebi ve meşâyih-i kirâmdan ba'zıları ictimâ' ederek musâhabât-ı ilmiyye ve sûfiyye edilirdi.

Şeyh Abdürrahîm Efendi'nin üç oğlu meşhûr olup şunlardı:

Alâeddîn Ali Efendi, kibâr-ı müderrisînden olup Sahn müderrisi iken pederinden az sonra vefât etdi.

İkinci mahdûmu Ebû'l-Hüdâ Abdülvehhab Efendi olup mahdûmu münşî idi. 951'de vefât etdi.

Üçüncü mahdûmu Şeyhülislam Abdülkâdir Şeyhî Efendi olup aşağıda tercemesi yazılır. Dâmâdı da Müeyyedzâde Abdülvehhab Remzi Efendi olup onun da tercemesi gelir.

Edirneli Mecdî Mehmed Efendi "Terceme-i Şakâyık" sahife 426'da diyor ki:

"Müellif-i Şakâyık, vâlid-i azîzinden hikâyet eyledi ki; Mevlânâ Hâcezâde kendilerin emâsil-i efâzıl talebesinden fâzıl-ı müşârün-ileyh ile Mevlânâ Gıyâseddîn Paşa[158] Çelebi'yi tafzîl ve takdîm edib takaddüm ü tefevvuk-ı akrân ile ta'rîf ve tavsîf ederdi. Bu iki hâce-i bâzâr-ı fezâil için bezleylediği cevâhir-i zevâhir-i **[495]** medh ü senâyı gayri haridârân-ı arûz-i kemâlât için neşr etmeyip ikisinin hakkında eylediği hüsn-i şahâdeti gayri telâmizesi hakkında tefevvüh etmez idi.

Fi'l-vâki' ol mihr-i sipihr-i saâdetin zekâ ve zekâ-i zâhir cebhe-i tâhirinde zâhir ve bâhir ve zât-ı şerîfi aksâm-ı ulûm-ı akliyyede ve fünûn-i hikemiyede mâhir idi. Ulûm-ı Arabiyye'de rütbe-i ulyâsı olup cümle-i ecille-i fünûnda mahâret-i tâmmesi var idi. Gayrı kâmillerden mükemmel bir zât-ı büzürg-vâr idi.

Ve bi'l-cümle kemâlât-ı ilmiyye ve ameliyyeyi hâvî ve fezâil-i sûriyye ve ma'neviyyeyi muhtevî bir ârif-i hakâyık-şinâs ve kâmil-i dekâyık-ı istînâs idi. Cümle-i erbâb-ı zâhire ve kâffe-i ashâb-ı bâtıne, vesile-i husûl-i devlet-i dâreyn, zerîa-i vusûl-i saâdet-i neşeteyn idi. Letâ'if-i maârif-i ilâhiyyede âyet-i kübra olup, tarâif-i bezâyi-i bedâyi-i sûfîyyeye mâlik olduğundan mâadâ hüsn-i hatta kâdir idi. Husûs-ı mezbûrda; **"فَإِذَا هِيَ بَيْضَاءُ لِلنَّاظِرِينَ"**[159] fehvâsınca izhâr-ı yed-i beyzâ eyleyip sâid-i meziyyet ve fazîlet ona müsâade etmişdi. Mumâ-ileyhden sudûr eden kerâmât-ı aliyye ve zuhûr eden **[496]** havârık-ı âdât-ı celîle lâ yuad ve lâyuhsa olmağın tafsîl olunmadı."

Şeyh Abdürrahîm Efendi 908'de azm-i Hicâz edib îfâ-yı menâsik-i Hac ederek Cemâlizâde Ali Efendi ile beraber avdet eylediğinden "Hacı Çelebi" demekle meşhûr idi. Sadr-

[158] Gıyâseddin İbrahim Paşa, Ak Şemseddin Mehmed Çelebi birâderi olup Amasya'da pederi yanında medfûn olan Kutbeddin Mahmud bin Hamza-i Şâmî mahdûmudur. Bu da Amasyalıdır.

[159] A'râf, 7/108 "Bir de ne görsünler o, bakanlar için, bembeyaz olmuş!" (Ed.)

ı a'zam Amasyalı Pîrî Mehmed Paşa ile defterdâr-ı meşhûr Amasyalı İskender Çelebi ehibbâsından idi.

Abdürrahîm Efendi-İmâm Efendi

Amasyalıdır. Halvetiyye meşâyihinden Amasya'da Şeyh Mehmed Efendi'nin oğludur. Amasya'da ikmâl-i tahsîl ve tedrîse mülâzım ve ba'zı medârise müderris olarak Tekke-zen-i mihrâb-ı ifâde ve seccâde-nişîn-i tahkîk ve ifâde olmuştu.

Ba'dehû tefeyyüz etmek üzere İstanbul'a gidip Sultân Mehmed Câmii kürsi şeyhi olan Merzifonî Şeyh Abdurrahman Efendi sohbetine mülâzemet ederek tasavvufa meyil ve rağbet etdi. Müderrisliği terk ve her şeyden tevbe ederek dergâh-ı Hakk'a teveccüh ve Amasya'ya avdet etdi. **[497]**

Bir müddet münzevî bir halde yaşadı. Sonra ilim ve kemâlinden halkı müstefîd etmek için a'yânın ricâsıyle Sultân Bâyezîd kûrsî şeyhi oldu. 974'de bunu da terk edib kûşe-i inzivâya çekildi. İki yıl da bu sûretle yaşayıp 976'da vefât etdi.

Gâyet müteşerri', müttakî, zâhid, âlim, kâmil bir şeyh-i kerâmet-pîşe idi. Evâ'il-i hâlinde hâfız ve sadâsı güzel olduğundan on beş yıl kadar Sultân Bâyezîd Câmii imâmı olmuşdu. Bunun için "İmâm Efendi" demekle meşhûr oldu. Birâderi Nuh Efendi olup aşağıda gelir.

Abdürrahîm Efendi-Tayyibzâde

Amasyalıdır. Yukarıda tercemesi yazılan Tayyib Efendi'nin oğludur. Amasya'da mukaddimât-ı ulûmu görüp Müfessir Ahmed Efendi'den ve fâzıl-ı meşhûr Cuma Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek tedrîse mülâzım ve ba'zı medârise müderris oldu.

Ba'dehû İstanbul'a gidip muallim-i Sultânî Atâullah Efendi'den iktisâb-ı şeref-i mülâzemet eylemişdi. 984 zilhiccesinde 40 akçe ile Merdümiyye, 992 **[498]** şevvâlinde Davud Paşa, 998 rebîülevvelinde Şâh Sultân, 1001 recebinde Sahn medreselerine müderris, 1003 senesi cumâdelûlâsında Diyarbekir kadısı olduğu halde 1005 senesi saferinde vefât etdi.

Nev'îzâde Atayî Efendi "Zeyl-i Şakâyık"da diyor ki:

"Mevlânâ-yı mezbûr haysiyyet-i ilmiyye ile meşhûr ehl-i ilm ü irfân gül-i ra'nâ gibi dâimâ hürrem ve handân, derviş nihâd, pâk i'tikâd idi. Ehlî Çelebi ve Şeyhî Çelebi birâder-i mihteri ve Tayyibzâdelik pîrâye-i elmâs-ı müselles nümâ-yı cevherîdir." Mahdûmu Tayyib Efendi'dir.

Abdürrahîm Efendi-İskender Beyzâde

Amasyalıdır. Begtemuroğlu İskender Bey bin Şeyhî Bey bin Hasan Bey bin Mûsâ Bey'in oğludur. Pederi İskender Bey Rumeli kazaskeri Amasyalı Abdurrahman Efendi'nin kethüdâsı olduğu münâsebetle müşârün-ileyhden ikmâl-i tahsîl ederek mülâzım ve müderris ve zamân-ı sadâretlerinde müşârün-ileyhe tezkireci oldu.

Efendisinin vefâtından sonra 995'de Merdûmiye, 1000 şevvâlinde Mahmûd Paşa, 1002 ramazanında Edirne **[499]** Kapısı'nda Mihrimâh Sultân, 1004 şevvâlinde Sahn medreselerine müderris ve 1008 senesi rebîülevvelinde Medine-i Münevvere ve recebinde Üsküdar, zilka'desinde Haleb, 1009 zilka'desinde Şam mollası oldu.

1010 senesi saferinde azledilip Asitâne'ye gelirken Karaman Ereğlisi'nde dâr-ı bekâya rihlet etdi. Orada medfûndur. Nev'îzâde Atâyî Efendi "Zeyl-i Şakâyık"ında diyor ki:

"Mevlânâ-yı mezbûr ulüvv-i himmet ve şeref-i nefisle meşhûr şuâ-i baht ve saâdet, levh-i cebîninde nümâyân ve merâtib-i âliyeye i'tilâsı muttali-i hâlinden a'yân-ı müteayyinân ulemâdan idi."

Abdürrahîm Efendi-Tayyibzâde

Amasyalıdır. Mevâlîden Ehlî Mehmed Efendi'nin oğludur. Amasya'da Cüneydzâde Abdurrahman Efendi ve Fâzıl Yahya Efendi gibi fuzalâdan ikmâl-i tahsîl edib tedrîse mülâzım

ve Amasya medârisinden ba'zılarına müderris ve Büyük Ağa müderrisliğinden kasabâta kadı ve 1032'de Çorum kadısı oldu.

Ba'dehû Tokat, Sivas gibi bilâda kadı olup 1043'de Musûl kazâsından ma'zûlen Amasya'da vefât etdi. Kibâr-ı kudâtdan âlim, kâmil, müstakîm idi. Amasya'da Garibler Mescidi'ni ve Çorum'da bir mescidi i'mâr etdi. **[500]**

Abdürrahîm Efendi-Hüsâmzâde

Amasyalıdır. Sultân Bâyezîd Câmii kürsî şeyhi olup tercemesi yukarıda yazılan şeyh Hüsâmeddîn Efendi'nin oğludur. Amasya'da ulemâdan ikmâl-i tahsîl edib tedrîse mülâzım ve sonra müderris oldu. Bir müddet ba'zı niyâbetler kabûl ederek kasabâtı devredip sonra tedrîse avdet ve Atabeg Medresesi müderrisliğinde takrîben 1083'de dâr-ı bekâya rihlet etdi. Ulemâdan sâlih, zâhid, bir zât idi.

Abdürrahîm Efendi-İmâmzâde

Amasyalıdır. Meşâhîr-i fuzalâdan Sultân Bâyezîd Câmii imâmı Gürcü Hasan Efendi'nin oğludur. Küçük yaşında hıfz-ı Kur'ân edib Şeyh Ya'kub Efendizâde Mustafa Efendi'den ikmâl-i tahsîl etdi. Meydan Köprübaşı'nda Kutlu Şâh Câmii imâmı, Ehlî Hâtun cüzhânı ve câmi-i mezkûrda Rıdvan Ağa dersiyyesi mutasarrıfı oldu. Tedrîs ve vaaz ile imrâr-ı hayat edib 1085 hudûdunda vefât etdi. Âlim, kâmil, vâiz bir zât idi. Birâderi Hacı Abdurrahman Efendi'dir.

Abdürrahîm Efendi-Kadızâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Sâdât-ı Rifâîyye'den Amasya kadısı es-Seyyid Mehmed **[501]** Bahâeddîn Efendizâde es-Seyyid Mehmed Efendi bin Abdülmecid Efendi bin es-Seyyid Mehmed Bahâeddîn Efendi'nin oğludur. Amasya'da Hızır Efendi'nin tilmîzi ve dâmâdı olan Osmân Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib müderris ve ba'dehû kasabâta kadı olduğu halde 1118 hudûdunda vefât etdi. Ulemâ-yı sâdâtdan, sulehâ-yı kudâtdan idi. Dâmâdı mevâlîden Iydî Bayram Efendi'dir.

Abdürrahîm Efendi-Şeyhzâde

Halvetiyye meşâyih-i kirâmından Amasyalı Şeyh İbrâhim Efendi'nin oğludur. Kibâr-ı fuzalâdan Amasya müftüsü Çorumlu Hâfız es-Seyyid Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib tedrîs-i ulûm etdi. Bu esnâda Hâtunîye Câmii kürsî şeyhi olup 1157 hudûdunda vefât eyledi. Sulehâdan alîm, vâiz bir zât idi.

Abdürrahîm Efendi-Iydîzâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Amasya müftüsü mevâlîden Merzifonî Bayram Iydî Efendi'nin oğludur. Fuzalâdan Âkif Mustafa Efendi'nin birâderi olup diğer Amasya müftüsü Merzifonî Mustafa ve Çorumlu es-Seyyid Hâfız Mehmed Efendi'lerden ikmâl-i tahsîl edib müderris ve mükerreren Niksar, **[502]** Zile, Merzifon, Çorum kadısı, Amasya'da Nakîbü'l-eşrâf kâim makâmı, Amasya nâibi, mevlevîyetle Erzurum kadısı oldu. Erzurum kazâsından ma'zûlan gelip Amasya'da 1161'de vefât etdi. Âlim, kamîl, müstakîm, latîf-meşreb mevâlîden idi. Dâmâdı Âkifzâde İsmail Kâmil Efendi'dir.

Abdürrahîm Paşa-Ömer Paşazâde

Amasyalıdır. Beylerbeyilerden Amasyalı Ömer Paşa'nın mahdûmudur. Çavuşân-ı dergâh-ı âlîden olup devr-i hidemât ederek Birinci Sultân Mahmûd'un cülûsunda Amasyalı Feyzullahzâde Ahmed Ağa'nın sadâret kedhüdâlığında ağalarından oldu.

Bunun irtihâlinde Zanalızâde Hacı Ahmed Paşa'nın dâiresine girip müşârün-ileyhin sadâretinde kapıcıbaşı, 1154'de bâ-rütbe-i mîr-i mîrânî Çankırı sancağı mutasarrıfı oldu. Ba'de'l-azl 1158'de Niğde, 1159'da Beyşehrî sancaklarına mutasarrıf olarak İran

muhârebelerine iştirâk etdi. 1171'de vefât edib muhallefâtı yazıldı. Bir kısmı zabt ve müsâdere edilip diğer kısmı mahdûmu Mehmed Beyle kerîmesine verildi. **[503]**

Abdürrahîm Efendi-Emîr Müderriszâde

Amasya müftülerinden Çorumlu Hâfız es-Seyyid Mehmed Efendizâde Emîr Müderris es-Seyyid Ahmed Efendi'nin oğludur. Pederinden ikmâl-i tahsîl edib tedrîse mülâzım olarak pederinin intikâlinde mahlûlundan Mehmed Paşa Medresesi müderrisi oldu. Yirmi beş yıl kadar neşr-i ulûma hizmet edib 1197'de vefât etdi. Ulemâdan ve sulehâdan bir seyyid-i zî-şân oldu. Mahdûmu es-Seyyid Mustafa Efendi müderris oldu.

Abdürrahîm Efendi-Müftîzâde

Gümüşlüdür. Gümüş ve ba'dehû Gelibolu Müftüsü olan Gümüş'lü Mehmed Efendi'nin oğludur. İstanbul'da ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm iken bi'l-imtihân müderris oldu. Mücîz oldukdan sonra sancaklara kadı olup silsile-i ulemâda Sahn'a kadar geldi. Buradan 1202'de İzmir mollası olup 1203 senesi rebîülâhirinde orada vefât etdi. Kibâr-ı ulemâdan idi. Mahdûmu Osmân Kâmil Efendi ve birâderi Şeyhülislâm Ahmed Efendi'dir.

Abdürrahîm Efendi-Zürefâzâde es-Seyyid

Amasyalıdır. "Şeyhü'z-zürefâ" demekle meşhûr Mehmed Zarîf **[504]** Efendi'nin oğludur. Amasya müftüsü fâzıl-ı meşhûr Abdullah Vecîh Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl edib tedrîse mülâzemet ve neşr-i maârife himmet ederek Mehmed Paşa Câmii hatîbi ve ba'dehû kürsî şeyhi olduğu halde 1220'de vefât etdi. Takrîri açık, alîm, hatîb, vâiz bir zât idi. Üstâdının müftülüğünde müsevvid ve kâtib-i fetvâ olmuştu.

Abdürrahîm Efendi-Âkifzâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Meşâhîr-i fuzalâdan tercemesi yukarıda geçen Hacı Âkif Mustafa Efendizâde İsmail Kâmil Efendi'nin mahdûmudur. İçerişehir'de Hâtunîye mektebi muallimi Kavaklı İbrâhim, Fenârcızâde Evliyâ Halil Keşfî, Ürgübî Hacı Ahmed, Şeyhzâde Abdullah Vecîh Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib İstanbul'a gitdi.

1200 muharreminde açılan rüûs imtihânında ibrâz-ı ilim ve fazîlet eylediğinden İstanbul müderrisi oldu. Ba'dehû Amasya'ya avdet edib tedrîse mülâzemet ve neşr-i maârife himmet ederek Saraçhâne Câmii kurbunda Mustafa Ağa medresesi müderrisi oldu. **[505]**

1214 senesi cumâdelûlâsının yirmisinde Mustafa Vâzıh Efendi'nin azlinde Amasya müftüsü olduysa da Amasya muhassılı Caniklizâde Tayyar Mahmûd Paşa'nın şerrine alet olmadığından şa'bânın gurresinde azil ve beş on gün sonra meşâhîr-i ulemâ ile beraber Samsun'a nefy edildi. 1214 senesi zilhiccesi gurresinde bâ-irâde-i pâdişâhî ulemâ ile birlikde Amasya'ya avdet edib 1215 muharremi gurresinde azledilen Mustafa Vâzıh Efendi yerine ulemânın ittifâkıyla sânîyen Amasya müftüsü olarak iâde-i ikbâl etdi.

1216 senesi şevvâlinde Tayyar Mahmûd Paşa'nın ba'zı mezâlimine i'tirâz eylediğinden isti'fâya mecbûr olup tedrîsîne devam etdi. 1222 senesi rebîülevvelinde Müftü Fetvâcı Hacı Mehmed Efendi'nin irtihaline binâen ulemâ ve a'yânın ricâsıyla üçüncü defa Amasya müftüsü ve Fâzlızâde es-Seyyid Ahmed Efendi'nin vefâtıyla Sultân Bâyezîd Medresesi müderrisi oldu.

1223 senesi şa'bânının evâilinde iftâ ve tedrîsden isti'fâ ederek İstanbul'a gidip Sultânîye müderrisliğini mahdûmu es-Seyyid Mehmed Iydî Efendi'ye tevcîh etdirdi. **[506]** Bu senenin zilhiccesinde dâmâdı Gürcüzâde Hâfız Ali Paşa Kapdân-ı Deryâ olduğundan 1224 senesi Şâbân'ında Yenişehir-i Fenâr mollası oldu.

1226'da Haremeyn müfetdişi, 1228'de Edirne mollası olup 1231 senesi rebîülevvelinin yirmi beşinde Haremeyn pâyesiyle taltîf edildi. Ancak mâh-ı mezkûrun sonunda vefât etdi. Şehzâde Câmii avlusunda medfûndur.

Âlim, fâzıl, usûlî, gâyet mütekellim, sûfîyeye muârız, her fende mâhir, edîb, tevârih ve muhâzarâta âşinâ, gâyet fakîh bir zât-ı sütûde-simât idi. Te'lifâtından "Kitabü'l-Mecmû Mine'l-Meşhûd ve'l-Mesmû" pek meşhûrdur. Bu kitâbı yedi yıl aradım. 1323'de Bağdatlı İsmail Paşa'nın kütübhânesinde mü'ellifin el yazısı ile buldum. **[507]**

Abdürrahîm Efendi-Şeyhzâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Fâzıl-ı meşhûr es-Seyyid Abdullah Vecîh Efendi'nin birâderzâdesi eş-Şeyh es-Seyyid Abdurrahman Efendi bin es-Seyyid Şerîf Mehmed Efendi bin eş-Şeyh Hasan Sinanî Efendi'nin oğludur. Amasya'da Niksarlı İsmail Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib İstanbul'a gitdi.

Tarîk imtihânında isbât-ı ehliyet ederek kasabâta nâib ve kadı oldu. Ba'dehû sancakları niyâbetle devredip 1267 hudûdunda vefât etdi. Erbâb-ı lîyâkatdan bir zât idi.

Abdurrezzâk Çelebi-İmâm Çelebi

Amasyalıdır. Mehmed Çelebi oğludur. Küçük yaşında hıfz-ı Kur'ân edib vücûh-ı Kur'âniyye'yi öğrendi. Ulemâdan tahsîl-i ilim edib Şâdgeldi Paşazâde Devâtdâr Ahmed Paşa'ya intisâb etdi. Hüsn-i sadâsıyla iştihâr edib müşârün-ileyhe imâm oldu. Bunun irtihâlinde şehzâdeliğinde Çelebi Sultân Mehmed Hân'a intisâb edib 805'de müşârün-ileyhin imâmı olduğu halde 808'de vefat etdi. Âlim, şeyhü'l-kurrâ bir zât idi. Mahdûmu Yahya Çelebi'ye İmâmzâde dendi. **[508]**

Abdurrezzâk Efendi-Şirvânî

İran ulemâsından ikmâl-i tahsîl edib Yavuz Sultân Selim'in Amasya'da olduğu esnâda geldi. Oldukça riâyet görüp ders-i âm ve Amasya'da müderris olarak iştihâr etdi. Ancak 933 vak'asında medhaldâr olduğu zannedilerek azledildi. Sonra berâet-i zimmeti anlaşılıp 936'da Ayas Ağa müderrisi görüldü. 940'da vefâtı zannolunur. Âlim, ulûm-ı aklîyede kâmil idi.

Abdurrezzâk Efendi-Geldiklânî

Amasya nevâhisinden Geldiklân nahiyesinde İbrâhim oğludur. Fâzıl Cum'a Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek tedrîse mülâzım ve ba'zı medârise müderris oldu. 981'de Hızır Paşa, 983'de Hüseyin Ağa, 991'de Yörgüç Paşa medreselerine müderris ve Rıdvan Ağa vakfına şâhid görüldü. 998 sâlinden sonra vefât etdi. Kibâr-ı müderrisînden idi.

Abdurrezzâk Efendi-Bahşîzâde

Amasyalıdır. Fâzıl-ı meşhûr Bahşîzâde Yahya Efendi'nin mahdûmudur. Pederinden vesâir ulemâdan ikmâl-i tahsîl edib **[509]** İstanbul'a gitdi. Sultân Murad'ın musâhibi Amasyalı Ayşe Hubbî kadın vasıtasıyla Dârüssaâde Ağası Habeşî Mehmed ve ba'dehû Bâbüssaâde Ağası Gazanfer Ağalara çattı.

Bunların himmetiyle imâm-ı Sultânî Abdülkerîm Efendi'den mülâzım ve müderris oldu. Kırk akçe medreseden ma'zûl iken 1004 senesi cumâdelâhiresinde Kapı Ağası arzıyla Amasyalı Ömer Efendi yerine Ca'fer Ağa müderrisi oldu ve imâm-ı Sultânî Cellâdzâde Hüsâm Efendi'nin vefâtıyla yerine akrabâsından Amasyalı Abdülkâdir Efendi'nin imâm-ı Sultânî olmasına himmet etdi.

1011'de Gazanfer Ağa'nın vefâtında bir müddet yerinde saydı. Ömer Efendi şehzâdegân muallimi olduğu esnâda 1021 cumâdelâhiresinde Şâh-ı Hubân müderrisi olup 1024 rebîülevvelinde Sahn'a geldiği esnâda Tire kadısı olup gitdi.

1026 senesi hilâlinde ma'zûl ve 1027 zilhiccesinde Gelibolu kadısı olup 1028 recebinde ma'zûl olduğu halde 1030 senesi evâhirinde vefât etdi. "Altıparmak" demekle meşhûr idi.

Atâyî Efendi "Zeyl-i Şakâyık"da der ki:

"Mevlânâ-yı mezbûr, salâh-ı **[510]** hâl ile meşhûr, menkuş-i evkâf ve nazar-kerde-i eşrâf, Ağâyân-ı Harem-i Sultânî zümresine muhtas, meclis-i hâslarına murahhas ve hadden efzûn, müsâadeye makrûn idi."

Abdürrezzâk Efendi-Şa'bânzâde

Amasyalıdır. A'yân-ı mevâlîden Mehmed Efendi bin Şa'bân Efendi'nin oğludur. Biraz tahsîl gördükden sonra atalarından mevrûs olan servet ü sâmânı iyi idâre ederek Amasya a'yânından oldu. Mükerreren meclis-i a'yân ve hâciyân a'zâsı olarak iştihâr etdi. 1212 hudûdunda vefât etdi. Haccü'l-Haremeyn, hânedân, sofrası açık, tab'an kerîm a'yândan idi. Oğlu Hacı Ahmed Efendi 1247 cumâdelûlâsında ve birâderi İbrâhim Efendi de 1226'da vefât etdi.

Abdürrezzâk Efendi-Ürgüplüzâde

Amasyalıdır. Amasya müftüsü fâzıl-ı meşhûr Ürgüplü Hacı Ahmed Efendizâde es-Seyyid Kâşif Mehmed Efendi'nin oğludur. Pederinden ve Payaslı Hacı Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib tedrîse mülâzım ve 1233'de pederinin irtihâlinde Yörgüç Paşa müderrisi olduğu halde **[511]** 1258'de vefât etdi. Ulemâdan vâiz bir zât idi. Şa'bânzâdenin kerîmezâdesidir.

Abdüsselâm Çelebi-İbn-i Buhârî

Amasya civârında Hakâlalıdır. Sâdât-ı Rifâiyye'den es-Seyyid Haşim bin es-Seyyid Yahya bin sâhibü'l-hâl Ahmed-i Kebîr oğludur. Es-Seyyid Ahmed-i Kebîr er-Rifâî-Buhârî demekle meşhûr olduğundan buna ibnü'l-Buhârî, veled-i Buhârî dendi. Hakâla'da doğdu. Amasya'da tahsîl gördü. Şehzâde Alâeddîn Bey'in Amasya vâliliğinde büyük riâyet gördü. 846'da müşârün-ileyhin ifnâsında Hakâla'da ceddi zâviyesi şeyhi ve vakfı mütevellîsi olup 856 sâlinden sonra vefât etdi. Rifâiyye meşâyihinden bir azîz idi. Zaviye civârındaki kabristânda medfûndur.

Abdüsselâm Efendi-Sun'izâde

Amasya'da "Saraçlar Şeyhi" demekle meşhûr Sun'ullah Halvetî ahfâdından ve kudâtdan Mehmed Çelebi mahdûmudur. Amasya'da ikmâl-i tahsîl edib müderris, kadı ve İstanbul'a gidip Rumeli Kazaskeri Amasyalı Abdurrahman Efendi'nin himmetîyle Rumeli kasabât ve elviyesinde kadı görüldü. 968 sâlinden **[512]** sonra vefât etdi. Kudât-ı sütûde-simâtdan idi.

Abdüsselam Bey-Fazlı Paşazâde

Amasyalıdır. Tercemesi aşağıda yazılan esbak Yemen Beylerbeyi Fazlullah Paşa'nın mahdûmudur. 1030'da pederinin irtihâlinde kethüdâsı Süleyman Ağa ile beraber Amasya'ya gelip kaldı. Züamâdan iken alaybeyi ve mîrlivâ olup sancakları dolaşdı. Girit muhârebâtında bulundu. 1061'de vefât etdi. Evlâdına Selâmbeyzâde dendi. Bunlardan Sadullah Bey meşhûrdur.

Abdüsselâm Efendi-Kadızâde

Amasya Kadısı Hakâlalı es-Seyyid Bahâeddîn Mehmed Efendi'nin oğludur. Amasya müderrislerinden diğer Kadızâde Küçük Mehmed İlmî Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl edib müderris oldu.

İbtidâ Hakâla'da Kâsım Bey Medresesi müderrisi olup yıllarca ders okuttu. Sonra kasabâta kadı olup 1072'de vefât etdi. Meşâhîr-i kudâtdan idi. Birâderleri es-Seyyid Abdülmecid ve Abdülkerîm Efendiler de kadılardandır. Hakâla'da ceddi es-Seyyid Yahya evkâfının tevliyeti uhdesinde idi. **[513]**

Abdüsselâm Efendi-Nûreddînzâde

Lâdiklidir. Sâhibü'l-hâl es-Seyyid Ahmed-i Kebîr er-Rifâî Tekkesi şeyhi olan evlâdından es-Seyyid eş-Şeyh Nûreddîn Mehmed Efendi'nin oğludur. Amasya'da ikmâl-i tahsîl edib Lâdik'de müderris oldu. Sonra mükerreren Lâdik ve kasabât-ı sâire kadısı olup 1080 sâline doğru vefât etdi. Ceddi evkâfına da mütevellî olmuşdu. Kadıların âlimlerindendi. Birâderleri el-Alîm ve Abdülkerîm Efendilerdir.

Es-Seyyid Abdüsselâm Efendi- Emîr İmâmzâde

Amasya'da Sultân Bâyezîd Câmii imâmı emîr imâm Abdullatîf Efendi bin Halil Efendi'nin oğludur. Gençliğinde amcası es-Seyyid Abdülganî Paşa'nın yanına gidip dâiresinde bulunduğu esnâda Bâb-ı âlî aklâmından birine yerleşti.

Burada terakkî ederek baş yazıcı olup 1182'de azledildi. 1183 şevvâlinde bâ-rütbe-i hâcegânî tezkere-i sânî ve ba'dehû tezkere-i evvel ve 1188 senesi evâsıtında çavûşbaşı oldu. 1189 muharreminde infisâl ve 1191 senesi saferinde irtihâl etdi. Tedbir ve tasarrufa kâdir işgüzâr idi.

Sâbıkan Kayseriyye mutasarrıfı olan Amasyalı Yeğenzâde Ömer Paşa'nın kapı kethüdâsı olduğundan İstanbul'da Amasyalı tüccârdan Muradoğlu Kaspardin Paşa nâmına alıp sarf etdiği 4500 kuruşun Ömer Paşa'dan tahsîl ve Abdüsselâm Efendi veresesine teslîmi hakkında Amasya mutasarrıfı ve Trabzon vâlisi Canikli Hacı Ali Paşa'ya hitâben vârid olan 16 Safer 1191 târihli bir fermân-ı âlî görüldü.

Abdüsselâm Efendi-Fazlızâde

Amasya a'yânından Fazlızâde es-Seyyid el-Hâc Mustafa Efendi'nin oğludur. Tahsîl-i ilm ü kitâbet ederek iltizâmât işlerinde iktisâb-ı servet edib Canikli Hacı Ali Paşa'ya yamandı. Bu sâyede fevkalâde teneffüz edib Mikdâd Ahmed Paşa'nın divân kâtibi oldu.

1206'da Mikdâd Paşa'nın mezâlimine âlet olduğundan dolayı katline ramak kalmışken ba'zı şüfeâsının niyâzı ve fedakârlığı sâyesinde kurtuldu. ... de vefât etdi.[160] Meşâhîr-i a'yândan idi. **[514]** Oğlu Hâfız Mustafa Efendi ve Abdullah Bey'dir.

Abdüsselâm Efendi-Kürd Hâfızzâde

Amasyalıdır. A'yân-ı ulemâdan el-Hâc Osmân Efendi bin Hacı Abdurrahman Efendi bin Kürd Hâfız Ali Efendi oğludur. Ürgüplü Hacı Ahmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib İstanbul'a gitdi.

Orada Amasyalı Yeğen Ali Paşa hıfzından ve güzel sesinden dolayı kendisine imâm yaptı. Müşârün-ileyhin maiyyetinde devr-i vilâyât edib Cidde vâliliğinde haccetdi. Paşanın vefâtında avdet edib ba'zı medârise müderris ve pederinin dersiyyesine mutasarrıf olduğu halde 1229'da vefât etdi. İyi hâfız ve âlim, sâlih idi. Mahdûmu Ahmed Efendi'dir.

Abdüsselâm Efendi-Fazlızâde

Hâfız Mustafa Efendi'nin oğludur. Sipâhi Hâfız Ömer Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib Meydan Köprübaşı'nda Tayyar Mahmûd Paşa medresesine müderris ve Kutluşâh Câmii imâm ve hatîbi olduğu halde 1261 sâlinden sonra vefât etdi. Oğlu Mustafa Efendi'dir. Ulemâdandır. **[515]**

Abdüsselâm Efendi-Fazlızâde Hâfız

Amasyalıdır. Samanpazarı'nda Hâce Süleyman Çelebi Câmii imâm ve hatîbi Hâfız Mustafa Efendi bin müderris Abdüsselâm Efendi'nin oğludur. Üçler mektebinde hıfz-ı Kur'ân

[160] Müellif vefât tarihini boş bırakmıştır. (Ed.)

ve Hâce Seyyid Mehmed Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl edib Evkâf Başkâtibi Hacı Kadirzâde Hacı Mehmed Nûri Efendi'nin şerîk-i dersi olmuşdu.

Bu şirket münâsebetiyle Sultân Bâyezîd imâm-ı evveli Hâfız Şerîf Mehmed Efendi'nin vefâtında 1314'de câmi-i mezkûra imâm-ı evvel oldu. Bülbülün yerine karga kondu. On yedi yıl imâmet edib 1331'de vefât etdi. Alîm, sâlih, mücevvid ise de nağme ve sadâsı beyâtî idi.

Abdüssemî' Çelebi-İbn Buhârî

Lâdiklidir. Sâdât-ı Rifâîyye'den sâhibü'l-hâl es-Seyyid eş-Şeyh Ahmed Kebîr el-Buhârî er-Rifâî oğludur. Amasya'da ikmâl-i tahsîl edib Arabistân'ı seyahâtle gezdi. Sonra avdet edib teehhül eyledi. Pederi tekkesinde icrâ-yı meşîhat edib 782'de vefât etdi. Rifâî meşâyihinden âlim, zâhid, âbid bir zât idi. Mahdûmu es-Seyyid Ebûbekir Çelebi seyahâtle **[516]** Halep'de tavattun ve 800'de vefât etdi.

Mahdûmu es-Seyyid Muhyî Mehmed er-Rûmî el-Lâdikî'dir. Diğer mahdûmu es-Seyyid İmadeddîn Ömer el-Halebî'dir. Es-Seyyid Muhyî Mehmed Çelebizâde es-Seyyid Mehmed Çelebi'nin mahdûmu Şeyhülislâm es-Seyyid Alâeddîn Ali el-Arabî İstanbul'da 901'de ve es-Seyyid Ömer Çelebizâde Mevlânâ Siraceddîn Mehmed el-Halebî de Edirne'de vefât etdi. Bunların evlâdı vardır.

Abdüssemî' Çelebi-es-Seyyid Abdî

Amasyalıdır. Ulemâdan Lâdikli es-Seyyid Şemseddîn Ahmed Çelebi mahdûmudur. Sâhibü'l-hâl Ahmed Rifâî evlâd-ı kirâmından olup Amasya'da ikmâl-i tahsîl ederek müderris, kadı oldu. Kasabâtı devr ederek 951 hudûdunda vefât etdi. Ulemâ-yı kudâtdandır.

Abdüşşekûr Efendi-Müftîzâde

Lâdik'de müderris ve müftü olan fuzalâdan Hacı Mehmed Efendi'nin oğludur. Pederinin hayatında tahsîl-i ulûm edib ba'zı niyâbetlerde bulundu. Birkaç defa Lâdik kazâsı nâibi olup 1180 hudûdunda vefât etdi. Ulemâdan idi. Pederinden irsen intikâl eden dersiyyelere de mutasarrıfdı. **[517]**

Abdüssamed Ziyâeddîn-Ebü'l Mehâmid

Amasya ulemâsından Mevlânâ Şemseddîn Ahmed bin el-Beykendî mahdûmudur. "Veled-i Beykendî" demekle meşhûr olup tahsîl-i ulûm etdikden sonra müderris, mahkeme kâtibi, kasabâta kadı, 690'da Amasya nâibi görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Ulemâdan idi. Yazısı güzeldi.

Abdüssamed Çelebi-Buhârîzâde

Amasya'da tavattun eden Buhârâ ulemâsından Mevlânâ Hüsâmeddîn Hasan bin Ubeydullah el-Buhârî oğludur. Sadrü'ş-Şerîa Ubeydullah el-Buhârî evlâdından olduğu da mervîdir. Merzifon kadısı Mahbûb bin Ubeydullah el-Buhârî de bunlardandı.

Amasya'da ikmâl-i tahsîl edib Samsun'un Çelebi Sultân Mehmed Hân tarafından zabt ve işgâlinde oraya nâib sonra kadı gönderildi. Samsun'da yerleşip kadı ve müftü olduğu halde 861 hudûdunda vefât etdi. Ulemâdan idi. Mahdûmu sudûr-ı ulemâdan Hasan Samsûnî meşhûrdur.

Abdüssamed Efendi-Sivaslızâde

Amasya ulemâsından Sivaslı Hasan Çelebi mahdûmudur. **[518]** Amasya'da müftü ve müderris-i Sultâniyye olan Horasânîzâde Koca Emîr İbrâhim Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl edib tedrîse mülâzım, ba'dehû Amasya medreselerine müderris oldu. 938'de Halfet Gâzi müderrisi görülüp sonra vefât etdi. Ulemâdan idi.

Abdüssamed Efendi-Hâcezâde

Amasyalıdır. Amasya müftüsü müfessir-i meşhûr Hızır Efendi tilmîzlerinden görüldü. 1087'de Kâsım Bey müderrisliğinden Mehmed Paşa Câmii kürsi şeyhi oldu. 1091'de Lâdik kadısı görülüp sonra vefât etdi. Ulemâdan ve kudâtdan idi.

Abdüssamed Bey-Avkatlızâde

Mecitözü voyvadası ve mâlikânesi mutasarrıfı olan Mustafa Paşazâde Ali Bey'in oğludur.[161] **[519]**

Abdülazîz Nizâmeddîn-Ebû'l-mekârim İbnü'l-Garmînî

Amasya kâdı'l-kudâtı Mevlânâ Gıyâseddîn Mahmûd bin Abdülazîz el-Garmînî el-Harezmî mahdûmudur. İkmâl-i tahsîl etdikden sonra müderris, kadı oldu. 727'de Amasya ve 736'da Ankara kâdı'l-kudâtı görüldü. Sonra vefât etdi. Garmîn, Harezm köylerinden olup pederinin yurdudur.

Abdülazîz Bey-Emîr Sarı Dânişmend

Amasyalıdır. Kutlu Beyzâde Hayreddîn Halil Bey'in oğludur. Ulemâdan ikmâl-i tahsîl edib dânişmend oldu. Sonra Şâdgeldi Paşa'nın zamân-ı emâretinde emîr olup Taşanoğullarının muhârebâtında ibrâz-ı sadâkat ederek Merzifon emîri oldu. Orada uzun müddet oturdu. Taşanoğullarının Yıldırım Sultân Bâyezîd'e arz-ı ubûdiyyet etdikleri esnâda tekâüd edilip 818 sâline doğru vefât etdi. Ulemâ ve ümerâdandır. Mahdûmu Abdürrahîm Merzifonî'dir.

Abdülazîz Efendi-Ümm-i Veledzâde

Amasyalıdır. Meşâhîr-i ulemâdan Amasya'da mukîm olan Zeynel Âbidin Ali bin Ümm-i Veled Hüsameddîn Hüseyin **[520]** Çelebi'nin oğludur. Pederi Amasya civârında İltekin kasabasında müderris iken 880 senesi rebîülevvelinde doğdu. Amasya'da Mevlânâ Abdî, Bahşî gibi fuzalâdan ve İstanbul'da Müeyyedzâde Abdurrahman Efendi vesâir ulemâdan ahz-ı ulûm ederek tedrîse mülâzım ve Davud Paşa ve bir sene de Manastır medreselerine müderris oldu.

Ba'dehû meslek-i kazâyı ihtiyâr ederek Amasya ve Kayseriyye, Manisa vilâyetlerine kadı oldu. Sonra bu mesleği terk ederek Trabzon kazâsından isti'fâ ederek Trabzon'da Hâtuniyye ve Edirne'de Dârülhadîs müderrisi ve buradan Halep kadısı oldu.

939 senesi rebîülâhirinde Halep kazâsından naklen Amasya müftüsü ve Sultâniyye müderrisi olup geldi. Ne yazık ki 940 senesi evâhirinde Amasya'da çıkan büyük bir ihtilâlde mevkii sarsıldı. Amasya kadısı Müeyyedzâde Abdülhayy Efendi ile medhûl olduğundan 941 senesi rebîülevvelinde her ikisi de azl edilerek İstanbul'a gönderildi.

Bunun üzerine tekâüde ayrılıp yetmiş akçe verildi. Bu hâl üzere sekiz yıldan ziyâde kalıp 950'de **[521]** vefât etdi. Meşâhîr-i fuzalâdan edîb, kerîm, vakûr, edebiyât-ı Arabîyye ve fünûn-ı akliyyede mâhir, fıkıh ve usûlde fazîleti bâhir, elsine-i selâsede şâir bir zât idi.

"Şakâyık Tercümesi"nde yazılan tercemesinin hülâsası budur. Mahal ve târih-i tevellüdü, pederinin kayıt ve zabtından anlaşıldı. Fatih civârında küçük Karaman'da hânesi karşısında âlî bir medrese ve Edirnekapısı haricinde Amasyalı Mahmûd Çelebi zâviyesi kurbinde bir mekteb yaptırdı. Mektebi sahasında medfûndur. Vakfı ve Sadrü'ş-Şerîa'ya "Haşîye"si vardır. Manisa kadısı iken şu imzâyı yazmışdır:

هذه حجة مبانيها	أسست بالوثوق تأسيسا
صح عندي جميع محويها	لن تري في السطور تلبيسا
صار عبد العزيز كاتبها	قاضيا في ديار مغنيسا [162]

[161] Müellif "Abdüssamed Bey-Avkatlızâde" tercemesini eksik bırakmıştır. (Ed.)

[162] "Bu hüccetin yapısı sapasağlam kurulmuştur, Muhtevâsının tamamı benim nezdimde doğru olup satırlarında herhangi bir yalan-yanlış, aldatma göremezsin, Onun katibi Abdülaziz Manisa diyarında Kadı olmuştur."(Haz.)

Abdülazîz Efendi-Hacı Bayramzâde

Amasyalıdır. Meşâhîr-i ulemâdan Aleviköylü Hacı Bayram Efendi'nin oğludur. Pederinden ve Zileli Abdurrahman Efendi'den vesâir ulemâdan ikmâl-i tahsîl edib tedrîse mülâzım, Amasya medreselerine sırasıyla müderris, kasabâta kadı oldukdan sonra Canik, Çankırı gibi livâlara kadı oldu. 1054 sâlinden **[522]** sonra vefât etdi. A'yân-ı ulemâ ve kudâtdan idi.

Abdülazîz Efendi-Hızır Efendizâde

Esbak Amasya müftüsü müfessir Hızır Efendizâde Ya'kub Efendi'nin oğlu ve Hızır Efendi'nin kardaşıdır. Amasya ulemâsından ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve tedrîse mülâzım iken pederinin dâr-ı naîme intikâlinde mahlûlundan 1124'de Sultân Bâyezîd Câmii kürsî şeyhi oldu.

Yirmi dört yıl kadar halka vaaz ve nasihat, talebe-i ulûma ceddînin eserlerini tedrîs edib 1148'de vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan sâlih, hüsn-i takrîre mâlik, ulemânın gözdesi bir zât idi.

Abdülazîz Efendi-Fazlızâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya şehir kethüdâsı Sarı Ali Efendi'nin oğlu ve Abdülkâdir Efendi'nin kardaşıdır. Biraz tahsîl gördü. Pederinden kalan servetini güzel idâre ederek eşrâf sırasına girdi. Mükerreren Nakîbü'l-eşrâf kâim makâmı, hâciyân ve a'yân meclislerine a'zâ oldu. 1171 hudûdunda vefât etdi. Sâdât-ı kirâmdan hânedân bir zât idi. Oğlu es-Seyyid el-Hâc Ali Efendi ve diğer kardaşı el-Hâc Saîd Ahmed Ağa da Amasya eşrâfından idi. **[523]**

Abdülazîz Efendi-Nuhzâde

Amasya'nın Sofular Mahallesi'nde mukîm Mehmed Efendi'nin oğludur. Hattât-ı meşhûr Hamza Beyzâde Abdullah Hulusî Efendi'den temeşşuk ve yazılarını ahz ederek ketebe vaz'ına icâzet aldı. Ba'dehû Şeyhzâde es-Seyyid Abdullah Vecîh Efendi'nin halka-i tedrîsine mülâzemetle tahsîl-i ulûm edib bir müddet Harem Kethüdâsı, Hacı Süleyman Ağa mektebi muallimi olarak halka yazı ve ilim öğretdi.

Sonra ilim ve kitâbetinden istifâde etmek üzere şer'iyye mahkemesine alınıp başkâtib oldu. Bir müddet sonra Yeniçeri-Talebe vak'asında azledilip 1241 sâlinden sonra vefât etdi. Âlim, hattât, güzel ta'lik yazar, ilm-i ferâizde üstâd idi. Birâderi Abdurrahman Efendi de kâtib idi.

Abdülazîz Efendi-Dersiâm

Gümüşhânelidir.[163] **[524]**

Abdülazîz Efendi-Hâfız Derviş Efendizâde

Amasya'nın Sofular Mahallesi'nde mukîm ulemâdan tercemesi yazılan Hâfız Derviş Mehmed Efendi'nin büyük oğludur. 1277'de doğdu. Evâ'il-i hâli biraz donuk olup saz ve söz ile geçti. Rüşdiye mektebinde ilim ve yazı öğrenip şer'iyye mahkemesine girdi.

Bu esnâda ilmin lüzumunu takdîr ederek fâzıl-ı meşhûr Mecdîzâde Hâfız Abdurrahman Kâmil Efendi'nin halka-i tedrîsine mülâzemet ve tahsîl-i ilme gayret edib tedrîse mezûn ve ders-i âm ve mahkemede kassâm oldu. 1330'da mukâvelât muharriri ve kâtib-i adl oldu.

1341'de tekâüd edilip çok geçmeden vefât etdi. Âlim, ferâizde üstâd, latîf, güzel ta'lik yazar, mûsikîye âşinâ, sohbet-i yârâna düşkün, halûk ve kerîm idi. Biraz kısa boylu, tıknaz,

[163] Müellif "Abdülazîz Efendi-Dersiâm" tercemesini eksik bırakmıştır. (Ed.)

beşûş idi. Her Cuma günleri ârifâne yapar, bağlarda bezm-i sohbet kurar, dindâr ve perhiz-kâr idi. Birâderi İsmail Hakkı Efendi'dir.

Abdulallam Efendi-Şeyh Nureddînzâde es-Seyyid

Lâdiklidir. Sâhibü'l-hal Ahmed-i Kebîr Rifâî evlâd-ı kirâmından vakfı mütevellîsi ve tekkesi şeyhi olan es-Seyyid Nûreddîn Mehmed Efendi'nin **[525]** oğludur. Amasya'da ikmâl-i tahsîl edib Lâdik'de ders okuttu. Pederinin irtihâlinde tekke ve vakfına mütevellî ve kasaba a'yânından olup mükerreren Lâdik kazâsı nâibi, ve ba'dehû kadısı ve baş a'yânı oldu. 1173 sâlinden sonra vefât etdi. A'yân-ı ulemâdan ve hânedân idi.

Abdulalîm Efendi-Emîr İmamzâde es-Seyyid

Amasya'da kütüphânesi olan "Emîr İmâm" demekle meşhûr Hâcezâde es-Seyyid el-Hâc Abdüllatîf Efendi bin Halil Efendi'nin mahdûmudur. Pederinin kaydı üzere 1138 ramazanında doğdu. Meşâhîr-i ulemâdan Çorumlu es-Seyyid el-Hâc Ali ve Hacı Âkif Mustafa Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm olduğu esnâda 1168'de vefât etdi. Âlim, kâmil bir genç idi.

Mevlana Abdülgaffâr-el-Muslihî

Amasyalıdır. Amasya kâdı'l-kudâtı Şemseddîn Mehmed Şâh bin Celâleddîn Abdurrahman el-Muslihî mahdûmudur. Amasya ulemâsından ve Bursa'da Mevlânâ Şemseddîn Mehmed Fenârî'den ikmâl-i tahsîl edib Amasya'da ders-i âm ve Atabegiyye Medresesi müderrisi oldu. Büyük birâderi Mevlânâ Abdurrahman Muslihî de Halfet Gâzi müderrisi idi. **[526]**

831'de pederinin vefâtıyla büyük birâderi Amasya kâdı'l-kudâtı oldukdan sonra bu da Sivas kadısı oldu. Ba'dehû amcazâdesi Abdülvehhab Muslihî 841'de Sivas kadısı oldukda açıkda kalıp müderris ve 844'de Amasya kâdı'l-kudâtı oldu.

846'da Amasya vâlisi Şehzâde Alâeddîn Bey'in ihnâkında medhûlü olduğundan azledilip yerini büyük birâderine bırakdı. Sonra ikinci defa Sivas kadısı olduğu 851'de görülen imzâsından anlaşıldı. Ba'dehû vefât etdi. Âlim, fâzıl, yazısı güzel, meşâhîr-i kudâtdan idi.

Abdülgaffâr Efendi-Şeyhî

Merzifonludur. Süleyman'ın oğludur. Merzifon ve Amasya ulemâsından ikmâl-i tahsîl edib Merzifon'da ders-i âm ve Sultâniyye-i Merzifon müderrisi olarak iştihâr etdi. İftâya mezûn oldu. Ba'dehû Merzifon'da Çelebi Sultân Câmii vazîfesiyle tekâüd edilip 1031 sâline doğru vefât etdi. Mahdûmu Şeyh Ali Sırrî Efendi'dir. Âlim, kâmil, vâiz, edîb ve şâir idi. **[527]**

Abdülgafûr Efendi-Arpacızâde

Amasya'da Bedreddîn Mahmûd Çelebi zâviyesi şeyhi olan Osmân Efendi bin Abdurrahman Efendi oğludur. Amasya ulemâsından ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve Hâtuniyye kürsî şeyhi oldu. Pederinin irtihâlinde Mahmûd Çelebi Tekkesi şeyhi olup 1181 sâline doğru vefât etdi. Sâdât-ı meşâyihden vâiz, sâlih bir zât idi.

Abdülgafûr Efendi-Müftîzâde

Lâdiklidir. [164]

Abdülganî Bey-Kuloğlu

Amasya hükümdârı Şâdgeldi Paşa'nın kulunun oğludur. Şâdgeldi Paşa devrinde züamâdan ve mahdûmu Beylerbeyi Devâtdâr Ahmed Paşa devrinde ümerâdan olup 804'de Timur harbinde isbât-ı vücûd ile Çelebi Sultân Mehmed'e sâdıkâne hizmet **[528]** etdi.

[164] Müellif "Abdülgafûr Efendi-Müftîzâde" tercemesini eksik bırakmıştır. (Ed.)

816'da Çelebi Sultân Mehmed'in istiklâlinde fedâkârâne hizmetinden dolayı ma'iyyet-i seniyye ümerâsından olup Rumeli'ne beraber gitdi. 819'da Şehzâde Sultân Mustafa kıyâmında Sadr-ı a'zam Hacı Halil Paşa ile harb ederek her ikisi de vefât etdi. Yiğit, sâdık bir Bey olup "Ganî Bey" demekle meşhûr idi. Mahdûmu Kâsım Bey'dir. Pederi de Kulu Bey'dir.

Abdülganî Çelebi-Şeyhoğlu

Amasyalıdır. Meşâyih-i kirâmdan Mehmed Çelebi oğludur. Ulemâdan ikmâl-i tahsîl ederek tedrîse mülâzım ve ba'dehû müderris oldu. 848'de kibâr-ı ulemâdan görüldü, sonra vefât etdi. Oğulları Abdülkerîm, Abdullah Çelebilerdir. "Abdülkerîm Hâtimî" demekle meşhûr zât budur.

Abdülganî Bey-Abdullah Paşazâde

Amasya'da câmii ve Dârülhadîsi olan Beylerbeyi Abdullah Paşa'nın oğludur. Meşâhîr-i züamâdan iken ümerâdan olup 890'da vefât etdi. Pederinin câmii bahçesinde duvar dibinde medfûndur. **[529]** Birâderleri Abdülkerîm, İskender Beylerdir. Abdülkerîm Bey meşhûr defterdâr ve nişâncı olmuşdu. Aşağıda tercemesi gelir.

Abdülganî Çelebi-Akpınârlı[165]

Abdülganî Efendi-Bünyâd Efendizâde

Merzifonludur. Tercemesi yukarıda yazılan ve Müeyyedzâde Abdurrahman Efendi'nin tilmîz ve kâtibi olan Bünyâd Efendi'nin oğludur. Amasya'da müftî ve müderris-i Sultâniyye Musliheddîn Mûsâ ve İstanbul'da Kâsım Paşa müderrisi Arab Çelebilerden ikmâl-i tahsîl edib Emîr Buhârî şeyhi Amasyalı Abdullatîf Nakşibendî'den hilâfet aldı.

946'da Amasya'ya gelip tedrîs-i ulûma başladı. Talâkat-ı lisânı, fesâhat-ı beyânı sâyesinde Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Mustafa'ya kendisini sevdirdi. Müşârün-ileyhin mazhar-ı i'timâd ve i'tikâdı olarak Sultân Bâyezîd Câmii kürsî ve şehzâdenin şeyhi oldu.

Bütün ulemâ ve halkın medâr-ı istinâdı olup büyük nüfûz ve ikbâle erdi. Ancak şehzâde-i müşârün-ileyhin 960 senesi şevvâlinde pederinin kahrına uğradığı esnâda azledilip çiftliği olan Suluova'ya gönderildi. Çiftliğinde ikâmete me'mûr oldu. **[530]**

Köyünde mescid ve zâviye binâsıyla Suluova köylerindeki halkın mürâcaatgâhı oldu. 974'de Sultân Selim'in cülûsunda mazhar-ı müsâade olup sânîyen Amasya'ya geldi. İlim ve ittikâsıyla halkın teveccühâtını kazandı. 981 senesi şevvâlinde çiftliğinde vefât etdi.

Âlim, fâzıl, tefsîr ve hadîsde mâhir, takrîr ve beyânı selîs, vaaz ve nefesi müessir, zâhid, âbid, âlî-sîret, mazınne-i kerâmet, bir şeyh idi. Mahdûmları Mahmûd, Mehmed, Mustafa Efendilerle kerîmesi Ayşe Molla Hâtun da ulemâdan idiler. Bunlara ve bunların evlâdına "Ganîoğulları" dendi.

Kabri Suluova'da Tersakan Irmağı'nın kenar-ı cenûbisinde olup ziyâretgâh-ı meşhûr idi. Köyü de civârındadır. Mescidini kerîmesi Ayşe Molla sonradan tecdîd ve tevsi' ederek câmi yaptı. Emlâkını bu câmiye vakfetdi. Çiftliğine Ganîköyü dendi.

Abdülganî Efendi-Ganîzâde

Amasyalıdır. Şeyh Abdülganî Efendizâde Mehmed Efendi'nin oğludur. Amasya ve İstanbul'da ikmâl-i tahsîl edib **[531]** Amasya'ya avdet ve tedrîse mülâzemet ederek ba'zı medârise müderris olmuşdu.

Ancak 1003'de ba'zı suhtelerin erbâb-ı ihtilâle karışmaları esnâsında Amasya'dan çıkıp Bursa'ya gitdi. Orada Şeyh Resul Efendi'ye mürîd ve dâmâd olup şeyhinin irtihâlinde Ali Paşa

[165] Müellif "Abdülganî Çelebi-Akpınârlı" tercemesini boş bırakmıştır. (Ed.)

kurbunda Cevrî Tekkesi şeyhi oldu. Orada 1029'da vefât etdi. Âlim, zâhid, kanâatkâr, meşâyih-i Zeyniyye'den mazınne-i kerâmet bir şeyh-i âbid idi.

Abdülganî Efendi-Hatîb

Amasyalıdır. Gümüşlüzâde Mahallesi halkından Ahmed'in oğludur. Ulemâdan ve hâssaten Zileli Abdurrahman Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve hıfz-ı Kur'ân ederek hâfız oldu. Sadâ ve nağmesi güzel olduğundan Gümüşlüzâde Câmii hatîbi ve ba'dehû oranın kürsî şeyhi olduğu halde 1048 yılından sonra vefât etdi. Ulemâ ve huffâzdan bir şeyhü'l-kurrâ idi.

Abdülganî Efendi-Ganîzâde

Amasya kadılarından Mahmûd Efendi'nin oğludur. **[532]** Amasya ve İstanbul'da ikmâl-i tahsîl ederek pederinin kâtibi ve nâibi oldu. Pederinin irtihâlinde kasabâta kadı olup sadr-ı esbak Kara Mustafa Paşa'nın himâyesine mazhar olarak sancaklara kadı olmuşdu. 1098'de Niğde kazâsından ma'zûlen Amasya'da görüldü. 1100 yılından sonra vefât etdi. Kibâr-ı kudâtdan idi.

Abdülganî Ağa-Topçuoğlu

Amasya büyüklerinden ve sipâhilerden Mehmed Ağa'nın oğludur. Küçük yaşında İstanbul'a gidip Tophâne Ocağı'na girdi. Orada terakkî görüp 1087'de Ocak Kethüdâsı 1091'de Topçubaşı görüldü. Viyana harbinden dönüşde ma'zûl oldu.

Ba'dehû mükerreren Topçubaşı olup 1103'de azl ve tekâüd edildi. "Bu yıl esbak Amasya sipâhi kethüdâsı Küçük Mehmed Ağa'nın zimmetindeki alacağını veresesinden dava ederek hüküm aldığı ilâmında sâbıkan Topçubaşı" diye görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Ricâl-i devletden idi. **[533]**

Abdülganî Paşa-Tataroğlu

Merzifonludur. 1069'da Merzifon voyvadası iken maktûlen vefât eden Tatar Ahmed Ağa'nın oğludur. Merzifonî Kara Mustafa Paşa'nın Silâhdâr Ağası ve 1095 muharreminde Sadr-ı a'zam olan Kara İbrâhim Paşa'nın sâyesinde kapıcıbaşı oldu. 1099 senesi ihtilâlinde ibrâz-ı sadâkat eylediğinden Köprülüzâde Fâzıl Mustafa Paşa'ya kendisini sevdirdiğinden müşârün-ileyhin sadâretinde mîr-i mîrânî olarak harbe me'mûr oldu. 1102 "Ta'yinât Defteri"nde "mîr-i mîrânî Abdülganî Paşa" diye yazılı görüldü. 1105 sâlinden sonra vefât etdi.

Abdülganî Efendi-Küçük

Amasyalıdır. Ali bin Abdullah oğludur. Müfessir-i meşhûr Hızır Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve Yakut Paşa mescidi imâmı, sonra imâmetden ferâgat edib Ya'kûb Paşa Câmii kürsî şeyhi oldu. Rüyâsında Hazret-i Pir İlyâs'ın irşâdıyla Halvetî olup halkın mazhar-ı i'tikâdı oldu.

Hazret-i Pîr'in terbiyesinde mu'tekif olup irşâd **[534]** ve ibâdet, vaaz ve nasîhatle iştigâl ederek 1129 senesi zilka'desinde vefât etdi. Âlim, âbid, halûk, zâhid, tefsîr ve hadîsde mâhir, takrîr ve beyânı müessir bir zât-ı sütûde-simât idi.

Abdülganî Paşa-Hâcezâde es-Seyyid

Amasyalıdır. "Hâcezâde" demekle meşhûr Sultân Bâyezîd Câmii İmâmı el-Hâc Halil Efendi bin Abdullatîf Efendi bin Küçük Hâce Mehmed Efendi'nin mahdûmu ve amcası olan Emîr Hacı Abdullatîf Çelebi'nin dâmâdıdır. Tercemesi aşağıda es-Seyyid Abdî Paşa diye gelir.

Abdülganî Efendi-Hıfzızâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya'da meşâhîr-i fuzalâ ve muhaddisînden Hacı Osmân Fâik Efendi bin el-Hâc Ali Efendi bin Hıfzı Abdurrahman Efendi'nin oğludur. Biraz tahsîl görüp Pervâne Bey Câmii hatîbi

ve servet ü sâmânı sâyesinde meclis-i hâciyân ve a'yân a'zâsı, mükerreren hacıbaşı ve baş a'yân oldu. Muzafferüddîn Paşa vakfının tevliyetini elde edib maîşetini tevsi' ve 1212'de irtihâl etdi. Gâyet nüfûzlu, hânedân, kerîm bir zât idi. Oğlu Hâfız Osmân Efendi'dir. **[535]**

Abdülfettâh Efendi-Sîbek[166]

Abdülfettâh Efendi-Müderris

Amasya civârında Varay nahiyesi halkından Ali oğludur. "Varaylı Müderris" demekle meşhûr olan bu zât Amasya'da Hızır Paşa müderrisi olan Cuma Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve tedrîse mülâzım, sonra Amasya medreselerine sırasıyla müderris oldu. Sonunda Atabeg müderrisliğiyle iştihâr edib 990 yılına doğru vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan idi.

Abdülfettâh Efendi-Hacı Bayramzâde

Amasya ulemâsından Aleviköylü Hacı Bayram Efendi'nin oğludur. Birâderleri Abdülhalîm, Abdülazîz Efendiler gibi bade't-tahsîl müderris, kasabâta kadı olup sonra sancaklara kadı oldu. 1049 hudûdunda vefât etdi. Kibâr-ı ulemâ ve kudâtdan idi.

Abdülfettâh Ağa-Hazînedâr[167]

Abdülfettâh Efendi-Ganîzâde

Amasya a'yânından Bünyâd Çelebi bin Mustafa Efendi bin eş-Şeyh Abdülganî Efendi'nin oğludur. Amasya ulemâsından okuyup icâzetnâme aldı. On beş yıldan ziyâde ders okuttu. Mucîz oldukdan sonra Köprü, Zile, Merzifon kasabalarına kadı oldu. **[536]**

Ba'dehû ba'zı ekâbir-i ulemânın mazhar-ı himâyesi olup sancaklara ve mükerreren Amasya'ya kadı olarak terakkî gördü. Vilâyetlere kadı olup Trabzon kazâsından munfasıl ve mütekâid olduğu halde 1079 hudûdunda vefât etdi. Kibâr-ı kudâtdan âlim, müstakîm bir hâkim idi. Birâderi Mustafa Efendi'dir.

Abdülfettâh Bey-Zaîm

Amasya züamâsından Mehmed Bey'in oğludur. Sarı Beyzâde zannolunur. Pederinin vefâtında nâil-i zeâmet olup "Zaîm Fettah Ağa" demekle meşhûrdur. Ba'dehû mükerreren Amasya Alaybeyi olarak İran muhârebâtına iştirâk etdi. Mükerreren Sarı Beyzâde Mehmed Paşa ile halef selef olup 1167'de Levend muhârebesinde yaralandı. Ba'dehû vefât etdi.

Abdülfettâh Efendi-Fazlızâde

Amasya mahkemesi kâtibi ve nâibi olan Hacı Ahmed Efendi'nin oğludur. Pederinden mevrûs olan bir çok cihâta mutasarrıf ve meclis-i a'yân a'zâsı olup 1245'de vefât etdiği zannolunur. A'yândan ehl-i kalem bir kâtib-i hoş-nüvîs idi. Oğlu Mehmed Emîn **[537]** Efendi'dir.

Abdülkâdir Çelebi-Küpeli Şeyh

Tokatlıdır. Tokat'da medfûn olan eş-Şeyh Alâeddîn Ali bin Abdülmennân bin Ali mahdûmudur. Gençliğinde Amasya'ya gelip Mevlânâ Hüsâmeddîn Hüseyin el-Mevlevî'den ulûm-ı Arabiyye ve Farisiyye'yi öğrendi. Sonra Mevlânâ Şerefeddîn Mehmed el-Erzincanîden usûl-i şer'iyyeyi vesâir ulûm-ı âliyeyi aldı.

Bir müddet tedrîs-i ulûm ederek Amasya hükümdârı el-Hâc Şâdgeldi Pâdişâh'a kendini saydırdı. Ba'dehû Mevlânâ eş-Şeyh İbrâhim el-Basrî meclisine devam ederek tasavvufa

[166] Müellif "Abdülfettâh Efendi-Sîbek" tercemesini boş bırakmıştır. (Ed.)
[167] Müellif "Abdülfettâh Ağa-Hazînedâr" tercemesini boş bırakmıştır. (Ed.)

meyletdi. Müşârün-ileyhe inâbe edib tarîkat-ı sûfîyyeye girdi. Ümerâdan Ahî Sa'deddîn, Kale kapısı civârında bir zâviye yapdırıp meşîhatini buna verdi.

Bu zâviyede yıllarca tedrîs ve irşâd ile iştigâl ederek 781 hudûdunda vefât etdi. Âlim, fakîh, zâhid, kâmil bir zât olup "Küpeli Şeyh" demekle meşhûr idi. İçerişehir'de Kale kapısı civârında zâviyesi önünde medfûndur. Bugün zâviye yokdur. Fakat bunun türbesi görülmektedir. **[538]**

Mahdûmları Abdülcebbâr, Abdülkâhir Çelebilerdir. Abdülcebbârzâde Şeyhülislâm Abdülkerîm Çelebi ve bunun mahdûmu Mevlânâ Mecdeddîn Abdülkâdir Çelebi de kazaskerdir. Bunun mahdûmu Mevlânâ Muhyiddîn Mehmed Çelebi de kazasker idi. Bunlara "Kâdirîler" ve "Küpelioğulları" dendi. Sâhib-i tercemenin birâderi Mevlânâ eş-Şeyh Şehabeddîn Şâdi Çelebi de kibâr-ı meşâyihden olup evlâdına "Şâdîliler" dendi.

Abdülkâdir Çelebi-Mevlânâ Zeytûnî

Köprü kazâsına tâbi' Zeytun nâhiyesinden Ahmed'in oğludur. Ulemâdan ikmâl-i tahsîl etdikden sonra Kedağra (Köprü) kasabasında müderris, müftü ve 800'de Kedağra kadısı görüldü. 810 sâlinden sonra vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan idi. Mahdûmu Mevlânâ Sadreddîn Mehmed ez-Zeytûnîdir.

Abdülkâdir Çelebi-Seydî Hüsamzâde

Sivaslıdır. Sivas'da vefât eden es-Seyyid Abdullah bin Seydî Hüsameddîn Hüseyin bin es-Seyyid Feridüddîn Mehmed el-Fergânî el-Kubâvî mahdûmudur. 784'de atasıyla beraber Amasya'ya geldi. Burada tahsîl-i ulûm edib **[539]** müderris, kadı oldu. 818 zelzelesinde zehre-çâk olarak vefât etdi. Ulemâ-yı sâdâtdan muhterem bir zât idi. Mahdûmu "Kuba Evliyâsı" demekle meşhûr eş-Şeyh Hüsameddîn el-Halvetî'dir.

Abdülkâdir Efendi-Sivasîzâde

Amasyalıdır. Amasya'da Mehmed Paşa müderrisi olan Sivasî Hasan Efendi'nin oğludur. Mevlânâ Abdîzâde'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu. Ba'dehû meslek-i kazâya girip kasabât ve bilâda kadı olarak 918 sâlinden sonra vefât etdi. Ulemâ-yı kudâtdan idi.

Abdülkâdir Efendi-Seydî Hüsamzâde

Amasyalıdır. Ulemâ-yı sâdât-ı Hüseyniyye'den Mevlânâ Şemseddîn Ahmed bin es-Seyyid Abdülkerîm bin es-Seyyid Abdullah bin Seydî Hüsameddîn Hüseyin el-Fergânî mahdûmudur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm edib müderris olmuşdu. Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Ahmed zamanında pek muhterem olup yedi emîrlerden sayıldı. 931 hudûdunda vefât etdi. Meşâhîr-i sâdâtdan âlim, halûk bir zât idi. Oğulları es-Seyyid Mehmed, Ahmed Çelebilerdir. İstanbul'da **[540]** mescidi olan Şeyhü'l-Harem es-Seyyid Mehmed Çelebi bunun oğludur.

Abdülkâdir Efendi-Kâdirî

Amasyalıdır. Şehzâdeliğinde Yavuz Sultân Selim Hân'ın muallim-i irfânı olan Mevlânâ Muhyiddîn Mehmed Çelebi bin Mûsâ Çelebi mahdûmu ve tercemesi geçen Küpeli Şeyh Abdülkâdir Çelebi hafîdidir. Buna Kadızâde denirdi. Amasya'da tahsîl-i ulûm ve Mevlânâ Abdî ve Bahşî Efendilerden ikmâl-i tahsîl ederek müderris oldu.

Ba'dehû İstanbul'a gidip Müeyyedzâde Abdurrahman Efendi'den mülâzım ve müderris oldu. 917'de Abdurrahman Efendi'nin azlinde Rumeli kudâtından olup hayli bilâd-ı celîleye kadı olduğu halde 945 hudûdunda vefât etdi. Meşâhîr-i kudâtdan idi.

Abdülkâdir Bey-Abdullah Paşazâde

Amasya'da Abdullah Paşa Câmii ve medresesi ve vakfının mütevellîsi olan İskender Bey bin Abdullah Paşa'nın oğludur. Züamâdan iken ümerâdan olup sancaklara mutasarrıf ve sonra ceddînin vakfı tevliyetiyle mütekâid olduğu halde 955 sâlinden sonra vefât etdi. **[541]**

Abdülkâdir Çelebi-Nakîbzâde es-Seyyid

Amasya Nakîbü'l-eşrâf kâim makâmı es-Seyyid Mehmed Çelebi oğludur. Amasya'da ikmâl-i tahsîl etdikden sonra ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu. 961'de Amasya'ya gelen Kânûnî Sultân Süleyman Hân'ın ordusuna katılıp İstanbul'a gitdi.

Orada Rumeli Kazaskeri Amasyalı Abdurrahman Efendi'ye mülâzemetle müderris ve kırkdan munfasıl iken müşârün-ileyhin azlinden sonra meslek-i kazâyı kabûl ederek kasabât ve bilâda kadı oldu. Müşârün-ileyhin ikinci defa sadâretinde vilâyet merkezlerine kadı olduğu halde 983 senesi hilâlinde vefât etdi. Kibâr-ı kudâtdan âlim, kâmil bir seyyid-i zîşân idi. "Kadı Çelebi" demekle meşhûrdur.

Abdülkâdir Şeyhî Efendi-Müeyyedzâde

Amasyalıdır. Meşâyih-i kirâmın fuzalâsından tercemesi yukarıda yazılan Hacı Abdürrahîm Efendi'nin sulb-i kerîminden 920 senesi evâilinde Amasya'da doğdu. 921 senesi recebinde pederiyle beraber İstanbul'a getirildi. Mukaddimât-ı ulûmu gördükden sonra dayısı Şeyhülislâm Ebüssuûd Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl ederek ondan mülâzım oldu. **[542]**

İbtidâ otuz akça ile Gelibolu'da Sarıca Paşa Medresesi müderrisi olduğu esnâda üstâdına dâmâd olup sonra Bursa'da Yıldırım Bâyezîd Hân, 958 şevvâlinde Çorlu'da Ahmed Paşa, 962 saferinde Haseki Hürrem Sultân medreselerine müderris olarak 964 şevvâlinde Fatih Sultân'ın sekiz medreselerinden biri (Sahn) müderrisi oldu.

Bu müderrislikde üç yıldan artık ifâde-i ulûm edib 967 zilka'desinde Ayasofya ve 970 senesi rebîülevvelinde Süleymaniye medreselerinden birine müderris olarak ikmâl-i devre-i tedrîs etdi.

974 senesi cumâdelûlâsında Şam mollası, zilhiccesinde Hükûmet-i Mısrü'l-Kâhire ile bekâm, 976 recebinde Bursa mollası, 977 recebinde İstanbul kadısı, 978 cumâdelâhiresinde Anadolu kazaskeri ve 979 muharreminde Rumeli kazaskeri oldu.

981 senesi muharreminde vazîfe-i emsâl ile tekâüd edildiği halde 991 senesi zilhiccesinde zamîme-i revâtib olarak Dârülhadîs-i Süleymaniye müderrisi olup ulûm-ı âliye tedrîsâtiyle meşgûl iken 995 senesi cumâdelûlâsında Çivizâde Mehmed Efendi'nin irtihâline binâen **[543]** Şeyhülislâm ve müftî'l-enâm oldu.

Tam iki yıl makam-ı fetvâda ibrâz-ı mekânet etdiği halde 997 senesi cumâdelûlâsında Seke ve Beylerbeyi Mehmed Paşa vak'asında istifa ederek iki yüz elli akçe tekâüd vazîfesiyle kûşe-güzîn-i inzivâ olup beş yıl münzevîyâne yaşadı. 1002 senesi şevvâlinin evâhirinde dâr-ı naîme irtihâl edib Hazret-i Ebû Eyyüb-i Ensârî türbesi civârında peder ve amcaları yanında defnedildi.

Nev'îzâde Atâyî Efendi "Zeyl-i Şakâyık"da müşârün-ileyhin tercemesini yazdıkdan sonra diyor ki:

"Ol molla-yı vâlâ kadr-i âlî-şân, deryâ-yı fesîhü'l-ercâ-yı ilm ü irfân, rükn-i râsih-i ders ü fetvâ, cebel-i şâmih-i zühd ü takvâ, aylem-i zâhir, ilm-efrâz-ı mefâhir, melek-nezâhet, felek-nebâhet, şeyhü'l-fenn-i fazl ü edeb, cümletü'l-melik haseb ü neseb, dûdmân-ı bülend-i eyvân-ı Müeyyediyye'nin imâdı, ilm ü şerefin hânevâde-i pâk-nejâdı, bakıyyetü's-selef, cür'a-i sülâf-ı şeref, mahdûm-ı celîl, arîk ü asîl idi."

Eyüp'de bir mescid-i şerîf yaptırıp emlâkını buraya vakfederek tevliyetini Eyüp kadılarına şart eyledi. **[544]** Mahdûmu Abdürrahîm Niyazî Efendi Süleymaniye müderrisi iken 1002 ramazanında otuz iki yaşında vefât etdi. Fâzıl, şâir, edîb, kerîm idi.

Abdülkâdir Efendi-Bahşîzâde

Amasyalıdır. Amasya fuzalâsından Molla Bahşîzâde Kemâleddîn Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Hıfz-ı Kur'ân etdikden sonra meşâyih-i kurrâdan Manisalı Sadık Efendi'nin tilmîz-i kâmili Amasyalı Hâfız ve şeyhü'l-kurrâ Muhyiddîn Mehmed Efendi'den tecvîd ve vücûh-i Kur'âniyye ilmini ahz edib İstanbul'a gitdi.

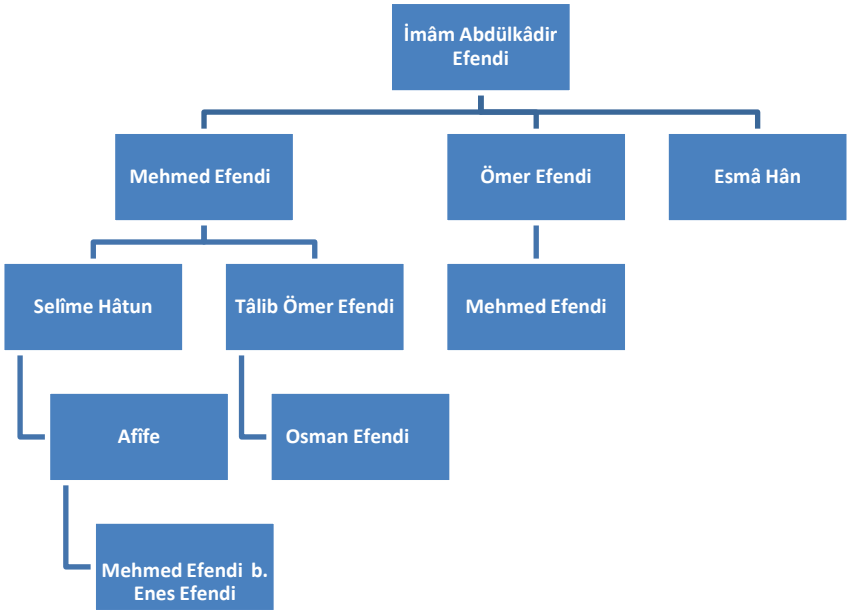
Burada tahsîl-i ilim ve irfân ederek güzel sesi ve edâsıyla kendisini tanıtıp tedrîse mülâzım olduğu esnâda Eyüp Câmii imâmı ve ibtîda şeyhü'l-kurrâ vazîfesi vakf edildikde ilk reisü'l-kurrâ ve ba'dehû yine Eyüp Câmii hatîbi oldu.

Sadâsının hüsn ve letâfeti, cevdet-i kıraati, ilim ve salâhıyla iştihâr eylediğinden Sultân Mahmûd Hân-ı Sâlis'in imâmı Cellâdzâde Hüsâmeddîn Efendi'nin işretinden ve irtikâb etdiği cinâyetinden dolayı azl ve tard edildikde yeğeni Abdürrezzak Efendi'nin sevk ve ta'rifiyle 1010 **[545]** cumâdelûlâsında kazasker pâyesiyle imâm-ı sultânî oldu.

1012 senesi recebinin on sekizinci günü Osmanlı tahtına cülûs eden Birinci Sultân Ahmed'in de imâmı olarak ikbâli devam etdi. Üç yıl da pâdişâh-ı müşârün-ileyhe imâm olduğu halde 1015 senesi zilhiccesinde dâr-ı bekâya rihlet etdi. Âlim, mücevvid, kârî bir şeyhü'l-kurrâ idi.

Kendisi de şeyhü'l-kurrâlık vazîfesi tahsîs ederek emlâkını vakf edib tevliyetini evlâdına şart eyledi. "Muhâsebe Defteri"nde ve vakfiyesinde "Vakf-ı Bahşîzâde İmâm Abdülkâdir Efendi bin Mehmed Efendi" yazılıdır. Mahdûmları Mehmed, Ömer Efendilerdir. Mehmed Efendizâde Talib Ömer Efendi'dir.

Muhâsebe Defterlerinde evlâdı şöyle yazılıdır:

Abdülkâdir Bey-Abdullah Paşazâde

Amasya a'yânından Mustafa Bey bin Veli Bey'in mahdûmu olup züamâdan oldu. Pederinin vefâtında Abdullah Paşa Vakfı mütevellîsi olup Hacı Paşazâde Hüseyin Bey'e tevliyetde iştirâk etdi. Mumâ-ileyhin vefâtında müstakillen mütevellî olduğu halde 1071'de vefât etdi. Hânedân idi. Mahdûmu Mehmed Bey'dir.

Abdülkâdir Efendi-Hacı Bayrâmzâde

Meşâhîr-i kudâtdan yukarıda tercemesi yazılan Abdülazîz **[546]** Efendi bin Hacı Bayram Efendi'nin oğludur. Asrının ulemâsından ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve Kuba'da i'mâr edilen Hüsâmiyye medresesi müderrisi oldu. Pederinin i'mâr etdiği bu medrese müderrisliği uhdesinde yıllarca kaldı.

Ba'dehû meslek-i kazâyı ihtiyâr ederek kasabâta kadı ve bilâda nâib olup 1081 yılından sonra vefât etdi. Kudât-ı sütûde-simâtdan âlim, hüsn-i hâl ile ma'rûf idi. Mahdûmu ulemâdan Mehmed Efendi olup Hüsâmiye müderrisi olmuşdu.

Abdülkâdir Paşa-Hâce Paşazâde

Amasya a'yânından Dede Ali Bey bin Hâce Ahmed Paşa'nın oğludur. Meşâhîr-i züamâdan olup birkaç defa Amasya Alaybeyi ve ba'dehû Kara İbrâhim Paşa sadâretinde mîrlivâ ve ba'dehû mîr-i mîrânî olarak sancakları devretdi. Rumeli muhârebâtında yararlığı görülüp 1109'da Karesi mutasarrıfı iken 1110'da vefât etdi. Oğlu Ali Bey'dir.

Abdülkâdir Ağa-Hacı Mansurzâde Hacı

Hacı İlyâs Mahallesi eşrâfından Hacı Ali Ağa bin Hacı Mansur Ağa'nın oğludur. Evâ'il-i hâlinde sipâhi **[547]** olarak Rumeli ve Girit muhârebelerine iştirâk ederek terakkîler gördü. Amasya'da sipâhi kethüdâyeri, cizye muhassılı, Sivas vilâyeti cizyedârı olarak temâyüz etdi.

Bir müddet Hüseyin ve Firûz Ağaların vakfına mütevellî ve Meclis-i a'yân a'zâsı, mükerreren şehir kethüdâsı oldu. 1111'de Amasyalı Sefer Ağazâde Elçi Mehmed Paşa Şam vâlisi ve emîrü'l-hâc oldukda Surre-i Hümâyûn emîni olarak Hicâz'a gitdi.

1112'de Hâcdan avdet esnâsında Ma'an civârında urbân eşkiyâsı Hâc kâfilesini basdıkda merdâne müdâfaa ve emvâl-i mîrîyyeyi muhâfaza ederek şehîden vefât etdi. Amasya ricâlinden hânedân, yiğit, erbâb-ı servetden bir zât idi.

Oğulları el-Hâc Ahmed, Mehmed, Mustafa ağalarla vüzerâdan Köse Ali Paşa'dır. Hacı Ahmed ağa dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarındandır. Oğulları Abdülkâdir, Mehmed ağalardır. Bunlar yukarıda yazıldı. Hacı Mehmed Ağazâde Abdülkâdir Efendi ve Hacı Mustafa Ağazâde Hacı Hâfız Mehmed, Hüseyin Ağalar da meşhûr olup bunlara ve bunların evlâdına "Hacı Kadirzâdeler" denir. **[548]**

Abdülkâdir Ağa-Hacı Kadîrzâde

Esbak Amasya mütesellimi el-Hâc Ahmed Ağa bin Abdülkâdir Ağa'nın oğludur. Gençliğinde Cebe Ocağı'na girip tedrîcen terakkî ederek 1143'de Ocak kethüdâsı ve 1145'de Lala Osmân Paşa'nın himmetiyle Cebecibaşı oldu.

1147'de Efendisi i'dâm edildikde infisâl ederek 1148'de kapıcıbaşılıkla Mora vilâyetine cizye muhassılı olarak gönderildi. Ba'dehû hizmetleri devr ederek 1161 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu Mehmed Ağa'dır.

Abdülkâdir Efendi-Hacı Kadîrzâde

Amasya a'yânından olup 1141'de vefât eden Hacı Mehmed Ağa bin Hacı Abdülkâdir Ağa'nın oğludur. Amasya'da biraz tahsîl-i irfân etdikden sonra pederinin vefâtında İstanbul'a gidip amcası Ali Paşa'nın himmetiyle Bâb-ı âlî aklâmından birine girdi.

Kalemde terbiye görüp amcasının vezâretinde kâtibi oldu. Ba'dehû sadâret mektûbî kalemine girip hulefâdan ve 1162'de Hâcegân-ı Divân-ı Hümâyûn'dan **[549]** görüldü. 1173'de vefât etdiği "Defter-i Kassâm"ından anlaşıldı. Mahdûmu Ali Efendi de Hâcegân-ı Divân-ı Hümâyûn'dan idi.

Abdülkâdir Efendi-Fazlızâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya şehir kethüdâsı olup 1131 senesi şevvâlinde vefât eden Fazlızâde el-Hâc Ali Efendi'nin oğludur. Tahsîl-i ilim ve kitâbet edib mukâtaât iltizâmâtı işleriyle iştigâl ederek temâyüz etdi. Bedestân kethüdâsı ve meclis a'yân a'zâsı oldu. 1181 sâline doğru vefât etdi. Birâderi es-Seyyid Abdülazîz Efendi ve diğer birâderi el-Hâc Saîd Ahmed Ağa'dır.

Abdülkâdir Efendi-Hatîbzâde

Amasya'da Saraçhâne Câmii hatîbi Hâfız Mehmed Efendi'nin oğludur. Tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm ve pederinin irtihâlinde Saraçhâne hatîbi ve ba'dehû câmi-i mezkûrun kürsî şeyhi olduğu halde 1200 senesi recebinde vefât etdi. Âlim ve "Kadrî" mahlasıyla şâir idi. Ba'zı mecmualarda Kadrî'nin eş'ârına tesâdüf edildiyse de bunun olduğu anlaşılamadı. Oğlu Mehmed Saîd Efendi hatîb oldu. **[550]**

Abdülkâdir Ağa-Müjdecizâde el-Hâc

Dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından olup Amasya'da mektebi olan Müjdeci el-Hâc Mustafa Ağa'nın oğludur. Pederinin vakfına mütevellî ve mukâtaât mültezimi olup cesâret ve faâliyetiyle temâyüz eylediğinden Canikli Hacı Ali Paşa bunu kendi dâiresine aldı. Silâhdârı yapdı.

1191 gurre-i muharreminde paşanın oğlu Mikdâd Ahmed Paşa vezâretle Amasya mutasarrıfı oldukda bunu Mikdâd Paşa'ya kethüdâ nasbederek Amasya'ya gönderdi. Mikdâd Paşa tarafından Amasya mütesellimi olup paşasıyla beraber geldi.

1192 gurre-i muharreminde Mikdâd Paşa'nın kethüdâlığında kalıp mütesellimlikden çekildi. 1193'de Hacı Ali Paşa Cebbârzâde Mustafa Bey harbinde Hacı Ali Paşa mağlûben bütün âilesi efrâdıyla Rusya'ya firâr eylediğinden açıkda kalıp sene-i mezbûrenin zilka'desinde Karahisâr-ı Şarkî'ye nefy edildi.

1195 senesi evâilinde afv u ıtlâk edilerek Gözdaşoğullarıyla Amasya'ya geldi. Şa'banın **[551]** gurresinde ikinci defa Amasya mutasarrıfı olan Mikdâd Ahmed Paşa'nın kethüdâsı ve zilhiccesi gurresinde sânîyen Amasya mütesellimi oldu.

1196 senesi gâyesinde mütesellimlik uhdesinden alınıp kethüdâlıkda kaldı. 1201 senesi gurre-i muharreminde üçüncü defa Amasya mütesellimi ve gâyesinde ma'zûl ve kethüdâlıkda ber-devam olup 1203 senesi şevvâlinin gurresinde müthîş şikâyetler üzerine Mikdâd Paşa azledildi.

Muahharan Mikdâd Ahmed Paşa Diyarbekir vâlisi oldukda yine kethüdâsı olarak beraber gitdi. Fakat Diyarbekir halkı da şikâyetler etdiğinden azl ve vezâreti ref' edilerek Paşa Filibe'ye i'zâm edildikde bu Amasya'ya geldi.

1206 senesi zilhiccesinin evâilinde Amasya'da yapılan tahkîkât evrâkı Divân-ı Hümâyûn'a takdîm edilerek Paşa'nın mezâlim ve seyyiâtı sâbit görülüp Filibe'de Mikdâd Ahmed Paşa ve Amasya'da bunun ile Gözdaşoğulları Hacı Mustafa, Ebûbekir ağalar i'dâm edildiler. Her üçü de Mikdâd Ahmed Paşa'nın ef'âline kurbân oldular. **[552]**

Abdülkâdir Efendi-Mîrzâzâde

Amasya mütesillimi Mîrzâ Ağazâde Hacı İbrâhim Ağa'nın oğludur. Gençliğinde İstanbul'a gidip baş defterdâr Amasyalı İsmail Efendi'nin dâiresine ve buradan sadâret mektûbî kalemine girdi. Burada tefeyyüz ederek müşârün-ileyhin baş defterdârlığında baş halîfe oldu.

1212'de Amasyalızâde Hacı İbrâhim Efendi'nin himmetiyle Hacegân-ı Divân-ı Hümâyûn zümresine iltihâk ederek Büyük Kale tezkirecisi oldu. Ba'dehû Selanik Baruthânesi nâzırı ve buradan gelip rikâb-ı hümâyûn mektûbçusu olarak parladı. Bundan fazlasına ecel müsâade etmeyip 1221'de vefât etdi. Haydar Paşa'da medfûndur. Erbâb-ı tedbîr ve tasarrufdan bir zât idi.

Abdülkâdir Efendi-Fazlızâde el-Hâc

Amasya eşrâfından olup 1176'da vefât eden Hacı Mustafa Efendi bin Hacı Ahmed Efendi bin Mustafa Efendi'nin oğludur. Evâ'il-i hâlinde sipâhi olup Rus muhârebelerinde yararlığı görüldüğünden mesleğinde terakkî etdi. Sonra Canikli Hacı Ali Paşa'ya intisâb ederek hayli nüfûz ve servet edindi. **[553]**

1206'da Mikdâd Ahmed Paşa ile yardaklarının i'dâmı vak'asında basîretle kurtulup Tayyar Mahmûd Paşa zamanında bî-taraf olduğundan nüfûz ve mevkiini korudu. Hâciyân ve a'yân meclislerine a'zâ olarak 1233 senesi şevvâlinde vefât etdi. Meşâhîr-i a'yândan hânedân bir zât idi. Oğlu Hacı Mustafa Efendi de meşhûrdur.

Abdülkâdir Efendi-Hacı Kadîrzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya vücûhundan es-Seyyid el-Hâc Osmân Ağa bin Hâfız el-Hâc Mehmed Ağa bin Mustafa Ağa bin el-Hâc Abdülkâdir Ağa'nın oğludur. Cebbârzâde Süleyman Bey'in tarafdârı olduğu münâsebetle pederinden kalan nüfûz ve servetini muhâfaza ederek sâlimâne yaşadı.

1220'de mütesellim Mikdâd Paşazâde Hasan Bey'in i'dâmıyla Cebbârzâde Süleyman Bey'in Amasya mutasarrıflığı zamanında teayyün ederek hâciyân ve a'yân meclislerine a'zâ ve birkaç defa hacı-başı oldu. 1240 sâline doğru vefât etdi. Bu da meşâhîr-i a'yândan idi. Dâmâdı ve ammizâdesi es-Seyyid el-Hâc Mehmed Ağa yerini tutdu.

Abdülkâdir Efendi-Caniklizâde

Sultân Bâyezîd müderrisi iken vefât eden Canikli es-Seyyid **[554]** Hasan Efendi'nin oğludur. Payaslı Hacı Mehmed ve Sarı Ahmedzâde Hâfız Mehmed Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve cevâmi'-i şerîfe'de vâiz-i be-nâm olarak Saraçhâne Câmii avlusunda kâin Hacı Mustafa Ağa medresesi müderrisi olduğu halde 1247 cumâdelûlâsında vefât etdi. Ulemâdan idi. Medrese diğer Caniklizâde Hâfız Mehmed Hilmi Efendi'ye tevcîh edildi.

Abdülkâdir Paşa-Cebecizâde

Vüzerâdan olup Akkirman muhâfızı iken 1211'de tekâüd edilen Amasyalı Cebecizâde Osmân Paşazâde Mehmed Bey'in oğludur. Meşâhîr-i züamâdan olup Amasya Alaybeyi oldu. 1241 zilhiccesinde Yeniçeri büyüklerinin ahz ve i'dâmında hıdmeti geçdiğinden 1242'de nizâmiye bölükbaşısı ve süvârî kumândânı oldu.

Rus muhârebesinde yararlığı görülüp kâim makâm ve 1247'de Miralay ve 1251'de Amasya'da zâbıta kumândânı ve Nizip muhârebesinde mîrlivâ oldu. 1258'de tekâüd edilip 1261'de vefât etdi. Gâyet cesûr, yiğit, muhârib bir zât olduğu yakın vakitlere kadar söylenirdi. **[555]**

Abdülkâdir Efendi-Hacı Vâiz

Çarbambalıdır. Mehmed bin Ahmed oğludur. Kendinin nakline göre 1197'de doğdu. 1217'de Amasya'ya gelip tahsîl-i ulûma başladı. Canikli Hacı Mehmed ve Kayseriyyeli Mehmed Âkil ve sipâhi Hâfız Ömer Efendi'lerin halka-i tedrîslerinde tahsîlini bitirdi. Âkil Efendi'den icâzetnâme alıp ders-i âm oldu.

Sultân Bâyezîd Câmii'nde yıllarca tedrîs-i ulûm edib mucîz oldu. Ömrünün sonuna kadar câmi-i mezkûrda her Cuma günlerinde vaaz ve nasîhat ederek yaşadı. 1312 senesi şevvâlinde vefât etdiği haber verildi. Âlim, vâiz-i meşhûr, 115 yaşında muhterem bir zât idi. "Amasya Târihi" râvîlerindendir. Merhûm, uzun boylu, latîfeyi sever, güleç yüzlü, yetmiş yaşından yukarı çıkmazdı. Kendisinin Amasya vak'aları hakkında aldığım ma'lûmât-ı târihiyyeden 1197'de doğduğu anlaşıldı. Oğlu Mehmed Tâhir Efendi kendisinden önce gitdi.

Abdülkâdir Efendi-Hammaloğlu

Amasya halkından Mehmed bin Hüseyin oğludur. Gençliğinde sesi gâyet güzel, ahlâkı temiz bir kimse olduğundan **[556]** Sultân Bâyezîd Câmii müezzinliğine alındı. 1297'de baş müezzin Abdal Ağasızâde Hâfız İbrâhim Efendi'nin vefâtı üzerine baş müezzin oldu. Meşrutiyet'in i'lânında Niyazî ve Enver Beylere o zamanın hükmünde hürmetsizliği da'va edildiğinden pek merâk edib 1327'de vefât etdi. Merhûm Amasya'nın bülbülü idi. Naat ve gazeller okur, dinleyenleri gaşyederdi. Azmî, buna sânî olabilirdi.

Abdülkâhir Çelebi-Mevlânâ Ziyaeddîn

Tercemesi yukarıda yazılan Küpeli Şeyh Abdülkâdir Çelebi mahdûmudur. Amasya'da ikmâl-i tahsîl edib müderris-i be-nâm oldu. Hazret-i Pir İlyâs Halvetî ve Pir Abdurrahman Çelebi akrânından ve ashâbından bir zât olup 818'de vefât etdiği zannolunur. Meşâhîr-i ulemâ ve sulehâdan idi.

Abdülkerîm Çelebi-Kerîmî

Amasya Mevlevîhânesi şeyhi "Yavuz Dede" demekle meşhûr Yûsuf Çelebi mahdûmudur. 745'de meşâyih-i Mevleviyye'den görüldü. Sonra vefât etdi. Ulemâ-yı meşâyihden şâir idi. Meşâhîr-i kudâtdan Ziyârelizâde Abdülkerîm Çelebi bin kâdı'l-kudât Osmân Çelebi bin Ya'kûb Çelebi de 781 sâlinden sonra vefât etdi. **[557]**

Abdülkerîm Kâdirî Çelebi-Küpelizâde

Amasyalıdır. Yukarıda tercemesi yazılan eş-Şeyh Abdülkâdir Çelebizâde Abdülcebbâr Çelebi mahdûmudur. Amasya'da Çelebi Sultân Mehmed Hân'ın Şeyhülislâmı olan Mevlânâ Celâleddîn Abdurrahman Çelebi halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu.

Amasya'da Şâdgeldi Paşa'nın Dârülilmine müderris olup Çelebi Sultân Mehmed'e hizmet-i ta'lîmde bulunarak ibrâz-ı fazl-ı ehliyet etdi. 816'da müşârün-ileyhin müstakillen pâdişâh olduğu esnâda Filibe ve Çirmen kadısı olduğu Umur Bey vakfiyesinden anlaşıldı.

İlm ü fazîleti, iffet ve istikâmeti sâyesinde Rumeli eyâletinde büyük bir şöhret kazandığından 819'da Edirne'yi zabt ve istîlâ eden Şehzâde Sultân Mustafa'nın nüfûz ve kuvvetine karşı tarîk-i mudârâyı ihtiyâr ve 821'de Çelebi Sultân Mehmed'in galebesine hizmet edib Edirne kadısı olduğu vakfiyelerdeki imzâsından anlaşıldı.

824'de İkinci Sultân Murad Hân'ın Amasya'dan gelip taht-ı Osmanî'ye cülûsunda mevkiini muhafaza etdi. 829 vak'asında kazasker olup İvaz Paşa vak'asında **[558]** mütekâid edildi. 834'de tekâüd edilen Şemseddîn Mehmed Fenârî yerine Şeyhülislam ve Müfti'l-enâm oldu. Fetvâlarında "Abdülkerîm bin Abdülcebbâr el-Kâdirî" imzâsını kordu. [168]

İkinci Sultân Murad Hân'ın saltanatı zamanında büyük bir nüfûz ve ikbâle erdi. 847'de Sultân Murad'ın ikinci cülûsunda âmil olup 851 hudûdunda pek müsin olduğu halde vefât etdi. Gâyet fakîh, fâzıl, müttakî, müdebbir bir zât idi.

Mahdûmu Mecdeddîn Abdülmecid Çelebi de fuzalâdan idi. Bunun mahdûmu Muhyiddîn Mehmed Çelebi olup bunlara "Küpelioğulları" denirdi. Mecdeddîn Abdülmecid Çelebi'nin dâmâdları Amasyalı Kemal Paşazâde Süleyman Bey'le Hızır Beyzâde Hâce Sinan Paşa'dır.

Abdülkerîm Çelebi-Şeyhzâde

Amasyalıdır. Abdülganî Çelebi bin Şeyh Mehmed Çelebi mahdûmudur. Kibâr-ı fuzalâdan Cemâleddîn Yûsuf Tokâdî'den ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu. Atabeg Gâzi ba'dehû Yörgüç Paşa müderrisi olup fevkalâde iştihâr etdi.

---

[168] Şâyân-ı hayretdir ki Osmanlı müverrihleri şeyhü'l-islâmları yazarken bu zâtın imzâsına dikkat etmeden 887'de müftü görülen Abdülkerim bin Abdullah ile bu zâtı birleşdirmişlerdir. 887 târihli Hâce Sinan Paşa vakfiyesinde "Abdülkerim el-müftî" imzâsı görülmekdedir (Hüsameddin).

Bir müddet Sultâniyye-i Merzifon müderrisi olup orada **[559]** neşr-i ulûma himmet etdi. 883'de Amasya Müftüsü ve Hüsâmîyye müderrisi oldu. 890'da Kapı Ağası Hüseyin Ağa medresesi hitâmında ilk müderris ve 896'da mütekâid olduğu halde 900 senesi hilâlinde vefât etdi.

Gâyet fâzıl, muhakkik, ulûm-ı akliyye ve nakliyyede mâhir bir zât idi. Mustafa Remzi Efendi "Nukûdü'l-Lisân" adlı eserinde diyor ki: "Abdülkerîm bin Abdülganî el-Amâsî ulûmu Sinaneddîn Yûsuf Tokâdî'den bu da Saadeddîn Taftazânî'den ahz etmiş bir fâzıl idi. [169] Tilmîzi fâzıl-ı meşhûr Muhyiddîn Mehmed bin Kâsım el-Hatîb el-Amâsî'dir."

Abdülkerîm Efendi-Müeyyedzâde

Amasyalıdır. Mevlânâ Şemseddîn Müeyyed Çelebizâde Alâeddîn Ali Çelebi mahdûmu ve kazasker Abdurrahman ve Şeyh Abdürrahîm Efendiler'in birâderidir. Fuzalâdan sabıkü't-terceme Mevlânâ Abdülkerîm Amâsî'den ikmâl-i tahsîl ve hutût-ı mütenevviayı hattât-ı meşhûr Şeyh Hamdullah Efendi'den ahz ederek müderris-i be-nâm oldu.

Ba'dehû mükerreren Amasya kadısı olup tedrîsden ferâgat etmedi. 927'de Amasya kadısı olduğu halde vefât etdi. Âlim, fâzıl, ulûm-i Arabiyye **[560]** ve edebiyât-ı Fârisiyye'de mâhir, tevârih ve muhâzarâta vâkıf, edîb, şâir, hattât-ı meşhûr idi.

Mecdî Mehmed Efendi "Terceme-i Şakâyık"da diyor ki: "İlm-i tevârih ve ahbârda ve hikâyât-ı kudemâ-i ahyârda ıttılâ-ı tâmmı olup bir mertebe istihzâr-ı tâmmı var idi ki nevâdir-i ahvâl-i mütekaddimîn ona nisbet ma'kûlât-ı evvel mesâbesinde idi."

"Merhûm Abdülkerîm'in dahi oğlu Mevlâna Abdülhay gibi hüsn-i hatta yed-i beyzâsı var idi. El-hak ikisinin dahî pâdişâh Ahmed ve Şâh Mahmûd nâm be-nâm hattâtlar bende-i mekâtibi mesâbesinde olup halhalı anların tavk-ı ubûdiyetine boyun vermişdi. Her birisi hüsn-i hattı sarmaşık gibi başa çıkarıp kemâle irgörmüşdü."

Pâdişâh Ahmed ve Mahmûd Şâh Çelebilerin hâl tercemeleri yazıldı. Bunlarda asrında meşâhîr-i hattâtînden olup hattât kaynağı olan Amasyalılardır.

Abdülkerîm Bey-Abdullah Paşazâde

Amasya'da Câmii ve Dârülhadîs'i olan Beylerbeyi Abdullah Paşa'nın mahdûmudur. Sultân Bâyezîd Hân-ı Sânî devrinde hazîne-i mâlîye aklâmından birine girip hatt-ı siyâkatda mahâreti ve mâlîye işlerindeki iktidârı, ilim ve fazîleti sâyesinde **[561]** 910'da üçüncü defterdâr oldu.

918'de ikinci defterdâr olup Yavuz Sultân Selim Hân'ın i'timâdını kazandı. 920'de Pirî Paşa'nın vezâretinde baş defterdâr oldu. 922'de Halep ve havâlîsi feth edildikde Arabistan ve Halep muharrir ve defterdârı olup büyük iktidâr gösterdi.

924'de Mehmed Paşa'nın vefâtında nişâncı olarak Divân-ı Hümâyûn'a girdi. Burada iki yıl kadar ahkâm-ı divâniyyeyi güzel idâre etdi. Ancak 926 senesi şevvâlinde cülûs eden Sultân Süleyman'ın gözdesi olan Amasyalı Mehmed Paşa 927 muharreminde vezâretle Nişâncı oldukda tekâüd edildi.

Tekâüdü esnâsında Sultân Fatih Mehmed Hân'ın evkâf-ı cesîmesi tevliyetiyle çerağ edilip 930 senesi evâilinde vefât etdi. Fâzıl, müdebbir, umûr-ı mâlîye ve divâniyyede mâhir idi. 911'de pederinin evkâfını tanzîm etdiği gibi kendisi de 927'de emlâkını vakf ederek ba'zı cevâmî-i şerîfe mesâlihine vazîfeler verdi. "Defâtir-i vakfiye"de "Vakf-ı şerîf Abdülkerîm tevkîi der-İstanbul" diye kaydı görüldü. **[562]**

Abdülkerîm Bey-Abdullah Paşazâde

Amasyalıdır. İskender Bey bin Abdullah Paşa'nın oğludur. "Kerîm Çelebi" demekle meşhûr bu zât okudu. İkmâl-i tahsîl ederek Şehzâde Sultân Mustafa'ya takarrüb etdi. Müşârün-

[169] Saadeddin Taftazânî'den telemmüz eden Sinâneddin Yusuf Tokadî "Kara Sinan Çelebi" demekle meşhur olup bunun tilmîzi Cemâleddin Yusuf Tokadî olduğu ve 865'de vefât etdiği "ed-Dav'ü'l-Lâmi"de yazılıdır.

ileyhin hizmetinde i'timâdını kazanıp nişâncısı oldu. Ancak şehzâdenin mu'temedi olan Sülimiş Çelebi bunu istirkâb ederek azl etdirdi. Ceddînin evkâfına mütevellî olarak 959 hudûdunda vefât etdi. Âlim, kâmil, hattât idi.

Abdülkerîm Efendi-Lütfizâde

Amasyalıdır. Kazasker Çorumluzâde Ali Efendi'nin birâderi Lütfullah Çelebi mahdûmudur. İstanbul'da ikmâl-i tahsîl edib mülâzım, müderris ve sonra kadı oldu. 957'de Anadolu Kazaskeri Amasyalı Sinan Efendi'nin arzıyla mesleğinde terakkî eylediğinden erbâb-ı hasedi harekete getirdi. Sinan Efendi aleyhinde arz edilen şikâyetlerden biri de bu idi.[170]

Tahkîkâtı esnâsında sâhib-i tercemenin istihkâkı Amasya vâlisi Şehzâde Sultân Mustafa'nın mu'temedi Sülimiş Çelebi vasıtasıyla şehzâdenin taleb ve iltimâsı tebeyyün etdiğinden **[563]** kazâdan çekilip Musûl defterdârı oldu.

Ba'dehû Rûm eyâleti-Sivas defterdârı olarak temâyüz etdi. 967'de İstanbul'da muhâsebeci görülüp Hâcegân-ı Divân zümresine iltihâk etdi. Bundan sonra vefât etdi. Âlim, ehl-i kalem, muktedîr bir zât idi. Birâderi Yûsuf Çelebi'dir.

Abdülkerîm Efendi-İmâmzâde Şeyh

Amasya'nın Şehreküsdü Mahallesi'nde zâviyesi olan Halvetiyye meşâyih-i kirâmından Sinâneddîn Efendi'nin dâmâd ve halîfesi ve Çeribaşı Câmii imâmı Ahmed Efendi'nin oğludur. Pederinin vefâtında câmi-i mezkûr imâmı ve şeyhinin irtihâlinde zâviyesi şeyh-i benâmı oldu.

Kırk yıl kadar icrâ-yı meşîhat, câmi-i mezkûrda imâmet, halka vaaz ve nasihat ederek iştihâr etdi. 987 hudûdunda vefât eyledi. Âlim, zâhid, mü'tekad-ı enâm, imâm-ı ecel, bir pîr-i kerâmet-simîr idi. Şeyhinin yanında medfûndur.

Abdülkerîm Paşa-Abdullah Paşazâde

Amasyalıdır. Abdullah Paşa mütevellîsi Mehmed Bey bin Abdülkerîm Bey bin İskender Bey bin Abdullah Paşa'nın **[564]** mahdûmudur. "Hacı Key Paşa" demekle meşhûr olan bu zât züamâdan olup eşkiyâ harbinde şecâat ve sadâkati görüldüğünden Amasya Alaybeyi oldu.

Ba'dehû hizmet ve sadâkatle Sadr-ı a'zam ve Serdâr Kuyucu Murad Paşa'ya kendisini beğendirdiğinden Çankırı Beyi sonra Ankara Beylerbeyi oldu. 1025'de Kars Beylerbeyi, 1028'de sânîyen Çankırı mutasarrıfı ve buradan 1029'da Selanik Beylerbeyi oldu.

1030'da Lehistan harbine gidip 1032'de Silistre Beylerbeyi görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Şecî', hâdim-i din ve devlet-i ricâlden idi. Oğlu Hüseyin Bey "Hacı Paşazâde" demekle meşhûr oldu.

Abdülkerîm Ağa-Cebecioğlu

Amasyalıdır. Meşhûr sipâhilerden Mahmûd Ağa'nın oğludur. Bu da sipâhi olup hayli muhârebelere girdi. Karayazıcı eşkiyâsına karşı durdu, bunlarla çarpıştı. Kuyucu Murad Paşa'ya hizmetiyle çatıp sipâhi kethüdâsı oldu. Nasûh Paşa'nın sadâretinde muhassıl-ı emvâl olup Trabzon'a gönderildi. Ba'de'l-azl Amasya'ya gelip 1033'de vefât etdi. Erbâb-ı hizmetden idi. **[565]**

Abdülkerîm Paşa-Yahnikapan

Amasyalıdır. Sofular Mahallesi'nde Sandûkîzâde Mehmed Efendi'nin mahdûmu ve mevâlîden Abdülcelîl Efendi'nin birâderidir. İstanbul'a gidip Sultân Bâyezîd Medresesi'nde ikâmet ve ulemâdan tahsîl-i ulûma gayret etdiği esnâda talebe arasında "Yahnikapan" diye şöhret aldı.

[170] "Tahkîkat defteri" ve Sinan Efendi'nin berâeti Topkapı Sarayı'nda görüldü.

Hıfz-ı Kur'ân edib tecvîd ve kıraati, sadâsı güzel olduğundan Sultân Bâyezîd Câmi-i şerîfine imâm ve hatîb oldu. Ulûm-ı edebiyye ve hesâb işlerinde mahâreti olduğundan mâlîye aklâmına girdi. Zekâ ve cerbezesi sâyesinde baş defterdâr Ahmed Paşa'nın inhâsıyla 1019'da Sivas ve ba'dehû Karaman defterdârı oldu.

1021'de Karaman Beylerbeyi ve ba'de'l-azl 1024'de Bekir Paşa'nın azlinde Küçük Hasan Efendi baş defterdâr oldukda defterdâr-ı şıkk-ı sânî olduğu "Teşrifât defteri"nde görüldü. Dördüncü Sultân Murad'ın 1031 zilka'desinde cülûsundan az sonra baş defterdâr olarak teayyün etdi.

1032 senesi rebîülevvelinde rütbe-i vezâreti ihrâz ederek makâmında mekîn oldu. Ancak 1034 senesi **[566]** zilhiccesinde nüfûz ve servet-i azîmesinden ve saray ricâline şiddet-i intisâbından dolayı kendisini istirkâb eden sadâret kâim makâmı Gürcü Mehmed Paşa'nın tahrikâtıyla kıyâm eden sipâhilerin fitnesi pâdişâhı ızdırâba düşürmüştü.

Bunu fırsat bilen Gürcü Mehmed Paşa bu fitneye sebeb defterdâr olduğunu pâdişâha arz ederek Sultân Murad'ı fevkalâde kızdırdığından der-akeb azl ve müsâdere edilmesi fermânı çıktı.

Bunun üzerine bîçâre hapsedilerek mâlını söyletip almak için türlü işkenceler tertîp ve çıplak vücûduna ateş gibi kızgın demirler basılarak i'dâm edildi. Vâsıta-i nüfüzu olan mâl ve emlâkı alındı. Gürcü Mehmed Paşa da 1035 şevvâlinde Receb Paşa'nın tahrîkâtıyla sipâhiler elinde katl ü i'dâm edilerek cezâsını gördü.

Abdülkerîm Paşa, âlim, gâyet muhâsib, umûr ve ahvâl ve devlete vâkıf, muktedîr bir zât idi. Sultân Murad'a ve saray erkânına bezl-i nüfûz ederek kendisini beğendirdiğinden ihrâz-ı vezâret etmiş, sadârete kadar yükseleceği anlaşıldığından vüzerânın istirkâbına **[567]** kurbân gitmiştir.

Paşa'nın katil ve müsâderesinden sonra ortada kalan hemşîresi Ayşe ve zevcesi Ümmühânî hanımlar kendi talepleri üzerine vatanları olan Amasya'ya gönderilmiş ve Sofular Mahallesi'nde babadan kalan hânelerinde ikâmet edib her birine yevmî altmışar akçe verilmiştir.

Abdülkerîm Efendi-Kadızâde

Amasya kadısı Amasyalı Mustafa Efendi'nin oğlu ve fuzalâdan Küçük Hâce Mehmed Efendi'nin kardeşidir. Amasya'da ikmâl-i tahsîl edib tedrîse mülâzım ve müderris oldu. Amasyalı Ömer Efendi Hâce-i Sultân Osmân-ı Sânî oldukda İstanbul'a gitdi.

Fazl ve kemâli takrîr ve beyânı ulemânın istihsânını celb eylediğinden Ömer Efendi'nin uhdesinde bulunan Ayasofya Câmii kürsî şeyhliği buna tevcîh edildi.

On iki yıl kadar bu vazîfesiyle iştihâr edib 1042 senesi recebinin sekizinci günü vefât etdiği muhâsebe defterinde görüldü. Fâzıl, afîf, müttakî, gâyet müteşerri', ifâdesi açık, beyânı mü'essir, zâhid bir zât idi.

Abdülkerîm Efendi-Sarı Nâibzâde

Amasya nüvvâbından "Sarı Nâib" demekle meşhûr Mürüvvetzâde Mehmed Efendi bin Mürüvvet Ağa bin Şehsuvâr Kethüdâ'nın oğludur. Bu da tahsîl-i ilim ederek kasabâta nâib ve kadı oldu. 1058 sâlinden sonra vefât etdi. Oğlu Muslî Çelebi Helkis Mahallesi'nde 1071'de bilâ-veled vefât etmişdir. **[568]**

Abdülkerîm Efendi-Yeniceli

Amasya'nın şark-i cenûbîsinde bulunan Yenice köyünde Defterdâr Mahmûd Efendi Câmii imâm ve hatîbi Muhyiddîn Efendi'nin oğludur. Amasya'da Kadızâde Küçük Mehmed Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl edib tedrîse mülâzım ve ders-i âm oldu.

Ba'dehû müderris olup Amasya medreselerini devr ederek Hâtunîye-i Tokat müderrisi oldu. 1058'de Halfet Gâzi müderrisliği ile tekâüd edilip sonra vefât etdi. Kibâr-ı ulemâdan bir zât idi.

Abdülkerîm Efendi-Kadızâde es-Seyyid

Amasya kadısı Hakâlalı es-Seyyid Mehmed Bahâeddîn Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da ikmâl-i tahsîl etdikden sonra Hakâla'da Kâsım Bey müderrisi oldu. Bu müderrislikten kadı olarak kasabâtı devretdi. 1068'de Niksar kadılığından Amasya Nakîbü'l-eşrâf kâim makâmı olduğu halde 1071'de vefât etdi. Kibâr-ı sâdâtdan ve kudât-ı sütûde-simâtdan bir zât idi.

Abdülkerîm Paşa-Hacı Paşazâde

Amasyalıdır. Ceddi Abdullah Paşa vakfının mütevellîsi **[569]** Hacı Paşazâde Hüseyin Bey'in oğludur. Gençliğinde sipâhi olup Bağdad harbinde cesâret ve şecâati görüldüğünden Çerkes Derviş Mehmed Paşa'nın dâiresine girdi. Ba'dehû müşârün-ileyhin silahdârı ve sadâretinde kethüdâsı oldu.

1065 rebîülevvelinde sadr-ı müşârün-ileyhin vefâtı üzerine Amasya'ya geldi. 1069'da Abaza Hasan Paşa'nın isyânında Köprülü Mehmed Paşa'nın tarafdârı olup âsîleri terbiyede ikdâm ederek Köprülü Paşa'nın teveccühünü kazanmaya çalıştı.

Çünkü Efendisinin sadâretinde Köprülü Paşa'nın İstanbul'dan teb'îd ve vezâretinin ref'inde infiâlini kazanmışdı. Bu hizmetleri o infiâli biraz tahfîf ederek 1070'de Sivas eyâleti hazînedârı oldu.

1078'de Amasya havâlîsinde türeyen eşkiyânın tenkîlinde büyük hizmetler etdiğinden rebîülevvelinde Batum Beylerbeyi oldu. 1080'de ma'zulen gelip Abdullah Paşa evkâfına mütevellî olduğu halde 1083 senesinde vefât etdi. Şecî', müdebbir, hânedân bir zât-ı kerîm idi. **[570]**

Abdülkerîm Bey-Hacı Paşazâde

Amasya eşrâfından Hacı Abdülkerîm Paşazâde Hasan Bey'in oğludur. 1083'de amcazâdesi Abdülkerîm Paşa'nın vefâtı üzerine ceddi Abdullah Paşa vakfına mütevellî olduğu halde 1091'de vefât etdi. A'yândan, hânedân bir zât idi. Mahdûmu Mehmed Bey ve hafîdi Çeşmî Hüseyin Efendi ricâldendir.

Abdülkerîm Ağa-Dedeoğlu

Köprülüdür. Fâzıl Ahmed Paşa'nın dayısı Büyük Ali Ağa bin Dede Yûsuf Ağa'nın oğludur. Sadr-ı müşârün-ileyhin dâiresinde terbiye görüp silâhdârı oldu. Girit harbinde müşârün-ileyhe yarandığı halde sonradan gücendirdi.

Bu yüzden Köprü'ye geldi. Kara Mustafa Paşa'nın sadâretinde Köprü voyvadası oldu. Ba'dehû Ayşe Hânım evkâfına mütevellî ve Köprü a'yânı olduğu halde 1106 senesi hudûdunda vefât etdi. Köprü'de âlî bir medrese yaptırdı. Emlâkını da bu medrese mesâlihine vakfetdi. Meşâhîr-i ulemâ bu medresede müderris olmuşlardı. Erbâb-ı hayır ve hasenâtdan idi. **[571]**

Abdülkerîm Efendi-Müftîzâde

Merzifonludur. Gençliğinde Kara Mustafa Paşa'nın himmetiyle Saray-ı Hümâyûn'a girip Enderûn'da terbiye gördü. Kitâbeti güzel olduğundan Dârüssaâde Ağası Yûsuf Ağa'nın kâtibi ve paşanın sadâretinde muîni oldu. Ancak 1095 senesi muharrreminde Paşa'nın i'dâmında azl ve ihrâc edildi.

1099 senesi muharreminde Sultân Süleyman-ı Sânî'nin cülûsunda Siyâvuş Paşa'nın himmetiyle bâ-rütbe-i hâcegânî Bâb-ı âliye me'mûr olup 1103'de Merzifonî Hacı Ali Paşa

Sadr-ı a'zam oldukda tezkirecisi ve 1104 senesi rebîülevvelinde rikâb-ı hümâyûnda defter emîni oldu.

1105 senesi evâilinde baş muhâsebe ve ba'de'l-azl 1107'de dârphâne emîni oldu. 1108'de vefât etdi. Erbâb-ı kalemden bir zât idi. Birâderi sudûr-ı ulemâdan Hâfız Abdurrahman Efendi'dir.

Abdülkerîm Bey-Hacı Paşazâde

Amasya a'yânından ve Abdullah Paşa vakfı mütevellîsi Mehmed Bey bin Abdülkerîm Paşa'nın oğludur. Pederinin vefâtında ceddi evkâfına mütevellî ve meclis-i a'yân a'zâsı **[572]** olup 1141 sâlinden sonra vefât etdi. Oğulları Mehmed, Mustafa Beylerdir.

Abdülkerîm Efendi-Hıfzızâde

Yörgüç Paşa müderrisi Hacı Hâfız Ali Efendi bin Hıfzı Abdurrahman Efendi'nin oğludur. İkmâl-i tahsîl etdikden sonra müderris, kadı olup kasabâtı devr ederek 1158 hudûdunda vefât etdi. Ulemâ-yı kudâtdan idi.

Abdülkerîm Efendi-Nureddinzâde

Lâdiklidir. Sâhibü'l-hâl Ahmed-i kebîr zâviyesi şeyhi es-Seyyid Mehmed Nureddîn Efendi'nin oğludur. Amasya'da ikmâl-i tahsîl edib kasabâta kadı ve birâderlerinin vefâtında mezkûr tekke vakfına mütevellî olduğu halde 1187'de vefât etdi. Mahdûmu silâhdâr-ı şehriyârî es-Seyyid Abdullah Ağa'dır.

Abdülkerîm Bey-Hacı Paşazâde Hacı

Amasya a'yânından Hacı Mustafa Bey bin Abdülkerîm Bey'in oğludur. Meşâhîr-i a'yândan olup mükerreren hâciyân ve a'yân meclislerine a'zâ ve ceddi vakfına mütevellî olduğu halde 1196 sâlinden sonra vefât etdi. **[573]**

Abdülkerîm Efendi-Şeyhzâde

Amasya'nın Halvetiyye meşâyih-i kirâmından Hacı İbrâhim Efendi'nin oğludur. Amasya'da tahsîl-i ulûm edib ulemâdan oldu. 1159'da İçerişehir'de Mahmûd Çelebi Tekkesi şeyhi olduysa da 1160'da ref' edildiğinden İstanbul'a gitdi. Orada kürsi meşâyihinden olup Eyüp Câmii kürsi şeyhi olduğu halde 1179 şa'bânında vefât etdi. Eyüp Mezârlığı'nda medfûndur. Ulemâ-yı meşâyihden idi.

Abdülkerîm Efendi-Hâbilzâde

Amasya'da Hızır Paşa müderrisi iken Üsküdar'da vefât eden Veliyüddîn Efendi bin Mehmed Efendi bin Ehlullah Efendi'nin oğludur. Amasya ve İstanbul'da ikmâl-i tahsîl edib 1172'de müderris ve ders-i âm olarak tedrîs-i ulûma hasr-ı evkât etdi.

Mucîz oldukdan sonra Gümüşlü Müftîzâde Ahmed Efendi'nin meşîhatında Selanik mollası olarak mahreç mevâlîsinden oldu. 1212'de Mısır mollası ve 1214'de Mekke-i Mükerreme kadısı olup müddet-i örfîyyesi hitâmında avdet ve Şam'a vüsûlünde vefât etdi.

Âlim, kâmil, müstakîm, ehl-i hayır bir zât-ı **[574]** sütûde-simât idi. Emlâkını vakfederek pederinin kabrini yaptırmış, cüzhânlarına vazîfeler vermişdir. Mahdûmu Mahmûd Nidâî Efendi'dir.

Abdülkerîm Efendi-Müftîzâde

Amasya müftüsü Akdağlı Şeyh Hacı Mustafa Efendizâde Ali Efendi'nin oğludur. Ürgüplü Hacı Ahmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu. Zühd ve takvâsı gâlib bir zât olduğundan ceddînin Akdağ nâhiyesinde kâin Akvirân köyüne gidip orada inzivâ etdi. Köy

Câmiinde vaaz ve nasîhat ederek köylülerin ahlâkını tehzîbe çalışdı. 1221 yılından sonra vefât etdi. Âlim, kâmil, zâhid, sâlih bir zât idi. Dâmâdı Hüseyin Efendi'dir.

Abdülkerîm Ağa-Avkatlızâde Hacı

Amasya yeniçerilerinden Serdâr Mahmûd Ağa'nın oğludur. Bu da yeniçeri ve alemdâr olup mükerreren Amasya serdârı oldu. 1241 senesi zilka'desinde Yeniçeri ocağı sönmüş ve Amasya'da azgın yeniçeri serdârları i'dâm ve nefyedildikleri esnâda mu'tedil harekâtından dolayı masûn kalmışdı. **[575]**

1244'de Rusya harbinde işe yaradığından kendisine tekâüd vazîfesi verildi. Ba'dehû a'yân ve idâre meclisi azâlığında bulunarak memleketin hayır ve nef'ine çalışdı. 1257'de vefât etdi. Müsin, mu'tedil, adı gibi kerîm ve hânedân idi.

Abdülkerîm Efendi-İngiliz

Amasyalıdır. Akdağ nâhiyesinin Akvirân köyünde Hüseyin Efendi bin Ali sulbünden doğdu. Yukarıda tercemesi yazılan Akdağlı Hacı Mustafa Efendizâde Abdülkerîm Efendi'nin kerîmezâdesidir. Amasya'da İçerişehir'de Kara Osmân Efendi medresesinde ikâmet ve Canikli Hacı Mehmed Efendi'nin halka-i tedrîsine mülâzemet etdi. Sipâhi Hâfız Ömer Efendi'den de okudu.

1253 tahrîr-i nüfûsunda o medresede yazıldı. Ba'dehû İstanbul'a gidip Vidinli Mustafa Efendi'nin dersinde ikmâl-i tahsîl etdi. Verdiği parlak imtihânda Fatih Câmii ders-i âmlarından ve müderris oldu.

Eyyâm-ı tedrîsinde ikmâl-i devre-i medâris ederek 1281'de Yenişehir Fenâr mollası, ba'dehû meclis-i kebîr-i maârif a'zâsı olup 1286'da Haremeyn ve ba'dehû İstanbul **[576]** pâyeleriyle taltîf edildi.

İrtihâline kadar tedrîsine devam edib Laleli Câmi-i şerîfine "Mutavvel", "Mevâkıf, Metâli'", "Tefsîr-i Beyzâvî" kitâblarını okutdu. Mükerreren icâzetler verdi. Son dersi Tefsîr-i Beyzâvî olup;

لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ[171]

âyetini tefsîr ve takrîri esnâsında kendisine hafîf bir baş ağrısı geldi.

1303 senesi rebîülâhirinin yirminci gecesi bu ayın dersine bakarken başını rahle üzerine koyup rûhunu Tanrısına teslim etdi. Bâ-irâde-i seniyye cesed-i şerîfi Fatih Sultân Mehmed Türbesi civârında garb tarafından türbeye girerken sağ tarafda yol kenarına defnedildi.

İstanbul ulemâsının ittifâkıyla hâtimetü'l-muhakkikîn, umdetü'l-müdekkikîn, her fende fâzıl, a'lem-i ulemâ, ekmel-i fuzalâ, takrîr ve beyânı güzel, ahlâk ve etvârı ahsen, hâzır-cevâb, seriü'l-intikâl, uzunca boylu, sözü ve özü doğru bir zât idi. Mahdûmu Gıyâseddîn Bey kendisine çekmedi.

Derler ki sadr-ı esbak Fuâd Paşa, hazreti iftâra da'vet eder. Sofra başında hâzır olan beylerden **[577]** biri; "Hâce Efendi! Abdesthânede neden yemek yenmez" diye sorar. Hazret de "Mahdûm beyler görür de 'Bey babamız ne yiyor!' derler" cevâbını verir.

Abdülkerîm Efendi, İngiliz dilini bilirdi. İngiltere hükûmeti ilmî bir mes'ele için bir mütehassıs istemiş, Osmanlı Hükûmeti de müşârün-ileyhi Londra'ya göndermiş olduğundan kendisine "İngiliz" lakâbı verilmişdir.

Âsâr-ı ilmiyyesinden "Mizânü'l-Adl" adlı bir eseri pek meşhûrdur. Bu eserinde şark ve garb ulemâsının mantık hakkındaki efkârı ve mütâlaâtını tedkîk eder. Diğer âsâr ve ta'lîkâtı da vardır.

[171] Âl-i İmrân, 3/92 "Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça iyiliğe asla erişemezsiniz." (Ed.)

Abdülkerîm Efendi-Müderriszâde

Amasya'da Kapancızâde Hacı Hüseyin Zeki Efendi'nin medresesi müderrisi fuzalâdan İnepazarlı Hacı İsmail Hakkı Efendizâde Mustafa Efendi'nin oğludur. Ba'zı ulemâdan ahz-ı ulûm ederek ikmâl-i tahsîl edib Pervâne Bey Câmii kürsi şeyhi ve birâderi Ahmed Efendiyle müştereken Kapancızâde ve Torumtay medreseleri müderrisi oldu. Her Cum'a günü nâmazdan sonra vaaz ederdi. 1330'da vefât etdi. Ulemâdan idi. **[578]**

Amasya Târihi'nin işbu on birinci cildi Şişli'de Samanyolu Sokağı'nda 93 numaralı hânede 1356 senesi muharreminin on yedinci ve 1937 senesi Mart'ının otuz birinci Salı günü hitâma erdi.

Müellifi Abdîzâde Hüsameddîn Hüseyin bin Mehmed.

FİHRİST

ONBEŞİNCİ FASL 2

Şapur Bey-Emîr Şücâeddîn 3
Şapur Çelebi-İsfendiyaroğlu 3
Şâdân Hâtun Paşa 4
Şâdgeldi Paşa-Emîr el-Hâc Seyfeddîn 4
Şâdgeldi Bey-İkinci 10
Şâdgeldi Bey-Beyzâde 13
Şâdgeldi Bey-Hasan Beyzâde 14
Şâdımân Bey-Beytimuroğlu 14
Şâdımân Bey-Kutlu Paşazâde 14
Şâdımân Bey-Bayındırlı 15
Şâdî Bey-Emîr-i Kebîr Şâhâbeddîn 16
Şâdî Çelebi-eş-Şeyh Şehabeddîn 18
Şâdî Bey-Gâzî Burakzâde 18
Şâdî Bey-Beyzâde 19
Şâdî Bey-Ya'kûb Şâhzâde 20
Şâdî Bey-Hacı 20
Şâdî Paşa-İshâk Paşazâde 20
Şâdî Efendi-Müderris 23
Şâdî Çelebi-Kadızâde 23
Şâdî Ağa-Hacı Şadoğlu 23
Şâdî İbrahim Bey-Doktor 24
Şâdî Mehmed Efendi-Hacı Eyyüb Efendizâde 26
Şâşı Mehmed Efendi-Allâme-i Şâşı 27
Şâfî Mehmed Paşa-Şeyhzâde 28
Şâkir İrahim Efendi-Hacıköylüzâde 29
Şâkir Ahmed Efendi-Müftîzâde 30
Şâkir Hasan Efendi-Müftîzâde 30
Şâkir Süleyman Bey-Kayalı Paşazâde 31
Şâkir Abdullah Efendi-İnepazarlızâde 32
Şâkir Mehmed Efendi-İmâmzâde 33
Şâkir Mustafa Efendi-Bâkizâde 34
Şâmî Ahmed Halvetî-eş-Şeyh Şemseddîn Alagöz Baba 34
Şâmî Mustafa Çelebi-Şâmîzâde 34

Şânî Hüseyin Çelebi-Şeyh Hamidzâde 35
Şânî Süleyman Çelebi-Şânlı 36
Şâhid Mehmed Bey-Bekir Beyzâde 36
Şâhidî Ali Bey-Güzel Ahmedzâde 39
Şâh İbrahim Çelebi-Hâce Sultân 40
Şâh Ahmed Çelebi 41
Şâh İsmail Bey-Geldiklanlı 41
Şâh Budak Bey-Burakzâde 43
Şâh Bula Hâtun-Hatûn Sultân 44
Şâh Bula Hatûn-Emine Şâh Bula 45
Şâh Pirî Bey-Sungurzâde 46
Şâh Hüseyin Çelebi – Yardımzâde 46
Şâh Hûbân Hatûn-Şâdî Paşazâde 48
Şâh Ruze Hâtun-Burakzâde 49
Şâh Gâzî Bey 50
Şâh Kulu Çelebi-Hâce Muharremzâde 50
Şâh Mehmed Çelebi-Mevlânâ Şemseddîn el-Muslıhî 51
Şâh Mehmed Bey-Beyzâde 53
Şâh Mehmed Efendi-Müftîzâde 54
Şâh Mahmûd Çelebi-Hattât 55
Şâh Melik Bey-Emîr Celâleddîn 55
Şâh Melik Hatûn-Hacı Kutlu Şâhzâde 57
Şâh Melik Paşa-Burakzâde 57
Şâh Melik Bey-Şâh Melik Paşazâde 63
Şâhin Şâh-Sultan Nasıreddîn Selçûkî 64
Şâhî Hâtun-Doğanşâhzâde 65
Şâhî Hâtun-Kasım Paşa Yeğeni 66
Şâhî Ahmed Çelebi-Eminzâde 66
Şâhin Bey-Babukşâhoğlu 67
Şâhin Paşa-Taşanoğlu 68
Şâhin Bey-Hacı Beyzâde 68
Şâhin Ağa-Gürcü 68
Şâhin Bey-Şâhinzâde 69
Şücâeddîn Tekür Sinan Bey 70
Şücâeddîn Ebû'l-Bekâ-İlyas el-Amâsî 70
Şücâeddîn Ebû'l-Fazl İlyas el-Amâsî 71
Şücâeddîn İlyas Çelebi-Müfred 71
Şücâeddîn İlyas Çelebi-Şeyh Niyâzi 72
Şücâeddîn Paşa-Hızır Paşazâde 74
Şücâeddîn Ağa-Kara 76
Şücâeddîn Efendi-Müftî 77
Şücâeddîn Efendi-Müftî 78
Şücâeddîn Paşa-Müftîzâde 79
Şerefeddîn İbrahim bin Ali es-Simrî 80
Şerefeddîn İsmail Çelebi-Mevlânâ Şeref 81
Şerefeddîn Hamza Çelebi-Hacı Ahmedoğlu 81
Şerefeddîn Hamza Çelebi-Mevlânâ Pir 82
Şerefeddîn Hamza Bey-Sunguroğlu 83
Şerefeddîn Hamza Bey-Hacı Kutlu Şâhzâde 84
Şerefeddîn İsa Çelebi-Sabuncuzâde 85

Şerefeddîn Mehmed Bey-İltiginoğlu **87**
Şerefeddîn Mehmed er-Rûmî **88**
Şerefeddîn Mehmed Çelebi-Mevlânâ Ahî Kûfî **89**
Şerefeddîn Mehmed Fezâil el-Herevî **90**
Şerefeddîn Mehmed Çelebi-Erzincanîzâde **91**
Şerefeddîn Mehmed İmâmî-Kırımî **92**
Şerefeddîn Mehmed Çelebi-es-Seyyid Ebû'l-Fazl el-Hüseynî **94**
Şerefeddîn Ya'kûb Çelebi-Merzifonî **95**
Şermî Osman Çelebi-Hâfız **95**
Şerîf Ahmed Çelebi-es-Seyyid Ebû Haşimzâde **96**
Şerîf Ahmed Efendi-Eşrefzâde **97**
Şerîf Ahmed Efendi-Yenicelizâde **97**
Şerîf Hasan Efendi-Yeniçerizâde **98**
Şerîf Halil Paşa-Hazine Kâtibizâde **98**
Şerîf Abdullah Efendi-Hattât **100**
Şerîf Süleyman Ağa-Abdî Beyzâde **100**
Şerîf Abdullah Bey-Bâyezid Paşazâde **100**
Şerîf Ali Efendi-İbâd Çelebizâde **101**
Şerîf Ali Efendi-Hacı Lutfullahzâde el-Hâc **102**
Şerîf Mehmed Çelebi-Nakîb **103**
Şerîf Mehmed Paşa-Havzalızâde **103**
Şerîf Mehmed Efendi-Müftîzâde **105**
Şerîf Mehmed Efendi-Zanalızâde es-Seyyid **106**
Şerîf Mehmed Efendi-Lâdik Müftîsi **106**
Şerîf Mehmed Efendi-Müftîzâde **107**
Şerîf Mehmed Paşa-Şerîf Efendizâde **108**
Şerîf Mehmed Efendi-Şeyhzâde es-Seyyid **110**
Şerîf Mehmed Efendi-Sarı Ahmedzâde **111**
Şerîf Mehmed Bey-Gürcüzâde **111**
Şerîf Mehmed Efendi-Erzurumî **112**
Şerîf Mehmed Efendi-Kapancızâde Hâfız **112**
Şa'bân Çelebi-Hâbilzâde el-Hâc **113**
Şa'bân Efendi-Ahî Recebzâde **114**
Şa'bân Bey-Yeni Beyzâde **114**
Şa'bân Efendi-Hacı Bayram Efendizâde **115**
Şa'bân Ağa-Seydî Alizâde **115**
Şa'bân Paşa-Zülfikâr Paşazâde **116**
Şa'bân Efendi-Hâfız **117**
Şa'bân Paşa-Kâdızâde **118**
Şa'bân Ağa-Şa'bânzâde **119**
Şa'bân Ağa-Türk **120**
Şa'bân Ağa-Koca Sipâhi **121**
Şa'bân Efendi- Kadı **121**
Şa'bân Efendi-Hâfız **122**
Şa'bân Ağa-Odabaşıoğlu **123**
Şifâî Ömer Çelebi-Hekim **123**
Şifâî Mahmûd Efendi-Hasan Efendizâde eş-Şeyh **124**
Şefîk Ali Paşa-Lâz **126**
Şefîk Mehmed Efendi-Şeyh **128**
Şükrullah Çelebi-Ece Sultânzâde **131**

Şükrullah Çelebi-Mevlânâ Zeyneddîn 132
Şükrullah Çelebi-Şeyh Sinanzâde 134
Şükrullah Efendi-İbâdullahzâde es-Seyyid 135
Şükrüllah Efendi-Kara 136
Şükrüllah Ağa-Çayırlı 138
Şükrüllah Efendi-Hâbilzâde Hâfız 139
Şükrüllah Efendi-Ortaköylü es-Seyyid 139
Şükrü İbrahim Çelebi-İbâdzâde 140
Şükrü Ahmed Efendi-Helvacızâde 140
Şükrü Ahmed Efendi-Hacı Müsevved 141
Şükrü Hasan Efendi-Keşûfzâde el-Hâc 143
Şükrü Hüseyin Efendi-Sakallızâde 144
Şükrü Ali Efendi-Muhaddis 144
Şükrü Mehmed Efendi-Şeyhzâde el-Hâc 144
Şükrü Mehmed Efendi-Hâfız 145
Şükrü Mehmed Efendi-Zeytûnî 145
Şükrü Mehmed Ağa-Meydânî 146
Şekvâyî Ahmed Çelebi-Velîzâde 147
Şemseddîn Ahmed Çelebi-Mevlânâ Ebû'l-Hayr 148
Şemseddîn Ahmed Çelebi-Mevlânâ İbnü'l-Verdî 148
Şemseddîn Ahmed bin ez-Zîyarî 149
Şemseddîn Ahmed Çelebi-Mevlânâ Hâce 149
Şemseddîn Ahmed Rûmî-Molla Şeker 150
Şemseddîn Ahmed Paşa-Gümüşlüzâde 151
Şemseddîn Ahmed Çelebi-Yürügen Dede 151
Şemseddîn Ahmed Çelebi-Pervâne Beyzâde 151
Şemseddîn Ahmed Bey-Şemsî Paşazâde 152
Şemseddîn Ahmed Çelebi-Mâşî 152
Şemseddîn Ahmed Efendi-Müeyyedzâde 153
Şemseddîn Ahmed Çelebi-Molla Şemsî Pîr 154
Şemseddîn Ahmed Çelebi-Cemâlîzâde 155
Şemseddîn Ahmed Efendi-Efdalzâde 156
Şemseddîn Ahmed Efendi-Molla Bezen 157
Şemseddîn Ahmed Efendi-Kemâl Paşazâde 159
Şemseddîn Ahmed Efendi-Kul 159
Şemseddîn Ahmed Efendi-Mevlânâ İmâm 160
Şemseddîn Ahmed Efendi-Çakalzâde 161
Şemseddîn Ahmed Efendi-Şeyhzâde 162
Şemseddîn Ahmed Paşa-Gümüşlüzâde 163
Şemseddîn Ahmed Efendi-Çelebizâde 164
Şemseddîn Ahmed Efendi-Yâkûtiye Şeyhi 165
Şemseddîn Hüseyin Efendi-Müftîzâde 166
Şemseddîn Mehmed-er-Rûmî 166
Şemseddîn Mehmed Ebû'l Fezâil er-Rûmî 167
Şemseddîn Mehmed Şâh-Nahcuvânî 168
Şemseddîn Mehmed-Nahcuvânî 169
Şemseddîn Mehmed Çelebi-Hekîm 170
Şemseddîn Mehmed-Ebû'l-Mekârim ez-Zilî 171
Şemseddîn Mehmed Buhârî-Çevikci Baba 172
Şemseddîn Mehmed el-Lâdikî 173

Şemseddîn Ebû Hâşim Mehmed-es-Seyyid e l- Hüseynî es - Semerkandî **174**
Şemseddîn Mehmed Çelebi-Eski Kethüdâzâde **175**
Şemseddîn Mehmed Çelebi-Şeyh Sun'ullahzâde **175**
Şemseddîn Mehmed Efendi-Bâlî Beyzâde **176**
Şemseddîn Mehmed Efendi-Ganîzâde **177**
Şemsi Ahmed Bey-Kemâl Paşazâde **177**
Şemsî Ahmed Bey-Şemsi Paşazâde **178**
Şemsi Mehmed Çelebi-İbrîzâde **178**
Şemsî Mehmed Bey-Şemsî Paşazâde **179**
Şinasî Ahmed Efendi-Kâtib **180**
Şinâsî Hasan Dede-Hacı Dedezâde es-Seyyid **181**
Şûhî Ebûbekir Çelebi-Dülgeroğlu **181**
Şevkî Ahmed Çelebi-Muslihîzâde **182**
Şevkî Hasan Efendi-Helvacızâde **184**
Şevkî Hüseyin Efendi-Kadı **185**
Şevkî Abdullah Efendi-Müftîzâde es-Seyyid **186**
Şevkî Mehmed Efendi-Hâcezâde **187**
Şevkî Yûsuf Efendi-Müjdecizâde **189**
Şevket Ahmed Bey-Zeynelzâde **189**
Şevket Süleyman Efendi-Gürcüzâde **190**
Şevket Mustafa Bey-Çaycızâde **190**
Şehabeddîn Ahmed Bey-Sunguroğlu el-Hâc **191**
Şehabeddîn Ahmed Bâlî Çelebi-Şeyh Evrânzâde **192**
Şehabeddîn Ahmed Çelebi-Sarı Şeyh **193**
Şemseddîn Ahmed Bey-Biçeroğlu **194**
Şehabeddîn Ahmed Paşa **195**
Şehabeddîn Ahmed Efendi-Ferferîzâde es-Seyyid **196**
Şehabeddîn Ahmed Efendi-Şücâ'Efendizâde **196**
Şehabeddîn Şâdî Çelebi-Şeyh Şâdî **197**
Şâhbaz Bey-Yûsuf Paşazâde **197**
Şâhbaz Paşa-Yûsuf Paşazâde **198**
Şehrî İsmail Efendi-Balcızâde **199**
Şehrî Nûr Hâtun **199**
Şehrî İbrahim Ağa-İmâmzâde **200**
Şehrî Mehmed Efendi-Hamza Beyzâde **200**
Şehzâde Hâtun-İshak Paşazâde **200**
Şehsuvâr Bey-Paşazâde **201**
Şehsuvâr Bey-Kethüdâ **202**
Şehinşâh Çelebi-Doğanoğlu **203**
Şehinşâh Çelebi-Şehzâde Sultân **204**
Şehinşâh Çelebi-Şehzâde **205**
Şuhûdî İbrahim Çelebi-Muallimzâde **205**
Şehîdî Ali Çelebi-Şermî Birâderi **206**
Şehîdî Kâsım Çelebi-Kara Alizâde **207**
Şeyh Ahmed Efendi-Mevlevî Şeyhi es-Seyyid **209**
Şeyh Bekir Efendi-Hızır Paşalı **209**
Şeyh Paşa-Hatîb **209**
Şeyh Paşa-Mes'ûdzâde **210**
Şeyh Paşa-Muslihîzâde **211**
Şeyh Hamid Çelebi-Hacı Babazâde **211**

Şeyh Ali Efendi-Abdîzâde es-Seyyid 212
Şeyh Mehmed Ağa-Hacı Efendizâde 213
Şeyh Mehmed Efendi-Pederek 215
Şeyh Mustafa Efendi-Koca 216
Şeyh Ya'kûb Efendi-Bahşîzâde 217
Şeyhî Abdullah Efendi-Tayyibzâde 218
Şeyhî Mehmed Çelebi-Şeyh Kırık 219
Şeyhî Mehmed Çelebi-Şeyhîzâde 220
Şeyhî Mehmed Bey-Aydınoğlu 220
Şeyhî Mehmed Efendi-Dokuzzâde 221
Şeyhî Mehmed Efendi-Şeyh Ya'kûbzâde 221
Şeyhî Mustafa Efendi-Müftîzâde 222
Şeydâ Ahmed Çelebi-Bahçıvanzâde 223
Şîrî Ahmed Bey-Çerkes Beyzâde 223
Şirin Ali Ağa-Çorakcızâde 224
Şirin Ali Efendi-Handânzâde 224
Şirin es-Seyyid Mehmed Ağa-Çigdem Beyzâde 225

ONALTINCI FÂSIL 226
Sâ'ib Ali Efendi-Dursunzâde 226
Sâ'ib Mehmed Efendi-Fazlızâde 227
Sâbır Ahmed Dede-Mevlevîzâde 227
Satuk Baba-Kılıçzâde 227
Sâti Bey-Bayındırlı 228
Satılmış Bey-Kaya Paşazâde 228
Sâhib Mehmed Efendi-Pirîzâde 229
Sahîb Mûsâ Efendi-Hacı 232
Sâdık Çelebi-Tura Paşazâde 233
Sadık Baba-Memi Dede Hâdimî 233
Sâdık Baba-Derviş 234
Sâdık Ebûbekir Efendi-Bâkırcızâde 234
Sâdık Ahmed Efendi-Müftîzâde 235
Sâdık Hasan Çelebi-Kâtib 235
Sâdık Ali Efendi-Değirmencizâde 236
Sâdık Mehmed Efendi-Müftîzâde 236
Sâdık Mehmed Paşa-Hazinedâr Çerâğı 237
Sâdık Mehmed Efendi-Hacı Kâdirzâde 239
Sâdık Mehmed Efendi-İmâmzâde 239
Sâdık Mehmed Efendi-Zâimzâde 240
Sâdık Mehmed Ağa-Yüzbaşızâde 241
Sâdık Mehmed Efendi-Müftîzâde 242
Sâdık Mustafa Efendi-Taşköprülüzâde 242
Sâdık Mustafa Efendi-Mecdîzâde Hâfız 243
Sârım Mehmed Efendi-Hacı Mâdenzâde 244
Sârım Mehmed Efendi-Emîr İmâmzâde es-Seyyid 244
Sârım Mustafa Efendi-Sarı Müderris 244
Sâruca Paşa-Osman Paşazâde 245
Saruhân Bey-Sunguroğlu 245
Sâfi Ahmed Çelebi-Muîdzâde 246
Sâfi Hüseyin Çelebi-Yeniçerioğlu 246

Sarukâdı Mevlânâ-Rukneddîn Mahmûd Buhârî 246
Sâfiye Hâtun Paşa 246
Sâfiye Hâtun-Beyzâde Hâtun 247
Sâfiye Hâtun-Saru Kâdızâde 247
Saltık Baba-Şeyh Bedreddîn 247
Saltık Bey-Emîr Alâeddîn 248
Sâlih Çelebi-Yavuzoğlu 248
Sâlih Çelebi-Türkmen Şeyhoğlu 249
Sâlih Çelebi-es-Seyyid Bedreddîn Rifâî 249
Sâlih Çelebi-Seydî 250
Sâlih Çelebi-Debbâğî 250
Sâlih Efendi-Kara 250
Sâlih Efendi-Şeyhzâde 251
Sâlih Efendi-Tımârhâne Şeyhi 252
Sâlih Efendi-Dede 252
Sâlih Ağa-Kethüdâ 253
Sâlih Efendi-Lâdikî 254
Sâlih Efendi-Hacı Evliyâ 254
Sâlih Ağa-Hâce Alioğlu 255
Sâlih Efendi-Şeyhzâde Hâfız 255
Sâlih Ulvî Dede-Arab Şeyhi 256
Sâlih Bey-Kayalı Paşazâde Hacı 257
Sâlih Ağa-Mütfizâde 257
Sâlih Efendi-Saatçizâde Hacı 258
Sâlih Paşa-Onuncu 259
es-Seyyid Sâlih Ağa-Zanalızâde 260
es-Seyyid Sâlih Efendi-Kılâvuzzâde 260
Sâlih Ağa-Topçuzâde 261
Sâlih Ağa-Serçezâde Hacı 261
Sâlih Efendi-Çankırılı 262
Sâlih Mehmed Efendi-Kıymacızâde Hacı 262
Sâni'î Mehmed Efendi-Sun'ullahzâde 263
Sâbâyî Ahmed Çelebi-Yakası Yelelizâde 263
Suphi Mehmed Çelebi-Hekîmzâde 264
Sabrî Mehmed Efendi-Sarı Ahmedzâde 264
Sabrî Mehmed Efendi-Mecdîzâde 265
Sabri Mustafa Efendi-Alemdârzâde 267
Sabri Mustafa Efendi-Balcızâde 267
Sadrreddîn İshâk Çelebi-Kadıoğlu 268
Sadreddîn Kâsım Çelebi-Rifâî Şeyhi 269
Sadreddîn Kâsım Çelebi-Sahibî 269
Sadreddîn Mehmed-Tiflisî 270
Sadreddîn Mehmed Baba-es-Seyyid Horasânî 270
Sadreddîn Mehmed Çelebi-Zeytûnî 272
Sadreddîn Mehmed Efendi-Gıyâszâde 272
Sabri Mehmed Çelebi-Tokadîzâde 273
Sıdkı Ahmed Efendi-Ali Kayazâde 274
Sıdkı Mehmed Efendi-Hacızâde 274
Sıdkı Mustafa Paşa-Kadızâde 274
Safâyî Hasan Çelebi-Yazıcı 283

Safer Şâh-Mevlânâ Cemâleddîn **283**
Sâfâ Paşa- Paşa Hâtun **283**
Safiyüddîn Abdülmü'min el-Amâsî **284**
Safiyüddîn Mahmûd Halvetî-Gümüşlüzâde **284**
Safiyüddîn Musâ Çelebi-İğnecizâde **284**
Safiyüddîn Mûsâ Efendi-Şeyhzâde **286**
Safiye Hâtun-Hâtun Paşa **286**
Safiye Hâtun-Kutluzâde **286**
Safiye Hâtun-İğnecizâde **287**
Salahaddîn Mehmed Çelebi-Sarı Şeyhzâde **287**
Salahaddîn Mûsâ Efendi-Şeyh İmâdzâde **288**
Salahaddîn Mûsâ Efendi-Efdâlzâde **289**
Salahaddîn Mûsâ Efendi-Müftîzâde **291**
Salahaddîn Yûsuf Efendi-Şeyh **291**
Samûd Baba-Lâdikî **291**
Samuk Noyin-Temukoğlu **291**
Sun'ullah Halvetî-Debbağlar Şeyhi **292**
Sun'ullah Çelebi-Sarı Kadızâde **293**
Sun'ullah Paşa-Yenibeyzâde **293**
Sun'ullah Efendi-Kâdı **294**
Sun'ullah Ağa-Taşçıoğlu **294**
Sun'ullah Efendi-Şeyhü'l-Kurrâ **295**
Sun'ullah Efendi-Çelebizâde **295**
Sunu'llah Sun'î Efendi-Hâbilzâde **295**
Sun'ullah Bey-Selâm Beyzâde **297**
Sun'ullah Efendi-Molla Şeyhzâde **297**
Sun'ullah Paşa-Müftîzâde **298**
Sun'ullah Efendi-Müftîzâde **298**
Sun'ullah Efendi-Şeyhzâde **299**
Sunî Mehmed Efendi-Sun'ullahzâde **300**
Sûfî Mehmed Efendi-Vâiz **300**
Sûfî Mehmed Efendi-Sûfî Hâce **300**
Sûfî Mehmed Efendi-Sarı **302**
Sûfî Mehmed Efendi-Halvetî **302**
Siyâmi Efendi-Kâdı **303**
Siyâmî Ali Efendi-Oruçoğlu **303**

ONYEDİNCİ FASIL **304**
Ziyâeddîn İsa Ebû'l-Mekârim el-Hakkârî **304**
Ziyâeddîn Mehmed Çelebi-Çorumî **306**
Ziyâeddîn Mehmed Efendi-Nu'mânzâde **307**
Ziyâeddîn Yûsuf Efendi-Şeyh Kâmilzâde **307**

ON SEKİZİNCİ FASL **308**
Tâbâk Dede-Hasan Halîfe **308**
İstidrâd **308**
Tâşân Bey-Emîr Celâleddîn **311**
Tâşân Bey-Tâşânoğlu **312**
Tâşkun Halîfe-Halvetî **312**

Tâlib Hüseyin Efendi-Hindîzâde 313
Tâlib Mehmed Efendi-Hâcezâde 313
Tâhir Çelebi-İbrîzâde 313
Tâhir Bey Nasûhzâde-Hacı 314
Tâhir Bey-Delice 314
Tâhir Abdullah Efendi-Müftîzâde 316
Tâhir Mehmed Efendi-Tokâdîzâde 316
Tâhir Mehmed Efendi-Müftîzâde 317
Tâhir Mehmed Ağa-Zanalıoğlu 317
Tâhir Mehmed Efendi-Baba 318
Tâhir Mehmed Efendi-Köprülü 318
Tab'î Ahmed Dede-Zâkîrbaşı 319
Tûrâ Paşa-Hâce 320
Tûrâ Çelebi-Tûrâ Paşazâde 320
Durâk Bey-Kaya Paşazâde 320
Durâk Bey-Yazarlıoğlu 321
Durâk Çelebi-Kaya Paşazâde 321
Durâk Çelebi-Yararlıoğlu 321
Durak Ağa-Duracan Çâvuş 322
Durâk Paşa-Durâcanoğlu 322
Durak Efendi-Hacı 323
Turhân Bey-Pirî Beyzâde 324
Turhân Bey-Burâk Beyzâde 324
Turhân Efendi-Şeyh Baba 324
Dursun Bey-Kaya Paşazâde 324
Dursun Çelebi-Kaya Paşazâde 325
Dursun Bey-Kaya Paşazâde 325
Dursun Bey 325
Dursun Çelebi-Hacı Turâ Paşazâde 325
Dursun Efendi-Müderris 325
Dursun Bey-Dursunzâde 326
Durali Bey-Emîr Hacıoğlu 326
Durali Bey-Osman Paşazâde 327
Durali Bey 327
Turgut Bey-Abdaloğlu 328
Turgut Efendi-Şeyh 328
Durmuş Çelebi-Defterî 328
Durmuş Bey-Kaya Paşazâde 329
Durmuş Bey-Kaya Paşazâde 329
Durmuş Çelebi-Koca 330
Torul Bey-Köpekoğlu 330
Torumtay-Emîr Seyfeddîn 330
Torun Ahmed Efendi-Dursunzâde 333
Torun Ali Ağa-Emîr Hacızâde Hacı 333
Torun es-Seyyid Mehmed Efendi-Müftîzâde 334
Doğan Bey-Emîr Mübârizeddîn 335
Doğan Şâh-Emîr Şerefeddîn 335
Doğan Çelebi-Mevlânâ Bedreddîn 336
Doğan Bey-Oğuzhânlı 336
Doğan Ağa-Kazancı 336

Doğân Bey-Gâzî Beyzâde 337
Tuğrul Şâh-Selçukî 338
Tuğrul Şâh-Şehzâde 339
Tuğur Bey-Seyisli 339
Tayyar Ahmed Bey-Tayyar Paşa Yeğeni 339
Tayyar Mehmed Paşa-Mustafa Paşazâde 340
Tayyar Mahmûd Paşa-Caniklizâde 342
Tayyib Çelebi-Kadı 347
Tayyib Efendi-Tayyibzâde 348
Tayyib Efendi-Tayyibzâde 348
Tayyibî Mehmed Efendi-Tayyibzâde 349
Tığrak Bey-Emîr Nureddîn 349
Tayfur Paşa-Tuz Paşa Yeğeni 352

ONDOKUZUNCU FASL 353
Zarîf Ahmed Efendi-Kudsîzâde 353
Zarîf Mehmed Efendi-Şeyhü'l-Zürefâ 354
Zuhûrî Ahmed Efendi-Halvetî 354
Zâhirüddîn Mehmed Efendi-Zâhirî 356

YİRMİNCİ FASL 357
Ayşe Hâtun Gâzî 357
Ayşe Hâtun-Âbadzâde 357
Ayşe Hâtun-Müeyyedzâde 358
Ayşe Hâtun-İğnecizâde 358
Ayşe Hânım-Dedezâde 359
Ayşe Hânım-Kûtzâde 360
Abdî Çelebi-Şeyh Cûîzâde 360
Âbid Çelebi-Müstencidzâde 361
Âbid İsmail Efendi-Memi Dedezâde 361
Âbid Abdurrahman Efendi-Şeyhzâde 362
Abdî Ahmed Çelebi-Şeyh Cûîzâde 362
Âdil Bey-Keçizâde 363
Âdil Bey-Kubâdoğlu 364
Âdil Hân Bey-Biçeroğlu 365
Âdil Şâh Çelebi-Kubâdzâde 365
Âdil Mehmed Efendi-Rummânzâde 365
Âdil Mustafa Efendi-Müftîzâde 366
Âdil Mustafa Bey-Türedizâde 366
Ârif Çelebi-Sûfîzâde 367
Ârif Ahmed Efendi-Kadızâde 367
Ârif Ahmed Ağa-Çorakçıoğlu 368
Ârif Hasan Efendi-Hatîb 368
Ârif Ali Efendi-Boluvizâde 369
Ârif Mehmed Dede-Mevlevî 369
Ârif Mehmed Efendi-Dedezâde 370
Ârif Mehmed Paşa-Kasap Bekiroğlu 370
Arif Mehmed Ağa-Kasab Bekiroğlu 374

Arif Mehmed Efendi-Taşköprülüzâde **375**
Ârif Mehmed Efendi-Taşâbâdîzâde **376**
Ârif Mehmed Efendi-Fâzıl **376**
Ârif Mehmed Efendi-İrfanîzâde **380**
Ârifî İbrahim Efendi-Rıdvanzâde **381**
Ârifî Ahmed Efendi-Çelebi Efendizâde **382**
Ârifî Ahmed Paşa-Gencelizâde **382**
Ârifî Hüseyin Çelebi-Sûfîzâde **385**
Ârifî Hüseyin Efendi-Çorumluzâde **385**
Ârifî Mehmed Efendi-Şehir Kethüdâsızâde **386**
Âşir Mehmed Efendi **387**
Âşir Mustafa Efendi **388**
Âşık Ahmed Çelebi-İmâmzâde **389**
Âşık Ali Paşa-Mevlânâ Alâeddîn **389**
Âşık Mehmed Çelebi-Kara Hâfızzâde **393**
Âşık Mehmed Ağa-Odabaşıoğlu **393**
Âsım İbrahim Bey-Yeğenzâde Hacı **394**
Âsım Ahmed Bey-Doktor **394**
Âsım Mehmed Efendi-Selimzâde **395**
Âsım Mustafa Efendi-Helvâcızâde Hâfız **396**
Âtıf Ahmed Efendi-Iydîzâde **396**
Âtıf Mehmed Efendi-Ak Mehmedzâde **397**
Âkil Mehmed Efendi-Büyük Hâce **397**
Âkif Mehmed Bey-Ebûbekir Beyzâde **398**
Âkif Mustafa Efendi-Iydîzâde Hacı **399**
Âkif Mustafa Efendi-Amasyalı **402**
Âlim Çelebi-Pîr Dede **403**
Âlime Hâtun-Gümüşlüzâde **403**
Âlî Ali Efendi-Kâtib Çorakçızâde **403**
Âlî Mehmed Emîn Efendi-Erzurûmîzâde **404**
Abdullah Çelebi-Hâce **404**
Abbas Bey-Halfetoğlu **405**
Abbas Bey-Turhanoğlu **405**
Abbas Bey-Rıdvanzâde **406**
Abbas Ağa-Zor **406**
Abbas Efendi-Rûznâmeci Hacı **407**
Abbas Efendi-Turhalîzâde Hacı **408**
Abdulahad Bey-Âbâdoğlu **408**
Abdulahad Efendi-Şeyhzâde **409**
Abdulahad Bey-Anahtarağasızâde **410**
Abdülevvel Çelebi-Ümm-i Veledzâde **410**
Ablulbari Efendi-Kâtibzâde **414**
Mevlânâ Abdülbâki-Nizameddîn Ebû'l-Meâlî **414**
Abdulbâki Çelebi-Kadı **415**
Abdülbâki Efendi-Şeyh Sun'ullahzâde **415**
Abdülbâki Efendi-Müeyyedzâde **415**
Abdulbâki Efendi-Müfessirzâde **416**
Abdulbâki Paşa-Çavuşzâde **416**
Abdulbâki Efendi-Veli Efendizâde **416**
Abdulbâki Efendi-Çavuşzâde **417**

Abdülbâki Dede-Ârif Dedezâde 418
Abdulbâki Efendi-Kadızâde 418
Abdulbâki Paşa-Dedezâde 418
Abdulbâki Efendi-Hacı 419
Abdülbâki Efendi-Müftîzâde 420
Abdülbâki Ağa-Hacı Bâkizâde Hacı 421
Abdülbâki Efendi-Müftîzâde es-Seyyid Hacı 421
Mevlânâ Abdülcebbâr-Bahaaddîn el-Kâdirî 422
Abdülcebbâr Çelebi-Şeyh Sun'ullahzâde 422
Abdülcebbâr Efendi-Muallim 423
Abdülcebbâr Efendi-Şeyhzâde 425
Abdülcebbâr Efendi-Şirvânîzâde 425
Abdülcelîl Çelebi-Şeyhzâde 426
Abdülcelîl Efendi-Sandukîzâde 426
Abdülcelîl Efendi-Şeyhzâde 427
Abdülcelîl Ağa-Abdülcelîlzâde 427
Abdülcelîl Efendi-Abdülcelîlzâde 428
Abdülcelîl Ağa-Abdülcelilzâde 429
Abdülhalîm Bey-Halfetoğlu 429
Abdülhalîm Çelebi-İmâmzâde 430
Abdülhalîm Efendi-Şârihü'l-Menâr 430
Abdülhalîm Efendi-Ganîzâde 432
Abdülhalîm Efendi-Yûsufzâde 432
Abdülhalîm Efendi-Serraczâde Hacı 433
Abdülhalîm Efendi-Payaslızâde Hacı 433
Abdülhalîm Efendi-Saçlızâde 434
Abdülhalîm Efendi-Hacı Ebûbekirzâde 435
Abdülhamîd Çelebi-Ebû İshakoğlu 437
Abdülhamîd Çelebi-Abdaloğlu 437
Abdülhamîd Efendi-İsrafilzâde 437
Abdülhamîd Çelebi-Müeyyedzâde 438
Abdülhamîd Çelebi-Eşrefzâde 438
Abdülhamîd Çelebi-Şeyh Şâdîlizâde 442
Abdülhamîd Efendi-Mevlânâ Halvetî 442
Abdülhamîd Bey-Köprülüzâde 443
Abdülhamîd Efendi-Şirvânîzâde 444
Abdülhayy Çelebi-Mevlânâ Kemâleddîn 445
Abdulhannan Çelebi-Şâdîzâde 445
Abdülhay Çelebi-İbn-i Muslihî 445
Abdülhay Efendi-Âfitabîzâde 446
Abdülhay Efendi – Sadrzâde 446
Abdülhay Efendi-Müeyyedzâde 446
Abdülhay Efendi-Emîr Sadrizâde 447
Abdülhay Efendi-Müeyyedzâde 448
Abdülhay Efendi-Vâsi' Çelebizâde 448
Abdülhâlik Efendi-Vâiz 448
Abdurrauf Efendi-Muharremzâde 449
Abdurrauf Efendi-Zilelizâde 450
Abdurrahman Celaleddîn el-Harezmî 450
Abdurrahman Saadeddîn el-Mervezî 451

Abdurrahman Zeyneddîn es-Simrî 451
Abdurrahman Celaleddîn Erzincânî 452
Abdurrahman Çelebi-Elvân Çelebizâde 454
Abdurrahman Celaleddîn Muslihî 454
Abdurrahman Celaleddîn Çelebi 456
Abdurrahman Çelebi-Mevlânâ Celâleddîn 456
Abdurrahman Çelebi- Mevlânâ Nizâmeddin 457
Abdurrahman Efendi-İmâmzâde 460
Abdurrahman Çelebi-Tokadîzâde 460
Abdurrahman Çelebi-Muslihîzâde 461
Abdurrahman Efendi-Abdizâde 462
Abdurrahman Efendi-Bâlîzâde 463
Abdurahman Hatîmî Efendi-Müeyyedzâde 463
Abdurrahman Efendi-İğnecizâde 464
Abdurrahman Efendi-Müftîzâde 464
Abdurrahman Efendi-Şeyhzâde 464
Abdurrahman Efendi-Seydi Ali Efendizâde 467
Abdurrahman Efendi-Şeyhzâde 471
Abdurrahman Efendi-Muhaddis 471
Abdurrahman Efendi-Karabaş 472
Abdurrahman Efendi-Veli Efendizâde 474
Abdurrahman Paşa-Hâcepaşazâde 475
Abdurrahman Efendi-Gürcüzâde 475
Abdurrahman Efendi-Arabzâde 475
Abdurrahman Efendi-Şeyhzâde 476
Abdurrahman Efendi-Hâfız 477
Abdurrahman Efendi-Şeyhzâde 478
Abdurrahman Ağa-Hatîbzâde 478
Abdurrahman Paşa-Sûfî 479
Abdurrahman Efendi-Arpacızâde 480
Abdurrahman Efendi-Hıfzızâde 481
Abdurrahman Efendi-Müftîzâde es-Seyyid 481
Abdurrahman Efendi-Müftîzâde 482
Abdurrahman Efendi-Kürd Hâfızzâde 482
Abdurrahman Efendi-Şeyhzâde es-Seyyid el-Hâc 483
Abdurrahman Paşa-Avkatlızâde 483
Abdurrahman Efendi-Şeyhzâde 484
Abdurrahman Ağa-Fazlızâde 484
Abdurrahman Efendi-Zürefâzâde Hâfız 485
Abdurrahman Ağa-Topçuoğlu Hacı 485
Abdurrahman Efendi-Dizdârzâde 486
Abdurrahman Paşa-Hacı Feyzullahzâde 487
Abdurrahman Efendi-Şeyhzâde 487
Abdurrahman Efendi-Kılavuzzâde 487
Abdurrahman Efendi 488
Abdürrahîm Zeyneddîn el-Amâsî 488
Abdürrahîm el-Mühezzib er-Rifâî 488
Abdürrahîm Çelebi-Muslihî 489
Abdürrahîm Çelebi-Mevlânâ Nizameddîn 489
Abdürrahîm Efendi-Müeyyedzâde 491

Abdürrahîm Efendi-İmâm Efendi 496
Abdürrahîm Efendi-Tayyibzâde 497
Abdürrahîm Efendi-İskender Beyzâde 498
Abdürrahîm Efendi-Tayyibzâde 499
Abdürrahîm Efendi-Hüsamzâde 500
Abdürrahîm Efendi-İmâmzâde 500
Abdürrahîm Efendi-Kadızâde es-Seyyid 500
Abdürrahîm Efendi-Şeyhzâde 501
Abdürrahîm Efendi-Iydîzâde es-Seyyid 501
Abdürrahîm Paşa-Ömer Paşazâde 502
Abdürrahîm Efendi-Emîr Müderriszâde 503
Abdürrahîm Efendi-Müftîzâde 503
Abdürrahîm Efendi-Zürefâzâde es-Seyyid 504
Abdürrahîm Efendi-Âkifzâde es-Seyyid 504
Abdürrahîm Efendi-Şeyhzâde es-Seyyid 507
Abdurrezzâk Çelebi-İmâm Çelebi 507
Abdürrezzâk Efendi-Şirvânî 508
Abdürrezzâk Efendi-Geldiklânî 508
Abdürrezzâk Efendi-Bahşîzâde 508
Abdürrezzâk Efendi-Şa'bânzâde 510
Abdürrezzâk Efendi-Ürgüplüzâde 510
Abdüsselâm Çelebi-İbn-i Buhârî 511
Abdüsselâm Efendi-Sun'izâde 511
Abdüsselam Bey-Fazlı Paşazâde 512
Abdüsselâm Efendi-Kadızâde 512
Abdüsselâm Efendi-Nureddînzâde 513
Es-Seyyid Abdüsselâm Efendi- Emîr İmâmzâde 513
Abdüsselam Efendi-Fazlızâde 513
Abdüsselâm Efendi-Kürd Hâfızzâde 514
Abdüsselâm Efendi-Fazlızâde 514
Abdüsselâm Efendi-Fazlızâde Hâfız 515
Abdüssemi' Çelebi-İbn Buhârî 515
Abdüssemi' Çelebi-es-Seyyid Abdî 516
Abdüşşükûr Efendi-Müftîzâde 516
Abdüssamed Ziyaeddîn-Ebü'l Mehâmid 517
Abdüssamed Çelebi-Buhârîzâde 517
Abdüssamed Efendi-Sivaslızâde 517
Abdüssamed Efendi-Hâcezâde 518
Abdüssamed Bey-Avkatlızâde 518
Abdülazîz Nizameddîn-Ebû'l-Mekârim İbnü'l-Garminî 519
Abdülazîz Bey-Emîr Sarı Dânişmend 519
Abdülazîz Efendi-Ümm-i Veledzâde 519
Abdülazîz Efendi-Hacı Bayramzâde 521
Abdülazîz Efendi-Hızır Efendizâde 522
Abdülazîz Efendi-Fazlızâde es-Seyyid el-Hâc 522
Abdülazîz Efendi-Nuhzâde 523
Abdülazîz Efendi-Dersiâm 523
Abdülazîz Efendi-Hâfız Derviş Efendizâde 524
Abdulallam Efendi-Şeyh Nureddînzâde es-Seyyid 524
Abdulalîm Efendi-Emîr İmamzâde es-Seyyid 525

Mevlana Abdülgaffâr-el-Muslihî **525**
Abdülgaffâr-Efendi Şeyhî **526**
Abdülgafûr Efendi-Arpacızâde **527**
Abdülgafûr Efendi-Müftîzâde **527**
Abdülganî Bey-Kuloğlu **527**
Abdülganî Çelebi-Şeyhoğlu **528**
Abdülganî Bey-Abdullah Paşazâde **528**
Abdülganî Çelebi-Akpınârlı **529**
Abdülganî Efendi-Bünyad Efendizâde **529**
Abdülganî Efendi-Ganîzâde **530**
Abdülganî Efendi-Hatîb **531**
Abdülganî Efendi-Ganîzâde **531**
Abdülganî Ağa-Topçuoğlu **532**
Abdülganî Paşa-Tataroğlu **533**
Abdülganî Efendi-Küçük **533**
Abdülganî Paşa-Hâcezâde es-Seyyid **534**
Abdülganî Efendi-Hıfzızâde es-Seyyid el-Hâc **534**
Abdülfettâh Efendi-Sibek **535**
Abdülfettâh Efendi-Müderris **535**
Abdülfettâh Efendi-Hacı Bayramzâde **535**
Abdülfettâh Ağa-Hazînedâr **535**
Abdülfettâh Efendi-Ganîzâde **535**
Abdülfettâh Bey-Zâim **536**
Abdülfettâh Efendi-Fazlızâde **536**
Abdülkâdir Çelebi-Küpeli Şeyh **537**
Abdülkâdir Çelebi-Mevlânâ Zeytûnî **538**
Abdülkâdir Çelebi-Seydî Hüsamzâde **538**
Abdülkâdir Efendi-Sivâsîzâde **539**
Abdülkâdir Efendi-Seydî Hüsamzâde **539**
Abdülkâdir Efendi-Kâdirî **540**
Abdülkâdir Bey-Abdullah Paşazâde **540**
Abdülkâdir Çelebi-Nakîbzâde es-Seyyid **541**
Abdülkâdir Şeyhî Efendi-Müeyyedzâde **541**
Abdülkâdir Efendi-Bahşîzâde **544**
Mehmed Efendi, Ömer Efendi, Esmâ Hân, Mehmed Efendi **545**
Selîme Hâtun, Tâlib Ömer Efendi **545**
Afîfe, Osman Efendi **545**
Mehmed Efendi bin Enes Efendi **545**
Abdülkâdir Bey-Abdullah Paşazâde **545**
Abdülkâdir Efendi-Hacı Bayrâmzâde **545**
Abdülkâdir Paşa-Hâce Paşazâde **546**
Abdülkâdir Ağa-Hacı Mansurzâde Hacı **546**
Abdülkâdir Ağa-Hacı Kâdirzâde **548**
Abdülkâdir Efendi-Hacı Kâdirzâde **548**
Abdülkâdir Efendi-Fazlızâde es-Seyyid el-Hâc **549**
Abdülkâdir Efendi-Hatîbzâde **549**
Abdülkâdir Ağa-Müjdecizâde el-Hâc **550**
Abdülkâdir Efendi-Mîrzâzâde **552**
Abdülkâdir Efendi-Fazlızâde el-Hâc **552**
Abdülkâdir Efendi-Hacı Kâdirzâde es-Seyyid el-Hâc **553**

Abdülkâdir Efendi-Caniklizâde 553
Abdülkâdir Paşa-Cebecizâde 554
Abdülkâdir Efendi-Hacı Vâiz 555
Abdülkâdir Efendi-Hammaloğlu 555
Abdülkâhir Çelebi-Mevlânâ Ziyaeddîn 556
Abdülkerîm Çelebi-Kerimî 556
Abdülkerîm Kâdirî Çelebi-Küpelizâde 557
Abdülkerîm Çelebi-Şeyhzâde 558
Abdülkerîm Efendi-Müeyyedzâde 559
Abdülkerîm Bey-Abdullah Paşazâde 560
Abdülkerîm Bey-Abdullah Paşazâde 562
Abdülkerîm Efendi-Lutfizâde 562
Abdülkerîm Efendi-İmâmzâde Şeyh 563
Abdülkerîm Paşa-Abdullah Paşazâde 563
Abdülkerîm Ağa-Cebecioğlu 564
Abdülkerîm Paşa-Yahnikapan 565
Abdülkerîm Efendi-Kadızâde 567
Abdülkerîm Efendi-Sarı Nâibzâde 567
Abdülkerîm Efendi-Yeniceli 568
Abdülkerîm Efendi-Kadızâde es-Seyyid 568
Abdülkerîm Paşa-Abdullah Hacı Paşazâde 568
Abdülkerîm Bey-Hacı Paşazâde 570
Abdülkerîm Ağa-Dedeoğlu 570
Abdülkerîm Efendi-Müftîzâde 571
Abdülkerîm Bey-Hacı Paşazâde 571
Abdülkerîm Efendi-Hıfzızâde 572
Abdülkerîm Efendi-Nureddinzâde 572
Abdülkerîm Bey-Hacı Paşazâde Hacı 572
Abdülkerîm Efendi-Şeyhzâde 573
Abdülkerîm Efendi-Hâbilzâde 573
Abdülkerîm Efendi-Müftîzâde 574
Abdülkerîm Ağa-Avkatlızâde Hacı 574
Abdülkerîm Efendi-İngiliz 575
Abdülkerîm Efendi-Müderriszâde 577

ABDÎZÂDE HÜSEYİN HÜSÂMEDDÎN YASAR

AMASYA TARİHİ

CİLT 12

EDİTÖRLER

Doç. Dr. Songül KEÇECİ KURT

Doç. Dr. Recep Orhan ÖZEL

Doç. Dr. Metin HAKVERDİOĞLU

2022

AMASYA TARİHİ

On İkinci Cild

Muharriri

İstanbul Evkâf Müdîriyetinde
Kuyûd-ı Vakfiye Mümeyyizi
Amasyalı Abdîzâde Hüseyin Hüsameddîn

Yayına Hazırlayan:

Prof. Dr. Ahmet Hakkı TURABİ

AMASYA

[1]
Amasya Târîhi

Müellifi
Amasyalı Hüseyin Hüsâmeddîn bin Mehmed Abdîzâde

On ikinci Cild

[2] Amasya Târîhi

Abdullah Mu'îneddîn Ebü'l-Mekârim el-Müstevfî

Gümüşlüdür. Nasr bin Güvenç adlı bir Türk'ün oğludur. Amasya'da kâdı'l-kudât olan Tâceddîn Mehmed el-Keşânî hizmetinde ilm ü ma'rifet, hatt u kitâbet öğrendi. Müşârun ileyhin vefâtında Amasya vilâyetinin mâliye işlerinde istihdâm edilerek ilm-i hesâbda mahâreti ve hüsn-i ahlâk ve sadâkati sâyesinde Amasya vilâyeti defterdârı oldu.

Ba'dehû merkez-i saltanât olan Konya'daki müstevfîlerin ve bunlar vâsıtasıyla Sultân Alâeddîn Keykûbâd'ın teveccühlerini celb eylediğinden Konya'ya gidip müstevfîliğe kadar yükseldi. Sultân Alâeddîn'in i'timâdını kazandı. Mükerreren azl ü nasb edilerek 647 hudûdunda vefât etdi. Gayet müdebbir, muhâsib idi. Mahdûmu Sa'deddîn Yûnus da müstevfî, ya'nî mâliye nâzırı olmuştu. Amasya'da "Gümüşlüzâdeler"in büyük atasıdır.**[3]**

Abdullah Kemâleddîn Ebü'l-Fezâ'il İbnü'r-Râzî

Esbak Amasya kâdı'l-kudâtı Mevlânâ Fahreddîn Mehmed bin Mahmûd er-Râzî mahdûmudur. Pederi Amasya'da müderris ve kadı iken doğdu. Sonra beraber Konyaya gidip orada ikmâl-i tahsîl ederek müderris ve bir müddet Amasya kâdı'l-kudâtı olup 675 yılından sonra vefât etdi. Birâderi Mevlânâ Saâdeddîn Mes'ûd bin er-Râzî'dir. Her ikisi de meşâhîr-i ulemâ ve kudâttandır.

Abdullah Çelebi-Veled-i Uğurlu

Sultân İzzeddîn Keykâvûs kızı Fâtıma Hundî Hâtun'un kölesi ve mu'tekı Uğurlu Bâbek oğludur. Pederinin hayâtında tahsîl-i ilm ü edeb etdi. Torumtay oğullarının ve hâssaten Ya'kûb Şâh'ın zamân-ı emâretinde erkân-ı memleketten olup 743 sâlinden sonra vefât etdi.

Abdullah Çelebi-Hâce Nizâmeddîn el-Müstevfî

Amasya Emîri olan Gümüşlüzâde Tâceddîn Mahmûd Bey'in oğludur. Pederinin Mısır'a firârında Sivas'da Eretna Bey'in himâyesine girmişdi. Akl ü ferâseti, ilm ü dirâyeti hasebiyle Eretna Bey'e kendisini sevdirmiş olduğundan müstevfî ya'nî mâliye nâzırı olup Eretna Bey'in mâliye işlerini güzelce idâre etdi.

Emîr-i müşârun ileyhin vefâtında oğlu Mehmed Bey de müstevfî olup 758 sâlinde vefât ettiği zannolunur. Mahdûmu Hâce Sinânüddîn Yûsuf yerini tutdu.

Abdullah Bey- Emîr Muîneddîn el-Atabegî

Amasya ümerâsından Emîr Şücâaddîn İlyâs Bey bin Hayreddîn Hızır Bey bin Atabeg Nasîreddîn Ahmed el-Gazzâlî mahdûmudur. "Atabegzâde" demekle meşhûr Abdullah Bey, Şâdgeldi Paşa devrinde nâ'il-i emâret olup Abdî **[4]** Bey denirdi. Amasya emâretinin Sultân Murâd Hünkâra arz-ı bey'ât etmesine çalışdı.

Amasya vâlîsi olan Yıldırım Sultân Bâyezîd ile Rûmeli'ne harbe gidip Kosova melhâmesinde ibrâz-ı şecâ'at etdi. Ba'dehû Sultân müşârun ileyhin bütün muhârebâtında isbât-ı vücûd u sadâkât edib 804'de Timur Harbi'nde şehîden vefât etdi. Meşâhîr-i ümerâdandır.

Mahdûmları İlyâs, Yörgüç, Hızır Paşalardır. İlyâs Paşa 829'da Yörgüç Paşa 844'de ve Hayreddîn Hızır Paşa da 884'de vefât ettiler. Bunlar Osmanlı müverrihlerinin zannettikleri gibi devşirme ve dönme müslimler değildir. Belki eben an ceddin müslim oğlu müslimler ve Türkoğlu Türklerdir. Bu kadiyye-i muhkeme Yörgüç Paşa'nın vakfiyesinde sarâhaten yazılıdır.

Kezâlik bu üç kardeş Mihal Gâzi oğullarından da değildir. Çünkü Abdullah Bey'in 802 târîhinde ceddi Atabey Gâzi'nin Amasya'da yaptırdığı medresesi evkâfının mûtevellisi olduğu defterhâne kaydından anlaşıldı. Köse Mihâl Gâzi evlâdı ekseriyyetle Rûmeli ve Edirne'de ikâmet etmişlerdir. Yörgüç Paşa'nın câmii kapısının **[5]** üstünde "Celâlü'd-devle ve'd-dîn Yörgüç Paşa bin Abdullah el-Atâbegî" diye yazılıdır.

Abdullah Bey-Âbâdoğlu

Amasya'nın şimâlinde kâ'in Hakâla nâhiyesinde Hacı Mehmed Bey'in oğludur. Pederinin Çelebi Sultân Mehmed'e sebk eden büyük hizmetlerine mükâfât olarak mîrlivâ oldu. Çelebi Sultân'a ve mahdûmu Sultân Murâd-ı Sânî'ye hizmet ve bütün muhârebelerine iştirâk ederek 831 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu Kâsım Bey'dir.

Abdullah Çelebi-Bağdâdîzâde

Amasyalıdır. Hattât-ı meşhûr olup tercemesi yukarıda Ahî Hasan Çelebi unvânıyla yazılan Mevlânâ İzzeddîn Hasan bin Abdullah Argun Kâmil Bağdâdî mahdûmudur. Pederinden hutût-ı mütenevvi'ayı temeşşuk ederek öğrendi. Ulemâdan da tahsîl-i ilm ü edeb edib Amasya vâlîsi iken Sultân Murâd-ı Sânî'ye nişâncı oldu.

824'de Sultân Murâd'ın tahta cülûsunda bir müddet beraber bulundu. Ba'dehû Yörgüç Paşa'nın Amasya vâliliğinde kâtibi olup 838 sâlinden sonra vefât etdi. Âlim, hattât-ı meşhûr idi. Müstakîmzâde Süleyman **[6]** Saâdeddîn Efendi "Tezkiretü'l-Hattâtîn" adlı eserinde diyor ki: "Abdullah - Amâsîdir. Üstâdında ihtilâf olunmuştur. Mesâhif ü âsâr-ı sahâ'if tenmîkine muvaffak, tarz-ı hâs üzere bir hattât-ı muhakkik olduğu muhakkaktır" 837 ramazânında ikmâl ettiği ve Yörgüç Paşa'ya yazdığı Yâsin-i Şerîf Sûresi'ni gördüm. Pek değerli bir yazı idi.

Süleyman Efendi bu zâtı 849 târîhinde berhayât olan Abdullah el-Kâtib'den evvel yazdığına bakılırsa bizim hattât Abdullah Çelebi'nin bu târîhden evvel vefât ettiği tahmîn edilebilir. Mahdûmu Mevlânâ Mahmûd Çelebi meşâhîr-i ulemâdandır. Birâderi Şemseddîn Ahmed Çelebi'dir.

Abdullah Çelebi-Kemâleddîn el-Muslihî

Amasyalıdır. Meşâhîr-i kudât-ı ulemâdan Abdürrahîm Çelebi bin Mehmed Çelebi bin Musliheddîn Mûsâ Çelebi mahdûmudur. Ulemâdan ikmâl-i tahsîl edib müderris, kadı oldu. 841 sâlinden sonra vefât etdi.

Abdullah Çelebi-Zilelizâde

Amasya tüccârından Zilelizâde Hâce Alâeddîn Alî bin Zileli Hâce Hasan oğludur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm edib müderris oldu. 867'de kibâr-ı ulemâdan **[7]** görüldü. Ba'dehû vefât etdi.

Abdullah Çelebi-İsrâfilzâde

Amasya meşâyihinden Nasûh bin Mevlânâ İsrâfil'in oğludur. İkmâl-i tahsîlden sonra müderris, kadı oldu. 872'de Çorumlu 878'de Tokat kadısı görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Kibâr-ı kudâttan idi.

Abdullah Efendi-Emîr Sadreddinzâde

Amasya'nın Yenice köyünde zâviyesi hücresinde medfûn olan sâdât-ı kirâm-ı Hüseyniyyeden Emîr Sadreddîn Mehmed bin Hüseyin bin Alî el-Horasânî mahdûmudur. Amasya'da ulemâdan tahsîl-i ilm ü kemâl edib ders-i âm ve Atabeg müderrisi oldu.

Ba'dehû Merzifon'da Sultân Mehmed Medresesi müderrisi olarak temâyüz etdi. 883'de Amasya vâlîsi iken Sultân Bâyezîd-i Sânî'ye mu'allim olup 886'da Sultân müşârun ileyhin tahta cülûsunda Bursa'da Sultân Murâd Medresesi müderrisi olduğu hâlde 890'da vefât etdi. Âlim, fâzıl müttakî bir seyyid-i zî-şân idi. Mahdûmu nakîbü'l-eşrâf Emîrî Mahmûd Efendi'dir.

Abdullah Paşa-Bağdâdîzâde

Amasyalıdır. Fâtîh Sultân Mehmed Hân devrinde hizâne-i âmire defterdârı iken maktûlen vefât eden el-Hâc Sinan Bey bin el-Hâc Ahmed Çelebi bin Mevlânâ İzzeddîn Ahî Hasan mahdûmu ve hattât-ı meşhûr Abdullah Çelebi'nin yeğenidir.

Amasya'da tahsîl-i ilm u edeb edib Amasya vâlîsi **[8]** iken Sultân Bâyezîd-i Sânî'ye intisâb ederek ümerâdan oldu. Bir müddet Canik sancâğı Beyi olup ma'iyyet-i ümerâsından olarak Amasya'ya geldi. 878'de Uzun Hasan Harbi'nde ibrâz-ı liyâkât etdi.

886'da Sultân Bâyezîd'in cülûsunda Amasya vâlîsi olan Şehzâde Sultân Ahmed'in lâlâsı ve müşteşâr-ı umûru olarak Beylerbeyilik pâyesi aldı. 889'da Ankara Beylerbeyi olup Cem Sultân meselesinde Cem'in gönderdiği kuvvetle harb ederken 890'da maktûlen vefât etdi. Sâdık, gayûr idi.

Amasya'da yaptırdığı câmii-şerîf ile dârü'l-hadîsi 888'de ikmâl ettiği kapısı üstünde yazılıdır. Evkâfını ve vakfiyesini oğulları Abdülkerîm, İskender Beyler tanzîm ettirdi. Diğer mahdûmu Abdülğanî Bey de 890'da vefât etdi.

Abdullah Bey-Şehzâde Sultân

Amasyalıdır. Pederi Sultân Bâyezîd-i Sânî Amasya'da vâlî iken 860'da doğdu. Vâlidesi Şîrîn Hâtun idi. Amasyalı Hayreddîn Hızır Paşa lâlâsı ve atabegi olup on dört yaşında iken 874'de Trabzon vâlîsi oldu. **[9]** Vâlidesi ve lâlâsıyla beraber Amasya'dan Trabzon'a gitdi.

Trabzon ilk feth edildiğinde maktûl olan ve firâr eden Rûmlar'ın yerini doldurmak için Amasya'dan hayli Türkler taleb edilip yerleştirildi. Trabzon'da Amasya Mahallesi bu sûretle meydana geldi. Câmiler mescidler, çeşmeler binâ edilerek i'mâr edildi. Şîrîn Hâtun'un çeşmesi üstünde mahkûk olan kitâbe bunu göstermektedir.

883'de büyük babası Fâtîh Sultân Mehmed kendisini İstanbul'a celb edib mahdûmu Şehzâde Sultân Mustafa'nın kerîmesiyle tahta cülûsundan sonra ya'nî 887'de Sultân Cem yerine Karaman vâlîsi oldu.

Ancak yolda hasta olup Karahisâr-ı Şarkî'ye vusûlünde bir müddet ikâmet etdi. 888 senesi zilka'desinde vefât edib cenâzesi Bursa'ya nakledilerek Sultân Murâd-ı Sânî türbesi civârındaki dâ'ireye defn edildi. Şecî', âlim, müdebbir idi.

İki kerîmesi kaldı. Biri Uzun Hasan Şâh evlâdından Mîrzâ Zeynel Paşa'ya diğeri de Amasyalı Yahşi Beyzâde Ahmed Paşa'ya tezvîc edildi. Bunun zevcesi olan **[10]** sultânın adı Şâdî Sultân'dır.

Abdullah Efendi-Hattât

Amasyalıdır. İlyâs bin Alî mahdûmu olduğu kendi imzâsından anlaşıldı. Hattın yedi üstâdlarından biridir. Tercemesi yukarıda yazılan hattât-ı meşhûr Bağdâdîzâde Abdullah ve Sûfî Yahyâ Çelebilerden temeşşuk ederek üstâdlarına tefevvuk edecek bir mahâret gösterdi.

Şeyhü'l-hattâtîn Amasyalı Hamdullâh Efendi'nin mu'âsırı olan bu hattât yalnız Amasya'da değil bütün cihânda tanınmış olan üstâdlardan oldu. 891 târîhinde yazdığı Sûre-i En'âm Şehîd Alî Paşa Kütüphânesi'ni tezyîn eden âsâr-ı nâdiredendir. Bu sûrenin sonunda

"Ketebehü'l-fakîr Abdullah bin İlyâs el-Amâsî" diye yazılıdır. "Tezkiretü'l-Hattâtîn"de üstâdıyla birleştirilmiş olarak yazılmıştır. Üstâdı Abdullah bin Hasan ve kendisi Abdullah bin İlyâs'tır. Her ikisinin adı Abdullah olduğundan bir zannedilmişdir. Zamânları da bir değildir.

Amasya vâlîsi Sultân Ahmed bin Sultân Bâyezîd-i Sânî **[11]** mu'allim-i hattı olup mukbil ve mükerrem olarak yaşadı. 911'de şehzâdegânın hitân düğününde berhayât olduğu Münîrî Efendi'nin "Mecmû'â"sında târîh-i vefâtı anlaşılamadı.

Habîb Efendi Hatt u Hattâtân adlı eserinde diyor ki: "Üstâd Abdullah Amâsî - Cemâl ve Celâl'in dayılarıdır. Üstâdında ihtilâf olunmuşdur. Müşârun ileyh kalemi cezm-i kat' ederek kendine mahsûs bir şîve ihtirâ' eyleyip seksende vefât etmişdir. Mesâhif ve âsâr-ı sahâ'if-i tenmîkine muvaffak bir hattât olduğu muhakkakdır"

Bu ibâre arasında "Seksende vefât etmişdir." diye kayd edilmesi sehve mübtenîdir. Bundan Abdullah Efendi'nin 880'de vefât ettiği anlaşılır. Halbuki müşârun ileyhin kitâbesi ve Münîrî Efendi'nin kaydı bunun sehv olduğunu göstermektedir.

Bununla beraber Habîb Efendi, Mustafa Dede bin Şeyh Hamdullâh tercemesinde diyor ki "Pederinden mücâz ise de zamân-ı hayâtında kemâl-i rakâyık-ı hattan istifâdesi müyesser olmadığından Abdullah Amâsîden telemmüz eyledi" ve sonunda "vefâtı kırk yaşında iken 946'dadır" diyor.

946'da kırk yaşında vefât eden bu zâtın 906'da **[12]** doğduğu anlaşılır ki 880'de vefât eden bir zâttan telemmüz etmesine imkân yoktur. Herhâlde üstâd-ı müşârun ileyh Abdullah Efendi'nin 920'de vefât ettiği pek muhtemeldir.

Abdullah Efendi-Köprücek

Kedağra (Köprü) dır. "Ahbârü'd-Düvel"de yazıldığı üzere Muzlih yahud Muslih adlı bir zâtın oğludur. Amasya'da ikmâl-i tahsîl ederek vatanına avdet ve orada tedrîse mülâzemet etdi. Ba'dehû Kedağra'da müftü ve kadı olarak iştihâr etdi.

Sultân Selîm-i Evvel Çaldırân Harbi'nden dönüp Amasya'ya geldiğinde bu zâtın fazl u ittikâsını beğenip İstanbul'a götürdü. Şâm'ın fethinde mâ'iyyetinde bulunarak kendisine imâmet etdi. 926 senesi muharreminde Şâm kadısı oldu. 927 senesi şevvâlinde vefât etdi. Âlim, fakîh, müttakî, muhâbüdda've idi. Mahdûmu Sinâneddîn Yûsuf Efendi'dir.

Abdullah Çelebi-Celâlzâde

Amasyalıdır. Hattât-ı meşhûr Köse Muhyiddîn Mehmed Çelebi mahdûmudur. Amcası Celâleddîn Efendi'den **[13]** temeşşuk ederek hutût-ı mütenevvi'ayı öğrendi. En ziyâde hatt-ı dîvânîye özenip üstâd oldu. Pederinin vefâtında yerini tutdu.

920'de Yavuz Sultân Selîm Îrân'dan dönüp Amasya'ya geldiğinde bunun yazısını beğenip İstanbul'a götürdü. Dîvân-ı hümâyûn kalemine girdi. Burada ilm ü edebiyle hatt u ahlâkıyla kendisini sevdirip Dîvân-ı hümâyûn kâtibi ve 933'de re'îsü'l-küttâb oldu.

937'de azl edilip çok geçmeden Kâğıt emîni 842'de ikinci def'a re'îsü'l-küttâb 947'de Sadr-ı a'zam Lûtfî Paşa'nın azlinde infisâl ve ba'dehû irtihâl etdi. Âlim kâtib, hattât-ı meşhûr idi. İstanbul'da Çilingirler Mescidi'ni yaptırdı.

Abdullah Efendi-Müeyyedzâde

Amasyalıdır. Müeyyed Çelebizâde Alî Çelebi'nin mahdûmu ve Kazasker Abdurrahmân Efendi'nin küçük kardeşi olup[172] müşârun ileyhden tahsîl-i ulûm ederek tedrîse mülâzım ve müderris oldu. Sadr-ı a'zam Amasyalı Pîrî Mehmed Paşa bunun fazl u kemâlini beğenip kendisine dâmâd etdi. Yetiştirmek istedi. **[14]**

172 "Benim tetebbu'âtıma göre Abdurrahmân Efendi'nin büyük kardeşi Abdullah Efendi bin Alî 898'de Sarâybosna kadısı olduğunu kendi imzâsıyla gördüm. Abdullah bin Alî el-Müeyyedî'dir. Bu Abdullah Efendi Abdülkerîm Efendi bin Alî Çelebî bin Müeyyed Çelebi mahdûmu ve Abdülhayy Efendi'nin birâderidir. Metindeki yazış, me'hazların yazılışıdır."

Sultân Selîm-i Evvel fazl u kemâlini takdîr ederek kendisine yevmî yüz elli akçelik kazâ verdi. Pîrî Paşa bunu ya nişâncı yahud defterdâr etmek istedi. Hayfâ ki makâmını İbrâhim Paşa'ya terk ve sadâretten istifâ eylediğinden kazâya rızâ verdi. Sofya, Üsküp, Bosna, Siroz vilâyetlerine mükerreren kadı oldu.

Sonunda Sofya kadısı olduğu hâlde 961 senesinde dâr-ı bekâya rihlet etdi. Âşık Çelebi "Meşâirü'ş-Şu'arâ" adlı tezkiresinde diyor ki: "Acem-reviş, zarâfet-verziş, merdüm-şân, pür-i irfân, şerîf ü zarîf, lâtîf ü nazîf, hûb-ı ta'lîk-nüvîs, her fennde âlî ve her ma'rifette husûsan şi'r ü inşâda ve inşâd ü mu'ammâda medhali vâr idi."

Mahlası "Adbî"dir. Âşık Çelebi şu gazelini yazıyor:

Şerh ider dürden dehân açmış dil-i (sad)pârenin
Bagladım ol dem hemân agzını muhkem yârenin

Katı gönlün yumuşadur câna benim zârlıgım
Kûh-ken zoruna döymez gücü seng-i hârenin

Gün yüzünde benleri denli safâdan oluna
Gül yüzünde zîneti mihr ü meh-i seyyârenin **[15]**

Abdullah Ağa-Ganîzâde

Köprülüdür. Tercemesi yukarıda yazılan Akpınarlı Abdülğanî Çelebi oğludur. Evâ'il-i hâlinde sipâhî olup bütün muhârebelere iştirâk ederek şecâ'at ve liyâkâtı ile temâyüz etdi. Uzun müddet Kedağra voyvodası ya'nî kâ'im-makâmı olup Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Mustafa'ya kendisini beğendirdi.

Bir aralık müşârun ileyhin sipâhîler ağası olarak büyük bir nüfûz ve ikbâle erdi. Ancak 960 senesi şevvâlinde şehzâdenin şehâdeti üzerine büyük bir tehlike geçirdi. Şecâ'at ve sadâkati zâhir olduğundan 962'de Sivas eyâleti muhassıl-ı emvâli oldu.

966'da Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Bâyezîd'e te'allûk ve intisâbı olduğu gamz edilerek azledildiğinden Köprü'de ikâmet ve 971'de dâr-ı bekâya rihlet eyledi. Şecî', müdebbir, işgüzâr, sâhib-i hayr bir zât idi. Köprü'de mahallesi ve câmii vardır.

Abdullah Efendi-Bahâeddînzâde

Amasyalıdır. Halvetî meşâyih-i kirâmından Muhyiddîn Mehmed Efendi bin Şeyh Bahâeddîn Mehmed Çelebi **[16]** mahdûmudur. Amasya ulemâsından ikmâl-i tahsîl edib bir müddet ders okuttu. Sonra Muhyiddîn Mehmed Halvetîye mürîd olup Çilehâne şeyhi olmuştu.

Buradan azlinde Sofular Mahallesi'nde yaptırdığı tekke şeyhi olarak sâlikleri irşâda çalıştı. Ba'dehû Abdullah Paşa Câmii kürsî şeyhi olup halka vâ'z ü nasîhât ve talebe-i ulûma hadîs ve tefsîr okutarak tedrîse mülâzemet ve takrîben 981 hudûdunda dâr-ı kudse rihlet etdi.

Âlim kâmil, zâhid, müteşerri', halûk, sâhib-i hayr u hasenât idi. Emlâkini ve nükûdunu tekkesine vakfedip tekkesi imâret gibi işler, fakîr ve mesâkine bezl-i i'ânât eylerdi. Sultân Abdülhamîd-i Sânî devrinde vakfı ma'ârif nâmına zabt edildi. Çünkü tekke harâb ve nâbûd olmuşdu.

Abdullah Efendi-Kızılcalı

Amasya'nın cenûb-i garbiyyesinde vâkî Kızılca köyünden İsmâîl oğludur. Müfessir Ahmed ve Cum'a Efendilerden ikmâl-i tahsîl ederek tedrîse me'zûn ve mücâz ve ders-i âm oldu. Bu esnâda Hakâla'da Kâsım Bey müderrisi oldu. **[17]**

Ba'dehû Amasya içindeki medreseleri devrederek hamsîn pâyesine erdi. 990 hudûdunda İçerişehir'de Ahî Sa'âdeddîn tekkesi ve Kutlu Şâh Câmii kürsî şeyliği ile tekâ'üd edilip va'z ü

irşâd ile imrâr-ı hayât ederek 1000 yılına doğru vefât etdi. Kibâr-ı ulemâdan olup "Abdullah bin İsmâîl el-Ahmerî" diye imzâ ederdi.

Abdullah Efendi-Şeyhzâde

Amasya'da Çilehâne şeyhi Abdurrahmân Efendi'nin oğludur. Ulemâ ve meşâyih-i kirâmdan tahsîl ve tefeyyüz edib tedrîs-i ulûma mülâzemet etdi. Birâderi Şeyh Hüsâmeddîn Efendi'den sonra Çilehâne şeyhi ve müderrisi olup 1011 vak'asından sonra vefât etdi. Ulemâ ve meşâyihden idi.

Abdullah Çelebi-Gümüşlüzâde

Amasya meşâyihinden Mehmed Çelebizâde Halîl Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da ikmâl-i tahsîl edib müderris ve kadı oldu. Hayli kasabât ve bilâda kadı olup 1008 senesi vak'asında vefât etdi. Kibâr u eşrâf-ı kudâttan âlim, müstakîm, afîf bir zât idi. Âlî Bey Amasya Beyi iken bu zâtı görüp senâ etmişdir.

Abdullah Ağa-Kuloğlu

Amasya sipâhîlerinden olup muhârebelere iştirâk ederek ün aldı. Karayazıcı Abdülhâlim vak'asında devlet tarafdârı olduğundan Amasya kethüdâyeri ve mükerreren Amasya mütesellimi oldu. 1017'de Kuyucu Murâd Paşa'nın eşkiyâyı tenkîlinde hizmetler ettiğinden Sipâhîler kethüdâsı ba'dehû muhassıl-ı emvâl-i Sivas olup Lehistân Harbi'ne gitdi. **[18]** 1030'da harbe gidip sonra vefât etdi. Yiğitlerdendi. Mahdûmu Mehmed Bey'dir.

Abdullah Efendi-Ebü'l-Kâsımzâde

Amasyalıdır. Ulemâdan Kâsım Efendi bin Ebü'l-Kâsım Abdullah Efendi bin Ahmed Efendi bin Hatîb Kâsım Efendi mahdûmudur. Amasya ulemâsından Muhaşşî Sinan Efendi, Kulu Sinan ve Cüneydzâde Abdurrahmân Efendilerden ikmâl-i tahsîl edib İstanbul'a gitdi.

Şeyhülislâm Zekeriyâ Efendi'den mülâzim ve ba'zı medârise müderris olarak erba'în pâyesine erdi. 1018 saferinde Pervîz Efendi, 1020 recebinde Eski İbrâhim Paşa, 1024 rebîülevvelinde Efdâlzâde ba'dehû Gazanfer Ağa, Sahn-ı Semâniye ve 1025 şa'bânında Hasekî Sultân medreselerine müderris oldu.

1029 senesi rebîülâhirinde Üsküdar'da Vâlide Sultân ve 1031 recebinde Süleymanîye müderrisi olup 1032 zilhiccesinde Eyüp mollası oldu. 1034 saferinde ma'zûl ve 1036 recebinde İzmir mollası olup 1037 ramazânında azledildi. 1038 şevvâlinde dâr-ı bekâya rihlet etdi. **[19]**

Nev'îzâde Atâyî Efendi "Zeyl-i Şakâyık**"**da mûmâileyhin tercemesini yazdıkdan sonra diyor ki: "Mevlânâ-yı merkûm sîr-âb-ı ser-çeşme-i ulûm, hengâm-ı tedrîsinde ifâdeye mâ'il ve meşgûf, eyyâm-ı hükûmetinde istikâmet ü nezâhet ile ma'rûf, dervîş-nihâd, pâk-i'tikâd, meşğûl-i meşâğil-i ilm ü dîn, mukallid-i ulemâ-i âmilîn idi."

Abdullah Efendi-Kadızâde

Esbak Amasya kadısı Mustafa Efendi'nin mahdûmu ve fâzıl-ı meşhûr Mehmed Alî Efendi'nin büyük birâderidir. Amasya'da ikmâl-i tahsîl edib müderris olarak yıllarca tedrîse mülâzemet etdi. 1030'da İstanbul'a gidip mu'allim-i Sultânî Amasyalı Ömer Efendi âsitânesine mürâcaat ederek kürsî meşâyihi sırasına girdi. Sultân Bâyezîd Câmii kürsî şeyhi olduğu hâlde 1042'de vefât etdi. Âlim, âmil, zâhid, kâmil idi.

Abdullah Efendi-Hâcezâde

Amasyalıdır. Mu'allim-i Sultânî İğnecizâde Ömer Efendi'nin mahdûmudur. 992'de doğdu. İstanbul ulemâsından ikmâl-i tahsîl edib müderris, 1029'da Galata mollası ve recebinde İstanbul kadısı olarak temâyüz etdi. **[20]** 1031 recebinde Sultân Osmân-ı Sânî maktûl ve pederi ma'zûl olduğundan kendisi azledilip şevvâlinde pederi Mekke'ye ve kendisi Mihalîc kazâsı

arpalığıyla Bursa'ya i'zâm edildi. 1034'de kendisinin ricâsıyla Amasya'ya nakl-i ikâmet etdi. Amasya sâdâtından es-Seyyid Osmân Efendi bin es-Seyyid Mustafa Efendi'nin kerîmesiyle evlendi.

1038'de Sadr-ı a'zam Hüsrev Paşa'nın arzıyla İstanbul'a avdet edib 1041 recebinde Anadolu Kazaskeri ve 1042 zilhiccesinde Rûmeli Kazaskeri oldu. 1044'de Revan seferinde Sultân Murâd ile beraber gitdi. 1045'de avdet edib Amasya'ya vüsûlünde sadâretten isti'fâ ederek Mısır mollası oldu.

1045 senesi zilka'desinde Mısır'a vüsûlünden az sonra vefât etdi. Çünkü Sadr-ı a'zam "Tabanı yassı" demekle meşhûr Arnavut Mehmed Paşa müşârun ileyhi Sultân Murâd'a gamzetmişdi. İ'dâm korkusundan isti'fâ ederek Mısır'a tâlib olduysa da havf ü cân endişesi kendisini alıp götürdü. Âlim, afîf, edîb, sahî, keremkâr bir zât idi. Oğulları es-Seyyid Mustafa, Osmân Efendilerin tercemeleri aşağıda gelir. **[21]**

Abdullah Efendi-Evliyazâde

İmâm-ı Sultânî Amasyalı Evliyâ Mehmed Efendi mahdûmudur. Genç iken pederiyle beraber İstanbul'a gitdi. Orada ikmâl-i tahsîl edib Ayasofya Câmiinde ders-i âm ve Hâcezâde Abdullah Efendi'den mülâzim ve müderris olup 1055 recebi gurresinde hamsîn pâyesiyle Mahmûd Efendi Medresesi müderrisi oldu. 1056'da vefât etdi. Ulemâdan idi.

Abdullah Ağa-Keresteci Birâderi

Amasyalıdır. Köprülü Mehmed Paşa'nın müsteşârı ve mahrem-i esrârı olan Keresteci Alî Çelebi'nin birâderidir. Erbâb-ı ticaretten iken Köprülü Mehmed Paşa'nın sadâretinde baş-bâkî kulu, ya'nî tahsîlât-ı mâliye müdürü olduğu hâlde 1068 senesi recebinde vefât etdi. Müdebbir, işgüzâr idi. Oğulları Abdülkerîm, Abdülkâdir, Mehmed, Alî Ağalardır. Kızları da Ayşe, Fâtıma Hânımlardır.

Abdülkerîm Efendi-Hayreddînzâde

Amasya kadısı olup tercemesi yukarıda yazılan İbrâhim Efendi bin Ahmed Efendi bin Hayreddîn Efendi'nin oğludur. Vâlidesi Köprülü Durak Ağa'nın kerîmesi **[22]** Fahrünnisâ Hâtun'dur. Amasya'da ikmâl-i tahsîl ederek müderris, kasabâta kadı, Amasya'nın nâib ve kadısı oldu. Sancakları devrederek 1071 sâlinden sonra vefât etdi. Meşâhîr-i kudât ve ulemâdan idi. Mahdûmu Mehmed Efendi'dir.

Abdullah Efendi-Müftüzâde

Merzifon müftüsü Mehmed Efendi'nin oğludur.[173]

Abdullah Efendi-Tâceddînzâde

Amasyalıdır. Vâ'iz-i meşhûr Hüseyin Efendi'nin oğludur. Amasya ulemâsından tahsîlini ikmâl edib ders-i âm ve Amasya medreselerine sırasıyla müderris-i benâm oldu. Ba'dehû Tokat'da Hâtuniyye müderrisliğinden 1091'de tekâ'üd ihtiyâr edib Amasya'da ikâmet ve Alaca Hamam vakfının tevliyetiyle iştiğâl ve 1100 yılına doğru vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan, zâhid, müttakî idi. Müftüzâde zâviyesi şeyhi olmuştu.

Abdullah Efendi-Kerestecizâde

Amasyalıdır. Köprülü Mehmed Paşa'nın müsteşârı ve mahrem-i esrârı olan Amasyalı Keresteci Alî Çelebi'nin oğludur. Gençliğinde hıfz-ı Kur'ân edib pederiyle İstanbul'a gitdi. Orada tahsîl-i ulûma çalışıp Fâzıl Ahmed Paşa'ya sadâretinde imâm oldu.

173 Müellif "Abdullah Efendi-Müftüzâde" tercemesini eksik bırakmıştır. (Ed.)

1087 senesi evâ'ilinde vefât eden Köprülü el-Hâc Halîl Efendi'nin yerine üçüncü İmâm-ı Sultânî ve müderrisi ve 1093'de **[23]** imâm-ı sânî ve 1097 şa'bânında birinci imâm-ı şehriyârî olup müte'âkıben Sultân Ahmed müderrisliği ve İstanbul pâyesiyle taltîf edildi.

1099 senesi muharreminde Dördüncü Mehmed Hân'ın hal'inde infisâl edib çok geçmeden Manisa mollası olarak oraya gönderildi. 1103 muharreminde Manisa'da vefât etdi. Hâfız-ı Kur'ân, sâhib-i edeb ü irfân, fenn-i mûsikîye âşinâ ve üstâd idi.

Abdullah Paşa-Behrâm Beyzâde

Amasyalıdır. Amasya Sultân Bâyezîd imâreti şeyhi iken 1058'de vefât eden Genceli Velî Bey'in akrabâsından Behrâm Bey'in oğludur. Sipâhî olup hayli muhârebâta iştirâk ederek terakkî gördü. Ba'dehû Merzîfonî Kara Mustafa Paşa dâ'iresine girdi.

Müşârun ileyhin kâ'im-makâmlığında silâhdârı ve sadâretinde cizyedârı olduğundan "cizyedâr" demekle iştihâr etdi. 1095'de kapıcılar kethüdâsı, 1097'de ikinci mîrahûr oldu. Ancak 1099 muharreminde Dördüncü Sultân Mehmed'in hal'inde kapıcıbaşı olarak sarâydan çıkarıldı.

1100'de baş-bâkî kulu ve şevvâlinde defterdâr-ı sânî **[24]** oldu. 1104 senesi recebinde Bozoklu Mustafa Paşa sadâretinde ikbâli parlayıp zilka'desinde kethüdâ-yı sadr-ı âlî ve 1105 senesi rebîülâhirinde vezâretle sadâret kâ'im-makâmı oldu. Ancak recebinde vefât eyledi. Edirne'de medfûndur.

Müdebbir, iş-güzâr idi. Bir kızı kalıp onu da merhûmun vefâtından sonra yeğeni Ahmed Ârifî Paşa aldı. Metrûkâtı devlet tarafından ahz u kabz edilerek veresesine barınacak bir konağı kaldı.

Abdullah Ağa-Kadızâde

Amasyalıdır. Sultân Bâyezîd hatîbi Abdurrahmân Efendi bin Mustafa Efendi'nin oğludur. Pederinin vefâtında yetîm olduğundan Kara İbrâhim Paşa'nın himmetiyle Enderûn-ı Hümâyûna girdi. Orada tahsîl ve tefeyyüz ederek iç kilâr kethüdâsı oldu.

Sadr-ı a'zam Amcazâde Hüseyin Paşa'nın adamı olduğundan Şeyhülislâm es-Seyyid Feyzullâh Efendi'yi kuşkulandırdı. Bu yüzden 1112 senesi rebîülâhirinin on üçüncü günü kapıcıbaşılıkla sarâydan uzaklaştırıldı. Ba'dehû Yeniçeri silâhdârı ağası oldu. 1115 senesi **[25]** evâ'ilinde vefât etdi.

Abdullah Efendi-Dû'âcı

Merzifonludur. Amasya müftüsü Müfessir Hızır Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib Merzifon'a avdet ve tedrîse mülâzemet ederek iştihâr etdi. Ba'dehû Zeynel Medresesi müderrisi ve Çelebi Sultân Mehmed Câmii kürsî şeyhi olduğu hâlde 1121'de vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan, vâ'iz, nefesi mü'essir talîku'l-lisân bir zât idi. Mahdûmu Hacı Mehmed Efendi meşâhîr-i ulemadandır.

Abdullah Efendi-Şeyh

Amasya'da ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve ba'zı medârisde müderris ve sonunda Pervâne Bey Câmii kürsî şeyhi olduğu hâlde 1121 senesi recebinde vefât etdi. Âlim, vâ'iz idi. Bir müddet Şeyh Osmân Efendi tekkesi şeyhi de olmuştu.

Abdullah Efendi-Ebezâde

Amasya'da Müftüzâde tekkesi şeyhi ve Enderûn Câmii vâ'izi iken 1078'de vefât eden Tâceddînzâde eş-Şeyh Hüseyin Efendi bin Mustafa Efendi bin Tâceddîn Efendi'nin mahdûmu kudâttan Mustafa Efendi'nin oğludur.

1061'de doğdu. Pederinin Rûmeli kasabâtından Balçık kasabasında imâm olduğu esnâda büyüdü ve ba'dehû vâlidesi Sultân Mehmed Hân-ı Râbi' zamânında şehzâdelerine ebelik

ederek sarâya alındığı münâsebetle beraber İstanbul'a gelip Minkârîzâde Abdullah Efendi'nin halka-i tedrîsinde okudu ve bunun pederi olan Şeyhülislâm Yahyâ Efendi'den **[26]** mülâzim ve 1081'de müderris oldu.

Ba'dehû medreseleri devre başlayıp kırktan ma'zûl iken 1085 ramazânında kadı, 1087 şevvâlinde bir derece terfi' edilip 1089 saferinde Mesih Paşa ve şevvâlinde Zekeriyâ Efendi, 1091 muharreminde Nişâncı Paşa-yı Cedîd medreselerine müderris ve çok geçmeden Evkâf-ı harameyn müfettişi oldu.

1092 cumâdelûlâsında Sahn-ı semânîye, 1093 rebîülâhirinde Bayram Paşa, 1094 şa'bânında Sarây-ı Galata, 1096 rebîülevvelinde Süleymaniye medreselerine müderris olup şevvâlinde Haleb mollası oldu. 1098 saferinde ma'zûl ve rebîülevvelinde Mısır mollası olup 1101 recebinde müddet-i örfiyyesi hitâma erdi.

1103 saferinde Edirne mollası olup zilka'desinde azledildi. 1104 saferinde İznik ve Ayazmend kazâlarına terfî edilip 1106 muharremi gurresinde sene-i âtiye muharremi gurresinden i'tibâren ve tevkîten Mekke-i Mu'azzama Hükûmetiyle taltîf ve terfî' edilmişti.

Azimete hazırlanırken yeni cûlus eden ikinci Sultân Mustafa Hân'ın fermânıyla 1106 recebinde İstanbul pâyesine nâ'il olarak Edirne'ye dâ'vet edildi. Oraya **[27]** vüsûlünde Anadolu Kazaskeri olup 1108 cumâdelûlâsında Gelibolu Güzelhisar ve Kirmastı arpalıklarıyla mütekâ'id ve şa'bânında bâ-hatt-ı hümâyûn Rûmeli Kazaskeri oldu.

1109 senesi şa'bânında müddet-i örfiyyesinin hitâmıyla mün'azil ve Üsküdar kazâsı arpalığıyla sâniyen mütekâid olmuşdu. Ancak Şeyhülislam Erzurumlu es-Seyyid Feyzullâh Efendi''nin istirkâbına binâ'en 1112 şa'bânında arpalığı Mar'aş'a tahvîl edildi. Kabûl etmediğinden Şeyhülislâmın nüfûz ve ısrârıyla Kıbrıs'a gönderildi. Tuzla kazâsı da arpalık olarak verildi.

1115 senesi muharreminde menfa'ası Bursa Yenişehiri'ne tahvîl edilip Birgi kazâsı arpalık verildi. 1115 senesi rebîülevvelinde hasmı olan es-Seyyid Feyzullâh Efendi'nin azl ü katlinden sonra afv ü ıtlâk edilerek İstanbul'a geldi. Gelibolu ve Konya kazâları arpalık verildi.

1117 senesi saferinde ikinci def'a Rûmeli kazaskeri olup 1118 senesi cumâdelûlâsında azliyle Edremit, Gemlik, Sandıklı ve Gümülcine kazâları arpalık verildi. 1119 senesi zilka'desinde Sadreddînzâde Sâdık Mehmed Efendi'nin acz ü fütûruna binâ'en meşîhattan azliyle Sadr-ı a'zam Çatalcalı Alî Paşa'nın sâhib-i tercemeye hulûs u **[28]** teveccüh olduğundan Şeyhülislâm oldu.

1122 rebîülâhirinde Alî Paşa'nın sadâretten azli ve Sultân Ahmed-i Sâlîs'in gözdesi olan Paşmakcızâde es-Seyyid Alî Efendi'nin menfa'asından avdeti üzerine Pazarköylü Dâmâd Alî Paşa'nın ameliyle infisâl ve müşârun ileyh es-Seyyid Alî Efendi makâm-ı meşîhata tesâ'üd etdi.

1124 senesi muharreminde halefi olan es-Seyyid Alî Efendi'nin vefâtına binâ'en ikinci def'a Şeyhülislâm oldu. Ancak rikâb-ı hümâyûn kâ'im-makâmı olan Dâmâd Alî Paşa'nın müşârun ileyhe adâveti olduğundan 1125 senesi saferinde İsveç kıralının ahz ü habsi mes'elesinden dolayı Sultân Ahmed-i Sâlis'i iknâ ederek ednâ bir bahâne ile azledildi.

1126 senesi rebîülâhirinde Dâmâd Alî Paşa sadr-ı a'zam olduğunda Şeyhülislâm bulunan Eyyûbîzâde Atâullâh Efendi'yi de cumâdelâhirinde azlettirip Rûmeli Hisârındaki yalısında ikâmete me'mûr etmişdi. Bunun selefi olan sâhib-i terceme de İstinye yalısında ikâmet etmişdi.

Bunlar güyâ sadr-i müşârun ileyhin istibdâdından ve muğâyir-i rızâ-yı âlî harekâtından meclislerine gelip gidenlere bahs **[29]** ü şikâyet ettiklerini istihbâr eden Alî Paşa bunu devlet-i Aliyyeye ve vükelâsına dahl ü teşni' ettikleri şeklinde Sultân Ahmed-i Sâlîs'e arz ü iş'âr ettiğine binâ'en sâhib-i terceme Trabzon'a ve Atâullâh Efendi de Sinop'a 1126 zilka'desinin on dördüncü günü nefy ü iclâ edildi.

Karadeniz'de giderken Gönen limânı kurbinde râkib oldukları gemi deryânın müdhîş dalgalarına dayanamayıp parçalandığından her ikisi de garkolup gitdi. Dâmâd Alî Paşa da iki hasmından intikâm almış oldu.

Şeyhî Mehmed Efendi "Zeyl-i Zeyl-i Şakâyık**"**da diyor ki: "Molla-yı müşârun ileyh Esbağallâhû ni'amehû aleyh mehâsin-i ahlâk ile meşhûr ve nâm-ı girâmîsi hayr ile mezkûr, hisse-mend-i mantûk ü mefhûm, mültefet-i kibâr-ı me'âlî-rüsûm, âlî-himmet ü zî-şân, kâm-bahş ü kâmrânî, nik-nefs ü sâfi-fü'âd-ı mu'anven ve pâk-i'tikâd idi. Vâlideleri merhûm cennet-mekân Sultân Mehmed Hân-ı Râbi' devletinden sarây-ı hümâyûnda kâbilelik hizmetiyle müşerref olmağın Ebezâde Efendi demekle meşhûr olmuşlardı".

Âsâr-ı hayriyyesinden pederinin zamân-ı tahsîlinde ikâmet ettiği Soğukkuyu Pîrî Paşa Medresesi'ni ta'mîr ve ba'zı mesârif ve vezâ'if ta'yîn etmişdir. Mahdûmları **[30]** Mehmed Refî', Musliheddîn Mustafa, Sa'dullâh Efendiler ve dâmâdları da Ak Mahmûd Efendizâde es-Seyyid Mehmed Zeynelâbidîn Efendi ile Abdurrahmân Efendi'dir. Birâderi de mevâlîden Hüseyin Efendi'dir. Amcası olan Abdullah Efendi de yukarıda yazıldı.

Abdullah Efendi-Efteli

Amasya'nın cenûbunda kâ'in Efte köyünden Alî'nin oğludur. Amasya'da Sultân Bâyezîd Medresesi'nde ikâmet ve Hızır Efendi dâmâdı Osmân Efendi'nin halka-i tedrîsine mülâzemet vesâ'ir ulemâdan ahz-ı ulûma himmet ederek mücâz ve ders-i âm oldu.

Ba'dehû Havza'da Fîrûz Ağa Medresesi müderrisi olup Amasya'da tedrîs-i ulûm etdi. Bir müddet Hızır Paşa ve ba'dehû Yörgüç Paşa medreselerine müderris olup 1127 senesi zilhiccesinde vefât etdi. Âlim, vâ'iz, ders-i âm-ı meşhûr idi.

Abdullah Bey-Bekir Beyzâde

Amasya a'yânından Osmân Bey bin Ebûbekir Bey mahdûmudur. Züamâdan olup muhârebelerde ibrâz-ı şecâ'at ettiğinden alaybeyi ve mîrlivâ olarak sancakları devretti. Bozok sancâğı beyi iken Mora Harbi'ne gidip yaralandı. **[31]** 1131'de vefât etdi. Mahdûmu Mehmed Bey'dir.

Abdullah EfendiMa'den Birâderi

Amasyalıdır. Merzîfonî Kara Mustafa Paşa ağalarından ve Amasya a'yânından Ma'den Ağa bin Alî Ağa'nın kardeşidir. Amasya'da hatt ü kitâbet öğrenip İstanbul'a gitdi. 1090'da Kara İbrâhim Paşa'nın himmetiyle rûz-nâmçe kalemine çerâğ edildi.

Burada terbiye görüp 1096'da rûz-nâmçe kalemi halîfesi olup sonra serhulefâ ve 1115 senesi recebinde bâ-rütbe-i hâcegânî rûz-nâmçeci, 1118'de sipâhîler kâtibi, 1123'de baş-muhâsebeci oldu.

Ba'dehû menâsıb-ı devleti devrederek 1133'de sânîyen baş-muhâsebe ve 1137 senesi saferinde Tophâne nâzırı olup 1138 senesi şevvâlinde vefât etdi. Hatt u kitâbeti güzel hisse-mend-i ma'ârif bir zât idi. Birâderi Hacı Ma'den Ağa''nın evlâd ü ahfâdı Amasya'dadır.

Abdullah Efendi-Karazâde

Amasya'da Abdullah Paşa Câmii ve Medresesi müderrisi şeyhü'l-kurrâ Hâfız Ömer Efendi'nin mahdûmudur. Gençliğinde hıfz-ı Kur'ân ve tahsîl-i ilm ü irfân ederek ders-i âm **[32]** ve 1124'de pederinin irtihâlinde Abdullah Paşa Câmii imâmı ve medresesi müderrisi oldu.

Ancak sanâdîd-i ulemâdan Diyarbekirli Kara İsmâîl Efendi'nin nüfûzuyla 1136'da müderrisliği mûmâileyhe tevcîh edilmiş ve mukâbilinde Şeyh Mehmed Ağa Dârü'l-kurrâsı şeyhi olmuştu. Vazîfeleriyle iştiğâl üzere iken 1145 hudûdunda vefât etdi. Âlim, mücevvid, şeyhü'l-kurrâ idi.

Abdullah Efendi- İbâdzâde

Amasya ulemâsından Hâfız Mustafa Efendi bin Şükrü İbrâhim Efendi bin Abdullah Çelebi mahdûmudur. Amasya ulemâsından ikmâl-i tahsîl edib İstanbul'a gitdi. Orada bi'l-imtihân müderris, kadı olup devr-i bilâd ederek eşrâf-ı kudâttan olmuşdu.

Îrân muhârebâtı esnâsında mühim hizmetler ibrâz ederek 1144'de ordu-yu hümâyûn kadısı ve 1146 rebîülâhirinde ilâveten Bağdâd mollası olup Serasker Köprülüzâde Fâzıl Abdullah Paşa'nın mâ'iyyetinde bulunarak müşârun ileyhin şehâdetinde 1147'de vefât etdi. Âlim, kâmil, afîf, müstakîm bir zât idi. **[33]**

Abdullah Efendi-Apardızâde

Esbak Amasya serdârı İbrâhim Ağa'nın oğludur. Amasya ulemâsından Merzîfonî Mustafa ve İnâllı Mehmet Efendilerden ikmâl-i tahsîl ederek tedrîse mülâzim ve ders-i âm oldu. Kırk yıl kadar tedrîs-i ulûm edib "ders-i âm" demekle iştihâr etdi.

1158'de Akdağlı Şeyh Mustafa Efendi uhdesinde olan Torumtay Medresesi müderrisliğini terk ve tezehhüd eylediğine binâ'en bunun uhdesine tevcîh edildi. Altı yıl kadar bu vazîfesiyle iştiğâl ederek 1164 senesi rebîülevvelinde dâr-ı bekâya irtihâl etdi. Âlim, fâzıl, muhaddis, kâmil, zâhid bir zât idi.

Abdullah Hilmi Efendi-Yûsuf Efendizâde

Amasyalı olduğu kendi icâzet-nâmesinde görüldü. Amasya ulemâsından şeyhü'l-kurrâ Yûsuf Efendizâde şeyhü'l-kurrâ Hâfız Mehmed Efendi'nin sulbinden 1080 târihinde Amasya'da doğdu.

1093'de büyük babası İstanbul'a gidip orada tavattun ettiğinden peder ve amcası Hâfız Ahmed Efendilerle İstanbul'a gidip hıfz-ı Kur'ân ve tahsîl-i vücûh ederek **[34]** bir taraftan "Karakız" demekle meşhûr Hattât Mehmed Enverî Efendi'den temeşşuk ve diğer tarafdan fuzalâdan İbrâhim, Kara Halîl, Süleyman Efendilerden ulûm-ı mütenevvi'ayı tahsîl edib mücâz oldu.

İbtidâ evâ'il-i tahsîlinde Bıçakçılar Câmii imâmı olduğundan bu unvân ile iştihâr etdi. Ba'dehû ders-i âm olup Çorlulu Alî Paşa'nın dârü'l-kurrâsı şeyhi olan amcası Hâfız Ahmed Efendi vefât eylediğinden 1123'de bu dârü'l-kurrâ şeyhi oldu.

Ba'dehû Sultân Ahmed Hân dârü'l-kurrâsı şeyhi olup bi'l-imtihân kürsî meşâyihi katarına dâhil oldu. 1143 senesi rebîülâhirinde tahta cülûs eden Sultân Mahmûd Hân-ı Evvel'in gözdelerinden Amasyalı Zanalızâde es-Seyyid Ahmed Ağa, bunun tilmîzi olduğundan sarây-ı hümâyûn dârü'l-kurrâsı şeyhi oldu.

1145'de kütüphâne-i Enderûn dersiyesi ve müte'âkıben Ayasofya-i Kebîr Câmii derûnundaki Sultân Mahmûd kütüphânesi hitâmında tefsîr dersiyyesi uhdesine tevcîh edildi. Uzun müddet Fâtih Sultân Mehmed Câmii kürsî şeyhliği ve es-Seyyid Ahmed Ağa'nın vezâretinde 1148'de sarây-ı hümâyûn hâcesi oldu. **[35]**

Bu esnâda yirmi sekiz yıldan beri te'lîfine bezl-i mechûd ettiği yirmi cild "Buhârî Şerhi"ni ya'nî "Necâhü'l-kârî fî şerh-i Sahîhi'l-Buhârî" adlı eserini ikmâl ederek tilmîzi es-Seyyid Ahmed Paşa vâsıtasıyla huzûr-i hümâyûna takdîm eylediğinden bin altın ve bir libâs-ı fahr ve samûr kürk ihsânıyla taltîf edildi. Fâtih kütüphânesine va'z edildiği gün de bin altın daha in'âm edildi.

Bu kadar in'âm ve ihsâna teşekküren dâmâdları ve ba'zı talebesiyle beraber Hicâz'a azîmet edib hareketi günü müşârun ileyh es-Seyyid Ahmed Paşa dahî bin altın harc-ı râh verdi. Uğradığı Şâm, Hicâz, Mısır ulemâsı fazlını görüp kendisinden icâzet-nâmeler aldılar.

Avdette yine tedrîse mülâzemet edib altmış yıl câmilerde ve medreselerde ve Fındıklı'da kâ'in yalısında tefsîr ü hadîs okuttu. Konâğında mu'azzam kütüphâne edindi. Pek çok talebeye icâzet-nâmeler verdi. Fazl ü sahî i'tibârıyla üstâzü'l-esâtize oldu.

Ne yazık ki Şemdânîzâde'nin zabtı üzere 1161 zilhiccesi evâsıtında civârında zuhûr eden bir yangın konağına sirâyet ederek bütün eşyâ ve kitâblarıyla beraber **[36]** yandığından pek ziyâde müte'essir olup mezkûr zilhiccenin yirmi altısında dâr-ı na'îme irtihâl etdi. Topkapı dışında peder ve ceddi yanında medfûndur.

Fazl-ı müşârun ileyh hattât olduğundan Müstakîmzâde Süleyman Sa'âdeddîn Efendi "Tuhfetü'l-Hattâtîn" adlı eserinde diyor ki "Şeyh, Abdullah Hilmi bin Mehmed bin Yûsuf bin Abdülmennân" hâlbuki icâzet-nâmelerinde kendi nesebini şöyle yazıyor: "Ebû Mehmed Abdullah bin Mehmed bin Yûsuf bin İsmâîl bin Abdülmennân"

Süleyman Efendi yine diyor ki: "Şehrîdir", ya'nî İstanbulludur. Hâlbûki icâzet-nâmelerinde "Abdullah bin Mehmed el-Amâsî eş-şehîr bi-Yûsuf Efendizâde" diye yazmış olduğu görüldü. Amasya'da vefât eden Sirâceddîn Şirvânî icâzet-nâmesinde aynen böyle yazılmış olduğu görüldü. Yukarıda geçen tercemesinde yazıldı. Süleyman Sa'âdeddîn Efendi bu eserinde birçok taşralıları şehirli göstermiştir.

Süleyman Efendi diyor ki : "Şeyhü'l-kurrâ Yûsuf Efendizâde Efendi demekle şöhret-dâdedir. Pederleri dahî şeyhü'l-kurrâ ve nahl-bend-i câmi-i şerîfinde imâm-ı muktedâ idi. **[37]** Kendi vilâdetleri (sâ'at-i sa'âdet-1066) târîhinde vâki' olup hüsn-i hatt-ı sülûs u nesih Karakız şöhret Hâce Mehmed Efendi'den temeşşuk ve tahsîl eylemiştir."

"Vâsıf Efendi Târîhi"nde târih-i vilâdeti 1080 olmak üzere yazılıdır. Doğrusu da budur. Müstakîmzâde'nin kaydına göre merhûmun yüz bir yaşında vefât ettiği anlaşılır. Hâlbuki seksen yedi yaşında vefât ettiğini Şemdânîzâde yazıyor.

Müstakîmzâde diyor ki: "Asâr-ı şerîfesinde Sahîh-i Buhârî-i şerîfi tamamen şerh edib ve Sahîh-i Müslîm şerhine ve Tefsîr-i Beyzâvî tahşiyesine dahî meşğûl idi. Her fende husûsa ilm-i kırâ'ette hezâr-te'lîf ve resâ'ili vardır. Tarîkat-i aliyye-yi Halvetiyye'yi Sakızlı İlyâs Efendi'den ahz edib ve Mısrî Efendi ile mükâtebeleri tehakkuk etmişdir".[174]

"Dervîş-nihâd, pâk-i'tikâd, âlim ü fâzıl, âkil ü kâmil, müdekkik ü muhakkik, elsine-i selâsede tekellüme kâdir ve hezâr-âsâr ü eş'ârı vardır. Bu fakîr, müddet-i medîde telvîh ü tavzîh derslerinde bi-hamdihî te'âlâ zân ü zen istifâde ve isti'fâzaları olmuştur. Lisân-ı şerîflerinde: Ayrılamaz tatlı dilinden **[38]** hurûf-i me'âli üzere ukle-i kelîmiyye hüsn olunur idi.

"Bu hâl üzere iken ders ü devri tamâm ve muntasıf-ı zi'l-harâmda tarîk-i dâ'ire nâ-menût ve âzîm-i âlem-i lâhût olup Topkapısı hâricinde pederi ve ceddi civârında medfûn ve târîh-i intikâli bu mısra'-ı mevzûndur:

Medfenin nûr ede Abdullah Efendi'nin Kadîr-1167"

Mehmed Süreyyâ Bey "Sicill-i Osmânî" adlı eserinde diyor ki: "Abdullah Efendi Bıçakçılar İmâmı, Yûsuf Efendizâde Mehmed Efendi sulbünden 1080'de tevellüd eyledi. Ba'dehû tercemesini yazıp 1161 zilhiccesinin yirmi altısında fevt oldu. 'Tüvüffiye allâmetü'z-zamân' târîh-i irtihâlidir. Seksen iki yaşında idi".

Merhûm Süreyya Bey, müşârun ileyhin tercemesi ve târîh-i tevellüdünü Vâsıf Târihi'nden aynen nakl ettiği hâlde târîh-i irtihâlinde zühûl etmişdir. Çünkü Vâsıf Efendi târîh-i irtihâlini 1167 senesi zilhiccesinin yirmi altısı olmak üzere kayd ediyor: "Tüvüffiye allâmetü'z-zamân" cümlesi de 1167 târihini gösteriyor.

Yine Süreyyâ Bey diyor ki: "ilâhî ve gazelleri vardır. Te'lifâtı, "Necâhü'l-kârî fi şerh-i Sahîhi'l-Buhârî", "Kâdı **[39]** Beyzâvî" evâ'iline hâşiye, "Sahîh-i Müslîm"in nısfına kadar şerhi, vücûh-ı kırâ'ete dâ'ir i'tilâf, bu fenne dâ'ir yirmi risâle, "Hayâlî", "Kara Dâvûd", "Âdâb-ı Mîrî", "Kadı Mîr" hâşiyeleri, sâ'ir fünûndan yirmi yedi risâle".

Allâme-i müşârun ileyhin mahdûmları Mehmed Sa'îd, Yûsuf, Ahmed Hâlid Efendiler de meşâhîr-i ulemâ ve mevâlîdendir. Dâmâdları ikidir. Biri Amasyalı el-Hâc İbrâhim Efendi bin Mehmed olup mahdûmu Fâ'iz Abdürrahîm Efendi'dir. Diğeri Amasyalı Süleyman Efendizâde kethüdâ-yı sadr-ı âlî Hacı Mustafa Efendi olup mahdûmu re'îsü'l-küttâb Abdullah Berrî Efendi'dir.

---

174 Sakızlı İlyas Efendi, Halvetiyye meşâyihinden olup Sakız'da tekke şeyhi iken 1118'de vefât etti. "Mısrî" demekle meşhur Maltepeli Mehmed Niyâzî Efendi de 1105 saferinde menfa'ası olan Limni'de vefât etti.

Abdullah Ağa-Sarı Cebecibaşı

Amasyalıdır. 1123'de dâhil olduğu cebeci ocağı defterinde künyesi "Abdullah İbrâhim Amasya" görüldü. Amasya a'yânından Şâtır Alî Ağazâde Hacı İbrâhim Ağa'nın oğludur. Ocağında terakkî ederek 1152'de Ocak kethüdâsı ve 1162'de cebecibaşı oldu. 1168 senesi zilka'desinde vefât etdi. Ricâl-i devletten idi. Dâmâdı hattât-ı meşhûr Abdullah Efendi bin İsmâîl'dir. Bu da Amasya a'yânından Dayı el-Hâc İsmâîl Ağazâdedir. **[40]**

Abdullah Nâ'ilî Paşa-Hatîbzâde

Amasyalıdır. Amasya kâdı'l-kudâtı "Molla Beylik" demekle meşhûr Abdurrahmân el-Muslihî ahfâdından Amasya'da Sultân Bâyezîd Câmii hatîbi Hâfız Mustafa Efendi'nin hafîdi olup İstanbul'da Dâvûd Paşa semtinde ikâmet eden Hacı Halîl Ağa bin Mehmed Ağa bin Hatîb Mustafa Efendi'nin mahdûmudur. Tercemesi aşağıda Nâ'ilî Abdullah Paşa diye yazılır. Pederinin tercemesi yukarıda yazılıdır.

Abdullah Efendi-Zanalızâde es-Seyyid

Esbak Amasya müftüsü ve nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı olan Zanalı es-Seyyid el-Hâc Ahmed Efendi bin Mahmûd bin Ca'fer'in oğludur. Amasya ulemâsından Çorumlu es-Seyyid el-Hâc Hâfız Mehmed Efendi bin Ya'kûb'un halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve pederinin intikâlinde Atabeg müderrisi oldu.

Hemşîrezâdesi olan Zanalızâde es-Seyyid el-Hâc Ahmed Paşa'nın vezâretinde İstanbul'a gidip tefeyyüz ederek kibâr-ı kudât ve mevâlîden oldu. Hacı Ahmed Paşa'nın sadâretten azlinde Erzurum, Ahısha, Çıldır gibi vilâyetlere kadı olup 1168'de Amasya'ya avdet ve 1172'de **[41]** vefât etdi. Halfet Gâzi Mezârlığı'nda medfûndur.

Âlim, kâmil, müteneffiz, mevâlîden bir zât idi. Oğulları es-Seyyid el-Hâc Ahmed, Mahmûd Efendiler'dir. Bunlar da meşâhîr-i a'yândan idiler. Uhdesinde bulunan müderrisliği ve Hâce Sultân vakfı mütevellîliği bunlara verildi.

Abdullah Paşa-Boynueğri

Amasyalıdır. "Çırçırlıoğlu" demekle meşhûr Firârî es-Seyyid Hasan Paşa bin Kerkükî Abdullah Ağa'nın oğludur. Birâderleri es-Seyyid Mehmed, Alî Beyler Amasya'daki bahçesinde ikâmet ettikleri 1139 târîhli bir i'lâm-ı şer'îde görüldü. Bunlara "Kerkükîzâdeler" de denirdi. Sonra Çırçırlızâdeler dendi.

1118'de Çorlulu Alî Paşa'nın gadriyle pederi maktûlen vefât eylediğinden on beş yaşlarında iken Enderûn-i Hümâyûna alındı. Alî Paşa pederine gadrettiği hâlde kendisine lûtfetti. Nevşehirli İbrâhim Paşa'nın sadâreti evâhirinde silâhşör-i şehriyârî oldu.

Alî Paşa'nın dâmâdı Amasyalı Hacı Feyzullâhzâde Hacı Ahmed Ağa'nın sadâret kethüdâlığında kapıcılar kethüdâsı ve 1151 senesi muharreminde sadâret kâ'im-makâmı olan Zanalızâde **[42]** Hacı Ahmed Paşa'nın sevkiyle mîrahûr olup yedi yıl kadar devam eden bu hizmetinde kendisini Birinci Sultân Mahmûd'a sevdirdi.

1158 senesi zilka'desinde vezâretle Kıbrıs muhassılı, 1159 ramazânında Rakka ve zilhiccesinde sânîyen Kıbrıs vâlîsi oldu. 1160 rebîülevvelinde Aydın muhassılı olup şa'bânın on yedisinde sadr-ı a'zam olarak İstanbul'a geldi.[175]

---

175 Amasya Sicillâtı'nda yazılı olduğu üzere "1161 gurre-i muharreminden i'tibâren Amasya ve tevâbi-i mîzân-ı harîr mukâta'ası Sadr-ı a'zam es-Seyyid Abdullah Paşa ve sâbıkan sipâhîler ağası Abdî Ağa ve el-Hâc Hüseyin Ağa ve Ebûbekir Ağaların uhdelerinde ber-vech-i mâlikâne mukarrer olup rüsûmâtı tahsîle me'mûren gönderdikleri Halil Ağa'yı tahsîlden men'e kıyâm eden Bâkîoğlu Hâfız ve Hâcı Bilâl ve Yeniceli vekil Molla Mustafâ ve sâbıkan şehir kethüdâsı Hâcı Hüseyin ve Hâcı Alî rüsûmât-ı mezbûreyi ahz u kâbz ve ekl ü bel' ettiklerinden şer'ân bunlardan ahz u tahsîl olunması bâbında Sivas vâlîsine ve Amasya mutasarrıfına ve kadısına hitâben vârid olan 1161 safer 13 târihli fermân sûreti" şu mültezimlerin hepsi de Amasyalı oldukları şâyân-ı

1163 senesi muharreminin yirmi üçüncü günü azledilip ertesi günü Rodos'a gönderildi. Sultân Mahmûd'un hiddeti sâkin olduğundan cumâdelâhirinde Konya vâliliğine ta'yîn edilerek i'dâm cezâsından kurtuldu. Şevvâlinde Bosna vâlîsi oldu.

1164 senesi evâ'ilinde Mısır vâlîsi olup 1165'de azledilip bir kaç yıl açıkda kaldı. Ba'dehû Diyarbekir vâlîsi olup 1173 cumâdelûlâsında Haleb vâlîsi oldu. 1174 şa'bânında orada vefât etdi. Haleb'de medfûndur. Tab'an halîm, nevâz-şikâr, ma'ârife âşinâ, mukdim, sahî, dervîş-nihâd idi. Oğulları Ahmed, Mehmed, Sa'îd **[43]** Beylerdir. İstanbul'da mektebi ve hayrât-ı sâ'iresi, oldukça mühim vakfı vardır.

Abdullah Ağa-Hacı

Amasyalıdır. Esbak Amasya mütesellimi Hacı Mustafa Ağa'nın oğludur. İbtidâ Çavûşân-ı dergâh-ı âlî silkine girdi. Ba'dehû Hacı Feyzullâhzâde Ahmed Paşa'nın ağalığında dâ'iresine girip Cidde vâliliğinde silâhdârı oldu.

Ahmed Paşa'nın irtihâlinde Boynueğri Abdullah Paşa'ya mîrahûrluğunda intisâb edib sadâretinde harem kethüdâsı ve azlinde kapı kethüdâsı olarak devr-i vilayât etdi. Müşârun ileyhin irtihâlinde Amasya'ya avdet edib meclis-i a'yân a'zâsı olduğu hâlde 1179 senesi evâ'ilinde vefât etdi. Amasya'da "Hacı Abdullah Oğulları" bunun evlâdıdır. Bunlardan Mustafa Efendi meşhûr olup aşağıda tercemesi yazılıdır.

Abdullah Efendi-Şeyhzâde

Amasya'da Mahmûd Çelebi tekkesi şeyhi Hacı Mustafa Efendi'nin oğludur. Ulemâdan ikmâl-i tahsîl edib Hâtuniyye Câmii vâ'izi ve 1173'de pederinin vefâtıyla Mahmûd Çelebi tekkesi **[44]** şeyhi olduğu hâlde 1179 senesi evâhirinde dâr-ı bekâya rihlet etdi. Âlim, vâ'iz idi.

Abdullah Efendi-Kâtibzâde Hacı

Amasya'da Sultân Bâyezîd evkâfı kâtibi Osmân Efendi bin Hâfız Mustafa Efendi'nin oğludur. Pederinden hutût-ı mütenevvi'ayı ahz edib hattât olmuştu. Pederinin irtihâlinde Sultân Bâyezîd evkâfı kâtibi olarak iştihâr etdi. 1180 senesi recebinde âzim-i Hicâz olup menâsik-i Hacı îfâ ettikten sonra Mekke-i Mükerreme'de zilhicce evâsıtında vefât etdi. Oğullarından Hacı Osmân Ağa ile hattât-ı meşhûr Hâfız Ahmed Kâmil Efendi pek meşhûrdur.

Abdullah Bey-Selâmzâde

Amasya a'yândan Mehmed Bey'in oğludur. Evâ'il-i hâlinde Yeniçeri olup Îrân muhârebelerinde ibrâz-ı şecâ'at ederek mükerreren yeniçeri serdârı, serdengeçtiler ağası oldu. Ba'dehû mîrlivâ olup sancakları devrederek 1178'de mütekâ'id ve 1181'de de merhûm oldu. Meşhûr yiğitlerdendi. Mahdûmu Yüzbaşı Mustafa Ağa'dır. **[45]**

Abdullah Efendi-Hâfız es-Seyyid

"İmam Hâce" demekle meşhûr olan bu zât evâ'il-i hâlinde Büyük Ağa Medresesi'nde ikâmet ve Kayyımzâde İsmâîl Efendi'nin halka-i tedrîsine mülâzemet ederek ikmâl-i tahsîl edib Bâyezîd Paşa Mahallesi'nde Koca Mehmed Ağa Mescidi'ne imâm ve Bâyezîd Paşa Câmi'inde vâ'iz ve ders-i âm oldu.

Sadr-ı sâbık Zanalızâde es-Seyyid el-Hâc Ahmed Paşa'nın sadâretinde ilm ü salâhına, hüsn-i hâline binâ'en, kendisine yevmî beş akçe ve du'â-gû vazîfesi verildi. Buna kanâ'at ederek va'z ü tedrîse mülâzemet ve 1181'de müsinn olduğu hâlde dâr-ı kudse rihlet etdi. Sulehâ-yı ulemâdan vâ'iz, kanâ'atkâr, zâhid bir zât idi. Halkın kendisine hüsn-i i'tikâdı vardı.

---

dikkattir. Esâsen iltizâm daha evvelden olup paşanın vezâret ve sadâreti bu iltizâma mâni' olmadığı görülmektedir.

Abdullah Efendi-Uzun Müftü

Aybatsalıdır. Mehmed bin Abdullah oğludur. Vâlidesi tarafından sâdât-ı kirâmdandır. Gençliğinde Amasya'ya gelip Mehmed Paşa Medresesi'nde ikâmet ve Çorumlu Müftü Hâfız es-Seyyid Mehmed, Tokatlı Müftü Şeyh es-Seyyid Mustafa, meşhûr Akdağlı el-Hâc Mustafa Efendiler'in halka-i tedrîsâtına mülâzemet ederek ikmâl-i tahsîl edib **[46]** ders-i âm oldu.

Lisânı açık, ifâdesi düzgün mütâla'ası geniş olduğu münâsebetle talebe-i ulûm arasında fevkalâde iştihâr edib hayli cem'iyyete muvaffak oldu. Mükerreren icâzet verip şâkirdân-ı irfânı çoğaldı. A'yân ve halkın ve hâssaten fuhûl-i ulemânın teveccühlerine mazhar olduğundan 1168'de Hüseyin Ağa müderrisi olarak temâyüz etdi.

Hüsn-i hâl ve fâzl-ı kemâline binaen üç def'a Amasya müftüsü ve meclis-i a'yân a'zası oldu. Evâhir-i ömründe farîza-i Hacı da îfâ ederek emîr-i müderrisînin irtihâlinde re'îsü'l-ulemâ olduğu hâlde 1182 senesi ramazânında dâr-ı bekâya irtihâl etdi. Mehmed Paşa Mezârlığı'nda medfûndur.

Fuhûl-i ulemâdan fâzıl, usûl ü fürû'da mâhir, ulûm-i akliyye ve nakliyyede muhakkik, tab'an latîf, âbid ve müteşerri' bir zât idi. Âkifzâde es-Seyyid Abdürrahîm Efendi "el-Mecmu" adlı eserinde bunu senâ eder. Mahdûmları Hâfız es-Seyyid Mehmed, Mustafa Efendilerdir. Bunlara da "Uzun Müftüzâdeler" dendi.

Abdullah Efendi-Ayntâbîzâde es-Seyyid

Esbak Amasya müftüsü ve Hüseyniyye müderrisi Ayntâbî el-Hâc **[47]** Kara Osmân Efendi'nin oğludur. Allâme Iydîzâde Hacı Âkif Mustafa Efendi'nin halka-i tedrîsine mülâzemet ederek ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve yıllarca ders okutup be-nâm oldu.

Akl ü zekâsı ile üstâdının teveccühünü kazandığından ulemânın gözdesi olup 1172 senesinde Hızır Paşa müderrisi oldu. Ba'dehû ba'zı kasabâta kadı olup Zile'den ma'zûl olduğu hâlde 1173 senesi evâhirinde vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan fâzıl, edîb, şâir bir zât idi. Üstâdı kendisine "Fâzıl" demişdi.

Abdullah Ağa-Uzun Abdî

Amasyalıdır. Babası Yeniçeri Abdullah Ağa'dır. Ulûfeciyân-ı yemîn bölüğünde mukayyed olup terakkî ederek 1174'de kırk dokuzuncu bölük ağası görüldü. 1182'de ulûfeciyân-ı yemîn ağası olarak Rus Harbi'ne girip 1184'de İbrâ'il Harbi'nde şehîden vefât etdi. Erbâb-ı hamiyyet ü şecâ'attan idi.

Abdullah Efendi-Hacı Hâfız

Amasya'nın Saz karyesinden Ahmed'in oğludur. "Sazlı Hâce" demekle meşhûrdur. Bu da Iydîzâde **[48]** Hacı Âkif Mustafa Efendi'nin halka-i feyzinde ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve Şâmîce Mahallesi'nde Hacı Halîl Ağa Câmi'ine hatîb ve imâm oldu.

Mahallesi eşrâfından Amasya şehir kethüdâsı Türedizâde el-Hâc Süleyman Ağa Narlıbahçe'de medresesini ikmâl ettikde üstâdının tavsiyesiyle 1167'de ilk müderrisi oldu. Bu vazîfesini de hüsn-i îfâ ederek 1189'da vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan müteşerri', halûk bir zât idi. Evlâdına "Sazlıoğulları" dendi.

Abdullah Efendi-Kırmacızâde es-Seyyid el-Hâc

Amasyalıdır. Meşâhîr-i kudât ve a'yân-ı ulemâdan el-Hâc Hüseyin Efendi'nin oğludur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm edib ba'zı kasabâta kadı ve meclis-i hâciyân ve a'yân a'zası oldu. Aralıkda Hüseyin Ağa müderrisi de olup sonra azledilerek 1191 hudûdunda vefât etdi. Meşâhîr-i a'yândan ilm ü ma'rifeti az, akl ü tedbîri kâfi servet ü sâmânı düzgün, sofrası açık bir zât idi.

Abdullah Efendi-Dayızâde

Amasyalıdır. Dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından **[49]** Amasyalı Dayı el-Hâc İsmâîl Ağa'nın oğludur. Gençliğinde pederiyle İstanbul'a gidip tahsîl-i ilm ü ma'rifet ve hattât Sivaslı Şemseddîn Efendi'den hutût-ı mütenevvi'ayı ahzederek Amasyalı Sarı Cebecibaşı Abdullah Ağa'ya dâmâd ve Defterdâr Efendi kalemine çerâğ oldu.

Mezkûr kalemde terakkî ederek hulefâdan olup 1184'de bâ-rütbe-i hâcegânî serdârlar kâtibi, ba'dehû yeniçeri efendisi oldu. Menâsıb-ı sağîrayı devrederek 1197'de vefât etdi. Hisse-mend-i ma'ârif, kâtib, hattât-ı meşhûr idi. Mahdûmu Hâfız İsmâîl Efendi'dir.

Abdullah Efendi-Müftüzâde

Gümüşlüdür. Esbak Gelibolu müftüsü Gümüşlü Mehmed Efendi'nin oğlu ve Şeyhülislâm Ahmed Efendi'nin kardeşidir. İstanbul'da ikmâl-i tahsîl edib bi'l-imtihân 1162'de müderris ve ders-i âm oldu.

Esnâ-yı tedrîsinde ikmâl-i devre-i medâris edib 1191'de Haleb mollası oldu. Müddet-i örfiyyesinin hitâmında mün'azil olup 1198'de Bursa mollası ve 1200 muharreminde Medîne-i Münevvere kadısı oldu. **[50]** 1201 muharreminde ikmâl-i müddet ederek avdet ve cumâdelûlâsında dâr-ı bekâya rihlet etdi. Sultân Bâyezîd Kabristânı'nda medfûndur. Ulemâdan idi.

Abdullah Efendi-Karamânîzâde

Amasya'da Halfet Gâzi müderrisi ve mütevellîsi Karamânî Hâfız Ahmed Efendi'nin oğludur. Ulemâdan tahsîl-i ilm ü ma'rifet ederek 1189'da Halfet Gâzi müderrisi ve ba'dehû pederinin vefâtıyla vakfı mütevellîsi olup 1205'de her iki cihetten infisâl ve ba'dehû irtihâl etmişdir. Ulemâdan idi.

Abdullah Ağa-Silâhdâr es-Seyyid

Lâdiklidir. Vakfiyesinde mezkûr olduğu üzere Lâdik'te medfûn sâhibü'l-hâl Emîr Ahmed Kebîr-i Rifâ'î ahfâdından olup zâviyesi şeyhi ve vakfı mütevellîsi oldu. Nûreddîn Mehmed Efendizâde es-Seyyid Abdülkerîm Efendi'nin oğlu ve Merzifon a'yânından Dede el-Hâc Mehmed Ağa'nın kerîmezâdesidir.

Dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından Lâdikli Çayırzâde İbrâhim Ağa'nın sevki ve Amasyalı Ocak İmâmızâde es-Seyyid İbrâhim Paşa'nın ma'rifetiyle Enderûn-ı hümâyûn sarâyına **[51]** girdi. İyi bir tahsîl gördü. Yoluyla terakkî ederek temâyüz etdi. 1203 recebinde Üçüncü Selîm'in cülûsunda kahvecibaşısı ve gözdesi olan Amasyalı Hüsâmeddîn Ağa'nın sevk ve ta'rîfiyle baş-çukadâr oldu.

1204 muharreminin sekizinde pâdişâha kendisini beğendirmiş olduğundan rikâb-dâr ve bir gün sonra silâhdâr-ı şehriyârî oldu. Hüsâmeddîn Ağa'nın devâm-ı ikbâlinde hizmeti makbûl-i pâdişâhî olarak vüzerâyı kuşkulandırmışlardı.

Ancak Melek Mehmed Paşa 1206 ramazânında sadr-ı a'zam olup şevvâlinin on yedisinde İstanbul'a geldikde öteden beri nüfûz ve ikbâlini kıskandığı Hüsâmeddîn Ağa'nın aleyhinde rikâb ağalarını tahrîk ederek müşârun ileyhi 1207 muharreminin ikisinde vezâretle Bosna vâliliğine gönderdiğinden sâhib-i terceme mu'însiz kaldı.

Nizâm-ı cedîd aleyhdârı olan Hazînedârzâde Süleyman Bey'in nüfûzu Cebbârzâde Süleyman Bey'i tehdîd edecek ve Nizâm-ı cedîdin te'sîsine engel olacak avârız göstermekte ve Hazinedârzâde'nin medâr-ı istinâdı da sâhib-i terceme olduğu Cabbarzâde'nin iş'ârâtından ve müşârun ileyhin ba'zı harekâtından istidlâl edilmekte idi. **[52]**

Bundan dolayı Melek Mehmed Paşa sâhib-i tercemeyi kurb-i pâdişâhîden atmak teşebbüsâtına girdiği ve halbuki Nizâm-ı cedîd işlerinde kendisinin acz ü rehâveti cihetiyle 1209 rebîülevvelinin yirmi beşinde azledilerek Safranbolulu Mehmed İzzet Paşa sadr-ı a'zam olup İstanbul'a gelmiş idi.

İzzet Mehmed Paşa şedîdü'ş-şekîme, müdebbir bir zât idi. 1210 senesinde Amasya sancâğı mâlikânesi sâhib-i tercemenin nüfûz ve tasvîbi sâyesinde Hazînedârzâde Süleyman Bey'e ilzâm edilmiş idi. Süleyman Bey Nizâm-ı cedîd neferâtının tahrîr ve i'zâmına mâni' olmak üzere yeniçerileri teşvîk ederek Amasya mahkemesini bastırmış, büyük bir fitne çıkarmış olduğu İzzet Mehmed Paşa'yı ve hâssaten Üçüncü Sultân Selîm'i kızdırmıştı.

Bu vak'adan dolayı Silâhdâr es-Seyyid Abdullah Ağa'nın nüfûz ve ikbâli hitâma ermiş, kendisinden teveccüh ve i'timâdı selbettirmiş olduğundan 1210 senesi cumâdelâhirinde silâhdârlıktan azl ve sarây-ı hümâyûndan ihrâc edildiğine pek ziyâde müte'essir olup mezkûr senenin zilhiccesinde vefât etdi. Lâleli Câmii civârında medfûndur.

Silâhdâr es-Seyyid Abdullah Ağa, asîl, müdebbir, kerîm, **[53]** âlî-cenâb, Sultân Selîm'e gâyet sâdık idi. Hazinedâroğlu'nun serkeşâne hareketi ve densizliği yüzünden musâb oldu. İstanbul civârında Alibeyköy'ünde zâviyesi ve vakfı, Lâdik'de ceddi tekkesi önünde güzel çeşmesi vardır. Ceddi vakfına mütevellî idi.

Kayınpederi Çayırzâde İbrâhim Ağa'dır. Bunun kerîmesinden mahdûmu müderrisînden es-Seyyid Mehmed Hakkı Bey de 1216 recebinde vefât etdi. Haydarpaşa'da vâlidesinin pederi mûmâileyh İbrâhim Ağa'nın yanında medfûndur. Hafîdi haremeyn pâyeli es-Seyyid Ahmed İzzet Bey ve diğer hafîdi de mîr-i mîrân es-Seyyid Abdülkerîm Paşa'dır.

Abdullah Efendi-Şeyhzâde es-Seyyid eş-Şeyh

Amasya'da Meydan Köprüsü başında Ehlî Hâtun zâviyesi şeyhi es-Seyyid Alî Efendi ahfâdından es-Seyyid eş-Şeyh Mehmed Efendi bin es-Seyyid eş-Şeyh Alî Efendi bin es-Seyyid eş-Şeyh İsmâîl Efendi bin eş-Şeyh es-Seyyid Alî el-Halvetî oğludur.

Asrı ulemâsından ikmâl-i tahsîl edib pederinden ahz-ı hilâfet ederek temâyüz etdi. Civârında bulunan Kutlu Şâh Câmi'inde va'z ü tedrîse mülâzım olup 1189'da pederinin vefâtıyla Ehlî Hâtun tekkesi şeyhi ve vakfı mütevellîsi **[54]** oldu. Yirmi beş yıl kadar halka va'z ü nasihat ve neşr-i tarîkat ederek 1214'de vefât etdi. Âlim, vâ'iz, halûk, bir şeyh idi. Mahdûmu es-Seyyid Mustafa Efendi ammizâdeleriyle şeyh ve mütevellî olmuşlardı.

Ancak tekke harâb ve bunlar da câhil olduklarından tekkenin arsası üzerine Caniklizâde Tayyâr Mahmûd Paşa güzel ve ahşâb bir medrese yaptırdı. Müderrisliğini de fâzıl-ı meşhûr Payaslı Hacı Mehmed Efendi'ye verdi.

Abdullah Efendi-Karamânîzâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Halfet Gâzi müderrisi Hâfız Ahmed Efendi'nin oğludur. Pederinden ve Ayntâbîzâde es-Seyyid Abdullah Efendi'den tederrüs edib ders-i âm ve 1189'da Halfet müderrisliğinin nıfsına müderris ve vakfına mütevellî oldu. 1205'de tevliyeti ref' edilip 1215'de vefât etdi. Ulemâdan hâfız ve vâ'iz bir zât idi. Bu esnâda Hazreti Pîr İlyâs türbedârı olan Abdullah Efendi bin Mehmed Efendi de vefât etdi. Bu da sulehâ ve ulemâdan bir zât idi.

Abdullah Efendi-Hacı Müftü

Ankaralıdır. Alî'nin oğludur. Gençliğinde Amasya'ya **[55]** gelip Iydîzâde Hacı Âkif, Lâz İbrâhim Efendilerden ikmâl-i tahsîl ederek Gümüş kasabasında tavattun ve te'ehhül ederek ders-i âm oldu. Yıllarca tedrîs-i ulûm ederek iştihâr edib 1178'de Halîl Paşa müderrisi ve ba'dehû Gümüş müftüsü oldu.

Ancak Gümüş a'yânı Hacı Ebûbekir Ağa'nın nüfûzuyla 1190'da tedrîs ve iftâdan azledilip Müftüzâde Osmân Efendi müderris ve müftü olmuştu. 1191'de sânîyen müftü ve Halîl Paşa müderrisi olduysa da 1192'de yine azledilip 1197'de üçüncü def'a müftü ve Halîl Paşa müderrisi oldu.

Bu def'asında a'yân ve halkın teveccühâtını kazanmış olduğundan on yedi yıl mevki'ini muhâfaza edib 1215 senesi şevvâlinde dâr-ı bekâya rihlet etdi. Âlim, kâmil, fakîh, halûk, gayet

müteşerri' ve musinn bir zât idi. Mahdûmu el-Hâc Alî Efendi "Ankaralızâde" demekle meşhûr olup müderris ve müftü oldu.

Abdullah Bey-Bekir Beyzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasyalıdır. A'yândan Bekir Beyzâde Abdî Bey bin el-Hâc Osmân Bey bin Vezîr Ömer Paşa bin Mîrlivâ **[56]** Ebûbekir Bey'in mahdûmudur. Büyük atası Ebûbekir Bey'in ve bunun babası Dervîş Bey'in ve atalarının tercemeleri yazıldı. Amasya hükümdârı meşhûr Şâdgeldi Paşa'nın ahfâdından oldukları yukarıda bildirildi.

Pederi küçük yaşında vefât ettiğinden büyük babası Hacı Osmân Bey'in vesâyetinde büyüdü. Büyük babası, amcası Ebûbekir Paşa ve bunun mahdûmu Teşrîfâtçı Âkif Mehmed Bey birbirini müte'âkib vefât ettiklerinden Hacı Osmân Bey'in dârü'l-hadîs evkâfına mütevellî ve emlâk-ı cesîmesine mutasarrıf oldu.

1185'de Sivas vilâyeti mübâya'acısı olarak Sivas'a gidip Canikli Hacı Alî Paşa'nın Sivas vâliliğinde mütesellimi ve ba'dehû 1190'da avdet edib baş-a'yân ve Amasya mütesellimi oldu. Ancak Canikliler'in mezâlimi ve te'addiyâtına karşı duramadığından istî'fâ etdi.

1193'de Caniklilerle Çapanoğulları'nın harbinde Çapanoğulları'na mu'în olduğundan Canikliler'in adâvetini kazandı. 1194'de sânîyen baş-a'yân ve Amasya mütesellimi olup 1195 şa'bânında Amasya sancâğı Caniklizâde Mikdâd Ahmed Paşa'ya mâlikâne olarak tevcîh edildiğinden İstanbul'a gitdi. **[57]**

Orada rikâb-ı hümâyûn defterdârı Amasyalı İsmâîl Efendi'nin sevk ü ta'rîfi üzerine Dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı rütbesiyle taltîf edilerek avdet ve Mikdâd Ahmed Paşa da ri'âyet edib yine baş-a'yân ve Amasya mütesellimi oldu.

1198'de Canikli Hacı Alî Paşa'nın vefâtında oğullarının tazyîkâtından kurtulmak için Erzurum vilâyeti mübâya'acısı olarak 1200 târîhlerinde Amasya'dan çıktı. Birkaç yıl sonra avdet ve Amasya sancâğının Mikdâd Ahmed Paşa idâresinde istihlâsına çalıştı ve muvaffak oldu.

Bundan sonra Amasya sancâğı Hazînedâroğulları'yla Çapanoğulları'nın arasında medâr-ı cidâl olduğundan kendi emlâk ve evkâfının idâresiyle meşgûl olarak siyâsetten çekildi. Aralıkda baş-a'yân olarak Amasya'nın hayrına çalıştı.

1216'da Amasyalı Dervîş Ya'kûb Ağazâde İsmâîl Zühdü Paşa vezâretle Konya vâlîsi oldukda kethüdâsı olup Konya ve ba'dehû Diyarbekir'de tarafından mütesellim ve vâlî kâ'im-makâmı oldu. 1217 senesi cumâdelûlâsında müşârun ileyhin Sivas'a naklinde Sivas mütesellimi olduysa da çok geçmeden paşanın irtihâli üzerine avdet etdi. **[58]**

1219 senesi muharreminde Amasya sancâğı, Çapanoğlu Süleyman Bey'e ilzâm edildiğinden sâbık mutasarrıf Caniklizâde Tayyâr Mahmûd Paşa'nın mütesellimi Mikdâd Paşazâde Hasan Bey'in zâlimâne idâresine hitâm vermek husûsunda Süleyman Bey'e mu'în olmuştu.

Hayfâ ki Tayyâr Mahmûd Paşa'nın göndermiş olduğu büyük bir kuvvetle cebren ve fermân-ı pâdişâhîye mugâyir Amasya sancâğını işgâl ettiği esnâda bunu Amasya'dan kaldırıp Samsun'a göndermiş ve orada bir rivâyette boğdurmuş, bir rivayette mahbeste ecel-i mev'ûdıyla vefât etmişdir.

Emîr-i müşârun ileyh gâyet asîl, servet ü sâmânı mükemmel, vezîrâne yaşar, pek misâfir-perver, konağı açık, kerîm, âlî-cenâb, yüksek bir Türk idi. Debdebe ü dârâtı değme vezîrde bulunmazdı. Ancak Köprübaşı'nda Alaca Hamam'a kadar devam eden cesîm konağı, yaldızlı odaları, mükellef havuzları dillerde destân idi. Kapısında yüzlerce adamlar geçinirdi. Mahdûmları Şâhid Mehmed, Necîb Ahmed Beyler'dir.

Abdullah Ağa-Handânoğlu

Amasyalıdır. Üçler Mahallesi'nde câmii olan Sa'dî Çelebi kölesi Hândân Ağa'nın ahfâdından Ahmed bin Mustafa Bey **[59]** oğludur. Amasya'da mütesellim kâ'im-makâmı ve

kethüdâsı olan Şîrînzâde Hacı Hâfız Hasan Ağa'nın akrabâsından olup ibtidâ Amasyalı Gürcüzâde Osmân Paşa'nın dâ'iresine girip Rûmeli muhârebesinde şecâ'at ve cesâretiyle temâyüz ettiğinden paşanın silâhdârı ve delîlbaşısı oldu.

Osmân Paşa'nın 1218'de i'dâmı esnâsında Caniklizâde Tayyâr Mahmûd Paşa'ya ilticâ ve cür'et ü cesâretine binâ'en Tayyâr Paşa'ya intisâb eylediğinden paşanın da silâhdârı ve delîlbaşısı olarak kendisini i'dâmdan kurtarmıştı.

1219 senesi muharreminde Tayyâr Paşa tarafından Amasya'nın zabt ü işgâline gönderilen kuvve-i imdâdiye sergerdesi olarak Amasya mütesellimi Mikdâd Paşazâde Hasan Bey'in yanına gönderildi. Amasya'nın zabt ü işgâlinde ve katl ü gârette Hasan Bey'e yardımlar etdi.

Bunun üzerine Çapanoğlu Süleyman Bey Amasya mutasarrıfı olarak Tayyârlıların tard ü tenkîline me'mûr olup Süleyman Beyzâde Celâleddîn Mehmed Bey'in kuvvetine karşı mağlûb ve esîr olduklarından 1220 senesi muharreminde Hasan Beyle beraber i'dâm edildi. Pek şecî' ve serkeşti. **[60]**

Abdullah Dede Efendi-Şeyh Ahmedzâde

Amasya Mevlevîhânesi şeyhi Hacı Ahmed Efendi'nin oğlu ve Feyzullâh Efendi'nin birâderidir. Pederinin zamân-ı meşîhatında tahsîl-i ilm ü ma'rifet ederek 1208'de kardeşinin ref'inden Amasya Mevlevîhânesi şeyhi oldu.

Ancak 1209'da Hazînedaroğlu Süleyman Bey'in nüfûzuyla azl edilip Hacızâde Hüseyin Dede şeyh oldu. Bu da mu'ahharan mesnevî-hân olup 1220'de Caniklizâde Hasan Bey'in i'dâmı üzerine azl edilen Hâfız Mustafa Dede'nin yerine ikinci def'a mevlevîhâne şeyhi olduğu hâlde 1225'de vefât etdi. Edîb, ma'ârif-âşinâ, mevlevî-meşreb bir şeyh idi. Oğlu Ahmed Efendi'dir.

Abdullah Paşa-Emîr Ağazâde es-Seyyid

Amasya sâdâtından es-Seyyid Mehmed Ağa'nın mahdûmudur. Amasyalı Ocak imâmı es-Seyyid Halîl Efendizâde sadâret kâ'im-makâmı es-Seyyid Mustafa Paşa'nın dâ'iresine efendiliğinde intisâb ederek vezâretinde çuhadârı ve dâmâdı ve kâ'im-makâmlığında kethüdâsı oldu.

Müşârun ileyhin tekâ'üdünden sonra bir müddet Amasya'da ikâmet **[61]** ve ba'dehû kayın pederinin lütûf-dîdesi olan Gürcü Yûsuf Ziya Paşa'ya intisâb ederek sadâretinde kapıcıları kethüdâsı oldu. Mısır'ın fethinde dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı ile taltîf edildi.

1220 senesi muharreminde müşârun ileyhin sadâretten azli üzerine Gümüşhane ma'deni emîni ve 1223 senesi evâsıtında bâ-rütbe-i mîr-i mîrânî Kars Kalesi muhâfızı oldu. 1225'de Ahısha Muhârebesi'nde kuvve-i imdâdiye irsâl ederek hizmet eylediğinden zilka'desinde nâ'il-i vezâret oldu.

1226 senesi muharreminin evâsıtında Erzurum vâlîsi ve Kars muhâfızı olup iki yıl kadar hüsn-i idâre etmiş olduğu hâlde 1228 senesi muharreminin evâ'ilinde dâr-ı bekâya rihlet etdi. Kars'ta medfûndur. Erbâb-ı liyâkattan müdebbir, hâdim-i dîn ü devlet bir zât idi. Mahdûmları Mustafa, Mehmed Beyler Amasya'da oturdu.

Abdullah Efendi-Uzun Müderriszâde

Amasya fuzalâsından "Uzun Müderris" demekle meşhûr Ya'kûb Paşa müderrisi Süleyman Efendizâde es-Seyyid Mustafa Efendi'nin oğludur. Fâzıl-ı meşhûr Ürgüplü Hacı Ahmed Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl ederek **[62]** ders-i âm oldu.

1208'de pederinin vefâtıyla Ya'kûb Paşa Medresesi müderrisi olup yıllarca tedrîs-i ulûm etdi. Kibâr-ı ulemâdan olup 1232'de vefât etdi. Mahdûmu "Sarı Müderris" demekle meşhûr es-Seyyid Mustafa Efendi'dir. Birâderi es-Seyyid Hasan Efendi de müderris idi.

Abdullah Efendi-Dizdârzâde es-Seyyid

Amasya müftüsü el-Hâc Hüseyin Efendi'nin oğludur. Bu da Ürgüplü Hacı Ahmed Efendi'nin oğludur. Ders-i âm ve bir müddet Halfet Gâzi müderrisi oldu. Ancak Caniklizâde Tayyâr Mahmûd Paşa'yı kendisinden memnûn edemediğinden 1215'de azledilip 1223'de Yörgüç Paşa va'ziyyesiyle kayrıldı. 1235'de vefât etdi. Âlim, vâ'iz idi.

Abdullah Efendi-Müftüzâde

Gümüşlüdür. Meşâhîr-i ulemâdan Gümüş müftüsü Hacı Osmân Efendi'nin oğludur. Bir müddet Amasya'da Payaslı Hacı Mehmed Efendi'den tahsîl-i ulûm edib İstanbul'a gitdi. Orada ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve 1205'de müderris-i be-nâm oldu. **[63]**

Fâtîh Câmiinde yıllarca tedrîs-i ulûm ederek ikmâl-i devre-i medâris edib dârü'l-hadîs-i Süleymaniye müderrisliğinden 1228 muharreminde Eyüp mollası oldu. İkmâl-i müddet-i örfiyye edib 1234'de Şâm ve 1237 gurre-i muharreminde Medîne-i Münevvere mollası oldu.

Bir sene-i kâmile olan müddet-i örfiyyesi esnâsında ifâ-yı menâsik-i hâc ederek 1238 senesinde avdet ve İstanbul kadılığına sırası geldiği esnâda 1240 senesi evâsıtında dâr-ı bekâya rihlet etdi. Meşâhîr-i ulemâdan fâzıl, müteşerri', gâyet fakîh bir zât idi.

Abdullah Ağa-Mândîr

Amasya yeniçerilerinden olup "Türkmenoğlu" demekle meşhûrdur. Rus Muhârebeleri'nde şecâ'at ve cesâretiyle temâyüz ederek alemdâr ve mükerreren serdâr oldu. Yeniçeri-talebe vak'alarında şirret ile iştihâr edib son def'a olarak 1241 senesi recebinde Amasya serdârı ve ma'zûl oldu. Zilka'desinde Yeniçeri ocağı söndürülmüş ve zilhiccede gelen fermân-ı padişâhî üzerine öldürülmüştür. Yeniçeri sanâdîdinden idi. Hafîdi "Helvacı Şeyh" **[64]** demekle meşhûr Hazreti Abdullah Nakşîbendî'dir.

Abdullah Efendi-Kapancızâde el-Hâc

Amasya a'yânından el-Hâc Mehmed Ağa bin Kapancı el-Hâc Ahmed Ağa'nın oğludur. Ürgüplü Hacı Ahmed Efendi tilmîzi müftü Suruklu Hacı Hâfız Alî Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve mucîz oldu. On beş yıl kadar meclis-i hâciyân ve a'yân a'zâsı ve Yörgüç Paşa imâreti nakîb ve vâ'izi olduğu hâlde 1242'de vefât etdi. Ulemâ ve a'yân-ı memleketten idi. Oğulları Hâcegân-ı dîvân-ı hümâyûndan Hacı Ahmed Zekî Efendi ile Yörgüç Paşa Câmii imâm ve hatîbi Hacı Ahmed Fâzıl Efendi'dir.

Abdullah Efendi-Sarı-Ahmedzâde es-Seyyid el-Hâc

Mevâlîden Sarı Ahmedzâde el-Hâc Mehmed Efendi bin Abdullah Ağa'nın oğludur. Amasya'da Payaslı Hacı Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve 1233'de amcazâdesi es-Seyyid Mehmed Tâhir Efendi'nin vefâtıyla Tayyâr Mahmûd Paşa müderrisi ve a'yân-ı ulemâdan oldu. 1242 senesi şevvâlinde vefât etdi. Âlim, halûk, bir zât idi. Oğulları Mehmed Ârif, Mustafa Efendiler mezkûr medreseye müştereken müderris olmuşlardır. **[65]**

Abdullah Efendi-Şeyh Nakşîbendî

Taşköprülüdür. Ulemâdan Hâfız el-Hâc Alî Efendi bin Mehmed oğludur. Taşköprü Kasabası'nda hıfz-ı Kur'ân ve mukaddimât-ı ulûmu tahsîl ettikten sonra Amasya'ya geldi. Fâzıl-ı meşhûr Fenârcîzâde Hacı Evliyâ Halîl, Ürgüplü Hacı Ahmed ve müfessir-i meşhûr Hacı Abdünnebî Nâbî Efendilerden ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm oldu.

Yıllarca neşr-i ulûma himmet ederek fazl ü kemâli teayyün ettiğinden 1222'de Halfet Gâzi müderrisi ve 1223 şa'bânının evâ'ilinde Âkifzâde es-Seyyid Abdürrahîm Efendi'nin azline binâ'en Amasya müftüsü olduysa da 1224 senesi gurre-i muharreminde selefi müftülüğüne nasbedildiğinden ma'zûl oldu.

Bu senenin evâsıtında Rus Harbi'ne gitmek üzere başına bin kadar talebe-i ulûm içtimâ eylediğinden bunlara başbûğ olarak Rûmeli'ne gitdi. Şa'banında dârü'l-harbe vusûlü üzerine erkân-ı sincab kürk ihsânıyla taltîf edildi. Taburunda Ziyâre şeyhi Hicâbî Abdülbaki Efendi de vardı.

Bir yıl kadar harp ve gâzâ meydânında kalıp mükerreren harbe girdi. 1225'de avdet edib sonra Hicâz'a gitdi. Mekke-i Mükerreme'de Abdullah Dihlevî **[66]** Hazretlerinin hulefâsından Şeyh Mehmed Cân Efendi'den inâbe ve hilâfet ahzederek Amasya'ya avdet etdi.

Kağnı Pazarı civârındaki hânesi ittisâl-i şarkîsinde zâviye ve mescid yaptırıp icrâ-yı âyin-i tarîkat ve dünya işlerinden tamamıyla ferâgat ederek irşâd-ı halk ve ibâdet-i Hâlık ile iştiğâl ve mükerreren teklîf edilen Amasya müftülüğünü reddedip herkesin nazârında mevki'i yükseldi.

Cuma ve pazartesi gecelerinde ulemâ ve meşâyih zâviyesinde toplanıp âlî sohbetler, ilmî mübâhaseler, sûfîyâne müzâkereler olur gıll ü gışşdan sâlim, garaz u ivâzdan âzâde, zikr ü tevhîd-i ilâhi edilir, ilâhiler okunur, gelenlerin rûhlarında zevk-i ma'nevî duyulurdu.

Şa'yân-ı dikkattir ki, 1241 senesi zilhiccesinde gelen fermân-ı pâdişâhîde yeniçerilerin te'dîbi ve ocaklarının ilgâsı emredilmişti. Vâlî Köse Mehmed Paşa Tokat'a gelip oradan gönderdiği mütesellim Abdullah Ağa'ya bütün yeniçerilerin tedmîr ü ifnâsını emretmişdi.

Abdullah Ağa, a'yân-ı ulemâ ve eşrâfı toplayıp bütün yeniçerilerin katledilmesinde ısrâr ettiği esnâda hazret susmuştu. Rüfekâsı da telâşla ve **[67]** korku içinde mütehayyir ve medhûş kalmıştı. Bütün yeniçerilerin katli tekarrur edecek bir hâle gelmişti.

Hazret dayanamadı. Bu emre şiddetle i'tirâz ederek katl ü nefy te'dibâtını yalnız âsî ve mücrîm olanlarına hasrettirip kendi hâlinde olan yeniçerileri kurtardı. Memleketi de büyük bir âfetten sıyânet ve kendisi de 1244 senesi şevvâlinde dâr-ı kudse rihlet etdi.

Merhûmun vefâtı Amasya'yı âdetâ sarsdı. Mâtem günleri yaşatdı. Cenâzesi bir mahşer halinde kaldırılıp zâviyesi odasında defnedildi. Medfeni ulemâ ve halkın yıllarca ziyâret-gâhı olmuştu. Fâzıl, fakîh, ulûm-i Arabiyyede mâhir, usûl ü furû'a hakkıyla vâkıf, tasavvufta bahr-i zehhâr, gayet sahî, keremkâr, fukarâsı bol, nân u ni'meti mebzûl, âbid, halûk, zâhid, pek müteşerri', müttakî bir zât-ı kerâmet-simât idi. Kuddise sirruhû.

Amâsî Dizdârzâde Hacı Hâfız Osmân Efendi halîfesi ve dâmâdı Malatyalı Sofu Mehmed Efendi meşâhîr-i ulemâdan idi. Mahdûm-i yegânesi eş-Şeyh Mehmed Ârif Efendi tercemesi yukarıda geçti. **[68]**

Abdullah Ağa-Hasekî el-Hâc

Amasya yeniçerilerinden olup "Kassâbbeyleroğlu" demekle meşhûr idi. 1224'de Rus muhârebelerinde isbât-ı liyâkât ve ibrâz-ı şecâ'at ederek hasekî pâyesi kazandı. Mükerreren Amasya serdârı olup yeniçeri talebe vak'alarında rehâvet ve yeniçerilere temâyül gösterdiğinden dolayı 1241 zilhiccesinde Amasya'dan nefyedildi. 1245'de afv-ı umûmî i'lânı üzerine avdet ve ba'dehû vefât etdi.

Abdullah Efendi-Alaçamlı

Bafra kazâsının Alaçam nâhiyesinden Ahmed oğludur. Sarı Ahmedzâde şeyhü'l-kurrâ Hacı Hâfız Mehmed Efendi'den hıfz-ı Kur'ân ve tahsîl-i vücûh u irfân ederek ders-i âm ve kârî-i Kur'ân oldu. Hıfz u sadâsı güzel olduğundan Kaya Paşa Câmii imâm ve hatîbi oldu. 1256 hudûdunda vefât etdi. Ulemâ ve hademe-i Kur'ândan ve hüsn-i hâl erbâbından idi.

Abdullah Ağa-Hacı Vehhâboğlu

Amasya alaybeyi Hacı Vehhâboğlu es-Seyyid Abdülvehhâb Ağa'nın oğludur. Amasya yeniçerilerinden **[69]** olup 1224'de Rus Harbi'nde yiğitlik ve yararlık gösterdiğinden yeniçeri ağalarının nazar-ı dikkatlerini celbederek harbden avdette İstanbul ocağına girdi.

1236'da odabaşı, 1238'de kethüdâyeri 1240'da muhzır ağası olarak katar ağalarından oldu. 1241 senesi zilka'desinde yeniçerilik ilgâ edildiğinden hüsn-i hâl ve şecâ'atine binâ'en katlden kurtuldu.

Ba'dehû Hüsrev Paşa dâ'iresine girip ağalarından oldu. Sadâretinde kapıcıbaşılıkla ba'zı hizmetlerde istihdâm edilerek 1260 yılından sonra vefât etdi.

Abdullah Efendi-Kılavuzzâde

Gümüşlüdür. Halîl Paşa müderrisi es-Seyyid el-Hâc Alî Efendi bin el-Hâc Osmân Efendi'nin oğludur. Amasya'da ikmâl-i tahsîl edib Gümüş kasabasında ders-i âm ve 1236'da pederinin vefâtı üzerine birâderi es-Seyyid Mehmed Sâlîh Efendi ile müştereken Halîl Paşa müderrisi oldu. Bir aralık Gümüş müftüsü olup 1262'de vefât etdi. Ulemâdan idi. **[70]**

Abdullah Efendi-Şâkir Efendizâde

Amasya ulemâsından İnepazarlı Şâkir Abdullah Efendi'nin oğludur. Canikli Hacı Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve 1248'de pederinin vefâtıyla mahlûlünden Torumtay müderrisi olduğu hâlde 1266'da vefât etdi. Âlim, vâ'iz idi.

Abdullah Efendi-Zanalızâde es-Seyyid

Amasya'da Atabeg müderrisi es-Seyyid el-Hâc Ahmed Efendi bin es-Seyyid el-Hâc Abdullah Efendi oğludur. İlm ü ma'rifet tahsîl ederek 1243'de pederinin vefâtı üzerine müderrisliği buna ırsen intikâl etdi. 1256'da açılan idâre ve de'âvâ meclislerine a'zâ ve 1263'de ma'zûl olduğu hâlde 1273'de vefât etdi. A'yân-ı memleketten hisse-mend-i ma'ârif bir zât idi.

Abdullah Efendi-Ebezâde es-Seyyid

Amasya'da Hazreti Pîr İlyâs türbedârı ve vakfı mütevellîsi es-Seyyid Ömer Efendi bin es-Seyyid Yeğen Halîfe Mehmed Efendi oğludur. Bunlara "Eboğulları" denir ki, "Ebeoğulları" demektir. İlm ü ma'rifet, tahsîl ü hıfz-ı Kur'ân edib 1247'de pederinin vefâtı üzerine birâderi es-Seyyid Mehmed **[71]** Efendi ile müştereken türbedâr ve mütevellî olduğu hâlde 1280'de vefât etdi. Bilâ-veled olduğundan türbedârlık ve tevliyet es-Seyyid eş-Şeyh Mansûr Efendi'ye verildi.

Sulehâdan halûk, âbid bir zât idi. Habîb Karamânî Hazretlerinin tekkesi son şeyhi es-Seyyid Hâfız Abdullah Efendi bin es-Seyyid Mehmed Efendi bin es-Seyyid eş-Şeyh Ahmed Efendi bin es-Seyyid Mehmed Çelebi bin eş-Şeyh Ömer Çelebi bin eş-Şeyh Abdurrahmân Efendi bin eş-Şeyh Mehmed Efendi de 1296'da vefât etdi.

Tekkeye muhâcirler yerleştirilip mesken oldu. Kezâlik Caniklizâde Müftü Hacı Mehmed Hilmî Efendi'nin mahdûmu es-Seyyid Hâfız Abdullah Efendi de pederinin vefâtında birâderi olup tercemesi yukarıda yazılan müsevvid Hacı Ahmed Efendi ile müştereken Hızır Paşa müderrisi oldu. 1305'de vefât etdi. Ulemâ ve sulehâdan olup Abdüllatîf Efendi Kütüphânesi hâfız-ı kütübü idi.

Abdullah Efendi-Vâ'iz

Köprülüdür. Pederinin adı Mehmed'dir. Mahdûmundan aldığım ma'lûmâta göre gençliğinde Amasya ve İstanbul ulemâsından ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve müderris-i benâm oldu. Mu'ahharan vâ'izler silsilesine girip Tophâne'de Nusretiye ve Beşiktaş'da Sinan Paşa Câmiilerine vâ'iz olduğu hâlde 1284'de vefât etdi. Kibâr-ı ulemâdan "Tophâne vâ'izi" demekle meşhûr idi. Mahdûmu Hazîne-i Hâssa muhâsebeciliğinden mütekâ'id rütbe-i bâlâ ricâlinden Mehmed Hâlis Efendi olup 1341'de vefât etdi.

Abdullah Efendi-İlarslanlı

Amasya'nın şimâlinde kâ'in İlarslan nâhiyesinde imâmet ve ikâmet eden Hâfız Alî Efendi bin Hâfız Mehmed Efendi'nin oğludur. Büyük babası Amasya kalesinde kâ'in Bey Câmii imâmı vâ'izi ve mektebi mu'allimi idi. **[72]**

Pederi kaleden inip İlarslan nâhiyesinde ikâmet ettiği esnâda doğdu. Amasya'da fuhûl-ı ulemâdan Şirvânî Hacı Mustafa Takiyyüddîn Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm oldu. Helkis Bahçesi Mahallesi'nde ikâmet etdi.

Yıllarca va'z ü tedrîs ile iştiğâl ederek 1317'de vefât ettiği haber verildi. Âlim, vâ'iz hoş-sohbet, halûk idi. Oğulları Mehmed Âgâh, Alî Efendiler'dir. Alî Efendi mahkeme-i şer'iyyede eytâm kâtibi idi. Bunun mahdûmu Abdullah Arslan Bey İstanbul'da Emînönü Nâhiyesi müdürüdür.

Abdullah Efendi-Şirvânî

Ataullâh Efendi'nin oğludur. Gençliğinde pederiyle Amasya'ya geldi. Şirvânî Hacı Mustafa Efendi'nin halka-i tedrîsine devam ederek ondan mücâz olduğunu söylerdi. Müftî-i Esbak Hacı Osmân Efendi de buna iddi'â derdi.

1303'de tedrîse başladı. Neşr-i ulûma himmet ederek talebesine icâzet verip mucîz ders-i âmlardan oldu. Evkâf meclisi gibi ba'zı hususî meclislere **[73]** a'zâ olarak teayyün etdi.

Meclis-i ârâ bir zât olduğundan gelen mutasarrıf ve vâlîlere kendini sevdirmişti. Bundan dolayı devriyye müderrisi ve 1323'de İzmir pâye-i mücerredine nâ'il oldu. Mücerred yaşadı. 1334'de vefât ettiği haber verildi. Âlim, natûk, mümtezic, şekl ü simâsı mütenâsib, değme ulemâyı beğenmez, da'vâsı ilminden pek yüksekti.

Abdullah Bey-Kuloğlu

Merzifon eşrâfından Feyzullâh Bey bin İbrâhim Ağa'nın oğludur. 1270'de doğdu. Biraz ilm ü ma'rifet öğrendikten sonra pederinden ırsen kendisine intikâl eden çiftlik işleriyle iştiğâl edib mükerreren meclis idâre a'zası oldu. Ne yazık ki 1324'de bütün fukarâya ve misâfirlerine açık olan konağı yandığından pek müte'essir olarak vefât etdi. Gâyet hânedân, kerîm, beşûş, dindâr, âlî-cenâb, ulemâ ve meşâyihe pek muhibb bir zât idi.

Abdüllatîf Çelebi-İbn-i Tebrîzî

Mevlânâ Hüsâmeddîn Yûsuf bin Ebûbekir et-Tebrîzî mahdûmu ve Mevlânâ Abdülvehhâb'ın birâderidir. Tahsîl-i ilm ü kemâl **[74]** ederek müderris, kadı olup 656 yılından sonra vefât etdi. Kibâr-ı kudât ve ulemâdan idi.

Abdüllatîf Çelebi-Veled-i Ziyârî

Amasya kâdı'l-kudâtı Mevlânâ Osmân bin Ya'kûb ez-Ziyârî mahdûmudur. Bu da müderris ve kadı olup pederinin zamân-ı kazâsında nâibi, ba'dehû Amasya hükümdârı Şâdgeldi Paşa'nın mahdûmu Devâtdâr Ahmed Paşa mu'allimi oldu. 783 yılından sonra vefât etdi. Kibâr-ı ulemâ ve kudâttan idi.

Abdüllatîf Bey-Lâtîf Bey

Sivas emîri Kılıç Arslan Bey bin Mes'ûd Çelebi bin Sultân Tâceddîn Altunbaş Gâzi Çelebi bin Sultân Gıyâseddîn Mes'ûd-ı Selçûkî evlâdından Süleyman Bey'in oğludur. Sultân Murâd Hân-ı Sânî ümerâsından olup Fâtîh devrinde bir müddet Tokat sancağı beyi oldu. 867 sâlinden sonra vefât etdi.

Abdüllatîf Çelebi-Âşık Paşazâde

Amasya civârında meşâyihden Süleyman Çelebi bin Abdurrahmân Çelebi bin Elvân Çelebi bin Alî Âşık Paşa mahdûmu ve müverrih Ahmed Çelebi'nin amcasıdır. **[75]** Amasya

ulemâsından ikmâl-i tahsîl edib Hicâz'a gitdi. Mekke-i Mükerreme'de mücâvir olarak Şeyh Zeyneddîn Mehmed bin Ebûbekir el-Havâfî'ye mürîd oldu.

Müşârun ileyhden aldığı hilâfet-nâme ile Amasya'ya geldi. Bir müddet Amasya'da kaldı. 857'de İstanbul'un fethinde bulunarak orada ikâmet etdi. Sultân Fâtîh'in sermi'mârı, 869'da buna bir zâviye binâ edib zâviyesi şeyhi olduğu hâlde 876'da vefât etdi. Yerine yeğeni Şeyh Ahmed Çelebi şeyh oldu. Âlim, âbid, müteşerri', zâhid bir zât idi.

Abdüllatîf Efendi-Buhârîzâde

Amasya'da Ya'kûb Paşa zâviyesinin ilk şeyhi Mevlânâ Şemseddîn Mehmed Buhârî evlâdından Fethullâh Çelebi bin Mehmed Çelebi bin Mûsâ Paşa bin Şemseddîn Mehmed Buhârî mahdûmudur. Emîr Buhârî dâmâdı Amasyalı Mahmûd Çelebi vakfiyesinde pederinin adı Fethullâh olduğu görüldü.

Amasya ve İstanbul fuzalâsından ve hâssaten Amasyalı Kemâl Paşazâde Şemseddîn Ahmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib Emîr Buhârî zâviyesi şeyhi Amasyalı Mahmûd **[76]** Çelebi Zâviyesi'nde ikâmet ve müşârun ileyhden ilm-i tasavvufu ve Nakşibendiyye usûl ve âdâbını ahz ü telakkî ederek müşârun ileyhe dâmâd oldu. Hemşîresi Mükrime Hâtun'u Amasyalı Abdurrahmân Efendi aldı.

Bu sûretle Hazreti Azîz'in 938'de irtihâli üzerine Emîr Buhârî zâviyesinde süccâd-nîşîn-i irşâd olup ilm ü fazlı, zühd ü takvâsıyla fevkalâde iştihâr etdi. 957'de âzîm-i Hicâz olarak îfâ-yı menâsik-i hâc edib geldi.

958 şevvâlinde eniştesi Abdurrahmân Efendi Rûmeli kazaskeri oldukda şöhreti ve ikbâli fevkalâde arttı. Bâb-ı reşâdetmeâb-ı merci-'i erbâb-ı taleb olup mürîdânından vekîl-i umûru Tarîkatcı Alî Dede'nin iblisâne harekâtıyla lisâna geldi.

964 şevvâlinde Abdurrahmân Efendi sadâretten azl ve Alî Dede nefyedilerek dağdağadan kurtuldu. Bununla beraber kendisinin salâh hâli, fazl u kemâli, zühd ü takvâsı olduğundan mu'tekad-ı ricâl olup 970'de ikinci def'a Hicâz'a gitdi. Orada bir yıl mücâvir kalıp 971 senesi zilhiccesinde altmış üç **[77]** yaşında dâr-ı kudse irtihâl etdi.

Nev'îzâde Atâyî Efendi "Zeyl-i Şakâyık"da diyor ki: "mervîdir ki ıskât-ı farîza-i Hâc etmiş iken hengâm-ı pîrîde azîmet-i râh-ı Hicâz ve ihtiyâr-ı sefer-i dûr u dırâz müte'allikâtı i'câz edib men' için niyâz eylediklerinde cevâb verirler ki "bir vakt-i mübârekte safahât-ı rûz-nâme-i ahvâlim mülâhaza ederken sinîn-i ömrüm Hazreti Resûl-i Ekrem Sallâllâhü Te'âlâ aleyhi ve sellemin sinn-i şerîfinden ziyâde olmasından istihyâ ve ol günlere yetişmemek için bî-ihtiyâr du'â etmiş idim."

"Ümid ederim ki makbûl olmuş ola. Hâlâ ol hesâb üzere zamân-ı rihlet-karîb ve seyl-i revân-ı ömr müteveccih-i nişîb-i müşîbdir. Kasdım odur ki, nice yıllar germ ü serd-i âlemde hem-dem ve hem-kârım ve tarîk-i hakîkat ve kantara-i mecâzda merkeb-i rehvârım olan beden-i za'îfi ol hâk-i mukaddes-pâke yetirip hakk-ı sohbeti yerine getirdim."

"Filhakîka Beyt:

Âşık odur ki yâri eşiğinde cân vere
Mecnûn-ı gâfilin harekâtı yabânedir

Nesir: Mazmûnu üzere maksûdu hâsıl ve me'mûlüne vâsıl olur."

"Azîz-i merkûm, umde-i meşâyih-i Rûm, âlim **[78]** ü fâzıl, kâmil ü mükemmel, huzû' u huşû', sabûr u kunû', halîm ü selîm, afv u kerîm, îsâl-i hayra mâ'il, şürûr-i şeyâtîn-i insden gâfil, sâfî-derûn ve sâde-dil idi."

Mahdûmu Ahmed Efendi, Trablusşâm mollası iken 986 senesi evâ'ilinde vefât etdi. Dâmâdı da Ramazânzâde Nişancı Mehmed Merzîfonî mahdûmu olan Ahmed Efendi olup Medîne-i Münevvere kadısı olduğu hâlde 986 saferinde giderken vefât etdi. Her ikisi de fuzalâdan idiler.

Abdüllatîf Efendi-Kadı Çelebi

Köprülüdür. Amasya'da ikmâl-i tahsîl edib Köprü'de ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu. Hayli müddet Köprü müftüsü ve kadısı olarak iştihâr edib 1000 hudûdunda vefât etdi. Ganîoğlu Mehmed Ağa'nın medâr-i istinâdı idi. Meşâhîr-i ulemâdan olup Köprü'de Ganîoğlu Mahallesi ittisâlinde mahallesi ve çeşmesi vardır. Mahdûmu Mehmed Efendi'dir.

Abdüllatîf Ağa-Taşcıoğlu

Amasyalı Sun'ullâh Ağa oğludur. Yeniçeri olup Rûmeli muhârebelerinde ibrâz-ı liyâkât ederek Amasya **[79]** serdârı oldu. Mükerreren azl ü nasb edilerek 1058 sâlinden sonra vefât etdi. Ünlü yiğitlerden idi.

Abdüllatîf Efendi-Hâcezâde

Amasya fuzalâsından "Küçük Hâce" demekle meşhûr Kadızâde Mehmed Efendi'nin oğludur. Pederinden ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm, meşhûr Fethiye Câmi-i şerîfe hatîb-i mebrûr oldu. Pederinin hayâtında tedrîse başlayıp yıllarca neşr-i ulûma himmet etdi.

Ba'dehû sırasıyla Amasya medreselerini müderris olarak devr edib Pervâne Bey Câmii va'ziyesiyle tekâ'üd edildi. Câmi-'i mezkûrede tefsîr ve hadîsi nakl ü tedrîs ederek 1065 senesi zilhiccesinde dâr-ı na'îme irtihâl etdi. Kibâr-ı ulemâdan idi.

Kebîr mahdûmu Hâfız Halîl Efendi'ye bu iki cihet tevcîh edilip sağîr mahdûmu Emîr Abdüllatîf Çelebi de birâderinin vesâyetine verildi. Emîr İmâm Abdüllatîf Efendi, es-Seyyid Mehmed Efendi, es-Seyyid Adülğanî Paşa da bu Halîl Efendi'nin evlâdından idi. Emîr Hacı Abdüllatîf Çelebi tercemesi de aşağıda gelir.

Abdüllatîf Efendi-Kurrâzâde

Amasya'da Sultân Bâyezîd Câmii imâmı Şeyhü'l-kurrâ Hâfız Ahmed Efendi'nin oğludur. Pederinden hıfz-ı Kur'ân ve ulemâdan tahsîl-i ilm ü irfân ederek 1032 zilka'desinde pederinin irtihâline binâ'en Sultân Bâyezîd imâm-ı sânîsi ve Şehzâde Hâtun dârü'l-kurrâsı şeyhi olduğu hâlde 1065 zilhiccesi'nin yirmi ikisinde vefât etdi. Ulemâ ve kurrâdan idi. Mahdûmu Hâfız İbrâhim Efendi imâm oldu. **[80]**

Abdüllatîf Efendi-Şeyh Hızırzâde

Amasya'da Mahmûd Çelebi zâviyesi şeyhi olan Hızır Efendi İbn eş-Şeyh Muhyiddîn Mehmed Efendi bin eş-Şeyh Hayreddîn Hızır İcâdî Efendi'nin oğludur. Şeyh Ya'kûbzâde Mustafa Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve müderris-i be-nâm olduğu hâlde 1087'de vefât etdi. Kibâr-ı ulemâdan bir zât idi.

Abdüllatîf Paşa

Merzifonlu Mehmed Ağa oğludur. Sadr-ı esbak Kara Mustafa Paşa'nın ağalarından bir sipâhî olup efendisinin sadâretinde hidemât-ı mühimmede istihdâm ve katlinde Merzifon'a i'zâm edildi. 1099'da vâki' isyânda askeriydi. Mühim hizmetler ederek mîr-i mîrân ve 1100'de asker sürücüsü olduğu mâliye defterinde görüldü. 1101'de fevtoldu. Erbâb-ı hizmetten idi.

Abdüllatîf Çelebi-Emîr Hacı

Tercemesi yukarıda yazılan Hâcezâde Abdüllatîf Efendi bin Mehmed Efendi'nin oğludur. Vâlidesi Hazreti Hasan bin Alî Radıyallâhu anhümâ evlâdından olduğu münâsebetle emîr unvânıyla iştihâr etdi.

Birâderi Hâfız Halîl Efendi'nin vesâyetinde büyüdü. Velî Emîr Mehmed Paşa'ya karâbeti olduğundan müşârun ileyhin dâ'iresinde terbiye gördü. Paşa'nın sâyesinde hayli nukûd ve nüfûz kazandı. Ona dâmâd olarak Amasya'da teayyün etdi.

1102'de meclis-i a'yân açılmasında ilk a'zâsı olup vekâyi kısmında yazıldığı üzere mükerreren **[81]** Amasya nakîbü'l-eşrâf kâ'im-mâkamı, meclis-i a'yân a'zâsı, şehir kethüdâsı, baş-a'yân oldu.

Ancak siyâsî rakîbleri bu kadar nüfûz u ikbâlini kıskandıklarından tertîb ettikleri tezvîrâtı bir mahzar-ı umûmî ile Bâb-ı âlîye ve dîvân-ı hümâyûna bildirmeleri üzerine 1123 zilhiccesinde gelen fermân-ı âlî ile şehir kethüdâlığından ve nekâbetten azl ve Amasya kalesinde kal'a-bend edildi.

Bu esnâda kendisini tutan kaptân-ı deryâ Amasyalı el-Hâc Ahmed Paşa İstanbul kâ'im-mâkamı olduğundan 1124 senesi rebîülevvelinde afv ü ıtlâkına fermân-ı âlî gelip hânesinde ikâmete me'mûr ve 1126 şa'bânında yine nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı oldu.

1127 saferinde aleyhinde tekerrür eden şikâyetler üzerine ma'zûl olup hânesinde ikâmeti te'kîd edildi. Bu esnâda İstanbul'a gidip bir müddet İstanbul'da kaldı. 1129'da ikinci defâ Hicâz'a gidip 1130'da avdet etdi. Beş yıl kadar belde işlerine açıktan karışmayıp adamlarıyla nüfûz ve ikbâlini yaşattı.

1135 senesi gurre-i muharreminde Amasya nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı olarak sâdâtın başına geçti. Çünkü **[82]** Amasya'nın mutasarrıf ve a'yânı ve kuvve-i umûmîyesi Îrân Harbi'yle meşgûl olduğundan eşkıyâ türemiş ve hâssaten Atmacaoğulları Sivas-Amasya yolunu kesmiş, sancağın idâresi pek güçleşmişti.

Emîr Hacı ise tehdidini ilkâ'a muktedîr, şedîdü'ş-şekîme, zâbit bir zât idi. 1135 senesi rebîülevvelinde gelen fermân-ı âlîde Atmacaoğulları'nın tenkîl ve istisâline rüfekâsıyla birlikte me'mûr olduğundan mâ'iyyetine aldığı yüz nefer piyâde ve elli nefer süvâri ile Çamlıbel'e gitdi.

On beş gün zarfında rüfekâsıyla birlikde eşkiyâyı basıp târ ü mâr ve cümlesini tenkîl ve istîsâl ederek avdet ettikde dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı ile taltîf edildi. Nekâbeti üç buçuk yıl devam edib hüsn-i idâre ederek 1138 senesi şa'bânında vefât eyledi.

Emîr-i mûmâileyh gâyet nâfizü'l-kelîm, idâresi şedîd, zâbit, kerem-kâr, âlî-cenâb, muktedir bir zât idi. Okmeydanı'ndaki musallâyı müceddeden yaptırdı. Müte'addid yerlerde mescidler ve çeşmeler binâ ettirdi. Musallânın mihrâbı karşısında yol üzerinde medfûndur. **[83]**

Merhûmun müdhiş serveti, muhteşem dâ'iresi, vezîrâne mâ'iyyeti vardı. Dâ'iresinde harb ü darba yarar iki yüz sekbân bulunurdu. Konağı İçerişehir'de Yukarı Hamâm'ın üst tarafında cesîm bir dâ'ire idi. Yalnız harem dâ'iresi şimdiye kadar harâb bir hâlde görülmektedir. Fukarâ ve ulemâya inâyet-i mahsûsâsı vardı.

Mahdûm-i yegânesi es-Seyyid el-Hâc Hüseyin Çelebi kendisinden evvel vefât etdi. Bunun oğulları es-Seyyid el-Hâc Alî, Mustafa Ağalar da pek meşhûr idiler. Bunlara ve bunların evlâdına "Emîr Hacıoğulları" dendi. Dâmâdı Vezîr es-Seyyid Abdülğanî Abdî Paşa'dır.

Torunu es-Seyyid Hacı Alî Ağazâde es-Seyyid Hüseyin Râmi Paşa ve es-Seyyid Mehmed Hâşim Efendi ricâl-i devletten idiler. Es-Seyyid el-Hâc Mustafa Ağazâde es-Seyyid el-Hâc Hüseyin Efendi de nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı olup Emîr Hacıoğulları'ndan Sultân Bâyezîd imâmı Hâfız es-Seyyid Mehmed Efendi mahrec-i mevâlîsinden olduğu hâlde ber-hayâttır.

Abdüllatîf Efendi-Emîr İmâm

Amasya'da Sultân Bâyezîd imâm-ı evveli Hâfız Halîl Efendi bin Abdüllatîf Efendi bin Hâce Mehmed Efendi'nin oğludur. **[84]** Birâderi vezîr es-Seyyid Abdülğanî Paşa ile ulemâdan es-Seyyid Mehmed Emîn Efendi'dir. Amasya müftüsü Çorumlu Hâfız Mehmed Efendi'den ulûm-i Arabiyyeyi ve şeyhü'l-kurrâ Cebecizâde Hâfız el-Hâc Halîl Efendi'den ilm-i vücûh-i Kur'âniyeyi ahz u te'allüm etdi.

Pederinin vefâtında Sultân Bâyezîd imâm-ı evveli ve Hâtun Sultân dârü'l-kurrâsı şeyhi oldu. İki def'a hac etdi. Birâderi es-Seyyid Abdülğanî Paşa'nın gönderdiği mebâliğ-i azîmeyi bir yere sarfetmeyerek Sultân Bâyezîd Mektebi'nin karşısında âlî ve kâr-gîr bir kütüphâne yaptırdı. Aldığı ve topladığı kitâbları buraya va'z edib cümlesini ve emlâkini vakfetti.

Kütüphânenin cenûbunda büyük bahçesi olduğu gibi şimâlinde de müselles şeklinde bir bahçesi, kapısı üstünde târihi ve bunları muhît olarak kâr-gîr duvarı var idi. 1169 senesinde vefât edib müselles bahçesinin garbında medfûn idi. 1333 yangınında her tarafı yandığından kitâblar kaldırılmış ve kütüphâne ile bahçeler ve yanında fetvâhâne yıktırılmış, ufak bir eser kalmamıştır.

Mahdûmları es-Seyyid Mehmed Sa'îd, Sa'dullâh, Halîl, **[85]** Ebûbekir, Abdulalîm, Abdüsselâm Efendiler'dir. Sa'îd ve Sa'dullâh Efendiler kendi hayâtında vefât edib müselles bahçeye defn edilmişlerdi. Es-Seyyid el-Hâc Halîl Efendi Sultân Bâyezîd imâmı olup 1196 ramazânında şehîd edildi.

Emîr İmâm es-Seyyid el-Hâc Abdüllatîf Efendi, âlim, gâyet müttakî, müteşerri', vakûr, müte'abbid bir zât idi. Hayrât ve sadakâtı bol, hânedân, fukarâ-perver idi. Bir def'a hasbe'l-icâb sabâh namazına yetişemediğinden imâmeti bir misâfir îfâ ve namazdan sonra yoluna devam ettiğini anlayınca peşinden gidip vazîfe-i yevmiyesini misâfire i'tâ ettiği meşhûrdur.

Abdüllatîf Efendi-Şeyhzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya meşâyihinden ve Şeyh Zafer Efendi evlâd-ı kirâmından eş-Şeyh İbrâhim Efendi mahdûmu ve es-Seyyid el-Hâc Abdurrahmân Efendi'nin kardeşidir. Tahsîl-i ilm ü ma'rifet edib mükerreren nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı ve meclis-i hâciyân a'zası olduğu hâlde 1178 sâlinden sonra vefât etdi. Meşâhîr-i a'yândan idi. Mahdûmu es-Seyyid Mehmed Efendi'dir. **[86]**

Abdüllatîf Efendi-Emîr İmâmzâde

Amasya'da Ebûbekir Paşa Medresesi diye meşhûr olan Hacı Osmân Bey'in dârü'l-hadîsi müderrisi es-Seyyid el-Hâc Ebûbekir Efendi bin Emîr İmâm Abdüllatîf Efendi'nin oğludur. Payaslı Hacı Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve ta'lîk-nüvîs olduğu münâsebetle mahkeme kâtibi oldu. 1245 sâlinden sonra vefât etdi. Âlim, usûl ü fürû-ı şer'iyyeye vâkıf, hattât bir zât idi.

Abdüllatîf Bey-Bekir Beyzâde

Esbak gümrük emîni es-Seyyid Mehmed Şâhid Bey bin es-Seyyid el-Hâc Abdullah Bey'in oğludur. Pederinin emînliği esnâsında Bâb-ı âlî aklâmından yerine girdi. Buradan kethüdâ kalemi kitâbeti ile kayrıldı. Ba'dehû dâhiliye nezâreti hulefâsından olup 1278'de bilâ-veled vefât ettiğinden Şâdgeldi Paşa sülâlesi bunda hitâma erdi. Ceddi Hacı Osmân Bey'in dârü'l-hadîsi evkâfının tevliyeti de hemşîrezâdesi olan Cebbârzâdelerden Hamzâ Bey'e intikâl etdi.

Abdüllatîf Efendi-Apardızâde

Amasya'da evkâf kâtibi Hasan Efendi bin Hâfız Mehmed **[87]** Efendi'nin oğludur. İçerişehir'de Kurşunlu Mahallesi'nde 1278'de doğdu. Mekteb-i rüşdiyede fünûn-i lâzimeyi öğrendikten sonra tederrüs ederek tahsîl-i ilim etdi. Ba'dehû mahkeme-i şer'iyyeye girdi.

Burada terakkî ederek şer'iyye kâtibi, bir müddet adliye mahkemesi a'zâ mülâzımı ve ba'dehû mahkeme a'zası ve devriye müderrisi olduğu hâlde 1327'de vefât ettiği haber verildi. Usûl-i şer'iyye ve akliyyeye vâkıf, müstakîm, hoş-sohbet, mümtezîc bir zât idi.

Abdülmü'min Bey-Ecezâde

Varaylıdır. Oranın emîri olan Mûsâ Bey bin Ece Sultân'ın oğludur. "Ece Sultânoğlu Mü'min Bey" demekle meşhûrdur. Hacı Kutlu Şâh ve oğlu Hacı Şâdgeldi Paşa'nın Beyleri'nden olup 771 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu Şükrullâh Çelebi ve bunun oğlu Mûsâ Bey'dir.

Abdülmü'min Safiyyüddîn el-Amâsî

Amasyalıdır. Fâhir adlı bir zâtın oğludur. Tahsîl-i ilm ü kemâl etmek üzere Mısır ve Şâm ve Irâk'ı dolaştı. Şâm'da Kadı Cemâleddîn Abdürrahîm bin Ali er-re'îs el-Isnevî hizmetinde hutût-ı mütenevvi'ayı, ulûm-i edebiyyeyi ahz ederek Bağdâd'a gidip tavattun ve tahsîlini ikmâl etdi.

En ziyâde yazıya itina ederek "İbn-i Bevvâb" demekle meşhûr üstâz Alî bin Hilâl Bağdâdî yazılarını takdîr edib taklîdine çalıştı. Büyük bir muvaffakiyet gösterdi. Irâk hattâtlarını geçti. Hutût-ı **[88]** mütenevvi'ada büyük üstâd oldu.

Bağdâd dârü'l-hulefâsında fevkalâde iştihâr edib pek çok hattât yetiştirdi. Bunlardan biri halîfe-i Bağdâd olan Musta'sım-billlâh Abdullah el-Abbasî diğeri kıbletü'l-küttâb Yâkût Musta'sımî'dir. Bir rivâyette 646'da ve bir rivayette 693 saferinin on sekizinde vefât etdi.

Müverrîh Mehmed bin Şâkir el-Kütübî, "Fevâtü'l-Vefeyât" adlı eserinde diyor ki: "Abdü'l-mü'min bin Fâhir Safiyyüddîn fezâil ve kemâlâtı çok bir zât idi. Arabiyye, nazm-ı şi'r, ilm-i inşâ gibi çok ilimler bilirdi. Vefatı 693 senesi saferinin on sekizinde vâki' oldu"

Müstakîmzâde Sa'âdeddîn Süleyman Efendi "Tuhfetü'l-Hattâtîn" adlı eserinde şöyle yazıyor: "Abdü'l-mü'min bin Safiyüddîn-Amâsî'dir. Alî bin Hilâl merhûmun hutûtuna taklîd ile hüsn-i mezîd peydâ edib üstâzü'l-esâtize olmuştur."

Beyit:

Hatt-ı gayrî nesh edib ol kân Yâkût-i hüner
Oldu el-Hakk gıbta-sâz-ı şeyh ü şâb-ı hoş nüvis

Hatta Yâkût Musta'sımî ibtidâ hat vaktinde bunlardan **[89]** meşk aldığı Hazîretü'l-kasr'da ve gayrîde mestûr ve (hâme-646) târihinde intikâlleri meşhûrdur.

Abdülmü'min Çelebi-Hâfız

Sivaslı Ahmed Çelebi bin Kutluşah oğludur. Pederiyle beraber 804'de Timur sadmesinde Sivas'dan kaçıp Amasya'ya cân atmıştı. Meşâhîr-i kurrâdan olduğu münâsebetle Amasya'da iştihâr edib 845 sâlinden sonra vefât etdi. Âlim, hâfız-ı Kur'ân, şeyhü'l-kurrâ idi. Mahdûmu Seydî Ahmed Çelebi de kurrâdan idi.

Abdülmü'min Ağa-Kahvecibaşı

Amasyalı Alî'nin oğlu olduğu enderûn ve ze'âmet defterlerinde görüldü. Gençliğinde enderûn-ı hümâyûna girip iyi terbiye ve ma'rifet öğrendi. Seferli odasından yetişip Dârü's-sa'âde ağası meşhûr Hacı Beşîr Ağa'ya kahvecibaşı oldu. Bunun irtihâlinde diğer Beşîr Ağa'nın kahvecibaşısı oldu.

1161'de Amasya züamâsından Kâsım Ağa'nın vefâtında uhdesinde bulunan karye-i Hacı Hasan Ma'a Argûma'da 55287 akçe ze'âmet bedeli bunun uhdesine tevcîh edildi. 1165 şa'bânında Beşir Ağa'nın azl ü katlinde tekâ'üd edilip bir kaç yıl sonra vefât etdi.

Mahdûmu dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından el-Hâc Mehmed Ağa'dır. Uhdesindeki ze'âmeti buna tevcîh edilmişti. Bunun mahdûmu ricâlden Ömer Sâhib Efendi Tersâne emînliğinden ma'zûlen 1209 saferinde vefât etdi. Bu'nun mahdûmu sudûr-i ulemâdan Nûrullâh **[90]** Mehmed Bey 1269 şa'bânında ve bunun oğlu müderrisînden el-Hâc Mehmed Sâdık Efendi 1285'de vefât etmişlerdir. Bunlara "Kahvecibaşızâdeler" dendi.

Abdülmecîd Bey-Kutlu Beyzâde

Amasya ümerâsından Hayreddîn Halîl Bey bin Nûreddîn Kutlu Bey'in oğludur. Amasya hükümdârı Şâdgeldi Paşa devrinde nâ'il-i emâret olup Bayındır Beyzâdelere galebe ederek Amasya'nın havâlî-i garbiyyesi emîri oldu.

İkâmet ettiği yerde bir kasaba yaratıp câmii binâsıyla burayı şenlendirdi. Buraya Mecitözü dendi. Abdülmecîd-özü demekti. Ba'dehû Amasya emâreti tâbiyet-i Osmâniyyeyi

kabûl edince bu da Osmanlı Beyleri'nden olup Kosova Muhârebesi'nde isbât-ı vücûd ederek bâ'dehû vefât etdi. Kibâr-ı ümerâdan idi.

Abdülmecîd-Mecdeddîn Çelebi Küpelioğlu

Amasyalıdır. Tercemesi yukarıda geçen Şeyhülislâm Abdülkerîm Çelebi bin Abdülcebbâr el-Kâdirî mahdûmudur. Amasya ve Bursa'da meşâhîr-i ulemâdan ve hâssaten Şemseddîn Mehmed Fenârî'den ikmâl-i tahsîl ederek müderris oldu.

Edirne'de dârü'l-hadîs müderrisi olup fazl ü kemâliyle iştihâr ederek Filibe kadısı oldu. İffet ü istikâmetiyle kendisini Üçüncü Sultân Murâd'a tanıtmış olduğundan Edirne kadısı ve 851'de kazasker görüldü. 855'de ma'zûlen Amasya'ya gönderildi.

Çünkü Fâtîh Sultân Mehmed'in hal'inde Edirne'de kadı iken nüfûz ü medhâli olduğundan müşârun ileyhin ikinci cülûsunda azledilmişti. 857'de İstanbul'un fethinden sonra vefât etdi. Meşâhîr-i fuzalâdan hattât, müdebbir, müstakîm bir zât idi. **[91]**

Hutût-ı mütenevvi'ayı Amasyalı Sofu Yahyâ Çelebi'den temeşşuk etmişdi. Mahdûmu Muhyiddîn Mehmed Çelebi ve dâmâdları Amasyalı Kâmil Paşazâde Süleyman Bey ve İstanbul kadısı Hızır Beyzâde Sinan Paşa'dır. Şeyhülislâm Kemâl Paşazâde Ahmed Şemseddîn Efendi bunun kızı oğludur.

Müstakîmzâde Süleyman Sa'âdeddîn Efendi "Tuhfetü'l-Hattâtîn" adlı eserinde diyor ki: "Mecdeddîn-Edirne'de zuhûr ve tahsîl-i ulûm ve ma'ârifle mesrûr ve Yahyâ es-Sûfî'den temeşşuk ile hüsn-i hatt-ı Yâkûtâneye mâlik ve tarîk-i tedrîse sâlik olup şâkâyıkda tasrîh-gerde-i Ebü'l-hayr olduğu üzere Molla Gürânî azlinde devlet-i Aliyyede kazasker dahî olmuştur. Bu abd-i bî-menâfî anların silsile-i nesîllerinden tâli' olmuştur. (Et-Temeşşuk-871) hudûdunda vatan-i aslîsinde rihlet-i cennet eyledi".

Mehmed Süreyya Bey de "Sicill-i Osmânî"de şöyle yazıyor: "Muhyiddîn, Mecdeddîn Mehmed. Küpelizâde-müderris olup 867'de kazasker oldu. 872'de azledilip 874'de irtihâl eyledi. Meşâhîr-i ulemâdandır. Dâmâdları Hâce Sinan Paşa ve Kemâl Paşazâde" **[92]** Süleyman Çelebi'dir." Hafîdi İbn Kemâl'dir.

Taş Köprülüzâde İsamüddîn Ebü'l-Hayr Ahmed Efendi de "eş-Şakâyıku'n-Nu'mâniyye fi ulemâi'd-devleti'l-Osmâniyye" adlı eserinde diyor ki; "Âlim, âmil ü fâzıl, kâmil, Küpelioğlu demekle meşhûr Mevlânâ Muhyiddîn Mehmed - ulemâ-yı asrından okudu. Zamânında fazîletle iştihâr edib ba'zı menâsıb deruhte etdi. Hattâ Sultân Mehmet Hân kazasker yaptı. Bilâd-ı Karaman'ın fethinden avdet ettikde 872'de Sadr-ı a'zam Mahmûd Paşa ile beraber azl eyledi."

"Mevlânâ Muhyiddîn Mehmed'in iki hemşîresi vardı. Birini Sinan Paşa ve birini de Kemâl Paşazâde Süleyman Çelebi tezevvüc etmişdi. Sinan Paşa'nın oğlu Mehmed Çelebi müderris ve kadı olup genç iken vefât etdi. Süleyman Çelebi'nin oğlu Ahmed Şâh bin-i Kemâl Paşa demekle meşhûr-i âfâk olan âlim ü fâzıl zâttır."

Binâenaleyh, Mevlânâ Mecdeddîn, 845'de imzâsını gördüğüm Mecdeddîn Abdülmecîd bin Abdülkerîm el-Kâdirî'dir. Bunun mahdûmu da Mevlânâ Muhyiddîn Mehmed Çelebi'dir. Şakâyık'ta bunun tercemesi yazılıdır. Sicill-i **[93]** Osmânî'de baba ile birleştirilmiş, hemşîreleri de kızları farz edilmiştir.

845'de Edirne kadısı görülen Mevlânâ Mecdeddîn Abdülmecîd bin Abdülkerîm el-Kâdirî Şakâyık**'**ta Sultân Murâd ulemâsından Mevlânâ Mecdeddîn diye pek muhtasar yazılmış, Sultân Mehmed Hân Mevlânâ Gürânî'den sonra onu kazasker nasb ettiği gösterilmişdir ki mahdûmu Muhyiddîn Mehmed Çelebi'dir. Diğer mahdûmu da Mevlânâ Hayreddîn Hızır-el-Amâsî'dir.

Abdülmecîd Çelebi-İsrâfilzâde

Amasya meşâyih-i kirâmından Mevlânâ Nasûh bin Mevlânâ İsrâfil el-Lâdikî mahdûmudur. Amasya ulemâsından tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm ve müderris-i be-nâm olup Sultân Bâyezîd-i Sânî Amasya'da vâlî iken sarâyı gılmânına mu'allim nasb etdi. Tahta cülûsunda bilâd-ı cesîmeye kadı olup 896'da vefât eyledi. Meşâhîr-i ulemâ ve kudâttan idi.

Oğulları İsmâîl, Mehmed, Mahmûd Çelebilerdir. Hafîdi Mevlânâ Fahreddîn Mehmed Efendi mevâlîden olup Şâm kazâsından ma'zûlen 943'de vefât etdi. **[94]**

Abdülmecîd Efendi-Şirvânî eş-Şeyh

Şirvânlıdır. Orada tahsîl-i ilm ü kemâl edib Halvetiyye meşâyih-i kirâmından eş-Şeyh Şâh Kubad Şirvânî sohbetinde ma'ârif-i Sûfîyeyi ahz ü tefeyyüz etdi. Bir müddet Bakü şehrinde neşr-i füyûzât edib oturdu. Ancak Şirvân Şâhı Sultân Halîl oğlu Burhan Alî Şâh ile Şirvân vâlîsi olan Alkas Mîrzâ'nın idâresinde zuhûr eden muhârebelerden doğan Sünnîlik, Şi'îlik kavgalarında Şeyh Şâh Kubad'ın 957'de irtihâli Burhan Alî Şâh'ın Kânûnî Sultân Süleyman'dan istimdâdı üzerine Şirvân'dan kalkıp Türkiye'ye hicret ve Erzurum'da ikâmet etdi.

Şah İsmâîl oğlu Alkas Mîrzâ birâderi Tahmasb Şâh'a karşı isyân ve iki birâder arasında çıkan muhârebede Tahmasb Şâh galebe edib Alkas Mîrzâ'yı ta'kîb bahânesiyle Erzurum'u urduğu esnâda buradan da kalkıp 961'de Amasya'ya geldi. Bahaeddinzâde eş-Şeyh Abdullah Halvetî'ye misâfir oldu.

961 zilhiccesinin üçüncü günü Sultân Süleyman **[95]** Îrân Seferi'nden dönüp Amasya'ya geldikde şeyh-i müşârün-ileyhe ri'âyet ve kendisine bir hâne ihsân ve vazîfe tahsîs eylediğinden Amasya'da tavattun edib kaldı. On bir yıl kadar neşr-i füyûzât edib 972 senesi evâhirinde dâr-ı kudse intikâl etdi.

Şeyh-i müşârün-ileyh âlim, fâzıl, âbid, kâmil gâyet müteşerri', Sünnî-meşreb, Hanefî-mezheb bir zât-ı kerâmet-simât idi. Zileli Şeyh Muharrem Efendi ile kardaşı Şemseddîn Ahmed Efendi bu zâttan ahz-ı hilâfet etmişlerdi. Mahdûmu İsmâîl Efendi meşâhîr-i ulemâdan olup müftü-yi Sivas olmuştu.

Şeyhi Şâh Kubad Şirvânî'nin şeyhi meşâhîr-i ulemâdan şeyh Mehmed Rukyehân-ı Halvetî 903'de ve bunun şeyhi Ziyâüddîn Yûsuf Mahdûm bin Alî el-Hüseynî de 890'da vefât etmişlerdir. Bunun şeyhi Seyyid Yahyâ-yı Şirvânî hazretleridir. Kaddesallâhü esrârahüm.

Abdülmecîd Efendi-Kadızâde es-Seyyid

Amasya kadısı Hakâlalı es-Seyyid Mehmed Bahâeddîn Efendi'nin oğludur. Amasya'da ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve Hakâla'da Kâsım Bey müderrisi ba'dehû kasabâta **[96]** ve sonra terakkî ederek sancâklara kadı oldu. Bir aralık Amasya'da Atabeg Medresesi'yle ihtiyâr-ı tekâ'üd edib sonra Tokat, Kayseriyye, Diyârbekir gibi bilâd-ı celîleye kadı olarak 1075'de vefât etdi. Mevâlîden âlim, afîf bir seyyid-i kerîm idi.

Abdülmecîd Efendi-Kayyımzâde es-Seyyid

Amasya müftülerinden Kayyımzâde el-Hâc İsmâîl Efendizâde es-Seyyid Hâfız Osmân Efendi'nin oğludur. Amasya müftüsü Çorumlu es-Seyyid el-Hâc Alî Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu. Ba'dehû İstanbul'a gidip kasabât ü bilâda kadı olarak devr-i memâlik etdi. 1198 sâlinden sonra vefât eyledi. Ulemâ-yı kudâttan idi. Birâderi es-Seyyid Abdülkerîm Efendi de Ya'kûb Paşa Câmii imâm ve hatîbi olup 1191'de vefât etdi.

Abdülmecîd Efendi-Payaslızâde

Amasya müftüsü Payaslı Hacı Mehmed Efendi'nin oğludur. Pederinden tahsîl-i ulûm edib ders-i âm olmuş idi. Neşr-i ma'ârife hizmet edecek bir çağda iken 1224'de pederinden bir yıl önce vefât **[97]** etdi. Pederini ve halkı pek müte'essir eyledi. Çünkü âlim, ulûm-i Arabiyye ve akliyyede mâhir, halûk, ifâdesi güzel bir genç idi. Birâderi Hacı Abdülhalîm Efendi'dir.

Abdülmecîd Zühdî Efendi-Hindîzâde

Kübceğiz Mahallesi halkından ve eski sipâhîlerden Mehmed Ağa bin İsmâîl Ağa'nın oğludur. Biraz ilm ü ma'rifet edinip edebiyâta heves etdi. Adliye mahkemesinin teşkîlinde a'zâ

mülâzımı ve ba'dehû mahkeme a'zâsı oldu. Kendisini müreffeh yaşatacak servete mâlik olduğundan tanzîm-i eş'âra koyuldu. 1314'de vefât etdi.

Merhûm udebâ ve şu'arâdan geçinir, letâ'ife mâ'il, kendisini medh ü senâ edenlere pek mültefit, kerem-kâr, hoş-sohbet, hisse-mend-i ma'ârif bir zât idi. Mahdûmu Mehmed Şükrü Efendi hafîfü'ş-şu'ûr oldu. Bunun oğlu etıbbâdan Mecîd Şükrü Bey'dir.

Merhûm bir gün Sultân Bâyezîd Câmii avlusundaki muvakkıthâne önünde otururken yanındakilere ilm ü fazlını beyân ederek övünür. Bu esnâda meşâhîr-i fuzalâ ü şu'arâdan Mecdîzâde Hâfız Kâmil Efendi gelip yanında oturdukda susar. Hazret şu beyti **[98]** irticâlen söyler:

Bugün da'va-yı fazl eyler iken bir zâde-i hindî
Görünce kâmili erneb gibi bir kûşeye sindi

Merhûmun büyükçe bir dîvân-ı eş'ârını pek çok ricâdan sonra mahdûmunun elinde gördüm. İstişhâd için dîvânı baştan sonuna kadar süzdüm. Ma'âlesef ahz ü derce lâyık bir beyte tesâdüf edemedim.

Abdülmecîd Nâ'ilî Efendi-Payaslızâde

Amasya fuzalâsından Hacı Abdülhalîm Efendi bin Hacı Mehmed Efendi'nin oğludur. Pederinin vefâtında büyük kardeşleriyle beraber Fîrûz Ağa müderrisliğine tasarruf edib biraz tahsîl gördü. Usûl-i şer'iyye ve adliyye öğrendi. İbtidâ a'zâ mülâzımı olarak mahkemeye girdi. Bâ'dehû mahkeme a'zâsı olduğu hâlde 1318'de vefât etdi.

Taşköprülüzâde Şeyh Mehmed Ârif Efendi'nin kerîmesiyle evlenmişti. Sonunda tatlîka mecbûr oldu. Oğulları Sûzî, Mehmed Efendiler bir işe yaramadı. Merhûm halûk, sükûtî-meşreb, hisse-mend-i ma'ârif, hayra sâî', eşrâf-ı memleketten bir zât idi. **[99]**

Abdülmuhsin Çelebi-Veled-i Sâbık

Amasya'da mahallesi olan Ahî Sâbıküddîn Ebûbekirzâde Hacı Alâeddîn Alî Bey'in oğludur. Gençliğinde ilm ü hatt öğrendi. Çelebi Sultân Mehmed ve şehzâdesi İkinci Sultân Murâd'ın hizmet-i kitâbetlerinde bulunarak "Muhsin Çelebi" diye iştihâr etdi. Ba'dehû Yörgüç Paşa'nın kâtib-i dîvânı olup 833 sâlinden sonra vefât etdi. Âlim, hattât, kâtib, üç lisâna vâkıf, atasının vakfına mütevellî idi. Mahdûmları Alî, Hasan, Hüseyin Çelebiler'dir. Alî Çelebizâde Mevlânâ Osmân es-Sâbıkî ve Hüseyin Çelebizâde Sa'dî Çelebi meşhûrdur.

Abdülmuhsin Çelebi-Şirvânî

Şirvânlıdır. Oranın ulemâsından ikmâl-i tahsîl ederek Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Ahmed zamânında Amasya'ya gelip ders-i âm ve fazl ü kemâliyle temâyüz ederek Hüseyniye müderrisi oldu. Halûk, sünnî-meşreb, Acemler'in harekâtına mu'ârız olduğundan Amasya'da kalıp tedrîsâta devam etdi. 933 sâlinden sonra vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan, kâmil, müteşerri', usûl ü furû'da mâhir ulûm-i akliyyede bidâ'ası mükemmel idi. **[100]**

Abdülmuttalib Efendi-Uzun Vâ'izzâde

Amasya ulemâsından "Uzun vâ'iz" demekle meşhûr Mustafa Efendi'nin oğludur. Ulemâ-i asrından ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve mucîz olup silsile-i vâ'izîne girdi. Sarâchâne Câmii vâ'izi iken azl edilip Çeribaşı Câmii vâ'izi oldu.

Bir müddet sonra buradan azl edilip sinn ü ilmine hürmeten 1192'de Sultân Bâyezîd Câmii kürsî şeyhi ve vâ'izi olduğu hâlde 1193'de vefât etdi. Âlim, vâ'iz, müteşerri' bir zât idi. Mahdûmu Mustafa Efendi kürsî şeyhi oldu.

Abdülmelik Çelebi-Mevlânâ Nizâmeddîn

Amasya ulemâsından Mevlânâ Yûsuf bin Reşîdeddîn Ömer Nahcivânî mahdûmudur. Amasya fuzalâsından Mevlânâ Şerefeddîn Mehmed Herevî gibi zevâttan ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve Halfet Gâzi müderrisi, Gümüş pazarı kadısı ba'dehû Amasya nâibi ve Torumtay müderrisi ve Amasya kadısı oldu. 768 sâlinden sonra vefât etdi. Meşâhîr-i fuzalâ ve kibâr-ı kudâttan bir zât idi. Mahdûmu Abdülvâsi' Çelebi'dir. **[101]**

Abdülmelik Çelebi-Mevlânâ İmâdeddîn

Amasya nâibi Erzincanlıoğlu Mevlânâ Şemseddîn Mehmed Bahşâyiş bin eş-Şeyh Celâleddîn Abdurrahmân Erzincânî mahdûmudur. Ulemâ-yı asrından telemmüz ve ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu. Bir müddet Amasya'da me'zûn-i iftâ ve müderris-i Atabegiyye olduğu görüldü. 841'de vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan idi. Mahdûmu Mevlânâ Ziyâüddîn Yûsuf Çelebi de kibâr-ı fuzalâdan idi.

Abdülmelik Çelebi-Mevlânâ Seyfeddin

Kedağralı Arefe oğludur. Ulemâ-yı asrından ikmâl-i tahsîl edib buradan da ders-i âm, müderris ve 845'de müftü ve 851'de kâdî-i Kedağra görüldü. 861 sâlinden sonra vefât etdi. Âlim, fakîh, kâmil idi.

Abdülmelik Efendi-Kadızâde

Amasya kadısı olup Amasya'da mescidi olan Hasan Efendi'nin oğludur. "Küçük Hoca" demekle meşhûr Kadızâde Mehmed Alî Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve medreselere müderris ve ba'dehû**...**[176] **[102]**

Abdünnâfi' Efendi-Hacı Efendizâde

Amasyalıdır. Amasya mütesellimi el-Hâc Ahmed ve surre-i hümâyûn emîni el-Hâc Mustafa Ağaların birâderi Dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından el-Hâc Mehmed Ağa bin el-Hâc Ebûbekir Ağa bin el Hâc Mustafa Ağa bin Sarı Mehmed Ağa'nın oğlu olduğu kuyûd-ı vakfiye ve sicillât-ı şer'iyyeden anlaşıldı.

Gençliğinde İstanbul'a gidip Bâb-ı âlîde kethüdâ-yı sadâret kâtibi kalemine girdi. Orada ta'lîm ve terbiye görüp kalem hulefâsından oldu. Amasyalı es-Seyyid Mustafa Paşa'nın kâ'im-makâm-ı sadâret olduğu esnâda hâcegân-ı dîvân zümresine iltihâk ederek menâsıb-ı sağîreyi devre başladı.

Ba'dehû terakkî edib kethüdâ kâtibi 1223'de vekâleten mevkûfatî, 1225 şevvâlinde baş-muhâsebeci, 1228'de Anadolu muhâsebecisi oldu. 1230'da şıkk-ı sânî defterdârı, 1231 şevvâlinde nişâncı, 1233'de ma'zûl ve sonunda defter emîni olduğu hâlde 1237 senesi zilhiccesinin yedisinde vefât etdi. Üsküdar'da medfûndur. Erbâb-ı ma'ârifden ve ricâl-i devletten idi. Mahdûmu Defterdâr Mehmed Sa'îd Bey 1282'de **[103]** vefât edib yanında medfûndur.

Abdünnebî Bey- Za'îm

Kedağra (Köprü) lıdır. Emîr Çelebizâde Hasan Bey'in oğludur. Çelebi Sultân Mehmed devrinde züamâdan olup gerek Çelebi Sultân'ın ve gerek İkinci Sultân Murâd'ın muhârebelerinde isbât-ı vücûd u liyâkât ederek ümerâdan oldu. 841 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu ulemâ-yı kudâttan Ca'fer Çelebi'dir.

176 Müellif "Abdülmelik Efendi-Kadızâde" tercemesini eksik bırakmıştır. (Ed.)

Abdünnebî Efendi-İmâdzâde

İskilib meşâyih-i kirâmından İmâdeddîn Ömer el-Kazvîzâde eş-Şeyh Nasrullâh Çelebi oğludur ve "Yavsî şeyh" demekle meşhûr İskilibî Muhyiddîn Mehmed Efendi'nin amcazâdesidir. Amasya ulemâsından ikmâl-i tahsîl edib İskilib'e avdet ve tedrîse mülâzemet etdi.

Şehzâde Sultân Ahmed'in zamân-ı velâyetinde Amasya'ya gelip müşârun ileyhe tekarrüb edib havâssından oldu. Ancak şehzâdenin ahz ü ihnâkında bir müddet menkûb olup sonra Yörgüç Paşa müderrisi olduğu hâlde 930 hudûdunda vefât etdi. Kibâr-ı ulemâdan halûk bir zât idi. Mahdûmu Ca'fer Efendi'dir. **[104]**

Abdünnebî Ağa-Hacı Nebî

Amasya a'yânından el-Hâc Ahmed Ağa'nın oğludur. Sipâhî olup hayli muhârebâtta izhâr-ı şecâ'at ederek terakkî edib Sivas vilâyeti cizyedârı mükerreren Amasya kethüdâyeri ve mütesellimi olup 1045'de Revân Harbi'nde şehîden vefât etdi. Şecî', sâdık, mu'tedil olup halka kendini sevdirmişti. Oğulları mîrlivâ-yı Mısır Mustafa Bey ve hâcegân-ı dîvân-ı hümâyûndan Hüseyin Efendi'dir.

Abdünnebî Efendi-Vâ'iz

Nasûh oğludur. Amasya'da ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve müderris oldu. Ba'dehû Fethiye Câmii vâ'izi olarak iştihâr edib 1075 sâline doğru vefât etdi. Âlim, kâmil idi. Bu esnâda mükerreren Amasya serdârı ve yeniçerilerin zâbiti olan Abdünnebî Ağa da meşhûr olup Nebî Paşa denir. Bu da 1075 hudûdunda vefât etdi.

Abdünnebî Efendi-İmâm

Osmâncıklıdır. Amasya müftüsü Çorumlu Hâfız es-Seyyid Mehmed Efendi'nin mücâzlarından olup ders-i âm ve Torumtay **[105]** Câmiinde imâm oldu. Burada imâmet, va'z ü tedrîse mülâzemet ederek 1145 senesi recebinde vefât etdi. Ulemâdan ve sulehâdan idi. Mahdûmu Hâfız Ömer Efendi imâm oldu.

Abdülvâsi' Çelebi-Nahçıvânîzâde

Tercemesi yukarıda yazılan Mevlânâ Nizâmeddîn Abdülmelik bin Reşîdeddîn Ömer Nahcivânî mahdûmudur. Ulemâdan ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm, müderris ve 798'de Gümüş pazarı kadısı görüldü. Ve 804 sâlinden sonra vefât etdi. Âlim ve kudâttan bir zâttır. Mahdûmu Lûtfullâh Çelebi'dir.

Abdülvâsi' Çelebi-Muslihîzâde

Meşâhîr-i ulemâ ve kudâttan Abdürrahîm Çelebi bin Mehmed el-Muslihî mahdûmudur. Bu da ikmâl-i tahsîl ederek müderris-i be-nâm olup kasabâta kadı oldu. 845 sâlinden sonra vefât etdi.

Abdülvâsi' Çelebi-Müeyyedzâde

Amasya'da Yâkût Paşa Zâviyesi şeyhi Mevlânâ Şemseddîn Müeyyed Çelebi bin eş-Şeyh Alâeddîn Alî Yârî mahdûmudur. Ulemâdan ahz-ı ulûm ederek müderris ve kibâr-ı kudâttan olduğu hâlde 881'de bilâ-veled-i **[106]** zükûr vefât eyledi. Meşâhîr-i ulemâ ve kudâttan idi. Kerîmesi Zeyneb Hâtun ve dâmâdı olan birâderzâdesi Şemseddîn Ahmed Efendi de fuzalâdan idiler.

Abdülvâsi' Çelebi-Müeyyedzâde

Amasya kadısı Şemseddîn Ahmed Efendi bin Mehmed Efendi bin Müeyyed Çelebi mahdûmu ve yukarıdaki Abdülvâsi' Çelebi'nin kerîmezâdesidir. Amasya'da pederinden vesâ'ir

ulemâdan ahz-ı ulûm ve hattât-ı meşhûr Ebü'l-Fazl Efendi'den hutût-ı mütenevvi'ayı temeşşuk ederek müderris ve hattât oldu. Ba'dehû kasabât ve bilâda kadı olup 967 hudûdunda vefât etdi. Meşâhîr-i kudâttan ve ulemâdan bir hattât idi.

Abdülvâsi' Çelebi-Müeyyedzâde Kâtib

Amasyalıdır. Tercemesi yukarıda geçen Pîrî Ahmed Çelebi bin Yahyâ Çelebi bin Abdülvâsi' Çelebizâde Habîb Çelebi mahdûmudur. Hattât-ı meşhûr İsmâîl Kâtibî Efendi'den hutût-ı mütanevvi'ayı ve ulemâdan funûn-ı lâzimeyi temeşşuk ve ahzederek Amasya sancâğı dîvân kâtibi, ba'dehû mahkeme kâtibi oldu.

Halka yazı öğreterek üstâd olduğu hâlde 1076'da **[107]** vefât etdi. Pervâne Bey vakfına mütevellî, hattât-ı meşhûr, "Vâsî" mahlasıyla şâir, hisse-mend-i ma'ârif bir zât idi. Mahdûmu Habîb Efendi kudâttandır. Bunun evlâdına "Vâsi' Çelebizâdeler" dendi.

Abdülvedûd Çelebi-Buhârîzâde Şeyh

Amasya meşâyih-i kirâmından eş-Şeyh Sun'ullâh Efendi'nin oğludur. Amasya'da tahsîl ettikten sonra İstanbul'a gidip ammizâdesi eş-Şeyh Abdüllatîf Efendi'nin riyâzâthânesinde tasfiye-i derûn ederek hilâfet-nâme aldı.

Bâ'dehû Amasya'ya gelip Selâmet Hâtun Zâviyesi şeyhi ve Bâyezîd Paşa Câmii vâ'izi olduğu hâlde 986 hudûdunda vefât etdi. Âbid, zâhîd, kibâr-ı Nakşîbendiyye idi. Mahdûmu Edhem Çelebi'dir. Selâmet Hâtun Tekkesi "Yâ Vedûd Tekkesi" diye meşhûr oldu.

Abdülvehhâb Çelebi-Mevlânâ Celâleddîn

Amasya müderrislerinden Mevlânâ Hüsâmeddîn Yûsuf bin Ebî Bekir et-Tebrîzî mahdûmudur. Pederinden ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve Hâlfet Gâzi müderrisi oldu. Fazl ü istikâmetiyle iştihâr ederek Havza kadısı ba'dehû Amasya kâdı'l-kudâtı oldu. **[108]** Ba'de'l-'azl 606 sâlinden sonra vefât etdi. Meşâhîr-i kudâttan ve ulemâdan idi. Mahdûmu Mevlânâ Emînüddîn Mehmed Çelebi'dir.

Abdülvehhâb Çelebi-Pervâne Beyzâde

Amasya a'yânından Haydâr Çelebi bin Hâce Gıyâseddîn Mehmed Çelebi bin Emîr Nâsıreddîn Ahmed Gâzi Çelebi mahdûmudur. Bu da Amasya a'yân-ı hâcegânından olup Çelebi Sultân Mehmed devrinde ümenâdan olmuştu. 821 hudûdunda vefât etdi. Pervâne Bey vakfının mütevellîsi idi. Mahdûmu Şemseddîn Ahmed Pervânî meşhûrdur.

Abdülvehhâb Çelebi-Muslihîzâde

Amasya ulemâsından Mevlânâ Tâceddîn İbrâhim bin Mevlânâ Musliheddîn Mûsâ es-Sivasî mahdûmudur. Amasya'da ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu. 825'de kâdî-i Sivas olup 837 hudûdunda vefât etdi. Meşâhîr-i kudât ve ulemâdan idi. Birâderi Mevlânâ Alâeddîn Alî er-Rûmî meşâhîr-i fuzalâdandır. Sâhib-i tercemenin mahdûmu Mûsâ Çelebi de kudâttandır. **[109]**

Abdülvehhâb Efendi-Müeyyedzâde

Amasya kadısı Şemseddîn Ahmed Efendi bin Mehmed Efendi bin Müeyyed Çelebi mahdûmu ve Abdülvâsi' Çelebi ile Abdülhâdî Efendi'nin birâderidir. Tahsîl-i ilm ü kemâl edib müderris, kadı oldu. 971 sâline doğru vefât etdi.

Abdülvehhâb Efendi-Kadızâde

Amasya kadılarından Osmân Efendi'nin oğludur. Bu da ikmâl-i tahsîl edib müderris, kasabâta kadı ve ba'dehû mesleğinde terakkî ederek Tokat, Amasya, Karahisâr-ı şarkî gibi

bilâda kadı olmuş ve Amasya'da ma'zûlen 1025'de Mehmed Paşa müderrisliği ile teka'üd edilerek ba'dehû vefât etmişdir. Meşâhîr-i ulemâdan ve kudâttan idi.

Abdülvehhâb Efendi-Hatîb

Mehmed Çelebi oğludur. Asr-ı ulemâsından ikmâl-i tahsîl ederek müderris ve Sultân Bâyezîd Câmii hatîbi oldu. 981 recebi evâ'ilinde Hacı İlyâs Mahallesi'nde kâ'in menzil ve bahçesini neslen ba'de nesl evlâdına ve bade'l-ınkırâz Sultân Bâyezîd Câmii kurbinde Hacı İlyâs Mescidi imâmına menzilini ve Sultân Câmii imâmına da bahçesini vakf ettikten sonra vefât etdi. Vakfiyesi sicilinden çıkarılmış olduğundan buraya dercedilmedi.

Abdülvehhâb Efendi-Dokuzzâde

Amasyalıdır. Mevâlîden ve Amasyalı mâbeynci Hasan Efendi'nin dâmâdı olan Dokuz Mehmed Efendi bin Hüseyin Efendi bin Alî Çelebi bin Muhyiddîn Mehmed Çelebi bin Mevlânâ Abdî-i Amâsî mahdûmu ve Şeyhî Mehmed Efendi'nin birâderidir. Bunlara "Abdîzâdeler" denirdi. **[110]**

Vâlidesinin pederi Hasan Efendi Sokullu Mehmed Paşa'nın da'vetiyle İstanbul'a gidip evlâdına mu'allim olduktan sonra pederiyle beraber İstanbul'a gitdi. Ceddi Amasyalı olan Ahîzâde Abdülhalîm Efendi'nin dârü'l-ifâdesinde tahsîl-i ma'ârif ederek 991'de üstâdı Hâkâniye-i Vefâ müderrisliğinde mu'îd ve mülâzimi oldu.

Ba'dehû devr-i medâris ederek kırkdan ma'zûl iken 1013 ramazânında Zekeriyyâ Efendi, 1019'da Unkapanı, 1020 ramazânında Soğukkuyu, 1023 ramazânında Hâkâniyye-i Vefâ, 1024 cumâdelûlâsında Sahn Medreseleri'ne sırasıyla müderris oldu.

1024 ramazânında Sofya mollası oldu. 1025 şa'bânında Bosna kazâsına tahvîl edildiğinden isti'fâ eyledi. 1027 ramazânında İzmir mollası olup 1028 recebinde Manisa'ya tahvîl edildiyse de kabûl etmediğinden yerinde ibkâ ve zilka'desinde azledildi.

1033 şa'bânında Kudüs mollası olduğu hâlde bir ay sonra ikinci def'a İzmir mollası olup 1034 recebinde azledildi. 1037 zilhiccesinde Yenişehir **[112]** mollası olup 1038 şevvâlinde azledildi. 1040 recebinde dâr-ı bekâya rihlet etdi. Sâhib-i ilm ü irfân, sâfî-dil, akîdesi nezîh, esîr-i sohbet-i yarân, halûk, güşâî idi. Kendine mahsûs letâ'if-i nikâtı var idi.

Abdülvehhâb Efendi-Kâtib

Amasyalı Mustafa Ağa'nın oğlu ve müderris Abdî Efendi birâderidir. Amasya'da tahsîl-i maârif ederek Köprülü Mehmed Paşa'nın sadâretinde İstanbul'a gidip enderûna girdi. Orada iyi terbiye görüp dârü's-sa'âde ağası yazıcısı ve 1088'de şehr emîni görüldü.

Abdülvehhâb Efendi-Arabzâde

Amasyalıdır. Yukarıda tercemesi geçen Abdurrahmân Efendi bin Ömer bin Hüseyin el-Mevsılî mahdûmudur. Amasya'da "Arab Hüseyinzâde", İstanbul'da "Arabzâde" demekle meşhûrdur. Amasya'da mukaddimât-ı ulûmu gördükten sonra pederinden mukaddem, İstanbul'a gidip kendisinin yazdığı üzere Sadreddînzâde Mehmed Emîn Şirvânî tilmîzi Silifkeli Süleyman Efendi'den ikmâl-i tahsîl etdi.

Tarîk-i va'z ü meşîhate sülûk ederek ibtidâ Mîrahûr Câmiinde cum'a vâ'izi oldu. Köprülü Mehmed Paşa'nın sadâretinde ri'âyet görüp 1074 şevvâlinde Sultân Selîm, 1075 cumâdelâhiresinde Fâtîh Sultân Mehmed, 1080 şa'bânında Sultân Bâyezîd, 1082 zilka'desinde Sultân Süleyman Câmileri'nde cum'a vâ'izi olarak fazl ü kemâlini gösterdi.

1099 muharreminde taht-ı Osmânî'ye cülûs eden İkinci **[112]** Sultân Süleyman şehzâde iken fezâ'il-i ilmiyye-i ahlâkîyesini takdîr ettiği sâhib-i tercemeyi kendisine mu'allim nasb ederek mu'allim-i Sultânî teşrifâtıyla tekrîm edilmiş idi.

Ancak mesned-i sadârete gelen Köprülüzâde Fâzıl Mustafa Paşa'nın etrâfını alan ba'zı erbâb-ı hased müşârun ileyhi iğzâb edecek ba'zı ahvâl-i nâ-becâ isnâd eylediklerine binâ'en

pâdişâhın rızâsı hilâfına olarak 1101 senesi cumâdelâhiresinde Medîne-i Münevvere'de ikâmete me'mûren i'zâm edildiğinden orada 1103 senesi muharreminde vefât etdi. Bakî'de medfûndur.

Şeyhî Efendi "Zeyl-i Zeyl-i Şakâyık"da diyor ki: "Şeyh-i mezbûr kemâl-i fazîlet ile meşhûr, âlim ü fâzıl, kâmil ü mükemmel, zarîf ü nüktedân, şeyh-i nâdirü'l-akrân idi." Mahdûmu fuzalâdan Hacı Mehmed Efendi 1135 muharreminde vefât etdi. Şehzâde Süleyman mu'allimi olmuş idi.

Abdülvehhâb Efendi-Ortaköylü es-Seyyid el-Hâc

Amasya'nın Geldiklân nâhiyesinde kâ'in Ortaköy'de mukîm es-Seyyid Süleyman bin es-Seyyid Şükrullâh el-Hüseynî oğludur. Gençliğinde Amasya'da müfessir Hızır Efendi telâmizesinden Müftü es-Seyyid Mustafa Efendi'den vesâ'ir ulemâdan ikmâl-i **[113]** tahsîl ederek ders-i âm oldu.

Yıllarca tedrîs-i ulûma himmet edib mucîz olduktan sonra Ayâs Ağa müderrisi oldu. 1099 vak'asında Hicâz'a gidip menâsik-i haccı îfâdan sonra avdet ve İstanbul'da bir müddet karar etdi. Ba'dehû Lâdik, Osmâncık, Merzifon gibi kasabâta kadı olarak a'yân-ı ulemâ sırasına girdi.

Amasya'da kaldığı müddette meclis-i hâciyân ve a'yân a'zâ ve nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı olduğu esnâda 1142'de zuhûr eden fâci'aya karıştığından Diyârbekir'e nefyedildi. 1143 zilhiccesinde avdet edib 1145 senesi evâ'ilinde vefât etdi.

Âlim, hükûmetinde hakk u adle hâdim, tab'an hadîd, serî'u't-te'essür, hazır-cevâb, natûk bir kâdî-i sütûde-simât idi. Oğulları es-Seyyid Süleyman, Mehmed, Ebûbekir Efendiler'dir. Bunlara ve bunların evlâdına "Hacı Vehhâb Oğulları" dendi.

Abdülvehhâb Efendi-Hacı Vehhâbzâde

Amasya ulemâsından es-Seyyid el-Hâc Ebûbekir Efendi'nin oğludur. Ulemâdan ve hâssaten Müftü Hâfız Abdurrahmân **[114]** Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve Hâtuniye kürsî şeyhi olduğu hâlde 1211 hudûdunda vefât etdi. Âlim, kâmil, vâ'iz-i meşhûr bir seyyid-i zî-şân idi. "Zübdetü'n-Nesâyih" adlı vâ'izlere yarar bir eserini gördüm.

Abdülvehhâb Efendi-Sarâczâde

Amasyalıdır. Abdülhalîm Efendi bin İsmâîl Efendi bin Hâfız Mehmed Ağa'nın oğludur. Gençliğinde Enderûn mektebine girip orada ta'lîm ü terbiye gördü. Ba'dehû Hâlid Ağa'nın Dârü's-sa'âde ağalığında yazıcı efendi dâ'iresine girdi. Burada tefeyyüz ederek Bilâl Ağa'nın Dârü's-sa'âde ağalığında birinci halîfe ve 1218'de bâ-rütbe-i hâcegân-ı dârü's-sa'âde ağası kâtibi oldu.

Ancak 1222 senesi rebîülevvelinde Sultân Selîm-i Sâlîs'in hal'iyle Sultân Mustafa'nın tahta cülûsunda darü's-sa'âde ağası olan Mercân Ağa'nın şerrine uğrayıp 1223 senesi cumâdelâhirenin beşinde Sultân Mahmûd'un cülûsu vak'asında Mercân Ağa maktûl ve bu da korkusundan merhûm oldu. Birâderi Abdürrahîm Efendi'dir. **[115]**

Abdülvehhâb Ağa-Hacı Vehhâbzâde es-Seyyid

Amasya a'yânından es-Seyyid el-Hâc İbrâhim Ağa'nın oğludur. Meşâhîr-i züamâdan olup 1211'de Amasya alaybeyi oldu. 1214'de ulemânın nefyinde Tayyâr Mahmûd Paşa'ya muhâlefet ve isti'fâ edib 1220'de Tayyâr Paşa'nın firârında sâniyen Amasya alaybeyi oldu. 1224'de Rus Muhârebesi'nde şehîden vefât etdi. Dindâr, mu'tedil, şecî' idi. Oğlu es-Seyyid Abdullah Ağa'dır.

Abdülhâdî Efendi-Müeyyedzâde

Amasyalıdır. Galata kadısı olan Müeyyedzâde Mehmed Efendi'nin mahdûmu ve Amasya kadısı Şemseddîn Ahmed Efendi'nin kardeşidir. Ulemâdan ikmâl-i tahsîl ederek müderris, kadı

oldu. Ba'dehû Silivri, Gelibolu gibi bilâda kadı olup 930 sâline doğru vefât etdi. Meşâhîr-i kudâttan idi.

Abdülhâdî Remzî Efendi-Müeyyedzâde

Amasya kadısı Şemseddîn Ahmed Efendi bin Mehmed Efendi bin Müeyyed Çelebi mahdûmudur. Amasya ulemâsından ikmâl-i tahsîl edib 921'de İstanbul'a gitdi. **[116]** Orada amcazâdesi Abdürrahîm Efendi'nin zâviyesinde ikâmet ederek müşârun ileyhin dâmâdı oldu.

Bir müddet müderris olup sonra kazâ mesleğine girdi. Rûmeli'ne ve büyük beldelere ta'yîn edilerek mesleğinde tefeyyüz edib Filibe kazâsından münfasılan İstanbul'a geldikde Galata kadısı oldu. Ceddi olan Müeyyedzâde Mehmed Efendi Mahallesi'nde ikâmet ve 975 sâline doğru vefât etdi. Âlim, kâmil, edîb, şâir idi. Mahdûmu mevâlîden Mehmed İlmî Efendi Bursa kazâsından ma'zûlen 1000'de vefât etdi.

Kayın birâderi Müeyyedzâde Abdürrahîm Efendi mahdûmu olan Abdülhâdî Çelebi de tahsîl-i ma'ârif ettiği hâlde mübtelâ-yı sefâhet olup genç iken 930'da vefât etdi. Delişmen idi.

Abdülhâdî Efendi-Hasanzâde

Amasya fuzalâsından Sultân Bâyezîd imâmı Şeyhü'l-kurrâ Hasan Efendi'nin mahdûmu ve Abdurrahmân Efendi'nin birâderidir. Müfessir Hızır Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm, müderris ve kadı olup devr-i bilâd etmekte iken 1090'da vefât etdi. Oğlu sipâhîlerden **[117]** İbrâhim Ağa'dır.

Abdülhâdî Efendi-Hâbilzâde

Amasya alaybeyi Fethullâh Ağa bin Yahyâ Çelebi bin Ehlullâh Efendi bin Müftü Mehmed Efendi'nin oğludur. Iydîzâde Hacı Âkif Mustafa Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl ederek İstanbul'a gitdi.

Orada bi'l-imtihân müderris ve kibâr-ı kudâttan olup 1200 sâlinden sonra vefât etdi. Erbâb-ı fazîletten bir zât idi. Mevâlîden Abdülkerîm Efendi'nin akrabâsındandır.

Abdüş Efendi-Hacı Abdullah

Amasya a'yânından Hacı Mehmed Ağa bin Hacı Abdullah Ağa'nın oğludur. "Hacı Abdullâhoğlu" demekle meşhûr idi. Payaslı Hacı Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve meclis-i a'yâna a'zâ ve hacıbaşı olup iştihâr etdi. 1251 sâlinden sonra vefât eyledi. A'yân-ı ulemâdan idi.

Abdül Bey-Atabegzâde

Amasyalıdır. Yörgüç Paşa'nın birâderi Ayas Paşa'nın oğludur. Yörgüç Paşa'nın vâliliği esnâsında **[118]** züamâdan iken ümerâdan oldu. Sancak beyliğinde temâyüz edib 847'de Varna muhârebesinde şehîden vefât etdi. Yiğit beylerdendi.

Abdül Bey-Ahmed Paşazâde

Amasyalıdır. Amasya hânedânından Mahmûd Bey bin Ahmed Paşa'nın oğludur. Sultân Bâyezîd-i Sânî Amasya vâlîsi iken müşârun ileyhin dâ'iresine intisâb edib terakkî ederek hazîne kâtibi oldu. Ba'dehû 886'da cülûsunda şehzâdesi Sultân Ahmed'in hazîne kâtibi olup 900 sâlinden sonra vefât etdi. Mahdûmu Hüsâmeddîn Paşa'dır. Diğer mahdûmu İzzeddîn Hasan Bey ile Sadullâh Bey'dir.

Abdül Bey-Abdülkerîm

Amasya'da câmii olan Abdullah Paşa evlâdından Velî Bey'in oğludur. Züamâdan iken, ceddinin evkâfına mütevellî oldu. Ba'dehû tevliyet ammizâdelerinden Hacı Paşazâde Abdülkerîm

Paşa'ya verildiğinden mîrlivâ olup 1081'de Konya Muhârebesi'nde vefât etdi. Amasya mutasarrıfı Mehmed Paşa da bu muhârebede şehîd olmuştu. Asdikâ-yı ümerâdandır. **[119]**

Abdül Bey-Abdüllatîf

Merzifonludur. Tercemesi yazılan Abdüllatîf Paşazâde Mehmed Bey'in oğludur. Züamâdan iken Amasya mütesellimi Merzifonlu Mehmed Ağa ile birlikte Revân Harbi'ne gitmişti. Mehmed Ağa yararlıklar gösterip mîr-i mîrân olduğu esnâda mîrlivâ oldu.

Harbten yaralı olarak dönüşte Amasya'da ikâmet edib 1176 hudûdunda vefât etdi. Evlâdı Amasya'da kaldı. Bunlara "Abdüloğulları" dendi. Bunlardan Köprülü Tâhir Mehmed Efendi ma'ârifde teftîş ve mu'âyene encümeni a'zâsından olmuştu.

Abdî Baba-İbikoğlu

Tercemesi yukarıda yazılan İbik Baba'nın torunu ve Ahmed Baba'nın oğludur. Baba İlyâs Horasânîzâde Âşık Alî Paşa'nın mürîdlerinden olup tarîkat-ı Babâiyye hulefâsından ve sonra İlyâs Köyü'nde bir ocak ve tekke uyandırmakla oranın şeyhi oldu. Sivas hükümdârı Sultân Eratna'nın tarafdârı olarak 754 hudûdunda vefât etdi. Pek ünlü bir Baba idi.

Abdî Bey-Emîr Muineddîn Abdullah

Amasya ümerâsından Atabeg oğlu İlyâs Bey'in mahdûmu **[120]** ve Atabeg Gâzi Vakfı'nın mütevellîsi ve 804'de Timur Harbi'nde vefât ettiği yukarıda "Abdullah Bey Emîr Ebü'l" diye yazıldı. Osmanlı târîhinde Abdî Bey ve Yörgüç Paşa'nın câmii kapısında Abdullah diye yazılıdır.

Abdî Bey-Yörgüç Paşazâde

Amasya vâlîsi Atabegzâde vezîr Yörgüç Paşa'nın sulb-i evlâd-ı kirâmındandır. Züamâdan iken ümerâdan olup 847'de Varna Harbi'nde birâderi Hızır Bey'le beraber şehîden vefât etdi. Kibâr-ı ümerâdan idi. Mahdûmu Alî Bey'dir.

Abdî Çelebi-Mevlânâ Abdullah

Amasyalıdır. Şeyhîzâde Abdülğanî Çelebi oğludur. Abdülkerîm Hâtemî Çelebi birâderidir. Mevlânâ Abdî-i Amâsî demekle meşhûrdur. Birâderiyle beraber Mevlânâ Cemâleddîn Yûsuf Tokâdî'den ve Mevlânâ Rükneddîn Ahmed bin Mahmûd el-Cendî Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve Halfet Gâzi müderrisi oldu.

Amasya'da yıllarca neşr-i ulûma himmet edib hayli efâzıl yetiştirdi. Kemâl Paşazâde gibi bir zâtın **[121]** üstâd-ı kemâli olmuştu. 883 vak'asında Gerçekzâde Şemseddîn Ahmed Çelebi yerine Amasya müftüsü oldu.

888'de Amasya fetvâsı Cemâlîzâde Zenbilli Alî Çelebi'ye verildiğinden Yörgüç Paşa müderrisi ve 893'de Sultân Bâyezîd evkâfına ilk mütevellî ve 896 vak'asında ikinci def'a Amasya müftüsü ve Sultân Bâyezîd müderrisi oldu.

897'de Mevlânâ Kâsım İzârî Sultâniye müderrisi ve müftü olarak geldikde evkâf-ı Sultâniyye tevliyetiyle kaldı. 903'de Müftü Alî Çelebi Hicâz'a gittiğinden üçüncü def'a Amasya müftüsü ve Sultân Bâyezîd müderrisi oldu ve dört yıl kadar fetvâ ve tedrîs ile iştiğâl ederek 907 ramazânında dâr-ı kudse intikâl etdi.

Fâzıl, usûl ü fürû'da kâmil, fünûn-i akliyye ve nakliyyede gâyet mâhir, müttakî', üstâzü'l-küll bir zât idi. Amasya'da iki sülâle bıraktı. Biri sülâle-i nesebiyyesidir. Mahdûmu Muhyiddîn Mehmed Çelebi'dir. Bunun mahdûmu Alâeddîn Alî Çelebi'dir. Bunun evlâd ve ahfâdı vardır.

Diğeri sülâle-i ilmiyyesidir. İki koldan Sa'âdeddîn Taftazânî ile Seyyid Şerîf Cürcânî'ye varır. Birinci **[122]** üstâdı Mevlânâ Rükneddîn Ahmed Cendî, Tâceddîn İbrâhim el-Hatîbü'l-Amâsî, Sinânüddîn Yûsuf et-Tokâdî vâsıtalarıyla Sa'âdeddîn Mes'ûd Taftazânî tilmîzîdir. İkinci

üstâdı Mevlânâ Cemâleddîn Yûsuf Tokâdî, Tâceddîn İbrâhim el-Komenâtî, Sinânüddîn Yûsuf Tokâdî vâsıtalarıyla da Taftazânî'nin tilmîzîdir.

Bu diğer koldan Cürcânî'ye varır. Rükneddîn Ahmed Cendî, Mevlânâ Ferîdeddîn Mehmed bin İbrâhim el-Cürcânî vâsıtalarıyla Seyyid Şerîf Cürcânî tilmîzidir. Hatta Mevlânâ Rükneddîn Ahmed Cendî Ziyaeddîn Yûsuf bin Abdullah el-Amâsî, Şeyhülislâm Celâleddîn Abdurrahmân el-Amâsî vâsıtalarıyla Gümüşlüzâde Hazreti Pîr Şücâaddîn Ebü'l-Bekâ İlyâs'ın tilmîzidir.

Abdî Çelebi-Müeyyedzâde

Amasyalıdır. Tercemesi ve eş'ârı yukarıda yazılan Müeyyedzâde Abdullah Efendi'dir. Benim tetebbu'âtıma göre Abdullah Çelebi bin Alî Çelebi bin Müeyyed Çelebi kibâr-ı kudâttan olup 898'de "Abdullah bin Alî el-Müeyyedî el-Kâdî berâ-yı Bosna" diye imzâsı görülen zât bunun amcasıdır. Bu Abdî Çelebi, Abdülkerîm Çelebi bin **[123]** Alî Çelebi bin Müeyyed Çelebi oğludur. Abdülhâyy Efendi'nin kardeşidir. 961'de vefât etmişdir.

Abdî Paşa-Hacı Abdülğanî

Amasyalıdır. Sipâhî a'yânından Ahmed Ağa'nın oğludur. Bu da sipâhî olup hayli muhârebâta iştirâk ederek terakkî gördü. 1031 saferinde Kastamonu ve Çankırı muhassıl-ı emvâli, 1032 muharreminde Amasya'da Evkâf-ı sultâniyye mütevellîsi oldu.

Ba'dehû mîrlivâ olup sancakları devr ederek mîr-i mîrân ve 1047'de Bolu mutasarrıfı ve ba'dehû 1051'de Çankırı mutasarrıfı görüldü. Ba'dehû vefât etdi. Meşâhîr-i ümerâdan idi. Mahdûmu Ahmed Bey'dir.

Abdî Dede-Piroğlu Hacı

Merzifonludur. Pîrî Baba evlâdından olduğu kayden anlaşılan Osmân Dede'nin oğludur. Atası zâviyesine mükerreren şeyh olarak azledilmiş, Köprülü Mehmed Paşa'nın sadâretinde yine Pîrî Baba Zâviyesi şeyhi olup 1071'de vefât etdi. Oğulları Osmân, Timur, Dervîş, Mehmed'dir. Bunlara "Hacı Pîrlî" dendi.

Abdî Efendi-Şeyhzâde

Amasya'da Ya'kûb Paşa Zâviyesi şeyhi Abdurrahmân Çelebizâde Şeyh İzzeddîn Hasan Efendi'nin mahdûmudur. Fuzalâdan Müeyyedzâde Pîrî Ahmed, Harşeneli İbrâhim Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve Hüsâmeddîn Efendi'nin vefâtında Ya'kûb Paşa Zâviyesi şeyhi, vakfı mütevellîsi oldu.

Hüsameddîn Efendi'nin evlâdıyla hayli münâza'adan **[124]** sonra zâviye medrese i'tibârıyla müderrisliği uhdesine tevcîh edildi. Ba'dehû mükerreren azl ü nasb edilerek 1055'de vefât etdi. Âlim, şâir, edîb, natûk olduğu ve eş'ârı tezkirede yazılı idi. Hayfâ ki yandı.

Abdî Bey-Kara

Amasya Beyleri'nden Mehmed Bey'in oğludur. [177]

Abdî Efendi-Müderris

Amasya sipâhîlerinden Mustafa Ağa bin Halîl Ağa mahdûmudur. İstanbul'da şehir emîni olan Abdulvehhâb Efendi'nin kardeşidir. Mukaddimât-ı ulûmu Hocazâde Abdullah Efendi'den görüp Şeyh Ya'kûb Efendizâde Mustafa Efendi'den ikmâl-i tahsîl etdi. İmâm-ı Sultânî Bâyezîd Fâzıl Hasan Efendi'den de istifâdeler ederek ders-i âm oldu.

177 Müellif "Abdî Bey-Kara" tercemesini eksik bırakmıştır. (Ed.)

Mücîz oldukdan sonra Amasya medreselerini devr edib Kameriyye-i Tokat müderrisliğinden kasabâta kadı ba'dehû mükerreren Amasya nâibi, Karahisâr-ı şarkî kadısı ve sonunda mütekâ'id olup 1087 senesi zilhiccesinde dâr-ı bekâya rihlet etdi.

Âlim, fâzıl, şâir, kâmil, güzel ta'lîk-nüvîs, hattât, münşî, muhâzarât ve **[125]** tevârîhe pek âşinâ, Amasya müverrîhi bir zât idi. Amasya'nın şâirlerini ve şi'rlerini ba'zı hâdisâtıyla beraber cem' ederek bir "Tezkiretü'ş-Şu'arâ" te'lîf etdi. Bunun bir nüshasını elde etmişdim. Hayfâ ki yandı.

Oğulları Mustafa, Halîl Efendiler'le Kadı es-Seyyid Ahmed Efendi'nin kerîmesinden olan es-Seyyid el-Hâc Alî Efendi'dir. Yukarıdaki oğullarının evlâdına "Müderris Abdîzâdeler" ve üçüncü mahdûmunun evlâdına "Şeyh Alîzâdeler" dendi. Bunlardan es-Seyyid Abdullah Efendi 1320'de merhûm oldu.

Abdî Paşa-Şeyh Abdîzâde

Amasyalıdır. Sipâhîlerden ve Amasya mütesellimlerinden Hasan Ağa bin Alî Ağa bin Şeyh Âbîdî Çelebi oğludur. Buna sicillât-ı şer'iyyede ve ba'zı tevârihde "Abdî", ferâşet defterlerinde "Âbidî" ve Silâhdâr Târîhi'nde "Abdî, Âbidîn" şeklinde yazılmıştır. Bostancıbaşı İbrâhim Ağa'nın kardeşidir.

Gençliğinde enderûn mektebine girip tahsîl ve terbiye gördü. Enderûn çavuşbaşılığından gümrük emîni olarak çıktı. Sadr-ı a'zam Kara İbrâhim Paşa'nın **[126]** himmeti sâyesinde 1096 senesi zilhiccesi evâhirinde Rûmeli Beylerbeyiliği pâyesiyle Erzurum Beylerbeyi, 1097'de Basra ve müte'âkıben vezâretle Trablusşâm vâlîsi oldu.

İki yıl kadar vilâyet edib 1099 senesi şa'bânında Trablusşâm'da vefât etdi. Erbâb-ı liyâkattan idi. Ceddi Âbidî Çelebi Şeyh Cû'î ahfâdından olup Amasya'da evkâfına mütevellî ve zâviyesinde mesnevîhân olarak evlâdı vardır.

Abdî Ağa-Mü'ezzinbaşızâde

Amasya'da Sultân Bâyezîd Câmiinde mü'ezzinbaşı olan Hacı Hâfız Alî Efendi'nin oğludur. Pederinin intikâlinde hüsn-i sadâsına binâ'en mü'ezzinbaşı olmuştu. Ancak şi'r ve inşâda melekesi, mûsikîde mahâreti olduğundan eşrâf ve a'yân meclislerine dâhil olarak teayyün etdi.

Meclis-i a'yân azâsı olarak hükûmet işlerine pek karıştığından aleyhinde şikâyetler çoğaldı. 1119'da tahkîkât icrâsıyla 1120'de Samsun'a nefyedildi. Buradan ahz ü ıtlâk edilerek İstanbul'a **[127]** gitdi.

Orada Kaptân-ı deryâ olan Amasyalı Hacı Ahmed Paşa'ya intisâb ederek ağaları silkine girdi. Bununla beraber olduğu esnâda ba'zı ricâle çatıp müşârun ileyhin azl ü nefyinde Nevşehirli İbrâhim Paşa'nın mâ'iyyetine kabûl edildi.

Müşârûn-ileyhin sadâretinde nüdemâsından olup sadâret kapıcılar kethüdâsı sonra Gümüşhâne emîni olarak taşraya gönderildi. 1143 sâlinden sonra vefât etdi. Şâ'ir, hoş-sohbet, ma'ârif-âşinâ idi.

Abdî Paşa-es-Seyyid Abdülğanî

Amasya'da Sultân Bâyezîd Câmii imâm-ı evveli Hocazâde Hacı Hâfız Halîl Efendi'nin mahdûmu ve amcası Emîr Hacı Abdüllatîf Çelebi'nin dâmâdıdır. Gençliğinde Enderûn-i hümâyûna girip iyi tahsîl ve terbiye gördü. Ba'dehû Kıblelizâde Mehmed Bey'e intisâb ederek ma'rûfiyyet kazandı.

1151'de Zanalızâde es-Seyyid Ahmed Paşa'nın himmetiyle arpa emîni, 1153'de müşârun ileyhin sadâretinde **[128]** başbâki kulu ve 1154 rebîülevvelinde ma'zûl ve 1156 muharreminde çavuşbaşı oldu.

Sene-i mezbûre ramazânında ma'rûf ve 1157 muharreminde arpa emîni, 1158 şevvâlinde sâniyen çavuşbaşı ve bade'l-azl yine arpa emîni, 1159 ramazânında sâlîsen çavuşbaşı 1160 rebîülevvelinde kethüdâ-yı sadr-ı âlî ve şa'bânında cebecibaşı oldu.

Çünkü bu esnâda Firârî Hasan Paşazâde Abdullah Paşa sadrâzâm olmuştu. 1161 recebinde azl edilmişse de 1162 saferinin on beşinde sâniyen kethüdâ-yı sadr-ı âlî olup iki hemşehrî birbirini tanıdı. Bu sâyede sene-i mezbûrenin şevvâlinde bâ-rütbe-i vezâret Tırhala vâlîsi oldu.

1164 cumâdelûlâsında Bosna, 1165 saferinde Eğriboz ve rebîülevvelinde Belgrad vilâyetlerine vâlî olduğu hâlde 1166 recebinde Belgrad'da vefât etdi. Âlim, sâhib-i fazîlet bir vezîr-i muktedir idi. Mahdûmu es-Seyyid Halîl Bey erbâb-ı menâsıbdan olup 1187 recebinde vefât etdi. Kethüdâsı Emîr Hacızâde es-Seyyid Mustafa Ağa'dır. **[129]**

Abdî Bey-Bekir Beyzâde Hacı

Amasyalıdır. Mısır mîrlivâlarından Hacı Osmân Bey bin Ömer Paşa bin Ebûbekir Bey'in oğludur. Pederiyle beraber Mısır'a gidip orada tefeyyüz ederek züamâdan olmuştu. 1158'de pederinin avdetinde beraber gelip Amasya'da kaldı. Ba'dehû mîrlivâ olup 1171'de vefât etdi. Mahdûmu es-Seyyid el-Hâc Abdullah Bey'dir.

Abdî Ağa-Tütüncü

Amasya a'yânından Hacı Bâkîzâde el-Hâc Mustafa Ağa'nın oğludur. Sipâhîlerden olup sadr-ı esbak es- Seyyid Hasan Paşa'ya yeniçeri ağalığında intisâb ederek müşârûnileyhe tütüncü olduğu esnâda kendisini sevdirip dâmâd olmuştu.

1156 şa'bânında efendisi ve kayın pederi sadr-ı a'zam oldukda kapıcıları kethüdâsı, 1157 şa'bânında arpa emîni ve 1158 cumâdelûlâsında sipâhîler ağası ve zilhiccesinde Amasya mütesellimi olarak gönderildi. 1159 cumâdelâhirinde gelip kapıcılar kethüdâsı oldu.

1159 recebinde kayın pederi sadâretten azl ve **[130]** nefyinde ma'zûl olup şa'bânın on ikisinde Erzurum iştirâsına gönderildi. 1163'de avdet edib 1164'de başbâkî kulu oldu. 1165 saferinde infisâl edib şevvâlinde sâniyen başbâkî kulu oldu.

1166'da me'mûren Mısır'a gidip ikmâl-i vazîfe ederek avdet etdi. 1167'de Silâhdâr ağası, 1170 cumâdelûlâsında sâniyen kapıcılar kethüdâsı, 1171 cumâdelûlâsında çavuşbaşı oldu. Şevvâlinde azl edilip zilka'desinde sâlisen baş-bâkî kulu oldu.

1173 şevvâlinde azl edilip 1175 saferinde sâniyen silâhdâr ağası 1176 senesi evâ'ilinde azl edilip İsakçı ambâr emîni olarak gönderildi. Rukabâsının durmayıp ihtilâsâtından şikâyetler der-meyân ederek İstanbul'a celb ve tahkîkât icrâ ve 1178 rebîülevvelinde i'dâm ve erbâb-ı garâz memnûn edildi. Şehzâde Câmii civârında medfûndur. Bütün emvâl ü emlâki müsâdere edilmişti. Muhallefât Defteri görüldü. Defterinin bâlâsında "maktûlen vefât eden Abdî Ağa bin el-merhûm Mustafa Ağa'nın zabtedilen muhallefâtı defteri" **[131]** diye yazılıdır. Oğulları es-Seyyid Mustafa, Hasan Beyler'dir.

Abdî Ağa-Helvacıoğlu

Amasya a'yânından el-Hâc İsmâîl Ağa'nın oğludur. Pederinin vefâtından sonra Yeniçeri ocağına girip Nâdir Şâh muharebâtında isbât-ı şecâ'at ederek alemdâr ve ba'dehû mükerreren Amasya serdârı ve Serdengeçtiler ağası oldu. Rus muhârebâtında yararlıklar gösterip Turnacıbaşı pâyesiyle taltîf edildi.

1191 hudûdunda vefât etdi. Diğer yeniçeri serdârlarından Kara Hüseyinoğlu Abdî Ağa da 1202'de Serdengeçtiler ağası olarak Rus Harbi'ne oğlu Mehmed Ağa ile beraber gitdi. 1204'de şehîden vefât etdi. Bunlar erbâb-ı hamiyyet ve şecâ'at idiler.

Abdî Bey-Gürcüzâde

Amasya a'yânından Mustafa Paşazâde İbrâhim Bey'in oğludur. Bir müddet amcası es-Seyyid Halîl Paşa mâ'iyyetinde bulunarak devr-i bilâd etdi. Müşârun ileyhin vefâtında Amasya'da meclis-i a'yâna a'zâ ve ammizâdesi Hâfız Alî Paşa tarafından 1222 şevvâlinde

Amasya mütesellimi olup zilhiccesi gâyesinde ma'zûl oldu. **[132]** Bir müddet sonra Osmancık voyvadası olup orada 1231 hudûdunda vefât etdi.

Abdî Ağa-Kara Hüseyinoğlu

Amasya serdârı el-Hâc Mehmed Ağa bin Abdî Ağa bin el-Hâc Alî Ağa bin Kara Hüseyin Bey'in oğludur. Genç yaşında yeniçeri olup Rus muhârebelerinde fevkalâde yararlıkları görüldüğünden Yeniçeri ocağına alındı. Ulûfeciyân-ı yemîn ağası oldu.

Bu esnâda Hüsrev Paşa'ya intisâb edib Rûmeli muhârebâtına iştirâk etdi. 1241 senesi zilka'desinde ocağın ilğâsı üzerine ihtifâ edib Paşa'nın delâletiyle Amasya'ya geldi. 1245'de afv-ı umûmî i'lânında meydana çıkıp evlendi.

Nizib Vak'ası'ndan evvel Sivasî Hâfız Mehmed Paşa'nın talebi üzerine yüzbaşı olup harbe gitdi. Bu muhâberede yararlıklarını gören Hâfız Paşa'nın inhâsıyla 1255'de binbaşı olup avdet etdi. Ba'dehû tekâ'üd edilip 1279 senesi şevvâlinde vefât etdi. Narlıbahçe Mezarlığı'nda Sultân Mes'ûd Türbesi'nin kapısı hizâsında medfûndur. **[133]**

Merhûm, yiğit, doğrusözlü, pek dindâr, dîn ü milletine ve devletine pek bağlı bir zâttı. Gerek Yeniçeri ocağında ve gerek Nizâmiyeciliğinde yirmi beşten fazla harbe girmiş olduğunu söylerdi. Bu, âcizin büyük babasıdır. Oğulları Ahmed, Mehmed, Mustafa, Osmân Ağalar'dır.

Ahmed Ağa, 1293'de vefât etdi. Oğulları Alî, Mustafa Efendiler'dir. Hacı Mehmed Ağa babamdır. 1331 recebinde vefât etdi. Oğulları Hâfız Halîl, Hüseyin Hüsâmeddîn, Ahmed Hulûsî, Alî Şükrü Efendiler'dir. Mustafa ve Osmân askerlikte vefât etmişlerdir.

Babam derdi ki: "Babamın adı Abdurrahmân'dır. Sonradan Abdî denmiştir. Bunun büyük babası Abdülkerîm'dir. Buna da Abdî denmiştir." Topçuzâde Münîb Bey derdi ki: "Abdî Ağa Amasya serdârı Topçuoğlu Hacı Abdurrahmân Ağa'nın kızının oğludur. Adı Abdurrahmân iken Abdî denirdi. Birinci Abdî Ağa da Hacı Paşazâde Abdülkerîm Bey'in kızı oğludur. Abdülkerîm Ağa'dır." **[134]**

Abdullah Efendi-Tayyibzâde

Amasya ulemâsından Şemseddîn Ahmed Efendi bin Mevlânâ Tayyib Çelebi bin Dursun mahdûmudur. Amasya'da ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve müderris oldu. Yavûz Sultân Selîm ile Trabzon'da bulunduğundan orada Sultân Selîm'in vâlidesi Ayşe Gülbahâr Hâtun'un yaptırdığı Hâtuniye Medresesi'ne ilk müderris ve müftü oldu.

Ba'dehû Trabzon, Kefe, Silistre kadısı olup sonra sâniyen Trabzon kadısı oldu. 940 vak'asında Amasya kadısı olup geldi. 945 hudûdunda vefât etdi. Meşâhîr-i kudâttan âlim, kâmil bir zât idi. Mahdûmu Tayyib Efendi'dir.

Abdullah Efendi-Güvenzâde

Amasya yeniçerilerinden Güvenoğlu Ahmed'in mahdûmudur. Müfessir Hızır Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve kürsî şeyhi oldu. Garibler Mescidi'nde vâ'iz olduğu hâlde 1112 sâlinden sonra vefât etdi. Ulemâdan vâ'iz bir zât idi. Mahdûmu Ahmed Fethî Efendi de ulemâ ve şu'arâdan idi. **[135]**

Osmân Çelebi-Mevlânâ Takiyyeddîn es-Simrî

Amasya Beyleri'nden Kılıç Bey'in oğludur. Asrının ulemâsından ikmâl-i tahsîl ederek tedrîse mülâzemet edib Sultân Mes'ûd-ı Selçûkî'nin yaptırdığı Mes'ûdiye Medresesi müderrisi ve Amasya nâibi görüldü. 621 sâlinden sonra vefât etdi.

Kibâr-ı ulemâdan idi. Mahdûmu Mevlânâ Şerefeddîn Mehmed Çelebi'dir. Simrî Amasya'ya Selçûkîler tarafından verilen Simre adına mensûbdur.

Osmân Baba-Kara Tekinoğlu

Yukarıda "Takiyyeddîn Osmân Baba Mevlânâ Ebü'l-Hayr" diye tercemesi yazılan zâttır. Bunun da mahdûmu Mevlânâ Şerefeddîn Mehmed Rûmî'dir. Meşâhîr-i ulemâdan Zeyneddîn Ya'kûb bin Hâce Mevdûd ez-Ziyârî mahdûmu kâdı'l-kudât Osmân Çelebi tercemesi de yukarıda "Takiyyeddîn Osmân bin ez-Ziyârî" diye geçti.

Osmân Paşa, Şerefeddîn

Lâdiklidir. Orada medfûn olan eş-Şeyh Şems Ahmed-i Kebîr er-Rifâ'î mahdûmu es-Seyyid Sâlîh Çelebi oğludur. **[136]** [178]**[137]**

Osmân Çelebi-Mevlânâ Fahreddîn

Türkmen Abdullah oğludur. Mevlânâ Şerefeddîn Mehmed Erzincânî'den vesâ'ir fuzalâdan ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm oldu. Amasya hükümdârı Hacı Şâdgeldi Pâdişâh devrinde kazandığı fazl ü kemâliyle temâyüz ederek Torumtay müderrisi ve ba'dehû Amasya nâibi oldu. Amasya emâretinin Osmanlı pâdişâhı Birinci Sultân Murâd Hünkâr'a arz-ı beyât etmesine çalıştı. 793 sâlinden az sonra vefât etdi. Meşâhîr-i fuzalâdan idi. Mahdûmu Şeyh Mehmed Cû'î Çelebi'dir.

Osmân Paşa-Beylerbeyi

Pederi Lâdikli Sülimiş Bay'dır. Buna "Bay Sülimiş" de dendiği kerîmelerinin vakfiyelerinde görüldü. Amasya'da Hacı Şâdgeldi Paşa'nın ümerâsından olup Kadı Burhan Harbi'nde 783'de büyük yararlıkları görülmüştü.

783 ramazânında taht-ı emârete cülûs eden Hacı Şâdgeldi Paşazâde Devâtdâr Ahmed Paşa'ya hizmetler ederek mai'yyet-i ümerâsından oldu. 788'de Sultân Murâd Hünkâr'a Amasya emâretinin beyât **[138]** ve inkıyâdında hizmetleri ve ba'dehû Kosova Muhârebesi'nde yararlıkları görüldüğünden Yıldırım Sultân Bâyezîd'in mazhar-ı teveccühü olarak Amasya emâreti müsteşârı oldu.

795'de Kadı Burhân'ın Tokat'a karşı yaptığı tecâvüzâtın def'ine me'mûr olup açılan meydan muhârebesinde Devâtdâr Ahmed Paşa'nın şehâdeti üzerine ordusunun başına geçti. Tokat'ı tecâvüzâttan kurtarıp Tokat Beylerbeyi oldu.

804'de Topal Timur'un savletine karşı Tokat'ı müdâfa'a ederken şehîden vefât etdi. Meşâhîr-i ümerâdan şecî', sâdık, Türklüğe pek bağlı bir zât idi. Mahdûmları, Hacı Alî, Kaya Beyler ve kerîmesi Paşa Hâtun ve dâmâdı "Melik Gâzi" demekle meşhûr İsmâîl Bey'dir. Paşa Hâtun'un vakfiyesi kerîmesi İhsan Paşa Hâtun tercemesinde yazıldı. Diğer mahdûmu Kılıç Hasan Bey'dir.

Osmân Bey-Osmân Paşazâde

Amasya ümerâsından Timur Harbi'nde vefât eden Osmân Paşazâde Kılıç Hasan Bey'in oğludur. Baba ve atasının **[139]** birbirini müte'âkıb vefâtlarında ze'âmetle taltîf edildi. Meşâhîr-i züamâdan olup Çelebi Sultân Mehmed ile İkinci Sultân Murâd'ın bütün muhârebelerinde ibrâz-ı vücûd u liyâkât ederek ümerâdan oldu. Varna Muhârebesi'nde 847'de şehîden vefât etdi.

Osmân Çelebi-Ahî Sâbıkuddînzâde

Amasya büyüklerinden Alî Çelebî bin Abdülmuhsin Çelebî bin Hacı Alî Bey bin Emîr Sâbıkuddîn Ebûbekir'in oğludur. Şemseddîn Ahmed Kırımî ve Gökçekzâde Musliheddîn Mustafâ gibi fuzalâdan ikmâl-i tahsîl edip ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu. 883'de kudâttan görülüp 890 sâlinden sonra vefât etti. Meşâhîr-i ulemâ ve kudâttan idi. Mahdûmu Muhyiddîn Mehmed Efendi ve bunun mahdûmu eş-Şeyh Kemâleddîn Ahmed el-Halvetî'dir.

178 Müellif "Osmân Paşa, Şerefeddîn" tercemesini eksik bırakmıştır. (Ed.)

Osmân Bey-Şehzâde

Amasya vâlîsi Şehzâde Sultân Ahmed bin Sultân Bâyezîd Hân-ı Sânî şehzâdesidir. Amasya'da doğdu. Bâliğ-i rüşd oldukda Çorum sancâğı beyi olup lalası Ahmed Beyle berâber gitti. 918'de peder ve birâderleri amcası **[140]** Sultân Selîm ile harbe gidip mağlûb ve esîr olduklarını işitince Amasya'ya geldi.

İshâk Paşazâde Şa'dî Paşa Amasya Beylerbeyi olup 918 senesi zilhiccesi yirmisinde Amasya'ya girdiği gün bâ-fermân-ı padişâhî boğuldu. Ceddi Sultân Bâyezîd'in câmi'-i şerîfinde kâ'in türbesine gömüldü. Âlim, kâmil, ulemâyı sever, kerem-kâr bir şehzâde idi. Kuyûd-i vakfiyede "Şehzâde Osmân Bey bin Sultân Ahmed" diye görüldü.

Osmân Çelebi-Seydî Alîzâde

Amasya ulemâsından ve Hâbil Oğullarından Mevlânâ Seydî Alî Çelebi bin el-Hâc İlyâs Çelebi mahdûmudur. Amasya ve İstanbul ulemâsından ve hâssaten Kemâl Paşazâde Ahmed Şemseddîn Efendi'den ikmâl-i tahsîl ederek mülâzim ve ders-i âm oldu.

Ba'dehû müderris ve kadı olup devr-i bilâd ederek Kastamonu kazâsından münfasıl iken 944'de Amasya kadısı olup geldi. Ba'dehû Şehzâde Sultân Mustafâ Amasya vâlîsi olup geldikde 947'de tekâ'üd edildi. Pirinçci Mahallesi'nde âlî bir dârü'l-hadîs binâ ve emlâk ve arâzisini bu medresenin mesâlihine vakfederek **[141]** 952 hudûdunda vefât etdi. Âlim, kâmil, fezâ'il-i ilmiyye ve ahlâkiyyesiyle meşhûr, kerîm idi. Mahdûmu el-Hâc Ahmed Efendi de kadılardandır.

Osmân Efendi-Gökşenzâde

Amasyalı Mustafa Çelebi oğludur. Ulemâdan ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve müderris-i be-nâm oldu. 960'da Tokat müftüsü ve Hâtuniye müderrisi olarak Amasya'dan gitdi. Ba'dehû Trabzon müftüsü ve Hâtuniyye müderrisi olup yükseldi.

Buradan Kefe kadısı oldu. Bundan sonra mükerreren Trabzon ve Amasya kadısı olup 981 sâlinden sonra vefât etdi. Oğulları Mustafa, Abdülvehhâb Efendiler'dir. Bunlara "Kadızâde" ve "Müftüzâde" dendi.

Osmân Efendi-Emîr Çelebizâde es-Seyyid

Amasya sâdât-ı kirâmından es-Seyyid Hüseyin bin es-Seyyid Muhyiddîn Hüseyin bin es-Seyyid Sadreddîn Mehmed el-Hüseynî el-Horasânî mahdûmudur. 936 cumâdelâhiresinde Amasya'da doğdu. Cum'a ve Müfessir Ahmed Efendilerden tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm, müderris ve nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı oldu. **[142]**

Ba'dehû Hüseyniye müderrisi olup ba'zı avârızından müderrislikden azline müte'essir olup 997 recebinde Bursa şehrine nakl-i ikâmet ve orada Sultâniyye müderrisi olduğu hâlde 1004'de vefât etdi. Ulemâ-yı sâdâttan bir zât-ı sütûde-simât idi. Oğulları es-Seyyid Velî, Mustafa Efendiler'dir. Es-Seyyid Velî Efendizâde es-Seyyid Mehmed Efendi'dir.

Osmân Efendi-Hacı Baba

Tosyalıdır. İbrâhim bin Abdülkerîm oğludur. Amasya'da Şeyhü'l-harem Sinan, Müfessir Ahmed Efendilerden vesâ'ir ulemâdan ikmâl-i tahsîl ederek tedrîse mülâzemet ve neşr-i ulûma himmet etdi. Amasya medreselerini müderrislikle devrettiği esnâda Abdülkâhir Cürcânî'nin "Avâmil-i mi'e"sini şerh edib 1004'de ikmâl eyledi.

Ba'dehû "Risâle-i Sultâniyye", "Şerh-i Heyâkil-i Nûrâniyye", "Kavâ'id-i Fârisiyye" adlı eserlerini yazıp ikmâl ederek tilmîzi Şeyh Resûl Efendizâde Mahmûd Efendi'ye yazdırdı. 1011'de eşkıyânın hücûmuyla vefât etdi. Bunları eserlerinde yazmıştı. Âlim, fâzıl, üç lisâna vâkıf kâmil bir zât idi. **[143]**

Osmân Bey- Yûsuf Paşazâde

Merzifonlu'dur. Devlet Hâtun Zâviyesi vakfının mütevellîsi olan Mehmed Bey bin Şehsuvâr Bey bin İbrâhim Bey'in oğludur. Züamâdan olup Şirvân muhârebâtında terakkî ederek Amasya alaybeyi oldu. Ba'dehû mîrlivâ olup eşkiyâ harbinde mecrûh olduğundan Devlet Hâtun tevliyetiyle tekâ'üd edildi. 1021 sâlinden sonra vefât etdi. Erbâb-ı hamiyyetten idi.

Osmân Ağa-Za'îmoğlu Hacı

Amasya a'yânından Hasan Bey'in oğludur. Bu da a'yândan olup mükerreren şehir kethüdâsı, beytü'l-mâl emîni Amasya muhassılı olarak temâyüz etdi. 1038 sâlinden sonra vefât etdi. Meşâhîr-i a'yândan idi.

Osmân Paşa-Defterdâr

Tokatlıdır. Ulemâdan Abdullah Efendi'nin oğludur. İkmâl-ı tahsîl ettikten sonra kasabâta kadı olup erbâb-ı cerbezeden olduğu münâsebetle Sivas defterdârı oldu. 1035'de Îrân ordusu defterdârı ve 1036'da ordu nişâncısı ve beylerbeyi oldu.

1037 senesi saferinin yirmisinde Amasya mutasarrıfı olup **[144]** efendisi Sadr-ı a'zam Halîl Paşa'ya dayanarak tayyârât u bâd-ı hevâ rüsûmunu artırdı. Halkı soymaya kalkıştı. Mütesellimle idâre ediyordu. Şa'bânın gurresinde Halîl Paşa sadâretten azledilerek Hüsrev Paşa sadr-ı a'zam olmuştu.

Bunu işitince vazîfesi başına gelip halkı te'mîne çalıştı. Hüsrev Paşa ramazânın ortalarında Amasya'ya gelip halkın şikâyetlerini dinledikden sonra i'dâm ettirdi. Âlim, muktedir ise de cem-i mâla pek harîs, cebbâr idi. Bütün emvâl ü emlâki müsâdere edilerek evlâdına da yaramadı.

Osmân Bey-Beyzâde

Amasya ümerâsından Pîr Hüseyin Bey bin Dervîş Mehmed Çelebi oğludur. Meşâhîr-i züamâdan iken eşkiyâ harbinde yararlıklar gösterdiğinden mîrlivâ oldu. Ba'dehû devr-i bilâd ederek Bağdâd muhârebelerine gidip 1040'da vefât etdi.

Osmân Efendi-Yeğen

Amasya ulemâsından Hacı Alî Efendi'nin oğludur. Mu'allim-i Sultânî Amasyalı Ömer Efendi'nin hemşîrezâdesi olduğu **[145]** münâsebetle "Yeğen Efendi" demekle meşhûr oldu. Mehmed Paşa müderrisi Muhaşşî Kulu Sinân Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve müderris-i be-nâm ve Yörgüç Paşazâde Hakalacı Mustafa Bey'e dâmâd oldu.

1018'de Ömer Efendi'nin şehzâdegân mu'allimi oldukda Amasya'da vekîl-i umûru olarak iştihâr etdi. Ba'dehû Ömer Efendi 1027'de mu'allim-i sultânî oldukda Mehmed Paşa müderrisi oldu. 1031'de Ömer Efendi ma'zûlen Mekke'ye i'zâm edildikde bu da ma'zûl olmuştu.

1034'de Hüseyniye müderrisi olarak i'âde-i ikbâl edib 1038'de Hâtuniye-i Tokat müderrisi ve müftü oldu. 1040'da ma'zûlen gelip 1043'de Hızır Paşa Medresesi müderrisliğiyle tekâ'üd edildi. Ba'dehû vefât etdi. Kibâr-ı ulemâdan edîb, kâmil, bir zât idi. Mahdûmu el-Hâc Mehmed Efendi ve birâderi Yeğen Mustafa Efendi'dir.

Osmân Bey-Yörgüç Paşazâde

Amasya Beyleri'nden Yörgüç Paşa Vakfı mütevellîsi Mehmed Bey'in oğludur. A'yândan olup Hakalacı Mustafa Beyle münâvebeten Yörgüç Paşa Vakfı'na mütevellî olarak **[146]** 1051 sâlinden sonra vefât etdi. Abdullah Paşa vakfı mütevellîsi İskender Beyzâde Osmân Bey bin Mustafa Bey de 1058 sâlinden sonra vefât etdi. Bunlar Amasya a'yânından idiler.

Osmân Çelebi-Emîr Çelebizâde

Amasya sâdât-ı kirâmından es-Seyyid Mustafa Çelebi bin es-Seyyid Osmân Efendi bin es-Seyyid Mehmed Çelebi mahdûmudur. Meşâhîr-i sâdâttan olup mükerreren Amasya nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı olarak 1062 hudûdunda vefât etdi.

Mahdûmu es-Seyyid Mustafa Efendi ve es-Seyyid Mahmûd Çelebi'dir. Dâmâdı da sudûr-i ilmiyyeden Hâcezâde Abdullah Efendi ve kızının mahdûmu sudûrdan es-Seyyid Osmân Efendi'dir.

Osmân Ağa-Sarı

Amasya'nın şimâlinde kâ'in Fîrûz köyünden bir yeniçeridir. Gayet cesûr bir pehlivân olduğundan Amasya'da yasakçı ve zâbit-i yeniçeriyân oldu. Rûmeli muhârebâtında cesâret ve şecâ'ati görüldüğünden ocağa alındı. Çorbacılıktan kethüdâ-yeri ve buradan dâhil-i katar olup 1065'de zağarcıbaşı ve 1066 muharreminde **[147]** kul kethüdâsı oldu.

Bu esnâda Girit'ten gelen yeniçeriler ulûfe talebiyle ağa kapısına hulûl ettikleri esnâda gösterdiği şiddet üzerine sene-i mezbûre cumâdelûlâsının altıncı günü çıkan fitnede ihtifâ ve firâr eylediyse de bulunup yok yere i'dâm edildi. Cesûr, zâbit, muhârib idi.

Osmân Ağa-Yörgüç Paşazâde

Amasya ümerâsından Hasan Bey'in oğludur. Sadr-ı esbak Bayrâm Paşa'nın dâ'iresinde tefeyyüz ederek Eyüp Paşa'nın nişâncılığı zamânında mîrahûr-ı sânî olmuştu. Müşârun ileyhin Mısır vâlîliğine gittiğinden sonra 1055 cumâdelûlâsında azl edilip yüz elli akçe ile dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı verildi.

Ba'dehû tahsîlât için Mısır'a gidip 1058'de avdet etdi. Sene-i mezbûre recebinde Sivas vilâyetine me'mûr ve 1062 senesi muharreminde Amasya mütesellimi oldu. 1063 zilka'desinde ma'zûl ve 1067 sâlinden sonra merhûm oldu. Erbâb-ı liyâkattan idi. **[148]**

Osmân Efendi-Sengîlzâde

Amasyalıdır. Diyârbekir deftedârı iken Kemânkeş Alî Paşa tarafından katl edilen sâbıkü't-terceme Ahmed Efendi'nin oğludur. Pederinin fevtinde Amasya'ya gelip tahsîl-i ma'ârife çalıştı. Güzel hatt ü kitâbet öğrenip İstanbul'a gitdi.

Bayrâm Paşa'ya intisâb edib Bâb-ı âlîye girdi. Burada terbiye görüp müşârun ileyhin sadâretinde hâcegândan olup terakkî ederek 1057'de mevkûfâtî, 1060'da arpa emîni ba'dehû sadâret tezkerecisi oldu.

1065 recebinde İbşir Paşa'nın sadâretten azl ve katlinde ihtifâ ve Amasya'ya firâr edib 1069'da Amasya'da çıkan bir fitnede Yeniçeriler tarafından katledildi. Kâtib, hattât, hisse-mend-i ma'ârif bir zât idi.

Osmân Efendi-Nâ'ibzâde

Tokatlıdır. Meşâhîr-i nüvvâb-ı kudâttan ve Mehmed Efendi'nin oğludur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm edib pederi mesleğine girdi. Kasabâta kadı olup **[149]** 1069 gurre-i muharreminde Amasya kadısı olan Tokâdî Ahmed Efendi tarafından Amasya nâibi ta'yîn edilerek gönderilmiş idi.

Ancak gerek kendisi ve gerek sonradan gelen Kadı Ahmed Efendi Abaza Hasan Paşa tarafdârı Köprülü Mehmed Paşa aleyhinde harekete cür'et ettiklerinden Abaza Hasan'ın ahz ü i'dâmı üzerine bunlar da Abaza Hasan tarafdârıyla birlikte 1065 senesi cumâdelâhiresinde i'dâm edildiler.

Osmân Ağa-Bağdâdlıoğlu el-Hâc

Amasya'da tevattun eden Bağdâdlı Mahmûd Ağa'nın oğludur. Birâderi olup nişâncı iken 1065'de maktûlen vefât eden Mehmed Efendi'nin sâye-i ikbâlinde Amasya'da teayyün edib mükerreren beytü'l-mâl emîni, şehir kethüdâsı oldu.

Bir müddet İstanbul'a gidip kardeşinin kethüdâsı olmuştu. Onun kîlinde avdet edib yine şehir kethüdâsı oldu. 1071 hudûdunda vefât etdi. Erbâb-ı cerbezeden idi. Oğulları Mahmûd, Mehmed Ağalardır. Mahmûd Ağazâde Mehmed Paşa beylerbeyilerdendir.

Osmân Efendi-Kadızâde

Amasya kudâtından Yahyâ Efendi'nin oğludur. Ba'de't-tahsîl müderris ve kadı olup 1075 sâlinden sonra vefât etdi. Ulemâ-yı kudâttan idi. **[150]**

Osmân Bey-Dervîş Beyzâde

Amasya Beyi Pîr Hüseyin Beyzâde Dervîş Bey'in oğludur. Sipâhî meşâhîrinden olup mükerreren Amasya kethüdâ-yeri 1066'da iki ay kadar Amasya mütesellimi ve ba'dehû muhârebelerde yararlığı görüldüğünden Fâzıl Ahmed Paşa'nın himmetiyle mîrlivâ olup 1081'de Girit Harbi'nde vefât etdi. Mahdûmu Dervîş Mehmed Paşa'dır.

Osmân Paşa-Hacı Pîrlioğlu

Merzifonludur. "Pîrî Baba Tekkesi şeyhi Hacı Pîrli" demekle meşhûr Abdî Dervîş Osmân Dede'nin oğludur. "Hacı Pîrlioğlu" demekle meşhûr bir pehlivân olup şecâ'atine binâ'en Köprülü Mehmed Paşa bunu dâ'iresine almış ve mîrahûru yapmıştı.

1066 zilka'desinde müşârun ileyh sadr-ı a'zam oldukda bunu sarây-ı hümâyûn hâs ahûruna yerleştirmiş ve ba'dehû salâhûr serahûr, ahûr kethüdâsı olarak temâyüz etmişdi. 1077 recebinde Seyyid Yûsuf Paşa'nın yerine Van Beylerbeyi oldu.

1078'de Alî Paşa'nın yerine Musul ve ba'dehû Rûmeli'ne geçip Çirmen Beylerbeyi ve konakçı olarak **[151]** Ordû-yı hümâyûnla beraber İsâkçı'ya gitdi. Ancak Sultân Mehmed-i Râbi'in bulunduğu bu orduda beceriksizliği görüldüğünden konakçılıktan çıkarılıp 1083'de Niğbolu muhâfızı olarak geri gönderildi. Ba'dehû vefât etdi.

Osmân Efendi-Müftüzâde

Amasyalıdır. Amasya müftüsü Yeğenzâde Hacı Mehmed Efendi'nin mahdûmudur. Amasya'da tahsîl-i ulûm edib İstanbul'a gitdi. Sıtkı Mustafa Paşa'nın himmetiyle Galatasarây gılmânına mu'allim olmuştu. Ancak 1065 recebinde Sadr-ı a'zam İbşir Paşa'nın azl ü katlinde sarâydan çıkıp Kürdistan'a gitdi.

Orada Molla Gürânî, Mardin müftüsü Alî, Ahmed Haydarânî, Mahmûd Mevsılî, Kara Kâsım, Molla Nûreddîn Efendiler'in halka-i tedrîsinde yedi yıl ikmâl-i tahsîle çalışıp icâzetnâme alarak 1072'de avdet ve 1073 muharreminde müderris ve Sadr-ı a'zam Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'ya mu'allim ve musâhib olarak temâyüz etdi.

On yıl tedrîs-i ulûm-i aliyye ederek ikmâl-i devre-i medâris eylediğinden 1083 muharreminde Dârü'l-hadîs-i Süleymaniye müderrisliğinden Şâm mollası oldu. 1085 muharreminde **[152]** ikmâl-i müddet ederek avdetinden bir yıl sonra 1086 rebîülevvelinde Edirne kadısı oldu.

1088 rebîülevvelinde ma'zûlen avdet etdi. Fâzıl Ahmed Paşa'nın vefâtından müte'essir olup 1089 senesi zilka'desinde dâr-ı na'îme irtihâl etdi. Zincirlikuyu'da medfûndur. Meşâhîr-i fuzalâdan olup usûl ü fürû'da mâhir, ulûm-i akliyyede muhakkik, tefsîr ve hadîsde yegâne-i rüzgâr idi. Kitâblarını vakf edib Sultân Selîm Câmiinde yaptırdığı dolaba vaz'etmişdi. Fâtih civârında mektebi ve fünûn-i muhtelifeye ait ta'lîkâtı vardır.

Osmân Ağa-Bekir Beyzâde

Amasya Beyi iken vefât eden Ebûbekir Bey bin Dervîş Bey'in oğludur. Bu da sipâhî ve Amasya kethüdâyeri ve mütesellimi olup Fâzıl Ahmed Paşa'ya kendisini sevdirdiğinden dergâh-ı âlî kapıcılığı ile taltîf edildi. 1078'de Dergâh-ı âlî kapıcılar kethüdâsı ba'dehû başbâkî kulu oldu. Bu gibi menâsıbı devr ederek 1094'de Viyana Harbi'ne gidip orada vefât etdi. Erbâb-ı liyâkâttan idi. **[153]**

Osmân Paşa-Yeğen

Amasya mütesellimlerinden Bayburtlu oğlu Hasan Ağa bin Ahmed Ağa'nın oğlu ve sadr-ı esbak Bayburtluoğlu Kara İbrâhim Paşa bin Ahmed Ağa'nın birâderzâdesidir. Bundan dolayı "Yeğen Osmân Paşa" denmiştir. Bunun birâderi Yeğen Mehmed Ağa'dır.

Babası Hasan Ağa, sipâhî iken Amasya'da Boyacıoğlu İbrâhim Bey'in kızıyla evlenmiş, Osmân Paşa Üçler Mahallesi'nde bu kızdan doğmuştur. Dayıları Mahmûd Beyle Velî Paşa'dır. Hasan Ağa, babasının sağlığında ölmüş, Osmân Paşa dayılarının vesâyeti altında büyümüştür.

Babasının sipâhîlik tımârı kendisine tevcîh edilmiş olduğundan sipâhî ve amcasının vezâretinde bölükbaşı ve sadâretinde Harem kethüdâsı oldu. 1096 târîhli matbah-ı âmire ta'yînât defterinde "Osmân Ağa yeğen, sâhib-i devlet fî 12 cumâdelâhire minhü" ve diğer yerinde "Yeğen sâhib-i devlet Mehmed Ağa" ve diğer yerinde "Yeğen-i sadr-ı âlî Osmân Bey" ve "birâderzâde-i sadr-ı âlî Osmân Bey" diye yazılıdır.

1097 senesi muharreminde amcası Kara İbrâhim Paşa'nın sadâretten azlinde yerine sadr-ı a'zam olan Hersekli Sarı **[154]** Süleyman Paşa bin Mürüvvet Ağa tarafından Konya civârında Ilgın voyvadası nasb edilerek gönderdi. Burada amcasını tekrar sadr-ı a'zam yaptırmak için Kürt eşkıyâsından Yâdigâr oğlu Ahmed Ağa ile birleşti.

Bu teşebbüsâtı haber alan Süleyman Paşa Üsküdar'da sâhilhânesinde ikâmetine müsâ'ade edilen ve Hicâz'a gitmek üzere istizân eden amcası Kara İbrâhim Paşa'yı Rodos'a gönderdi. Bunu duyunca fevkalâde kızdı. Teşebbüsâtını başa çıkarmak için azıttı. Başına bir takım sipâhî ma'zûllerini ve kerem-dîdelerini toplayıp isyâna kalkıştı. Amasya alaybeyi olan Boyacızâde Velî Bey ve müte'allikâtı da bu da'vâya karıştı. İş ehemmiyet kazandı.

Bundan Süleyman Paşa fevkalâde ürktü. 1097 şa'bânında Kara İbrâhim Paşa'yı Rodos'ta i'dâm ettirdi. İşte bu i'dâm cezâsını duyan sâhib-i terceme ifritâne harekâta kalkıştı. Sadr-ı a'zam Süleyman Paşa bu esnâda serdâr olarak Rûmeli'ne gitmiş Receb Paşa gibi pek toy ve acemî bir adam da sadâret kâ'im-makâmı olmuştu.

Ordunun Rûmeli'nde bulunması Receb Paşa'nın aczi Anadolu'da kendisinin serbestâne hareketlerini ta'cîl **[155]** ettirdi. Her tarafı vurup ğâret ederek İstanbul'a doğru yürüdü. Bundan akdem Yadigâroğlu Kemânkeş Ahmed Ağa'ya serçeşmelik tevcîh edilerek sâhib-i tercemeden ayırmak ve ayartmak istendi. Fakat ayıramadı.

Rûmeli'nde düşmanlarımız kalelerimizi, vilâyetlerimizi istilâ ettikleri esnâda büyük kuvvetlere ihtiyaç vardı. Bu ihtiyaçtan dolayı sâhib-i tercemenin başında toplanan kuvvetlerden istifâde etmek lüzûmu âşikârdı.

1098 senesi rebîülevvelinde Serçeşme Kemânkeş Ahmed Bey'e Konya Beylerbeyliği ve kendisine serçeşmelikle Karahisâr-ı şarkî beylerbeyiliği tevcîh edilerek sür'âtle gelip Rûmeli'de ordû-yı hümâyûna iltihâk etmesi emr ve da'vet edildi. Dört bin levendiyle şa'bânda Üsküdar'a gelip taltîf edilerek Rûmeli'ne geçti. Ramazânın yirmi beşinci günü orduya iltihâk etdi.

Osmân Paşa'nın birinci emeli amcasının kâtili olan Sarı Süleyman Paşa'yı sadâretten azl ü i'dâm ettirmekti. Süleyman Paşa'nın yanlış harekâtı orduyu kendisine düşmân ettiğinden zilhicce gurresinde azl ve yedinci günü i'dâm edildi. **[156]**

İş bu kadarla kalmadı. Ordu Dördüncü Sultân Mehmed'i hal'e kıyâm ederek İstanbul'a gelip İkinci Sultân Süleyman, taht-ı Osmânî'ye 1099 senesi muharreminin üçüncü günü cülûs ettiğinden az sonra Osmân Paşa Rûmeli Beylerbeyi oldu.

1099 rebîülevvelinin on altıncı günü vezâretle Haleb vâlîsi ve serasker olup Macaristan üzerine gönderildi. Dayısı Boyacızâde Veliyyüddîn Bey'e de Rûmeli Beylerbeyiliği verildi. Sadr-ı a'zam olan Siyavuş Paşa'nın takdîrini kazanmıştı.

1099 senesi cumâdelûlâsının evâ'ilinde Sadr-ı a'zam Siyavuş Paşa eşkıyâ-yı sipâh tarafından öldürülmüş ve bütün hân-mânı söndürülmüş ve yerine Nişancı Ayaşlı İsmâîl Paşa'nın sadr-ı a'zam olduğunu duymuş fevkalâde müte'essir olmuştu.

Bundan dolayı etrafında toplanan ordu erkânı kendisini sadârete teşvîk ve eşkıyâyı te'dîb etmeye sevkederek İstanbul üzerine hareket etmesini tensîb etmişlerdi. Bunu haber alan Sadr-ı a'zam İsmâîl Paşa telâşa düştü. **[157]**

Bunu muvâfık görmeyen Osmân Paşa, Rûmeli'nde düşman fırkalarının her tarafa tasallut ettiklerini görüp mukâbele ve müdâfa'a etmeğe ma'iyyetindeki kuvvetin azlığını arz ve istimdâd etmek üzere kethüdâsı Kara Mustafa Ağa'yı İstanbul'a gönderdi. Levent tedârik ve irsâl etmek üzere kethüdâsına Karaman eyâletinin verilmesini sancâk-ı şerîf ile mühr-i hümâyûnu istedi.

Çünkü serasker ta'yîn edilen zât, mümkün mertebe asker, cephâne, zahîre ve hazîne verip takviye edilmek lâzım gelirken bunlar esirgenmiş o da bunları tedârik etmek üzere her tarafa saldırmış, halkı iz'âc etmişdi.

Sadr-ı a'zam İsmâîl Paşa tedârikât-ı askeriyyeyi ikmâl ve imdâd edecek yerde Osmân Paşa'yı seraskerlikden 1099 cumâdelâhirinin yirmisinde azl ederek Bosna vâliliğine ve Anadolu vâlîsi Vezîr Hasan Paşa'yı da Haleb vilâyetiyle seraskerliğe ta'yîn etmekle beraber i'dâm edilmesini Rûmeli'ndeki vüzerâya fermân gönderdi. Mevki'ini muhâfazaya çalıştı.

Bunun çıkar bir yol olmadığı erkân-ı devletce **[158]** takdîr edildiğinden 1099 recebinin gurresinde İsmâîl Paşa sadâretten azledilip yerine sadr-ı a'zam olan Tekirdağlı Bekri Mustafa Paşa tarafından Osmân Paşa seraskerlikte ve Haleb vilâyetinde ibkâ edildi.

Bununla beraber Karaman eyâleti verilmiş olduğu hâlde habs ve tevkîf edilen kethüdâsı Kara Mustafa Paşa ıtlâk ve Silistre eyâleti ve Osmân Paşa'nın akrabâ ve etbâ'ına vilâyetler ve sancâklar bezl edilerek i'dâm emri iptâl edildi.

Bunun üzerine on iki binden ziyâde mâ'iyyetiyle kalkıp Belgrad'a doğru hareket etdi. Ancak serasker ta'yîn edilen Hasan Paşa kendisine vârid i'dâm fermanı üzerine kapanmış olduğundan iki serasker arasında bir kör dövüşü başladı.

Bunu fırsat bilen düşman Belgrad üzerine yürümüştü. İstanbul'dan Hasan Paşa'ya gelen emîr üzerine seraskerlikten ferâgat edib Osmân Paşa da Belgrad'a kapandı. Büyük bir kuvvet ve toplar ile Belgrad'ı muhâsara eden düşmana karşı iki aydan ziyâde dayandı. **[159]**

Düşmanın otuz binden ziyâde kuvveti ve büyük topların kesretine karşı ma'iyyetindeki kuvvetin ve topların azlığı ve şühedânın kesreti sebebiyle 1099 şevvâlinin yirmi beşinci günü Belgrad Kalesi düştü. İşte bu düşüş seraskerin hıyânetine haml edilerek etrâf-ı hudûdun muhâfazasına me'mûr oldu.

1100 muharreminde Belgrad ve Semendire taraflarından gelip Çaçka ve Diragacova nâhiyelerinden toplanan on iki bin kadar Nemçe ve askerini ma'iyyetindeki dört bin kadar guzât ile basıp yedi bini kılıçtan geçirmiş ve bekâsı kaçarken Morava ırmağında boğulmuş olarak bir muvaffakiyet gösterdi.

Ancak Belgrad'ın düşmesi erkân-ı devletçe pek fenâ bir te'sirle karşılandı. Edirne'ye celb ü da'vet edilen Kırım Hânı Selîm Girây Hân'ın huzûruyla akd edilen meclis-i müşâverede Selîm Girây sâhib-i terceme aleyhinde söylendi. Bu adam i'dâm edilmedikçe iş düzelmez diye dayattı.

1100 senesi rebîülâhirinin onyedinci salı günü Osmân Paşa ile bütün etbâ' ve a'vânının i'dâmına verilen **[160]** kararın infâzını Haleb vilâyetiyle serasker ta'yîn edilen Selîm Girây'ın konakçısı Arab Receb Paşa me'mûr ve işi sezdirmemek için de Osmân Paşa'ya Komanice eyâleti tevcîh edildi.

Diğer taraftan "başı bizim malı sizin" şeklinde nefîr-i âmm fermânları Rûmeli'nin her taraflarına gönderilerek Receb Paşa'ya yardım etmeleri istendi. Bunu duyan sâhib-i terceme sıkışıp İpek Kasabası'nda sâkin ve mukaddemen dostu olan Mahmûd Beyzâde Mahmûd Paşa'nın konağına ilticâ etmişdi.

Mahmûd Paşa daha evvel aldığı i'dâm fermânı mûcibince 1100 cumâdelûlâsının on ikinci günü Osmân Paşa'nın başını kesip Receb Paşa'ya verdi. Receb Paşa bütün a'vân ve etbâ'ının başlarını kestirip İstanbul'a gönderdi. Heybeler dolusu altınlara erdi.

Vezîr müşârun ileyh pek cesûr, atılgan, âkil, nâtıkası düzgün, müdebbir, âlî-himmet bir adamdı. Lütf u ihsânıyla erkân-ı mâbeyni, a'yân-ı ulemâ ve meşâyihi, sihirkâr söz ve keremkâr elleriyle bütün kapıkullarını elde etmiş, onlara "Yeğen Osmân Paşa, **[161]** yürekde cânımız" dedirtti. Muhâliflerini titretti.

Bu muhâliflerden biri Kırım Hânı Selîm Girây'dı. Bununla beraber zâlim, gaddâr, hayr u şerre yarar bir adamdı. Belgrad Vak'ası'nda muvaffakiyetsizliği kuvvetinin azlığından ve imdâdın esirgenmesinden ileri gelmişti. Selîm Girây'ın vezâretle serasker yaptırdığı Şâmlı Receb Paşa da düşmanla ilk çarpışmada bozulup kaçmıştı.

Oğulları Hasan, Hüseyin Paşalarla yeğeni Ahmed Paşa ve dayıları Veliyyüddîn, Hasan Paşalar, kethüdâsı Lâdikli Kara Mustafa Paşa ile Uzun Mehmed Paşa, Nişâncı Mehmed Efendi, re'isü'l-küttâbı İstîbli Aklî Mehmed Efendi idiler. Bunların hepsi de i'dâm edildiler.

Osmân Efendi-Arpacızâde Şeyh

Ulemâdan Mustafa Paşa'nın oğludur. Uzun Müderris Mehmed Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve müderris oldu. Sonra tasavvuf tarîkine sülûk ederek Mahmûd Çelebi Zâviyesi şeyhi ve câmi-i kebîr vâ'izi olduğu hâlde bu esnâda vefât etdi. Ulemâ ve meşâyih-i sûfiyyeden, zâhid, kanâ'atkâr, halûk bir zât idi. Mahdûmu Abdurrahmân Efendi de meşâyihdendir. **[162]**

Osmân Ağa-Sefer Ağazâde el-Hâc

Esbak Amasya mütesellimi Sefer Ağa bin Hasan Ağa'nın oğludur. Sipâhî olup Amasyalı Ahmed Paşa'nın kethüdâsı olan Bayburtlu Ahmed Ağa'nın kızıyla evlendi. Ba'dehû Amasya kethüdâ-yeri ve mükerreren Amasya mütesellimi, sonra İstanbul'a gidip kaynı Kara İbrâhim Paşa'nın vezâretinde kethüdâsı oldu.

1088'de dergâh-ı âlî kapıcıbaşlarından olup kaynının sadâretinde Sipâhîler ağası, ba'dehû baş-bâkî kulu ve 1097 recebinde surre-i hümâyûn emîni olarak Hicâz'a gitdi. Avdetinde tekâ'üd edilip 1101'de vefât etdi. Mahdûmları vüzerâdan Elçi Mehmed Paşa ve hâcegândan Mustafa Efendi ile dergâh-ı âlî kapıcılarından Hasan Ağa'dır. Bunlara "Yeğen" dendi.

Osmân Paşa-Bayram Beyzâde

Amasyalıdır. Hacı Bayram bin Osmân Bey'in mahdûmu olup gençliğinde sipâhî olmuştu. Merzîfonî Kara Mustafa Paşa'nın dâ'iresine intisâb ederek 1093'de küçük mîrahûr oldu. 1095 muharreminde **[163]** azledilip, kapıcıbaşı oldu.

1097'de gümrük emîni, 1099 şevvâlinin on beşinde yeni ihdâs edilen hamr (müskirât) emîni olmuştu. 1100'de bu vazîfesinden afvını niyâz ederek Bozoklu Mustafa Paşa'nın kethüdâsı ve 1104 recebinin yedisinde Paşası sadr-ı a'zam oldukda kethüdâ-yı sadr-ı âlî ve yirmi altısında vezîr-i sânî oldu.

1104 senesi zilka'desinin ikinci günü sadr-ı a'zam serdâr olarak Belgrad'a müteveccihen hareket ettikde kâ'im-makâm-ı sadr-ı âlî olup rikâb-ı hümâyûnda kaldı. 1105 senesi rebîülâhirinin on dokuzuncu günü Edirne'de vefât etdi. Üç Şerefeli Câmii sâhasında medfûndur. Müdebbir bir zât idi.

Osmân Efendi-Arpa Emîni

Amasyalıdır. Dervîş Mehmed Ağa'nın oğludur. Sarây-ı hümâyûnda terbiye görüp hatt u irfânı, hüsn-i hâli olduğundan Amasyalı Müftüzâde Mustafa Efendi'ye dâmâd ve dârü's-sa'âde ağası Yûsuf Ağa'ya intisâb ederek müşârun ileyhin kâtibi oldu.

1098'de Yûsuf Ağa'nın azliyle ma'zûl ve ba'dehû **[164]** hâcegân-ı dîvân-ı hümâyûn zümresine mülhâk olarak Arpa emîni, ikinci tezkereci oldu. Arpacı Alî Paşa sadâretinde azl edilip 1106'da süvâri mukâbelecisi, 1108'de arpa emîni oldu.

Beş yıl kadar bu vazîfesinde kalıp sonra vefât etdi. Hatt ü hâli iyi, sâhib-i irfân idi. Mahdûmu şu'arâdan hattât ve vak'a-nüvîs-i meşhûr Mustafa Sâmî Bey'dir. Bu da hâcegândan olup 1143'de vak'a-nüvîs olduğu hâlde 1146'da vefât etdi.

Osmân Efendi-Dâmâd el-Hâc

Amasyalıdır. İmâmlardan Ahmed Efendi'nin oğludur. Müfessîr-i meşhûr Amasya müftüsü el-Hâc Hızır Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve fâzıl-ı müşârun ileyhe dâmâd oldu. Üstâdının zamân-ı fetvâsında müsevvid ve fetvâ emîni olduğundan onunla beraber Kıbrıs'a gönderildi.

1072'de avdet ettikde Halfet Gâzi müderrisi ve üstâdının yine müftülüğünde müsevvid ve emînü'l-fetvâsı olup eski mevki'ini buldu. Tedrîse mülâzemet ederek Iydî Bayrâm Efendi'den sonra Sultân Bâyezîd müderrisi olup yevmî seksen akçe vazîfe aldı. **[165]**

Amasya'da meclis-i a'yân açıldıkda a'zâ olup idârî ve içtimâî işlerle de iştiğâl etdi. Son yıllarda her şeyden ferâgat edib yalnız tefsîr ve hadîs tedrîsâtına ve ibâdete hasr-ı evkât ederek 1112 senesi evâ'ilinde dâr-ı na'îme irtihâl etdi.

Âlim, usûl ü fürû'da mâhir, ulûm-i edebiyyede kâmil, müteşerri' olup meşâhîr-i fuzalâdan idi. "Hızrî" mahlâsıyla şâir olup edebiyât-ı Arabiyye ve Fârisîde sâhib-i kemâl idi. Mahdûmu Ahmed Mâhir Efendi'dir.

Osmân Efendi-Hâcezâde es-Seyyid

Amasyalıdır. Mu'allim-i Sultânî Amasyalı Ömer Efendizâde Rûmeli kazaskeri Abdullah Efendi'nin mahdûmu ve Amasya'da nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı olan es-Seyyid Osmân Efendi bin es-Seyyid Mustafa Efendi'nin kızı oğludur.

Pederi Amasya'da ikâmete me'mûr iken 1036'da Amasya'da doğdu. 1039'da pederi ile beraber İstanbul'a gidip Minkârîzâde Yahyâ Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl ederek 1056 recebinde Şeyhülislâm Bahâyî Mehmed Efendi'den tedrîse mülâzim ve müderris olup vâsıl-ı erbâ'in oldu.

1067 recebinde kırkdan ma'zûl iken yeni yapılan Hüsrev **[166]** Paşa Medresesi'ne ilk müderris olarak hâric pâyesiyle taltîf edildi. 1069 rebîülevvelinde hareket-i misliye pâyesiyle 1073 muharreminde Rum Mehmed Paşa, 1076 zilka'desinde Ebü'l-fazl Mahmûd Efendi medreselerine müderris oldu.

1079 rebîülevvelinde Fâtîh'de Mehmed Ağa, 1080 rebîülevvelinde Sâhn-ı Semâniyye ve rebîülâhirinde Mu'îd Ahmed Efendi, 1081 muharreminde Eski Murâd Paşa, 1084 rebîülevvelinde Şehzâde Mehmed, 1086 cumâdelûlâsında dârü'l-hadîs-i Süleymaniye medreselerine müderris olarak ikmâl-i devre-i medâris etdi.

1087 zilhicce gurresinde Haleb kadısı olup 1089 rebîülâhirinde ma'zûl ve 1092 rebîülâhirinde Bursa mollası olup 1093 cumâdelûlâsında ma'zûl ve 1095'de Mekke-i mükerreme kadısı olarak Hicâz'a gitdi. Tam bir yıl orada kalıp ikmâl-i müddet-i örfiyye ederek avdet etdi.

1096 cumâdelûlâsında İstanbul kadısı, 1097 cumâdelûlâsında müddetini ikmâl ederek ma'zûl ve 1098 rebîülevvelinde Anadolu kazaskerliği pâyesiyle tebcîl edilip 1103 muharreminde Anadolu kazaskeri oldu. 1104 muharreminde ma'zûl ve 1105 zilka'desinde Rûmeli **[167]** kazaskerliği pâyesiyle mükerrem ve 1106 şa'bânında nakîbü'l-eşrâf oldu.

1110 senesi şa'bânında ikinci def'a Anadolu kazaskeri olup 1111 rebîülevvelinde ikmâl-i müddet ve akîbinde nekâbetten de isti'fa ederek tekâ'üd edildi. Çünkü Şeyhülislâm es-Seyyid Feyzullâh Efendi Harisoğlu es-Seyyid Fethullâh Efendi'ye Anadolu sadâretiyle nekâbet eşrâfı vermek için müşârun ileyhi tekâ'üd ve istî'fâya icbâr etmişdi.

1111 recebinde kendisinin taleb ve iltimâsıyla 1112 gurre-i muharreminden i'tibâren Medîne-i Münevvere mollası olarak Hicâz'a gitdi. İkmâl-i menâsik ettikten sonra Medîne-i Münevvere'ye gelip vazîfesine mübâşeret ve 1112 senesi cumâdelûlâsının on yedisinde dâr-ı kudse rihlet etdi. Bakî'de Hazreti İbrâhim bin Resûl-i Ekrem'in kabr-i eşrefleri civârında medfûndur.

Şeyhî Efendi "Zeyl-i Zeyl-i Şakâyık"ta diyor ki: "Mevlânâ-yı müşârun ileyh ilm ü fazlıyla mezkûr, bi't-tahsîs fenn-i lâzimü'l-intisâb fürû'a mensûb, nebî nev'i beyninde mahbûb, vakûr, vecîh, nazîf, nebîh, hasenü'l- ahlâk, **[168]** tıbbü'l-a'râk idi."

İlm-i fıkıhda mütehassıs olduğunu gösteren bir "Mecmu'a-i Fıkhiyye"si vardır. Mahdûmları es-Seyyid Abdullah, Ömer, Mehmed, Hüseyin Efendiler'dir. Es-Seyyid Abdullah Efendi 1157'de Anadolu kazaskeri olup 1160 zilhiccesinde vefât etdi. Es-Seyyid Ömer Efendi 1144'de İstanbul kadısı olup azlinden sonra vefât etdi.

Mahdûmu es-Seyyid Mehmed Sa'îd Efendi kibâr-ı mevâlîden olup 1180'de vefât etdi. Nükebâ-yı eşrâf hakkında bir eseri vardır. Es-Seyyid Mehmed Efendi müderris iken 1113 şa'bânında vefât etdi. Bunun mahdûmu es-Seyyid Osmân Efendi de müderris iken 1145'de ve es-Seyyid Hüseyin Efendi de müderris iken 1130'da vefât etdi.

Osmân Bey-Yörgüç Paşazâde

Amasya eşrâfından Mustafa Bey bin Mehmed Bey'in oğludur. Pederinin vefâtında atası Yörgüç Paşa vakfına mütevellî ve meclis-i a'yân a'zâsı olup 1114'de vefât etdi. Köprü kazâsında Murâd Bey mâlikânesi mutasarrıfı ve Orta Câmii vâ'izi Osmân Efendi de ulemâdan olup 1114'de azledilip 1116 sâlinden sonra vefât etdi. **[169]**

Osmân Ağa-Nasûhoğlu

Amasya eşrâfından Nasûhzâde Hamza Ağa bin el-Hâc Süleyman Ağa'nın oğludur. Gençliğinde yeniçeri olup Amasya'da yasakçı, sonra Amasya serdârı olarak Rûmeli muhârebâtına gitdi. Yararlığı görüldüğünden İstanbul'da kalıp 1094'de çorbacı görüldü.

1112'de kethüdâyeri, ba'dehû katara girip muhzır ağası olduysa da 1114'de Amcazâde Hüseyin Paşa sadâretten istî'fâ ettikde azl edildi. 1115 rebîülâhirinde Üçüncü Sultân Ahmed'in cülûsunda sâniyen katara girip seksuncubaşı ve zilhiccesinde zağarcıbaşı, 1116 recebinde kul kethüdâsı oldu.

Ancak Yeniçeri ağasının istirkâbına uğradığından bir ay sonra azliyle müte'âkıben sekbânbaşı ve 1118 recebinin on üçünde Yeniçeri ağası oldu. Sene-i mezbûre zilka'desinin on dokuzuncu günü vefât etdi. Müdebbir, şecî' idi.

Osmân Efendi-Şeyhü'l-kurrâ

Amasya'da hıfz-ı Kur'ân edib vücûh-i Kur'âniyyeyi şeyhü'l-kurrâ Hâfız Abdurrahmân Efendi'den ahz ü te'allüm **[170]** ettikten sonra tahsîl-i ulûm ederek ders-i âm ve 1098 şevvâlinde Sultân Hâtun dâru'l-kurrâsı şeyhi ve 1099'da Sultân Hâtun Vakfı mütevellîsi oldu. Tedrîs ve ifâde ile iştiğâl ederek 1121 senesi evâhirinde vefât etdi. Âlim, sâlih, müttakî bir zât idi. İlm-i kırâ'at üstâdıdır.

Osmân Efendi, Şer'iyâtî

Amasyalıdır. [179]**[171]**

179 Müellif "Osmân Efendi, Şer'iyâtî" tercemesini eksik bırakmıştır. (Ed.)

Osmân Efendi-Bilâlzâde el-Hâc

Amasya eşrâfından Kocacık Mescidi mü'ezzini ve mevlevîhâne vakfı mütevellîsi el-Hâc Bilâl Efendi'nin oğludur. Hıfz-ı Kur'ân ve tahsîl-i ilm edib mescid-i mezbûrun imâmı ve meclis-i hâciyân ve a'yân a'zâsı olduğu hâlde 1137 şa'bânında vefât etdi. Meşâhîr-i a'yândan hânedân, nâfizü'l-kelîm idi. Oğulları el-Hâc Bilâl, Mehmed Ağalar'dır. Buna da Hacı Osmân Ağa denirdi. İmâmet büyük oğlu Hacı Bilâl Efendi'ye verildi.

Osmân Bey-Yeğenzâde

Amasya ümerâsından Mîrlivâ Küçük Alîzâde Yeğen Alî Bey bin Ahmed Bey'in oğludur. Pederinin vefâtında müthiş servetine birâderi İbrâhim Bey ile vâris olup a'yân meclisine a'zâ ve Gürcüzâde Hacı İbrâhim Bey'e mu'ârız olarak 1142'de Amasya mütesellimi oldu. Ancak zamân-ı idâresinde vekâyi' kısmında yazılan vak'a-i fecî'a çıktığından uzun tahkîkât icrâsından sonra 1143'de i'dâm ve mu'ârızları da nefy edildi. Mahdûmu Osmân Bey'dir. **[172]**

Osmân Efendi-Dânişzâde Hâfız el-Hâc

Amasya eşrâfından ve kudâttan Dâniş Mehmed Efendi bin Kudbeddîn Mustafa Efendi'nin oğludur. Ulemâdan tahsîl-i ulûm edib ba'zı kasabâta kadı ve mukâta'at mültezimi ve hâciyân a'zâsı olarak teayyün etdi. 1142 muharreminde Hacıbaşı olup zamân-ı riyâsetinde vak'a-i fecî'a zuhûr eylediğinden esnâ-yı vak'ada vefât etdi.

Meşâhîr-i a'yândan müteneffiz, hânedân, müteharrik bir zât idi. Oğulları İbrâhim, Halîl Ağalar'dır. Bu İbrâhim Ağa'ya "Fenerci" dendiğinden evlâdına "Fenercioğulları" ve Halîl Ağa da "molla" demekle meşhûr olduğundan evlâdına "Molla Halîl Oğulları" dendi. Fenercizâdeler meşâhîr-i ulemâdandır.

Osmân Paşa-Lala

Amasyalıdır. Esbak kul kethüdâsı Amasyalı Hâce Alî Efendizâde Sâlih Ağa'nın oğludur. Gençliğinde Enderûn-ı hümâyûn mektebine girip orada tahsîl ve terbiye gördü. Sonra Birinci Sultân Mahmûd'a şehzâdeliğinde lâlâ olup 1143 rebîülevvelinde Sultân Mahmûd'un taht-ı Osmânîye cülûsunda Dergah-ı âlî kapıcılar **[173]** kethüdâsı oldu.

Sultân Mahmûd, bunun irfân ve terbiyesini beğendiğinden nüfûz ve ikbâli arttı. Sadr-ı a'zam olan zevâtın istirkâbını celb etdi. 1144 ramazânında sadr-ı a'zam olup zilka'desinde gelen Hekîmzâde Alî Paşa'ya bunun nüfûz ve ikbâli girân gelmişdi.

Bundan dolayı azl ü nefyini murâd ettiği hâlde muvaffak olamayacağını anladığından pâdişâhı iknâ ederek 1145'de Rûmeli Beylerbeyiliği pâyesiyle Îrân'a sefîr ve müte'âkiben Kars Beylerbeyi olup Îrân'a gitdi.

Avdet ederken Îrân seraskeri Köprülüzâde Abdullah Paşa ile görüşüp İstanbul'a geldiği esnâda serasker Abdullah Paşa'nın şehâdetiyle ordunun hezîmeti bunun güyâ Îrân ahvâline dâ'ir ba'zı ifşa'âtından orada hâsıl olan su'î-te'sîre haml edilerek sadr-ı a'zamın arz ve gadriyle 1147 zilhiccesinde i'dâm edildi. Âkil, müdebbir, ilm ü terbiyesi iyi idi. Mahdûmu tersâne ümerâsından Sâlih Paşa ve hafîdi Mehmed Nûri Bey'dir. **[174]**

Osmân Efendi-Saçlı Dâmâd el-Hâc

Çorumlu Mehmed oğludur. Amasya müftüsü Çorumlu Hâfız es-Seyyid Mehmed Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl ederek tilmîz-i hâssı ve dâmâdı oldu.

Yıllarca ders-i âm ve tedrîs ve neşr-i ulûmâ mülâzemet ederek sonunda Halfet Gâzi müderrisi olduğu hâlde 1150'de vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan fakîh, usûlî, halûk bir zât idi. Mahdûmu şu'arâ ve ulemâdan es-Seyyid Bâkır Mehmed Efendi'dir.

Meşâhîr-i hutebâdan Hâfız Osmân Efendi 1115'de Fethiye Câmii hatîbi olduğu hâlde 1150 ramazânında vefât etdi. Ulemâdan idi. Mahdûmu Mehmed Efendi yerine hatîb olup 1201 şa'bânında fevt oldu.

Osmân Efendi-Kara Hâfız el-Hâc

Ayntâblıdır. Meşâhîr-i fuzalâdan Sivas müftüsü tefsîri Mehmed Efendi'nin halka-i tedrîsinde ikmâl-i tahsîl ederek Amasya'ya geldi. Burada Dâmâd Osmân ve Çorumlu Ahmed, Merzifonlu Mustafa Efendilerden istifâde ederek ders-i âm-ı meşhûr oldu. Birkaç def'a icâzet verdi. **[175]**

1141'de Hüseyin Ağa Medresesi müderrisi Kayyımzâde Hacı İsmâîl Efendi'nin vefâtı üzerine Hüseyin Ağa müderrisi ve 1147'de baş-a'yân ve 1149 saferinin evâ'ilinde müftü es-Seyyid Halîl Efendi'nin azli üzerine Amasya müftüsü oldu.

İki yıldan ziyâde makâm-ı iftâda fazl ü iktidârını gösterdi. 1151 senesi cumâdelûlâsında hasta olup cumâdelâhir evâ'ilinde dâr-ı na'îme irtihâl etdi. Hazreti Pîr İlyâs civârında medfûndur. Âlim, fâzıl, kâmil, ulûm-i şer'iyye ve Arabiyyede mâhir, kerîm, hânedân idi. Meşâhîr-i fuzalâdandır.

İçerişehir'de Mahmûd Çelebi Tekkesi ittisâlinde sekiz odadan ibâret bir medrese yaptırdı. Ba'zı emlâkini bu medresesi mesâlihine vakf ederek tevliyetini oğulları Mehmed, Abdullah Efendilere ve bunların ekber evlâdına şart etdi. Hüseyniye müderrisliği dahî oğullarına verildi. Bunlara "Ayntâblı Oğulları" dendi.

Hacı Mehmed Efendi 1165 zilka'desinde ve Hacı Abdullah Efendi 1166 şevvâlinde vefât etdi. Bunun mahdûmu Hâfız es-Seyyid Mustafa Efendi de Hüseyniye müderrisi olup 1164'de vefât etdi. Bunlar da ulemâdan idiler. **[176]**

Osmân Efendi-Arpacızâde eş-Şeyh

Amasya'da Mahmûd Çelebi Tekkesi şeyhi Abdurrahmân Efendi'nin oğludur. Ulemâdan tahsîl-i ilm ve pederinden inâbe ederek hulefâ-yı Halvetiyyeden olmuştur. 1140'da pederinin irtihâli üzerine Mahmûd Çelebi Tekkesi şeyhi olup on bir yıl va'z ü irşâd-ı halka mülâzemet ederek 1151 senesi zilhiccesinde vefât etdi. Ulemâ ve sulehâdan bir şeyh idi. Oğulları İbrâhim, Abdülğafûr, Abdülhamîd Efendiler'dir. Halvetiyye şeyhi İbrâhim Efendi'nin mürîd ve dâmâdı idi.

Osmân Ağa-Bozoğlu el-Hâc

Amasyalıdır. Kudüs-i şerîf mutasarrıflığından ma'zûlen vefât eden Kapıcızâde Boz Receb Paşa'nın oğludur. Amcası el-Hâc Ahmed Paşa'nın bostancıbaşılığında 1121'de Bostancı ocağına girdi. Burada tahsîl ve terbiye görüp 1144'de Kozbeyci oldu.

Bu hizmetinde muvaffak olduğundan 1151'de hasekî olarak temâyüz etdi. Zanalızâde Hacı Ahmed Paşa 1153 rebîülevvelinde sadr-ı a'zam olduğundan az sonra bostancıbaşı ve sarây-ı hümâyûn muhâfızı zabtiye nâzırı ve sadr-ı müşârun ileyhe mu'în oldu. **[177]**

1155 saferinde Hacı Ahmed Paşa'nın sadâretten azli üzerine rakîbleri fırsat bulup hakkında Sultân Mahmûd'u sinirlendirecek ba'zı şeyler isnâd ettiklerine binâ'en rebîülevvelinde infisâl etdi. Müsâ'ade-i seniyye ile Hicâz'a gidip avdette Amasya'da ikâmet ve 1157 sâlinden sonra rihlet etdi. Mahdûmu el-Hâc Mustafa Ağa'dır.

Osmân Efendi-İmâmzâde

Amasya ricâlinden İmâm Mehmed Efendi'nin oğludur. Amasya ve İstanbul ulemâsından ikmâl-i tahsîl ederek İstanbul'da ders-i âm ve müderris oldu. Tedrîs-i ulûm ettiği esnâda medreseleri devr ederek altmışlı pâyesiyle kibâr-ı müderrisînden ve mucîz ders-i âmlardan olduğu esnâda bilâd ve elviyeye ve hâssaten Amasya'ya kadı olup 1158'de vefât etdi. Kibâr-ı

ulemâ ve kudâttan bir zât idi. Oğlu olmadığından emlâkini vakfedip tevliyetini kerîmesi Hanîfe Hâtun'a ve evlâdına verdi.

Osmân Efendi-Ahmed Babazâde es-Seyyid el-Hâc

Köprülüdür. Köprü'de Ahmed Baba Tekkesi şeyhi el-Hâc Ahmed Efendi bin Osmân Efendi bin Hüseyin Efendi bin eş-Şeyh Ahmed Baba Efendi'nin oğludur. Tahsîl-i ilm ü irfân **[178]** edib 1143'de pederinin vefâtı üzerine birâderi es-Seyyid el-Hâc Hüseyin ve amcası Süleyman Efendilerle müştereken Benî Alanı Mâlikânesi'ne mutasarrıf ve Ahmed Baba Tekkesi'ne müstakillen şeyh oldu.

Ba'dehû Köprü'de teşekkül eden hâciyân ve a'yân meclislerine a'zâ ve birkaç def'a şehir kethüdâsı ve 1162'de baş-a'yân olduğu hâlde 1166'da vefât etdi. Kibâr-ı a'yândan hânedân ve mumtezic bir şeyh ve zâviyedâr idi. Oğulları es-Seyyid el-Hâc Süleyman, Hasan Ağalar da Köprü eşrâfından idiler.

Osmân Efendi-Hacı Vehhâbzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya'da Abdullah Paşa müderrisi Ortaköylü es-Seyyid el-Hâc Abdülvehhâb Efendi'nin oğludur. Biraz tahsîl-i ilm edib 1145'de pederinin vefâtı üzerine Abdullah Paşa müderrisi olduysa da ilmi tedrîse müsâ'id olmadığından 1147'de tedrîsden ferâgat ederek a'yândan oldu. Mükerreren hâciyân ve a'yân meclislerine a'zâ olup 1171 hudûdunda vefât etdi. Evlâdı vardır. Hânedân olup es-Seyyid el-Hâc Osmân Ağa denirdi.

Osmân Bey-Ebûbekir Beyzâde

Amasyalıdır. Esbak Anadolu vâlîsi iken 1112'de **[179]** vefât eden Vezîr Ömer Paşa bin Ebûbekir Bey'in mahdûmudur. Hacı Şâdgeldi Paşa'nın ahfâd-ı kirâmından olup pederinin irtihâlinde emlâk ve emvâl-i azîmesine vâris olduğundan meclis-i a'yâna a'zâ ve evkâf-ı Sultâniyye mütevellîsi oldu.

1121 târîhinden i'tibâren mükerreren baş-a'yân olup Amasya sancağını kabza-i idâresine aldı. Büyük bir varlık gösterdi. Dâ'iresi Beylerbeyi dâ'iresinden büyük ve pek muhteşemdi. Etbâ'ı çok olduğundan halkı iz'âc etmekte idiler. Bu yüzden halk etbâ'ından şikâyet etdi.

1134'de Iydîzâde Âkif Mustafa Efendi mütevellî nasbedilerek halkın şikâyetlerini dinledi. Bu esnâda Amasya a'yânı arasında büyük ihtilâflar çıktığından bî-zâr olarak 1135'de Mısır'a gitdi. Orada Fikâriyye Fırkası'na intisâb ederek 1141'de Fikâriyye Fırkası re'îsi ve Mısır mîrlivâsı oldu.

Mükerreren Kâsımiyye fırkasiyle çarpıştı. Bu fırkaya galebe ederek Mısır'da emînü'l-ümerâ olup defâ'atle Mısır defterdârı, emîr-i hacc-ı Mısrî, vâlî kâ'im-makâmı oldu. Bu riyâsetinde büyük bir varlık gösterdi. **[180]** Mısır'ın ümerâ, a'yân ve halkını adâlet ve hüsn-i idâresiyle hayrân edib vezâretle Mısır vâliliğine ta'yîni Bâb-ı âlîce mutasavverdi.

Hayfâ ki rukabâ-yı ikbâli olan Kâsımiyye Fırkası bunu çekemedi. Aleyhine kıyâm ederek siyâsî cidâl içinde bir kaç yıl uğraştı. Nihâyet Kâsımiyye Fırkası galebe eylediğinden 1158'de evlâd-ı iyâliyle Mısır'dan kalkıp İstanbul'a geldi. Sultân Mahmûd Hân'ın huzûrunda ahvâl-i Mısır'ı arz u tafsîl ederek nâ'il-i iltifât oldu. Mahdûmları Mehmed, Ebûbekir Beyler'e mîr-i mîrânlık ve kendisine İlbasan sancağı arpalık verildi.

Bir yıl kadar Bursa'da ikâmet edib 1159'da Amasya'da ikâmetine müsâ'ade buyuruldu. Amasya'da Alçak Köprü başında Alaca Hamam ittisâlinde kâ'in pek muhteşem konağının karşısında âlî bir dârü'l-hadîs ve kütüphâne yaptırdı. Köprübaşı'ndaki Hasan Ağa'nın harâb mescidini ihyâ ve Ferhad arasındaki cadde üzerine bir çeşme ve Amasya'da iki kapılı Taş Hân binâ etdi.

1165 ramazânında dârü'l-hadîsi ikmâl eylediğinden gâyet mükellef ve muhteşem bir ziyâfet ve resm-i küşâd yaptı. **[181]** On beş yıl Amasya'da ikâmet ettiği müddette a'yân ve

halktan bir ferdi rencîde etmedi. Ulemâyı fevkalâde taltîf ederek 1174 senesinde vefât etdi. Aşağı Pîrler civârında medfûndur.

Âlim, kâmil, muktedir, gâyet zengin, müdebbir, gâyet kerîm, asîl, necîb bir zât idi. A'yân ve halk, hâssaten ulemâ vefâtında matemler etdi. Bütün fukarayı ağlattı. Alaca Hamam, birkaç köy, iki kapılı hân bunun vakfı idi. Hayfâ ki bugün medrese, hân, hamâm tamamıyla yok edildi.

Oğulları, Güleli Mehmed Paşa, Ebûbekir Paşa ile Abdî Bey'dir. Mehmed Paşa ile Abdî Bey kendisinden evvel vefât etdi. Güleli Mehmed Paşazâde Mehmed Bey mîrlivâdır. Abdî Beyzâde es-Seyyid el-Hâc Abdullah Bey ve Ebûbekir Paşazâde Teşrifâtî Mehmed Âkif Bey ricâl-i devlettendir. Bunlara "Bekir Beyzâdeler" denir.

Osmân Ağa-Sucuoğlu el-Hâc

Amasya yeniçerilerinden Ahmed Ağa'nın oğludur. Bu da yeniçeri olup Nâdir Şâh muhârebelerinde parlak yararlıkları görüldüğünden terakkî edib defâ'atle **[182]** Amasya serdârı oldu.

Serdengeçtiler ağası olduğu esnâda Turnacıbaşılık pâyesiyle taltîf edildi. 1173'de tekâ'üd edilerek meclis-i a'yân a'zâsı olduğu hâlde 1176 hilâlinde vefât etdi. Yeniçeri kudemâsından zâbit, şecî', hamiyetli bir zât idi. Mahdûmu kul kethüdâsı İbrâhim Ağa'dır.

Osmân Efendi-Müfti-i Şeyhzâde el-Hâc

Amasya müftüsü Tokatlı es-Seyyid eş-Şeyh Mustafa Efendi mahdûmudur. Asr-ı ulemâsından ve hâssaten Iydîzâde Âkif Mustafa Efendi'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve Kübceğiz Câmii vâ'izi olduğu hâlde 1177 zilka'desinde vefât etdi. Meşâhîr-i ulemâdan sâlih, müttakî bir zât idi. Ulemâdan eş-Şeyh Hâfız Mustafa Efendi vâ'iz oldu.

Osmân Efendi-Kürd Hâfızzâde el-Hâc

Amasya ulemâsından Hâfız el-Hâc Kürd Alî Efendi'nin oğludur. Pederinden vesâ'ir ulemâdan ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ba'dehû kasabâta nâib ve kadı olup 1178'de vefât etdi. Ulemâ-i kudâttan idi. Birâderi Hâfız Abdurrahmân Efendi yukarıda geçti. **[183]**

Osmân Paşa-Şahinzâde

Amasya eşrâfından Mustafa Ağa bin Şâhin Ağa'nın oğludur. 1131'de Çavûşân-ı dergâh-ı âlî silkine girip birinci bölüğe kayd edildi. Şa'bânzâde Ahmed Ağa'nın çırağı olduğu münâsebetle "Şa'bânoğlu çırağı" dendi. Enderûnda terbiye gördü. 1143 senesi rebîülevvelinde cülûs eden Sultân Mahmûd'un irâdesiyle taşra çıkıp sene-i mezbûre zilhiccesinde Amasya mütesellimi ve 1144'de harbe me'mûr oldu. 1145'de harbde yararlığı görüldüğünden Dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı rütbesiyle taltîf ve orduda istihdâm edildi.

1150 şa'bânında sâniyen Amasya mütesellimi olup 1151 cumâdelûlâsında ma'zûl ve ba'dehû evkâf-ı sultâniyye mütevellîsi oldu. 1153'de yine orduya me'mûr olup 1160'da evkâf-ı haremeyn mütevellîsi ve ba'de'l-'azl 1166'da bâ-rütbe-i mîr-i mîrânî Aksarây sancağı mutasarrıfı oldu.

Ba'dehû sancaklara mutasarrıf olarak Îrân ve Rûmeli ordularında hizmetler gördü. Ba'dehû Rûmeli **[184]** Beylerbeyiliği pâyesiyle 1176'da İçil sancâğı mutasarrıfı ve 1177'de mütekâ'id olup 1179'da vefât etdi. Meşâhîr-i ümerâdan idi. Mahdûmu Mustafa Paşa'dır.

Osmân Efendi-Gevüklü Hacı Hâfız

Amasya civârında Gevük köyünden Alî oğludur. Gençliğinde Amasya'ya gelip hıfz-ı Kur'ân ettikten sonra Iydîzâde Hacı Âkif Mustafa, Çorumlu es-Seyyid Hâfız Mehmed ve Hâfızzâde el-Hâc Fâ'ik Osmân Efendiler'den ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm oldu.

Takrîr ve ifâdesi düzgün olduğundan şâkirdân-ı irfânı çoğaldı. Yıllarca tedrîs-i ulûm edib 1177 rebîülâhirinde Abdullah Paşa müderrisi Şeyh Mustafa Efendi'nin vefâtı üzerine Abdullah

Paşa Medresesi müderrisi oldu. 1179 senesi şa'bânında dâr-ı bekâya rihlet etdi. Kibâr-ı ulemâdan müttakî, vâ'iz, kâmil bir zât idi. Mahdûmu el-Hâc Mehmed Efendi'dir.

Osmân Ağa- Dizdârzâde

Amasya Kalesi dizdârı Hacı Ahmed Ağa'nın oğludur. Pederinin dizdârlığı zamânında ze'âmete nâ'il **[185]** ve ba'dehû kale dizdârı oldu. Yirmi yıldan ziyâde kale dizdârı, meclis-i a'yân a'zâsı olup 1184 hudûdunda vefât etdi. Oğulları Ahmed, Mehmed Emîn Efendiler'dir.

Osmân Efendi-Sekûköylüzâde Hâfız el-Hâc

Amasya'da Sultân Bâyezîd Câmii imâmı Hâfız el-Hâc Ömer Efendi'nin birâderi Mehmed Efendi'nin oğludur. Muhaddis-i meşhûr Hıfzızâde Hâfız el-Hâc Fâ'ik Osmân, Âkif Mustafa, Taşâbâdî el-Hâc Ahmed Efendiler'den ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve Tamgacı el-Hâc Ahmet Ağa'ya dâmâd oldu.

Sultân Bâyezîd Câmi-i şerîfinde yıllarca tedrîs-i ulûm edib birkaç def'a icâzet verdi. Mücîz ders-i âmlardan olmuştu. 1179'da Gevüklü Hacı Osmân Efendi'nin vefâtı üzerine Abdullah Paşa dârü'l-hadîsi müderrisi ve kayın pederinin Sultân Bâyezîd Câmiinde va'z ettiği Sahîh-i Buhârî ve Müslîm dersiyyesi mutasarrıfı olduğu hâlde 1189'da dâr-ı na'îme irtihâl etdi.

Meşâhîr-i ulemâdan, fâzıl, muhaddis, usûl ü fürû'da kâmil bir zât-ı şerîf idi. Üç aylarda ikindi namazını müte'âkıb tilâvet ve tefsîr ettiği Buhârî-i şerîf dersini **[186]** dinleyenler içinde ağlayan bulunurdu. Müttakî, sözü mü'essirdi. Oğulları Hâlis, Mehmed, Abdurrahmân Efendiler de ulemâdan idiler. Hadîs dersiyyesi fuzalâdan muhaddis-i meşhûr Çelebizâde el-Hâc Hüseyin Efendi'ye verildi.

Osmân Paşa- Topaloğlu

Köprülüdür. Ocak defterinde görüldüğü üzere Köprü serdârı Bayrakdâr Ahmed Ağa'nın oğludur. Bir müddet Köprü'de serdâr olarak Îrân Muhârebâtı'nda yararlığı görüldüğünden 1166'da Özi muhâfızı olan Köprülüzâde Hâfız Ahmed Paşa'nın mâ'iyyetinde silâhdârı oldu.

1171'de ocağa çorbacı olup terakkî ederek kethüdâyeri, 1178'de zağarcıbaşı ve 1179 şa'bânında kul kethüdâsı oldu. 1181 rebîülâhirinde Yeniçeri ağası olarak parladı. 1183 rebîülâhirinde sadâretin tebedülü üzerine azledilerek Dimetoka'ya gönderildi.

1183 zilhiccesinde Ruslar'ın tecâvüzâtı ilerlediğinden vezâretle Tırhala vâlîsi olarak orduya me'mûr oldu. Fakat bu da muvaffak olmadığından 1184 zilhiccesinde azledilip 1185 cumâdelâhirinde **[187]** vâlîsi olup tekrar harbe me'mûr oldu.

1186 şa'bânında ordû-yı hümâyûna gelmesini müte'âkıb Bosna vâlîsi olup 1187'de azl edildi. 1188'de Adana vâlîsi olup 1189 şevvâlinde azledilmiş ve 1190'da vefât etmişdir. Şecî', cesûr ise de tâlihi yâver değildi.

Osmân Efendi-Kılâvuzzâde

Gümüşlüdür. Ulemâdan Mehmed Efendi'nin oğludur. Amasya ulemâsından ikmâl-i tahsîl ederek Gümüş'de ders-i âm ve birkaç def'a Halîl Paşa müderrisi olarak azl ü nasb edildi. En sonra 1192'de Canikli Alî Paşa'nın emriyle azledip 1195 hudûdunda vefât etdi. Ulemâdandır.

Osmân Ağa-Enderûnî

Köprülüdür. 1175 târîhli Enderûn Defteri'nde görüldüğü üzere Köprülü Alî Ağa'nın oğludur. Çavûşân-ı dergâh-ı âlî silkine girip on birinci bölüğe kayd edildi. Enderûnda terbiye görüp terakkî ederek 1188'de çâşnigirbaşı oldu. 1198 sâline doğru vefât etdi. **[188]**

Osmân Efendi-Şeyh Müftüzâde eş-Şeyh

Gümüşlüdür. Oranın müftüsü Şeyh Hüseyin Efendi'nin oğludur. Asr-ı ulemâsından ikmâl-i tahsîl ederek ders-i âm ve şeyh-i Nakşîbendî oldu. 1185'de Halîl Paşa müderrisi ve

Gümüş müftüsü olup 1188'de Amasya mutasarrıfı Vezîr Hacı Alî Paşa'nın şerrine uğradı. Azl ve hapis edildi.

Ba'dehû ağır fidye-i necât verip ıtlâk edilerek vatanına avdet etdi. 1196'da sâniyen müderris ve müftü olduysa da 1197'de her ikisinden azledilip 1200 hudûdunda vefât etdi. Âlim, zengin, müteneffiz idi.

Osmân Efendi-Müftüzâde

Amasya müftüsü Köprülü Mehmed Efendi'nin oğludur. Ulemâdan ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve Üçler Mahallesi'nde Sa'dî Çelebi Câmi-i şerîfine imâm ve kürsî şeyhi oldu. Otuz yıldan ziyâde imâmet ve halka nasîhat ederek 1201 senesi şevvâlinde vefât etdi. Mahdûmu Hâfız Mehmed Hâlis Efendi yerine geçti. Âlim, vâ'iz, sâlîh, hâfız-ı Kur'ân idi.

Osmân Efendi-Müderris

Amasya ulemâsından ikmâl-i tahsîl edib ders-i âm ve 1179'da Abdullah Paşa müderrisi olduğu hâlde 1204'de vefât etdi. Ulemâdan hâfız-ı Kur'ân, sâhib-i irfân idi. **[189]**

Osmân Ağa-Hacı Kadîrzâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya eşrâfından Hâfız el-Hâc Mehmed Ağa bin el-Hâc Mustafa Ağa bin el-Hâc Abdülkâdir Ağa'nın oğludur. Pederinin 1177'de irtihâlinde teayyün ederek hâciyân meclisine a'zâ ve 1195'de nakîbü'l-eşrâf kâ'im-makâmı ve ba'dehû a'yân meclisine a'zâ olduğu hâlde 1206 hudûdunda vefât etdi. Mahdûmu el-Hâc Abdülkâdir Ağa'dır.

Osmân Paşa- Cebecizâde

Amasyalıdır. "Ağa Paşa" demekle meşhûr esbak kul kethüdâsı Cebecioğlu İbrâhim Ağa bin Mehmed Ağa bin Osmânzâde Amasya serdârı Altmışyedinci Mehmed Ağa'nın oğludur. Bu da evâ'il-i hâlinde yeniçeri mükerreren Amasya serdârı oldu. Îrân ve Rus muhârebelerinde parlak yararlıkları görüldüğünden Turnacıbaşılık rütbesiyle taltîf edildi.

Yeniçeri ağalığından vezîr olan Amasyalı Hüseyin Paşa Amasya mutasarrıfı olduğu esnâda bunu beğenip mâ'iyyetine aldı. Ba'dehû kethüdâsı olarak Rus muhârebelerine girdi. Merdâne müdâfa'aları takdîr edilerek 1184'de kapıcıbaşı ve sonra mîr-i mîrân olup 1197'de İçil ve ba'dehû Karesi mutasarrıfı oldu. **[190]**

1200 ramazânında Hotin vâlîsi ve muhâfızı olup 1202'de Ruslar'ın şiddetli hücûmuna karşı şecî'âne dayandı. Bu esnâda rütbe-i vezâretle taltîf edildi. 1203'de Ruslar'ın büyük kuvvetlerle hücûmlarına ma'rûz kaldığından mâ'iyyetinde kalan az askerle ric'at etmeye mecbûr oldu.

1206'da Şumnu muhâfızı ve kumândânı ve muhârebenin hitâmında 1207'de Trabzon vâlîsi olup Rusya'ya firâr eden Caniklizâde Battâl Hüseyin Paşa'nın emlâk ü etbâ'ını ta'kîb ve teftîşe me'mûr ve ba'dehû Karesi sancağıyla Akkirman muhâfızı oldu.

Bu esnâda Yeniçeri ağalığıyla İstanbul'a celbi der-meyân edilmiş ise de gayet ihtiyâr olması hasebiyle muhâfız olarak ibkâ ve 1211 muharreminde tekâ'üd edilip çok geçmeden Akkirman'da vefât etdi. Gayet şecî', bahâdır zabt u rabta kâdir "Kel Osmân Paşa" demekle meşhûr bir vezîr idi. Mahdûmu Mehmed Bey ve hafîdi Abdülkâdir Paşa'dır.

Osmân Na'îm Efendi

Amasya'nın Gelgirâs nâhiyesine mülhâk Eski Ekin Köyü'nden İbrâhim bin Osmân'ın oğludur. Tercemesi aşağıda Na'îm **[191]** Osmân Efendi diye yazılır.

Osmân Bey-Yörgüç Paşazâde es-Seyyid el-Hâc

Amasya eşrâfından "Oğul Bey" demekle meşhûr Yörgüç Paşazâde Hâfız es-Seyyid el-Hâc Mustafa Bey bin Osmân Bey'in oğludur. "Oğul Beyzâde" demekle meşhûrdur. Pederinin

vefâtında Yörgüç Paşa evkâfına mütevellî olarak teayyün edib mükerreren hâciyân ve a'yân meclislerine a'zâ, hacıbaşı ve baş-a'yân oldu. 1217 sâlinde vefât etdi. Meşâhîr-i a'yândan, hânedân, asîl, kerîm idi. Mahdûmu es-Seyyid Osmân Bey'dir.

Osmân Paşa-Gürcüzâde el-Hâc

Amasyalıdır. Alaybeyi Yeğen Ahmed Bey bin Mehmed Bey bin el-Hâc İsmâîl Bey'in mahdûmu ve Halîl Paşa'nın yeğenzâdesidir. Pederinin Amasya mütesellimi olduğu esnâda Amasya sancağından tedârik ettiği bin nefer süvâriye başbuğ olarak Rus Harbi'ne gitdi. Gösterdiği yararlıklara binâ'en kapıcıbaşı oldu.

1186'da bâ-rütbe-i mîr-i mîrâni dalkılıç askeri başbuğu olup harbe girdi. Yararlık gösterip 1187'de Çankırı ve 1190 muharreminde Ankara ve 1191 **[192]** cumâdelâhirinin yirmi yedisinde Kars Beylerbeyi, 1194'de Beyşehir mutasarrıfı ve 1196 ramazânı yedisinde Mar'aş Beylerbeyi oldu.

1199 şevvâlinde Teke sancâğıyla Niğbolu muhâfızı ve 1200 recebinde Akşehir sancağıyla Silistre muhâfızı olup Rusya muhârebâtında hizmetler ettiğinden 1204 şevvâlinde rütbe-i vezâretle taltîf edildi. Ancak Ruslar büyük bir kuvvetle gelip Silistre'yi istilâ ettiklerinden 1206'da azliyle Keşan'da ikâmete me'mûr oldu.

Ba'de'l-muhârebe Rûmeli'nde türeyen eşkiyânın tenkîline me'mûr olarak 1210'da ibkâ-yı vezâretle Vidin muhâfızı ve müte'âkıben Silistre vâlîsi oldu. Ancak eşkiyânın kesreti ve mâ'iyyetindeki Arnavutlar'ın âsiyâne hareketi yüzünden 1213'de Anadolu vâliliğine ta'yîn edilerek Rûmeli'nden çıkarılmak istendi.

Fakat mâ'iyyetinin mizâcına mutâlebâtından dolayı mümkün olmadığından sene-i mezbûre ramazânında Bosna ve zilka'desinde Selânik ve 1214 rebîülevvelinde Rûmeli vâlîsi olup muhâfız sıfatıyla Berkofça'da oturdu. 1215 zilhiccesinde Silistre vâlîsi oldu.

FİHRİST[180]

Abdullâh Mu'îneddîn Ebü'l-Mekârim el-Müstevfî **2**
Abdullâh Kemâleddîn Ebü'l-Fezâ'il İbnü'r-Râzî **3**
Abdullâh Efendi Veled-i Uğurlu **3**
Abdullâh Çelebi Hâce Nizâmeddîn el-Müstevfî **3**
Abdullâh Bey Emîr Ebü'l el-Atabeyi **3**
Abdullâh Bey Âbâdoğlu **5**
Abdullâh Çelebi Bağdâdîzâde **5**
Abdullâh Çelebi Kemâleddîn el-Muslihî **6**
Abdullâh Çelebi Zilelizâde **6**
Abdullâh Çelebi İsrâfilzâde **7**
Abdullâh Efendi Emîr Sadreddînzâde **7**
Abdullâh Paşa Bağdâdîzâde **7**
Abdullâh Bey Şehzâde Sultân **8**
Abdullâh Efendi Hattât **10**
Abdullâh Efendi Köprücek **12**
Abdullâh Çelebi Celâlzâde **12**
Abdullâh Efendi Müeyyedzâde **13**
Abdullâh Ağa Ganîzâde **15**
Abdullâh Efendi Bahâeddînzâde **15**
Abdullâh Efendi Kızılcalı **16**
Abdullâh Efendi Şeyhzâde **17**
Abdullâh Çelebi Gümüşlüzâde **17**

180 Fihrist kısmı yayına hazırlayan tarafından oluşturulmuştur.

Abdullâh Ağa Kuloğlu 17
Abdullâh Efendi Ebü'l-Kâsımzâde 18
Abdullâh Efendi Kadızâde 19
Abdullâh Efendi Hâcezâde 19
Abdullâh Efendi Evliyâzâde 21
Abdullâh Ağa Keresteci Birâderi 21
Abdulkerim Efendi Hayreddînzâde 21
Abdullâh Efendi Müftüzâde 22
Abdullâh Efendi Tâceddînzâde 22
Abdullâh Efendi Kerestecizâde 22
Abdullâh Paşa Bayrâm Beyzâde 23
Abdullâh Ağa Kadızâde 24
Abdullâh Efendi Du'âcı 25
Abdullâh Efendi Şeyh 25
Abdullâh Efendi Ebezâde 25
Abdullâh Efendi Efteli 30
Abdullâh Bey Bekir Beyzâde 30
Abdullâh Efendi Ma'den Birâderi 31
Abdullâh Efendi Karazâde 31
Abdullâh Efendi İbâdzâde 32
Abdullâh Efendi Apardızâde 33
Abdullâh Hilmi Efendi Yûsuf Efendizâde 33
Abdullâh Ağa Sarı Cebecibaşı 39
Abdullâh Nâ'ilî Paşa Hatîbzâde 40
Abdullâh Efendi Zanalızâde es-Seyyid 40
Abdullâh Paşa Boynueğri 41
Abdullâh Ağa Hacı 43
Abdullâh Efendi Şeyhzâde 43
Abdullâh Efendi Kâtibzâde Hacı 44
Abdullâh Bey Selâmzâde 44
Abdullâh Efendi Hâfız es-Seyyid 45
Abdullâh Efendi Uzun Müftü 45
Abdullâh Efendi Ayntâbîzâde es-Seyyid 46
Abdulah Ağa Uzun Abdî 47
Abdullâh Efendi Hacı Hâfız 47
Abdullâh Efendi Kırmacızâde es-Seyyid el-Hâc 48
Abdullâh Efendi Dayızâde 48
Abdullâh Efendi Müftüzâde 49
Abdullâh Efendi Karamânîzâde 50
Abdullâh Ağa Silâhdâr es-Seyyid 50
Abdullâh Efendi Şeyhzâde es-Seyyid eş-Şeyh 53
Abdullâh Efendi Karamânîzâde es-Seyyid 54
Abdullâh Efendi Hacı Müftü 54
Abdullâh Bey Bekir Beyzâde es-Seyyid el-Hâc 55
Abdullâh Ağa Handânoğlu 58
Abdullâh Dede Efendi Şeyh Ahmedzâde 60
Abdullâh Paşa Emîr Ağazâde es-Seyyid 60
Abdullâh Efendi Uzun Müderriszâde 61
Abdullâh Efendi Dizdârzâde es-Seyyid 62
Abdullâh Efendi Müftüzâde 62

Abdullâh Ağa Mândîr 63
Abdullâh Efendi Kapancızâde el-Hâc 64
Abdullâh Efendi Sarı-Ahmedzâde es-Seyyid el-Hâc 64
Abdullâh Efendi Şeyh Nakşîbendî 65
Abdulllâh Ağa Hasekî el-Hâc 68
Abdullâh Efendi Alaçamlı 68
Abdullâh Ağa Hacı Vehhâboğlu 68
Abdullâh Efendi Kılavuzzâde 69
Abdullâh Efendi Şâkir Efendizâde 70
Abdullâh Efendi Zanalızâde es-Seyyid 70
Abdullâh Efendi Ebezâde es-Seyyid 70
Abdullâh Efendi Vâ'iz 71
Abdullâh Efendi İlarslanlı 71
Abdullâh Efendi Şirvânî 72
Abdullâh Bey Kuloğlu 73
Abdüllatîf Çelebi İbn-i Tebrîzî 73
Abdüllatîf Çelebi Veled-i Ziyârî 74
Abdüllatîf Bey Latîf Bey 74
Abdüllatîf Çelebi Aşık Paşazâde 74
Abdüllatîf Efendi Buhârîzâde 75
Abdüllatîf Efendi Kadı Çelebi 78
Abdüllatîf Ağa Taşcıoğlu 78
Abdüllatîf Efendi Hâcezâde 79
Abdüllatîf Efendi Kurrâzâde 79
Abdüllatîf Efendi Şeyh Hızırzâde 80
Abdüllatîf Paşa 80
Abdüllatîf Çelebi Emîr Hacı 80
Abdüllatîf Efendi Emîr İmâm 83
Abdüllatîf Efendi Şeyhzâde es-Seyyid el-Hâc 85
Abdüllatîf Efendi Emîr İmâmzâde 86
Abdüllatîf Bey Bekir Beyzâde 86
Abdüllatîf Efendi Apardızâde 86
Abdülmü'min Bey Ecezâde 87
Abdülmü'min Safiyyüddîn el-Amâsî 87
Abdülmü'min Çelebi Hâfız 89
Abdülmü'min Ağa Kahvecibaşı 89
Abdülmecîd Bey Kutlu Beyzâde 90
Abdulmecîd Mecîdüddîn Çelebi Küpelioğlu 90
Abdülmecîd Çelebi İsrâfilzâde 93
Abdülmecîd Efendi Şirvânî eş-Şeyh 94
Abdülmecîd Efendi Kadızâde es-Seyyid 95
Abdülmecîd Efendi Kayyûmzâde es-Seyyid 96
Abdülmecîd Efendi Payaslızâde 96
Abdülmecîd Zühdi Efendi Hindîzâde 97
Abdülmecîd Nâ'ilî Efendi Payaslızâde 98
Abdülmuhsin Çelebi Veled-i Sâbık 99
Abdülmuhsin Çelebi Şirvânî 99
Abdülmuttalîb Efendi Uzun Vâ'izzâde 100
Abdülmelik Çelebi Mevlânâ Nizâmeddîn 100
Abdülmelik Çelebi Mevlânâ İmâdüddîn 101

Abdülmelik Çelebi Mevlânâ Seyfeddîn **101**
Abdülmelik Efendi Kadızâde **101**
Abdünnâfi Efendi Hacı Efendizâde **102**
Abdünnebî Bey Zâ'im **103**
Abdünnebî Efendi İmâdzâde **103**
Abdünnebî Ağa Hacı Nebî **104**
Abdünnebî Efendi Vâ'iz **104**
Abdünnebî Efendi İmâm **104**
Abdülvâsi' Çelebi Nahçıvânîzâde **105**
Abdülvâsi' Çelebi Muslihîzâde **105**
Abdülvâsi' Çelebi Müeyyedzâde **105**
Abdülvâsi' Çelebi Müeyyedzâde **106**
Abdülvâsi' Çelebi Müeyyedzâde kâtib **106**
Abdülvedûd Çelebi Buhârîzâde Şeyh **107**
Abdülvehhâb Çelebi Mevlânâ Celâleddîn **107**
Abdülvehhâb Çelebi Pervâne Beyzâde **108**
Abdülvehhâb Çelebi Muslihîzâde **108**
Abdülvehhâb Efendi Müeyyedzâde **109**
Abdülvehhâb Efendi Kadızâde **109**
Abdülvehhâb Efendi Hatîb **109**
Abdülvehhâb Efendi Dokuzzâde **109**
Abdülvehhâb Efendi Kâtib **111**
Abdülvehhâb Efendi Arabzâde **111**
Abdülvehhâb Efendi Ortaköylü es-Seyyid el-Hâc **112**
Abdülvehhâb Efendi Hacı Vehhâbzâde **113**
Abdülvehhâb Efendi Serrâczâde **114**
Abdülvehhâb Ağa Hacı Vehhâbzâde es-Seyyid **115**
Abdülhâdî Efendi Müeyyedzâde **115**
Abdülhâdî Remzi Efendi Müeyyedzâde **115**
Abdülhâdî Efendi Hasanzâde **116**
Abdülhâdî Efendi Hâbilzâde **117**
Abdüş Efendi Hacı Abdullâh **117**
Abdül Bey Atabeyzâde **117**
Abdül Bey Ahmed Paşazâde **118**
Abdül Bey Abdülkerîm **118**
Abdül Bey Abdüllatîf **119**
Abdî Baba İbik oğlu **119**
Abdî Bey Emîr Ebü'l-Abdullâh **119**
Abdî Bey Yörgüç Paşazâde **120**
Abdî Çelebi Mevlânâ Abdullâh **120**
Abdî Çelebi Müeyyedzâde **122**
Abdî Paşa Hacı Abdülğanî **123**
Abdî Dede Piroğlu Hacı **123**
Abdî Efendi Şeyhzâde **123**
Abdî Bey Kara **124**
Abdî Efendi Müderris **124**
Abdî Paşa Şeyh Abdîzâde **125**
Abdî Ağa Mü'ezzinbaşızâde **126**
Abdî Paşa es-Seyyid Abdülğanî **127**
Abdî Bey Bekir Beyzâde Hacı **129**

Abdî Ağa Tütüncü 129
Abdî Ağa Helvacıoğlu 131
Abdî Bey Gürcüzâde 131
Abdî Ağa Kara Hüseyinoğlu 132
Abdullâh Efendi Tayyibzâde 134
Abdullâh Efendi Güvenzâde 134
Osmân Çelebi Mevlânâ Takiyyeddîn es-Simrî 135
Osmân Baba Kara Tekinoğlu 135
Osmân Paşa Şerefeddîn 135
Osmân Çelebi Mevlânâ Fahreddîn 137
Osmân Paşa Beylerbeyi 137
Osmân Bey Osmân Paşazâde 138
Osmân Çelebi Sâbıkuddînzâde 139
Osmân Bey Şehzâde 139
Osmân Çelebi Seydî Alîzâde 140
Osmân Efendi Gökşenzâde 141
Osmân Efendi Emîr Çelebizâde es-Seyyid 141
Osmân Efendi Hacı Baba 142
Osmân Bey-Yûsuf Paşazâde 143
Osmân Ağa Zâ'imoğlu Hacı 143
Osmân Paşa Defterdâr 143
Osmân Bey Beyzâde 144
Osmân Efendi Yeğen 144
Osmân Bey Yörgüç Paşazâde 145
Osmân Çelebi Emîr Çelebizâde 146
Osmân Ağa Sarı 146
Osmân Ağa Yörgüç Paşazâde 147
Osmân Efendi Sengîlzâde 148
Osmân Efendi Nâ'ibzâde 148
Osmân Ağa Bağdâdlıoğlu el-Hâc 149
Osmân Efendi Kadızâde 149
Osmân Bey Dervîş Beyzâde 150
Osmân Paşa Hacı Pîrlioğlu 150
Osmân Efendi Müftüzâde 151
Osmân Ağa Bekir Beyzâde 152
Osmân Paşa Yeğen 153
Osmân Efendi Arpacızâde Şeyh 161
Osmân Ağa Sefer Ağazâde el-Hâc 162
Osmân Paşa Bayrâm Beyzâde 162
Osmân Efendi Arpa Emîni 163
Osmân Efendi Dâmâd el-Hâc 164
Osmân Efendi Hâcezâde es-Seyyid 165
Osmân Bey Yörgüç Paşazâde 168
Osmân Ağa Nasûhoğlu 169
Osmân Efendi Şeyhü'l-kurrâ 169
Osmân Efendi Şer'iyâti 170
Osmân Efendi Bilâlzâde el-Hâc 171
Osmân Bey Yeğenzâde 171
Osmân Efendi Dânişzâde Hâfız el-Hâc 172
Osmân Paşa Lâlâ 172

Osmân Efendi Saçlı Dâmâd el-Hâc **174**
Osmân Efendi Kara Hâfız el-Hâc **174**
Osmân Efendi Arpacızâde eş-Şeyh **176**
Osmân Ağa Bozoğlu el-Hâc **176**
Osmân Efendi İmâmzâde **177**
Osmân Efendi Ahmed Babazâde es-Seyyid el-Hâc **177**
Osmân Efendi Hacı Vehhâbzâde es-Seyyid el-Hâc **178**
Osmân Bey Ebûbekir Beyzâde **178**
Osmân Ağa Sucuoğlu el-Hâc **181**
Osmân Efendi Şeyhzâde el-Hâc **182**
Osmân Efendi Kürt Hâfızzâde el-Hâc **182**
Osmân Paşa Şahinzâde **183**
Osmân Efendi Güvüklü Hacı Hâfız **184**
Osmân Ağa Dizdârzâde **184**
Osmân Efendi Seküköylüzâde Hâfız el-Hâc **185**
Osmân Paşa Topaloğlu **186**
Osmân Efendi Kılâvuzzâde **187**
Osmân Ağa Enderûnî **187**
Osmân Efendi Şeyh Müftüzâde eş-Şeyh **188**
Osmân Efendi Müftüzâde **188**
Osmân Efendi Müderris **188**
Osmân Ağa Hacı Kâdirzâde es-Seyyid el-Hâc **189**
Osmân Paşa Cebecizâde **189**
Osmân Na'îm Efendi **190**
Osmân Bey Yörgüç Paşazâde es-Seyyid el-Hâc **191**
Osmân Paşa Gürcüzâde el-Hâc **191**

ABDÎZÂDE HÜSEYİN HÜSÂMEDDÎN YASAR

AMASYA TARİHİ

Tarih sayfalarında çokça yer alan ve yetiştirmiş olduğu önemli şahsiyetleri ile Osmanlı Devleti'nde önemli şehirlerden biri olan Amasya'yı tüm yönleri ile ele almak amacıyla te'lif edilen Amasya Tarihi'nin müelli fiAbdîzâde Hüseyin Hüsâmeddîn Yasar, ömrünü bu eseri hazırlamak için harcamıştır. 12 cildinin yayına bir bütün olarak hazırlandığı bu eserde Amasya adının kökeni, tarih içerisinde farklı kaynaklarda şehir ile ilgili bilgiler, Türklerin şehre hakimiyeti, şehrin etnik yapısı, nüfusu ve şehir yönetiminde bulunanlar ile şehirdeki önemli simalar zengin bir kaynak yelpazesiyle detaylı bir biçimde ele alınmıştır. Amasya Tarihi; Selçuklu, Beylikler, Osmanlı tarihine olduğu kadar genel olarak Türk tarihine de büyük katkı sağlamış, Amasya'nın sosyal, siyasi, iktisadi ve kültürel yapısıyla ilgili gelecek kuşaklara yüzyıllarca istifade edilebilecek eşsiz bir miras bırakmıştır.

ISBN: 978-605-9682-24-4